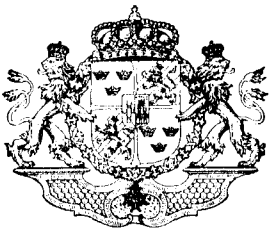
STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band XVII.

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1920

HÄFTEN 1—6

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

INLEDNING

TILL

Sociala meddelanden / utgifna af K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm, 1912-1967. Ingår 1912-1953 i: Statistiska meddelanden. Ser. F, Sociala meddelanden. – Fr. o. m. 1913 utgiven av Socialstyrelsen.
Kumulerade sakregister för 1903-1922, 1923-1932, 1933-1942 och 1943-1947.
1915-1944 även med innehållsförteckning på franska, 1945-1957 med sammanfattningar på franska och engelska, 1958 med sammanfattningar på engelska och 1959-1962 vissa nummer med sammanfattningar på engelska.
1959-1962: "Tidskriften Sociala meddelanden utges med åtta artikelnummer (Allmänna häftet) och tolv separata häften med statistiskt informationsmaterial (Statistisk information)".

Föregångare:

Meddelanden från K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm : 1903-1911.

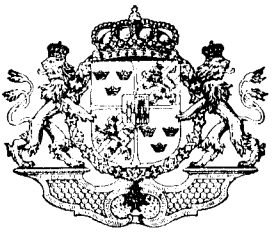
Efterföljare:

Socialnytt : sociala meddelanden / Socialstyrelsen. – Stockholm : Socialstyrelsen, 1968-1990.

Sociala meddelanden. 1920: 1-6.
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2009.

urn:nbn:scb:se-socmed-19201

STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band XVII.

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1920

HÄFTEN 1—6

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

STOCKHOLM 1920
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
200102

INNEHÅLL

Häft. 1.

Arbetsmarknaden under oktober och november 1919 1
Arbetstillgången under tredje kvartalet 1919 enligt uppgifter från industriidkare m. fl. 3
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 1 juli, 1 augusti och 1 september 1919 9
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under år 1919. 14
Internationella arbetskonferensen i Washington. 19
Socialförsäkringskommitténs förslag till lag om allmän sjukförsäkring 32
Socialiseringslagstiftningen i Österrike. . . 41
De svenska arbetsgivar- och arbetarorganisationernas utveckling under krigsåren. . . 44
Meddelanden från socialattachéerna: England:
5. Förslag till ändringar i lagen om ålderdomspensionering. 49
Författningar rörande sociala frågor . . . 52

Kortare meddelanden:
De kommunala hjälpkassornas verksamhet i Danmark under räkenskapsåren 1917—1918 och 1918—1919 52
Arbetsmarknaden i England under september, oktober och november 1919 53
Arbetsmarknaden i Tyskland under september, oktober och november 1919 53
Utvandringen från Sverige under tredje kvartalet 1919 54
Riksförbundet för Sveriges husmodersföreningar. 55
Arbetslönernas stegring inom Tysklands industri 56
Den kooperativa rörelsen och livsmedelsmarknaden i Berlin 1918—1919 57
Yrkesinspektionens verksamhet under juli—september 1919 59
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete 62
Understödsverksamheten för arbetslösa: Oktober och november 1919 63
Sveriges offentliga arbetsförmedling. Oktober och november 1919 64
Livsmedelspriser och levnadskostnader. Oktober och november 1919 80
Tabeller:
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1908—november 1919 . . . 86
Kreaturspriser i Stockholm, Göteborg o. Malmö. Sammandrag för 1908—november 1919 . . . 88

Häft. 2.

Arbetsmarknaden under december 1919 och januari 1920 91
Arbetstillgången under fjärde kvartalet 1919 enligt uppgifter från industriidkare m. fl. 93
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 1 oktober, 1 november och 1 december 1919 99
Förhandlingarna vid arbetsförmedlingskonferensen inom socialstyrelsen den 15 och 16 december 1919 105
Socialstyrelsens utlåtande över sjukförsäkringsförslaget 116
Lantarbetarnas löneförhållanden under år 1919 145
Skogsarbetarnas löneförhållanden under år 1919—20 149
Skogssällskapets statsarbeten under år 1919 153
Arbetsförmedlingen av sjömän under år 1919 157
Industriell demokrati i Förenta staterna . 160
Meddelanden från socialattachéerna: England.
6. Bostadsfrågans utveckling i England . . . 174
Författningar rörande sociala frågor . . . 178
Kortare meddelanden:
Internationella arbetsbyråns konstituerande sammanträden 179
Socialattachéer vid utrikesrepresentationerna . 179
De sociala ärendenas beredning i Spanien . . . 180
Invaliditets- och ålderdomsförsäkringen i Nederländerna 181
Arbetsmarknaden i England under december 1919 181
Arbetsmarknaden i Tyskland under december 1919 181
Invandringen till Förenta staterna under senaste århundradet 182
Kooperativa förbundets omsättning under år 1919 184
Förslag till lag för de ideella föreningarna . . 184
Nionde skandinaviska arbetarkongressen 185
Fackföreningsrörelsen i de nordiska länderna under krigsåren 186
Arbetstiden å svenska fartyg 187
Arbetstidslagstiftningen i Spanien 187
Levnadskostnadsundersökning på landsbygden . 188
De kommunala provianteringsråden i Norge . . 188
Levnadskostnadernas stegring i England . . . 189
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete 190
Arbetsrådets beslut 191

Understödsverksamheten för arbetslösa. December 1919 199
Sveriges offentliga arbetsförmedling. December 1919 och januari 1920 200
Livsmedelspriser och levnadskostnader under fjärde kvartalet 1919 216

Text:
Livsmedelspriser m. m. 216
Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar under kristiden 220
Priser å vissa beklädnadsartiklar 222
Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar under kristiden 223

Tabeller:
Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket 228
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1908—januari 1920 230
Livsmedelspriser å olika orter i riket.
Fjärde kvartalet 1919 232
Kreatурspriser i Stockholm, Göteborg o. Malmö.
Sammandrag för 1908—december 1919 . . . 242
Kreatурspriser samt tillförsel och konsumtion å vissa orter i riket
Fjärde kvartalet 1919 244
Fiskpriser i Stockholm.
December 1918—december 1919 246
Fiskpriser i Göteborg.
December 1918—December 1919 247

Häft. 3.

Arbetsmarknaden under februari månad 1920 249
Lönestegringen i de nordiska länderna under kristiden. 251
Arbetstidsförhållandena vid hotell-, restaurang- och kaférörelse. 257
Försörjningslagstiftningens problem i Danmark. 280
Arbetstillgången inom sjömansyrket under år 1919. 285
Fylleriförseelserna och deras orsaker under fjärde kvartalet 1919. 287
Meddelanden från socialattachéerna:
England.
7. Reformer rörande socialförsäkringen. 308
8. Industriråd. 310
Författningar rörande sociala frågor . . . 317
Kortare meddelanden:
Socialiseringslagstiftningen i Tyskland 317
De sociala ärendenas beredning i Nederländerna 318
Den engelska lagstiftningen om förhandling och skiljedom i arbetstvister 319
Internationella sjömanskonferensen i Genua . . 320
Arbetsmarknaden i England under januari 1920 320
Arbetsmarknaden i Tyskland under januari 1920 321
Den engelska fackföreningsrörelsen under krigsåren 321
Arbetstiden å svenska fartyg 322
Levnadskostnadernas stegring i Danmark . . . 323
Levnadskostnadernas stegring i Norge 324
Lönenämnden för jordbruket i England 325
Arbetsrådets beslut (forts.) 327
Yrkesinspektionens verksamhet under oktober—december 1919 331
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete 334
Understödsverksamheten för arbetslösa.
Januari 1920 335
Sveriges offentliga arbetsförmedling.
Februari 1920 336
Livsmedelspriser och levnadskostnader
Januari och februari 1920 344

Tabeller:
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1908—februari 1920 346

Häft. 4.

Arbetsmarknaden under mars månad 1920 349
Förslag i fråga om kvinnors tillträde till statstjänst 351
Kollektivavtal i Sverige år 1918 357
Emigrationen år 1919 366
Byggnadsverksamheten i Sveriges större städer år 1919 369
Olycksfall i arbete år 1915 378
Sveriges offentliga arbetsförmedling under år 1919 382
Arbetslöshetslagstiftningen efter världskriget 406
Meddelanden från socialattachéerna . . . 420
England.
9. Utredningar angående trustväsendet 420
10. Bostadsfrågans utveckling i England . . . 421
11. Den civila statstjänstens rekrytering . . . 422
Tyskland.
1. Driftsrådslagstiftningen 424
Författningar rörande sociala frågor . . . 430
Kortare meddelanden:
Kvinnors tillträde till statstjänst i England . . 431
Lag om arbetarkammare i Österrike 432
Den offentliga arbetsförmedlingen i Danmark . 432
Den offentliga arbetsförmedlingen i Norge . . . 433
Arbetsmarknaden i England under februari 1920 433
Arbetsmarknaden i Tyskland under februari 1920 433
Arbetslöshetsförsäkringen i Danmark 1917/18 . 434
Arbetstiden å svenska fartyg 434
Frågan om arbetstidens begränsning i olika länder 435
Arbetstidslagstiftningen i Österrike 436
Arbetstidslagstiftningen i Spanien 436
Levnadskostnadernas stegring i England 437
Pensionsstyrelsens årsberättelse för 1918 437
Arbetsrådets beslut (forts.) 439
Understödsverksamheten för arbetslösa.
Februari 1920 445
Sveriges offentliga arbetsförmedling
Mars 1920. 446
Livsmedelspriser och levnadskostnader
Mars 1920 454

Häft. 5.

Arbetsmarknaden under april månad 1920 459
Arbetstillgången under första kvartalet 1920 enligt uppgifter från industriidkare m. fl. 461
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 1 januari, 1 februari och 1 mars 1920 467
Nya lagar om medling i arbetstvister m. m. 472
Utländsk lagstiftning rörande medling i arbetstvister 482
Redogörelse för 1912—1914 års allmänna bostadsräkningar 490
Tidlöner för vissa yrkesgrupper inom hantverk, transportverksamhet, restaurangrörelse och husligt arbete åren 1914—1919 496
Socialstyrelsens handläggning av arbetstidsärenden 505
Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn 507
Ny tysk lagstiftning rörande moderskapshjälp 511
Meddelanden från socialattachéerna: . . .
England.
12. Utredningar angående trustväsendet 515
13. Hyresregleringslagen 518
Frankrike.
1. Gruvarbetarnas pensionsförsäkring 519
Författningar rörande sociala frågor . . . 521
Kortare meddelanden:
Internationella arbetskonferensen i Genève 1921. 522
Arbetsförmedlingen av sjömän under första kvartalet 1920 522
Lönestegringen i England sedan krigsutbrottet. 523
Lönestegringen i Förenta staterna 1913—1919 . 524
Arbetsmarknaden i England under mars 1920 . 524
Arbetsmarknaden i Tyskland under mars 1920. 524
Arbetstiden å svenska fartyg 525
Ändringar i danska butikstängningslagen . . . 525
Arbetstidsfrågan i brittiska Indien 525
Japanskt lagförslag om fackföreningar 526
Svenska städernas förhandlingsorganisation . . 527
Riksförsäkringsanstaltens årsberättelse för 1918. 527
Sjukförsäkringsfrågan i Norge 528
Återinvandring från Amerika till Europa . . . 528
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete 529
Understödsverksamheten för arbetslösa.
Mars 1920 531
Sveriges offentliga arbetsförmedling.
April 1920 532
Livsmedelspriser och levnadskostnader under första kvartalet 1920 540
Text:
Livsmedelspriser m. m. 543
Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar under kristiden 546
Priser å vissa beklädnadsartiklar 549
Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar under kristiden 551
Tabeller:
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1909 –mars 1920 554
Livsmedelspriser å olika orter i riket.
Första kvartalet 1920 556
Kreaturspriser i Stockholm, Göteborg o. Malmö.
Sammandrag för 1909—mars 1920 568
Kreaturspriser samt tillförsel och konsumtion å vissa orter i riket.
Första kvartalet 1920 570
Fiskpriser i Stockholm.
Januari 1919—mars 1920 572
Fiskpriser i Göteborg.
Januari 1919—mars 1920 573

Häft. 6.

Arbetsmarknaden under maj månad 1920 575
Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1918 577
Arbetslönernas stegring under åren 1913—1919 585
Nykterhetsnämndernas verksamhet 601
Fylleriförseelserna och deras orsaker under första kvartalet 1920 609
Understöd av statsmedel till förutvarande tobaksarbetare 624
Arealinventeringen och husdjursräkningen den 1 juni 1919 628
Andra amerikanska industrikonferensen . . 631
Medlingsväsendet i England under krigsåren 636
Statsunderstöd till bostadsproduktionen i Norge 640
Olycksfall vid lastning och lossning av fartyg år 1919 645
Yrkesinspektionens verksamhet under januari—mars 1920 650
Skogshärbärgesinspektionen under första kvartalet 1920 653
Författningar rörande sociala frågor . . . 655
Kortare meddelanden:
Arbetsinställelser i Danmark 1917 och 1918 . . 656
» » Finland 1917 och 1918 . . . 656
» » England 1918 och 1919 . . . 657
» » Tyskland 1917 och 1918 . . 658
» » Belgien år 1919 659
» » Nederländerna 1918 och 1919 660
Den norska medlingsinstitutionens verksamhet år 1918 660
Arbetstiden å svenska fartyg 661
Obligatorisk ålderdoms- och invaliditetsförsäkring i Italien 661
Ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen i Spanien 662
Förslag om ålderdoms- och invaliditetsförsäkring i Schweiz 662
Arbetslöshetsförsäkringen i Norge 1909—1918 . 662
Ändrade bestämmelser om arbetslöshetsunderstöd i Tyskland 663
Arbetsmarknaden i England under april 1920 . 664
Arbetsmarknaden i Tyskland under april 1920 664
Utvandringen från Sverige under första kvartalet år 1920 664
Arbetsrådets beslut (forts.) 666
Understödsverksamheten för arbetslösa
April 1920 669
Sveriges offentliga arbetsförmedling
Maj 1920 670
Livsmedelspriser och levnadskostnader
April 1920 678

Arbetsmarknaden under oktober och november 1919.

Med hänsyn till arbetsmarknadens allmänna läge, sådant detta avspeglar sig i arbetsförmedlingsanstalternas rapporter, uppvisade månaderna oktober och november en sinsemellan något olika karaktär. Den långsamma, men tydligt konstaterade förbättring, som i arbetsmarknadsavseende utmärkte de närmast föregående månaderna, gjorde sig även under oktober gällande. Lågkonjunkturen inom industrien blev dock märkbar genom den påtagligt minskade omsättningen av arbetskraft. Under november inträdde en mot månadens slut tilltagande försämring, särskilt för grovarbetarna, vilka under oktober haft relativt god arbetstillgång. — Vad den kvinnliga arbetsmarknaden beträffar, synes tillgången på tjänstefolk i städerna hava något ökats och på en del håll någorlunda täckt efterfrågan.

Inom jordbruket var däremot omsättningen av arbetskraft under oktober mycket livlig, beroende därpå att anställningen av årsarbetare, som eljest plägar ske tidigare, i år försenats genom de under eftersommaren pågående lönekonflikterna. Tillgång och efterfrågan synes i det stora hela ha väl täckt varandra, vad statfolk beträffar, medan på många håll, särskilt i Skåne, en påfallande brist på kunniga ladugårdsskötare och yngre, ogifta drängar gjort sig gällande. Ett motsatt förhållande rådde i Skaraborgs och Jönköpings län, där svårigheten att erhålla statare varit stor, medan överflöd rått på unga drängar. Under rotfruktsskörden förekom i synnerhet i Skåne en ovanligt stark tillströmning av tillfälliga arbetare, vilka lockades av de höga lönerna men i många fall ej kunde erhålla arbete. Sedan behovet av arbetskraft i stort sett blivit tillgodosett, inträdde under november en avmattning i jordbrukets arbetsmarknad. Den i mitten av månaden rådande kylan, som hindrade höstarbetets fortgång, torde även ha bidragit att minska efterfrågan å jordbruksarbetare. — För skogsarbetarna fanns det, såsom vanligen plägar vara fallet i november, ringa arbetstillfällen, enär skogsavverkningarna ännu ej kommit i gång.

Inom industrien skedde under november på en del håll driftsinskränkningar, varvid arbetare avskedades. På vissa håll rådde dock brist på arbetskraft, så till exempel beträffande kvinnliga arbetare till textilindustrien. Möbelindustrien hämmades genom arbetsnedläggelse.

Byggnadsverksamheten, som ännu under oktober på enstaka håll erbjöd arbetstillfällen, minskades under november.

Inom transportverksamheten var arbetstillgången i Göteborg och Malmö god för hamnarbetare, men mindre god för sjöfolk.

Antalet ansökningar om arbete på 100 lediga platser vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under oktober 92 och under november

113. Motsvarande siffror för föregående år framgå av efterföljande sammanställning.

		Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Jord- och skogsbruk	1913	97	84	83	66	72	71	77	87	75	77	96	92
	1914	62	77	71	59	71	68	82	95	96	94	116	130
	1915	100	92	90	80	85	81	95	105	87	75	84	84
	1916	73	68	74	58	55	57	50	70	58	67	66	66
	1917	57	59	61	58	50	46	35	49	47	69	73	79
	1918	70	87	91	77	74	80	88	106	95	85	99	116
	1919	*122*	*95*	*90*	*69*	*67*	*64*	*74*	*104*	*94*	*83*	*110*	—
Övriga näringsgrenar	1913	170	151	119	108	106	122	116	101	94	108	141	122
	1914	147	144	119	101	98	112	103	156	130	145	217	189
	1915	225	209	165	150	126	147	144	130	119	127	165	119
	1916	160	145	121	101	93	100	96	99	89	102	126	107
	1917	128	150	140	132	110	111	132	119	107	117	133	112
	1918	160	196	184	168	153	175	168	115	124	119	133	143
	1919	*192*	*181*	*157*	*126*	*109*	*110*	*109*	*94*	*91*	*97*	*114*	—
Samtliga näringsgrenar	1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
	1913	153	138	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
	1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
	1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
	1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
	1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
	1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
	1919	*179*	*162*	*141*	*111*	*99*	*100*	*101*	*97*	*92*	*92*	*113*	—

Att döma av ovanstående siffror, synes arbetstillgången under oktober och november varit gynnsammare än något annat i jämförelsen ingående år med undantag av 1916.

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1911	—	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·8	4·8	4·4
1912	8·5	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·8	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7
1913	8·4	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·8	2·2	2·6	4·4
1914	7·5	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3
1915	15·0	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·8	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5
1916	7·7	8·0	6·7	5·2	4·7	3·8	2·7	2·7	2·2	2·2	2·8	2·2
1917	5·4	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4
1918	5·8	6·0	5·0	4 9	5·0	4 0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4
1919	*7·5*	*7·8*	*7·6*	*8·1*	*7·5*	*6·1*	*4·6*	*3·8*	*3·2*	[1] *3·1*	[1] *3·2*	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 november 1919. Arbetslöshetssiffran var då, som synes, densamma som vid motsvarande tidpunkt föregående år.

[1] Preliminär uppgift.

Arbetstillgången under tredje kvartalet 1919

enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

Följande översikt över arbetstillgång m. m. inom olika yrken och näringar under tredje kvartalet av år 1919 är liksom föregående redogörelser av samma slag till huvudsaklig del grundad på uppgifter, som å särskilda frågeformulär insamlats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären hava fortfarande till största delen infordrats genom socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 40, varav 20 äro föreståndare för resp. arbetsförmedlingskontor, tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling. Direkt av socialstyrelsen hava emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm med närmaste omnejd ävensom från sådana arbetsgivare i landsorten, som i regel sysselsätta minst 200 arbetare

För ifrågavarande kvartal hava besvarade formulär återkommit från 2 219 arbetsgivare med 264 914 arbetare, varav *2 186* arbetsgivare med *263 599* arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete. Då — med ett fåtal undantag — samtliga arbetsgivare, som sysselsätta minst 200 arbetare, insänt besvarade formulär, torde uppgifterna få anses såsom representativa för åtminstone den svenska storindustrien.

En bearbetning av de inkomna svaren har givit vid handen, att arbetstillgången under tredje kvartalet 1919, i jämförelse med samma kvartal föregående år, ansågs såsom *bättre* av 548 arbetsgivare med 67 991 arbetare (26 %), som *oförändrad* av 1 018 arbetsgivare med 107 461 arbetare (41 %) samt såsom *sämre* av 620 arbetsgivare med 88 147 arbetare (33 %).

Följande sammanställning möjliggör ett bedömande av *arbetstillgången inom industri och hantverk under tredje kvartalet 1919:*

	Antal redovisade arbetare (medeltal)	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mycket god, B. god eller medelgod, C. mindre än medelgod.											
		1:a kvartalet			2:a kvartalet			3:e kvartalet			4:e kvartalet		
		A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C
1911 . . .	178 648	9	78	13	10	77	13	11	74	15	10	79	11
1912 . . .	197 904	13	75	12	18	77	5	21	74	5	19	75	6
1913 . . .	252 047	20	74	6	21	76	3	20	75	5	17	78	5
1914 . . .	258 115	16	76	8	18	76	6	7	61	32	13	64	23
1915 . . .	264 540	20	65	15	20	68	12	29	63	8	29	64	7
1916 . . .	281 793	33	61	6	38	57	5	39	55	6	39	56	5
1917 . . .	273 888	33	53	14	29	53	18	26	54	20	17	62	21
1918 . . .	258 230	10	62	28	12	65	23	14	64	22	9	60	31
1919 . . .	258 297	5	47	48	9	54	37	12	60	28	—	—	—

Med ledning av tabellen å sid. 6—7, som utgör en sammanfattning av uppgifter från arbetsgivare inom industri och hantverk, har utarbetats efterföljande *allmänna översikt över arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper:*

Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom:

A. mycket god, B. god eller medelgod, C. mindre än medelgod

	3:e kvart. 1919			2:a kvart. 1919			3:e kvart. 1918		
	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.
Malmbrytning och metallindustri .	5	51	44	5	44	51	16	69	15
Jord- och stenindustri	9	55	36	8	57	35	15	67	18
Trävaruindustri	7	82	11	11	74	15	20	71	9
Pappers- och grafisk industri . . .	13	66	21	9	57	34	20	62	18
Livsmedelsindustri	5	82	13	6	81	13	2	72	26
Textil- och beklädnadsindustri . . .	36	58	6	18	67	15	4	40	56
Läder-, hår- och gummivaruindustri	38	60	2	8	40	52	11	63	26
Kemisk-teknisk industri	4	33	63	3	22	75	9	30	61

Gruppen *malmbrytning och metallindustri* var den näringsgrupp, som uppvisade de mest ogynnsamma konjunkturerna. Vid gruvorna och malmförädlingsverken betecknades arbetstillgången för ej mindre än mellan 60 och 70 % av de redovisade arbetarna såsom mindre än medelgod. Vad de förra beträffar, innebär detta en stark tillbakagång, medan de senare företedde avsevärt ogynnsammare siffror föregående kvartal. Depressionen inom dessa näringsgrenar torde främst bero av den på grund av kända förhållanden hämmade exporten. Inom järn- och stålmanufakturen ha bleck- och plåtslagerierna haft mycket gott om arbete, sedan tillförseln av arbetsmaterial ökats, och i allmänhet har brist på yrkesduglig arbetskraft där varit rådande. Beträffande de mekaniska verkstäderna ha vissa grenar haft goda konjunkturer, i synnerhet automobil- och velocipedfabrikerna. Även järnvägsverkstäderna ha genomgående rapporterat god arbetstillgång. Däremot har konjunkturläget inom andra grenar, särskilt sådana, som arbeta för export, varit dåligt. Vid skeppsvarven var ställningen i allmänhet gynnsam utom vid ett av de största varven, som hämmats i sin verksamhet genom materialbrist. Flottans varv angåvo arbetstillgången såsom mindre god. De elektromekaniska industrierna ha trots ökad tillgång på råmaterial ej erbjudit väsentligt gynnsammare arbetstillfällen.

Inom *jord- och stenindustrien* företedde torvindustrien fortfarande god arbetstillgång, vilken dock försämrades, i den mån säsongarbetena började inställas. Även tegelbruken inställde till en del tillverkningen för året och arbetade med minskad arbetsstyrka. Vid stenhuggerierna fortsatte kristillståndet. Från många håll uppgives, att särskilt fraktförhållandena hindra avsättningen. Vid glasbruken har den under föregående kvartal konstaterade ökningen av verksamheten fortsatt.

Inom *trävaruindustrien* var ställningen vid sågverken i stort sett densamma som föregående kvartal. Snickerifabrikerna företedde förbättrad, ehuru alltjämt otillfredsställande arbetstillgång. Vad särskilt möbelfabrikerna beträffar, låg driften under senare delen av kvartalet till större delen nere på grund av arbetskonflikter.

Inom gruppen *pappers- och grafisk industri* höllo sig vid trämassefabrikerna konjunkturerna oförändrade med övervägande goda arbetstillfällen,

trots på vissa håll rådande vattenbrist. För pappersbruken, som förut delvis gått med inskränkt drift, inträdde en tydlig ljusning. Vid boktryckerierna låg arbetet under juli och augusti till största delen nere på grund av typografstrejk. Bokbinderierna hade fortfarande fullt upp att göra och brist på arbetskraft.

Livsmedelsindustriernas ställning har genom den ökade råvarutillförseln företett en fortgående förbättring. Vid kvarnarna rådde på en del håll arbetskonflikter, men i övrigt angavs arbetstillgången övervägande såsom god. Även bagerierna hade i allmänhet gott om arbete utom spisbrödsbagerierna, vilkas avsättning gått tillbaka på grund av den efter ransoneringens upphörande starkt minskade efterfrågan på spisbröd. Vid sockerfabrikerna har arbetet huvudsakligen utgjorts av förberedelser till den stundande betkampanjen.

Textil- och beklädnadsindustrien har efter fredsslutet företett avsevärt gynnsammare förhållanden med en fortgående ökning av arbetstillgången. Inom alla grenar har bristen på i synnerhet kvinnlig arbetskraft varit starkt kännbar, och vid flera företag har driften på grund härav ej kunnat återupptagas i önskad utsträckning. Råvaruimporten har avsevärt ökats, men synes ännu i vissa fall ej ha motsvarat behovet. Den starkaste ökningen av verksamheten under kvartalet konstaterades vid trikåfabrikerna samt inom jute- och linneindustrien. Av de nämnda textilindustriernas redovisade arbetarantal voro icke mindre än 86 resp. 53 % anställda hos arbetsgivare, som angivit arbetstillgången såsom mycket god. Bomullsindustrien, som fortast hämtade sig efter kristidens svårigheter, har alltjämt utvidgat driften. Även ylleindustrien har förbättrat sin ställning. Det gynnsamma konjunkturläget vid skrädderierna och den övriga beklädnadsindustrien markerades ytterligare. Såsom mycket god betecknades arbetstillgången för över 40 % av de inom dessa bägge industrigrupper redovisade arbetarna.

Läder-, hår- och gummivaruindustrien uppvisade en betydligt ljusare bild än föregående kvartal. Genom ökad tillförsel av arbetsmaterial hade garverierna fått ökad sysselsättning. Vid skofabrikerna hade på flera håll brist på arbetskraft förekommit. Av de i rapporteringen deltagande gummivarufabrikerna hade samtliga haft bättre än medelgod arbetstillgång, vilket torde kunna sättas i samband med högkonjunkturen inom velociped- och automobilindustrien.

Inom den *kemisk-tekniska industrien* ha ljus-, tvål-, olje- och färgfabrikerna uppvisat bättre och i stort sett tillfredsställande tillgång på arbete, medan tändsticksfabrikerna alltjämt befinna sig i ett ogynnsamt konjunkturläge.

Byggnadsverksamheten låg fortfarande nere. Bostadsbristen har hämmat tillströmningen av arbetskraft till städerna, varför i vissa fall brist på arbetare till reparations- och andra tillfälliga arbeten uppstått. Denna artificiella brist möjliggör arbetslönernas uppdrivande till en produktionshämmande höjd.

Inom gruppen *land- och sjötransport* var arbetstillgången mycket ojämn, i de norrländska hamnarna i allmänhet dålig, i Stockholm god.

Näringsgrenar	Hela antalet		Tillgång å arbete: Mycket god		God		Medelgod		Mindre god	
	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
Malmbrytning och metallindustri:										
Malmgruvor	54	10 838	3	95	14	1 978	13	1 807	17	6 103
Malmförädlingsverk	63	21 841	—	—	9	1 568	18	5 342	24	13 020
Järn- och stålmanufaktur	87	8 594	8	1 043	22	1 309	24	3 074	21	2 496
Mekaniska verkstäder	210	29 846	8	594	52	7 432	64	11 111	59	9 218
Skeppsvarv	31	11 080	5	1 706	9	4 587	7	1 093	10	3 694
Elektromekanisk industri	27	8 371	2	703	8	2 961	6	2 020	8	2 605
Annan metallindustri	45	4 702	10	566	21	2 728	12	1 372	2	36
Jord- och stenindustri:										
Kolgruvor	10	2 723	2	594	6	1 751	2	378	—	—
Torvindustri	27	953	3	93	13	526	5	91	6	243
Stenhuggerier	44	3 897	5	304	9	697	11	948	10	313
Kakel-, porslins- och lerkärlsindustri	13	1 79.)	—	—	9	823	2	899	2	77
Tegelbruk	93	4 521	2	153	23	726	26	1 238	38	1 665
Glasbruk	25	3 062	4	692	9	958	8	592	3	706
Annan jord- och stenindustri	34	3 949	—	—	6	634	9	1 216	15	1 974
Trävaruindustri:										
Sågverk	210	24 880	10	1 817	98	12 794	72	8 649	23	1 361
Snickerifabriker och annan träförädling	164	7 779	11	472	57	2 916	50	2 326	30	1 285
Pappers- och grafisk industri:										
Trämassefabriker	63	11 354	2	691	39	7 228	13	2 132	8	1 248
Pappersbruk	42	9 366	2	584	17	3 829	4	1 027	15	3 430
Bokbinderier	28	2 006	5	399	13	1 154	6	148	3	245
Boktryckerier och litografiska anstalter	107	6 144	29	2 131	55	2 943	13	516	7	493
Livsmedelsindustri:										
Kvarnindustri	22	1 177	2	169	15	533	4	320	—	—
Bagerier	42	1 758	4	252	21	796	12	337	4	336
Sockerindustri	22	2 591	—	—	5	716	12	1 191	5	684
Choklad- och konfektfabriker	18	2 101	1	184	6	1 300	8	576	2	38
Bryggerier och brännerier	59	3 222	3	88	34	2 264	16	587	6	283
Tobaksfabriker	3	1 511	—	—	3	1 511	—	—	—	—
Annan livsmedelsindustri	36	1 232	—	—	16	616	11	397	5	179
Textil- och beklädnadsindustri:										
Bomullsindustri	35	10 047	13	2 794	19	6 353	2	491	1	409
Jute- och linneindustri	8	2 017	3	1 060	4	816	1	141	—	—
Ylleindustri	50	6 512	10	1 173	31	4 426	6	533	2	258
Trikåfabriker	16	2 579	8	2 221	8	358	—	—	—	—
Annan textilindustri	32	1 949	6	584	18	1 115	4	218	4	32
Skrädderi- och sömnadsyrket	64	6 940	28	2 927	27	2 280	7	828	1	330
Annan beklädnadsindustri	23	1 270	11	558	7	528	4	159	1	25
Läder-, hår- o. gummivaruindustri:										
Garverier och läderfabriker	25	1 511	4	237	17	1 091	3	169	1	14
Skofabriker	41	4 811	11	1 606	24	2 176	6	1 029	—	—
Gummivarufabriker	7	2 065	3	1 390	4	675	—	—	—	—
Annan läder-, hår- och gummivaruind.	28	1 350	8	502	11	545	5	141	1	8
Kemisk-teknisk industri:										
Ljus-, tvål-, olje- och färgfabriker	32	1 593	6	320	19	1 078	6	182	1	13
Tändsticksfabriker	15	7 060	—	—	3	700	1	107	11	6 253
Annan kemisk-teknisk industri	39	3 245	2	127	10	899	11	1 001	11	882
Byggnadsverksamhet	85	6 719	9	869	24	1 191	33	2 043	16	2 594
Handel och varulager	42	1 924	2	302	23	1 049	11	346	4	199
Land- och sjötransport	28	6 193	2	198	11	4 668	4	251	6	394
Kraft-, belysnings- och vattenverk	37	4 534	3	1 930	18	1 753	14	787	2	64
Summa 3:dje kv. 1919	**2 186**	**263 599**	**250**	**32 128**	**867**	**98 979**	**546**	**57 813**	**385**	**68 207**
» 2:dra » »	2 209	257 716	161	22 728	819	91 887	529	48 285	450	66 861
» 1:sta » »	2 272	253 574	99	13 879	559	63 583	530	55 466	615	76 871
» 4:de » 1918	2 155	247 624	176	21 220	767	93 894	502	54 984	484	52 850
» 3:dje » »	2 273	262 071	301	37 307	872	109 368	529	56 866	372	41 916

Dålig		Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år						Tillgång å arbetskraft					
		Bättre		Oförändrad		Sämre		Brist		Normal tillgång		Överflöd	
A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
7	855	4	421	21	2 698	29	7 719	3	172	36	6 601	15	4 065
12	1 914	4	219	14	2 125	45	19 500	5	2 444	43	17 273	15	2 127
12	672	20	2 011	20	1 333	47	5 250	19	1 221	57	6 246	11	1 127
27	1 491	17	4 176	77	7 971	116	17 699	18	2 933	173	24 167	19	2 746
—	—	3	1 035	14	5 527	14	4 518	5	1 673	23	8 591	3	816
3	82	3	1 987	10	1 594	14	4 790	3	1 044	22	7 257	2	70
—	—	14	1 126	22	2 781	9	795	12	799	32	3 873	1	30
—	—	—	—	9	2 385	1	338	4	1 482	6	1 241	—	—
—	—	3	75	21	786	3	92	1	1	25	922	1	30
9	1 635	11	943	28	2 417	5	537	5	458	33	2 891	6	548
—	—	3	103	7	1 507	3	189	6	1 483	6	250	1	66
4	739	6	249	54	1 962	33	2 310	2	105	75	3 723	16	693
1	114	10	1 342	8	502	7	1 218	2	278	22	2 679	1	105
4	125	2	342	13	1 457	19	2 150	2	371	19	2 053	13	1 525
7	259	35	7 048	132	15 544	43	2 288	14	1 868	160	19 665	36	3 347
16	780	24	1 293	66	2 766	74	3 720	13	366	138	6 731	13	682
1	55	13	3 887	40	6 067	10	1 400	6	1 233	50	8 813	7	1 308
4	496	11	2 706	14	2 715	17	3 945	2	123	30	5 928	10	3 315
1	60	7	418	15	1 258	6	330	16	1 021	12	985	—	—
3	61	20	944	72	3 740	15	1 460	42	3 632	64	2 487	1	25
1	155	10	396	12	781	—	—	—	—	20	1 011	2	166
1	37	25	1 033	8	291	9	434	4	91	35	1 517	3	150
—	—	3	593	16	1 843	3	155	—	—	15	1 794	7	797
1	3	7	1 282	6	672	5	147	3	230	14	1 868	1	3
—	—	38	2 238	18	838	3	146	4	687	55	2 535	—	—
—	—	1	268	2	1 243	—	—	—	—	2	305	1	1 206
4	40	9	438	19	663	8	131	2	67	26	933	8	252
—	—	26	6 954	8	2 618	1	475	24	6 484	11	3 563	—	—
—	—	2	732	4	994	2	291	4	1 069	4	948	—	—
1	122	25	4 014	23	2 358	2	140	22	3 311	28	3 201	—	—
—	—	11	2 452	5	127	—	—	10	2 206	6	373	—	—
—	—	15	1 097	11	645	6	207	10	1 066	22	883	—	—
1	575	30	3 025	30	3 059	4	856	46	4 851	18	2 089	—	—
—	—	14	793	7	430	2	47	13	607	10	663	—	—
—	—	7	448	16	1 028	2	35	2	98	17	1 080	6	333
—	—	16	1 978	23	2 336	2	497	15	1 442	25	3 318	1	51
—	—	4	1 444	3	621	—	—	3	1 012	4	1 053	—	—
3	134	9	430	15	740	4	160	12	563	13	633	3	134
—	—	23	1 327	6	207	3	59	—	—	29	1 455	3	138
—	—	3	700	11	6 126	1	234	2	767	13	6 293	—	—
5	336	3	178	21	1 647	15	1 420	4	364	27	2 214	8	667
3	22	25	1 504	41	4 120	19	1 095	17	954	63	5 124	5	641
2	28	17	782	18	834	7	308	3	284	35	1 532	4	108
5	682	10	2 889	9	2 346	9	958	—	—	22	5 441	6	752
—	—	5	671	29	3 759	3	104	1	1 543	29	1 874	7	1 117
138	**11 472**	**548**	**67 991**	**1 018**	**107 461**	**620**	**88 147**	**381**	**50 403**	**1 569**	**184 076**	**236**	**29 120**
250	27 955	438	50 905	969	100 943	802	105 868	286	37 753	1 608	177 306	320	42 657
469	43 775	246	28 392	952	92 474	1 074	132 708	125	13 967	1 510	167 652	637	71 955
226	24 676	243	28 483	1 143	114 434	769	104 707	295	50 071	1 637	173 460	223	24 093
199	16 614	301	32 219	1 292	142 186	680	87 666	469	73 815	1 597	165 125	207	23 131

Jordbruket erbjöd i alla delar av landet goda arbetstillfällen, och synes liksom föregående år tillgången på arbetskraft hava varit fullt tillfredsställande.

Då läget på arbetsmarknaden givetvis inverkar på och återspeglas i den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet, meddelas här nedan ur de månatliga redogörelserna för nämnda verksamhet till ytterligare jämförelse en sammanställning, utvisande tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

På 100 *lediga platser* kommo följande antal *ansökningar om arbete:*

	3:e kvartalet 1919			2:a kvartalet 1919			3:e kvartalet 1918		
	sept.	aug.	juli	juni	maj	april	sept.	aug.	juli
Jordbruk	94	104	74	63	70	69	96	108	92
Skogsbruk	121	118	73	74	42	85	66	62	59
Övriga näringsgrenar	91	94	109	110	109	126	124	145	168
Samtliga »	92	97	101	100	99	111	115	131	147

En totalbild av läget på arbetsmarknaden inom industrien lämnas å sid. 3. Enligt densamma voro av samtliga redovisade 263 599 arbetare 12 % anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mycket god, medan 28 % tillhörde företag med mindre än medelgod arbetstillgång. Såsom framgår härav, håller industrien på att, om ock långsamt, hämta sig efter den genom fredsslutet inträdande depressionen.

Såsom av det föregående framgår, har inom ett flertal industrigrupper en betydande förbättring inträtt under tredje kvartalet. Vad särskilt den svenska storindustrien beträffar, torde svårigheterna inom trävaru-, pappersmasse- och pappersindustrien vara övervunna, sedan exporten kommit i gång på sommaren, medan läget vid masugnarna, som till stor del voro avblåsta, inom järn- och stalindustrien samt vid de mekaniska verkstäderna ingav allvarliga bekymmer. En ljusbild var otvivelaktigt den goda skörden, som gav rikliga arbetstillfällen och möjliggjorde höga arbetslöner.

Trots den obestridliga depression, som ännu förefinnas på vissa områden och särskilt framträdde på fondmarknaden med dess baisse på alla aktievärden, så har man dock, i motsats till vad som varit fallet i länder med motsvarande läge, undgått arbetslöshet, beroende på den restriktiva understödspolitik, som bedrivits från arbetslöshetsmyndigheternas sida.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 1 juli, 1 augusti och 1 september 1919.

I arbetslöshetsrapporteringen för tredje kvartalet av år 1919 hava liksom föregående kvartal deltagit 31 fackförbund. Antalet medlemmar i de rapporterande fackföreningarna den 1 juli, 1 augusti och 1 september 1919 utgjorde resp. 127 496, 125 951 och 117 685. Av dessa voro vid samma tidpunkter *arbetslösa* resp. 4·6, 3·8 och 3·2 %. Motsvarande siffror för samtliga månader alltifrån början av år 1913 framgå av nedanstående tablå:

	1913		1914		1915		1916		1917		1918		1919	
	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %
Januari .	54 340	8·4	60 535	7·5	59 195	15·0	65 614	7·7	75 000	5·4	99 434	5·8	116919	7·3
Februari .	52 774	8·9	61 468	10·4	56 788	14·8	64 855	8·0	77 101	5·9	101978	6·0	110375	7·5
Mars . . .	50 392	7·1	58 354	7·5	57 476	12·0	64 218	6·7	79 174	5·5	100530	5·0	107150	7·6
April . .	51 031	5·7	64 410	6·5	63 895	11·2	70 502	5·2	84 486	6·1	109763	4·9	131194	8·1
Maj . . .	52 735	4·0	63 146	5·1	60 074	8·5	69 542	4·7	85 320	4·4	106940	5·0	116898	7·5
Juni . . .	53 186	2·6	60 494	3·2	58 980	6·7	59 775	3·3	83 424	2·8	108423	4·0	118964	6·1
Juli . . .	52 380	2·7	62 823	3·1	66 184	6·3	67 026	2·7	92 678	3·1	110928	4·6	127496	4·6
Augusti .	53 906	2·5	58 912	3·0	59 870	4·0	66 801	2·7	90 919	3 3	109593	4·2	125951	3·8
Septmber	53 954	2·3	58 257	8·1	61 072	3·6	65 430	2·2	90 834	2·8	102094	3·5	117685	3·2
Oktober .	57 872	2·2	61 883	7·7	68 050	3·5	72 335	2·2	97 714	2·4	107451	3·7	—	—
November	62 073	2·6	61 023	8·1	64 996	3·8	72 843	2·3	93 841	2·8	105580	3·2	—	—
December .	59 922	4·4	59 084	10·3	66 947	4·5	71 169	2·2	91 844	2·4	102508	3·4	—	—

Arbetslösheten var, efter vad härav framgår, under månaderna augusti och september något mindre än vid motsvarande tidpunkt föregående år. Av de mera betydande organisationerna hade skrädderiarbetarförbundet det relativt största antalet arbetslösa; procentsiffrorna voro vid de här redovisade tre månadsskiftena resp. 10·7, 10·4 och 9·0. Inom sko- och läderindustriarbetarförbundet, där arbetslösheten under andra kvartalet var avsevärd (35·2 % den 1 juni), förbättrades läget under tredje kvartalet betydligt; den 1 juli voro 12·6 % arbetslösa, och för augusti och september nedgick siffran ytterligare till resp. 0·4 och 0·3 %.

Resultaten av rapporteringen om antalet arbetslösa inom de särskilda organisationerna föreligga i efterföljande tabeller, som utgöra en sammanfattning av de bearbetade frågeformulärens uppgifter. Tabellen å sid. 10 är ett sammandrag av huvudtabellerna.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 1 juli, 1 augusti och 1 september 1919.

Fackförbund	Juli			Augusti			September		
	Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa	
		Antal	%		Antal	%		Antal	%
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförb.	2 743	64	2·3	2 863	61	2·1	2 499	69	2·8
» bleck- och plåtslagareförbundet	1 288	35	2·7	1 369	39	2 8	1 423	10	0·7
» bokbindare »	2 890	26	0·9	2 693	48	1·8	1 495	37	2·5
» bryggeriindustriarbetare »	1 421	16	1·1	2 372	2	0·1	2 030	3	0·1
De förenade förbunden	1 962	208	10·6	2 078	164	7·9	1 447	112	7·7
Sv. gjutare förbundet	3 390	163	4·8	3 647	200	5·5	3 522	170	4·8
» grov- och fabriksarbetare »	15 695	1 563	10·0	15 396	1 142	7·4	14 631	812	5·5
» gruvindustriarbetare »	1 515	11	0·7	1 467	23	1·6	1 377	21	1·5
» handelsarbetare »	6 139	107	1·7	6 145	105	1·7	6 080	104	1·7
» handskarbetare »	172	85	49·4	172	85	49·4	167	33	19·8
» hattarbetare »	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» kommunalarbetare »	6 349	63	1·0	7 195	50	0·7	7 007	34	0·5
Intern. litografiska »	821	—	—	825	8	1·0	827	3	0·4
Sv. metallindustriarbetare »	43 265	1 542	3·6	42 615	1 537	3·6	41 992	1 525	3·6
Därav:									
Järnbruksarbetare	9 021	88	1·0	8 172	57	0·7	7 868	144	1·8
Mek. verkstadsarbetare	34 244	1 454	4·2	34 448	1 480	4·3	84 124	1 381	4·0
Sv. murare förbundet	1 543	56	3·6	1 547	21	1·4	1 491	21	1·4
» måleriarbetare »	1 366	7	0·5	1 345	5	0·4	1 316	2	0·2
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	1 186	101	8·5	1 110	44	4·0	1 173	41	3·5
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	3 528	444	12·6	3 393	12	0·4	3 119	10	0·3
» skrädderiarbetare »	3 248	349	10·7	3 130	327	10·4	3 096	280	9·0
» stenindustriarbetare »	1 065	35	3·3	992	39	3·9	1 125	36	3·2
» sågverksindustriarbetare »	5 349	100	1·9	4 833	149	3·1	5 196	112	2·2
» tobaksindustriarbetare »	4 146	4	0·1	3 911	2	0·1	3 667	—	—
» transportarbetare »	1 921	50	2·6	2 300	140	6 1	550	40	7·3
» träarbetare »	8 539	399	4·7	8 081	242	3·0	7 700	152	2·0
» tunnbinderiarbetare »	117	—	—	109	—	—	161	1	0·6
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	604	26	4·3	9	—	—	10	—	—
» elektriska arbetare »	1 182	117	9·9	1 343	82	6·1	1 200	40	3·3
» slakteri- och charkuteriarbetare »	408	38	9·3	377	32	8·5	284	16	5·6
» stuckatör »	58	8	13·8	9	—	—	9	2	22·2
» textilarbetare »	4 472	294	6 6	4 420	171	3·9	2 978	67	2·2
» typograf »	1 114	15	1·3	205	—	—	113	—	—
Summa	**127496**	**5 926**	**4·6**	**125 951**	**4 730**	**3·8**	**117 685**	**3 758**	**3·2**

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan här icke meddelas, i vad mån dessa siffror avse hela antalet medlemmar inom ett fackförbund. På grundval av ovanstående siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna den 1 juli 1919.

Fackförbund	Redovisade avdelningar[1]	Redovisade medlemmar: Män, Helt betalande	Män, Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans	Arbetslösa: Män, Helt betalande	Män, Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans, Antal	Tillsammans, %	Orsak: arbetsbrist	Orsak: tillfällig orsak	Arbetslediga på grund av: sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	Arbetslöshetsdagar: Antal redovisade, avdelningar	Antal redovisade, medlemmar	Antal redovisade, arbetslösa	Antal dagar under juni 1919
Sv. bageri- o. konditoriind.-arb.-förb.	22	1 642	516	585	**2 743**	61	—	3	**64**	**2·3**	64	—	25	—	29	1	**55**	13	2 183	59	**1 359**
» bleck- och plåtslagareförbundet	44	1 236	52	—	**1 288**	34	1	—	**35**	**2·7**	34	1	46	1	11	2	**60**	10	763	33	**261**
» bokbindare »	17	865	95	1 930	**2 890**	9	—	17	**26**	**0·9**	26	—	49	—	26	1	**76**	5	2 055	24	**455**
» bryggeriindustriarbetare »	22	927	41	453	**1 421**	4	—	12	**16**	**1·1**	16	—	42	23	4	8	**77**	3	215	13	**366**
De förenade förbunden	34	1 748	6	118	**1 962**	178	16	14	**208**	**10·6**	201	7	75	—	33	1	**109**	10	803	168	**2 473**
Sv. gjutare förbundet	99	2 985	397	8	**3 390**	143	20	—	**163**	**4·8**	152	11	159	52	54	27	**292**	37	1 326	139	**2 327**
» grov- och fabriksarbetare »	168	13 914	679	1 102	**15 695**	1 240	43	280	**1 563**	**10·0**	1002	561	514	195	121	356	**1 186**	62	6 647	1 299	**19 477**
» gruvindustriarbetare »	18	1 429	72	14	**1 515**	11	—	—	**11**	**0·7**	11	—	79	136	8	—	**223**	4	619	11	**225**
» handelsarbetare »	71	4 195	339	1 605	**6 139**	67	20	20	**107**	**1·7**	107	—	82	—	19	—	**101**	31	3 699	107	**2 477**
» handskarbetare »	1	83	1	88	**172**	43	—	42	**85**	**49·4**	85	—	1	—	—	—	**1**	1	172	85	**2 281**
» hattarbetare »	—	—	—	—	**—**	—	—	—	**—**	**—**	—	—	—	—	—	—	**—**	—	—	—	**—**
» kommunalarbetare »	61	5 759	130	460	**6 349**	57	5	1	**63**	**1·0**	53	10	182	142	30	6	**360**	9	1 399	48	**1 250**
Intern. litografiska »	15	730	67	24	**821**	—	—	—	**—**	**—**	—	—	10	—	7	—	**17**	—	—	—	**—**
Sv. metallindustriarbetare »	58	—	—	—	**43 265**	—	—	—	**1 542**	**3·6**	—	—	—	—	—	—	**—**	23	12 606	278	**5 931**
Därav: Järnbruksarbetare . .	24	—	—	—	**9 021**	—	—	—	**88**	**1·0**	—	—	—	—	—	—	**—**	7	2 808	32	**570**
Mek. verkstadsarbetare	34	—	—	—	**34 244**	—	—	—	**1 454**	**4·2**	—	—	—	—	—	—	**—**	16	9 798	246	**5 361**
Sv. murare förbundet	25	1 408	135	—	**1 543**	46	10	—	**56**	**3·6**	47	9	16	1	3	1	**21**	9	581	41	**945**
» måleriarbetare »	31	1 290	76	—	**1 366**	6	1	—	**7**	**0·5**	7	—	13	84	6	5	**108**	3	83	6	**97**
Skand. sadelm. o tapetserare »	35	993	149	44	**1 186**	101	—	—	**101**	**8·5**	101	—	35	—	23	4	**62**	17	989	99	**2 004**
Sv. sko- och läderindustriarb. »	25	2 247	266	1 015	**3 528**	214	37	193	**444**	**12·6**	287	157	51	—	34	442	**527**	8	728	432	**6 881**
» skrädderiarbetare »	46	1 173	128	1 947	**3 248**	5	—	344	**349**	**10·7**	349	—	71	2	16	2	**91**	6	959	232	**2 557**
» stenindustriarbetare »	28	987	77	1	**1 065**	33	2	—	**35**	**3·3**	31	4	48	8	22	1	**79**	7	367	31	**597**
» sågverksindustriarbetare »	59	4 709	638	2	**5 349**	97	1	2	**100**	**1·9**	64	36	225	286	65	11	**587**	9	963	72	**1 070**
» tobaksindustriarbetare »	10	644	65	3 437	**4 146**	1	—	3	**4**	**0·1**	2	2	437	—	3	4	**444**	2	250	4	**64**
» transportarbetare »	22	1 292	54	575	**1 921**	50	—	—	**50**	**2·6**	50	—	48	—	7	58	**113**	5	264	26	**511**
» träarbetare »	100	7 621	884	34	**8 539**	347	50	2	**399**	**4·7**	221	178	267	275	79	17	**638**	46	5 624	392	**4 885**
» tunnbinderiarbetare »	5	116	1	—	**117**	—	—	—	**—**	**—**	—	—	3	—	—	—	**3**	—	—	—	**—**
» väg- o. vattenbyggnadsarb. »	14	598	6	—	**604**	26	—	—	**26**	**4·3**	25	1	12	—	1	—	**13**	4	142	25	**540**
» elektriska arbetare »	36	1 131	51	—	**1 182**	108	9	—	**117**	**9·9**	117	—	11	1	29	6	**47**	16	729	91	**1 757**
» slakteri- o. charkuteriarb. »	11	366	12	30	**408**	36	—	2	**38**	**9·3**	38	—	9	—	5	3	**17**	5	277	33	**770**
» stuckatör »	3	57	1	—	**58**	8	—	—	**8**	**13·8**	8	—	—	—	—	—	**—**	3	58	8	**108**
» textilarbetare »	26	1 614	144	2 714	**4 472**	119	—	175	**294**	**6·6**	192	102	142	11	15	275	**443**	6	631	200	**2 998**
» typograf »	18	827	260	27	**1 114**	8	7	—	**15**	**1·3**	14	1	27	—	20	1	**48**	4	482	14	**234**
Summa	**1124**	[2] —	[2] —	[2] —	**127 496**	[2] —	[2] —	[2] —	**5 926**	**4·6**	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	**—**	**358**	**45 594**	**3 970**	**64 900**

[1] Jfr noten å sid. 10. — [2] Enär hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna den 1 augusti 1919.

Fackförbund	Redovisade avdelningar[1]	Redovisade medlemmar. Män: Helt betalande	Män: Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans	Arbetslösa. Män: Helt betalande	Män: Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans: Antal	Tillsammans: %	Orsak: arbetsbrist	Orsak: tillfällig orsak	Arbetslediga på grund av: sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	Arbetslöshetsdagar. Antal redovisade: avdeln.	Antal redovisade: medlemmar	Antal redovisade: arbetslösa	Antal dagar under juli 1919
Sv. bageri- o. konditoriind.-arb.-förb.	20	1 706	528	629	**2 863**	61	—	—	**61**	**2·1**	52	9	31	—	22	—	**53**	12	2 215	55	**1 090**
» bleck- och plåtslagareförbundet	43	1 302	67	—	**1 369**	39	—	—	**39**	**2·8**	39	—	5	1	1	—	**7**	7	285	37	**329**
» bokbindare »	16	799	95	1 799	**2 693**	27	4	17	**48**	**1·8**	48	—	60	23	8	4	**95**	10	2 466	46	**565**
» bryggeriindustriarbetare »	24	1 509	52	811	**2 372**	1	—	1	**2**	**0·1**	2	—	117	20	4	—	**141**	2	46	2	**62**
De förenade förbunden	29	1 741	105	232	**2 078**	102	12	50	**164**	**7·9**	164	—	57	252	19	1	**329**	7	967	128	**2 887**
Sv. gjutare förbundet	95	3 236	403	8	**3 647**	179	21	—	**200**	**5·5**	198	2	175	8	47	4	**234**	23	1 037	151	**2 270**
» grov- och fabriksarbetare »	155	13 463	740	1 193	**15 396**	941	33	168	**1 142**	**7·4**	842	300	466	95	118	78	**757**	66	7 837	1 011	**15 684**
» gruvindustriarbetare »	18	1 380	72	15	**1 467**	23	—	—	**23**	**1·6**	14	9	58	69	9	1	**137**	4	619	19	**244**
» handelsarbetare »	68	4 224	327	1 594	**6 145**	73	20	12	**105**	**1·7**	105	—	76	—	28	—	**104**	25	3 525	105	**1 993**
» handskarbetare »	1	83	1	88	**172**	43	—	42	**85**	**49·4**	85	—	4	—	—	—	**4**	1	172	85	**2 281**
» hattarbetare »	—	—	—	—	**—**	—	—	—	**—**	**—**	—	—	—	—	—	—	**—**	—	—	—	**—**
» kommunalarbetare »	60	6 548	176	471	**7 195**	41	4	5	**50**	**0·7**	50	—	286	137	40	2	**465**	7	939	34	**719**
Intern. litografiska »	15	750	75	–	**825**	8	—	—	**8**	**1·0**	8	—	11	—	13	—	**24**	2	513	8	**124**
Sv. metallindustriarbetare »	57	—	—	—	**42 615**	—	—	—	**1 537**	**3·6**	—	—	—	—	—	—	**—**	17	7 053	129	**1 971**
Därav: Järnbruksarbetare . .	21	—	—	—	**8 172**	—	—	—	**57**	**0·7**	—	—	—	—	—	—	**—**	4	2 155	8	172
Mek. verkstadsarbetare	36	—	—	—	**34 443**	—	—	—	**1 480**	**4·3**	—	—	—	—	—	—	**—**	13	4 898	121	1 799
Sv. murare förbundet	25	1 413	134	—	**1 547**	19	2	—	**21**	**1·4**	21	—	19	6	4	—	**29**	6	288	22	**394**
» måleriarbetare »	29	1 273	72	—	**1 345**	5	—	—	**5**	**0·4**	3	2	8	37	5	3	**53**	3	99	5	**62**
Skand. sadelm. o. tapetserare »	34	962	89	59	**1 110**	44	—	—	**44**	**4·0**	43	1	36	2	17	7	**62**	18	803	42	**803**
Sv. sko- och läderindustriarb. »	23	2 138	310	945	**3 393**	8	1	3	**12**	**0·4**	12	—	42	8	39	6	**95**	4	246	9	**193**
» skrädderiarbetare »	39	1 162	46	1 922	**3 130**	39	1	287	**327**	**10·4**	327	—	61	1	9	1	**72**	11	1 672	288	**7 173**
» stenindustriarbetare »	23	933	58	1	**992**	39	—	—	**39**	**3·9**	23	16	50	8	4	—	**62**	6	269	30	**549**
» sågverksindustriarbetare »	51	4 358	343	132	**4 833**	146	3	—	**149**	**3·1**	148	1	199	429	36	6	**670**	9	1 013	118	**1 822**
» tobaksindustriarbetare »	9	573	44	3 294	**3 911**	—	—	2	**2**	**0·1**	2	—	726	—	1	—	**727**	—	—	—	**—**
» transportarbetare »	24	1 592	120	588	**2 300**	136	4	—	**140**	**6·1**	137	3	95	—	9	40	**144**	5	464	115	**2 100**
» träarbetare »	93	7 178	867	36	**8 081**	216	26	—	**242**	**3·0**	163	79	213	209	68	5	**495**	48	5 551	231	**3 442**
» tunnbinderiarbetare »	1	101	8	—	**109**	—	—	—	**—**	**—**	—	—	3	—	—	—	**3**	—	—	—	**—**
» väg- o. vattenbyggnadsarb. »	1	9	—	—	**9**	—	—	—	**—**	**—**	—	—	—	—	—	—	**—**	—	—	—	**—**
» elektriska arbetare »	39	1 294	49	—	**1 343**	75	7	—	**82**	**6·1**	82	—	17	4	32	5	**58**	13	712	64	**1 555**
» slakteri- o. charkuteriarb. »	9	296	53	28	**377**	29	—	3	**32**	**8·5**	32	—	5	—	3	—	**8**	7	356	32	**863**
» stuckatör »	1	9	—	—	**9**	—	—	—	**—**	**—**	—	—	—	—	—	—	**—**	—	—	—	**—**
» textilarbetare »	26	1 694	128	2 598	**4 420**	84	—	87	**171**	**3·9**	99	72	178	—	17	165	**360**	4	501	83	**1 759**
» typograf »	4	150	50	5	**205**	—	—	—	**—**	**—**	—	—	1	175	3	—	**179**	—	—	—	**—**
Summa	**1032**	[2] —	[2] —	[2] —	**125951**	[2] —	[2] —	[2] —	**4 730**	**3·8**	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	**317**	**39 648**	**2 849**	**50 934**

[1] Jfr noten å sid. 10. — [2] Enär hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna den 1 september 1919.

Fackförbund	Redovisade avdelningar [1]	Redovisade medlemmar				Arbetslösa					Orsak		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar			
		Män				Män												Antal redovisade			Antal dagar under aug. 1919
		Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans	Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans Antal	Tillsammans %	arbetsrist	tillfällig orsak	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	avdeln.	medlemmar	arbetslösa	
Sv. bageri- o. konditoriind.-arb.-förb.	17	1 365	589	545	**2 499**	69	—	—	**69**	**2·8**	68	1	27	—	23	2	**52**	11	1 944	68	**1 468**
» bleck- och plåtslagareförbundet	30	1 349	74	—	**1 423**	10	—	—	**10**	**0·7**	10	—	60	1	10	3	**74**	3	149	9	**68**
» bokbindare »	14	399	52	1 044	**1 495**	16	2	19	**37**	**2·5**	37	—	61	4	5	3	**73**	6	656	37	**724**
» bryggeriindustriarbetare »	19	1 453	51	526	**2 030**	1	—	2	**3**	**0·1**	3	—	96	—	5	—	**101**	1	28	3	**88**
De förenade förbunden	25	1 263	71	113	**1 447**	77	20	15	**112**	**7·7**	112	—	43	213	16	1	**273**	8	732	89	**1 269**
Sv. gjutare förbundet	92	3 108	406	8	**3 522**	154	16	—	**170**	**4·8**	170	—	166	154	48	42	**410**	36	1 711	158	**2 709**
» grov- och fabriksarbetare »	144	13 231	581	819	**14 631**	729	27	56	**812**	**5·5**	580	232	455	335	103	83	**976**	53	5 941	722	**12 008**
» gruvindustriarbetare »	16	1 287	75	15	**1 377**	9	—	12	**21**	**1·5**	9	12	53	72	7	—	**132**	3	601	21	**216**
» handelsarbetare »	67	4 183	337	1 560	**6 080**	86	15	3	**104**	**1·7**	104	—	75	—	23	—	**98**	25	3 397	104	**2 212**
» handskarbetare »	1	82	1	84	**167**	33	—	—	**33**	**19·8**	—	33	9	—	—	—	**9**	1	167	33	**817**
» hattarbetare »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» kommunalarbetare »	59	6 445	186	376	**7 007**	33	—	1	**34**	**0·5**	34	—	160	1	22	2	**185**	7	1 184	24	**558**
Intern. litografiska »	15	753	74	—	**827**	1	2	—	**3**	**0·4**	3	—	15	—	12	—	**27**	2	192	3	**46**
Sv. metallindustriarbetare »	61	—	—	—	**41 992**	—	—	—	**1 525**	**3·6**	—	—	—	—	—	—	—	22	8 064	146	**3 646**
Därav: Järnbruksarbetare . .	24	—	—	—	**7 868**	—	—	—	**144**	**1·8**	—	—	—	—	—	—	—	10	4 361	26	**490**
Mek. verkstadsarbetare	37	—	—	—	**34 124**	—	—	—	**1 381**	**4·0**	—	—	—	—	—	—	—	12	3 703	120	**3 156**
Sv. murare förbundet	25	1 347	144	—	**1 491**	13	8	—	**21**	**1·4**	21	—	11	9	4	2	**26**	2	185	3	**67**
» måleriarbetare »	26	1 251	65	—	**1 316**	2	—	—	**2**	**0·2**	2	—	7	7	4	3	**21**	2	93	2	**45**
Skand. sadelm. o. tapetserare »	35	989	90	94	**1 173**	41	—	—	**41**	**3·5**	41	—	29	23	26	—	**78**	15	896	40	**681**
Sv. sko- och läderindustriarb. »	19	1 845	322	952	**3 119**	3	4	3	**10**	**0·3**	10	—	34	22	63	9	**128**	2	1 476	6	**150**
» skrädderiarbetare »	37	1 062	85	1 949	**3 096**	32	—	248	**280**	**9·0**	280	—	71	152	6	7	**236**	9	1 376	241	**3 450**
» stenindustriarbetare »	26	1 053	72	—	**1 125**	31	5	—	**36**	**3·2**	22	14	39	6	3	1	**49**	7	394	28	**532**
» sågverksindustriarbetare »	53	4 690	506	—	**5 196**	110	2	—	**112**	**2·2**	105	7	281	199	61	168	**709**	8	1 089	83	**1 880**
» tobaksindustriarbetare »	7	525	39	3 103	**3 667**	—	—	—	—	—	—	—	67	—	20	—	**87**	—	—	—	—
» transportarbetare »	11	469	81	—	**550**	8	32	—	**40**	**7·3**	40	—	21	32	1	64	**118**	2	138	40	**596**
» träarbetare »	91	6 861	807	32	**7 700**	128	17	7	**152**	**2·0**	142	10	211	254	124	4	**593**	40	4 986	143	**2 592**
» tunnbinderiarbetare »	3	152	9	—	**161**	1	—	—	**1**	**0·6**	1	—	5	—	—	—	**5**	1	13	1	**18**
» väg- o. vattenbyggnadsarb. »	1	10	—	—	**10**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» elektriska arbetare »	36	1 180	20	—	**1 200**	36	4	—	**40**	**3·3**	40	—	12	1	26	1	**40**	11	579	31	**769**
» slakteri- o. charkuteriarb. »	8	250	12	22	**284**	16	—	—	**16**	**5·6**	16	—	4	—	3	—	**7**	3	175	11	**336**
» stuckatör »	1	9	—	—	**9**	2	—	—	**2**	**22·2**	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» textilarbetare »	22	1 186	62	1 730	**2 978**	57	—	10	**67**	**2·2**	67	—	127	—	10	13	**150**	3	401	54	**1 018**
» typograf	6	79	23	11	**113**	—	—	—	—	—	—	—	2	11	1	1	**15**	—	—	—	—
Summa	**973**	[2] —	[2] —	[2] —	**117 685**	[2] —	[2] —	[2] —	**3 753**	**3·2**	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	**283**	**36 567**	**2 100**	**37 963**

[1] Jfr noten å sid. 10. — [2] Enär hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under år 1919.

Under förra hälften av år 1919 rådde tämligen omfattande arbetslöshet i vårt land till följd av dels sviterna av handelsavspärrningen under krigstiden, dels den efter vapenstilleståndet i november 1918 plötsligt påkomna »fredskrisen», som gjorde sig särskilt kännbar inom konfektions- och skoindustrierna.[1] Framtidsutsikterna på arbetsmarknaden tedde sig också på grund av kända förhållanden mycket mörka och ovissa. På grund därav utverkade Kungl. Maj:t på kommissionens framställning på våren 1919 ytterligare anslag till arbetslöshetens bekämpande.[2] Med anlitande av berörda anslag har fullföljts dels understödsverksamhet för arbetslösa, dels ock tidigare anordnade eller påbörjade nya nödhjälpsarbeten för arbetslösa, i synnerhet äldre försörjningspliktiga stenarbetare, över vilka företag kommissionen haft att jämlikt Kungl. Maj:ts uppdrag utöva viss tillsyn.

Understödsverksamhetens omfattning under år 1919 framgår av efterföljande tabell:

1919	Antal kommuner: Städer och köpingar	Antal kommuner: Landskommuner	Understödens totalbelopp	Därav in natura	Statens andel (beräknad till)
			Kr.	Kr.	Kr.
Januari	27	29	417 015	12 403	260 628
Februari	31	33	398 247	15 048	231 000
Mars	31	34	416 776	9 081	233 710
April	31	33	358 734	33 509	196 400
Maj	30	19	175 481	18 923	94 440
Juni	22	12	68 462	6 340	35 466
Juli	16	3	38 749	3 895	19 639
Augusti	9	1	14 018	2 105	7 153
September	4	2	3 031	926	1 619
Oktober	4	1	4 441	494	2 341
November	6	2	2 617	376	1 380
December	10	5	32 220	2 572	16 148
	221	**174**	**1 929 791**	**105 672**	**1 099 924**

Under kommissionens föregående verksamhetsår voro motsvarande siffror:

1914	totalbelopp	182 659	kr.,	därav	in	natura	77 085	och	statens	andel	90 330 kr.
1915	»	680 165	»	»	»	»	361 644	»	»	»	340 083 »
1916	»	80 665	»	»	»	»	38 318	»	»	»	40 333 »
1917	»	266 681	»	»	»	»	80 506	»	»	»	133 341 »
1918	»	3 342 086	»	»	»	»	67 557	»	»	»	1 860 351 »

[1] Soc. Medd. årg. 1919, sid. 319.
[2] » » » » » 510.

Understödsverksamhetens omfattning under år 1919 har sålunda varit avsevärt mindre än under föregående år, beroende dels på en nedgång i antalet arbetslösa under årets lopp i mån av fredskrisens mildring, dels på den ökade utsträckning, i vilken de understödda arbetslösa hänvisats till de genom skogssällskapets statsarbeten anvisade nödhjälpsarbetena. Statens kostnader för understödsverksamheten hava uppgått till c:a 1 100 000 kronor, medan kommunernas andel något överstigit 800 000 kronor. Att statens kostnader överstiga kommunernas, ehuru i regel enligt gällande författning statsbidraget endast skall utgöra hälften av understödsbeloppen, har sin grund i den bestämmelsen, att statsbidraget till ekonomiskt betungade och av särskilt stor arbetslöshet hemsökta kommuner, efter ansökan hos Kungl. Maj:t och prövning av vederbörande länshjälpkommitté och arbetslöshetskommissionen, kan höjas upp till 90 %. Hela kostnaden har man icke ansett sig böra gälda av statsmedel, då kommunens självintresse av understödsverksamhetens begränsning och kostnadernas hållande inom rimlig gräns därigenom skulle helt bortfalla. Denna individualisering av statsbidragets höjning med hänsyn till de olika kommunernas finansläge och arbetslöshetsförhållanden har jämväl medfört den fördelen, att statsbidraget kunnat sättas högre i den kommun, som genom anordnande av nödhjälpsarbeten samt beredande av utbildningskurser och andra bildningstillfällen för de arbetslösa visat sig intresserad att av egna krafter göra något för arbetslöshetens förebyggande och lindrande, medan åter statsbidraget hållits lägre till sådana kommuner, som underlåtit dylika åtgärder. På så sätt har inom samma län en synnerligen ändamålsenlig tävlan och jämförelse kommunerna emellan åvägabragts.

Vid början av år 1919 fortfor ännu arbetslösheten inom textilindustrien, vilken gjorde sig särskilt kännbar inom dennas lokala centra: de sju häradena av Älvsborgs län med Borås, Göteborgstrakten, Norrköping och Malmö. För landskommunerna i förstnämnda område blev denna arbetslöshet en alltför stark belastning, för att de enbart med 50 % statsbidrag skulle kunna bestrida de stora kostnaderna för understödsverksamheten. Även för staden Borås visade sig detta ogörligt, trots de synnerligen omfattande och välbetänkta åtgärder, som där vidtogos för att bereda de arbetslösa sysselsättning och utbildning med träslöjd, skomakeri, tillverkning av billiga kläder och dylikt. Även hemarbetarna måste på hösten 1918 i Älvsborgs län omhändertagas av hjälpkommittéerna, enär genom brist på råmaterial deras förtjänstmöjligheter inskränktes till ett minimum eller alldeles upphörde. Statsbidraget höjdes sålunda för ett kvartal i sänder till följande kommuner med vidstående andel: inom Älvsborgs län: Borås (3/4), Berghem (3/4), Fotskäl (9/10), Fritsla (3/4, under en period 9/10), Fors (2/3), Fristad (2/3), Hajom (9/10), Kinna (3/4), Kinnarumma (3/4, under en period 9/10), Seglora (3/4), Sätila (2/3), Toarp (2/3), Torpa (3/4), Örby (3/4); samt inom Göteborgs och Bohus län: Uddevalla (2/3), Fässberg (9/10), Råda (9/10), Örgryte (2/3) och i Norrbottens län: Luleå (2/3).

De under nyåret 1917—1918 påbörjade *utbildningskurserna* för särskilt ar-

betslösa textilarbeterskor, för vilka kurser lärarlönerna bekostades av statsmedel, hava till följd utav arbetslöshetens fortvaro inom denna industri pågått även under förra delen av redogörelseåret, om än i mindre utsträckning och endast i städerna Borås, Göteborg. Hälsingborg och Uppsala. Undervisningsämnena hava liksom förut varit matlagning, sömnad, tvätt och bostadsvård, hemmets ekonomi, hemslöjd (korg- och träullsarbeten) skolagning, yrkeshygien, yrkeslagstiftning, modersmål och räkning samt gymnastik och sång. Kurserna pågingo under 12 à 15 veckor med en undervisningstid av 35 timmar per vecka. Fram mot sommaren 1919 kunde denna utbildningsverksamhet helt avvecklas, då de berörda industrierna, textil-, sko- och konfektionsbranscherna, blevo i tillfälle att helt återupptaga driften.

Särskilt blev arbetslösheten inom skoindustrien av ganska kort varaktighet, varvid det allmänna endast i undantagsfall behövde ingripa, emedan skofabrikanterna i regel permitterade sina arbetare och av egna medel beviljade dem ett understöd på cirka $^2/_3$ av deras normala inkomst. Härigenom synes också skoindustrien hava undgått den kännbara brist på särskilt kvinnlig arbetskraft, som under senare hälften av året utgjort ett visst hinder för en återupptagning av textilindustrien. Genom de restriktiva bestämmelserna beträffande understödet samt den växlande art av sysselsättning, som erbjödos de understödda och varvid vägran medförde understödets indragande, främjades arbetskraftens rörlighet i den grad, att cirka 20 % av textilindustriens arbetsstyrka beräknas hava sökt sig arbete inom andra yrkesgrenar; denna utvandring har på grund av den samtidiga livsmedelsbristen varit mest framträdande i städerna. Textilindustriens arbetsgivare sökte under hela hösten 1917 med berömvärda uppoffringar i det längsta sammanhålla sina arbetsstyrkor; tidvis utbetalade de av egna medel cirka 100 000 kronor i veckan. Men då mot slutet av 1917 handelskrigets avspärrning fortsatte och ingen ljusning kunde skönjas på industriens tryckande råvarubrist, måste fabrikanterna till sist vädja till stat och kommun, vilka då fingo träda emellan med den offentliga understödsverksamheten.

Under senare hälften av år 1919 har, såsom i tabellen å sid. 14 tydligt ådagalägges, understödsverksamheten allt mer kunnat begränsas. Till detta goda resultat hava *skogssällskapets statsarbeten* på ett avgörande sätt medverkat, i det att varje arbetslös, som nu söker understöd, i regel kan hänvisas till deras olika slag av lämpliga nödhjälpsarbeten. De kommunala hjälporganen hava också av arbetslöshetskommissionen anmodats att före igångsättandet av någon understödsverksamhet omedelbart hänvända sig till kommissionen, vilken därefter underrättar statsarbetena att vidtaga lämpliga åtgärder antingen genom att meddela vederbörande arbetsförmedlingsanstalt på orten, att de arbetslösa kunna hänvisas till något pågående nödhjälpsarbete, eller också genom att i samråd med de kommunala myndigheterna söka igångsätta lämpligt sådant arbete inom nämnda kommun eller i omedelbart grannskap av densamma. Det är arbetslöshetskommissionens förhoppning, att den offentliga understödsverksamheten under innevarande vinter härigenom skall kunna avsevärt inskränkas.

I de författningar, som ligga till grund för den offentliga understödsverksamheten, nämligen kungörelsen den 19 maj 1916 med tillägg senast den 16 augusti 1918, ha under årets lopp inga ändringar vidtagits. Understödssatserna utgöra fortfarande per dag högst 3 kr. för man och hustru, 2 kr. för ensamstående man eller kvinna samt 60 öre för varje inom eller utom äktenskapet fött barn.

Genom Kungl. Maj:ts beslut och tvenne kungl. kungörelser av den 2 augusti 1919 har arbetslöshetskommissionen ålagts att även handhava *understödsverksamhet för nödlidande arbetslösa f. d. tobaksarbetare*, vilka prövats vara i behov av särskild hjälp. För de arbetsföra har understödsverksamheten reglerats i överensstämmelse med gällande författning, dock med den skillnaden, att hela understödsbeloppet skall utgå av statsmedel. För icke arbetsföra bestridas understöden av det belopp på 125 000 kronor, som av A.-B. svenska tobaksmonopolet ställts till förfogande. Sådant understöd utgick under december 1919 till cirka 300 tobaksarbetare av vardera kategorien.

För upprätthållande av skogssällskapets statsarbetens framgångsrika verksamhet ha under året 4 000 000 kronor av Kungl. Maj:t beviljats från anslaget för arbetslöshetens bekämpande.[1] Statsarbetena stå fortfarande under ledning av en särskild arbetsdirektion i Göteborg, inom vilken arbetslöshetskommissionen är representerad. Alla viktigare avgöranden träffas städse i samråd med kommissionen. Under innevarande år har dock den förändringen inträtt i statsarbetenas verksamhet, att flertalet av de sysselsatta arbetslösa icke längre som 1918 utgöres av arbetslösa textilarbeterskor, utan av manliga arbetslösa, särskilt stenarbetare, vilka genom inställandet av arbetet på statens stenbeställningar vid sommarens inbrott äro hänvisade till att söka sig annan sysselsättning. Sådan har då stått till buds inom jordbruket, varav också större delen av stenarbetarna begagnat sig, men även för äldre stenarbetare vid statsarbetenas förläggningar, i synnerhet vid väganläggningar å Mästermyr på Gottland och vid regleringen av Krokån på gränsen mellan Småland och Halland, vid vilka senare arbetsplatser ungefär 500 man varit sysselsatta.

Då kommissionen kostnadsfritt disponerar lokaler hos socialstyrelsen, vilken även lämnar sin medverkan vid förekommande utredningar och allt expeditionsarbete, hava administrationskostnaderna för kommissionen intill 1919 års utgång kunnat hållas nere vid en summa av omkring 40 000 kr.

Beträffande särskilt *stenleveranscentralen* har meddelats:

Kungl. Maj:t har den 2 juni 1916 bestämt, att övervakandet av leveranserna av gatsten och därmed sammanhängande göromål skulle omhänderhavas av en stenleveranscentral, vilken vid fullgörandet av sitt uppdrag har att ställa sig till efterrättelse de anvisningar, som meddelas av statens arbetslöshetskommission.

Till chef för stenleveranscentralen, med rätt att ensam fatta beslut i till densamma hörande frågor, förordnades dåvarande ledamoten, numera ordfö-

[1] Soc. Medd., årg. 1919, sid. 510.

randen i statens arbetslöshetskommission, f. d. generaldirektören Pegelow, samt till sakkunniga med uppgift att, i den mån chefen så anser erforderligt, tillhandagå honom med råd och upplysningar, Stockholms stads byggnadschef, överstelöjtnanten A. G. H. Kinberg, direktören V. Kullgren i Uddevalla och stenhuggaren C. G. Tinggren å Kronoberget, Lysekil samt till suppleant för överstelöjtnanten Kinberg Stockholms stads ombudsman J. E. Johansson, till suppleant för direktören Kullgren disponenten K. Petersen i Örgryte och till suppleant för stenhuggaren Tinggren stenhuggaren P. O. Vesterberg i Älvsberg, Karlshamn.

För att bereda sysselsättning under vintern åt arbetarna inom denna alltifrån krigsutbrottet särskilt nödlidande näringsgren, vars tillvaro i väsentlig del är grundad på export, hava under vintern 1916—1917 först kommunerna, därtill föranledda av statsmakternas medgivande om billigt lån för ändamålet, gjort avsevärda stenbeställningar och sedermera staten själv under hösten 1917—1918 genom stenleveranscentralen uppgjort kontrakt om framtida leverans av gatsten till belopp av respektive 1 800 000 och 2 700 000 kronor.

Genom dessa statens åtgöranden bereddes under de nämnda åren arbete åt följande antal arbetare nämligen

	Vintern 1916—1917	Vintern 1917—1918	Vintern 1918—1919
under november c:a	1 500	850	1 100
» december »	1 600	900	1 300
» januari »	1 800	1 750	2 100
» februari »	2 200	2 300	2 200
» mars »	2 100	2 450	2 450
» april »	2 200	2 100	2 400

Fördelade på olika landsdelar utgjorde dessa arbetare i genomsnitt under vintern 1916—1917 cirka 360 i Blekinge, 280 i Hallands, 1 300 i Göteborgs och Bohus län samt 70 i andra län, under vintern 1917—1918 cirka 400 i Blekinge, 120 i Hallands, 1 100 i Göteborgs och Bohus län samt 40 i andra län, under vintern 1918—1919 cirka 400 i Blekinge, 250 i Hallands, 1 200 i Göteborgs och Bohus län samt 50 i andra län.

Då denna senare statsbeställning numera är avverkad och läget inom stenindustrien till följd av valuta- och fraktförhållanden alltjämt är mycket tryckt, har arbetslöshetskommissionen sett sig nödsakad att i samråd med stenleveranscentralen även 1919 göra hemställan hos Kungl. Maj:t om en ny stenbeställning för statens räkning för ett belopp av sammanlagt 3,675 000 kronor, häri inberäknat fraktkostnader på 375 000 kronor för framforslandet av 1917 års stenbeställning. Härigenom beräknar kommissionen att kunna sysselsätta i Bohuslän 1 200, i Halland 200, i Blekinge 450 och på ostkusten 50, enbart äldre och försörjningspliktiga stenarbetare, vilka icke under den kalla årstiden kunna anvisas annan sysselsättning utom hemorten. Genom arbetskraftens utflyttning till andra orter och yrken har arbetarstammen inom denna för vårt land naturliga näringsgren numera efter hand nedbragts till endast $^1/_4$ av vad den var 1914.

Internationella arbetskonferensen i Washington.[1]

(Oktober—november 1919.)

Kommitté- och styrelseval. Vid ett av konferensens första sammanträden beslöts tillsätta en valkommitté med uppgift att leda dels valen av andra kommittéer vid konferensen, dels dennas arbeten i övrigt. Av kommitténs 24 medlemmar skulle tolv utses av regeringsrepresentanterna, sex av arbetarnas och sex av arbetsgivarnas ombud. Bland arbetarrepresentanterna insattes en svensk, herr Herman Lindqvist. Vid regeringsombudens sammanträde beslöts, att de sex länder, England, Frankrike, Italien, Japan, Belgien och Schweiz, som representerats i organisationskommittén, skulle ha representanter också i valkommittén. För de övriga sex platsernas besättande skulle en gruppindelning ske enligt följande grunder: 1) de nordiska länderna och Holland, 2) Nordamerika, 3) Sydamerika, 4) östra Centraleuropa (Tjekoslovakien, Serbien, etc.), 5) Tyskland, 6) Spanien och de tropiska länderna. Från första gruppen insattes i kommittén den danska regeringsrepresentanten, kontorschefen i inrikesministeriet Sv. Neumann.

Enligt bestämmelserna i § 393 i fredstraktaten skall styrelsen för den internationella arbetsbyrån tillsättas på tre år och bestå av 24 personer, varav tolv representerande regeringarna samt sex valda av arbetskonferensens arbetsgivardelegater och sex av dess arbetardelegater. Av regeringsrepresentanterna böra åtta utnämnas av de i industriellt hänseende mest betydande makterna och de fyra återstående av de stater, som för sådant ändamål utsetts av konferensens regeringsdelegater med undantag av dem, som representera de åtta nyssnämnda makterna. Skulle tvist uppstå rörande frågan, vilka makter äro att anse såsom de industriellt mest betydande, skall densamma avgöras av folkförbundets råd.

Arbetskonferensens organisationskommitté hade föreslagit, att till de i industriellt hänseende mest betydande staterna skulle räknas U.S.A., England, Frankrike, Italien, Japan, Belgien och Schweiz. Den åttonde platsen, som av kommittén lämnats öppen, tilldelades av konferensen Tyskland. De fyra platser, varöver de övriga regeringsdelegaterna ägde att förfoga, tillföllo Spanien, Argentina, Canada och Polen. För den händelse någon av de nämnda regeringarna icke gjorde bruk av sin representationsrätt, uppdrogs åt Danmark att utse suppleant. Av arbetsgivardelegaterna invaldes i styrelsen: Sir Allan Smith, England, herrar Guérin, Frankrike, Pirelli j:r, Italien, Jules Carlier, Belgien, Hodacz, Tjekoslovakien och Schindler, Schweiz, den sist-

[1] Jfr Söc. Medd. årg. 1919, sid. 663 och 731.

nämnde såsom suppleant för U.S.A., som ej officiellt representerades vid konferensen. Av arbetardelegaterna invaldes i styrelsen herrar Jouhaux, Frankrike, Oudegeest, Holland, Stuart-Bunning, England, Lindqvist, Sverige, och Draper, Canada, den sistnämnde såsom suppleant för U.S.A. Den sjätte arbetarplatsen reserverades för en tysk arbetarrepresentant.

I. Arbetstidsfrågan.

Som första ärende å konferensens dagordning hade uppförts frågan om tillämpningen av principen om 8 timmars dag eller 48 timmars vecka.

De största meningsskiljaktigheterna gjorde sig här gällande rörande frågan, huruvida dag- eller veckoarbetstiden skulle läggas till grund för lagstiftningen.

Arbetarnas delegerade intogo en mycket deciderad ståndpunkt gentemot tanken att basera konventionen på 48-timmarsprincipen. Arbetsgivarnas representanter voro däremot lika bestämda anhängare till denna princip. Regeringsrepresentanterna voro delade i denna fråga, men majoriteten stod säkerligen på arbetsgivarnas sida.

Den kompromiss, som till sist åvägabragtes, innebar, såsom framgår av konventionen, att arbetstiden i princip fastställes till 8 timmar per dag och 48 timmar per vecka, men att, om tiden inskränkes under en eller flera veckodagar, en ökning får äga rum å övriga dagar, dock ej utöver 9 timmar per dag. Härigenom kan arbetstiden väsentligt förkortas å lördagen och ändock det sammanlagda antalet arbetstimmar per vecka uppgå till 48. Hade däremot 8-timmarsprincipen utan nämnda medgivande godkänts, skulle arbetstiden faktiskt inskränkts till 44—46 timmar i veckan, emedan från alla håll erkändes, att den fria lördagseftermiddagen blivit en institution, som ej kunde avskaffas. Konventionen kom sålunda i denna viktiga punkt att nära överensstämma med den svenska lagen.

De förändringar, som det i Sociala Meddelanden förut återgivna ursprungliga förslaget undergick, voro i huvudsak följande:

(§§ 1 och 2.) Definitionerna å de verksamhetsområden, konventionen skulle omfatta, underkastades vissa ändringar, avsedda att tydliggöra, att all industriell verksamhet, vare sig i offentlig eller enskild drift, borde falla under lagstiftningen, med undantag blott för sådana företag, som sysselsätta endast medlemmar av samma familj. Som ett särskilt betydelsefullt tillägg är att anteckna, att även sjöfarten innefattades i konventionen; närmare bestämmelser om konventionens tillämpning på detta område skola fastställas vid en särskild konferens. Gränsen mellan industri å ena sidan samt handel och jordbruk å andra sidan skall enligt den antagna formuleringen icke behöva fastslås i allmän lag för varje särskilt land, utan skall kunna överlämnas åt »vederbörande myndigheter» att reglera förhållandena härvidlag. 8-timmarsdagen angives, i överensstämmelse med den förut nämnda kompromissen, som den normala arbetstiden, och en förlängning av arbetstiden därutöver

under vissa dagar, inom ramen av de 48 veckotimmarna, medgives endast som ett undantag från den allmänna regeln. Undantagsbestämmelsen beträffande skiftarbete har i anslutning till den svenska lagen så formulerats, att förskjutningen av arbetstiden från den ena veckan till den andra bör utjämnas inom en tre veckors period, i stället för att det ursprungliga förslaget satte gränsen till en månad.

(§ 3.) Bestämmelserna om nödfallsarbete hava till förekommande av missbruk avfattats i något ändrade ordalag.

(§ 4.) Undantagsbestämmelsen beträffande 56 timmars arbetsvecka har ändrats att avse endast sådant speciellt arbete, där kontinuerlig drift är erforderlig, däremot icke hela den industri, där dylikt arbete förekommer. Förteckningen å industrier, varå denna paragraf skulle få äga tillämpning (bil. A till organisationskommitténs förslag), har i samband härmed uteslutits.

(§ 5.) Under denna paragraf har införts ett helt nytt undantagsstadgande, avseende områden med exceptionella arbetsförhållanden, som kunna motivera en speciell reglering av arbetstiden (t. ex. järnvägstrafik).

(§ 6.) I stället för de i §§ 5 och 6 i kommittéförslaget angivna mera detaljerade bestämmelserna om övertidsarbete inom vissa arbetsområden (bil. B och C) har i denna paragraf införts allenast en bestämmelse om rätt för vederbörande myndigheter i varje särskilt land att medgiva permanenta eller tillfälliga undantag från den allmänna begränsningen av arbetstiden.

(§ 7.) Föreskriften om de anslutna regeringarnas anmälningsskyldighet beträffande medgivna undantag enligt §§ 4—6 har omredigerats i överensstämmelse med den ändrade avfattningen av nämnda paragrafer.

(§ 8.) Bestämmelserna om kungörelse i arbetslokalerna hava erhållit något ändrad lydelse.

(§ 9.) Undantagsbestämmelserna för vissa exotiska och industriellt outvecklade länder hava närmare fastställts i fem särskilda paragrafer (9—13).

(§ 14, f. d. 10.) Undantaget för krigstillfälle har utsträckts att gälla även krigsfara.

(§§ 15—22, f. d. 11.) Utförliga föreskrifter hava tillfogats om konventionens ratifikation och ikraftträdande.

I samband med konventionen antogos tvenne särskilda resolutioner, den ena innebärande, att återuppbyggnadsarbetet i de av kriget hemsökta trakterna vore att anse som sådant brådskande nödfallsarbete, som motiverade undantag från konventionens tillämpning, samt den andra av det innehåll, att konventionens genomförande icke borde tagas till intäkt för några inskränkningar i de längre gående förmåner, som redan genomförts eller ifrågasatts för arbetarna i särskilda länder.

Konventionen har, sådan den av konferensen antagits, följande lydelse:

Förslag till arbetstidskonvention.

§ 1. Såsom »industriella företag» skola enligt denna konvention särskilt anses:

a) Gruvor och stenbrott samt andra verk för upptagande av mineral ur jorden.

b) Industrier, inom vilka varor tillverkas, förändras, rengöras, repareras, utsmyckas, färdigställas, beredas till försäljning, söndertagas eller förstöras, eller inom vilka råmaterial omformas, häri inbegripet skeppsbyggeri samt framställande, transformering och överförande av elektrisk energi eller annan drivkraft.

c) Uppförande, ombyggnad, underhåll, reparation, förändring eller rivning av byggnad, järnväg, spårväg, hamn, docka, pir, kanal, anordning för inre sjöfart, väg, tunnel, bro, viadukt, kloak, vattenavlopp, brunn, telegraf- och telefonanläggning, elektricitets-, gas- och vattenverk samt förberedelse- och grundläggningsarbeten för sådana anläggningar.

d) Transport av passagerare eller gods å järn- eller landsväg, till sjöss eller å inre vattenväg, inbegripet behandling av gods vid dockor, kajer, varv och magasin med undantag av transport för hand.

Föreskrifter med avseende på transport till sjöss och å inre vattenvägar skola meddelas av en särskild konferens, som skall syssla med arbete till sjöss och på inre vattenleder.

Vederbörande myndighet i varje land skall fastställa gränsen mellan industri å ena samt handel och jordbruk å andra sidan.

§ 2. I industriella företag, vare sig offentliga eller privata, eller någon gren därav, med undantag av företag, som endast sysselsätta medlemmar av samma familj, må arbetstiden för där sysselsatta personer icke överskrida 8 timmar per dag och 48 timmar i veckan med de undantag, som här nedan stadgas:

a) Bestämmelserna i denna konvention skola icke äga tillämpning på personer, som innehava övervakande eller ledande ställning eller bekläda förtroendeposter.

b) Där genom lag, praxis eller överenskommelse mellan arbetsgivar- och arbetarorganisationer eller, där sådana organisationer icke finnas, mellan representanter för arbetsgivare och arbetare arbetstiden under en eller flera veckodagar är kortare än 8 timmar, får under återstående dagar i veckan 8-timmarsgränsen överskridas efter medgivande av behörig offentlig myndighet eller överenskommelse mellan nyssnämnda organisationer eller representanter, dock att i intet fall, som kan hänföras under bestämmelserna i denna paragraf, 8-timmarsgränsen får överskridas med mer än en timme.

c) Vid skiftarbete må arbetstiden utsträckas utöver 8 timmar per dag och 48 timmar per vecka, för så vitt medeltalet arbetstimmar under en tidrymd av högst 3 veckor icke överstiger 8 per dag och 48 per vecka.

§ 3. Den i § 2 angivna arbetstidsbegränsningen må överskridas, därest olyckshändelse inträffat eller hotar att inträffa eller då brådskande arbete behöver utföras å maskiner eller anläggningar eller i händelse av »force majeure», dock blott i den mån så är nödvändigt för att undvika, att företagets normala drift i avsevärd mån störes.

§ 4. Den i § 2 angivna arbetstidsbegränsningen må överskridas vid sådana arbeten, som på grund av sin natur måste drivas kontinuerligt genom varandra avlösande skiftlag, för så vitt arbetstiden per vecka i medeltal icke överstiger 56 timmar. Härvid må icke inkräktas på de fridagar, vilka genom lagstiftningen i vederbörande land kunna hava tillförsäkrats arbetarna vid dylika arbeten såsom ersättning för den ordinarie vilodagen i veckan.

§ 5. I undantagsfall, då erkänt är, att föreskrifterna i § 2 icke kunna tillämpas, men endast i sådana fall, kunna överenskommelser mellan arbetar- och arbetsgivarorganisationer angående begränsningen av den dagliga arbetstiden under en längre tidsperiod erhålla laga kraft, om regeringen, till vilken dessa överenskommelser skola hänskjutas, så beslutar. Medeltalet arbetstimmar per vecka under de veckor, sådan överenskommelse avser, må i intet fall överstiga 48.

§ 6. Genom av offentlig myndighet utfärdade förordningar må för industriella företag fastställas:

a) de ständiga undantag, som må beviljas i fråga om förberedande och kompletterande arbeten, som nödvändigtvis måste utföras å andra tider än som bestämts för ett företags vanliga drift, eller för vissa kategorier av arbetare, vilkas arbete är väsentligen intermittent;[1]

b) de tillfälliga undantag, som må beviljas i fråga om särskilt brådskande arbeten.

Dessa förordningar skola utfärdas först efter hörande av vederbörande arbetsgivar och arbetarorganisationer, om sådana finnas. Maximiantalet överarbetstimmar skall härvid fastställas för varje fall. Arbetslönen för berörda övertid skall överstiga den ordinarie avlöningen med minst 25 %.

§ 7. Varje regering skall till internationella arbetsbyrån meddela:

a) en förteckning över alla de arbeten, vilka rubriceras såsom nödvändigtvis kontinuerliga på sätt § 4 avser;

b) fullständiga upplysningar angående sådana överenskommelser, som träffats i enlighet med bestämmelserna i § 5;

c) fullständiga upplysningar angående föreskrifter, som utfärdats med stöd av § 6, och deras tillämpning.

Internationella arbetsbyrån skall till internationella arbetsorganisationens generalkonferens härom avgiva en årlig redogörelse.

§ 8. I syfte att underlätta genomförandet av bestämmelserna i denna konvention skall det åligga varje arbetsgivare:

a) att genom anslag på synlig plats i arbetslokalen eller på annat lämpligt ställe eller ock på annat av regeringen godkänt sätt bekantgöra tiderna för arbetets början och slut eller, där skiftarbete förekommer, tiderna för varje skifts början eller slut. Dessa tider skola så fastställas, att de i denna konvention fastställda begränsningarna icke överskridas, och må, när de en gång bekantgjorts, icke ändras annat än efter föregående tillkännagivande och i den ordning, som av regeringen bestämmes;

b) att på samma sätt bekantgöra de raster under arbetstiden, vilka icke inräknas i denna;

c) att på sätt, som i lag eller förordning föreskrives, föra anteckning över allt övertidsarbete, som utförts med stöd av §§ 3 och 6 i denna konvention.

Som lagöverträdelse skall anses att sysselsätta arbetare utöver de tider, som fastställts enligt mom. a), eller under de tider, som fastställts enligt mom. b).

(§ 9 innehåller undantagsbestämmelser för Japan.)

(§ 10 innehåller undantagsbestämmelser för Brittiska Indien.)

§ 11. Bestämmelserna i denna konvention skola icke tillämpas på Kina, Persien och Siam. Frågan om begränsning av arbetstiden i dessa länder skall emellertid upptagas vid ett kommande sammanträde av generalkonferensen.

(§ 12 innehåller undantagsbestämmelser beträffande Grekland: konventionen skall tillämpas på vissa industrier senast den 1 juli 1923 och på de övriga senast 1 juli 1924.)

§ 13. I Rumänien skall konventionen träda i kraft senast den 1 juli 1924.

§ 14. Bestämmelserna i denna konvention må av vederbörande lands regering försättas ur kraft i händelse av krig eller annat hot mot nationens säkerhet.

§ 15. De formella ratifikationerna av denna konvention, på villkor som angivas i del XIII av traktaten i Versailles den 28 juni 1919 och av traktaten i St Germain den 10 sept. 1919, skola delgivas generalsekreteraren i nationernas förbund för registrering.

§ 16. Varje medlem, som ratificerat denna konvention, åtager sig att tillämpa den på sina kolonier, protektorat och besittningar, vilka icke hava full självstyrelse, dock med följande förbehåll:

a) att lokala förhållanden icke omöjliggöra en tillämpning av konventionens bestämmelser;

---

[1] D. v. s. avbrutet genom viloperioder, vilka till tid och tidslängd icke på förhand kunna bestämmas.

b) att i konventionen kunna göras sådana ändringar, vilka med hänsyn till lokala förhållanden skulle erfordras för dess tillämpning.

Varje medlem skall meddela internationella arbetsbyrån de åtgärder, som vidtagits med avseende på dess kolonier, protektorat och besittningar, vilka icke hava full självstyrelse.

§ 17. Så snart två medlemmar av internationella arbetsorganisationen låtit registrera sina ratifikationer å sekretariatet, skall generalsekreteraren i nationernas förbund därom underrätta alla medlemmar av internationella arbetsorganisationen.

§ 18. Konventionen skall träda i kraft samma dag sådan underrättelse, som nyss nämnts, meddelats av generalsekreteraren i nationernas förbund, men skall då endast vara bindande för de medlemmar, som låtit registrera sin ratifikation å sekretariatet. Därefter träder konventionen i kraft beträffande varje annan medlem samma dag, dennes ratifikation registrerats å sekretariatet.

§ 19. Varje medlem, som ratificerar denna konvention, förbinder sig att bringa dess bestämmelser i verkställighet senast den 1 juli 1921 och att vidtaga erforderliga åtgärder för att göra dem effektiva.

§ 20. Medlem, som ratificerat konventionen, må sedan tio år förgått från den tidpunkt, då konventionen först trädde i kraft, uppsäga densamma genom skrivelse, som skall meddelas generalsekreteraren vid nationernas förbund i och för registrering. Dylik uppsägning träder icke i kraft förrän ett år efter det den registrerats vid sekretariatet.

§ 21. Internationella arbetsbyråns styrelse skall minst en gång vart tionde år tillställa generalkonferensen en rapport angående denna konventions tillämpning och skall taga i övervägande lämpligheten av att på konferensens dagordning uppsätta frågan om revision eller modifikation av densamma.

§ 22. De franska och engelska texterna till denna konvention skola båda äga lika vitsord.

II. Arbetslöshetsfrågan.

Konferensens beslut rörande denna punkt innefattas i ett förslag till internationell arbetslöshetskonvention, en hemställan (recommendation) rörande vissa härmed sammanhängande spörsmål samt en särskild hemställan angående ömsesidighet med avseende å behandlingen av utländska arbetare. Förutom dessa beslut, som i det följande i sin helhet återgivas, antogos tre resolutioner av följande innehåll:

1) att den internationella arbetsbyrån bör tillsätta en kommission med uppgift att utfinna de bästa metoderna att samla och publicera uppgifter rörande arbetslöshet;

2) att i samband med arbetslöshetsavdelningen inom den internationella arbetsbyrån skall upprättas en avdelning, som särskilt skall behandla emigrationsfrågor;

3) att den internationella arbetsbyrån skall tillsätta en särskild kommission med uppgift att undersöka, vad som kan göras för att reglera emigrationen av arbetare från ett land till ett annat samt att skydda lönarbetare, som bo i annat land än deras eget.

Diskussionen i arbetslöshetsfrågan kom till stor del att röra sig om ett från italienskt arbetarhåll framställt förslag, som ej upptagits av utskottsmajoriteten, att konferensen skulle hänskjuta förslaget om en världsdistribution av råvaror samt frågan om sjötransport av dylika till studium och lösning av nationernas förbund. Förslaget, som i hög grad syntes intressera

de av kriget hemsökta länderna, förkastades med knapp majoritet. En annan fråga, som väckte livlig diskussion, var den föreslagna ömsesidigheten beträffande arbetarskydd m. m. Från schweiziskt håll motsatte man sig detta förslag med hänsyn till den italienska immigrationen, men sedan man förändrat detsamma att avse en hemställan och ej, såsom utskottet föreslagit, en konvention, antogs detsamma med stor majoritet.

A. Förslag till arbetslöshetskonvention.

§ 1. Varje medlem, som ratificerar denna konvention, skall med så korta mellanrum som möjligt, ej överstigande tre månader, till internationella arbetsbyrån meddela alla till buds stående uppgifter, statistiska och andra, som röra arbetslösheten, däri inbegripet upplysningar om de mått och steg, som tagits eller äro avsedda att tagas för att bekämpa arbetslösheten. Berörda uppgifter böra, där så ske kan, insamlas i så god tid, att meddelande därom till internationella arbetsbyrån må kunna lämnas inom tre månader efter slutet av den tidsperiod, till vilken uppgifterna hänföra sig.

§ 2. Varje medlem, som ratificerar denna konvention, skall upprätta kostnadsfria offentliga arbetsförmedlingsanstalter under kontroll av en central myndighet. Kommittéer, innefattande representanter för arbetsgivare och arbetare, böra tillsättas för att giva råd i frågor, som beröra dessa anstalters verksamhet.

Där både offentliga och privata kostnadsfria arbetsförmedlingsanstalter finnas, skola åtgärder vidtagas för åstadkommande av samarbete dem emellan enligt en hela landet omfattande plan.

Samarbetet mellan arbetsförmedlingsanstalterna i olika länder skall regleras av internationella arbetsbyrån efter överenskommelse med vederbörande stater.

§ 3. Medlemmar av internationella arbetsorganisationen, som ratificera denna konvention och som ha inrättat arbetslöshetsförsäkring, skola på de villkor, som överenskommas mellan respektive medlemmar, vidtaga åtgärder, i syfte att arbetare, som äro undersåtar av en medlem och arbeta inom en annans territorium, må beträffande försäkring, varom nu är fråga, åtnjuta samma förmåner som arbetare, vilka äro undersåtar av den senare medlemmen.

§§ 4, 5 = §§ 15, 16 i arbetstidskonventionen.

§ 6. Så snart tre medlemmar av internationella arbetsorganisationen låtit registrera sina ratifikationer å sekretariatet, skall generalsekreteraren för nationernas förbund därom underrätta alla medlemmar av internationella arbetsorganisationen.

§§ 7—11 = §§ 18—22 i arbetstidskonventionen.

B. Hemställan angående arbetslöshetsfrågan.

I. Generalkonferensen hemställer till varje medlem av internationella arbetsorganisationen att vidtaga åtgärder i syfte att förbjuda inrättandet av sådana arbetsförmedlingsanstalter, som taga betalning, eller som bedriva sin verksamhet i affärssyfte. Beträffande redan befintliga anstalter av nu nämnd beskaffenhet hemställes, att dessa måtte berättigas fortsätta sin verksamhet allenast efter särskild av regeringen meddelad licens, och att alla till buds stående åtgärder måtte vidtagas för att snarast möjligt avskaffa dylika anstalter.

II. Generalkonferensen hemställer till medlemmarna av internationella arbetsorganisationen att icke medgiva värvning av arbetare gruppvis från ett land till ett annat förrän efter överenskommelse mellan vederbörande länder och efter överläggning med arbetsgivare och arbetare inom vederbörande industrier i vartdera landet.

III. Generalkonferensen hemställer till varje medlem av internationella arbetsorganisationen att anordna en effektiv arbetslöshetsförsäkring, antingen genom en statsinstitution eller genom statsunderstöd till organisationer, vilka enligt sina stadgar utbetala understöd åt arbetslösa medlemmar.

IV. Generalkonferensen hemställer till varje medlem av internationella arbetsorganisationen att så anordna utförandet av alla arbeten för offentlig myndighets räkning, att dylika arbeten så vitt möjligt må verkställas under perioder av arbetslöshet och i sådana landsdelar, som särskilt beröras därav.

C. Hemställan angående ömsesidighet med avseende å behandlingen av utländska arbetare.

Generalkonferensen hemställer till varje medlem av internationella arbetsorganisationen att under förutsättning av ömsesidighet och i övrigt på de villkor, som kunna överenskommas mellan vederbörande länder, medgiva inom dess territorium sysselsatta utländska arbetare jämte deras familjer samma förmåner, som enligt dess lagar och förordningar angående arbetarskydd åtnjutas av dess egna arbetare, ävensom samma föreningsrätt, som tillkommer dessa sistnämnda.

III. Kvinnoarbete.

Som tredje punkt på konferensens dagordning hade uppförts frågorna om kvinnors sysselsättning före och efter barnsbörd, om kvinnors nattarbete samt om kvinnors anställning inom vissa hälsofarliga industrier. Rörande de tvenne förstnämnda frågorna antogos förslag till internationella konventioner, varemot konferensen beträffande det sista spörsmålet inskränkte sig till vissa hemställanden.

Beträffande frågan om *kvinnoarbetet före och efter barnsbörd* hade reservation mot det konferensen förelagda utskottsförslaget anförts av arbetsgivarrepresentanterna från en del länder, däribland Sverige, England, Frankrike och Schweiz. Dessa yrkade, att endast fyra veckors ledighet före barnsbörden skulle medgivas samt att bestämmelsen om längre tids hjälp, för den händelse läkaren misstager sig om tiden för barnsbörden, borde utgå.

Den svenska delegationen hade framburit en motion i denna fråga, vilken ävenledes upptog endast fyra veckors ledighet före barnets födelse och i vilken ej fanns bestämmelsen om ökad hjälp i händelse av misstag från läkare samt ej heller den extra ledigheten för vården av barn. Moderskapshjälpen hade fixerats till 2/3 av lönen.

Konferensen beslöt efter en lång diskussion i enlighet med utskottsmajoritetens förslag med det tillägg, att konventionen skulle omfatta jämväl kvinnor sysselsatta inom handeln.

Frågan om *förbud mot nattarbete för kvinnor* föranledde föga diskussion. Bernkonventionens princip godkändes utan något tillsynesvarande motstånd. Fråga lär ha förelegat att omarbeta nämnda konvention fullständigt, men man inskränkte sig att utvidga konventionens omfattning till alla industriella företag med undantag av sådana, där endast familjemedlemmar sysselsättas. Härigenom falla även företag med under tio arbeterskor, vilka företag förut undantagits, under konventionen.

I Bernkonventionen gjordes i övrigt den förändring, att definitionen å industriföretag gjordes identisk med den, som antogs i fråga om barns användning i arbete, varjämte en ny artikel tillfogades angående konventionens tillämpning i länder, där exceptionella klimatförhållanden förekomma.

Diskussionen i denna fråga rörde sig nästan uteslutande om de tider på dygnet, då nattarbete borde få förekomma. Såväl från arbetar- som arbets-

givarhåll framställdes förslag härutinnan, men den i Bernkonventionen fastställda tiden (kl. 10 e. m.—5 f. m.) godkändes med stor majoritet. Konventionen i dess helhet antogs nästan enhälligt.

Rörande *hälsofaran inom vissa industrier* gjordes speciella hemställanden med avseende å mjältbrandssmitta och blyförgiftning. Vad sistnämnda fråga beträffar, innefattades i den föreslagna skyddslagstiftningen jämväl *minderåriga* under 18 år. Slutligen antogs ytterligare en särskild hemställan angående inrättande av offentliga sanitetsorgan.

A. Förslag till konvention angående kvinnors användande till arbete före och efter barnsbörd.

§ 1. Såsom »industriella företag» skola enligt denna konvention särskilt anses:
a) = § 1 a arbetstidskonventionen,
b) = § 1 b i samma konvention,
c) = § 1 c i samma konvention,
d) = § 1 d i samma konvention.

Såsom »affärsföretag» skall enligt denna konvention anses varje plats, där varor säljas eller handel idkas.

Vederbörande myndighet i varje land skall fastställa gränsen mellan industri och handel å ena och jordbruk å andra sidan.

§ 2. Under beteckningen »kvinna» innefattas i denna konvention varje person av kvinnligt kön, utan hänsyn till ålder eller nationalitet, gift eller ogift; beteckningen »barn» innefattar varje barn, äkta eller ej.

§ 3. I alla offentliga eller privata industriella företag eller affärsföretag eller inom gren därav, med undantag av företag, inom vilka endast medlemmar av samma familj äro anställda, skall en kvinna:

a) icke äga rätt att arbeta under de sex veckor, som närmast följa efter hennes nedkomst;

b) vara berättigad att lämna arbetet, om hon företer läkarintyg av innehåll att hennes nedkomst antagligen kommer att äga rum inom sex veckor;

c) medan hon är frånvarande från arbetet av skäl, som angivas under punkterna a och b, åtnjuta tillräckligt understöd för sitt och barnets fulla uppehälle under hygieniskt tillfredsställande förhållanden. Berörda understöd, vars belopp bör bestämmas av vederbörande myndighet i varje land, skall utgå antingen av allmänna medel eller ock i form av försäkring. Hon skall dessutom vara berättigad till fri vård av läkare eller legitimerad barnmorska. Misstag från läkares eller barnmorskas sida angående tidpunkten för nedkomsten skall icke hindra en kvinna från att erhålla ifrågavarande understöd under tiden från dagen för intygets utfärdande till den tidpunkt, då nedkomsten verkligen äger rum;

d) äga rätt att, om hon ammar sitt barn, erhålla en halvtimmes rast två gånger dagligen under arbetstiden för detta ändamål.

§ 4. I händelse en kvinna är frånvarande från arbetet av skäl, som i § 3 a och b angivas, eller under en längre tid är frånvarande från arbetet till följd av sjukdom, som enligt läkarintyg härleder sig från havandeskap eller barnsäng och gör henne oförmögen till arbete, må hennes arbetsgivare icke, förrän hennes frånvaro överskridit en av vederbörande myndighet i varje land fastställd maximitid, vare sig avskeda henne under sådan frånvaro eller uppsäga henne å sådan tidpunkt, att uppsägningstiden utlöper under ovannämnda frånvaro.

§§ 5—8 = §§ 15—18 i arbetstidskonventionen.

§ 9. Varje medlem, som ratificerar denna konvention, förbinder sig att bringa dess bestämmelser i verkställighet senast den 1 juli 1922 och att vidtaga erforderliga åtgärder för att göra dem effektiva.

§§ 10—12 = §§ 20—22 i arbetstidskonventionen.

B. Förslag till konvention angående nattarbete för kvinnor.

§ 1. Såsom »industriella företag» skola enligt denna konvention särskilt anses:
a) = § 1 a i arbetstidskonventionen,
b) = § 1 b i samma konvention,
c) = § 1 c i samma konvention.
Vederbörande myndighet i varje land skall fastställa gränsen mellan industri å ena sidan samt handel och jordbruk å andra sidan.

§ 2. Såsom »natt» skall enligt denna konvention anses en tidrymd av minst elva på varandra följande timmar, vari skall ingå tiden mellan klockan 10 e. m och klockan 5 f. m.

I länder, där hittills inga lagliga bestämmelser varit gällande angående kvinnors användande till nattarbete i industriella företag, må tills vidare och under en tid av högst tre år uttrycket »natt» av vederbörande regering förklaras innefatta en period av endast tio timmar, vari skall ingå tiden mellan klockan 10 e. m. och klockan 5 f. m.

§ 3. Kvinnor, utan åtskillnad till ålder, få icke sysselsättas nattetid inom något industriellt företag, offentligt eller enskilt, eller inom någon gren därav, med undantag av sådana företag, där endast medlemmar av samma familj sysselsättas.

§ 4. Nästföregående paragraf äger icke tillämpning:
a) i händelse av »force majeure», då inom företaget inträffat avbrott i driften, vilket varit omöjligt att förutse och som icke är av återkommande natur;
b) i händelse arbetet avser råämnen eller under bearbetning varande ämnen, som äro utsatta för snabb förstöring, om nattarbete är nödvändigt för att hindra sagda ämnen från att taga oundviklig skada.

§ 5. I Indien och Siam må från tillämpningen av § 3 i denna konvention av regeringen medgivas undantag beträffande industriella företag av alla slag, dock ej i fråga om s. k. faktorier, vilkas beskaffenhet närmare angives i nämnda länders lagstiftningar. Meddelande om varje sålunda beviljat undantag skall lämnas till internationella arbetsbyrån.

§ 6. I industriella företag, som äro beroende av säsongarbete, ävensom i fall, där så undantagsvis kräves av särskilda omständigheter, må den i § 2 angivna tidlängden nedsättas till tio timmar under 60 dagar om året.

§ 7. I länder, där på grund av klimatet arbete under dagen är särskilt ansträngande, må den tidrymd, som skall anses såsom natt, vara kortare än vad i föregående artiklar föreskrivits, därest motsvarande vilotid beviljas under dagen.

§§ 8—11 = §§ 15—18 i arbetstidskonventionen.

§ 12. Varje medlem, som ratificerar denna konvention, förbinder sig att bringa dess bestämmelser i verkställighet senast den 1 juli 1922 och att vidtaga erforderliga åtgärder för att göra dem effektiva.

§§ 13—15 = §§ 20—22 i arbetstidskonventionen.

C. Hemställan angående skydd mot mjältbrandssmitta.

Generalkonferensen hemställer till internationella arbetsorganisationens medlemmar att vidtaga åtgärder i syfte att ull, som kan misstänkas innehålla mjältbrandsbaciller, må desinficeras, antingen i det exporterande landet eller, om detta icke låter sig göra, å avlastningsorten i det importerande landet.

D. Hemställan angående skydd för kvinnor och barn mot blyförgiftning.

På grund av den fara, som vissa industriella arbeten innebära för kvinnor med hänsyn till deras moderskap och för minderåriga med hänsyn till deras fysiska utveckling, hemställer generalkonferensen till medlemmarna av internationella arbetsorganisationen, att det måtte förbjudas kvinnor samt minderåriga under 18 år att deltaga i nedan angivna arbeten:

a) arbete i zink- och blyhyttor;
b) handhavande, bearbetning och reduktion av slagg, som innehåller bly, samt avsilvring av bly;
c) smältning i större skala av bly eller gammal zink;
d) framställning av lödtenn eller legeringar, som innehålla mer än 10 % bly;
e) framställning av blyglete, massikot, mönja, blyvitt, blysulfat, blykromat eller blysilikat (smält);
f) arbete med blandning eller påstrykning av massa vid fabrikation eller reparation av elektriska ackumulatorer;
g) rengöring av arbetslokaler, där ovan angivna arbeten utföras.

Vidare hemställes, att anställning av kvinnor och minderåriga under 18 år i arbeten, där blyföreningar användas, skall tillåtas endast under följande förutsättningar:
a) ventilation anordnad på sådant sätt, att damm och rök bortföras omedelbart efter det de bildats;
b) renlighet i fråga om verktyg och arbetslokaler;
c) anmälan till offentlig myndighet angående alla förekommande fall av blyförgiftning och skadeersättning i sådana fall;
d) läkarundersökning tid efter annan av personer, som äro anställda i sådant arbete;
e) inrättande av tillräckliga och lämpliga avklädningsrum, tvättanordningar och marketenterier samt tillgång till särskild skyddsbeklädnad;
f) förbud mot att i arbetslokalerna införa mat och dryck.

Vidare hemställes, att i industrier, där lösliga blyföreningar kunna ersättas med icke giftiga ämnen, användandet av dylika blyföreningar underkastas sträng reglering.

Såsom löslig anses i denna hemställan en blyförening, varav 5 % av vikten (uppskattad som metalliskt bly) är löslig i $^1/_4$-procentig saltsyrelösning.

E. Hemställan angående inrättande av offentliga sanitetsorgan.

Generalkonferensen hemställer till varje medlem av internationella arbetsorganisationen att — därest så icke redan skett — snarast möjligt upprätta icke endast en effektiv yrkesinspektion, utan även en statsinstitution med speciell uppgift att övervaka arbetarnas sanitära förhållanden, för vilket ändamål nämnda institution bör samarbeta med internationella arbetsbyrån.

IV. Barnarbete.

Konventionens beslut rörande hithörande spörsmål innefattas i två konventionsförslag, angående minimiålder och nattarbete, vartill kom den särskilda hemställan rörande hälsofarligt arbete (blyförgiftning), som i det föregående återgivits.

Diskussionen om *minimiåldern* kom nästan uteslutande att röra sig om Indiens ställning till barnarbetsfrågan. Konventionen rörande denna fråga antogs slutligen med samtliga röster utom de indiska representanternas.

Beträffande frågan om *ungdomens nattarbete inom industrien* hade organisationskommittén föreslagit 18 år som en ovillkorlig gräns. Den svenska delegationen framlade i denna fråga en särskild motion med hänsyn till de förhållanden, som råda inom industrier, förlagda till den svenska landsbygden. I denna föreslogs, att manlig ungdom över 16 år skulle efter vederbörlig läkarundersökning tillåtas nattarbete inom sådana industrier, där dylikt arbete befanns nödvändigt för ungdomens praktiska utbildning, dock under förutsättning att arbetet begränsades till högst 8 timmar av

24 och att nattarbetet ej förekom mellan kl. 11 e. m. och 5 f. m. oftare än var tredje vecka. Emellertid föreslogs från engelskt håll och godkändes senare av konferensen ändå längre gående undantag, innefattande, att ungdom över 16 år fick användas i nattarbete i vissa industrier, där arbetet måste drivas kontinuerligt, nämligen bland annat järn- och stålindustrien, glas-, pappers- och råsockerfabrikation. I fråga om skiftarbete hade föreslagits, att det första skiftet finge begynna kl. 4 f. m. och det andra skiftet sluta kl. 10 e. m., eller det första börja kl. 5 f. m. och det andra sluta kl. 11 e. m. Dessa senare bestämmelser om skiftarbetet strökos emellertid av konferensen på förslag av den italienske arbetarrepresentanten. För såväl Japan som Indien gjordes vissa undantag och lättnader. För de av kriget hemsökta länderna beslöts, att undantag från förbudet mot nattarbete för ungdom mellan 14 och 16 år skall slutligt prövas vid 1921 års arbetskonferens. En ändring skedde även vid konferensens behandling av konventionen på förslag från svenskt håll. Enligt utskottets förslag skulle förbudet mot nattarbete kunna upphävas, när staten eller det allmännas intresse krävde det. Detta ändrades nu därhän, att endast i fall av trängande nödvändighet (»serious emergency») skulle undantag kunna ske.

Diskussionen i denna fråga vid konferensen var föga vidlyftig. Däremot föreligga från utskottets behandling åtskilliga aktstycken, som visa vilka svårigheter särskilt i Belgien resas mot ifrågavarande förbud, svårigheter, som ökats genom industriens ödeläggelse i nämnda land. Konventionen antogs enhälligt.

A. Förslag till konvention rörande fastställande av minimiålder för användande av minderåriga i industriellt arbete.

§ 1. Såsom industriella företag skola enligt denna konvention särskilt anses:
a) = § 1 a i arbetstidskonventionen,
b) = § 1 b i samma konvention,
c) = § 1 c i samma konvention,
d) transport av passagerare eller gods å järn- eller landsväg eller inre vattenväg, inbegripet behandling av gods vid dockor, kajer, varv och magasin, med undantag av transport för hand.

Vederbörande myndighet i varje land skall fastställa gränser mellan industri å ena samt handel och jordbruk å andra sidan.

§ 2. Barn under 14 år må icke användas eller arbeta i industriella företag, vare sig offentliga eller privata, eller inom någon gren därav, med undantag av sådana företag, där endast medlemmar av samma familj äro anställda.

§ 3. Bestämmelserna i § 2 skola icke avse arbete, som utföres av barn i yrkesskolor, därest sådant arbete utföres efter medgivande och under kontroll av offentlig myndighet.

§ 4. För underlättande av kontrollen över efterlevnaden av bestämmelserna i denna konvention skall varje industriell arbetsgivare föra ett register, upptagande varje hos honom anställd person under 16 år med angivande av dagen för dennes födelse.

§ 5. Vid denna konventions tillämpande å Japan medgivas från bestämmelserna i § 2 följande undantag:

a) barn över 12 år kunna få användas i arbete, om de genomgått folkskola.

b) beträffande barn mellan 12 och 14 år, som redan äro anställda i arbete, må övergångsbestämmelser utfärdas.

Bestämmelserna i nu gällande japanska lag, som tillåter barn under 12 år att utföra vissa lättare arbeten, skola upphävas.

§ 6. Bestämmelserna i § 2 skola icke tillämpas på Indien, men få barn under 12 år där icke sysselsättas:

a) i företag som använda drivkraft och sysselsätta mera än tio personer;

b) i gruvor, stenbrott och andra verk för upptagande av mineral ur jorden;

c) vid transport av passagerare, gods eller post å järnväg eller till behandling av gods vid dockor, kajer och varv med undantag av transport för hand.

§§ 7—10 = §§ 15—18 i arbetstidskonventionen.

§ 11. Varje medlem, som ratificerar denna konvention, förbinder sig att bringa dess bestämmelser i verkställighet senast den 1 juli 1922 och att vidtaga erforderliga åtgärder för att göra dem effektiva.

§§ 12—14 = §§ 20—22 i arbetstidskonventionen.

B. Förslag till konvention rörande minderårigas användande i industriellt arbete nattetid.

§ 1. = motsvarande § i föregående konvention.

§ 2. Minderåriga under 18 år få icke sysselsättas nattetid i något vare sig offentligt eller privat industriellt företag eller i någon gren därav såvitt icke fråga är om företag, där endast medlemmar av samma familj sysselsättas, med följande undantag:

Minderåriga över 16 år kunna få sysselsättas nattetid inom nedan angivna industriella företag i arbete, som på grund av sin natur måste bedrivas kontinuerligt dag och natt:

a) järn- och stålverk; arbeten vartill reverber- och regenerativugnar användas samt galvanisering av plåt eller metalltråd (utom betsning);

b) glasbruk;

c) papperstillverkning;

d) råsockerframställning;

e) smältning av guldmalm.

§ 3. Såsom »natt» skall enligt denna konvention anses en tidrymd av minst elva på varandra följande timmar, vari skall ingå tiden mellan klockan 10 e. m. och klockan 5 f. m.

I stenkols- och brunkolsgruvor må arbete pågå mellan klockan 10 e. m. och 5 f. m., om mellantiden mellan två arbetsperioder i regeln uppgår till femton timmar och i intet fall utgör mindre än tretton timmar.

I de stater, där nattarbete i bagerier är förbjudet för alla arbetare, må inom denna industri tiden mellan klockan 9 e. m. och klockan 4 f. m. träda i stället för den ovan omförmälda tiden mellan klockan 10 e. m. och klockan 5 f. m.

I de tropiska länder, där arbetet avbrytes mitt på dagen, må den tidrymd, som skall anses såsom natt, vara kortare än elva timmar, därest motsvarande vilotid beviljas under dagen.

§ 4. Bestämmelserna i §§ 2 och 3 skola icke tillämpas på arbete, som av minderåriga mellan 16 och 18 år utföres i trängande fall, som icke kunnat bemästras eller förutses och ej heller äro av återkommande natur, men hindra det industriella företagets normala drift.

§ 5. Vid denna konventions tillämpande å Japan skall § 2 avse intill den 1 juli 1925 endast minderåriga under 15 år och från ovannämnda tidpunkt endast minderåriga under 16 år.

§ 6. Vid konventionens tillämpande å Indien skall med »industriella företag» avses endast fabriker (faktorier) enligt definitionen därå i indiska fabrikslagen och § 2 skall icke tillämpas å ynglingar över 14 år.

§ 7. Undantag från förbudet mot nattarbete må i särskilt trängande fall, då all-

mänt intresse sådant påkallar, meddelas av offentlig myndighet i fråga om minderåriga mellan 16 och 18 år.

§§ 8—11 = §§ 15—18 i arbetstidskonventionen.

§ 12. Varje medlem, som ratificerar denna konvention, förbinder sig att bringa dess bestämmelser i verkställighet senast den 1 juli 1922 och att vidtaga erforderliga åtgärder för att göra dem effektiva.

§§ 13—15 = §§ 20—22 i arbetstidskonventionen.

V. Förbud mot vit fosfor vid tändstickstillverkningen.

Som en femte punkt å konferensens dagordning hade upptagits frågan om åtgärder för utsträckt tillämpning av konventionen i Bern 1906 angående förbud mot användning av vit fosfor vid tändstickstillverkning. Från den svenska delegationen lämnades till utskottet ett meddelande, att från svenska regeringen förbereddes förslag om anslutning till Bernkonventionen, och meddelades detta sedan konferensen. Konferensen fattade rörande denna fråga enhälligt följande beslut:

Hemställan angående tillämpningen av konventionen i Bern 1906 rörande förbud mot användande av vit fosfor i tändsticksindustrien.

Generalkonferensen hemställer, att varje medlem av internationella arbetsorganisationen skall, därest så icke redan skett, ansluta sig till den i Bern år 1906 antagna internationella konventionen angående förbud mot användande av vit fosfor vid tändstickstillverkning.

Socialförsäkringskommitténs förslag till lag om allmän sjukförsäkring.

Den 31 december 1915 uppdrog Kungl. Maj:t åt en kommitté, den s. k. socialförsäkringskommittén, att verkställa utredning dels angående införande i vårt land av obligatorisk sjukförsäkring för arbetare, dels ock huruvida och i vad mån åtgärder från det allmänna skulle kunna vidtagas för främjande av arbetares försäkring för de ekonomiska följderna av oförvållad arbetslöshet. Denna kommitté har den 14 oktober 1919 avgivit förslag bland annat till *lag om allmän sjukförsäkring*. Förslaget innehåller utom vissa övergångsbestämmelser inalles 111 paragrafer. Av dessa innehålla 1—5 §§ allmänna bestämmelser om försäkringens ändamål och omfattning m. m., 6—13 §§ bestämmelser om sjukhjälp, 14—16 §§ om moderskapshjälp, 17—20 §§ om utgivande av sjukhjälp och moderskapshjälp, 21—25 §§ om arbetsförtjänst, 26—37 §§ om försäkringsavgifter, 38—41 §§ om riskavgifter, 42—44 §§ om bidrag av statsmedel, 45—47 §§ om sjukkasseområden, 48—58 §§ om allmän sjukkassas verksamhet, 59—83 §§ om allmän sjukkassas styrelse och revision, 84—86 §§ om stadgar för allmän sjukkassa, 87—89 §§ om tillsyn, 90 § om resterande avgiftsbelopp, 91—105 §§ särskilda bestämmelser, 106—

107 §§ om besvär, 108—109 §§ straffbestämmelser samt 110—111 §§ om frivillig försäkring.

Försäkringens omfång. Liksom tidigare såväl invaliditets- och ålderdomsförsäkringen (pensionsförsäkringen) som olycksfallsförsäkringen skall enligt förslaget även sjukförsäkringen vila på försäkringspliktens grund. I likhet med pensionsförsäkringen skall vidare den obligatoriska sjukförsäkringen icke, såsom förhållandet är i utlandet, vara inskränkt endast till lönarbetare utan omsluta samtliga personer, som för sin utkomst äro i allt väsentligt beroende av sin arbetsförmåga. Enligt förslaget (1 §) skall envar svensk man eller kvinna, som fyllt 16 år, med nedan angivna undantag, vara försäkrad för erhållande av sjukhjälp. Försäkringsplikten gäller vidare även för utländsk man eller kvinna över 16 år, vilken för svensk arbetsgivares räkning användes till arbete, som ej avser kortare tid än 6 dagar.

Från försäkringen äro enligt förslaget (2 §) undantagna:

a) den som själv eller tillsammans med make har årlig arbetsförtjänst av mer än 5 400 kr. eller förmögenhet av mer än 15 000 kr. eller av livränta, pension eller undantagsförmåner har årlig inkomst till belopp eller värde av mer än 1 000 kr.;

b) ordinarie innehavare av tjänst, å vilken lagen angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension eller lagen angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar äger tillämpning, delägare i telegrafverkets eller folkskollärarnas pensionsinrättning samt i arméns eller flottans pensionskassa ävensom ordinarie innehavare av prästerlig tjänst;

c) den, som är till arbete varaktigt oförmögen; samt

d) den, som undergår frihetsstraff eller är intagen å tvångsarbetsanstalt, allmän uppfostringsanstalt eller annan dylik inrättning.

Genom beslut av Konungen kunna vidare enligt förslaget från försäkringsplikten undantagas personer, vilka, på grund av anställning i allmän tjänst eller fullgörande av värnplikt eller genom annan försäkring, än i sjukförsäkringslagen avses, understöd är tillförsäkrat, som väsentligen motsvarar den i lagen utfästa sjukhjälpen samt, i fråga om kvinna, moderskapshjälpen.

Enligt förslaget (110 §) kan den, som enligt nyss angivna inkomst- eller förmögenhetsgräns icke längre är obligatoriskt försäkrad, erhålla frivillig försäkring; dock upphör även denna senare rätt för den, som själv eller tillsammans med make har årlig arbetsförtjänst av mer än 9 000 kr. eller förmögenhet av mer än 25 000 kr. eller av livränta, pension eller undantagsförmåner har årlig inkomst till belopp eller värde av mer än 1 500 kr. Storleken av den årliga arbetsförtjänsten får aldrig bestämmas till högre belopp än som före den frivilliga försäkringens början senast blivit bestämt för den försäkrade (den högsta arbetsförtjänsten även vid frivillig försäkring är sålunda 5 400 kr.). I övergångsbestämmelserna har härtill fogats det stadgande, att samma rätt till frivillig försäkring tillkommer vid lagens ikraftträdande och under ett år därefter den, vars inkomst eller förmögenhet

överstiger den för obligatorisk försäkring stadgade gränsen, ändå att han icke förut under 12 månader varit försäkrad. För frivillig försäkring skall erläggas en försäkringsavgift, som med 1/4 överstiger den för de tvångsförsäkrade gällande avgiften.

Med tillhjälp av resultaten av 1910 års folkräkning och med stöd av vissa beräkningar rörande antalet undantagna personer har kommittén kommit till följande sammanställning rörande det sannolika antalet försäkrade personer (över 16 år).

	Män	Kvinnor
Arbetare (inkl. sjömän)	650 000	150 000
Tjänare (inkl. statare)	100 000	150 000
Arbetsförmän och allmän tjänst	100 000	50 000
Summa lönarbetare	**850 000**	**350 000**
Självständiga yrkesutövare	400 000	100 000
Hustrur, utan eget yrke	—	700 000
Övriga familjemedlemmar	200 000	400 000
Summa icke-lönarbetare	**600 000**	**1 200 000**
Samtliga försäkrade	**1 450 000**	**1 550 000**

Antalet barn under 16 år, som skulle omslutas av försäkringen, har av kommittén beräknats till 1 800 000. I runt tal skulle sålunda 80 % av landets befolkning, direkt eller indirekt, beröras av sjukförsäkringen.

De understöd, som enligt förslaget skola beredas de försäkrade, äro sjukhjälp och moderskapshjälp. Däremot skall försäkringen icke omfatta beredandet av begravningshjälp.

Sjukhjälp. Enligt förslaget (1 §) har försäkringen till ändamål att bereda åt den försäkrade och hans barn under 16 år sjukhjälp. Såsom sjukhjälp skall för den försäkrade själv utgivas (6 §):

a) *erforderlig läkarvård jämte läkemedel*, vartill även räknas andra till arbetsförmågans höjande nödiga hjälpmedel, såsom kryckor, enklare konstgjorda lemmar, glasögon o. d., samt

b) *sjukpenning* vid förlust av arbetsförmågan under mer än 3 dagar från och med dagen efter inträdande av sådan förlust även som vid omedelbart efter sådan förlust följande nedsättning av arbetsförmågan med minst 1/4. Sjukpenning skall utgivas för alla dagar och sålunda även för sön- och helgdagar.

Till försäkrads barn under 16 år skola utgivas (9 §) läkarvård och läkemedel på samma sätt som åt försäkringstagare.

Sjukpenningen utgör (7 §) vid förlust av arbetsförmågan 2/3 av den försäkrades dagliga arbetsförtjänst (hel sjukpenning) och vid nedsättning av arbetsförmågan hälften av detta belopp (halv sjukpenning); dock skall vid förlust av arbetsförmågan under mer än 180 dagar av en tidsperiod av 12 på

varandra följande månader halv sjukpenning utgivas för återstående delen (185 eller event. 186 dagar) av perioden.

För att icke utgifterna för läkemedel skola bliva alltför betungande för sjukkassorna har stadgats (19 §), att läkemedel icke få annat än under särskilda omständigheter utgivas utan enligt läkares förordnande eller efter av honom meddelade anvisningar. För samma ändamål har vidare stadgats (20 §) rätt för sjukkassa, att, för den händelse läkarvård, läkemedel eller barnmorskevård ej utan oskälig omgång eller kostnad kan beredas, i stället bereda annan lämplig vård eller ock lämna understöd i penningar.

Vård å sjukvårdsanstalt kan av sjukkassan (10 §) beredas när som helst och för så lång tid sådant finnes lämpligt. Utan sitt eget medgivande må dock den sjuke ej intagas å sjukvårdsanstalt, med mindre sjukdomen enligt intyg av läkare kräver sådan vård. Vid anstaltsvård skall sjukpenningen i förekommande fall minskas med halva beloppet.

Sjukhjälp från annat håll. I 11 § av förslaget bestämmes, att om försäkrad eller hans barn under 16 år äger rätt att vid sjukdom erhålla understöd från annat håll än sjukkassan vare sig enligt annan lag eller särskild författning eller enligt arbetsgivares eller annans utfästelse eller på grund av annan försäkring, så skall sjukhjälp från sjukkassan minskas i mån av dylikt understöd. Sjukkassan skall sålunda i dylika fall meddela sjukhjälp endast för såvitt och i den mån sjukhjälpen enligt sjukförsäkringslagen överstiger vad som utgives på grund av nämnda understödsrätt. I fråga om sjukpenning får dock avdrag för understöd på grund av försäkring, som bestrides av den försäkrade själv, ske allenast, där summan av understödet och sjukpenningen, för dag räknat, överstiger den dagliga arbetsförtjänsten, och ej ske i vidare mån än som motsvarar det överskjutande beloppet.

Därest genom understöd, som ovan sägs, en avsevärd del av försäkringsrisken täckes och tillräcklig säkerhet för understödets utgivande anses vara för handen, äger den försäkrade i dylika fall begära, att avgiftsprocenten för hans vidkommande skäligen nedsättes (28 §).

Moderskapshjälp. Till försäkrad kvinna skall vid barnsbörd utgivas moderskapshjälp. Detta understöd utgöres av (14 §) a) erforderlig vård av barnmorska och b) kontanta understöd i form av dels moderskapspenning och dels ampenning. Moderskapspenning skall utgå för 56 dagar, varav 14 dagar närmast före dagen för barnsbörden, med ett belopp motsvarande hel sjukpenning, dock minst 1 kr. Moderskapspenning utgår dock icke för tid, varunder den försäkrade användes till arbete för arbetsgivares räkning.

Ampenning utgives (15 §) endast för kvinna, som för sitt uppehälle är av arbete för arbetsgivares räkning huvudsakligen beroende. Detta understöd utgår från och med 42 dagen efter dagen för barnsbörden för varje dag, modern ammar sitt barn, dock högst under 50 dagar, och med belopp motsvarande

halv sjukpenning. Vid barnsbörd av två eller flera barn utgives ampenning för varje barn, som ammas av den försäkrade. Liksom vid sjukdom äger sjukkassa att även vid barnsbörd bereda barnaföderskan anstaltsvård mot det att moderskapshjälpen minskas till halva beloppet.

Extra förmåner. Enligt förslaget (53 §) äger sjukkassa, där överstyrelsen på grund av kassans ekonomiska ställning finner sådant kunna ske, bereda de hos densamma försäkrade vissa förmåner utöver de eljest fastställda. Sålunda må sjukkassa under angivna förutsättning för försäkrad, som är i synnerligen behövande omständigheter, nedsätta eller efterskänka försäkringsavgift eller resterande avgiftsbelopp eller öka beloppet av sjukpenning intill den dagliga arbetsförtjänstens hela belopp. Vidare må sjukkassa på samma villkor bereda läkarvård och läkemedel åt den, som på grund av inträffad invaliditet upphört att vara i kassan försäkrad och är i synnerligen behövande omständigheter, ävensom åtaga sig verksamhet eller utgift, som avser åtgärder till förebyggande eller botande av sjukdomar eller eljest till främjande av försäkringens ändamål.

Arbetsförtjänst. De kontanta understöden — sjukpenning, moderskapspenning och ampenning — skola utgå i förhållande till den försäkrades dagliga arbetsförtjänst, varmed enligt förslaget (21 §) förstås $^1/_{360}$ del av hans årliga arbetsförtjänst. Med denna senare åter, vars belopp fastställes av vederbörande sjukkassa, skall förstås (22 §), »det med talet 135 helt delbara belopp i kronor, vilket närmast motsvarar den årliga inkomst, som den försäkrade skäligen kan antagas komma att i genomsnitt tillsvidare åtnjuta ej mindre av arbete för arbetsgivares räkning än även av arbete för egen räkning». Även om den försäkrade icke har någon arbetsinkomst eller denna uppgår till lägre belopp än 270 kr., skall dock arbetsförtjänsten fastställas till detta belopp, Uppgår inkomsten till mer än 2 700 kr., skall den årliga arbetsförtjänsten bestämmas till belopp, som är jämnt delbart med talet 540.

Då hel sjukpenning enligt förslaget utgår med $^1/_{540}$-del ($^2/_3 \times {}^1/_{360}$) av den årliga arbetsförtjänstens belopp, kommer på grund av dessa regler sjukpenningen att utgå med lägst 50 öre samt därefter med resp. kr. 0·75, 1·00, 1·25, 1·50, 1·75, 2·00 o. s. v. upp till kr. 5·00 per dag samt därefter med resp. kr. 6·00, 7·00, 8·00, 9·00 och 10·00 kr. per dag, vilket senare belopp är det högsta som kan genom försäkringen beredas. Halv sjukpenning skulle komma att utgöra resp. kr. 0·25, 0·38, 0·50, 0·63, 0·75, 0·88, 1·00 o. s. v. per dag.

Inkomst av arbete för egen räkning beräknas (23 §) efter skälig avlöning för liknande arbete för arbetsgivares räkning. »Till undvikande av alltför betungande försäkringsavgifter» skall vidare inkomst av arbete för föräldrar eller annan arbetsgivares räkning, som till mer än $^9/_{10}$ utgöres av naturaförmåner, ävensom makes inkomst av arbete i hemmet för familjens räkning ej beräknas till mer än 270 kr. Förslaget medgiver

emellertid att, där omständigheterna därtill föranleda, arbetsförtjänsten jämväl i här angivna fall beräknas efter eljest gällande grunder.

Kostnaderna för försäkringen skola bestridas (1 §) genom försäkringsavgifter av de försäkrade och bidrag av statsmedel samt riskavgifter i vissa fall av arbetsgivare.

Försäkringsavgifterna skola bestämmas (27 §) på sådant sätt, att dessa avgifter tillsammans med eventuella riskavgifter och bidragen av statsmedel jämte övriga inkomster, som kunna av kassan för ändamålet användas, må antagas vara för framtiden tillräckliga för bestridande av kassans utgifter. Försäkringsavgifterna skola bestämmas (28 §) till en viss procent av den årliga arbetsförtjänsten (den s. k. avgiftsprocenten), som skall vara lika för alla i kassan försäkrade. Dock må avgiftsprocenten i skälig grad nedsättas för försäkrad, för vilken, på sätt ovan anförts, sjukhjälpen på grund av annat understöd skall i vederbörlig ordning minskas.

Försäkringsavgift skall erläggas (26 §) för varje kalendermånad, varunder försäkringen under hela månaden eller någon del därav varit gällande. För försäkrad, som användes till arbete för arbetsgivares räkning, skall försäkringsavgiften (30 §) erläggas av arbetsgivaren. Användes försäkrad till arbete av mer än en arbetsgivare, erlägges försäkringsavgiften av den av dem, som sjukkassan bestämmer. Vad sålunda stadgats i fråga om arbetsgivare gäller (36 §) i tillämpliga delar för försörjare i fråga om försäkrad, som av honom försörjes. I alla andra fall skall försäkringsavgiften (26 §) erläggas av den försäkrade själv. För försäkringsavgift, som erlägges av arbetsgivaren, äger denne (32 §) göra avdrag å avlöning i penningar, som av honom utbetalas till den försäkrade för arbete under månaden. I fråga om lönearbetare, vilken, på grund av arbetets art, kan antagas under vissa månader av året ej hava inkomst av dylikt arbete eller hava endast ringa sådan inkomst, har föreslagits rätt (31 §) för vederbörande sjukkassa att fördela avgifterna för dessa arbetslösa månader med lämpliga delar på övriga månader.

Arbetsgivares anmälningsplikt. Arbetsgivaren är enligt förslaget (33 §) pliktig att inom sex dagar efter det försäkrad börjat sitt arbete göra anmälan därom samt om övriga förhållanden, som äro av vikt för försäkringens genomförande, hos vederbörande allmänna sjukkassa. Sker sedermera ändring i de förhållanden, om vilka arbetsgivaren gjort anmälan, eller upphör den försäkrades arbete hos arbetsgivaren, skall på samma sätt anmälan härom göras inom sex dagar. Åliggande för arbetsgivaren att göra dylik anmälan ävensom att erlägga försäkringsavgift gäller dock icke (34 §), där arbetet avser kortare tid än sex dagar.

Riskavgifter. För försäkrad, som användes till arbete för arbetsgivares räkning och för vilken, på grund av arbetets art eller de förhållanden, under vilka det bedrives, sjukdomsrisken är väsentligt ökad, skall (38 §) av arbetsgivaren erläggas en riskavgift, skäligen motsvarande den ökade sjukdomsrisken. Det tillkommer sjukförsäkringsöverstyrelsen (39 o. 40 §§) att

angiva arbeten, för vilka riskavgifter skola erläggas, ävensom grunderna för dessa avgifters bestämmande. Efter storleken av den ökade sjukdomsrisken skola dessa arbeten fördelas på två riskklasser. Överstyrelsen dock obetaget att bestämma för viss sjukkassa, att riskavgift över huvud taget icke skall erläggas eller att alla dylika risker skola hänföras till endast en riskklass.

Bidrag av statsmedel. Till bestridande av allmän sjukkassas utgifter skall staten enligt förslaget (42 §) lämna bidrag, utgörande dels för varje kalendermånad 45 öre för envar under månaden i kassan försäkrad, dels ock ett belopp, motsvarande hälften av kassans utgifter under månaden för läkarvård och läkemedel. Härutöver skall staten (43 §) lämna ett bidrag, motsvarande för varje kalendermånad 5 öre för varje under månaden försäkrad. Dessa medel skola avsättas till en s. k. regleringsfond, för beredande av understöd eller lån åt sjukkassor, vilkas utgifter äro synnerligen betungande eller av tillfällig anledning ej kunna täckas av inkomsterna.

Sjukkasseområden. För sjukförsäkringens genomförande skall enligt förslaget (3 §) riket indelas i ett lämpligt antal sjukkasseområden. Varje dylikt område skall (46 §) omfatta en eller flera kommuner och vara så begränsat, att antalet försäkrade kan antagas komma att uppgå till minst 500 och att å andra sidan erforderlig vård och annan sjukhjälp må kunna utan oskälig omgång och kostnad beredas de försäkrade. Emellertid medgiver även förslaget, att kommun, som på grund av sin vidsträckthet icke lämpligen kan förenas med annan kommun må kunna utgöra eget sjukkasseområde även om antalet försäkrade icke uppgår till 500, liksom också att vidsträckta eller mera folkrika kommuner uppdelas i två eller flera sjukkasseområden.

Allmänna sjukkassor. För varje sjukkasseområde skall finnas en för ändamålet inrättad allmän sjukkassa, och försäkring enligt sjukförsäkringslagen kan endast ske genom dessa kassor (3 §). Tillhörigheten till viss sjukkassa har bestämts (4 §) på det sätt, att försäkringen skall äga rum under tiden intill den 1 juli varje år i den allmänna sjukkassa, inom vilken den försäkrade året förut var mantalsskriven, och under den senare delen av året i den kassa, inom vars område han då är mantalsskriven. För dem, som icke äro i riket mantalsskrivna, skall tillhörigheten till viss sjukkassa bestämmas efter grunder, som angivas av försäkringsrådet.

Utom att i allmänhet handhava sjukförsäkringen inom sitt område och vad därmed äger sammanhang skall det enligt förslaget åligga de allmänna sjukkassorna att inom sitt område biträda myndigheter och enskilda i vissa i lagen angivna fall. Sålunda stadgas i 58 §, att sjukkassa må, med överstyrelsens medgivande och mot skälig gottgörelse för uppkommande kostnader, för pensionsstyrelsens, fattigvårdsstyrelses eller annan allmän inrättnings räkning övertaga utgivande av erforderlig vård eller annan sjukhjälp eller ock uppbära avgifter för den, som vistas inom kassans område. Allmän sjukkassa är vidare skyldig, att, då till densamma inlämnats ansökan eller

annan handling, som bort ingivas till annan sjukkassa, överstyrelsen, försäkringsrådet, pensionsstyrelsen, olycksfallsförsäkringsinrättning eller över huvud taget allmän inrättning för social verksamhet, ombesörja handlingens översändande till rätta vederbörande ävensom att i övrigt i möjligaste mån biträda allmänheten med råd och upplysningar rörande sådan verksamhet. Även i övrigt skall det åligga allmän sjukkassa att upprätthålla samarbete med myndigheter, inrättningar och enskilda, som utöva understöds- eller annan social verksamhet, samt ägna sin uppmärksamhet åt allt som kan inverka på sundheten och allmänna hälsotillståndet inom området, och, då något i sådant avseende finnes att erinra, göra anmälan därom till hälsovårds-, epidemi- eller kommunalnämnd eller hos medicinalstyrelsen.

Stadgar för allmän sjukkassa skola vid kassans första upprättande fastställas av överstyrelsen (84 §). Förslag till ändring av stadgarna skall (85 §), då det icke väcks av styrelsen, inlämnas till denna. Styrelsen insänder därefter förslaget jämte eget utlåtande till överstyrelsen för prövning och avgörande. Utan att framställning därom gjorts, äger vidare överstyrelsen (86 §) vidtaga sådan ändring av sjukkassas stadgar, som med hänsyn till omständigheterna må anses påkallad. Innan sådan ändring av stadgarna vidtages, skall dock utlåtande inhämtas från kassans styrelse.

Allmän sjukkassas förvaltningsorgan utgöras av styrelse och revisorer. Däremot hava icke i förslaget intagits några bestämmelser om rätt för de försäkrade såsom sådana att å allmänt sammanträde eller genom utsedda fullmäktiga besluta i kassans angelägenheter.

Allmän sjukkassas styrelse skall alltid (59 §) utgöras av 5 personer, av vilka en, som tillika skall vara styrelsens ordförande, jämte suppleant för honom utses av överstyrelsen för två kalenderår i sänder, och återstående 4 ledamöter jämte lika många suppleanter väljas likaledes för två år av de kommunala myndigheterna (kommunalstämma eller kommunalfullmäktige) i den eller de kommuner, som sjukkasseområdet omfattar.

Till ledamot eller suppleant i allmän sjukkassas styrelse kan utses (61 §) endast den, som är i riket mantalsskriven svensk medborgare och äger kommunal rösträtt. Rätt att avsäga sig uppdraget tillkommer endast ämbets- eller tjänsteman, vilken av sin befattning är hindrad att fullgöra uppdraget, den vilken under de 4 sistförflutna åren tjänstgjort såsom ledamot i allmän sjukkassas styrelse samt den, vilken eljest uppger godkänt förhinder.

Allmän sjukkassas revision. Styrelsens förvaltning och kassans räkenskaper skola (77 §) granskas av två revisorer, av vilka den ene jämte suppleant för honom utses av överstyrelsen och den andre jämte suppleant för honom väljes av den kommun, som sjukkasseområdet omfattar, eller där området omfattar flera kommuner, av den kommun, som kan antagas hava det största antalet försäkrade. Den kommunala revisorn väljes för ett år i sänder, den av överstyrelsen utsedda för tid, som denna myndighet bestämmer.

Styrelsen för allmän sjukkassa har (78 §) att årligen före april månads utgång till revisorerna avlämna berättelse om förvaltningen under det för-

flutna räkenskapsåret. Revisorerna i sin ordning skola (79 §) före utgången av nästföljande maj månad till styrelsen överlämna en berättelse över den verkställda granskningen. Exemplar av dessa berättelser skola därefter ofördröjligen överlämnas såväl till den eller de kommuner, som sjukkasseområdet omfattar, som till överstyrelsen.

Tillsyns- och besvärsordning. Den närmare tillsynen å de allmänna sjukkassornas verksamhet skall (5 §) utövas av en för hela riket gemensam *sjukförsäkringsöverstyrelse*. Denna myndighet skall också utgöra första instans i besvärsmål. Hos överstyrelsen skall sålunda (106 §) besvär kunna anföras över varje beslut av allmänna sjukkassas styrelse rörande tillämpning av någon i lagen given bestämmelse. Såsom andra och högsta instans i besvärsmål skulle *försäkringsrådet* fungera. Hos denna myndighet skall sålunda enligt förslaget (107 §) besvär kunna anföras över varje beslut av överstyrelsen, vare sig beslutet gäller ärende, som efter klagan avgjorts av överstyrelsen, eller avser mål, som i kraft av lagen avgjorts direkt av överstyrelsen. Därjämte har försäkringsrådet tillerkänts befogenhet att direkt besluta i vissa sjukförsäkringen rörande angelägenheter.

Förhållandet till olycksfallsförsäkringen. Vid sjukdom, som avses i lagen om försäkring för olycksfall i arbete, åligger det enligt förslaget (57 §) den allmänna sjukkassa, inom vars område den sjuke vistas, att för den försäkringsinrättnings räkning, vari han är försäkrad enligt nämnda lag, utgiva ersättning enligt samma lag, intill dess inrättningen finner lämpligt själv övertaga utgivandet av ersättningen. För uppkommande kostnader skall kassan erhålla skälig gottgörelse av försäkringsinrättningen. Detta stadgande förutsätter givetvis en sådan ändring av olycksfallsförsäkringslagen, att karenstiden vid olycksfall i arbete borttages och att ersättning enligt sistnämnda lag utgår redan från sjukdomens början.

I övrigt skall enligt förslaget allmän sjukkassa vara berättigad att med överstyrelsens medgivande och mot skälig gottgörelse för kostnaderna för försäkringsinrättning, som avses i olycksfallslagen, åtaga sig verksamhet för genomförande inom kassans område av nämnda försäkring.

Förhållandet till pensionsförsäkringen. Sjukförsäkringen upphör enligt förslaget (93 §) att gälla vid sådan varaktig oförmåga till arbete, som berättigar till pension (eller understöd) enligt pensionsförsäkringslagen. Uppstår fråga, huruvida någon, som ej prövats hava rätt till pension eller understöd, och ej heller därom gjort ansökan, må anses vara till arbete varaktigt oförmögen, skall frågan härom hänskjutas till prövning och avgörande av pensionsstyrelsen.

De årliga kostnaderna för sjukförsäkringen hava av kommitterade uppskattats på följande sätt:

läkarvård och läkemedel	39 000 000 kr.
sjukpenning	60 800 000 »
moderskapshjälp	11 000 000 »
förvaltningskostnader	7 500 000 »
Summa	118 300 000 kr.

Härav skulle enligt förslaget staten bidraga med 37·5 milj. kr. och de försäkrade med 80·8 milj. kr. I medeltal per försäkrad skulle sålunda försäkringsavgiften komma att uppgå till 26·93 kr., motsvarande 2·2 % av den uppskattade genomsnittliga arbetsförtjänsten.

För bestridande av sjukkassornas utgifter under den första tiden efter lagens ikraftträdande kräves ett särskilt tillskott av statsmedel, som av kommittén beräknats till sammanlagt 7·1 milj. kr.

Socialiseringslagstiftningen i Österrike.

Av de nya demokratiska statsbildningar, som efterträtt de störtade kejsardömena på den europeiska kontinenten, har den tysk-österrikiska republiken ur många synpunkter varit den minst gynnsamt lottade med hänsyn till naturliga förutsättningar för en självständig ekonomisk utveckling. Å andra sidan synes emellertid nydaningsprocessen här mindre än i åtskilliga av grannstaterna hava störts genom inbördes slitningar mellan de olika politiska partierna. Det av de genomgångna statsvälvningarna betingade ekonomiska och socialpolitiska lagstiftningsarbetet har följaktligen också i Österrike redan under år 1919 nått ingalunda obetydliga resultat. Att berörda lagstiftningsarbete i mycket följt socialistiska riktlinjer är en given följd av de förhållanden, varunder den nya statsbildningen uppstått. Erinras må emellertid, att det socialdemokratiska partiet i konstituerande nationalförsamlingen icke vunnit absolut majoritet, och att de genomförda författningarna sålunda icke enbart dikterats av de kroppsarbetande klassernas representanter, utan tillkommit genom samarbete mellan olika meningsriktningar.

Ett av de första stegen i nydaningsarbetet blev här liksom i Tyskland, Polen m. fl. stater genomförandet av den lagstadgade arbetstidsbegränsningen. I Sociala Meddelanden (årg. 1919, sid. 688) har förut återgivits den efter provisoriska nationalförsamlingens beslut den 19 december 1918 utfärdade lagen härom. Samtidigt med denna författning antogos också nya lagar om barn- och hemarbete. Under januari och februari 1919 utkommo ytterligare ett flertal författningar av socialpolitisk innebörd, bland annat avseende ändringar i lagen om yrkesdomstolar, borttagande av bestämmelserna om arbetsböcker, omreglering av sjukkasseväsendet samt rätt till expropriation av byggnader och tomtmark för bostadsändamål. Slutligen togs ett första direkt steg till produktionens socialisering, då konstituerande nationalförsamlingen den 14 mars, samtidigt med fastställandet av republikens regeringsform (*Gesetz über die Staatsregierung*) antog en lag om förberedelse till socialisering, av lydelse som följer:

§ 1. (1) För tillgodoseende av det allmännas intresse kunna härför lämpade ekonomiska företag exproprieras av staten, landskap eller kommuner, för att antingen

omedelbart övertagas av dessa eller ställas under förvaltning av offentligt erkända korporationer.

(2) Utövandet av dessa befogenheter regleras genom särskilda expropriations-, jordreforms- och kolonisationslagar.

§ 2. Genom lag kunna härför lämpade ekonomiska företag sammanslutas till offentligt erkända organisationer eller ställas under statens eller andra auktoriserade korporationers uppsikt.

§ 3. Representationsrätt för förvaltningspersonal och arbetare i administrationen av de ekonomiska företag, där de äro anställda, kommer att garanteras genom en särskild lag.

§ 4. För förberedande av de i §§ 1, 2 och 3 omförmälda lagarna skall tillsättas en statskommission för socialisering. Socialiseringskommissionens styrelse består av ordförande, vice ordförande och tre medlemmar. Den väljes av nationalförsamlingen på förslag av centralutskottet. Ordföranden har samma rättigheter och ansvarighet som en statssekreterare.

§ 5. Till medlemmar av socialiseringskommissionen kallar styrelsen för ett år i sänder representanter för vederbörande statsmyndigheter och offentligt erkända korporationer, sakkunniga ur arbetar-, funktionärs- och företagarkretsar ävensom andra fackmän.

§ 6. (1) Ordföranden i socialiseringskommissionen har rättighet att själv eller genom ombud föranstalta om undersökningar, som erfordras i och för förberedelse av det arbete, som uppdragits åt kommissionen, och att för detta ändamål inhämta utlåtanden av experter, besiktiga företagen, taga del av deras handelsböcker och affärsanteckningar och av dessa inhämta upplysningar om allt, som rör företaget.

(2) På ordförandens anmodan skola dessa undersökningar ombesörjas av behöriga statsmyndigheter.

Härtill ansluta sig en del paragrafer med ansvarsbestämmelser m. m.

Den i ovan anförda § 3 förebådade lagen om driftsråd utfärdades den 15 maj 1919.[1] Lagen äger tillämpning å såväl industriella företag som andra institutioner av olika slag, där minst tjugo personer äro anställda. Undantag göres allenast för jordbruket, där arbetarnas rättsförhållanden skola regleras genom särskild lagstiftning. Vid företag med mindre än tjugo, men minst fem anställda skola driftsrådens uppgifter i tillämpliga delar övertagas av bland personalen utsedda förtroendemän. Inom statsförvaltningen skola institutioner motsvarande driftsråden upprättas genom särskild överenskommelse mellan vederbörande styrelse och dess personal.

Driftsrådens huvuduppgift angives vara att tillvarataga personalens ekonomiska, sociala och kulturella intressen. Rådens medlemmar väljas för en tid av ett år. För valrätt fordras 18 års ålder och minst en månads anställning vid företaget, för valbarhet 24 levnadsår och 1/2 års anställning. Fackorganisationernas styrelseledamöter och funktionärer kunna, även om de icke äro anställda vid vederbörande företag, likväl inväljas i driftsråden, dock icke till större antal än 1/4 av samtliga medlemmar. Förvaltningspersonal och arbetare välja i regel var sitt driftsråd, vilka dock i samråd skola handlägga gemensamma angelägenheter. Därest antalet anställda inom endera gruppen

[1] Ifrågavarande lag finnes liksom övriga här omnämnda författningar i sin helhet avtryckt i »Amtliche Nachrichten» (se Soc. Medd., årg. 1919, sid. 187). I svensk översättning har lagen om driftsråd publicerats i tidskriften Tiden (årg. 1919, sid. 231).

icke överstiger tio, utses dock ett för hela personalen gemensamt driftsråd, av vars medlemmar minst en skall tillhöra förvaltningspersonalen.

Ett par veckor efter lagen om driftsråd, den 30 maj 1919, antogs en annan för socialiseringens genomförande betydelsefull författning angående expropriationsförfarandet. För att expropriation av ett företag skall komma till stånd erfordras jämlikt socialiseringslagen (§ 1, mom. 2) speciell lagstiftning för varje enskilt fall. Lagen av den 30 maj avser sålunda endast att fastställa allmänna regler för expropriationsprocessens genomförande. Ersättningsfrågan skall, därest frivillig överenskommelse ej kan träffas, avgöras av en skiljedomstol, bestående av tre jurister — en under- och en överrättsdomare samt en ledamot av högsta domstolen — jämte fyra i statstjänst icke anställda sakkunniga, varav tvenne utsetts av regeringen och tvenne av målsägaren.

Beträffande förvaltningen av socialiserade industrier hava vissa huvudgrunder fastställts genom en den 29 juli 1919 utfärdad lag om samhällsekonomiska företag. Som dylika företag anses dels av staten eller kommuner grundade anstalter, dels ock enskilda bolag, som efter särskild framställning av regeringen tillerkänts samhällsekonomisk karaktär, mot skyldighet att i vissa hänseenden underställa sig offentlig kontroll. En samhällsekonomisk anstalt är i fråga om registrering, bokföring m. m. underkastad i huvudsak samma bestämmelser som ett enskilt företag. Kapital anskaffas genom andelsteckning av stiftarna, till en del eventuellt även genom utfärdande av obligationer. Där särskilda nationalekonomiska skäl därtill föranleda, kan regeringen även medgiva enskilda juridiska personligheter att deltaga i stiftandet av en dylik anstalt. Anstaltens ledning handhaves av en representantförsamling, en av denna vald styrelse samt ett vid sidan härav stående kontrollråd av högst fem personer, utsedda av i anstalten delaktiga lokala korporationer (staten eller kommunerna). Representantförsamlingen skall bestå av ombud för stiftarna, styrelsen, vederbörande driftsråd samt kreditinstitut, som övertagit anstaltens obligationsskuld. Rätt att deltaga i representantförsamlingen kan genom anstaltens stadgar dessutom medgivas andra offentliga korporationer, konsumentorganisationer och andra privatintressenter.

Den sålunda genomförda lagstiftningen är avsedd att i första hand erhålla tillämpning å stenkols-, järn- och träindustrierna ävensom å elektriska kraft- och belysningsverk.

Jämsides med förutnämnda lagstiftningsarbete hava reformerna på arbetarskyddets område under året ytterligare fortskridit. Bland mera betydelsefulla hithörande författningar äro att nämna lagen den 14 maj 1919 med förbud mot nattarbete för kvinnor och minderåriga, lagen den 15 maj om butiksstängning m. m., lagen den 30 maj om allmänna vårdanstalter (sanatorier, barnhem o. dyl.), bergsarbetarlagen den 28 juli samt arbetarsemesterlagen den 30 juli. Sistnämnda dag fastställdes även ändrad lydelse av ett flertal punkter i olycksfalls- och sjukförsäkringslagarna.

De svenska arbetsgivar- och arbetarorganisationernas utveckling under krigsåren.

Efter vad som framgår av den först under sistlidet år utkomna berättelsen över *landsorganisationens verksamhet under 1917*, hade organisationens medlemsantal under sagda år ökats med 45 344, från 140 802 till 186 146[1]. Sistnämnda siffra understeg endast med ett åttiotal medlemsantalet vid slutet av 1907, då landsorganisationen räknat sin hitintills största numerär. Under år 1918 hade medlemssiffran enligt den till 1919 års representantskap avgivna preliminära berättelsen ökats med ytterligare 36 039 och uppgick alltså vid årets slut till 222 185, den högsta siffra, som vid något tillfälle redovisats. Fluktuationerna under olika månader framgå av följande översikt:

	1917				1918			
	Antal avd.	Antal medlemmar män	kvinnor	Summa	Antal avd.	Antal medlemmar män	kvinnor	Summa
januari . .	1 680	134 788	8 597	143 385	1 975	175 541	15 315	190 856
februari . .	1 694	138 770	9 085	147 855	2 036	182 003	16 494	198 497
mars . . .	1 711	142 757	9 361	152 118	2 083	188 289	17 994	206 283
april . . .	1 731	147 711	9 926	157 637	2 111	191 731	19 030	210 761
maj	1 775	153 603	10 963	164 566	2 151	193 390	19 661	213 051
juni	1 828	157 482	11 490	168 972	2 184	195 089	20 999	216 088
juli	1 846	159 833	11 958	171 791	2 194	194 695	21 212	215 907
augusti . .	1 865	161 835	12 201	174 036	2 227	194 473	21 304	215 777
september .	1 885	164 372	12 709	177 081	2 264	195 185	21 575	216 760
oktober . .	1 902	166 042	13 035	179 077	2 265	195 185	21 951	217 136
november .	1 931	169 298	13 678	182 976	2 277	196 608	23 100	219 708
december . .	1 953	171 744	14 402	186 146	2 305	198 396	23 789	222 185

Ökningen under år 1918 var till någon del beroende på tillkomsten av tvenne nya fackförbund, nämligen frisörbiträdesförbundet, som vann anslutning under februari, och försäkringsmännens riksförbund, som under oktober i sig upptog den till landsorganisationen redan förut såsom en fristående fackförening anslutna Folkets ombudsmannaförening.

Av de olika fackförbunden företedde under år 1917 metallindustriarbetarförbundet den största medlemsökningen, nära 15 000; därnäst kom grov- och fabriksarbetarförbundet med över 6 000. År 1918 kom sistnämnda organisation i första rummet med en ökning av över 8 000. Relativt taget ökades under år 1917 litografiska förbundets medlemsantal med 145 %, handelsarbetarförbundets med 120 %, bokbindarförbundets med 108 % och skrädderiarbetarförbundets med 97 %, medan å andra sidan sjunkande medlemssiffror redovisa-

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1914, sid. 1049, årg. 1915, sid. 1254, årg. 1916, sid. 1413, årg. 1917, sid. 1356.

De svenska fackförbunden.

	Antal avdelningar		Antal medlemmar				Inkomster under år 1917	Utgifter under år 1917
			1 jan. 1918		1 jan. 1919			
	1 jan. 1918	1 jan. 1919	Hela antalet	Därav kvinnor	Hela antalet	Därav kvinnor	kronor	kronor
Till landsorganisationen anslutna fackförbund								
Träarbetarförbundet	188	227	15 368	47	18 862	96	235 818·06	151 003·42
Bleck- o. plåtslagarförbundet	49	51	1 522	—	1 489	—	38 483·65	29 97.·54
Sågverksind.-arb.-förbundet	163	196	13 251	17	14 191	14	172 945·20	99 830·81
Måleriarbetarförbundet	51	74	2 456	—	3 156	—	85 038·52	59 185·47
Skrädderiarbetarförbundet	74	94	4 866	2 152	6 978	4 299	55 706·14	42 463·02
Sko- o. läderind.-arbetarförb.	37	51	5 295	1 606	6 886	2 198	87 202·42	33 787·92
Tobaksarbetarförbundet	11	11	3 250	2 682	3 840	3 152	46 692·92	26 9 9·98
Bageri- o. kond.-ind.-arb.-förb.	51	56	3 544	450	4 649	1 517	73 577·96	61 501·85
Bryggeriind.-arb.-förbundet	32	35	1 889	581	2 095	693	29 030·42	16 191·85
Handskarbetarförbundet	6	6	184	61	195	93	5 486·85	7 022·29
Grov- o. fabriksarb.-förbundet	283	333	29 176	2 230	37 312	2 891	424 705·14	255 562·46
Tunnbinderiarbetarförbundet	21	22	463	—	488	—	6 624·80	5 093·21
Gjutarförbundet	141	141	5 017	—	4 613	—	106 902·87	95 696·70
De förenade förbunden	63	71	3 762	638	4 371	698	61 552·14	60 323·38
Murarförbundet	66	72	3 402	—	3 706	—	82 623·07	63 858 95
Stenindustriarbetarförbundet	78	70	1 736	—	1 935	—	22 658·42	40 853·80
Gruvindustriarbetarförbundet	41	46	2 545	—	3 511	—	44 269·21	29 662·76
Sadelm.- o. tapetserarförbundet	30	39	1 050	157	1 180	86	19 614·48	21 648·02
Bokbindarförbundet	16	29	2 123	1 312	3 401	2 323	23 460·82	10 518·68
Väg.- o. vattenbyggn.-arb.-förb.	45	62	1 988	—	2 367	—	35 773·35	30 393·64
Transportarbetarförbundet	93	103	8 093	143	11 059	571	112 334·44	67 346·38
Kommunalarbetarförbundet	89	112	9 098	187	12 694	584	116 261·73	48 208 79
Kakelungsmakarförbundet	16	18	378	2	447	12	4 808·70	3 032·22
Slakteri- o. chark.-arb.-förb.	36	43	1 477	94	1 637	167	15 206·57	13 817·80
Handelsarbetarförbundet	42	59	2 646	582	5 565	1 699	28 185·46	19 353·95
Hattarbetarförbundet	4	7	116	10	639	493	2 597·20	1 303·98
Litografiska förbundet	14	15	640	3	755	16	17 759·02	8 483 18
Metallindustriarbetarförb.	212	235	60 701	1 608	63 139	2 118	1 348 345·87	1 309 917·46
Folkets ombudsmannafören. (försäkringsmännens riksförb.)	1	2	110	—	224	—	2 346·70	917·85
Frisörbiträdesförbundet	(21)	25	(862)	(77)	801	40	(23 023·—)	(24 509·—)
Summa[1]	1 953	2 305	186 146	14 562	222 185	23 760	3 306 011·08	2 613 881·81
Övriga fackförbund								
Eldarunionen	16	[2] —	3 500	—	[2] —	—	53 668·—	36 740·—
Hospitalspersonalförbundet	15	15	1 296	394	1 296	394	4 187·—	5 734·—
Järnvägsmannaförbundet	234	240	30 008	517	34 404	380	286 001·—	178 422·—
Lokomotivmannaförbundet	80	84	4 489	—	5 303	—	52 671·—	28 032·—
Postmannaförbundet	41	44	2 915	—	2 966	—	19 133·—	19 981·—
Sjömansunionen	[2] —	[2] —	12 950	—	13 015	—	[2] — —	[2] — —
Telegraf- o. telefonmannaförb.	21	24	2 123	—	3 895	1 656	7 366·—	12 251·—
Textilarbetarförbundet	47	[2] 49	4 705	2 529	6 527	3 832	44 527·—	23 812·—
Tullmannaföreningen	40	40	1 831	—	1 863	—	1 098·—	1 195·—
Typografförbundet	90	95	5 846	387	6654	444	142 078·—	86 521·—
Summa	584	591	69 663	3 827	75 293	6 706	610 729·—	392 688·—

[1] Då frisörbiträdesförbundet ingick i landsorganisationen först under år 1918, äro dess siffror för tiden dessförinnan (i tabellen satta inom parentes) ej medräknade i slutsumman.

[2] Uppgift saknas.

Till svenska arbetsgivarföreningen anslutna

Arbetsgivarorganisationer.	1909		1910		1911		1912	
	Medlemsantal	Arbetarantal	Medlemsantal	Arbetarantal	Medlemsantal	Arbetarantal	Medlemsantal	Arbetarantal
Allmänna gruppen	203	38 268	182	36 990	165	35 992	168	37 423
Sveriges bokbinderiidkares arbetsgivarförbund	97	2 132	96	2 104	79	1 955	75	1 837
Sveriges träindustriförbund	39	3 055	40	2 827	40	3 225	34	2 966
Sveriges kakelfabrikantförening	14	628	11	440	10	339	10	346
Järnbruksförbundet	86	29 647	82	26 243	78	25 764	78	26 426
Allmänna arbetsgivareföreningen	262	3 385	223	2 725	197	2 604	180	2 683
Svenska väg- och vattenbyggarnes arbetsgivarförbund	9	1 942	11	2 098	9	1 863	10	1 628
Järn- och metallindustriförbundet	20	1 602	20	1 493	20	1 544	20	1 496
Sveriges pappersbruksförbund	22	6 640	22	6 462	23	6 502	23	6 859
Svenska grossisternas herrkonfektionsförbund	12	1 034	11	1 108	10	1 016	10	1 054
Sågverksförbundet	64	17 539	67	17 914	66	18 868	62	17 975
Sveriges textilindustriförbund	128	22 700	126	22 845	123	23 255	123	22 689
Stockholms handelsarbetsgivarförbund	38	363	37	338	34	351	30	330
Västra Sveriges gatstensindustriidkarförbund	10	2 544	11	2 702	11	3 169	13	3 470
Pappersmasseförbundet	53	9 518	50	9 131	51	9 180	55	10 190
Sveriges buteljglasbruksförbund	8	1 383	8	1 193	7	1 044	8	1 171
Örebro skofabrikantförening u. p. a.[1]	7	842	6	858	—	—	—	—
Svenska skofabrikantföreningen	—	—	—	—	34	4 839	34	4 760
Västra Sveriges storstensindustriidkarförbund	8	609	8	584	9	558	8	544
Svenska cigarrfabrikantföreningen	27	2 658	26	2 454	22	2 421	21	2 287
Norrlands stuvareförbund	43	678	44	705	44	819	46	949
Sveriges fönsterglasbruksförbund	6	466	6	356	6	372	7	581
Svenska garveriidkarföreningen	35	1 037	37	1 254	36	1 340	35	1 316
Sveriges småglasbruksförbund	15	1 763	15	1 721	15	1 787	15	1 842
Byggnadsämnesförbundet	64	3 870	67	4 164	68	4 112	68	4 248
Bryggeriarbetsgivarförbundet	49	1 810	49	1 829	49	1 639	47	1 585
Södra Sveriges stufvareförbund	49	2 336	50	2 409	51	2 476	51	2 547
Svenska sko- och nåtlingsfabrikantföreningen u. p. a.[1]	21	3 094	21	3 105	—	—	—	—
Svenska detaljisternas herrkonfektionsförbund	22	839	21	926	21	778	19	652
Sveriges kvarnyrkesförbund	11	692	15	803	18	959	18	956
Västra Sveriges gruvvirkesindustriförbund	—	—	11	548	10	220	5	183
Sveriges litografiska tryckeriägares förbund	—	—	—	—	—	—	—	—
Sveriges skräddarmästares centralförening	—	—	—	—	—	—	—	—
Mellansvenska gruvförbundet	—	—	—	—	—	—	—	—
Sveriges tryckeriers arbetsgivarförbund	—	—	—	—	—	—	—	—
Sveriges verkstadsförening	—	—	—	—	—	—	—	—
Elektriska arbetsgivareföreningen	—	—	—	—	—	—	—	—
Rörledningsfirmornas riksförbund	—	—	—	—	—	—	—	—
Trollhättans elektrokemiska arbetsgivarförbund	—	—	—	—	—	—	—	—
Torvindustriförbundet	—	—	—	—	—	—	—	—
Sveriges bleck- och plåtslageriarbetsgivarförbund	—	—	—	—	—	—	—	—
Arbetsgivarförbundet för godsbefordran	—	—	—	—	—	—	—	—
Sveriges målarmästarförening	—	—	—	—	—	—	—	—
Sveriges byggmästarförbund	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa[2]	**1 422**	**163 074**	**1 373**	**158 329**	**1 306**	**158 991**	**1 273**	**160 993**

[1] Uppgick 1911 i Svenska skofabrikantföreningen. — [2] På grund av medlemskap i flera förbund äro en del arbetsgivare (c:a 200 år 1919) i slutsumman dubbelräknade.

arbetsgivarorganisationer 1909—1919.

1913		1914		1915		1916		1917		1918		1919	
Medlemsantal	Arbetarantal	Medlemsantal	Arbetarantal	Medlemsantal	Arbetarantal	Medlemsantal	Arbetarantal	Medlemsantal	Arbetarantal	Medlemsantal	Arbetarantal	Medlemsantal	Arbetarantal
165	38 471	164	39 548	163	40 175	150	37 084	169	40 639	182	40 882	234	42 384
66	1 812	60	1 869	58	2 030	57	1 863	55	1 962	53	2 279	59	3 340
30	2 775	28	2 925	28	2 899	33	2 925	47	3 911	51	4 959	101	5 653
8	287	8	272	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
81	27 657	86	29 483	85	29 389	85	31 459	84	33 755	83	34 334	84	36 043
159	2 564	155	2 538	147	2 465	147	2 529	144	2 846	150	2 753	129	3 130
9	1 687	8	2 382	12	2 429	13	2 252	17	3 396	24	4 444	37	6 032
19	1 464	19	1 493	19	1 415	19	1 555	18	1 684	17	1 626	20	2 129
24	7 203	28	7 883	29	7 892	30	8 359	32	8 819	31	8 995	30	9 124
11	1 150	10	1 234	6	642	6	731	6	643	8	1 009	8	997
65	18 167	69	19 952	69	18 399	76	19 326	79	21 028	83	20 124	95	21 898
125	22 971	119	23 344	117	23 451	116	25 051	121	25 520	125	24 359	126	20 764
27	339	27	347	26	355	27	429	28	555	24	787	24	882
13	3 757	14	4 091	13	3 902	13	2 762	13	1 321	13	1 218	12	1 381
56	10 312	57	10 643	58	10 473	59	11 752	56	12 663	57	13 059	54	13 802
8	1 206	8	1 282	8	1 276	8	1 266	8	1 209	8	1 036	7	776
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
33	4 612	36	5 590	36	5 988	37	6 265	39	6 522	47	6 571	48	5 747
8	469	7	547	6	471	6	352	6	209	6	243	6	190
3	2 987	3	2 691	2	1 274	—	—	—	—	—	—	—	—
46	1 106	47	1 146	45	1 038	43	1 027	36	1 061	36	702	36	676
6	533	7	574	8	616	8	646	8	673	8	681	2	690
30	1 306	30	1 376	30	1 373	31	1 759	43	1 814	44	1 775	49	2 167
16	1 944	15	1 987	15	2 045	15	2 161	14	2 196	14	2 106	15	2 328
66	4 507	64	4 586	58	4 124	73	5 220	79	6 005	87	6 299	93	7 093
45	2 436	40	2 521	38	2 578	37	2 661	39	2 895	46	2 988	53	2 654
52	2 782	51	2 745	51	2 642	53	3 224	53	3 273	54	2 619	53	2 255
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	600	17	603	14	544	15	505	24	492	24	500	22	379
18	992	19	1 026	19	964	21	1 020	21	1 064	23	1 060	25	1 045
5	243	6	310	6	301	6	342	6	331	6	190	6	88
—	—	—	—	—	—	17	1 307	17	1 282	20	1 220	22	714
—	—	—	—	—	—	273	2 414	299	2 707	309	2 910	335	2 987
—	—	—	—	—	—	15	4 469	17	4 679	19	4 834	20	4 803
—	—	—	—	—	—	34	1 959	38	2 163	66	2 977	89	3 370
—	—	—	—	—	—	—	—	267	51 737	283	58 182	321	56 55
—	—	—	—	—	—	—	—	30	1 336	39	1 744	70	2 702
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55	1 620	57	1 462
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	895	12	1 090
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	1 352
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	149	838
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47	804
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	227	1 221
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	286	5 117
1 211	**166 389**	**1 202**	**174 988**	**1 166**	**171 150**	**1 523**	**184 674**	**1 918**	**250 390**	**2 106**	**261 980**	**3 078**	**276 664**

des av stenindustri- och hattarbetarförbunden. Under 1918 framträdde minskning likaledes inom tvenne organisationer, bleck- och plåtslagar- samt gjutarförbunden, varemot hattarbetarförbundet då mer än femdubblade sitt medlemsantal. Handelsarbetarförbundet visade även detta år en starkt fortgående ökning, 110 %. De särskilda organisationernas utveckling i övrigt framgår av tabellen å sid. 45.

Fackförbundens sammanlagda inkomster belöpte sig, såsom tabellen utvisar, under år 1917 till 3·3 milj. kronor samt utgifterna till 2·6 milj., fördelade på följande poster:

	1917		1917
Strejker inom avdelningarna . . .	1 166 507·21	Begravningshjälp	14 600·—
Lockouter » » . . .	27 165·89	Rättegångar	5 289·02
Lönerörelser, skiljedomar o. förhandlingar	121 446·90	Bildningsföretag	2 369·—
		Administration	306 861·37
Trakasserade medlemmar	40 045·95	Kongresser och konferenser. . . .	71 539·38
Ord. kontingent till landsorganisationen	266 602·—	Agitation	53 037·86
		Tidningar	96 287·79
Extra uttaxering till landsorganisationen	526·—	Andra trycksaker	60 443·97
		Beviljade lån	12 243·50
Internationella förbindelser. . . .	2 283·92	Återbetalade lån	1 642·82
Extra bidrag till utlandet	3 314·56	Andelar och aktier	3 400·—
Arbetslöshetsunderstöd	260 738·58	Övriga utgifter	87 920·95
Reseunderstöd	4 688·89		2 613 881·81
Sjukunderstöd	4 926·25		

Fackförbundens sammanlagda kapital- och kassabehållning uppgick den 1 januari 1918 till 5 063 676 kr. mot 4 451 728 kr. den 1 januari 1917. Kassabehållningen per medlem var kr. 25·53 vid 1918 års början, den senaste tidpunkt, för vilken uppgift föreligger.

Av de uppgifter från utom landsorganisationen stående fackförbund, som jämväl meddelas i tabellen å sid. 45, framgår, att även dessa organisationer under år 1918 i allmänhet sett sina medlemssiffror ökas.

Den fackliga organisationsrörelsens utveckling å arbetsgivarsidan belyses av tabellen å sid. 46—47, utvisande *svenska arbetsgivarföreningens* omfattning under den senaste tioårsperioden. Antalet delägare i föreningen, vilket under åren 1909—1915 befann sig i tillbakagång, har, såsom tabellen utvisar, under de fyra sista åren avsevärt ökats, särskilt genom tillkomsten av nya yrkesförbund. Att märka är dock, att flertalet av dessa redan förut bestodo såsom självständiga arbetsgivarföreningar eller bildades genom utbrytning ur dylika äldre organisationer. För närvarande kan arbetsgivarföreningen anses representera i stort sett hela det svenska näringslivet, med undantag för vissa områden, som med hänsyn till speciella förhållanden — i främsta rummet svårigheten att biträda eventuella lockouter — fortfarande ställa sig utanför (t. ex. lantbruket, bageriyrket, tidningstryckerierna, järnvägar och rederier).

Meddelanden från socialattachéerna.

England.

5. Förslag till ändringar i lagen om ålderdomspensionering.

Huvudbestämmelserna i nu gällande lag av år 1908 om ålderdomspensionering med däri vidtagna ändringar år 1911 äro följande:

För att vara pensionsberättigad fordras:

1. Att hava uppnått 70 års ålder.
2. Att hava varit brittisk undersåte i minst 20 år och varit bosatt i De förenade konungarikena minst 12 år, med särskilda undantagsbestämmelser för hustrur till utlänningar.
3. Att den årliga inkomsten, exkl. pension, icke överstiger 31 £ 10 sh. Ägande kapitalförmögenhet beräknas därvid avkasta inkomst efter 5 proc. årligen. För vardera av äkta makar, som sammanbo, beräknas inkomsten till hälften av den sammanlagda.

Uteslutna från rätt till pension äro dessutom:

1. Personer, som mottaga annan fattighjälp än läkarvård och medicin, dock så, att pensionären icke förlorar sin rätt på den grund, att personer, vilka han är lagligen förpliktigad att understödja, mottaga hjälp av fattigvården.
2. Personer, som ådömts fängelsestraff, utan rätt till förvandling i böter, under fängelsetiden och därefter 2 år vid högst 6 veckors fängelsestraff, men 10 år vid längre tids fängelsestraff.
3. Personer, som ådömts straff för vissa förseelser mot lagstiftningen om alkoholister (med viss tidsbegränsning).
4. Utblottade eller med brottsliga anlag behäftade sinnessjuka personer.
5. Personer, som före pensionsrättens inträdande visat stadigvarande försumlighet att efter förmåga, lägenhet och behov genom arbete bidraga till sitt och de sinas uppehälle.

Pensionen utgår med växlande belopp allt efter den inkomst, pensionären eljest är i besittning av, enligt följande schema:

Årsinkomst	Veckopension
Högst 21 £	5 sh.
21 £ — 23 £ 12½ sh.	4 »
23 £ 12½ sh. — 26 £ 5 sh.	3 »
26 £ 5 sh. — 28 £ 17½ sh.	2 »
28 £ 17½ sh. — 31 £ 10 sh.	1 »

Under krigstiden hava i administrativ väg pensionärerna medgivits ökade förmåner i två olika hänseenden. Dels har genom förordningar av åren 1916 och 1917 pensionsbeloppet höjts med 2 sh. 6 p. för samtliga pensionsberättigade. Dels har bestämts att pensionen utgår med oförändrat belopp i trots av ökad inkomst, försåvitt ökningen är att hänföra till någon av följande tre orsaker:

1. Förhöjt lagligt understöd från skild make eller frivilligt bidrag.
2. Tillfälligt understöd av frivillig natur såsom bidrag till bestridande av ökade levnadskostnader, uppgående till högst 5 sh. i veckan.
3. Ökad arbetsförtjänst, förutsatt att totalinkomsten icke överstiger 30 sh. i veckan.

Frågan om en mera genomgripande revision av ålderdomspensioneringen upptogs i april detta år, då finansministern tillsatte en kommitté på 18 personer under ordförandeskap av sir Ryland D. Adkins med uppgift att verkställa utredning och avgiva förslag rörande ändrade pensionsbestämmelser. Kommittén har den 7 november avgivit sitt betänkande, vari föreslås ganska genomgripande förändringar i gällande lag. I en del punkter har icke enighet kunnat nås, framför allt beträffande frågan om pensionens beroende av inkomsten.

Majoritetens yttrande grupperar sig i huvudsak omkring följande fyra spörsmål: pensionens belopp, viss maximiinkomst såsom villkor för pension, pensionsåldern och fattighjälp såsom diskvalifikation för pensions erhållande.

Vad först beträffar *pensionsbeloppet*, göres principiellt gällande, att pensionen icke kan avse att lämna full försörjning åt dem, som äro alldeles i saknad av andra existensmedel. Levnadskostnaderna variera betydligt inom olika delar av landet och för olika personer, och då en pension, som utgår av statsmedel, näppeligen kan bestämmas efter andra än enhetliga grunder, måste det överlämnas åt lokala organ att pröva understödsbehovet i särskilda fall och att avgöra, i vad omfattning och under vilken form ytterligare hjälp må utgå. Att lämna ur sikte behovet av differentiering i de enskilda fallen och därjämte befria kommunens skattebetalare från deras gamla förpliktelse att sörja för de fattiga, betecknas såsom en politik, vilken måste möta allvarliga invändningar. I överensstämmelse med denna grunduppfattning föreslår ock kommittén, att fattigunderstöd i hemmen icke längre må diskvalificera till erhållande av pension (se nedan).

Om kommittén sålunda principiellt hävdar, att pensionen icke avser att lämna full försörjning, så föreslås dock en icke oväsentlig förhöjning i pensionsbeloppet, nämligen från 7½ sh. i veckan till 10 sh. (maximum).

Denna förhöjning täcker visserligen icke fullt stegringen i levnadskostnaderna, som den 1 november uppgick till 130 procent utöver nivån före kriget, och efter nu rådande prisläge skulle följaktligen pensionärerna bliva försatta i sämre läge än före kriget. I denna punkt hava därför flera ledamöter av kommittén reserverat sig med yrkande på pensionsbeloppets höjning till 12 ½ eller 15 sh. i veckan. Å andra sidan bör dock framhållas, att kommittémajoritetens förslag om borttagande av fattigvård i hemmen såsom diskvalifikationsgrund och om inkomstgränsens slopande (se nedan) medför ökade förmåner för pensionärerna.

I fråga om *inkomstgränsen* föreslår kommittén, såsom nyss antyddes, att denna slopas och att sålunda ålderdomspensioneringen göres allmän. Kommitténs invändningar mot att pensionsrätten göres beroende av viss maximiinkomst äro av flera slag. Först och främst hänvisas till att uppställandet av viss inkomstgräns är ägnad att giva pensionen karaktär av fattighjälp och att stämpla den såsom en allmosa. Än större vikt synes kommittén fästa vid bestämmelsens inverkan på sparverksamheten. Beträffande understöd från sjukkassor och fackföreningar har med styrka gjorts gällande, att dylikt borde undantagas från det inkomstbelopp, som tages i beräkning, och kommittén anser att lika starka skäl kunna åberopas för undantag beträffande sparbanksinsättningar och statsobligationer. Även om hänsynen till pensionsbeloppets beroende av inkomsten icke torde spela någon avgörande roll för enskilda individers sparverksamhet, anses dock bestämmelsen i fråga vara ägnad att motverka strävandena för ökad sparsamhet och speciellt lägga hinder för frivillig pensionering från arbetsgivares sida. Jämväl måste den välgörenhet, som i stor utsträckning förekommer på detta område, röna ett ogynnsamt inflytande av bestämmelsen om viss inkomstgräns. Härtill kommer, att arbetshågen bland åldringarna i viss mån hämmas

och att tillämpningen av bestämmelsen i praktiken vållar slitningar och obehag. Dessa betänkligheter anser kommittén icke kunna undanröjas genom att, såsom ock ifrågasatts, inkomstgränsen höjes till dubbla beloppet av det nuvarande, och mot ett förslag att bestämma det skattefria inkomstbeloppet såsom gräns resa sig hinder av administrativ natur. Mot de ökade utgifter, som vållas statsverket genom att pensioneringen göres allmän, framhåller kommittén de indirekta fördelar, som följa med ökad sparverksamhet och arbetsflit.

En minoritet av 7 ledamöter uttalar sig däremot för inkomstgränsens bibehållande, dock med fördubbling av nu gällande belopp. Samtidigt yrkas, att inkomst av kapital beräknas efter en progressiv skala enligt följande schema:

Kapitalbelopp	Beräknad inkomstprocent
Högst 25 £	0
25—400 £	5
över 400 £	10

Därjämte föreslår minoriteten, att tillfällig sjukhjälp från sjukkassa, fackförening eller enligt 1911 års sjukförsäkringslag under en tid av högst 3 månader om året lämnas ur betraktande vid inkomstens beräkning. Ej heller skulle värdet av möbler och personliga tillhörigheter tagas med i beräkningen.

Med dessa bestämmelser anser kommittén, att invändningarna mot inkomstgränsens bibehållande praktiskt taget förlora all betydelse. I det övervägande flertalet fall anses full pension komma att utgå, även då sjukkassehjälp, understöd från släktingar m. m. lämnas. För statsverket beräknas en årlig besparing av 9 millj. £, jämfört med utgifterna enligt kommitténs förslag.

I fråga om *pensionsåldern* föreslår kommitténs majoritet, att denna bibehålles vid 70 år. Såsom ett avgörande skäl mot att bifalla yrkandena på sänkning till 65 år anför kommittén, att 1911 års lag om sjuk- och invaliditetsförsäkring omfattar åldrarna upp till 70 år och sålunda skulle behöva omarbetas i grund, om pensionsåldern sänktes. Därigenom skulle ock utgifterna för statsverket bringas att stiga från 41 millj £ till 70 millj. £ om året.

Kommittémajoriteten är emellertid medveten om, att den lagstadgade sjuk- och invaliditetsförsäkringen långt ifrån omfattar alla åldringar upp till 70 år. I själva verket äro endast 23 procent av befolkningen mellan 65 och 70 år försäkrade enligt lagen och endast 17 procent av dessa försäkrade åtnjuta invaliditetsunderstöd. Det föreslås därför, att undersökning verkställes rörande utsträckning av 1911 års försäkringslag.

Yrkandet på pensionsålderns sänkning till 65 år biträdes däremot av fem reservanter.

Såsom nämnt föreslår kommittén, att mottagandet av *fattigunderstöd i hemmet*, bortfaller såsom diskvalifikationsgrund för pensions erhållande. Denna utväg, som föreslås för att bättre tillgodose behovet i de enskilda fallen, förordas dock endast såsom en provisorisk anordning i avvaktande på en definitiv lösning av frågan om understöd i hemmen (Home Assistance), varom förslag avgivits av en särskild kommitté.

För personer, som äro tillfälligt intagna på fattigvårdsinstitution, föreslås, att fortsatt pension utgår under högst 3 månader efter intagandet.

I övrigt föreslås en del mindre betydande ändringar i gällande pensionslag.

London den 27 november 1919.

Erik Sjöstrand.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling för år 1919 hava under tiden 1 november 1919—19 januari 1920 publicerats följande författningar rörande sociala (folkhushållnings)frågor.

N:r		Daterad
685.	K. kung. ang. statsbidrag till beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor	12 nov.
706.	K. kung. ang. visst undantag från tillämpningen av lagen om arbetstiden å svenska fartyg (nr 663)	21 nov.
790.	K. förordn. om tillämpning av lagen om fri rättegång (nr 367)	19 dec.
791.	K. kung. ang. ändrad lydelse av instruktionen för yrkesinspektionens befattningshavare	5 dec.
798.	K. reglemente för barnmorskor	21 nov.
805.	Riksförsäkringsanstaltens kung. ang. fastställelse av vissa formulär	15 dec.
815.	K. kung. ang. ändrad lydelse av § 1 i kung. den 13 dec. 1918 om inbetalning och redovisning av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten	5 dec.
820.	Socialstyrelsens kung. med formulär till journal enligt 8 § i lagen om arbetstidens begränsning	25 nov.
821.	K. kung. ang. jämkning av gränsen mellan yrkesinspektörernas och bergmästarnas samt mellan underinspektörernas vid yrkesinspektionen och kommunala tillsynsorgans befogenhet	5 dec.
822.	K. kung. ang. tillsyn å härbärgen för skogsavverknings-, kolnings- och flottningsarbetare	19 dec.

Kortare meddelanden.

— Socialförsäkring. —

De kommunala hjälpkassornas verksamhet i Danmark under räkenskapsåren 1917/18 och 1918/19. Såsom redan anförts i den förut återgivna statistiken för verksamhetsåret 1916/17,[1] hade de enligt lagen den $^{29}/_{4}$ 1913 upprättade hjälpkassorna i Danmark under krigsåren erhållit väsentligt ökade arbetsuppgifter, genom handhavandet av understödsverksamhet på grund av utfärdade provisoriska lagar. Den oavbrutna ökning av verksamhetens omfattning, som i föregående redogörelser kunde konstateras, har fortgått även under de senaste räkenskapsåren, såsom framgår av nedanstående siffror:

Räkenskapsår:	1913/14	1914/15	1915/16	1916/17	1917/18	1918/19
Antal understödstagare	30 000	54 000	113 000	159 000	160 000	174 000
Understöd enligt 1913 års lag Kr.	1 403 000	1 321 000	1 356 000	1 890 000	1 694 000	1 674 000
» » provisoriska lagar . . »	—	2 577 000	6 720 000	10 556 000	11 701 000	14 899 000
Summa Kr.	**1 403 000**	**3 898 000**	**8 076 000**	**11 946 000**	**13 395 000**	**16 573 000**

[1] Soc. Medd., årg. 1913, sid 415; årg. 1916, sid. 332; årg 1917, sid. 1487.

Den avgjort största andelen i understödsbeloppens stegring tillkommer den s. k. dyrtidslagen, i nu gällande form utfärdad $^{28}/_{12}$ 1916 med ändringar $^{21}/_{12}$ 1917 samt $^{20}/_{8}$ och $^{13}/_{7}$ 1918. Understöden åt anhöriga till i krigstjänst inkallade värnpliktiga, som under räkenskapsåret 1915 16 utgjorde omkring $^{1}/_{3}$ av hela understödsbeloppet, minskades under de två senaste åren successivt till 1 426 000 resp. 453 000 kronor.

(Statistiske Efterretninger.)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under september, oktober och november 1919. Det allmänna läget på arbetsmarknaden var under september bättre än någon föregående månad av året, intill utbrottet av järnvägsstrejken, som omfattade ej mindre än 375 000 arbetare. Sedan denna bilagts, åstadkom järnarbetarstrejken i Skottland en hel del avbräck. Inom linne-, vävnads- och spetsindustrierna var speciellt under de två förstnämnda månaderna en viss depression märkbar. Vissa industrier, särskilt inom beklädnadsbranschen, ledo brist på kvinnlig arbetskraft.

Av samtliga redovisade medlemmar i fackorganisationerna voro vid september, oktober och november månaders slut resp. 1·6, 2·6 och 2·8 % arbetslösa mot resp. 0·5, 0·4, och 0·5 % under motsvarande månader föregående år.

Antalet på arbetsförmedlingsanstalterna anmälda arbetssökande uppgick den 12 september till 418 843 män och 100 213 kvinnor, den 10 oktober till 453 347 män och 97 057 kvinnor, den 7 november till 478 638 män och 85 498 kvinnor samt den 5 december till 474 314 män och 55 427 kvinnor. Antalet lediga platser utgjorde samma dag i september resp. 38 302 och 45 022, i oktober 34 178 och 43 600, i november 28 796 och 42 884 samt i december 26 152 och 44 300.

Löneförbättringar kommo under september 210 000 arbetare till godo, under oktober 500 000 samt under november 1 900 000. Arbetstiden reducerades under september för omkring 25 000 arbetare, under oktober för 7 000 samt under november för 30 000.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under september, oktober och november 1919. Vad som under september satte sin prägel på arbetsmarknaden var i främsta rummet återinträdet i arbetet av soldater och krigsfångar, vilka med laga rätt återtogo sina före kriget innehavda platser. De statistiska data, på grund varav arbetsmarknaden i allmänhet bedömes, kommo av denna anledning att giva en ljusare bild av läget, än egentligen motsvarade verkliga förhållandet.

Under oktober och november försämrades åter läget. Inom möbelindustrien rådde högkonjunktur på grund av stor export. Men hela landet led brist på råvaror och kol. I Westfalen hotade konflikt på grund av kolarbetarnas fordran att före 1 februari få 7-timmarsdagen nedsatt till 6 timmar, då däremot från motsatt håll gjordes gällande, att hela Tysklands välfärd krävde ökad arbetsprestation inom kolbrytningen.

För september redovisade 36, för oktober 32 och för november 31 fackförbund för resp. 4 249 275, 4 256 398 och 4 538 921 medlemmar, varav resp. 92 173 (2·2 %), 110 626 (2·6 %) och 131 193 (2·9 %) voro arbetslösa.

Fördelas de arbetslösa efter kön, finner man, att det relativa antalet män utgjort under september 1·7 %, oktober 2·3 % och november 2·7 %. Beträffande kvinnor äro de motsvarande siffrorna 4·1, 3·9 och 3·8 %. Under oktober var arbetslöshetens stegring störst inom metallindustrien med 2·3 % mot 1·1 föregående månad, under november var siffran för arbetslöshet inom byggnadsfacket 4·7 % mot 1·9 i oktober.

Vid arbetsförmedlingsanstalterna kommo på 100 lediga platser för män 143 arbetssökande under september, 150 under oktober och 173 under november; motsvarande siffror på 100 lediga platser för kvinnor voro 116, 115 och 129.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Ut- och invandring. —

Utvandringen från Sverige under tredje kvartalet 1919. Utvandringen från Sverige till främmande världsdelar under tredje kvartalet år 1919 uppgick till 1 356 personer, varav 452 män och 904 kvinnor. Av utvandrarna emigrerade sammanlagt 1 332 personer över Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, 20 över Kristiania, Trondhjem och Bergen samt 4 över Köpenhamn. Från annat land utvandrade dessutom 64 personer över svenska hamnar.

De i Sverige hemmahörande emigranterna befordrades från ovannämnda svenska, norska och danska hamnar i följande antal:

	1919						1918
	jan.—juni	juli	aug.	sept.	juli—sept.	jan.—sept.	jan.—sept.
Stockholm	**274**	59	89	80	**228**	502	**323**
Malmö	**279**	57	45	26	**128**	407	**135**
Hälsingborg	**34**	14	16	6	**36**	70	**5**
Göteborg	**469**	264	285	391	**940**	1 409	**340**
Kristiania	**28**	4	7	6	**17**	45	**35**
Trondhjem	**22**	—	—	2	**2**	24	**4**
Bergen	**3**	—	—	1	**1**	4	**1**
Köpenhamn	**4**	1	—	3	**4**	8	**2**
Summa	**1 113**	**399**	**442**	**515**	**1 356**	**2 469**	**845**

Under tredje kvartalet 1918 utvandrade 455 svenskar, och vid jämförelse härmed företer sålunda emigrationen under samma tid innevarande år en ökning av 901 personer.

Emigrationen under tredje kvartalet 1919 fördelade sig, i den mån den gått över någon av de förut nämnda svenska, norska och danska hamnarna, på rikets olika delar sålunda:

Län	Över svenska hamnar	Över norska hamnar	Över danska hamnar	Summa år 1919	Summa år 1918	Län	Över svenska hamnar	Över norska hamnar	Över danska hamnar	Summa år 1919	Summa år 1918
Stockholms stad	83	3	1	87	37	Göteb. o. Boh. län	120	5	—	125	42
» län	35	—	2	37	19	Älvsborgs »	87	1	—	88	33
Uppsala »	7	—	—	7	7	Skaraborgs »	52	—	—	52	17
Södermanlands »	30	—	—	30	7	Värmlands »	75	—	—	75	16
Östergötlands »	53	—	—	53	24	Örebro »	29	—	—	29	9
Jönköpings »	68	—	—	68	16	Västmanlands »	22	—	—	22	13
Kronobergs »	21	—	—	21	15	Kopparbergs »	49	3	—	52	11
Kalmar »	90	—	—	90	36	Gävleborgs »	115	1	—	116	8
Gottlands »	18	—	—	18	—	Västernorrl. »	60	1	—	61	20
Blekinge »	54	—	—	54	15	Jämtlands »	25	3	—	28	14
Kristianstads »	32	1	—	33	13	Västerbottens »	14	1	—	15	5
Malmöhus »	99	1	1	101	46	Norrbottens »	8	—	—	8	5
Hallands »	86	—	—	86	27	Summa	**1 332**	**20**	**4**	**1 356**	**455**

Härtill komma de 64 emigranter, vilka såsom nämnts från annat land utvandrat över svenska hamnar. Inalles befordrades alltså på denna väg 1 420 utvandrare.

De i Sverige hemmahörande utvandrarnas fördelning på vissa *åldersgrupper* framgår av följande översikt:

	Män		Kvinnor		Tillsammans	
	antal	%	antal	%	antal	%
Under 15 år	124	27·5	128	14·2	**252**	**18·6**
15—20 »	138	30·5	173	19·1	**311**	**22·9**
20—30 »	63	14·0	293	32·4	**356**	**26·3**
30—40 »	58	12·8	142	15·7	**200**	**14·7**
40—50 »	25	5·5	58	6·4	**83**	**6·1**
50 år och däröver	44	9·7	110	12·2	**154**	**11·4**
Summa	**452**	100·0	**904**	100 0	**1 356**	100·0

Av samtliga 1 356 utvandrare tillhörde sålunda 356 eller 26·3 % åldersgruppen 20—30 år, 311 eller 22·9 % gruppen 15—20 år och 200 eller 14·7 % gruppen 30—40 år. Barn under 15 år utgjorde 18·6 % av hela antalet, och 17·5 % hade uppnått 40 års ålder.

I fråga om utvandrarnas fördelning efter kön inom olika åldersgrupper förefunnos betydande skiljaktigheter. 30·5 % av männen, men endast 19·1 % av kvinnorna tillhörde åldersgruppen 15—20 år. Gruppen 20—30 år var talrikast representerad bland kvinnorna med 32·4 % mot 14·0 % bland männen.

— Föreningsväsen. —

Riksförbundet för Sveriges husmodersföreningar. I samband med en konferens i Stockholm med representanter för inom landet verksamma husmodersföreningar bildades i juni 1919 ett riksförbund för Sveriges husmodersföreningar. Ifrågavarande förbund angav som sin uppgift att stödja de lokala husmodersföreningarnas bildande och verksamhet bl. a. genom anställande av reseombud, anordnande av föredrag, kurser, utställningar m. m. Vidare har förbundet för avsikt att söka göra insatser på sådana områden och för sådana syften, som icke äro av direkt lokal natur, t.ex. arbete på hemmens elektrifiering och åstadkommande av praktiska typer för inredningar av hemmets ekonomiska avdelning, husgeråd och andra hjälpmedel i hemmen. Då förbundet till en början fann sig vara i stort behov av understöd från det allmännas sida, hemställde förbundet om vissa statsanslag under åren 1919 och 1920 å tillhopa närmare 21 400 kronor att i huvudsak användas till följande ändamål: avlöning åt resesekreterare, ersättning åt tillfälliga föredragshållare i barnavård, hygien, matlagning m. m., anskaffande av åskådnings- och demonstrationsmateriel för föredrag etc., inköp av en mindre samling facklitteratur till utlåning inom lokalföreningarna, finansiering av en del utprövningar av elektriska kokapparater etc. för att få fram lämpliga typer, förberedande arbeten för åstadkommande av en praktisk modelltyp för köksinredningar i avsikt att inleda den planerade massproduktionen av bostädernas byggnadsdetaljer i ändamålsenlig riktning i vad denna berör kökets detaljer, ersättning för expeditionsarbete samt honorerande av artiklar av fackligt innehåll, vilka i upplysande syfte skulle av riksförbundet tillställas pressen.

I underdånigt utlåtande över förevarande framställning den 5 november 1919 erinrade socialstyrelsen, att den tidigare under innevarande år haft anledning framhålla, att det husmoderliga arbetets utveckling och rationella bedrivande allt mera måste främjas genom åtgärder av organisativ art, vilka påkallade statens uppmärksamhet och omvårdnad. Sålunda hade styrelsen i underdånig skrivelse den 27 januari 1919 angående tillkallande av sakkunniga för utredning av frågan om hemkonsulenter bl. a. anfört, att det torde få anses obestridligt, att insikterna i och intresset för hemmens rationella skötsel en lång följd av år ingalunda stegrats utan snarare avtagit. Orsakerna härtill voro flera, men sammanhängde förnämligast med kvinnoarbetets fortgående specialisering, den kvinnliga arbetskraftens ökade användning för andra ändamål än för hemmets vård samt den ringa uppmärksamhet, som tidigare ägnats hithörande göromål vid den kvinnliga ungdomens skolutbildning. I sistberörda avseende hade numera visserligen inträtt en bestämd förändring, i det att i

samband med andra genomgripande reformer i undervisningsväsendet utbildningen i husliga sysslor vunnit vederbörligt beaktande, men det låge i sakens natur, att det jämförelsevis begränsade kunskapsmått på ifrågavarande område, som inhämtades vid yngre år, icke vore till fyllest för de blivande husmödrarna. Härtill krävdes jämväl en praktisk erfarenhet, vilken emellertid i allt för många fall måste dyrt köpas på bekostnad av familjens ekonomi och hälsa. Det behov av sakkunnig rådgivning och hjälp vid skötande av med hemmets skötsel förknippade göromål, som härvid förefanns, vore givetvis särskilt starkt framträdande med avseende å de nuvarande generationer av unga kvinnor, som icke i samband med sin skolutbildning fått avsevärd undervisning i husligt arbete och vilka till följd av yrkesarbete inom industrien eller andra speciella förvärvsområden förhindrats att genom praktisk erfarenhet i någon mån ersätta denna brist. Dessa omständigheter, som väsentligen medverkat till ekonomiska, hygieniska och sociala missförhållanden, hade väckt bekymmer inom intresserade kretsar och särskilt från olika kvinnoorganisationers sida framkallat krav på det allmännas ingripande.

Vad särskilt angingo den förevarande riksorganisationens förutsättningar att göra en insats på området, fann styrelsen, att någon erfarenhet om förbundets förmåga att förverkliga sina syften icke förefunnes, men att förbundet syntes uppburet av ett mindre vanligt personligt intresse hos kvinnor, vilkas insikter och duglighet på området måste anses särskilt vitsordade. Enligt styrelsens mening torde förbundets verksamhet erbjuda vissa utgångspunkter för ett eventuellt positivt arbete vid ordnandet av hemkonsulentfrågan och kunna verksamt medarbeta å utvecklingen av praktiska anordningar inom hemmets ekonomiavdelning. Ehuru ett beviljande av det sökta anslaget måste möta vissa betänkligheter, särskilt med hänsyn till att förbundet ännu ej haft tillfälle att i nämnvärd omfattning omsätta sina programpunkter i praktiskt arbete, fann dock styrelsen dessa betänkligheter böra vika inför de stora sociala och ekonomiska vinster, som borde kunna erhållas till och med om förbundet endast i mindre grad förmådde fylla de uppgifter, det förelagt sig. Vad staten hittills åtgjort på detta område måste i förhållande till frågans utomordentliga vikt anses så ringa, att statens påtagande av den risk, som anslagets beviljande innebure, finge anses väl motiverad. Med anledning härav tillstyrkte styrelsen framställningen med visst förbehåll i fråga om sättet för anslagets utbetalande.

— Arbets- och löneförhållanden. —

Arbetslönernas stegring inom Tysklands industri. I Sociala Meddelanden (årg. 1918, sid. 80 samt årg. 1919, sid. 191) har förut lämnats en redogörelse för de officiella undersökningar rörande lönestegringen för industriarbetare, som under krigsåren företagits i Tyskland. Dessa hava nu utsträckts även till år 1918. Materialet har härvid utgjorts av uppgifter från 350 företag, mot 369 år 1916 och 374 år 1917. Under de tidsperioder, undersökningarna omfattat — de två sista veckorna av mars och september varje år — utgjorde genomsnittliga löneinkomsten per arbetsdag för manliga och kvinnliga arbetare vid berörda företag som följer:

daglön (mark)	1914		1915		1916		1917		1918	
	mars	sept.	mars	sept.	mars	sept.	mars	sept.	mars	sept.
män . . .	5·17	5·12	5·88	6·56	7·00	7·56	9·10	10·82	11·68	12·46
kvinnor . .	2·28	1·94	2·25	2·55	3·02	3·52	4·06	4·87	5·45	6·01
Indextal (mars 1914 = 100)										
män . . .	100	99·0	113·7	126·9	135·4	146·2	176·0	209·3	225·9	241·0
kvinnor . .	100	85·1	98·7	111·8	132·5	154·4	178·1	213·6	239·0	263·6
Kedjeindextal (föregående tidsperiod = 100)										
män . . .	—	— 1·0	+ 14·8	+ 11·6	+ 6·7	+ 8·0	+ 20·4	+ 18·9	+ 7·9	+ 6·7
kvinnor .	—	— 14·9	+ 16·0	+ 18·3	+ 18·4	+ 16·6	+ 15·3	+ 20·0	+ 11·9	+ 10·3

Siffrorna för åren 1914—1917 utvisa en del smärre avvikelser från förut publicerade uppgifter, tydligen beroende på vidtagna korrigeringar.

Som synes hava kvinnornas löner i stort sett stegrats i högre grad än männens. Stegringen var störst mellan september 1916 och mars 1917, vad beträffar männens löner, och i fråga om kvinnornas mellan mars och september 1917.

Utvecklingen inom olika näringsgrupper, i den mån mera representativa siffror föreligga, framgår av efterföljande sammanställning:

	Arbetslön per dag					
	Män			Kvinnor		
	mars 1914 mark	sept. 1918 mark	stegring %	mars 1914 mark	sept. 1918 mark	stegring %
Maskinindustri	5·32	18·04	145·11	2·28	6·26	174·56
Elektrisk industri	4·52	13·46	197·78	2·75	7·35	167·27
Järn- och metallindustri	5·54	12·94	133·57	2·05	6·65	224·39
Kemisk-teknisk industri	5·16	11·95	131·58	2·36	6·60	179·66
Pappersindustri	3·93	9·43	139·94	2·15	5·37	149·76
Trävaruindustri	4·22	9·96	136·01	1·99	5·45	173·86
Livsmedelsindustri	5·69	8·52	49·73	2·10	4·24	101·90
Läder- och gummivaruindustri	5·07	8·78	73·17	2·82	4·82	70·92
Jord- och stenindustri	4·48	8·79	96·20	1·67	3·87	131·73

Efter vad i redogörelsen omförmäles, hade meningen varit att företaga en motsvarande undersökning även i mars 1919, för att kunna följa löneutvecklingen under revolutionstiden. Huruvida denna plan kunnat genomföras är dock ännu ej bekant.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Levnadskostnader. —

Den kooperativa rörelsen och livsmedelsmarknaden i Berlin 1918/1919. Konsumtionsföreningen Berlin med omnejd har nyligen av trycket utgivit sin berättelse över verksamhetsåret juli 1918—juli 1919. Häri gives icke endast en bild av denna omfattande förenings utveckling under dess tjugonde verksamhetsår, utan lämnas även en redogörelse för varutillgång och varupriser i allmänhet under nämnda år.

Rörande föreningens verksamhet framgår, att medlemsantalet, som redogörelseåret 1917/18 var 110 511, under det senast förflutna året vuxit med 5 685 medlemmar eller till 116 196. Flertalet medlemmar utgöres av kvinnor, vilkas antal uppgår till icke mindre än 64 865 eller 56 % av samtliga medlemmar.

Årets omsättningssiffra uppvisar en kraftig stegring trots de svåra förhållanden, som varit rådande på varu- och arbetsmarknaden. Omsättningen, som året 1917/18 uppgick till c:a 29 milj. mark, hade sålunda ökats med omkring 16 milj. mark och utgjorde för det senaste året c:a 45 milj. mark. Denna kraftiga stegring är beroende därpå, att myndigheterna under senaste året betydligt ökat varutilldelningen samt att många av föreningens medlemmar, som varit inkallade till krigstjänst, genom demobiliseringen återvänt hem. Huvudorsaken ligger emellertid ej häri, utan framför allt i en enorm prisstegring på vissa varor samt en starkt ökad konsumtion.

Även föreningens sparkassa har att uppvisa en relativt kraftig utveckling under det gångna året. Det i sparkassan vid slutet av räkenskapsåret 1917/18 innestående beloppet, c:a 20 ¼ milj. mark, har till juli 1919 vuxit till nära 26 milj. mark eller med 28 %. Antalet sparkassekonton var 54 975, vadan det per konto innestående beloppet utgjorde 472 mark. Motsvarande siffror för föregående år voro 49 875 och 406. Under det gångna året hava uttagningarna tenderat att alltmera närma sig insättningarnas belopp och särskilt under månaderna mars—juni 1919 voro dessa båda poster nästan lika stora. Orsaken härtill är givetvis att söka i de krisartade förhållanden, som under det gångna året varit rådande i Tyskland.

Angående varutillgång och varupriser lämnas bland annat följande uppgifter. Tillgången på kött samt fettvaror har varit synnerligen knapp; köttilldelningen var mycket oregelbunden och varornas kvalitet föga tillfredsställande, vilket senare i synnerhet gäller köttkonserver. Föregående års tilldelning av smör och margarin —resp. 40 och 30 gr. per person och vecka— har dock kunnat bibehållas. Det officiella smörpriset, som i Berlin i mitten av 1918 var 4·50 mark per pund (ung. = ½ kg.), hade till samma tid 1919 stigit till 7 mark. I den omfattande smyghandel, som förekom med dessa varor, voro däremot pris som t. ex. 35 mark för smör och 30 mark för talg icke ovanliga.

Äggtillförseln hade betydligt försämrats. Medan tilldelningen för året 1917/18 var 20 ägg per person, hade den för det följande året sjunkit till 6. Priset har under året uppvisat en nästan ständig stegring och var i mars 1919 omkring 70 pf. per styck. Sedermera, när ägghandeln frigavs, steg det till 1·80 mark per styck.

Med tillgången på mjölk och produkter därav var det lika dåligt ställt. Föregående års bestämmelse, att mjölkkort endast utdelades till sjuka och barnsängskvinnor, ägde gällande kraft även under det senaste året. Sammanlagda antalet personer, till vilka mjölkkort utdelades, utgjorde sålunda endast c:a 2 % av hela befolkningen.

Mjöltillgången och brödpriserna åskådliggöras genom siffror från föreningens eget bageri. Av följande sammanställning framgår de olika mjölsorternas andel i de tvenne sista årens mjölförbrukning.

	1917/18	1918/19
Rågmjöl	64·4 %	75·5 %
Vetemjöl	24·8 »	14·9 »
»Fyllnadsmedel»	10·8 »	9·6 »
	100·0 »	100·0 »

Som synes har den under året förbrukade kvantiteten rågmjöl procentuellt taget betydligt ökats, medan den använda vetemjölsmängden däremot minskats och med ungefär samma procent, som rågmjölsförbrukningen ökats. Användningen av »fyllnadsmedel» var ungefär lika de båda åren. Mjölpriserna voro i allmänhet i stigande; så t. ex. höjdes priset på vetemjöl från 40·60 till 47·85 mark, för rågmjöl från 37·75 till 45·15 mark samt för avfallsmjöl från 32·80 till 42·85 mark.

Från aug. 1914 till juli 1919 har brödpriset stigit från 23·25 till 57·02 pf. per kg.

Tillgången på potatis, frukt och grönsaker var i motsats till förut nämnda varuslag synnerligen god. Föregående års tilldelning av potatis — 3·5 kg. per person och vecka — kunde sålunda bibehållas även under senaste året. Trots den rika fruktskörden var tillförseln av färsk frukt i marknaden icke så stor, som man kunnat vänta. Avsevärda kvantiteter härav åtgingo nämligen till framställning av marmelad, som i vissa fall fick utfylla bristen på smör och margarin. Tilldelningen av marmelad kunde härigenom ökas ganska avsevärt och kvaliteten på de olika sorterna betydligt förbättras.

För att på bästa sätt kunna tillgodogöra sig de stora mängder frukt och grönsaker, som icke kunde avyttras efter hand som de skördades, bereddes dessa antingen genom torkning eller saltning för att sedermera utsläppas i marknaden. Frukt- och grönsakspriserna blevo härför i förhållande till den goda tillgången på dessa varor ganska höga. En annan orsak härtill var, att jordbrukarna tvungos att för bestämda pris till staten leverera hela sin skörd av nämnda varuslag, innan skörderesultatet var känt.

Yrkesinspektionens verksamhet

under *juli—september* år 1919.

Sammandrag av yrkesinspektörernas rapporter för juli—september 1919.

	Yrkesinspektören i distriktet									Sprängämnesinspektören	Yrkesinspektrisen	Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX			
Inspekterade arbetsställen	135	101	83	161	190	205	86	109	54	14	61	**1 199**
Sammanlagt arbetarantal	16 256	8 848	3 122	5 827	6 066	2 136	4 577	6 515	2 472	1 266	6 663	**63 748**
Sammanlagt kraftbelopp (eff. hkr.)	16 185	37 918	5 368	9 009	11 854	3 593	23 143	58 928	9 105	654	—	**175 757**
Inspektions- och resedagar: för yrkesinspektören .	63	26	29	51	69	65	42	37	40	54	54	**530**
» assistenten	14	36	8	15	30	23	16	16	2	—	11	**171**
Arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion)	31	88	40	68	126	97	30	74	50	11	38	**653**
Inkomna protokoll över besiktning av ångpannor: större besiktning . . .	24	34	16	28	37	46	18	25	24	—	—	**252**
mindre » . . .	82	116	69	54	94	128	48	88	111	—	—	**790**
Inkomna protokoll över besiktning av kokare eller andra kärl under tryck: större besiktning . . .	—	1	—	3	—	17	—	—	2	—	—	**23**
mindre » . . .	—	—	—	1	—	33	3	—	—	—	—	**37**
Inkomna intyg över besiktning och avprovning av hissar eller kranar .	39	7	2	2	53	103	153	18	13	—	—	**390**
Inkomna anmälningar om olycksfall i arbete . .	724	1 118	602	625	1 047	1 485	1 056	1 118	1 148	9	—	**8 982**
därav med dödlig utgång	3	13	3	4	2	5	5	8	15	—	—	**58**
Framställning till Konungens befallningshavande om tillämpning av 38 eller 39 § lagen om arbetarskydd	—	1	—	8	6	5	3	8	—	—	—	**31**
Anmälningar till åtal . .	1	—	—	2	15	28	4	3	3	—	—	**56**
Lämnade eftergifter . . .	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**

Sammandrag av underinspektörernas rapporter för juli—september 1919.

	Yrkesinspektionsdistrikt									Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
Jordbruk:										
Inspekterade arbetsställen . .	24	375	228	117	356	148	86	72	52	1 458
Använda eff. hästkrafter . .	296	7 757	3 413	2 153	4 471	1 632	878	691	880	22 171
Hantverk:										
Inspekterade arbetsställen . .	43	27	14	45	139	78	35	54	28	463
Sysselsatta arbetare	98	64	21	130	277	120	98	104	75	987
Använda eff. hästkrafter . .	73	188	40	114	224	164	91	142	73	1 059
Övrig verksamhet:										
Inspekterade arbetsställen . .	116	63	163	136	153	136	104	204	63	1 138
Sysselsatta arbetare	926	333	770	495	1 343	2 367	518	831	444	8 027
Använda eff. hästkrafter . .	269	648	2 488	2 533	2 365	534	3 095	4 028	1 368	17 328
Hela antalet:										
Inspekterade arbetsställen . .	183	465	405	298	648	362	225	330	143	3 059
Sysselsatta arbetare [1]	1 024	397	791	625	1 620	2 487	616	985	519	9 014
Använda eff. hästkrafter . .	638	8 548	5 941	4 800	7 060	2 330	4 064	4 861	2 321	40 558
Förrättnings- och resedagar . .	64	130	91	81	141	122	68	92	46	835
Lämnade skriftliga meddelanden	64	18	48	41	37	34	8	46	48	344
Inkomna protokoll över besiktning av ångpannor:										
större besiktning	36	67	111	40	120	32	32	30	6	474
mindre »	2	31	82	80	370	107	40	47	9	768

Sammandrag av bergmästarnas rapporter för juli—september 1919.

	Bergmästardistrikt						Summa
	norra	Gävle—Dala	östra	mellersta	västra	södra	
Inspekterade arbetsställen	—	6	11	6	—	1	24
Sammanlagt arbetarantal	—	1 293	338	245	—	259	2 135
» kraftbelopp (eff. hästkrafter) . . .	—	6 100	1 724	985	—	380	9 189
Förrättnings- och resedagar:							
för bergmästaren	—	6	3	4	—	1	14
» gruvingenjören	—	—	7	—	—	—	7
Arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion) . . .	—	—	1	—	—	—	1
Inkomna intyg över besiktning och avprovning av hissar eller kranar	1	—	—	2	—	—	3
Inkomna anmälningar om olycksfall	89	165	48	84	12	133	531
därav med dödlig utgång	—	1	2	—	—	—	3

[1] Arbetarna inom jordbruket ej medräknade.

Sammandrag av specialinspektörernas för järnvägsdrift rapporter juli—september 1919.

	Statens järnvägar			Enskilda järnvägarna	Summa
	överinspektören för säkerhetstjänsten	överinspektören för trafiktjänsten	inspektören för rullande materiel		
Besökta arbetsställen	75	25	17	313	**430**
Ungefärligt antal av besöken berörda arbetare	540	—	—	1 890	**2 430**
Förrättnings- och resedagar	13	21	22	54	**110**
Antal lämnade skriftliga meddelanden	8	[1])	25	39	**72**
Inkomna anmälningar om olycksfall i järnvägsdrift icke förorsakade av elektrisk ström	471	[2])	[2])	197	**668**
därav med dödlig utgång	6	[2])	[2])	1	**7**
Inkomna anmälningar om olycksfall i järnvägsdrift förorsakade av elektrisk ström	—	[2])	[2])	—	—
därav med dödlig utgång	—	[2])	[2])	—	—

Sammandrag av specialinspektörernas för elektriska anläggningar rapporter juli—september 1919.

	Inspektionsdistrikt				Summa
	norra	östra	västra	södra	
Inspekterade elektriska anläggningar	15	12	18	30	**75**
Total eff. kilowatt	660	52 000	1 650	5 200	**59 510**
Sysselsatta arbetare	9	79	72	32	**192**
Inspektions- och resedagar	—	—	—	—	—
Antal arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden med anledning av inspektion	15	12	18	21	**66**
Inkomna anmälningar om olycksfall i arbete förorsakade av elektrisk ström	9	15	4	16	**44**
därav med dödlig utgång	—	5	1	—	**6**

[1]) Redovisas av överinspektören för säkerhetstjänsten samt inspektören för rullande materiel
[2]) Redovisas av överinspektören för säkerhetstjänsten.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete.

1. H., jämte en arbetskamrat, var sysselsatt med att medelst dynamit ladda ett i en sammanfrusen bergmassa i ett rullschakt uppifrån neddrivet järnrör. H., som hade räddningslina om livet, stod på bergmassan, medan kamraten stod på en kortare stege, rest mot rullschaktets överkant. Av den till 2 kg. uppgående kvantiteten dynamit, som av arbetarna medtagits för laddningen, hade tre patroner nedförts i röret, men den fjärde fastnat c:a 3 dm. från rörets mynning. Då nu H. med en järnstång sökte pressa ned patronen, skedde en explosion, varvid H. blev söndersargad till döds.

Anledningen till explosionen har ej kunnat närmare utrönas. Järnstången var ej avsedd till laddstake, vadan det var oförsiktigt av H. att därtill begagna den. Även all den dynamit, som icke var nedförd i röret, synes hava deltagit i explosionen, enär något därav icke efteråt stod att finna.

2. Vid tröskning med ett s. k. stifttröskverk kom en arbetare i beröring med en å axeln strax intill tröskan befintlig koppling — Polhemskoppling — vilken fattade tag i hans kläder och drog honom runt, enligt uppgift dock endast ett halvt varv. Av därvid erhållna skador avled mannen efter några få timmar.

3. En arbetare A. var sysselsatt med mottagning av sädeslass i en loglänga. Sädeslassen upphissades medelst amerikansk loghiss, vilken drevs av en till ett vindspel kopplad elektrisk motor. Vindspelet manövreras av särskild därtill utsedd person.

Av okänd anledning fungerade icke urkopplingsanordningen, varvid en onormalt stark spänning uppstod i hisslinan. Härvid lösslets ett för hissen erforderligt lösblock, placerat i loglängans takkonstruktion, och slungades mot A:s huvud med så stor kraft, att han omedelbart avled.

4. En vid en sulfitfabrik anställd arbetare N. skulle smörja en fläkt, avsedd för utsugning av de vid tappningen av kokarna utströmmande gaserna. Härvid underlät han att stanna fläkten, vilken vid tillfället var i gång.

Enligt egen uppgift skulle N. vid smörjningen ha märkt, att förlängningsröret till smörjkoppen var löst, varför han med en mindre skiftnyckel sökt draga fast det. Härvid slant emellertid nyckeln, så att handen slog emot de i gång varande fläktvingarna, varefter armen drogs in mellan dessa och avslets strax nedom axelleden.

Fläktens underdel var till 1·5 meters höjd över smörjbryggan förskyddad med järngaller. Efter olycksfallet har av arbetsledningen uppsatts anslag: »Obs.! Det är absolut förbjudet att smörja fläkten under gång», varjämte även fläktens övre del blivit försedd med järngaller.

5. Havregrynssäckar lossades i längor från en ångares lastrum n:r 2 med vinschen tillhörande samma rum. Längorna halades medelst en gajer ut över relingen och nedfirades i pråmar. En arbetare A., jämte två kamrater, hade utfört denna halning med handkraft. Då detta visade sig allt för ansträngande, utfördes sedan arbetet med hjälp av ettans vinsch, på så sätt att gajern lades runt nocken på vinschen. A., som nu ensam skötte detta arbete, råkade få högra armen in emellan nocken och den underifrån påvirade gajern, och kunde därvid ej avstänga ångan, utan indrogs alltmera, under det vinschen roterade. Då hjälp kom, hade vinschen av sig själv stannat och A. avlidit.

6. Ett motordrivet betongfartyg skulle för reparation upphalas å slip. Det visade sig därvid, att slipspelet, som drives med elektrisk motor, var för svagt, så att, då fartyget halats upp på slipen c:a 10 meter, friktionskopplingen började slira. Dagen därpå anordnades därför som hjälp till slipspelet ett vanligt gångspel med två korslagda spakar, till vilket sattes 12 man. På gångspelet var lagd en $2^1/_2$ tums stållina, iskuren i en fyrskuren talja, vars ena block var fästat i slipvagnen med en »brokkätting», d. v. s. fastsurrat med kätting. Sedan upphalningen fortgått så, att nästan hela skrovet kommit ur vattnet, brast plötsligt kättingen till motorspelet, men stoppades slipvagnarna av spärrpallarna, så att fartyget ej gled tillbaka. Kättingen lagades och upphalningen fortsattes, men fartyget hade ej kommit mer än ytterligare c:a 1 meter upp på slipen, då spelkättingen åter brast och nästan samtidigt därmed även brokkättingen för blocket till gångspelet. Fartyget blev dock även denna gång stående på grund av spärrpallarna. Efter vidtagen reparation fortsattes arbetet, men hade blott pågått en kort stund, då spelkättingen åter brast. Vid detta tillfälle verkade ej spärrpallarna, varför hela belastningen kom att ligga på gångspelet, och då arbetarna ansågo, att de ej kunde hålla emot, kastade de sig ned på marken.

Fartyget började nu hastigt glida nedför slipen, dragande gångspelet baklänges med våldsam fart. Härvid träffades tvenne utav arbetarna, vilka efter allt att döma krypande skulle söka förflytta sig därifrån, av de med våldsam hastighet roterande spakarna och skadades därvid så svårt, att den ene avled redan samma dag och den andre påföljande morgon.

Anledningen till att spärrpallarna ej fungerade, torde bero på att något hinder, träbitar e. d., legat på pallskenan, så att spärrpallarna ej fått tillfälle till ingrepp. Orsaken till olycksfallet måste anses bero på att ett för de befintliga anordningarna för tungt fartyg upptagits på slipen, varigenom upphalningsanordningarna utsatts för allt för stora påkänningar. För att förhindra ett upprepande av olycksfallet har av yrkesinspektören följande föreskrifter lämnats:

»Samtliga kättingar och stållinor få ej belastas högre än att minst 4-faldig säkerhet förefinnes; alla spel och hissanordningar, som ej äro självbromsande, förses med broms och spärr; slipvagnarnas spärrpallar iståndsättas med två användbara pallar på varje vagn.»

Understödsverksamheten för arbetslösa.

Under *oktober* och *november* månader 1919 har understöd till arbetslösa enligt kungl. kungörelserna den 19 maj 1916 och 16 augusti 1918 utbetalts å följande orter med nedan angivna belopp:

Oktober 1919

	Summa, kr.	Därav in natura, kr.
Uppsala	140	—
Kristianstad	316	—
Hälsingborg	2 740	—
Örgryte s:n	721	—
Örebro	494	494
Summa okt. 1919	4 441	494
» sept. 1919	2 966	926
» okt. 1918	227 481	1 041

November 1919

	Summa, kr.	Därav in natura, kr.
Uppsala	151	—
Kristianstad	455	—
Hälsingborg	652	—
Örgryte s:n	420	—
Örebro	376	376
Karlskoga	349	—
Umeå	10	—
Luleå	204	—
Summa nov. 1919	2 617	376
» » 1918	267 128	1 493

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Oktober månad år 1919.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under oktober månad.

Översikt av verksamheten under *oktober* månad år 1919.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 346	1 703	1 476	3 608	3 942	2 824	5 954	5 645	4 300
Stockholms län	2 385	1 689	1 511	316	719	215	2 701	2 408	1 726
Uppsala stad och län	969	723	619	341	412	293	1 310	1 135	912
Södermanlands län	534	478	359	338	488	245	872	966	604
Östergötlands län	1 257	1 087	828	548	760	409	1 805	1 847	1 237
Norrköping	501	388	355	230	320	156	731	708	511
Jönköpings län	271	194	138	193	266	143	464	460	281
Kronobergs län	57	37	27	73	108	58	130	145	85
Norra Kalmar län	45	49	37	48	69	41	93	118	78
Södra Kalmar län	132	110	89	71	99	36	203	209	125
Gottlands län	84	108	76	52	63	31	136	171	107
Blekinge län	477	341	258	275	410	237	752	751	495
Kristianstads län	579	788	452	270	791	260	849	1 579	712
Malmöhus län: Malmö	743	774	556	1 018	1 827	845	1 761	2 601	1 401
Malmöhus län: Lund	346	244	20	85	96	69	431	340	275
Malmöhus län: Landskrona	145	153	115	41	66	20	186	219	135
Malmöhus län: Hälsingborg	502	250	203	235	220	158	737	470	361
Malmöhus län: Ystad	136	100	61	77	89	49	213	189	110
Malmöhus län: Trälleborg	166	189	160	28	45	25	194	234	185
Malmöhus län: Eslöv	374	297	278	55	78	46	429	375	324
Malmöhus län: Skurup	72	93	70	28	65	23	100	158	93
Hallands län	236	266	144	139	250	101	375	516	245
Göteb. o. Bohus län	154	118	109	130	156	76	284	274	185
Göteborg	1 710	1 600	1 416	1 018	1 763	759	2 728	3 363	2 175
Älvsborgs län	200	159	139	41	115	29	241	274	168
Skaraborgs län	440	464	347	237	578	189	677	1 042	536
Värmlands län	100	106	89	168	265	141	268	371	230
Örebro län	529	896	355	365	836	335	894	1 732	690
Västmanlands län	805	595	431	380	576	293	1 185	1 171	724
Kopparbergs län	309	124	115	205	258	163	514	382	278
Gävle stad och län	262	215	205	171	191	143	433	406	348
Västernorrlands län	131	134	117	105	140	70	236	274	187
Jämtlands län	150	39	37	201	168	98	351	207	135
Västerbottens län	257	113	100	165	190	113	422	303	213
Norrbottens län	91	78	61	134	183	117	225	261	178
Tillsammans okt. 1919	17 495	14 702	11 539	11 389	16 602	8 810	28 884	31 304	20 349
» sept. 1919	*16 528*	*13 663*	*10 715*	*10 631*	*15 895*	*7 873*	*27 159*	*29 558*	*18 588*
» okt. 1918	17 659	15 993	12 647	17 244	16 166	10 527	34 903	32 159	23 174
» » 1917	17 657	19 364	13 493	14 638	12 953	9 187	32 295	32 317	22 680
» » 1916	18 521	22 017	14 871	12 549	13 522	8 446	31 070	35 539	23 317

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Tillsatta platser
Jordbruk m. m.	7 745	7 962	6 132	1 170	2 861	968	**8 915**	**10 823**	**7 100**	82	66
därav arbetssökande personer	7 323			1 108			**8 431**				
Skogshushållning	237	140	131	—	—	—	**237**	**140**	**131**	169	94
därav arbetssökande personer	209			—			**209**				
Gruvdrift och malmförädling	95	18	18	—	—	—	**95**	**18**	**18**	528	100
därav arbetssökande personer	89			—			**89**				
Industri och hantverk m. m.	3 606	2 015	1 659	781	754	359	**4 387**	**2 769**	**2 018**	158	73
därav arbetssökande personer	3 107			628			**3 735**				
Handel och samfärdsel	1 590	1 182	756	1 323	1 814	909	**2 913**	**2 996**	**1 665**	97	56
därav arbetssökande personer	1 397			1 186			**2 583**				
Husligt arbete	1	5	3	7 774	10 931	6 443	**7 775**	**10 936**	**6 446**	71	59
därav arbetssökande personer	1			5 519			**5 520**				
Allmän o. litterär verksamhet	30	14	13	190	222	116	**220**	**236**	**129**	93	55
därav arbetssökande personer	18			174			192				
Arbete, ej hänförligt till annan grupp	4 191	3 366	2 827	151	20	15	**4 342**	**3 386**	**2 842**	128	84
därav arbetssökande personer	3 023			117			**3 140**				
Summa för okt. 1919	**17 495**	**14 702**	**11 539**	**11 389**	**16 602**	**8 810**	**28 884**	**31 304**	**20 349**	92	65
därav arbetssökande personer	**15 167**			**8 732**			**23 899**				

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
	Okt.	Sept.	Okt.	Okt.	Sept.	Okt.
Jordbruk och skogshushållning m. m.	1918	1919	1919	1918	1919	1919
Män	92	105	*99*	78	75	*77*
Kvinnor	66	58	*41*	70	40	*34*
Tillsammans	**85**	**94**	***83***	**76**	**67**	***66***
Övriga näringsgrenar						
Män	127	139	*144*	80	82	*80*
Kvinnor	115	68	*74*	64	51	*57*
Tillsammans	**119**	**91**	***97***	**70**	**61**	***64***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	110	121	*119*	79	78	*78*
Kvinnor	107	67	*69*	65	50	*53*
Tillsammans	**109**	**92**	***92***	**72**	**63**	***65***

Beträffande dessa relationstals innebörd för bedömandet av läget på den svenska arbetsmarknaden i dess helhet under oktober 1919 hänvisas till den första uppsatsen i häftet, vilken i detta hänseende lämnar utförligare besked.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 2 510 platser, varav 2 049 manliga och 461 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 2 962, 2 148 och 814 samt under nästlidna månad resp. 2 171, 1 751 och 420.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala stad och län			Södermanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	46	9	6	1 786	1 815	1 452	803	730	629	453	542	345
Därav kvinnor	19	7	5	93	311	82	135	149	118	65	135	47
B Skogshushållning	—	—	—	89	21	17	4	—	—	—	—	—
II. Gruvdrift och malmförädling	3	—	—	—	—	—	1	—	—	1	4	4
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	14	7	2	14	—	—	16	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	3	6	1									
B Metall- och maskinindustri	214	114	65	37	3	3	14	8	4	20	7	7
Därav kvinnor	45	17	13									
C Trävaruindustri	22	17	7	22	10	9	7	—	—	3	—	—
Därav kvinnor	1	7	1	1	—	—						
D Byggnadsverksamhet	391	202	177	113	39	38	25	6	6	3	2	1
Därav kvinnor												
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	13	10	1	1	2	1	1	1	1	—	—	—
Därav kvinnor	2	4	—									
F Textilindustri	17	21	8	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	14	21	8									
G Beklädnadsindustri	88	147	93	4	1	—	1	4	3	—	—	—
Därav kvinnor	86	144	93	4	—	—	—	3	3			
H Närings- o. njutningsämnesindustri	314	229	212	10	8	5	17	5	3	3	1	—
Därav kvinnor	76	36	19	1	3	—	3	1	—	1	1	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	15	25	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	8	16	11									
J Trämasse- o. pappersindustri	15	27	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	11	27	15									
K Grafisk industri	9	3	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—
Därav kvinnor	3	2	—									
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	63	30	21	10	31	1	9	4	2	14	11	9
Därav kvinnor	3	2	—	—	30	—				1	—	—
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	174	38	21	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	112	16	8									
B Butiks- och magasinspersonal	264	235	200	8	10	10	9	5	5	3	3	2
Därav kvinnor	74	41	26	1	—	—	5	3	3	2	2	1
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	356	453	292	35	26	18	13	16	12	3	15	2
Därav kvinnor	331	444	284	26	24	16	12	16	12	3	14	1
D Landtransport	131	182	80	22	14	7	14	8	6	8	6	5
Därav kvinnor	11	21	5				—	1	—	5	1	1
E Vattentransport	52	13	13	40	1	—	1	—	—	1	1	1
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	1	59	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	59	56									
V. Husligt arbete	2 665	2 953	2 207	186	349	115	184	234	152	261	335	195
Därav kvinnor	2 664	2 953	2 207	186	349	115	184	234	152	261	335	195
VI. Allmän och litterär verksamhet	132	100	58	4	2	2	4	5	5	—	—	—
Därav kvinnor	119	99	57	4	2	2	2	5	5			
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	955	771	749	367	76	48	187	109	84	98	38	33
Därav kvinnor	25	20	15									
Summa för okt. månad år 1919	5 954	5 645	4 300	2 701	2 408	1 726	1 310	1195	912	872	966	604
Därav kvinnor	3 608	3 942	2 824	316	719	215	341	412	293	338	488	245
» » » månad år 1918	5 999	6 862	4 455	1 997	1 980	1 480	1 305	1026	888	773	835	553
Därav kvinnor	3 189	4 181	2 361	337	501	267	403	421	343	366	424	253

Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			Gottlands län			
Norrköping			Övriga anstalter															
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																		I.
254	261	235	972	1 060	772	169	202	117	44	45	27	127	152	79	57	92	49	A
21	43	20	125	184	99	20	74	34	9	18	9	26	57	15	5	16	4	
18	31	28	7	—	—	4	4	4	—	—	—	6	12	12	—	—	—	B
1	—	—	23	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
3	—	—	19	—	—	5	2	2	—	—	—	1	—	—	5	5	5	A
18	12	7	37	22	13	14	10	7	7	3	3	5	—	—	—	1	—	B
1	2	—																
17	2	2	7	7	5	3	4	2	1	1	1	2	—	—	—	—	—	C
61	34	29	63	40	29	27	15	15	1	1	1	23	16	16	—	—	—	D
2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	E
42	12	5	4	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	F
15	10	3	1	2	—													
8	2	—	9	4	1	1	3	1	2	2	2	—	—	—	1	1	1	G
7	2	—	8	3	1	1	3	1	2	2	2							
16	2	1	14	18	10	2	2	2	1	1	—	2	1	—	—	—	—	H
4	2	1	6	11	6				—	1	—	1	—	—				
1	2	1	—	1	—	4	—	—	—	—	—	24	21	21	—	—	—	I
—	2	1				3	—	—				9	7	7				
1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	J
						1	—	—										
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K
1	—	—																
6	17	11	18	6	2	4	2	1	—	—	—	4	3	3	1	—	—	L
—	14	8																
																		IV.
1	—	—	6	4	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	A
1	—	—	2	—	—	2	—	—										
7	5	3	7	5	4	4	2	1	—	—	—	—	—	—	3	3	2	B
3	2	—	4	2	2	4	2	1							2	2	1	
17	29	15	32	33	22	12	22	14	3	7	3	4	3	1	5	7	4	C
15	29	15	31	31	20	12	22	14	3	7	3	4	3	1	3	6	3	
17	23	2	47	44	25	5	6	4	—	—	—	1	1	—	—	—	—	D
—	6	—	2	7	1													
17	3	1	18	21	19	3	—	—	—	—	—	6	3	3	—	—	—	E
—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	F
—	2	2																
70	205	105	357	502	266	150	155	92	58	74	43	79	101	54	41	37	23	V.
70	205	105	357	502	266	150	155	92	58	74	43	79	101	54	41	37	23	
1	2	2	9	18	14	—	10	1	1	6	1	—	—	—	1	2	—	VI.
1	1	1	8	18	14	—	10	1	1	6	1				1	2	—	
151	64	62	155	53	44	52	21	18	12	5	4	12	14	14	22	23	23	VII.
91	—	—	4	—	—													
781	708	511	1 805	1 847	1 237	464	460	281	130	145	85	296	327	203	136	171	107	
280	320	156	548	760	409	198	266	143	73	108	58	119	168	77	52	63	31	
1 404	1 058	781	1 935	1 870	1 324	495	387	315	120	124	88	321	304	247	168	129	76	
760	566	345	837	856	559	241	187	148	85	80	62	133	112	87	90	78	40	

Yrkesgrupper	Blekinge län			Kristianstads län			Malmöhus					
							Malmö			Hälsingborg		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	249	324	178	509	1067	457	287	445	229	161	184	137
Därav kvinnor	66	136	56	86	395	79	58	160	29	6	37	25
B Skogshushållning	—	1	1	2	—	—	—	2	2	—	17	17
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	64	2	2	41	22	16	2	—	—	24	—	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	17	7	5	6	13	4	61	14	10	25	7	6
Därav kvinnor							3	3	2			
C Trävaruindustri	5	1	—	—	—	—	10	8	1	1	—	—
Därav kvinnor							—	6	1			
D Byggnadsverksamhet	14	23	21	4	8	3	83	58	59	39	19	19
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	9	7	1	3	—	—
Därav kvinnor							4	3	—	2	—	—
F Textilindustri	—	—	—	1	—	—	10	3	—	6	—	—
Därav kvinnor							3	3	—	5	—	—
G Beklädnadsindustri	2	2	2	11	6	5	50	82	30	10	1	1
Därav kvinnor				5	6	5	45	81	29	6	1	1
H Närings- och njutningsämnesindustri	3	5	5	10	3	2	67	15	4	13	1	—
Därav kvinnor				4	2	2	45	14	4	3	1	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	1	—	—	11	1	—	7	—	—
Därav kvinnor							7	1	—			
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	8	21	7	2	1	—
Därav kvinnor							8	21	7	2	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	4	6	3	—	—	—
Därav kvinnor							1	6	3			
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	2	—	—	1	1	—	69	50	35	15	5	3
Därav kvinnor							17	33	21	4	2	1
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	82	21	14	4	—	—
Därav kvinnor							50	5	5			
B Butiks- och magasinspersonal	6	3	3	3	1	1	77	38	20	5	1	—
Därav kvinnor	4	3	3	3	—	—	52	29	13	2	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	24	47	32	20	49	27	53	153	44	14	22	15
Därav kvinnor	23	47	32	20	48	27	51	151	44	14	22	15
D Landtransport	12	18	9	—	1	1	45	300	21	11	12	5
Därav kvinnor							13	184	15			
E Vattentransport	17	2	2	1	—	—	23	—	—	107	8	8
F Handel o. samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	181	223	145	152	340	147	648	1 117	669	182	157	116
Därav kvinnor	181	223	145	152	340	147	648	1 116	669	182	157	116
VI. Allmän och litterär verksamhet	1	2	2	—	—	—	10	11	3	2	—	—
Därav kvinnor	1	1	1				10	11	3	2	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	155	91	88	87	68	49	152	249	249	81	35	34
Därav kvinnor							3	—	—	7	—	—
Summa för okt. månad år 1919	752	751	495	849	1579	712	1 761	2 601	1 401	737	470	361
Därav kvinnor	275	410	287	270	791	260	1 018	1 827	845	285	220	158
» » » månad år 1918	865	748	575	1 098	1401	949	2 642	2 822	2 030	1 109	735	601
Därav kvinnor	419	381	289	436	522	361	1 595	1 848	1 274	677	349	274

län	Övriga anstalter			Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			Skaraborgs län			
							Göteborg			Övriga anstalter									
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																			I.
	899	1022	742	183	332	146	165	200	142	100	78	45	31	67	46	401	566	322	A
	56	164	47	41	112	29	27	43	3	35	28	4	1	12	1	30	168	28	
	—	4	4	1	—	—	1	—	—	—	9	9	—	—	—	—	—	—	B
	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	II.
																			III.
	11	7	7	2	—	—	20	20	17	5	—	—	9	—	—	1	1	1	A
							—	2	1										
	49	34	28	16	6	2	211	107	88	5	3	3	18	9	4	2	2	1	B
							6	1	—										
	7	—	—	10	1	1	37	31	28	4	6	6	3	2	2	1	1	—	C
	30	33	25	18	12	8	163	171	153	20	21	21	21	26	24	1	3	—	D
	6	12	6	—	—	—	3	14	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	E
	1	1	1				—	8	4										
	8	—	—	—	2	2	13	17	10	—	—	—	20	6	4	—	—	—	F
	6	—	—	—	2	2	5	7	2				1	2	1				
	1	1	—	4	3	1	29	28	15	2	—	—	3	6	—	—	—	—	G
	—	1	—	3	1	—	22	24	13				3	6	—				
	18	3	3	5	5	—	221	57	43	2	3	1	1	3	1	22	21	13	H
	2	—	—	—	2	—	167	30	19	1	3	1				14	15	7	
	—	—	—	—	—	—	5	4	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	I
							3	—	—										
	—	—	—	1	4	4	8	21	7	3	4	4	—	—	—	—	—	—	J
							3	17	4	3	4	4							
	1	1	1	—	—	—	10	10	8	—	2	2	—	—	—	—	—	—	K
	1	1	1				1	1	1	—	2	2							
	23	19	19	1	1	1	21	13	12	—	—	—	11	—	—	5	4	4	L
	11	7	7				1	—	—										
																			IV.
	1	—	—	1	—	—	22	20	9	—	—	—	—	—	—	6	5	4	A
							5	—	—							5	3	3	
	14	6	6	2	3	2	93	82	61	5	—	—	4	1	1	6	5	4	B
	8	2	2	2	—	—	16	14	5	1	—	—	4	—	—				
	28	25	20	10	17	10	60	77	25	10	18	10	3	9	3	10	26	9	C
	22	24	19	10	14	10	48	67	15	10	18	10	3	8	2	10	25	9	
	23	17	14	17	7	4	134	177	79	6	1	1	2	1	1	1	1	1	D
	3	3	2	2	—	—	4	41	8	1	1	1							
	10	1	1	10	—	—	157	37	34	1	—	—	1	—	—	—	—	—	E
	—	—	—	1	—	—	—	4	3	—	—	—	—	—	—	8	8	8	F
							—	1	—										
	199	234	151	79	118	60	677	1 488	680	75	96	53	28	83	23	178	367	142	V.
	199	234	151	79	118	60	677	1 484	677	75	96	53	28	83	23	178	367	142	
	2	3	3	2	1	—	29	29	12	4	7	4	1	4	2	—	—	—	VI.
	2	2	2	2	1	—	15	23	7	4	4	1	1	4	2				
	228	93	92	12	4	4	648	747	736	41	26	26	83	57	57	35	32	27	VII.
	3	—	—				18	—	—										
	1 553	1515	1122	375	516	245	2 728	3 363	2 175	284	274	185	241	274	168	677	1 042	536	
	314	489	282	189	250	101	1 018	1 763	759	130	156	76	41	115	29	287	578	189	
	1 503	1437	1123	390	370	230	3 474	3 464	2 626	469	391	301	3 399	813	692	725	653	437	
	355	320	229	154	139	90	1 531	1 609	964	198	206	135	2 715	453	390	334	354	208	

Yrkesgrupper	Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län			Kopparbergs län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	80	124	75	330	539	296	665	765	455	50	50	35
Därav kvinnor	28	59	27	63	218	84	110	254	93	12	21	9
B Skogshushållning	—	—	—	13	11	10	7	4	4	43	17	17
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	14	6	6	6	—	—	12	1	1
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	1	—	—	5	3	1	2	—	—	6	—	—
B Metall- och maskinindustri	1	—	—	30	7	5	20	19	7	23	7	6
Därav kvinnor												
C Trävaruindustri	5	2	2	6	2	2	1	2	—	12	7	7
Därav kvinnor												
D Byggnadsverksamhet	2	1	1	34	3	3	30	7	7	19	8	6
Därav kvinnor												
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	3	1	1	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
F Textilindustri	—	—	—	3	2	2	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor				2	—	—						
G Beklädnadsindustri	1	1	1	7	35	1	1	2	1	—	—	—
Därav kvinnor	1	1	1	1	25	—	1	2	1			
H Närings- och njutningsämnesindustri	4	2	2	9	14	12	5	4	3	5	2	1
Därav kvinnor	3	1	1	8	9	7	1	3	2	3	2	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor				1	—	—						
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	1	1	—	16	3	3	4	6	6	2	—	—
Därav kvinnor	—	1	—									
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	1	—	—	7	3	3	—	—	—
Därav kvinnor				1	—	—	7	3	3			
B Butiks- o. magasinspersonal	—	—	—	5	1	—	2	1	1	6	—	—
Därav kvinnor				3	1	—	2	1	1	3	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	7	11	9	17	47	22	29	33	25	41	54	30
Därav kvinnor	7	11	9	15	44	20	25	32	24	34	50	26
D Landtransport	1	—	—	17	50	12	22	10	8	14	9	7
Därav kvinnor				5	29	7	6	2	1			
E Vattentransport	—	—	—	3	2	2	2	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	20
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	129	192	103	264	503	213	226	272	164	147	176	122
Därav kvinnor	129	192	103	264	503	213	226	272	164	147	176	122
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	2	7	4	2	7	4	6	9	5
Därav kvinnor				2	7	4	2	7	4	6	9	5
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	36	37	37	113	496	95	154	36	36	128	22	21
Därav kvinnor												
Summa för okt. månad år 1919	268	371	280	894	1 732	690	1 185	1 171	724	514	382	278
Därav kvinnor	168	265	141	365	836	335	380	576	293	205	258	163
» » » månad år 1918	290	401	249	1 101	1 374	936	1 077	968	657	548	470	335
Därav kvinnor	157	239	135	542	665	505	403	514	322	281	296	192

Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			Hela riket			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																		I.
24	26	11	23	34	21	45	28	16	43	43	29	9	12	7	8 915	10 823	7 100	
6	9	—	1	12	5	11	15	3	12	18	10	3	6	3	1 170	2 861	968	*A*
9	1	1	—	—	—	32	4	4	—	—	—	1	2	1	237	140	131	*B*
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	1	95	18	18	II.
																		III.
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	271	69	53	
															3	8	2	*A*
10	7	5	1	1	1	3	—	—	—	—	—	6	3	3	870	426	287	
															55	23	15	*B*
10	2	2	6	—	—	2	1	1	21	12	9	2	—	—	227	119	87	
															2	13	2	*C*
107	105	104	3	2	2	5	4	4	38	27	25	5	13	5	1 343	899	802	*D*
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	47	20	
															9	16	5	*E*
—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	126	67	33	
															52	47	16	*F*
2	4	2	—	1	1	—	1	—	2	2	1	1	1	1	240	340	163	
1	2	1	—	1	1				2	2	1	1	1	1	199	311	154	*G*
19	3	3	1	—	—	3	3	2	2	1	1	—	1	—	789	413	329	
11	—	—				1	1	1	2	1	1	—	1	—	357	140	72	*H*
—	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	72	56	45	
			1	—	—										32	26	19	*I*
1	—	—	8	13	3	7	—	—	17	6	6	—	—	—	72	97	46	
															28	69	80	*J*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27	23	14	
															7	12	7	*K*
2	2	2	1	1	1	2	2	2	—	—	—	2	1	1	307	213	189	
															37	89	37	*L*
																		IV
—	—	—	—	—	—	2	—	—	6	4	4	2	1	1	320	96	60	
									3	2	2	2	1	1	190	30	22	*A*
3	2	2	2	1	1	7	3	2	8	2	2	3	1	1	556	419	334	
—	1	1	2	—	—	5	3	2	8	2	2	2	1	1	212	111	64	*B*
10	13	8	13	19	7	47	38	22	46	45	29	31	42	27	948	1 356	757	
10	12	7	12	19	7	44	38	22	38	41	26	30	42	27	866	1 309	720	*C*
13	9	9	3	3	3	5	3	2	10	6	6	6	4	4	587	913	316	
—	1	1				1	2	1							53	299	48	*D*
14	20	20	—	—	—	1	—	—	3	—	—	3	7	5	491	119	109	
												—	3	2	—	3	2	*E*
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	11	93	89	
						1	—	—							2	62	58	*F*
142	161	130	89	108	57	137	109	69	95	120	68	96	127	82	7 775	10 936	6 446	
142	161	130	89	108	57	137	109	69	95	120	68	96	127	82	7 774	10 931	6 443	V.
1	5	3	—	1	1	1	—	—	5	4	3	—	1	—	220	236	129	
1	5	3				1	—	—	5	4	3	—	1	—	190	222	116	VI.
62	43	43	85	90	89	51	11	11	126	31	30	54	44	39	4 342	3 386	2 842	
															151	20	15	VII
433	406	348	236	274	187	351	207	135	422	303	213	225	261	178	28 884	31 304	20 349	
171	191	143	105	140	70	201	168	98	165	190	113	134	183	117	11 389	16 602	8 810	
531	463	420	302	266	204	345	269	237	307	287	208	205	252	157	34 903	32 159	23 174	
268	224	197	189	159	110	203	172	151	219	181	141	127	134	95	17 244	16 166	10 527	

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

November månad år 1919.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigare resultat under november månad.

Översikt av verksamheten under *november* månad år 1919.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 323	1 519	1 311	2 938	3 071	2 152	**5 261**	**4 590**	**3 463**
Stockholms län	1 896	563	530	203	334	145	**2 099**	**897**	**675**
Uppsala stad och län	435	275	228	167	176	131	**602**	**451**	**359**
Södermanlands län	462	265	217	169	289	113	**631**	**554**	**330**
Östergötlands län	736	441	356	283	375	172	**1 019**	**816**	**528**
Norrköping	400	260	239	194	219	147	**594**	**479**	**386**
Jönköpings län	241	138	108	90	122	52	**331**	**260**	**160**
Kronobergs län	90	39	25	80	109	52	**170**	**148**	**77**
Norra Kalmar län	72	48	45	37	48	31	**109**	**96**	**76**
Södra Kalmar län	149	119	98	63	60	36	**212**	**179**	**134**
Gottlands län	50	33	31	27	48	19	**77**	**81**	**50**
Blekinge län	577	286	224	250	325	204	**827**	**611**	**428**
Kristianstads län	327	286	224	159	296	140	**486**	**582**	**364**
Malmöhus län: Malmö	699	493	366	885	1 448	637	**1 584**	**1 941**	**1 003**
Malmöhus län: Lund	271	106	94	81	71	57	**352**	**177**	**151**
Malmöhus län: Landskrona	123	100	87	48	61	32	**171**	**161**	**119**
Malmöhus län: Hälsingborg	397	190	173	206	169	133	**603**	**359**	**306**
Malmöhus län: Ystad	109	74	53	54	83	44	**163**	**157**	**97**
Malmöhus län: Trälleborg	152	144	131	33	41	26	**185**	**185**	**157**
Malmöhus län: Eslöv	198	150	123	36	56	27	**234**	**206**	**150**
Malmöhus län: Skurup	40	55	36	19	49	15	**59**	**104**	**51**
Hallands län	155	126	76	74	120	51	**229**	**246**	**127**
Göteb. o. Bohus län	246	151	135	117	126	65	**363**	**277**	**200**
Göteborg	1 292	1 080	952	823	1 121	649	**2 115**	**2 201**	**1 601**
Älvsborgs län	261	114	106	59	108	41	**320**	**222**	**147**
Skaraborgs län	243	166	114	115	320	77	**358**	**486**	**191**
Värmlands län	114	95	89	100	140	86	**214**	**235**	**175**
Örebro län	451	753	273	341	596	271	**792**	**1 349**	**544**
Västmanlands län	520	312	249	217	310	172	**737**	**622**	**421**
Kopparbergs län	387	107	100	162	228	136	**549**	**335**	**236**
Gävle stad och län	246	187	168	153	159	136	**399**	**346**	**304**
Västernorrlands län	132	103	98	83	93	51	**215**	**196**	**149**
Jämtlands län	142	29	27	134	140	88	**276**	**169**	**115**
Västerbottens län	176	60	56	101	116	82	**277**	**176**	**138**
Norrbottens län	117	89	75	97	151	88	**214**	**240**	**163**
Tillsammans nov. 1919	**14 229**	**8 956**	**7 217**	**8 598**	**11 178**	**6 358**	**22 827**	**20 134**	**13 575**
» okt. 1919	*17 495*	*14 702*	*11 539*	*11 389*	*16 602*	*8 810*	*28 884*	*31 304*	*20 349*
» nov. 1918	14 593	11 138	9 082	13 566	11 403	7 416	28 159	22 541	16 498
» » 1917	14 982	14 479	10 890	10 708	7 939	5 772	25 690	22 418	16 662
» » 1916	12 564	12 911	9 236	9 460	7 841	5 352	22 024	20 752	14 588

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Tillsatta platser
Jordbruk m. m.	4 239	3 008	2 350	542	1 330	374	**4 781**	**4 338**	**2 724**	110	63
därav arbetssökande personer	3 933			505			**4 438**				
Skogshushållning	437	416	373	—	—	—	**437**	**416**	**373**	105	90
därav arbetssökande personer	416			—			**416**				
Gruvdrift och malmförädling	157	21	12	—	—	—	**157**	**21**	**12**	748	57
därav arbetssökande personer	152			—			**152**				
Industri och hantverk m. m.	3 970	1 691	1 473	568	554	295	**4 538**	**2 245**	**1 768**	202	79
därav arbetssökande personer	3 464			439			**3 903**				
Handel och samfärdsel	1 321	917	605	1 094	1 494	750	**2 415**	**2 411**	**1 355**	100	56
därav arbetssökande personer	1 201			976			**2 177**				
Husligt arbete	2	6	5	6 124	7 649	4 859	**6 126**	**7 655**	**4 864**	80	64
därav arbetssökande personer	2			4 284			**4 286**				
Allmän o. litterär verksamhet	13	16	16	142	126	66	**155**	**142**	**82**	109	58
därav arbetssökande personer	12			119			**131**				
Arbete, ej hänförligt till annan grupp	4 090	2 881	2 383	128	25	14	**4 218**	**2 906**	**2 397**	145	82
därav arbetssökande personer	3 088			107			**3 195**				
Summa för nov. 1919	**14 229**	**8 956**	**7 217**	**8 598**	**11 178**	**6 358**	**22 827**	**20 134**	**13 575**	113	67
därav arbetssökande personer	**12 268**			**6 430**			**18 698**				

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
	Nov. 1918	Okt. 1919	Nov. 1919	Nov. 1918	Okt. 1919	Nov. 1919
Jordbruk och skogshushållning m.m.						
Män	108	99	*137*	81	77	*80*
Kvinnor	69	41	*41*	57	34	*28*
Tillsammans	**99**	**83**	***110***	**75**	**66**	***65***
Övriga näringsgrenar						
Män	143	144	*173*	82	80	*81*
Kvinnor	125	74	*82*	66	57	*61*
Tillsammans	**133**	**97**	***114***	**73**	**64**	***68***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	131	119	*159*	82	78	*81*
Kvinnor	119	69	*77*	65	53	*57*
Tillsammans	**125**	**92**	***113***	**73**	**65**	***67***

Beträffande dessa relationstals innebörd för bedömandet av läget på den svenska arbetsmarknaden i dess helhet under november 1919 hänvisas till den första uppsatsen i häftet, vilken i detta hänseende lämnar utförligare besked.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 284 platser, varav 1 034 manliga och 250 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 1 595, 1 215 och 380 samt under nästlidna månad resp. 2 510, 2 049 och 461.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala stad och län			Södermanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	55	3	3	1 015	463	402	222	191	154	196	215	130
Därav kvinnor	16	3	3	25	75	26	22	31	20	25	72	17
B Skogshushållning	4	—	—	86	40	31	6	11	11	28	37	29
II. Gruvdrift o. malmförädling	4	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	1	7	4	16	—	—	15	—	—	8	—	—
Därav kvinnor	—	7	4									
B Metall- och maskinindustri	198	65	35	69	7	6	17	6	4	29	24	17
Därav kvinnor	28	18	10									
C Trävaruindustri	21	18	14	7	6	5	8	2	1	17	—	—
Därav kvinnor	1	6	5									
D Byggnadsverksamhet	452	128	110	148	19	13	26	2	2	17	7	7
E Läder-, här-, gummi o. d. industri	3	7	5	3	2	1	1	—	—	—	1	—
Därav kvinnor	—	3	2									
F Textilindustri	8	11	7	—	—	—	—	—	—	1	26	2
Därav kvinnor	4	11	7							1	26	2
G Beklädnadsindustri	79	65	39	5	2	1	2	3	3	—	—	—
Därav kvinnor	72	65	39				—	3	3			
H Närings- o. njutningsämnesindustri	268	270	248	9	6	4	11	2	—	1	2	2
Därav kvinnor	38	51	30	2	2	1	4	—	—	—	1	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	13	22	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	9	18	15									
J Trämasse- o. pappersindustri	13	32	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	11	32	12									
K Gratisk industri	8	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	4	3									
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	57	35	27	21	—	—	19	5	5	15	5	5
Därav kvinnor	7	1	—							3	—	—
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	144	40	18	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	81	16	5									
B Butiks- och magasinspersonal	252	232	179	5	2	1	6	1	—	1	1	1
Därav kvinnor	97	80	50	3	2	1	1	1	—			
C Hotell-, kafé och restaurangrörelse	298	402	253	22	29	18	11	12	6	14	12	8
Därav kvinnor	268	392	246	20	28	17	11	12	6	14	9	5
D Landtransport	139	182	91	27	11	10	7	4	3	4	4	2
Därav kvinnor	2	11	5							2	2	1
E Vattentransport	43	2	2	22	—	—	—	—	—	7	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	25	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	25	24									
V. Husligt arbete	2 191	2 258	1 656	150	225	98	128	128	101	123	178	87
Därav kvinnor	2 190	2 256	1 654	150	225	98	128	128	101	123	178	87
VI. Allmän och litterär verksamhet	108	57	34	3	2	2	1	—	—	1	1	—
Därav kvinnor	100	53	30	3	2	2	1	—	—	1	1	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	902	725	682	490	83	83	122	84	69	168	41	40
Därav kvinnor	12	19	8				—	1	1			
Summa för nov. månad år 1919	5 261	4 590	3 463	2 099	897	675	602	451	359	631	554	330
Därav kvinnor	2 938	3 071	2 152	203	334	145	167	176	131	169	289	113
» » » månad år 1918	5 262	5 310	3 778	1 457	1 258	959	576	508	371	540	490	381
Därav kvinnor	2 631	3 079	1 914	239	335	159	156	203	162	159	178	105

Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			Gottlands län			
Norrköping			Övriga anstalter															
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																		I.
159	69	66	394	331	220	95	74	44	27	40	13	131	100	59	36	44	28	*A*
9	9	6	35	79	25	6	14	—	8	21	7	17	23	6	—	14	—	
1	20	16	45	42	40	32	22	22	1	—	—	8	45	45	—	—	—	*B*
—	—	—	17	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
2	—	—	11	4	4	8	6	6	—	—	—	6	—	—	—	—	—	*A*
26	8	8	31	13	8	13	12	8	4	2	1	7	3	3	—	—	—	*B*
3	2	2																
18	—	—	13	4	3	2	6	—	3	1	1	2	—	—	—	—	—	*C*
81	117	104	69	23	23	16	5	5	2	1	1	21	3	3	1	—	—	*D*
2	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
1	—	—																
31	7	6	3	4	—	1	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
13	5	4	—	4	—													
7	11	10	5	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*G*
6	10	10	5	1	1													
9	1	—	8	4	3	6	3	2	1	—	—	1	9	9	—	—	—	*H*
2	1	—	4	3	2	2	2	1										
1	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	17	16	16	—	—	—	*I*
						1	—	—				5	5	5				
4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
2	—	—																
4	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
2	1	1																
3	4	3	12	8	8	1	—	—	1	—	—	3	—	—	1	—	—	*L*
—	4	3	1	—	—													
																		IV.
2	—	—	7	3	1	2	—	—	1	—	—	—	—	—	2	1	1	*A*
1	—	—	1	—	—	1	—	—										
3	2	2	8	9	4	—	5	5	5	—	—	3	—	—	—	—	—	*B*
3	—	—	5	1	1	—	1	1	2	—	—	2	—	—				
16	21	16	21	17	10	11	18	7	6	8	7	1	6	2	4	5	—	*C*
15	21	16	19	16	9	11	18	7	6	8	7	1	6	2	4	5	—	
15	11	6	23	27	16	9	6	3	3	—	—	2	3	3	1	1	1	*D*
1	3	1	—	5	1													
14	—	—	12	9	9	2	—	—	—	—	—	6	2	2	—	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
53	163	104	199	254	123	66	86	42	63	78	37	74	73	53	22	29	19	V.
53	163	104	199	254	123	66	86	42	63	78	37	74	73	53	22	29	19	
1	1	1	2	11	9	3	1	1	1	2	1	1	1	1	1	—	—	VI.
1	—	—	2	7	5	3	1	1	1	2	1	1	1	1	1	—	—	
142	43	43	137	50	45	60	14	13	52	16	16	38	14	14	9	1	1	VII.
82	—	—	12	5	5													
594	479	386	1 019	816	528	331	260	160	170	148	77	321	275	210	77	81	50	
194	219	147	283	375	172	90	122	52	80	109	52	100	108	67	27	48	19	
1 507	825	606	1 371	1 076	740	364	288	225	78	71	48	227	231	193	137	102	65	
919	479	291	550	518	320	147	124	89	50	48	35	113	95	75	57	49	32	

Yrkesgrupper	Blekinge län			Kristianstads län			Malmöhus					
							Malmö			Hälsingborg		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	171	212	115	224	317	198	147	299	100	118	71	62
Därav kvinnor	37	87	38	29	91	23	31	150	4	12	7	4
B Skogshushållning	—	2	2	9	14	12	1	10	10	—	21	21
II. Gruvdrift o. malmförädling	—	—	—	—	1	1	—	—	—	54	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	216	—	—	24	13	11	4	—	—	10	1	—
B Metall- och maskinindustri	14	7	5	5	6	4	59	16	7	27	—	—
Därav kvinnor							4	1	—			
C Trävaruindustri	2	1	—	3	1	—	19	6	2	1	—	—
Därav kvinnor							—	5	1			
D Byggnadsverksamhet	12	10	10	31	3	1	131	45	45	59	27	26
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	9	7	5	3	1	1
Därav kvinnor							2	5	3	1	—	—
F Textilindustri	—	—	—	1	—	—	9	4	1	8	—	—
Därav kvinnor							8	4	1	7	—	—
G Beklädnadsindustri	1	—	—	6	3	1	29	69	28	3	1	1
Därav kvinnor	1	—	—	1	3	1	24	66	25	2	1	1
H Närings- o. njutningsämnesindustri	6	29	28	7	3	2	67	6	1	7	1	1
Därav kvinnor				5	2	2	46	6	1	1	1	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	10	1	—	4	20	20
Därav kvinnor							10	1	—			
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	3	16	—	—	—	—
Därav kvinnor							3	15	—			
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—
Därav kvinnor							1	—	—			
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	2	—	—	1	—	—	76	25	22	20	1	1
Därav kvinnor							18	17	15	3	1	1
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	3	—	—	—	—	—	49	10	6	1	—	—
Därav kvinnor							40	7	5			
B Butiks- och magasinspersonal	11	7	6	2	—	—	80	59	34	6	—	—
Därav kvinnor	11	7	6	2	—	—	48	46	24	2	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	23	35	23	21	23	19	61	132	53	19	20	11
Därav kvinnor	21	34	22	20	23	19	56	131	52	16	20	11
D Landtransport	17	16	10	2	—	—	52	217	30	13	10	6
Därav kvinnor	4	5	2				10	134	6	—	1	1
E Vattentransport	24	5	5	1	—	—	29	—	—	30	17	17
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	175	192	136	102	177	95	573	854	498	154	137	114
Därav kvinnor	175	192	136	102	177	95	572	854	498	154	137	114
VI. Allmän och litterär verksamhet	1	—	—	—	1	1	4	6	2	2	1	—
Därav kvinnor	1	—	—				4	6	2	2	1	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	149	95	88	47	20	19	170	157	157	64	30	25
Därav kvinnor							8	—	—	6	—	—
Summa för nov. månad år 1919	827	611	428	486	582	364	1 584	1 941	1 003	603	359	306
Därav kvinnor	250	325	204	159	296	140	885	1 448	637	206	169	133
" " " månad år 1918	682	510	401	596	721	479	2 426	1 674	1 301	746	493	401
Därav kvinnor	271	257	181	227	313	172	1 381	1 090	797	369	258	198

län	Övriga anstalter			Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			Skaraborgs län			
							Göteborg			Övriga anstalter									
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																			I.
	512	586	404	88	121	54	138	68	40	117	85	60	36	32	15	147	225	75	
	33	108	25	15	30	4	10	14	1	32	24	12	1	14	1	12	112	10	*A*
	—	—	—	10	18	12	2	2	2	—	20	20	5	5	5	4	2	2	*B*
	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	II.
																			III.
	14	2	2	5	—	—	12	6	4	13	5	5	—	—	—	12	4	4	*A*
	42	11	11	11	—	—	202	98	82	3	—	—	22	9	6	1	2	1	*B*
							3	2	—										
	15	1	—	11	—	—	27	20	17	5	4	4	3	2	2	1	—	—	*C*
	1	—	—																
	63	12	12	14	1	—	152	106	95	20	19	19	37	23	23	6	4	4	*D*
	10	8	8	—	—	—	5	5	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	*E*
	2	—	—				—	1	—										
	11	3	3	2	4	3	17	18	17	—	—	—	16	9	9	—	—	—	*F*
	8	3	3	1	4	3	7	1	1				2	2	2				
	2	5	5	1	4	1	25	9	5	—	—	—	16	16	14	—	—	—	*G*
	1	4	4	1	3	1	22	4	1				15	16	14				
	27	5	5	2	3	3	114	40	31	3	2	—	4	1	1	11	19	9	*H*
	12	2	2	1	1	1	89	27	20	—	1	—	1	1	1	7	15	5	
	—	—	—	—	—	—	—	3	2	5	—	—	—	—	—	7	7	7	*I*
							—	3	2										
	—	—	—	—	—	—	6	10	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
							2	5	2										
	1	—	—	—	—	—	7	8	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
							—	1	1										
	10	3	3	1	—	—	8	14	13	—	—	—	10	1	1	8	1	1	*L*
	3	1	1				1	—	—										
																			IV.
	—	—	—	1	—	—	28	20	8	2	1	1	1	—	—	2	—	—	
							5	2	1							1	—	—	*A*
	9	4	4	3	1	1	86	66	47	3	1	—	1	2	1				
	6	3	3	1	—	—	14	18	5	1	—	—	1	1	—	9	7	4	*B*
	23	26	22	1	6	1	44	57	19	17	17	14	—	7	3	9	34	8	
	22	23	19	1	5	1	36	51	13	17	17	14	—	7	3	6	32	6	*C*
	28	15	12	9	4	4	97	141	62	3	1	—	7	—	—	—	—	—	
	3	1	1				5	30	—										*D*
	19	—	—	5	—	—	80	12	11	10	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
	—	—	—	—	—	—	—	11	11	—	—	—	—	—	—	2	2	2	*F*
	177	216	143	52	75	39	615	944	600	66	79	36	39	66	20	89	161	56	
	177	216	143	52	75	39	615	940	597	66	79	36	39	66	20	89	161	56	V.
	2	2	2	1	2	2	15	25	8	—	6	4	—	1	—	—	—	—	
	1	—	—	1	2	2	11	22	5	—	5	3	—	1	—				VI.
	199	91	89	12	7	7	434	518	514	95	37	37	121	48	47	50	18	18	
	2	—	—	1	—	—	3	—	—	1	—	—							VII.
	1 164	990	725	229	246	127	2 115	2 201	1 601	363	277	200	320	222	147	358	486	191	
	271	361	201	74	120	51	823	1 121	649	117	126	65	59	108	41	115	320	77	
	1 178	972	800	258	194	136	3 002	3 017	2 344	411	360	288	3 439	627	530	388	388	228	
	309	320	222	106	108	63	1 824	1 421	951	120	139	79	2 678	353	303	195	234	120	

Yrkesgrupper	Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län			Kopparbergs län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	49	52	34	222	310	170	351	328	214	41	37	22
Därav kvinnor	14	25	12	57	154	50	57	117	50	9	20	7
B Skogshushållning	8	9	9	23	35	26	5	11	10	49	15	14
II. Gruvdrift o. malmförädling	—	—	—	14	9	9	2	10	1	60	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	—	—	—	6	1	1	1	—	—	9	1	1
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	1	—	—	28	23	14	14	5	3	25	11	10
Därav kvinnor												
C Trävaruindustri	9	1	1	9	5	1	7	1	1	6	1	1
Därav kvinnor												
D Byggnadsverksamhet	5	2	2	30	2	2	29	9	9	48	26	26
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
F Textilindustri	1	—	—	1	—	—	1	2	2	—	—	—
Därav kvinnor							1	2	2			
G Beklädnadsindustri	—	—	—	10	11	1	—	1	1	2	—	—
Därav kvinnor				4	10	—	—	1	1			
H Närings- o. njutningsämnesindustri	—	—	—	15	10	7	3	4	3	7	—	—
Därav kvinnor				8	9	6	2	2	1			
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—
Därav kvinnor							—	1	1			
J Trämasse- o. pappersindustri	1	—	—	2	12	—	—	1	1	5	—	—
Därav kvinnor				1	12	—	—	1	1			
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	5	4	2	9	4	4	5	—	—
Därav kvinnor							—	1	1			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor				2	—	—						
B Butiks- och magasinspersonal	—	—	—	2	2	2	—	—	—	—	1	—
Därav kvinnor				1	2	2				—	1	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	4	10	8	19	36	6	17	32	23	40	52	33
Därav kvinnor	4	10	8	17	36	6	17	31	23	33	48	29
D Landtransport	2	1	1	19	13	5	11	6	3	12	7	5
Därav kvinnor				4	—	—	3	—	—			
E Vattentransport	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	81	105	66	245	368	202	137	152	91	118	151	97
Därav kvinnor	81	105	66	245	368	202	137	152	91	118	151	97
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	2	5	5	—	2	1	2	8	3
Därav kvinnor				2	5	5	—	2	1	2	8	3
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	53	55	54	131	503	91	150	53	53	120	25	24
Därav kvinnor	1	—	—									
Summa för nov. månad år 1919	214	235	175	792	1 349	544	737	622	421	549	335	236
Därav kvinnor	100	140	86	341	596	271	217	310	172	162	228	136
» » » månad år 1918	195	231	145	743	1 009	541	761	615	413	431	359	258
Därav kvinnor	130	160	97	320	452	247	276	335	215	194	202	145

Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			Hela riket			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																		I.
26	16	9	7	7	4	32	16	10	20	19	16	5	7	3	4 781	4 338	2 724	
10	5	3	1	3	1	7	12	7	10	11	10	2	5	2	542	1 330	374	*A*
5	4	4	—	—	—	42	13	13	60	15	15	3	3	2	437	416	378	*B*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	157	21	12	II.
																		III.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	393	50	42	
															—	7	4	*A*
16	6	4	2	2	2	3	—	—	6	2	2	4	1	1	879	339	242	
															38	23	12	*B*
10	2	1	14	11	11	6	—	—	4	—	—	4	5	5	247	98	70	
															2	11	6	*C*
75	77	69	14	9	9	1	1	—	33	18	18	39	28	23	1 632	727	661	*D*
2	4	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	37	25	
1	3	3													7	12	8	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	111	90	52	
															52	62	25	*F*
1	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	1	—	—	196	202	112	
												1	—	—	155	187	101	*G*
23	5	5	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	612	426	364	
5	—	—	—	1	—										229	128	75	*H*
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	63	70	63	
															25	28	28	*I*
3	—	—	6	7	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	44	78	26	
															19	65	15	*J*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	14	12	
															5	6	5	*K*
3	2	2	1	—	—	3	1	1	—	—	—	2	1	1	297	114	99	
															36	25	21	*L*
																		IV.
—	2	2	—	—	—	—	—	—	5	2	2	1	—	—	254	79	39	
												1	—	—	133	25	11	*A*
3	7	5	5	1	1	2	1	—	12	7	5	2	—	—	519	418	302	
2	4	2	3	—	—	—	1	—	5	4	2	1	—	—	211	172	97	*B*
11	7	6	9	17	11	35	28	15	10	11	9	18	32	18	785	1 112	629	
11	7	6	8	16	10	32	28	15	8	10	8	18	32	18	712	1 076	598	*C*
11	20	19	4	5	1	9	3	3	—	—	—	6	3	3	532	711	299	
2	1	1	—	1	—	2	1	1							38	195	20	*D*
5	—	—	3	—	—	3	—	—	—	—	—	2	5	2	323	52	48	
												—	1	—	—	1	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	89	38	
															—	25	24	*F*
119	134	117	70	70	39	93	98	65	78	91	62	74	113	68	6 126	7 655	4 864	V.
119	134	117	70	70	39	93	98	65	78	91	62	74	118	68	6 124	7 649	4 859	
3	5	4	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	155	142	82	VI.
3	5	4	1	2	1										142	126	66	
83	55	53	77	64	63	43	7	7	49	11	9	51	41	36	4 218	2 906	2 397	VII.
															128	25	14	
399	346	304	215	196	149	276	169	115	277	176	138	214	240	163	22 827	20 184	18 575	
153	159	136	83	93	51	134	140	88	101	116	82	97	151	88	8 598	11 178	6 358	
411	367	304	216	198	137	349	276	177	200	122	85	208	249	164	28 159	22 541	16 498	
177	169	124	90	95	62	172	178	105	81	84	54	125	132	99	13 566	11 403	7 416	

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under oktober och november månader 1919. De noteringar av minutbandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens 44 ombudsorter (sid. 86—87), hava inhämtats och bearbetats på samma sätt, som tidigare varit fallet. Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under oktober och november inträffade prisförändringarna å de särskilda varuslagen.

Bland de varuslag, som sedan september varit föremål för *prisstegring*, torde särskilt böra nämnas smör, ägg, kaffe samt ved. De på vissa orter konstaterade kraftiga prisökningarna å sistnämnda varuslag kunna givetvis ställas i samband med den i augusti vidtagna taxeförhöjningen vid statens järnvägar. Även sockerpriset har å en del ombudsorter visat en tydlig inverkan av de ökade fraktkostnaderna. I stort sett *oförändrade* under redovisningsmånaderna hava varit medelpriserna å mjölk, potatis och salt sill, vidare mjöl och vissa brödsorter. Rörande den starka förskjutningen i medelpriset å »vetebröd, bakat med mjölk» må hänvisas till framställningen i Soc. Medd., årg. 1919, sid. 1031. Samtliga under denna rubrik upptagna noteringar avse numera matbröd, bakat av vetemjöl och mjölk. En tydligt *nedåtgående* tendens har kunnat iakttagas beträffande bl. a. följande varuslag: ost, margarin, ärter och bruna bönor, samtliga noterade slag av kött och fläsk samt fotogen. Särskilt i fråga om kött har prissänkningen varit i ögonen fallande.

Kreaturspriserna, beräknade i genomsnitt för Stockholm, Malmö och Göteborg meddelas i tabellen å sid. 88—89. Som synes av denna tabell, har det under hela det föregående kvartalet iakttagna prisfallet å samtliga kreatursslag under redovisningsmånaderna fortsatt med oförminskad styrka. Även svinpriserna, vilka under senare hälften av tredje kvartalet visade en tydligt stigande tendens, voro under oktober i nedåtgående; under november synas däremot svinpriserna hava varit i stort sett oförändrade.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar under kristiden. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med november 1919, meddelas nedanstående indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1919, sid. 1033—1036).

	Juli 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	4:e kvartalet 1916
Aritmetiska (»ovägda») medeltal	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175
»Vägda» medeltal	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152

Medelpris å 44 orter, oktober 1919.

Varuslag	Kvantitet	Okt. 1919	Sept. 1919	Okt. 1918	Okt. 1913	Höjning (+) eller sänkning (—) från okt. 1913 till okt. 1919	Höjning (+) eller sänkning (—) från okt. 1918 till okt. 1919
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	47	46	39	14	+ 235·7	+ 20·5
handskummad	»	—	—	24	8	—	—
separerad	»	22	22	20	6	+ 266·7	+ 10·0
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	700	668	724	241	+ 190·5	— 3·3
mat- (lands-)	»	690	668	722	219	+ 215·1	— 4·4
Margarin, växt-	»	383	396	—	138	+ 177·5	—
Ägg, färska	tjog	679	594	904	180	+ 277·2	— 24·9
Potatis: gammal	5 l.	52	53	82	26	+ 100·0	— 36·6
»	hl.	826	785	1655	—	—	— 50·1
Ärter, gula	kg.	73	80	63	31	+ 135·5	+ 15·9
Bruna bönor	»	166	197	141	47	+ 253·2	+ 17·7
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	78	77	[1]) 73	31	+ 151·6	+ 6·8
råg-, svenskt, bästa sort	»	56	56	56	21	+ 166·7	+ 0·0
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	73	73	—	27	+ 170·4	—
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	97	97	80	36	+ 169·4	+ 21·3
ris-, bästa sort svenska	»	164	151	—	41	+ 300·0	—
Rågbröd:							
hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	103	101	88	41	+ 151·2	+ 17·0
mjukt: limpa, söt	»	99	99	89	38	+ 160·5	+ 11·2
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	67	64	59	30	+ 123·3	+ 13·6
Vetebröd:							
skorpor, runda, ordinära	»	231	234	205	75	+ 208·0	+ 12·7
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	116	119	102	43	+ 169·8	+ 13·7
mjukt, billigaste sort: bakat med mjölk	»	136	173	166	60	+ 126·7	— 18·1
Nötkött, färskt: stek	»	500	562	676	125	+ 300·0	— 26·0
soppkött	»	428	489	608	103	+ 315·5	— 29·6
Kalvkött, stek: gödkalv	»	564	606	704	132	+ 327·5	— 19·9
spädkalv	»	337	358	463	74	+ 355·4	— 27·2
Fårkött: färskt, stek	»	474	587	726	129	+ 367·4	— 34·7
salt, svenskt	»	459	526	669	118	+ 289·0	— 31·4
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	578	592	458	137	+ 321·9	+ 26·2
salt, svenskt »	»	595	602	482	144	+ 313·2	+ 23·4
Sill, salt, prima	»	149	147	151	45	+ 231·1	— 1·3
Kaffe (obränt), prima Santos	»	343	336	313	162	+ 111·7	+ 9·6
Socker, bit-	»	133	133	97	67	+ 98·5	+ 37·1
Fotogen, Water White	l.	46	48	—	21	+ 119·0	—
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	8450	8200	8270	2580	+ 227·5	+ 2·2
barr-, » »	»	6940	6750	7020	2060	+ 236·9	— 1·1
Bränntorv	100 kg.	866	829	980	196	+ 341·8	— 11·6
Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	—	—	—	399	—	—
engelska hushålls-(fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	233	—	—
Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	—	—	—	158	—	—
engelsk kamin- (okrossad) hemkörd	»	—	—	—	188	—	—

[1]) 75 %-utmalning.

Medelpris å 44 orter, november 1919.

Varuslag	Kvantitet	Nov. 1919	Okt. 1919	Nov. 1918	Nov. 1913	Höjning (+) eller sänkning (−) från nov. 1913 till nov. 1919	Höjning (+) eller sänkning (−) från nov. 1918 till nov. 1919
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	47	47	46	14	+ 235·7	+ 2·2
handskummad	»	—	—	29	8	—	—
separerad	»	22	22	23	6	+ 266·7	− 4·3
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	733	700	725	241	+ 204·1	+ 1·1
mat- (lands-)	»	727	690	724	219	+ 232·0	+ 0·4
Margarin, växt-	»	383	383	—	138	+ 177·5	—
Ägg, färska	tjog	827	679	1006	205	+ 303·4	− 17·8
Potatis: gammal	5 l.	53	52	85	27	+ 96·3	− 37·6
»	hl.	873	826	1581	—	—	− 44·8
Ärter, gula	kg.	70	73	80	31	+ 125·8	− 12·5
Bruna bönor	»	155	166	250	46	+ 237·0	− 38·0
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	78	78	[1]) 73	31	+ 151·6	+ 6·8
råg-, svenskt, bästa sort	»	57	56	56	21	+ 171·4	+ 1·8
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	73	73	—	26	+ 180·8	—
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	95	97	100	36	+ 163·9	− 5·0
ris-, bästa sort svenska	»	167	164	72	41	+ 307·5	+ 131·9
Rågbröd:							
hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	103	103	88	41	+ 151·2	+ 17·0
mjukt: limpa, söt	»	100	99	90	38	+ 163·2	+ 11·1
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	67	67	59	30	+ 123·3	+ 13·6
Vetebröd:							
skorpor, runda, ordinära	»	229	231	208	75	+ 205·3	+ 10·1
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	115	116	104	43	+ 167·4	+ 10·6
mjukt, billigaste sort: » » mjölk	»	133	136	168	60	+ 121·7	− 20·8
Nötkött, färskt: stek	»	457	500	646	122	+ 274·6	− 29·3
soppkött	»	388	428	578	101	+ 284·2	− 32·9
Kalvkött, stek: gödkalv	»	533	564	516	132	+ 303·8	+ 3·3
spädkalv	»	319	337	350	73	+ 337·0	− 8·9
Fårkött: färskt, stek	»	482	474	707	127	+ 240·2	− 38·9
salt, svenskt	»	485	459	657	116	+ 275·0	− 33·8
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	557	578	527	135	+ 312·6	+ 5·7
salt, svenskt »	»	586	595	544	142	+ 312·7	+ 7·7
Sill, salt, prima	»	149	149	158	45	+ 231·1	− 5·7
Kaffe (obränt), prima Santos	»	344	343	312	162	+ 112·3	+ 10·3
Socker, bit-	»	134	133	97	67	+ 100·0	+ 38·1
Fotogen, Water White	l.	46	46	—	21	+ 119·0	—
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	8830	8450	8300	2590	+ 240·9	+ 6·4
barr-, » »	»	7160	6940	7070	2060	+ 247·6	+ 1·3
Bränntorv	100 kg.	876	866	1028	196	+ 346·9	− 14·8
Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	—	—	—	396	—	—
engelska hushålls-(fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	230	—	—
Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	—	—	—	157	—	—
engelsk kamin- (okrossad) hemkörd	»	—	—	—	186	—	—

[1]) 75 %-utmalning.

	Juli 1914	1:a kvartalet 1917	2:a kvartalet 1917	3:e kvartalet 1917	4:e kvartalet 1917	1:a kvartalet 1918	2:a kvartalet 1918	3:e kvartalet 1918	4:e kvartalet 1918	1:a kvartalet 1919	2:a kvartalet 1919	3:e kvartalet 1919	Okt. 1919	Nov. 1919
Aritmetiska (»ovägda») medeltal	100	190	197	208	235	268	305	330	372	364	352	343	333	332
»Vägda» medeltal . .	100	166	175	181	201	227	255	277	320	335	328	311	307	309

Enligt vad den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, lyse och bränsle alltsedan mitten av året varit praktiskt taget oförändrad. Beträffande livsmedelskostnaderna å *olika orter* i riket hänvisas till tabellerna å sid. 84—85. I den första av dessa tabeller lämnas för de olika orterna en redogörelse för stegringen av ovannämnda utgiftsposter från juli 1914 till olika tidpunkter under kristiden, medan i tabellen å sid. 85 en jämförelse anställts mellan storleken av dessa utgifter å de olika ombudsorterna och det för riket i dess helhet beräknade medeltalet, som härvid satts = 100.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar under kristiden. Det må emellertid noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, lyse och bränsle. För att däremot få en fullständig bild av prisstegringens inverkan å en familjs hela utgiftsstat måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även *övriga* i budgeten ingående poster, såson hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 9—12 av Sociala Meddelanden (sid. 1037 ff.), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 oktober 1919 till c:a 157 %, samma stegringssiffra som vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 juli 1919.[1]

[1] Sedan denna redogörelse lämnats, har ytterligare en beräkning angående levnadskostnadsstegringen under kristiden slutförts. Enligt denna undersökning, för vilken en närmare redogörelse kommer att lämnas i häfte n:r 2, uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring *den 1 januari 1920* till c:a 159 %.

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle åren 1914—1919 för en normalfamilj med en utgiftsstat år 1914 av c:a 2 000 kronor.

Juli 1914 = 100.

Ort	1914		1915	1916	1917	1918		1919			Okt.[1]	Nov.[1]
	Juli	2:dra halv-året				1:sta halv-året	2:dra halv-året	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet		
Stockholm	100	106	124	140	178	253	319	352	342	319	314	315
Södertälje	100	108	124	141	178	246	306	337	332	313	307	310
Uppsala	100	109	126	143	187	250	312	348	343	328	323	324
Nyköping	100	105	121	138	182	243	296	343	329	299	303	304
Eskilstuna	100	106	121	136	183	243	294	334	332	305	300	303
Linköping	100	106	125	142	187	242	299	341	332	308	306	305
Norrköping	100	106	122	137	178	239	292	333	324	299	301	299
Motala	100	106	127	146	192	251	311	350	338	317	318	319
Jönköping	100	104	122	140	183	245	297	333	332	315	309	315
Växjö	100	104	121	140	176	231	287	323	316	302	298	298
Kalmar	100	104	122	138	182	237	289	326	312	297	291	294
Västervik	100	103	117	138	178	236	288	317	310	293	293	299
Visby	100	104	117	134	171	223	273	311	300	289	284	288
Karlskrona	100	106	125	140	179	236	282	323	314	293	297	297
Kristianstad	100	108	128	143	186	254	306	335	328	302	305	303
Malmö	100	106	125	146	188	259	308	342	331	306	308	306
Lund	100	105	125	141	189	259	305	337	319	306	303	305
Landskrona	100	108	127	145	192	259	308	345	335	312	321	322
Hälsingborg	100	105	123	140	186	260	306	340	327	304	299	303
Ystad	100	105	125	141	184	255	303	336	318	296	296	300
Halmstad	100	106	125	140	181	244	301	331	316	297	292	302
Göteborg	100	104	125	143	190	264	312	352	346	312	314	316
Lysekil	100	103	117	135	177	235	284	320	316	287	292	295
Vänersborg	100	104	122	143	183	246	303	346	336	308	306	314
Borås	100	107	125	143	184	247	298	334	331	304	307	310
Tidaholm	100	104	123	142	177	234	290	331	317	303	301	298
Karlstad	100	108	122	141	182	245	302	341	338	318	310	319
Örebro	100	107	124	140	183	239	295	331	324	304	303	307
Kopparberg	100	105	119	139	179	240	295	337	333	313	309	317
Västerås	100	105	122	142	184	244	302	345	344	319	315	317
Falun	100	105	120	139	180	239	300	343	334	313	308	308
Domnarvet o. Borlänge	100	105	123	142	188	247	314	354	345	320	311	318
Ludvika	100	104	119	139	182	247	303	345	344	323	317	315
Gävle	100	107	121	140	182	244	302	341	333	319	313	309
Söderhamn	100	107	123	141	185	252	310	347	344	327	323	329
Sundsvall: staden	100	105	120	144	185	251	313	347	339	331	330	329
sågverksdistriktet	100	104	117	142	187	246	313	344	334	324	323	320
Nyland	100	104	114	138	180	229	296	324	323	308	301	300
Östersund	100	105	118	139	179	243	299	331	319	310	308	308
Umeå	100	104	117	139	184	235	294	332	322	312	305	304
Luleå	100	105	118	138	186	246	309	340	329	323	315	312
Boden	100	107	121	141	188	252	316	352	342	328	320	318
Malmberget o. Gällivare	100	105	113	129	171	230	298	337	333	319	317	319
Kiruna	100	104	113	128	169	230	295	332	330	323	313	310
Samtliga orter	**100**	**105**	**121**	**139**	**181**	**241**	**299**	**335**	**328**	**310**	**307**	**309**

[1]) Preliminära siffror.

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle åren 1913—1919 för en normalfamilj med en utgiftsstat år 1914 av ca 2 000 kronor.

Den genomsnittliga utgiftssumman för samtliga orter (»riksmedeltalet») = 100

Ort	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1918				1919		
							1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet
Stockholm	111	111	113	111	109	118	113	120	121	117	117	116	114
Södertälje	103	105	105	104	101	105	105	104	105	106	103	104	104
Uppsala	100	101	102	101	102	102	101	102	102	103	102	103	104
Nyköping	97	97	97	97	98	97	98	98	95	98	100	98	94
Eskilstuna	99	101	101	99	102	100	102	102	98	100	101	102	99
Linköping	97	97	100	99	100	97	98	97	96	99	99	99	97
Norrköping	100	102	104	101	102	101	102	102	99	102	102	102	99
Motala	92	93	96	97	98	96	96	96	95	97	96	95	94
Jönköping	99	97	97	97	98	97	98	99	96	97	96	98	98
Växjö	95	94	95	96	93	92	90	92	91	92	92	92	93
Kalmar	97	95	97	95	97	93	95	93	93	93	93	91	92
Västervik	97	96	95	97	97	95	96	96	95	95	93	93	93
Visby	100	99	97	97	95	92	93	93	91	93	93	92	94
Karlskrona	99	99	101	99	97	94	97	96	93	93	95	95	93
Kristianstad	94	94	98	95	95	96	97	97	95	94	92	93	90
Malmö	100	100	103	105	105	105	108	107	104	103	102	101	99
Lund	97	97	99	97	101	100	104	102	99	98	97	94	95
Landskrona	97	95	99	99	101	100	102	101	99	97	98	97	95
Hälsingborg	96	95	97	96	99	101	104	103	99	98	97	96	94
Ystad	97	95	98	96	97	98	102	100	97	96	95	92	91
Halmstad	99	97	99	97	96	97	96	99	97	97	95	93	92
Göteborg	102	100	105	105	107	109	112	112	107	106	108	108	103
Lysekil	102	101	100	101	101	100	102	100	98	99	99	100	96
Vänersborg	99	97	98	100	99	99	100	99	99	99	101	100	97
Borås	97	97	100	100	99	98	99	100	96	98	97	98	95
Tidaholm	94	94	96	97	93	92	91	93	92	92	94	92	93
Karlstad	101	101	100	101	100	101	101	101	100	101	101	102	102
Örebro	100	100	101	100	100	98	98	98	97	99	98	98	97
Kopparberg	96	95	95	96	96	96	97	96	94	97	98	98	98
Västerås	98	98	99	100	100	100	99	100	99	100	101	103	101
Falun	101	100	100	100	101	101	100	100	101	102	103	103	102
Domnarvet o. Borlänge	94	94	96	97	98	98	98	96	99	100	100	100	98
Ludvika	98	97	96	98	99	100	101	100	99	101	101	103	102
Gävle	102	102	101	102	102	102	102	103	102	102	103	103	104
Söderhamn	100	101	101	101	102	103	104	104	103	103	103	104	105
Sundsvall: staden	110	108	106	111	110	112	113	111	111	113	111	111	115
sågverksdistriktet	104	102	99	105	107	107	104	106	108	108	106	105	108
Nyland	106	105	98	104	104	102	100	99	105	103	102	103	104
Östersund	109	108	106	109	108	109	111	108	110	108	108	106	109
Umeå	105	103	99	102	104	100	100	99	99	102	101	101	103
Luleå	104	104	102	104	108	108	107	106	110	107	106	105	109
Boden	102	103	102	103	107	107	106	107	109	107	107	107	108
Malmberget o. Gällivare	110	111	103	103	105	109	105	107	111	111	112	113	114
Kiruna	113	110	104	104	105	109	106	108	112	110	111	113	117
Samtliga orter	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Livsmedelspriser å olika orter

Medelpris per år (1908—1918) och per månad

Obs.! Siffrorna för åren 1908—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	14	14	14	14	14	15	16	19
2	» handskummad	»	7	7	7	7	8	8	8	9	10
3	» separerad	»	—	—	5	5	6	6	6	7	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	226	220	222	228	237	236	239	292	*310
5	» mat- (lands-)	»	204	198	200	205	214	218	218	260	295
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	150	151	156	164	162	197	257
7	» halvfet, »	»	119	116	114	111	115	121	119	149	191
8	» skummjölks-, »	»	—	—	49	48	51	58	60	82	127
9	Margarin: högsta kvalitet	»	164	159	169	152	157	—	—	—	—
10	» lägsta »	»	119	116	125	116	122	—	—	—	—
11	» växtmargarin	»	—	—	—	126	132	135	144	170	216
12	Ägg: svenska, färska	tjog	148	151	149	149	161	159	171	198	237
13	» » konserverade	»			134	128	139	137	151	169	204
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	—	526
15	»	5 l.	32	28	27	29	32	28	30	36	33
16	» färsk	»			76	48	49	46	80	87	76
17	Ärter, gula	kg.	30	28	29	29	30	31	35	57	55
18	Bruna bönor	»	42	41	46	47	53	48	49	75	111
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort [8]	»	31	33	32	30	31	31	33	40	*38
20	» råg-, » » »	»	23	22	20	20	22	22	23	32	*29
21	» rågsikt-, » » »	»	29	28	26	25	27	27	29	39	*34
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 33	[1] 33	34	32	36	36	42	52	50
23	» ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2] 59	[2] 60	39	39	40	41	41	46	52
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	41	40	40	39	41	41	43	54	58
25	» mjukt, limpa, söt	»	39	39	39	37	38	38	40	48	49
26	» » » sur	»	28	28	28	27	29	30	31	38	38
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära [9]	»	73	74	76	74	76	76	78	88	90
28	» mjukt, billigaste sort (bakat med vatten [9])	»	51	53	45	44	45	43	46	53	54
29	» » » » mjölk [9])	»			61	60	61	60	61	67	66
30	Nötkött, färskt: stek	»	109	104	98	96	111	122	116	140	193
31	» soppkött	»	91	85	78	78	91	100	95	119	169
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	122	120	117	116	123	131	130	154	203
33	» spädkalv	»	66	63	60	58	65	72	70	87	122
34	Fårkött: färskt, stek	»	125	121	118	115	124	133	130	158	215
35	» salt, svenskt	»	—	—	103	102	105	114	118	139	194
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	119	121	140	184
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	114	121	129	120	123	133	129	191	233
38	» salt, svenskt »	»	121	127	138	129	129	140	137	198	246
39	» » amerikanskt	»	121	128	149	139	136	—	—	—	—
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	75	76	80	99
41	» gädda	»	—	—	—	—	—	108	110	117	149
42	» sill	»	28	28	31	31	32	34	35	45	68
43	» strömming	»	37	37	36	36	36	38	39	48	56
44	» torsk	»	—	—	—	—	—	55	57	62	82
45	» rödspotta (»spätta»)	»	81	79	80	79	77	79	81	89	123
46	salt: sill, prima	»	38	37	[3] 39	[3] 39	[3] 41	[3] 45	45	57	97
47	» strömming	»	25	23	23	25	25	30	31	36	61
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	60	61	54	51	52	56	58	72	111
49	» » » rundskuren	»			—	—	—	76	77	91	139
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 116	[4] 115	125	155	176	170	159	161	209
51	Socker, bit-	»	66	67	71	69	72	67	65	66	*68
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	10	10	13
53	Svagdricka	l.	—	—	6	6	6	6	6	7	8
54	Fotogen, Water White	»	[5] 18	[5] 18	17	15	17	20	21	23	27
55	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	2680	2520	2280	2280	2360	2560	2630	2890	3810
56	» barr- »	»	2140	2020	1810	1810	1880	2040	2110	2310	3060
57	Bränntorv	100 kg.	[6] 80	[6] 74	187	185	187	196	220	290	385
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	388	376	373	373	397	401	411	531	717
59	» eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	234	242	367	543
60	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	139	134	130	132	155	165	157	211	292
61	» eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	159	156	177	189	190	248	339

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp- [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Upp- orter. — [8]) Uppgifterna avse 1917—aug. 1919 75 % utmalning. — [9]) Å de orter, där i samband med den stat- serna från och med febr. 1917 sådana brödslag, som närmast motsvara de i varulistan angivna kvaliteterna. — *socker* sedan den 1 juli 1916, å *mjöl* från den 27 nov. 1916 t. o. m. aug. 1919, å *smör* från slutet av år juni 1919, å *ärter* och *bruna bönor* under tiden 27 mars 1917—mitten av april 1919, å *gryn* från april 1917 1917—23 april 1919, å *kalvkött* under tiden 19 maj—17 sept. 1917 och 22 nov. 1918—17 april 1919 samt under tiden dec. 1917—19 jan. 1919 och *margarin* under tiden febr.—26 maj 1919.)

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1919 för 44 orter.

1917	1918	Okt. 1918	Nov. 1918	Dec. 1918	Jan. 1919	Febr. 1919	Mars 1919	April 1919	Maj 1919	Juni 1919	Juli 1919	Aug. 1919	Sept. 1919	Okt.[10]) 1919	Nov.[10]) 1919	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
25	× 38	× 39	× 46	× 46	× 47	× 47	× 47	48	51	49	46	47	46	47	47	1
15	× 24	× 24	× 29	× 29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
12	× 19	× 20	× 23	× 23	× 23	× 23	× 23	24	25	24	22	22	22	22	22	3
× 401	× 587	× 724	× 725	× 726	× 725	× 725	× 725	832	776	739	708	698	668	700	733	4
× 358	× 546	× 722	× 724	× 723	× 724	× 724	× 723	832	794	732	692	700	668	690	727	5
× 305	× 372	× 460	× 515	× 515	× 515	× 515	× 516	× 516	761	727	703	682	662	641	625	6
× 234	× 332	× 410	× 485	× 485	× 485	× 485	× 486	× 485	561	539	525	525	508	481	462	7
× 167	× 220	× 260	× 335	× 335	× 335	× 335	× 335	× 335	373	374	373	239	325	293	297	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	× 474	× 474	× 475	× 474	466	445	410	396	383	383	11
343	725	904	1006	1121	1126	812	610	516	496	526	544	582	594	679	827	12
307	615	[7]) 856	949	1049	1061	[7])755	[7]) 623	[7]) 547	—	—	—	—	[7]) 600	675	724	13
× 955	× 1200	× 1655	× 1581	× 1816	× 1781	× 1936	× 2198	× 2003	1134	877	687	—	785	826	873	14
× 58	× 68	× 82	× 85	× 90	× 92	× 97	× 100	× 101	75	54	46	—	53	52	53	15
146	237	—	—	—	—	—	—	—	—	—	143	61	—	—	—	16
× 63	× 66	× 63	× 80	× 81	× 81	× 81	× 80	× 81	81	81	81	81	80	73	70	17
199	× 173	× 141	× 250	× 250	× 250	× 250	× 250	× 250	239	242	220	203	197	166	155	18
× 42	× 50	× 73	× 73	× 73	× 73	× 73	× 73	× 73	× 73	× 73	× 73	× 73	77	78	78	19
× 36	× 41	× 56	× 56	× 56	× 56	× 56	× 56	× 56	× 56	× 56	× 56	× 56	56	56	57	20
—	—	—	—	—	—	—	—	× 73	× 73	× 73	× 73	× 73	73	73	73	21
× 68	× 82	× 80	× 100	× 100	× 101	× 101	× 101	× 101	× 100	101	100	98	97	97	95	22
× 75	× 78	—	× 72	× 90	× 90	× 90	× 91	× 82	× 82	83	84	85	151	164	167	23
× 62	× 73	× 88	× 88	× 90	× 91	× 90	91	92	93	94	97	99	101	103	103	24
× 60	× 75	× 89	× 90	× 92	× 92	× 93	94	94	94	95	97	97	99	99	100	25
× 45	× 49	× 59	× 59	× 61	× 62	× 62	63	63	63	62	63	63	64	67	67	26
× 117	× 180	× 205	× 208	× 228	× 228	× 226	225	229	226	233	234	235	234	231	229	27
× 68	× 88	× 102	× 104	× 114	× 114	× 115	115	116	115	116	117	118	119	116	115	28
× 83	× 144	× 166	× 168	× 174	× 175	× 176	176	181	181	180	180	179	173	136	133	29
219	567	676	646	633	634	596	590	591	586	585	603	599	562	500	457	30
193	507	608	578	563	562	523	513	517	513	514	525	523	489	428	388	31
× 215	546	704	× 516	× 350	× 350	× 350	× 350	484	567	586	611	617	606	564	533	32
× 148	357	463	× 350	× 250	× 250	× 250	× 250	310	317	326	344	357	358	337	319	33
258	626	726	707	701	705	666	666	671	649	648	639	628	587	474	432	34
241	546	669	657	654	653	606	590	588	576	573	561	571	526	459	435	35
261	509	579	597	675	697	660	580	595	525	—	—	—	—	470	453	36
× 270	× 388	× 458	× 527	× 538	621	691	717	679	572	552	568	579	592	578	557	37
× 287	× 404	× 482	× 544	× 549	629	704	723	670	596	575	585	592	602	595	586	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
122	211	250	260	260	241	240	238	210	145	157	187	200	197	210	203	40
188	317	373	381	391	393	382	377	316	256	286	333	338	332	335	331	41
91	149	209	168	166	99	70	69	106	121	123	131	132	131	117	112	42
65	123	157	172	165	134	112	114	125	105	104	102	107	99	118	126	43
111	196	248	232	229	214	190	191	172	134	142	136	144	141	155	149	44
167	295	365	354	356	299	284	298	253	181	213	225	235	224	235	238	45
105	145	151	158	160	156	153	153	148	145	143	142	146	147	149	149	46
73	100	126	126	125	127	118	110	119	111	110	111	104	101	88	80	47
152	293	355	355	345	324	289	293	263	251	217	195	193	180	157	154	48
191	343	450	423	425	—	406	396	308	325	288	280	265	263	218	219	49
× 315	× 307	× 313	× 312	× 300	× 300	× 300	× 300	× 300	× 300	× 292	305	323	336	343	344	50
× 70	× 92	× 97	× 97	× 97	× 131	× 132	× 132	× 132	× 132	× 132	× 132	× 133	× 133	× 133	× 134	51
19	31	33	33	34	34	34	34	33	32	31	31	31	31	30	30	52
10	14	15	16	16	15	15	16	16	16	16	16	16	16	16	17	53
37	—	—	—	×× 101	×× 111	113	100	88	75	73	54	49	48	46	46	54
5520	7850	8270	8300	8360	8240	8090	7950	8000	7950	8010	7930	8070	8200	8450	8830	55
4500	6620	7020	7070	7030	6880	6740	6570	6590	6590	6570	6320	6570	6750	6940	7160	56
670	1035	876	1028	1017	1046	971	947	947	927	871	775	781	829	866	876	57
803	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58
707	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59
413	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60
521	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	61

gifterna för åren 1910—1913 avse sill av märket »K. K. K.». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — gifterna avse för okt. 1918 fyra orter samt för febr. 1919 sju, för mars sex, för april två och för sept. tre liga regleringen av brödsäd rena vetebrödstyper utan inblandning av rågmjöl ej saluföras, avse de meddelade pri-
[10]) Preliminära siffror. — × Maximipris. — ×× Eljest fastställda pris. — (Maximipris har varit rådande å 1916 till den 17 april 1919, å *bröd* under tiden 4 jan. 1917—24 febr. 1919, å *kaffe* från febr. 1917 t. o. m. till mitten av maj 1919, å *potatis* (gammal) under tiden 16 april 1917—5 maj 1919, å *ost* under tiden 21 aug. å *mjölk* under tiden 19 mars 1918—17 april 1919. *Fläsk* kan anses hava varit underkastat statsreglering

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1908—1918) och per månad

Kreatursslag	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:										
Extra prima[1])	54	46	47	50	57	61	61	94	—	119
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	46	40	41	42	49	55	53	77	100	106
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	43	36	37	36	43	50	48	71	91	95
» 3. Mindre feta[2])	35	27	28	25	34	41	36	53	76	76
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[3])	59	52	55	58	63	66	66	93	115	129
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	52	45	44	46	54	60	58	80	105	117
» 2. Mindre feta	44	36	36	36	44	50	47	65	87	91
Tjurar:										
Extra prima[4])	56	46	49	55	62	65	63	90	—	122
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	48	42	43	46	56	62	58	82	105	112
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	44	38	40	43	52	58	54	76	100	103
» 3. Mindre köttiga[5])	39	32	33	33	43	50	44	60	89	86
Oxar:										
Extra prima[6])	58	—	47	50	58	63	61	92	—	126
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	49	43	43	44	52	57	54	78	104	115
» 2. Mindre feta[7])	43	34	36	38	44	48	45	66	89	92
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[8])	63	60	61	60	68	73	67	87	105	104
» (70—90 »)[8])	56	55	55	52	60	67	62	79	99	96
Skummjölkskalvar	41	39	40	41	48	57	49	69	85	83
Får:										
Yngre, feta[9])	52	50	51	51	58	58	55	70	92	113
Äldre, »[9])	46	45	45	42	48	53	47	62	88	101
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	56	69	77	64	78	82	74	129	168	167
Rena, större svin (100—170 kg.)	55	68	78	62	71	81	71	131	164	157
Suggor	46	58	67	53	60	68	58	122	151	160

[1]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö, för 1914 och 1915 endast Malmö, för 1917 Stockholm och Malmö. — [2]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö, för 1914—april 1918 1914 avse endast Malmö, för okt. 1914—dec. 1915 Stockholm och Malmö, för april 1917—april 1918 endast 1918 avse Stockholm och Malmö. — [6]) Uppgifterna avse för år 1910 Stockholm och Malmö, 1911 endast Malmö, samt därefter Stockholm och Malmö. — [7]) Uppgifterna avse för jan., maj, juni och okt. 1918 samt för juli Stockholm och Malmö. — [9]) Uppgifterna för åren 1908—1909 avse endast Göteborg. —

priser

vande vikt)

Göteborg 1908—nov. 1919.

(okt. 1918—nov. 1919) för alla tre orterna.

1918	Okt. 1918	Nov. 1918	Dec. 1918	Jan. 1919	Febr. 1919	Mars 1919	April 1919	Maj 1919	Juni 1919	Juli 1919	Aug. 1919	Sept. 1919	Okt. 1919	Nov. 1919
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
309	365	343	350	336	332	321	326	305	315	305	270	242	222	204
262	310	299	294	284	273	269	270	259	262	256	220	196	187	178
233	272	257	251	242	236	235	238	226	225	215	188	167	158	151
184	207	194	186	177	169	168	171	157	160	146	123	110	104	97
339	400	376	376	363	353	344	351	335	343	328	289	252	227	215
289	346	330	322	315	299	290	296	281	285	275	241	220	204	191
231	272	254	244	237	225	224	230	223	223	210	182	167	156	149
315	372	344	340	328	314	308	305	288	292	284	260	218	207	199
278	327	312	302	292	276	265	266	257	254	251	223	198	181	175
259	307	292	281	268	252	245	247	239	235	233	202	181	165	157
218	252	236	222	213	202	201	203	196	191	186	160	144	138	132
342	400	394	393	361	—	336	337	340	341	320	286	255	233	214
293	342	337	334	322	302	292	294	281	283	274	242	219	205	186
230	258	271	240	252	229	228	232	224	233	208	181	163	157	149
299	363	363	—	—	—	—	291	346	354	340	310	298	290	275
281	325	287	213	213	213	213								
243	311	281	198	198	197	193	228	267	292	257	231	222	216	204
299	349	342	342	333	295	310	320	298	295	271	244	204	173	170
278	324	318	325	322	277	282	290	274	269	250	231	190	152	144
220	262	304	301	381	437	456	382	312	325	319	340	372	329	332
172	202	227	227	323	428	448	369	300	320	314	334	369	325	327
221	263	306	306	272	396	402	327	247	249	230	239	276	244	241

—juni 1918 endast Malmö samt därefter Stockholm och Malmö. — [3]) Uppgifterna för åren 1912—1917 avse endast Malmö samt därefter Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna för år 1911 och för maj—sept. Malmö samt därefter Stockholm och Malmö. — [5]) Uppgifterna för åren 1912—1917 samt för april—aug. 1913 Stockholm och Malmö, 1914 Malmö och Göteborg, 1915 samt sept. 1917—april 1918 endast Malmö, 1919 Stockholm och Malmö. — [6]) Uppgifterna avse för 1908—mars 1919 endast Malmö och för april 1919

Arbetsrådet.

Ämbetslokal: Stora Nygatan 40—42. Postadress: *Stockholm 2.* Telegramadress: *Arbetsrådet.* Rikstelefon: 219 33 och 219 34; Ordföranden personligen dessutom 218 73.

Ordföranden: generaldirektören Henning Elmquist, alla vardagar kl. 2—3 e. m. Ledamöterna: byråchefen Sigurd Ribbing och civilingenjören E. W. Bosæus, måndagar, tisdagar, torsdagar och fredagar kl. 2—3 e. m.; övriga ledamöter, måndagar och torsdagar kl. 2—3 e. m. Sekreteraren: försäkringsrådet Jacob Geijer, alla vardagar kl. 2—3 e. m.

Registratorskontoret öppet alla vardagar kl. 11 f. m.—3 e. m.

Statens Arbetslöshetskommission.

Postadress: *K. Socialstyrelsen.* Telegramadress: *Socialstyrelsen.* Rikstelefon: 8376.

Arbetsutskott: f. d. generaldirektören F. V. H. Pegelow; generaldirektören Gunnar Huss; fru Emilia Broomé; byråchefen Otto Järte och stadsfullmäktigen Viktor Karlsson.

Bränslekommissionen.

Postadress: *Stockholm 1,* Vasagatan 23. Telegramadress: *Statsbränsle.*
Rikstelefon: Namnanrop.

Folkhushållningskommissionen.

av juni 1919.

Lokaler: Lilla Nygatan 27 (Stora Nygatan 40). Postadress: *Stockholm 2.* Telegramadress: *Hushållning.* Rikstelefon: *Namnanrop: Folkhushållningskommissionen.*

Generaldirektören Henning Elmquist (ordförande); byråchefen E. Insulander (vice ordförande); f. d. professorn H. Juhlin Dannfelt; ledamoten av riksdagens första kammare, redaktören C. E. Svensson; ingenjören B. Almgren och direktören Karl Eriksson.

Arbetsutskott: Ordföranden samt ledamöterna Juhlin Dannfelt och Svensson med vice ordföranden och ledamoten Eriksson som suppleanter.

Kommissionens sekreterare: Fil. d:r M. Marcus.

Kassadirektionen.

Kassadirektör: Auditören C. L. L. Hasselgren.
Kassakontoret: Föreståndare: Kamreraren C. H. Hedberg.
Avd. för personalärenden: Notarien R. Humble.
Intendenturavdelningen: Herr E. Wallin.

Juridiska avdelningen.

Ordförande: Hovrättsrådet C. H. I. Grönhagen.

Spannmålsavdelningen.

Föreståndare: Ingenjören B. Almgren.
1. Spannmålssektionen: Föreståndare: Herr Birger Öhlin.
2. Mjölsektionen: Föreståndare: Kaptenen C. Ljungberg.
3. Fodersektionen Föreståndare: kaptenen H. Söderbom.
4. Utsädessektionen: Föreståndare: Statskonsulenten A. Elofson.
5. Räkenskapssektionen: Föreståndare: Herr H. Egnell.

Varuförmedlingsbyrån.

(incl. förutvarande handelsavdelningen, potatisavdelningen, mejeriavdelningen och fruktavdelningen).

Föreståndare: Fil. lic., jur. kand. Victor Johanson. Sekreterare: Amanuensen K. G. Tham notarien jur. kand. Hj. Werner och e. o. hovrättsnotarien Carl Cederblad.

Avdelningen för dyrtidsanslaget.

Lokaler: Övre Munkbron 1. Telegramadress: *Dyrtidsanslaget.* Rikstelefon: 20862.

Ordförande: Riksdagsmannen A. J. Bärg. Föreståndare: Amanuensen G. Hilding Nordström.

Statens odlingskommitté.

Lokaler: Regeringsgatan 10. Rikstelefon: 163 48.

Ordförande: Professorn Nils Hansson. Sekreterare: Andre kanslisekreteraren Joh:s Thygesen.

Arbetsmarknaden under december 1919 och januari 1920.

Den under november på grund av tidig vinter inträdda försämringen på arbetsmarknaden fortsatte under december och januari månader. Bortsett från denna av säsongförhållanden orsakade minskning av arbetstillgången, vilken i regel utmärker denna årstid, har den under senare delen av år 1919 pågående förbättringen av näringslivets allmänna läge fortgått. Den å ett flertal orter uppträdande säsongarbetslösheten, vilken i synnerhet drabbade grovarbetarna, motverkades delvis genom av staten och kommunerna anordnade nödhjälpsarbeten. I Skåne var arbetslösheten som vanligt under vintertid mera svårartad än annorstädes, men hade eljest mindre omfattning än föregående år.

Inom jordbruket var arbetstillgången dålig på grund av att vinterarbetena ännu ej kommit i gång. För övrigt erbjöd skogsbruket i alla delar av landet relativt färre arbetstillfällen än under samma tid i fjol.

Säsongindustrierna, främst tegelbruken och råsockerfabrikerna, inställde som vanligt driften, varigenom deras arbetsstyrkor blevo utan sysselsättning. Den härigenom uppkomna arbetslösheten gjorde sig, som sagt, särskilt märkbar i Skåne, där det under vintermånaderna uppkomna överskottet av arbetskraft ej som i vissa andra landsdelar kan beredas arbete inom skogsbruket. I övrigt gjorde sig det uppsving, som inträtt inom näringslivet i mån av den s. k. »fredskrisens» övervinnande, märkbart inom olika industrigrenar, fastän konflikten vid de mekaniska verkstäderna och järnbruken kastade sin skugga framför sig. Även snickeri- och möbelfabrikerna ha på grund av den långvariga arbetstvisten legat nere. Sågverken emotsågo en god säsong på grund av gynnsamma försäljningar, särskilt på England. Cellulosaindustrien och pappersbruken voro överhopade av order. Inom textilindustrien har under år 1919 en tvär övergång skett från minimal arbetstillgång till en kraftig uppgång med en brist på arbetskraft, som verkar direkt produktionshämmande. Denna brist på i synnerhet kvinnlig arbetskraft, som är särskilt stor i västra Sverige, upp kattas till inemot 20 % av den normala arbetsstyrkan.

Byggnadsverksamheten låg fullständigt nere, vilket bidrog att öka arbetslösheten i städerna.

Inom transportverksamheten var särskilt i Göteborg arbetstillgången god för hamn- och stuveriarbetare, men dålig för sjöfolk. I Östersjöhamnarna inträdde efter den definitiva fredens ikraftträdande en avsevärd förbättring.

Antalet ansökningar om arbete på 100 lediga platser vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under december 110 och under januari 125. Motsvarande siffror för föregående år framgå av efterföljande sammanställning.

		Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Jord- och skogsbruk	1913	97	84	83	66	72	71	77	87	75	77	96	92
	1914	62	77	71	59	71	68	82	95	96	94	116	130
	1915	100	92	90	80	85	81	95	105	87	75	84	84
	1916	73	68	74	58	55	57	50	70	58	67	66	66
	1917	57	59	64	58	50	46	35	49	47	69	73	79
	1918	70	87	91	77	74	80	88	106	95	85	99	116
	1919	122	95	90	69	67	64	74	104	94	83	110	95
	1920	*95*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrenar	1913	170	151	119	108	106	122	116	101	94	108	141	122
	1914	147	144	119	101	98	112	103	156	130	145	217	189
	1915	225	209	165	150	126	147	144	130	119	127	165	119
	1916	160	145	121	101	93	100	96	99	89	102	126	107
	1917	128	150	140	132	110	111	132	119	107	117	133	112
	1918	160	196	184	168	153	175	168	145	124	119	133	143
	1919	192	181	157	126	109	110	109	94	91	97	114	113
	1920	*133*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Samtliga näringsgrenar	1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
	1913	153	138	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
	1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
	1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
	1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
	1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
	1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
	1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
	1920	*125*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Enligt vad tablån utvisar var arbetstillgången för ifrågavarande månader gynnsammare än motsvarande tid under övriga i jämförelsen ingående år, om man undantar högkonjunkturen åren 1916—1917.

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1911	—	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·8	4·8	4·4
1912	8·5	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·8	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7
1913	8·4	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4
1914	7·5	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3
1915	15·0	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·8	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5
1916	7·7	8·0	6·7	5·2	4·7	3·8	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2
1917	5·4	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4
1918	5·8	6·0	5·0	4 9	5·0	4 0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4
1919	*7·3*	*7·5*	*7·6*	*8·1*	*7·5*	*6·1*	*4·6*	*3·8*	*3·2*	*3·1*	*3·2*	*3·8*

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 december 1919. Arbetslöshetssiffran var då, som synes, något högre än vid motsvarande tidpunkt föregående år.

Arbetstillgången under fjärde kvartalet 1919

enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

Följande översikt över arbetstillgång m. m. inom olika yrken och näringar under fjärde kvartalet av år 1919 är liksom föregående redogörelser av samma slag till huvudsaklig del grundad på uppgifter, som å särskilda frågeformulär insamlats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären hava fortfarande till största delen infordrats genom socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 47, varav 24 äro föreståndare för resp. arbetsförmedlingskontor, tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling. Direkt av socialstyrelsen hava emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm med närmaste omnejd ävensom från sådana arbetsgivare i landsorten, som i regel sysselsätta minst 200 arbetare.

För ifrågavarande kvartal hava besvarade formulär återkommit från 2 092 arbetsgivare med 254 060 arbetare, varav *2 066* arbetsgivare med *251 560* arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete. Då — med ett fåtal undantag — samtliga arbetsgivare, som sysselsätta minst 200 arbetare, insänt besvarade formulär, torde uppgifterna få anses såsom representativa för åtminstone den svenska storindustrien.

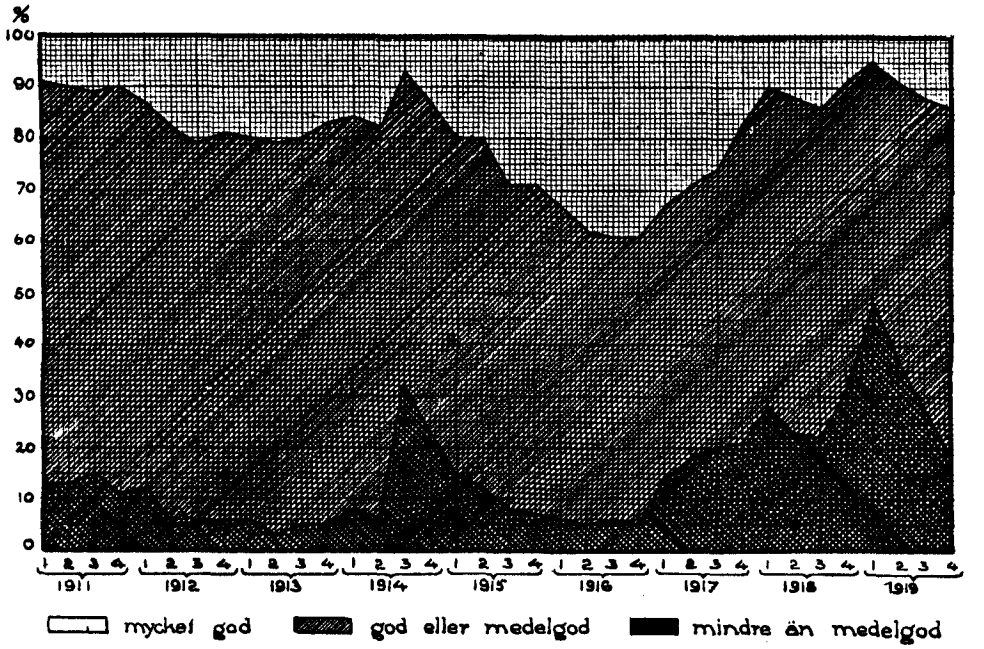
En bearbetning av de inkomna svaren har givit vid handen, att arbetstillgången under fjärde kvartalet 1919, i jämförelse med samma kvartal föregående år, ansågs såsom *bättre* av 564 arbetsgivare med 74 950 arbetare (30 %), som *oförändrad* av 1 005 arbetsgivare med 115 705 arbetare (46 %) samt såsom *sämre* av 497 arbetsgivare med 60 905 arbetare (24 %).

Följande sammanställning möjliggör ett bedömande av *arbetstillgången inom industri och hantverk under fjärde kvartalet 1919:*

	Antal redovisade arbetare (medeltal)	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mycket god, B. god eller medelgod, C. mindre än medelgod.											
		1:a kvartalet			2:a kvartalet			3:e kvartalet			4:e kvartalet		
		A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C
1911 . . .	178 648	9	78	13	10	77	13	11	74	15	10	79	11
1912 . . .	197 904	13	75	12	18	77	5	21	74	5	19	75	6
1913 . . .	252 047	20	74	6	21	76	3	20	75	5	17	78	5
1914 . . .	258 115	16	76	8	18	76	6	7	61	32	13	64	23
1915 . . .	264 540	20	65	15	20	68	12	29	63	8	29	64	7
1916 . . .	281 793	38	61	6	38	57	5	39	55	6	39	56	5
1917 . . .	273 888	33	53	14	29	53	18	26	54	20	17	62	21
1918 . . .	258 230	10	62	28	12	65	23	14	64	22	9	60	31
1919 . . .	258 297	5	47	48	9	54	37	12	60	28	14	67	19

De konjunkturväxlingar å arbetsmarknaden, varom dessa siffror vittna, belysas närmare genom efterföljande diagram.

Relativa antalet arbetare, för vilka arbetstillgången betecknats som mycket god, god eller medelgod och mindre än medelgod.

Med ledning av tabellen å sid. 96—97, som utgör en sammanfattning av uppgifter från arbetsgivare inom industri och hantverk, har utarbetats efterföljande *allmänna översikt över arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper:*

Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom:

A. mycket god, B. god eller medelgod, C. mindre än medelgod

	4:e kvart. 1919			3:e kvart. 1919			4:e kvart. 1918		
	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.
Malmbrytning och metallindustri	10	61	29	5	51	44	10	64	26
Jord- och stenindustri	3	62	35	9	55	36	11	58	31
Trävaruindustri	10	73	17	7	82	11	8	73	19
Pappers- och grafisk industri	14	78	8	13	66	21	13	64	23
Livsmedelsindustri	7	90	3	5	82	13	3	66	31
Textil- och beklädnadsindustri	38	60	2	36	58	6	2	40	58
Läder-, hår- och gummivaruindustri	28	71	1	38	60	2	1	53	46
Kemisk-teknisk industri	1	83	16	4	33	63	4	19	77

Gruppen *malmbrytning och metallindustri* har på det hela taget märkbart förbättrat sin ställning sedan föregående kvartal. Dock äro förhållandena inom vissa grenar alltjämt otillfredsställande. Särskilt gäller detta gruvorna, där den under förra kvartalet inträdande avmattningen visade sig oförändrad. I Kiruna uppstod på grund härav en icke obetydlig arbetslöshet, vilken emellertid till största delen neutraliserades genom av kommunen igång-

satta arbeten. Anledningen till exportgruvornas svårigheter är i främsta rummet den genom valutaförhållandena hämmade utförseln till Tyskland. Även malmförädlingsverken utmärktes av ett lågt konjunkturläge, vilket bl. a. avspeglar sig i det sedan hösten 1918 alltjämt minskade antalet i rapporteringen deltagande masugnar. De av dessa redovisade arbetarna ha emellertid under de senaste kvartalen till ökat antal tillhört sådana företag, vilka angivit arbetstillgången såsom god eller medelgod. De stora bruken synas till stor del ha sökt behålla sin bofasta arbetarstam och ha, när driften måst inskränkas, sysselsatt denna med mera tillfälliga arbeten. Inom järn- och stålmanufakturen har läget något förbättrats; i synnerhet ha bleck- och plåtslagerierna fortfarande haft gott om arbete. De mekaniska verkstäderna ha i likhet med föregående kvartal företett en mindre enhetlig konjunkturbild, i det att somliga företag haft mycket gynnsam, andra däremot dålig arbetstillgång, men i stort sett har en förskjutning till det bättre skett. Den vid skeppsvarven rådande högkonjunkturen har fortsatt. Materialtillgången har utom vid ett av de större varven varit tillfredsställande, varemot här och där brist förefunnits på vissa kategorier av yrkesarbetare.

Inom *jord- och stenindustrien* hade torvindustrien, enligt uppgift från hälften av de i rapporteringen deltagande företagen, haft mindre god arbetstillgång, vilket tillskrives de höga frakterna och i vissa fall den på grund av god halmtillgång minskade efterfrågan på torvströ. Vid de inne i landet belägna stenhuggerierna var ställningen god, däremot otillfredsställande på västkusten och i Blekinge, där konjunkturerna bestämmas av exporten, vilken på grund av frakt- och valutaförhållandena ännu ej kommit igång. Kakel-, porslins- och lerkärlsindustrien liksom glasbruken ha haft jämn arbetstillgång. Av tegelbruken hade flertalet nedlagt arbetet, såsom i regel under detta kvartal.

Trävaruindustrien företedde avgjord förbättring i jämförelse med föregående kvartal. Vid de större sågverken var arbetstillgången i allmänhet god, medan de mindre till stor del inställde sågningen, då vattendragen tillfröso, varvid arbetsstyrkorna reducerades. Bristen på tonnage samt de höga frakterna uppgivas lägga hinder i vägen för avsättningen. Inom snickeri- och möbelindustrien har vid de till svenska träindustriförbundet anslutna företagen under hela kvartalet arbetskonflikt varit rådande. Bobinfabrikerna ha haft gott om arbete, sedan exporten på England öppnats.

Inom gruppen *pappers- och grafisk industri* ha trämassefabrikerna trots alltjämt förefintliga tonnagesvårigheter och på många håll rådande vattenbrist flerstädes erbjudit goda arbetstillfällen. För pappersbruken, som till en del haft samma svårigheter att övervinna, inträdde en kraftig konjunkturförbättring. Bokbinderierna ha nu som förut haft full sysselsättning. Så var även fallet vid boktryckerierna, där övertidsarbete på en del håll förekommit. Bristen på arbetskraft gör sig alltjämt starkt gällande, vilket vitsordas å nära hälften av de inkomna uppgifterna.

Näringsgrenar	Hela antalet		Tillgång å arbete: Mycket god		God		Medelgod		Mindre god	
	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
Malmbrytning och metallindustri:										
Malmgruvor	48	10 320	—	—	11	1 079	14	3 451	13	4 854
Malmförädlingsverk	58	22 439	—	—	18	7 837	19	7 946	10	3 457
Järn- och stålmanufaktur	93	9 299	11	517	34	4 084	26	2 874	14	1 454
Mekaniska verkstäder	212	30 483	19	3 63.)	47	6 044	63	11 977	57	6 328
Skeppsvarv	28	11 275	6	3 711	9	4 593	5	581	8	2 390
Elektromekanisk industri	28	6 174	3	739	7	1 951	6	445	8	2 623
Annan metallindustri	48	7 587	12	995	26	5 723	10	869	—	—
Jord- och stenindustri:										
Kolgruvor	7	2 126	2	587	2	1 163	3	376	—	—
Torvindustri	22	454	1	20	5	132	5	130	9	151
Stenhuggerier	43	3 755	—	—	12	444	12	751	7	750
Kakel-, porslins- och lerkärlsindustri	15	2 413	—	—	11	1 536	3	828	—	—
Tegelbruk	76	1 998	1	2	7	208	21	437	25	1 038
Glasbruk	25	3 256	—	—	13	1 627	10	1 315	2	314
Annan jord- och stenindustri	34	3 381	—	—	4	123	12	1 626	16	1 576
Trävaruindustri:										
Sågverk	189	21 122	9	2 225	76	8 178	56	7 393	40	3 010
Snickerifabriker och annan träförädling	108	4 683	9	399	44	1 735	28	1 568	20	814
Pappers- och grafisk industri:										
Trämassefabriker	64	9 761	—	—	36	5 640	16	3 284	11	717
Pappersbruk	35	9 049	5	1 226	20	4 927	6	1 691	3	897
Bokbinderier	25	1 638	7	512	14	977	4	149	—	—
Boktryckerier och litografiska anstalter	104	6 773	31	1 990	57	3 985	13	453	3	345
Livsmedelsindustri:										
Kvarnindustri	21	1 112	4	181	12	550	4	323	1	58
Bagerier	42	1 592	2	118	23	684	12	579	4	182
Sockerindustri	23	3 163	2	166	12	1 905	9	1 092	—	—
Choklad- och konfektfabriker	17	1 923	2	497	7	1 015	6	400	1	7
Bryggerier och bränn erier	62	3 459	1	12	38	2 490	23	957	—	—
Tobaksfabriker	3	1 453	—	—	3	1 453	—	—	—	—
Annan livsmedelsindustri	41	1 455	—	—	19	973	12	366	6	81
Textil- och beklädnadsindustri:										
Bomullsindustri	36	10 802	15	4 733	20	5 663	—	—	1	406
Jute- och linneindustri	8	2 034	3	1 045	5	989	—	—	—	—
Ylleindustri	47	6 706	9	957	29	4 756	8	870	1	123
Trikåfabriker	19	2 957	13	2 693	6	264	—	—	—	—
Annan textilindustri	25	1 597	3	436	18	992	3	168	1	1
Skrädderi- och sömnadsyrket	58	6 771	20	2 306	31	2 466	6	1 891	1	108
Annan beklädnadsindustri	27	1 984	9	399	13	1 327	4	223	1	35
Läder-, hår- o. gummivaruindustri:										
Garverier och läderfabriker	25	1 703	2	207	15	1 090	6	347	2	59
Skofabriker	39	5 005	11	1 679	24	3 003	4	323	—	—
Gummivarufabriker	6	2 055	1	549	4	1 478	1	28	—	—
Annan läder-, hår- och gummivaruind.	31	1 472	8	404	18	950	4	112	—	—
Kemisk-teknisk industri:										
Ljus-, tvål-, olje- och färgfabriker	28	1 305	2	104	12	651	10	218	4	332
Tändsticksfabriker	14	6 518	—	—	8	4 686	5	1 441	1	391
Annan kemisk-teknisk industri	37	2 771	—	—	10	603	13	1 155	8	694
Byggnadsverksamhet	80	4 843	2	36	20	1 195	22	1 823	23	1 602
Handel och varulager	46	1 923	2	21	32	1 472	9	265	2	160
Land- och sjötransport	30	4 573	4	639	15	3 257	6	228	2	124
Kraft-, belysnings- och vattenverk	39	4 398	3	2 011	18	1 334	11	589	5	289
Summa 4:de kv. 1919	**2 066**	**251 560**	**234**	**35 755**	**865**	**107 232**	**510**	**61 842**	**310**	**35 370**
» 3:dje » »	2 186	263 599	250	32 128	867	98 979	546	57 813	385	63 207
» 2:dra » »	2 209	257 716	161	22 7·8	819	91 887	529	48 285	450	66 861
» 1:sta » »	2 272	253 574	99	13 879	559	63 583	530	55 466	615	76 871
» 4:de » 1918	2 155	247 624	176	21 220	767	93 894	502	54 984	484	52 850

Dålig		Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år						Tillgång å arbetskraft					
		Bättre		Oförändrad		Sämre		Brist		Normal tillgång		Överflöd	
A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
10	936	1	55	25	4 317	22	5 948	—	—	30	5 322	18	4 998
11	3 199	3	374	26	8 588	29	13 477	2	1 408	41	13 895	15	7 136
8	370	20	2 055	42	3 666	31	3 578	8	695	75	6 949	10	1 655
26	2 495	29	6 554	79	10 118	104	13 811	13	1 888	183	25 471	16	3 124
—	—	4	2 126	15	6 497	9	2 652	4	2 677	23	8 115	1	483
4	416	2	119	14	2 852	12	3 203	1	679	25	5 319	2	176
—	—	22	4 932	22	2 138	4	517	8	477	40	7 110	—	—
—	—	—	—	6	1 798	1	328	—	—	7	2 126	—	—
2	21	2	50	12	285	8	119	—	—	17	366	5	88
12	1 810	10	696	22	2 313	11	746	2	21	32	2 479	9	1 255
1	49	4	145	10	2 219	1	49	5	1 210	10	1 203	—	—
22	313	5	146	48	912	23	940	—	—	56	1 557	20	441
—	—	8	945	11	1 474	6	837	2	126	22	3 015	1	115
2	56	2	374	13	1 141	19	1 866	—	—	19	1 895	15	1 486
8	316	35	5 075	122	13 744	32	2 303	2	551	144	18 133	43	2 438
7	167	24	1 152	46	2 257	38	1 274	7	375	83	3 621	18	687
1	120	11	2 010	42	6 825	11	926	6	789	46	7 059	12	1 913
1	8	20	5 885	11	2 404	4	760	3	257	25	6 404	7	2 388
—	—	8	456	17	1 182	—	—	11	489	14	1 149	—	—
—	—	28	1 878	64	3 864	12	1 031	50	3 892	54	2 881	—	—
—	—	8	384	12	670	1	58	—	—	17	807	4	305
1	29	23	847	10	298	9	447	3	39	34	1 430	5	123
—	—	2	552	21	2 611	—	—	—	—	18	2 358	5	805
1	4	5	546	7	1 212	5	165	4	291	13	1 632	—	—
—	—	36	1 995	24	1 430	2	34	1	16	52	3 207	9	236
—	—	1	268	1	1 150	1	35	—	—	2	303	3	1 150
4	35	12	435	16	676	13	344	—	—	32	1 133	9	292
—	—	25	7 705	10	2 999	1	98	24	7 738	12	3 064	—	—
—	—	3	726	4	1 239	1	69	4	1 161	4	873	—	—
—	—	31	5 277	14	1 242	2	187	18	3 866	27	2 629	2	211
—	—	13	1 390	5	1 536	1	31	14	2 294	5	663	—	—
—	—	11	630	10	768	4	199	4	118	21	1 479	—	—
—	—	37	3 956	16	2 150	5	665	43	5 213	15	1 558	—	—
—	—	9	881	13	868	5	235	15	1 133	10	712	2	139
—	—	8	449	13	1 091	4	163	—	—	18	1 081	7	622
—	—	18	2 775	21	2 230	—	—	16	1 690	20	2 859	3	456
—	—	2	618	3	1 409	1	28	2	618	4	1 437	—	—
1	6	13	626	17	831	1	15	12	486	19	986	—	—
—	—	16	719	10	536	2	50	—	—	24	1 132	4	173
—	—	11	5612	3	906	—	—	—	—	14	6 518	—	—
6	319	2	173	17	1 048	18	1 550	1	150	25	1 578	11	1 043
13	187	13	532	36	2 843	31	1 468	4	109	63	4 396	13	338
1	5	13	562	30	1 317	3	44	4	346	38	1 468	4	109
3	325	10	1 795	17	2 585	3	193	1	265	25	3 630	4	678
2	175	4	470	28	3 466	7	462	1	1 494	29	1 619	8	1 285
147	**11 361**	**564**	**74 950**	**1 005**	**115 705**	**497**	**60 905**	**295**	**42 561**	**1 487**	**172 651**	**285**	**36 348**
138	11 472	548	67 991	1 018	107 461	620	88 147	381	50 403	1 569	184 076	236	29 120
250	27 955	438	50 905	969	100 943	802	105 868	286	37 753	1 603	177 306	320	42 657
469	43 775	246	28 392	952	92 474	1 074	132 708	125	13 967	1 510	167 652	637	71 955
226	24 676	243	28 483	1 143	114 434	769	104 707	295	50 071	1 637	173 460	223	24 093

Inom *livsmedelsindustriens* samtliga grenar har arbetstillgången varit tillfredsställande och på en del håll bättre än föregående kvartal. Detta var främst fallet vid råsockerfabrikerna på grund av den under ifrågavarande månader infallande kampanjen. Av bagerierna ha några rapporterat minskad avsättning på spisbröd.

Textil- och beklädnadsindustrien var den näringsgrupp, som uppvisade de gynnsammaste konjunkturerna. Såsom mycket god betecknades arbetstillgången för 38 % av de redovisade arbetarna, såsom mindre än medelgod för allenast 2 %. För samma kvartal föregående år voro motsvarande siffror 2 resp. 58 %. Stor brist på i synnerhet kvinnlig och minderårig arbetskraft gjorde sig gällande inom så gott som samtliga grenar, vilket på flera håll allvarligt hindrat driftens återupptagande. Från Borås uppges knappheten på arbetskraft delvis kunna förklaras genom bostadsbristen. Bomullsindustrien ökade alltjämt produktionen i den mån tillgången på arbetare möjliggjorde detta. Vid jute- och linnefabrikerna förefanns ännu på ett par håll råvarubrist. Så var även inom ylleindustrien förhållandet vid ett par kamgarnsspinnerier. Trikåfabrikerna uppvisade fortfarande det starkaste uppsvinget. Av deras redovisade arbetarantal var över 90 % anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mycket god. Skrädderierna synas i högre grad än övriga yrkesgrupper haft svårighet att erhålla erforderlig arbetskraft. Detta gällde icke mindre än $^3/_4$ av de i rapporteringen deltagande arbetsgivarna.

Läder-, hår- och gummivaruindustrien uppvisade näst textil- och beklädnadsgruppen de gynnsammaste arbetstillgångssiffrorna.

Inom den *kemisk-tekniska industrien* har ställningen vid tändsticksfabrikerna märkbart förbättrats och har i allmänhet betecknats såsom god eller medelgod. Från ett par fabriker rapporteras överflöd på manlig, men brist på kvinnlig arbetskraft.

Byggnadsverksamheten låg av kända orsaker nere.

Inom gruppen *land- och sjötransport* fanns riklig sysselsättning i Göteborg och på sydkusten. Beträffande Östersjöhamnarna var arbetstillgången på en del håll god, såsom i Stockholm, på andra, t. ex. i Norrköping, dålig.

Jordbrukets arbetstillgång var under förra delen av kvartalet mycket god men minskades med den inträdande kylan. Inom skogsbruket synes i de flesta delar av landet ringa behov av arbetskraft förefunnits. Anmärkas bör, att vid en hel del i skogstrakterna belägna industriföretag, där driften på grund av vattenbrist eller andra orsaker måst inskränkas, den ledigblivna arbetskraften använts till skogsarbete.

Då läget på arbetsmarknaden givetvis inverkar på och återspeglas i den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet, meddelas här nedan ur de månatliga redogörelserna för nämnda verksamhet till ytterligare jämförelse en sammanställning, utvisande tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

På 100 *lediga platser* kommo följande antal *ansökningar om arbete:*

	4:e kvartalet 1919			3:e kvartalet 1919			4:e kvartalet 1918		
	dec.	nov.	okt.	sept.	aug.	juli	dec.	nov.	okt.
Jordbruk	97	110	82	94	104	74	114	99	86
Skogsbruk	87	105	169	121	118	73	131	91	64
Övriga näringsgrenar	113	114	97	91	94	109	143	133	119
Samtliga	110	113	92	92	97	101	139	125	109

En totalbild av läget på arbetsmarknaden inom industrien lämnas i sammanställningen å sid. 93. Enligt densamma voro av samtliga redovisade 251 560 arbetare 14 % anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mycket god, medan 19 % tillhörde företag med mindre än medelgod arbetstillgång. Såsom framgår av nämnda sammanställning har industriens ställning fortgående förbättrats.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 1 oktober, 1 november och 1 december 1919.

I arbetslöshetsrapporteringen för fjärde kvartalet av år 1919 hava liksom föregående kvartal deltagit 31 fackförbund. Antalet medlemmar i de rapporterande fackföreningarna den 1 oktober, 1 november och 1 december 1919 utgjorde resp. 131 111, 127 305 och 118 690. Av dessa voro vid samma tidpunkter *arbetslösa* resp. 3·1, 3·2 och 3·8 %. Motsvarande siffror för samtliga månader alltifrån början av år 1913 framgå av nedanstående tablå:

	1913		1914		1915		1916		1917		1918		1919	
	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %
Januari	54 340	8·4	60 535	7·5	59 195	15·0	65 614	7·7	75 000	5·4	99 434	5·8	116919	7·3
Februari	52 774	8·9	61 468	10·4	56 788	14·8	64 855	8·0	77 101	5·9	101978	6·0	110375	7·5
Mars	50 392	7·1	58 354	7·5	57 476	12·0	64 218	6·7	79 174	5·5	100530	5·0	107150	7·6
April	51 081	5·7	64 410	6·5	63 895	11·2	70 502	5·2	84 486	6·1	109763	4·9	131194	8·1
Maj	52 735	4·0	63 146	5·1	60 074	8·5	69 542	4·7	85 320	4·4	106940	5·0	116898	7·5
Juni	53 186	2·6	60 494	3·2	58 980	6·7	59 775	3·3	83 424	2·8	108423	4·0	118964	6·1
Juli	52 380	2·7	62 823	3·1	66 184	6·3	67 026	2·7	92 678	3·1	110928	4·6	127496	4·6
Augusti	53 906	2·5	58 912	3·0	59 870	4·0	66 801	2·7	90 919	3·3	109593	4·2	125951	3·8
September	53 954	2·3	58 257	8·1	61 072	3·6	65 430	2·2	90 834	2·8	102094	3·5	117685	3·2
Oktober	57 872	2·2	61 883	7·7	68 050	3·5	72 335	2·2	97 714	2·4	107451	3·7	131111	3·1
November	62 073	2·6	61 023	8·1	64 996	3·8	72 843	2·3	93 841	2·8	105580	3·2	127305	3·2
December	59 922	4·4	59 084	10·3	66 947	4·5	71 169	2·2	91 844	2·4	102508	3·4	118690	3·8

Av de mera betydande organisationerna hade de förenade förbunden den 1 oktober att uppvisa den största arbetslösheten (8·7 %). Under de följande månaderna nedgick denna siffra högst väsentligt, varemot i första rummet kom transportarbetarförbundet den 1 november (8·9 %) och murarförbundet den 1 december (16·4 %).

Resultaten av rapporteringen om antalet arbetslösa inom de särskilda organisationerna föreligga i efterföljande tabeller, som utgöra en sammanfattning av de bearbetade frågeformulärens uppgifter. Tabellen å sid. 101 är ett sammandrag av huvudtabellerna.

En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande resultat:

	Sverige		Norge		Danmark		England		Tyskland		Nederländerna		Canada	
	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %
1913 .	54 547	4·4	16 160	1·8	112 400	7·5	927 000	2·1	1 972 624	2·9	64 918	5·1	—	—
1914 .	60 866	6·7	16 327	2·4	123 800	9·9	970 000	2.3	1 634 839	7·1	75 929	16·2	—	—
1915 .	61 961	7·8	16 299	2·2	134 300	7·7	922 000	1·1	1 008 633	3·2	106 381	14·6	—	—
1916 .	67 509	4·2	16 616	0·9	145 100	4·9	943 000	0·4	815 467	2·2	132 044	5·8	104 903	1·9
1917 .	86 857	3·9	17 562	1·2	159 700	9·2	966 000	0·6	944 520	1·0	147 818	9·6	128 071	1·9
1918 .	105 435	4·4	17 602	1·9	217 600	17·4	1 108 000	0·8	1 248 094	1·3	190 396	10·0	164 123	1·4
1919:														
Jan. .	116 919	7·3	17 408	4·0	237 300	26·4	1 174 000	1·2	1 600 629	5·4	234 407	14·8	186 215	3·9
Febr..	110 375	7·5	17 744	3·0	246 100	27·5	1 142 000	2·5	2 508 900	6·5	247 592	18·6	181 341	5·6
Mars .	107 150	7·6	16 881	2·6	243 300	25·6	1 168 000	2·8	2 616 732	6·0	262 537	14·2	174 468	5·6
April	131 194	8·1	17 798	2·8	249 000	19·4	1 207 000	2·9	2 399 157	3·8	272 740	11·7	166 965	4·4
Maj .	116 898	7·5	17 982	1·8	246 800	10·5	1 264 000	2·7	3 051 521	5·2	284 972	9·6	137 006	3·8
Juni .	118 964	6·1	18 037	1·1	250 200	6·2	1 338 000	2·1	3 302 514	3·8	273 821	9·4	151 344	2·6
Juli .	127 496	4·6	18 034	1·1	256 300	3·7	1 334 000	1·7	3 668 155	2·3	307 519	6·5	161 658	2·4
Aug. .	125 951	3·8	18 435	0·9	259 500	2·8	1 342 000	2·0	3 614 305	3·3	301 559	5·1	190 751	2·3
Sept..	117 685	3·2	18 323	1·1	285 900	3·2	1 440 000	2·2	4 264 179	3·1	304 357	4·6	—	—
Okt. .	131 111	3·1	18 406	1·3	256 400	3·3	1 418 000	1·6	4 249 275	2·2	—	—	—	—
Nov. .	127 305	3·2	18 583	1·5	270 000	3·7	1 407 000	2·6	4 256 398	2·6	—	—	—	—
Dec. .	118 690	3·8	—	—	—	—	1 500 000	2·9	4 538 921	2·9	—	—	—	—

För de sista månaderna hava fullständiga jämförelsesiffror ännu ej kunnat erhållas, men torde större möjligheter för en sådan internationell statistik kunna förväntas, så snart internationella arbetsbyrån fått i gång sin verksamhet på detta område (jfr sid. 24).

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 1 oktober, 1 november och 1 december 1919.

Fackförbund	Oktober			November			December		
	Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa	
		Antal	%		Antal	%		Antal	%
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförb.	3 378	123	3·6	3 121	158	5·1	3 182	164	5·2
» bleck- och plåtslagareförbundet	1 341	11	0·8	1 346	13	1·0	1 308	28	2·1
» bokbindare »	2 775	22	0·8	2 603	15	0·6	1 426	12	0·8
» bryggeriindustriarbetare »	2 268	31	1·4	1 854	52	2·8	2 372	52	2·2
De förenade förbunden	2 191	190	8·7	1 925	23	1·2	1 849	36	1·9
Sv. gjutare förbundet	3 755	149	4·0	3 725	99	2·7	3 787	131	3·5
» grov- och fabriksarbetare »	17 694	1 081	6·1	18 781	1 348	7·2	16 144	1 169	7·2
» gruvindustriarbetare »	1 382	10	0·7	1 340	15	1·1	1 272	26	2·0
» handelsarbetare »	6 466	115	1·8	6 968	74	1·1	7 312	118	1·6
» handskarbetare »	163	26	16·0	174	8	4·6	174	—	—
» hattarbetare »	64	1	1·6	65	2	3·1	65	3	4·6
» kommunalarbetare »	8 010	71	0·9	4 251	30	0·7	4 802	102	2·1
Intern. litografiska »	829	5	0·6	809	5	0·6	794	1	0·1
Sv. metallindustriarbetare »	41 245	1 213	2·9	40 957	1 101	2·7	41 115	1 004	2·4
Därav:									
Järnbruksarbetare	7 221	42	0·6	7 065	63	0·9	7 060	89	1·3
Mek. verkstadsarbetare	34 024	1 171	3·4	33 892	1 038	3·1	34 055	915	2·7
Sv. murare förbundet	1 623	60	3·7	1 603	129	8·0	1 571	257	16·4
» måleriarbetare »	705	10	1·4	1 664	54	3·2	1 244	73	5·9
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	1 167	18	1·5	1 218	12	1·0	1 174	23	2·0
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	3 824	6	0·2	3 834	4	0·1	4 057	6	0·1
» skrädderiarbetare »	4 036	140	3·5	4 337	79	1·8	2 734	35	1·3
» stenindustriarbetare »	778	45	5·8	1 039	46	4·4	1 135	43	3·8
» sågverksindustriarbetare »	5 591	66	1·2	6 212	170	2·7	6 012	515	8·6
» tobaksindustriarbetare »	3 767	—	—	4 235	1	0·1	4 413	7	0·2
» transportarbetare »	2 104	143	6·8	2 128	189	8·9	1 862	144	7·7
» träarbetare »	8 695	269	3·1	7 428	258	3·5	6 066	439	7·2
» tunnbinderiarbetare »	245	—	—	141	13	9·2	236	26	11·0
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	418	70	16·7	382	68	17·8	268	78	29·1
» elektriska arbetare »	1 314	28	2·1	1 343	24	1·8	1 551	17	1·1
» slakteri- och charkuteriarbetare »	509	34	6·7	492	15	3·0	340	13	3·8
» stuckatör »	8	3	37·5	21	5	23·8	22	5	22·7
» textilarbetare »	4 323	89	2·1	3 029	26	0·9	—	—	—
» typograf »	443	5	1·1	280	3	1·1	403	4	1·0
Summa	131111	4 034	3·1	127 305	4 039	3·2	118 690	4 531	3·8

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan här icke meddelas, i vad mån dessa siffror avse hela antalet medlemmar inom ett fackförbund. På grundval av ovanstående siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna den 1 oktober 1919.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar[1]				Arbetslösa					Orsak		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar			
		Män				Män			Tillsammans									Antal redovisade			Antal dagar under sept. 1919
		Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans	Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Antal	%	arbetsbrist	tillfällig orsak	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	avdeln.	medlemmar	arbetslösa	
Sv. bageri- o. konditoriind.-arb.-förb.	22	1 996	599	783	**3 378**	119	—	4	**123**	3·6	120	3	18	—	30	35	**83**	15	2 640	118	**2 842**
» bleck- och plåtslagareförbundet .	39	1 269	72	—	**1 341**	11	—	—	**11**	0·8	11	—	53	1	9	3	**66**	5	249	10	**137**
» bokbindare »	17	855	82	1 838	**2 775**	18	—	4	**22**	0·8	22	—	41	1	11	4	**57**	7	2 441	22	**519**
» bryggeriindustriarbetare »	22	1 578	51	639	**2 268**	3	—	28	**31**	1·4	31	—	86	—	6	—	**92**	5	690	29	**773**
De förenade förbunden	30	1 875	79	237	**2 191**	150	13	27	**190**	8·7	188	2	102	238	50	—	**390**	12	1 016	184	**1 381**
Sv. gjutare förbundet	103	3 328	419	8	**3 755**	127	20	2	**149**	4·0	144	5	166	162	64	48	**440**	31	1 279	131	**2 325**
» grov- och fabriksarbetare »	170	15 477	889	1 328	**17 694**	931	41	109	**1 081**	6·1	776	305	734	397	203	64	**1 398**	65	7 300	889	**16 704**
» gruvindustriarbetare »	16	1 298	68	16	**1 382**	6	—	4	**10**	0·7	6	4	49	77	42	—	**168**	3	463	10	**150**
» handelsarbetare »	69	4 395	372	1 699	**6 466**	52	40	23	**115**	1·8	110	5	71	1	33	—	**105**	19	1 896	106	**2 852**
» handskarbetare »	1	81	82	—	**163**	18	8	—	**26**	16·0	26	—	9	—	—	—	**9**	—	—	—	—
» hattarbetare »	2	63	1	—	**64**	1	—	—	**1**	1·6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» kommunalarbetare »	69	7 321	219	470	**8 010**	65	—	6	**71**	0·9	70	1	232	—	31	2	**265**	10	104	14	**390**
» litografiska »	15	761	68	—	**829**	5	—	—	**5**	0·6	5	—	12	—	7	6	**25**	1	156	5	**120**
» metallindustriarbetare »	53	—	—	—	**41 245**	—	—	—	**1 213**	2·9	—	—	—	—	—	—	—	21	14 367	491	**8 845**
Därav: Järnbruksarbetare . .	19	—	—	—	**7 221**	—	—	—	**42**	0·6	—	—	—	—	—	—	—	5	2 247	12	**267**
Mek. verkstadsarbetare	34	—	—	—	**34 024**	—	—	—	**1 171**	3·4	—	—	—	—	—	—	—	16	12 120	479	**8 578**
Sv. murare förbundet	28	1 478	145	—	**1 623**	56	4	—	**60**	3·7	60	—	16	—	4	—	**20**	4	93	13	**292**
» måleriarbetare »	31	675	30	—	**705**	9	1	—	**10**	1·4	9	1	19	9	4	—	**32**	6	211	10	**164**
Skand. sadelm.- o. tapetserare »	37	975	87	105	**1 167**	18	—	—	**18**	1·5	18	—	26	165	17	—	**208**	5	327	14	**179**
Sv. sko- och läderindustriarb. »	28	2 397	371	1 056	**3 824**	4	—	2	**6**	0·2	6	—	67	13	65	2	**147**	3	1 569	6	**126**
» skrädderiarbetare »	44	1 738	201	2 097	**4 036**	44	4	92	**140**	3·5	130	10	108	20	3	1	**132**	11	2 457	123	**2 919**
» stenindustriarbetare »	29	713	65	—	**778**	45	—	—	**45**	5·8	38	7	26	—	12	3	**41**	4	130	38	**302**
» sågverksindustriarbetare »	56	5 101	490	—	**5 591**	50	16	—	**66**	1·2	62	4	243	6	75	17	**341**	9	1 119	30	**643**
Sv. tobaksindustriarbetare »	7	539	40	3 188	**3 767**	—	—	—	—	—	—	—	516	—	2	—	**518**	—	—	—	—
» transportarbetare »	23	1 378	59	667	**2 104**	141	2	—	**143**	6·8	143	—	53	4	6	32	**95**	4	332	61	**1 448**
» träarbetare »	106	7 716	950	29	**8 695**	249	14	6	**269**	3·1	255	14	212	1751	93	5	**2 061**	48	5 432	215	**3 752**
» tunnbinderiarbetare »	6	236	9	—	**245**	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	**8**	—	—	—	—
» väg- o. vattenbyggnadsarb. »	9	418	—	—	**418**	70	—	—	**70**	16·7	54	16	14	3	—	—	**17**	5	306	70	**1 350**
» elektriska arbetare »	41	1 293	21	—	**1 314**	26	2	—	**28**	2·1	28	—	23	—	22	4	**49**	9	424	21	**402**
» slakteri- o. charkuteriarb. »	13	443	35	31	**509**	31	—	3	**34**	6·7	34	—	5	—	6	—	**11**	5	297	23	**657**
» stuckatör »	1	8	—	—	**8**	3	—	—	**3**	37·5	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» textilarbetare »	26	1 714	153	2 456	**4 323**	43	—	46	**89**	2·1	89	—	165	1	22	78	**266**	4	455	79	**1 098**
» typograf »	8	328	97	18	**443**	5	—	—	**5**	1·1	5	—	7	—	10	—	**17**	2	389	5	**115**
Summa	**1121**	[2] —	[2] —	[2] —	**131 111**	[2] —	[2] —	[2] —	**4 034**	3·1	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	**313**	**46 142**	**2 717**	**50 485**

[1] Jfr noten å sid. 101. — [2] Enär hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna den 1 november 1919.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar[1]				Arbetslösa					Orsak		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar			
		Män				Män												Antal redovisade			Antal dagar under okt. 1919
		Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans	Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans Antal	Tillsammans %	arbetsbrist	tillfällig orsak	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	avdeln.	medlemmar	arbetslösa	
Sv. bageri- o. konditoriind.-arb.-förb.	21	1 875	805	441	3 121	121	—	37	158	5·1	158	—	29	—	23	48	100	15	2 761	155	3 354
» bleck- och plåtslagareförbundet	42	1 280	66	—	1 346	13	—	—	13	1·0	12	1	48	—	6	2	56	7	235	11	111
» bokbindare »	16	814	84	1 705	2 603	10	1	4	15	0·6	15	—	24	1	8	18	51	4	1 704	15	206
» bryggeriindustriarbetare »	20	1 156	52	646	1 854	4	1	47	52	2·8	52	—	43	—	4	1	48	4	671	45	1 231
De förenade förbunden	27	1 601	97	227	1 925	17	1	5	23	1·2	16	7	57	—	24	21	102	3	160	10	149
Sv. gjutare förbundet	99	3 333	384	8	3 725	86	13	—	99	2·7	97	2	185	26	47	7	265	33	1 272	75	1 277
» grov- och fabriksarbetare »	165	16 606	922	1 253	18 781	1 185	65	98	1 348	7·2	1122	226	875	300	166	164	1 505	66	8 463	1 212	17 690
» gruvindustriarbetare »	16	1 254	70	16	1 340	12	1	2	15	1·1	11	4	55	107	40	1	203	4	502	15	207
» handelsarbetare »	72	4 716	469	1 783	6 968	52	21	1	74	1·1	74	—	74	44	29	1	148	25	3 526	72	1 929
» handskarbetare »	1	89	1	84	174	8	—	—	8	4·6	—	8	2	—	—	—	2	1	174	8	248
» hattarbetare »	2	64	1	—	65	2	—	—	2	3·1	2	—	1	—	—	—	1	1	13	1	2
» kommunalarbetare »	48	4 045	181	25	4 251	21	6	3	30	0·7	29	1	90	—	18	1	109	8	831	22	585
Intern. litografiska »	15	717	92	—	809	5	—	—	5	0·6	3	2	16	—	16	—	32	—	—	—	—
Sv. metallindustriarbetare »	50	—	—	—	40 957	—	—	—	1 101	2·7	—	—	—	—	—	—	—	27	20 523	513	8 686
Därav: Järnbruksarbetare . .	18	—	—	—	7 065	—	—	—	63	0·9	—	—	—	—	—	—	—	6	3 458	25	397
Mek. verkstadsarbetare	32	—	—	—	33 892	—	—	—	1 038	3·1	—	—	—	—	—	—	—	21	17 065	488	8 289
Sv. murare förbundet	28	1 460	143	—	1 603	116	13	—	129	8·0	126	3	18	—	2	—	20	10	371	61	1 466
» måleriarbetare »	38	1 564	100	—	1 664	52	2	—	54	3·2	52	2	16	8	10	1	35	13	898	51	1 035
Skand. sadelm.- o. tapetserare »	36	1 012	151	55	1 218	12	—	—	12	1·0	12	—	21	156	11	—	188	4	222	11	99
Sv. sko- och läderindustriarb. »	24	2 373	420	1 041	3 834	3	—	1	4	0·1	4	—	78	—	30	—	108	3	242	4	130
» skrädderiarbetare »	44	1 823	236	2 278	4 337	16	3	60	79	1·8	78	1	99	7	8	—	114	6	1 764	53	1 840
» stenindustriarbetare »	24	980	59	—	1 039	37	9	—	46	4·4	46	—	45	7	5	2	59	8	511	41	966
» sågverksindustriarbetare »	63	5 622	590	—	6 212	143	27	—	170	2·7	137	33	330	6	81	24	441	16	1 604	110	1 882
» tobaksindustriarbetare »	9	634	61	3 540	4 235	1	—	—	1	0·1	1	—	175	—	1	—	176	1	2 069	1	5
» transportarbetare »	24	1 924	201	3	2 128	186	3	—	189	8·9	189	—	55	8	4	—	67	6	564	124	2 199
» träarbetare »	93	6 626	770	32	7 428	242	11	5	258	3·5	240	18	190	1249	66	5	1 519	39	4 121	240	4 149
» tunnbinderiarbetare »	5	132	9	—	141	13	—	—	13	9·2	13	—	6	—	—	2	8	2	187	13	192
» väg- o. vattenbyggnadsarb. »	9	382	—	—	382	52	16	—	68	17·8	68	—	18	—	1	—	19	6	355	68	1 143
» elektriska arbetare »	43	1 324	19	—	1 343	22	2	—	24	1·8	23	1	14	—	17	2	33	7	503	17	465
» slakteri- o. charkuteriarb. »	13	427	37	28	492	15	—	—	15	3·0	15	—	10	—	3	—	13	4	197	13	390
» stuckatör »	2	21	—	—	21	5	—	—	5	23·8	5	—	—	—	—	—	—	2	21	5	72
» textilarbetare »	21	1 181	92	1 756	3 029	23	—	3	26	0·9	26	—	123	—	16	14	153	2	211	15	321
» typograf »	4	198	67	15	280	2	1	—	3	1·1	3	—	4	—	4	1	9	2	216	3	92
Summa	1074	[2] —	[2] —	[2] —	127805	[2] —	[2] —	[2] —	4 069	3·2	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	329	54 891	2 984	52 121

[1] Jfr noten å sid. 101. — [2] Enär hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna den 1 december 1919.

Fackförbund	Redovisande avdelningar	Redovisade medlemmar[1]				Arbetslösa					Orsak		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar			
		Män		Kvinnor	Tillsammans	Män		Kvinnor	Tillsammans		arbetsbrist	tillfällig orsak	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	Antal redovisade			Antal dagar under nov. 1919
		Helt betalande	Halvt betalande			Helt betalande	Halvt betalande		Antal	%								avdeln.	medlemmar	arbetslösa	
Sv. bageri- o. konditoriind.-arb.-förb.	21	1 927	640	615	3 182	135	1	28	164	5·2	164	—	41	—	29	37	107	17	2 903	159	3 630
» bleck- och plåtslagareförbundet	39	1 247	61	—	1 308	27	1	—	28	2·1	28	—	57	—	5	3	65	12	829	25	278
» bokbindare »	14	375	45	1 006	1 426	8	—	4	12	0·8	12	—	21	4	4	4	33	3	806	12	265
» bryggeriindustriarbetare »	29	1 641	56	675	2 372	3	—	49	52	2·2	52	—	77	—	22	—	99	4	1 089	52	1 115
De förenade förbunden	25	1 521	89	23	1 849	25	8	3	36	1·9	36	—	51	—	20	—	71	5	312	32	432
Sv. gjutare förbundet	95	3 359	420	8	3 787	113	18	—	131	3·5	117	14	182	30	69	2	283	34	1 562	108	1 939
» grov- och fabriksarbetare »	142	14 164	790	1 190	16 144	1 047	62	60	1 169	7·2	958	211	584	311	172	212	1 279	58	5 586	989	18 179
» gruvindustriarbetare »	15	1 195	60	17	1 272	14	2	10	26	2·0	13	13	50	64	11	3	128	3	478	20	245
» handelsarbetare »	73	4 970	568	1 774	7 312	79	22	17	118	1·6	118	—	115	47	26	—	188	25	3 746	118	2 665
» handskarbetare »	1	89	—	85	174	—	—	—	—	—	—	—	4	—	4	—	8	—	—	—	—
» hattarbetare »	2	64	1	—	65	3	—	—	3	4·6	3	—	—	—	—	—	—	1	13	2	18
» kommunalarbetare »	45	4 174	190	438	4 802	96	1	5	102	2·1	87	15	110	—	7	1	118	14	1 469	96	1 541
Intern. litografiska »	15	729	65	—	794	1	—	—	1	0·1	1	—	17	—	12	—	29	1	155	1	12
Sv. metallindustriarbetare »	48	—	—	—	41 115	—	—	—	1 004	2·4	—	—	—	—	—	—	—	28	17 403	485	10 235
Därav: Järnbruksarbetare . .	16	—	—	—	7 060	—	—	—	89	1·3	—	—	—	—	—	—	—	10	5 261	83	1 585
Mek. verkstadsarbetare	32	—	—	—	34 055	—	—	—	915	2·7	—	—	—	—	—	—	—	18	12 142	402	8 650
Sv murare förbundet	27	1 429	142	—	1 571	243	14	—	257	16·4	192	65	13	—	—	7	20	15	712	107	2 096
» måleriarbetare »	25	1 176	68	—	1 244	69	4	—	73	5·9	71	2	10	12	9	1	32	12	906	68	1 365
Skand. sadelm.- o. tapetserare »	36	987	133	54	1 174	23	—	—	23	2·0	23	—	27	2	15	—	44	9	436	23	360
Sv. sko- och läderindustriarb. »	25	2 463	499	1 092	4 057	5	—	1	6	0·1	4	2	88	—	20	—	108	3	244	3	72
» skrädderiarbetare »	33	1 101	201	1 432	2 734	11	—	24	35	1·3	35	—	77	—	9	1	87	4	843	35	943
» stenindustriarbetare »	27	1 062	73	—	1 135	38	5	—	43	3·8	43	—	29	1	14	3	47	8	492	47	1 008
» sågverksindustriarbetare »	56	5 491	521	—	6 012	442	73	—	515	8·6	304	211	427	—	89	19	535	18	2 208	337	4 302
» tobaksindustriarbetare »	10	629	62	3 722	4 413	6	—	1	7	0·2	7	—	225	—	4	—	229	3	415	7	147
» transportarbetare »	20	1 210	70	582	1 862	132	2	10	144	7·7	144	—	62	33	5	—	100	7	617	94	2 192
» träarbetare »	81	5 427	608	31	6 066	420	19	—	439	7·2	364	75	185	891	46	12	1 134	41	3 668	392	7 716
» tunnbinderiarbetare »	5	227	9	—	236	26	—	—	26	11·0	26	—	6	—	1	—	7	3	212	26	558
» väg- o. vattenbyggnadsarb. »	6	268	—	—	268	78	—	—	78	29·1	78	—	19	4	—	—	23	5	244	78	1 392
» elektriska arbetare »	44	1 520	31	—	1 551	16	1	—	17	1·1	16	1	28	10	23	8	69	9	441	15	319
» slakteri- o. charkuteriarb. »	9	278	37	25	340	12	—	1	13	3·8	13	—	8	6	3	4	21	3	228	13	342
» stuckatör »	2	22	—	—	22	5	—	—	5	22·7	5	—	—	—	—	—	—	2	22	5	120
» textilarbetare »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» typograf »	7	282	100	21	403	3	1	—	4	1·0	4	—	6	—	5	3	14	3	321	4	120
Summa	968	[2] —	[2] —	[2] —	118 690	[2] —	[2] —	[2] —	4 531	3·8	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	350	48 360	3 353	63 606

[1] Jfr noten å sid. 101. — [2] Enär hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Förhandlingarna vid arbetsförmedlingskonferensen inom socialstyrelsen den 15 och 16 december 1919.

Jämlikt nådiga brevet angående befrämjande och organiserande av den offentliga arbetsförmedlingen i riket den 20 september 1907 hade socialstyrelsen, efter samråd med arbetsförmedlingssektionen av sociala rådet och enligt av Kungl. Maj:t den 21 november 1919 erhållet bemyndigande, kallat samtliga föreståndare för huvudkontoren av Sveriges offentliga arbetsförmedling ävensom de andra anstalternas tjänstemän, som på vederbörande anstaltsstyrelses bekostnad eller eljest kunde infinna sig, att den 15 och 16 december 1919 sammanträda till gemensam konferens. Härtill hade dessutom kallats ledamöterna av sociala rådets arbetsförmedlingssektion, varjämte styrelsen även utfärdat inbjudan till andra för den offentliga arbetsförmedlingen verksamma eller intresserade personer dels inom landet, dels i Danmark, Norge och Finland.

Till konferensen, vilken H. K. H. Kronprinsen hedrade med sin närvaro, och som ägde rum i riksdagshuset under ledning av tjänsteförrättande generaldirektören Nils Bergsten med biträde av förste aktuarien Otto Järte och assistenten Wictor Karlsson samt med aktuarien Ivar Arnoldsson som sekreterare, hade följande personer tillstädeskommit:

Såsom representanter för arbetsförmedlingsanstalterna:

Stockholm: direktören S. Grufman;
Stockholms län: föreståndaren för huvudkontoret D. Bergholtz;
Uppsala län: föreståndaren för huvudkontoret E. J:son Demming;
Södermanlands län: föreståndaren för huvudkontoret J. Blomberg och föreståndaren C. L. Jansson;
Östergötlands län: föreståndaren för huvudkontoret H. Örtengren;
Norrköping: föreståndaren A. Bergström;
Jönköpings län: föreståndaren för huvudkontoret J. F. Österman;
Kronobergs län: föreståndaren för huvudkontoret B. Carlson;
Norra Kalmar län: föreståndaren för huvudkontoret A. Kernell;
Södra Kalmar län: föreståndaren för huvudkontoret V. Malmström;
Blekinge län: föreståndaren för huvudkontoret H. Magnusson;
Kristianstads län: föreståndaren för huvudkontoret G. Sundgren;
Malmö: föreståndaren N. Skogh;
Lund: föreståndaren O. Lenander;

Landskrona: föreståndaren E. Lindquist;
Hälsingborg: föreståndaren C. Johansson;
Ystad: föreståndaren K. Nibelius;
Trälleborg: föreståndaren P. O. Friberg;
Eslöv: föreståndarinnan fröken Emilia Lindquist;
Hallands län: föreståndaren för huvudkontoret R. Wallgren;
Göteborgs och Bohus län: föreståndaren för huvudkontoret E. Hessler;
Göteborg: föreståndaren J. Kruse;
Älvsborgs län: föreståndaren för huvudkontoret K. J. Wilén;
Skaraborgs län: assistenten I. Blixt;
Värmlands län: föreståndaren för huvudkontoret A. Winther;
Örebro län: föreståndaren för huvudkontoret J. Pettersson;
Västmanlands län: föreståndaren för huvudkontoret J. P. Malmberg;
Kopparbergs län: föreståndaren för huvudkontoret S. G. Pettersson;
Gävleborgs län: föreståndaren för huvudkontoret N. Wennberg;
Västernorrlands län: föreståndaren för huvudkontoret A. Karlsson;
Jämtlands län: föreståndaren för huvudkontoret O. E. Fladvad;
Västerbottens län: föreståndaren för huvudkontoret A. Ericsson;
Norrbottens län: föreståndaren för huvudkontoret J. Sundberg.

Såsom ledamöter av sociala rådets sektion för arbetsförmedlingsfrågor:

ovannämnda herrar Johansson och Bergström; samt
godsägaren E. Cederwall;
direktören P. A. Tollin;
förtroendemannen O. Hagman;
platsexpeditören A. W. Nyberg;
häradshövdingen G. Lindquist.

Övriga närvarande:

generaldirektören H. Elmquist;
presidenten A. Lindstedt;
f. generaldirektören F. W. H. Pegelow;
arbetschefen för Skogssällskapets statsarbeten, kaptenen G. Ljungberg;
förste assistenten vid huvudkontoret i Stockholm B. O. Ödmann;
andra assistenten vid huvudkontoret i Stockholm fru G. C. Hagman;
förste assistenten vid filialkontoret i Stockholm H. C. Svensson;
förste assistenten vid filialkontoret i Stockholm fru Elin Lindquist;

Arbejdsanvisningsdirektøren J. Jensen-Sønderup, Köpenhamn;
Afdelingschefen P. Hvidtfeldt, Köpenhamn;
Fuldmægtigen under Arbejdsanvisningsdirektoratet Frk. A. K. V. Nielsen, Köpenhamn;
arbejdsformidlingsinspektøren J. Hvidsten, Kristiania;
bestyrer S. Iversen, Kristiania.

Konferensen förelades följande

Föredragningslista.

1. Konferensens öppnande.
2. Anteckning av de närvarande.
3. Fastställande av arbetsordning för konferensen.
4. Den offentliga arbetsförmedlingen med hänsyn till läget på arbetsmarknaden och understödsverksamheten för arbetslösa.
5. Fackarbetsanvisningen.
6. Arbetsförmedlingens ställning till arbetskonflikter och gällande löneavtal.
7. Den offentliga arbetsförmedlingen och den s. k. partiella (fysiskt och moraliskt defekta) arbetskraften.
8. Den offentliga arbetsförmedlingen och yrkesvalet.
9. Den offentliga arbetsförmedlingens arbetssätt och organisation:
   a. Samverkan mellan anstalterna.
   b. Utväxling av vakanslistor.
   c. Rapporter och statistik.
   d. Expeditionsarbetet.
   e. Distriktskontorens åligganden.
   f. Arbetsförmedlingsombudens uppgifter.
   g. Gemensamt blankettryck.
10. Resekostnadsersättningen till medellösa arbetssökande.
11. Den privata kommissionärsverksamheten.

I den följande sammanfattande redogörelsen för konferensens förhandlingar och gjorda uttalanden upptagas de särskilda frågorna i samma ordning samt under samma nummer och littera, varunder de finnas angivna å ovanstående föredragningslista.

1—3. Konferensens öppnande m. m.

Tjänsteförrättande generaldirektören Bergsten öppnade konferensen och hälsade samtliga deltagande välkomna till dess förhandlingar, varefter han lämnade en översikt av den offentliga arbetsförmedlingens utveckling under den tid, som förflutit, sedan senaste konferens avhölls, ävensom över de viktigare spörsmål, som förelagts konferensen till behandling.

Härpå verkställdes anteckning av de närvarande, samt fastställdes arbetsordning för konferensen, varefter denna tillsatte ett redaktionsutskott, bestående av herrar Cederwall, Hagman, Grufman, Örtengren, Bergström, Skogh och Johansson, med uppdrag att formulera förslag till uttalanden i de frågor, beträffande vilka konferensen eventuellt komme att besluta, att sådana uttalanden skulle göras.

Härefter övergick konferensen till behandling av de å föredragningslistan upptagna sakfrågorna, varvid inledande anföranden höllos antingen av förste aktuarien Järte eller assistenten Karlsson, varefter med avseende å flertalet frågor följde en ingående debatt. Resultatet av överläggningarna har här nedan i korthet återgivits.

4. Den offentliga arbetsförmedlingen med hänsyn till läget på arbetsmarknaden och understödsverksamheten för arbetslösa.

I ett inledande anförande gav herr Järte till en början en översikt av det nuvarande läget på arbetsmarknaden, vilket karakteriserades såsom präglat av stor ovisshet, beroende på såväl yttre som inre förhållanden. En stark depression vore rådande särskilt inom vissa exportnäringar, framför allt järnindustrien. Emellertid hade det oaktat icke inträtt någon mera omfattande arbetslöshet, vilket delvis hade sin förklaring i den rörlighet, som kännetecknade arbetskraften, men i främsta rummet vore beroende därpå, att det inom olika näringar så långt möjligt arbetades på lager.

Därefter lämnades en redogörelse för den understödsverksamhet, som under krisåren bedrivits för arbetslösa, varvid erinrades, hurusom arbetsförmedlingen fungerat som registrerings- och arbetsanvisningsorgan, medan det tillkommit hjälpkommittéerna att pröva de från arbetslösa ingivna ansökningarna samt handhava kontrollen och utbetalningen av understöd. Ifrågavarande verksamhet hade under slutet av år 1914 och början av 1915 försiggått i jämförelsevis stor omfattning samt kostat stat och kommun avsevärda belopp, men redan under våren sistnämnda år hade den svenska arbetsmarknaden hunnit anpassa sig efter de genom kriget inträdda, nya förhållandena i sådan grad, att det blev brist på arbetskraft och understödsverksamheten så gott som upphörde. Denna för landets näringsliv enastående gynnsamma krigskonjunktur nådde sin kulmen under år 1916.

Emellertid var det en näringsgren, nämligen stenindustrien i Bohuslän, Blekinge och Halland, som icke blev delaktig av detta utomordentliga uppsving. Ifrågavarande industri är baserad på export, och denna blev på grund av kriget stoppad. Ogifta stenarbetare sökte sig ut i andra yrken, där det rådde brist på arbetskraft. Genom arbetsförmedlingens försorg bereddes sålunda en del av dessa arbetare nya anställningar, såsom vid gruvdrift, andra utvandrade till Norge eller gingo till sjöss, varigenom stenindustriens arbetarstam minskades från omkring 8 000 till omkring 2 000 man. De i yrket kvarstående utgjordes av äldre, försörjningspliktiga arbetare, vilka bereddes sysselsättning under vintertiden genom de stora beställningar av gatsten, som gjorts dels av Sveriges kommuner, dels av statsverket för järnvägarnas och marinens behov, samt under den varma årstiden inom jordbruket, bl. a. å de skånska betfälten.

Under hösten 1916 blev en regress märkbar ifråga om arbetstillgången. Gummi- och margarinindustrierna inställde driften, och råvarubrist medförde arbetslöshet inom bageri- och målerifacken. I februari 1917 inträdde det stora omslaget i och med skärpningen av U-båtskriget. Det ökade behovet av inhemskt bränsle ledde emellertid till omfattande vedavverkning, varigenom cirka 20 000 arbetare erhöllo sysselsättning.

Hösten 1917 började verkningarna av landets avspärrning att visa sig med full skärpa. Inom textilindustrien, som led av råvarubrist, blevo sålunda tusentals arbetare utan sysselsättning. Till en början utbetalades understöd

av textilfabrikanterna, men mot slutet av året funno dessa sig nödsakade att vädja till det allmänna för erhållande av bistånd. Tidigare hade den förändring vidtagits i hithörande författning, att statsbidraget kunde höjas från 50 till högst 90 % av understödsbeloppet för kommuner, som befunne sig i sådant ekonomiskt läge, att de därav vore i behov. Förhöjt statsbidrag beviljades i främsta rummet sådana kommuner, som genom anordnande av nödhjälpsarbeten eller utbildningskurser visade sig intresserade av att bereda arbetslösa sysselsättning, vilket var fallet med flertalet textilkommuner i västra Sverige.

Vad särskilt beträffar de kvinnliga arbetarna inom textilindustrien, bereddes dessa vid Skogssällskapets statsarbeten sysselsättning å under sällskapet lydande länsallmänningar med skogsplantering, bärplockning, nödfoderinsamling o. dyl. Inemot 4 500 arbetare erhöllo på detta sätt arbete under skilda perioder av år 1918. Mot slutet av detta år började råvaror inkomma, varigenom den inom textilindustrien rådande arbetslösheten avlöstes av brist på arbetskraft, särskilt vad gäller kvinnliga arbetare.

Under år 1919 hade arbetsmarknaden märkbar känning av fredskrisen. Särskilt gällde detta sko- och konfektionsindustrierna, som hade inneliggande lager av krisvaror. Krisen blev emellertid av kort varaktighet, och de arbetare, som permitterades, funno sysselsättning vid Skogssällskapets statsarbeten, som utvidgats till att omfatta vägarbeten o. s. v., och dit för övrigt understödda arbetslösa i främsta rummet hänvisades, vilket medfört, att understödsverksamheten kunnat inskränkas till ett minimum. Till detta resultat hade ock bidragit, att ackordsprisen vid ifrågavarande arbeten lämnade en dagsinkomst av cirka 9 kronor, medan däremot understödsbeloppen hållits vid lägre nivå, utgörande 2 kr. för ensamstående arbetare samt 3 kr. för man och hustru med visst tillägg för varje minderårigt barn.

Under den därpå följande diskussionen framhölls önskvärdheten av att staten och de olika kommunerna i god tid upprättade arbetsplaner, som kunde tillgripas, så snart arbetslöshet inträdde. Vidare påpekades det olämpliga uti att igångsätta nödhjälpsarbeten på en ort, innan den öppna arbetsmarknadens behov av arbetskraft vore fyllt, samt framhölls, att arbetsförmedlingsanstalterna ålagts att, innan en arbetssökande sändes till ett nödhjälpsarbete, undersöka, huruvida han vore ofrivållat arbetslös.

Dessutom anfördes, att den befattning med understödsverksamheten, som ålegat anstalterna, varit ägnad att förrycka arbetsförmedlingens egentliga uppgift. Särskilt gällde detta anstalter med små lokaler och liten personal vid tillfällen, då större arbetslöshet varit rådande.

Beträffande frågan om arbetskraftens rörlighet framhölls av herr Hagman, att överflyttning av arbetare från ett yrke, där arbetslöshet vore rådande, till ett annat endast borde ske under förutsättning att arbetarna hade nödiga kvalifikationer för arbetets utförande, att lönen ej tillmättes alltför lågt och att det bleve väl sörjt för arbetarnas utrustning och inkvartering.

Slutligen redogjorde herr Ljungberg för de erfarenheter han gjort i egenskap av arbetschef vid Skogssällskapets statsarbeten och framhöll därvid bland annat, hurusom det visat sig fördelaktigt att sammanhålla arbetskraften i kontingenter av likvärdig natur, där olika individer kunde komma till samma arbetsresultat. Vidare rekommenderades upprättandet av dagkolonier i städernas närhet för att bereda gifta arbetare tillfälle till arbete utan att de behövde lämna sina hem.

Sedan diskussionen rörande denna fråga förklarats avslutad, enade sig konferensen om följande uttalande:

»Arbetslösheten bör i främsta rummet bekämpas genom anvisning av arbete, i första hand till lediga platser på den öppna arbetsmarknaden och därefter i mån av behov till lämpliga nödhjälpsarbeten. Endast undantagsvis och då inga arbetstillfällen stå till buds, bör understöd utbetalas.

Erfarenheterna från de förflutna krisårens offentliga understödsverksamhet för arbetslösa hava vidare obestridligen givit vid handen, vilken betydelse den offentliga arbetsförmedlingens nuvarande organisationsformer i vårt land och ifrågavarande understödsverksamhets anknytning till de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna haft för de arbetslösas plats- och yrkesrörlighet. Härförutan skulle säkerligen såväl arbetslöshetens omfattning som därav föranledda kostnader för det allmänna stigit till långt högre belopp än vad nu varit fallet. På grund av principiella skäl och praktiska rön bör dock enligt konferensens uppfattning arbetsförmedlingens roll vid understödsverksamheten ifråga begränsas till att vara registrerings- och arbetsanvisningsorgan, medan prövningen av de arbetslösas understödsbehov samt fastställandet, utbetalningen och, på förekommen anledning, indragningen av understödet uteslutande bör ankomma på vederbörande kommunala hjälporgan.»

Härtill anhöllo herrar Hagman och Nyberg att få foga följande särskilda uttalande:

»I det föreliggande uttalandet konstateras, att arbete bör beredas i första hand, understöd först i andra. Vidare framhålles behovet av en viss arbetskraftens rörlighet, vilket vi hoppas skola tillgodoses med den förnuftiga begränsning, som av undertecknad Hagman angivits under debatten. Vidare uttalas, att det egentliga beloppsfastställandet, understödsgivandet och eventuellt indragandet av understöd bör tillkomma andra organ än arbetsförmedlingen. Vad som här uttalas berör givetvis endast de nuvarande förhållandena. Då vi få en ordnad arbetslöshetsförsäkring, böra enligt vår mening hithörande angelägenheter ordnas efter delvis andra linjer.»

5. Fackarbetsanvisningen.

I ett inledande anförande redogjorde herr Järte, i anslutning till socialstyrelsens utlåtande den 17 april 1916 angående Sveriges offentliga arbets-

förmedlings fortsatta utveckling, för denna frågas innebörd. Vidare anfördes, att Kungl. Maj:t i den proposition, som med anledning av detta styrelsens utlåtande förelagts riksdagen, föreslagit, att statsbidrag skulle kunna utgå jämväl för anordnande av fackarbetsanvisningar. Detta blev också riksdagens beslut och i överensstämmelse härmed utfärdades gällande kungörelse i ämnet den 30 juni 1916. Slutligen omnämndes, att fackarbetsanvisningskontor upprättats i Stockholm för måleri-, bleck- och plåtslageri- samt bageriyrkena och att det, sedan numera den offentliga arbetsförmedlingen övertagit den av Sveriges redareförening bedrivna förhyrningsverksamheten för sjöfolk, planerades maritim fackarbetsanvisning i Göteborg med filialkontor i Stockholm och Hälsingborg.

Rörande denna fråga gjorde konferensen följande uttalande:

»Konferensen uttalar sin tillfredsställelse över att det gamla önskemålet om arbetsförmedling för speciella yrkesgrenar behjärtats av statsmakterna och nu, med stöd av gällande författning, kan förverkligas i form av fackarbetsanvisningar. För att åt fackarbetsanvisningen kunna hävda dess karaktär av en riksorganisation för platsförmedlingen inom ifrågakommande yrken, bör dock i samråd med socialstyrelsen, innan sådan anvisning upprättas, genom underhandlingar med vederbörande organisationer noga utrönas, huruvida bärande skäl föreligga för en fackarbetsanvisning och parternas fulla anslutning därtill på fastställda villkor är att förvänta.»

6. Arbetsförmedlingens ställning till arbetskonflikter och gällande löneavtal.

I avseende på arbetsförmedlingens ställning till arbetskonflikter erinrade herr Järte, hurusom i andra länder häftiga strider utspunnit sig härom, något varifrån vårt land varit helt förskonat. Den praxis, som utbildat sig på området, hade föranlett ett uttalande vid 1909 års arbetsförmedlingskonferens, vilket var av följande lydelse:

»Arbetsförmedlingen bör under alla omständigheter fortgå oberoende av inträffande arbetsinställelser (strejk och lockout). I detta avseende vill konferensen tillika framhålla, att bestämmelsen om att, efter det anmälan från rätter vederbörande skett om rådande arbetskonflikt, anstaltens föreståndare skall därom lämna meddelande å en särskild för ändamålet avsedd anslagstavla, icke är oeftergivlig, men att det däremot måste fasthållas såsom liggande uti såväl arbetsgivares och arbetares som arbetsförmedlingens verkliga intresse, att vederbörande tjänsteman vid arbetsförmedlingen skall äga att vid förfrågan eller eljest, då han finner förhållandena sådant påfordra, lämna upplysning om, att vederbörande arbetsgivare resp. arbetare är för tillfället indragen i konflikt, för så vitt man därom å arbetsförmedlingen äger kännedom.»

Detta uttalande beslöt konferensen konfirmera.

Vad beträffar frågan om gällande löneavtal uttalades önskvärdheten av, att den offentliga arbetsförmedlingen noggrant följde utvecklingen på avtals-

området, så att exakta upplysningar härutinnan kunde lämnas på begäran av vederbörande parter.

7. Den offentliga arbetsförmedlingen och den s. k. partiella (fysiskt och moraliskt defekta) arbetskraften.

Under erinran att Kungl. Maj:t uppdragit åt socialstyrelsen att inkomma med yttrande beträffande frågan om vidtagande av åtgärder för den s. k. partiella arbetskraftens bättre utnyttjande, framhölls inledningsvis av herr Karlsson, hurusom möjligheten att förmedla arbete åt den fysiskt defekta arbetskraften väsentligen vore beroende av huruvida den arbetssökande erhållit utbildning inom ett fack, där den defekthet, varom i varje särskilt fall vore fråga, utgjorde minsta möjliga hinder för arbetets utförande.

Beträffande den moraliskt defekta arbetskraften framhölls, att arbetsförmedlingen härvidlag hade en synnerligen ömtålig och ansvarsfull uppgift. Det gällde att uppsöka sådana arbetsgivare, som kunde väntas visa förståelse för individer av hithörande slag.

Under den härpå följande diskussionen rekommenderades i sistnämnda avseende samarbete med Skyddsvärnet.

8. Den offentliga arbetsförmedlingen och yrkesvalet.

Av herr Karlsson erinrades om de försök, som tidigare blivit gjorda att i samförstånd med skolmyndigheterna förmedla anställning av skolbarn vid den ålder, då dessa sluta folkskolan. Nu hade denna fråga aktualiserats genom den reform av yrkesundervisningen, som beslutats av 1918 års riksdag. Efter en redogörelse för innebörden av denna reform erinrades om den uppgift, som i detta fall ålåge arbetsförmedlingen och som bestode däri, att, sedan de unga bestämt sig för ett visst yrke, placera ut dem hos yrkesidkare, där de kunde erhålla praktisk utbildning jämsides med den teoretiska undervisningen i lärlingsskolan, och uttalades önskvärdheten av att socialstyrelsen tillsåge, att arbetsförmedlingen på lämpligt sätt kunde tjäna detta syfte.

9. Den offentliga arbetsförmedlingens arbetssätt och organisation.

a. Samverkan mellan anstalterna.

I det meningsutbyte, som vidtog rörande denna punkt, framhölls önskvärdheten av en utveckling av anstalterna därhän, att de mera än hittills framträdde som länkar i en hela landet omspännande organisation. Den samverkan, som bedreves mellan de olika anstalterna, finge sålunda ej endast inskränka sig till utväxling av vakanslistor, utan borde densamma utvidgas och fördjupas, bland annat genom utbyte av tillförlitliga, detaljerade uppgifter om de arbetssökande och de lediga platserna. För främjande av det rent personliga

samarbetet mellan de olika kontorens tjänstemän borde dessa sammanföras till konferenser, framför allt distriktsvis.

b. Utväxling av vakanslistor.

I avseende å distriktsvakanslistorna framfördes följande önskemål, nämligen

att dessa listor, för att tillräcklig tid skulle beredas socialstyrelsen för utarbetandet av riksvakanslistan, måtte insändas så tidigt, att de vore styrelsen tillhanda senast torsdag morgon,

att kolumnen för angivande av de arbetssökandes yrkesspecialitet måtte ifyllas med ledning av riksvakanslistans uppställning i berörda hänseende, och att härvid alltför generella yrkesbeteckningar, exempelvis »industriarbetare», måtte undvikas,

att å vakanslistorna må upptagas endast sådana platser, för vilka lämplig arbetskraft ej funnes tillgänglig å vederbörande ort, samt

att, i enlighet med socialstyrelsens därom utfärdade cirkulär, vid särskilda tillfällen, då mera omfattande arbetslöshet eller större efterfrågan på arbetskraft gjorde sig gällande, detta omedelbart måtte rapporteras skriftligen eller per telefon.

Från olika anstalter hade framställts yrkande, att riksvakanslistan skulle ersättas med annat annonsorgan. Med avgörande av denna fråga ansågs emellertid tills vidare böra anstå.

c. Rapporter och statistik.

Beträffande den månadsrapportering, som åligger anstalterna, framfördes såsom önskemål,

att å såväl den fyrsidiga som den tvåsidiga rapporten »skogshushållning» upptoges som självständig rubrik, skild från »jordbruk m. m.», och att därvid flottningsarbete måtte redovisas under »skogshushållning»,

att »från föregående månad kvarstående lediga platser» vid hopsummeringen å den tvåsidiga rapporten sammanräknades med »nyanmälda platser»,

att antalet lediga platser vid armén och marinen endast undantagsvis och till mindre antal upptoges vid rapporteringen, vilken sålunda väsentligen skulle begränsas till att avse den öppna arbetsmarknaden,

att hela antalet anmälda lediga platser å rapporterna angåves och ej endast den del därav, som genom vederbörande anstalts försorg blivit tillsatta

att de å rapporterna angivna siffrorna bleve noggrant kontrollerade såväl beträffande de olika huvudgrupperna som ifråga om slutsumman, samt

att rapporterna insändes i så god tid, att de kunde vara socialstyrelsen tillhanda senast den 8 i varje månad.

d. Expeditionsarbetet.

Beträffande under denna rubrik hörande olika frågor anfördes av herr Karlsson i huvudsak följande:

Den år 1912 hållna konferensen hade hemställt, att socialstyrelsen måtte uppgöra och förelägga anstalterna till omprövning förslag till en praktisk handbok till ledning för bokföring, statistik m. m. i synnerhet med hänsyn till samarbetet anstalterna emellan. Att denna hemställan ännu icke föranlett någon direkt åtgärd, vore beroende därpå, att arbetsförmedlingsverksamheten sedan nämnda tidpunkt varit stadd i stark utveckling och att man därför ansett, att frågan borde anstå, till dess förhållandena på förevarande område hunnit stabiliseras.

Beträffande frågan, huruvida anstalt borde inhämta uppgift, om arbetsgivare eller arbetssökande vore organiserad eller ej, framhölls, att då upplysning härom av någondera parten uppställdes såsom villkor för förmedlingens avslutande, sådan upplysning borde inhämtas.

I avseende på spörsmålet, vilka åtgärder borde vidtagas för det fall, att en arbetssökande icke fullgjorde de förbindelser han iklätt sig vid antagandet av en genom arbetsförmedlingens medverkan tillsatt plats eller då en arbetsgivare ej fullgjorde sina motsvarande utfästelser, betonades, att, därest vid behandling av ett arbetsförmedlingsärende anledning funnes att misstänka, att risk i nämnda hänseende förelåge, respektive anstalters tjänstemän hade att förfara på sådant sätt, att ingendera parten komme att tillskyndas skada.

Vad angår frågan, huruvida arbetsförmedlingen kunde taga befattning med arbetssökande, även om han icke uppsagt sin plats, anfördes, att såväl arbetsgivarnas som arbetarnas intressen bäst främjades därmed, att arbetsförmedlingsverksamheten ej inskränktes till att omfatta enbart sådana arbetare, som en längre eller kortare tid stått utan sysselsättning, utan att arbetsförmedlingen i sin mån borde bidraga till arbetskraftens förflyttning från en innehavd plats till en annan, där arbetarens kvalifikationer bättre komme till sin rätt och större förmåner kunde beredas. Emellertid borde så vitt möjligt tillses, att ombyte av anställning ej skedde utan iakttagande av stadgad uppsägningstid.

Vad slutligen beträffar frågan, om inskrivningskort skulle utlämnas åt s. k. vandrande arbetare eller bettlande personer, framhölls, att arbetsförmedlingen i detta avseende borde förfara med stor försiktighet och, därest inskrivningskort utlämnades, iakttaga, att datum och ortsnamn angåves härå.

e. Distriktskontorens åligganden.

Förslag om en genomgripande förändring av distriktskontorens åligganden hade av vissa anstalter framförts, i samband varmed upprättandet av ny distriktsindelning blivit påyrkat. Denna fråga ansågs emellertid böra tills vidare anstå.

f. Arbetsförmedlingsombudens uppgifter.

I avseende å de uppgifter, som påvilade arbetsförmedlingsombuden, framhölls av herr Karlsson, att det tillkomme dem att genom samarbete med vederbörande huvudkontor underlätta förmedlingsverksamheten å den ort ombudet representerade. I sådant syfte ålåge det ombudet att till huvudkontoret inrapportera all beställning av arbetskraft, som gjordes av på orten bosatta arbetsgivare, samt bereda arbetssökande tillfälle att taga del av vakanslistorna och avgiftsfritt använda sig av ombudets telefon för platsanskaffning. Ombudet hade vidare att inrapportera anmälning av arbetssökande samt på order av huvudkontoret åt dem anvisa arbete, för vilket ändamål sökandeblankett skulle ifyllas samt inskrivnings- och anvisningskort utfärdas.

g. Gemensamt blankettryck.

Denna fråga hade varit föremål för behandling vid 1912 års konferens, som därvid uttalat sig för att det visserligen fortfarande måtte bliva de respektive anstalternas ensak att bestämma om tryckningen av formulär och blanketter, men på samma gång uttryckt den önskan, att för sådana anstalter, som därtill ville ansluta sig, skulle efter verkställd närmare utredning anordnas gemensam tryckning av vissa trycksaker, beträffande vilka sådant utan olägenhet läte sig verkställa.

I sistnämnda avseende framfördes som ett önskemål, att det snarast möjligt måtte överlåtas åt socialstyrelsen att ombesörja tryckningen av den fyrsidiga rapporten.

10. Resekostnadsersättningen till medellösa arbetssökande.

I denna fråga gjordes följande uttalande:

»I avseende å gällande författning angående bidrag av statsmedel till täckande av viss del av resekostnader för medellösa arbetssökande uttalar sig konferensen för en ändring av densamma i syfte att ett enklare och för arbetsförmedlingsanstalten mindre betungande förfaringssätt måtte tillämpas vid ansökning om sådant bidrag, särskilt i vad gäller de individuella uppgifter om de arbetssökande, som skola vara bifogade ansökningen.»

11. Den privata kommissionärsverksamheten.

Efter en redogörelse för denna frågas behandling vid föregående arbetsförmedlingskonferenser samt i ämnet gällande lagbestämmelser anförde herr Karlsson, att socialstyrelsen av Kungl. Maj:t anmodats avgiva yttrande över en av överståthållarämbetet i Stockholm gjord framställning angående utarbetande av en normaltaxa för kommissionärer. I avseende härå framhölls,

att införandet av en dylik taxa med hänsyn till den mångskiftande platsanskaffningsverksamheten samt penningvärdets fluktuationer vore förenat med stora svårigheter och därför förutsatte en ingående prövning. Vad beträffar taxans storlek ansågs, att vid denna frågas bedömande möjligen skulle kunna tjäna som utgångspunkt medelkostnaden för de genom den offentliga arbetsförmedlingen tillsatta platserna. De av inledaren framförda synpunkterna underströkos ytterligare under diskussionen.

Härmed voro konferensens allmänna förhandlingar avslutade. Påföljande dag, den 17 december, hölls inom socialstyrelsen med vissa arbetsförmedlingsföreståndare ytterligare ett sammanträde för överläggning beträffande den maritima arbetsförmedlingen.

Socialstyrelsens utlåtande över sjukförsäkringsförslaget.

Över socialförsäkringskommitténs i föregående häfte av Sociala Meddelanden återgivna förslag angående allmän sjukförsäkring har socialstyrelsen den 23 december 1919 avgivit följande underdåniga utlåtande:[1]

Försäkringens karaktär: obligatorisk eller frivillig. Genomförandet av en lagstiftning av nu ifrågasatt slag skulle innebära ett definitivt frånträdande av den ståndpunkt, som varit bestämmande för de svenska statsmakternas tidigare åtgärder på den sociala sjukförsäkringens område i vårt land, vilka åsyftade, att denna försäkring borde uppbyggas på frivillighetens grund. Nämnda ståndpunkt har på sin tid även haft stöd från det ämbetsverk, kommerskollegium, som före socialstyrelsens tillkomst genom sin avdelning för arbetsstatistik handlade frågor angående den frivilliga sjukförsäkringen. I ett tjänstememorial, bilagt kommerskollegii underdåniga utlåtande den 8 september 1906 rörande sjukkasseverksamhetens främjande och organiserande, anfördes sålunda bland annat, dels att vi i vårt land redan ägde ett på frivillighetens väg uppkommet och utvecklat sjukkasseväsen av betydande omfattning och erkännansvärd betydelse, vilket staten sedan lång tid tillbaka regelbundet understödde med avsevärda belopp, dels att erfarenheten under föregående tid givit vid handen, att sjukkasseverksamheten vore stadd i en livlig utveckling och att man hos dess utövare kunde räkna med initiativkraft och god vilja att föra nämnda verksamhet framåt. I anslutning härtill uttalade kommerskollegium för sin del den uppfattningen, att ett effektivt ordnande av den allmänna sjukförsäkringen inom den närmaste framtiden visserligen vore av behovet påkallat, men att sjukförsäkringsrörelsen i vårt land fortfarande liksom dittills borde byggas på frivillighetens grund.

I ett senare avgivet underdånigt utlåtande — den 29 oktober 1909 — angående förslag till ny sjukkasselag framhöll emellertid kommerskollegium, att frågan om obligatorisk eller frivillig försäkring kommit i ett väsentligt förändrat läge, därigenom att även övriga huvudgrenar av den sociala försäkringen under tiden upptagits

[1] Beträffande övriga över bemälda lagförslag inkomna yttranden från vissa centrala ämbetsverk och länsstyrelser må hänvisas till referat i Tidskrift för den svenska pensionsförsäkringen, årg. 1920, nr 1.

till behandling. Sålunda voro ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen föremål för utredning av särskilda kommitterade, och vad olycksfallsförsäkringen anginge hade frågan om införande av obligatorisk försäkring blivit väckt i ett av kollegium i anledning av ifrågasatt revision av förut gällande lag om ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete under år 1909 avgivet underdånigt utlåtande. Slutligen vore ock en med sjukförsäkringen nära sammanhängande angelägenhet, nämligen moderskapsförsäkringen, likaledes under behandling av utsedda sakkunniga. Under sådana förhållanden och då socialförsäkringens olika grenar onekligen stode i nära samband med och i viss mån kompletterade varandra, såge kollegium för sin del visserligen helst, att jämväl den obligatoriska sjukförsäkringen och de former, under vilka densamma kunde tänkas införd i vårt land, bleve upptagen till behandling. Det syntes emellertid kollegium tvivelaktigt, huruvida den allmänna meningen i vårt land ännu på länge kunde anses mogen för ett genomförande av tvångslagstiftning på föreliggande område,och då ett yrkande om utredning härutinnan möjligen skulle komma att till en oviss framtid undanskjuta en välbehövlig reformering av det frivilliga sjukkasseväsendet, ansåge sig kollegium icke för det dåvarande böra göra framställning därom. Kollegium framhöll dock såsom sin åsikt, att därest de ovan antydda grenarna av den sociala försäkringen under den närmaste framtiden komme till genomförande i vårt land, frågan om införande av obligatorisk sjukförsäkring med all sannolikhet skulle komma att bliva föremål för omprövning, och att med hänsyn därtill de i bemälta lagförslag planerade reformerna av vårt lands sjukkasseväsen måhända icke längre betraktas såsom något slutgiltigt förslag i ämnet.

Socialstyrelsen, som visserligen i allo delar de åsikter, vilka ligga till grund för ovan anförda uttalanden, för såvitt de ställas mot bakgrunden av då rådande förhållanden, finner sig dock icke böra tveka om riktigheten av att vårt lands sjukförsäkringsfråga nu löses på tvångsförsäkringens väg. Efter de betydande framsteg, som kännetecknа utvecklingen på den sociala försäkringens område i vårt land under senare år, kan nämligen denna fråga anses numera hava kommit i ett annat läge. Den omständigheten, att en på tvångsprincipens grund uppbyggd socialförsäkring redan genomförts icke blott beträffande olycksfall i arbete utan även för beredan av ålderdoms- och invaliditetsunderstöd, torde enligt socialstyrelsens mening kräva genomförandet av jämväl en tvångsvis anordnad sjukförsäkring. Den allmänna meningen inom befolkningens bredare lager synes ock under senare år hava i påtaglig grad omstämts till förmån för en dylik sjukförsäkring. Att så är förhållandet har man haft tillfälle att konstatera bland annat genom de uttalanden, som framkommit vid de båda möten mellan representanter för den nu bestående sjukkasseverksamheten, vilka avhållits under senare delen av innevarande år, nämligen dels i Gävle den 23—25 november mellan delegerade från sjukkassor, anslutna till Sveriges allmänna sjukkasseförbund, dels i Stockholm den 14 och 15 december mellan delegerade från de s. k. rikssjukkassorna.

Slutligen gäller alltjämt såsom det egentliga skälet för införande av tvångsprincipen även inom sjukförsäkringen det faktum, att det frivilliga systemet aldrig torde kunna förväntas i större omfattning nå de ekonomiskt svagaste befolkningelementen, vilka framför allt äro i behov av försäkring. Särskilt med hänsyn till dessa massor av individer, vilka sakna förmåga eller intresse eller bådadera att i förväg självmant sörja för sitt uppehälle under tider av arbetsoförmåga, synes det sålunda oundvikligt att ersätta vårt hittillsvarande frivilliga sjukkasseväsende, som dock i alla andra avseenden har sina givna företräden, med en obligatorisk sjukförsäkring.

Försäkringens organ: allmänna eller frivilliga sjukkassor. Enligt socialförsäkringskommitténs förslag skulle den obligatoriska sjukförsäkringen komma att förmedlas uteslutande av för detta ändamål nyupprättade, allmänna sjukkassor. Kommittén har nämligen icke ansett möjligt att för denna uppgift använda de nu bestående, frivilliga sjukkassorna. Socialstyrelsen kan icke underlåta att uttala sitt

livliga beklagande av att en utväg i sistnämnda avseende ej kunnat utfinnas. Inom vida kretsar av landets befolkning torde detta utan tvivel komma att väcka förstämning och resa motstånd mot den nu föreslagna lagstiftningen. I betraktande av den stora erfarenhet i sjukförsäkringen rörande angelägenheter, som man inom sjukkassorna under årens lopp förvärvat, samt det banbrytande och samhällsgagnande arbete, som av dem utförts under en föregående tid, ävensom med hänsyn till de intressen av olika slag, varmed en talrik grupp av män och kvinnor i vårt land, framför allt bland sjukkassornas ledande personligheter och i kassornas tjänst anställd personal, varit knutna vid den nuvarande sjukkasseverksamheten, skulle det hava varit på samma gång välbetänkt och önskligt, att man vid sjukförsäkringens blivande omläggning kunnat i vidsträcktaste mån tillvarataga de krafter och värden, som finnas inom den frivilliga sjukkasserörelsen i vårt land, samt tillgodose de önskningar och intressen, som inom hithörande kretsar torde hysas inför de emotsedda nya förhållandena. Socialstyrelsen fattar å andra sidan de skäl, som tala för den nu föreslagna organisationen av sjukförsäkringen, och inser jämväl de svårigheter, som möta för åstadkommandet av en tillfredsställande anordning av försäkringen, grundad i huvudsak på medverkan från de förut befintliga sjukkassornas sida. Att här närmare ingå på dessa svårigheter torde föra för långt. Det må endast framhållas, att ehuru socialstyrelsen i samband med sin granskning av kommittéförslaget haft uppmärksamheten i särskild grad riktad härpå, det icke lyckats styrelsen att finna något uppslag till en antaglig lösning i annan riktning än kommittén angivit. De förslag härutinnan, som nyligen framkommit från visst sjukkasshåll, synas ock vara av den beskaffenhet, att socialstyrelsen för sin del, huru gärna än styrelsen såge, att hänsyn till dem kunde tagas, icke kan se, att så låter sig göra, utan att nutida krav och numera hävdvunnen uppfattning beträffande den sociala sjukförsäkringens anordnande i betänklig grad åsidosättas.

Skulle det under sådana förhållanden få anses oundvikligt, att den obligatoriska sjukförsäkringen anordnas helt och hållet oberoende av den nuvarande frivilliga sjukkasseverksamheten, framstår det emellertid såsom en viktig angelägenhet att i samband med denna försäkrings genomförande så långt ske kan söka hålla möjligheten öppen för de frivilliga sjukkassorna till fortsatt existens genom att bereda dem tillfälle att taga sig an vissa, med deras förutvarande verksamhet nära sammanhängande uppgifter eller, där detta icke låter sig göra, att tillse, att deras rörelse må kunna avvecklas med minsta möjliga förfång för medlemmarna och icke minst för dem, vilka till väsentlig del haft sitt uppehälle av verksamhet i sjukkassas tjänst.

Kommitterade, som visserligen icke lämnat denna fråga obeaktad, hava i förstnämnda hänseende framhållit, huruvida vid övergången till obligatorisk sjukförsäkring ett vidsträckt verksamhetsfält fortfarande stode öppet för de nu bestående sjukkassorna dels därigenom, att de obligatoriskt försäkrade allt framgent kunde hava behov av att tillförsäkra sig högre kontant understöd vid sjukdom än som enligt förslaget skulle ifrågakomma, dels även i det avseendet, att den begravningshjälpsverksamhet, som hittills i regel utövats av kassorna, alltjämt hade betydelsefulla uppgifter att fylla, eftersom den blivande sjukförsäkringen icke vore avsedd att omfatta utgivandet av begravningshjälp. Dessa synpunkter äro enligt socialstyrelsens mening beaktansvärda, och vill styrelsen för sin del framhålla önskvärdheten av att i den mån de frivilliga sjukkassorna på ovan antytt eller annat sätt kunna beredas utrymme för fortsatt verksamhet, denna verksamhet må av staten stödjas och övervakas, samt att för sådant ändamål förberedande åtgärder snarast möjligt vidtagas. I betraktande av det nära samband, som redan nu förefinnes mellan sjukkasse- och understödsföreningarnas verksamhet och som under de nya förhållandena torde komma att bliva än mera utpräglat, ävensom till den överensstämmelse, som råder inom lagstiftningen beträffande dessa båda olika slag av föreningar, vill styrelsen såsom en lämplig åtgärd i berörda syfte förorda ett sammanförande av det frivilliga sjukkasseväsendet och understödsföreningsverksamheten under en

gemensam lagstiftning. Såväl till höjande av verksamhetens betydelse som med hänyn till penningvärdets fall under senare tid synes därvid den i nu gällande lag om understödsföreningar fastställda gränsen i fråga om det högsta kapitalunderstöd, som må av understödsförening utfästas eller utbetalas utan att dess stadgar underkastas särskilt godkännande, böra höjas från 300 till 500 kronor.

Vad socialstyrelsen här yttrat ansluter sig i huvudsak till de önskemål, som framförts av den förut omnämnda sjukkassekongressen i Gävle. I samband med nyss berörda lagstiftningsfråga synes även böra tagas i övervägande, vilka åtgärder lämpligen kunna vidtagas för att bereda en i möjligaste mån betryggande avveckling av de sjukkassors verksamhet, vilka vid den obligatoriska sjukförsäkringens genomförande finna sig föranlåtna eller nödsakade att nedlägga sin rörelse. Därvid torde de önskemål vara förtjänta av särskilt beaktande, vilka uttalats vid sammanträde inom socialstyrelsen den 27 och 28 nästlidna november månad med sociala rådets sektion för sjukkasseväsen.[1] Den frivilliga föreningsverksamhet, som kan komma till stånd under den nu ifrågasatta lagstiftningens hägn, torde icke böra sakna ledning och tillsyn från statens sida utan ställas under överinseende av en tillsynsmyndighet med ungefär enahanda uppgifter, som för närvarande tillkomma tillsynsmyndigheten över sjukkasseväsendet och över understödsföreningarna. Övervägande skäl synas tala för, att denna myndighet bör utövas av den föreslagna sjukförsäkringsöverstyrelsen.

Det torde emellertid vara klart, att den frivilliga sjukkasserörelsens roll är i stort sett utspelad, därest inga mera effektiva åtgärder än de ovan föreslagna vidtagas för dess upprätthållande. Med avseende härå kan styrelsen ej underlåta att påpeka, hurusom denna rörelse även haft en annan och måhända större uppgift att fylla än den att blott och bart förmedla försäkring mot sjukdom. Den torde i själva verket mer än andra slag av frivillig organisation vara ägnad att utveckla medborgerliga dygder. Den väcker och stärker såväl känslan av solidaritet individerna emellan som känslan av ansvar för den egna existensen och familjens uppehälle. Den giver även folkets breda lager tillfälle att fostras i självstyrelsens konst. Ur anförda synpunkter kan det frivilliga systemet aldrig ersättas av ett tvångssystem. För bevarande av de stora sociala och kulturella värden, som inrymmas i den frivilliga sjukkasserörelsen har också inom styrelsen ifrågasatts möjligheten av att bereda de frivilliga sjukkassorna större plats vid sidan av tvångsförsäkringen därigenom att i sjukförsäkringslagen skulle medgivas uttrycklig befrielse från försäkringsplikten för den, som visade sig vara försäkrad i enskild sjukkassa till samma förmåner, som tvångsförsäkringen erbjuder. En dylik anordning, som endast bleve ett direkt motstycke till olycksfallsförsäkringslagens bestämmelse om rätt för arbetsgivaren att själv bestrida försäkringen genom kooperativa sammanslutningar, skulle tydligen framför allt bidraga till att i största möjliga mån bevara den frivilliga sjukkasserörelsens existensberättigande och utvecklingsmöjligheter. Huru tilltalande än detta förslag må synas, har dock styrelsen, med hänsyn till svårigheten att nu överskåda konsekvenserna härav ur andra synpunkter, icke ansett sig kunna bestämt förorda detsamma men åtminstone velat framföra det till vidare omprövning såsom uttryck för en livlig önskan från styrelsens sida om bevarande i så stor omfattning som möjligt av den vackra folkliga rörelse, som representeras av de svenska frivilliga sjukkassorna.

Försäkringens allmänna innebörd. Det föreliggande lagförslaget utmärker sig genom en erkännansvärd strävan att söka i vidsträcktaste mån tillgodose det behov av sjukhjälp i olika former, som förefinnes inom befolkningens breda lager; detta icke blott ifråga om försäkringens omfattning utan även beträffande förmånernas storlek och art. Därest förslaget utan väsentliga förändringar upphöjes till lag, skulle vårt land komma i besittning av en sjukförsäkring, icke blott fullt jämbördig

[1] Sektionens uttalande finnes återgivet å sid. 45.

med utan i flera avseenden överträffande vad som på detta område åstadkommits i andra länder.

För förslaget är särskilt utmärkande, att sjukförsäkringen skulle komma att omfatta hela den i ekonomiskt hänseende mindre välsituerade befolkningen i riket och sålunda icke, såsom förhållandet är i alla andra länder, där en obligatorisk sjukförsäkring kommit till stånd, vara inskränkt till huvudsakligen lönearbetarna. De gränser beträffande de försäkrades inkomst och förmögenhet, till vilka försäkringen skulle komma at sträcka sig, äro ock tilltagna efter ganska vida mått. De förmåner, som tänkts skola komma de försäkrade till del, befinnas vidare i det väsentliga icke allenast likvärdiga med utan i flere hänseenden gående utöver vad andra länders sjukförsäkring har att erbjuda i motsvarande fall. Sålunda är den kontanta sjukhjälpen avsedd att utgå med högre belopp än annorstädes — undantagandes Holland, vars sjukförsäkring dock i andra hänseenden icke kommer upp emot den här ifrågasatta — och under obegränsad tid, i vilket sistnämnda hänseende intet annat land har att uppvisa en motsvarighet. Härtill kommer, att dylik sjukpenning skulle tilldelas jämväl hustrur och hemmavarande äldre familjemedlemmar utan särskilt yrke, ävensom att fri läkarvård och medicin skulle i obegränsad utsträckning medgivas såväl de försäkrade själva som deras minderåriga barn. De förmåner, som tillämnats försäkrade av kvinnokön i händelse av barnsbörd, stå icke heller efter vad man i något annat land kunnat bereda genom den i samband med sjukförsäkringen anordnade moderskapsförsäkringen. Endast i ett hänseende, nämligen i fråga om meddelande av begravningshjälp, skulle den nu föreslagna försäkringen ställa sig mindre gynnsam för de försäkrade än motsvarande försäkring i flertalet andra länder.

Försäkringens kostnader. Det ligger i sakens natur, att en försäkring, tilltagen efter så stora mått, skall draga avsevärda kostnader. Socialförsäkringskommitténs beräkning i detta hänseende utmynnar i en totalkostnad för år av icke mindre än 118·3 milj. kronor, varav 37·5 milj. kronor skulle bäras av det allmänna och återstoden av de försäkrade själva. Dessa siffror äro för svenska förhållanden tvivelsutan synnerligen stora. På flera håll hava de också väckt ganska starka betänkligheter, som väl kunna fattas och vilka ej heller socialstyrelsen kunnat undgå att dela. Det är emellertid icke så mycket kostnaderna i och för sig, som härvid varit ägnade att ingiva styrelsen tvekan, utan fastmer den omständigheten, att en ej oväsentlig del av dessa kostnader synts styrelsen jämförelsevis mindre nödig och näppeligen ägnad att medföra nytta i avsedd grad. Innan styrelsen närmare redogör för sina betänkligheter i nu anförda hänseenden och framlägger sina därav föranledda erinringar, anser sig styrelsen emellertid först böra ingå på en granskning, i den mån tid och tillgängligt material så medgiva, av de beräkningar, varur nyss anförda kostnadssiffror framgått. Särskilt kan socialstyrelsen härvid icke underlåta att göra vissa erinringar beträffande socialförsäkringskommitténs uppskattning av den medelarbetsförtjänst, som för olika grupper av försäkrade blivit lagd till grund vid beräkningen av kostnaden för beredande av sjukpenning.

Kommitténs beräkningar av medelarbetsförtjänsten. De statistiska källor, som kommittén i detta avseende använt sig av, utgöras, så vitt man kan finna, dels för industriarbetarnas vidkommande av svenska arbetsgivareföreningens lönestatistiska årsbok för 1917, dels vidare, vad arbetare inom jordbruket beträffar, av vissa av socialstyrelsen verkställda preliminära beräkningar, avseende år 1918 eller, rättare sagt, det från november månad sistnämnda år räknade tjänsteåret 1918—19. Till följd av den hastiga och oavbrutet fortgående stegring av arbetsprisen, som varit utmärkande för den senast förflutna tiden, torde man emellertid för det närvarande böra räkna med betydligt högre arbetslöner, än berörda statistiska källor utvisa. Därtill kommer, att nyssnämnda, inom svenska arbetsgivareföreningen upprättade statistik visserligen utmärker sig genom primärmaterialets höga kvalitet och bearbetningens sorgfälliga utförande, men knappast kan göra anspråk på önskvärd

fullständighet. I densamma saknas sålunda nästan alldeles vissa till arbetsgivareföreningens område eljest hörande, viktiga näringsgrenar, t. ex. gruvdrift, järnbruks- och sågverksrörelse, pappersmasse- och textilindustri ävensom mekanisk verkstadsindustri. Av de cirka 71 000 arbetare, som i nu ifrågavarande statistik redovisats för år 1917, utgöra vidare endast omkring 15 000 sådana årsanställda, vilkas arbetsinkomster kunnat läggas till grund för kommitténs beräkningar. Dessa beräkningar vila därför på ett väl så knappt underlag, särskilt i betraktande av att de, såsom av betänkandet synes framgå, skolat gälla icke blott de egentliga industriarbetarna utan lönearbetare i allmänhet ävensom vissa självständiga näringsidkare inom hantverk, handel och därmed jämförliga näringar.

Vid sådant förhållande har det synts styrelsen vara anledning att på grundval av nyare statistiskt material, som stått till styrelsens förfogande, verkställa vissa kontrollberäkningar angående medelarbetsförtjänsten inom några viktigare, här ifrågakommande yrkesgrupper.

I första rummet gälla dessa kontrollberäkningar *industriarbetare i allmänhet och vissa med dem jämförliga arbetargrupper*. Med avseende å dessa arbetare har socialstyrelsen nyligen på uppdrag av Kungl. Maj:t haft att verkställa en undersökning av arbetslönernas stegring under krigstiden, varav preliminära resultat offentliggjorts i k. propositionen n:r 225 till 1919 års lagtima riksdag och definitiva siffror i häftet 9—12 av Sociala Meddelanden, årg. 1919. Ehuru de uppgifter, som ligga till grund för denna undersökning, i vissa avseenden äro något summariska, i det att exempelvis arbetsförtjänsten icke angivits för varje enskild arbetare utan för samtliga arbetare tillhopa inom respektive företag, torde de erhållna resultaten dock med hänsyn till undersökningsmaterialets betydande omfattning — för 1918 exempelvis över 50 000 av förvaltningspersonalen och 264 000 av arbetspersonalen inom de viktigare hithörande näringsgrenarna — få anses giva en tillförlitligare och mera representativ bild av den genomsnittliga lönenivån inom industri, handel och samfärdsel än den av kommittén åberopade statistiken.

Utredningen giver vid handen, att medan den genomsnittliga löneinkomsten för år 1917 utgjorde 1 773 kronor för manliga och 854 kronor för kvinnliga arbetare (över 18 år) — mot respektive 1 882 kronor och 1 053 kronor enligt svenska arbetsgivareföreningens av kommittén åberopade statistik — motsvarande siffror för år 1918 uppgingo till respektive 2 502 och 1 113 kronor, vilket innebär en stegring av 40 à 50 procent. Då dessa siffror emellertid närmast torde uttrycka medellöneförhållandena under de ifrågavarande åren, men lönerna under hela år 1918 liksom delvis även under år 1919 varit stadda i stark stegring, synes man ifråga om den närvarande tiden få antaga ännu högre siffror. I svenska arbetsgivareföreningens styrelseberättelse för år 1918 uppskattas vid årsskiftet 1918—19 medelavlöningen för en manlig industriarbetare till 3 000 à 4 000 kronor per år, och till ungefär samma taxering kommer man med utgångspunkt från lönesatserna i de mot slutet av år 1918 och under den gångna delen av år 1919 träffade kollektivavtalen. Under den senaste tiden synes jämväl en viss förskjutning beträffande den ekonomiska gottgörelsen för respektive manligt och kvinnligt arbete hava ägt rum till kvinnornas förmån, bland annat till följd av den jämnare arbetsförtjänsten inom vissa industrier med övervägande kvinnlig arbetskraft, särskilt textilindustrien, samt de männen företrädesvis gynnande familjebidragens bortfallande och ersättande genom höjning av de allmänna lönesatserna. Med hänsyn till det nu anförda torde det i själva verket knappast vara för högt att uppskatta den nuvarande årsmedellönen för en vuxen manlig industriarbetare till ungefär 3 500 kronor och för en kvinnlig till cirka 2 000 kronor.

De av kommittén gjorda, på socialstyrelsens preliminära statistik byggda uppskattningarna av medelarbetsförtjänsterna för de *jordbruksarbetare*, som ej räknats som »tjänare», närma sig mera de nu rådande avlöningarna, emedan de avse

en senare tidpunkt än i fråga om de industriella lönerna. Genom vissa för tjänsteåret 1919—20 träffade kollektivavtal kunna emellertid ifrågavarande lönebelopp beräknas hava stegrats med cirka 20 procent. Visserligen beröra dessa kollektivavtal direkt blott vissa landsdelar och egendomar, men å andra sidan häntyda de till socialstyrelsen för närvarande från samtliga landskommuner inkomna löneuppgifterna på, att en liknande avlöningsökning gjort sig gällande i mycket vida kretsar. Man torde därför numera böra inom jordbruket räkna med årsavlöningar av åtminstone 2 000 kronor för man och 1 300 kronor för kvinna. Erinras må i detta sammanhang om, att den senaste tidens lönerörelser synas hava medfört, att den tidigare allmänna undervärderingen av naturförmånerna numera är på väg att även inom jordbruket liksom tidigare inom industrien ersättas genom noggranna värderingar efter gällande pris.

Mot bakgrunden av nu anförda lönesiffror kan socialstyrelsen för sin del icke ansluta sig till kommitténs antagande att för en avsevärd framtid kunna räkna med lönebelopp beträffande g r u p p e n a r b e t a r e i dess helhet av runt 2 000 kronor för män och 1 200 kronor för kvinnor. Visserligen utgöra industriarbetarna blott en mindre del av de försäkringspliktiga, men å andra sidan synes industriens lönevillkor utöva ett normerande inflytande även inom andra arbetsområden, bland andra hantverket, såsom närmare belyses av vissa, i Sociala Meddelanden 1919, häfte 1, publicerade undersökningar. Vidare har det antagits, att de nuvarande lönerna i många fall och för en avsevärd framtid måste betraktas som maximilöner, men å andra sidan tyda åtskilliga tecken, särskilt under de sista månaderna, på fortvaro eller till och med stegring av den nuvarande uppdrivna pris- och lönenivån. Under sådana förhållanden synes försiktigheten bjuda att icke draga några bestämda slutsatser angående nedgång av lönenivån under de närmaste åren utan till grund för kostnadskalkylerna lägga nu rådande arbetspris. Även om det med visst fog kan antagas, att de av de försäkringspliktiga uppgivna inkomsterna ej sällan skola understiga de faktiska, synes man dock särskilt i betraktande av de delvis framgångsrika strävandena att inom den allmänna beskattningens område söka i görligast mån bringa de taxerade inkomsterna i överensstämmelse med det verkliga, knappast böra tillmäta angivna omständighet någon större betydelse. Med hänsyn till nu rådande avlöningsförhållanden är styrelsen därför av den mening, att kommitténs löneuppskattning för arbetargruppen bör höjas med omkring 50 % eller till runt 3 000 kronor för man och 1 800 kronor för kvinna.

Även vad gruppen t j ä n a r e beträffar, synas löneinkomsterna vara alltför lågt beräknade, särskilt ifråga om manliga tjänare, förmodligen beroende på en, som förut antytts, knappast i överensstämmelse med nutidens lönepolitik stående undervärdering av naturförmånerna. Efter vad man kan finna, gestalta sig förhållandena i förevarande avseende inom den till numerären övervägande grupp av manliga tjänare, som utgöres av drängar och statare inom jordbruket, ganska överensstämmande med de bland de dagavlönade jordbruksarbetarna rådande. Tillgängliga uppgifter tyda sålunda på, att den genomsnittliga lönenivån i båda fallen är ganska enhetlig och för närvarande torde ligga vid omkring 2 000 kronor. I fråga om det kvinnliga tjänstefolket kan däremot kommitténs uppskattning — eventuellt med någon mindre höjning — anses väl återspegla det nuvarande läget såväl å landsbygden som i städerna. Erinras må härutinnan, att på grundvalen av vissa i Sociala Meddelanden (1919, häfte 1) offentliggjorda uppgifter genomsnittslönen under år 1918 för ensamjungfru i städer och stadsliknande samhällen kan beräknas till 336 kronor i kontant belopp, vartill kommer fritt vivre, uppskattat till i genomsnitt 900 kronor, vilket innebär en totalavlöning av i medeltal 1 226 kronor per år.

Beträffande a r b e t s f ö r m ä n o c h t j ä n s t e m ä n överensstämma de av socialförsäkringskommittén antagna lönebeloppen — 3 500 kronor för män och 2 500 kronor för kvinnor — tämligen väl med vissa i Sociala Meddelanden publicerade beräkningar rörande genomsnittslönerna under år 1918 för en del viktigare grupper

av hithörande befattningshavare. Av i huvudsak samma skäl, som ovan anförts i fråga om industriarbetarnas löner, torde dock de nyss angivna lönebeloppen, för att motsvara nu rådande löneläge, böra höjas till cirka 4 000 respektive 3 000 kronor.

För de självständiga yrkesutövare, vilka skulle omfattas av försäkringen, föreligga, så vitt socialstyrelsen känner, inga användbara inkomststatistiska uppgifter. Godtager man emellertid den av kommittén föreslagna — av det direkta praktiska syftet möjligen motiverade ehuru med hänsyn till den faktiska inkomstbildningen näppeligen hållbara — metoden för arbetsförtjänstens beräkning i detta fall, nämligen att därvid skola läggas till grund förhållandena bland lönearbetare inom motsvarande fack, synes det emellertid motiverat att, i nära överensstämmelse med vad ovan skett ifråga om arbetsförtjänsten för nämnda arbetare, höja de vid kommitténs uppskattning erhållna beloppen med omkring 50 % eller i förevarande fall från 1 800 kronor för män och 1 200 kronor för kvinnor till omkring 2 700 respektive 1 800 kronor

För hustrur och andra familjemedlemmar, vilka icke hava annan inkomst än av arbete för familjens räkning, har i kommittébetänkandet den årliga arbetsförtjänsten satts till 270 kronor, men då vissa familjemedlemmar hava inkomst av arbete utom hemmet, har för hela gruppen ansetts kunna antagas ett genomsnittligt belopp för den årliga arbetsförtjänsten av 400 kronor. Enligt socialstyrelsens mening torde de synpunkter och överväganden, som framlagts i det föregående, även för denna grupps vidkommande påkalla en väsentlig höjning av de uppskattade arbetsförtjänstbeloppen, måhända till det dubbla. Säkra hållpunkter för en kontrollberäkning saknas dock i detta hänseende.

Uträknas nu, med begagnande av de här ovan anförda högre beloppen av årlig arbetsförtjänst och med iakttagande av de av kommittén antagna förhållanden i fråga om den relativa storleken av ifrågavarande inkomsttagaregrupper, ett genomsnittligt belopp för samtliga försäkrade män och kvinnor, befinnes detta utgöra cirka 1 600 à 1 800 kronor — differensen i huvudsak beroende på, om man räknar med oförändrade eller höjda inkomstbelopp för hustrur och barn. De nu angivna beloppen måste emellertid bliva i någon mån för höga för att kunna läggas till grund för beräkningen av den totala utgiften för beredande av sjukpenning, alldenstund ibland de olika individuella inkomstbelopp, som innefattas i berörda genomsnittsbelopp, måste, med hänsyn till de faktiska lönebeloppens starka dispersion vid den här ifrågasatta betydande höjningen av lönenivån, även förekomma talrika sådana, vilka överstiga 5 400 kronor Beträffande dessa har man nämligen vid en dylik beräkning att taga i betraktande endast den del, som icke överstiger nyssnämnda 5 400 kronor. Denna omständighet är tydligen ägnad att reducera genomsnittssiffrorna. Man saknar dock statistiska hållpunkter för bedömande av storleken av denna reduktion.

På grund av senast anförda förhållande är det icke heller möjligt att mera exakt beräkna den förhöjning av sjukförsäkringens totalkostnader, som måste bliva en följd av inkomstberäkningarnas anpassning efter nuvarande löne- och inkomstnivå. Enligt socialstyrelsens förmenande torde man dock knappast räkna alltför högt, om man ökar de uppskattade utgifterna från cirka 118 till cirka 150 à 160 miljoner kronor.

I betraktande av de många och krävande uppgifter, som enligt förslaget skulle komma att åligga sjukkassorna — i vilket hänseende vissa förhållanden skola i det följande närmare beröras — och vilka synas bliva betydligt mera omfattande än de åligganden, som tillkomma sjukförsäkringens organ inom andra länders sjukförsäkring, torde ock kunna ifrågasättas, huruvida icke även de, huvudsakligen med ledning av erfarenhet från utlandet beräknade kostnaderna för försäkringens förvaltning, blivit av kommittén underskattade. Vad vidare den av kommittén beräknade kostnadssiffran för beredande av läkarvård och läkemedel till de försäkrade och deras minderåriga barn beträffar, undandrager sig denna visserligen socialstyrelsens

närmare bedömande. På grund av åtskilliga uttalanden från bland annat läkarehåll synes dock även i detta avseende kunna dragas i tvivelsmål, huruvida kommitterades beräkningar komma att hålla streck i verkligheten.

Försäkringskostnadernas fördelning på de försäkrade och det allmänna. Man torde sålunda för sjukförsäkringens genomförande, i den omfattning kommittén föreslagit, få räkna med en väsentligt högre totalkostnad än den som framgått av kommitténs beräkningar, måhända icke lägre än 160 à 170 milj. kronor. Detta åter måste medföra, antingen att statsbidraget höjes i samma proportion och att följaktligen grunderna för dess utgående omläggas eller ock, om dessa grunder fortfarande skola bibehållas och statsbidraget sålunda utgå med det av kommittén beräknade beloppet, att fördelningen av kostnaderna mellan de försäkrade och det allmänna förskjutes, så att de försäkrade få vidkännas en relativt större andel av kostnaderna än kommittén förutsatt.

I sin motivering till lagförslaget framhåller kommittén, att den, i huvudsaklig överensstämmelse med den utländska lagstiftningen, tänkt sig fördelningen av försäkringskostnaderna sålunda, att omkring två tredjedelar skulle bestridas av de försäkrade själva och omkring en tredjedel av staten. Med utgångspunkt härifrån har också kommittén i sitt förslag lagt grunderna för statsbidragets bestämmande så, att detsamma skulle komma att årligen utgå med 37·5 milj. kronor eller omkring en tredjedel av den av kommittén beräknade årliga totalkostnaden, 118·3 milj. kronor. Om nu, vilket kan synas riktigt och som ju också enligt kommitténs utredning är förhållandet i övriga länder med obligatorisk sjukförsäkring, den av kommittén hävdade principen om kostnadernas fördelning med två tredjedelar på de försäkrade och en tredjedel på det allmänna, skall äga giltighet, finge tydligen, därest totalkostnaden beräknats för lågt och i stället för 118 milj. kronor bör vara 160 à 170 milj. kronor, statsbidraget ökas från 37·5 milj. kronor till omkring 55 milj. kronor, och grunderna för dess utgående ändras i överensstämmelse därmed. I annat fall skulle, med en totalkostnad av 160 à 170 milj. kronor och därav ett statsbidrag med endast 37·5 milj. kronor, sistnämnda bidrag komma att utgöra mindre än en fjärdedel av det hela och följaktligen de försäkrade själva få vidkännas mera än tre fjärdedelar av försäkringskostnaderna.

Arbetsgivarnas medverkan. Beträffande fördelningen av kostnadsbördan för sjukförsäkringen kan socialstyrelsen i detta sammanhang icke underlåta att framhålla, hurusom arbetsgivarna i vårt land enligt kommittéförslaget komme att beredas avsevärd lättnad. Alltsedan det patriarkaliska arbetsförhållandet inom näringslivet, då i regel arbetsgivaren sörjde för sin arbetare vid sjukdom, kvarstår i ganska stor utsträckning denna gamla förpliktelse. Inom jordbruket har den till och med laga kraft enligt legostadgan, och inom husligt arbete torde den fortfarande så gott som undantagslöst äga giltighet. Av kommitténs utredning rörande omfattningen av arbetsgivares bidrag till sjukhjälp åt arbetare, vilken utredning dock endast avser större arbetsgivare (med minst 10 arbetare) och ej heller beträffande dessa är fullständig, framgår, att arbetsgivarnas sammanlagda utgifter för lämnat understöd åt arbetare vid sjukdom under år 1917 uppgått till omkring 5·6 milj. kronor. Läggas härtill mindre arbetsgivares kostnader för dylikt understöd ävensom husbönders kostnader för sjukvård åt sina tjänare samt tages vidare hänsyn till penningvärdets fall sedan år 1917, torde man nog komma fram till ett åtskilliga miljoner högre belopp. Det torde väl ock få anses givet, att arbetsgivare och husbönder i allmänhet icke komma att upprätthålla ifrågavarande traditionella förpliktelser, sedan den obligatoriska sjukförsäkringen en gång blivit genomförd, utan att hithörande kostnader i det stora hela komma att överflyttas på de försäkrade själva och på det allmänna.

Kommunernas medverkan. Ifråga om finansieringen av den föreslagna försäkringen vill socialstyrelsen slutligen framhålla, hurusom det torde finnas starka skäl för att härvid i någon mån kräva jämväl kommunernas medverkan. Sedan länge bidraga de större kommunerna i vårt land årligen med avsevärda belopp till de på orten förefintliga frivilliga sjukkassorna. I utlandet, såsom i Norge, har man ock slagit in på denna väg, vilket bland annat medför den fördelen, att de kommunala myndigheterna med avseende å vederbörande offentliga sjukkassa få ett mera direkt självintresse att övervaka dess förvaltning och övriga verksamhet.

Försäkringens omfattning. Med hänsyn till bland annat de stora kostnader, som en allmän sjukförsäkring i av kommittén föreslagen omfattning sålunda skulle medföra för det allmänna, har det synts socialstyrelsen vara anledning att taga i närmare övervägande de yrkanden, som från en del håll gjorts, att man även för vårt lands vidkommande borde, åtminstone för det närvarande, stanna vid en obligatorisk sjukförsäkring för huvudsakligen lönearbetare, i likhet med vad som skett överallt i andra länder.

Med avseende därå framgår av socialförsäkringskommitténs utredningar, att vid en försäkring, omfattande huvudsakligen lönearbetare jämte deras hustrur och barn, försäkringskostnaderna skulle komma att stanna vid ungefär 60 procent av motsvarande kostnader för en allmän sjukförsäkring. Därvid är antaget, att sjukhjälpsförmånerna skulle vara väsentligen desamma som enligt det definitiva förslaget, med den skillnad dock att hustrur och hemmavarande barn till de försäkrade skulle vara tillförsäkrade endast läkarvård och läkemedel.

Men även med bortseende från kostnadsfrågan torde skäl kunna åberopas för en begränsning av försäkringen i nyss antydd riktning. Förhållandet torde nämligen vara, att försäkringens organisation och administrering icke oväsentligt försvåras och kompliceras därigenom, att man åt densamma giver karaktären av en allmän sjukförsäkring.

Inom en lönearbetarförsäkring låta sig förhållandena i dessa hänseenden ordnas vida lättare och enklare av den anledning, att mellanhavandena emellan försäkringens organ och de försäkrade i flera viktiga hänseenden kunna förmedlas av de försäkrades arbetsgivare. Detta är fallet först och främst då det gäller att erhålla kännedom om vilka personer inom ett område, närmare bestämt inom viss sjukkassas verksamhetsområde, som skola vara försäkrade. Men även i fråga om såväl uppskattningar av de försäkrades arbetsförtjänst som uppbörden av försäkringsavgifterna medför möjligheten att anlita arbetsgivarna stora praktiska fördelar.

Vid en allmän sjukförsäkring framträda avsevärda svårigheter i nu berörda hänseenden beträffande sådana försäkrade, vilka icke hava sin sysselsättning i arbete för arbetsgivares räkning. Såsom en följd härav har kommittén bland annat, då det gällt att bestämma, i vilken sjukkassa försäkring skall äga rum, sett sig föranlåten att lägga mantalsskrivningsorten till grund. Enligt kommittéförslaget skall försäkrad sålunda icke tillhöra den sjukkassa, inom vars verksamhetsområde han är bosatt eller — såsom brukligt är vid lönearbetarförsäkring — där han har sin sysselsättning, utan den sjukkassa, inom vars område mantalsskrivningsorten är belägen. I alla de ingalunda sällsynta fall, då den försäkrade uppehåller sig å annan ort än mantalsskrivningsorten, uppstå härigenom olägenheter. Särskilt torde dessa olägenheter göra sig kännbara under den närmaste tiden efter försäkringens ikraftträdande, innan ännu kännedomen om försäkringen vunnit insteg bland befolkningen och större förtrogenhet med förhållandena förvärvats inom sjukkassorna. Ehuru dessa svårigheter delvis undanrödjas därigenom, att det enligt förslaget skulle åligga sjukkassorna, att gent emot försäkrade, vilka vistas inom främmande sjukkassors verksamhetsområde, företräda varandra och gå varandra tillhanda, torde å andra sidan denna uppgift komma att i icke ringa grad öka förvaltningsarbetet inom sjukkassorna.

Men en ännu mera krävande uppgift för sjukkassorna torde bliva att för de försäkrade, vilka försörja sig helt eller delvis genom arbete annorledes än uteslutande för arbetsgivares räkning, bestämma den årliga arbetsförtjänst, som skall ligga till grund för försäkringen. Med avseende härå är i förslaget stadgat, att med årlig arbetsförtjänst skall förstås den årliga inkomst, som den försäkrade skäligen kan komma att i genomsnitt tillsvidare åtnjuta ej mindre av arbete för arbetsgivares räkning än även av arbete för egen räkning, därvid inkomst av arbete för egen räkning skall beräknas efter skälig avlöning för liknande arbete för arbetsgivares räkning. Den praktiska tillämpningen av dessa bestämmelser torde i fråga om andra försäkrade än lönearbetare i många eller de flesta fall vara förenad med ganska stora svårigheter, ägnade att bereda sjukkassorna ett drygt arbete. Då en uppskattning av arbetsförtjänsten enligt nu angivna grunder enligt sakens natur ofta måste komma att vara behäftad med ganska stor osäkerhet, torde därigenom även anledning givas till besvärsmål i ansenlig utsträckning. Att uppbörden av försäkringsavgiften, då det gäller andra försäkrade än sådana, som för sitt arbete uppbära lön av arbetsgivare, icke kan försiggå på samma enkla och säkra sätt som för lönearbetarnas vidkommande, kan ock tagas för givet. Till åvägabringande av större effektivitet i avgiftsuppbörden hava kommitterade föreslagit, att avgiftsbelopp, som ej erlagts inom föreskriven tid, må jämte ränta och ökat med 50 procent indrivas genom utmätning. En ganska påtaglig stränghet synes vidlåda denna föreskrift. Med hänsyn härtill och då det sannolikt icke sällan, särskilt under den första tiden efter försäkringens genomförande, torde inträffa, att personer på grund av obekantskap med sin skyldighet att inom föreskriven tid erlägga avgift, underlåta detta, synes förevarande bestämmelse jämväl ägnad att giva anledning till lagliga åtgärder för försäkringsavgifternas indrivande i alltför stor omfattning.

Nu nämnda och måhända även andra med en allmän sjukförsäkring förknippade svårigheter och olägenheter kunna på förhand icke så lätt vägas och överblickas, särskilt som man för deras bedömande saknar den ledning av erfarenhet från främmande länders sjukförsäkring, som eljest i så många hänseenden stå till buds. Men sannolikt är därför, att man är benägen att underskatta dem.

Ehuru sålunda åtskilliga vägande skäl synas tala för att den obligatoriska sjukförsäkringen åtminstone till en början begränsas till huvudsakligen de så kallade lönearbetarna och vissa dem närstående befolkningsgrupper, vill dock socialstyrelsen för sin del icke göra något särskilt yrkande i detta hänseende. I princip synes det nämligen styrelsen fullkomligt riktigt, att alla mindre bemedlade, vare sig de äro lönearbetare eller ej, komma i åtnjutande av sjukförsäkringens förmåner. Erinras må även om den talrika förekomsten av personer, som tidvis under året äro sysselsatta än med arbete för egen och än för arbetsgivares räkning. Att försäkringen så vitt möjligt bör få en mera allmän omfattning, därför talar enligt styrelsens mening också det skälet, att vi i vårt land redan äga en allmän ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. Styrelsen vill dock redan i detta sammanhang betona, att styrelsen, såsom nedan blir tillfälle att närmare utveckla, med försäkringens allmänna omfattning här förstår en försäkring av den på förvärv inriktade arbetskraften, vilket yrke den än må tillhöra, men däremot icke härunder innefattar hustrur och hemmavarande familjemedlemmar utan särskilt yrke, ej heller minderåriga barn.

Styrelsen vill emellertid till övervägande framföra den tanken, huruvida icke — speciellt med avseende på dem, som icke utföra arbete för arbetsgivares räkning — en i vissa avseenden förenklad anordning skulle kunna genomföras beträffande den föreslagna försäkringen, varigenom ovan antydda svårigheter och olägenheter kunde i någon mån undvikas eller mildras utan att försäkringens karaktär av allmän försäkring väsentligen rubbades. Såsom en förändring i sådan riktning synes bland annat kunna ifrågakomma att låta tillhörandet av sjukkassa grundas icke på mantalsskrivningsorten, såsom kommitterade föreslagit, utan i stället på boningsorten.

I fråga om dem, som utföra arbete för arbetsgivares räkning, skulle dock arbetsorten härvidlag vara den bestämmande. I samband härmed borde stadgas skyldighet att göra anmälan till inträde i försäkringen — förutom, beträffande hos arbetsgivare sysselsatta, för arbetsgivaren — jämväl, beträffande övriga försäkringspliktiga, för den försäkrade själv respektive försörjaren. På samma gång borde det tillkomma sjukkassa viss skyldighet att efterhålla de försäkringspliktiga att inträda i försäkringen och att vid uraktlåtenhet från vederbörandes sida härutinnan föranstalta om deras upptagande däri. I fråga om sådana försäkringspliktiga, som icke hava anställning hos arbetsgivare, skulle emellertid kassans åligganden med avseende å upptagande av avgifter och meddelande av sjukhjälp vid varje tid vara begränsade till allenast dem, som i nu angiven ordning blivit till försäkring anmälda eller upptagna. Befunnes någon, som anmäldes till försäkring, hava bort tidigare anmälas, men genom egen eller försörjarens uraktlåtenhet försummat detta, skulle detta för honom medföra den påföljd, att han bleve underkastad viss väntetid innan han berättigades till erhållande av sjukhjälp, såvida han icke föredroge att erlägga föreskriven avgift för hela den föregående tid, under vilken han rätteligen skolat vara försäkrad. Den, som icke utför arbete för arbetsgivares räkning, skulle vidare äga själv föreslå det belopp inom den i lagen fastställda inkomst- och förmögenhetsgränsen, som må läggas till grund för hans försäkring, med rätt dock och skyldighet för vederbörande sjukkassas styrelse att, i händelse det sålunda föreslagna beloppet befunnes påtagligen oriktigt, fastställa annat med rätta förhållandet bättre överensstämmande belopp, liksom även att avvisa anmälan, därest den anmälde på grund av sin verkliga inkomst eller förmögenhet vore obehörig att vara obligatoriskt försäkrad.

En anordning av här antytt slag bleve tydligen fullt effektiv endast för lönearbetarnas vidkommande, men lämnade utan tvivel åtskilligt övrigt att önska vad andra yrkesgrupper beträffar. Enligt styrelsens mening borde emellertid även för dem en mera rationell ordning successivt åvägabringas, varigenom sålunda efter hand en strängt genomförd försäkring i den av kommittén föreslagna utsträckningen skulle komma att uppnås.

Försäkringens förmåner. Medtagandet av familjeförsörjares hustrur och barn. Styrelsen har i det föregående haft tillfälle betona, hurusom de med en sjukförsäkring enligt kommitténs förslag förenade stora kostnaderna för det allmänna icke behövde i och för sig verka avskräckande, men att det såväl ur kostnadssynpunkt som även på andra grunder vore av den största betydelse, att de förmåner, som skulle beredas de mindre bemedlade genom sjukförsäkringen, lämpligt avvägdes och bestämdes med hänsyn till vad som kunde anses rationellt och av verkligt behov påkallat. Med avseende härå anser sig styrelsen hava befogade erinringar att anföra ifråga om medtagandet i försäkringen av familjeförsörjares hustrur och minderåriga barn.

I det stora flertalet utländska lagar på förevarande område omfattas familjemedlemmar icke av den obligatoriska försäkringen i vidare mån än att vederbörande familjeförsörjare medgivits rätt att inom den obligatoriska försäkringens ram med egna avgifter frivilligt bestrida deras försäkring. I intet land, såvitt framgår av kommitterades utredning, lämnas sålunda, utan särskild försäkring, sjukpenning åt hustrur utan eget yrke, och endast i två länder, nämligen Ungern och Serbien, erhålla genom den obligatoriska försäkringen de försäkrades hustrur och barn läkarvård och medicin, varjämte i ytterligare två länder, Norge och Rumänien, läkarvård men ej medicin meddelas även hustrur och barn. Ledmotivet i den utländska sociala sjukförsäkringen har sålunda varit och synes fortfarande i allmänhet vara att säkerställa familjeförsörjaren under de tider han genom sjukdom är oförmögen att förtjäna uppehället för sig och de sina. Det vill synas styrelsen föreligga desto mindre anledning att för Sveriges vidkommande göra avsteg från denna allmänt

antagna princip och i den obligatoriska sjukförsäkringen medtaga även familjeförsörjares hustrur och barn, som det enligt kommitterades förslag torde vara bättre sörjt för ersättning till familjeförsörjaren själv under hans arbetsoförmåga än i något annat land. Det må sålunda erinras, att vederbörande familjeförsörjare genom det svenska lagförslaget skulle i regel tillförsäkras två tredjedelar av sin normala inkomst såsom sjukpenning jämte fri läkarvård och medicin och att dessa förmåner, i olikhet med vad fallet är i den utländska lagstiftningen, skulle utgå under h e l a den tid sjukdomen varar.

Det har ifrågasatts, att man för att nedbringa de stora kostnaderna skulle vidtaga en nedsättning av sjukpenningens belopp, och det har härvid framhållits, att man överallt i andra länder nöjt sig med lägre understödsbelopp än som av kommitterade föreslagits, i den tyska sjukförsäkringen till exempel endast 50 % av arbetsförtjänsten. I samma syfte, nämligen att nedbringa kostnaderna, har förslag jämväl varit å bane, dels att det högsta årliga inkomstbelopp, som må läggas till grund för försäkringen, skulle sänkas, möjligen ända ned till 2 400 kronor årligen, i vilket fall överensstämmelse ernåddes med olycksfallsförsäkringslagens bestämmelser, dels att låta sjukpenningen utgå först från och med fjärde sjukdagen av varje sjukdomsfall.

Styrelsen vill för sin del avråda från alla ändringar av förslaget i nu antydd riktning. Det är enligt styrelsens mening en styrka hos förslaget och i full överensstämmelse med sjukförsäkringens principer, att det på ett verkligt effektivt sätt tryggar vederbörandes uppehälle, när arbetskraften fattas. De svenska arbetarna bliva härigenom jämställda med statens och kommunens tjänstemän, vilka i regel också åtnjuta två tredjedelar av sin arbetsinkomst vid sjukdom, ja de bliva till och med bättre ställda, i det att de jämväl tillförsäkras fri läkarvård och medicin. Styrelsen anser, som sagt, att kommitténs förslag i bemälta hänseende är värt det största erkännande och icke på någon hithörande punkt bör försämras. Och ehuru styrelsen, såsom i det följande skall närmare utvecklas, ställer sig i princip avvisande gentemot det obegränsade medgivandet av fri läkarvård och medicin, finner dock styrelsen särskilda skäl tala för att den försäkrade själv erhåller denna förmån. Ty dels innebär ju densamma, genom möjliggörande av en utgiftsminskning, ett ytterligare moment till tryggande av den försäkrades ekonomiska läge vid förlust av arbetsförmågan, dels erhålles härigenom så att säga en borgen för att vederbörande verkligen sköter sig, så att han snarast möjligt kan återfå sin arbetskraft och sjukunderstödet alltså bliva relativt kortvarigt, dels slutligen är faran för missbruk och simulering, såsom ock kommittén själv synes medgiva, väsentligt mindre, då det gäller egentliga arbetare, för vilka bortovaro från arbetet på grund av sjukdom dock medför en avsevärd inkomstminskning än då det är fråga om till exempel hustrur och barn. Det må jämväl erinras, att ifrågavarande anordning beträffande läkarvård och medicin står i god överensstämmelse med den utländska sjukförsäkringens bestämmelser i ämnet.

Om alltså genom kommitténs förslag de mindre bemedlade få sin arbetskraft sjukförsäkrad på ett mera effektivt sätt än i något annat land, kunde det förväntas, att kommittén haft synnerligen starka skäl för att vidtaga en ytterligare utökning av sjukförsäkringens förmåner genom att däri innefatta även familjeförsörjares hustrur och barn. Då kommittén ansett sig böra göra detta, har den uppenbarligen letts av tvenne motiv. Det första och närmaste motivet hänför sig till önskan att ytterligare stärka vederbörandes ekonomiska läge. Det torde emellertid vara uppenbart, att förmånerna av fri läkarvård och medicin för hustru och barn plus 50 öre per dag i sjukhjälp till hustrun i stort sett icke kunna, såsom kommittén förmenar, vara av den största betydelse med avseende å tryggandet av lönearbetarnas eller med dem jämställdas läge. Så länge vederbörande har sin arbetskraft i behåll, ligger givetvis den ekonomiska tryggheten för honom och hans familj väsentligen i en skälig avlöning, varmed han kan ordentligt försörja sig och de sina. Och i sådan

försörjning ingår sjukvård för hustru och barn såsom en av de mera elementära familjeplikterna.

Sjukpenningen åt hustrur och hemmavarande familjemedlemmar. Vad särskilt beträffar den till familjeförsörjares hustrur och till hemmavarande äldre familjemedlemmar föreslagna sjukpenningen, vilken som förut nämnts icke förekommer i något annat land med obligatorisk sjukförsäkring, må framhållas följande.

Då det stora flertalet hustrur icke äro i åtnjutande av någon egentlig arbetsförtjänst och därför i regel torde komma att hänföras till den lägsta förekommande inkomstklassen, skulle sjukpenningen i hithörande fall komma att utgöra allenast 50 öre om dagen. Från vissa håll har då framförts den meningen, att en dylik uppskattning, åtminstone vad hustrurna beträffar, innebure en uppenbar undervärdering av kvinnornas arbete i hemmet, ovärdig nutidens uppfattning av kvinnans ställning, och att en mera rättvis värdesättning i detta avseende borde äga rum, varigenom en väsentligt högre sjukpenning skulle komma vederbörande till del. Socialstyrelsen ställer sig ingalunda oförstående till det åskådningssätt, som ligger till grund för dessa uttalanden. Men då på grund av den stora numerären hos nu ifrågavarande grupp av personer — enligt kommitténs beräkningar motsvarande omkring en tredjedel av samtliga till försäkring ifrågasatta — en allmän förhöjning av sjukpenningen till dem skulle medföra en avsevärd ökning av försäkringsutgifterna och då det i allt fall ur ekonomisk synpunkt torde vara viktigare, att mannen erhåller ett så stort understöd som möjligt vid sjukdom, lärer det knappast vara tänkbart att kunna tillmötesgå det nu antydda önskemålet. Under sådana förhållanden och då å andra sidan det ringa understöd, som enligt kommittéförslaget skulle utgå i här förevarande fall och som knappast torde lända till någon mera avsevärd nytta men väl i en icke så alldeles oväsentlig grad bidraga att öka kostnaderna för försäkringen, särskilt, relativt taget, i avseende å dess administration, vill socialstyrelsen för sin del ifrågasätta, att sjukpenningen till hustrur ävensom till familjemedlemmar utan egen inkomst genom arbetsförtjänst må helt bortfalla. Att så bör ske, därför synas även andra skäl tala. Då ändamålet med sjukpenningen torde få anses vara att bereda ersättning för minskning i inkomst genom sjukdom, vill det förefalla mindre egentligt att i hithörande fall låta sådant understöd utgå. Visserligen torde i många fall särskilt hustruns sjukdom bereda familjen direkta utgifter för anskaffande av behövligt biträde för hushållsgöromålens skötande. Då emellertid understödens storlek icke ställts beroende av de faktiska kostnaderna på grund av sjukdomsfallet utan på förhand till storleken bestämts och det sålunda skulle bliva överlåtet åt vederbörande att använda detsamma efter gottfinnande, torde detta lätt kunna medföra vissa väl kända olägenheter. Genom den nu ifrågasatta modifikationen i förslaget, skulle i varje fall, enligt styrelsens beräkningar,[1] totalkostnaderna för försäkringen kunna nedbringas med cirka 6 milj. kronor årligen. Det må ej heller i detta sammanhang avglömmas, att i allt fall icke mindre än 11 milj. kronor årligen skulle utgå till hustrurna i form av moderskapshjälp; och vill socialstyrelsen giva sitt livliga erkännande åt denna del av förslaget.

Fri läkarvård och medicin. Medtagandet i försäkringen av hustrur och minderåriga barn skulle emellertid innebära ej blott sjukpenning åt hustrurna utan även fri läkarvård och medicin åt såväl hustrurna som de minderåriga barnen. Härmed går förslaget delvis utöver den sociala sjukförsäkringens vanliga ram och syftar till folkhälsans och rashygienens förbättring på hittills oprövade vägar. Man kan då först fråga sig, huruvida å ena sidan dödligheten och sjukligheten i vårt land äro av beskaffenhet att föranleda ett sådant kraftigt steg ut i det okända och om

[1] Vid dessa beräkningar har man utgått från 9 sjukdagar per år (vilket antal engentligen borde något höjas på grund av det övervägande antalet kvinnor) för 1 300 000 personer à 50 öre per sjukdag.

å andra sidan den offentliga sjukvården hos oss står så lågt, att den måste kompletteras med fri läkarvård och medicin. Som bekant är detta i båda nu anförda avseenden dess bättre långt ifrån fallet. I jämförelse med andra kulturländer kan vårt land i stort sett glädja sig åt en god folkhälsa och en dödlighet, som nära nog nedgått till det fysiologiska minimum. Och dessa stora framsteg hava under de senaste årtiondena varit möjliga att uppnå ej minst tack vare den höga ståndpunkten av vår offentliga sjukvård. Särskilt vill styrelsen, i anslutning till försäkringsinspektionens yttrande i ämnet, härvid erinra om de anordningar av olika slag, vilka redan i avsevärd omfattning vidtagits i vårt land för beredande av billig sjukvård åt mindre bemedlade och kostnadsfri sjukvård åt obemedlade.

I kampen mot ohälsa och sjukdom återstår visserligen ännu mycket att bättra och fullborda. Men det förefaller, som om detta mål tryggast och snabbast skulle uppnås genom en ytterligare utveckling av de hittills följda linjerna. Det är givetvis riktigt, att vid sjukförsäkringen såväl som vid all socialförsäkring de *förebyggande* åtgärderna äro av den allra största betydelse och att i hithörande fall en rationell sjukvård spelar en viktig roll. Men just med hänsyn till den förebyggande sidan av sjukförsäkringen torde det vara ännu viktigare att gå till roten av det onda och ägna mera uppmärksamhet åt den allmänna hälsovården och hygienen. Effektiva bostadsreformer, inrättande av folkbad, utvidgning av skollovskoloniverksamheten, lagstadgad arbetarsemester, undervisning i rationell barnavård, främjande av ett sunt idrottsliv och överhuvud taget hela folkets fostran till större omtanke och insikt om betydelsen av ett hygieniskt levnadssätt skulle också säkerligen åvägabringa bättre resultat för folkhälsans skyddande och förbättrande än den obegränsade tillgången till läkarvård och medicin.

Styrelsen vill emellertid härmed ingalunda hava sagt, att icke jämväl den offentliga sjukvården kan, särskilt på vissa punkter, vara i behov av ytterligare utveckling och förbättring. Tvärtom böra enligt styrelsens mening erforderliga åtgärder i sådant hänseende snarast möjligt vidtagas. Här må blott erinras om otillräckligheten av läkarkrafterna i Norrland, där de stora avstånden och den ringa tillgången på läkare förorsakar befolkningen många lidanden. En reform av vår offentliga sjukvård torde som en av sina främsta uppgifter böra upptaga avhjälpandet av här berörda läkarbrist.

Ej heller har styrelsen förbisett, att i en del enskilda fall ett verkligt behov av fri läkarvård och medicin även för hustru och barn förefinnes och att avsaknaden av dem då kan leda till en för individ och samhälle menlig vanvård av de sjuka. Detta gäller sålunda vissa sjukdomstillstånd av mera långvarig beskaffenhet, där det fullständiga tillgodoseendet av den sjukas omvårdnad kan bliva alltför betungande för familjeförsörjaren. Vad man beträffande dylika fall skulle vilja hava åtgjort från det allmännas sida torde dock, där det ej kan ske genom redan förefintliga anordningar för beredande av billig läkarvård åt mindre bemedlade och kostnadsfri åt obemedlade, under tillfredsställande former kunna vinnas på annan väg, till exempel genom att i samband med sjukförsäkringen erforderlig anstaltsvård tillförsäkrades sådana i behov därav varande personer, vilka icke på annat sätt bliva vederbörligen omhändertagna.

Av det föregående torde hava framgått, att socialstyrelsen anser sig kunna med fog ifrågasätta nödvändigheten av fri läkarvård och medicin i den av kommittén föreslagna omfattningen. Beträffande den verkliga nyttan därav ställer sig styrelsen likaledes synnerligen tveksam. För det första torde det vara en gammal socialpsykologisk erfarenhet på alla livets områden, att människor i allmänhet icke förstå värdesätta det, som står dem till buds i gratisform. Då vidare redan nu, enligt läkares utsago, onödiga läkarbesök och onödigt medicinerande i avsevärd utsträckning förekomma, låter det lätt tänka sig, till vilket slöseri med medicin och till vilket missbruk av den knappa tillgången på läkare, som den obegränsade möjligheten att fritt erhålla läkarvård och medicin skulle leda. Härtill komma, vad

särskilt beträffar den fria sjukvården för de minderåriga barnen, de betänkligheter, som av erfarenhet måste resas mot alla åtgärder, vilka äro ägnade att försvaga föräldrarnas ansvarskänsla gent emot sina barn.

Styrelsen kan ej heller i detta sammanhang underlåta påpeka, att kommitterade själva icke varit fullt konsekventa i tillämpningen av sin övertygelse om nödvändigheten och nyttan av fri läkarvård och medicin, i det att befattningshavare i statens och kommunens tjänst med flera, vilka enligt 2 § 2) i lagförslaget falla utanför försäkringen, ej skulle erhålla dessa förmåner. Detta synes styrelsen innebära en orättvisa mot berörda befattningshavare.

Mot bakgrunden av ovan anförda förhållanden har man nu att ställa de stora kostnader och den omfattande förvaltningsapparat, som äro förbundna med ifrågavarande del av sjukförsäkringen. Vad först kostnaderna beträffar, är det icke möjligt att ur kommitténs beräkningar på direkt väg få fram desamma. De försäkrades antal uppskattas emellertid av kommittén till 3 milj. Härtill komma 1 800 000 minderåriga barn, alltså sammanlagt 4 800 000 personer, som skulle åtnjuta läkarvård och läkemedel. Kommittén beräknar nu kostnaden blott för de 3 milj. försäkrade och har följaktligen häri medtagit jämväl utgifterna för läkarvård och läkemedel år barnen. Den årliga kostnaden i medeltal per försäkrad beräknas till 13 kronor ett belopp som i jämförelse med motsvarande utländska siffror och i betraktande av penningvärdets fall samt den längre sjukhjälpstiden enligt det svenska förslaget förefaller väl lågt, då däri ingå även kostnaderna för de minderåriga barnen. Utgår man emellertid från att ifrågavarande siffra är korrekt och att följaktligen totalkostnaden för läkarvård och medicin skulle belöpa sig till 39 milj. kronor, erhåller man, om denna siffra divideras med siffran 4 800 000 personer, en årlig kostnad per person av 8 kronor, därav 5 kronor för läkarvård och 3 kronor för medicin. För 1 300 000 hustrur och hemmavarande äldre familjemedlemmar samt 1 800 000 minderåriga barn eller sammanlagt 3 100 000 personer skulle då kostnaden utgöra 24 800 000 kronor, därav 15 500 000 kronor för läkarvård och 9 300 000 kronor för medicin. Beträffande kostnaden för läkarvård bör visserligen någon reduktion äga rum i det sålunda beräknade beloppet med hänsyn till den billigare läkartaxan för familjer, men detta torde nog i väsentlig grad motvägas av den större sjukligheten bland barnen. I allt fall synes man, med utgångspunkt från kommitténs siffror, kunna räkna med åtminstone 14 milj. kronor i läkarvård för ifrågavarande personer, vilket tillsammans med 9 milj. kronor för medicin utgör en summa av 23 milj. kronor. Lägges härtill kostnaden för sjukpenning år hustrur och hemmavarande äldre familjemedlemmar utan särskilt yrke, vilken kostnad i det föregående beräknats till cirka 6 milj. kronor, kommer man till ett belopp av 29 milj. kronor. Slutligen måste hänsyn tagas till den betydande sänkning av förvaltningskostnaderna, som skulle föranledas därav att de försäkrades antal minskades med 1 300 000 personer, och särskilt därav att utgivandet av läkarvård och medicin, som enligt kommitténs egen utsago vållar avsevärd förvaltningskostnad, endast behövde lämnas till 1 700 000 personer i stället för till 4 800 000. Denna minskning torde, med utgångspunkt från kommitténs antagande av kronor 2.50 i förvaltningskostnad per försäkrad, åtminstone få sättas till ett par milj. kronor. Sammanlagt skulle alltså i runt tal kostnaderna kunna nedbringas med minst 30 milj. kronor och antagligen med ännu mera, genom borttagandet ur försäkringens ram av hustrur och hemmavarande äldre familjemedlemmar utan särskilt yrke samt minderåriga barn.

Såsom styrelsen redan förut framhållit, torde ifrågavarande miljoner kunna få en i socialt avseende och särskilt vad folkhälsan beträffar mera lämplig och effektiv användning. Styrelsen kan härvid ej underlåta att särskilt erinra om vår bostadsfråga, som för sin lösning också kräver miljoner. Det torde vara allmänt erkänt, att tillgången på sunda bostäder utgör den måhända mest primära betingelsen för en god folkhälsa, medan å andra sidan osunda sådana förmå omintetgöra verk-

ningarna av andra, även de mest vittgående åtgärder till förekommande av sjuklighet. Även om man bortser från den aktuella krisen på bostadsmarknaden, kommer med all säkerhet strävandet att ernå människovärdiga bostäder åt folkets breda lager att under lång tid framåt ställa utomordentliga krav på landets sparkraft och på det allmänna. Det kan då ifrågasättas, om icke jämväl ur denna synpunkt det vore välbetänkt att söka nedbringa de väldiga kostnaderna för sjukförsäkringen, åtminstone på sådana punkter, där nyttan och nödvändigheten av de kostnaderna motsvarande förmånerna icke äro påtagliga.

Det säger sig självt, av vilken utomordentlig betydelse för läkarfrågans ordnande, för administrationens förenklande och för kontrollens underlättande det skulle vara, om från försäkringen borttoges 1 300 000 vuxna personer plus 1 800 000 minderåriga barn eller sammanlagt 3 100 000 personer. Vad särskilt läkarfrågan beträffar, torde det, med hänsyn till den knapphet på läkare, som redan nu är rådande och den långa tid, som läkarutbildningen kräver, näppeligen vara att förvänta, att ett tillräckligt antal läkare skulle kunna anskaffas för sjukförsäkringens behov, åtminstone under de närmaste tio åren, därest försäkringen skulle genomföras i den av kommittén föreslagna omfattningen. Redan av denna anledning synes därför en begränsning av försäkringen vara påkallad.

Även i fråga om administrationen skulle det säkerligen möta stora svårigheter att uppbringa de personliga arbetskrafter, vilka utom läkarna och de allmänna sjukkassornas styrelser komme att erfordras för den planerade organisationens genomförande. Enligt kommitténs mening skulle i regel en eller ifråga om större kassor, flera avlönade tjänstemän behöva anställas, såsom sekreterare, kassörer och så vidare. Under hand har inhämtats, att man inom kommittén beräknat behovet av dylika tjänstemän enbart för Stockholm till omkring 200. För landet i dess helhet med omkring 2 500 kommuner synes antalet tjänstemän ej gärna kunna sättas till mindre än 3 000. Visserligen har man anledning påräkna, att ifrågavarande tjänstemän skulle med fördel kunna rekryteras bland sjukkassornas nuvarande funktionärer, men att hela behovet skulle kunna på denna väg fyllas synes uteslutet. Under sådana förhållanden måste tvivelsutan den utvägen anlitas att från början anställa mer eller mindre underkvalificerad personal, en utväg som vore desto mera betänklig som just den nya organisationens genomförande torde komma att ställa särskilt höga krav på funktionärernas kompetens. Den av socialstyrelsen föreslagna inskränkningen i kommittéförslaget skulle säkerligen undanrödja nu berörda svårigheter och medföra betydlig lättnad och förenkling i administrationen. Att detta särskilt bleve fallet ifråga om den del av administrationen, som berör sjukkontrollen, är desto mera påtagligt som, enligt vad kommittén själv framhåller, det just är ifråga om kategorien hustrur och barn, som missbruk av sjukvården särskilt kunde förväntas äga rum. För läkarna, som väl närmast skulle utöva ifrågavarande kontroll, komme också uppgiften att i hög grad underlättas.

Sjukförsäkringens samband med annan socialförsäkring. En fråga av stor såväl principiell som praktisk betydelse, då det gäller att bedöma det nu föreliggande förslaget, är den, vilken ställning sjukförsäkringen enligt förslaget skulle komma att intaga till de andra grenar av socialförsäkringen, vilka redan kommit till genomförande i vårt land, nämligen olycksfallsförsäkringen samt invaliditets- och ålderdomsförsäkringen. Då kommitterade i sin allmänna motivering till förslaget ställt i utsikt vissa förändringar i gällande lag om försäkring för olycksfall i arbete, är det visserligen icke möjligt att för närvarande bilda sig ett bestämt omdöme i berörda hänseende, för såvitt fråga är om sjukförsäkringens och olycksfallsförsäkringens förhållande till varandra. Så långt man kan sluta av kommittéförslaget, torde det emellertid kunna göras gällande, att anknytningen emellan de båda nu nämnda grenarna av socialförsäkringen icke är den bästa. Ehuru olycksfallsförsäkringen och sjukförsäkringen äro till art och

uppgift i många hänseenden nära besläktade, skulle dock ganska stora olikheter komma att förefinnas dem emellan i fråga om såväl omfattning som verksamhetssätt och organisation.

Medan sjukförsäkringen, såvitt densamma avser lönearbetare och med dem jämställda, vore avsedd att utsträckas endast till dem, vilkas årliga arbetsförtjänst icke överstiger 5 400 kronor, äro under olycksfallsförsäkringen även inbegripna personer med upptill 9 000 kronors årlig arbetsförtjänst. Sistnämnda försäkring omfattar dessutom även minderåriga i åldern 12—16 år, vilka äro sysselsatta i arbete för arbetsgivares räkning. Det kontanta understöd, som skall lämnas vid inträdd arbetsoförmåga på grund av sjukdom eller olycksfall, skulle visserligen i båda fallen i regeln utgöra två tredjedelar av den förlorade arbetsförtjänsten. Men enligt olycksfallsförsäkringslagen får därvid endast den del av arbetsförtjänsten tagas i beräkning, som icke överstiger 2 400 kronor, under det att den nu föreslagna sjukförsäkringslagen medgiver inberäkning av all arbetsförtjänst upp till 5 400 kronor. I olycksfallsförsäkringslagen föreskrives å andra sidan, att den arbetsförtjänst, som ligger till grund för understödets utgående, icke må uppskattas till lägre belopp än 450 kronor, medan inom sjukförsäkringen motsvarande minimum skulle komma att utgöra 270 kronor. Utöver de skiljaktigheter, som härigenom uppstå i fråga om understödens storlek, komma även andra sådana, betingade av andra omständigheter. Vid oavbruten, under längre tid fortgående fullständig nedsättning i arbetsförmågan skulle sålunda sjukförsäkringens understöd kunna utgå med växelvis helt och halvt belopp, vilket för närvarande icke kan äga rum beträffande olycksfallsunderstödet. Detta senare kan å andra sidan, enligt nu gällande lagbestämmelser, vid delvis nedsättning av arbetsförmågan, alltefter graden av nedsättningen utgå med mycket varierande belopp. Sjukpenningen skulle av samma anledning utgå med endast antingen hela eller halva beloppet. Slutligen vore sistnämnda understöd avsett att utgå i förhållande till den till $^1/_{360}$-del av den årliga arbetsförtjänsten beräknade dagsförtjänsten, olycksfallsunderstödet åter i förhållande till daglig arbetsförtjänst, bestämd till $^1/_{365}$-del av den årliga, varjämte ock sjukpenningen skulle i regel avrundas till ett belopp, innefattande ett helt antal 25-öringar, något som för närvarande icke äger rum med avseende å olycksfallsförsäkringens understöd.

Därest nu berörda olikheter mellan sjukförsäkringen och olyckfallsförsäkringen bliva bestående, kommer detta utan tvivel att medföra ganska avsevärda praktiska olägenheter. Då olycksfallsunderstödets belopp enligt lagförslagets bestämmelser skall avräknas å den på grund av olycksfallet utgående sjukpenningen, torde ett icke ringa besvär därigenom tillskyndas sjukkassorna. Arbetet försvåras därav att det vid många olycksfall icke är möjligt att utan närmare utredning med säkerhet avgöra, huruvida olycksfallet inträffat i arbete, eller med vilket belopp understödet skall utgå — såsom förhållandet är då skadan medfört allenast partiell nedsättning av arbetsförmågan. Men även i andra hänseenden synes den växelverkan, som skulle äga rum emellan sjukförsäkringen och olyckfallsförsäkringen, komma att avsevärt öka det administrativa arbetet inom sjukkassorna. Sjukkassa skulle sålunda enligt förslaget vara skyldig att vid sjukdom på grund av olycksfall i arbete för längre eller kortare tid, alltefter vederbörande försäkringsanstalts gottfinnande, ombesörja skaderegleringen för sådan anstalts räkning, med rätt emellertid att från denna uppbära gottgörelse ej mindre för utgiven ersättning än även för det med dess åligganden förenade arbetet. Uppgörelsen av dessa mellanhavanden emellan sjukkassorna och de olika försäkringsanstalterna ålägger tydligen sjukkassorna en besvärlig bokföring. Vanskligt torde vidare många gånger bliva att träffa en för båda parterna tillfredsställande överenskommelse rörande den skäliga ersättning, som bör tillkomma sjukkassa för dess åliggande med avseende å olycksfallen. De växlande förhållandena ifråga om olycksfallsunderstödets utbetalning synas ock ägnade att vålla bryderi för de försäkrade. Svårt torde slutligen bliva att tillgodose

det behov av kontroll, som måste yppa sig från försäkringsanstalternas sida beträffande sjukkassornas handhavande av olycksfallen.

Att alldeles avlägsna dessa svårigheter synes knappast vara möjligt, med mindre olycksfallsförsäkringen under en tillräckligt lång karenstid helt införlivas med sjukförsäkringen, på sätt socialstyrelsen tidigare, i samband med genomförandet av nu gällande lagstiftning rörande försäkring för olycksfall i arbete påyrkat. En avsevärd förenkling torde emellertid kunna åvägabringas därigenom, att sjukförsäkringen utvidgas till att omfatta samtliga dem, å vilka lagen om försäkring för olycksfall i arbete äger tillämpning, samt att arbetsförtjänstens beräkning och grunderna för understödens utgående inom de båda slagen av försäkring bringas till full överensstämmelse, ävensom vidare att omhänderhavandet av de i arbetet inträffade olycksfallen överlåtas å sjukkassorna, så länge icke olycksfallets följder vara utöver viss, bestämd tid och invaliditet dessförinnan ej inträtt, samt att uppgörelsen mellan sjukkassorna och vederbörande olycksfallsförsäkringsanstalter försiggår kollektivt på det sätt, att anstalterna ersätta kassorna med bestämd del av försäkringspremien.

På grund av det redan berörda förhållandet att inom olycksfallsförsäkringen den del av den verkliga arbetsförtjänsten, som överstiger 2 400 kronor, skall lämnas ur räkningen, medan inom sjukförsäkringen skall medräknas hela den arbetsförtjänst, för vilken försäkring äger rum, det vill säga högst 5,400 kronor, kommer vidare att inträffa, att i fråga om alla de försäkrade, vilkas arbetsförtjänst i verkligheten överstiger förstnämnda belopp, sjukförsäkringen måste bära även den till olycksfall i arbete hänförliga risk, som motsvarar arbetsförtjänst över 2 400 kronor och intill 5 400 kronor om året. I olikhet med vad förhållandet är beträffande den övriga, under olycksfallsförsäkringen fallande risken skulle alltså kostnaderna för täckandet av nyssnämnda risk icke bestridas av vederbörande arbetsgivare utan av de försäkrade själva och det allmänna. Men icke nog härmed. Bestämmelsen i förslagets 28 § synes innebära, att ingen hänsyn till här berörda förhållande skulle komma att tagas vid avgiftsprocentens bestämmande inom sjukkassorna, och skulle följden härav alltså bliva, att även de mindre inkomsttagare, vilkas olycksfallsrisk — för så vtt fråga är om olycksfall i arbetet — helt och hållet täckes av olycksfallsförsäkringen, även få deltaga i kostnaderna för täckandet av förutberörda del av olycksfallsrisken för de försäkrade, vilkas arbetsförtjänst överstiger 2 400 kronor om året. I detta sammanhang må även framhållas, hurusom de sjukförsäkrade, å vilka lagen om försäkring för olycksfall i arbete icke äger tillämpning och vilka sålunda i olikhet med övriga försäkrade skulle komma att belasta sjukförsäkringen även med den olycksfallsrisk, de löpa under arbetet, enligt ovan åberopade bestämmelse i lagförslaget icke skulle själva i någon särskild grad bära kostnaderna för täckande av denna merrisk, utan skulle dessa kostnader fördelas på samtliga försäkrade och det allmänna.

De förhållanden, som äro nu senast berörda, äga måhända icke större praktisk betydelse, men de synas dock utgöra sidor av mindre tilltalande beskaffenhet. Vad vidare särskilt angår ovan berörda risk för olycksfall i arbete, som beträffande försäkrade med större årlig arbetsförtjänst än 2 400 kronor skulle tillkomma utöver den vanliga med hänsyn till den del av den till försäkring uppskattade arbetsförtjänsten, som överstiger nyssnämnda belopp, torde dessutom kunna ifrågasättas, huruvida behörigt avseende blivit därvid fäst vid kommitténs beräkningar av försäkringskostnaden. Om också denna beräkning, i vad densamma rörer kostnaderna för beredande av sjukpenning, lämnar en säkerhetsmarginal nog bred att inrymma hithörande kostnader, för såvitt den årliga medelinkomsten bland de försäkrade finge anses stanna vid ett belopp av omkring 1 215 kronor, som socialförsäkringskommittén antagit, torde dock vara osäkert, om däri även skulle kunna inrymmas den merkostnad, som i förevarande avseende uppkommer därigenom, att medelin-

komsten, enligt vad i det föregående visats, måste förutsättas betydligt högre än som skett vid kommitténs beräkning.

Bristande enhetlighet och anpassning synes även komma att göra sig gällande i det inbördes förhållandet emellan den nu föreslagna sjukförsäkringen och den förut bestående pensionsförsäkringen. De understöd, som utgå enligt lagen om allmän pensionsförsäkring, torde sålunda i regel avsevärt understiga den blivande sjuktörsäkringens kontanta understöd. Vid de sjukdomsfall, då sjukdomen efter hand leder till varaktig arbetsoförmåga, kommer det sålunda att som regel ligga i den sjukes intresse att så sent som möjligt bliva förklarad till arbete varaktigt oförmögen, vilket medför en nedsättning av understödet. Förut lärer förhållandet enligt sakens natur hava varit det motsatta. Med hänsyn till svårigheten att med noggrannhet fastställa tidpunkten för invaliditetens inträdande torde det i många, för att icke säga i de flesta fall, bliva möjligt att på detta sätt förlänga tiden för sjukpenningens utgående. Uppenbarligen kan härigenom en systematisk överflyttning av en del av understödsbördan från pensionsförsäkringen till sjuktörsäkringen komma att äga rum, till förfång för denna senare. Med hänsyn härtill och då en utsträckning av sjukhjälpstiden inom sjukförsäkringen även till sjukdomsstadier, där arbetsoförmågan är att anse såsom varaktig — med undantag dock lämpligen för de sjukdoms- eller sjukdomslikнande tillstånd, som endast eller till stor del bero på hög ålder — icke torde i alltför avsevärd grad öka kostnaderna för sjukförsäkringen, synes det kunna ifrågasättas, huruvida icke en revision av gällande pensionsförsäkringslag kunde genomföras i sådan riktning, att allt understöd intill exempelvis en ålder av 67 år utginge från sjukförsäkringen och att först därefter ålderdoms- eller, i förekommande fall, invaliditetspension komme att utgå. Genom en dylik anordning, som förut genomförts inom den engelska socialförsäkringen, bleve det även möjligt att på enkelt sätt åvägabringa en till synes synnerligen önskvärd utvidgning av sjukförsäkringen även i annat avseende, nämligen att bereda kostnadsfri tillgång till läkarvård och läkemedel jämväl åt sjuka, som förklarats varaktigt oförmögna till arbete och på grund härav hemfalla under pensionsförsäkringen. Att något i denna riktning måtte åtgöras i nära anslutning till den blivande sjukförsäkringen, därom har en önskan uttalats vid det av Sociala rådets sektion för sjukkasseväsen senast avhållna, förut omförmälda sammanträdet.

Försäkringens organisation. Det nära sambandet mellan socialförsäkringens olika grenar kräver otvivelaktigt, såsom redan av det föregående torde hava framgått, en mera enhetlig organisation. Säkert är, att dubbelarbete och onödiga kostnader i allt större utsträckning komma att äga rum, därest sjuk-, olycksfalls- och invaliditetsförsäkringarna skola för framtiden administreras genom särskilda, fristående organisationer. Det må vara nog att i detta avseende hänvisa till den betydande arbetsbesparing, som skulle vinnas, om en enda socialförsäkringsavgift inkasserades i stället för särskilda avgifter för de olika försäkringsgrenarna och om en för hela socialförsäkringen gemensam registreringsanordning finge ersätta specialregistreringen inom varje enskild försäkringsgren.

Tages vidare i betraktande, vad redan förut blivit berört, nämligen det intima samarbete, som alltid måste etableras mellan sjuk-, olycksfalls- och invaliditetsförsäkringarna på den grund att dels gränsen mellan de olika försäkringsområdena aldrig kan på förhand exakt angivas, dels ock denna gräns ofta kommer att passeras under utvecklingen av ett och samma fall, torde kravet på socialförsäkringens koncentrering framstå såsom än starkare motiverat. Bortsett från den förenkling i administrativt hänseende, som skulle vinnas genom en enhetlig reglering av ifrågavarande risker, skulle även de försäkrades direkta intressen troligen bliva bättre tillgodosedda genom en sådan anordning. Frågan om ett visst falls överförande från ett försäkringsområde till ett annat kommer tvivelsutan, så länge de olika

försäkringsgrenarna bedrivas såsom fristående företag, att ofta bedömas snarare ur synpunkten av vederbörande försäkringsgivares än av den försäkrades intresse. Inrymmes däremot hela socialförsäkringen inom en och samma organisation, kommer försäkringsverket såsom affärsföretag att sakna intresse av en dylik överflyttning, och bör densamma på grund därav kunna verkställas på ett fullt rationellt sätt.

De ovan anförda synpunkterna torde giva vid handen, att socialförsäkringen näppeligen kan anses hava vunnit en tillfredsställande lösning, förrän sjuk-, olycksfalls- och invaliditetsförsäkringarna blivit sammansmälta till en enhetlig organisation. Kravet på olycksfallsförsäkringens bekostande av arbetsgivarna behöver på intet vis eftersättas genom en dylik koncentration, då ju ingen svårighet föreligger att uträkna den del av en allmän socialförsäkringspremie, som motsvarar risken för olycksfall i arbete och sålunda bör erläggas av vederbörande arbetsgivare.

Intill dess en sådan sammansmältning av nu berörda försäkringsgrenar ägt rum, vilket för socialstyrelsen måste framstå såsom ett bestämt slutmål, föreligger med den obligatoriska sjukförsäkringens genomförande behovet av en central myndighet för handläggningen av jämväl denna försäkrings angelägenheter. I likhet med kommittén anser styrelsen, att denna myndighet icke lämpligen kan överlämnas åt något av de redan bestående sociala förvaltningsorganen utan bör ordnas såsom ett fullt fristående ämbetsverk.

Försäkringsrådet. Vad beträffar försäkringsrådets uppgifter ifråga om sjukförsäkringen och rådets ställning i förhållande till sjukförsäkringsöverstyrelsen, har socialstyrelsen ej kunnat undgå att känna sig tveksam, huruvida icke kommittéförslaget åt försäkringsrådet inrymmer en väl omfattande och något för långt gående befogenhet. Särskilt framträder detta vid en jämförelse med motsvarande bestämmelser rörande olycksfallsförsäkringen. Denna gren av den sociala försäkringen uppbäres direkt av riksförsäkringsanstalten eller enskilda försäkringsanstalter, och försäkringsrådet utgör i avseende å denna försäkring den första och enda högre instansen. Sjukförsäkringen åter uppbäres enligt lagförslaget av de allmänna sjukkassorna, och sjukförsäkringsöverstyrelsen intager gent emot dem såsom första överinstans på visst sätt enahanda ställning som försäkringsrådet i förhållande till nyss omförmälda anstalter för olycksfallsförsäkring.

Det skulle under sådana förhållanden kunnat förväntas, att försäkringsrådets åligganden beträffande sjukförsäkringen inskränkts till ett fåtal särskilt betydelsefulla avgöranden. I stället har, såvitt socialstyrelsen kan finna, försäkringsrådets uppgifter i vad angår sjukförsäkringen i betydande mån utvidgats. Styrelsen är icke övertygad, att den två- eller tredubbla prövning, som härigenom åvägabringas, är nödvändig eller, med hänsyn tagen till den därmed förenade kostnaden, tidsutdräkten och långa osäkerheten ens kan anses önskvärd. Särskilt skulle styrelsen vilja ifrågasätta, om det förnyade ändringssökande, som kan förekomma med hänsyn till allmän sjukkassas beslut, kan vara fullt motiverat, synnerligast som man icke utan skäl kan betvivla den större sakkunskapen hos den högsta instansen.

Detaljbestämmelser i förslaget. Beträffande det föreliggande förslagets bestämmelser i övrigt har socialstyrelsen följande att erinra.

1 § 2). I lagförslagets 1 § andra stycket föreskrives, att försäkringen skall äga tillämpning även ifråga om utländsk man eller kvinna över 16 år, vilken för svensk arbetsgivares räkning användes till arbete. Utländsk undersåte, vilken i utlandet sysselsättes av svensk arbetsgivare torde emellertid vara sjukförsäkrad enligt det egna landets lag, där en lagstiftning om obligatorisk sjukförsäkring finnes. I annat fall är han i avsaknad av dylik försäkring, även om han inom eget land utför motsvarande arbete för inhemska arbetsgivares räkning. Med hänsyn härtill torde

förevarande bestämmelser böra begränsas till det fall att användande av den utländska arbetskraften äger rum inom riket.

1—2 §§. Av bestämmelserna i lagförslagets 1 och 2 §§ följer, att yngre personer, vilka, efter att hava uppnått sexton års ålder, försörjas av föräldrarna skola vara underkastade försäkringsplikt, ändock att dessa senare på grund av de bestämda inkomst- och förmögenhetsgränserna icke tillhöra försäkringen. Detta torde ur flera synpunkter vara mindre lämpligt. Ifrågavarande personer åtnjuta vid sjukdom sitt uppehälle av föräldrarna i samma utsträckning som eljest, och synes under sådana förhållanden dylik penning lika litet böra till dem utgå som i de fall, vilka beröras i förslagets 11 §. Vad beträffar den läkarvård och de läkemedel, varav de på grund av sjukdomen kunna vara i behov, är förhållandet möjligen i viss mån ett annat. Men då de icke före uppnådda 16 år varit i åtnjutande av dessa förmåner, i likhet med de minderåriga barn, vilkas föräldrar tillhöra försäkringen, synes någon anledning till ändring härutinnan efter det de uppnått nyssnämnda ålder icke förefinnas. Deras upptagande i försäkringen förefaller därför opåkallat.

Med hänsyn till penningvärdets starka fall under senaste tid har från vissa håll gjorts gällande, att den övre gräns av 5 400 kronor i årlig förtjänst, som i kommitteförslaget uppställts för försäkringens omfattning, blivit för snävt tilltagen. Socialstyrelsen, som är benägen att dela denna uppfattning, har att härvid meddela, att de representanter för sjukkasseverksamheten, vilka såsom ledamöter av sociala rådets sektion för sjukkasseväsen deltagit i sektionens i det föregående omnämnda sammanträde, enhälligt uttalat sig för en höjning av ifrågavarande inkomststreck. I vad mån en dylik förhöjning bör äga rum, därom har sektionen icke velat uttala sig. Den omständigheten, att i gällande lag om försäkring för olycksfall i arbete den motsvarande inkomstgränsen höjts till en årlig arbetsförtjänst av 9 000 kronor, talar emellertid enligt socialstyrelsens mening för, att samma gräns även bör fastställas för sjukförsäkringen. Ifrågavarande gräns synes jämväl ur andra synpunkter ganska lämplig.

2 § 1). I avseende å bestämmelserna i 2 § 1) anser sig socialstyrelsen vidare ej kunna undgå att påpeka de betänkliga konsekvenserna av, att de olika formerna för ekonomisk bärkraft, såsom grund för undantagande från lagens tillämpning, icke kommit till ett gemensamt uttryck. Enligt förslaget skall sålunda en person med till exempel arbetsförtjänst av 5 350 kronor, förmögenhet av 14 000 kronor, som giver en ränteinkomst av 700 kronor, samt livränta av 950 kronor eller med en årsinkomst alltså av sammanlagt 7 000 kronor inbegripas under lagen, under det en person med till exempel förmögenhet om 15 500 kronor, givande en ränteinkomst av 775 kronor, jämte arbetsinkomst av 3 000 kronor ställes utanför försäkringen. Anmärkas må även, att förmögenhet ej sällan är av sådan beskaffenhet att den ej kan utnyttjas för tillfredsställande av ett tillfälligt penningbehov.

Skulle, såsom ovan förordats, gränsen för här ifrågavarande arbetsförtjänst höjas, synes böra tagas under omprövning, huruvida ej även de för förmögenhet samt livränta, pension eller undantagsförmåner upptagna i och för sig nog så låga räntebeloppen kräva höjning. Erinras må, att även om personer med här ifrågavarande ekonomiska ställning icke genom sjukdomsfall gå förlustiga någon arbetsförtjänst, sjukdomen kan för dem verka mycket ekonomiskt betungande med hänsyn till läkarvård och medicin.

2 § 2). I 2 § 2) undantages från lagens tillämpning vissa befattningshavare med rätt till pension. Tydligtvis har emellertid deras undantagande ej något reellt samband med pensionsrätten, utan torde berörda bestämning hava använts för att angiva befattningshavare, vilka vid sjukdom äro tillförsäkrade rätt att behålla en större del, vanligen två tredjedelar, av sin avlöning. Oavsett att ett dylikt beteckningssätt måste anses på sätt och vis vilseledande och sålunda redan på grund därav mindre lämpligt, när bestämningen uppenbarligen icke på långt när alla de

befattningshavare, som vid sjukdom åtnjuta dylik rätt. Styrelsen vill i detta avseende erinra om de talrika befattningshavare i kommunal eller enskild tjänst, som äro tilltörsäkrade att få behålla viss del av avlöningen under sjukdom.

Styrelsen erinrar vidare beträffande förevarande undantag om den orättvisa, som ligger däri, att ifrågavarande befattningshavare undandragas förmånen av fri läkarvård och medicin.

6 § b). Enligt förslagets 6 § b) synes sjukpenning vid endast nedsättning av arbetsförmågan kunna utgå blott under den förutsättning, att den sjuke omedelbart förut varit helt arbetsoförmögen. Emellertid torde ingalunda sällan sådana fall förekomma, då ett sjukdomsutbrott, som medfört fullständig oförmåga till arbete, föregåtts av en längre tids nedsättning av arbetsförmågan härrörande av ett mer eller mindre latent sjukdomstillstånd, sammanhängande med den påföljande sjukdomen. Detta är till exempel otta förhållandet vid tuberkulossjukdomar. I dessa fall är det vanligen av största vikt, att vederbörande redan under det stadium av sjukdomen, då arbetsförmågan är endast delvis nedsatt, kommer i tillfälle att bereda sig såväl omvårdnad som vila från arbete. Sjukdomens övergång i ett svårare stadium kan ofta nog på detta sätt och endast därigenom förebyggas. Med hänsyn till nu berörda fall synes bestämmelsen i 6 § b) i förevarande avseende mindre välbetänkt och i behov av ändring i sådan riktning, att sjukpenning må kunna utgå vid nedsättning av arbetsförmågan utan att denna förut varit helt upphävd.

7 §. Enligt bestämmelsen i förslagets 7 § skulle sjukhjälpen i penningar vid långvarig sjukdom komma att utgå med växelvis hela och halva beloppet. En dylik omväxling i sjukpenningens storlek, som visserligen vunnit hävd inom det nuvarande, frivilliga sjukkasseväsendet, måste anses i och för sig meningslös. Därtill kommer, att en bestämmelse sådan som den i nyssnämnda § givna, enligt vilken tidpunkten för sjukhjälpsbeloppets höjning och sänkning bliver beroende av i vilken utsträckning sjukpenning till oavkortat belopp tidigare åtnjutits under pågående period av 12 på varandra följande månader — oavsett om så skett på grund av ett och samma oavbrutet fortlöpande sjukdomstillstånd eller icke — erbjuder vissa svårigheter i tillämpningen och i själva verket enligt vad erfarenheten visat ofta vållar misstag och villrådighet inom de sjukkassor, där samma bestämmelse för närvarande gäller. Därest sjukpenningen skall utgå med olika belopp vid långvarig sjuklighet, beroende av vilket mått av sjukhjälp av ifrågavarande slag som åtnjutits, synes riktigare att sjukpenningen under ett lämpligt tilltaget första skede av ett fortlöpande tillstånd av arbetsoförmåga på grund av sjukdom utgår med oavkortat belopp, för att sedermera sänkas till halva beloppet under hela den tid detta tillstånd därefter varar. Visserligen kan en bestämmelse av nu senast antydd innebörd medföra, att den sjuke, efter att hava uppburit det bestämda maximum av oavkortad sjukpenning, genom ett tillfälligt, kanske låtsat tillfrisknande av kort varaktighet, ånyo snart nog kan komma i åtnjutande av oavkortad sjukpenning, eburu det kan vara åtminstone tvivel underkastat, om ett tillfrisknande verkligen ägt rum. Även om en dylik eventualitet en och annan gång kan inträffa, synes detta dock knappast kunna tillmätas en avgörande betydelse i förevarande avseende. Inom främmande länders lagstiftning på området har man ock allmänt tillämpat den antydda principen.

14 §. Beträffande bestämmelserna om moderskapshjälp i lagförslagets 14 § anser sig styrelsen böra framhålla att dessa bestämmelser skäligen borde påkalla vissa ändringar av föreskrifterna i 19 § lagen om arbetarskydd. Sistnämnda lagrums förbud mot användande av barnsängskvinna till arbete avser nämligen endast den egentliga industrien och behöver vidare icke respekteras, om med läkarbetyg styrkes, att kvinnan utan men för sig eller barnet kan tidigare återupptaga arbetet.

Enligt lagförslaget synes moderskapshjälp skola utgå, även om barnet födes dött eller dör inom den för moderskapshjälpens utgående bestämda tidrymden. Nu påpekade eventualiteter torde påkalla någon omredigering.

I fråga om den moderskapshjälp, vilken vore avsedd att ingå i de av sjukförsäkringen meddelade förmånerna, är i kommittéförslaget bestämt, att moderskapspenning ej skall utgivas för tid, under vilken den försäkrade användes till arbete för arbetsgivares räkning. Återgår barnsängskvinna, som varit i åtnjutande av sådant understöd, till arbetet innan den tid av sex veckor förflutit efter barnsbörden, varunder hon eljes varit berättigad att uppbära densamma, indrages alltså moderskapspenningen för den återstående delen av nämnda 6 veckor. I förslagets 15 § föreskrives å andra sidan, att försäkrad kvinna, som för sitt uppehälle är av arbete för arbetsgivares räkning huvudsakligen beroende, skall äga uppbära ampenning från och med 42:dra dagen efter dagen för barnsbörden. Denna ampenning vore, efter vad man kan finna, avsedd att kunna utgå även sedan kvinnan återgått till arbetet, såvida hon alltjämt ammade sitt barn. Även i nyss berörda fall, då barnsängskvinna före den 42:dra dagen efter dagen för barnsbörden återupptagit sitt arbete, torde hon på grund av förslagets förevarande bestämmelse vara berättigad till ampenning från och med den 42:dra dagen, förutsatt att hon ammar barnet. Men hon skulle stå helt och hållet utan understöd under tiden emellan dagen för arbetets återupptagande och ovannämnda 42:dra dag. Detta synes oegentligt och ägnat att i hithörande fall föranleda amningens avbrytande i förtid. Styrelsen vill därför ifrågasätta sådan ändring i lagförslagets 15 §, att ampenning må kunna utgå från och med 42:dra dagen efter dagen för barnsbörd eller från den tidigare dag, då moderskapspenning upphört att utgå.

31 §. De mera säregna förhållanden, som äro utmärkande för de så kallade säsongyrkena, påkalla särskilt beaktande vid anordnandet av en sjukförsäkring, avsedd att omfatta jämväl dem, som äro sysselsatta inom dessa yrken. Då säsongarbetarna hava sin arbetsförtjänst huvudsakligen under vissa månader av året men under årets återstående del äro i väsentlig avsaknad av inkomst genom arbete, måste deras ekonomi givetvis inrättas i överensstämmelse därmed. Det är för dem nödvändigt, att arbetsförtjänsten under den tid, då arbetet pågår är tillräckligt hög för att medgiva besparingar, som kunna förslå till att helt eller delvis täcka levnadskostnaderna under de tider, då arbetet ligger nere och ingen förtjänst av arbete är att påräkna. Sjukförsäkringen torde då även böra för dessa arbetare anordnas enligt särskilda, efter deras levnadsvillkor avpassade grunder. Detta har även i nu föreliggande förslag skett, så till vida att i 31 § upptagits en bestämmelse av innehåll, att i hithörande fall vederbörande sjukkassa äger bestämma, att försäkringsavgiften må erläggas under de månader av året, då säsongarbetet pågår. Med avseende å sjukhjälpen skulle däremot de vanliga bestämmelserna gälla och ifrågavarande understöd alltså vid varje tid av året utgå med samma belopp, bestämt i förhållande till den för hela året genomsnittliga dagsförtjänsten. Enligt socialstyrelsens mening borde emellertid även härutinnan försäkringen hava anpassats efter säsongarbetarnas speciella levnadsvillkor och sjukpenningen följaktligen hava tillmätts efter arbetsförtjänsten under vanliga förhållanden vid den tid, då sjukdomen pågår. Om så icke sker, synes detta leda till mindre önskvärda konsekvenser. Under arbetssäsongen kommer sjukpenningen sålunda att vara för låg för att medgiva några besparingar, med den påföljd att den, som under hela eller större delen av säsongen är sjuk, kommer att lida brist på medel för sitt uppehälle under mellansäsongen. Å andra sidan torde den vid sjukdom under sistnämnda tid utgående sjukpenningen bliva högre än den ringa arbetsförtjänst, som under mellansäsongen är att påräkna, och på grund härav inbjuda till simulation. Nu antydda olägenheter kunna undvikas därigenom att säsongarbetarens arbetsförtjänst uppskattas för försäkring särskilt för den tid, under vilken säsongarbetet pågår, och särskilt för den mellanliggande tiden och att såväl försäkringsavgift som sjukpenning under nu nämnda olika tider utgå i förhållande till den för motsvarande tid uppskattade arbetsförtjänsten. I och för bedömande av huruvida vederbörande överhuvudtaget

faller inom inkomstgräns, som blivit föreslagen för inträde i försäkringen, bör emellertid arbetsförtjänsten uppskattas jämväl för år.

94 §. I förslagets 94 § är föreskrivet, att under den tid försäkrad vistas utom riket försäkringen gäller endast om vederbörande sjukkassa efter särskild ansökan eller av annan anledning så bestämmer. Denna föreskrift synes komma att bliva den väsentligen reglerande beträffande sjömäns ställning till sjukförsäkringen för det fall, då de av svenska rederier användas i utrikes sjöfart. Förhållandet skulle emellertid därigenom komma att bliva, att hithörande sjömän som regel ställas utom försäkringen. Endast efter avgörande i varje särskilt fall, föranlett antingen av därom från vederbörande rederi gjord ansökan eller därigenom att den sjukkassa sjömannen tillhör under vistelse i hemlandet eller då han användes i inrikes sjöfart på annat sätt fått sin uppmärksamhet riktad på saken, skulle nämligen försäkringen gälla i förevarande fall. En dylik anordning synes knappast ägnad att i erforderlig grad trygga sjömännens sjukförsäkringsbehov. Enligt socialstyrelsens mening vore en anordning av motsatt slag riktigare. Även om i åtskilliga fall av här ifrågavarande slag särskilda omständigheter kunna motivera ett upphävande av försäkringens giltighet, torde väl detta knappast vara förhållandet i regel. Där sådana omständigheter inträffa, torde de vidare lätt nog kunna förutses och näppeligen förfela att göra sig påminta. Däremot synes icke osannolikt, att vid bibehållande av den nu föreslagna anordningen genom förbiseende eller uraktlåtenhet kunde hända, att påkallande av försäkringens giltighet allt emellanåt skulle försummas, trots att förhållandena voro av beskaffenhet att motivera försäkringens tillämpning. På grund härav vill socialstyrelsen ifrågasätta en ändring i lagförslaget i den riktning, att beträffande svensk sjöman, som för svensk redares räkning användes i utrikes sjöfart, försäkringen skall gälla, därest icke vederbörande sjukkassa efter särskild ansökan eller eljest prövar annat skäligt.

110 §. Enligt förslaget skall delaktighet i sjukförsäkringen kunna vinnas icke blott av dem, beträffande vilka jämlikt 1 och 2 §§ skyldighet härutinnan stadgats, utan under vissa förhållanden även av andra, på frivillighetens väg. I fråga härom bestämmes i förslagets 110 §, att den som på grund av föreskriften i 2 §. första stycket 1) skall vara från försäkringen undantagen, äger, om han förut under minst 12 på varandra följande månader varit på grund av försäkringsplikt försäkrad, att för tid därefter vara frivilligt försäkrad, såvida han icke själv eller tillsammans med maka åtnjuter en årlig arbetsförtjänst av mer än 9 000 kronor eller livränta, pension eller undantagsförmåner till högre belopp per år än 1 500 kronor, eller han är i besittning av förmögenhet, överstigande 25 000 kronor. I förslagets övergångsbestämmelser har vidare upptagits det stadgande, att den som vid tiden för lagens ikraftträdande eller under året därefter jämlikt 2 § första stycket 1) skall vara undantagen från försäkringsplikten, må under enahanda förhållande beträffande inkomst eller förmögenhet, som i förutnämnda 110 § sagts, kunna vara frivilligt försäkrad utan hinder av att han icke förut under 12 på varandra följande månader varit försäkrad, på villkor emellertid, att han genom läkarintyg styrker, att sjukdomsrisken för honom icke är större än den allmänna sjukdomsrisken för försäkrade av hans ålder.

Den omständigheten, att rätten till erhållande av frivillig försäkring förknippats med villkoret, att vederbörande antingen förut under viss sammanhängande tid skall hava varit på grund av försäkringsplikt försäkrad eller att den frivilliga försäkringen skall äga rum senast under andra året efter lagens ikraftträdande giver tydligt vid handen, att kommitterades avsikt icke varit att åstadkomma en utbyggnad av den obligatoriska försäkringen, varigenom sjukförsäkringens förmåner skulle kunna bliva tillgängliga för i allmänhet sådana personer, som i avseende till deras ekonomiska ställning visserligen icke ansetts böra åläggas att vara sjukförsäkrade, men hos vilka behovet av sjukförsäkring dock vore av det mera behjärtans-

värda slag, att genom det allmännas försorg tillfälle till sådan försäkring borde beredas och anslutningen till denna försäkring uppmuntras. En dylik anordning synes eljest möjligen hava skäl för sig. Att döma av den förebragta motiveringen har bestämmelsen i 110 § tillkommit närmast med tanke på dem, som på grund av tillfälliga växlingar i inkomsten eller förmögenheten skulle komma att befinna sig ömsevis över och under det stipulerade inkomst- eller förmögenhetsstrecket. Utan den ifrågavarande bestämmelsen skulle dessa personer tydligen tidvis vara försäkrade, tidvis icke, vilket synts kommitterade medföra vissa olägenheter. Socialstyrelsen kan för sin del knappast tänka sig dessa olägenheter bliva av den betydelse, att de ensamt kunna utgöra ett tillräckligt motiv för anordnande av en frivillig försäkring vid sidan av den obligatoriska. Och även om detta kunde anses vara fallet, synes dock knappast av samma anledning påkallat att tilltaga inkomst- och förmögenhetsgränserna så vida, som i förslaget skett. Det anförda motivet torde ej heller i vidare mån kunna utgöra ett stöd för det i lagförslagets övergångsbestämmelser upptagna stadgandet om rätt till frivillig försäkring för dem som, utan att tidigare hava varit obligatoriskt försäkrade, dock under den första tiden efter lagens ikraftträdande i övrigt uppfylla de i förstnämnda 110 § stadgade villkor. Annat motiv härför har dock icke blivit anfört. Måhända torde förevarande stadgande hava tillkommit i avsikt att därigenom bereda tillfälle till fortsatt försäkring för de därav i större behov varande personer, som vid tiden för lagens ikraftträdande tillhöra den frivilliga sjukkasseverksamheten, men genom dennas avveckling i samband med den obligatoriska försäkringens genomförande komme att eljest stå utan sjukförsäkring. Utan att ytterligare villkor uppställes för inträdet i den föreslagna frivilliga sjukförsäkringen, synes man dock på detta sätt snarast tillskapa en med den kommande frivilliga sjukkasseverksamheten konkurrerande verksamhet, ägnad att än mer kringskära den förra. Därest åtgärder i här antydd riktning över huvud taget böra ifrågakomma i sammanhang med en lagstiftning om obligatorisk sjukförsäkring, synes frågan härom lämpligen böra tagas i övervägande i samband med det i det föregående berörda spörsmålet om ordnandet av de frvilliga sjukkassornas angelägenheter i anledning av den obligatoriska försäkringens genomförande.

Socialstyrelsens uppfattning i fråga om en vid sidan av den obligatoriska anordnad frivillig försäkring av det slag, som kommittén här avsett, är närmast den, att en sådan försäkring antingen icke bör ifrågakomma, åtminstone icke i den omfattning kommitterade föreslagit, eller ock inrättas i huvudsaklig överensstämmelse med vad kommittén i övrigt föreslagit men med borttagande av villkoret om föregående försäkring under viss tid på grund av försäkringsplikt. Styrelsen finner emellertid åtskilliga vägande skäl tala till förmån för det förstnämnda av dessa båda alternativ. För så vitt bidrag från det allmänna skulle utgå även till den frivilliga försäkringen på sätt enligt kommittéförslaget skulle bliva fallet, torde sålunda redan denna kostnadsfråga tala för den frivilliga försäkringens bortfallande, helst statsverkets utgifter för ändamålet icke låta sig på förhand beräknas. Den frivilliga försäkringen skulle vidare bliva en förmodligen alltför konkurrenskraftig medtävlare till det kvarstående frivilliga sjukkasseväsendet på det även eljest mycket begränsade verksamhetsfält, som för detta skulle finnas övrigt. Härtill kommer nu ytterligare, att rekryteringen till den frivilliga försäkringen med ganska stor sannolikhet skulle komma att äga rum företrädesvis bland personer inom sådana yrken, där sjukdomsrisken är förhållandevis stor. Enligt sakens natur torde man nämligen bland dem hava att påräkna ett jämförelsevis stort intresse för försäkringen, bland annat därför, att densamma i anseende till det utgående statsbidraget och då ingen särskild avgiftsförhöjning på grund av yrkesrisk skulle komma att äga rum, måste komma att för hithörande personer ställa sig relativt billig. Detta måste emellertid bliva till men för hela sjukförsäkringens ekonomi, åtminstone såvida icke särskilda bestämmelser intagas i lagen till förebyggande härav.

Skulle de synpunkter socialstyrelsen här framfört icke anses böra föranleda en ändring i sak av de i förevarande avseende föreslagna bestämmelser, vill styrelsen ifrågasätta vissa mindre ändringar i dessa bestämmelser, som synas av behovet påkallade. I sista stycket av övergångsbestämmelserna torde sålunda erfordras ett stadgande angående vilket belopp å arbetsförtjänst, som skall läggas till grund för försäkringen. Styrelsen föreställer sig nämligen, att icke hela den årliga arbetsförtjänsten upp till 9 000 kronor skall kunna därvid tagas i beräkning. Ifrågavarande bestämmelse synes vidare lämna rum för någon tvekan, huruvida möjligen den, som utan att förete ett otillfredsställande hälsotillstånd ändock på grund av sitt yrke löper större sjukdomsrisk än den allmänna sjukdomsrisken för försäkrade av hans ålder, icke skall äga tillträde till den frivilliga försäkringen. Där så icke vore fallet, synes vara anledning att åt sista satsen giva följande lydelse: »att sjukdomsrisken icke är större än den allmänna sjukdomsrisken för försäkrade av hans ålder eller hans yrke.» Slutligen vill det förefalla rimligt att i de fall, där frivilligt försäkrad tillhör sådant yrke, som vid obligatorisk försäkring skall vara belagt med riskpremie, den försäkrade bör erlägga en förhöjd premie, överstigande de eljest vanliga med riskpremiens belopp.

Ovan anförda synpunkter rörande en frivillig sjukförsäkring vid sidan av den obligatoriska har styrelsen velat göra gällande närmast i anledning av vad kommittén i sådant avseende föreslagit. Däremot vill styrelsen, i anslutning till sin föregående framställning rörande borttagandet ur sjukförsäkringen av hustrur och barn, förorda, att såsom fallet är i flertalet främmande länder med obligatorisk sjukförsäkring, försäkrade familjeförsörjare må kunna beredas rätt att inom den obligatoriska försäkringens ram med egna avgifter bestrida hustrurs och barns försäkring.

Till socialstyrelsens förevarande utlåtande är fogat följande av tjänsteförrättande byråchefen A. Rydin avgivna särskilda yttrande:

Jag finner socialstyrelsens utlåtande i de delar, som angå försäkringskostnaderna, särskilt den högre uppskattningen av medelarbetsförtjänsten för de till försäkring föreslagna och de konsekvenser, som därmed skulle följa med avseende å storleken av nyssnämnda kostnader, icke vara av den klargörande beskaffenhet, som förhållandena synas mig kräva. Utlåtandet kan härigenom, ehuru detta givetvis icke varit styrelsens mening, bliva ägnat att giva ökad näring åt en till synes ganska utbredd opinion emot förslaget, som torde vila på en väsentligen oriktig uppfattning av försäkringens hela kostnadsfråga. Denna opinion utgår ifrån, att man måste ställa sig desto mera betänksam beträffande den föreslagna försäkringen ju större de totala kostnaderna visa sig bliva.

I verkligheten torde den totala kostnadssiffrans exakta storlek vara av jämförelsevis underordnad betydelse för bedömandet av kommittéförslaget ur ekonomiska synpunkter. Vid ett dylikt bedömande har man framför allt att taga i betraktande, att de egentliga försäkringskostnaderna i det stora hela äro ofrånkomliga. De krävas under alla förhållanden, antingen försäkringen kommer till stånd eller icke. Utan sjukförsäkringen måste dessa kostnader bäras direkt av de sjuka i form av förlorad arbetsförtjänst samt utgifter för läkarvård och läkemedel. Genom försäkringen åvägabringas, principiellt sett, endast en utjämning av ifrågavarande kostnader, till förmån för den enskilde, som dymedelst säkerställes mot risken att tidvis drabbas av relativt kännbara utgifter av hithörande slag genom att han erlägger ett mot denna risk svarande belopp i smärre på hela försäkringstiden jämt fördelade poster. Så långt försäkringen endast åsyftar en dylik utjämning, måste dess genomförande i vidsträcktaste omfattning ur ekonomiska synpunkter utan tvivel obetingat förordas. Storleken av de totala försäkrinsgkostnaderna och av medelarbetsförtjänsten för de försäkrade har därvid ingen egentlig betydelse. Tyd-

ligt är också, att en inskränkning i sjukhjälpsförmånerna eller i försäkringens omfattning då på intet sätt kan medföra en besparing på något håll. Den nedsättning i utgifterna för sjukförsäkringen, som härigenom skulle vinnas, kompenseras nämligen genom ökade direkta utgifter för den enskilde. Och någon större möjlighet för vårt lands befolkning att ikläda sig utgifter för andra ändamål, såsom till gemensamt ordnande av bostadsfrågan eller främjande av andra i socialstyrelsens utlåtande omnämnda, allmännyttiga ändamål, skapas sålunda icke genom en dylik begränsning av försäkringen.

Endast för den händelse försäkringen skulle medföra nya kostnader eller eljest anordnas efter andra grunder än de ovan antydda, torde anledning föreligga till befogade farhågor i ekonomiskt hänseende.

Med avsende härå är det givet, att den föreslagna försäkringen måste medföra vissa merkostnader utöver de eljest förekommande, nämligen dels kostnader för förvaltningen, dels vissa kostnader för moderskapsförsäkringen. En dylik merkostnad torde ock kunna uppkomma genom de missbruk, vartill man ansett försäkringen skola giva upphov. Med hänsyn till moderskapsförsäkringens stora betydelse torde emellertid en merutgift på detta område få anses såsom en social nödvändighet, en uppfattning, som ju även till fullo delas av socialstyrelsen. Den ekonomiska betydelsen av de missbruk, som kunna åtfölja försäkringen, låta sig näppeligen med någon grad av säkerhet bedömas, då objektiva grunder för ett sådant bedömande icke kunnat anföras. Enligt min mening är man alltför benägen att överskatta densamma. Vad slutligen förvaltningskostnaderna beträffar, är det här otvivelaktigt fråga om en merutgift, som visserligen kan bliva något större eller mindre, beroende på försäkringens omfattning och storleken av dess förmåner, men som dock i det stora hela är ofrånkomlig, därest man över huvud taget vill få en försäkring till stånd.

Om samtliga här omnämnda merkostnader gäller dessutom, att de icke eller i varje fall endast i mycket ringa grad påverkas av de av styrelsen påvisade förhållandena beträffande medelarbetsförtjänsten för de försäkrade.

Det förhåller sig vidare onekligen så, att den föreslagna försäkringen skulle med avseende å de egentliga försäkringskostnaderna icke blott inskränkas till att åvägabringa en kostnadsutjämning av förut antytt slag utan jämväl avse, bland annat, att avlyfta en del av kostnadsbördan ifrån de försäkrade och överflytta densamma på det allmänna. Ehuruväl skilda meningar kunna göras gällande med avseende å den föreslagna anordningen beträffande detta statens övertagande av viss del av kostnadsbördan, giver mig emellertid styrelsens uttalande i detta ämne anledning till följande erinringar.

Enligt min uppfattning har grundsatsen att staten bör bestrida en tredjedel av kostnaderna icke i kommittéförslaget hävdats på annat sätt, än att kommittérade, då det gällt att bedöma, vilket belopp som skulle kunna ifrågasättas såsom bidrag till försäkringen från annat håll än de försäkrade själva, konstaterat, hurusom i utlandet de bidrag av motsvarande slag, med vilka man hade att räkna, i stort sett uppgå till en tredjedel av de sammanlagda kostnaderna. Med anledning härav har det föreslagna statsbidragets storlek bestämts. Men regeln om kostnadernas fördelning med två tredjedelar på de försäkrade och en tredjedel på det allmänna har icke i annat avseende kommit till genomförande i de föreslagna grunderna för statsbidragets utgående. Tvärtom äro dessa grunder så beskaffade, att den andel av bidraget, som skulle komma den enskilde till godo, automatiskt minskas i samma mån som arbetsförtjänsten stiger. Statens bidrag tillfaller därigenom i själva verket uteslutande de mindre bemedlade och detta i rikligare grad, ju lägre den uppskattade inkomsten är. Och en allmännare stegring av de försäkrades arbetsförtjänst, som ju i regel torde innebära en förbättrad ekonomisk ställning och följaktligen även ett minskat behov av bidrag från staten till försäkringsavgifternas bestridande,

leder vidare, såsom väl ock lämpligt är, till en sänkning av statens bidrag, under förutsättning att den en gång bestämda avgiftsprocenten bibehålles.

Om det på nu anförda grunder kan anses, att en förhöjning av det föreslagna statsbidraget icke är av behovet påkallad ur de av styrelsen åberopade synpunkterna, torde å andra sidan kunna av andra skäl göras gällande, att sagda bidrag med den ifrågasatta storleken är för högt tilltaget och att detsamma därför bör minskas. Men om detta befinnes nödvändigt, torde denna omständighet icke utgöra ett motiv att inskränka på försäkringens omfattning eller prestationer. Såsom jag redan sökt framhålla, kan på detta sätt ingen minskning åvägabringas i utgifterna på grund av sjukdom för dem, som därigenom ställas utom försäkringen eller få sina försäkringsförmåner inknappade, och än mindre sättas dessa i stånd att påtaga sig nya utgifter för andra ändamål. De besparingar i statsutgifter, som kunna göras, lända dessutom till förfång uteslutande för de mindre bemedlade bland de försäkrade eller till försäkring ifrågasatta.

Jag kan vidare icke dela styrelsens uppfattning, att därest en nedsättning av försäkringskostnaderna i allt fall bör ske, denna nedsättning bör åstadkommas i första hand genom att fråntaga familjemedlemmarna rätt till sjukvård. Enligt min mening kan, med hänsyn till den stora betydelsen för samhälle och individ av en effektiv sjukvård, en sådan besparing bättre och naturligare ernås därigenom, att sjukpenningen nedsättes från två tredjedelar till hälften av den dagliga arbetsförtjänsten ävensom att densamma icke utgår för de fyra första dagarna under varje sjukdomsfall. Med avseende härå vill jag framhålla, att tillfälle till utvidgad sjukhjälp i penningar vid sidan av den obligatoriska sjukförsäkringen i all erforderlig utsträckning lärer komma att förefinnas dels i de frivilliga sjukkassorna, dels i de affärsmässigt drivna försäkringsanstalterna. Frivillig försäkring för beredande av sjukvård torde däremot endast undantagsvis stå till buds och skulle sålunda för sitt möjliggörande kräva särskilda anordningar. Tydligt är ock, att önskemålet att den personliga ansvarskänslan och eggelsen för individen till omtanke om eget och de sinas bästa icke måtte genom alltför långt gående försäkringsförmåner mattas eller förkvävas, lika väl tillgodoses antingen en inskränkning i förmånerna åvägabringas på det ena eller på det andra av här ifrågavarande olika sätt.

Det synes mig för övrigt att styrelsen på tal om nyttan och lämpligheten av att genom sjukförsäkringen bereda även sjukvård, överhuvudtaget underskattar eller icke tillräckligt beaktar den omständigheten, att de försäkrade genom tillgången till läkarvård och läkemedel jämväl undgå överhängande direkta utgifter av ofta ganska kännbart slag. Och vad beträffar, att man i vårt land för närvarande skulle sakna läkarkrafter i den omfattning, som sjukförsäkringen erfordar, vilket synes innebära att den läkarvård, som under nuvarande förhållanden kan inom landet åstadkommas, är för det faktiska behovet otillräckligt, finner jag i olikhet med styrelsen detta snarast böra påkalla försäkringens ofördröjliga genomförande utan inskränkning i av styrelsen ifrågasatt riktning, då därigenom tillgodoseendet av landets behov av läkare måste påskyndas. Upptagandet inom sjukförsäkringens ram av uppgiften att bereda sjukvård i föreslagen utsträckning torde ej heller, såsom styrelsen vill göra gällande, böra med nödvändighet medföra en ur andra synpunkter mindre önskvärd omläggning av den allmänna sjukvården i riket, utan torde de anstalter, som på detta område redan äro träffade eller förberedda, väl kunna till oförminskad nytta tagas i anspråk även under de nya förhållandena.

Med utlåtandet följer vidare följande av sociala rådets sektion för sjukkassaväsen, vid sammanträde den 27 och 28 november 1919 enhälligt gjorda uttalande:

Sektionen förordar livligt det snara genomförandet av en lagstiftning om allmän sjukförsäkring, i det väsentliga överensstämmande med socialförsäkringskommitténs förslag.

Enligt sektionens uppfattning bör emellertid den föreslagna gränsen beträffande den årliga arbetsförtjänst, som må berättiga till delaktighet i försäkringen, höjas, om försäkringen skall bliva tillgänglig för alla, som därav äro i behov. Sektionen finner vidare önskvärt, att kostnadsfri tillgång till läkarvård och läkemedel genom försäkringen beredas jämväl dem, som blivit varaktigt oförmögna till arbete. En ändring av de föreslagna lagbestämmelserna i sådant syfte vore dock måhända icke nu lämplig, utan synes kunna anstå till en senare icke alltför långt avlägsen tidpunkt. Slutligen vill sektionen framhålla såsom en nödvändighet, att i samband med försäkringens genomförande sådana anstalter träffas, att de personer, vilka haft sitt huvudsakliga uppehälle genom verksamhet i det frivilliga sjukkasseväsendets tjänst, hållas skadelösa för den mistade utkomst, som kan vållas dem genom övergången till obligatorisk sjukförsäkring.

Lantarbetarnas löneförhållanden under år 1919.

På grundval av från kommunalstämmornas ordförande meddelade uppgifter utarbetas inom socialstyrelsen årliga redogörelser för arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk. Till följd av det vidlyftiga kompletterings- och korrigeringsarbete, dessa uppgifter måste underkastas, kan dock denna berättelse för år 1919 föreligga i slutgiltigt skick först vid en avsevärt senare tidpunkt än den uppgifterna avse. Enär det emellertid, särskilt under nu rådande förhållanden, visat sig vara av behovet påkallat att snabbt hava tillgång till de viktigaste resultaten av denna statistik, har i likhet med de tre föregående åren[1] en preliminär bearbetning verkställts av uppgifterna rörande den kontanta avlöningen för vissa, mera betydelsefulla lantarbetarkategorier. Föreliggande undersökning grundar sig på från omkring fem sjättedelar av de tillskrivna uppgiftslämnarna inkomna svar och sålunda på ett jämförelsevis rikhaltigt material, men må det framhållas, att de slutgiltiga, på det fullständiga och granskade primärmaterialet vilande beräkningarna kunna giva i åtskilligt avvikande resultat.

De sålunda erhållna preliminära genomsnittstalen, vilka i huvudsak avse förhållandena under november månad 1919, hava i omstående tablå sammanställts med motsvarande siffror för åren 1913—1918, varvid jämväl uträknats indextal, utvisande lönestegringen under perioden.

---

[1] Soc. Medd., årg. 1916, sid. 1382, årg. 1918, sid. 24, årg. 1919, sid. 13.

Lantarbetarlöner under åren 1913—1919.

Lantarbetargrupper		Absoluta tal, kr.							Indextal						
		1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919[1]	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919[1]
Tjänstefolk:															
Manliga tjänare	årslön	326	332	343	398	489	689	885	100	102	105	122	150	211	271
Kvinnliga »	»	197	202	212	241	286	376	505	100	103	108	122	145	191	256
Statare:															
Körkarlar	årslön	329	334	346	390	457	646	810	100	102	105	119	139	196	246
Kreatursskötare	»	375	378	391	437	511	721	913	100	101	104	117	136	192	243
Tillfälliga daglönare:															
Manliga: i egen kost .	sommardaglön	2·97	3·02	3·18	3·77	5·00	7·14	8·19	100	102	105	127	168	240	276
	vinterdaglön	2·19	2·24	2·34	3·02	4·00	5·62	6·29	100	102	107	138	183	257	287
i arbetsgivarens kost	sommardaglön	2·05	2·10	2·18	2·63	3·43	4·75	5·46	100	102	106	128	167	232	266
	vinterdaglön	1·43	1·46	1·55	1·96	2·63	3·63	4·02	100	102	108	137	184	254	281
Kvinnliga: i egen kost .	sommardaglön	1·77	1·81	1·87	2·28	2·95	4·00	4·74	100	102	106	126	167	226	268
	vinterdaglön	1·34	1·38	1·43	1·75	2·29	3·07	3·62	100	103	107	131	171	229	270
i arbetsgivarens kost	sommardaglön	1·21	1·24	1·29	1·52	1·93	2·67	3·19	100	102	107	126	160	221	264
	vinterdaglön	0·89	0·92	0·98	1·18	1·45	2·02	2·38	100	103	110	133	163	227	267

Härav framgår, att lantarbetarlönerna ännu på hösten 1915 blott stodo några få procent högre än år 1913, det sista »normala» året före världskrisen. Men under år 1916 vidtog en hastig lönestegring, vilken i november s. å. bragt upp lönenivån 15—20 % högre än året förut. Denna uppåtgående rörelse fortgick i stort sett i samma takt även under år 1917, så att detta år kunde visa löneökningar mot det föregående av 20—30 % och däröver. Den starkaste lönestegringen under kristiden företer emellertid år 1918, då lönerna sprungo upp till 30 à 40 % över 1917 års nivå. De här meddelade siffrorna för år 1919 ådagalägga, att lönenivån även detta år undergått en betydande stegring, ehuru densamma i stort sett icke varit så stark som föregående år.

Den relativa löneökningen sedan år 1918 synes genomgående ha varit större å ena sidan för tjänare och statare (omkring 25—35 %) än för daglönare (omkring 10—20 %), å den andra för kvinnliga arbetare än för manliga. Stegringen har sålunda proportionsvis varit störst för kvinnliga tjänare med nära 35 %; för manliga tjänare och statare belöper den sig till 25 à 28 %, för kvinnliga daglönare till 18 à 20 % och för manliga daglönare till 11 à 15 %. Härigenom har redovisningsårets löneutveckling medfört en viss utjämning av de särskilda arbetarkategoriernas ännu år 1918 ganska olikformiga ökningsprocenter. I stort sett ger undersökningen vid handen en genomsnittlig ökning av lantarbetarnas kontantlöner med c:a 20 % från hösten 1918 till samma tidpunkt 1919.

[1] Preliminära tal.

Sammanfattar man lönestegringen under hela redovisningsperioden 1913—1919, befinnes ökningen hava varit störst för tillfälliga manliga daglönare i egen kost, vilkas sommardagpenning stigit med c:a 175 % och vinterdagpenning med nära 190 %. Närmast i ordningen komma manliga daglönare i arbetsgivarens kost, för vilka sommar- och vinteravlöningen stegrats med resp. c:a 165 och 180 %. De kvinnliga daglönarnas avlöning har i genomsnitt stigit med 160—170 %, varvid stegringen varit störst för arbeterskor i egen kost. För manliga tjänare redovisas en lönetillväxt av c:a 170 %, medan för kvinnliga tjänare löneökningen stannat vid c:a 155 %. Minsta ökningen visa kontantlönerna för statare med c:a 145 %.

För sistnämnda kategorier ävensom för andra lantarbetargrupper, vilkas avlöning till större delen utgår in natura, kan emellertid totalavlöningen beräknas hava stegrats med åtminstone samma belopp som för de helt kontantavlönade arbetargrupperna. Visserligen måste den tidskrävande detaljundersökningen av naturaförmånernas penningvärde uppskjutas till den definitiva redogörelsen, men en antydan om den värdestegring, som härvidlag ägt rum, ger ökningen av den fria kostens ungefärliga värde, sådant detta kan beräknas genom skillnaden mellan daglön i egen och i arbetsgivarens kost. För manliga arbetare utgjorde, efter sommardaglön räknat, denna differens åren 1913 och 1914 i genomsnitt 0·92 kr. och år 1915 0·95 kr., men därefter inträdde en ökning till 1·14 kr. år 1916, 1·57 kr. år 1917, 2·39 kr. år 1918 och 2·73 kr. år 1919, sålunda ungefär en tredubbling under de senaste åren. Utgår man från daglönen under vintern, då arbetstiden är väsentligt kortare och därför ofta något mål inknappas, utgöra motsvarande tal för åren 1913—1919 resp. 0·76, 0·78, 0·79, 1·06, 1·37, 1·99 och 2·27 kr. För kvinnliga arbetare har utvecklingsgången varit densamma, såsom antydes av de resp. kostvärdesiffrorna 0·56, 0·57, 0·58, 0·71, 1·02, 1·33 och 1·55 kr. för sommaren och 0·45, 0·46, 0·45, 0·57, 0·84, 1·05 och 1·24 kr. för vintern. I huvudsak torde här ifrågavarande utveckling böra ställas i samband med och giva uttryck för livsmedelsprisens stegring på landsbygden, vilken sålunda här, i likhet med inom stadssamhällena, skulle hava inneburit ungefär en tredubbling under tiden från världskrigets början till november 1919. Då nu mer än hälften av tjänarnas och statarnas totalavlöning utgår i färdigberedda livsförnödenheter eller råvaror till sådana, ligger det i sakens natur, vilken betydande inverkan lönenivån för dessa arbetargrupper skall röna av en dylik enorm värdestegring av naturalönen.

De i det föregående meddelade siffrorna utgöra på de särskilda socken-uppgifterna grundade riksmedeltal och giva sålunda ingen upplysning om ställningen inom olika landsdelar. I efterföljande sammanställning äro emellertid preliminära siffror för genomsnittslönerna (i kontant) år 1919 uträknade för de fem större landsdelar, vilka pläga komma till användning inom socialstyrelsens statistik.

Lantarbetarlöner inom olika landsdelar år 1919.

Lantarbetargrupper		Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Tjänstefolk:							
Manliga tjänare	årslön	917	869	845	869	963	**885**
Kvinnliga »	»	608	485	472	490	436	**505**
Statare:							
Körkarlar	årslön	867	778	765	791	1274	**810**
Kreatursskötare	»	1037	849	827	870	1459	**913**
Tillfälliga daglönare:							
Manliga: i egen kost	sommardaglön	8·90	7·89	7·76	7·54	9·91	**8·19**
	vinterdaglön	6·69	5·99	6·15	5·59	8·27	**6·29**
i arbetsgivarens kost	sommardaglön	6·01	5·15	5·34	4·85	6·94	**5·46**
	vinterdaglön	4·32	3·64	4·03	3·50	5·55	**4·02**
Kvinnliga: i egen kost	sommardaglön	4·75	4·53	4·84	4·70	5·00	**4·74**
	vinterdaglön	3·58	3·88	3·85	3·50	4·02	**3·62**
i arbetsgivarens kost	sommardaglön	3·88	2·89	3·39	3·11	3·30	**3·19**
	vinterdaglön	2·56	2·08	2·60	2·25	2·58	**2·38**

Denna sammanställning ger vid handen, att en bestämd och delvis avsevärd olikhet i lönehänseende för jordbruksarbetare förefinnes mellan dessa landsdelar, vilken åtskillnad delvis är av äldre datum, delvis betingad av kristidens särskilda förhållanden. Nordsverige uppvisar de högsta lönesiffrorna för manliga lantarbetare inom alla kategorier ävensom för kvinnliga daglönare i egen kost. I regel äro dock kvinnliga lantarbetare relativt lågt avlönade i norra Sverige. Särskilt gäller detta kvinnliga tjänare, vilka i Norrland merendels synas vara lägre avlönade än i någon annan landsända. De näst högsta lönesiffrorna föreligga i stort sett för östra Sverige, varest särskilt de kvinnliga tjänarnas löner betydligt höja sig över motsvarande löner i övriga landsdelar. I Småland med öarna, södra Sverige och västra Sverige, vilka tre landsdelar synas uppvisa en inbördes tämligen enhetlig lönenivå, äro lönerna på få undantag när lägre än i det övriga Sverige. Förhållandevis lägst äro tjänstefolks- och statarlönerna i södra Sverige, varest också lönestegringen inom jordbruket under kristiden synes hava varit mindre än annorstädes. Daglönarnas avlöning håller sig däremot i denna landsdel på en förhållandevis hög nivå. Särskilt är detta fallet med de kvinnliga daglönarna och i synnerhet med dem av dessa, som äro i arbetsgivarens kost, vilka här synas åtnjuta t. o. m. högre löner än i någon annan del av riket.

Skogsarbetarnas löneförhållanden under vintern 1919—20.

Levnads- och arbetsförhållandena för de c:a 150 000 personer, vilka vintertid sysselsättas med skogsarbete i Sveriges nordligare delar, hava inom socialstyrelsen gjorts till föremål för en detaljerad undersökning, vilken i slutet av år 1916 offentliggjordes under titeln »Skogsarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden i Värmland, Dalarna och Norrland.»[1] Ifrågavarande undersökning åskådliggör väsentligen de förhållanden, som normalt plägat råda inom förevarande arbetsområde, och lämnar i stort sett å sido de delvis ganska betydande, men till sin varaktighet och räckvidd ännu oöverskådliga förändringar, som krisåren medfört för den nordsvenska skogshanteringens ekonomi och därmed även för dess arbetsförhållanden. Beträffande en sida av dessa, nämligen lönevillkoren, belysas emellertid förändringarna under de senaste åren genom fyra av styrelsen anordnade mindre specialundersökningar, avseende december månad åren 1916, 1917, 1918 och 1919.[2]

Enligt ifrågavarande undersökningar, vilka grunda sig på uppgifter, avgivna av jägmästarna i resp. revir, ställde sig i norra Sverige normala dagsförtjänsten (vid ackordsarbete) för huggare och körare på följande sätt:

Skogsarbetarnas löner i norra Sverige under åren 1913—1919.

Överjägmästardistrikt	Huggare							Körare (häst och karl)						
	Medelförtjänst per dag, kr.					Ökning eller minskning (–) i %		Medelförtjänst per dag, kr.					Ökning eller minskning (–) i %	
	1913	1916	1917	1918	1919	1913–1919	1918–1919	1913	1916	1917	1918	1919	1913–1919	1918–1919
Bergslags . .	3·10	5·52	7·63	9·17	9·00	190·3	– 1·9	8·40	10·46	15·79	23·17	18·58	121·2	– 19·8
Gävle—Dala .	4·31	8·36	11·14	18·26	11·95	177·3	– 34·4	9·34	21·14	27·32	46·95	30·18	223·1	– 35·7
Mell. Norrlands	3·88	8·00	9·30	13·10	10·60	173·2	– 19·1	8·06	19·20	23·95	35·90	26·25	225·7	– 26·9
Härnösands . .	3·25	7·00	9·03	12·60	11·90	266·2	– 5·6	7·25	16·45	22·40	34·60	31·80	331·7	– 9·5
Umeå		6·78	8·28	12·94	9 61	195·7	– 25·7		17·56	22·33	34·56	26·22	261·7	– 24·1
Skellefteå . .	3·42	6·89	8·81	11·75	9·06	164·9	– 22·9	6·63	15·93	20·88	33·00	22·75	243·1	– 31·1
N. Norrbottens	3·41	7·63	10·40	14·92	11·31	231·7	– 24·2	6·78	15·88	21·05	29·69	23·27	245·8	– 21·6
Ö. Norrbottens		6·00	8·08	12·96	11·14	226·7	– 14·0		14·66	18·29	29·21	24·96	270·9	– 14·5
Samtliga	3·57	7·01	9·06	13·26	10·65	198·3	– 19·7	7·56	16·30	21·34	32·52	25·30	234·6	– 22·2

[1] Soc. Medd., årg. 1917, sid. 56.
[2] Soc. Medd., årg. 1916, sid. 1383, 1918, sid. 27 och 1919, sid. 16.

Härav framgår, att sedan år 1913 arbetsförtjänsten undergått en oavbruten stegring till och med år 1918, då huggarlönerna voro inemot fyra gånger och körarlönerna nära fem gånger högre än före kristiden. Härmed var emellertid tills vidare höjdpunkten nådd, och under år 1919 har en avsevärd nedgång ägt rum, i genomsnitt belöpande sig till omkring 20 % av föregående års lönesiffror. Jämföras 1919 års på så sätt reducerade arbetsförtjänster med de omedelbart före kristiden gängse, befinnas under mellantiden huggarlönerna hava ökats med omkring 200 % och körlönerna med omkring 235 %, d. v. s. vid slutet av år 1919 var lönenivån för de förra tre gånger och för de senare närmare tre och en halv gånger så hög som före kriget.

Den till 1919 års arbetssäsong inträdda löneminskningen har emellertid till omfattningen ställt sig ganska växlande inom olika områden. Ser man på de särskilda överjägmästardistrikten, uppgår i Bergslagsdistriktet, varest krigsårens lönestegring varit mindre än längre norrut och lönerna sålunda hållit sig på en lägre nivå, ifrågavarande löneminskning för huggare till endast c:a 2 %, medan i Gävle-Dala distrikt, där de föregående årens stegring varit störst och lönenivån synnerligen hög, avlöningarna i genomsnitt reducerats med närmare 35 %. För körare befinnas de uppskattade medelförtjänsterna ha sjunkit minst i Härnösands distrikt, nämligen med knappa 10 % och mest i Gävle-Dala distrikt eller med över 35 %. Vad löneökningen under hela perioden 1913—19 beträffar, visar i fråga om huggarna Skellefteå distrikt den minsta stegringen med c:a 165 % och Härnösands den största, med över 265 %. Motsvarande procentsiffror för körarna, resp. 121 och 332, falla på resp. Bergslags- och Härnösandsdistrikten.

Den ansenliga reducering, som skogsarbetarnas löneinkomster förete vintern 1919—20 i jämförelse med närmast föregående säsong, sammanhänger närmast med, att de särskilda förhållanden, som föranlett krisårens väldiga lönestegring för här ifrågavarande arbetargrupper, nu endast i mindre mån äro för handen. Under krigsåren åstadkom den oerhört ökade efterfrågan på arbetskraft inom skogsbruket, som de goda trävarukonjunkturerna och det starkt stegrade behovet av inhemskt bränsle medförde, i förening med de livsmedelssvårigheter, varmed skogsarbetarna i högre grad än flertalet övriga arbetarkategorier hade att kämpa, för ifrågavarande arbetare en inkomstökning, vilken väsentligt översteg höjningen av den allmänna pris- och lönenivån. Den stora fördyringen av hästar, hovbeslag, seldon och körredskap samt de efter hand ofantligt uppdrivna foderprisen motiverade härvid jämväl en förhållandevis större ökning av körlönen än av huggaravlöningen. Under innevarande vintersäsong hava å ena sidan timmerdrivningarnas minskade omfattning, å den andra underlättade provianteringsförhållanden i förening medfört, att avlöningen för skogsarbete icke oväsentligt nedgått. Då samtidigt lönestegringen inom andra näringsgrenar torde hava fortgått, har den förut rådande stora differensen i lönehänseende mellan skogsarbetare och flertalet andra arbetargrupper numera tenderat att utjämnas. Exempelvis kan skillnaden mellan lönestegringen åren 1913—19 för skogs-

Skogsarbetarnas avlöningsförhållanden under december 1919 enligt uppgifter från reviren.

Överjägmästardistrikt	Antal uppgiftslämnande revir	Antal revir, där normala dagsförtjänsten för *huggare* utgjorde i kronor: 6·00–6·99	7·00–7·99	8·00–8·99	9·00–9·99	10·00–10·99	11·00–11·99	12·00–12·99	13·00–13·99	14·00–14·99	15·00–15·99	16·00 o. däröver	Medelförtjänst per dag, kr.
Södra	7	2	1	2	1	1	—	—	—	—	—	—	7·86
Smålands	9	1	1	2	5	—	—	—	—	—	—	—	8·28
Västra	9	2	1	1	4	1	—	—	—	—	—	—	8·17
Östra	9	—	1	4	2	1	1	—	—	—	—	—	8·78
Bergslags	12	1	—	5	2	2	1	1	—	—	—	—	9·00
Gävle—Dala	11	—	—	2	1	2	—	3	—	—	—	3	11·95
Mellersta Norrlands	10	—	—	1	1	4	1	2	1	—	—	—	10·60
Härnösands	10	—	—	—	—	4	3	—	1	—	1	1	11·90
Umeå	9	—	—	1	3	4	1	—	—	—	—	—	9·61
Skellefteå	8	—	—	3	3	1	1	—	—	—	—	—	9·06
Nedre Norrbottens	13	—	—	1	1	2	3	4	—	—	2	—	11·31
Övre Norrbottens	14	—	—	2	3	2	3	1	2	—	—	1	11·14
Samtliga	**121**	**6**	**4**	**24**	**26**	**24**	**14**	**11**	**4**	—	**3**	**5**	**9·99**

Överjägmästardistrikt	Antal uppgiftslämnande revir	Antal revir, där normala dagsförtjänsten för *körare* (häst och karl) utgjorde i kronor: 15·00–16·99	17·00–18·99	19·00–20·99	21·00–22·99	23·00–24·99	25·00–26·99	27·00–28·99	29·00–30·99	31·00–32·99	33·00–34·99	35·00–36·99	37·00 o. däröver	Medelförtjänst per dag, kr.
Södra	7	2	1	1	2	—	—	—	1	—	—	—	—	20·43
Smålands	9	2	4	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	19·61
Västra	9	2	4	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	19·17
Östra	9	1	2	4	1	—	1	—	—	—	—	—	—	19·83
Bergslags	12	4	1	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	18·58
Gävle—Dala	11	—	—	—	1	—	4	2	1	—	—	—	3	30·18
Mellersta Norrlands	10	—	—	—	2	—	4	1	3	—	—	—	—	26·25
Härnösands	10	—	—	—	—	—	2	2	3	—	—	—	3	31·30
Umeå	9	—	—	1	1	—	2	3	2	—	—	—	—	26·22
Skellefteå	8	1	1	—	2	1	1	2	—	—	—	—	—	22·75
Nedre Norrbottens	13	1	—	3	2	1	4	—	2	—	—	—	—	23·27
Övre Norrbottens	14	—	—	4	2	1	4	1	—	—	—	1	1	24·96
Samtliga	**121**	**13**	**13**	**20**	**16**	**3**	**23**	**12**	**12**	**1**	—	**1**	**7**	**23·73**

arbetare och för lantarbetare (se föregående uppsats) anses vara icke alltför betydande.

Tablån belyser jämväl lönernas nuvarande genomsnittsnivå inom de nordsvenska överjägmästardistrikten, men en fylligare bild av löneförhållandenas gestaltning inom hela riket under innevarande vintersäsong giva tabellerna, sid. 151, varest genomsnittstalen kompletterats medelst uppgifter om rådande normalförtjänster för huggare och körare inom varje särskilt revir.

Tabellerna giva en åskådlig bild av, huru växlande arbetsförtjänsterna i olika trakter äro inom detta arbetsområde. För huggare synes den vanligaste dagsinkomsten i södra och mellersta Sverige vara 6—10 kr., men i norra Sverige äro dagsförtjänster på 10—12 kr. och däröver nästan lika vanliga. Liksom huggarförtjänsterna uppvisa körarförtjänsterna tvenne tämligen skarpt avgränsade löneområden, nämligen ett sydligare, sträckande sig till och med Bergslagsdistriktet, med förtjänster på 15—23 kr., och ett nordligare, innefattande Gävle—Dala och norr därom belägna distrikt, med körlöner på 20—30 kr. och däröver. För huggarna nå förtjänsterna sin höjdpunkt i Gävle—Dala och Härnösands distrikt med nära 12 kronors genomsnittlig dagsförtjänst och för körarna i Härnösands distrikt med en normal dagsförtjänst på över 31 kr.

Nu meddelade löneuppgifter avse skogsarbetarnas huvudmassa, vilken utgöres av personer, som endast under vissa delar av året ägna sig åt skogshanteringen. Vid sidan av dessa lösa arbetare finnas emellertid, särskilt på skogsegendomar i södra och mellersta delarna av landet, skogstorpare och andra fasta skogsarbetare med för längre tid ingångna arbets- och arrendeavtal. Enär dylika torpinnehavare i regel äro förpliktade att utgöra vissa arbetsprestationer enligt i kontrakten fixerade villkor och pris, äro de förhindrade att fordra lön för sitt arbete i enlighet med rådande konjunkturer. Under tider som de närvarande av starkt stegrade arbetslöner inom skogsbruket måste emellertid lätt spänning uppstå mellan arbetsgivare och arbetstagare, därest dylika för längre tid avtalade arbetspriser icke skyndsamt och effektivt regleras efter det allmänna prisläget å arbetsmarknaden. Med hänsyn härtill har Kungl. Maj:t, efter hemställan av domänstyrelsen, genom beslut den 21 juni 1916 medgivit, att för då löpande arrendeår finge på vissa villkor beviljas skälig förhöjning av det arbetspris, som enligt gällande kontrakt skulle betalas till hyresgäster och arrendatorer av inägor å kronoparker och andra under skogsstatens förvaltning ställda skogar. Detta medgivande har genom kungl. beslut den 2 mars 1917, den 22 februari 1918 och den 28 februari 1919 utsträckts att gälla även för arrendeåren 1917—18, 1918—19 och 1919—20. Dylika »kristidstillägg» hava jämväl, om än i växlande utsträckning, i regel beviljats av de enskilda skogsägare, som sysselsätta personal av detta slag.

I syfte att utreda, huru de faktiska arbetsförtjänsterna ställa sig för skogstorpare och andra fasta skogsarbetare, infördes en fråga därom å det utsända frågeformuläret. De inkomna svaren giva emellertid vid handen,

att angivande av exakta uppgifter härom möter stora svårigheter på grund av de mycket skiftande formerna för dylika avtal. Endast mera sällan synes sålunda följas den principen, att fullt arrende beräknas för jordupplåtelsen och därmed följande naturaförmåner samt att ersättning betalas för brukarens arbetsprestationer efter i orten gängse arbetspris, utan vanligen tillämpas principen nedsatt arrende och lägre arbetspris än de normala. Med hänsyn härtill måste reservationer göras beträffande de från vissa revirförvaltare lämnade arbetsförtjänstuppgifter rörande år 1919, vilka sammanställts i nedanstående tablå och i huvudsak synas avse arrendatorer på de allmänna skogarna:

Överjägmästardistrikt	Södra	Smålands	Västra	Östra	Bergslags	Gävle—Dala
Antal uppgiftslämnande revir	5	9	8	8	9	3
Arbetsförtjänst i kr. per dag för huggare	5·80	5·22	5·50	5·88	5·44	7·67
Arbetsförtjänst i kr. per dag för körare (häst o. karl)	17·00	10·44	11·25	11·00	11·66	17·00

Inom de nordligare överjägmästardistrikten sysselsättas ännu knappast några fasta skogsarbetare i egentlig mening. De kronans skogstorpare och odlingslägenhetsinnehavare, som omnämnas från övre Norrland, hava sålunda icke någon kontraktsbestämd arbetsskyldighet, utan när de utföra skogsarbete, avlönas de efter samma grunder som de lösa arbetarna.

Skogssällskapets statsarbeten under år 1919.

I de översikter över arbetslöshetskommissionens verksamhet, som under rubriken *statliga och kommunala åtgärder under kristiden* förekommit i föregående årgångar av Sociala Meddelanden, har vid upprepade tillfällen berörts den hjälpverksamhet, som organiserats under benämningen skogssällskapets statsarbeten. Av arbetslöshetsanslaget hade, såsom förut omnämnts (årg. 1919, sid. 510), för bedrivande av dessa arbeten under år 1919 anvisats ett belopp av 2 milj. kronor den 31 december 1918 samt ytterligare 4 milj. den 19 juni 1919. Av dessa medel förbrukades under året inalles omkring 5 milj. och återstod sålunda vid årsskiftet endast c:a en miljon. Den för arbetenas ledning tillsatta arbetsdirektionen såg sig med hänsyn härtill föranlåten att i december 1919 göra framställning till arbetslöshetskommissionen om utverkande av ytterligare statsanslag för verksamhetens fortsatta bedrivande under år 1920 med förslagsvis 2 milj. kronor. I samband härmed framlades av direktionen en preliminär redogörelse för statsarbetena under år 1919, varur återgives följande.

Arbetenas omfattning. Sammanlagda antalet arbetsdagar, som under år 1919 utgjorts av vid statsarbetena sysselsatta arbetare, uppgick till c:a 400 000. En

sammanställning med den ovan anförda totala kostnadssumman ger vid handen, att genomsnittliga utgiften per arbetsdag sålunda utgjort något över tolv kronor. För de olika månaderna har denna utgiftssiffra växlat, såsom följande sammanställning utvisar:

Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
11·50	14·30	13·—	15·60	12·20	8·90	11·30	12·—	11·80	13·40	13·10	13·60

De till statsarbetena uttagna arbetarnas fördelning efter hemort framgår av följande översikt:

Större städer:	Manliga arbetare	Kvinnliga arbetare	Ungefärligt antal dagar		Manliga arbetare	Kvinnliga arbetare	Ungefärligt antal dagar
Stockholm	331	21	23 000	Jönköpings län	58	—	6 000
Göteborg	209	114	14 000	Kronobergs »	203	7	15 000
Malmö	185	75	28 000	Kalmar »	21	—	2 000
Hälsingborg	294	56	23 000	Gottlands »	158	—	42 000
Borås	492	60	30 000	Blekinge »	660	21	49 000
Örebro	8	75	6 500	Kristianstads »	12	—	1 500
Västerås	194	—	15 000	Malmöhus »	131	14	30 000
Linköping	168	—	9 000	Hallands »	92	3	14 000
Trollhättan	140	—	10 500	Göteb. o. Boh. »	595	50	48 000
Övriga orter i				Älvsborgs »	287	30	12 000
Södermanlands län	35	—	3 500	Summa	4 382	559	400 000
Östergötlands »	109	33	18 000				

Bland manliga arbetare har under året arbetslöshet gjort sig gällande huvudsakligen inom stenindustrien samt för grovarbetare av olika slag, men även från andra yrkesgrupper hava arbetslösa hänvisats till nödhjälpsarbetena.

Under årets första månader befarades omfattande arbetslöshet bland kvinnliga arbetare, tillhörande konfektions-, sömnads- och skoindustrierna. Denna arbetslöshet blev dock endast av kortare varaktighet, varigenom statsarbetenas ingripande ej krävdes i samma utsträckning som under föregående år. Under senare delen av året har någon arbetslöshet bland kvinnorna ej förekommit. Antalet av kvinnliga arbetslösa utgjorda dagsverken uppgick till endast 35 000 (9 % av samtliga) mot 168 000 (58 %) år 1918.

De kommunala arbetslöshets- och hjälpkommittéerna hava under året å flertalet orter avslutat sin verksamhet, och har uttagningen av arbetslösa till statsarbetenas arbetsplatser så småningom helt övertagits av den offentliga arbetsförmedlingen. Vissa arbetsförmedlingskontor hava härigenom pålagts en ganska avsevärd arbetsbörda, i det att uttagningen av arbetslösa krävt en förebående omsorgsfull prövning, dels huruvida arbetslösheten varit oförvållad, dels av möjligheterna att först placera de arbetslösa hos privata arbetsgivare.

Arbetsstyrkans växlingar under året belyses av följande uppgifter å antalet anställda vid början av varje månad:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Män	521	601	659	925	1 076	1 632	1 506	1 397	1 361	1 319	1 296	1 102
Kvinnor	36	26	27	28	231	577	144	103	89	—	—	—
Summa	557	627	686	953	1 307	2 209	1 650	1 500	1 450	1 319	1 295	1 102

Vid valet av arbetsplatser och lämpliga arbeten har liksom föregående år i första hand ifrågakommit under skogssällskapets förvaltning stående allmänningar, å vilka skogsarbeten av olika slag kunnat erbjudas. Arbetslöshetens omfattning har emellertid

krävt upprättande av även andra arbetsplatser, och har därvid anordnats ett flertal vägarbeten såsom varande lämpliga nödhjälpsarbeten såväl sommar- som vintertid. Även odlingsarbeten för jordbruk hava förekommit i avsevärd utsträckning.

För att möjliggöra för gifta arbetare att kunna antaga nödhjälpsarbete har eftersträvats att vid större lokal arbetslöshet upprätta arbetsplats i närheten av respektive orter (dagkolonier).

Arbetsvillkor. Under föregående år gällande kontraktsbestämmelser hava med några smärre ändringar i daglönens storlek tillämpats intill den 1 oktober 1919, från och med vilken dag nya villkor fastställdes för manliga arbetare. Innebörden av de sålunda gjorda ändringarna i arbetsvillkoren är i korthet följande:

Personliga kontrakt behöva ej vidare av arbetarna underskrivas före anställningen.

Arbetstiden har förkortats från 57 till 48 timmar i veckan, med högst 8 $^1/_2$ timme per dag; tiden för förflyttning till arbetsplatsen inräknas numera ej i arbetstiden.

Allt arbete utföres på ackord, då så är möjligt; daglön av 5 kronor utgår sålunda endast undantagsvis.

För sön-, helg- och resdagar samt regndagar utbetalas en dagsersättning av 2 kronor vid fast koloni, men ej vid dagkoloni. Samma är förhållandet med förmånen av fri sjukvård.

För arbetare, som åtnjuta marketenteriutspisning och logi, är avgiften härför höjd från 1·75 till 2 kronor. För middagsmål vid dagkoloni är avdraget höjt från 50 öre till 1 krona.

Fri resa erhålles till arbetsplatsen, men från arbetsplatsen endast om arbete därstädes ej längre kan beredas.

Familjeunderstöd utbetalas numera endast i särskilt ömmande fall och efter noggrann undersökning av arbetarens förtjänst och familjens ekonomi.

Ackordsförtjänsten i medeltal per effektiv arbetsdag har för manliga arbetare ställt sig sålunda:

Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
6·42	6·30	6·31	6·55	7·08	7·80	8·45	9·16	9·60	9·65	8·75	8·70

Arbetsprestationer. Tack vare tillämpningen av ackordssystem kunna arbetsresultaten, särskilt för manliga arbetare, betraktas som överlägsna föregående årets. Härtill har dock även bidragit det förhållandet, att årets arbetsstyrkor till största delen uttagits bland sten- och grovarbetare.

Omfattningen av de under året utförda arbetena har beräknats sålunda:

Grophackning	590	hektar	
» med plantering	170	»	
» » sådd	150	»	
Plantering	860	»	
Sådd	490	»	
Röjning i skogsmark	450	»	
Hägnadsarbeten	13 000	längdmeter	
Skogsdikning	215 000	»	
	190 000	kubikmeter	
» justering	40 000	»	
Vedhuggning, löst mått	7 146	»	
» fast »	1 704	»	
Plantskolarbeten	1 500	dagsverken	
Diverse skogsarbeten	3 000	»	
Jordbruksarbeten	6 000	»	
Nyodling	10	hektar	
Jordbruksdikning	10 500	längdmeter	
	9 600	kubikmeter	
Hagmarksröjning	150	hektar	
Dränering	4 000	längdmeter	
Torvtäkt	1 200	ton	
Vägarbeten	75 000	längdmeter	
Makadamslagning	13 000	kubikmeter	
Diverse arbeten	15 000	dagsverken	

Av större arbetsföretag, som under året bedrivits, må dessutom märkas följande:

Reglering av Krokån i Sunnerbo härad av Kronobergs län. Antalet dagsverken beräknas till 30 000 och hava härunder 100 000 kubikmeter upptagits.

Detta arbete, som berör en areal av 4 100 hektar, påbörjades år 1916 och beräknas kunna avslutas nästkommande år.

Vägbyggnadsarbete å Mästermyr i Gottlands södra härad av Gottlands län. Arbetet har avsett möjliggöra utnyttjandet av den areal, omkring 2 500 hektar, som genom myrens tidigare slutförda utdikning blivit odlingsbar. Väganläggningarna omfatta en sammanlagd sträcka av omkring 23 km. och hava för desamma använts cirka 40 000 dagsverken. Arbetet beräknas slutfört under januari månad 1920.

Nyodling av Dalsjöfors mosse i Ås härad av Älvsborgs län. Detta arbete, som påbörjades i augusti 1918, har i december innevarande år slutförts. Företaget, som omfattar en areal av c:a 100 hektar, har krävt sammanlagt c:a 31 000 dagsverken. I samband med detta arbete har även nyodlats för småbrukare en sammanlagd areal fastmark av omkring 10 hektar.

Förläggning och utspisning. Trots förbättrad livsmedelstillgång och ransoneringens avveckling har det varit nödvändigt att vid flertalet fasta arbetsplatser sörja för arbetarnas inkvartering och utspisning. För vissa kategorier arbetare, som förut varit vana att själva anskaffa och tillreda sin proviant och som kunnat förläggas spridda på ett flertal gårdar, hava marketenterier ej behövt etableras.

Vid dagkolonier, d. v. s. sådana arbetsplatser, vid vilka arbetarna bo i sina hem, har utspisning under senare delen av året endast undantagsvis förekommit.

Den förläggning, som kunnat beredas arbetarna, har av utrymmes- och kostnadsskäl i regel varit relativt trång och primitiv. Klagomål på inkvarteringsförhållandena hava dock mycket sällan förekommit. Kostnaderna för bostad har i medeltal per arbetare och dag utgjort ungefär 10 öre.

För marketenterierna hava gällt särskilda utspisningsstater, uppgjorda i huvudsaklig överensstämmelse med för armén gällande dylika. Proviantbehovet har tillgodosetts dels genom av centralkontoret i Göteborg gjord central upphandling och distribution till arbetsplatserna, dels även — sedan livsmedelstillgången i landsorten blivit rikligare — genom upphandling å orten.

Under året hava utspisats sammanlagt omkring 320 000 portioner, varav 41 000 vid dagkolonier. Proviantpriset har i medeltal per månad varit följande per portion:

Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
4·16	4·84	3·46	2·89	2·71	2·87	2·67	2·79	2·74	2·81	2·74	2·80

Medelpris för året var c:a kronor 2·84.

Hälsotillstånd och hygien. Hälsotillståndet under året kan betecknas såsom gott. Av epidemier har endast spanska sjukan i början av året vid ett par arbetsplatser vållat större avbrott i arbetet.

För hygienens främjande hava under året en del förbättringar gjorts, ehuruväl arbetets kortvarighet å en del arbetsplatser endast tillåtit tämligen provisoriska åtgärder. På samtliga arbetsplatser, där apotek ej finnes, hava förbands- och medicinlådor stått till förfogande.

Arbetsförhållanden i allmänhet. Liksom under 1918 hava de kvinnliga arbetarna även under året visat god förståelse för den form och de omständigheter, under vilka nödhjälpsarbeten för dem anordnats. Visserligen voro väderleksförhållandena vid arbetets början i april och maj något kärva, men vid hemresan i juni och juli voro dessa obehag glömda.

De hava i allmänhet visat en oväntat stor energi vid utförandet av för dem ovant utearbete, ehuruväl resultatet under de första veckorna blivit relativt litet.

Hava arbeterskorna sålunda visat god arbetslust, då de en gång installerats å ar betsplatserna, så har däremot rått betydligt större tvekan i år än föregående år vid anmälan till uttagningen. Detta torde hava sin förklaringsgrund dels uti bättre ekonomisk ställning för såväl dem själva som deras anhöriga, dels även i den bättre livsmedelstillgången under innevarande år.

Vad de manliga arbetarna beträffar, har en mycket stor kvalitativ skillnad gjort sig gällande. De mindre arbetsvilliga hava dock i allmänhet självmant lämnat arbetsplatserna redan efter kortare tids anställning. Arbetstvister i förening med kortare arbetsnedläggelser hava förekommit i ett flertal fall, i regel beroende på uppagiterat missnöje med arbetsvillkoren. En arbetsplats har på grund av arbetarnas mindre goda uppförande och ortsbefolkningens på grund härav gjorda framställningar måst för obestämd tid avvecklas.

I regel har dock arbetarnas förhållande till ortsbefolkningen varit gott och den senare har visat förståeligt intresse för arbetena.

Arbetsförmedlingen av sjömän under år 1919.[1]

Fjärde kvartalet. Enligt till socialstyrelsen från Sveriges redareförening under månaderna okt.—dec. 1919 insända rapporter har förhyrningsverksamheten vid föreningens kontor under årets fjärde kvartal omfattat sammanlagt 3 024 förmedlade platser, av vilka 48 besatts av utlänningar.

Fördelningen på olika bemanningsspecialiteter framgår av nedanstående uppställning, därvid för jämförelse även medtagits motsvarande siffror för fjärde kvartalen 1917 och 1918.

	Antal förhyrda sjömän			Därav utlänningar		
	okt.—dec. 1917	okt.—dec. 1918	okt.—dec. 1919	okt.—dec. 1917	okt.—dec. 1918	okt.—dec. 1919
Befälhavare	—	4	1	—	—	—
Styrmän	6	14	9	—	—	—
Maskinister	3	15	8	—	—	—
Däcksmanskap	1 272	1 329	1 558	16	12	35
Maskinmanskap	850	888	1 033	4	4	8
Kökspersonal	264	332	415	5	2	5
Summa	**2 395**	**2 582**	**3 024**	**25**	**18**	**48**

Av de utländska sjömännen voro 13 norrmän, 4 danskar, 18 finnar och 13 av annan nationalitet.

Från 28 förhyrningskontor hava insänts rapporter, varav framgår, att inga som helst platser förmedlats vid 5 kontor, medan antalet förhyrningar vid de övriga varierat från 1 334 i Göteborg till 1 i Visby. Näst

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1918, sid. 63; årg. 1919, sid. 46.

Göteborg komma Stockholm med 246, Hälsingborg med 229, Malmö med 221, Gävle med 151 och Sundsvall med 112 förmedlade platser.

Från 19 förhyrningskontor har inkommit uppgifter om tillgången på arbetskraft. Därvid har anmälts överflöd från kontoren i Göteborg, Halmstad, Hudiksvall, Härnösand, Kalmar, Karlshamn, Karlskrona, Landskrona, Oxelösund, Stockholm, Trälleborg och Visby. Normal tillgång har rapporterats från kontoren i Norrköping, Oskarshamn, Söderhamn, Västervik och Örnsköldsvik samt brist från kontoren i Gävle och Malmö.

Fullständiga uppgifter, utvisande relationen mellan antal platssökande och antal lediga platser, hava lämnats av 11 kontor, nämligen Gävle med resp. 104 och 158, Göteborg 1 551 och 1 424, Halmstad 144 och 91, Härnösand 60 och 40, Kalmar 147 och 83, Karlshamn 95 och 43, Karlskrona 95 och 37, Landskrona 89 och 70, Oxelösund 94 och 62, Stockholm 830 och 246 samt Trälleborg 240 och 22. Medeltalet ansökningar om arbete på 100 lediga platser för ovannämnda hamnar var 152 och fördela sig på de skilda orterna med 66 för Gävle, 109 för Göteborg, 158 för Halmstad, 150 för Härnösand, 177 för Kalmar, 221 för Karlshamn, 257 för Karlskrona, 127 för Landskrona, 152 för Oxelösund, 338 för Stockholm och 1 091 för Trälleborg.

De under kvartalet förmedlade 3 024 platserna fördela sig på följande bemanningskategorier: befälhavare 1, styrmän 9, maskinister 8, bästemän 26, konstaplar 9, båtsmän 43, timmermän 45, segelmakare 1, matroser 459, lättmatroser 501, jungmän 466, annan däckspersonal 8, donkeymän 49, smörjare 25, motormän 35, eldare 709, kollämpare 215, stuertar 81, kockar 140 samt annan köks- och uppassarpersonal 194.

Sammanfattning för hela året. Hela antalet under 1919 förhyrda sjömän utgjorde 12 012, fördelade på årets olika månader, som följande översikt utvisar:

Januari	1 003	Maj	986	September	1 133
Februari	579	Juni	1 165	Oktober	1 185
Mars	762	Juli	1 249	November	936
April	911	Augusti	1 200	December	903

Förhyrningsverksamhetens omfattning i jämförelse med föregående år framgår av nedanstående sammanställning:

	Antal förhyrda sjömän			Därav utlänningar		
	1917	1918	1919	1917	1918	1919
Befälhavare	12	6	9	—	—	—
Styrmän	36	38	51	—	—	—
Maskinister	22	33	21	—	—	—
Däcksmanskap	5 534	5 120	5 896	72	28	65
Maskinmanskap	3 626	3 404	4 267	30	10	17
Kökspersonal	1 332	1 389	1 768	20	14	10
Summa	**10 562**	**9 990**	**12 012**	**122**	**52**	**92**

De under åren 1917—1919 förhyrda sjömännen fördelade sig på olika bemanningskategorier sålunda:

	1917	1918	1919		1917	1918	1919
Befälhavare	12	6	9	Donkeymän	145	161	164
Styrmän	36	38	51	Smörjare	12	24	50
Maskinister	22	33	21	Motormän	48	85	124
Bästemän	88	134	92	Eldare	2 838	2 496	3 041
Konstaplar	30	28	36	Kollämpare	549	622	876
Båtsmän	193	199	226	Annan maskinpersonal	34	16	12
Timmermän	178	209	238	Stuertar	336	290	299
Segelmakare	19	2	6	Kockar	627	585	582
Matroser	1 845	1 566	1 791	Annan köks- och uppassarpersonal	369	514	887
Lättmatroser	1 862	1 807	1 828				
Jungmän	1 287	1 137	1 642	Summa	10 562	9 990	12 012
Annan däckspersonal	32	38	37				

Antalet förhyrda sjömän i rikets olika hamnar utgjorde som följer:

	1917	1918	1919		1917	1918	1919
Gävle	290	175	284	Oxelösund	34	9	116
Göteborg	5 328	5 954	6 174	Stockholm	1 550	1 002	1 276
Halmstad	292	227	266	Sundsvall	167	158	236
Hudiksvall	16	11	9	Söderhamn	42	57	79
Hälsingborg	714	474	775	Sölvesborg	169	48	69
Härnösand	61	66	134	Trälleborg	30	46	90
Kalmar	240	294	367	Uddevalla	149	117	76
Karlshamn	122	157	260	Umeå	6	2	—
Karlskrona	68	31	64	Västervik	94	23	50
Landskrona	217	219	343	Visby	8	25	1
Luleå	47	34	7	Ystad	19	20	61
Malmö	252	450	764	Åhus	40	52	92
Marstrand	—	4	—	Örnsköldsvik	1	2	11
Norrköping	289	68	142	Summa	10 562	9 990	12 012
Oskarshamn	317	265	266				

Industriell demokrati i Förenta staterna.[1]

(En redogörelse, föranstaltad av svenska konsulatet i Chicago.)

På grund av den tilltagande skärpningen i motsättningarna mellan kapital och arbete ägnas i Förenta staterna en alltjämt växande uppmärksamhet åt frågorna om ett mera tidsenligt system av samverkan mellan arbetsledning och arbetare i industriella företag, om dessa senares socialisering och om s. k. demokrati i industrien. I anledning härav och då nämnda frågor numera upptagits till behandling även i Sverige, har handelsrådet vid svenska konsulatet i Chicago ansett, att en utredning om dessa frågors behandling i Förenta staterna skulle kunna vara svensk industri till gagn, och har i detta syfte uppdragit åt en kommitté att verkställa denna utredning. Rapport över det vunna resultatet skulle sedermera insändas till behörig myndighet i Sverige för att där, om så skulle anses vara lämpligt, ställas till svenska industriledares förfogande.

Inseende, att här i högsta grad skyndsamhet är av nöden, har kommittén funnit lämpligast att i ett preliminärt betänkande framlägga huvudmomenen i de olika system av industriell demokratisering, som erhållit mera omfattande praktisk tillämpning i Förenta staterna. Dock skulle i kommande rapporter ett mera detaljerat studium göras av de skiljaktiga punkter i såväl principer som bestämmelser, som förekomma inom ett tjugotal av de mest framträdande och redan försöksvis använda, i viss mån differerande systemen.

Inom begreppet industriell demokrati innefattas i det följande varje metod, avsedd att sporra arbetarnas intresse till ökad produktion och nedsatta produktionskostnader, de enda medel, som enligt mångas uppfattning synas kunna möjliggöra för industrien att möta arbetarnas stegrade fordringar och likväl trots konkurrensen bibehålla en skälig ekonomisk balans. Dessa metoder kunna indelas i tvenne grupper: industriell representation och vinstandel.

A. Industriell representation.

1. Rockefellersystemet.

Sedan tre år tillbaka har vid det ena större industribolaget efter det andra på bolagsstyrelsens initiativ efter ett referendum till arbetarna antagits ett representationssystem, vilket av allt att döma fungerar till ömsesidig belåtenhet.

[1] Vid bedömande av här nedan omnämnda företeelser bör noga beaktas, att i Förenta staterna ännu i huvudsak saknas den form av ekonomisk demokrati, som det i vårt land högt utvecklade kollektivavtalsinstitutet innebär.

Detta system kallas vanligen Rockefellersystemet, emedan det först föreslogs av J. D. Rockefeller jr., huvuddelägaren i The Colorado Fuel & Iron Company. Vid detta bolags gruvor och stålverk rådde synnerligen otillfredsställande förhållanden med upprepade strejker av syndikalistisk natur, stundom urartande till öppna oroligheter. Som ett försök att ernå arbetsfred förelade styrelsen arbetarna Rockefellers förslag, vilket av dem accepterades i början av år 1916.

Enligt detta system äro av arbetarna själva valda delegerade, konstituerade i utskott, som hava var sitt område, inom vilket de övervaka arbetarnas intressen. Dessa delegerade bilda dessutom med ett lika antal av arbetsledningen utsedda representanter (ingenjörer och förmän) gemensamma utskott, ett slags senat. Dessa utskott bilda en institution med laga fastställd rätt, som utgör en föreningslänk mellan arbetarna och arbetsledningen i frågor gällande lönevillkor, arbetstid, avskedande och anställande av personalen och så vidare, en officiell organisation för justerandet av alla klagomål snabbt och under arbetarnas eget överinseende, en permanent skiljedomstol inom verkets egen organisation med regeringens arbetsdepartement som högsta instans. Arbetarna erhålla jämsides härmed genom sina delegerade åtminstone en rådgivande delaktighet i företagets skötsel och i planerandet av dess industriella och ekonomiska politik.

Vissa tecken tyda på, att dessa Rockefellers idéer omsatta i praktik ej varit utan resultat. Så ha exempelvis stridigheterna vid Colorado Fuel & Iron Company's gruvor och stålverk upphört, varjämte identiska system införts vid tvenne andra av Rockefeller kontrollerade bolag, The Standard Oil Company of New Jersey (våren 1918) och The Standard Oil Company of Indiana (juni 1919), samt dessutom under det sista året efter en två års prövotid vid ett flertal av de största självständiga järnverken i Amerika, Betlehem Steel Corporation, Midvale Steel Company, Youngstown Sheet and Tube Company, Inland Steel Company, The Gulf States Steel Company, International Harvester Company och andra bolag. Helt naturligt skulle sådana industriföretag som de uppräknade, konservativt styrda, finansiellt ytterst välsituerade samt ej invecklade i arbetarstridigheter, icke frivilligt uppgiva sin självbestämmanderätt och taga ett så radikalt steg ut i det experimentala som att adoptera denna plan, utan att vara förvissade om dess praktiska och ekonomiska värde.

De viktigare detaljerna i de stadgar, som antagits vid flertalet industriföretag, där detta slags representationssystem införts, äro som följer:

I. Valkretsar och valprocedur.

1. Varje särskild avdelning inom fabriken utgör en egen valkrets med en representant per 50 à 150 arbetare, beroende på avdelningarnas storlek, men minst tre representanter från varje krets.
2. Representanterna väljas för ett år, men kunna återväljas.
3. En representant kan återkallas, om två tredjedelar av de röstberättigade i hans krets så begära.

4. Om representanten lämnar bolagets tjänst eller förflyttas till en annan avdelning, förfaller hans mandat och nyval anordnas ofördröjligen.

5. Valbar är varje arbetare (manlig eller kvinnlig), som är 21 år gammal och varit anställd sammanlagt 12 månader under de senaste 18 månaderna.

6. Röstberättigade äro alla arbetare över 18 år, som varit anställda minst 60 dagar före valdagen.

7. Bolagets tjänstemän, ingenjörer eller förmän, som hava att anställa eller avskeda arbetare, äro ej valbara och hava ej rösträtt.

8. Kandidater nomineras genom sluten omröstning till ett antal av tre för varje representant.

9. Representanterna väljas genom sluten omröstning med tryckta valsedlar, upptagande de utsedda kandidaternas namn i bokstavsordning; röstaren märker ett kors vid de kandidaters namn, vilka han önskar välja.

10. Valet omhänderhaves och valsedlarna räknas av arbetarkommitteerna utan någon inblandning från bolagets sida.

II. Representationens organisation.

1. De delegerade skola omedelbart efter valet konstituera sig i kommittéer. De skola bland sig själva utse en ordförande och en sekreterare, ett styrelseutskott och ett val- och konstitutionsutskott samt arbetsutskott, vardera med fem medlemmar, för att handhava ärenden rörande:

a) löner, anställning och arbetsförhållanden;
b) bostads- och hushållningsfrågor;
c) säkerhetsåtgärder och arbetsskydd;
d) hälsovård och sanitetsfrågor;
e) arbetsmetoder, arbetsekonomi och praktik;
f) utbildning, yrkesskolor, idrott och förströelser.

2. Dessa utskott skola tillsammans med representanter, utsedda av bolagets verkställande direktör, till ett antal ej överstigande medlemsantalet i delegeradeutskottet, bilda s. k. gemensamma utskott.

3. Bolaget utser därjämte en särskild representant, vars åliggande är att företräda bolaget vid förhandlingar med utskotten eller enskilda arbetardelegerade, att överlägga med dessa om varjehanda föreliggande frågor och uppehålla ständig förbindelse mellan bolaget och arbetarna genom deras representanter.

4. Delegeradeutskotten skola sammanträda minst en gång i månaden, de gemensamma utskotten minst en gång varannan månad, men extra sammanträden kunna hållas, när helst ordföranden finner lämpligt. Bolaget skall tillhandahålla lämplig lokal inom fabrikens område för dessa möten, vilka skola äga rum under arbetstid, samt bekosta alla därmed förenade utgifter. Representanterna skola ersättas för arbetstid, som förloras på grund av deltagande i dessa möten.

5. Representanterna kunna föra sina valmäns talan inför varje utskott.

6. Utskotten kunna sammankalla de arbetardelegerade, ingenjörer eller förmän, som äro särskilt intresserade i den fråga, som föreligger till behandling.

7. Arbetsledningen kan genom sin speciella representant förelägga utskotten frågor till behandling eller utredning och likaledes kunna utskotten förelägga arbetsledningen sådana frågor, som de finna nödigt.

8. En gång om året skall möte hållas med alla arbetardelegerade och alla arbetsledningens representanter.

III. Allmänna regler.

1. Denna arbetarrepresentation skall på intet vis inskränka eller förgripa sig på arbetarnas rätt att tillhöra fackföreningar.

2. För förseelser, som icke äro uppräknade på offentliga anslagstavlor inom fabrikens område, kan en arbetare icke avskedas eller suspenderas utan att först ha blivit varnad och upplyst om, att ett upprepande av förseelsen skall leda till hans avskedande. Sådan varning skall meddelas skriftligen.

3. Förseelser, som leda till avskedande eller suspension utan föregående varning, och som skola vara offentligen anslagna, äro följande:

A. Brott mot allmän lag:
   a) bärande av vapen, slagsmål eller överfall, fylleri, lönkrögeri, oanständigt och för den allmänna moralen sårande uppträdande;
   b) mutors givande eller tagande;
   c) stöld eller illvillig skadegörelse av annan arbetares eller bolagets egendom.

B. Brott mot följande yrkesskyddsförordningar:
   a) vårdslöshet, som kan vålla annan arbetares skada eller död;
   b) onödig åkning på järnvägsvagnar inom fabrikens område;
   c) försummelse av reparation eller oljande av rörligt maskineri;
   d) rökning på eldfarligt område.

C. Vägran eller försummelse att fullgöra givet uppdrag samt begagnande av svordomar och grova tillmälen mot arbetskamrat eller bolagets tjänstemän.

D. Frånvaro utan anmälan eller tillstånd utom i de fall, då sjukdom eller annan orsak omöjliggjort anmälan.

E. Smittosam sjukdom, som kan äventyra annans hälsotillstånd.

F. Avgivande av falskt vittnesmål eller vägran att vittna vid undersökning av inträffande olycksfall.

4. Bolagets direktion förbehåller sig oinskränkt rätt att bestämma över arbetets ledning och utförande, rätt att anställa, avskeda eller förflytta arbetare och att suspendera dem på grund av arbetsbrist eller andra giltiga skäl.

IV. Klagomåls handläggning.

1. Varje orsak till missnöje eller klagomål eller annan fråga, där tillfredsställande lösning ej uppnåtts med närmaste förman eller avdelningschef, kan av arbetarna direkt eller genom deras representant föreläggas vederbörande utskott och av detta eller representanten fullföljas i följande ordning: 1:o) avdelningschefen, 2:o) arbetsledningens specielle representant, 3:o) disponenten, vars skyldighet det är att söka medla, och som kan hänvisa frågan till ett av de gemensamma utskotten.

2. Om på detta sätt tillfredsställande resultat ej ernåtts, kan arbetaren (genom sin representant) eller arbetsledningen skriftligen vädja till det gemensamma styrelseutskottet, som har att skyndsamt vid ordinarie eller extra sammanträde behandla frågan och som må tillgripa nödiga åtgärder för att åstadkomma en fullständig utredning och om möjligt bringa frågan till en tillfredsställande lösning.

3. Skulle detta utskott misslyckas åvägabringa sådan lösning, skall bolagets verkställande direktör underrättas därom och åligger det honom att ombestyra frågans överlämnande åt en förlikningsnämnd enligt överenskommelse mellan honom och arbetarrepresentanternas styrelseutskott. Det utslag, som fälles av denna nämnds majoritet, skall vara slutgiltigt och bindande för alla parter.

V. Garanti för arbetarrepresentanternas oberoende.

1. En arbetarrepresentant skall hava rätt att utöva sitt förtroendeuppdrag fritt och obehindrat utan fara att hans ställning till bolaget skall på minsta sätt störas av någon åtgärd, som han i enlighet med sitt representantskap företager.

2. För att betrygga detta hans oberoende, medgives honom rättighet att direkt anmäla varje fall av påtryckning, hotelse eller personlig förföljelse till avdelningschefen, till det gemensamma styrelseutskottet och till bolagets verkställande direktör.

3. Skulle han, efter att i denna ordning hava fullföljt sitt klagomål, ej erhållit ett tillfredsställande utslag, må han vädja till regeringens officiella ombud, vars utslag länder alla parterna till efterrättelse.

VI. Uppsägelse av överenskommelsen.

Denna representationsplan, som antagits enligt ömsesidig överenskommelse mellan bolaget och arbetarnas valda delegerade, skall gälla under minst ett år och därefter intill tre månader efter det skriftlig uppsägelse meddelats från bolagets styrelse eller efter det arbetarna genom särskild omröstning, anordnad för detta ändamål, uttalat sig för överenskommelsens upphävande.

Naturligtvis avvika stadgarna, som antagits av olika bolag, i vissa detaljer från varandra; men dessa skiljaktigheter äro av underordnad betydelse, enär de äro dikterade av lokala förhållanden, företagets storlek etc., och icke förändra de huvudsakliga principerna, varpå systemet baserats, nämligen de särskilda och de gemensamma utskotten.

2. Senatsystemet.

Den plan, som antagits av bland andra The American Multigraph Company i Cleveland, Ohio, i avsikt att giva arbetarna delaktighet i företagets skötsel, är en kopia av en politisk demokratisk ordning — en president, ordföranden i bolagets styrelse, en senat, bestående av arbetscheferna, och en kongress, vars halva medlemsantal väljes av arbetarna. Dessa skola härigenom, såsom bolagsstyrelsen i sin motivering vid systemets införande i mars 1919 anfört, genom sina valda delegerade kunna föreslå arbetsledningen ändringar och förbättringar i arbetsförhållanden och metoder och sålunda samarbeta med denna på samma sätt som aktieägarna genom sina representanter, styrelsen.

Denna representationsform är organiserad på följande sätt:

I. Kongressen.

1. Kongressen skall bestå av 24 personer, 12 valda av arbetspersonalen och 12 utnämnda av verkställande direktören.

2. Medelst officiella röstsedlar, upptagande kandidaternas namn, skola arbetarna utse sina representanter genom att märka för namnen på de tolv, som de anse bäst kunna företräda sina intressen. De tolv som erhålla högsta röstetalet äro valda. De tre främsta i rangordningen skola bilda en kommitté för att rådgöra med verkställande direktören angående utnämnandet av de övriga tolv kongressmedlemmar, som denne äger tillsätta.

3. Endast personer, kvinnliga såväl som manliga, som varit i bolagets tjänst minst ett år och äro fyllda 21 år, äro valbara; kvinnor kunna väljas till ett antal av högst fyra.

4. Röstberättigade äro alla, som varit anställda minst 60 dagar.

5. Kongressens 24 medlemmar konstituera sig omedelbart efter valet och utse ibland sig ordförande och andra funktionärer; bolagets speciellc representant, föreståndaren för arbetsbyrån, skall tjänstgöra som sekreterare.

6. Kongressens medlemmar utses för tre år. Sedan val första gången förrättats, på sätt i mom. 2 sägs, sker omsättningen successivt, så att varje år en tredjedel av medlemmarna avgår.

7. För att underlätta kongressens arbete fördelar dess ordförande medlemmarna på utskott var med sitt särskilda verksamhetsområde: anställande och avskedande av arbetare, avlöning och ackord, arbetsmetoder och arbetets anordning, hälsovård och arbetarskydd, idrott och förströelser, yrkesskolor och utbildning.

8. Inom varje avdelning utses av de där anställda arbetarna för en valperiod av ett år genom sluten omröstning en representant, vars åliggande skall vara att uppträda som mellanhand mellan arbetarna och kongressen samt skaffa densamma nödiga upplysningar. Dessa representanter hava rätt att deltaga i utskottens sammanträden, men sakna rösträtt i kongressen.

9. Kongressen skall sammanträda regelbundet minst en gång i månaden eller eljest, när dess ordförande så finner lämpligt; sammaledes skola utskotten sammanträda på kallelse av vederbörande ordförande. Alla möten skola hållas i fabrikens samlingslokal.

10. En kongressmedlem kan återkallas, om 25 % av de anställda underteckna en petition därom med utförlig motivering. Denna anklagelse skall av kongressen noga undersökas, och om densamma finnes vara befogad, skall kongressen anställa omröstning. Om 60 % av alla anställda rösta för återkallelsen, förklaras den anklagade avsatt, och kongressen utser en ny medlem i hans ställe.[1]

II. Senaten.

1. En senat skall bildas för att samarbeta med kongressen vid behandlingen av sådana frågor, som beröra bolagets drift.

2. Denna senat skall bestå av bolagets överingenjörer och högre tjänstemän med vice direktören som ordförande.

3. Senaten skall vidare äga prövningsrätt beträffande alla frågor, som antagits av kongressen. Om samstämmande beslut fattas, skall förslaget överlämnas till verkställande direktören att av honom gillas och stadfästas. Skulle däremot senaten icke godkänna kongressens beslut, måste den återremittera detsamma med förslag om hur det bör ändras för att vinna gillande.

4. Om senat och kongress icke kunna enas, skola respektive ordförande utse vardera tre medlemmar till en gemensam kommitté för att utarbeta ett förslag, som av båda kamrarna kan antagas.

III. Arbetsordning.

1. Kongressen har rätt att framställa motioner i alla frågor, som angå förhållandet mellan bolaget, dess arbetsledning och arbetarna.

2. Kongressens utskott skola bereda och för kongressen framlägga till behandling alla frågor, som höra inom deras verksamhetsfält.

3. En högsta domstol, vars funktion är att utgöra en sista vädjoinstans samt att tolka stadgarna i händelse av missförstånd, skall upprättas, bestående av tre medlemmar av kongressen, tre medlemmar av senaten och tre medlemmar, utvalda av verkställande direktören. Dessa nio utse ibland sig en ordförande, som endast har utslagsröst.

---

[1] Sistnämnda bestämmelse, varigenom de egentliga valmännen uteslutas från bestämmanderätt angående efterträdare åt en diskvalificerad representant, har tydligen tillkommit som garanti för att här anvisade förfarande icke må missbrukas i partisyfte, utan tillgripas endast, då en representant visat sig det lämnade förtroendet verkligt ovärdig.

Vid världens största tobakspipfabrik — Wm. Demuth & co. — tillämpas ett likartat representationssystem, som utgör en i detalj genomförd efterbildning av Förenta staternas federala konstitution och nationella regering. Huvuddragen av denna organisation äro som följer:

Representationen består av kabinett, senat samt representanternas hus. Till kabinettet och senaten kunna inga arbetare inväljas, enär dessa två myndigheter bildas av personer, som innehava ledande platser inom fabriken. Kabinettet är nämligen sammansatt av bolagets verkställande ledamöter och senaten av föreståndare och förmän för de olika avdelningarna vid fabriken. Representanternas hus däremot utgör, liksom sin förebild i Washington, det rent folkliga inslaget, och medlemmar därav utses genom val med slutna valsedlar av den stora massan av arbetare.

Såsom fallet är med landets nationella regering, hava även härvidlag stadgar stipulerats, efter vilka »huset» och senaten sköta sina åligganden. En gång i veckan hålles inom varje församling sammankomster, och varje myndighet väljer, oberoende av de andra, sina egna tjänstemän samt tillsätter ständiga utskott, till vilkas avgörande all föreslagen lagstiftning hänskjutes. När sedan dessa utskott uppsätta sina rapporter och redogörelser, kan ämnet ifråga grundligt och öppet diskuteras, och i den händelse en motion har gått igenom överlämnas saken, åtföljd av ett tillstyrkande uttalande, till nästa myndighet för handläggning. Såväl av kabinettet som senaten kunna lagförslag framläggas, och meddelas i så fall de andra två myndigheterna därom. Innan ett lagförslag kan bliva lag, måste det först med framgång såväl hava passerat genom »huset» och senaten som även erhållit de verkställande myndigheternas gillande och stadfästelse. Ännu har vid denna tobaksfabrik aldrig hänt, att ett lagförslag gillats av »huset» och senaten men förkastats såsom obrukbart av kabinettet. Skulle emellertid något dylikt ifrågakomma har det senare absolut vetorätt.

Medlemmarna av representanternas hus hava därjämte till uppgift att verka såsom rådgivare inom sina respektive departement. Ävenså mottaga de och meddela till »huset» alla förslag och klagomål samt äro skyldiga att hålla sina arbetskamrater underrättade om, vad som händer och sker vid »husets» en gång i veckan återkommande sessioner.

På grund av att bolaget tillämpat detta system under en tidrymd av endast två år, är det svårt att avgöra, huruvida detsamma egentligen reducerat produktionskostnaderna eller ej. Bolagets omkostnader hava visserligen stigit, men detta är ett förhållande, som även ägt rum överallt annorstädes, och väntade man ej heller, att den industriella demokratien skulle hålla kostnaderna nere på samma nivå som före kriget.

Såsom ett oomtvistligen gynnsamt resultat kan anföras, att arbetaromsättningen har förminskats i en så ansenlig grad, att densamma numera ej medför några som helst svårigheter vid företagets skötsel. Under världskriget, då höga löner vid ammunitionsfabrikerna lockade många arbetare dit, och de angränsande fabriksanläggningarna svårt ledo av arbetarbrist, underhjälptes lösningen av detta problem i stor utsträckning av arbetarna själva, i det de, inseende att knapphet på arbetskraft skulle hava till följd reducering av deras utdelningar, tillsågo att arbetskamraterna kvarstannade och att ersättning för de ledigblivna platserna anskaffades bland deras vänner.

Det finnes även exempel på att förändringar inom bolagets skötsel, som av arbetarna föreslagits, utfallit synnerligen fördelaktigt för företaget. Så är till exempel förhållandet med arbetstiden, som utan produktionsminskning kunnat reduceras från 53 till 48 timmar i veckan.

3. Konferenssystemet.

Ett tredje slags representationsystem, som kanske är allmännast antaget, därför att det är enklare till sin konstruktion och sålunda mera lämpat för mindre fabriksanläggningar, är det så kallade konferenssystemet. Det skiljer sig från de två redan beskrivna däri, att kommittéerna bestå uteslutande av arbetarnas egna valda representanter och att de icke hava var sitt särskilda verksamhetsfält, utan företräda var sin avdelning i alla slags frågor, som beröra densamma.

Såsom exempel på detta system kan lämnas en redogörelse för de stadgar, vilka antagits av företag, hörande till den sammanslutning, som kallas The Manufacturer's Association of Bridgeport, Connecticut.

I. Avdelningskommittéer.

1. Varje avdelning av fabriken, som lyder under en förman, äger att utse en kommitté av tre arbetare, som minst tre månader varit anställda vid avdelningen.
2. Denna kommitté väljes genom sluten omröstning, vid vilken alla anställda äro röstberättigade. De tre kandidater, som erhålla högsta röstetalet, skola förklaras valda.
3. Den person, som erhållit högsta röstetal, skall utgöra kommitténs ordförande.
4. När kvinnliga anställda finnas vid avdelningen, skola de beredas lämplig representation i kommittén.
5. När val pågår (inom arbetslokalen), skola förman, arbetare från andra avdelningar samt utomstående icke äga tillträde till lokalen.

II. Allmänna kommittéer.

1. De olika avdelningskommittéernas ordförande skola bilda en allmän kommitté, såvida antalet avdelningskommittéer överstiger tre.
2. Skulle den sålunda konstituerade allmänna kommittén erhålla för stort medlemsantal för effektivt arbete, äger den att ibland sig välja ett styrelseutskott.
3. Dessa kommittéer skola själva ibland sig utse en ordförande.

III. Arbetsordning.

1. Avdelningskommittéerna skola på begäran söka medla i tvister mellan arbetare i deras avdelning och förmännen. De skola undersöka klagomål eller förslag, som framställas av i deras avdelning anställda, och om de finna dem befogade, söka ernå frågans lösning direkt med förmannen.
2. Avdelningskommittéerna kunna anmäla till gemensam överläggning med arbetsledningen sådana frågor, som de ej lyckats tillfredsställande avgöra med förmannen. Vidare kunna de framlägga inför arbetsledningen alla frågor, som röra arbetarnas intressen, vare sig på begäran av de i deras avdelning anställda eller på eget initiativ.
3. Avdelningskommittéerna kunna självständigt eller på anmodan av arbetsledningen med sin avdelning överlägga om allehanda förslag, som kunna leda till ökad produktion eller förbättrade arbetsmetoder.
4. Avdelningskommittéerna hava icke rätt att bestämma, vem som skall anställas eller avskedas, ej heller angående löneförhöjning eller hur ett arbete skall utföras.
5. Arbetare, som önskar sin kommittés bistånd, skall skriftligen meddela sig därom med kommitténs ordförande, som måste upptaga varje sådan anhållan till behandling.

6. Avdelningskommitten avgör medelst enkel majoritet, om en fråga skall bordläggas eller förtjänar upptagas till förhandling med vederbörande; dess beslut är definitivt och kan ej överklagas.

7. När avdelningskommittén önskar avhandla med arbetsledningen, skall kommitténs ordförande göra skriftlig hemställan därom genom förmannen. Arbetsledningen skall då utse representanter för en konferens att hållas på tid, som av kommittén begäres eller, om så ej är möjligt, inom sex dagar; dessa representanters antal får ej vara mer än tre.

8. Arbetsledningen kan efter gottfinnande kalla en kommitté till gemensam konferens. Dessa konferenser skola hållas efter arbetstidens slut i arbetsavdelningen eller annan lokal inom fabrikens område.

9. Gemensamma konferenser hållas privat; endast inkallade vittnen äga rätt att bevista desamma. Alla medlemmar av dessa konferenser äga rätt att fritt och obehindrat uttala sin mening och diskutera de föreliggande frågorna från varje synpunkt.

10. Efter slutad diskussion skall röstning företagas; fem röster av sex fordras för antagande. Fråga, som sålunda avgjorts, hänskjutes till högre instans.

11. Skulle enighet ej vinnas, skall konferensens ordförande ofördröjligen hänskjuta frågan till arbetarnas allmänna kommitté och till en gemensam konferens mellan denna kommitté och ett lika antal av representanter för arbetsledningen.

12. Om denna högre konferens ej heller kan uppnå enighet i en sålunda till densamma överlåten fråga, sedan jämväl röstning företagits, skall frågan vidare befordras till verkställande direktören att av honom avgöras.

13. En kommittémedlem kan återkallas, om 20 % av i hans avdelning anställda äro missnöjda med hans verksamhet och skriftligen begära vals anställande. Om vid detta val två tredjedelar av alla i avdelningen anställda rösta för hans återkallande, skall han förklaras vara avsatt, och nyval anordnas ofördröjligen.

En konferensplan, som innehåller bestämmelser för biläggandet av eventuella tvister, intressanta nog för att förtjäna citeras, är antagen helt nyligen vid Graton & Knight Manufacturing Company's fabrik för tillverkning av remmar och andra läderprodukter i Worcester, Massachusetts, med 2 000 arbetare. Antagandet skedde efter en strejk, som bilades enligt överenskommelse mellan bolaget och en kommitté, representerande såväl de strejkande som dem, vilka stannat kvar i arbetet. Bland fredsvillkoren ingick även antagandet av följande konferensplan:

Fabriken indelas i sju avdelningar; för var och en av dessa tillsättes en kommitté, bestående av tre personer valda av arbetarna och tre representerande bolaget. Dessutom bildas en överkommitté med nio medlemmar, sju arbetare och två för arbetsledningen; denna skall behandla alla vädjemål från de lägre kommittéerna och utgöra en högsta instans. Skulle emellertid enighet ej kunna uppnås, inkallas som förlikningsman en utomstående person, som ej har några förbindelser med bolaget, med andra affärs- eller industriföretag eller med fackföreningar, utan är fullkomligt neutral, och vars utslag kan förutsättas vara fullkomligt opartiskt; denne förlikningsman bör därför väljas bland domarna, prästerna eller lärarna i Worcester. Valmetoderna äro desamma, som i andra redan anförda stadgar; valen kontrolleras uteslutande av arbetarna och förrättas med tryckta kandidatlistor och sluten omröstning i fabrikslokalerna.

The Procter & Gamble Company i Cincinnati, Ohio, fabrikanter av tvål och vegetabiliska oljeprodukter, har en konferensplan, som förtjänar uppmärksamhet, därför att den efter ett års prövotid givit ett så tillfredsställande resultat, att styrelsen erbjudit sig att utvidga arbetarnas delaktighet i bolagets skötsel genom att låta dem utse tre av sina representanter som

ledamöter i styrelsen. Det bör anmärkas, varom mera i annat sammanhang, att flertalet av arbetarna även äro aktieägare, men som ingen bolagsordning i Förenta staterna hittills erkänt minoritetsrepresentation, kunna arbetarna icke som aktieägare vid styrelseval bevaka några sina speciella intressen.

De mera beaktansvärda punkterna i denna plan äro följande:

1. Arbetarna utse medelst förseglade valsedlar avdelningsvis en representant per femtio anställda.
2. Dessa representanter väljas för två år, halva antalet varje år.
3. Valbar är varje arbetare (manlig eller kvinnlig), som varit i bolagets tjänst ett år; röstberättigad är var och en, som varit anställd i avdelningen minst sextio dagar.
4. Arbetarna utse en valkommitté inom varje avdelning, vilken skall föreslå de kandidater, bland vilka representanterna skola väljas.
5. Representanterna skola omedelbart efter valet organisera sig i en konferenskommitté och utse ibland sig en ordförande, en vice ordförande och en sekreterare; dessa äro kommitténs tjänstemän för året.
6. Arbetsledningen skall utse representanter att närvara vid dessa konferenser, vilka skola äga rum minst en gång i månaden. För att främja ett gott kamratskap vid dessa möten böra de föregås av en gemensam supé.
7. Två tredjedelar av kommitterade måste närvara vid en sammankomst för att denna skall vara arbetsduglig. Vid denna har envar rätt att framlägga till diskussion och omröstning vilket förslag som helst till arbetarnas bästa i deras relationer till bolaget.
8. Varje beslut, som fattats av tre fjärdedelar av närvarande kommittémedlemmar och godkänts av arbetsledningens vid mötet närvarande representanter, skall därmed äga gällande kraft. Sådana beslut, som visserligen antagits med tre fjärdedels majoritet, men ej vunnit arbetsledningens representanters gillande, skola bordläggas för två veckor och återupptagas till diskussion vid extra sammanträde. Skulle även då enighet ej ernås, skall frågan överlämnas till bolagets styrelse att av denna avgöras.
9. Frågor, som ej vunnit tre fjärdedels majoritet, kunna icke upptagas till förnyad behandling förrän efter tre månader.
10. Konferenskommitténs tre tjänstemän (se mom. 5) jämte fyra av ordföranden utsedda kommitterade skola bilda ett arbetsutskott; dessa fyra medlemmars val måste av kommittén stadfästas med tre fjärdedels majoritet.
11. Arbetsutskottet skall behandla alla frågor rörande arbetarnas bästa, vilka kräva förberedande utredning, innan de upptagas av kommittén.
12. Om en fråga skulle fordra mera ingående undersökning, kan ordföranden utse en speciell kommitté på fem personer bland kommitterade för densammas utredning.

B. Vinstandel.

För att ett vinstandelssystem skall kunna anses som en form av industriell demokrati, måste förutsättas, att vinsten göres beroende av arbetarnas egna ansträngningar eller arbetarna göras kollektivt medansvariga och medintresserade i bolagets drift.

Därför passar det ej att i detta sammanhang ingå på en studie av sådana olika premieringsmetoder, vilka visserligen äro avsedda att öka produktionen, men som ej göra arbetarna direkt till medintressenter i företaget. Ej heller förtjäna här beaktas sådana dispositioner av bolagets vinstmedel till arbetarnas fromma, som gälla pensions- och försäkringsfonder, egnahemslåne-

kassor, lek- och idrottsplatser, yrkes- och utbildningsskolor e. dyl., eftersom dylika anordningar egentligen äro av filantropisk natur.

Föreliggande utredning sysselsätter sig närmast med tvenne metoder, avsedda att väcka till liv hos arbetarna en åstundan att medverka till bolagets finansiella förkovran genom att erbjuda dem ökad materiell vinst i proportion till denna förkovran. Dessa metoder äro aktieköp och »besparingsutdelning».

Den förra idéns förverkligande fordrar uppenbarligen, att aktieköpen betydligt underlättas och dessutom göras särskilt lockande. Därför utmärkas även alla dylika system därav, att bolaget tillhandahåller aktierna åt arbetarna att avbetalas i småsummor, vanligen genom månatliga löneavdrag, samt att bolaget åtminstone delvis själv bidrager till dessa avbetalningar. Hur olika anordningar härvidlag vunnit tillämpning, framgår av efterföljande exempel:

Redan så tidigt som 1886 igångsatte ett bolag, The N. O. Nelson Manufacturing Company i St. Louis, en plan, enligt vilken de anställda vid varje års slut erhålla en proportionerlig utdelning av en del av bolagets vinst, icke i kontanter utan i aktieandelar. När arbetaren varit anställd i tre år, kunna dessa andelar utbytas mot ett motsvarande antal aktier, vilka han emellertid ej har rätt att sälja i marknaden. Denna plan är den enda veterliga, vilken icke fordrar, att arbetaren insätter några av sina egna besparingar i aktieköpet.

United States Steel Corporation, Amerikas största industriella sammanslagning, började år 1903 erbjuda sina arbetare rätt att köpa ett visst antal aktier beroende på deras årsavlöning. Aktierna tillhandahållas för ett pris, som är något lägre än börsnoteringen; bolaget lånar åt subskribenten de för köpet nödiga penningarna mot 5 % att återbetalas genom månatliga löneavdrag, minst två dollars och högst 25 % av lönen; betalningen måste verkställas inom tre år. På dessa aktier erhåller subskribenten förutom den ordinarie utdelningen en extra premie av fem dollars per aktie under fem års tid. Om hela den avsatta premiesumman ej kan utdelas, emedan en del subskribenter ej fullföljt sina inbetalningar eller frivilligt lämnat bolagets tjänst, fonderas överskottet och fördelas vid femte årets slut mellan de anställda, vilka ännu besitta dessa aktier; denna slututdelning belöper sig till 16—21 dollars per aktie. Skulle aktieägare dö, erhålla hans arvingar denna premie. År 1918 antecknade sig 43 777 anställda för 96 645 aktier med 100 dollars parivärde.

The Eastman Kodak Company har reserverat 20 000 aktier att säljas pari åt vid bolaget anställda till ett belopp, motsvarande 2 % av deras samtliga löneinkomster under den tid, de varit i bolagets tjänst, vilken dock måste vara minst två år. Som dessa aktiers marknadsvärde är nära sex gånger högre än det nominella, bör den erbjudna förmånen vara synnerligen lockande.

Vid The International Harvester Company kunna arbetarna köpa vinstandelscertifikat till ett värde av högst 1 000 dollars att avbetalas genom månatliga löneavdrag, ej överstigande 25 dollars. Emellertid bidrager bolaget härvid dels med en summa motsvarande 1 % av senaste årets lön, dock lägst 10 dollars, dels med 5 % ränta å det sålunda inbetalta beloppet. Dessa certifikat kunna utbytas mot stamaktier i bolaget till ett pris, som understiger marknadsvärdet med 3 dollars, eller också inlösas kontant. Men så länge arbetaren behåller sina certifikat, erhåller han därpå såväl 5 % ränta som 1 % av sin årslön.

The A. W. Burritt Company, som bedriver snickeri- och trävaruaffär i Bridgeport, Connecticut, har ett säreget system, som ägt kraft åtminstone i sjutton år. Hälften av aktiekapitalet (1·5 milj. dollars) är fördelat i preferensaktier, den andra hälften i stamaktier. Preferensaktierna kunna ägas av vem som helst såsom vanlig kapital-

placering, men stamaktierna kunna däremot endast innehavas av personer, som äro anställda i bolagets tjänst. Dessa hava rätt att teckna sig för aktier till ett belopp lika med deras årslön, om denna är 1 000 dollars, och fem gånger mer än värdet av årslönen utöver 1 000 dollars. Av aktiebeloppet måste 10 % inbetalas kontant i fyra poster under första året; återstoden täckes dels av utdelningen från aktierna, dels av en vinstandel, som i detta fall bestämmes av styrelsen i förhållande till personens meriter. Så till vida är systemet ej demokratiskt. Men anställda av lägre rang, yrkesskickliga arbetare, hava rätt till en vinst- och förlustandel. Sedan 6 % avsatts till utdelning på aktiekapitalet, fördelas återstoden av vinsten mellan bolaget och de andelsberättigade i samma proportion, som förefinnes mellan aktiekapitalet och de andelsberättigades samtliga årslöner. Skulle emellertid företaget gå med förlust, täckes denna delvis av de andelsberättigade sålunda, att för detta ändamål tio procent av deras lön undanhålles till årets slut. Arbetaren löper sålunda en viss risk, avsedd att sporra hans ansträngningar till effektivt arbete, men under de år detta system tillämpats har hans vinstandel i själva verket belupit sig till nära sju procent av lönen.

The Procter & Gamble Company i Cincinnati var ett bland de bolag, som först adopterade en vinstandelsplan. Redan 1887 började detta bolag utdela en kontant premie till sina anställda, efter proportionerlig fördelning av vinsten mellan aktiekapitalet och årslönerna. Detta system befanns emellertid vara mindre tillfredsställande och ersattes efter en tid av ett annat, där denna utdelning ej gjordes kontant utan i aktieandelar. Arbetaren har rätt att subskribera för aktier till ett värde lika med hans årslön, dock ej överstigande 2 000 dollars. För dessa aktier betalar han årligen, tills allt är betalt, 5 % av sin lön. Den årliga ordinarie utdelningen på dessa aktier användes för desammas avskrivning, och avsättes härtill dessutom ett belopp, vinstandelen, motsvarande 10 % av årslönen under det första året och sedan årligen växande, tills den belöper sig till 20 % av lönen. Sedan aktierna till fullo betalts, erhåller arbetaren-delägaren denna vinstandel kontant i månatliga utbetalningar. Skulle ägaren av dylika aktier sälja dem i öppen marknad, upphör hans vinstandel.

Av 3 500 arbetare hos sistnämnda bolag äro 2 400 aktieägare enligt anförda system, och marknadsvärdet av deras aktier är 3·5 milj. dollars. Flertalet av dem, som ej köpt aktier, har ej varit tillräckligt länge i bolagets tjänst för att bliva berättigade till aktieköp. Det är anmärkningsvärt, att vid detta bolag någon strejk aldrig har förekommit. Såsom i det föregående omnämnts, har vinstandelssystemet under år 1918 kombinerats med ett speciellt arbetarrepresentationssystem, vars resultat betecknas som synnerligen tillfredsställande.

Att döma av offentliga uttalanden av personer, vilka varit särskilt aktiva i arbetet för införandet av arbetarrepresentationssystem, tyckes den gängse åsikten vara, att denna kombination av industriell representation och vinstandel, utbetald i aktier, har största utsikten att förverkliga det allt mera trängande behovet att göra arbetarna effektivt medansvariga i driften av det bolag, i vars tjänst de äro anställda.

Det finnes ännu ett sätt, varpå arbetarna kunna givas tillfälle att utöka sina avlöningar genom andel i bolagets vinst, och som utan tvivel kommer att mer än någonting annat bidraga till lösandet av den brännande frågan, huru arbetarnas mer eller mindre berättigade krav på kortare arbetstid och högre lön skall kunna lösas utan att bolagen därigenom finansiellt stjälpas. Denna vinstandel är ett direkt resultat av representationssystemet och kan lämpligen kallas besparingsutdelning.

Onödiga produktionskostnader belöpa sig årligen till enorma summor; de försiktigaste beräkningarna anslå dem i Förenta staterna till mellan en och två milliarder dollars. De kunna sammanföras under tre kategorier: otillfredsställande arbetsmetoder, bristande yrkesskicklighet samt försummelser beroende på slarv och liknöjdhet.

Dessa avbränningar, slöseri med oljor och smörjmedel, förslitning av maskineri på grund av underlåtna småreparationer, förbrukning av redskap och verktyg genom vårdslöst hanterande, ofullkomligt utnyttjande av maskiner m. m. äro i de flesta fall direkt beroende av arbetarna och kunna också med deras goda vilja reduceras så betydligt, att därigenom åstadkommas besparingar på mycket höga belopp.

Det gäller emellertid att intressera arbetarna, så att de självmant åtaga sig den vakttjänst, som förekommandet eller hämmandet av denna avbränning kräver. Det finns väl intet industriföretag, där icke arbetsledningen dagligen insätter en stor del av sin energi härtill, men vädjandet till individuella arbetare eller tillgripandet av disciplinstraff blir dock i stort sett resultatlöst. Det är därför, som representationssystemet just i detta avseende visat sig så effektivt, emedan det kunnat erbjuda medel att väcka arbetarens självintresse, samt emedan genom detsamma arbetarna kunnat nås kollektivt och genom sina delegerade utföra den kontroll, som kan garantera dem, att deras ansträngningar verkligen skola skänka dem däremot svarande förmåner.

Genom att förelägga arbetarrepresentanterna exakta detaljuppgifter över de gängse tillverkningskostnaderna och föreslå arbetarna en lika fördelning mellan bolaget och dem av alla besparingar, som kunna göras, tack vare deras egna strävanden, samt sedermera låta deras delegerade varje månad kontrollera resultatet, kan arbetsledningen lätteligen klargöra för dem, hur och i vad riktning de kunna anpassa sina bemödanden och bereda sig själva en ny inkomstkälla. På så sätt kan arbetsledningen sätta i gång en besparingskampanj, som visat sig överträffa alla förväntningar. Det är denna extra inkomst, åstadkommen genom arbetarnas kooperativa ansträngningar för ett mera effektivt utnyttjande av arbetsmedel och material, som man betecknat som besparingsutdelning.

Genom att sålunda dela med sig åt arbetarna av det överskott, som erhållits tack vare dem, och som berett bolaget en ökad inkomst, vilken förut legat utanför dess räckvidd, tillskyndar sig ett företag indirekt en ytterligare vinst, ty de, som ingående studerat representationssystemens praktiska verkningar, äro eniga därom, att den med dessa medel igångsatta kostnadsjakten resulterat i en disciplin, övervakad av arbetarna själva, som ingen arbetsledning någonsin skulle vågat försöka sig på att uppehålla, och i en oavlåtlig vaksamhet över slarv, lättja och försumlighet, som annars vore otänkbar. För att anföra ett exempel kan omnämnas, att vid The American Multigraph Company, där konferenssystemets antagande åtföljdes av ett erbjudande om en dylik uppdelning av all driftbesparingsvinst, i en av avdelningarna arbetarna genom sin representant självmant föreslogo, att maskinskötarnas antal skulle minskas, emedan en arbetare kunde sköta flera maski-

ner på samma gång; styckepriset kunde sedermera sänkas, därför att produktionen ökats så väsentligen. Ännu ett bevis är att, sedan representationssystemet införts vid The Colorado Fuel and Iron Company's gruvor, den dagliga medelproduktionen per man ökats från 5·83 till 7·26 ton eller med 24·5 procent.

I detta sammanhang, fastän det ej direkt har att göra med arbetarnas vinstandel, utan tvärtom berör de nya inkomstmöjligheter, som representationssystemet kan tillföra bolagen, torde också några ord skänkas åt detta systems inflytande på de övriga anledningarna till de onödigt höga produktionskostnaderna, vilka i det föregående omnämndes: otillfredsställande arbetsmetoder och bristande yrkesskicklighet.

Otillfredsställande arbetsmetoder äro ju föremål för arbetsledningens oavlåtliga studium. De större problemen lösas så småningom, men det vore enfaldigt att förneka, att frågan ofta förlorar sig i smådetaljer, vilka lätt förbises av dem, som hava att övervaka det hela. Därför är den hjälp, som arbetarna kunna bjuda, om de så vilja, av stor vikt. När de genom ett representationssystem givas tillfälle att få alla idéer och uppslag, även de som äro enfaldiga och outförbara, framlagda och allvarligt diskuterade, blir resultatet, att de bliva intresserade att framvisa sin uppfinningsrikedom och icke längre draga sig för att framställa allehanda förslag, i medvetandet att de skola få erkännande och kanske ersättning för de förbättringar, de kunna föreslå, och att de ej behöva frukta, att en förman skall kunna fråntaga dem äran eller vinsten därav. Följden blir, att en mängd smärre förbättringar dag efter dag införas, vilka i längden avsevärt bidraga till en ökad produktion eller minskade driftkostnader.

Bristande yrkesskicklighet söker man avhjälpa på mångahanda sätt, medelst yrkesskolor, där ingenjörer och förmän äro lärare, genom lärlingssystem, genom gradvis befordran etc. Det arbetarnas disciplinära övervakande av varandra, som på de flesta håll vunnits genom representationssystemets införande tack vare den ansvarskänsla och det samarbete, som detsamma kallat till liv, och som sporrats genom besparingsvinstens lockelser, är en viktig faktor vid utbildandet av arbetarnas yrkesskicklighet. Men ännu i ett annat avseende är detta system härvid behjälpligt. Den årliga arbetaromsättningen minskas; antalet arbetare, som lämna sin anställning och måste ersättas med nya och ovana, avtar, i den mån arbetarna finna de nya förhållandena personligen angenämare och materiellt förmånligare. Det har beräknats, att det kostar i medeltal från 20 till 300 dollars att inöva en ny arbetare att något så när sköta sin uppgift, beroende på den grad av skicklighet som fordras. Med en månatlig arbetaromsättning, belöpande sig från 30 till över 100 % av antalet anställda, inses utan vidare, vilka besparingar kunna erhållas, om denna omsättning kan reduceras.

Vad som väl så mycket som personliga arbetsförhållanden förmår arbetaren att stanna kvar är utsikten till stadigvarande anställning; och den säkerhet mot arbetskonflikter och därav minskad förtjänst, som representationssystemets obligatoriska skiljedomsbestämmelser utlova, har hjälpt de företag, där

detta system införts, att behålla en fast arbetarstam och därigenom nedsätta sin arbetaromsättning med ty åtföljande besparingar i driftkostnaderna.

Att systemet icke under alla förhållanden kan fungera som en försäkring mot strejker, har man vid flera tillfällen fått erfara under de oroliga tider, som under senaste året varit rådande på den amerikanska arbetsmarknaden. Vid tre av de i det föregående berörda företagen, William Demuth & co., Harvester co. och Inland Steel co., förekommo under sommaren och hösten 1919 arbetsinställelser, i samtliga fallen av ett par veckors varaktighet. I det förstnämnda fallet tillskrives konflikten agitation bland fabrikens utländska arbetare, vilka till stor del ännu ej lärt sig behärska engelska språket och till följd därav ej heller kunnat vinna erforderlig förståelse för representationssystemets innebörd. Arbetsledningen förklarade sig efter strejken ej hava bibringats ändrad uppfattning om systemets fördelar, men skulle för framtiden mera inrikta sina strävanden på att få arbetarna »amerikaniserade». — Hos Harvester co. beslöt arbetarrepresentationen i samförstånd med bolagsledningen att stänga fabriken för att icke utsätta arbetarna för svårigheter under pågående konflikter vid närbelägna verk. Vid Inland Steel co., som indrogs i den stora stålverksstrejken i september, tillskrives konfliktens uppkomst likaledes agitation bland de utländska arbetarna, huvudsakligen ryssar och ungrare, medan dess relativt snara biläggande uppgives vara ett resultat av arbetardelegerades strävanden.

Meddelanden från socialattachéerna.

England.

6. Bostadsfrågans utveckling i England.

Bostadsfrågan i England befinner sig efter kriget uti ett läge, som i mångt och mycket påminner om förhållandena i Sverige, om också helt naturligt flera olikheter också finnas. De utmärkande dragen för läget kunna sägas vara: brist på kapital och arbetskraft för bostäders uppförande samt en allmän olust från de enskilda företagarnas sida att inlåta sig på byggnadsverksamhet under nu rådande ovissa läge beträffande produktionskostnader och hyror. Dock råder icke arbetslöshet inom byggnadsfacket, utan är den på grund av kriget betydligt reducerade arbetsstyrkan huvudsakligen sysselsatt för industriens räkning samt med uppförandet av hotell, rena lyxbyggnader m. m.

Den av regeringen tidigare under året uppgjorda byggnadsplanen, sedermera i huvuddrag återgiven i 1919 års bostadslag, avsåg att göra kommunalmyndigheterna till organ för det allmännas ingripande. Dessa skulle förvärva mark, uppgöra stads- och byggnadsplaner (att godkännas av hälsovårdsministeriet), i egen regi uppföra bostadshus eller ombesörja deras utförande på entreprenad samt slutligen på den lokala lånemarknaden uppnegotiera erforderliga medel. Mindre kommuner med skattevärde under-

stigande 200 000 £ årligen kunde dock erhålla lån ur en statslånefond. Jämväl kunde allmännyttiga sammanslutningar erhålla statslån till tre fjärdedelar av kostnaderna.

Statens huvudsakliga biträde bestod däri, att den åtog sig garanti för all förlust å byggnadsverksamheten, som översteg en uttaxering inom kommunen av 1 penny per £ och år; dock skulle hela finansplanen revideras år 1927. Dessutom var staten på grund av sin under kriget genomförda kontroll över industrien i stånd att åtaga sig anskaffning av byggnadsmaterial för husen, av vilka 300 000 skulle uppföras under de närmaste två åren.

Hela denna storslagna plan har emellertid hittills icke kunnat bringas i tillämpning uti någon nämnvärd omfattning, och den har ansetts i behov av en grundlig revision. Ur rent administrativ synpunkt har planen fungerat, som det synes, på ett oklanderligt sätt, men i det praktiska utförandet hava hinder mött, och endast ett relativt ringa antal hus (3 000 à 4 000) äro i verkligheten under uppförande. Orsakerna till det ringa resultatet kunna i korthet sägas hava varit följande:

1. Byggnadsföretagarnas bristande vilja att lämna sin medverkan till planen.
2. Svårigheten för kommunerna att uppbringa lån på öppna marknaden.
3. Brist på arbetskraft till följd av kriget och vissa hinder uti de fackliga organisationernas stadgar mot användande av icke fullt yrkesskicklig arbetskraft.

Däremot har det visat sig, att byggnadsverksamheten med förkärlek slagit sig på reparationer av gamla bostadshus och arbete för industriens och handelns räkning, ävensom på uppförandet av hotell och rena lyxbyggnader. Med reparationer beräknas icke mindre än 60 procent av byggnadsarbetarna vara sysselsatta, med arbeten för industriens och dylts räkning 30 procent, så att endast 10 procent återstår för den egentliga bostadsproduktionen.

Huvudorsaken till detta sakernas läge torde få sökas i företagarnas olust att engagera sig i byggandet av hus, varå man icke säkert kan beräkna någon tillfredsställande avkastning. Den hyra, som skall åsättas de genom kommunernas försorg uppförda bostäderna, kommer, enligt vad man medvetet åsyftar, icke att täcka en normal avkastningsprocent. Det är ju, som sagt, staten, som i sista hand svarar för bristen. På grund härav är konkurrens från den spekulativa byggnadsverksamheten om uppförandet av bostadshus så gott som utesluten. Den enskilda företagsamheten vänder sig i stället till sådan verksamhet, som kan väntas giva normal avkastning eller under nuvarande konjunkturer kanske är särskilt vinstgivande.

Orsaken till att staten icke ämnar uttaga en ekonomiskt tillfredsställande hyra av de nya bostäderna är åter, att hyrorna i äldre bostadshus (under en viss hyresgräns, som i London utgör högst 70 £ om året, i det övriga England 52 £) enligt lag icke få höjas med mera än 10 procent över nivån före kriget. Visserligen hör man knappast någonsin påstås, att denna lagbestämmelse i och för sig skulle verka hämmande å bostadsproduktionen. Liksom i Sverige äro hyrorna i nybyggnader undantagna från regleringen, och att den lagliga begränsningen av hyror för smålägenheter skulle utgöra hinder för att erhålla tillfredsställande hyresavkastning i nybyggda hus kan icke rimligen göras gällande under rådande, oerhört stora bostadsbrist. Att en sådan verkan av hyresregleringslagen äger rum, motsäges för övrigt av de hyresbelopp som erläggas för större lägenheter, och av det salupris, vida överstigande hyresvärdet, som erhålles för mindre bostadshus.

Däremot är det uppenbart, att om staten planerar uppförandet av mindre bostadshus i stor skala och uttryckligen tillförbinder sig att upplåta dessa mot lägre hyra, än som motsvarar skälig förräntning å kapitalet, detta måste verka rent avskräckande å den enskilda, spekulativa byggnadsverksamheten. Att staten överhuvud slagit in på denna väg, förklaras åter av den hänsyn, man anser sig böra taga till den bestående låga hyresnivån. Då de nya bostäderna äro direkt avsedda för arbetare, ser man icke någon möjlighet att kräva en hyra, som motsvarar normal avkastning å nedlagda kostnader, så länge den allmänna hyresnivån ställer sig så låg som för närvarande och

så länge arbetarnas löner icke uppnått en nivå, som sätter dem i stånd att betala de av krigstidens kostnadsstegring betingade höga hyrorna.

Liknande orsaker torde böra sökas till kapitalets räddhåga att engagera sig i byggnadsföretag. Byggnadsverksamheten måste uppenbarligen räkna med den rådande höga s. k. naturliga kapitalräntan och bl. a. med de räntesatser, som gälla för statens upplåning för andra ändamål. Dessa räntesatser äro betydligt högre än de normala, kanske inemot det dubbla. Då detta abnorma förhållande icke kan väntas bliva beståndande, råder helt naturligt tvekan bland de myndigheter, som äro hänvisade till den öppna lånemarknaden, att binda sig vid den ränta å byggnadskapital, som nu kräves. Om olusten bland förlagsgivarna skall kunna hävas, synes det först och främst vara nödvändigt, att den erbjudna säkerheten förlänas en förstklassig karaktär och att räntan svarar mot det rådande läget på penningmarknaden.

Med hänsyn till dessa omständigheter har också parlamentet lämnat sitt bifall till ett förslag från regeringen om genomgripande förändringar i planen för bostadsproduktionens främjande. Den nya planen innefattar följande huvudpunkter:

1. En subvention av 130—160 £ för varje hus, som uppföres av enskilda företagare (inkl. allmännyttiga sammanslutningar o. dyl.).
2. Bemyndigande för kommunerna att finansiera den av dem bedrivna husbyggnadsverksamheten medelst utgivande av kommunala obligationer i enlighet med ett förslag av en inom finansministeriet tillsatt kommitté (se nedan).
3. Bestämmelser mot uppförande av rena lyxbyggnader.
4. Vissa härav betingade förändringar i den nyligen antagna bostadslagen.

Enligt nyssnämnda kommittés förslag skulle kommunerna bemyndigas utgiva 5 ½ proc. obligationer löpande på 5, 10 och 20 år, med befrielse från inkomstskatt för ränta å obligationsinnehav understigande 500 £. Obligationerna skulle lyda å 5, 10, 20, 50 och 100 £ jämte större belopp å jämna 100-tals £. Obligationerna registreras i innehavarnas namn av den utgivande kommunen. Såsom säkerhet för obligationerna gäller kommunalskatten och kommunens alla tillgångar, däri inbegripet hyror från de hus, som uppföras enligt planen jämte utfallande statsunderstöd. Obligationerna förlänas samma säkerhet som förmyndarmedel (trustee investment) och kunna kostnadsfritt överlåtas. De skola till parikurs mottagas i betalning för hus, som kommunen uppfört och sedermera försäljer. Ränta erlägges halvårsvis.

Vidare föreslås, att flera kommuner kunna förena sig om gemensam utgivning av obligationer. Även kommer att tagas i betraktande frågan om utgivning av obligationer från grevskapsrådens sida i och för utlåning till enskilda kommuner inom distriktet.

De större kommunerna skulle följaktligen alltjämt vara hänvisade till den lokala lånemarknaden. Härjämte skulle det emellertid alltjämt stå dem öppet att enligt bestämmelser i en lag av år 1916 (Public Authorities and Bodies Loan Act) upptaga lån utomlands. För att främja låneoperationerna skulle igångsättas en aktiv propaganda över hela landet. De mindre kommunerna (med skattevärde understigande 200 000 £) skulle, såsom förut utlovats, kunna erhålla lån ur en statsfond (Local Loans Fund).

Enligt planen skulle 100 000 hus uppföras inom ett år och 200 000 under vartdera av de båda följande. Det erforderliga kapitalet för uppförandet av dessa 500 000 hus beräknas till 400 mill £, varav hälften skulle komma på mindre kommuner, för vilka statslånemedel skulle stå öppna.

Oppositionen mot den nya planen riktar sig framför allt mot subventionen till byggnadsföretagare, som förmenas skola bliva en ren skänk, ägnad att uppmuntra till produktion i stor skala av underhaltiga bostäder. Från byggmästarhåll har i pressen varit synligt ett förslag om subventionens slopande och ersättande med en premie av 5 proc. å vederbörligen fastställda kostnader jämte en ytterligare premie av 20 proc. å det belopp, som inbesparas genom förbättrad organisation och ökad framställning. Hälften av 5-proc.-premien och tre fjärdedelar av 20-proc.-premien skulle dock re-

serveras för en fond, ur vilken understöd skulle lämnas till arbetslösa yrkesmän. Fonden skulle förvaltas av vederbörande fackföreningar, som skulle garantera, att erforderlig arbetskraft ställdes till förfogande.

Enligt samma plan skulle ock staten åtaga sig full ansvarighet för den förlust, som uppkomme genom att husen upplätes mot lägre hyra än som täckte kostnaderna.

I viktiga punkter innebär regeringens nya plan en återgång från förut intagna ståndpunkter. Medan förut hela ansvaret lades på kommunalmyndigheterna, söker man nu tillförsäkra sig medverkan från den enskilda byggnadsverksamheten och premierministern ämnar själv lägga sitt personliga inflytande i vågskålen. I samband härmed torde han ock söka övertala arbetarna att uppgiva sitt motstånd mot användning av mindre yrkesskicklig arbetskraft ävensom undanröja andra på dem beroende hinder mot största möjliga produktion.

Huruvida den nu föreslagna lösningen kan betraktas som slutgiltig, må betvivlas. Om subventionen skall kunna tjäna det avsedda ändamålet, måste den uppenbarligen omgivas med starka garantier, så att den verkligen användes till att bestrida åtminstone en del av de genom kristiden stegrade produktionskostnaderna.

Med de föreslagna utvidgningarna i regeringens byggnadsplan är denna i stort sett lagd efter två olika linjer. Å ena sidan skola kommunerna ombesörja en byggnadsverksamhet, som i varje fall måste bliva av betydligt större omfattning än före kriget, då den kommunala bostadsproduktionen endast utgjorde 5 proc. av den samlade byggnadsverksamheten. Å andra sidan anser man sig icke kunna undvara det privata initiativet, vilket nu, som sagt, till alldeles övervägande del slagit sig på reparationer och ombyggnader för industriella m. fl. likartade ändamål.

Om kommunerna verkligen skola kunna utföra de uppgifter, som anses böra tillkomma dem, måste de uppenbarligen beredas tillgång till kapital och vara beredda ikläda sig och staten de högt uppdrivna kostnader, som en bostadsproduktion under nuvarande förhållanden betingar. Den ränta, som bestämts för de föreslagna kommunalobligationerna, och den särskilda säkerhet, man ämnar tillägga dessa, torde ock möjligen erbjuda tillräcklig lockelse för placering. Att kostnaderna för uppförandet av bostadshus komma att ställa sig mycket höga — uppgifterna växla mellan 800 och 1 200 £ för ett vanligt arbetarbostadshus — kan icke betvivlas. Under några år framåt kan av flera skäl härå icke beräknas någon tillfredsställande avkastning genom hyror. Ej heller får man hängiva sig åt några illusioner om billigare kostnader i framtiden. En successiv förhöjning av hyrorna i de hus, som nu skulle uppföras, måste därför tagas i betraktande. I samband härmed framställer sig frågan, om icke efterhand marginalen för de lagligen begränsade hyrorna i äldre bostadshus måste ytterligare höjas utöver de 10 procent, som innevarande år medgivits.

Skulle det på detta sätt icke lyckas att få någon kommunal byggnadsverksamhet till stånd, inställer sig givetvis tanken på strängare åtgärder. Som en början härtill kan betraktas det planerade förbudet mot rena lyxbyggnaders uppförande. Det kan tänkas att man ytterligare fortskrider på tvångets väg, och härvid kan pekas på föredömen från krigstiden, då av industriens 540 000 arbetare (gentemot 840 000 före kriget) icke mindre än tre fjärdedelar sysselsattes direkt av regeringen för dess räkning. På arbetarhåll yrkar man särskilt på stränga åtgärders vidtagande.

Skulle åter den åt enskilda företagare nu erbjudna subventionen icke visa sig leda till avsett resultat, torde opinionen för tvångsåtgärder vinna en styrka, som icke kan motstås. Däremot synes man icke hysa några planer på ransonering av bostadsbeståndet. Det enda, som i dylik väg åtgöres, är att man söker främja uppdelning av enfamiljshus i flera lägenheter (flats) och med den stora utbredning, som det av en familj disponerade bostadshuset har i England, erbjuder sig stora möjligheter härutinnan.

Att den nu bestående hyresregleringen endast är en av förhållandena påtvingad nödfallsåtgärd, måste ju erkännas. Det visar sig också, att i England liksom i Sverige bostadsmarknaden ganska kraftigt reagerar mot det pålagda tvånget. Hyres-

gästerna äro visserligen skyddade mot uppsägning, men detta gäller icke då husägaren önskar taga huset i besittning för egen del eller för i egen eller hyresgästs tjänst anställda eller eljest av grunder, som domstol godkänner. I många fall förekommer därför att hyresgäster uppsägas och huset till högt pris försäljes åt andra. Ej heller gäller något effektivt skydd för möblerade lägenheter, där hyresgästen icke är berättigad att kvarbo. Överhuvud har det visat sig, att bostadshus i stor utsträckning försäljas till priser, som vida överstiga det mot den lagliga hyran svarande värdet.

London den 18 december 1919.

Erik Sjöstrand.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk Författningssamling hava under tiden 20 januari—20 februari publicerats följande författningar rörande sociala frågor.

N:r	Årg. 1919	Daterad
828.	K. kung. ang. ändring av stadgan den 31 december 1902 (n:r 137) om elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring	31 dec.
829.	K. instruktion för befattningshavarna inom inspektionen över elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring	31 »
834.	K. instruktion för sprängämnesinspektionens befattningshavare	31 »
835.	K. kung. ang. överflyttning å sprängämnesinspektören av åligganden och befogenheter, som förut tillkommit inspektionen (inspektören) för explosiva varor	31 »
836.	K. kung. ang. yrkesinspektionens specialinspektör för tillverkningen av explosiva varor	31 »
837.	K. kung. ang. yrkesinspektionens elektriska specialinspektörer	31 »
838.	Pensionsstyrelsens kung. ang. pensionsbelopp i den på frivilliga avgifter grundade försäkringen	30 »
842.	K. brev ang. fastställande av reglemente för Stockholms stads rättshjälpsanstalt	31 »
844.	Transumt av k. skrivelse till statistiska tabellkommissionen ang. utdelning av statistiskt tryck till riksdagens ledamöter m. m.	31 »
845.	K. cirkulär till kommittéer och sakkunnigeberedningar ang. statistiska utredningar	31 »
855.	K. brev till pensionsstyrelsen ang. användningen av de för vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet anvisade medel	5 »
	Årg. 1920	
17.	K. förordn. ang. maximipris å socker	30 jan.
26.	K. kung. om vissa ändringar i kungörelsen den 31 december 1907 (n:r 147) ang. antagning av manskap vid flottans sjömanskår genom kontrakt	16 »

Kortare meddelanden.

— Sociala förhållanden i allmänhet. —

Internationella arbetsbyråns konstituerande sammanträden. Den vid arbetskonferensen i Washington valda styrelsen för internationella arbetsbyrån höll redan före avresan från Amerika sina två första sammanträden, varvid bland annat till styrelsens ordförande utsågs förutvarande ordföranden i arbetskonferensens organisationskommitté, direktören i franska socialministeriet Arthur Fontaine. Styrelsens tredje sammanträde ägde rum den 26 januari 1920 i Paris. Sverige, som vid den internationella konferensen tilldelats en plats bland arbetarrepresentanterna i styrelsen, företräddes vid detta sammanträde av landsorganisationens sekreterare A. Thorberg såsom ställföreträdare för den i Washington utsedde ordinarie representanten, andra kammarens talman H. Lindqvist. Den för en tysk arbetarrepresentant reserverade platsen intogs av den tyska landsorganisationens ordförande, Karl Legien.

Det första ärende, som förelåg till avgörande, var att bestämma den juridiska karaktären av Washingtonkonferensens beslut, en fråga, varom vissa delade meningar gjort sig gällande på den grund, att konferensen kommit att äga rum, innan fredsfördraget ännu blivit ratificerat, och det sålunda kunde råda tvivel om, vilka stater som därvid ägde representationsrätt. På sista sammanträdesdagen i Washington den 29 november 1919 hade med hänsyn härtill beslutats att icke formellt avsluta konferensen, utan endast ajournera arbetet och uppdraga åt styrelsen att sedermera antingen åter sammankalla konferensen eller förklara densamma avslutad.

Styrelsen, som rörande denna fråga rådfört sig såväl med sekretariatet för nationernas förbund som andra juridiska auktoriteter, fann utlysande av en ny session obehövligt, enär konferensens beslutsmässighet efter fredsfördragets numera genomförda ratificering vore oomtvistlig, och beslöt för den skull förklara konferensen avslutad.

De näst följande punkterna på dagordningen rörde internationella arbetsbyråns organisation. Som byråns förläggningsplats bestämdes tills vidare London. Till byråns direktör utsågs förutvarande franske ministern Albert Thomas, som redan vid styrelsens första sammanträde i Washington förordnats att tills vidare uppehålla nämnda befattning. Då den plan till ordnande av byråns verksamhet, som av denne framlades, i väsentliga delar skilde sig från det förslag, som förut uppgjorts av arbetskonferensens engelske generalsekreterare, H. B. Butler, och då därjämte under sammanträdets gång arbetarrepresentanterna framlade ett särskilt förslag till organisationsplan, beslöts att icke vid detta sammanträde träffa något definitivt avgörande rörande denna organisationsfråga, utan hänskjuta ärendet till beredning inom en kommitté.

Nästa avgörande gällde fastställande av tidpunkt, plats och program för den i Washington beslutade speciella sjöfartskonferensen samt för nästa internationella arbetskonferens. Den förra skulle enligt styrelsens beslut hållas i juni 1920 i Genua, den senare under våren 1921 å den plats, där internationella arbetsbyrån vid nämnda tidpunkt kunde komma att vara förlagd.

Som sista punkt på dagordningen hade upptagits behandlingen av de anmärkningar, som av vissa stater ingivits mot besluten i Washington angående styrelsens sammansättning. Ifrågavarande spörsmål blevo vid detta sammanträde icke upptagna till avgörande, utan bordlades till styrelsens nästa sammanträde, som skall äga rum den 22 mars innevarande år.

Socialattachéer vid utrikesrepresentationerna. Vid den i Soc. Medd. (årg. 1919, sid. 731) förut omnämnda internationella fackföreningskongressen i Amsterdam antogs enhälligt ett av representanter för de engelska, franska och tyska arbetardelegationerna gemensamt framburet resolutionsförslag, enligt vilket hemställan skulle göras hos regeringarna i olika länder att vid sina viktigare beskickningar i utlandet anställa särskilda socialattachéer, efter förslag av vederbörande fackliga lands-

organisationer. För Tysklands vidkommande vände sig fackförbundens generalkommission i december 1919 med en dylik hemställan till utrikesministern, som i sin med anledning därav avlåtna svarsskrivelse anförde, att hänsyn till berörda önskemål redan tagits vid upprättandet av den tyska beskickningen i Italien, det första land, med vilket de diplomatiska förbindelserna efter kriget återknutits. Som socialpolitisk expert hade vid denna beskickning anställts samma arbetarrepresentant, som i Amsterdam å Tysklands vägnar undertecknat det förutnämnda resolutionsförslaget. I vilken utsträckning socialattachéer kunde komma att anställas vid andra beskickningar vore en fråga, som väsentligen berodde på kostnadshänsyn. Vid besättande av dessa poster måste ett flertal lämplighetshänsyn spela in. Några allmänna regler läte sig härvidlag icke fastställa; dock vore det alltid av vikt, att ifrågakommande personer ägde goda förbindelser med arbetarorganisationerna i vederbörande länder, och förklarade sig utrikesministern gärna beredd att i förekommande fall sätta sig i förbindelse med generalkommissionen för inhämtande av dess uttalande om lämpliga kandidater till sådana poster.

(Korrespondenzblatt.)

De sociala ärendenas beredning i Spanien. Institutet för sociala reformer, vilket allt sedan år 1903 fungerat som den spanska statsförvaltningens centrala organ för handläggning av sociala ärenden, har genom ett dekret i oktober 1919 underkastats en omorganisation, varigenom institutets officiella karaktär ytterligare markerats, så att det numera i realiteten fullt ut är att anse som en motsvarighet till i andra stater befintliga socialförvaltningsorgan. Institutets uppgift skall enligt de nya statuterna vara att fungera som rådgivande myndighet beträffande arbetarlagstiftning, övervaka efterlevnaden av förefintliga lagar genom inspektion och samarbete med de lokala myndigheterna, handhava socialstatistiken m. m.

Institutet lyder under inrikesministeriet, men har att som rådgivande myndighet tillhandagå även övriga ministerier vid handläggning av ärenden, som falla inom dess område. Institutet utövar sin verksamhet genom följande organ:

1. En allmän konferens, sammanträdande två gånger varje år och bestående av sextio medlemmar, varav tolv utsedda av regeringen och de övriga till en tredjedel vardera representerande arbetsgivare, arbetare samt vissa andra organisationer. I mån av behov kunna dessutom tillkallas experter för speciella frågor, med rätt att deltaga i överläggningarna, men ej i besluten. Kvinnor äro valbara till alla inom institutet förekommande befattningar.

2. Sekretariatet, som handhar det löpande arbetet och upprätthåller samarbetet med inrikesministeriet.

3. En administrativ avdelning, uppdelad på tvenne sektioner, den ena för lagstiftning och allmänt socialt arbete, den andra för inspektionsverksamhet m. m.

Såsom institutets lokala organ äro att anse yrkesinspektionen samt nämnderna (juntorna) för sociala reformer. De sistnämnda, som tillkommit på grund av en lag den 13 mars 1900, hade till sin första uppgift att utöva tillsyn över kvinno- och barnaskyddslagarnas efterlevnad och hava sedan efter hand fått sin verksamhet utvidgad till allt flera grenar av socialt arbete, var inom sitt distrikt (provins eller kommun). De kommunala nämnderna bestå av en representant för kommunalstyrelsen, vilken fungerar som ordförande, prästen i församlingen samt ett lika antal arbetsgivar- och arbetarrepresentanter. Provinsnämnderna sammansättas av representanter för underlydande kommunala nämnder med provinsens guvernör som ordförande, varjämte som bisittare tillkommer en medicinsk expert.

Vid parlamentets sammanträde i november 1919 framlades av dåvarande inrikesministern ett omfattande program för sociala reformer, avseende åtgärder i bostadsfrågan, förbättrad olycksfallsförsäkring, reglering av avtals-, skiljedoms- och föreningsväsendet samt upprättande av kommittée av arbetsgivare och arbetare i landets olika delar för reglering av arbetsförhållandena inom olika yrken. Genom regeringens kort därefter inträffade avgång avstannade emellertid hela detta lagstiftningsarbete, och torde för närvarande vara osäkert, när och i vilken utsträckning detsamma kan komma att återupptagas. Lika liten framgång hade ett av regeringen i oktober 1919 åvägabragt försök att ernå uppgörelse i de omfattande arbetskonflikterna i Katalonien genom en kommitté av antytt slag, utsedd genom allmänna val av alla i provinsen bosatta arbetare samt arbets-

givare, anslutna till därstädes befintliga handelskammare eller yrkesorganisationer. Kommittén lyckades visserligen få till stånd en överenskommelse, men denna bröts genast av båda parterna och följdes av en allmän lockout, som vid årets slut ännu pågick.

(El Sol. — Labour Gazette.)

— Socialförsäkring. —

Invaliditets- och ålderdomsförsäkringen i Nederländerna.[1] Den 3 december 1919 ikraftträdde för Nederländerna en ny invaliditetslag samt lag om frivillig ålderdomsförsäkring. Den förstnämnda lagen stadgar försäkringsskyldighet för arbetare med en inkomst av mindre än 1 200 gulden. Premierna betalas av arbetsgivaren. Lagen giver den försäkrade rätt till understöd vid invaliditet och vid uppnådda 65 levnadsår. Understödsbeloppet beror på den regelbundna inbetalningen av premiens totalbelopp. För bestämmande av premiernas och pensionernas storlek indelar lagen arbetarna i fem löneklasser. Vidare ger lagen under vissa omständigheter rätt till anspråk å understöd åt den försäkrades änka och faderlösa barn, och äro försäkringsbyråerna befogade, om invaliditet hotar, att anskaffa läkarhjälp eller sörja för intagande å sanatorium.

Bredvid lagen om invaliditet, som uteslutande tillämpas på löntagande arbetare, står lagen om den frivilliga ålderdomsförsäkringen, enligt vilken var och en, som i riksskattelängden är upptaxerad till en inkomst av högst 2 000 gulden, kan försäkra sig till ett understöd efter uppnådda 65 levnadsår. Premiens storlek beror på det levnadsår, under vilket den försäkrade inträder, och på det belopp, som skall förräntas. Sistnämnda belöper sig till 3, 4, 5 och 6 gulden per vecka.

Såsom övergångsåtgärd föreskriver ålderdomsförsäkringslagen ett kostnadsfritt understöd av 3 gulden per vecka till dem, som uppnått 65 levnadsår den 3 december 1919 eller äro äldre och jämväl upptagna i taxeringslängden till en inkomst av mindre än 1 200 gulden.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under december 1919. Den under hela månaden pågående strejken vid gjuterierna förorsakade en omfattande och stigande arbetslöshet samt inskränkt arbetstid vid de mekaniska verkstäderna. Järn- och stålverken samt vissa andra metallindustrier berördes även av gjutarstrejken, men företedde dock i stort sett jämförelsevis god arbetstillgång. Skeppsbyggnadsindustrien uppvisade endast medelgod arbetstillgång. Inom flertalet av de övriga näringsgrenarna var ställningen god eller tämligen god och i stort sett densamma som under november.

Av samtliga redovisade medlemmar i fackorganisationerna voro vid månadens slut 3·2 % arbetslösa mot 2·9 % närmast föregående månad och 1·2 % i december 1918.

Antalet på arbetsförmedlingsanstalterna anmälda arbetssökande uppgick den 2 januari till 503 658 män och 46 863 kvinnor. Antalet lediga platser utgjorde samma dag resp. 25 979 och 46 002.

Löneförbättringar kommo under december över 500 000 arbetare till godo med tillsammans nära 140 000 pund sterling i veckan. Arbetstiden reducerades för omkring 75 000 arbetare med i genomsnitt 6 ½ timme per vecka.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under december 1919. Arbetsmarknadens läge undergick under årets sista veckor en försämring till följd av i främsta rummet den tilltagande kolbristen, som i och med den kalla årstidens inbrott blev alltmer kännbar. Det ständiga trycket av leveransplikten till utlandet, det stegrade bränslebehovet för järnvägarna och nödvändigheten att åtminstone för helgdagarna nödtorftigt tillgodose gasverkens behov ledde därhän, att för övriga konsumenter icke ens närmelsevis tillräckligt med kol kunde anskaffas. Till och med i de stora industridistrikten

[1] Soc. Medd. årg. 1914, sid. 934.

i västra Tyskland var det för fabrikerna så gott som omöjligt att erhålla något annat bränsle än koks. Antalet företag, som sågo sig nödsakade att inskränka arbetstiden eller arbetsstyrkan, ökades under sådana förhållanden dag för dag. Även inom jordbruket och byggnadsverksamheten försämrades läget vid den kalla årstidens inträde. Å andra sidan medförde den småningom ökade råvarutillförseln och den större köplusten vid jultiden ökad arbetstillgång inom en del näringsgrenar.

Fackförbundens arbetslöshetsstatistik utvisade bland 4·5 milj. redovisade medlemmar 2·9 % arbetslösa d. v. s. samma relativa antal som närmast föregående månad. Den 31 december 1918 var motsvarande siffra 5·4 %. Bland männen utgjorde de arbetslösa 2·8 %, bland kvinnorna 3·5 %. Byggnadsarbetarförbundet var liksom under november den organisation, som företedde den ogynnsammaste siffran (7·9 %).

Vid arbetsförmedlingsanstalterna kommo på 100 lediga platser för män 189 och för kvinnor 125 arbetssökande, mot 173 resp. 129 under november.

Sjukkassestatistiken visade för första gången under året någon minskning av antalet i arbete varande försäkringspliktiga. Av skäl, som jämväl i Soc. Medd. förut anförts (årg. 1919, sid. 734), kan denna statistik dock numera icke på samma sätt som under normala tider betraktas som någon tillförlitlig måttstock å arbetstillgången.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Ut- och invandring. —

Invandringen till Förenta staterna under senaste århundradet. Enligt en av Förenta staternas byrå för utrikes och inrikes handel utgiven statistik uppgick antalet immigranter under de senaste hundra åren till 33·2 miljoner, varav 29·5 miljoner härstammade från Europa, 0·8 miljoner från Asien och 1·9 miljoner från Brittiska Nordamerika.

Bland de europeiska nationerna intager Storbrittannien och Irland främsta rummet med resp. 2·4 och 4·4 miljoner, varefter följer Tyskland, Italien, Österrike-Ungern och Sverige i nu nämnd ordning. Antalet svenska immigranter uppgår för tiden 1869—1919 till 1 110 377, men kan någon exakt siffra ej givas för hela hundraårsperioden, då före år 1869 Norge och Sverige sammanförts i de statistiska redogörelserna.

Antalet invandrare per tioårsperioder utgjorde som följer:

Åren:	1820 —29	1830 —39	1840 —49	1850 —59	1860 —69	1870 —79	1880 —89	1890 —99	1900 —09	1910 —19
Miljoner . . .	0·1	0·5	1·4	2·7	2·1	2·7	5·2	3·7	8·2	6·3

Immigrationens omfattning i förhållande till landets hela folkmängd har för tiden intill 1900 kunnat beräknas endast för de vart tionde år inträffande folkräkningsåren. Beträffande tiden därefter föreligger däremot statistik för varje år, såsom följande tabell utvisar:

År	Folkmängd	Immigration	Procent	År	Folkmängd	Immigration	Procent
1820	9 638 453	8 385	0·09	1906	87 000 419	1 100 735	1.27
1830	12 866 020	23 322	0·18	1907	88 638 183	1 285 349	1·45
1840	17 069 453	84 066	0·49	1908	90 275 841	782 870	0·86
1850	23 191 876	310 004	1·34	1909	91 913 549	751 786	0·82
1860	31 443 321	133 143	0·42	1910	93 551 257	1 041 570	1·11
1870	38 558 371	387 203	1·00	1911	95 188 962	878 587	0·92
1880	50 155 783	457 257	0·91	1912	96 826 667	888 172	0·87
1890	62 947 714	455 302	0·72	1913	98 464 374	1 197 892	1·22
1900	75 994 575	448 572	0·59	1914	100 102 081	1 218 480	1·22
1901	77 770 408	487 918	0·63	1915	101 789 788	326 700	0·32
1902	80 385 851	648 743	0·81	1916	103 377 495	298 826	0·29
1903	82 028 481	857 046	1·04	1917	105 015 203	295 403	0·28
1904	83 725 011	812 870	0·97	1918	106 652 911	110 618	0·10
1905	85 362 718	1 026 499	1·20	1919	108 405 788	141 182	0·13

Invandrarnas nationalitetsfördelning under senare år framgår av följande tabell:

	1910	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
Skandinaver	52 087	38 737	36 053	24 268	19 172	19 596	8 741	8 261
Finnar	15 736	12 756	12 805	3 472	5 649	5 900	1 867	968
Engelsmän	53 498	55 522	51 746	38 662	86 168	32 246	12 980	26 889
Walesare	2 244	2 820	2 558	1 390	983	793	278	608
Skottar	24 612	21 293	18 997	14 310	13 515	13 350	5 204	10 364
Irländare	38 382	37 023	33 898	23 503	20 636	17 462	4 657	7 910
Holländare och flamländare	13 012	14 507	12 566	6 675	6 443	5 393	2 200	2 735
Tyskar	71 380	80 865	79 871	20 729	11 555	9 682	1 992	1 837
Fransmän	21 107	20 652	18 166	12 636	19 518	24 405	6 840	12 598
Spanjorer	5 837	9 042	11 064	5 705	9 259	15 019	7 909	4 224
Portugiser	7 657	13 566	9 647	4 376	12 208	10 194	2 319	1 574
Nord-italienare	30 780	42 534	44 802	10 660	4 905	3 796	1 074	1 236
Syd-italienare	192 673	231 613	251 612	46 557	33 909	35 154	5 234	2 137
Ryssar	17 294	51 472	44 957	4 459	4 858	3 711	1 513	1 532
Polacker	128 348	174 365	122 657	9 065	4 502	3 109	668	732
Lithauer	22 714	24 647	21 584	2 638	599	479	135	160
Tjeker	8 462	11 091	9 928	1 651	642	327	74	105
Slovaker	32 416	27 234	25 819	2 069	577	244	35	85
Rutener	27 907	30 588	36 727	2 933	1 365	1 211	49	103
Magyarer	27 302	30 610	44 538	3 604	981	434	32	52
Rumäner	14 199	18 451	24 070	1 200	953	522	155	89
Kroater och slavoner	39 562	42 499	37 284	1 942	791	305	33	23
Dalmatier, bosnier och *herzegoviner*	4 911	4 520	5 149	305	114	94	15	4
Bulgarer, serber och montenegriner	15 130	9 087	15 084	3 506	3 146	1 134	150	205
Greker	39 135	38 644	45 881	15 187	26 792	25 919	2 602	813
Judar	84 260	101 330	138 051	26 497	15 108	17 342	3 672	3 055
Syrier	6 317	9 210	9 023	1 767	676	976	210	231
Turkar	1 283	2 015	2 693	273	216	454	24	18
Armenier	5 508	9 353	7 785	932	964	1 221	221	282
Ostindier	1 782	188	172	82	80	69	61	68
Kineser	1 770	2 022	2 354	2 469	2 239	1 843	1 576	1 697
Japaner	2 798	8 302	8 941	8 609	8 711	8 925	10 168	10 056
Koreaner	19	64	152	146	154	194	149	77
Afrikaner (negrer)	4 966	6 684	8 447	5 660	4 576	7 971	5 706	5 823
Sydamerikanare	900	1 363	1 544	1 667	1 881	2 587	2 231	3 092
Mexikanare	17 760	10 954	13 089	10 993	17 198	16 438	17 602	28 844
Kubaner	3 331	3 099	3 539	3 402	3 442	3 428	1 179	1 169
Övriga västindier	1 150	1 171	1 396	823	948	1 369	732	1 223
Övriga nationer	3 891	3 049	3 831	1 883	3 393	2 107	331	253
Summa	**1 041 570**	**1 197 892**	**1 218 480**	**326 700**	**298 826**	**295 403**	**110 618**	**141 132**

Uppmärksammas bör, att förevarande uppgifter genomgående avse icke kalenderår utan *redogörelseår*, vilket räknas taga sin början med juli månad. Redogörelseåret 1914 omfattar sålunda exempelvis perioden $^{1}/_{7}$ 1913—$^{30}/_{6}$ 1914, vilket förklarar, att världskrigets inverkan på den europeiska invandringen icke alls gör sig märkbar i statistiken för detta år, utan först för det följande.

— Kooperation. —

Kooperativa förbundets omsättning under år 1919. För att belysa kooperativa förbundets utveckling under krisåren meddelas här nedan uppgifter rörande omsättningens storlek samt förändringar under åren 1913—1919:

	Omsättning kronor	Ökning (+) eller minskning (—) sedan föreg. år kronor	%
1913	7 621 304	+ 876 957	+ 13·0
1914	9 889 252	+ 2 267 948	+ 29·8
1915	16 497 640	+ 6 608 388	+ 66·8
1916	22 013 041	+ 5 515 401	+ 33·4
1917	21 802 603	— 210 438	— 1·0
1918	27 708 059	+ 5 905 456	+ 27·1
1919	69 149 626	+ 41 441 567	+ 148·5

Under år 1919 uppgick sålunda omsättningen, däri inräknat provisionsförsäljningen, till icke mindre än 69 149 626 kronor. Då omsättningen under år 1918 var 27 708 059 kr., utgjorde sålunda ökningen under sistförflutna år 41 441 567 kronor eller c:a 150 procent. Vid bedömandet av denna ökning måste givetvis hänsyn tagas till det sjunkande penningvärdet, vilket dock endast till en mindre del torde förklara den starka stegringen. De faktorer som dessutom, enligt förbundets egen åsikt, bidragit till det gynnsamma resultatet, äro dels den ökade varutillgången, som inträdde efter vapenstilleståndet, samt dels den omorganisation, som under slutet av år 1918 genomfördes inom förbundets varuavdelning, varigenom vanns såväl ökad effektivitet vid varuanskaffningen som ock snabbare varudistribution till föreningarna.

— Föreningsväsen. —

Förslag till lag för de ideella föreningarna. Den 15 december 1916 uppdrog Kungl. Maj:t åt numera justitiekanslären O. H. Arsell att inom justitiedepartementet biträda såsom sakkunnig vid utarbetande av förslag till lag om ideella föreningar. Ifrågavarande uppdrag har nu slutförts, och vid årsskiftet utkom av trycket det utarbetade utkastet, till vilket är fogat en utförlig motivering samt en historik över lagstiftningsarbetet angående de ideella föreningarna i vårt land.

Enligt det föreliggande förslaget förstås med ideell förening sådan privaträttslig förening, som enligt de för densamma gällande stadgar uteslutande har annat ändamål än att genom ekonomisk verksamhet främja medlemmarnas ekonomiska intressen, dock att icke ens för främjande av ideella intressen må idkas handel eller annan verksamhet, varmed följer skyldighet att föra handelsböcker. Ändamålet må ej vara lagstridigt eller uppenbart osedligt. Ideell förening får ej heller främja andra intressen eller fullfölja annan verksamhet, än som angivits i stadgarna.

Sådana föreningar, vilka äga bestånd, då lagen skulle träda i kraft, behöva ej för att allt fortfarande få bibehålla rättskapacitet söka registrering. Alla nybildade föreningar däremot erhålla ej rättskapacitet, d. v. s. de kunna ej förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter eller inför domstol söka, kära eller svara med mindre de erhållit registrering. Ideell förening med minst fem medlemmar samt styrelse och skriftliga stadgar kunna registreras.

Beträffande stadgarna finnes föreslaget, att desamma skola angiva: föreningens benämning (firma), föreningens ändamål och arten av dess verksamhet, den ort inom riket, där föreningens styrelse skall hava sitt säte samt styrelseledamöterna och, om suppleanter för dem skola finnas, jämväl dessas antal så ock tiden för deras befattningar.

Som registreringsmyndighet föreslås socialstyrelsen.

Nionde skandinaviska arbetarkongressen. Den 21—23 januari 1920 sammanträdde i Köpenhamn den nionde skandinaviska arbetarkongressen, bestående av representanter för de fackliga och politiska arbetarorganisationerna i samtliga de fyra nordiska länderna. Antalet kongressdeltagare utgjorde inalles 397, fördelade på de olika länderna som följer:

Sverige:	109	ombud, representerande	313 000	fackligt	och	149 000	politiskt	organiserade arbetare
Danmark:	209	»	317 000	»	»	115 000	»	»
Finland:	3	»	40 000	»	»	45 000	»	»
Norge:	76	»	143 000	»	organiserade.			

Från Norge närvoro endast tvenne representanter för en enskild politisk förening, enär norska arbetarpartiet som villkor för sitt deltagande uppställt, att representationsrätt även skulle beredas det vänstersocialistiska partiet i Sverige, vartill de övriga organisationerna icke velat giva sitt bifall.

De på kongressens dagordning uppförda ärendena berörde i huvudsak följande fem frågor, vilka för förberedande behandling hänvisades till var sitt utskott:

1. Socialisering och industriell demokrati.
2. Ställningen till internationalen.
3. Framtida skandinaviskt samarbete.
4. Ömsesidigt understöd vid fackliga konflikter.
5. Sociallagstiftning.

I den förstnämnda frågan antogs i det närmaste enhälligt — med alla röster utom sex — en resolution av i huvudsak följande innehåll:

»Kongressen uppfordrar arbetarklassen till ett kraftigt fackligt och politiskt arbete för erövrandet av samhällsmakten, så att övergången från kapitalismen till socialismen kan ske utan användning av våldsamma medel. Som en förberedelse härtill kan arbetarnas ökade inflytande på företagens ledning vara nyttig och nödvändig, på samma gång som den kommer att motverka faran för byråkratism i den statliga, kommunala och privata stordriften.

Den medbestämmanderätt rörande arbetsvillkoren, som redan uppnåtts genom fackföreningarnas inflytande, bör utvecklas vidare till medbestämmanderätt i själva företaget, varvid arbetarna vinna insikt i dess ledning, få ökat intresse för dess utveckling samt stärkt ansvarskänsla. Organisationen av kontrollutskott (driftsråd), som skola främja en sådan utveckling, bör ske på ett sådant sätt, att fackorganisationerna icke därigenom splittras eller försvagas utan tvärtom stödjas och stärkas. De böra tillförsäkras inflytande på kontrollutskottens (driftsrådens) sammansättning. Dessa böra bestå av representanter, som mer och mer kunna utbilda sig till sakkunniga i administrativt och finansiellt avseende. Samtidigt bör samhällets intresse säkras genom ett näringsråd (ekonomiskt landsråd), eventuellt i förbindelse med distriktsråd eller särskilda råd för de olika industrigrenarna med uppgift att genomföra nödig kontroll över näringslivet, att söka få det privata ägandeskapet successivt avlöst av samhälligt ägandeskap samt påskynda en planmässig, sparsammare och effektiv organisation av produktionen. I näringsrådet böra förutom producenterna även samhällets och konsumenternas intressen vara representerade.

Den samhälliga organisationen av näringslivet syftar till en planmässig användning av arbetskraft, råvaror, energi och tekniska hjälpkällor i det arbetande och förbrukande folkets intresse. Socialiseringen måste i första hand omfatta den förtrustade industrin samt kraftkällorna och råvarutillförseln, varjämte man med all kraft bör främja kooperationen. Den industriella demokratin bör således vara ett led i socialiseringsprocessen. Kongressen varnar mot föreställningen, att samhällets ekonomiska omdaning kan försiggå från den ena dagen till den andra såväl som mot upprättandet av gruppegendom och gruppföretag, som icke äro underkastade samhällets kontroll. Kongressen hävdar i stället, att demokratin skall vara grundvalen och socialismen målet för arbetarklassens frigörelsesträvanden. Kongressen uppfordrar arbetarna i de skandinaviska länderna till ett allt kraftigare samarbete på ovannämnda grundval.»

I fråga om ställningen till internationalen antogs likaledes med avgjord röstövervikt ett av herr Hj. Branting å utskottets vägnar framlagt resolutionsförslag med bestämt avståndstagande från minoritetsdiktatur och betonande av meningslösheten av varje hot om revolutionära tvångs-

medel i ett på demokratisk grund organiserat samhälle. Ett minoritetsuttalande, avsett att markera större samförstånd med den s. k. moskvainternationalen, samlade ett femtiotal röster.

Beträffande frågan om det skandinaviska samarbetet framträdde ett utpräglat motsatsförhållande mellan Norge och de övriga nordiska länderna. De svenska, danska och finska representanterna — jämte en minoritet bland de norska — voro eniga om samarbetets fortsättande i de former, som fastställts vid åttonde skandinaviska arbetarkongressen i Stockholm 1912. Ledningen av samarbetet skulle sålunda handhavas utav en kommitté av två ombud från varje land, utsedda den ene av den fackliga landsorganisationen och den andre av socialdemokratiska arbetarpartiet. Från den norska delegationens majoritet gjordes i motsats häremot gällande, att förutsättningar för samverkan mellan de politiska partierna icke längre förefunnes, varför samarbetet borde omläggas på enbart facklig grund.

Rörande understödsfrågan rådde mindre meningsskiljaktighet. I det enhälliga utskottsuttalande, som i denna fråga förelåg, betonades särskilt den genom organisationsväsendets utveckling allt mer framträdande tendensen att i fackliga konflikter indraga större områden av näringslivet, och framhölls i samband därmed betydelsen av att de mellan enskilda fackförbund redan bestående överenskommelserna om ömsesidigt understöd utsträcktes att gälla även de fackliga huvudorganisationerna. Kongressen beslöt i anslutning härtill att till de nordiska landsorganisationerna rikta en hemställan att snarast möjligt upptaga denna fråga till behandling.

Under överläggningen om sociallagstiftningen gjorde sig skilda meningar gällande speciellt i fråga om lämpligheten av samarbete med andra politiska partier, genom parlamentarisk samverkan eller genom gemensamt regeringsbildande. Kongressens beslut blev ett uttalande, vari starkt betonades arbetarklassens intresse av en djupgående social lagstiftning och vikten av att med alla till buds stående medel stödja såväl denna lagstiftning som lagarnas tillämpning. Ett minoritetsförslag, åsyftande ogillande av varje s. k. borgfred och speciellt ministersocialismen, samlade vid företagen votering endast elva röster.

Fackföreningsrörelsen i de nordiska länderna under krigsåren. Av de verksamhetsberättelser, som av landsorganisationerna i de nordiska länderna avgåvos vid den ovan omförmälda nionde skandinaviska arbetarkongressen i januari 1920, framgår, att den fackliga arbetarrörelsen i samtliga länder genomgått en stark utveckling under de år, som förflutit sedan närmast föregående kongress, 1912. För *Sveriges* vidkommande uppgavs landsorganisationens medlemsantal vid slutet av oktober 1919 till 253 279, vilket innebär en ökning med c:a 31 000 från årets början. Beträffande organisationens tillväxt under föregående år hava utförligare uppgifter meddelats i förra häftet av Soc. Medd. (sid. 45). Till belysande av motsvarande utveckling i de övriga nordiska länderna kunna följande siffror anföras.

I *Norge* omfattade landsorganisationen i oktober 1919 33 fackförbund med tillsammans c:a 1 800 avdelningar och 140 029 medlemmar. Motsvarande siffror vid 1912 års kongress utgjorde 22 förbund (jämte 8 fristående föreningar), 841 avdelningar och 53 115 medlemmar. De anslutna förbundens utveckling under de mellanliggande åren framgår av följande siffror.

	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918
Medlemsantal ($^{31}/_{12}$) . . .	60 975	64 108	67 235	77 968	80 628	93 912	107 542
Inkomster (milj. kr.) . .	2·0	2·0	2·3	2·6	3·4	3·4	3·8
Utgifter (» ») . .	1·6	1·7	1·8	2·2	3·7	2·7	3·6
Behållning (» ») . .	1·7	2·0	2·5	2·9	2·6	3·4	3·6

Medlemsantalet i de *danska* arbetarnas fackliga organisation, »de samvirkende fagforbund», som enligt i Sociala Meddelanden (årg. 1918, sid. 505) först återgivna uppgifter vid 1917 års slut utgjorde 179 284, ökades under 1918 med 75 866 (42·3 %) och uppgick sålunda till 255 150 vid 1919 års början. Antalet avdelningar inom fackförbunden samt fristående fackföreningar har under samma år ökats med 696, från 1 676 till 2 372. Av de olika fackförbunden företedde lantarbetarförbundet den såväl absolut som relativt starkaste tillväxten; medlemsantalet företedde en ökning från 4 200 till 30 000, alltså med c:a 26 000. Därnäst kom, vad den absoluta stegringen beträffar, arbetsmannaförbundet, Danmarks största fackorganisation, med ett medlemsantal av nära 65 000

vid årets början och c:a 81 000 vid dess slut, sålunda över 18 000 nya medlemmar. Kvinnliga arbetarförbundet hade ungefär fördubblat sitt medlemsantal, från 5 000 till 10 000, och skrädderiarbetarförbundet företedde en absolut sett lika stor ökning, från 8 000 till bortåt 13 000. Nyanslutna voro under året fem fackförbund med i det närmaste tillsammans c:a 10 000 medlemmar, däribland järnvägsmannaförbundet med 8 000. Dessutom funnos vid 1918 års slut fortfarande 15 fristående förbund och 7 enskilda fackföreningar med tillsammans 57 773 medlemmar, varav 23 000 enbart inom handels- och kontorsbiträdesförbundet.

Den *finska* fackorganisationen har av kända orsaker icke en lika obruten utveckling att uppvisa. De största framgångarna hade rörelsen under 1917, då medlemsantalet ungefär fyrdubblades, från 41 804 till 160 695. Antalet fackförbund utgjorde då 31, med sammanlagt 1 656 avdelningar. Genom inbördeskriget i början av 1918 blev denna organisation fullständigt uppriven. Mot slutet av året började dock enstaka fackföreningar ånyo upptaga verksamheten, och den 1 februari 1919, ett år efter revolutionsutbrottet, kunde centralorganisationen åter träda i funktion, sedan den av polismyndigheterna förut stängda expeditionslokalen åter öppnats. Vid de tre följande kvartalsskiftena voro medlemssiffrorna resp. 20 740, 27 508, och 35 143 och vid årets slut beräknades antalet till omkring 40 000, vadan organisationen då återvunnit ungefär samma omfattning som tre år förut, vid revolutionsperiodens början. Antalet fackförbund är nu 21 med c:a 800 avdelningar

— Arbets- och löneförhållanden. —

Arbetstiden å svenska fartyg. Kommerskollegii upplysningssektion meddelar, att i anledning av därom gjord ansökan av Hallands ångbåtsaktiebolag samt Malmö nya ångbåtsaktiebolag K. M:t i huvudsaklig överensstämmelse med av kommerskollegium gjord hemställan medgivit visst undantag från stadgandet i § 16 av lagen den 24 oktober 1919 om arbetstiden å svenska fartyg. I fråga om de bolagen tillhöriga ångfartyg, å vilka allenast en styrman finnes, och som nyttjas i fart å den av bolagen trafikerade linjen Göteborg-Lübeck med mellanliggande hamnar, må nämligen enligt berörda resolutioner ersättning för övertidsarbete tills vidare intill utgången av år 1920 beredas styrmännen jämlikt en mellan bolagen och Sveriges fartygsbefälhavareförening träffad överenskommelse, enligt vilken styrmännen äga åtnjuta, förutom månadslön och tjänstgöringspenningar, jämväl kapplake, innefattande ersättning för övertidsarbete.

Arbetstidslagstiftningen i Spanien. Såsom i Sociala Meddelanden förut omnämnts (årg. 1919, sid 679), infördes i Spanien laglig begränsning av arbetstiden till högst 8 timmar per dag eller 48 timmar i veckan genom ett dekret den 3 april 1919. Denna under förhållandenas tryck i hast tillkomna författning skulle, efter vad från början avsetts, efterhand underkastas en mera ingående omarbetning, varefter den definitiva regleringen av arbetstiden skulle ske genom en allmän lag. De regeringar, som under senare halvåret 1919 avlöste varandra, fingo den ena efter den andra denna lagstiftningsfråga i arv, utan att dock kunna bringa den till lösning. Orsaken till lagstiftningens långsamhet på detta område torde i första hand ligga däri, att frågan inom landet varit endast föga förberedd och omfattad av det allmänna medvetandet. En för frågans lösning försvårande omständighet har också varit den starka spänningen mellan arbetsgivare och arbetare, som urladdats i ett flertal svårartade arbetskonflikter.

Under de senaste månaderna hava kommissioner och organisationer varit i verksamhet med att ordna och studera det föreliggande materialet, varjämte utfärdats en mängd förordningar och kungörelser i ämnet, de flesta endast av lokal eller provisorisk karaktär. Bland de speciella författningar, som sålunda tillkommit, är såsom mera betydelsefull särskilt att nämna en förordning rörande gruvarbete, varigenom arbetstiden under jord begränsats till högst 7 timmar per dag. Dekretet den 3 april hade inom detta fack givit anledning till tvist mellan arbetsgivare och arbetare, enär de förstnämnda velat göra gällande, att den nya författningen icke vore tillämplig å ifrågavarande arbetsområde, där arbetstiden redan förut, genom en lag den 27 dec. 1910, varit reglerad till högst 9 timmar per dag. — Ett annat fall, som erbjudit speciella svårigheter, har varit regleringen av arbetstiden vid järnvägarna. Utredningen av detta spörsmål har överlämnats

åt en av lika antal arbetsgivar- och arbetarrepresentanter sammansatt yrkeskommitté, efter vars förslag regeringen den 18 okt. och 8 nov. 1919 utfärdat särskilda förordningar i frågan.

Beträffande övertidsarbete har i avvaktan på den internationella arbetskonferensens beslut endast utfärdats en provisorisk förordning, innefattande att sådant arbete blott må förekomma i speciella undantagsfall och mot särskild ersättning för varje timme, varmed den lagstadgade arbetstiden överskrides.

Det sista, som i lagstiftningsväg förekom på detta område under år 1919, var en förordning den 9 december, varigenom de lokala nämnderna för sociala reformer (se sid. 180) bemyndigats ålägga böter åt arbetsgivare, som överträda bestämmelserna om åtta timmars arbetsdag med 25—280 pesetas, vilka böter kunna fördubblas vid förnyad överträdelse. Huruvida denna i och för sig icke alltför avskräckande straffpåföljd skall kunna bliva av någon större effektivitet för lagens efterlevnad, torde, sådana förhållandena i övrigt äro, nog vara tämligen problematiskt.

(Gaceta de Madrid.)

— Levnadskostnader. —

Levnadskostnadsundersökning på landsbygden. Kungl. Maj:t har genom nådigt brev den 10 oktober 1919 uppdragit åt socialstyrelsen att i huvudsaklig överensstämmelse med inom styrelsen uppgjort förslag anordna en undersökning rörande livsmedelsförbrukningen och levnadskostnaderna bland de mindre bemedlade klasserna av landsbygdens befolkning.

För verkställande av förenämnda uppdrag har styrelsen under senare delen av sistlidna år till vissa av lantbrukets organisationer utsänt ett tusental hushållsböcker för fördelning bland för olika orter och socialgrupper representativa mindre bemedlade hushåll på landsbygden. Enligt till styrelsen inkomna nominativa uppgifter hava av de utsända böckerna till och med sistlidna januari placerats 768 böcker, varav genom hushållningssällskapen (huvudsakligen i norra och västra Sverige) 245, Svenska lantarbetsgivareföreningarnas fullmäktige 236, Svenska lantarbetarförbundet 159 samt Sveriges allmänna lantbrukssällskap 128.

De i undersökningen deltagande hushållsföreståndarnas fördelning inom olika landsdelar och socialgrupper framgår av nedanstående tablå.

Hushållsbokförarens yrke	Östra Sverige	Småland o. öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket
Statare	151	33	107	103	14	408
Daglönare (husmän)	7	22	27	28	69	153
Jordtorpare	12	16	9	26	11	74
Yrkesmän och hantverkare . . .	34	27	12	24	36	133
Summa	204	98	155	181	130	768

Bokföringen, som är avsedd att pågå ett helt år, har av tre fjärdedelar av samtliga i undersökningen deltagande påbörjats under november och december sistlidna år, medan övriga bokförare begynt räkenskapsföringen under januari innevarande år.

De kommunala provianteringsråden i Norge. Genom ett regeringsbeslut den 19 dec. 1919 fastställdes vissa ändringar beträffande organisationen av de kommunala myndigheter, som tillsatts för handhavande av prisregleringen under kristiden. Såsom närmare framgår av den i Soc. Medd. för år 1918 (sid. 1270—1279) införda redogörelsen för denna organisation, utgöras det år 1916 upprättade provianteringsdepartementets lokala organ av kommunala provianteringsråd (motsvarande de svenska livsmedelsnämnderna), vilka vid sin sida hava av kommunalstyrelsen utsedda kontrollnämnder med uppgift att utöva den närmaste tillsynen över prisregleringens efterlevnad. Den nu genomförda författningsändringen innebär, att tillsynen över berörda kontrollnämnders verksamhet överflyttats från provianterings- till justitiedepartementet, vilket sistnämnda redan förut genom sin polisinspektör haft ledning av den genom speciella resande inspektörer utövade övervakning-

verksamheten på detta område. I utövandet av sin verksamhet bliva kontrollnämnderna härmed också helt oberoende av provianteringsråden. Hittillsvarande bestämmelser om nämndernas tillsättning, funktionstid o. dyl. förbliva däremot oförändrade, och i ekonomiska frågor hava de fortfarande att hålla sig till provianteringsdepartementet.

(Norsk pristidende.)

Levnadskostnadernas stegring i England. I Sociala Meddelanden har förut (årg. 1919, sid. 737 ff.) lämnats en redogörelse för livsmedelsprisens och levnadskostnadernas stegring i England under tiden från krigsutbrottet till och med oktober månad 1919, varvid särskild uppmärksamhet ägnades åt de beräkningsmetoder, som kommit till användning vid dessa undersökningar. Av nedanstående tabell framgå resultaten av de senast utförda beräkningarna.

	Utgiftsökning i % sedan juli 1914:			
	Livsmedel		Samtliga levnadskostnader	
	Oförändrad standard	Förändrad standard	Oförändrad standard	Förändrad standard
1915: juli	32	—	25	—
1916: juli	61	—	45—50	—
1917: juli	104	—	75—80	—
1918: juli	110	67	100—105	75—80
1919: januari	130	79	120	90
juli	109	97	105—110	100
augusti	117	108	115	110
september	116	103	115	105
oktober	122	113	120	110—115
november	131	119	125	115—120
december	134	116	125	110—115
1920: januari	136	115	125	115

De beräknade kostnaderna för livsmedel stego nästan oavbrutet för varje månad under det senaste halvåret av år 1919. Under det att sålunda livsmedels*priserna* (kol. 1) ökades högst väsentligt, utvisade de verkliga *utgifterna* för livsmedel (kol. 2) under december 1919 och januari 1920 någon tillbakagång, vilket tyder på att konsumenterna av den tilltagande dyrtiden tvingats till att genom en inskränkning eller omläggning av förbrukningen söka mildra trycket av prisstegringen.

De totala levnadskostnaderna beräknas hava stigit vid årsskiftet 1918/19 med 125 % vid oförändrad och 115 % vid förändrad standard.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

7. Genom stark nederbörd hade en älv stigit så, att de för byggandet av en stenbro i älven uppförda byggnadsställningarna voro i fara att spolas bort. Förmannen vid bygget tog därför en arbetare L. med sig för att bärga åtminstone golvplankorna, vilka lågo på underlagsbjälkar lagda tvärs över älven.

L., som gick på övre sidan av ställningen, kunde ej nå den yttersta plankan, vars övre ända av strömmen förts ut över bärbjälken. Förmannen fattade därför andra ändan av plankan för att närma dess övre ända intill L., men kom denna då att sticka ned i vattnet och fördes runt av strömmen, varvid L. erhöll ett slag över armen och föll i forsen. Kamraterna sökte, springande utefter stränderna, förgäves rädda honom. Han återfanns nedanför forsen död.

8. Vid nedblåsning av pipan n:r 2 vid en masugnsanläggning befunno sig vid olyckstillfället en arbetare G. med två kamrater på masugnskransen, sysselsatta med vattenpumpning och avkylning av täckhällarna och gasröret. Blästern hade just avstängts, då en säckning i godsmassan inträffade och brinnande gas med sådan kraft pressades upp i pipan, att täckhällarna lyftes och gasen rusade ut vid sidorna av dessa. G., vilken med en vattenpyts stod vid en glugg i masugnshusets norra långvägg, blev av den utströmmande gasen så svårt bränd, att han senare avled.

9. En arbetare L. hade, antagligen för att smörja, gått in i en kur, vilken som skydd var uppsatt kring en kuggväxel. Härvid hade kläderna fastnat i kuggarna och matats in i växeln varvid bröstet genom åtstramningen intryckts, så att döden inträtt.

10. Vid ett till en gård hörande mindre vattenfall var en ca 15 hkr. turbin inmonterad, vilken genom en 400 meter lång linledning förmedlar kraft till en liten husbehovskvarn och ett tröskverk. Turbinaxeln är vertikal med en diam. av omkring 70 mm. och en höjd av 1·90 meter. Turbinhuset består av ett skjul med endast två och en tredjedels vägg samt golv och tak.

Vid olyckstillfället hade en åttaårig gosse tillsammans med en jämnårig kamrat roat sig med att anbringa ett klädstreck omkring turbinaxeln och till en rulle i en trälåda. Då klädstrecket hoppade av rullen skulle gossen söka lägga dit det på nytt, men snurrades därvid snöret omkring hans hand med påföljd, att han drogs med vid turbinaxelns rotation och slogs därvid mot den 25 cm. från axeln befintliga väggen med så stor kraft, att han omedelbart avled.

11. En arbetare vid en tegelugn hade just tillträtt sitt nattskift och var på väg nedför trappan till undre botten, då han steg miste och störtade ned i hisstrumman, varvid han skadade sig så svårt, att han redan påföljande dag avled.

Hissgrinden, som enligt föreskrift alltid skulle vara nedfälld, var vid olyckstillfället upphalad.

Vid besök å platsen har av vederbörande yrkesinspektör föreskrivits automatiskt höj- och sänkbara hissgrindar, exempelvis enligt den s. k. Salakonstruktionen.

12. Vid ett arbetsställe hade drivremmen till en spåntransportör hoppat av och transportören stannat. En arbetare hade därvid på eget bevåg lagt på remmen, men då det icke lyckades honom att få transportören i gång, steg han upp på drivremmens övre horisontella part för att därifrån söka baxa transmissionen i gång. Därvid råkade han emellertid komma med huvudet mot en ovanför gående rem, vars remskarv var försedd med utstående skruvar. Av dessa blev han så illa sargad, att han påföljande dag avled.

13. En vid ett pappersbruk anställd arbetare K. hade till sysselsättning att sköta massauppta gningsmaskinerna och var han vid olyckstillfället ensam i den lokal, där dessa maskiner äro uppställda, varför ingen varit närvarande och sett, huru vid olyckan tillgått.

Troligen hade K. gått upp på ett över en dynamomaskin uppsatt skyddstak för att pålägga en rem på en remskiva, eller ock har han ämnat hartsa remmen, men därvid med kläderna fastnat på den igång varande axeln och följt med dennas rotation, varvid han blivit ögonblickligen dödad.

Till förekommande av ett återupprepande av olycksfallet föreskrev yrkesinspektören uppsättande av anslag med förbud att under gång pålägga rem för hand.

Arbetsrådets beslut.

Under denna rubrik komma i Sociala Meddelanden i fortsättningen att publiceras endast sådana beslut, som kunna anses vara av särskilt prejudicerande natur eller eljest av större allmänt intresse. En fullständigare samling publiceras genom arbetsrådets försorg separat under titeln »Arbetsrådets beslut» och kan rekvireras hos expeditionen för »Arbetsrådets beslut», Arbetsrådet, Stockholm 2. Ärendena upptagas nedan under samma löpande nummer som i den fullständiga samlingen.

18. Arbetsrådets beslut den 11 december 1919 i anledning av en av direktionen över Allmänna barnbördshuset i Stockholm gjord ansökan om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

Direktionen över Allmänna barnbördshuset i Stockholm har anfört i huvudsak följande:

Den verksamhet, som bedrives vid Allmänna barnbördshuset i Stockholm, upprätthölls ursprungligen genom frivilliga gåvor. Emellertid har barnbördshusets egenskap av privat välgörenhetsinrättning efter hand trätt i bakgrunden, och barnbördshuset har i stället allt mer och mer erhållit karaktären av en genom allmänna medel upprätthållen universitetsklinik för meddelande av undervisning åt medicine studerande. För uppehållande av anstaltens verksamhet har under år 1919 beviljats statsanslag å tillhopa 236 953 kronor. För år 1920 har hittills beviljats 184 853 kronor, vilket belopp icke på långt när täcker utgifterna, vadan ytterligare statsbidrag måste begäras. Vidare har barnbördshusets direktion under hösten 1919 hos Kungl. Maj:t hemställt, att för upprätthållande av barnbördshusets verksamhet under år 1921 måtte beviljas statsbidrag om tillhopa 298 853 kronor. Avkastningen av barnbördshusets egna medel hava vid upprättande av statförslag för ovannämnda år icke kunnat beräknas till högre belopp än omkring 15 000 kronor. — De närmare bestämmelserna angående barnbördshusets nuvarande verksamhet äro meddelade i det av Kungl. Maj:t den 25 februari 1916 utfärdade reglementet. Med hänsyn till nu nämnda förhållanden har det förefallit direktionen, som om barnbördshuset vore att betrakta såsom en statsanstalt och således det vid barnbördshuset bedrivna arbetet jämlikt 1 § d) lagen om arbetstidens begränsning undantaget från nämnda lags tillämpning.

Då emellertid enligt direktionens mening tvekan kan råda i förevarande avseende, har direktionen anhållit, att arbetsrådet måtte avgöra, huruvida arbetet vid barnbördshuset är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning äger tillämpning.

Arbetsrådet förklarar, att det vid Allmänna barnbördshuset i Stockholm bedrivna arbetet icke kan anses hänförligt till sådant arbete, som jämlikt bestämmelserna i 1 § d) lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 är undantaget från nämnda lags tillämpning.

19. Arbetsrådets beslut den 11 december 1919 i anledning av en av Järnbruksförbundet på uppdrag av Forsbacka jernverks aktiebolag gjord framställning om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

Järnbruksförbundet har anfört, att de vid Forsbacka jernverks aktiebolags järnverk anställda verksreparatörerna, elektriska reparatörerna och ugnsmurarna hava sådana arbetsuppgifter, att ifrågavarande arbetare när som helst under dygnet måste kunna utkallas för reparationer i de verk, där nattarbete bedrives, samt att nämnda arbetares verksamhet icke kan koncentreras till viss tid av dygnet. Med hänsyn härtill har Järnbruksförbundet anhållit om arbetsrådets avgörande, huruvida nämnda arbetargruppers arbete är av beskaffenhet att innefattas under bestämmelserna i lagen om arbetstidens begränsning eller om det kan anses vara till sin natur så oregelbundet, att det är att hänföra till sådant arbete, som jämlikt 1 § c) av ovannämnda lag är från lagens tillämpning undantaget.

Arbetsrådet förklarar, att det arbete, som utföres av de vid Forsbacka jernverks aktiebolags järnverk anställda verksreparatörerna, elektriska reparatörerna och ugnsmurarna, icke är av beskaffenhet att vara undantaget från tillämpningen av lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919.

21. Arbetsrådets beslut den 15 december 1919 i anledning av en av Aktiebolaget förenade chokladfabrikerna gjord ansökan om undantag från bestämmelserna i 4 § lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919.

Sökanden har anfört i huvudsak följande:

Sökanden driver i huset med adressnummer 18 vid Fridhemsgatan i Stockholm fabriksrörelse för tillverkning av kakao, choklad, konfektyrer m. m. Vid nu ifrågavarande fabrik äro anställda en nattvakt och en portvakt. Nattvakten har till uppgift att under nattens lopp gå vissa turer genom fabriken och magasinet. Hans tjänstgöringstid har hittills varit förlagd till tiden mellan klockan 6 på eftermiddagen och klockan 6 på förmiddagen varje natt under veckans sju dygn. Mellan inspektionsturerna har nattvakten icke något arbete att förrätta utan får då vila sig, ehuru han icke får lämna fabriksområdet. Portvaktssysslan fullgöres av en kvinna, som har till åliggande att öva tillsyn över den till fabrikslokalerna ledande porten, genom vilken fabrikspersonalen passerar, då den går till och från fabriken. Porten öppnas och stänges inifrån portvaktens bostad.

Under åberopande av, att nattvaktens och portvaktens arbete är av beskaffenhet att medföra synnerligen ringa ansträngning, har sökanden hemställt, att arbetsrådet måtte medgiva, *dels* att nattvakten måtte få tjänstgöra 10 timmar per dygn och 60 timmar per vecka, *dels och* att portvakten måtte få tjänstgöra 10 timmar per dag under veckans fem första söckendagar och 7 timmar under lördagarna.

Över ansökningen hava vederbörande arbetare beretts tillfälle att yttra sig. Något yttrande i ärendet har likväl icke från arbetarna inkommit.

Arbetsrådet finner skäligt, med stöd av 5 § första stycket lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919, medgiva sökanden det undantag från bestämmelserna i 4 § förenämnda lag, att vid sökandens fabrik i huset n:o 18 vid Fridhemsgatan i Stockholm den ordinarie nattvakten må i och för nattvaktstjänst användas till arbete under högst 10 timmar av dygnet och 60 timmar i veckan samt den ordinarie portvakten i och för portvaktstjänst må användas till arbete under högst 10 timmar under var och en av veckans fem första söckendagar, dock under villkor, att portvaktens arbetstid på lördagarna icke må utsträckas utöver 7 timmar och alltså icke må överstiga 57 timmar i veckan.

24. Arbetsrådets beslut den 15 december 1919 i anledning av en av greve Eugène von Rosen å Örbyhus gjord ansökan om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

Sökanden har anfört i huvudsak följande:

Sökanden är ägare av Örbyhus gods med därtill hörande Kjetslinge såg i Vendels socken av Uppsala län. Godsets areal utgör omkring 2 400 tunnland åker, till största delen under eget bruk. Vid Kjetslinge såg avverkas årligen omkring 7 500 egna timmer och omkring 1 500 timmer åt kringboende befolkning. Det för sökandens egen räkning försågade virket användes i första rummet till nybyggnader och reparationer å godsets gårdar, hemman, torp och lägenheter. Eventuellt överblivet virke försäljes dels i trakten och dels i Uppsala. Bakar, ribb och sågspån förbrukas av godsets kraftcentral, som driver sågen ävensom godsets kvarn och elektricitetsverk. För att möjliggöra att kombinera sågningen med vintermälden ävensom att vid sågen bereda sysselsättning åt från jordbruket ledig arbetskraft drives sågen endast under tiden mellan mitten av januari och mitten av maj. I sågen arbetar endast sådan personal, som eljest användes i jordbruket. Under sågningstiden användas i sågen en sågarförman och fyra arbetare samt utanför sågen för släpning, stapling m. m., tre man.

Under hänvisning till vad sålunda anförts har sökanden anhållit om arbetsrådets avgörande, huruvida lagen om arbetstidens begränsning är tillämplig på Kjetslinge såg eller icke.

I ärendet har utredning verkställts genom yrkesinspektionens försorg. Härvid har upplysts, *att* sågen vid Kjetslinge består av en ram, mindre kantverk och kapsåg, *att* sågen tillika med godsets kvarn drives direkt från en cirka 250 hästkrafters ångmaskin samt *att* sågen huvudsakligen användes för godsets behov av virke och under sågning, som i allmänhet äger rum under vintermånaderna, betjänas av från jordbruket ledig arbetskraft.

Arbetsrådet finner, att den vid Kjetslinge såg å Örbyhus gods bedrivna rörelsen måste anses utgöra en till jordbruk hörande binäring, vilken icke bedrives såsom självständigt företag. På grund härav förklarar arbetsrådet, med stöd av bestämmelserna i 1 § h) lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919, att det vid Kjetslinge såg bedrivna arbetet icke är att hänföra till sådant arbete, varå nämnda lag om arbetstidens begränsning äger tillämpning.

25. Arbetsrådets beslut den 15 december 1919 i anledning av en av friherre C. G. Wrangel å Häckeberga gjord ansökan om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

Sökanden har anfört i huvudsak följande:

Sökanden är ägare av egendomen Häckeberga, som i areal innehåller cirka 5 000 hektar, varav cirka 2 000 hektar utgöra skogsmark och återstoden åker och äng samt impedimenter. Å egendomen finnes ett sågverk med en ramsåg, en blocksåg, två cirkelsågar, en bandsåg och en kapsåg. Sågen användes uteslutande för förädling av produkter från sökandens eget skogsbruk, vilka produkter dels försäljas, dels användas till nybyggnader eller reparationer å egendomen Häckeberga. Vid sågverket användas nästan uteslutande samma arbetare, vilka under de tider av året, då sågen icke drives, användas till skogsarbete å egendomens skogar. Med hänsyn härtill är rörelsen vid sågen enligt sökandens mening att betrakta antingen såsom skogsarbete eller såsom binäring till skogsbruk. Antalet arbetare i sågen är i medeltal åtta.

Under hänvisning till vad sålunda anförts har sökanden anhållit om arbetsrådets avgörande, huruvida arbetet i nu ifrågavarande sågverk är att hänföra till sådant arbete, varå lagen om arbetstidens begränsning äger tillämpning.

I ärendet har utredning verkställts genom yrkesinspektionens försorg. Härvid har upplysts, *att* sökanden ej själv driver jordbruk, enär alla till egendomen hörande gårdar äro utarrenderade, *att* sökanden driver skogsbruk, vid vilket sysselsättas omkring 25 fasta arbetare samt *att* det i ärendet ifrågakomna sågverket under de tider, då detsamma är i gång, sysselsätter 8 man av de nyssnämnda 25 fasta arbetarna.

Arbetsrådet finner utrett, att sökanden icke å egendomen Häckeberga bedriver jordbruk. Med hänsyn härtill kan den rörelse, som bedrives vid sökandens å egendomen belägna sågverk, icke anses utgöra binäring till jordbruk. På grund härav förklarar arbetsrådet, med stöd av bestämmelserna i 1 § lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919, att det vid förenämnda sågverk bedrivna arbetet är att hänföra till sådant arbete, varå lagen om arbetstidens begränsning äger tillämpning.

31. Arbetsrådets beslut den 18 december 1919 i anledning av en av Ångfartygsaktiebolaget Gotland gjord ansökan om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

Sökanden har anfört i huvudsak följande:

Sökanden uppehåller regelbunden ångbåtsförbindelse mellan Sveriges fastland och Gottland. För utförande av det för denna ångbåtsförbindelse erforderliga stuveriarbetet har sökanden i Visby anställt ett fast arbetslag på omkring 20 man. Nämnda arbetslags verksamhet omfattar kolning, lastning, lossning, behandling av fraktgods, ilgods, resgods och post samt andra arbeten för bolagets trafik och rörelse. På grund av väderleksförhållandena kan sjöfartens gång ej erhålla den regelbundenhet, som är avsedd, utan båtturerna kunna förskjutas, så att två eller flera båtar måste expedieras tätt efter varandra i stället för med bestämda mellantider. Härvid uppstår beträffande stuveriarbetet arbetsledighet under vissa dagar men övertidsarbete å andra. Härjämte är den del av godstrafiken, som motsvarar vagnslastgods, i huvudsak koncentrerad på höst- och vårmånaderna men bortfaller till större delen under sommarmånaderna. Under vintern är nu ifrågavarande del av godstrafiken koncentrerad på två dagar i veckan, enär godsmängden denna årstid ej räcker till att fylla det lastrum, som dagliga turer skulle kräva. Jämväl av denna anledning måste arbetstiden bliva ojämn.

Under åberopande av vad sålunda anförts har sökanden anhållit, att arbetsrådet måtte förklara, att det arbete, som utföres av sökandens omförmälda fasta arbetslag i Visby, till sin natur är så oregelbundet, att det icke kan förläggas till bestämda tider, och att ifrågavarande arbete följaktligen icke är att hänföra till sådant arbete, varå lagen om arbetstidens begränsning äger tillämpning.

Över ansökningen hava vederbörande arbetare yttrat sig, varjämte särskilda yttranden i ärendet avgivits av Svenska transportarbetareförbundet och av nämnda förbunds avdelning n:o 118 i Visby.

Arbetsrådet finner, att det arbete, som utföres av det i ärendet ifrågakomna, av Ångfartygsaktiebolaget Gotland i Visby anställda fasta arbetslaget, icke kan anses vara till sin natur så oregelbundet, att det icke kan förläggas till bestämda tider. På grund härav förklarar arbetsrådet, att nämnda arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

33. Arbetsrådets beslut den 18 december 1919 i anledning av en av port- och nattvakterna vid Norrköpings stads arbets- och försörjningsanstalt, Sandbyhov, Axel Johnsson och Alfred Nilson, gjord ansökan om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

Sökandena hava anhållit, att arbetsrådet måtte avgöra, huruvida det arbete, som utföres av dem i egenskap av port- och nattvakter vid Norrköpings stads arbets- och försörjningsanstalt, Sandbyhov, är att hänföra till sådant arbete, varå lagen om arbetstidens begränsning äger tillämpning.

I ärendet har yttrande avgivits av Norrköpings stads fattigvårdsstyrelse.

Arbetsrådet förklarar, att det arbete, som utföres av sökandena i deras egenskap av port- och nattvakter vid Norrköpings stads arbets- och försörjningsanstalt, Sandbyhov, är att hänföra till sådant arbete, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

40. Arbetsrådets beslut den 22 december 1919 i anledning av en av Malmö stads avlöningsnämnd gjord ansökan om utlåtande i fråga rörande tillämpningen av lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919.

Sökanden har anfört följande:

Vid Malmö stads spårvägar är den ordinarie trafikpersonalens arbete indelat i fyra ungefär lika långa pass dagligen under tiden mellan klockan 5·30 förmiddagen och klockan 12 midnatt. Den sammanlagda arbetstid, som enligt denna passindelning åligger varje ordinarie funktionär inom trafikpersonalen, är under en tidrymd av tre veckor icke längre, än att den motsvarar 48 timmar i veckan.

Sökanden har anhållit, att arbetsrådet måtte avgöra, huruvida det arbete, som på sålunda angivet sätt utföres av den ordinarie trafikpersonalen, är att anse som arbete med regelbunden skiftindelning.

I ärendet hava förhandlingar hållits inför arbetsrådet mellan representanter för Malmö stads avlöningsnämnd och representanter för Svenska kommunalarbetareförbundet.

Arbetsrådet avgiver det utlåtande, att det arbete, som på i ansökningen angivet sätt utföres av den ordinarie trafikpersonalen vid Malmö stads spårvägar, är hänförligt till sådant arbete med regelbunden skiftindelning, som avses i 4 § andra stycket lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919.

43. Arbetsrådets beslut den 22 december 1919 i anledning av en av drätselkammaren i Varberg gjord ansökan om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

Sökanden har anfört i huvudsak följande:

Vid Varbergs stads vattenledningsverk äro anställda två arbetare, nämligen en maskinist, som är stationerad vid vattenledningens pumpstation å hemmanet Åby kvarn i Träslövs socken, och en förledningsmontör, som har sin verksamhet förlagd till staden. Förutom nämnde maskinist finnes icke någon arbetare anställd vid pumpstationen. Då maskinisten sålunda arbetar ensam ute på landet, synes det tveksamt, huruvida han skall vara underkastad lagen om arbetstidens begränsning på den grund, att inom staden andra arbetare äro hos staden anställda.

Under hänvisning till vad sålunda anförts, har drätselkammaren anhållit om arbetsrådets avgörande, huruvida ifrågavarande maskinists arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning äger tillämpning.

Arbetsrådet finner, att Varbergs stads vattenledning jämte den till densamma hörande pumpstationen å hemmanet Åby kvarn i Träslövs socken tillsammans utgöra en sådan rörelse, som avses i 1 § 1) lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919. Då ifrågavarande rörelse måste anses vara bedriven i Varbergs stad, vars mantalsskrivna folkmängd överstiger 1 500, förklarar arbetsrådet, att lagen om arbetstidens begränsning äger tillämpning jämväl å det arbete, som utföres av den vid förenämnda pumpstation anställde maskinisten.

48. Arbetsrådets beslut den 22 december 1919 i anledning av en av Ljusne-Woxna aktiebolag gjord ansökan om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

Sökanden har anfört följande:

Vid Ljusne bruk bedrives milkolning. Ifrågavarande kolning utföres på samma sätt som milkolning i skogen med den skillnaden, att utom skogsved även kolas ribbved samt att kolarna bo i fasta bostäder i stället för i kojor. Då enligt bestämmelserna i 1 § g) lagen om arbetstidens begränsning den verkliga skogskolningen är undantagen från nämnda lags tillämpning, synes det sökanden, att jämväl den nu ifrågavarande, vid bruket bedrivna kolningen bör vara undantagen från lagen. Emellertid anhåller sökanden om arbetsrådets avgörande, huruvida sagda milkolning faller under lagens bestämmelser eller icke.

I ärendet hava vederbörande arbetare lämnats tillfälle att yttra sig, utan att dock något yttrande från dem inkommit till arbetsrådet.

Arbetsrådet finner, med stöd av bestämmelserna i 1 § g) lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 samt vad som förekommit under förarbetena till nämnda lag, att den i ärendet ifrågakomna, vid Ljusne bruk bedrivna milkolningen icke kan anses hänförlig till sådan under skogsarbete inbegripen kolning, som i sagda lagrum omförmäles. På grund härav förklarar arbetsrådet, att lagen om arbetstidens begränsning äger tillämpning på förevarande milkolning.

54. Arbetsrådets beslut den 22 december 1919 i anledning av en av Ljusne—Woxna aktiebolag gjord ansökan om undantag från bestämmelserna i 4 § lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919.

Sökanden har anfört följande:

Under innevarande år har sökanden vid Gullgruva i Skogs socken anlagt en mindre vattenkraftstation om 25 hästkrafter. Ifrågavarande kraftstation levererar kraft för belysning och tröskning till en del på platsen belägna skogsarbetarboställen och torp ävensom till en landstinget tillhörig uppfostringsanstalt för vanartiga barn. Till stationen äro för närvarande anslutna 50 glödlampor. Stationen går icke i kontinuerlig drift utan är i verksamhet endast när med hänsyn till belysning eller tröskning så påkallas. Tillsynen över kraftstationen utövas av en skogsarbetare Lund, vilken i övrigt utför skogsarbete. Vid särskilda tillfällen, exempelvis vid tröskning, torde det vara erforderligt, att bemälde Lund tillser kraftturbinen under längre tid än vad enligt lagen om arbetstidens begränsning är medgivet. Under hänvisning till vad sålunda anförts anhåller sökanden om det undantag från bestämmelserna i nämnda lag, som må kunna möjliggöra, att Lund i fortsättningen liksom hittills ensam får sköta den ifrågavarande kraftstationen.

Över ansökningen hava vederbörande arbetare beretts tillfälle att yttra sig, utan att dock något yttrande från dem inkommit till arbetsrådet.

Arbetsrådet finner utrett, att i regel endast en arbetare användes till arbete i den rörelse, som av sökanden bedrives vid vattenkraftstationen i Gullgruva i Skogs socken. Med hänsyn härtill är lagen om arbetstidens begränsning för närvarande icke tillämplig å ifrågavarande rörelse. Vid sådant förhållande finner arbetsrådet ansökningen icke föranleda något vidare yttrande.

62. Arbetsrådets beslut den 22 december 1919 i anledning av en av Aktiebolaget J. A. Wettergren & C:o, Aktiebolaget Moresco, Aktiebolaget Béve & C:os kappfabrik, Konfektionsaktiebolaget Lesslie, firman Fougstedts kappfabrik, firman Eric Wallborg & C:o kappfabrik, Aktiebolaget svenska kappfabriken och Aktiebolaget Uppsala

kappfabrik gjord ansökan om utlåtande i fråga rörande tillämpningen av lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919.

Sökandena hava anfört i huvudsak följande:

Sökandena bedriva fabriksmässig tillverkning av artiklar för dam- och flickkonfektion. De av sökandena tillverkade artiklarna äro säsongvaror. På grund härav inkomma till sökandena strax före varje säsong order i större omfattning, än vad som är fallet under övriga tider på året. De årligen återkommande säsongerna utgöra högst tre månader på våren och högst tre månader på hösten. Under dessa säsonger nödgas sökandena använda övertidsarbete för att kunna fullgöra de inkomna orderna. Omfattningen av ifrågavarande övertidsarbete är ganska växlande och omöjlig att på förhand beräkna. Under varje säsong förekommer emellertid något övertidsarbete. För sökandena är det av stor betydelse att i och för det hopade arbetet under säsongerna kunna använda sig av den möjlighet till övertidsarbete, som bestämmelserna i 7 § lagen om arbetstidens begränsning erbjuda. Det synes sökandena givet, att bestämmelserna i nämnda paragraf äro tillämpliga på förevarande övertidsarbete, då den periodiska ökningen av efterfrågan väl måste anses utgöra ett sådant »särskilt förhållande», som i paragrafen omförmäles, oavsett att nämnda ökning av efterfrågan i viss mån kan förutses på förhand. Då emellertid från visst håll yppats tvekan, huruvida bestämmelserna i lagens 7 § äro tillämpliga på övertidsarbete, som föranletts av de i ansökningen omförmälda orsaker, anhålla sökandena om arbetsrådets utlåtande i denna fråga.

Arbetsrådet avgiver det utlåtande, att bestämmelserna i 7 § lagen om arbetstidens begränsning äga tillämplighet vid de växlingar i sökandenas produktion, som i ansökningen omförmälas.

70. Arbetsrådets beslut den 29 december 1919 i anledning av en av magistraten i Stockholm gjord ansökan om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

Sökanden har anfört följande:

För skötseln av värmeledningsanläggningen i Stockholms stads rådhus äger Stockholms magistrat anställa eldare till erforderligt antal. För närvarande finnas av magistraten anställda fyra eldare. Härjämte har magistraten antagit en kvinnlig portvakt, som har i uppdrag att under de tider, då rådhusets huvudingång är stängd, framsläppa trafikanter genom en sidoingång, belägen invid en åt henne upplåten bostadslägenhet inom rådhuset.

Under hänvisning till vad sålunda anförts har sökanden anhållit om arbetsrådets avgörande, huruvida det arbete, som åligger nu ifrågavarande arbetstagare, är att hänföra till sådant arbete varå lagen om arbetstidens begränsning äger tillämpning.

Arbetsrådet finner, att den av magistraten och rådhusrätten i Stockholm inom Stockholms stads rådhus utövade verksamheten icke kan anses hänförlig varken till sådan rörelse, som omförmäles i 1 § 1) lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919, eller till sådant arbetsföretag, som avses i 1 § 2) samma lag. På grund härav förklarar arbetsrådet, att det arbete, som utföres av de i ansökningen omnämnda eldare och portvakt, icke är att hänföra till sådant arbete, varå lagen om arbetstidens begränsning äger tillämpning.

71. Arbetsrådets beslut den 29 december 1919 i anledning av en av Sundsvalls stads renhållningsverk gjord ansökan om undantag från bestämmelserna i 4 § lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919.

Sökanden har anfört i huvudsak följande:

Det av sökanden bedrivna gaturenhållningsarbetet kan, synnerligast vintertiden, icke lämpligen avslutas, förrän gator och vägar blivit försatta i trafikabelt skick. Särskilt stora svårigheter uppstå härvidlag vid mera betydande snöfall. Vid dylika tillfällen anställas visserligen extra arbetare, men renhållningsverkets ordinarie manskap måste då tjänstgöra som lagbasar, enär de extra arbetarna ej äga tillräcklig lokalkännedom. I fråga om de extra arbetarna torde det vara tillräckligt att begagna sig av det övertidsarbete, som 7 § i lagen om arbetstidens begränsning medgiver. Beträffande de ordinarie arbetarna synes det däremot nödvändigt att erhålla rätt till visst undantag från lagens bestämmelser.

Vid renhållningsverkets latrinhämtning förekommer det emellanåt, att budning för dagen verkställts för ett så stort antal kärl, att de härför avsedda hämtningsmännen icke kunna utföra arbetet inom i lagen angiven tid. Lika ofta inträffar det emellertid, att antalet för dagen budade kärl ej är större, än att arbetet kan utföras på 5 eller 6 timmar. Arbetet vid latrinhämtningen är således oregelbundet och påkallar på grund härav undantag från bestämmelserna i lagen.

Sökanden avlönar tre kvinnliga vakter, som tjänstgöra vid stadens bekvämlighetsinrättningar, samt en telefonvakt, vilken är anställd vid åkarestationen. Då ifrågavarande personers arbete medför synnerligen ringa ansträngning, synas de böra undantagas från lagens tillämpning.

På grund av vad sålunda anförts har sökanden anhållit, att med avseende på renhållningspersonalen »dispens måtte beviljas från lagens 4 § och att i dess ställe 5 § sista stycket måtte få tillämpas», samt att de tre nämnda vakterna vid bekvämlighetsinrättningarna ävensom telefonvakten vid åkarestationen måtte undantagas från lagens tillämpning.

Över ansökningen har yttrande avgivits av Svenska kommunalarbetareförbundets styrelse.

Arbetsrådet finner skäligt, med stöd av bestämmelserna i 5 § tredje stycket lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919, medgiva, att de hos renhållningsverket i Sundsvall anställda ordinarie arbetarna må under tiden från och med november månad till och med april månad i och för gaturenhållning användas till arbete under annan arbetstid än i 4 § nämnda lag stadgas, såvitt därigenom icke sammanlagda arbetstiden för en tidrymd av fyra veckor blir längre, än att den motsvarar 48 timmar i veckan.

Härjämte finner arbetsrådet, med stöd av bestämmelserna i 5 § första stycket ovan åberopade lag, skäligt medgiva, att de i ärendet ifrågakomna tre vakterna vid bekvämlighetsinrättningarna ävensom vakten vid åkarestationen må i och för dem åliggande vakttjänstgöring användas till arbete under högst 10 timmar av dygnet och 60 timmar i veckan.

Sökandens anhållan om undantag från lagens bestämmelser för latrinhämtningsarbete finner arbetsrådet icke skäl bifalla.

Understödsverksamheten för arbetslösa.

Under *december* månad 1919 har understöd till arbetslösa enligt kungl. kungörelserna den 19 maj 1916 och 16 augusti 1918 utbetalts å följande orter med nedan angivna belopp:

	Summa, kr.	Därav in natura, kr.
Södertälje	9 682	—
Uppsala	57	—
Nyköping	10 241	—
Oxelösund	409	409
Kristianstad	339	—
Hälsingborg	486	—
Ystad	1 943	—
Lund	1 624	—
Örgryte	210	—
Trollhättan	458	—
Örebro	1 280	1 280
Arbrå	270	—
Karlskoga	809	—
Umeå	57	—
Luleå	1 208	883
Juckasjärvi	3 204	—
Summa dec. 1919	32 277	2 572
» nov. »	2 617	376
» dec. 1918	323 271	1 409

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

December månad år 1919.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigare resultat under december månad.

Översikt av verksamheten under *december* månad år 1919.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 014	1 497	1 320	2 003	2 341	1 773	**4 017**	**3 838**	**3 093**
Stockholms län	1 909	386	343	120	204	79	**2 029**	**590**	**422**
Uppsala stad och län	301	151	111	121	170	118	**422**	**321**	**229**
Södermanlands län	242	110	89	67	78	46	**309**	**188**	**135**
Östergötlands län	405	192	143	192	205	130	**597**	**397**	**273**
Norrköping	298	205	177	107	138	86	**405**	**343**	**263**
Jönköpings län	113	67	38	48	96	36	**161**	**163**	**74**
Kronobergs län	56	31	14	49	61	33	**105**	**92**	**47**
Norra Kalmar län	34	22	16	29	28	24	**63**	**50**	**40**
Södra Kalmar län	57	81	63	26	50	17	**83**	**131**	**80**
Gottlands län	46	23	18	29	30	11	**75**	**53**	**29**
Blekinge län	328	177	133	144	212	104	**472**	**389**	**237**
Kristianstads län	191	185	122	111	219	102	**302**	**404**	**224**
Malmöhus län: Malmö	531	419	293	579	1 415	573	**1 110**	**1 834**	**866**
Malmöhus län: Lund	254	105	98	48	54	30	**302**	**159**	**128**
Malmöhus län: Landskrona	69	49	44	19	29	14	**88**	**78**	**58**
Malmöhus län: Hälsingborg	264	119	113	144	134	111	**408**	**253**	**224**
Malmöhus län: Ystad	193	47	37	47	45	28	**240**	**92**	**65**
Malmöhus län: Trälleborg	110	68	67	18	24	14	**128**	**92**	**81**
Malmöhus län: Eslöv	108	93	73	24	46	21	**132**	**139**	**94**
Malmöhus län: Skurup	32	31	27	14	28	9	**46**	**59**	**36**
Hallands län	113	94	58	31	88	19	**144**	**182**	**77**
Göteb. o. Bohus län	153	102	68	92	112	46	**245**	**214**	**114**
Göteborg	1 159	1 165	1 044	584	1 016	500	**1 743**	**2 181**	**1 544**
Älvsborgs län	252	145	137	16	76	14	**268**	**221**	**151**
Skaraborgs län	169	129	73	119	238	76	**288**	**367**	**149**
Värmlands län	72	59	55	51	80	47	**123**	**139**	**102**
Örebro län	296	213	170	194	325	155	**490**	**538**	**325**
Västmanlands län	254	136	102	97	167	82	**351**	**303**	**184**
Kopparbergs län	268	83	75	113	175	96	**381**	**258**	**171**
Gävle stad och län	162	122	120	95	101	86	**257**	**226**	**206**
Västernorrlands län	124	103	99	29	50	22	**153**	**153**	**121**
Jämtlands län	102	52	42	87	130	59	**189**	**182**	**101**
Västerbottens län	126	61	57	85	94	55	**211**	**155**	**112**
Norrbottens län	74	58	50	84	133	75	**158**	**191**	**125**
Tillsammans dec. 1919	**10 879**	**6 580**	**5 489**	**5 616**	**8 395**	**4 691**	**16 495**	**14 975**	**10 180**
» nov. 1919	*14 229*	*8 956*	*7 217*	*8 598*	*11 178*	*6 358*	*22 827*	*20 134*	*13 575*
» dec. 1918	11 789	7 567	6 482	10 249	8 281	5 433	22 038	15 848	11 915
» » 1917	11 880	11 280	9 080	6 174	5 925	4 222	18 054	17 205	13 302
» » 1916	8 585	8 866	6 629	5 749	5 860	4 024	14 334	14 726	10 653

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Tillsatta platser
Jordbruk m. m.	1 905	1 464	943	247	765	158	**2 152**	**2 229**	**1 101**	97	49
därav arbetssökande personer	1 668			235			**1 903**				
Skogshushållning	292	334	288	—	3	3	**292**	**337**	**291**	87	86
därav arbetssökande personer	278			—			**278**				
Gruvdrift och malmförädling	100	14	14	—	—	—	**100**	**14**	**14**	714	100
därav arbetssökande personer	90			—			**90**				
Industri och hantverk m. m.	3 780	1 297	1 088	477	508	246	**4 257**	**1 805**	**1 334**	236	74
därav arbetssökande personer	2 918			357			**3 275**				
Handel och samfärdsel	1 088	894	637	721	1 332	617	**1 809**	**2 226**	**1 254**	81	56
därav arbetssökande personer	929			624			**1 553**				
Husligt arbete	—	2	1	4 040	5 676	3 619	**4 040**	**5 678**	**3 620**	71	64
därav arbetssökande personer	—			2 485			**2 485**				
Allmän o. litterär verksamhet	23	24	20	69	104	42	**92**	**128**	**62**	72	48
därav arbetssökande personer	17			60			**77**				
Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3 691	2 551	2 498	62	7	6	**3 753**	**2 558**	**2 504**	147	98
därav arbetssökande personer	2 578			48			**2 621**				
Summa för dec. 1919	**10 879**	**6 580**	**5 489**	**5 616**	**8 395**	**4 691**	**16 495**	**14 975**	**10 180**	110	68
därav arbetssökande personer	**8 473**			**3 809**			**12 282**				

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
	Dec. 1918	Nov. 1919	Dec. 1919	Dec. 1918	Nov. 1919	Dec. 1919
Jordbruk och skogshushållning m. m.						
Män	132	137	*122*	80	80	*68*
Kvinnor	70	41	*32*	43	28	*21*
Tillsammans	**116**	**110**	***95***	**70**	**65**	***54***
Övriga näringsgrenar						
Män	163	173	*182*	87	81	*89*
Kvinnor	128	82	*70*	67	61	*59*
Tillsammans	**143**	**114**	***113***	**76**	**68**	***71***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	156	159	*165*	86	81	*83*
Kvinnor	124	77	*67*	66	57	*56*
Tillsammans	**139**	**113**	***110***	**75**	**67**	***68***

Beträffande dessa relationstals innebörd för bedömandet av läget på den svenska arbetsmarknaden i dess helhet under december 1919 hänvisas till den första uppsatsen i häftet, vilken i detta hänseende lämnar utförligare besked.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 603 platser, varav 475 manliga och 128 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 726, 564 och 162 samt under nästlidna månad resp. 1 284, 1 034 och 250.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala stad och län			Södermanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	21	—	—	467	276	207	82	47	22	55	57	38
Därav kvinnor	4	—	—	15	10	17	9	12	5	6	4	1
B Skogshushållning	—	—	—	78	55	44	—	5	5	5	6	5
II. Gruvdrift o. malmförädling	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	13	4	4	11	1	1	7	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	4	4									
B Metall- och maskinindustri	171	88	49	287	3	3	5	1	1	22	6	6
Därav kvinnor	27	9	7									
C Trävaruindustri	12	11	8	20	3	3	3	—	—	7	—	—
Därav kvinnor												
D Byggnadsverksamhet	541	96	85	316	13	12	21	1	1	23	1	1
E Läder-, hår-, gummi o. d. industri	3	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
F Textilindustri	3	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	—	—	9	—	—						
G Beklädnadsindustri	62	57	44	14	2	1	—	2	1	—	—	—
Därav kvinnor	54	57	44				—	1	1			
H Närings- o. njutningsämnesindustri	283	296	259	11	2	2	6	4	3	2	—	—
Därav kvinnor	45	50	34				1	1	1			
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	15	23	18	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	12	20	17									
J Trämasse- o. pappersindustri	9	27	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	8	25	22									
K Grafisk industri	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	1	—									
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	80	27	22	26	2	—	14	3	3	15	7	5
Därav kvinnor	—	3	—									
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	91	15	7	13	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	59	12	6									
B Butiks- och magasinspersonal	157	208	168	25	8	7	6	4	3	1	1	1
Därav kvinnor	47	72	51	1	—	—	3	4	3			
C Hotell-, kafé och restaurangrörelse	196	305	194	11	16	8	8	8	6	1	3	3
Därav kvinnor	178	297	187	8	16	8	8	6	4	1	3	3
D Landtransport	94	162	87	33	10	9	9	6	4	12	6	4
Därav kvinnor	4	14	2				—	2	2	1	2	1
E Vattentransport	25	—	—	15	1	1	—	—	—	11	1	1
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	1	56	51	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	55	50									
V. Husligt arbete	1 500	1 666	1 326	85	125	53	99	144	102	59	69	41
Därav kvinnor	1 500	1 666	1 326	85	125	53	99	144	102	59	69	41
VI. Allmän och litterär verksamhet	62	58	22	2	3	1	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	54	52	20	2	3	1	1	—	—			
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	715	733	724	603	70	70	161	96	78	96	31	30
Därav kvinnor	8	4	3									
Summa för dec. månad år 1919	4 017	3 838	3 003	2 029	590	422	422	321	229	309	188	135
Därav kvinnor	2 003	2 341	1 773	120	204	79	121	170	118	67	78	46
» » » månad år 1918	3 873	3 705	2 920	848	667	502	331	273	212	281	241	156
Därav kvinnor	1 709	2 080	1 470	158	228	117	85	130	96	76	110	50

Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			Gottlands län			
Norrköping			Övriga anstalter															
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																		I.
96	34	31	182	131	78	47	49	22	14	28	3	37	58	22	20	22	14	A
8	4	3	24	31	13	5	21	4	3	11	—	3	17	3	—	7	—	
4	6	6	25	35	29	10	9	9	—	—	—	4	16	16	—	—	—	B
—	—	—	8	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
1	2	2	6	—	—	1	—	—	—	—	—	6	—	—	6	6	4	A
9	9	3	18	8	7	7	9	3	1	3	1	2	—	—	—	—	—	B
—	1	1																
20	3	2	7	4	4	1	6	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	C
61	41	28	54	6	6	9	4	—	3	3	3	14	27	25	—	1	—	D
—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	E
			4	—	—													
28	7	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	F
15	5	2																
5	7	7	5	3	2	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	G
3	7	7	5	3	2				1	1	1							
18	2	2	9	2	2	1	—	—	2	—	—	2	3	3	—	—	—	H
9	—	—	3	1	1													
1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—	I
1	—	—										2	2	2				
2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	J
5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K
5	1	1	8	3	2	3	1	1	—	—	—	7	1	1	1	—	—	L
																		IV.
1	—	—	10	2	1	3	1	1	1	1	1	—	—	—	2	—	—	A
			4	1	1	1	—	—	1	1	1				1	—	—	
3	9	5	7	5	3	—	4	2	6	1	1	—	—	—	1	—	—	B
1	4	—	5	5	3	—	1	1	4	—	—							
9	10	7	17	14	11	3	10	2	1	2	2	5	6	6	6	4	3	C
7	9	6	15	13	10	1	9	1	1	2	2	5	6	6	5	3	3	
20	13	8	15	10	10	—	1	—	3	1	1	3	2	2	1	—	—	D
1	1	—	—	1	1													
7	18	18	13	—	—	2	—	—	—	—	—	5	3	3	—	—	—	E
—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	F
—	2	—																
28	105	67	128	138	89	40	60	29	39	46	29	45	58	30	23	20	8	V.
28	105	67	128	138	89	40	60	29	39	46	29	45	58	30	23	20	8	
—	—	—	1	9	7	1	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	VI.
			1	9	7	1	5	1										
87	77	75	77	26	26	32	4	4	34	5	5	14	10	10	15	—	—	VII.
34	—	—	3	3	3													
405	343	263	597	397	278	161	163	74	105	92	47	146	181	120	75	53	29	
107	138	86	192	205	130	48	96	36	49	61	33	55	78	41	29	30	11	
1 521	520	365	855	590	439	235	201	146	81	62	40	187	138	113	81	73	48	
939	294	184	309	276	168	96	87	60	32	34	18	54	57	44	18	35	12	

Yrkesgrupper	Blekinge län			Kristianstads län			Malmöhus					
							Malmö			Hälsingborg		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	62	116	42	122	202	88	68	174	29	50	35	30
Därav kvinnor	17	57	14	17	76	16	15	80	3	3	2	2
B Skogshushållning	1	25	25	7	24	20	1	5	5	1	10	10
Därav kvinnor										—	3	3
II. Gruvdrift o. malmförädling	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	80	—	—	12	6	4	1	—	—	9	—	—
B Metall- och maskinindustri	9	—	—	1	2	1	46	33	17	20	1	1
Därav kvinnor							1	18	5			
C Trävaruindustri	1	1	1	—	—	—	7	5	4	1	—	—
Därav kvinnor							—	1	—			
D Byggnadsverksamhet	18	3	2	10	1	1	148	28	27	46	20	20
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	9	5	4	3	—	—
Därav kvinnor							4	4	4			
F Textilindustri	—	—	—	1	—	—	6	5	—	5	—	—
Därav kvinnor							5	5	—	4	—	—
G Beklädnadsindustri	1	—	—	16	10	10	31	86	19	11	—	—
Därav kvinnor	1	—	—	10	10	10	29	84	17	10	—	—
H Närings- o. njutningsämnesindustri	1	10	8	9	1	1	63	20	6	7	2	2
Därav kvinnor	—	1	—	4	1	1	46	16	4	1	2	2
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	6	1	—	6	8	8
Därav kvinnor							6	1	—			
J Trämasse- o. pappersindustri	1	—	—	—	—	—	1	27	1	—	—	—
Därav kvinnor							—	27	1			
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	1	18	3	—	—	—
Därav kvinnor							—	18	3			
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	7	4	4	—	—	—	51	36	25	16	6	6
Därav kvinnor							8	28	17	2	—	—
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	17	9	2	1	—	—
Därav kvinnor							12	—	—	1	—	—
B Butiks- och magasinspersonal	11	11	10	1	1	1	54	96	35	3	8	6
Därav kvinnor	7	4	4	1	1	1	28	88	24	3	8	6
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	14	29	14	18	40	16	35	71	27	17	14	10
Därav kvinnor	13	29	14	18	40	16	32	69	26	16	14	10
D Landtransport	18	20	10	—	—	—	25	210	27	13	9	8
Därav kvinnor	1	3	1				4	153	11			
E Vattentransport	30	2	2	2	—	—	29	—	—	23	6	6
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	105	118	71	61	91	58	375	824	456	102	104	87
Därav kvinnor	105	118	71	61	91	58	375	824	456	102	104	87
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	—	—	—	3	4	2	2	1	1
Därav kvinnor							3	4	2	1	1	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	113	50	48	42	26	24	133	176	176	51	29	29
Därav kvinnor							11	—	—	1	—	—
Summa för dec. månad år 1919	472	389	237	302	404	224	1 110	1 834	866	408	253	224
Därav kvinnor	144	212	104	111	219	102	579	1 415	573	144	134	111
» » » månad år 1918	532	397	307	302	383	217	2 001	1 613	1 269	648	303	251
Därav kvinnor	208	197	144	129	204	97	1 047	1 043	761	257	172	126

län	Övriga anstalter			Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			Skaraborgs län			
							Göteborg			Övriga anstalter									
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																			I.
	221	255	168	45	62	17	78	85	27	96	92	49	10	16	8	101	140	44	
	19	57	14	4	20	1	2	51	3	29	19	7	2	6	2	5	53	5	*A*
	—	—	—	4	22	19	—	1	—	2	4	4	—	—	—	8	5	3	*B*
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	II.
																			III.
	10	1	1	4	—	—	23	7	7	1	—	—	3	—	—	4	2	2	*A*
	32	3	2	9	7	3	106	61	44	4	—	—	13	3	1	—	1	—	*B*
							—	2	—										
	12	1	1	10	—	—	12	12	10	2	2	2	5	—	—	—	—	—	*C*
	3	—	—																
	121	24	24	18	5	4	157	95	90	8	5	5	54	72	70	4	3	3	*D*
	7	6	6	—	—	—	3	4	2	—	—	—	1	—	—	2	2	2	*E*
	1	—	—				—	2	1										
	5	3	2	—	3	2	17	10	4	—	—	—	8	3	3	—	—	—	*F*
	3	3	2				11	8	2										
	3	—	—	—	—	—	8	11	3	—	—	—	2	11	3	—	2	—	*G*
	3	—	—				7	8	—				1	11	3				
	49	4	3	1	4	2	105	29	17	3	2	1	—	—	—	18	21	9	*H*
	8	1	1	—	4	2	81	21	10							13	18	8	
	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
	—	—	—	—	—	—	4	16	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
							—	10	2										
	1	—	—	—	—	—	4	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
	1	—	—				—	1	—										
	16	15	15	3	—	—	3	10	8	—	—	—	19	1	1	6	—	—	*L*
	1	—	—																
																			IV.
	1	1	1	—	—	—	16	28	11	—	—	—	—	—	—	3	2	2	
	1	1	1													2	2	2	*A*
	7	4	4	2	—	—	58	61	42	6	3	2	1	2	1	1	1	—	*B*
	2	—	—	1	—	—	1	17	1	2	3	2	1	1	—				
	19	18	14	1	8	1	35	43	10	14	18	7	4	7	2	10	20	6	*C*
	17	15	12	1	8	1	31	38	6	9	16	6	3	6	1	6	19	5	
	27	19	19	9	6	5	70	166	70	5	—	—	9	—	—	3	1	1	*D*
	2	2	2				3	44	3										
	16	1	1	2	—	—	73	86	86	2	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
	—	—	—	—	—	—	—	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
							—	1	—										
	109	146	84	25	50	14	442	810	473	52	67	29	9	50	8	93	146	56	V.
	109	146	84	25	50	14	442	808	472	52	67	29	9	50	8	93	146	56	
	4	1	—	—	7	2	9	21	16	—	7	2	—	2	—	—	—	—	VI.
	—	1	—	—	6	1	1	5	—	—	7	2	—	2	—				
	276	117	117	11	8	8	523	622	613	48	14	13	129	54	54	35	21	21	VII.
							5	—	—										
	986	619	462	144	182	77	1 743	2 181	1 544	245	214	114	268	221	151	288	367	149	
	170	226	116	31	88	19	584	1 016	500	92	112	46	16	76	14	119	288	76	
	873	500	393	183	85	60	2 394	2 542	1 988	468	414	336	3 416	343	304	282	323	171	
	240	217	143	54	49	27	882	1 135	673	263	255	196	2 518	165	141	151	210	97	

Yrkesgrupper	Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län			Kopparbergs län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	22	21	12	93	145	70	108	129	59	18	18	9
Därav kvinnor	5	7	2	23	79	20	13	55	11	2	10	1
B Skogshushållning	2	2	2	26	29	19	11	9	7	48	11	11
Därav kvinnor												
II. Gruvdrift o. malmförädling	—	—	—	10	7	7	7	2	2	47	3	3
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	1	—	—	6	—	—	—	—	—	15	—	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	1	—	—	4	5	3	8	4	2	36	16	14
Därav kvinnor												
C Trävaruindustri	4	—	—	5	2	2	4	—	—	4	—	—
Därav kvinnor												
D Byggnadsverksamhet	1	—	—	29	3	1	25	1	1	21	1	1
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
F Textilindustri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
G Beklädnadsindustri	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor				2	—	—						
H Närings- o. njutningsämnesindustri	—	—	—	—	4	2	1	5	3	—	2	2
Därav kvinnor				—	4	2	—	3	1			
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	7	4	2	9	8	6	2	—	—
Därav kvinnor				3	—	—						
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
B Butiks- och magasinspersonal	2	—	—	1	1	—	1	1	1	—	—	—
Därav kvinnor	2	—	—	1	1	—						
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	1	6	4	16	25	13	11	18	11	27	41	20
Därav kvinnor	1	6	4	14	23	11	11	18	11	19	34	15
D Landtransport	—	—	—	13	14	3	12	7	5	10	9	7
Därav kvinnor				3	3	—				1	1	1
E Vattentransport	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	42	66	40	148	215	122	73	91	59	89	126	76
Därav kvinnor	42	66	40	148	215	122	73	91	59	89	126	76
VI. Allmän och litterär verksamhet	1	1	1	1	—	—	—	—	—	3	5	4
Därav kvinnor	1	1	1							2	4	3
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	46	43	43	112	84	81	81	28	28	61	26	24
Därav kvinnor												
Summa för dec. månad år 1919	123	139	102	490	538	325	351	303	184	381	258	171
Därav kvinnor	51	80	47	194	325	155	97	167	82	113	175	96
» » » månad år 1918	107	110	68	584	728	383	429	353	225	354	274	195
Därav kvinnor	69	83	43	234	353	203	155	197	112	133	167	110

Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			Hela riket			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
13	4	3	4	5	3	13	16	3	9	5	5	3	7	3	2 152	2 229	1 101	I.
5	4	3	—	2	1	2	12	2	5	3	3	2	5	2	247	765	158	A
—	2	2	—	—	—	27	36	30	28	20	20	—	—	—	292	337	291	B
															—	3	3	
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	100	14	14	II.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	220	29	25	III.
															—	4	4	A
7	1	1	1	3	1	3	—	—	7	2	2	5	2	2	834	271	167	B
															28	30	13	
8	3	3	5	—	—	1	—	—	23	13	12	2	2	1	176	69	53	C
															3	1	—	
59	44	44	9	—	—	4	2	2	12	3	3	5	2	2	1 791	505	461	D
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34	22	16	E
															9	6	5	
—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85	32	16	F
															48	21	6	
2	—	—	—	—	—	1	—	—	3	2	2	1	1	1	175	195	94	G
									3	2	2				129	184	87	
9	5	3	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	2	—	599	420	330	H
4	2	—										—	1	—	215	126	67	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38	34	28	I
															21	23	19	
—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	20	72	33	J
															8	62	25	
—	1	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	25	7	K
															2	20	8	
1	1	1	—	—	—	3	—	—	9	—	—	1	1	1	268	131	104	L
															14	31	17	
																		IV.
—	—	—	—	—	—	4	3	3	—	—	—	1	1	1	164	58	30	A
						3	3	3				1	1	1	86	21	15	
1	—	—	1	1	1	5	1	1	5	1	1	3	1	1	369	433	296	B
						—	1	1	3	—	—	2	1	1	115	206	98	
2	15	6	6	12	8	28	45	20	30	28	17	16	22	12	561	858	460	C
2	15	6	6	12	8	25	45	20	29	27	16	16	22	12	498	820	430	
8	10	10	1	2	1	1	2	1	11	9	6	6	4	3	431	699	301	D
						—	1	—							20	227	24	
8	1	—	3	—	—	2	—	—	6	—	—	2	1	—	283	115	113	E
			1	—	—										1	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	63	54	F
															1	58	50	
82	81	76	22	35	12	57	67	32	45	62	34	63	103	59	4 040	5 678	3 620	V.
82	81	76	22	35	12	57	67	32	45	62	34	63	108	59	4 040	5 676	3 619	
2	2	1	—	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	92	128	62	VI.
2	2	1	—	1	1	—	1	1							69	104	42	
54	55	54	98	93	93	39	9	8	20	10	10	47	41	38	3 753	2 558	2 504	VII.
															62	7	6	
257	226	206	153	153	121	189	182	101	211	155	112	158	191	125	16 495	14 975	10 180	
95	104	86	29	50	22	87	130	59	85	94	55	84	133	75	5 616	8 395	4 691	
348	320	271	272	222	198	207	169	122	158	103	66	187	196	150	22 038	15 848	11 915	
105	122	81	68	74	58	104	126	82	55	72	39	101	109	81	10 249	8 281	5 483	

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Januari månad år 1920.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under januari månad.

Översikt av verksamheten under *januari* månad år 1920.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 499	1 430	1 262	2 450	3 114	1 670	**4 949**	**4 544**	**2 932**
Stockholms län	1 932	778	622	228	348	111	**2 160**	**1 126**	**733**
Uppsala stad och län	516	226	134	146	234	112	**662**	**460**	**246**
Södermanlands län	339	238	174	161	212	89	**500**	**450**	**263**
Östergötlands län	766	380	248	296	306	141	**1 062**	**686**	**389**
Norrköping	441	210	182	134	228	97	**575**	**438**	**279**
Jönköpings län	206	137	89	109	176	57	**315**	**313**	**146**
Kronobergs län	80	73	35	97	134	43	**177**	**207**	**78**
Norra Kalmar län	126	36	25	48	61	32	**174**	**97**	**57**
Södra Kalmar län	126	77	61	74	68	35	**200**	**145**	**96**
Gottlands län	96	35	23	44	55	11	**140**	**90**	**34**
Blekinge län	497	263	210	215	262	141	**712**	**525**	**351**
Kristianstads län	265	250	168	155	331	116	**420**	**581**	**284**
Malmöhus län: Malmö	744	398	303	813	950	525	**1 557**	**1 348**	**828**
Malmöhus län: Lund	318	94	80	78	65	41	**396**	**159**	**121**
Malmöhus län: Landskrona	84	43	26	35	50	21	**119**	**93**	**47**
Malmöhus län: Hälsingborg	996	229	210	189	149	98	**1 185**	**378**	**308**
Malmöhus län: Ystad	201	59	42	65	77	42	**266**	**136**	**84**
Malmöhus län: Trälleborg	243	142	136	32	29	24	**275**	**171**	**160**
Malmöhus län: Eslöv	124	82	65	33	39	19	**157**	**121**	**84**
Malmöhus län: Skurup	42	36	30	17	28	16	**59**	**64**	**46**
Hallands län	205	127	95	68	138	43	**273**	**265**	**138**
Göteb. o. Bohus län	153	132	88	123	146	57	**276**	**278**	**145**
Göteborg	1 462	1 250	1 175	688	777	524	**2 150**	**2 027**	**1 699**
Älvsborgs län	382	161	139	29	64	18	**411**	**225**	**157**
Skaraborgs län	216	200	96	150	363	97	**366**	**563**	**193**
Värmlands län	150	102	77	87	154	63	**237**	**256**	**140**
Örebro län	364	267	197	301	507	218	**665**	**774**	**415**
Västmanlands län	431	221	133	236	351	171	**667**	**572**	**304**
Kopparbergs län	279	122	117	160	174	121	**439**	**296**	**238**
Gävle stad och län	401	203	199	113	142	85	**514**	**345**	**284**
Västernorrlands län	425	220	213	59	74	35	**484**	**294**	**248**
Jämtlands län	167	71	53	181	184	86	**348**	**255**	**139**
Västerbottens län	143	73	71	88	74	57	**231**	**147**	**128**
Norrbottens län	147	81	70	106	149	92	**253**	**230**	**162**
Tillsammans jan. 1920	**15 566**	**8 446**	**6 848**	**7 808**	**10 213**	**5 108**	**23 374**	**18 659**	**11 956**
» dec. 1919	*10 879*	*6 580*	*5 489*	*5 616*	*8 395*	*4 691*	*16 495*	*14 975*	*10 180*
» jan. 1919	18 516	7 538	6 173	13 406	10 323	5 853	31 922	17 861	12 026
» » 1918	19 010	13 932	10 308	10 762	7 868	4 870	29 772	21 800	15 178
» » 1917	12 399	11 394	7 574	8 653	7 797	4 741	21 052	19 191	12 315

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen				Kvinnliga avdelningen				Tillsammans			
	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Jordbruk m. m.	2 450	2 641	1 971	1 038	335	353	1 125	213	2 785	2 994	3 096	1 251
per 100 lediga platser	124	134		53	30	31		19	90	97		40
Skogshushållning	464	522	617	482	—	—	—	—	464	522	617	482
per 100 lediga platser	75	85		78					75	85		78
Gruvdrift och malmförädling	67	75	20	19	—	—	—	—	67	75	20	19
per 100 lediga platser	335	375		95					335	375		95
Industri och hantverk m. m.	4 314	5 053	1 513	1 317	545	606	521	260	4 859	5 659	2 034	1 577
per 100 lediga platser	285	334		87	105	116		50	239	278		78
Handel och samfärdsel	2 011	2 208	1 104	851	1 065	1 112	1 490	749	3 076	3 320	2 594	1 600
per 100 lediga platser	182	200		77	71	75		50	119	128		62
Husligt arbete	2	3	1	1	3 880	5 543	6 917	3 821	3 882	5 546	6 918	3 822
per 100 lediga platser	200	300		100	56	80		55	56	80		55
Allmän o. litterär verksamhet	13	15	9	6	103	105	155	61	116	120	164	67
per 100 lediga platser	144	167		67	66	68		39	71	73		41
Annat arbete	3 754	5 049	3 211	3 134	73	89	5	4	3 827	5 138	3 216	3 138
per 100 lediga platser	117	157		98	1 460	1 780		80	119	160		98
Summa för jan. 1920	13 075	15 566	8 446	6 848	6 001	7 808	10 213	5 108	19 076	23 374	18 659	11 956
per 100 lediga platser	155	184		81	59	76		50	102	125		64

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
	Jan.	Dec.	Jan.	Jan.	Dec.	Jan.
Jordbruk och skogshushållning m.m.	1919	1919	1920	1919	1919	1920
Män	148	122	*122*	67	68	*59*
Kvinnor	59	32	*31*	36	21	*19*
Tillsammans	**122**	**95**	***95***	**58**	**54**	***47***
Övriga näringsgrenar						
Män	291	182	*212*	89	89	*91*
Kvinnor	137	70	*82*	59	59	*54*
Tillsammans	**192**	**113**	***133***	**69**	**71**	***68***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	246	165	*184*	82	83	*81*
Kvinnor	130	67	*76*	57	56	*50*
Tillsammans	**179**	**110**	***125***	**67**	**68**	***64***

Beträffande dessa relationstals innebörd för bedömandet av läget på den svenska arbetsmarknaden i dess helhet under januari 1920 hänvisas till den första uppsatsen i häftet, vilken i detta hänseende lämnar utförligare besked.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 771 platser, varav 587 manliga och 184 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 746, 540 och 206 samt under nästlidna månad resp. 603, 475 och 128.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala stad och län			Södermanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	13	—	—	674	405	246	149	151	55	98	132	60
Därav kvinnor	6	—	—	34	99	21	9	30	5	16	31	6
B Skogshushållning	4	23	15	190	219	162	18	13	11	6	16	12
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	12	9	9	16	—	—	22	—	—	2	—	—
Därav kvinnor	—	9	9									
B Metall- och maskinindustri	280	54	31	150	4	2	29	3	—	30	8	5
Därav kvinnor	56	12	6									
C Trävaruindustri	13	7	6	14	3	3	7	2	2	4	1	—
Därav kvinnor	1	—	—									
D Byggnadsverksamhet	633	52	46	349	49	37	44	2	2	31	2	2
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	1	3	2	3	1	1	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	—	—									
F Textilindustri	4	4	1	18	—	—	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	4	1	14	—	—						
G Beklädnadsindustri	60	98	48	13	3	2	3	12	1	—	—	—
Därav kvinnor	55	98	48	1	2	1	—	10	—			
H Närings- o. njutningsämnesindustri	352	280	260	14	1	1	9	—	—	2	—	—
Därav kvinnor	80	59	40									
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	25	26	12	8	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	19	18	6									
J Trämasse- o. pappersindustri	16	26	14	4	—	—	—	—	—	—	1	—
Därav kvinnor	13	23	11							—	1	—
K Grafisk industri	5	7	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	4	2									
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	47	17	15	14	—	—	18	10	3	31	17	15
Därav kvinnor	2	2	2							7	3	2
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	130	47	28	13	2	1	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	88	18	12									
B Butiks- och magasinspersonal	265	126	86	20	8	7	6	1	1	6	2	2
Därav kvinnor	111	32	16				3	1	1	4	2	2
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	200	469	250	14	15	6	22	21	10	11	19	8
Därav kvinnor	186	457	239	14	15	6	19	21	10	9	18	7
D Landtransport	140	175	98	43	18	18	18	3	—	9	24	21
Därav kvinnor	5	20	4				—	1	—	3	—	—
E Vattentransport	36	—	—	50	—	—	—	—	—	14	35	35
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	1	25	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	25	24									
V. Husligt arbete	1 747	2 240	1 218	165	232	83	114	170	95	119	156	71
Därav kvinnor	1 746	2 240	1 218	165	232	83	114	170	95	119	156	71
VI. Allmän och litterär verksamhet	67	91	31	—	—	—	3	1	1	3	1	1
Därav kvinnor	63	88	28				1	1	1	3	1	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	898	765	735	388	166	164	197	71	65	134	36	31
Därav kvinnor	15	5	4									
Summa för jan. månad år 1920	4 949	4 544	2 932	2 160	1 126	733	662	460	246	500	450	263
Därav kvinnor	2 450	3 114	1 670	228	348	111	146	234	112	161	212	89
» » » månad år 1919	5 016	3 971	2 364	1 774	1 111	684	727	408	261	465	385	186
Därav kvinnor	2 223	2 942	1 503	256	426	139	145	193	125	185	224	83

Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			Gottlands län			
Norrköping			Övriga anstalter															
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																		I.
110	47	31	348	260	128	72	83	23	20	56	11	60	64	23	19	28	7	
11	8	3	24	51	15	6	34	1	8	28	6	9	23	4	4	15	3	*A*
5	8	8	43	50	40	35	22	16	4	2	2	5	31	28	—	—	—	*B*
1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
2	—	—	11	—	—	3	3	3	—	—	—	4	—	—	9	8	6	*A*
24	5	4	38	9	7	13	9	2	2	1	—	15	—	—	—	—	—	
2	—	—																*B*
14	9	8	15	7	4	5	9	2	3	—	—	4	—	—	—	—	—	*C*
137	68	58	89	11	9	10	—	—	3	—	—	48	13	13	—	—	—	*D*
2	—	—	—	3	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
31	5	1	4	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
14	5	1	2	—	—													*F*
2	5	3	5	3	1	1	2	2	2	12	—	1	—	—	—	—	—	
2	5	3	5	3	1	1	1	1	2	—	—							*G*
12	1	1	15	11	2	4	5	2	1	1	—	4	—	—	—	—	—	
3	1	1	3	8	2	2	5	2	—	1	—							*H*
1	2	—	2	—	—	1	30	—	—	—	—	15	13	13	—	—	—	
1	2	—	1	—	—	—	30	—				9	8	8				*I*
1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
4	1	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	1	1				1	—	—										*K*
5	2	2	18	10	7	2	—	—	1	—	—	8	—	—	—	—	—	*L*
																		IV.
2	—	—	9	1	1	5	1	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	*A*
			5	—	—	1	—	—										
4	7	7	11	17	15	3	—	—	1	—	—	3	—	—	1	—	—	
1	1	1	6	7	5	1	—	—	1	—	—				1	—	—	*B*
11	21	13	25	27	13	13	21	10	11	16	8	10	15	8	5	5	2	
8	21	13	21	26	13	12	20	9	10	14	7	8	14	7	4	4	2	*C*
24	14	7	33	22	11	5	3	2	2	1	—	4	2	1	—	—	—	
—	2	—	—	2	—													*D*
12	—	—	13	—	—	3	—	—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
									1	—	—							*F*
46	181	74	209	194	97	83	82	41	75	91	30	96	81	48	35	36	6	
46	181	74	209	194	97	83	82	41	75	91	30	96	81	48	35	36	6	V.
1	1	—	8	15	8	2	4	3	—	—	—	—	3	—	—	—	—	
1	1	—	8	15	8	2	4	3				—	3	—				VI.
124	61	61	164	46	45	49	38	38	49	27	27	84	20	19	71	13	13	
43	—	—	12	—	—													VII.
575	488	279	1 062	686	389	315	313	146	177	207	78	374	242	153	140	90	34	
134	228	97	296	306	141	109	176	57	97	134	43	122	129	67	44	55	11	
2 245	653	488	1 530	798	507	443	300	207	149	103	51	437	268	197	179	86	36	
1 222	323	190	547	416	243	196	130	87	60	66	26	174	181	77	51	57	23	

Yrkesgrupper	Blekinge län			Kristianstads län			Malmöhus					
							Malmö			Hälsingborg		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	91	132	50	143	308	104	53	77	16	77	30	19
Därav kvinnor	18	70	22	17	138	18	8	21	—	9	9	8
B Skogshushållning	8	32	26	1	2	2	—	—	—	2	10	10
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	150	12	12	8	2	2	6	—	—	17	—	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	17	4	3	5	3	2	68	10	5	40	1	—
Därav kvinnor				1	1	1	3	—	—			
C Trävaruindustri	5	2	—	—	—	—	9	—	—	1	4	3
Därav kvinnor												
D Byggnadsverksamhet	21	31	31	7	1	1	200	33	33	93	21	20
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	5	5	5	13	—	—
Därav kvinnor							4	5	5	3	—	—
F Textilindustri	3	—	—	—	—	—	10	5	3	—	—	—
Därav kvinnor	1	—	—				8	4	2			
G Beklädnadsindustri	—	—	—	10	4	2	20	15	3	4	1	—
Därav kvinnor				1	3	1	18	14	3	2	1	—
H Närings- och njutningsämnesindustri	3	—	—	13	3	1	98	15	6	16	4	2
Därav kvinnor	2	—	—	4	2	1	72	14	5	2	4	2
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	1	1	1	2	—	—
Därav kvinnor												
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	7	4	4	3	1	—
Därav kvinnor							7	4	4	2	1	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—	2	1
Därav kvinnor							2	2	—			
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	10	5	5	2	—	—	96	37	29	33	11	11
Därav kvinnor	1	—	—				22	22	15	3	5	5
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	4	—	—	—	—	—	48	22	12	4	2	2
Därav kvinnor							29	7	5	3	1	1
B Butiks- och magasinspersonal	9	6	5	3	—	—	97	34	21	7	3	1
Därav kvinnor	7	2	1	2	—	—	63	25	13	7	3	1
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	20	28	21	12	17	7	47	79	32	22	25	11
Därav kvinnor	19	27	20	12	17	7	47	77	31	20	25	11
D Landtransport	13	18	9	5	2	2	36	114	21	20	12	8
Därav kvinnor	6	9	4				8	66	10	—	1	—
E Vattentransport	45	9	9	1	—	—	35	—	—	535	129	123
Därav kvinnor										1	1	1
F Handel o. samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
V. Husligt arbete	161	154	94	118	170	93	510	684	431	136	96	73
Därav kvinnor	161	154	94	118	170	93	510	684	431	136	96	73
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	—	1	1	3	5	1	2	2	1
Därav kvinnor	—	—	—				3	5	1	1	2	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	152	92	86	92	68	67	206	204	204	118	24	23
Därav kvinnor							9	—	—			
Summa för jan. månad år 1920	712	525	351	420	581	284	1 557	1 348	828	1 185	378	308
Därav kvinnor	215	262	141	155	331	116	813	950	525	189	149	98
» » » månad år 1919	852	419	310	504	490	253	2 757	1 306	918	1 006	434	257
Därav kvinnor	211	208	128	204	296	128	1 511	1 015	647	416	296	137

län			Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			Skaraborgs län			
Övriga anstalter						Göteborg			Övriga anstalter									
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																		I.
242	240	119	61	64	18	104	80	22	61	71	6	17	48	22	129	238	61	A
24	70	16	5	26	1	6	5	—	21	38	1	1	7	1	18	91	11	
—	1	1	1	10	6	3	3	3	—	3	3	—	—	—	17	13	13	B
—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	II.
																		III.
19	2	2	9	—	—	8	2	2	4	—	—	1	—	—	15	10	10	A
59	11	11	25	3	2	145	63	51	18	12	12	26	2	1	—	—	—	B
						2	1	—										
11	1	1	9	1	—	32	17	17	1	3	—	—	—	—	—	—	—	C
187	12	11	61	58	57	147	37	32	8	3	1	90	83	83	5	1	1	D
4	1	1	1	—	—	5	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	E
						—	3	1										
2	1	1	1	5	1	16	11	4	—	—	—	9	4	3	1	1	1	F
2	1	1	—	5	1	8	10	4				2	1	1				
1	8	2	1	2	—	14	6	3	2	2	1	—	—	—	3	4	3	G
1	2	2	1	2	—	5	4	1							3	3	3	
48	4	3	5	6	2	92	30	24	1	3	1	2	—	—	14	23	6	H
1	—	—	1	5	2	63	17	12	—	3	1				11	18	6	
—	—	—	—	—	—	3	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	I
						1	1	1										
1	2	2	1	—	—	12	5	5	24	24	24	1	—	—	—	—	—	J
1	2	2				4	4	4	15	15	15							
1	1	1	1	—	—	2	6	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K
						1	—	—										
24	9	9	2	—	—	18	24	20	1	1	1	11	—	—	12	—	—	L
—	2	2																
																		IV.
1	—	—	1	—	—	22	25	18	1	1	1	—	1	—	5	3	3	A
1	—	—				10	1	1	1	1	1	—	1	—				
10	9	9	4	2	2	51	51	34	5	2	2	5	1	1	2	—	—	B
1	—	—	2	1	1	11	11	2	3	1	1	2	1	1				
16	28	22	9	25	11	33	58	38	9	16	5	1	2	—	14	40	9	C
16	26	20	6	25	11	27	38	20	8	14	4	1	2	—	11	39	9	
30	16	15	12	5	2	88	110	69	5	1	—	9	—	—	8	2	2	D
5	3	3				6	26	9										
24	85	85	5	—	—	80	59	59	2	—	—	—	—	—	—	—	—	E
—	1	1																
—	—	—	—	—	—	—	9	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	F
208	180	115	52	70	24	532	654	469	75	79	34	22	50	14	112	210	68	V.
208	180	115	52	70	24	530	654	469	75	79	34	22	50	14	112	210	68	
—	3	2	1	4	3	10	2	—	1	2	—	1	2	1	—	2	—	VI.
—	1	1	1	4	3	4	2	—				1	2	1	—	2	—	
384	128	128	11	10	10	738	814	812	63	55	54	215	32	32	29	16	16	VII.
						10	—	—										
1 272	744	542	272	265	138	2 150	2 027	1 699	276	278	145	411	225	157	366	563	3	
260	288	168	68	138	43	688	777	524	123	146	57	29	64	18	150	363	97	
1 348	579	424	314	198	155	2 691	2 048	1 730	380	344	229	3 855	444	406	418	464	209	
328	244	147	100	100	72	1 170	951	703	130	144	56	2 588	286	274	207	296	126	

Yrkesgrupper	Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län			Kopparbergs län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	34	63	22	157	240	80	177	239	86	16	17	7
Därav kvinnor	6	31	7	38	134	31	36	114	29	3	11	1
B Skogshushållning	13	19	13	15	11	9	42	41	29	46	16	14
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	18	12	12	4	2	2	1	2	1
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	3	—	—	7	1	1	—	—	—	2	—	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	3	3	3	14	1	—	19	2	1	5	2	1
Därav kvinnor												
C Trävaruindustri	24	1	—	6	—	—	8	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
D Byggnadsverksamhet	10	4	3	36	4	3	50	—	—	17	63	63
Därav kvinnor												
E Läder-, hår-, gummi- o.d. industri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
F Textilindustri	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	2	2
Därav kvinnor				2	—	—				—	2	2
G Beklädnadsindustri	—	—	—	18	6	1	—	1	1	—	—	—
Därav kvinnor				7	5	—	—	1	1			
H Närings- och njutningsämnesindustri	3	1	—	5	6	—	3	3	2	5	2	2
Därav kvinnor	1	1	—	1	6	—	1	2	1	4	1	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	2	—	—	—	1	1	—	—	—
Därav kvinnor							—	1	1			
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	2	—	—	11	9	9	4	3	2	—	—	—
Därav kvinnor												
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
B Butiks- o. magasinspersonal	2	—	—	4	—	—	2	—	—	2	—	—
Därav kvinnor							1	—	—	2	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	8	15	6	26	41	28	40	46	29	46	49	42
Därav kvinnor	8	15	6	24	37	24	39	44	27	40	45	38
D Landtransport	—	—	—	19	7	4	5	4	3	11	5	4
Därav kvinnor				3	4	2	—	1	1	1	1	—
E Vattentransport	4	—	—	7	—	—	4	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	72	107	50	222	319	160	159	185	111	104	108	74
Därav kvinnor	72	107	50	222	319	160	159	184	110	104	108	74
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	5	3	2	—	4	1	6	6	5
Därav kvinnor				4	2	1	—	4	1	6	6	5
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	59	43	43	89	114	106	150	41	36	178	24	23
Därav kvinnor												
Summa för jan. månad år 1920	237	256	140	665	774	415	667	572	304	439	296	238
Därav kvinnor	87	154	63	301	507	218	236	351	171	160	174	121
» » » månad år 1919	275	263	163	883	604	415	885	619	378	378	274	203
Därav kvinnor	165	158	81	326	336	211	278	341	159	137	157	96

Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			Hela riket			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																		I.
15	13	9	3	5	4	27	35	6	21	15	14	3	5	2	2 994	3 096	1 251	A
5	6	2	—	2	1	5	26	1	10	9	8	1	3	1	353	1 125	213	B
9	9	8	1	4	4	32	44	34	20	14	12	2	1	1	522	617	482	
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	2	75	20	19	II.
																		III.
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	382	49	47	A
															—	9	9	
14	4	3	4	3	2	2	—	—	2	2	2	5	1	1	1 047	220	151	B
															64	14	7	
28	—	—	5	—	—	5	—	—	19	11	11	4	2	1	246	80	58	C
															1	—	—	
64	90	90	41	41	41	9	—	—	32	17	17	20	9	8	2 442	705	662	D
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36	17	12	E
															8	8	6	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	105	39	18	F
															55	32	13	
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	159	184	73	G
															104	154	65	
9	1	1	5	—	—	4	2	1	1	1	1	3	4	1	748	407	319	H
6	1	1	1	—	—	1	2	1				—	2	—	259	152	78	
1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	61	81	35	I
			—	1	1										31	61	17	
—	—	—	—	—	—	2	—	—	10	8	8	—	—	—	89	71	57	J
															42	50	36	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	20	11	K
															7	7	3	
3	2	2	6	—	—	4	2	2	—	—	—	4	2	2	382	161	134	L
															35	84	26	
																		IV.
—	1	1	1	—	—	1	—	—	2	1	1	1	1	1	252	108	65	A
—	1	1	1	—	—							1	1	1	140	81	22	
2	1	1	3	—	—	3	2	—	4	3	2	4	3	3	539	278	199	B
1	—	—	2	—	—	2	2	—	4	3	2	2	2	2	240	94	49	
10	33	8	16	28	13	54	62	33	24	14	11	23	34	20	752	1 269	674	C
10	31	7	16	25	11	52	58	30	23	13	10	23	34	20	693	1 202	619	
13	13	12	—	4	2	5	3	—	6	4	4	11	5	3	574	587	318	D
															87	136	33	
145	—	—	172	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1 201	317	311	E
															1	2	2	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	35	33	F
															1	25	24	
90	96	71	37	45	21	120	94	54	48	47	35	79	107	68	5 546	6 918	3 822	V.
90	96	71	37	45	21	120	94	54	48	47	35	79	107	68	5 543	6 917	3 821	
1	7	3	2	1	1	1	2	—	3	2	2	—	—	—	120	164	67	VI.
1	7	3	2	1	1	1	2	—	3	2	2				105	155	61	
104	75	75	188	162	159	78	9	9	39	8	8	87	54	49	5 138	3 216	3 138	VII
															89	5	4	
514	345	284	484	294	248	348	255	139	231	147	128	253	230	162	23 374	18 659	11 956	
113	142	85	59	74	35	181	184	86	88	74	57	106	149	92	7 808	10 213	5 108	
589	373	264	1 015	352	299	371	276	182	233	103	96	203	188	154	31 922	17 861	12 026	
152	139	88	77	74	42	176	207	120	67	71	64	104	96	78	13 406	10 328	5 858	

Livsmedelspriser och levnadskostnader under fjärde kvartalet 1919. [1])

I efterföljande tabeller lämnas en översikt för fjärde kvartalet 1919 av livsmedelspriser å de orter (under år 1919 till antalet 44), varifrån dylika uppgifter regelbundet insändas till socialstyrelsen, samt av de på grundval av dessa uppgifter beräknade indextalen för livsmedelskostnadernas förändringar å de olika ombudsorterna. Vidare meddelas tabellariska sammanställningar för de olika månaderna av kreaturspriserna i Stockholm, Eskilstuna, Linköping, Norrköping, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, tillförseln till de offentliga slakthusen och konsumtionen av kött- och fläskvaror å vissa orter med offentligt slakthus samt av fiskpriserna i Stockholm och Göteborg.

Livsmedelspriser m. m.

Under hänvisning till sammandragstabellen för livsmedelspriserna (sid. 230—231) må följande anföras rörande de under kvartalet iakttagna prisväxlingarna å de särskilda varuslagen.

Medelpriset å *mjölk* har under redovisningskvartalets olika månader hållit sig oförändrat, för oskummad mjölk 47 öre och för separerad 22 öre per liter. Under förra delen av kvartalet kunde dock å ett flertal ombudsorter, däribland Stockholm, Karlstad och Sundsvall, konstateras en tydlig tendens till prisstegring, beroende dels på ökade transport- och distributionskostnader, dels antagligen även på en tillfällig minskning i mjölktillgången vid den begynnande vinterfodringen. Den allt rikligare tillgången har emellertid under kvartalets senare del å en del orter haft till följd ganska avsevärda prisnedsättningar. Sålunda noterades mjölkpriset under december i Kiruna 64 öre mot 70 öre i oktober, i Malmberget 62 öre mot 67 öre i oktober, och i Vänersborg 43 öre mot 47 öre i november. Vad beträffar *smör*, så har, såsom i föregående kvartalsredogörelse framhållits, efter den kraftiga tillfälliga prisstegringen vid statsregleringens upphävande i april kunnat konstateras en månad för månad stadigt fortskridande prissänkning. I oktober inträffade emellertid härutinnan ett mycket markerat omslag Under det att genomsnittspriset under september för såväl mejeri- som landssmör utgjorde 6·68 kr. per kg., registrerades sålunda i oktober månad ett medelpris av 7·00 kr. per kg. för mejeri- och 6·90 kr. för landssmör. I november steg genomsnittspriset ytterligare till resp. 7·33 och 7·27 kr. pr kg. Orsaken till denna prisstegring torde vara att söka i den ovan omnämnda tillfälliga minskningen i mjölktillgången. I december kunde också en tydlig nedgång i smörpriset konstateras; medelpriset var under denna månad för mejeri- och landssmör resp. 7·15 och 7·14 kr. samt under månadens sista vecka resp. 7·05 och 7·00 kr. per kg. I fråga om prisrelationen mellan de båda smörsorterna torde böra påpekas det till synes egendomliga förhållandet, att å så gott som samtliga norrlandsorter landssmöret betingat

[1]) Dessutom meddelas i tabellerna vissa preliminära uppgifter för januari månad 1920.

ett pris, som, i vissa fall ganska betydligt, överstigit priset å mejerismör. Enligt vad som från ombuden meddelats, torde emellertid detta hava sin förklaring därutav, att landssmöret å dessa orter för närvarande anses vara av högre kvalitet, färskare och av lägre vattenhalt än mejerismöret. *Ost*priserna hava under kvartalet varit underkastade en ganska betydande sänkning. Sålunda *utgjorde medelpriset å halvfet ost, som i september noterades till 5·08 kr.* per kg., under kvartalets olika månader resp. 4·81. 4·62 och 4·52 kr. per kg. Tillgången å såväl svensk som importerad (dansk och amerikansk) ost synes numera vara riklig. Priset å *växtmargarin*, som under närmast föregående kvartal undergått en ganska kraftig reducering, höll sig under oktober och november oförändrat, 3·83 kr. per kg. I december har emellertid en svag tendens till stegring kunnat förmärkas, och utgjorde medelpriset under denna månad 3·85 kr. per kg. Trots det att margarinpriset så avsevärt understigit priset å natursmör, uppgives likväl efterfrågan å margarin å de flesta orter vara mycket ringa.

Med avseende å *färska ägg* har under redovisningskvartalet inträffat den för årstiden vanliga prisuppgången. Genomsnittspriset, som under september månad utgjorde 5·94 kr. per kg., hade sålunda i oktober stigit till 6·79 kr., i november till 8·27 och i december till 8·65 kr. per kg. För belysande av prisläget i jämförelse med de föregående krisåren samt tiden före världskrigets utbrott meddelas följande sammanställning av medelpriserna å ägg under de olika månaderna av fjärde kvartalet åren 1913—1919:

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
oktober	1·80	2·08	2·07	2·73	3·75	9·04	6·79
november . . .	2·05	2·47	2·44	3·14	4·52	10·06	8·27
december	2·17	2·70	2·54	3·46	5·48	11·21	8·65

Det under september registrerade *potatis*priset, 53 öre per 5 liter, har under kvartalet bibehållits så gott som helt oförändrat, 52 öre i oktober, 53 öre i november och december.

Såväl *ärter* som *bruna bönor* visa en fortgående prissänkning; även *havregrynspriset* företer en tendens till nedgång. Vad däremot beträffar *risgryn*, så har detta varuslag under kvartalet varit föremål för ytterligare prisstegring; medelpriset var under december månad 1·68 kr. per kg.

Beträffande de efter statsregleringens upphävande gällande bestämmelserna angående *mjöl*försäljningen må hänvisas till framställningen i föregående kvartalsredogörelse. De av kvarnföreningen den 1 september 1919 fastställda partipriserna (se Soc. Medd., årg. 1919, sid. 1030) hava under kvartalet bibehållits oförändrade. På grund av ökade transportkostnader hava emellertid flerstädes höjningar av minutpriserna vidtagits, till följd varav medelpriset å såväl vetemjöl som rågmjöl undergått en mindre stegring, från resp. 77 och 56 öre till resp. 78 och 57 öre per kg. Priset å rågsikt var fortfarande 73 öre per kg. I fråga om *bröd*priserna har medelpriset å hårt, grovt rågbröd, som under föregående kvartal visade en bestämd tendens till stegring, sedan oktober hållit sig fullt oförändrat, 1·03 kr. per kg. Även

priset å sötlimpa har under kvartalet bibehållits praktiskt taget oförändrat. Däremot företer medelpriset å surlimpa en mindre stegring. Under det att »vetebröd, bakat med vatten», bibehållits vid i stort sett samma prisnivå som tidigare, visar medelpriset å »vetebröd bakat med mjölk» i jämförelse med föregående kvartal en synnerligen iögonfallande nedgång. Förklaringen till denna anmärkningsvärda förskjutning i medelpriset är följande. Under den tid, då i samband med den statliga brödregleringen förbud mot användande av mjölk vid bakning av vissa brödsorter varit gällande, har under rubriken »vetebröd, bakat med mjölk», upptagits noteringar å billigaste slag av kaffebröd, som bland förefintliga brödtyper bäst ansågs motsvara den i varulistan avsedda kvaliteten (se härom Soc. Medd., årg. 1919, sid. 552). Sedan emellertid nyssnämnda förbud under senare delen av föregående redovisningskvartal upphört att gälla, hava ombuden, i överensstämmelse med de före brödregleringens införande gällande föreskrifterna för inhämtande av prisuppgifter å bröd, övergått att under rubriken »vetebröd, bakat med mjölk» upptaga noteringar å billigaste sort av matbröd, bakat av vetemjöl och mjölk.

Den redan under senare delen av föregående kvartal iakttagna prisnedgången å *köttmarknaden* har under redovisningskvartalet fortsatt på ett mycket iögonfallande sätt. Särskilt kraftigt var prisfallet under kvartalets båda första månader, medan under december tendensen beträffande vissa köttsorter varit mera svävande. Även *fläsk*priserna, som under hela tredje kvartalet visade en tydlig stegring, hava under redovisningskvartalet befunnit sig i nedåtgående. Utom i den sedvanliga höstgallringen av kreatursstocken torde orsaken till prisfallet å köttmarknaden väsentligen vara att söka i den danska och amerikanska konkurrensen. I fråga om prisläget i olika delar av landet äro av särskilt intresse de påfallande låga köttpriserna å norrbottensorterna. Enligt uppgift skola dessa för Norrbotten säregna prisförhållanden delvis vara orsakade av en under de senaste månaderna synnerligen stark köttimport från Finland, gynnad av den låga kursen på finska mark.

Av de noterade *färsk-fisk*sorterna företer sill i jämförele med närmast föregående kvartal en tydlig prisnedgång. Priset å *salt sill* har däremot under kvartalet bibehållits så gott som oförändrat. Medelpriset, som i september för detta varuslag var 1·47 kr. per kg., utgjorde nämligen under kvartalets olika månader resp. 1·49, 1·49 och 1·48 kr. per kg. Det torde i fråga om detta varuslag böra anmärkas, att, ehuru stor omsorg nedlagts på att såvitt möjligt erhålla prisuppgifter å fullt jämförbara sillkvaliteter (prima norsk sill), det likväl ej alltid lyckats att undvika vissa ojämnheter vid rapporteringen.

I fråga om *kaffe* kunde ännu i oktober konstateras en fortsättning av den alltsedan kaffehandelns frigivande den 1 sistlidne juli iakttagna prisstegringen. Medelpriset, som i oktober uppgick till 3·43 kr. per kg., har emellertid under de följande månaderna varit så gott som oförändrat. *Socker*priset, vilket som bekant fortfarande är statsreglerat, har under kvartalet å en del ombudsorter på grund av ökade fraktkostnader varit underkastat

förhöjning. Medelpriset utgjorde under kvartalets olika månader resp. 1·33, 1·34 och 1·34 kr. per kg.

Vad slutligen beträffar *lyse* och *bränsle*, så hava visserligen prisuppgifter å kol och koks under kvartalet inkommit från flertalet ombudsorter, men har det dock på grund av den osäkerhet, som kännetecknar de insända noteringarna, fortfarande icke ansetts lämpligt att verkställa några medeltalsräkningar för dessa varuslag. Vedpriserna hava under redovisningskvartalet på grund av ökade arbets- och fraktkostnader å ett antal orter varit underkastade avsevärda förhöjningar, till följd varav medelpriset från september till december stigit för björkved från 82·00 till 89·40 kr. och för barrved från 67·50 till 72·50 kr. per storfamn. Genomsnittspriset å fotogen har under kvartalets olika månader varit resp. 46, 46 och 45 öre per liter.

* * *

Kreatur- och fiskpriser. Vad beträffar *kreaturspriserna* under 1919 års fjärde kvartal, innehåller sammandragstabellen å sid. 242—243 uppgifter å medelpriset för olika slag av kreatur i Stockholm, Malmö och Göteborg, under det att i tabellen å sid 244—245 sammanställts månadspriser för nyssnämnda tre städer ävensom Eskilstuna, Norrköping, Hälsingborg och Linköping. Som framgår av dessa tabeller, har det under hela det föregående redovisningskvartalet iakttagna prisfallet å nötkreatur och får, om än i något långsammare tempo än förut, fortsatt jämväl under större delen av årets fjärde kvartal. Under december månad har emellertid prisläget varit så gott som oförändrat. Vad beträffar *svin*priserna, så voro dessa som bekant i motsats till kreaturspriserna under 1919 års tredje kvartal i stadigt uppåtgående. Vid kvartalsskiftet inträffade emellertid ett kraftigt prisfall; november och december kännetecknas av i stort sett stillastående priser. I samband med kreatursnoteringarna meddelas även vissa uppgifter angående *tillförsel* och *beräknad konsumtion* under kvartalets olika månader av kött- och fläskvaror å de orter med offentligt slakthus, varifrån dylika uppgifter kunnat erhållas. Under den tid, för vilken ifrågavarande konsumtionssiffror inhämtats, eller tiden från och med början av år 1916, hava i många fall genomgripande förändringar ägt rum beträffande konsumtionen av de viktigare födoämnena. En ganska god bild av köttkonsumtionens storlek samt förekommande förändringar i densamma torde, åtminstone i sina huvuddrag, kunna erhållas av ifrågavarande uppgifter, även om de i viss mån äro att betrakta såsom approximativa.

Rörande *fiskpriserna* lämnas i tabellerna å sid. 246—247 en sammanställning av noteringarna från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission samt från Göteborgs stads fiskhamnsauktioner. Vad beträffar tillförseln till den senare orten, torde på grund av vissa omläggningar av rapporteringssystemet, som ägt rum såväl under 1917 års andra kvartal som även senare, de här meddelade siffrorna ej vara fullt jämförbara med de förut lämnade.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar under kristiden.

Med ledning av de på ovan berörda sätt inhämtade och i efterföljande tabeller publicerade prisnoteringarna har socialstyrelsen liksom tidigare verkställt indexberäkningar för de olika månaderna av fjärde kvartalet 1919 för att härigenom kunna lämna en bild över livsmedelsprisernas allmänna förskjutningar under kristiden. Tillvägagångssättet vid uträknandet av den *ovägda indexserien* är följande.

Såsom utgångspunkt för jämförelsen har valts juli månad 1914, alltså tiden närmast före krigsutbrottet. De beräknade medelpriserna för vart och ett varuslag under denna månad hava satts = 100, och de olika varuslagens medelpriser för följande kvartal eller månader hava reducerats i förhållande därtill. De olika varorna hava sedan sammanförts till sex grupper, varefter de på nyss angivet sätt erhållna indextalen inom varje grupp hopsummerats och summorna dividerats med antalet i gruppen ingående varuslag. För

Varugrupper	Juli 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	4:e kvartalet 1916	1:a kvartalet 1917	2:a kvartalet 1917	3:e kvartalet 1917
Mejeriprodukter, ägg och margarin (10 varuslag)	100	110	112	114	124	141	143	146	152	170	179	190	203
Bröd, mjöl och gryn (11 varuslag) . .	100	118	124	135	133	124	124	125	126	131	159	161	158
Kött (8 varuslag) .	100	95	106	122	137	140	144	157	182	193	192	193	190
Fisk (9 varuslag) .	100	102	103	102	118	142	150	152	176	196	203	188	202
Övriga födoämnen (6 varuslag)	100	112	128	135	129	130	137	138	150	168	202	225	228
Bränsle och lyse (7 varuslag)	100	108	112	119	135	151	159	167	187	192	207	228	264

Varugrupper	4:e kvartalet 1917	1:a kvartalet 1918	2:a kvartalet 1918	3:e kvartalet 1918	4:e kvartalet 1918	1:a kvartalet 1919	2:a kvartalet 1919	3:e kvartalet 1919	4:e kvartalet 1919	Okt. 1919	Nov. 1919	Dec. 1919
Mejeriprodukter, ägg och margarin (10 varuslag)	237	275	283	304	414	400	403	383	383	375	386	387
Bröd, mjöl och gryn (11 varuslag) . .	161	173	188	189	244	255	256	264	274	275	273	274
Kött (8 varuslag) .	212	285	445	506	490	467	474	476	407	425	400	396
Fisk (9 varuslag) .	251	286	323	377	430	354	307	303	294	298	294	290
Övriga födoämnen (6 varuslag)	221	241	237	234	266	295	284	259	240	243	241	237
Bränsle och lyse (7 varuslag)	330	347	352	372	395	414	389	370	393	383	396	400

varje grupp blir sålunda indextalet för juli 1914 = 100. Av de redovisade varuslagen hava uteslutits konserverade ägg, färsk potatis, renkött, rundskuren kabeljo och bränntorv, vilka förekomma i marknaden antingen endast under en del av året eller å ett mindre antal orter, samt salt och potatis i hl., som icke funnits intagna i varulistan under hela den tid, som jämförelsen omfattar.[1]

Det ligger givetvis nära till hands att på grundval av dessa sex varugruppers prisökning uträkna ett medeltal för att härigenom finna ett uttryck för den allmänna prisstegring, som drabbat de viktigaste slagen av livsmedel, lyse och bränsle under kristiden. Den »ovägda indexserien», beräknad genom enkla aritmetiska medeltal, har emellertid, särskilt under kristidens abnorma förhållanden, icke kunnat göra anspråk på att lämna en korrekt bild av livsmedelsfördyringen, sådan den gestaltar sig för det enskilda hushållet, enär vid ifrågavarande beräkning ingen hänsyn är tagen till storleken av de kvantiteter, varmed de olika varuslagen ingå i en normal årsbudget, men har dock av flera orsaker ansetts böra här bibehållas, bland annat för jämförelse med utländska indexserier av motsvarande slag. Inom socialstyrelsen har emellertid, med ledning av den år 1913—14 företagna levnadskostnadsundersökningen, även verkställts indexberäkningar rörande livsmedelskostnadernas stegring för ett normalhushåll, »vägda» med hänsyn till de olika varuslagens kvantitativa vikt i hushållets budget (se sid. 228); och har i nedanstående tablå även denna *vägda indexserie* publicerats tillika med den ovägda serien för de olika kvartalen under kristiden.[2]

Orsaken till de variationer mellan de båda indexserierna, som kunnat iakttagas alltsedan mitten av år 1915, torde åtminstone delvis kunna sökas i det förhållandet, att priserna å flera för det mindre bemedlade hushållet synnerligen viktiga varuslag, bl. a. genom de statliga och kommunala regleringarna, undergått förskjutningar, som betydligt avvika från de genomsnittliga prisförändringarna å livsmedel.

	Juli 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	4:e kvartalet 1916	1:a kvartalet 1917	2:a kvartalet 1917
Aritmetiska (»ovägda») medeltal	100	114	121	129	138	143	148	162	175	190	197
»Vägda» medeltal	100	113	121	124	128	130	134	142	152	166	175

	3:e kvartalet 1917	4:e kvartalet 1917	1:a kvartalet 1918	2:a kvartalet 1918	3:e kvartalet 1918	4:e kvartalet 1918	1:a kvartalet 1919	2:a: kvartalet 1919	3:e kvartalet 1919	4:e kvartalet 1919	Dec. 1919	Jan.* 1920
Aritmetiska (»ovägda») medeltal	208	235	268	305	330	372	364	352	343	332	331	321
»Vägda» medeltal	181	201	227	255	277	320	335	328	311	308	307	298

* Preliminära siffror.

[1] För de varuslag, som till följd av varuknapphet eller annan orsak varit försvunna ur marknaden, hava prisförändringarna beräknats vara underkastade samma procentuella förskjutningar som därmed närmast jämförbara ersättningsvaror.

[2] För ytterligare belysning av frågan rörande penningens under kristiden minskade köpkraft har

Priser å vissa beklädnadsartiklar.

Till fullföljande av de i häftena 12, årg. 1916, 5 och 10, årg. 1917, 2, 7 och 10, årg. 1918 samt 4, 7 och 9, årg. 1919 av Sociala Meddelanden lämnade uppgifterna angående priser å vissa beklädnadsartiklar före och under kristiden meddelas i efterföljande tabell liknande uppgifter för tiden omkring den 1 januari 1920, sammanställda med de förut avgivna. De beräknade medelpriserna grunda sig även denna gång på uppgifter inhämtade genom socialstyrelsens ombud å ett 40-tal orter i riket, samt avse genomgående medelgoda kvaliteter. På grund av den särskilt under de sista krigsåren synnerligen kännbara bristen å vissa beklädnadsartiklar har det varit förenat med stora svårigheter att alltid erhålla noteringar å samma kvaliteter, som tidigare prisuppgifter avsett. Givetvis hava därför vissa ojämnheter ej kunnat undvikas, men då uppgifterna inhämtats från så många olika orter, torde de kunna anses tillsamman giva en ganska tillfredsställande bild av vid resp. undersökningstillfällen rådande prisläge.

Som framgår av ovanstående tabell, ägde en utomordentligt stor och omfattande prisstegring rum å de olika slagen av beklädnadsartiklar från krigets början fram till slutet av 1918. Vapenstilleståndets inträdande och de i samband därmed väsentligt förbättrade importmöjligheterna medförde emellertid, att prisstegringen avstannade och efterföljdes av ett för vissa av ovanstående artiklar ganska markerat prisfall. Under sensommaren 1919 gjorde sig emellertid en ny tendens till prisuppgång märkbar. Redan vid undersökningstillfället den 1 oktober kunde för flertalet av hithörande artiklar konstateras tydligt ökade medelpriser, och den nu slutförda undersökningen giver vid handen, att under 1919 års fjärde kvartal ytterligare stegring ägt rum.

Att på ett fullt tillförlitligt sätt konstatera, i vilken grad prisstegringen för beklädnadsartiklar inverkat på hithörande utgifter för det en-

här nedan insatts av professor Gustav Cassel beräknade och genom välvilligt tillmötesgående styrelsen tillhandahållna indextal rörande den relativa sedelcirkulationen. En granskning av indexserierna giver vid handen, att åtminstone från mitten av år 1915 till våren 1918 en synnerligen påtaglig överensstämmelse synes råda mellan cirkulationssiffrorna och den ovägda indexserien. (Rörande principerna för cirkulationssiffrornas beräkning hänvisas till professor Cassels bok: Dyrtid och sedelöverflöd.)

	Juli 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	4:e kvartalet 1916	1:a kvartalet 1917	2:a kvartalet 1917
Relativ sedelcirkulation	105	133	130	131	136	144	151	156	168	185	201

	3:e kvartalet 1917	4:e kvartalet 1917	1:a kvartalet 1918	2:a kvartalet 1918	3:e kvartalet 1918	4:e kvartalet 1918	1:a kvartalet 1919	2:a kvartalet 1919	3:e kvartalet 1919	4:e kvartalet 1919	Dec. 1919	Jan. 1920
Relativ sedelcirkulation	210	233	260	285	307	339	340	328	313	314	314	324

Medelpris för 40 orter i olika delar av riket.

Beklädnadsartiklar	1914 (mitten)	Maj 1917	Sept. 1917	Jan. 1918	Juli 1918	Okt. 1918	April 1919	Juli 1919	Okt. 1919	Jan. 1920
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
A) *Tyger och garner:*										
1. Ylletyg (till damklänning) pr m.	2·50	6·50	7·50	10·00	12·50	18·00	14·50	14·00	13·00	12·50
2. Bomullstyg (till dito) » »	0·50	1·00	1·25	2·00	2·50	3·00	2·00	1·85	1·85	1·90
3 Ullgarn . . . . . » kg.	6·50	23·00	31·00	39·00	48·00	63·00	48·00	39·00	47·00	46·00
B) *Herrkläder:*										
1. Herrkostym (av ylletyg) best.	65·00	110·00	130·00	155·00	200·00	260·00	230·00	220·00	235·00	245·00
» » konf.	40·00	75·00	85·00	100·00	125·00	165·00	135·00	130·00	140·00	150·00
2. Vinteröverrock, beställd . .	70·00	110·00	125·00	150·00	190·00	245·00	215·00	210·00	225·00	240·00
» konfektion .	40·00	70·00	80·00	95·00	120·00	155·00	130·00	125·00	135·00	145·00
3. Bomullsskjorta	2·00	3·75	4·25	6·00	7·00	9·00	7·50	7·00	7·00	7·00
4. Ylletröja	3·50	8·50	9·75	12·00	13·75	18·00	15·00	13·50	13·50	13·50
5. Yllekalsonger	3·50	8·25	9·50	11·75	13·75	17·00	15·00	13·50	13·75	13·75
6. Yllestrumpor	1·25	2·75	3·50	4·40	5·50	6·50	5·00	4·50	4·85	5·00
7. Arbetsblus	2·15	—	—	—	—	—	—	7·35	7·25	7·50
C) *Skodon:*										
1. Kängor, smorläder	9·50	19·50	22·50	26·00	28·00	33·00	31·00	29·50	32·00	33·00
2. Stövlar	16·50	36·50	40·00	54·00	60·00	75·00	65·00	58·50	64·00	66·00
3. Kängor av boxkalv, mans- .	13·00	23·50	28·00	34·00	39·00	45·00	40·00	38·50	42·00	43·50
» » » dam- .	11·50	21·00	25·00	31·00	36·00	43·00	37·50	36·00	39·00	40·00
» » » barn- .	7·00	12·50	14·50	17·50	19·25	22·00	17·50	16·75	17·75	18·50
4. Halvsulning och klackning .	3·50	6·50	6·75	7·25	8·25	9·00	9·50	9·50	10·00	10·25

skilda hushållet, är givetvis mycket vanskligt, då man icke i detalj känner, i vilken utsträckning de olika artiklarna ingå i en normalbudget. Med ledning av de siffror, som sammanställts i ovanstående tabell, synes man dock vara berättigad att draga den slutsatsen, att utgifterna för kläder och skodon, under förutsättning att vederbörande hushåll sökt i görligaste mån bibehålla samma standard, stigit från juli 1914 till december 1916 med c:a 60 %, till januari 1918 med c:a 150 % och till 1 oktober 1918, vid vilken tid stegringen nådde sin kulmen, med minst 250 %, samt att dessa utgifter numera (omkring den 1 januari 1920) ställa sig i genomsnitt c:a 245 % högre än före krigsutbrottet (jfr tabellen å sid. 225). Såsom ovan antytts, torde dock uppgifterna beträffande en del av de redovisade artiklarna, särskilt under de sista krigsåren, avse försämrade kvaliteter.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar under kristiden.

Det må noga observeras, att ovan sid. 221 angivna procentuella stegring endast avser den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, lyse

och bränsle. För att däremot få en fullständig bild av fördyringens inverkan på en familjs hela utgiftsstat måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, skatter, kläder m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser.

Här nedan lämnad redogörelse rörande levnadskostnadernas allmänna stegring under kristiden, vilken utgör en komplettering till tidigare (fr. o. m. år 1918 regelbundet kvartalsvis) utförda beräkningar, avser prisläget vid tiden omkring den 1 januari 1920.

Till utgångspunkt för beräkningarna har som bekant valts en normalfamiljs (man, hustru och två barn) budget före kriget, slutande på en total utgiftssumma av c:a 2 000 kr. per år. Denna budget har uppdelats på olika huvudposter i enlighet med resultaten av 1913—1914 års levnadskostnadsundersökning. Därefter har på samma sätt som förut (se Soc. Medd., årg. 1918, sid 188—189) utgiftsstegringen beräknats för varje särskild huvudpost under förutsättning att förbrukningen varit i stort sett oförändrad, alltså med bortseende från de omläggningar av och inskränkningar i förbrukningen, vilka givetvis framkallats av dyrtiden och även kunnat konstateras genom socialstyrelsens särskilda dyrtidsundersökningar (jfr artiklarna »Dyrtidens inverkan på livsmedelsförbrukningen» i häfte 12, årg. 1916, »Livsmedelsförbrukningens omläggning under kristiden» i häfte 10, årg. 1917 och häfte 11, årg. 1918 samt »Levnadskostnader och levnadsstandard under kristiden» i häfte 5, årg. 1919 av Soc. Medd.).

Det må påpekas, att de i det följande gjorda beräkningarna grunda sig på uppgifter, inhämtade från styrelsens ombudsorter, och följaktligen representera förhållandena i städer och stadsliknande samhällen.

I efterföljande tablå lämnas en översikt över resultatet av de hittills verkställda undersökningarna, varvid jämte de absoluta talen för de olika tidpunkterna även angivas indextal, beräknade med utgångspunkt från 1914 års siffra, som satts lika med 100. I tablån har även upptagits den procentuella förskjutning, som levnadskostnaderna varit underkastade sedan det tillfälle, då undersökning rörande ifrågavarande spörsmål sist ägt rum.

	Årsbudget			Beräknad årsbudget								
	1914 (mitten)	1917 (maj)	1917 (sept.)	1918 (jan.)	1918 (omkr. 1 april)	1918 (omkr. 1 juli)	1918 (omkr. 1 okt.)	1919 (omkr. 1 jan.)	1919 (omkr. 1 april)	1919 (omkr. 1 juli)	1919 (omkr. 1 okt.)	1920 (omkr. 1 jan.)
Kronor	2 000	3 037	3 318	3 835	4 058	4 389	4 849	5 334	5 306	5 147	5 147	5 173
Indextal . .	100	152	166	192	203	219	242	267	265	257	257	259
Ökn. (+) el. minskn. (−) från föregående undersökningstillfälle i procent	—	+ 9	+ 9	+ 16	+ 6	+ 8	+ 10	+ 10	− 0·5	− 3	—	+ 0·5

Det förtjänar än en gång framhållas, att förestående siffror framräknats under förutsättning av en i huvudsak oförändrad levnadsstandard och att sålunda de besparingar och omläggningar i hushållningen, som överallt i

större eller mindre utsträckning kunnat och givetvis även måst göras, här äro lämnade utom räkningen.

Enligt ifrågavarande beräkningar utgör den allmänna stegringen av levnadskostnaderna för en normalfamilj med en årsbudget före kriget av 2 000 kr. c:a 159 % och kan sålunda betecknas med indexsiffran 259. Denna siffra betecknar en uppgång med 2 enheter eller c:a 0·5 % sedan närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 oktober 1919. Sedan den 1 januari 1919, då indextalet var 267, har däremot en nedgång på c:a 3 % ägt rum. Med utgångspunkt från decembersiffran 1916, kr. 2 784, utgör stegringen till den 1 januari 1920 c:a 86 %, medan den från januari 1918 uppgår till c:a 35 %.

Som tidigare i Sociala Meddelanden framhållits (se t. ex. häfte 1918: 2, sid. 188—189), torde de ovan angivna indextalen få betecknas såsom minimisiffror. Särskilt gäller detta siffrorna för de sista krigsåren, då de alltmera omfattande ransoneringsåtgärderna och maximipriserna å ett flertal för hushållsbudgeten synnerligen viktiga varuslag gjorde det allt vanskligare att på samma tillförlitliga sätt som under krisens första skede mäta levnadskostnadernas förändringar och anställa jämförelser härutinnan med förhållandena under föregående år. I samma mån som förhållandena å varumarknaden återgå till normalt läge, synas emellertid beräkningarna med allt större exakthet lämna ett mått på kostnadsstegringen för det enskilda hushållet.

Storleken av den procentiska ökningen av *årsbudgetens särskilda huvudposter*, beräknade enligt prisförhållandena vid tiden före krigets utbrott (mitten av år 1914) och vid tidpunkterna för resp. levnadskostnadsberäkningar, belyses genom följande översikt:

	1914 (mitten)	1916 (dec.)	1917 (maj)	1917 (sept.)	1918 (jan.)	1918 (omkr. 1 april)	1918 (omkr. 1 juli)	1918 (omkr. 1 okt.)	1919 (omkr. 1 jan.)	1919 (omkr. 1 april)	1919 (omkr. 1 juli)	1919 (omkr. 1 okt.	1920 (omkr. 1 jan.)
Födo- och njutningsämnen	100	152	174	180	214	229	258	281	323	327	318	311	307
Bostad	100	108	108	112	112	112	112	112	120	120	120	130	130
Bränsle och lyse	100	168	190	240	275	280	286	305	381	367	326	294	307
Beklädnad	100	160	170	210	250	270	295	350	350	320	310	330	345
Skatter	100	109	109	109	109	114	114	114	114	160	160	160	160
Övriga utgifter	100	125	130	150	175	185	195	220	225	215	210	215	220
Summa utgifter	**100**	**139**	**152**	**166**	**192**	**203**	**219**	**242**	**267**	**265**	**257**	**257**	**259**

Med avseende å sättet för beräkningen av de särskilda huvudposterna hänvisas till föregående redogörelser i Sociala Meddelanden (t. ex. årg. 1918: 2, sid. 188—189). Dock må särskilt framhållas följande.

Prisuppgifterna på födo- och njutningsämnen samt bränsle och lyse äro de i följande tabell sid. 230—231 angivna och för december månad insamlade. Som i denna redogörelse förut omtalats, hava livsmedelspriserna under kvartalet visat en nedåtgående tendens, medan däremot posten lyse och bränsle till följd av de starkt stegrade vedpriserna undergått en ganska betydande förhöjning. Vad beträffar ökningen av bostadshyrorna, så har denna, som med ledning av uppgifter från flertalet hyresnämnder i riket vid

undersökningstillfället den 1 oktober 1919 beräknats till c:a 30 %, sedan dess antagits oförändrad. Beklädnadspostens stegring har beräknats med ledning av de prisuppgifter å vissa slag av tyger, garner, kläder och skodon, vilka inhämtats genom socialstyrelsens ombud. En närmare redogörelse angående prisrörelsen å till denna huvudpost hörande artiklar har lämnats å sid. 222 f. Under hänvisning härtill må blott påpekas, att de erhållna procentsiffrorna för beklädnadskontots stegring givetvis endast äro uppskattade medeltal, som, särskilt beträffande de sista krigsåren med hänsyn till då inträffade kvalitetsförsämringar, nog måste betecknas såsom minimisiffror. Skatteposten har även vid dennna undersökning bibehållits oförändrad, då ny beräkning på grundval av de för innevarande år beslutade kommunalskatterna ännu icke kunnat utföras utan liksom tidigare måste anstå till kvartalsskiftet mars—april. Som av tabellen framgår, undergick skatteposten vid undersökningstillfället den 1 april 1919 en synnerligen markerad stegring, vilken har sin förklaring ej blott av de företagna förhöjningarna i skattesatserna till såväl kommun som landsting utan även därav att man från och med denna undersökning ansett sig böra vid ifrågavarande beräkningar taga hänsyn jämväl till den allmänna stegringen av inkomsterna, som ägt rum under kristiden. Vad slutligen beträffar posten »övriga utgifter», så har stegringsprocenten beräknats på grundval av uppgifter från ledande firmor samt med hänsyn till den betydelse, som hithörande utgiftsposter beräknas hava i en normalfamiljs budget. Sistnämnda huvudpost visar i jämförelse med föregående undersökningstillfälle någon stegring, vilket står i samband med vidtagna förhöjningar å medicinaltaxa och föreningsavgifter m. m.

Medelpris å 44 orter, december 1919.

Varuslag	Kvantitet	Dec. 1919	Nov. 1919	Dec. 1918	Dec. 1913	Höjning (+) eller sänkning (−) från dec. 1913 till dec. 1919	Höjning (+) eller sänkning (−) från dec. 1918 till dec. 1919
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	47	47	46	14	+ 235·7	+ 2·2
handskummad	»	—	—	29	8	—	—
separerad	»	22	22	23	6	+ 266·7	− 4·3
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	715	733	726	241	+ 196·7	− 1·5
mat- (lands-)	»	714	727	723	220	+ 224·5	− 1·2
Margarin, växt-	»	385	383	—	138	+ 179·0	—
Ägg, färska	tjog	865	827	1121	217	+ 298·6	− 22·8
Potatis: gammal	5 l.	53	53	90	26	+ 103·8	− 41·1
»	hl.	877	878	1816	—	—	− 51·7
Ärter, gula	kg.	70	70	81	31	+ 125·8	− 13·6
Bruna bönor	»	150	155	250	46	+ 226·1	− 40·0
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	78	78	[1]) 73	31	+ 151·6	+ 6·8
råg-, » » »	»	57	57	56	21	+ 171·4	+ 1·8
rågsikt-, » » »	»	73	73	—	26	+ 180·8	—
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	95	95	100	36	+ 163·9	− 5·0
ris-, bästa sort svenska	»	168	167	90	41	+ 309·8	+ 86·7
Rågbröd: hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	103	103	90	41	+ 151·2	+ 14·4
mjukt: limpa, söt	»	99	100	92	38	+ 160·5	+ 7·6
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	68	67	61	30	+ 126·7	+ 11·5
Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	229	229	224	75	+ 205·3	+ 2·2
mjukt, billigaste sort, bakat med vatten	»	115	115	113	44	+ 161·4	+ 1·8
mjukt, billigaste sort, » » mjölk	»	133	133	174	60	+ 121·7	− 23·6
Nötkött, färskt: stek	»	449	457	638	121	+ 271·1	− 29·1
soppkött	»	380	388	563	100	+ 280·0	− 32·5
Kalvkött, stek: gödkalv	»	527	533	350	131	+ 302·3	+ 50·6
spädkalv	»	320	319	250	74	+ 332·4	+ 28·0
Fårkött: färskt, stek	»	435	432	701	128	+ 239·8	− 37·9
salt, svenskt	»	428	435	654	116	+ 264·7	− 35·3
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	550	557	538	133	+ 313·5	+ 2·2
salt, svenskt »	»	574	586	549	142	+ 304·2	+ 4·6
Sill, salt, prima	»	148	149	160	45	+ 228·9	− 7·5
Kaffe (obränt), prima Santos	»	344	344	300	161	+ 113·7	+ 14·7
Socker, bit-	»	134	134	97	67	+ 100·0	+ 38·1
Fotogen, Water White	l.	45	46	101	21	+ 114·3	− 55·4
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	8940	8830	8360	2610	+ 242·5	+ 6·9
barr-, » »	»	7250	7160	7030	2090	+ 246·9	+ 3·0
Bränntorv	100 kg.	914	876	1017	197	+ 364·0	− 10·1
Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	—	—	—	396	—	—
engelska hushålls-(fyrkol) (hemkörd)	»	—	—	—	228	—	—
Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	—	—	—	158	—	—
engelsk kamin- (okrossad) (hemkörd)	»	—	—	—	186	—	—

[1]) 75 % utmalning.

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle åren 1914—1919 för en normalfamilj med en utgiftsstat år 1914 av ca 2 000 kronor.

Juli 1914 = 100.

Ort	1914		1915	1916	1917	1918	1919	1919				
	Juli	2:dra halvåret						1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	December
Stockholm	100	106	124	140	178	286	332	352	342	319	315	316
Södertälje	100	108	124	141	178	276	322	337	332	313	307	305
Uppsala	100	109	126	143	187	280	335	348	343	328	323	322
Nyköping	100	105	121	138	182	269	319	343	329	300	303	301
Eskilstuna	100	106	121	136	183	268	318	334	332	305	301	300
Linköping	100	106	125	142	187	270	322	341	332	308	305	303
Norrköping	100	106	122	137	178	265	314	333	324	299	299	299
Motala	100	106	127	146	192	281	331	350	338	317	318	317
Jönköping	100	104	122	140	183	271	323	333	332	315	312	313
Växjö	100	104	121	140	176	259	310	323	316	302	298	297
Kalmar	100	104	122	138	182	263	307	326	312	297	293	294
Västervik	100	103	117	138	178	262	304	317	310	293	296	297
Visby	100	104	117	134	171	248	296	311	300	289	285	284
Karlskrona	100	106	125	140	179	259	307	323	314	293	297	297
Kristianstad	100	108	128	143	186	280	317	335	328	302	302	299
Malmö	100	106	125	146	188	284	321	342	331	306	307	305
Lund	100	105	125	141	189	282	316	337	319	306	303	300
Landskrona	100	108	127	145	192	284	329	345	335	312	322	323
Hälsingborg	100	105	123	140	186	283	318	340	327	304	302	304
Ystad	100	105	125	141	184	279	312	336	318	296	297	295
Halmstad	100	106	125	140	181	273	310	331	316	297	298	300
Göteborg	100	104	125	143	190	288	331	352	346	312	314	312
Lysekil	100	103	117	135	177	260	304	320	316	287	294	294
Vänersborg	100	104	122	143	183	274	325	346	336	308	311	313
Borås	100	107	125	143	184	272	319	334	331	304	308	306
Tidaholm	100	104	123	142	177	262	313	331	317	303	300	302
Karlstad	100	108	122	141	182	273	328	341	338	317	315	315
Örebro	100	107	124	140	183	267	316	331	324	304	305	305
Kopparberg	100	105	119	139	179	268	324	337	333	313	312	311
Västerås	100	105	122	142	184	273	331	345	344	319	315	314
Falun	100	105	120	139	180	270	324	343	334	313	307	306
Domnarvet o. Borlänge	100	105	123	142	188	280	334	354	345	320	315	317
Ludvika	100	104	119	139	182	275	331	345	344	323	314	310
Gävle	100	107	121	140	182	273	326	341	338	319	311	312
Söderhamn	100	107	123	141	185	281	336	347	344	327	327	329
Sundsvall: staden	100	105	120	144	185	282	336	347	339	331	328	326
sågverksdistriktet	100	104	117	142	187	280	331	344	334	324	321	321
Nyland	100	104	114	138	180	262	314	324	323	308	302	304
Östersund	100	105	118	139	179	271	317	331	319	310	307	305
Umeå	100	104	117	139	184	264	317	332	322	312	302	297
Luleå	100	105	118	138	186	277	326	340	329	323	314	314
Boden	100	107	121	141	188	284	335	352	342	328	319	318
Malmberget o. Gällivare	100	105	113	129	171	264	326	337	333	319	316	313
Kiruna	100	104	113	128	169	262	324	332	330	323	309	305
Samtliga orter	**100**	**105**	**121**	**139**	**181**	**270**	**320**	**335**	**328**	**310**	**308**	**307**

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle åren 1913—1919 för en normalfamilj med en utgiftsstat år 1914 av c:a 2 000 kronor.

Den genomsnittliga utgiftssumman för samtliga orter (»riksmedeltalet») = 100

Ort	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1918		1919			
								1:sta halv-året	2:dra halv-året	1:sta kvar-talet	2:dra kvar-talet	3:dje kvar-talet	4:de kvar-talet
Stockholm	111	111	113	111	109	118	115	116	119	117	116	114	114
Södertälje	103	105	105	104	101	105	103	105	105	103	104	104	103
Uppsala	100	101	102	101	102	102	103	101	103	102	103	104	103
Nyköping	97	97	97	97	98	97	97	98	97	100	98	94	96
Eskilstuna	99	101	101	99	102	100	100	102	99	101	102	99	99
Linköping	97	97	100	99	100	97	98	98	97	99	99	97	96
Norrköping	100	102	104	101	102	101	101	102	101	102	102	99	100
Motala	92	93	96	97	98	96	95	96	96	96	95	94	95
Jönköping	99	97	97	97	98	97	98	98	96	96	98	98	98
Växjö	95	94	95	96	93	92	92	91	92	92	92	93	92
Kalmar	97	95	97	95	97	93	92	94	93	93	91	92	91
Västervik	97	96	95	97	97	95	93	96	95	93	93	93	95
Visby	100	99	97	97	95	92	93	93	92	93	92	94	93
Karlskrona	99	99	101	99	97	94	94	96	93	95	95	93	95
Kristianstad	94	94	98	95	95	96	91	97	95	92	93	90	91
Malmö	100	100	103	105	105	105	101	108	103	102	101	99	100
Lund	97	97	99	97	101	100	95	103	98	97	94	95	95
Landskrona	97	95	99	99	101	100	97	102	98	98	97	95	99
Hälsingborg	96	95	97	96	99	101	95	103	98	97	96	94	94
Ystad	97	95	98	96	97	98	93	101	96	95	92	91	92
Halmstad	99	97	99	97	96	97	93	97	97	95	93	92	93
Göteborg	102	100	105	105	107	109	106	112	107	108	108	103	105
Lysekil	102	101	100	101	101	100	98	101	98	99	100	96	99
Vänersborg	99	97	98	100	99	99	99	99	99	101	100	97	99
Borås	97	97	100	100	99	98	97	100	97	97	98	95	97
Tidaholm	94	94	96	97	93	92	93	92	92	94	92	93	93
Karlstad	101	101	100	101	100	101	102	101	100	101	102	102	102
Örebro	100	100	101	100	100	98	98	98	98	98	98	97	98
Kopparberg	96	95	95	96	96	96	98	96	96	98	98	98	99
Västerås	98	98	99	100	100	100	102	99	100	101	103	101	101
Falun	101	100	100	100	101	101	102	100	101	103	103	102	101
Domnarvet o. Borlänge	94	94	96	97	98	98	99	97	99	100	100	98	97
Ludvika	98	97	96	98	99	100	102	100	100	101	103	102	100
Gävle	102	102	101	102	102	102	103	102	102	103	103	104	102
Söderhamn	100	101	101	101	102	103	104	104	103	103	104	105	106
Sundsvall: staden	110	108	106	111	110	112	113	112	112	111	111	115	115
sågverksdistriktet	104	102	99	105	107	107	106	105	108	106	105	108	108
Nyland	106	105	98	104	104	102	103	100	104	102	103	104	103
Östersund	109	108	106	109	108	109	108	110	109	108	106	109	109
Umeå	105	103	99	102	104	100	101	100	101	101	101	103	101
Luleå	104	104	102	104	108	108	107	107	108	106	105	109	107
Boden	102	103	102	103	107	107	107	107	108	107	107	108	106
Malmberget o. Gällivare	110	111	103	103	105	109	113	106	111	112	113	114	114
Kiruna	113	110	104	104	105	109	114	107	111	111	113	117	113
Samtliga orter	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Medelpris per år (1908—1918) och per månad

Obs.! Siffrorna för åren 1908—1909 angiva medelpris för 28 orter, för åren 1910

	Varuslag	Kvantitet	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	14	14	14	14	14	15	16	19
2	handskummad	»	7	7	7	7	8	8	8	9	10
3	separerad	»	—	—	5	5	6	6	6	7	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	226	220	222	228	237	236	239	292	*310
5	mat- (lands-)	»	204	198	200	205	214	213	218	260	295
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	150	151	156	164	162	197	257
7	halvfet, »	»	119	116	114	111	115	121	119	149	191
8	skummjölks-, »	»	—	—	49	48	51	58	60	82	127
9	Margarin: högsta kvalitet	»	164	159	169	152	157	—	—	—	—
10	lägsta »	»	119	116	125	116	122	—	—	—	—
11	växtmargarin	»	—	—	—	126	132	135	144	170	216
12	Ägg: svenska, färska	tjog	148	151	149	149	161	159	171	198	237
13	» konserverade	»			134	128	139	137	151	169	204
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	—	526
15	»	5 l.	32	28	27	29	32	28	30	36	33
16	färsk	»			76	48	49	46	80	87	76
17	Ärter, gula	kg.	30	28	29	29	30	31	35	57	55
18	Bruna bönor	»	42	41	46	47	53	48	49	75	111
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort [8]	»	31	33	32	30	31	31	33	40	*38
20	råg-, » » »	»	23	22	20	20	22	22	23	32	*29
21	rågsikt-, » » »	»	29	28	26	25	27	27	29	39	*34
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 33	[1] 33	34	32	36	36	42	52	50
23	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2] 59	[2] 60	39	39	40	41	41	46	52
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	41	40	40	39	41	41	43	54	53
25	mjukt, limpa, söt	»	39	39	39	37	38	38	40	48	49
26	» » sur	»	28	28	28	27	29	30	31	38	38
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära [9]	»	78	74	76	74	76	76	78	88	90
28	mjukt, billigaste sort: bakat med vatten [9]	»	51	53	45	44	45	48	46	53	54
29	» » » mjölk [9]	»			61	60	61	60	61	67	66
30	Nötkött, färskt: stek	»	109	104	98	96	111	122	116	140	193
31	soppkött	»	91	85	78	78	91	100	95	119	169
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	122	120	117	116	128	131	130	154	208
33	spädkalv	»	66	63	60	58	65	72	70	87	122
34	Fårkött: färskt, stek	»	125	121	118	115	124	133	130	158	215
35	salt, svenskt	»	—	—	103	102	105	114	118	139	194
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	119	121	140	184
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	114	121	129	120	123	133	129	191	233
38	salt, svenskt »	»	121	127	133	129	129	140	137	198	246
39	» amerikanskt	»	121	128	149	139	136	—	—	—	—
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	75	76	80	99
41	gädda	»	—	—	—	—	—	108	110	117	149
42	*sill*	»	28	28	31	31	32	34	35	45	68
43	strömming	»	37	37	36	36	36	38	39	43	56
44	torsk	»	—	—	—	—	—	55	57	62	82
45	rödspotta (»spätta»)	»	81	79	80	79	77	79	81	89	123
46	salt: sill, prima	»	38	37	[3] 39	[3] 39	[3] 41	[3] 45	45	57	97
47	strömming	»	25	23	23	25	25	30	31	36	61
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	60	61	54	51	52	56	58	72	111
49	» » » rundskuren	»			—	—	—	76	77	91	139
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 116	[4] 115	125	155	176	170	159	161	209
51	Socker, bit-	»	66	67	71	69	72	67	65	66	*68
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	10	10	13
53	Svagdricka	l.	—	—	6	6	6	6	6	7	8
54	Fotogen, Water White	»	[5] 18	[5] 18	17	15	17	20	21	23	27
55	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»)	famn	2680	2520	2280	2280	2360	2560	2680	2890	3810
56	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	2140	2020	1810	1810	1880	2040	2110	2310	3060
57	Bränntorv	100 kg.	[6] 80	[6] 74	187	185	187	196	220	290	385
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	388	376	373	373	397	401	411	531	717
59	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	234	242	367	543
60	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	139	134	130	132	155	165	157	211	292
61	eng. kamin- hemkörd	»	—	—	159	156	177	189	190	248	339

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp- [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Upp- 1917—aug. 1919 75 % utmalning. — [9]) För den tid, då i samband med den statliga regleringen av brödsäd rena 1917 sådana brödslag, som närmast motsvara de i varulistan angivna kvaliteterna. — [10]) Preliminära siffror. juli 1916, å *mjöl* från den 27 nov. 1916 t. o. m. aug. 1919, å *smör* från slutet av år 1916 till den 17 och *bruna bönor* under tiden 27 mars 1917—mitten av april 1919, å *gryn* från april 1917 till mitten av maj å *kalvkött* under tiden 19 maj—17 sept. 1917 och 22 nov. 1918—17 april 1919 samt å *mjölk* under tiden —19 jan. 1919 och *margarin* under tiden febr.—26 maj 1919.)

(dec. 1918—jan. 1920) för samtliga orter.

—1912 för 39 orter, för åren 1913—1919 för 44 orter samt för år 1920 för 49 orter.

1917	1918	Dec. 1918	Jan. 1919	Febr. 1919	Mars 1919	April 1919	Maj 1919	Juni 1919	Juli 1919	Aug. 1919	Sept. 1919	Okt. 1919	Nov. 1919	Dec. 1919	Jan.[10] 1920	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
25	* 38	* 46	* 47	* 47	* 47	48	51	49	46	47	46	47	47	47	46	1
15	* 24	* 29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	2
12	* 19	* 23	* 23	* 23	* 23	24	25	24	22	22	22	22	22	22	20	3
* 401	* 587	* 726	* 725	* 725	* 725	832	776	739	708	698	668	700	733	715	677	4
* 358	* 546	* 723	* 724	* 724	* 723	832	794	732	692	700	668	690	727	714	668	5
* 305	* 372	* 515	* 515	* 515	* 516	* 516	761	727	703	682	662	641	625	620	600	6
* 284	* 332	* 485	* 485	* 485	* 486	* 485	561	539	525	525	508	481	462	452	431	7
* 167	* 220	* 335	* 335	* 335	* 335	* 335	373	374	373	339	325	293	297	295	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	* 474	* 474	* 475	* 474	466	445	410	396	383	383	385	388	11
348	725	1121	1126	812	610	516	496	526	544	582	594	679	827	865	781	12
307	615	1049	1061	[7])755	[7]) 623	[7]) 547	—	—	—	—	[7]) 600	675	724	739	725	13
* 955	* 1200	* 1816	* 1781	* 1936	* 2198	* 2003	1134	877	687	—	785	826	873	877	895	14
* 58	* 68	* 90	* 92	* 97	* 100	* 101	75	54	46	—	53	52	53	53	54	15
146	237	—	—	—	—	—	—	—	143	61	—	—	—	—	—	16
* 63	* 66	* 81	* 81	* 81	* 80	* 81	81	81	81	81	80	73	70	70	69	17
199	* 178	* 250	* 250	* 250	* 250	* 250	239	242	220	203	197	166	155	150	148	18
* 42	* 50	* 73	* 73	* 73	* 78	* 73	* 73	* 73	* 73	* 73	77	78	78	78	78	19
* 36	* 41	* 56	* 56	* 56	* 56	* 56	* 56	* 56	* 56	* 56	56	56	57	57	56	20
—	—	—	—	—	—	* 73	* 73	* 73	* 73	* 73	73	73	73	73	73	21
* 68	* 82	* 100	* 101	* 101	* 101	* 101	* 100	101	100	98	97	97	95	95	95	22
* 75	* 78	* 90	* 90	* 90	* 91	* 82	* 82	83	84	85	151	164	167	168	175	23
* 62	* 78	* 90	* 91	* 90	91	92	93	94	97	99	101	103	103	103	105	24
* 60	* 75	* 92	* 92	* 93	94	94	94	95	97	97	99	99	100	99	98	25
* 45	* 49	* 61	* 62	* 62	63	63	63	62	63	63	64	67	67	68	67	26
* 117	* 180	* 228	* 228	* 226	225	229	226	233	234	235	234	231	229	229	226	27
* 68	* 88	* 114	* 114	* 115	115	116	115	116	117	118	119	116	115	115	113	28
* 83	* 144	* 174	* 175	* 176	176	181	181	180	180	179	173	136	133	133	131	29
219	567	633	634	596	590	591	586	585	603	599	562	500	457	449	425	30
193	507	563	562	523	513	517	513	514	525	523	489	428	388	380	359	31
* 215	546	* 350	* 350	* 350	* 350	484	567	586	611	617	606	564	533	527	521	32
* 148	357	* 250	* 250	* 250	* 250	310	317	326	344	357	358	337	319	320	308	33
258	626	701	705	666	666	671	649	648	639	628	587	474	432	435	425	34
241	546	654	653	606	590	588	576	578	561	571	526	459	435	423	404	35
261	509	675	697	660	580	595	525	—	—	—	—	470	453	479	468	36
* 270	* 388	* 588	621	691	717	679	572	552	568	579	592	578	557	550	517	37
* 287	* 404	* 549	629	704	723	670	596	575	585	592	602	595	586	574	548	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	402	39
122	211	260	241	240	238	210	145	157	187	200	197	210	203	200	201	40
188	317	391	393	382	377	316	256	286	333	338	332	335	331	319	324	41
91	149	166	99	70	69	106	121	123	131	132	131	117	112	113	84	42
65	123	165	134	112	114	125	105	104	102	107	99	118	126	120	122	43
111	196	229	214	190	191	172	134	142	136	144	141	155	149	146	149	44
167	295	356	299	284	298	253	181	213	225	235	224	235	238	238	237	45
105	145	160	156	153	153	148	145	143	142	146	147	149	149	148	139	46
78	100	125	127	118	110	119	111	110	111	104	101	88	80	77	73	47
152	298	345	324	289	293	263	251	217	195	193	180	157	154	162	160	48
191	343	425	—	406	396	308	325	288	280	265	263	218	219	214	—	49
* 315	* 307	* 300	* 300	* 300	* 300	* 300	* 300	* 292	305	323	336	343	344	344	345	50
* 70	* 92	* 97	* 131	* 132	* 132	* 132	* 132	* 132	* 132	* 133	* 133	* 133	* 134	* 134	* 134	51
19	31	34	34	34	34	33	32	31	31	31	31	30	30	30	30	52
10	14	16	15	15	16	16	16	16	16	16	16	16	17	16	16	53
37	—	** 101	** 111	113	100	88	75	73	54	49	48	46	46	45	46	54
5520	7850	8360	8240	8090	7950	8000	7950	8010	7930	8070	8200	8450	8830	8940	9120	55
4500	*6620*	*7030*	*6880*	*6740*	*6570*	*6590*	*6590*	*6570*	*6320*	*6570*	*6750*	*6940*	*7160*	*7250*	*7350*	56
670	1085	1017	1046	971	947	947	927	871	775	781	829	866	876	914	872	57
803	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58
707	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59
418	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60
521	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	61

gifterna för åren 1910—1913 avse sill av märket »K. K. K.». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — gifterna avse för febr. 1919 sju orter, för mars sex för april två och för sept. tre orter. — [8]) Uppgifterna avse vetebrödstyper utan inblandning av rågmjöl ej saluförts, avse de meddelade priserna från och med febr. — * Maximipris. — ** Eljest fastställda pris. — (Maximipris har varit rådande å *socker* sedan den 1 april 1919, å *bröd* under tiden 4 jan. 1917—24 febr. 1919, å *kaffe* från febr. 1917 t. o. m. juni 1919, å *ärter* 1919, å *potatis* (gammal) under tiden 16 april 1917—5 maj 1919, å *ost* under tiden 21 aug. 1917—23 april 1919 19 mars 1918—17 april 1919. *Fläsk* kan anses hava varit underkastat statsreglering under tiden dec. 1917

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	Varuslag	Kvantitet	Stockholm			Södertälje			Uppsala		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	53	55	55	52	52	52	49	49	49
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	separerad	»	29	30	30	23	20	20	24	24	24
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	722	739	726	688	744	733	716	755	740
5	mat- (lands-)	»	642	684	679	663	727	726	672	744	713
6	Ost: helfet, okryddad	»	665	635	631	625	638	625	700	683	670
7	halvfet, »	»	505	502	481	500	500	450	520	525	530
8	skummjölks-, »	»	—	350	350	400	—	—	350	325	—
9	Margarin, växt-	»	384	389	408	379	378	375	400	378	374
10											
11	Ägg: svenska, färska	tjog	732	885	921	724	846	807	707	797	816
12	» konserverade	»	—	700	717	—	—	760	—	—	—
13	Potatis: gammal	5 l.	66	68	70	52	53	51	56	52	54
14	»	hl.	1096	1140	1239	893	900	929	880	875	860
15	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Ärter, gula	kg.	75	67	67	65	56	55	65	50	50
	Bruna bönor	»	159	150	147	156	140	142	175	150	150
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	80	80	80	76	75	75	78	78	78
18	råg-, » » »	»	58	58	58	55	55	55	55	55	55
19	rågsikt-, » » »	»	74	74	74	73	72	72	70	70	69
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	101	100	99	90	92	93	100	98	98
21	ris-, bästa sort, svenska	»	170	175	193	175	172	173	175	175	190
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	105	104	104	103	103	103	100	101	100
23	mjukt, limpa, söt	»	120	120	118	105	105	105	103	103	103
24	» » sur	»	89	87	87	77	77	—	65	66	67
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	278	277	270	200	200	200	231	231	231
26	mjukt, bil- (bakat med vatten	»	149	149	148	121	120	120	124	126	127
27	ligaste sort) » » mjölk	»	185	181	180	135	135	135	155	157	157
28	Nötkött, färskt: stek	»	529	492	496	530	510	490	553	496	513
29	soppkött	»	434	407	409	440	417	410	453	412	420
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	638	612	662	530	533	524	562	498	507
31	spädkalv	»	416	378	422	290	293	265	349	327	337
32	Fårkött: färskt, stek	»	526	473	519	452	407	421	571	490	480
33	salt, svenskt	»	486	425	424	—	—	—	590	590	550
34	Renkött, färskt, stek	»	638	638	591	—	—	525	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	658	640	649	543	580	590	607	595	591
36	salt, svenskt »	»	670	637	649	550	600	588	610	600	613
37	[1]) Fisk, färsk: abborre	»	224	210	218	203	211	213	240	225	233
38	gädda	»	352	314	308	350	343	326	361	323	308
39	sill	»	133	140	131	144	144	117	140	125	135
40	strömming	»	148	168	143	154	154	126	145	132	100
41	torsk	»	195	175	185	232	232	206	203	200	198
42	rödspotta (»spätta»)	»	238	247	259	242	300	294	249	247	240
43	salt: sill, prima	»	151	152	143	150	150	144	158	158	160
44	strömming	»	92	92	93	—	75	75	100	100	100
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	166	174	174	156	157	152	179	171	175
46	» » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	175	231	250	242
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	363	359	353	350	341	342	350	350	350
48	Socker, bit- ×	»	129	129	129	133	131	131	137	137	137
49	Salt (matsalt)	»	35	36	35	30	28	25	35	35	35
50	Svagdricka	l.	23	22	22	15	15	15	20	21	21
51	Fotogen, Water White	»	40	40	40	40	40	40	45	45	45
52	Ved: björk- { osågad, hemkörd (per	famn	11110	11650	11700	10500	10500	10500	9680	9970 [2])	9700
53	barr- { »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	»	8140	8490	8560	8500	8000	8000	7900	8190 [2])	7700
			× 0·89 m. = 3·56 kbm.)								
54	Bränntorv	100 kg.	1125	1125	1083	1000	1000	1080	1055	875	1000
55	Kol: antracit- (»valnöt») { hem-	hl.	1875	1683	1690	1800	1825	—	1700	1700	1750
56	eng. hushålls- (fyrkol) { körd	»	1600	1550	1530	—	—	—	—	—	—
57	Koks: gasverks- (okrossad)	»	1119	1047	1086	1000	1150	1175	1000	1000	1025
58	eng. kamin- »	»	—	1154	1154	—	—	—	—	—	—

[1]) Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala under okt. havslax 200, kolja 180, kummel 215, sjötunga 280, vitling 120 och ål 400—500 öre, under nov. havslax dec. havslax 170, hälleflundra 400, kolja 150, kummel 200, lake 225, sjötunga 280, vitling 125 och ål 115 öre samt under dec. kolja 175 och vitling 115 öre. — [2]) I Uppsala har under dec. betalats för bland-

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	
Nyköping			Eskilstuna			Linköping			Norrköping			Motala			Jönköping			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
Medelpris (öre)																		
42	43	43	43	43	43	41	42	42	42	43	43	41	41	41	43	43	43	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
20	20	20	20	20	20	20	20	20	21	21	21	20	20	20	—	—	—	3
690	710	680	688	710	680	708	726	692	733	750	721	676	700	687	680	720	720	4
670	695	659	690	707	692	693	707	673	698	723	696	667	693	700	632	702	695	5
680	683	692	675	700	700	686	605	620	675	650	642	600	600	600	575	542	565	6
500	475	475	575	550	550	501	456	450	550	492	480	467	450	450	—	300	300	7
—	—	—	300	300	300	400	—	350	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
384	388	387	380	390	410	376	370	370	397	397	390	393	389	380	380	380	400	9
747	825	878	700	833	900	677	777	819	700	869	886	695	823	797	702	900	922	10
—	—	—	—	—	800	—	—	—	—	675	675	—	—	—	—	—	720	11
54	53	53	40	40	38	50	50	50	60	60	63	35	45	44	28	35	32	12
—	938	938	833	800	750	655	667	667	—	975	1030	638	667	667	571	714	619	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
65	60	59	60	60	60	60	60	60	60	63	60	60	60	60	75	75	75	15
150	153	153	150	150	150	170	137	139	150	135	150	175	140	140	175	160	140	16
74	75	74	76	76	76	74	74	74	75	75	75	74	74	74	78	78	78	17
54	55	55	58	58	58	53	53	53	55	55	55	55	55	55	58	58	58	18
70	70	70	72	72	72	70	70	70	72	72	72	69	69	69	75	75	75	19
98	100	98	100	100	100	100	90	90	100	95	95	99	87	96	100	100	100	20
168	170	169	170	170	170	171	175	170	175	185	175	161	165	171	170	171	170	21
99	99	99	89	89	89	110	110	110	90	90	90	104	107	105	121	123	121	22
100	100	95	102	102	102	105	105	105	100	100	100	126	125	130	100	100	100	23
—	—	—	72	72	72	83	83	83	84	84	84	86	90	95	63	63	67	24
200	170	170	208	200	200	200	200	200	250	250	250	209	215	217	200	250	258	25
110	110	113	116	116	116	100	100	100	125	125	125	132	130	140	108	108	108	26
140	140	140	124	124	124	145	145	145	118	118	118	—	—	—	143	143	143	27
511	494	478	533	515	522	473	444	444	513	473	488	514	484	490	490	446	448	28
407	388	372	439	426	430	422	402	398	469	433	433	450	420	400	441	399	401	29
570	544	556	583	524	547	588	527	575	635	597	686	556	504	487	511	447	449	30
286	307	300	379	306	344	347	324	377	—	—	—	286	258	277	341	339	344	31
528	521	517	553	508	525	465	419	457	536	489	552	469	425	438	437	398	400	32
450	—	—	—	—	—	475	414	425	475	475	475	425	417	400	—	—	—	33
—	—	—	—	—	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
616	598	581	646	639	624	546	544	522	607	584	581	538	538	530	550	550	550	35
650	600	575	650	650	631	564	564	559	650	600	600	560	533	520	550	550	550	36
150	168	171	182	206	197	258	238	201	210	200	200	219	239	240	263	250	—	37
311	296	268	354	325	317	350	325	304	328	325	300	302	325	328	327	327	288	38
117	112	140	132	133	150	132	125	135	110	100	110	140	127	129	100	100	100	39
131	130	94	159	153	143	129	138	133	114	119	117	123	143	129	100	100	100	40
175	175	200	230	213	200	202	170	178	220	188	217	—	—	143	177	198	214	41
269	250	263	240	233	225	270	265	253	240	263	233	245	250	250	240	259	225	42
145	150	150	160	160	140	138	135	125	150	150	150	127	125	125	150	150	140	43
80	70	75	90	90	90	113	100	—	80	75	75	—	—	—	—	—	—	44
175	200	175	170	200	170	166	163	160	150	167	158	148	150	148	150	160	150	45
—	—	—	220	250	250	—	—	—	200	200	192	—	—	—	—	—	—	46
342	352	347	350	350	350	325	332	334	339	332	327	325	325	325	350	346	350	47
134	134	134	138	138	138	131	131	131	129	129	131	133	133	133	131	131	131	48
28	28	28	35	35	35	30	30	30	25	28	27	25	25	28	30	30	30	49
15	15	15	18	18	18	—	—	—	18	18	18	15	15	15	13	14	13	50
40	40	40	48	48	48	45	45	45	40	40	40	42	42	42	45	45	45	51
7090	7590	8100	8510	9300	8900	8100	8900	8900	9500	9500	10000	7980	8740	8740	8530	8800	8800	52
5580	6350	6410	6430	6450	6300	7390	7480	7480	8000	8000	8500	6780	6870	6920	7200	7200	7000	53
600	–	—	700	700	700	1222	1067	1060	600	600	600	—	—	—	—	—	—	54
2250	2000	2000	1650	1650	1800	1770	1850	1886	1800	1800	1800	1550	1700	1750	—	—	—	55
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1425	1425	1425	—	—	—	—	—	—	56
780	875	890	—	—	—	953	830	830	925	925	925	750	950	1000	800	820	820	57
—	—	—	1000	1000	1170	—	925	928	925	925	925	750	1000	1000	—	—	—	58

okt. braxen 200, kolja 200, ruda 225 och röding 450 öre, under dec. sik 300 öre; för Linköping under 185, hälleflundra 395, kolja 155, kummel 200, sjötunga 275, vitling 120 och ål 400—500 öre samt under 400—500 öre; för Norrköping under okt. kolja 160 och vitling 100 öre, under nov. kolja 165 och vitling ved 67·60, för alved 92·60 och för aspved 64·10 kr. pr famn. — × Maximipris (se noten sid. 230).

	1	2	30	31	32	33	34	35	36	37	38
	Varuslag	Kvantitet	Växjö			Kalmar			Västervik		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	38	38	38	40	40	40	41	41	41
2	» handskummad	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	» separerad	»	18	18	18	—	—	20	—	—	—
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	674	691	703	705	725	700	703	748	700
5	» mat- (lands-)	»	675	686	679	665	710	699	659	700	655
6	Ost: helfet, okryddad	»	600	625	625	667	671	650	667	663	650
7	» halvfet, »	»	—	—	—	500	—	—	—	—	—
8	» skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	375	370	375	380	395	365	385	390	383
10	Ägg: svenska, färska	tjog	650	688	700	544	740	838	579	704	779
11	» » konserverade	»	—	—	—	—	—	720	—	—	767
12	Potatis: gammal	5 l.	50	55	53	36	35	42	48	56	60
13	»	hl.	975	1000	813	790	770	800	625	650	688
14	» färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	80	70	70	71	70	70	80	73	70
16	Bruna bönor	»	200	170	160	225	150	150	188	175	150
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	77	77	77	75	75	75	75	75	75
18	» råg-, » » »	»	55	58	58	53	53	53	55	55	55
19	» rågsikt-, » » »	»	73	73	73	70	70	70	72	71	72
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	100	90	90	90	91	90	100	100	100
21	» ris-, bästa sort svenska	»	150	150	150	150	150	150	168	157	160
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	120	120	120	120	129	130	120	120	120
23	» mjukt, limpa, söt	»	80	80	86	83	83	83	85	85	85
24	» » » sur	»	58	58	59	55	55	55	53	53	53
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	225	225	220	200	200	200	200	200	200
26	» mjukt, bil- } bakat med vatten	»	100	100	100	—	—	—	108	108	108
27	» ligaste sort } » » mjölk	»	150	150	153	131	131	131	—	—	—
28	Nötkött, färskt: stek	»	479	469	471	455	415	428	515	475	475
29	» soppkött	»	430	416	413	401	353	359	413	381	383
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	520	507	511	484	424	446	515	544	525
31	» spädkalv	»	348	310	313	—	—	—	366	325	300
32	Fårkött: färskt, stek	»	457	416	404	409	360	364	430	400	408
33	» salt, svenskt	»	442	406	400	450	—	400	400	400	350
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	500	500	500	531	533	512	555	550	550
36	» salt, svenskt »	»	500	500	500	550	543	543	550	563	550
37	[1]) Fisk, färsk: abborre	»	298	269	238	223	250	—	125	112	133
38	» gädda	»	339	316	330	323	300	300	297	279	275
39	» sill	»	138	125	100	114	100	100	—	100	—
40	» strömming	»	128	137	104	118	119	117	81	93	93
41	» torsk	»	168	163	113	89	144	117	75	95	90
42	» rödspotta (»spätta»)	»	205	214	215	260	250	—	—	—	—
43	» salt: sill, prima	»	150	150	155	160	170	170	150	143	146
44	» strömming	»	—	—	100	83	—	—	—	—	—
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	180	180	193	200	175	175	—	—	200
46	» » » rundskuren	»	—	—	—	—	225	225	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	350	320	320	350	350	350	356	346	356
48	Socker, bit- ×	»	130	130	130	132	133	132	136	137	137
49	Salt (matsalt)	»	25	25	26	30	30	30	28	25	25
50	Svagdricka	l.	18	18	18	17	18	18	15	15	15
51	Fotogen, Water White	»	50	50	50	38	38	38	40	40	40
52	Ved: björk- { osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.) }	famn	6850	6890	6930	7440	7440	7440	6860	7740	7740
53	» barr-	»	6150	6150	6150	6200	6050	6120	5080	5960	5960
54	Bränntorv	100 kg.	700	700	675	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	1900	1900	1900	—	—	—	—	—	2000
56	» eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—	1550
57	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	850	850	930
58	» eng. kamin- » } hemkörd	»	950	—	—	—	—	—	—	—	—

[1]) Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Visby under okt. 400 öre samt under dec. flundra 200, kolja 150, och lax 400 öre. — × Maximipris (se noten sid. 230.)

39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	
Visby			Karlskrona			Kristianstad			Malmö			Lund			Landskrona			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
Medelpris (öre)																		
43	43	43	40	40	40	36	36	36	40	40	40	38	38	38	40	40	40	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
20	20	20	20	20	20	—	—	—	15	15	15	15	15	15	16	16	16	3
669	706	680	693	700	685	658	678	637	690	680	650	665	668	638	694	705	687	4
631	670	651	645	656	647	648	668	627	—	—	—	—	660	617	—	—	—	5
630	650	650	744	700	660	675	680	620	700	685	671	617	560	567	690	683	683	6
475	450	450	525	525	525	533	480	470	550	530	500	425	413	417	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	333	330	330	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
388	376	370	370	380	380	385	374	340	368	357	365	369	360	365	365	367	367	9
593	743	775	631	741	775	678	803	877	692	840	822	715	848	835	741	888	919	10
—	650	650	—	—	720	—	—	—	—	650	650	—	—	650	—	—	—	11
40	40	40	62	64	70	50	50	50	55	55	54	50	50	50	60	60	60	12
485	560	600	875	967	958	550	800	800	—	775	800	800	788	800	1000	1000	1000	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
60	58	55	70	70	70	82	72	71	74	71	71	75	74	74	84	80	79	15
173	162	164	157	144	144	175	170	130	156	154	158	150	150	136	150	150	150	16
78	78	78	80	80	79	73	73	73	76	76	75	77	77	77	75	75	75	17
58	55	55	56	56	56	52	52	52	59	59	59	55	55	55	54	54	54	18
74	74	74	74	74	74	68	68	68	75	75	75	72	72	72	71	71	71	19
100	100	100	100	90	90	90	100	94	95	90	89	100	99	99	100	100	100	20
150	165	165	160	—	—	165	180	182	100	100	100	—	—	—	178	180	180	21
85	85	85	90	90	90	100	100	100	110	110	110	120	120	120	90	90	90	22
100	100	100	77	77	77	77	77	77	73	73	73	70	70	69	77	77	77	23
58	58	58	50	50	50	52	52	52	47	47	47	52	50	50	53	53	53	24
200	200	200	250	250	250	207	210	210	250	250	250	—	—	—	225	225	225	25
100	92	92	108	108	108	115	115	115	—	—	—	—	—	—	100	100	—	26
—	107	107	—	—	—	120	120	120	120	116	115	112	105	105	—	109	106	27
459	434	416	510	456	447	506	438	418	540	500	507	497	461	450	520	505	500	28
415	390	368	460	405	390	434	376	352	490	450	449	410	396	400	469	461	465	29
430	395	400	570	538	550	559	448	427	560	575	570	615	600	575	674	670	663	30
—	—	—	410	388	378	341	283	287	375	375	400	400	360	350	374	369	364	31
355	362	376	445	406	408	527	433	435	513	469	458	465	418	425	528	477	469	32
350	350	406	440	385	363	450	—	475	—	—	—	—	—	—	—	500	450	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
535	530	505	572	555	555	578	540	510	595	575	575	550	548	547	580	550	550	35
555	550	500	570	550	550	583	600	600	650	650	650	600	625	600	600	550	550	36
—	—	—	195	183	183	185	164	185	250	225	233	233	200	200	—	—	—	37
303	322	300	263	248	250	341	328	327	345	363	367	371	369	350	400	394	400	38
105	120	100	—	—	—	151	111	113	86	110	118	114	117	119	108	99	130	39
80	86	72	93	88	84	98	79	78	—	90	97	—	—	—	—	—	—	40
168	139	97	106	106	83	106	120	115	112	110	98	133	118	100	101	91	97	41
287	250	250	230	219	211	202	253	230	174	216	203	262	281	267	210	214	215	42
163	152	150	160	154	152	150	150	175	158	170	175	165	170	170	150	138	135	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
194	159	159	150	150	150	125	125	—	—	150	165	—	150	—	—	—	—	45
—	—	—	250	200	213	213	212	—	160	200	—	—	192	185	—	—	—	46
350	350	350	350	331	345	325	325	325	352	347	354	328	333	337	350	358	358	47
132	132	132	131	131	131	128	128	128	127	127	127	127	127	127	125	125	125	48
35	34	34	40	40	40	30	30	30	30	30	30	29	29	26	27	27	27	49
12	12	12	15	15	15	18	18	17	14	14	14	14	14	14	15	15	15	50
45	45	45	40	40	40	39	39	39	39	39	39	40	40	40	39	39	39	51
—	9970	9970	7870	8470	8680	9200	9320	9390	12800	13200	13200	11570	12370	12370	12200	12800	13200	52
6140	6320	6460	—	—	—	6930	7060	7180	12000	12400	12400	9530	9980	9980	11200	11800	12200	53
—	—	—	900	900	800	750	813	813	1000	1043	1083	875	1000	1017	917	861	1000	54
1800	1800	1800	1800	1800	1800	—	1800	1850	1850	1850	1767	—	—	1850	—	—	—	55
—	1500	1500	1250	1350	1400	—	—	—	1550	1558	1550	1358	1450	1400	1375	1375	1375	56
950	950	950	850	850	850	—	—	—	880	880	880	770	900	900	730	730	730	57
950	950	950	975	1133	1083	—	950	1050	975	975	1025	950	950	950	1100	1100	1100	58

flundra 200, kolja 160, lax 350, sjötunga 310 och ål 340 öre, under nov. flundra 175, kolja 150 och lax

	1	2	57	58	59	60	61	62	63	64	65
	Varuslag	Kvantitet	Hälsingborg			Ystad			Halmstad		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	38	38	38	38	38	38	36	40	40
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	separerad	»	15	15	15	15	15	15	18	20	20
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	692	690	660	672	695	660	700	698	680
5	mat- (lands-)	»	—	642	—	—	—	—	655	679	662
6	Ost: helfet, okryddad	»	633	633	638	625	600	600	617	603	606
7	halvfet, »	»	413	363	400	450	450	450	460	425	435
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	250	250	250	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	355	370	370	373	355	380	350	365	375
10	Ägg: svenska, färska	tjog	705	828	836	588	825	850	686	879	886
11	» konserverade	»	650	625	679	—	700	700	—	—	767
12	Potatis gammal	5 l.	38	40	40	45	50	50	50	50	53
13	»	hl.	630	635	680	575	600	600	913	879	963
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	78	75	75	78	72	75	75	75	75
16	Bruna bönor	»	161	150	144	150	150	140	175	150	150
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	78	78	78	75	75	75	75	75	75
18	råg-, » » »	»	56	56	56	54	54	54	53	53	53
19	rågsikt-, » » »	»	74	74	75	71	71	71	70	70	70
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	98	95	96	95	95	85	100	100	100
21	ris-, bästa sort svenska	»	181	180	180	185	185	185	175	175	175
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	100	100	100	125	125	125	132	132	132
23	mjukt, limpa, söt	»	87	87	87	66	66	66	79	79	79
24	» » sur	»	54	54	54	45	45	45	54	54	54
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	250	250	250	169	169	169	200	200	200
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	107	107	107	—	—	—	—	—	—
27	ligaste sort } » » mjölk	»	123	123	123	115	113	113	116	116	114
28	Nötkött, färskt: stek	»	470	461	452	490	475	425	463	456	463
29	soppkött	»	420	409	400	425	425	358	409	405	402
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	553	546	540	500	450	421	466	473	493
31	spädkalv	»	347	328	350	325	325	300	364	330	344
32	Fårkött: färskt, stek	»	432	433	455	418	375	371	421	424	432
33	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	383	375	450
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	513	511	512	550	519	508	522	541	531
36	salt, svenskt »	»	550	533	546	650	633	600	557	586	569
37	[1]) Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	225	225	267	—	—	—
38	gädda	»	259	350	323	385	388	350	—	308	319
39	sill	»	100	116	120	—	100	100	103	121	137
40	strömming	»	92	102	118	80	90	100	—	135	138
41	torsk	»	101	101	88	86	102	113	65	70	76
42	rödspotta (»spätta»)	»	206	216	178	275	331	275	194	198	196
43	salt: sill, prima	»	142	144	143	150	153	153	150	150	150
44	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	150	150	—	—	120	120	140	140	160
46	» » » rundskuren	»	175	192	188	—	200	200	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	342	350	349	325	335	335	338	343	338
48	Socker, bit- ×	»	132	132	132	128	128	128	130	130	130
49	Salt (matsalt)	»	33	32	32	38	37	37	30	30	30
50	Svagdricka	l.	15	15	15	12	12	12	15	15	15
51	Fotogen, Water White	»	39	39	39	39	39	39	40	40	40
52	Ved: björk- { osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	9830	12100	12100	9730	10150	10700	[2])8890	[2])8890	[2])9460
53	barr-	»	8690	10210	10210	8760	8900	8900	7160	7710	7740
54	Bränntorv	100 kg.	942	938	888	700	700	700	750	758	751
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	1800	1850	1850	1850	1825	1800	1500	1500	1700
56	eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	1450	1300	1300	1450	1500	1500	—	1450	1500
57	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	860	860	860	800	800	800	—	—	—
58	eng. kamin- » } hemkörd	»	935	935	933	875	875	875	935	940	932

[1]) Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Halmstad under 600, hälleflundra 400, karp 400, kolja 130, skrubba 95, vitling 70 och ål 400 öre samt under dec. flundra 75, okt. 100, under nov. 65 samt under dec. 85 öre; för Tidaholm under nov. kolja 120 öre. — [2]) I Halmribbved 51·60 samt under dec. för bokved 98·60 och för ribbved 52·20 kr. per famn. — × Maximipris (se noten

66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	
Göteborg			**Lysekil**			**Vänersborg**			**Borås**			**Tidaholm**			**Karlstad**			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
Medelpris (öre)																		
50	50	50	47	47	47	45	47	43	45	45	45	38	40	40	45	50	50	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
22	22	22	25	25	25	18	20	18	23	23	23	17	18	18	23	25	25	3
715	750	700	720	750	750	690	750	740	709	750	705	666	700	700	701	770	755	4
675	741	679	695	772	775	678	741	727	648	721	709	650	694	700	702	770	756	5
600	550	575	550	550	600	600	575	542	560	575	563	560	520	540	625	620	625	6
425	400	425	—	—	—	—	—	—	400	417	417	373	425	480	—	—	—	7
225	—	—	—	—	—	—	—	—	190	183	200	213	308	—	—	—	—	8
370	374	380	380	380	390	387	385	380	370	370	382	400	400	398	390	394	394	9
693	888	817	648	863	817	655	815	825	668	819	774	531	623	693	696	890	873	10
—	700	675	—	—	—	—	700	—	700	750	710	—	—	—	—	775	750	11
60	62	65	50	50	50	50	50	50	47	50	53	40	40	45	66	66	73	12
800	1000	1050	1000	1000	1000	875	900	875	850	825	920	800	800	900	1000	1000	1000	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
80	80	80	70	70	75	80	80	80	70	65	65	82	65	68	77	78	70	15
130	150	150	150	150	150	175	175	175	160	150	150	—	—	140	—	150	150	16
82	82	82	80	80	80	78	80	80	77	77	77	74	78	80	80	80	80	17
60	60	60	58	58	57	56	56	56	55	55	55	55	55	55	60	60	60	18
76	76	76	75	75	75	73	73	73	73	73	73	72	75	75	75	75	75	19
100	100	100	90	90	90	97	100	100	90	90	90	100	100	90	96	98	98	20
—	160	172	155	160	160	170	170	170	170	170	—	175	175	185	175	171	160	21
95	97	97	100	100	100	90	85	85	105	105	105	98	95	—	108	105	105	22
117	117	117	95	95	95	98	105	107	98	98	94	97	96	105	100	98	99	23
72	72	72	68	68	68	83	83	83	78	77	77	65	65	78	78	78	82	24
235	235	235	195	185	190	300	300	300	300	258	258	200	200	210	232	235	235	25
127	127	127	—	—	—	115	114	112	111	110	109	—	120	—	115	108	108	26
135	135	135	125	125	125	148	153	153	131	127	127	—	—	—	131	128	129	27
555	544	525	470	450	450	505	451	459	491	464	491	517	483	490	460	421	403	28
450	425	425	420	400	400	433	355	370	418	400	425	455	403	413	413	371	352	29
625	575	575	—	500	500	595	549	575	516	495	514	593	580	588	572	526	522	30
400	400	400	253	241	250	323	327	325	339	316	309	300	296	295	320	325	309	31
500	463	425	440	425	450	490	457	425	469	433	405	462	386	420	524	442	450	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	390	350	350	—	—	400	—	450	425	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
590	588	600	550	500	500	600	545	535	569	550	518	582	555	540	570	550	530	35
600	600	600	600	600	600	650	638	618	575	572	550	550	600	600	570	563	550	36
295	288	283	—	—	—	150	—	—	223	250	213	—	—	—	283	267	225	37
410	413	383	—	—	—	269	288	275	344	328	338	—	—	—	388	383	371	38
70	113	138	106	82	95	105	99	125	116	116	119	115	99	129	128	133	152	39
196	175	192	—	—	—	—	150	150	—	133	137	125	125	125	150	170	148	40
130	122	125	90	68	84	140	113	115	116	101	105	138	131	145	231	194	200	41
235	219	250	185	163	200	255	242	250	276	253	248	258	270	275	233	241	250	42
125	125	125	138	133	120	150	150	150	132	129	129	140	150	150	145	148	148	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
111	111	125	90	90	90	110	110	130	128	126	139	—	150	160	200	200	200	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
350	350	350	400	400	388	375	337	350	363	353	350	350	350	350	338	343	344	47
129	129	129	132	132	132	135	135	135	130	130	130	133	133	133	132	132	131	48
35	30	30	30	30	30	35	35	35	30	30	30	35	35	35	30	30	30	49
18	19	19	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	20	20	20	50
40	40	40	40	40	40	42	42	42	45	45	45	50	50	50	42	42	42	51
12500	12500	12500	9430	9430	9450	8250	9750	11500	8790	9820	9730	6300	6300	6550	9830	9830	10020	52
10000	10000	10000	8370	8370	8010	6350	7750	9000	6910	7010	7230	5040	4850	5100	8060	8190	8190	53
1000	1056	1250	750	750	750	—	—	—	—	—	1200	—	—	—	—	—	—	54
1650	1700	1650	—	1825	1788	—	1800	1800	—	1900	1800	—	—	—	1550	1550	1567	55
1500	1400	1400	1100	1100	1125	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1350	1350	1350	56
—	—	—	—	—	—	850	775	750	—	—	—	1100	1100	1100	850	850	850	57
—	1000	1000	—	—	—	850	1000	1000	850	990	990	—	—	—	—	—	950	58

okt. flundra 75, kolja 105, skrubba 115, vitling 60 och ål 400, under nov. flundra 75, färsk lax hälleflundra 400, kolja 120, lax 600, laxöring 400, vitling 65 och ål 425 öre; för Lysekil kolja under stad har betalats under okt. för bokved 93·90 och för ribbved 50·00, under nov. för bokved 92·30 och för sid. 230).

	1	2	84	85	86	87	88	89	90	91	92
	Varuslag	Kvantitet	Örebro			Kopparberg			Västerås		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	45	45	45	48	48	48	45	47	47
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	separerad	»	20	24	24	24	24	22	18	20	20
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	668	700	700	708	781	746	683	732	700
5	mat- (lands-)	»	671	738	703	680	750	707	679	742	717
6	Ost: helfet, okryddad	»	700	625	600	600	613	560	656	619	630
7	halvfet, »	»	510	490	480	500	465	400	483	500	500
8	skummjölks-, »	»	350	300	—	200	—	—	350	327	333
9	Margarin, växt-	»	390	380	378	392	400	400	371	384	389
10	Ägg: svenska, färska	tjog	684	845	783	601	890	917	698	870	900
11	» konserverade	»	—	700	700	—	750	750	—	650	742
12	Potatis: gammal	5 l.	65	60	63	60	65	55	60	61	58
13	»	hl.	1143	1036	1100	1000	1000	900	—	—	—
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	60	60	60	78	79	70	58	56	58
16	Bruna bönor	»	150	145	125	150	150	150	150	140	145
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	74	74	74	80	80	80	78	78	78
18	råg-, » » »	»	54	54	54	55	55	55	55	55	55
19	rågsikt-, » » »	»	69	69	69	73	74	74	72	72	72
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	85	85	85	90	90	90	100	100	100
21	ris-, bästa sort svenska	»	175	175	190	163	170	172	160	162	168
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	87	87	88	93	90	90	103	100	100
23	mjukt, limpa, söt	»	95	95	93	98	98	98	100	100	100
24	» » sur	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	200	200	200	178	178	178	233	233	233
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	129	128	129	100	100	100	110	110	108
27	ligaste sort » » mjölk	»	133	133	135	—	—	—	—	—	—
28	Nötkött, färskt: stek	»	485	425	458	500	475	475	529	483	472
29	soppkött	»	383	338	358	430	394	400	473	430	415
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	515	475	483	595	556	525	563	541	538
31	spädkalv	»	355	325	342	317	338	308	351	340	338
32	Fårkött: färskt, stek	»	475	425	425	500	469	475	521	485	483
33	salt, svenskt	»	—	—	—	500	—	—	—	—	—
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	500	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	580	563	575	575	550	550	629	594	594
36	salt, svenskt »	»	600	600	575	550	600	—	650	600	600
37	[1]) Fisk, färsk: abborre	»	165	175	163	138	125	200	197	215	—
38	gädda	»	294	307	317	325	350	367	337	318	306
39	*sill*	»	99	100	103	108	98	75	123	108	87
40	strömming	»	127	144	132	125	114	93	121	119	114
41	torsk	»	137	149	163	—	—	153	209	186	187
42	rödspotta (»spätta»)	»	257	240	267	—	—	—	230	219	—
43	salt: sill, prima	»	150	130	130	140	150	148	145	150	140
44	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	70	70
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	—	—	170	150	150	150	160	152	152
46	» » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	350	350	350	350	350	350	345	330	320
48	Socker, bit- ×	»	132	132	132	140	140	140	135	135	135
49	Salt (matsalt)	»	25	25	25	30	29	29	30	30	30
50	Svagdricka	l.	10	10	10	35	35	35	17	17	17
51	Fotogen, Water White	»	47	45	49	50	50	50	45	45	45
52	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	famn	10080	10710	10710	6410	6410	6410	9610	9700	9370
53	barr- × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	6930	7560	7560	5340	5340	5340	7830	7670	7710
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	2000	2000	2000	1600	1600	1800	1700	1700	1800
56	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	680	680	765	—	—	—	989	1044	1044
58	eng. kamin- » hemkörd	»	1100	1100	1000	1000	1050	1150	1225	—	1100

[1]) Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Örebro under okt. 170 och vitling 140 öre; för Kopparberg under okt. kolja 165 öre, under nov. kolja 150 och sjötunga 150, lake 230 och vitling 105 öre, under nov. gös 350, havslax 200, kolja 150, lake 235, sik och vitling 105 öre; för Falun under okt. kolja 175 och vitling 125 öre, under nov. kolja 185 och vitling 150 och vitling 110 öre, under nov. kolja 145 och vitling 100 öre samt under dec. kolja 150 och vitling vall: staden har betalats under okt. för brädved 59·20 och för plankknubb 68·00, under nov. för brädved — × Maximipris (se noten sid. 230).

93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	
Falun			**Domnarvet o. Borlänge**			**Ludvika**			**Gävle**			**Söderhamn**			**Sundsvall: staden**			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
M e d e l p r i s (ö r e)																		
50	50	50	46	46	46	50	51	51	55	55	55	55	55	55	63	64	64	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
25	25	25	23	23	24	30	30	30	30	30	30	25	25	25	30	—	—	3
726	773	750	660	780	760	701	770	740	712	744	743	694	745	765	727	764	770	4
6 2	741	748	—	747	742	691	775	742	705	740	750	783	788	779	800	800	800	5
680	608	607	550	613	600	650	567	583	652	625	626	607	600	590	669	625	635	6
488	450	425	—	450	425	475	400	450	400	388	400	—	—	—	450	450	433	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	250	- -	250	8
385	381	378	365	380	380	393	377	378	394	392	403	398	394	401	394	400	400	9
696	788	899	724	784	800	694	885	1020	682	817	879	656	912	1013	702	885	952	10
—	700	725	—	700	700	—	810	768	—	779	784	—	755	783	—	750	813	11
68	67	69	51	53	53	48	50	45	44	45	43	50	50	61	58	60	60	12
1171	1250	1250	857	1000	1000	780	865	650	573	588	581	938	938	938	1035	1131	1191	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
72	70	70	69	70	70	68	69	69	70	69	69	80	70	70	80	78	75	15
150	152	156	188	165	143	180	153	150	181	152	140	163	140	140	166	161	160	16
80	78	78	78	78	78	79	79	79	80	79	79	78	78	78	79	79	79	17
58	57	57	54	54	54	60	59	60	57	57	57	58	58	58	58	58	58	18
75	73	73	74	74	74	74	75	75	74	74	75	74	75	75	74	74	74	19
100	98	100	85	85	85	100	90	80	100	99	99	100	100	100	95	89	88	20
169	170	171	165	165	173	160	160	160	164	173	177	154	160	167	155	165	174	21
99	98	98	93	95	95	100	98	95	105	105	105	90	90	91	103	104	108	22
109	108	108	107	109	108	108	108	108	112	113	116	117	120	121	122	122	110	23
—	—	—	—	—	—	77	77	77	—	—	—	—	—	—	85	85	85	24
245	241	243	242	239	240	250	250	250	222	180	180	195	200	198	250	250	211	25
118	118	118	118	118	116	108	108	108	114	116	118	123	123	123	123	123	111	26
123	122	122	123	122	122	156	156	155	150	130	135	—	—	—	154	154	150	27
528	471	458	493	458	479	558	487	449	469	400	399	533	454	450	570	462	429	28
450	394	370	444	388	397	509	442	401	403	346	346	453	400	394	468	368	350	29
5 5	508	475	520	483	505	640	507	436	594	546	559	690	679	661	651	615	597	30
350	349	311	333	342	312	350	317	325	336	301	322	223	338	339	399	374	363	31
549	493	467	483	449	450	525	473	464	461	400	384	533	450	461	534	462	450	32
550	500	500	—	—	—	600	—	—	435	400	400	500	480	—	458	438	425	33
—	—	454	—	—	—	—	—	—	—	—	583	—	—	—	—	—	500	34
603	600	565	584	558	553	599	547	536	604	536	550	602	546	550	633	592	577	35
550	600	583	550	—	525	600	—	550	625	568	564	600	600	562	675	613	613	36
250	250	250	233	187	207	—	125	171	188	179	125	—	—	—	225	225	200	37
381	422	400	385	346	348	400	406	350	350	337	298	300	300	300	338	350	342	38
119	100	108	114	100	97	117	100	78	115	94	80	100	100	84	100	106	100	39
125	118	100	102	101	100	122	128	112	89	123	117	60	107	124	100	129	144	40
238	193	188	195	155	170	205	191	168	203	194	196	167	200	- -	200	197	200	41
250	250	250	231	246	250	250	244	250	207	225	250	225	225	250	245	222	250	42
158	154	146	140	148	150	150	147	139	144	146	145	152	160	157	167	161	159	43
93	78	68	63	83	65	—	60	60	59	53	53	—	60	50	90	88	84	44
200	150	150	150	150	150	150	165	160	—	—	160	150	150	—	200	200	215	45
—	200	200	195	190	187	—	—	—	233	214	206	217	231	195	300	300	295	46
350	350	350	330	340	350	358	349	349	342	346	343	329	343	340	338	346	347	47
138	138	138	135	135	135	140	140	140	135	135	135	135	139	139	136	136	135	48
25	27	27	30	28	29	28	28	28	20	21	20	40	35	35	28	29	27	49
—	—	—	—	—	—	12	12	12	16	17	16	—	—	—	15	15	15	50
60	50	50	55	58	55	52	48	47	43	42	42	45	45	45	50	50	51	51
6900	6900	6900	6230	6410	6410	7270	7120	7120	8100	7880	8540	6620	8100	7650	8900	9240	8920	52
5700	5830	5880	5340	5700	5700	4660	4660	4660	6850	7030	7130	5360	6230	6230	[2]7260	[2]7940	[2]7680	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54
1700	1800	1800	—	2000	2000	1850	1850	1850	1650	1650	1650	—	—	—	—	1825	1800	55
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1650	1650	—	—	—	1325	1425	1500	56
1000	1000	1075	—	—	—	1150	1150	1200	730	830	830	—	—	—	—	825	875	57
—	—	—	—	1000	1050	—	—	—	1075	1075	1075	—	—	—	800	825	1000	58

braxen 120, kolja 160 och vitling 110 öre; under nov. kolja 145 och vitling 120 öre samt under dec. kolja 250 öre samt under dec. kolja 115 öre; för Västerås under okt. gös 330, havslax 190, kolja 270 och vitling 100 öre samt under dec. gös 355, havslax 175, kolja 150, lake 250, sik 280 110 öre samt under dec. kolja 160 och vitling 105 öre; för Domnarvet och Borlänge under okt. kolja 100 öre: för Ludvika under okt. kolja 150 och vitling 165 öre samt under dec. kolja 145. — [2]) I Sunds- 60·50 och för plankknubb 70·60 samt under dec. för brädved 61·70 och för plankved 66·80 kr. per famn.

	1	2	111	112	113	114	115	116	117	118	119
	Varuslag	Kvantitet	Sundsvall: sågverksdistriktet			Nyland			Östersund		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	55	55	55	50	50	55	50	50	50
2	» handskummad	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	» separerad	»	27	25	25	26	26	30	25	25	25
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	709	757	751	750	750	750	710	750	750
5	» mat- (lands-)	»	767	787	800	700	750	750	750	775	800
6	Ost: helfet, okryddad	»	639	635	609	700	700	683	635	594	600
7	» halvfet, »	»	450	475	458	—	550	--	500	488	450
8	» skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	397	400	400	390	397	400	385	390	380
10	Ägg: svenska, färska	tjog	707	828	895	719	844	1021	753	921	1033
11	» » konserverade	»	—	757	782	—	—	—	—	820	794
12	Potatis: gammal	5 l.	55	58	56	45	45	45	50	50	50
13	»	hl.	871	1000	1012	714	714	714	755	925	925
14	» färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	73	70	69	85	85	85	71	70	70
16	Bruna bönor	»	153	150	148	150	150	150	167	159	165
17	Mjöl: vete, svenskt, bästa sort	»	80	80	80	84	83	83	80	80	80
18	» råg-, » » »	»	59	58	59	59	59	59	59	59	59
19	» rågsikt-, » » »	»	76	75	76	76	76	76	75	75	75
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	91	91	90	105	105	105	91	84	89
21	» ris-, bästa sort svenska	»	152	153	158	150	150	150	166	160	160
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	101	101	105	95	95	95	110	110	110
23	» mjukt, limpa, söt	»	118	123	115	117	117	117	100	100	100
24	» » » sur	»	85	85	85	—	—	--	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	250	250	213	250	250	250	250	250	250
26	» mjukt, billi- } bakat med vatten	»	123	123	112	—	—	--	120	120	120
27	» gaste sort } » » mjölk	»	154	154	149	—	—	150	150	150	150
28	Nötkött, färskt: stek	»	577	444	405	502	454	425	510	488	450
29	» soppkött	»	471	352	337	425	377	333	410	400	400
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	557	538	552	—	—	—	660	625	600
31	» spädkalv	»	364	324	311	297	275	309	377	32..	333
32	Fårkött: färskt, stek	»	500	408	398	402	400	363	455	400	400
33	» salt, svenskt	»	500	450	450	400	400	350	500	450	450
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	400
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	599	543	530	580	525	514	605	556	533
36	» salt, svenskt »	»	625	550	575	600	—	—	600	600	550
37	[1])Fisk, färsk: abborre	»	200	--	175	300	—	—	205	217	250
38	» gädda	»	308	307	324	—	—	—	360	372	350
39	» sill	»	—	109	96	—	100	100	145	131	125
40	» strömming	»	96	121	135	100	—	100	132	167	157
41	» torsk	»	—	—	—	—	160	158	185	16.)	163
42	» rödspotta (»spätta»)	»	—	—	—	—	—	200	223	219	200
43	» salt: sill, prima	»	153	151	148	140	140	145	170	170	170
44	» strömming	»	72	67	68	70	70	70	—	—	—
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	—	—	200	—	—	—	—	—	—
46	» » » rundskuren	»	—	—	--	—	250	263	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	318	326	323	350	350	350	316	325	325
48	Socker, bit- ×	»	136	136	136	140	140	140	136	136	136
49	Salt (matsalt)	»	28	27	26	25	27	27	35	35	35
50	Svagdricka	l.	13	13	12	15	15	15	15	15	15
51	Fotogen, Water White	»	47	47	47	55	53	55	60	60	60
52	Ved: björk- { osågad, hemkörd (per	famn	7720	7720	7560	5520	5610	5610	7490	7490	7490
53	barr- { »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	»	5920	5920	[2])6240	4810	4720	4720	6240	6240	6240
			× 0·89 m. = 3·56 kbm.)								
54	Bränntorv	100 kg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	—	—	—	—	—	—	2250	2250	2175
56	eng. hushålls- (fyrkol) hem-	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) körd	»	—	—	—	—	—	—	1250	1250	1250
58	eng. kamin- »	»	—	—	—	—	—	—	—	1250	—

[1]) Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Umeå under okt. 310 öre: för Luleå under okt. löja 150 och sik 280 öre samt under nov. och dec. sik 290 öre; för Boden Malmberget och Gällivare under okt. rödlig 300 öre. — [2]) I Sundsvall: Sågverksdistriktet har tillhandahållit sin personal bränsle till följande priser: i Malmberget under okt. björkved till 17·00 och samt i Kiruna under hela kvartalet björkved till 19·00 och barrved till 16·70 kr. per 108 kbfot samt under okt.

120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	
Umeå			Luleå			Boden			Malmberget o. Gällivare			Kiruna			Samtliga orter			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
Medelpris (öre)																		
46	46	46	55	55	55	55	55	55	67	67	62	70	67	64	**47**	**47**	**47**	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
23	23	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**22**	**22**	**22**	3
716	744	746	733	758	749	733	753	700	721	794	778	720	757	744	**700**	**733**	**715**	4
712	750	748	739	750	736	733	750	706	740	800	781	722	745	744	**690**	**727**	**714**	5
600	650	700	650	636	617	683	625	606	657	671	650	620	600	590	**641**	**625**	**620**	6
513	500	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	525	—	**481**	**462**	**452**	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**293**	**297**	**295**	8
390	400	400	390	374	390	397	393	390	429	406	415	377	394	389	**383**	**383**	**385**	9
670	742	775	726	898	956	731	878	944	676	834	945	700	802	903	**679**	**827**	**865**	10
—	—	—	—	763	763	—	750	750	—	—	838	—	775	833	**675**	**724**	**739**	11
50	50	45	51	42	45	51	42	45	77	80	78	70	67	66	**52**	**53**	**53**	12
650	650	667	750	800	800	—	—	800	—	1260	1372	—	—	—	**826**	**873**	**877**	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
80	80	80	82	78	83	84	83	83	83	82	82	81	83	83	**73**	**73**	**70**	15
180	180	—	190	170	163	187	173	170	175	175	167	175	180	160	**166**	**155**	**150**	16
80	80	82	80	80	80	80	80	80	80	80	80	83	83	83	**78**	**78**	**78**	17
58	58	58	57	58	57	57	61	60	61	61	62	60	60	60	**56**	**57**	**57**	18
75	75	74	74	75	75	74	76	76	75	75	75	75	76	76	**73**	**73**	**73**	19
100	100	100	98	98	100	100	100	100	100	100	100	87	89	87	**97**	**95**	**95**	20
180	187	—	170	171	168	195	170	170	121	153	165	160	—	160	**164**	**167**	**168**	21
110	110	105	104	104	104	105	105	105	100	105	105	113	113	110	**103**	**103**	**103**	22
108	108	95	110	110	110	110	110	110	108	108	108	115	115	115	**99**	**100**	**99**	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**67**	**67**	**68**	24
300	300	300	300	300	300	300	300	300	250	250	300	200	200	200	**231**	**229**	**229**	25
125	125	115	115	115	120	115	115	120	—	—	—	—	—	—	**116**	**115**	**115**	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**136**	**133**	**133**	27
454	414	419	434	354	311	448	381	370	404	358	343	452	370	325	**500**	**457**	**449**	28
347	293	295	364	296	262	355	314	286	362	302	297	378	299	262	**428**	**388**	**380**	29
375	—	392	—	—	350	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**564**	**533**	**527**	30
267	250	264	278	246	242	265	249	237	295	292	254	291	256	250	**337**	**319**	**320**	31
390	391	388	438	402	425	435	408	429	422	417	401	409	391	383	**474**	**432**	**435**	32
475	483	—	500	450	400	—	450	425	417	—	—	350	400	—	**459**	**435**	**423**	33
—	—	—	—	—	408	—	—	425	388	350	381	383	372	380	**470**	**453**	**479**	34
600	554	530	596	593	597	585	535	581	562	558	562	540	560	544	**578**	**557**	**550**	35
600	575	560	638	638	600	600	575	550	—	550	575	—	550	—	**595**	**586**	**574**	36
—	150	150	150	175	158	180	206	171	145	130	140	150	150	—	**210**	**203**	**200**	37
350	308	250	280	263	268	303	294	283	281	263	266	350	350	—	**335**	**331**	**319**	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	130	119	97	147	150	125	**117**	**112**	**113**	39
200	—	—	—	150	150	—	175	158	100	—	—	100	100	108	**118**	**126**	**120**	40
—	—	—	125	125	125	113	125	125	145	129	128	138	138	150	**155**	**149**	**146**	41
—	—	—	—	192	200	—	—	—	175	175	—	—	—	—	**235**	**238**	**238**	42
150	143	135	150	150	147	150	150	150	152	151	151	150	148	148	**149**	**149**	**148**	43
100	100	95	104	92	75	100	97	90	100	100	92	95	68	78	**88**	**80**	**77**	44
150	150	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**157**	**154**	**162**	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**218**	**219**	**214**	46
350	375	350	300	330	313	310	347	340	314	326	344	348	338	348	**343**	**344**	**344**	47
132	135	136	135	138	145	138	145	145	140	140	140	137	138	137	**133**	**134**	**134**	48
25	28	31	29	27	28	28	28	28	36	36	36	30	26	26	**30**	**30**	**30**	49
20	20	20	15	15	15	15	15	15	25	25	25	18	18	18	**16**	**17**	**16**	50
50	50	40	50	48	48	50	48	48	72	70	70	65	63	60	**46**	**46**	**45**	51
5900	6150	6200	6800	6870	7060	6300	6430	6930	[3])7140	[3])7140	[3])7140	[3])6930	[3])6930	[3])6930	**8450**	**8830**	**8910**	52
4900	4870	4800	5670	5360	6170	5290	5360	6050	[3])5950	[3])5950	[3])5950	[3])5920	[3])5920	[3])5920	**6940**	**7160**	**7250**	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**866**	**876**	**914**	54
1700	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2500	—	—	—	55
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56
1150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57
—	—	—	1175	1200	1050	1175	1225	1050	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58

lake 190, sik 350 siklöja 200 öre, under nov. lake 205 och sik 335 öre samt under dec. lake 190 och sik under okt. löja 175 och sik 300 öre, under nov. lake 225 och sik 325 samt under dec. sik 300 öre; för under dec. betalats för brädved 50·40 kr. per famn. — [3]) Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag har barrved till 12·00 samt under nov. och dec. barrved något blandad med björkved 12·00 kr. per 108 kbfot gasverkskoks till 10·00 kr. per hl. — × Maximipris (se noten sid. 230).

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1908—1918) och per månad

Kreatursslag	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:										
Extra prima[1])	54	46	47	50	57	61	61	94	—	119
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	46	40	41	42	49	55	53	77	100	106
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	43	36	37	36	43	50	48	71	91	95
» 3. Mindre feta[2])	35	27	28	25	34	41	36	53	76	76
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[3])	59	52	55	58	63	66	66	93	115	129
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	52	45	44	46	54	60	58	80	105	117
» 2. Mindre feta	44	36	36	36	44	50	47	65	87	91
Tjurar:										
Extra prima[4])	56	46	49	55	62	65	63	90	—	122
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	48	42	43	46	56	62	58	82	105	112
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	44	38	40	43	52	58	54	76	100	103
» 3. Mindre köttiga[5])	39	32	33	33	43	50	44	60	89	86
Oxar:										
Extra prima[6])	58	—	47	50	58	63	61	92	—	126
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	49	43	43	44	52	57	54	78	104	115
» 2. Mindre feta[7])	43	34	36	38	44	48	45	66	89	92
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[8])	63	60	61	60	68	73	67	87	105	104
» (70—90 »)[8])	56	55	55	52	60	67	62	79	99	96
Skummjölkskalvar	41	39	40	41	48	57	49	69	85	83
Får:										
Yngre, feta[9])	52	50	51	51	58	58	55	70	92	113
Äldre, »[9])	46	45	45	42	48	53	47	62	88	101
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	56	69	77	64	73	82	74	129	163	167
Rena, större svin (100—170 kg.)	55	68	78	62	71	81	71	131	164	157
Suggor	46	58	67	53	60	68	58	122	151	160

[1]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö, för 1914 och 1915 endast Malmö, för 1917 Stockholm och Malmö. — [2]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö, för 1914—april 1918 1914 avse endast Malmö, för okt. 1914—dec. 1915 Stockholm och Malmö, för april 1917—april 1918 endast 1918 avse Stockholm och Malmö. — [3]) Uppgifterna avse för år 1910 Stockholm och Malmö, 1911 endast Malmö. maj 1918—juli 1919 Stockholm och Malmö samt därefter endast Stockholm. — [7]) Uppgifterna avse för 1908—mars 1919 endast Malmö och för april 1919 Stockholm och Malmö. — [9]) Uppgifterna för åren

priser

vande vikt)

Göteborg 1908—dec. 1919.

(dec. 1918—dec. 1919) för alla tre orterna.

1918	Dec. 1918	Jan. 1919	Febr. 1919	Mars 1919	April 1919	Maj 1919	Juni 1919	Juli 1919	Aug. 1919	Sept. 1919	Okt. 1919	Nov. 1919	Dec. 1919
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
309	350	336	332	321	326	305	315	305	270	242	222	204	206
262	294	284	273	269	270	259	262	256	220	196	187	178	176
233	251	242	236	235	238	226	225	215	188	167	158	151	150
184	186	177	169	168	171	157	160	146	123	110	104	97	104
330	376	363	353	344	351	335	343	328	289	252	227	215	215
289	322	315	299	290	296	281	285	275	241	220	204	191	188
231	244	237	225	224	230	223	223	210	182	167	156	149	150
315	340	328	314	308	305	288	292	284	260	218	207	199	201
278	302	292	276	265	266	257	254	251	223	198	181	175	175
259	281	268	252	245	247	239	235	233	202	181	165	157	159
218	222	213	202	201	203	196	191	186	160	144	138	132	137
342	393	361	—	336	337	340	341	320	286	255	233	214	220
293	334	322	302	292	294	281	283	274	242	219	205	186	190
230	240	252	229	228	232	224	233	208	181	163	157	149	144
299	—	—	—	—	291	346	354	340	310	298	290	275	273
281	213	213	213	213									
243	198	198	197	193	228	267	292	257	231	222	216	204	208
299	342	333	295	310	320	298	295	271	244	204	173	170	167
278	325	322	277	282	290	274	269	250	231	190	152	144	148
220	301	381	437	456	382	312	325	319	340	372	329	332	328
172	227	323	428	448	369	300	320	314	334	369	325	327	315
221	306	272	396	402	327	247	249	230	239	276	244	241	228

—juni 1918 endast Malmö samt därefter Stockholm och Malmö. — [3]) Uppgifterna för åren 1912—1917 avse endast Malmö samt därefter Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna för år 1911 och för maj—sept. Malmö samt därefter Stockholm och Malmö. — [5]) Uppgifterna för åren 1912—1917 samt för april—aug. 1913 Stockholm och Malmö, 1914 Malmö och Göteborg, 1915 och sept. 1917—april 1918 endast Malmö, jan., maj, juni och okt. 1918 samt för juli—sept. 1919 Stockholm och Malmö. — [6]) Uppgifterna avse 1908—1909 avse endast Göteborg.

Kreaturs-

(per kg. le-

samt tillförsel och konsum-

Fjärde kvar-

Kreatursslag	Stockholm			Eskilstuna			Linköping		
	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
Kreaturspriser. (Öre per kg. levande vikt.)									
Kor:									
Extra prima	223	204	214	—	195	192	194	192	190
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	178	165	174	199	165	157	165	165	168
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	148	135	145	158	138	131	130	130	130
» 3. Mindre feta	83	70	89	113	85	64	105	105	105
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	80	80	80
Kvigor (och stutar):									
Extra prima	233	214	220	230	210	—	219	214	205
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	203	184	188	207	193	170	175	174	173
» 2. Mindre feta	123	110	120	168	155	146	130	130	130
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	90	90	90
Tjurar:									
Extra prima	203	190	201	—	—	—	219	213	200
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	168	155	168	—	—	—	175	174	173
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	148	135	148	181	155	130	143	143	143
» 3. Mindre köttiga	108	95	113	128	108	92	115	115	115
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	90	90	90
Oxar:									
Extra prima	233	214	220	—	—	—	204	202	195
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	203	184	188	—	205	—	167	168	168
» 2. Mindre feta	123	110	119	160	170	121	128	128	128
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	90	90	90
Kalvar:									
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	350	335	335	265	215	241	307	293	318
» (70—90 »)									
Skummjölkskalvar	295	285	285	217	198	220	207	205	213
Får:									
Yngre, feta	183	170	170	232	175	171	170	164	165
Äldre, »	158	145	145	210	148	149	144	138	143
Lamm	—	—	—	280	—	—	—	—	—
Svin:									
Slakterisvin (75—100 kg.)	350	359	334	374	345	340	340	339	341
Rena, större svin (100—170 kg.)	350	359	334	364	345	340	323	321	315
Suggor	240	246	219	324	290	298	290	290	282
Tillförseln till offentliga slakthus.[1]	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
Tjurar	194	136	101	9	13	24			
Kor	2 040	1 702	1 263	158	136	158	641	747	605
Övriga nötkreatur				16	18	18			
Gödkalvar	487	394	498	164	[2])117	[2])189	123	100	92
Spädkalvar	302	230	184	312	[3])298	[3])307	299	325	240
Får och lamm	609	280	267	160	135	143	218	125	96
Svin	806	834	1 202	189	140	175	229	264	136
Spädgrisar	26	172	98	1	2	12	—	—	—
Hästar och föl	103	158	90	20	29	26	39	59	28
Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror.									
Nötkreatur	3 930	3 855	4 343	194	170	206	—	—	—
Gödkalvar	3 381	3 022	3 890	[2])190	[2])137	[2])209	—	—	—
Spädkalvar	3 805	4 744	5 274	[3])387	[3])383	[3])401	—	—	—
Får och lamm	10 902	11 400	8 230	203	174	162	—	—	—
Svin*)	6 144	5 546	9 491	209	176	215	—	—	—
Spädgrisar	45	55	276	2	3	16	—	—	—
Hästar och föl	169	4	208	23	36	29	—	—	—

[1]) I Göteborg tillförseln till kreatursmarknaden och slakthuset. — [2]) Större kalvar. — [3]) Mindre

priser

vande vikt)

tion å vissa orter i riket.

talet 1919.

Norrköping			Karlskrona			Malmö			Hälsingborg			Göteborg		
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
—	—	—	—	—	—	220	203	197	210	205	—	—	—	—
170	170	170	—	—	—	200	188	178	186	180	170	184	181	176
150	150	150	—	—	—	160	161	153	166	164	155	166	158	153
105	105	105	—	—	—	113	114	120	133	133	133	116	108	103
90	90	90	—	—	—	90	89	91	109	106	100	—	—	—
210	210	205	—	—	—	220	216	210	230	228	215	—	—	—
190	190	190	—	—	—	202	192	189	219	208	195	206	198	188
140	140	140	—	—	—	164	164	166	203	192	180	181	173	163
105	105	105	—	—	—	113	110	126	175	175	165	—	—	—
200	200	200	—	—	—	210	207	200	—	210	—	—	—	—
200	196	200	—	—	—	185	188	178	185	185	180	191	183	178
170	168	170	—	—	—	170	169	166	170	169	165	176	168	163
140	140	140	—	—	—	150	154	156	145	145	145	156	148	143
105	105	105	—	—	—	113	110	126	130	130	130	—	—	—
200	200	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
180	180	180	—	—	—	205	178	200	200	197	185	206	196	183
160	160	160	—	—	—	—	155	—	181	177	165	191	181	168
—	—	—	—	—	—	—	—	—	168	161	145	—	—	—
265	240	294	—	—	—	273	247	236	206	203	187	248	244	249
175	175	225	—	—	—	180	156	163	166	160	155	173	171	175
187	168	188	—	—	—	165	171	168	—	140	149	170	170	163
163	148	138	—	—	—	147	140	155	—	109	122	151	148	143
187	168	188	—	—	—	181	185	195	—	172	181	—	—	—
300	300	300	—	—	—	319	323	319	403	416	420	318	313	330
283	275	275	—	—	—	308	309	295	388	388	415	318	313	317
250	250	250	—	—	—	266	250	230	359	337	325	225	228	235
st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
			29	29	17	52	37	157	17	8	28	349	368	433
446	358	347	61	73	87	557	798	1 275	—	—	—	1 295	1 872	1 953
			47	51	50	652	641	912	172	327	523	675	559	678
[2])483	[2])298	[2])314	27	13	21	388	348	421	24	26	12	469	361	336
[3])335	[3])386	[3])373	136	148	135	226	222	228	29	23	25	286	398	417
323	219	135	196	95	46	1 309	938	862	103	61	51	1 942	1 822	1 096
127	127	180	184	178	166	1 359	1 635	2 390	123	182	242	1 805	2 185	2 616
—	—	10	—	—	—	—	6	16	—	1	—	1	537	501
31	44	37	10	18	28	58	73	92	10	36	33	58	256	214
463	370	358	194	207	210	715	734	663	336	294	411	—	—	—
542	377	391	86	72	84	424	379	448	163	136	126	—	—	—
502	585	521	292	338	348	573	601	551	417	379	355	—	—	—
633	642	302	1 039	988	521	1 444	1 183	995	804	610	473	—	—	—
184	223	350	287	269	347	1 155	1 391	2 243	400	527	688	—	—	—
2	6	22	1	1	2	—	7	18	—	1	3	—	—	—
44	64	51	13	23	30	59	76	95	16	37	33	—	—	—

kalvar. — *) Ej amerikanskt fläsk.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *dec.* 1918—*dec.* 1919.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	Dec. 1918	Jan. 1919	Febr. 1919	Mars 1919	April 1919	Maj 1919	Juni 1919	Juli 1919	Aug. 1919	Sept. 1919	Okt. 1919	Nov. 1919	Dec. 1919
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror:*[1])														
Abborre, stor . .	kg.	250	250	250	255	209	119	200	167	191	181	178	162	138
liten .	»	160	140	—	160	119	54	124	83	103	130	133	113	94
Braxen	»	205	170	200	225	165	130	168	143	130	—	175	160	—
Gråsej	»	180	—	—	—	—	65	75	75	—	115	100	103	—
Gädda, levande .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	258	255
slaktad .	»	418	375	366	405	275	164	312	353	334	349	283	239	233
Gös	»	500	550	528	510	375	285	360	349	285	361	363	368	350
Hälleflundra, stor	»	—	—	—	425	410	255	270	286	280	310	321	245	241
liten	»	—	—	—	—	—	—	173	201	175	250	200	145	125
Id	»	354	200	200	—	167	120	159	130	150	—	—	150	—
Kolja, svensk .	»	172	150	175	175	134	78	120	86	94	104	115	102	113
norsk . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kummel . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	180	—	—
Kungsflundra .	»	—	—	—	185	136	—	125	110	81	110	131	122	119
Lake, stor . .	»	270	230	229	255	164	137	125	—	—	—	—	184	216
insjö- liten . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lax, färsk . .	»	—	1200	1100	—	917	788	617	575	1000	—	675	690	750
Långa	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piggvar	»	300	350	650	358	300	201	195	—	—	—	—	—	—
Röding	»	462	600	—	—	—	—	—	—	345	325	350	350	350
Rödspotta, stor .	»	303	256	269	291	170	135	175	160	168	168	178	194	169
liten	»	—	150	139	192	140	95	—	—	90	120	100	163	125
Sik, stor . . .	»	360	288	300	—	—	249	281	250	250	325	291	207	225
liten . . .	»	250	—	—	—	—	160	160	—	—	—	—	200	—
Siklöja	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	110	—	—
Sill, färsk . . .	låda[2])	10133	8825	3125	3200	5750	—	—	—	—	—	—	—	5000
» » . . .	kg.	—	55	—	—	100	100	—	103	102	105	84	82	94
Sjötunga, stor .	»	—	—	700	285	256	104	179	148	204	237	258	250	250
liten	»	—	—	—	—	193	65	130	81	145	172	125	166	—
Slätvar	»	—	300	525	365	300	213	223	250	250	—	—	217	238
Strömming . .	låda[3])	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» . .	kg.	179	106	80	85	120	50	75	73	70	76	84	97	101
Torsk, m. huvud	»	105	88	88	111	83	—	103	60	60	81	70	82	65
svensk huvudlös	»	189	155	148	147	128	75	105	84	106	138	151	118	129
Torsk, norsk . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ur, färsk . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vitling, stor . .	»	97	73	60	60	75	48	53	41	41	59	69	73	83
liten .	»	84	49	38	42	53	—	—	20	29	53	45	48	50
Ål, levande, stor	»	—	750	—	—	—	550	—	—	—	—	—	394	—
liten	»	—	—	—	—	—	225	—	—	—	—	—	303	—
Skaldjur:														
Hummer . . .	tjog	—	—	—	—	—	3300	3300	—	—	—	—	—	—
Krabbor . . .	»	260	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1300	—	—
Kräftor, stora .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	259	250	—	—	—
små . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora . .	kg.	—	—	175	202	—	—	—	213	225	—	175	185	—
kokta små . .	»	—	—	—	130	—	360	—	—	190	—	—	135	125

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

Tillgång	*Efterfrågan*	*Tendens*	*Tillgång*	*Efterfrågan*	*Tendens*
2/10—8/10 god	livlig	stigande	13/11—19/11 god	medelmåttig	svävande
9/10—15/10 knapp	medelmåttig	fast	20/11—26/11 knapp	»	fallande
16/10—22/10 riklig	»	fallande	27/11—3/12 god	»	fast
23/10—29/10 »	»	stigande	4/12—10/12 »	dålig	fallande
30/10—5/11 god	»	svävande	11/12—17/12 »	medelmåttig	fast
6/11—12/11 riklig	»	fast	18/12—24/12 knapp	livlig	stigande
			25/12—31/12 »	»	»

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.
[2]) Vikt omkring 85 kg.
[3]) Vikt omkring 50 kg.

Fiskpriser.

Medelpriser i Göteborg *dec.* 1918—*dec.* 1919.

(Enligt noteringar från Göteborgs fiskhamnsauktioner.)

Slag	Dec. 1918	Jan. 1919	Febr. 1919	Mars 1919	April 1919	Maj 1919	Juni 1919	Juli 1919	Aug. 1919	Sept. 1919	Okt. 1919	Nov. 1919	Dec. 1919
	Kr. per låda (c:a 85 kg.)												
Sill, stor	119·85	53·55	30·60	36·55	63·75	61·20	—	67·15	58·65	62·05	39·10	56·95	62·90
» blandad	94·35	40·80	19 55	17·85	38·25	—	—	45·90	22·95	22·10	—	—	39·95
» liten	46·75	22·95	18·70	14·45	21·25	—	—	—	15·30	—	—	—	—
	Öre per kg.												
Kolja, stor	160	151	185	156	133	57	86	54	63	83	90	83	83
» halvstor	138	122	143	128	101	42	67	42	51	73	83	80	90
» liten	105	86	80	69	62	26	43	25	33	44	56	57	56
Vitling	92	68	52	48	57	30	30	14	13	34	48	57	57
Torsk, stor	145	105	82	83	73	41	55	40	58	102	89	69	66
» liten	95	68	66	54	52	17	30	16	16	35	53	57	52
Långa	163	123	114	117	117	99	120	88	111	126	117	137	124
Gråsik	145	103	65	75	89	42	58	42	46	64	70	61	59
Tunga, röd	452	383	411	274	186	66	143	113	162	185	222	205	243
» äkta	736	577	1028	971	863	235	348	594	1139	1158	722	300	680
Rocka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piggvar	566	428	507	381	308	206	326	319	500	389	327	277	346
Slätvar	440	337	424	336	283	167	294	218	289	275	246	179	224
Rödspotta	309	283	338	272	188	114	168	141	151	144	184	178	177
Hälleflundra	484	416	364	345	331	285	275	272	325	290	335	306	295
Havskatt	—	—	32	88	54	34	—	71	70	—	—	—	—
Marulk	—	—	—	157	—	82	—	54	128	—	122	—	—
Kummel	122	—	—	—	—	86	125	85	109	120	119	81	—
Tonfisk	—	—	—	—	—	—	—	47	30	84	—	—	—
Haj	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stör	—	—	—	192	242	—	—	—	—	—	65	—	—
Tillförsel:													
Antal båtar	129	298	412	474	719	281	187	458	568	274	163	171	110
» dor	48 249	104 935	130 794	92 376	26 613	28 376	25 318	40 158	40 305	33 514	36 653	25 171	25 523

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhamn, och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

De från Stockholm erhållna noteringarna åter avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

Arbetsrådet.

Ämbetslokal: Stora Nygatan 40—42. Postadress: *Stockholm 2.* Telegramadress: *Arbetsrådet.* Rikstelefon: 219 33 och 219 34; Ordföranden personligen dessutom 218 73.

Ordföranden: generaldirektören Henning Elmquist, alla vardagar kl. 2—3 e. m. Ledamöterna: byråchefen Sigurd Ribbing och civilingenjören E. W. Bosæus, måndagar, tisdagar, torsdagar och fredagar kl. 2—3 e. m.; övriga ledamöter, måndagar och torsdagar kl. 2—3 e. m. Sekreteraren: försäkringsrådet Jacob Geijer, alla vardagar kl. 2—3 e. m.

Registratorskontoret öppet alla vardagar kl. 11 f. m.—3 e. m.

Statens Arbetslöshetskommission.

Postadress: *K. Socialstyrelsen.* Telegramadress: *Socialstyrelsen.* Rikstelefon: 8376.

Arbetsutskott: f. d. generaldirektören F. V. H. Pegelow; generaldirektören Gunnar Huss; fru Emilia Broomé; byråchefen Otto Järte och stadsfullmäktigen Viktor Karlsson.

Bränslekommissionen.

Postadress: *Stockholm 1,* Vasagatan 23. Telegramadress: *Statsbränsle.* Rikstelefon: Namnanrop.

Folkhushållningskommissionen

av juni 1919.

Lokaler: Lilla Nygatan 27 (Stora Nygatan 40). Postadress: *Stockholm 2.* Telegramadress: *Hushållning.* Rikstelefon: *Namnanrop: Folkhushållningskommissionen.*

Generaldirektören Henning Elmquist (ordförande); byråchefen E. Insulander (vice ordförande); f. d. professorn H. Juhlin Dannfelt; ledamoten av riksdagens första kammare, redaktören C. E. Svensson; ingenjören B. Almgren och direktören Karl Eriksson.

Arbetsutskott: ordföranden samt ledamöterna Juhlin Dannfelt och Svensson med vice ordföranden och ledamoten Eriksson som suppleanter.

Kommissionens sekreterare: fil. d:r M. Marcus.

Kassadirektionen.

Kassadirektör: auditören C. L. L. Hasselgren.
Kassakontoret: Föreståndare: kamreraren C. H. Hedberg.
Avd. för personalärenden: notarien R. Humble.
Intendenturavdelningen: herr E. Wallin.

Juridiska avdelningen.

Ordförande: hovrättsrådet C. H. I. Grönhagen.

Spannmålsavdelningen.

Föreståndare: ingenjören B. Almgren.
1. Spannmålssektionen: Föreståndare: herr Birger Öhlin.
2. Mjölsektionen: Föreståndare: kaptenen C. Ljungberg.
3. Fodersektionen: Föreståndare: kaptenen H. Söderbom.
4. Utsädessektionen: Föreståndare: statskonsulenten A. Elofson.
5. Räkenskapssektionen: Föreståndare: herr H. Egnell.

Varuförmedlingsbyrån

(incl. förutvarande handelsavdelningen, potatisavdelningen, mejeriavdelningen och fruktavdelningen).

Föreståndare: byråchefen Victor Johanson. Sekreterare: Amanuensen K. G. Tham, notarien jur. kand. Hj. Werner och e. o. hovrättsnotarien Carl Cederblad.

Avdelningen för dyrtidsanslaget.

Lokaler: Övre Munkbron 1. Telegramadress: *Dyrtidsanslaget.* Rikstelefon: 20862.

Ordförande: riksdagsmannen A. J. Bärg. Föreståndare: amanuensen G. Hilding Nordström.

Statens odlingskommitté.

Lokaler: Regeringsgatan 10. Rikstelefon: 16348.

Ordförande: professorn Nils Hansson. Sekreterare: andre kanslisekreteraren Joh:s Thygesen.

Arbetsmarknaden under februari månad 1920.

Enligt de från arbetsförmedlingsanstalterna till socialstyrelsen ingångna rapporterna har arbetsmarknadens allmänna läge under februari månad i vissa delar av landet och i synnerhet i Stockholm och Göteborg påverkats av de då ännu pågående arbetskonflikterna inom metallindustrierna. På andra håll har däremot en förbättring konstaterats, särskilt i Skåne. Bland grovarbetarna har på en del orter arbetslöshet alltjämt varit rådande, ehuru i mindre utsträckning än föregående månad. Understödsverksamhet för arbetslösa har endast förekommit på ett fåtal orter (Södertälje, Hälsingborg, Lund); arbetslösheten har förebyggts och understödsverksamhet onödiggjorts genom av skogssällskapets statsarbeten anordnade nödhjälpsarbeten.

Inom jordbruket ökades i viss mån på grund av den annalkande säsongen efterfrågan å arbetskraft. Denna stegring gällde huvudsakligen statfolk. På åtskilliga håll konstaterades till och med en viss brist på lämpliga arbetssökande. I Skåne motsvarade tillgången å yngre drängar ej efterfrågan. Från Blekinge rapporteras, att arbetskraft till betfälten redan anställts till stort antal.

Inom industrien ha de rådande konflikterna i viss mån sträckt sina verkningar även utanför de direkt berörda arbetsområdena och försämrat arbetstillgången inom närstående grenar. Sågverken ha oavsett några smärre lokala konflikter haft fullt upp med arbete. Vid snickeri- och möbelfabrikerna har efterfrågan å arbetskraft stegrats, sedan konflikten avvecklats. Trämassefabrikerna och pappersbruken företedde ävenledes ökad arbetstillgång. Inom textilindustrien har tillgången på kvinnlig arbetskraft något ökats. Skofabrikerna i Örebro ha haft god efterfrågan å arbetskraft.

Byggnadsverksamheten låg alltjämt nere.

Inom transportverksamheten har rått stor arbetslöshet bland sjöfolk, särskilt i Göteborg, men även i Stockholm, Malmö m. fl. hamnar. För hamn- och stuveriarbetare har ävenledes en försämring inträtt.

Antalet ansökningar om arbete på 100 lediga platser vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 112. Motsvarande siffror för föregående år framgå av efterföljande sammanställning.

		Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Jord- och skogsbruk	1913	97	84	83	66	72	71	77	87	75	77	96	92
	1914	62	77	71	59	71	68	82	95	96	94	116	130
	1915	100	92	90	80	85	81	95	105	87	75	84	84
	1916	73	68	74	58	55	57	50	70	58	67	66	66
	1917	57	59	64	58	50	46	35	49	47	69	73	79
	1918	70	87	91	77	74	80	88	106	95	85	99	116
	1919	122	95	90	69	67	64	74	104	94	83	110	95
	1920	*95*	*85*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrenar	1913	170	151	119	108	106	122	116	101	94	108	141	122
	1914	147	144	119	101	98	112	103	156	130	145	217	189
	1915	225	209	165	150	126	147	144	130	119	127	165	119
	1916	160	145	121	101	93	100	96	99	89	102	126	107
	1917	128	150	140	132	110	111	132	119	107	117	133	112
	1918	160	196	184	168	153	175	168	145	124	119	133	143
	1919	192	181	157	126	109	110	109	94	91	97	114	113
	1920	*133*	*121*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Samtliga näringsgrenar	1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
	1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
	1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
	1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
	1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
	1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
	1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
	1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
	1920	*125*	*112*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1911	—	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·8	4·8	4·4
1912	8·5	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·8	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7
1913	8·4	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4
1914	7·5	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3
1915	15·0	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5
1916	7·7	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2
1917	5·4	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4
1918	5·8	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4
1919	7·3	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8
1920	[1]6·7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 januari 1920. Arbetslöshetssiffran var då, som synes, något lägre än vid motsvarande tidpunkt föregående år.

[1] Preliminär uppgift.

Lönestegringen i de nordiska länderna under kristiden.

De statistiska undersökningar rörande arbetslönernas stegring, som under de senaste åren företagits i Sverige såväl som i Danmark och Norge, inbjuda till inbördes jämförelser i dubbel måtto, nämligen å ena sidan med avseende å undersökningsresultaten och å andra sidan med hänsyn till undersökningsmetoderna. Vad som för den stora allmänheten och speciellt de närmast berörda parterna, arbetsgivare och arbetare, främst är av intresse är givetvis den förra synpunkten: frågan i vilket land lönestegringen under kristiden varit störst, i och för sig samt i förhållande till levnadskostnadernas ökning. Frågan om de undersökningsmetoder, varigenom dessa siffror erhållits, står emellertid härmed i oupplösligt samband, och ett visst hänsynstagande till de likheter eller olikheter, dessa metoder sinsemellan förete, blir därför en oundgänglig förutsättning för ett rätt bedömande av de erhållna resultaten och de slutsatser, som därav kunna dragas.

Materialet för undersökningarna har i alla tre länderna erhållits från vederbörande arbetsgivare, åtminstone vad den egentliga industrien vidkommer. Beträffande hantverk, lantbruk, husligt arbete och liknande arbetsområden har man dock i Norge liksom i Sverige funnit sig böra anlita andra uppgiftslämnare, speciellt arbetsförmedlings- och sjukkasseföreståndare. Detta material har emellertid, såsom i viss mån mindre jämförbart med statistiken i övrigt, i efterföljande framställning lämnats ur räkningen. Insamlingen av arbetsgivarnas uppgifter har i Danmark och Norge ombesörjts av respektive arbetsgivarorganisationer. I Sverige hava uppgifterna däremot direkt insamlats av socialstyrelsen, varvid emellertid av praktiska skäl arbetsgivarföreningarnas adresslistor anlitats. I alla tre länderna härrör materialet sålunda i huvudsak från organiserade arbetsgivare.

Bearbetningen av materialet har i Sverige handhafts av socialstyrelsen och i Danmark av arbetsgivarföreningen och statistiska departementet i samarbete, så att förstnämnda institution ombesörjt bearbetningen av primäruppgifterna, men därefter överlämnat materialet till departementet för granskning och publicering. I Norge däremot har statistiken såväl utarbetats som offentliggjorts av arbetsgivarföreningens statistiska kontor. Någon officiell lönestatistik, sträckande sig över krisåren, föreligger sålunda icke i Norge annat än beträffande ovannämnda speciella grupper av löntagare.[1] Den norska riksförsäkringsanstaltens statistik, som för bedömande av lönenivån inom olika arbetsområden eljest är av visst värde, måste i förevarande sammanhang lämnas ur räkningen, enär härifrån ännu ej föreligga senare uppgifter än för 1917.

[1] Jämför Soc. Medd. årg. 1909, sid. 154, årg. 1914, sid. 270 och årg. 1917, sid. 899. Den senaste publikationen i denna serie utkom i sept. 1919 (*Lönninger 1919*, utg. av Det statistiske centralbyrå).

En olikhet av särskild betydelse förefinnes mellan undersökningarna ifråga om den tidsperiod, varå de uträknade arbetsinkomsterna hava avseende. Den danska och norska statistiken grundar sig nämligen på jämförelser mellan arbetarnas *timförtjänster* under olika år, medan man i Sverige räknat med *års- eller dagsinkomster*. Såsom framgår av socialstyrelsens redogörelse för den svenska undersökningen, framträda inom åtskilliga näringsgrenar ganska väsentliga skiljaktigheter med avseende å inkomststegringen, allt eftersom densamma beräknas per år eller per arbetsdag, beroende därpå att årliga antalet arbetsdagar särskilt under krigsårens konjunkturväxlingar avsevärt fluktuerat. Ännu större bliva uppenbarligen förskjutningarna från det ena året till det andra i fråga om genomsnittliga antalet arbetstimmar. Härvid måste nämligen hänsyn tagas icke endast till de mera tillfälliga fluktuationer, som inträda på grund av övertidsarbete, arbetsbrist eller andra driftsrubbningar, utan framför allt till den genomgående förkortning av den dagliga arbetstiden, som under de senaste åren genomförts inom så gott som alla näringsgrenar.

Ofrånkomligt är sålunda, att statistiken företer i viss mån olika resultat, allt eftersom lönestegringen mätes per år, per arbetsdag eller per arbetstimme. Fråga blir då, vilketdera tillvägagångssättet kan anses giva den för statistikens syfte i varje särskilt fall riktigaste bilden av lönenivåns förändring. Såsom särskilt betonats uti en i norska socialdepartementets organ Sociale Meddelelser införd kritisk granskning av norska arbetsgivarföreningens statistik, är det härvidlag tvenne motsatta synpukter, arbetsgivarnas och arbetarnas, som måste komma i betraktande. För arbetsgivaren gäller frågan närmast, huru mycket arbetslönerna ökats i förhållande till de erhållna arbetsprestationerna. För detta ändamål kräves uppgift å lönekostnaden per tidsenhet effektiv arbetstid, d. v. s. per arbetstimme. En ökning eller minskning av antalet arbetstimmar per dag, vecka eller år innebär i regel en motsvarande ökning eller minskning av produktionen och har ur denna synpunkt för statistiken ingen betydelse, för såvitt det ej kan påvisas, att arbetstidens förkortning medfört en motsvarande stegring av arbetsintensiteten, ett spörsmål varom meningarna som bekant äro mycket delade och som följaktligen tills vidare torde böra lämnas ur räkningen.

Ur arbetarens synpunkt ställer sig frågan annorlunda. Vad som för honom främst har intresse är förhållandet mellan arbetsförtjänst och levnadskostnader. För att härvidlag ingen försämring skall inträda kräves, att löneinkomsten per konsumtionsperiod (år eller vecka) håller jämna steg med de för levnadsstandardens upprätthållande erforderliga utgifterna under samma tid. Därest antalet arbetsdagar eller arbetstimmar under perioden minskas, göres från arbetarens sida anspråk gällande på en motsvarande ökning av inkomsten per tidsenhet effektiv arbetstid.

Vill man undersöka arbetsförtjänsternas stegring i förhållande till levnadskostnaderna, får man sålunda den säkraste måttstocken genom att beräkna arbetsinkomsterna per år. En statistik, grundad på uppgifter om månads- eller veckolöner, är ur denna synpunkt också användbar och har framför

årsstatistiken den fördelen, att man under en krisperiod kan följa lönenivåns förändringar från den ena veckan eller månaden till den andra. Metodens användbarhet är emellertid inskränkt till arbetsområden med någorlunda jämn arbetstillgång hela året. För säsongarbetare torde varje statistik, som avser kortare tidsperiod än helt år, i regel bliva missvisande, såsom även framgått av socialstyrelsens erfarenheter på detta område.

Skall undersökningen däremot avse att utreda den betydelse arbetslönernas stegring haft som produktionsfördyrande faktor, är det lika avgjort det riktigaste att räkna med arbetslönen per timme. En statistik, byggd på uppgifter om arbetslönen per dagsverke, såsom vid den svenska undersökningen, är ur denna synpunkt också av ett visst värde, men har dock sin största betydelse som korrektiv mot den i viss mån missvisande bild, årsstatistiken ger av lönenivån inom å ena sidan industrier med jämn arbetstillgång, å andra sidan säsong- och krigskonjunkturindustrier. För jämförelser med levnadskostnadsstegringen är denna dagsverksprisstatistik i varje fall mera användbar än timförtjänststatistiken, enär densamma icke röner någon inverkan av sådana löneregleringar, som i själva verket endast utgöra en kompensation för den dagliga arbetstidens förkortning.

Den svenska undersökningen grundar sig på uppgifter för ett helt år och har till följd härav hittills blott kunnat utsträckas till år 1918. För år 1919 kunna resultaten väntas föreligga i maj 1920. Den danska statistiken, som erhåller sitt material kvartalsvis, har däremot kunnat publicera siffror för 1919 års tredje kvartal, och den norska, vars uppgifter för varje gång endast avse en representativ fyraveckorsperiod, har hunnit fram till november 1919. Det kan i detta sammanhang erinras, att en helt summarisk löneundersökning efter ungefär samma metod som den norska under kristiden företagits även i Sverige. Den i Sociala Meddelanden (årg. 1916, sid. 1384) på sin tid publicerade statistiken avsåg att mäta lönenivåns höjning under de två första krigsåren genom sammanställning av uppgifter för två särskilda fyraveckorsperioder, juli 1914 och juli 1916. I Tyskland har man också på liknande sätt alltifrån 1914 sökt följa lönestegringen genom insamlande av uppgifter för kortare perioder med längre mellanrum (de två sista kalenderveckorna i månaderna mars och september varje år).

Vid statistikens publicering hava undersökningsresultaten i Sverige och Danmark angivits både i absoluta och relativa tal. För Norge har detta också iakttagits i den senast framlagda redogörelsen, avseende tiden fram till november 1919, varemot vid de föregående undersökningarna endast offentliggjorts procent- och indextal, utvisande den relativa lönestegringen inom olika näringsområden. Vad man härmed velat vinna har tydligen varit att förebygga all ovidkommande diskussion om lönenivån inom olika näringsgrenar, vartill denna statistik lätt ger anledning. I detta hänseende hava undersökningar av förevarande summariska slag ett mera begränsat värde, enär de erhållna lönesiffrorna avse allenast ett beräknat medeltal för ett stort antal arbetare, som sinsemellan ofta stå på helt olika nivå med avseende å yrkesskicklighet, arbetets art m. m. Vad man med en statistik av denna art

huvudsakligen vill och kan klarlägga är däremot lönenivåns förändringar från det ena året till det andra inom olika industrier. Ur denna synpunkt hava de relativa talen en helt annan betydelse än de absoluta. Att helt undantaga de sistnämnda från publicering medför å andra sidan den nackdelen, att de angivna relationstalens tillkomst undandrager sig all kontroll och kritik, vilket förringar statistikens värde eller åtminstone allmänhetens tilltro till densamma. För större industrigrenar kunna för övrigt även de absoluta talen tillmätas en hög grad av giltighet.

Att på grund av ifrågavarande undersökningar göra en jämförelse mellan *lönenivån* i de olika länderna har för Norges vidkommande av anförda skäl intill sista tiden varit uteslutet och möter även för Sverige och Danmark åtskilliga svårigheter. Att löneinkomsterna i Sverige beräknats per arbetsdag och i Danmark per timme är måhända av mindre vikt, enär behöriga reduktioner härvidlag tämligen lätt kunna utföras. Av större betydelse är, att den svenska undersökningen, som ju aldrig avsett att åvägabringa någon lönestatistik i egentlig mening, i motsats mot den danska icke gjort åtskillnad mellan yrkes- och grovarbetare inom de olika industrierna och ej heller mellan storstädernas och landsortens arbetsplatser. Skola de danska lönesiffrorna sammanställas med motsvarande svenska, bör denna jämförelse snarare avse den detaljerade lönestatistik, som föreligger i svenska arbetsgivarföreningens statistiska årsböcker.

Huvudvikten vid den internationella jämförelse, som här kan komma i fråga, måste i stället läggas vid den *relativa lönestegringen* i de olika länderna. I detta hänseende är materialets olikformighet av mindre betydelse, allenast beräkningarna över lönenivåns förskjutning från det ena året till det andra i varje särskilt land äro korrekt utförda. Lämpligaste tidsperioden för en sammanställning är 1914—1918. För Norge och Danmark kan, såsom av det förestående framgår, lönekurvans stegring följas ända till 1919, men saknas här motsvarande jämförelsematerial för vårt land, något som givetvis icke utesluter, att siffrorna för sistnämnda år även ur svensk synpunkt äro av stort intresse såsom erbjudande en hållpunkt för ett approximativt bedömande av utvecklingen jämväl å vår arbetsmarknad. Som utgångspunkt för beräknande av lönenivåns förändringar under kristiden hade vid den svenska undersökningen tagits icke 1914, utan året närmast före krigsutbrottet, 1913. Den framflyttning av utgångspunkten till följande år, som i efterföljande sammanställningar vidtagits för vinnande av full jämförbarhet med de andra ländernas statistik, har beträffande årsinkomsterna ej behöft föranleda någon omräkning av de följande årens relationstal, enär arbetarnas genomsnittliga löneinkomster per år från 1913 till 1914 icke utvisat någon nämnvärd förskjutning. Vid beräknande av löneinkomsterna per dag blir däremot stegringen något mindre, då till utgångspunkt tages 1914, än då man räknat med 1913 års inkomstnivå.

Enligt den svenska undersökningen utgjorde genomsnittliga stegringen från 1914 till 1918 för vuxna manliga arbetare 102 %, om man räknar med medelinkomsten per år och arbetare, samt 104 %, om man utgår från löne-

inkomsten per arbetsdag. För manliga och kvinnliga arbetare tillsammantagna voro motsvarande siffror 100 resp. 104 % under förutsättning av oförändrad könsproportion, d. v. s. om man räknar med att relativa antalet män och kvinnor varit oförändrat under samtliga i undersökningen ingående år. I Norge uppgick motsvarande stegring från juli 1914 intill augusti 1918 till 143 % för exportindustrien, 132 % för industrien i övrigt och 116 % för hantverket; för juli 1919 voro motsvarande siffror resp. 218, 265 och 202 % och för november resp. 260, 290 och 244 %. I Danmark utgjorde stegringen 59 % under andra och 85 % under tredje kvartalet 1918; som ett medeltal för mitten av året kan alltså räknas med en stegring av 72 %. För andra kvartalet 1919 hade procentsiffran höjts till 157 % och för tredje kvartalet till 238 %. Vid beräkningen av sistnämnda siffra hava emellertid inräknats vissa dyrtidstillägg, som beviljades i oktober med retroaktiv tillämpning för september, och avser uppgiften sålunda egentligen endast kvartalets sista månad. Lönenivån i mitten av året torde följaktligen i detta fall ungefär sammanfalla med siffran för andra kvartalet.

Lönestegringen i och för sig hade, efter vad härav framgår, intill 1918 varit avgjort störst i Norge och minst i Danmark, medan Sverige intog en mellanställning. För beräkning av reallönens förändringar måste emellertid hänsyn också tagas till det genom de prisstatistiska undersökningarna konstaterade förhållandet, att de tre länderna med hänsyn till levnadskostnadernas stegring stå i alldeles samma ordning. Det jämförelsetal, som för Sverige härvid kommer i betraktande, är medeltalet mellan kvartalssiffrorna den $^{1}/_{1}$, $^{1}/_{4}$, $^{1}/_{7}$, $^{1}/_{10}$ och $^{31}/_{12}$ 1918. Den sålunda beräknade levnadskostnadsstegringen utgör 125 %. För Danmark voro motsvarande siffror 82 % vid mitten av år 1918, 111 % vid samma tidpunkt 1919 och 142 % i januari 1920 samt för Norge 165 % i augusti 1918 -- den tidpunkt, till vilken 1918 års lönestegringssiffra hänför sig — 180 % i juli 1919 och 200 % i november samma år.

För Sverige torde de på anfört sätt erhållna procentsiffrorna för inkomst- och levnadskostnadsstegringen kunna anses med varandra fullt jämförbara, så långt någon jämförelse, med användande av berörda summariska undersökningsmetoder, över huvud låter sig göra. För Norge och Danmark måste åter, därest löne- och levnadskostnadsundersökningarnas resultat skola sammanställas, hänsyn ovillkorligen tagas till de i det föregående berörda förändringarna i arbetstiden. I den danska statistiken för 1919 har detta också beaktats, i det den uträknade ökningen av timförtjänsterna med 157 % i juni och 238 % i september 1919 beräknats motsvara en stegring av dagsinkomsten med resp. 130 och 193 %, beroende på den dagliga arbetstidens förkortning från i medeltal $9^{1}/_{2}$ timmar år 1914 till resp. $8^{1}/_{2}$ och $8^{1}/_{4}$ timmar i juni och september 1919. För 1918 torde däremot i fråga om dagsinkomsten kunna räknas med samma stegring som beträffande timförtjänsten. För Norge kan på enahanda sätt på grundval av arbetsgivarföreningens statistik över arbetstidens successiva förkortning under de senare åren beräknas den stegring av arbetsinkomsten per dag eller vecka, som motsvarar den angivna ökningen av timförtjänsten.

Som en sammanfattning av det sagda kan med de förut gjorda reservationerna framläggas följande översikt:

	Sverige	Danmark			Norge			
		juni	juni	sept.	aug.	juli	nov.	
Ökning i % från 1914 till 1918		1918	1919	1919	1918	1919	1919	
Levnadskostnader	*125*	*82*	*111*	[1] *142*	*165*	*180*	*200*	
Löneinkomster per arbetstimme	—	72	157	238	143	218	260	(*exp.*)
					132	265	290	(*övr.*)
					116	202	244	(*hvk.*)
» per arbetsdag	104	72	130	193	125	167	202	(*exp.*)
					124	212	233	(*övr.*)
					111	166	203	(*hvk.*)
» per år och arbetare	100	—	—	—	—	—	—	

Av sammanställningen framgår, att under år 1918 lönestegringen i intet av de tre nordiska länderna motsvarade levnadskostnadsökningen. År 1919 däremot hade arbetarnas timförtjänster både i Danmark och Norge ökats avsevärt utöver levnadskostnaderna. Tages emellertid behörig hänsyn till arbetstidsförkortningen, befinnes, att arbetsförtjänsterna inom exportindustrien (*exp.*) och hantverket (*hvk.*) i Norge icke ökats i proportion med levnadskostnaderna, medan inom den norska industrien i övrigt (*övr.*) liksom inom den danska även med denna beräkningsgrund en förbättring av reallönerna kan konstateras. På hösten 1919 utvisade löneinkomsterna genomgående en större ökning än levnadskostnaderna, detta även om man, såsom för Danmark varit fallit, i brist på annat jämförelsetal räknar med en levnadskostnadssiffra, som egentligen avser en senare tidpunkt än löneuppgifterna (januari 1920). Huruvida utvecklingen i Sverige gått i samma riktning är ett spörsmål, som den inom socialstyrelsen nu pågående löneundersökningen för år 1919 får besvara.

[1] Siffran avser egentligen levnadskostnadsstegringen i januari 1920 (jfr föregående sida).

Arbetstidsförhållandena vid hotell-, restaurang- och kaférörelse.

1. Undersökningens tillkomst och omfattning.

Genom nådigt brev den 20 juni 1913 erhöll socialstyrelsen i uppdrag att verkställa utredning rörande personalens vid hotell-, restaurang- och kaférörelse arbetstid och arbetsförhållanden. Förberedande åtgärder för undersökningen igångsattes omedelbart efter uppdragets erhållande, varvid efter samråd med inom restaurangfacket sakkunniga personer undersökningens utförande i dess helhet planlades och förslag till frågeblanketter upprättades. Genom Kungl. Maj:ts befallningshavande införskaffades dessutom förteckningar på sådana företag, som vid dåvarande tidpunkt i riket drevo dylik rörelse. Utsändandet av de frågeblanketter, som voro avsedda att besvaras av restaurang- och kaféinnehavarna, kunde taga sin början under sommaren 1914, varemot den mera ingående delen av undersökningen, som skedde genom särskilt utsända undersökare, s. k. agenter och varför närmare skall redogöras här nedan, till följd av de i samband med världskrigets utbrott uppkomna förhållandena måste uppskjutas till år 1915. Sedermera har utredningsarbetet till följd av andra mera brådskande arbetsuppgifter, som socialstyrelsen fått sig anförtrodda under kristiden, blivit något försenat. Dock torde bemärkas, att inom flertalet av de viktiga områden av restaurangfacket, som blivit föremål för undersökning (med undantag givetvis för personalens inkomstförhållanden) knappast några större förändringar torde hava inträffat under de senaste åren, varför sålunda de resultat, till vilka man kommit genom undersökningen, allt fortfarande i stora drag torde äga giltighet. Bland de problem, som kunna belysas genom undersökningen, synes frågan om personalens arbetstid vara ett bland de mest betydelsefulla och det helt visst för närvarande mest aktuella. Enär den definitiva redogörelsen över undersökningen i dess helhet icke torde kunna beräknas föreligga slutförd förrän under hösten 1920, har det därför ansetts lämpligt att redan nu i Sociala Meddelanden publicera de huvudresultat, som framkommit vid bearbetningen av uppgifterna rörande arbetstiden tillika med vissa uppgifter rörande den återverkan 1919 års normalarbetsdagslagstiftning haft på arbetstidsförhållandena inom detta fack.

Beträffande undersökningens utförande må i detta sammanhang erinras därom, att till samtliga kända företag utsändes ett frågeformulär (form. C), varå allmänna upplysningar begärdes rörande anställd personal, lokalernas öppnings- och stängningstid samt vissa i samband därmed stående förhål-

landen m. m. Dessutom anmodades företagens innehavare, att å särskilda frågekort (form. D) avlämna individuella uppgifter för personalen, bland annat rörande arbetstid och måltidsraster under två i fråga om arbetstiden typiska veckor samt rörande semester, avlöningsförhållanden m. m. Som ovan nämnts, insamlades vid sidan av arbetsgivarens uppgifter, för att så allsidigt som möjligt få hithörande frågor belysta, genom utsända undersökare även detaljerade uppgifter från vederbörande personal, varvid användes ett frågekort (form. P), som beträffande uppgifterna om arbetstiden var uppställt efter samma mönster som form. D men i övrigt var betydligt mera specificerat. De orter och företag, som besöktes av undersökarna, voro utvalda representativt, varvid hänsyn var tagen dels till att resp. landsdelar samt städer av olika storleksklasser voro representerade i rätta proportioner, dels till att så vitt möjligt, en representativ bild skulle erhållas av fördelningen mellan restauranger och hotell av olika klasser och storlek samt kaféer och andra företag av skilda typer.

Kungl. Maj:ts befallningshavande uppgåvo, att vid undersökningstillfället c:a 10 000 företag drevo rörelse i riket, men uppgifter enligt form. C erhöllos endast från ungefär hälften av detta antal eller c:a 5 500 företag. Detta har delvis sin förklaring däruti, att länsstyrelsernas uppgifter i regel synas motsvara antalet under en viss period till handelsregistret anmälda företag. Då emellertid anmälan om ett företags upphörande ingalunda alltid sker, torde de på en gång faktiskt existerande företagen kunna anses vara betydligt färre än det uppgivna antalet. Bland de inkomna uppgifterna voro mer än 2 000 från sådana företag, som meddelat, att rörelsen bedrevs utan någon anställd personal, varför sålunda antalet uppgifter, vilka legat till grund för den allmänna undersökningen, i runt tal utgjorde c:a 3 500. Av dessa företag bedrevo c:a 3 200 rörelse hela året, medan c:a 300 voro säsongföretag. Den anställda personalen utgjorde i de förstnämnda c:a 15 500 personer och i de senare c:a 2 700 personer. Uppgifter enligt form. D hava däremot till följd av den tidsutdräkt och de svårigheter, som voro förknippade med ifyllandet av dessa avsevärt mera specificerade frågekort, endast erhållits för c:a 7 000 personer vid årsföretag och för c:a 950 personer vid säsongföretag. Vid den till 70 representativt valda orter förlagda agentundersökningen införskaffades användbara uppgifter enligt form. P för c:a 5 000 personer vid 964 årsföretag och för 1 000 personer vid 81 säsongföretag.

Vid bearbetningen av det inkomna materialet hava företagen indelats i vissa huvudgrupper allt efter arten av den rörelse, som bedrivits vid desamma. I efterföljande tablå lämnas en översikt över den vid undersökningen använda grupperingen, varjämte för var och en av grupperna lämnas uppgifter dels över det antal årsföretag, som redovisats vid den allmänna undersökningen enligt form. C, dels det antal personer, som voro anställda vid dessa företag.

	Antal företag	Anställd personal
A. Första klass restauranger och kaféer (utan hotellrörelse)	80	1 864
B. Hotell med första klass restaurang- och kaférörelse	150	4 353
C. Andra hotell, pensionat m. m.	833	2 832
D. Systembolagens restauranger och utskänkningsställen	141	1 166
E. Automater	74	725
F. Ölkaféer m. m.	632	2 154
G. Nykterhetskaféer m. m.	1 249	2 386
Summa	3 159	15 480

Vad åter beträffar personalens fördelning efter olika yrkesspecialiteter hänvisas till nedanstående sammanställning, vari för var och en av dessa meddelas den procentuella andel gruppen utgör av hela den personal, för vilken användbara uppgifter erhållits vid de tre efter olika principer företagna undersökningarna. Som synes, hava de olika grupperna därvid blivit representerade synnerligen likformigt.

	Procentuell fördelning på olika yrkesspecialiteter av den personal, rörande vilken uppgifter erhållits		
	vid den allmänna undersökningen (enl. form. C)	individuellt från arbetsgivarna (enl. form. D)	individuellt vid agentundersökningen (enl. form. P)
Föreståndare-, kontors- och kontrollpersonal	8·9	9·5	9·6
Serveringspersonal (inkl. hovmästare)	34·6	35·5	34·2
Yrkesutbildad kökspersonal	17·2	18·7	19·6
Icke yrkesutbildad kökspersonal	17·4	17·1	16·8
Portierer och vaktmästare m. fl.	6·6	5·9	4·8
Städerskor	9·7	7·3	8·8
Övrig personal[1]	5·6	6·0	6·2
Summa	100·0	100·0	100·0

2. Serveringslokalernas öppnande, stängning och öppethållande.

(Uppgifter, lämnade vid den allmänna undersökningen enl. form. C.)

Lokalernas öppnande. Användbara uppgifter beträffande tiden för serveringslokalernas öppnande under vardagarna hava erhållits från 2 060 företag, medan upplysning om öppningstiden under söndagarna inkommit från 1 780 företag. Huru tidpunkterna för de olika lokalernas öppnande fördela sig på olika klockslag, åskådliggöres genom efterföljande tab. 1.

Under *vardagarna* öppnades det övervägande antalet serveringslokaler (46·1 % av samtliga) vid åttatiden på morgonen. Ett rätt betydande antal (20·3 %) öppnades dock redan vid sjutiden. Dessutom må nämnas, att redan kl. 6·30 eller tidigare icke mindre än 18·4 % av alla företag blevo tillgängliga för servering. Dessa siffror gällde, som synes av tabellen, samtliga

[1] Till gruppen »övrig personal» äro förda barberare, strykerskor, snickare, maskinister, kuskar, trädgårdsmästare, gårdskarlar, lagerdrängar o. s. v.

slag av företag och alla de orter i riket, varifrån uppgifter erhållits. Går man däremot att närmare jämföra tiderna för öppnandet inom de skilda grupperna, finner man, att dessa avvika från varandra högst betydligt. I medeltal försiggick öppnandet tidigast inom de grupper, som benämnas ölkaféer och nykterhetskaféer. Tabellen visar emellertid, att inom dessa grupper mer än annars olikartade förhållanden varit rådande, i det att visserligen ett betydande antal företag öppnade redan kl. 6 eller tidigare, men att å andra sidan icke så få företag öppnade först kl. 9 eller ännu senare. Inom sådana grupper som restauranger, hotell och automater var däremot skillnaden mellan de tidigast och senast öppnande lokalerna betydligt mindre. Orsaken härtill får givetvis framför allt sökas däri, att i de sistnämnda grupperna i regel ingå likartade företag, medan exempelvis i gruppen ölkaféer finnas sammanförda åtminstone trenne typiska slag av företag, vilka beträffande öppningstiden bestämt avvika från varandra, nämligen dels ölkaféer i egentlig bemärkelse, dels s. k. ölstugor och dels slutligen sådana konditorier eller i samband med konditorier stående kaféer, vilka till följd av rättigheter till vin- och ölservering medtagits i denna grupp. De förstnämnda öppnade i regel redan vid fem- eller sextiden, vilket särskilt var fallet i Stockholm, varest de flesta dylika företag äro belägna, medan åter ölstugorna och konditorierna merendels ej öppnade förrän kl. 8 eller 9. Ett liknande förhållande är rådande inom gruppen »nykterhetskaféer», vilken grupp i sig innefattar huvudsakligen företag av två skilda typer, nämligen dels sådana nykterhetskaféer, vilkas kundkrets i stort sett är likartad med den, som besöker ölkaféerna (arbetare med tidigt påbörjat morgonarbete o. d.), dels konditorier och därmed jämställda företag utan öl- och vinrättigheter. De förras öppningstid var i allmänhet förlagd till sexslaget eller ännu tidigare, medan konditoriernas öppningstid i regel var kl. åtta eller nio. Uträknas på grundval av de i tab. 1 angivna procenttalen medeltal för lokalernas öppningstider, finner man, vad de övriga mera homogena grupperna beträffar, att dörrarna i medeltal öppnades ungefär kl. 9 f. m. för restaurangerna, 8·30 för hotellen, 8 för gruppen övriga hotell och pensionat, 9 för systembolagens utskänkningsställen samt 8·30 för automaterna.

Öppningstiden, vilken som nämnts under vardagarna i medeltal var förlagd till ungefär kl. 8 f. m., framsköts under söndagarna i medeltal till c:a 9·15 f. m. Skillnaden är drygt en och en kvarts timme. Tab. 1 utvisar, att de olika grupperna av företag visa betydande olikheter i fråga om söndagsöppnandet. Vad som härvid särskilt förtjänar uppmärksamhet, synes vara det förhållandet, att 16 % av alla ölkaféer öppnade vid sextiden på söndagsmorgonen, men att 60 % av systembolagens restauranger, däribland alla som voro belägna i Stockholm och Göteborg, och 67 % av automaterna ej öppnade förr än efter gudstjänsttidens slut eller kl. 1 e. m.

Beträffande de lokala olikheter, som kunnat framläsas av det föreliggande materialet, må framhållas, att stockholms- och göteborgsföretagen, framför allt de förstnämnda, vid tiden för undersökningen öppnade tidigare än övriga företag. Särskilt synas de i Stockholm talrikt förekommande ölkaféerna för genomsnittstalet för denna stad spela en tungt vägande roll. I medeltal

Tab. 1. Tiden för serveringslokalernas öppnande, stängning och öppethållande, vardagar och söndagar.

	Första klass restauranger och kaféer (utan hotellrörelse)	Hotell med första klass restaurang- och kaférörelse	Andra hotell, pensionat m. m.	Systembolagens restauranger och utskänkningsställen	Automater	Ölkaféer m. m.	Nykterhetskaféer m. m.	Samtliga företag
Öppnande under vardagar.								
Antal företag	**58**	**114**	**329**	**120**	**66**	**494**	**879**	**2 060**
Därav (i %) sådana, som öppna:								
före kl. 6 f. m.	—	—	1·5	—	—	9·7	4·5	4·5
» 6 —6·30 »	—	0·9	5·5	0·8	—	28·6	14·2	13·9
» 6·30—7·30 »	—	3·5	16·7	2·5	4·5	22·9	27·4	20·3
» 7·30—8·30 »	25·8	57·9	62·9	34·2	66·7	27·5	50 2	46 1
» 8·30—9·30 »	69·0	37·7	13·1	60·0	28·8	9·7	3·1	14·2
» 9·30 och senare	5·2	—	0·3	2·5	—	1·6	0·6	1·0
Öppnande under söndagar.								
Antal företag	**58**	**114**	**290**	**72**	**64**	**381**	**801**	**1 780**
Därav (i %) sådana, som öppna:								
före kl. 6·30 f. m.	—	0·9	3·1	—	—	15·7	4·0	5·7
» 6·30— 7·30 »	8·6	3·5	10·0	2·8	1·6	18·6	11·1	11·0
» 7·30— 8·30 »	51·7	34·2	48·2	1·4	3·1	29·7	40·1	34·9
» 8·30— 9·30 »	1·7	51·8	25·9	27·8	17·3	25·5	26·7	28·4
» 9·30—12·30 »	34·5	1·7	9·3	—	3·1	2 4	6·6	5·3
» 12·30 — 1 e. m.	3·5	3·5	2·1	59·7	67·1	3·1	9·1	11·3
» 1 och senare	—	4·4	1·4	8·3	7·8	5·0	2·4	3·4
Stängning under vardagar.								
Antal företag	**58**	**114**	**323**	**119**	**66**	**493**	**885**	**2 058**
Därav (i %) sådana, som stänga:								
före kl. 8 e. m.	—	—	1·5	21·8	—	6·5	3·7	4·7
» 8 — 8·30 »	—	6·1	14·2	11·3	1·5	16·0	14·0	13·2
» 8·30— 9·30 »	—	0·9	25·1	42·9	3·0	24·6	32·6	26·4
» 9·30—10·30 »	1·7	16·7	48·0	23·5	31·9	36·7	39·1	36·5
» 10·30—11·30 »	29·3	52·6	11·2	—	43·9	13·4	9·5	14·2
» 11·30 och senare	69·0	28·7	—	—	19·7	2·8	1·1	5·0
Stängning under söndagar.								
Antal företag	**58**	**113**	**287**	**72**	**64**	**381**	**799**	**1 774**
Därav (i %) sådana, som stänga:								
före kl. 5 e. m.	—	—	1·4	48·6	—	3·7	2·6	4·2
» 6 — 7·30 »	—	0·9	2·8	4·2	—	7·4	4·0	4·1
» 7·30— 8·30 »	—	4·4	13·6	7·0	—	6·0	12·0	9·5
» 8·30— 9·30 »	—	0·9	23·0	20·8	4·7	22 8	27·8	22·2
» 9·30—10 30 »	3·5	21·2	46·3	19·4	34·4	38·6	41·7	38·0
» 10·30—11·30 »	31·0	50·5	12·9	—	39·0	18·1	10·4	16·3
» 11·30 och senare	65·5	22·1	—	—	21·9	3·4	1·5	5·7
Öppethållande under vardagar.								
Antal företag	**58**	**114**	**322**	**119**	**66**	**493**	**877**	**2 049**
Därav (i %) sådana, som hållas öppna:								
mindre än 12 timmar	—	3·5	3·1	31·9	1·5	7·5	2·1	5·3
12—13 »	—	2·6	14·9	17·6	—	11·4	9·7	10·4
13—14 »	—	11·4	29·2	41·2	12·1	17·8	20·9	21·2
14—15 »	25·9	29·8	32·9	8·4	45·5	14·2	38·3	29·3
15—16 »	63·7	32·5	15·5	0·9	36·4	16·6	21·4	20·4
16—17 »	10·4	17·6	3·1	—	4·5	21·1	5·6	9·4
mer än 17 »	—	2·6	1·3	—	—	11·4	2·0	4·0

torde öppnandet under vardagarna för stockholmsföretagen hava ägt rum vid sjutiden, medan göteborgsföretagen i genomsnitt blevo tillgängliga en halvtimme senare. Å övriga orter synes den genomsnittliga öppningstiden hava varit förlagd till ungefär kl. 8 f. m. Under söndagarna åter öppna företagen i Stockholm endast obetydligt tidigare än de i landsorten. I Göteborg däremot synes mer än annorstädes hava rått det förhållandet, att serveringslokalerna ej öppnats förrän efter högmässogudstjänstens slut, och särskilt gällde detta ölkaféer, automater och systembolagens restauranger. För övrigt må i detta sammanhang omnämnas, att om det föreliggande statistiska materialet fördelas med hänsyn till större geografiska områden, några nämnvärda olikheter i fråga om bruket att öppna eller stänga, med undantag dock för Stockholm, ej kunnat iakttagas.

Lokalernas stängning. Användbara uppgifter hava erhållits från 2 058 företag rörande stängningen under vardagarna och från 1 774 företag rörande söndagsstängningen. Tab. 1 utvisar, att det övervägande antalet företag (36·5 % av samtliga) under vardagarna hade sin stängningstid förlagd till tiden mellan kl. 9·30 och 10·30. Uträknas en genomsnittlig medelstängningstid, befinnes denna infalla kl. 9·45. Under söndagarna var i genomsnitt stängningen förlagd till samma klockslag. Vad beträffar de olika företagsgrupperna, var stängningen ävenledes lika under vardagar och söndagar för alla grupper utom för systembolagens restauranger. Av dessa stängde nämligen under vardagarna det övervägande antalet (42·9 %) mellan kl. 8·30 och 9·30, medan under söndagarna åter flertalet hithörande företag (48·6 %) stängde redan före kl. 5. Det övervägande antalet första klass restauranger stängde senare än kl. 11·30; för hotellen skedde stängningen i det övervägande antalet fall mellan kl. 10·30 och 11·30, för pensionaten mellan kl. 9·30 och 10·30, för automaterna mellan kl. 10·30 och 11·30, för ölkaféerna och nykterhetskaféerna mellan kl. 9·30 och 10·30. Under söndagarna stängde företag av samma slag i skilda delar av riket vid i genomsnitt samma klockslag. Under vardagarna skilde sig däremot Stockholm bestämt från de övriga orterna, i det att stängningen i huvudstaden i genomsnitt vid tiden för undersökningen ägde rum tre fjärdedels timme senare än annorstädes. Ölkaféernas sena stängningstid i Stockholm medverkade framför allt till det sena genomsnittliga klockslaget för denna stad. Så väl restauranger som hotell och automater stängde emellertid i storstäderna Stockholm och Göteborg något senare än i de mindre orterna.

Antal timmar, under vilka serveringslokalerna hållas öppna. Genom ovan lämnade redogörelse över företagens öppnings- resp. stängningstider hava gränserna för deras öppethållandet utstakats. I tab. 1 lämnas en översikt över öppethållandet under vardagarna, varemot någon liknande sammanställning ej kunnat göras för söndagarna till följd därav, att uppgifter ej insamlats rörande lokalernas stängning under gudstjänsterna. Ett på grundval av de i tabellen meddelade uppgifterna beräknat medeltal utvisar, att den genomsnittliga tiden för öppethållandet för samtliga företag utgjorde 14 ¼ timmar.

Motsvarande tal för de olika huvudgrupperna av företag utgjorde: restaurangerna 15 timmar, de större hotellen 14 3/4 timmar, de mindre hotellen och pensionaten 13 3/4 timmar, systembolagens restauranger 12 3/4 timmar, automaterna 14 1/2 timmar, ölkaféerna 14 1/2 timmar samt nykterhetskaféerna 14 1/4 timmar. Bland de mera anmärkningsvärda förhållanden, som komma till uttryck i tabellen, förtjänar omnämnas dels att c:a en femtedel av hotellen hållits öppna i mer än 16 timmar, dels att ungefär en tredjedel av alla ölkaféer ävenledes hållits öppna i mer än 16 timmar. Inom sistnämnda grupp finnas, som tidigare framhållits, sammanförda helt olika slag av företag. Av dessa höllo sådana, som voro närmast jämförbara med konditorier, öppet i ungefär 13 timmar i medeltal, varemot de egentliga ölkaféernas lokaler voro tillgängliga för allmänheten i genomsnittligt 16 timmar.

3. Personalens arbetstid.

Arbetstidsuppgifternas art. En uttömmande bild av arbetstidens början och slut för restaurangpersonalen kan man självfallet icke erhålla enbart genom de här ovan lämnade upplysningarna rörande serveringslokalernas öppnande och stängning, även om ett bestämt sammanhang givetvis förefinnes mellan dessa tidpunkter och arbetets början och slut. Ännu mindre är det möjligt att av de framräknade talen över tiden för öppethållandet söka rättvist bedöma arbetstidens längd för personalen. Arbetet för vissa yrkesspecialiteter, såsom kökspersonal och städerskor, måste vid en del slag av företag taga sin början en viss tid före öppnandet och fortfara även efter stängningen. Exempel finnas å andra sidan på, att personalen inom vissa yrkesspecialiteter icke behöver infinna sig förrän någon tid efter öppnandet o. s. v. Genom de från arbetsgivarna lämnade svaren å form. D samt genom de vid agentundersökningen från personalen erhållna upplysningarna å form. P har erhållits ett värdefullt material för belysande av dessa spörsmål. I den här följande redogörelsen har i första hand det mera i detalj gående materialet från agentundersökningen kommit till användning.

I efterföljande tab. 2 finnes på grundval av de uppgifter härom, som lämnats av personalen vid agentundersökningen, uträknat det genomsnittliga klockslaget för arbetstidens början och slut ävensom bruttoarbetstid och nettoarbetstid inom olika företagsgrupper och yrkesspecialiteter. Det må emellertid från början uttryckligen betonas, att dylika medeltalsberäkningar hava ett ganska begränsat värde som mätare på företeelser sådana som de här behandlade, om ej det undersökta materialet uppfyller vissa fordringar i fråga om homogenitet. För en yrkesgrupp, inom vilken exempelvis alla påbörja sitt arbete kl. 8, erhålles nämligen samma genomsnittstid som för en grupp, inom vilken hälften av personalen börjar kl. 6 och hälften kl. 10. Det är därför i allmänhet lämpligt att vid sidan av de beräknade genomsnittliga medeltalen publicera en gruppvis ordnad översikt över antalet personer, som börja eller sluta sitt arbete o. s. v. mellan olika tidpunkter. Dylika sammanställningar skola ock lämnas i den slutliga redogörelsen över restaurangpersonalens arbetstid men kunna på grund av utrymmesskäl ej

Tab. 2. Arbetstidens början och slut, brutto- och nettoarbetstid vid årsföretag.

Enligt uppgifter från personalen.

Företagsgrupper: A. Första klass restauranger och kaféer (utan hotellrörelse); B. Hotell med första klass restaurang- och kaférörelse; C. Andra hotell, pensionat m. m.; D. Systembolagens restauranger och utskänkningsställen; E. Automater; F. Ölkaféer m. m.; G. Nykterhetskaféer m. m.

Personalgrupper	Företagsgrupp	Arbetstiden börjar i genomsnitt		Arbetstiden slutar i genomsnitt		Genomsnittlig bruttoarbetstid			Genomsnittlig nettoarbetstid			Under söndagar arbetande personal i % av samtliga
		vardagar	söndagar	vardagar	söndagar	vardagar	söndagar	per vecka	vardagar	söndagar	per vecka	
		f. m. kl.	f. m. kl.	e. m. kl.	e. m. kl.	tim.	tim.	tim.	tim.	tim.	tim.	
Föreståndare-, kontors- och kontrollpersonal	A	10·00	11·00	11·30	12·00	13·4	12·5	94·1	11·2	10·0	77·2	*100·0*
	B	8·45	9·15	10·45	11·00	14·0	13·8	97·1	12·1	11·2	83·2	*94·8*
	C	8·00	8·15	10·00	10·15	13·9	13·8	100·2	13·4	12·4	92.8	*100·0*
	D	8·15	11 30	8·30	4·30	12·3	7·6	80·8	12·4	7·5	80·2	*76·9*
	E	8·00	11·00	9·30	10·30	13·5	11·3	92·3	13·0	10·6	88·2	*100·0*
	F	8·00	9·15	9·00	9·15	13·1	12·2	88·0	12·4	10·6	82·1	*72·4*
	G	7·45	9·00	10·00	9·30	14·2	12·2	97·6	13·1	10·1	87·9	*96·8*
	Samtl.	8·30	9·45	10·15	10·15	13·6	12·5	93·7	12·3	10·6	83·5	*91·6*
Serveringspersonal (inkl. hovmästare)	A	10·45	11·30	12·15	12·30	13·5	12·8	93·5	10·8	10·0	74·6	*97·7*
	B	9·30	9·30	11·30	11·30	13·9	13·8	97·5	11·2	10·9	77.9	*97·6*
	C	7·30	8·00	10·15	10·00	14·6	14·3	102·6	14·0	13·2	96·8	*96·8*
	D	8·15	11·15	8·45	5·30	12·4	7·7	82·4	12·5	7·4	80·4	*72·5*
	E	8·15	11·00	9·30	10·30	13·4	11·3	91·7	13·1	11·1	89·4	*100·0*
	F	8·00	8·45	9·15	9·00	13·4	12·5	92·3	12·8	11·5	86·6	*85·3*
	G	7·30	8·30	9·30	9·30	14·2	13·3	99·9	14·0	12·2	95·5	*96·6*
	Samtl.	8·45	9·30	10·30	10·15	13·7	12·8	95·3	12·5	11·1	85·3	*93·1*
Yrkesutbildad kökspersonal (inkl. kökschefer)	A	9·15	10·30	11·15	11·30	13·9	13·0	97·6	12·6	11·6	87·2	*100·0*
	B	8·15	8·30	11·00	11·15	14·9	14·9	104·8	12·9	12·7	90·1	*99·4*
	C	7·30	7·30	9·45	9·15	14·3	13·9	100·7	14·1	13·3	97·7	*98·8*
	D	7·30	9·30	9·30	6·00	13·3	9·4	89·8	13·3	8·2	87·0	*87·7*
	E	7·45	10·30	9·15	10·00	13·4	11·7	92·1	13·2	11·4	90·2	*100·0*
	F	7·45	8·30	9·15	9·15	13·5	12·8	94·7	13·1	11·7	90·0	*97·6*
	G	7·00	8·00	9·15	9·15	14·4	13·6	100·6	14·1	12·5	96·3	*95·8*
	Samtl.	8·00	9·00	10·00	10·00	14·2	13·4	99·5	13·3	12·0	91·5	*97·7*
Icke yrkesutbildad kökspersonal	A	8·30	10·00	11·30	11·30	14·9	13·3	102·0	13·2	11·7	90·8	*99·0*
	B	7·30	7·45	10·30	10·00	14·8	14·3	103·1	13·8	12·5	92·3	*99·6*
	C	7·00	7·30	10·00	9·45	15·0	14·6	105·2	14·7	13·7	101·9	*100·0*
	D	7·15	9·45	9·00	5·45	13·7	9·3	91·7	13·7	8·0	89·8	*95·4*
	E	7·45	10·30	9·30	10·00	13·8	11·9	94·7	13·5	11·3	92·2	*100·0*
	F	7·30	8·30	9·15	9·15	13·9	12·9	97·1	13·7	11·8	93·7	*97·3*
	G	7·00	8·00	9·30	9·30	14·7	13·7	102·9	14·5	12·9	99·4	*98·5*
	Samtl.	7·30	8·30	10·00	9·30	14·5	13·2	100·7	13·7	11·9	94·0	*98·7*
Portierer och vaktmästare m. fl.	A	11·00	11·15	12·30	12·45	13·4	12·5	89·3	10·6	11·0	74·6	*100·0*
	B	8·00	8·00	11·45	11·00	15·8	14·1	100·9	13·5	12·1	93·0	*98·7*
	C	7·30	7·30	11·30	11·15	16·1	15·3	105·5	14 3	13·8	99·2	*97·5*
	D	9·30	11·30	9·00	5·15	11·5	7·7	77·9	10·4	7·7	70·1	*100·0*
	E	9·00	11·00	10·15	11·00	13·3	10·6	92·8	11·3	9·6	76·2	*100·0*
	F	11·15	11·15	10·00	10·15	10·8	11·0	77·0	10·0	9·5	69·5	*100·0*
	G	7·15	8·45	12·00	11·45	16·6	15·5	114·5	13·5	13·5	94·3	*100·0*
	Samtl.	8·00	8·15	11·30	11·00	15·5	13·8	99·4	13·2	12·0	91·1	*98·7*

Personalgrupper	Företagsgrupp	Arbetstiden börjar i genomsnitt		Arbetstiden slutar i genomsnitt		Genomsnittlig bruttoarbetstid			Genomsnittlig nettoarbetstid			Under söndagar arbetande personal i % av samtliga
		vardagar	söndagar	vardagar	söndagar	vardagar	söndagar	per vecka	vardagar	söndagar	per vecka	
		f.m. kl.	f.m kl.	e.m. kl.	e.m. kl.	tim.	tim.	tim.	tim.	tim.	tim.	
Städerskor	A	7·30	8·30	6·15	8·30	10·7	11·4	84·6	10·7	10·5	76·5	*100·0*
	B	7·00	7·15	10·15	10·30	15·2	14·9	105·5	14·5	14·1	101·1	*100·0*
	C	7·15	7·30	10·45	10·30	15·6	14·5	105·7	15·0	14·1	104·1	*100·0*
	D	7·45	10·30	8·15	4·15	12·5	7·4	84·1	12·5	7·0	81·9	*81·8*
	E	8·30	10·30	10·30	11·30	7·8	8·0	54·9	7·7	7·9	54·1	*100·0*
	F	6·45	7·00	8·15	7·30	13·4	12·1	93·1	12·3	11·3	85·1	*100·0*
	G	7·00	8·00	9·00	8·00	14·1	12·2	96·8	13·8	12·2	94·7	*100·0*
	Samtl.	7·15	7·30	10·15	10·15	15·0	14·2	103·0	14·2	13·6	98·7	*99·5*
Övrig personal	A	8·30	9·45	10·15	10·30	13·6	12·2	95·0	12·9	10·6	88·0	*100·0*
	B	7·30	7·30	8·30	8·15	13·0	11·9	88·5	13·0	10·6	86·3	*72·6*
	C	7·00	7·30	7·30	8·30	12·4	11·7	82·3	12·0	10·3	77·3	*51·9*
	D	7·15	9·45	8·30	5·30	13·3	8·3	86·5	13·0	7·0	83·6	*80·0*
	E	7·15	9·00	10·30	10·15	15·2	13·5	106·5	14·6	13·0	100·2	*100·0*
	F	7·30	8·00	7·30	8·00	12·0	11·5	87·4	12·0	8·8	82·0	*85·7*
	G	7·15	—	8·00	—	12·7	—	81·0	12·3	—	73·8	*0·0*
	Samtl.	7·30	8·00	8·30	8·30	13·0	11·9	88·7	13·0	10·5	85·8	*74·7*
Tillsammans	A	9·45	10·45	11·30	11·45	13·6	12·8	95·4	11·8	10·7	81·4	*99·0*
	B	8·15	8·30	10·45	10·45	14·5	14·1	99·8	12·7	12·0	87·7	*95·3*
	C	7·30	7·30	10·30	10·00	15·0	14·3	102·5	14·3	13·5	98·7	*96·1*
	D	8·00	10·30	8·45	5·30	12·9	8·4	85·5	12·9	7·7	83·7	*81·8*
	E	8·00	10·30	9·30	10·15	13·5	11·5	91·9	13·0	11·0	88·7	*100·0*
	F	7·45	8·30	9·15	9.15	13·4	12·6	93·5	13·0	11·5	88·8	*89·3*
	G	7·15	8·15	9·30	9·30	14·4	13·4	100·6	14·1	12·8	96·2	*96·7*
	Samtl.	8·00	9·00	10·15	10·00	14·1	13·1	97·0	13·0	11·6	89·0	*94·5*
Personal med vakttjänstgöring o. d.	B	—	—	—	—	17·1	16·7	119·3	16·2	14·2	111·4	*100·0*
	C	—	—	—	—	17·5	17·1	122·1	17·1	16·4	119·0	*100·0*
	Samtl.	—	—	—	—	16·3	17·9	120·7	16·6	15·4	115·0	*100·0*

medtagas i detta kortare sammandrag. Det må dock här betonas, att vare sig jämförelse anställes med hänsyn till de olika yrkeskategorierna eller de olika företagsgrupperna de framräknade medeltalssiffrorna i regel på ett tillfredsställande sätt synas åskådliggöra förhållandena sådana de gestalta sig i verkligheten. Såsom ett exempel härå må anföras, att arbetstidens början under vardagarna i medeltal för hela personalen i tabellen uppgives inträffa kl. 8. Angives åter i procent, huru stor andel av hela personalen, som påbörjade arbetet mellan vart och ett av här nedan angivna klockslag, erhålles följande serie: före kl. 5 började 0·6 %, mellan 5—6 började 2·2 %, mellan 6—7 började 13·3 %, mellan 7—8 började 31·7 %, mellan 8—9 började 27·1 %, mellan 9—10 började 13·6 %, mellan 10—11 började 5·7 % och efter kl. 11 började 5·8 % av samtliga. Man finner alltså, att 58·8 % av hela personalen påbörjade arbetet under en tidsperiod, som endast sträcker sig en timme före och en timme efter det klockslag (kl. 8), som framkommit vid medeltalsberäkningen.

Arbetstidens början. Bland de mera anmärkningsvärda förhållanden, som belysas genom tab. 2, må vad beträffar arbetstidens början framhållas, att i det stora hela densamma för personalen inom olika företagsgrupper ej avviker avsevärt från de genomsnittliga öppningstiderna, för vilka tidigare redogjorts. De olikheter, som yppa sig, kunna i huvudsak förklaras därigenom, att vid agentundersökningen speciellt en grupp, nämligen den, som omfattar de s. k. ölkaféerna, blivit procentuellt något svagare representerad än vid den allmänna undersökningen. Särskilt hava stora svårigheter förefunnits för agenterna att erhålla tillförlitliga uppgifter från personalen vid de i socialt hänseende lägst stående företagen av denna grupp. Arbetstidens början, vilken i tabellen uppgives vid dessa företag i medeltal vara förlagd till kl. 7·45, torde i verkligheten ligga ännu tidigare. Vid systembolagens restauranger påbörjades arbetet i medeltal kl. 8, medan, som tidigare visats, flertalet dithörande företag öppnade först vid niotiden. Personalens arbete tog sålunda sin början en avsevärd tid före öppnandet. Ett motsatt förhållande synes hava varit rådande vid första klassens restauranger. Arbetet vid dessa påbörjades i genomsnitt betydligt senare (ungefär tre fjärdedels timme) än öppnandet. Ifrågavarande förhållanden få sin förklaring därutav, att till företag av förstnämnda slag tillströmning av publiken — huvudsakligen arbetare — plägade ske i full utsträckning omedelbart efter öppnandet. Personalen var sålunda nödsakad att i god tid infinna sig för att tillreda mat m. m., på det att serveringen omedelbart efter öppnandet skulle kunna igångsättas. Vid första klass restauranger infann sig däremot i allmänhet endast en eller annan enstaka gäst vid öppnandet, varför blott ett fåtal av personalen behövde komma före öppningstiden.

Arbetstiden började i medeltal endast en timme senare under söndagar än under vardagar. Vid hotellen och pensionaten (grupperna B och C) voro dock av lätt förklarlig anledning förhållandena praktiskt taget lika under veckans alla dagar. Vid systembolagens resturanger och vid automaterna tog däremot arbetet i genomsnitt sin början avsevärt senare under sön- än under vardagar. Ett betydande antal av dessa företag öppnade nämligen ej förrän efter högmässogudstjänstens slut under söndagarna.

Vad beträffar de olika yrkesspecialiteterna, utvisar tabellen, att högst olikartade förhållanden rådde beträffande arbetstidens början. Tidigast tog arbetet sin början för städerskorna, vilka särskilt vid första klassens restauranger och vid hotellen måste hava sitt morgonarbete slutfört före serveringstidens början. Det är också endast inom dessa företagsgrupper, som någon städerskekår i egentlig bemärkelse finnes anställd. Vid automater, öl- och nykterhetskaféer synes städningen i regel utföras av samma personal, som ombesörjer serveringen, matlagningen eller kaffekokningen. Den icke yrkesutbildade kökspersonalen — köksor, diskerskor o. d. — fick även påbörja dagens arbete relativt tidigt, såsom ju kan väntas, då dessa personers arbete ofta måste föregå den yrkesutbildade kökspersonalens. I medeltal började serveringspersonalen sitt arbete senare än de övriga i tabellen behandlade yrkeskategorierna. Särskilt framträder detta beträffande serveringspersonalen i grupperna A och B, vilket

Tab. 8. Den genomsnittliga nettoarbetstiden per vecka (med frånräknande av raster) i timmar.
Enligt uppgifter från personalen.

Ort	Företagsgrupp	Förestånd.-, kontors- och kontrollpersonal		Serveringspersonal (inkl. hovmästare)		Yrkesutbildad kökspersonal (inkl. kökschefer)		Icke yrkesutbildad kökspersonal		Portierer och vaktmästare m. fl.		Städerskor		Övrig personal		Tillsammans		Personal med vakttjänstgöring	
		Antal	Veckoarbetstid, tim.	Antal	Veckoarbetstid, tim.	Antal	Veckoarbetstid, tim.	Antal	Veckoarbetstid, tim.	Antal	Veckoarbetstid, tim.	Antal	Veckoarbetstid, tim.	Antal	Veckoarbetstid, tim.	Antal	Veckoarbetstid, tim.	Antal	Veckoarbetstid, tim.
Stockholm	A	35	72·8	110	74·4	64	82·7	41	82·3	6	64·4	19	73·5	13	84·8	**288**	**77·4**	—	—
	B	29	78·2	83	72·5	38	84·6	31	79·4	23	88·9	32	92·7	26	76·9	**262**	**80·1**	1	83·2
	C	4	84·7	6	85·8	15	91·2	9	94·3	7	90·2	30	97·9	3	69·5	**74**	**92·9**	29	111·7
	D	23	82·3	49	83·2	22	87·3	34	87·7	5	60·4	8	82·0	6	89·8	**147**	**85·1**	—	—
	F	16	85·2	24	87·2	32	85·6	24	88·2	3	58·2	5	51·5	1	85·0	**105**	**84·1**	—	—
	F	24	80·6	90	84·0	59	85·7	44	90·5	1	59·5	2	75·3	2	76·0	**222**	**85·1**	—	—
	G	7	85·2	46	87·6	25	90·5	22	96·6	—	—	2	89·4	—	—	**102**	**90·1**	—	—
	Samtl.	**188**	**80·5**	**408**	**80·0**	**255**	**86·6**	**205**	**87·5**	**45**	**81·1**	**98**	**88·3**	**51**	**81·3**	**1 200**	**83·8**	**30**	**110·4**
Göteborg	A	12	79·1	51	71·4	20	92·0	19	97·5	5	65·2	5	69·8	13	83·5	**125**	**80·7**	—	—
	B	36	78·4	79	79·5	39	86·6	44	90·0	16	78·3	40	99·4	24	89·8	**278**	**85·8**	18	103·1
	C	3	96·2	3	96·6	5	96·1	—	—	7	93·4	9	103·1	3	85·3	**30**	**96·4**	13	119·3
	D	4	85·4	21	81·8	13	92·7	11	94·0	—	—	—	—	1	75·0	**50**	**87·3**	—	—
	E	5	86·4	10	89·9	10	89·1	6	95·2	1	69·8	—	—	1	107·0	**33**	**90·3**	—	—
	F	10	84·4	36	86·0	16	92·8	15	94·9	—	—	—	—	1	91·5	**78**	**89·4**	—	—
	G	5	85·3	19	79·4	9	95·9	5	98·0	2	94·3	—	—	—	—	**40**	**87·0**	—	—
	Samtl.	**75**	**81·8**	**219**	**79·6**	**112**	**90·9**	**100**	**93·7**	**31**	**80·1**	**54**	**97·3**	**43**	**87·6**	**634**	**86·2**	**31**	**110·0**
Övriga orter med 25 000 inv. o. däröver	A	8	82·4	39	73·8	22	89·3	25	92·5	3	84·4	1	108·5	6	98·1	**104**	**84·1**	—	—
	B	37	81·8	89	72·1	65	87·1	52	88·1	42	94·3	56	97·0	47	80·0	**388**	**84·8**	5	120·0
	C	2	97·7	12	93·7	7	94·4	10	104·5	1	108·5	10	110·9	—	—	**42**	**101·3**	14	124·7
	D	11	79·4	47	81·6	26	81·6	20	90·2	4	76·0	1	63·0	1	82·0	**110**	**83·8**	—	—
	E	12	91·1	14	92·6	19	93·1	14	94·1	2	101·4	2	56·0	1	111·3	**64**	**92·3**	—	—
	F	12	83·3	67	88·3	30	91·8	33	93·9	—	—	—	—	2	79·3	**144**	**89·8**	—	—
	G	9	87·4	100	96·6	34	95·5	28	96·0	—	—	2	92·7	—	—	**173**	**96·0**	—	—
	Samtl.	**91**	**84·2**	**368**	**85·0**	**203**	**90·4**	**182**	**92·4**	**52**	**92·8**	**72**	**98·0**	**57**	**82·8**	**1 025**	**88·4**	**19**	**123·2**
10 000— 25 000 inv.	A	4	90·3	10	79·0	6	97·7	10	100·3	3	103·6	—	—	3	95·0	**36**	**92·9**	—	—
	B	44	87·1	99	79·0	81	90·0	58	94·7	37	91·6	60	102·9	71	88·7	**450**	**89·8**	29	110·6
	C	—	—	12	98·3	6	100 1	8	100·9	3	106·4	12	103·9	1	104·0	**42**	**101·4**	11	130·0
	D	4	69·6	34	77·4	15	86·5	16	90·8	—	—	2	90·5	1	82·0	**72**	**82·5**	—	—
	E	10	93·0	9	85·6	16	94·0	15	95·3	1	88·7	2	59·0	1	97·0	**54**	**91·5**	—	—
	F	8	84·5	32	94·4	14	100·9	10	101·1	—	—	1	99·5	—	—	**65**	**96·2**	—	—
	G	6	89·1	98	94·7	40	97·2	30	97·7	—	—	3	100·4	1	73·8	**178**	**95·9**	—	—
	Samtl.	**76**	**87·6**	**294**	**87·3**	**178**	**93·8**	**147**	**96.3**	**44**	**93·2**	**80**	**101·7**	**78**	**88·7**	**897**	**91·8**	**40**	**115·9**
mindre än 10 000 inv.	A	2	80·5	12	79·3	9	91·7	4	96·8	—	—	1	87·5	1	89·5	**29**	**86·1**	—	—
	B	47	87·2	114	83·7	87	96·4	69	100·6	40	100·6	60	108·2	51	90·5	**468**	**94·5**	30	116·0
	C	16	92·9	60	98·3	49	99·3	44	102·5	22	101·8	62	106·4	20	75·9	**273**	**99·4**	21	120·1
	D	10	63·8	16	72·2	5	80·8	6	89 7	1	94·5	—	—	1	57·0	**39**	**74·9**	—	—
	E	2	89·2	5	98·0	5	95·0	3	93·8	—	—	—	—	—	—	**15**	**94·9**	—	—
	F	4	73·3	20	80·8	6	86·4	8	99·2	1	79·5	3	87·2	2	85·0	**44**	**84·5**	—	—
	G	4	97·7	148	100·0	36	100·6	51	104 2	—	—	—	—	—	—	**239**	**100·8**	—	—
	Samtl.	**85**	**85·5**	**375**	**92·3**	**197**	**97·2**	**185**	**101·7**	**64**	**100·6**	**126**	**106·6**	**75**	**86·3**	**1 107**	**96·2**	**51**	**117·9**
Hela riket	A	61	77·2	222	74·6	121	87·2	99	90·8	17	74·6	26	76·5	36	88·0	**582**	**81·4**	—	—
	B	193	83·2	464	77·9	310	90·1	254	92·3	158	93·0	248	101·1	219	86 3	**1 846**	**87·7**	83	111·4
	C	25	92·8	93	96·8	82	97·7	71	101·9	40	99·2	123	104 1	27	77·3	**461**	**98·7**	88	119·0
	D	52	80·2	167	80·4	81	87·0	87	89·8	10	70·1	11	81·9	10	83·6	**418**	**83 7**	—	—
	E	45	88·2	62	89·4	82	90·2	62	92·2	7	76·2	9	54·1	4	100·2	**271**	**88·7**	—	—
	F	58	82·1	245	86·6	125	90·0	110	93·7	2	69·5	6	85·1	7	82·0	**553**	**88·3**	—	—
	G	31	87·9	411	95·5	144	96·3	136	99·4	2	94·3	7	94 7	1	73·8	**782**	**96·2**	—	—
	Samtl.	**465**	**83·5**	**1 664**	**85·3**	**945**	**91·5**	**819**	**94·0**	**236**	**91·1**	**430**	**98·7**	**304**	**85·8**	**4 863**	**89·0**	**171**	**115·0**

ju får ses i samband därmed, att hela personalen ej behövde vara närvarande under morgontimmarna med hänsyn till den ovan omnämnda ringa publiktillströmningen. Vad slutligen beträffar medeltalen för portierer och vaktmästare inom de fyra i tabellerna sist omnämnda grupperna må observeras, att dessa äro baserade på så få uppgifter, att några mera vittgående slutsatser av dem lämpligen ej bör dragas.

Arbetstidens slut. Vad beträffar arbetstidens slut, utvisa de framräknade medeltalen, att arbetet under vardagarna i genomsnitt avslutades kl. 10·15 och under söndagarna kl. 10 e. m. Skillnaden i tid mellan arbetets avslutande under sön- och vardagar är sålunda endast obetydlig, vilket ock med hänsyn till det ovan konstaterade förhållandet, att stängningen av serveringslokalerna under söndagarna i genomsnitt försiggår vid samma tid som under de övriga veckodagarna, torde motsvara verkliga förhållandet. Å systembolagens restauranger avslutades dock under söndagarna arbetet mer än 3 timmar tidigare än under vardagarna. Vid automaterna åter, vilka visserligen i regel stängde vid samma tid under veckans alla sju dagar, synes personalen under söndagarna till följd av den starkare publiktillströmningen varit nödsakad att kvarstanna vid arbetet längre än i genomsnitt under vardagarna. Några frikvällar på söndagar synas endast i undantagsfall hava beretts automatpersonalen. Tabellen åskådliggör ävenledes, huru olikartade förhållandena varit för de olika yrkesspecialiteterna. Särskilt förtjänar påpekas, att vid förstaklassrestaurangerna såväl serveringspersonalen som portierer och vaktmästare i genomsnitt ej hade dagens arbete avslutat förrän avsevärt efter midnatt. Framför allt synas förhållandena vid förstaklassrestauranger och hotell i Stockholm och Göteborg vara värda uppmärksamhet. Av 110 personer i serveringstjänst vid Stockholms förstaklassrestauranger uppgåvo sig endast 14 sluta före kl. 11 e. m., 14 mellan kl. 11—12 och 19 mellan kl. 12 e. m. och 1 f. m., medan slutligen de återstående 63 eller 57 % av samtliga uppgåvo sig nödgas kvarbliva till kl. 1 eller ännu senare. Av 83 personer, vilka varit anställda vid första klassens hotell i Stockholm såsom serveringspersonal, fingo 40 kvarstanna i arbetet till kl. 1 på natten. Vid Göteborgs förstaklassrestauranger slutade arbetet för 69 % och vid förstaklasshotellen för 42 % av hela personalen först kl. 1 eller senare. Ifrågavarande uppgifter avse förhållandena under vardagarna. Under söndagarna synas för serveringspersonalen ännu mera ogynnsamma arbetsförhållanden varit rådande. För att ytterligare belysa, vid vilken tidpunkt arbetet avslutades inom olika slag av företag, har efterföljande, samtliga yrkesspecialiteter omfattande texttabell upprättats, vari angives, vilken procentuell andel av restaurangpersonalen slutade före kl. 12 e. m., mellan 12 och 1 samt efter kl. 1 f. m. Uppgifterna avse allt fortfarande endast vardagar.

Materialet erbjuder även möjlighet att studera, i vilken utsträckning personalen fick avsluta sitt arbete vid samma tidpunkt varje kväll och i vilken utsträckning det förhållandet var rådande, att personalen ena kvällen fick sluta tidigare, andra kvällen senare än vad som i allmänhet brukades. Som

Företagsgrupper	Nedanstående procentuella andel av personalen slutade sitt arbete					
	i Stockholm och Göteborg			å övriga orter		
	före midnatt	mellan kl. 12—1 f. m.	efter kl. 1 f. m.	före midnatt	mellan kl. 12—1 f. m.	efter kl. 1 f. m.
Första klass restauranger	47·9	17·7	34·4	76·3	20·7	3·0
Första klass hotell	68·7	13·2	18·1	71·0	23·0	6·0
Andra hotell, pensionat	84·2	5·5	10·3	84·6	8·4	7·0
Systembolagens restauranger	100·0	—	—	99·5	0·5	—
Automater	89·9	8·0	2·1	98·5	—	1·5
Ölkaféer	92·1	6·3	1·6	100·0	—	—
Nykterhetskaféer	90·8	9·2	—	95·8	3·7	0·5
Samtliga	75·6	10·4	14·0	88·3	12·9	3·8

tidigare nämnts, har upplysning nämligen erhållits om tiden för arbetets avslutning] under en normal fjortondagarsperiod. Av hela den undersökta personalen slutade 38·1 % vid samma klockslag under periodens alla fjorton dagar, 4 % slutade vid samma klockslag under 13 dagar, 25·8 % slutade lika under 12 dagar, 10·2 % slutade lika under 10 eller 11 dagar, 7·9 % slutade lika under 8—9 dagar och 14 % avslutade under 7 dagar sitt arbete vid samma klockslag, men under de övriga 7 dagarna antingen tidigare eller senare.

Arbetstidens längd. Genom vad ovan anförts rörande tiden för arbetets början och slut hava gränserna uppdragits för restaurangpersonalens dagliga arbetstid. En på dylikt sätt beräknad arbetstid, varvid sålunda något avdrag för raster o. d. ej äger rum, plägar benämnas bruttoarbetstid till skillnad från nettoarbetstiden, vid vars beräkning jämväl raster frändragas. Vid förevarande undersökning hava emellertid dessa vid arbetstidsundersökningar i allmänhet vedertagna principer i viss mån måst frångås till följd av de säregna förhållanden, som råda i fråga om arbetstiden och dess förläggning inom restaurangyrket. Vid beräknandet av såväl brutto- som nettoarbetstiden har nämligen något avdrag ej gjorts och givetvis på grund av primärmaterialets natur ej kunnat göras för sådan tid, under vilken restaurangpersonalen på grund av ringa publiktillströmning eller av annan anledning visserligen uppehållit sig å arbetsplatsen, men dock ej utfört arbete i egentlig mening. Dessa oregelbundna pauser i det egentliga arbetet äro nämligen knappast statistiskt mätbara. Rättvisligen måste också erkännas, att tvånget att uppehålla sig å arbetsplatsen för personalen innebär en inskränkning av fritiden och att ifrågavarande tjänstgöring från denna synpunkt sett företer likhet med det egentliga arbetet. Den för restaurangpersonalen framräknade arbetstiden är bl. a. med anledning härav ej jämförbar med exempelvis industriarbetares och liknande personals arbetstid i egentlig bemärkelse utan snarare med det »passningsarbete», som utföres i frisörsalonger, i butiker, av portvakter o. s. v. För vissa grupper av restau-

rangpersonal torde arbetets natur förete bestämda likheter med huslig tjänst, och särskilt torde detta gälla den kvinnliga personalen vid de mindre företagen, vilken ofta synes bo hos företagets innehavare och även i övrigt intaga en ställning, som i allt väsentligt är jämställd med en tjänarinnas. Restaurangpersonal av dylikt slag har sålunda i regel ej någon fullt bestämd arbetstid utan får i stället utföra arbete vid påfallande behov, relativt oberoende av den tidpunkt, vid vilken arbetet utföres. Några regelbundet återkommande raster o. d. förekomma, såsom materialet utvisar, ej heller, varför teoretiskt sett, i många fall netto- och bruttoarbetstiden sammanfaller. För de större företagen äro förhållandena dock väsentligt annorlunda, i det att med den utvecklade arbetsfördelningen jämväl arbetstidsbegreppet är skarpare utpräglat.

Vid fastställande av bruttoarbetstiden har, med iakttagande av vad ovan sagts, såsom sådan räknats den tidrymd, som förflutit mellan arbetets början och slut. Nettoarbetstiden har erhållits genom att från bruttoarbetstiden draga de regelbundet infallande raster, då vederbörande varit i tillfälle att lämna arbetsplatsen. Måltidsraster med skyldighet att kvarstanna därstädes hava följaktligen inberäknats i nettoarbetstiden. Det torde nämligen böra bemärkas, att det alldeles övervägande antalet personer inom restaurangyrket vid tiden för undersökningen knappast synes hava åtnjutit måltidsraster i egentlig mening utan intagit måltiderna under arbetet samt i allmänhet på växlande tider. Slutligen må omnämnas, att personer med visst slag av vakttjänstgöring (exempelvis portierer, som måste vara beredda att när som helst under dygnet öppna porten för gäster o. d.) vid beräknande av såväl nettosom bruttoarbetstid skilts från övriga grupper och räknats i en grupp för sig.

Bruttoarbetstiden. Bruttoarbetstidens genomsnittliga längd per vecka för olika grupper av företag och yrkesspecialiteter framgår av tab. 2 och utgör, som synes, för hela restaurangpersonalen enligt dess egna uppgifter 97 timmar per vecka. Störst äro talen för gruppen C »andra hotell, pensionat m. m.» samt för nykterhetskaféerna. För båda grupperna utgör siffran mer än 100 timmar. Lägsta siffran uppvisa systembolagens restauranger, vilket framför allt beror därpå, att en hel del av hithörande företag hålla stängt under söndagarna. Dock har ifrågavarande företagsgrupp även under vardagarna kortare genomsnittlig bruttoarbetstid än övriga grupper. Av de olika yrkesspecialiteterna hava städerskorna, särskilt de vid hotellen anställda, den längsta uppgivna arbetstiden (103 timmar). Därnäst följer kökspersonalen samt portiererna, vilkas arbetstid i det allra närmaste uppgår till 100 timmar per vecka. En omständighet, som är av icke ringa betydelse vid bedömandet av personalens arbetstid, är frågan om längden av densamma under vardagar och söndagar. På grund av restaurangyrkets säregna arbetsförhållanden spelar nämligen söndagsarbetet för personalen en betydande roll. Det undersökta materialet har givit till resultat, att bruttoarbetstiden för den ej söndagslediga personalen endast är ungefär en timme kortare under

söndagarna än under de övriga veckodagarna. Som tidigare visats, plägar vardagsarbetet påbörjas en timme tidigare än söndagsarbetet, medan arbetets slut ungefär är förlagt till samma tidpunkt under alla veckodagarna.

Nettoarbetstiden. Den arbetstid, som vid förevarande undersökning räknats som nettoarbetstid, har redan tidigare preciserats. Nettoarbetstiden per vecka, sådan den uppgivits av personalen vid agentundersökningen, är förutom i tab. 2 även sammanställd i tab. 3, varvid fördelning är verkställd ej blott efter företagsgrupper och yrkesspecialiteter utan även med hänsyn till storleken av de orter, där resp. företag äro belägna. Den genomsnittliga nettoarbetstiden har, som synes av tabellen, beräknats till 89 timmar per vecka. Längsta arbetstiden har uppgivits för grupperna »övriga hotell och pensionat» samt nykterhetskaféer. Kortaste nettoarbetstiden hava förstaklassrestaurangerna. Särskilt en omständighet, vilken har sin fulla motsvarighet vad beträffar bruttoarbetstiden, kan tydligt utläsas ur tabellen. Man kan nämligen konstatera, att arbetstiden är avsevärt längre i småstäderna än i de större och inom dessa senare kan observeras en minskning i arbetstiden i samband med stigande folkmängd å resp. orter. Stockholm har sålunda den kortaste arbetstiden, småstäderna den längsta. Skillnaden uppgår till ej mindre än c:a 13 timmar per vecka. Ifrågavarande företeelse är skönjbar ej blott i allmänhet utan kan tydligt iakttagas även för de olika företagsgrupperna och yrkesspecialiteterna. Bland dessa senare hava städerskorna, särskilt småhotellens, den längsta arbetstiden. Denna arbetstid har nämligen uppgivits till i medeltal 104 timmar per vecka. Ett betydande antal av dessa städerskor lär emellertid hava ännu längre arbetstid, såsom framgår av nedanstående tablå, vari angives, huru stor procentuell andel av hela gruppen, som angivit en nettoarbetstid om nedanstående antal timmar per vecka:

Mindre än 71	72–77	78–83	84–89	90–95	96–101	102–107	108–113	114–119	120 o. däröver	Summa
1·6	1·0	0·5	4·2	12·0	18·2	19·8	25·5	7·3	9·9	**100·0**

Anmärkningsvärt höga nettoarbetstider hava även noterats för ett flertal städerskor vid första klass hotell samt för portierer vid dessa båda slag av företag. Observeras må därvid, att sistnämnda tjänstgöring ej i huvudsak består i vakttjänst eller däruti, att vederbörande får stå i beredskap att öppna dörrar eller passa på tåg, enär personal med dylik tjänstgöring, som tidigare omnämnts, förts i en grupp för sig.

Vad beträffar arbetstidens längd för personal av olika kön, må först erinras därom, att man redan vid grupperingen i yrkesspecialiteter sökt i görligaste mån iakttaga sagda fördelning. Sålunda finnas i grupperna icke yrkesutbildad kökspersonal och städerskor endast kvinnor, varjämte de grupper, som omfatta föreståndare-, kontors- och kontrollpersonal samt yrkesutbildad kökspersonal, likaledes så gott som uteslutande bestå av kvinnor. Gruppen portierer och vaktmästare utgöres däremot uteslutande av män. Den enda grupp, inom vilken personal av båda könen i större utsträckning

är sammanförd, är sålunda gruppen serveringspersonal, vilken till fyra femtedelar består av kvinnor och en femtedel av män. Mera exakt framgår hela nettoarbetstidens längd per vecka, särskilt för män och kvinnor inom olika yrkesspecialiteter, av nedanstående, på för ändamålet utförda beräkningar grundade tablå:

	Genomsnittlig nettoarbetstid per vecka		
	Män	Kvinnor	Tillsammans
Föreståndare-, kontors- och kontrollpersonal	81·0	83·7	83·5
Serveringspersonal	75·5	87·9	85·3
Yrkesutbildad kökspersonal	81·1	91·7	91·5
Icke yrkesutbildad kökspersonal	—	94·0	94·0
Portierer och vaktmästare	91·1	—	91·1
Städerskor	—	98·7	98·7
Övrig personal	90·6	81·4	85·8
Samtliga	84·7	90·6	89·0

Tablån åskådliggör, att den kvinnliga personalens nettoarbetstid var c:a 6 timmar längre än den manligas. Till detta förhållande bidrager, såsom synes, framför allt städerskornas och den icke yrkesutbildade kökspersonalens långa arbetstid, vilken utgjorde 98·7, resp. 94·0 timmar per vecka. Största intresset knyter sig givetvis till serveringspersonalen, inom vilken grupp de båda könen hade de med varandra mest jämförbara arbetsförhållandena. I genomsnitt hade servitriserna 12·4 timmars längre nettoarbetsvecka än servitörerna. Förklaringsgrunden härtill är, att manlig serveringspersonal i regel finnes anställd endast vid första klass restauranger och hotell. Vid dylika företag utvisar materialet, att arbetstiden är i stort sett lika för den manliga och kvinnliga personalen. Inom företagsgrupperna »övriga hotell och pensionat», automater, öl- och nykterhetskaféer med deras ofta längre arbetstid utgöres däremot serveringspersonalen så gott som undantagslöst av kvinnor. Huru förhållandena gestalta sig för den manliga och kvinnliga personalen inom olika slag av företag, synes lämpligen kunna klargöras genom nedanstående tablå över nettoarbetstidens längd för serveringspersonalen vid stockholmsföretagen:

	Genomsnittlig nettoarbetstid per vecka för serveringspersonal		
	Män	Kvinnor	Tillsammans
Första klass restauranger	75·6	75·5	75·5
» » hotell	76·2	68·3	72·6
Andra hotell, pensionat	—	85·8	85·8
Systembolagens restauranger	—	83·2	83·2
Automater	—	87·0	87·0
Ölkaféer	—	84·0	84·0
Nykterhetskaféer	—	87·6	87·6
Samtliga	75·9	82·2	80·0

Jämförelse mellan arbetsgivarnas och personalens uppgifter. De ovan lämnade uppgifterna över arbetstidens längd för restaurangpersonalen äro, som nämnts, baserade på de uppgifter, som erhållits vid direkta hänvän-

delser till personalen (form. P). Inledningsvis omnämndes, att även arbetsgivarna genom besvarande av individuella frågekort (form. D) lämnat uppgifter för personalens arbetstid. Tvenne slag av uppgifter hava sålunda förelegat, nämligen dels personalens, dels arbetsgivarnas, och ur synpunkten att erhålla möjligast noggranna kännedom om de faktiska arbetstidsförhållandena inom restaurangfacket har det givetvis varit av mycket stort intresse att jämföra de resultat, som framkommit av dessa båda efter olika principer insamlade uppgifter. Här nedan meddelas en sammanställning över nettoarbetstidens längd per vecka i genomsnitt för samtliga företag enligt arbetsgivarnas uppgifter.

Genomsnittlig nettoarbetstid per vecka i timmar enligt uppgifter från arbetsgivarna.

Företagsgrupp	Föreståndare-, kontors- och kontrollpersonal	Serveringspersonal (inkl. hovmästare)	Yrkesutbildad kökspersonal (inkl. kökschefer)	Icke yrkesutbildad kökspersonal	Portierer och vaktmästare m. fl.	Städerskor	Övrig personal	Tillsammans
A	71·7	71·2	81·0	79·5	63·6	67·3	76·7	**74·6**
B	75·3	74·0	83·4	82·2	83·6	90·0	72·7	**79·3**
C	78·9	85·9	87·2	90·2	82·5	91·5	74·6	**86·7**
D	70·9	73·7	78·7	79·2	67·2	81·5	76·5	**75·9**
E	82·3	85·6	85·6	87·2	62·3	41·3	79·7	**82·2**
F	79·9	81·7	84·2	87·1	53·9	71·4	73·2	**82·7**
G	80·4	87·7	88·6	89·6	63·5	84·4	79·1	**87·7**
Samtliga	**76·1**	**79·7**	**83·8**	**84·7**	**80·3**	**86·3**	**74·0**	**81·2**

Sammanställningen utvisar, att den genomsnittliga nettoarbetstiden per vecka uppgivits utgöra 81·2 timmar för hela personalen. Vad beträffar de olika företagsgrupperna, rådde den längsta arbetstiden inom nykterhetskaféerna och företagen tillhörande gruppen »andra hotell m. m.», under det att förstaklassrestaurangerna och systembolagens restauranger hade att uppvisa den kortaste arbetstiden. Jämföras åter de olika yrkesspecialiteterna inbördes, befinnes det, att städerskor, icke yrkesutbildad kökspersonal, yrkesutbildad kökspersonal samt portierer och vaktmästare i nu nämnd ordning hade den längsta nettoarbetstiden, vilken för resp. grupper per vecka uppgick till 86·3, 84·7, 83·8 och 80·3 timmar. Bortsett från gruppen »övrig personal» hade föreståndare, kontors- och kontrollpersonalen den kortaste arbetstiden. Som synes, är den inbördes ordningen i fråga om arbetstidens längd mellan olika yrkesspecialiteter och företagsgrupper praktiskt taget densamma, som kunde iakttagas vid ett studium av personalens uppgifter.

En jämförelse mellan ovanstående, på grundval av uppgifter från arbetsgivarna upprättade sammandrag över nettoarbetstiden per vecka och motsvarande avdelning i tab. 3 utvisar emellertid, att någon full överensstämmelse ej förefinnes mellan dessa efter olika principer inhämtade slag av uppgifter.

Någon dylik överensstämmelse har ej heller, med hänsyn till materialets beskaffenhet, kunnat väntas. Det torde nämligen beträffande arbetsgivarnas uppgifter kunna förutsättas, att innehavarna av företag, vid vilka för personalen särskilt ogynnsamma arbetsförhållanden rådde, varit mindre benägna att själva lämna uppgifter om sina företag än sådana, hos vilka mera ordnade förhållanden voro rådande. Vid agentundersökningen har man däremot varit angelägen att få uppgifter från alla olika slag av företag. Till följd härav kunde sålunda väntas, att en på grundval av de förra uppgifterna beräknad arbetstid skulle bliva kortare än den arbetstid, som erhållits genom agentundersökningens uppgifter. Som synes, uppgår också den genomsnittliga nettoarbetstiden enligt arbetsgivarnas uppgifter till 81·2, enligt personalens uppgifter till 89·0 timmar per vecka. Skillnaden är sålunda 7·8 timmar eller mer än en timme per dag. Inom enskilda företagsgrupper och yrkesspecialiteter är differensen ännu större.

Vill man undersöka, i vilken utsträckning verkliga skiljaktigheter förefinnas eller överensstämmelse råder mellan arbetsgivarnas och personalens arbetstidsuppgifter, måste sålunda jämförelsen lämpligen inskränkas till sådana företag, för vilka uppgifter föreligga från båda hållen. I och för detta ändamål ha utvalts ett antal företag i Stockholm, för vilka i regel båda slagen av uppgifter erhållits, och de resultat över arbetstidens längd, som därvid erhållits, finnas återgivna i efterföljande tab. 4. De 993 personer, varom uppgifter föreligga från arbetsgivarhåll, skulle sålunda i medeltal hava haft en bruttoarbetstid av 84·9 timmar och en nettoarbetstid av 77·9 timmar, varemot enligt uppgifter från 935 av personalen arbetstiden skulle utgöra 88·9 timmar brutto och 81·3 timmar netto. Skillnaden mellan de två medeltalen för bruttoarbetstiden utgör sålunda 4·0 och för nettoarbetstiden 3·4 timmar. Skiljaktigheterna mellan arbetsgivarnas och personalens uppgifter bliva sålunda avsevärt mindre, än då jämförelsen anställdes för hela materialet.

De framräknade medeltalen över arbetstidens längd för ovan omnämnda, särskilt undersökta stockholmsföretag giva emellertid vid handen, att arbetsgivarnas uppgifter fortfarande äro lägre än personalens. Förklaringen torde väsentligen vara att söka däri, att arbetsgivarna och personalen haft från varandra delvis avvikande meningar om, vad som varit att anse såsom arbetstid eller icke. Det synes huvudsakligen vara på tre punkter, som uppgifterna skilja sig från varandra, nämligen dels i fråga om rasternas längd, dels i fråga om tidpunkten för arbetets avslutning på kvällarna, dels slutligen i fråga om omfattningen av tillfälligt extra arbete, vilket på grund av yrkesförhållandenas säregna natur ej kunnat räknas för sig utan sammanförts med det ordinarie arbetet. Beträffande det förstnämnda förhållandet må nämnas, att olikheter av detta slag mindre ofta äro beroende därpå, att vid arbetstidens beräknande avdrag endast gjorts för sådana raster, under vilka personalen varit i tillfälle att lämna arbetsplatsen, då dessa för båda parterna varit relativt lätta att fixera. Beträffande sådana raster åter, under vilka personalen plägat uppehålla sig inom lokalen, finnas ofta motsägande uppgifter. Arbetsgivarna hava nämligen i betydligt större utsträckning än

Tab. 4. Arbetstiden vid sådana företag i Stockholm, för vilka uppgifter i regel föreligga från såväl arbetsgivarna som personalen.

A. Bruttoarbetstid per vecka.

Företagsgrupp	Antal personal	Antal personal med en arbetstid per vecka (inkl. raster) i timmar													Genomsnittlig bruttoarbetstid, timmar
		under 48	48–53	54–59	60–65	66–71	72–77	78–83	84–89	90–95	96–101	102–107	108–113	114–119	120 och däröver	
Enligt arbetsgivarnas uppgifter.																
A . . .	313	3	—	9	6	34	51	32	105	33	25	13	1	1	—	83·0
B . . .	245	—	2	3	23	11	20	28	56	25	48	20	2	7	—	87·0
C . . .	51	3	—	—	3	1	1	1	5	12	8	16	—	1	—	90·6
D . . .	61	—	—	—	—	1	37	15	8	—	—	—	—	—	—	78·1
E . . .	104	8	2	—	2	—	3	16	65	8	—	—	—	—	—	81·5
F . . .	171	1	1	2	2	9	18	27	31	50	18	10	2	—	—	87·2
G . . .	48	—	—	—	1	—	6	4	8	26	3	—	—	—	—	87·8
Samtl.	**993**	**15**	**5**	**14**	**37**	**56**	**186**	**123**	**278**	**154**	**102**	**59**	**5**	**9**	**—**	**84·9**
Enligt personalens uppgifter.																
A . . .	288	2	4	7	3	8	13	55	65	47	61	10	6	5	2	88·5
B . . .	262	—	—	6	13	10	17	27	49	51	38	22	9	17	3	90·0
C . . .	39	—	1	—	—	2	1	2	5	5	12	4	6	1	—	94·6
D . . .	61	—	—	—	2	2	4	14	33	4	2	—	—	—	—	84·1
E . . .	105	3	2	—	1	1	2	24	43	22	4	3	—	—	—	84·6
F . . .	135	—	—	—	—	3	23	3	44	25	17	13	6	1	—	90·0
G . . .	45	—	—	1	1	2	1	5	4	10	11	8	2	—	—	92·5
Samtl.	**935**	**5**	**7**	**14**	**20**	**28**	**61**	**130**	**243**	**164**	**145**	**60**	**29**	**24**	**5**	**88·9**

B. Nettoarbetstid per vecka.

Företagsgrupp	Antal personal	Antal personal med en arbetstid per vecka (med frånräknande av raster) i timmar													Genomsnittlig nettoarbetstid, timmar
		under 48	48–53	54–59	60–65	66–71	72–77	78–83	84–89	90–95	96–101	102–107	108–113	114–119	120 och däröver	
Enligt arbetsgivarnas uppgifter.																
A . . .	313	4	3	27	48	55	69	62	37	5	2	1	—	—	—	72·8
B . . .	245	—	3	23	8	44	42	68	21	16	9	4	7	—	—	77·7
C . . .	51	3	—	1	3	1	3	4	12	4	13	6	—	1	—	85·9
D . .	61	—	—	—	1	2	35	15	8	—	—	—	—	—	—	77·8
E . .	104	8	2	—	2	5	1	13	65	8	—	—	—	—	—	81·1
F . . .	171	3	2	3	2	33	25	27	34	27	10	5	—	—	—	80·7
G . . .	48	—	—	—	1	—	6	6	20	14	1	—	—	—	—	86·3
Samtl.	**993**	**18**	**10**	**54**	**65**	**140**	**181**	**195**	**197**	**74**	**35**	**16**	**7**	**1**	**—**	**77·9**
Enligt personalens uppgifter.																
A . . .	288	7	3	12	15	49	62	53	51	21	6	4	4	1	—	77·4
B . . .	262	2	4	12	30	28	54	31	36	25	14	15	9	1	1	80·1
C . . .	39	1	—	1	—	1	3	1	5	7	9	4	6	1	—	93·7
D . . .	61	—	2	—	1	2	9	18	24	5	—	—	—	—	—	81·7
E . . .	105	4	1	—	2	2	1	26	42	22	2	3	—	—	—	84·0
F . . .	135	—	—	—	12	4	24	23	36	23	7	4	2	—	—	83·5
G . . .	45	—	—	1	1	2	9	7	3	2	11	7	2	—	—	89·0
Samtl.	**935**	**14**	**10**	**26**	**61**	**88**	**162**	**159**	**197**	**105**	**49**	**37**	**23**	**3**	**1**	**81·3**

personalen ansett, att dylika raster inneburit ett verkligt avbrott i arbetet. Beträffande arbetstidens slut på kvällarna påträffas däremot mycket ofta olika uppgifter. Detta förhållande synes kunna förklaras därigenom, att arbetsgivarna i allmänhet såsom tidpunkt för arbetets avslutande torde angivit det klockslag, då de sista gästerna lämnat lokalen, medan personalen åter synbarligen i arbetstiden i många fall inräknat den tid, som åtgått för iordningställande av bord, ventilering, ombyte av kläder o. s. v. För de särskilt utvalda stockholmsföretagen har framräknats den genomsnittliga tidpunkten för arbetstidens slut enligt såväl arbetsgivarnas som personalens uppgifter. Det befinnes därvid, att personalen i genomsnitt angivit, att arbetet per dag slutade 0·3 timmar senare än arbetsgivarna uppgivit. Denna differens betyder en skillnad i arbetstiden av mer än två timmar per vecka. Vad slutligen beträffar olikheten i fråga om uppgifterna om tillfälligt övertidsarbete, må nämnas, att å de av personalen besvarade korten ej sällan återfinnas anteckningar om, att extraarbete förekommit under några nätter i veckan. Dylika anteckningar hava däremot endast i undantagsfall återfunnits bland arbetsgivarnas uppgifter, vilka hållit sig till den ordinarie arbetstiden. I fråga om dylikt tillfälligt extraarbete har personalen angivit, att sådant i genomsnitt uppgått till 0·4 timmar per vecka, medan arbetsgivarna praktiskt taget ej uppgivit någon dylik tjänstgöring. Genom här anförda uppgifter torde den differens, som råder mellan arbetsgivarnas och personalens uppgifter i de särskilt utvalda stockholmsföretagen, i huvudsak funnit sin förklaring, och därigenom även erhållits vissa hållpunkter för bedömande av motsvarande förhållanden inom undersökningsområdet i dess helhet.

Fridagar. Det torde vara allmänt känt, att inom restaurangfacket ledighet i regel endast utgår i form av »frikvällar» en eller annan gång i veckan, medan sammanhängande ledighet under ett helt dygn, »tjugofyratimmarsledighet», endast sällan förekommer. Undersökningen har i allo bestyrkt, att så var förhållandet vid tiden för densamma. Enligt uppgift från personalen, skulle c:a 80 % av densamma aldrig åtnjuta någon sammanhängande ledighet över ett helt dygn, vilket förhållande i stort sett även vitsordas genom arbetsgivarnas uppgifter. All ledighet till dessa personer utgår sålunda i form av frikvällar eller ledighet under förmiddagarna. Att statistiskt åskådliggöra, huru dylik kortare ledighet är förlagd, är knappast möjligt med hänsyn till restaurangyrkets mångskiftande förhållanden. Den framräknade siffran över antalet personer, som uppgivits aldrig åtnjuta tjugofyratimmarsledighet, torde emellertid vara tillräcklig för att belysa förhållandena. Huru ofta denna sammanhängande ledighet inträffar, framgår av tablån å nästa sida.

Anmärkningsvärt sällan syntes någon dylik ledighet förekomma vid förstaklassrestauranger och automater, medan systembolagens personal i relativt stor utsträckning åtnjöto ledighet under ett helt dygn. Detta sammanhänger därmed, att ett flertal dylika företag hållas stängda under söndagarna.

Procentuellt antal personer med ledighet helt dygn.

Enligt uppgifter från personalen.

Företagsgrupp	Oftare än en gång i veckan	En gång i veckan	En gång på 2 veckor	En gång på 3 veckor	En gång på 4 veckor	Summa personal med ledighet helt dygn	Personal utan dylik ledighet	Summa
A	—	3·1	1·7	1·6	0·3	6·7	93·3	100·0
B	1·1	7·2	8·7	4·9	1·7	23·6	76·4	100·0
C	1·5	2·1	19·1	4·2	0·5	27·4	72·6	100·0
D	—	18·0	9·0	2·7	—	29·7	70·3	100·0
E	1·1	4·5	0·3	2·1	—	8·0	92·0	100·0
F	0·9	13·4	5·7	2·9	0·8	23·7	76·3	100·0
G	0·5	3·4	3·6	5·0	2·0	14·5	85·5	100·0
Samtliga	0·8	6·9	7·5	3·9	1·2	20·3	79·7	100·0

Vad beträffar ledighet av här berört slag inom de olika yrkesspecialiteterna, utvisar materialet, att sådan relativt vanligast skulle förekomma hos serveringspersonalen, medan städerskor och kökspersonal i detta avseende voro minst gynnsamt lottade. Av intresse är även att veta, i vilken utsträckning sammanhängande ledighet över ett dygn åtnjutes av den manliga och kvinnliga personalen. Den undersökning, som gjorts för belysande av detta spörsmål, har givit det resultatet, att c:a 42 % av männen, men endast 15 % av kvinnorna åtnjutit sådan ledighet. Slutligen må nämnas, att tjugofyratimmarsledigheten i runt tal till en femtedel av fallen synes infalla under söndagsdygnet och till fyra femtedelar på veckans övriga dagar. En översikt av antalet under söndagarna lediga i förhållande till antalet söndagsarbetande erhålles av tab. 2 (sid. 264—265).

Semester. Å så väl frågeformulär D som P begärdes upplysningar om personalens semester, varvid angavs, att såsom sådan borde betraktas sammanhängande ledighet från arbete under två eller flera dygn med bibehållande av löneförmåner. I vilken utsträckning semester förekom inom de olika yrkesspecialiteterna, framgår av de i nedanstående tablå meddelade siffrorna:

	Enligt uppgifter från arbetsgivarna		Enligt personalens uppgifter	
	Antal personal	I % av hela personalen	Antal personal	I % av hela personalen
Föreståndare-, kontors- och kontrollpersonal . . .	287	69·8	214	46·6
Serveringspersonal	882	65·3	603	36·9
Yrkesutbildad kökspersonal	396	63·0	316	33·7
Icke yrkesutbildad kökspersonal	208	53·1	139	17·1
Portierer och vaktmästare	148	57·4	101	30·6
Städerskor	127	53·4	114	23·3
Övrig personal	83	49·4	54	17 8
Samtliga	2 081	61·7	1 541	31·0

Skillnaden mellan arbetsgivarnas och personalens uppgifter är, som synes, anmärkningsvärt stor, och det vore helt visst för ett rätt bedömande av restaurangpersonalens semesterförhållanden av stort värde att kunna förklara orsaken till den bristande överensstämmelsen. Det har emellertid ej varit möjligt att fullständigt utröna skillnaden med ledning av det insamlade primärmaterialet. Till stor del synes dock denna bero därpå, att personalen ej såsom semester uppgivit sådan ledighet, under vilken löneförmåner ej helt utgått eller under vilken sådana visserligen bibehållits men i stället vikarie fått avlönas, under det att arbetsgivarna åtminstone i vissa fall antecknat dylik ledighet som semester. Att döma av anteckningar å en del av personalen ifyllda kort synes stundom olikheter kunnat uppstå därigenom, att semester visserligen utlovats men på grund av brådskande arbete ej kunnat uttagas.

Semesterns längd för den del av personalen, som åtnjutit ledighet av här berörd art, utgjorde i medeltal c:a 10 dagar. I detta avseende råder god överensstämmelse mellan arbetsgivarnas och personalens uppgifter. Huru stor del av personalen, som erhållit semester under kortare tid än en vecka, under jämnt en vecka, en till två veckor eller under ännu längre tid, framgår av följande sammanställning:

	Enligt uppgifter från arbetsgivarna		Enligt personalens uppgifter	
	Absolut	I % av hela personalen	Absolut	I % av hela personalen
Mindre än en vecka	374	18·0	336	21·8
En vecka	149	7·2	145	9·4
8—14 dagar	1 327	63·8	895	58·1
Mer än 14 dagar	231	11·0	165	10·7
Samtliga	2 081	100·0	1 541	100·0

4. Förändringar i restaurangpersonalens arbetstidsförhållanden sedan tiden för undersökningen.

Såsom inledningsvis omnämnts, grunda sig de beräkningar, som verkställts rörande restaurangpersonalens arbetstid, på uppgifter, vilka i allmänhet insamlats under år 1915. Även om man under den tid, som ligger mellan undersökningsåret och innevarande tidpunkt, för restaurangpersonalens vidkommande, kunnat iakttaga förändringar på ett flertal områden, exempelvis beträffande inkomsterna o. d, torde dock arbetstidens längd och därmed sammanhängande faktorer intill slutet av år 1919 knappast hava förändrats i nämnvärd utsträckning. Efter denna tidpunkt hava emellertid betydelsefulla ändringar inträffat i fråga om arbetstiden. Den faktor, som härvid spelat den avgörande rollen, är givetvis den i oktober 1919 av riksdagen antagna lagen om arbetstidens begränsning, vilken även berör sådant arbete i hotell-, restaurang- eller kaférörelse, som ej är att hänföra till allmänhetens direkta betjäning. Lagen, vilken som bekant i huvudsak trädde i kraft den 1 januari 1920, berör sålunda i stort sett all personal, som vid förevarande undersökning förts till grupperna yrkes- och icke yrkesutbildad

kökspersonal, ävensom en del av kontors- och kontrollpersonalen, tillhopa uppskattade till mer än 40 % av hela personalen.

Vad beträffar denna lags verkningar på arbetstidsförhållandena inom restaurangfacket, hava beträffande åtskilliga större och även för en del mindre restauranger erhållna uppgifter givit vid handen, att lagens bestämmelser till en början varit svåra att tillämpa. Särskilt synes svårigheten att anskaffa ytterligare erforderlig personal hava vållat bekymmer. Där sålunda tillräcklig personal ej kunnat anskaffas, hava vissa restauranger (i regel sådana utan hotellrörelse) sökt provisoriskt ordna förhållandena genom att öppna lokalerna senare eller stänga någon timme under dagens lopp. Andra utvägar uppgivas även hava tillgripits, i det att tiderna för vissa måltider (lunch och middag), fixerats, och mellan dessa tider endast vissa standardrätter tillhandahållits allmänheten. Att bedöma, i vilken omfattning dylika provisoriska anordningar kommit till utförande, är givetvis synnerligen vanskligt, likasom det för närvarande ej är möjligt att utan särskilda detaljundersökningar närmare angiva det sätt, på vilket lagen om arbetstidens begränsning tillämpats inom olika företagsgrupper och personalklasser.

Särskild uppmärksamhet ur denna synpunkt förtjäna emellertid de åtgärder, som vidtagits vid företag lydande under Stockholms allmänna restaurangaktiebolag, som nu övertagit systembolagets restaurangrörelse samt ett antal andra företag inom branschen i huvudstaden. För kökspersonalen har där från årsskiftet införts för all av lagen berörd personal en normal nettoarbetstid av 48 timmar och en bruttoarbetstid om 57—59½ timmar per vecka. Måltidsrasterna, vilka uppgivas inträffa på bestämda tider, uppgå sålunda till 9—11½ timmar i veckan. En hel dags ledighet per vecka förekommer. Arbetets längd under de olika veckodagarna varierar från 6½ till 10 nettoarbetstimmar. Någon inskränkning av serveringstiden har i regel ej skett, utan uppgivas de införda förändringarna hava kunnat verkställas genom ett mera planmässigt utnyttjande av arbetstiden och en systematisk fördelning av arbetet. Dessutom har viss ökning av personalen måst vidtagas.

Vad serveringspersonalen beträffar, företogs redan från den 1 november 1919 en begränsning i arbetstiden, i det att som normal arbetsvecka fastställdes en tid av 60 timmar med en hel dags ledighet varje vecka. Den genomsnittliga arbetstiden per dag blev sålunda c:a 10 timmar. Då dessutom i denna tid inbegripes tiden för intagande av måltider, vilken i genomsnitt torde kunna anslås till åtminstone en à två timmar per dygn, har synbarligen även för den av normalarbetsdagslagstiftningen oberörda serveringspersonalen en väsentlig förkortning skett i fråga om arbetstiden. Framhållas må dock, att det nu sagda blott gäller om en enda företagsgrupp och det just den, inom vilken jämväl vid tidpunkten för 1914—1915 års undersökning syntes råda de i stort sett gynnsammaste arbetsförhållandena.

Försörjningslagstiftningens problem i Danmark.

På försörjningslagstiftningens område stodo i Danmark vid 1920 års början flera viktiga frågor på dagordningen. Den 4 december 1919 framlades av regeringen trenne betydelsefulla lagförslag, avseende lagar om ålderdoms- och invaliditetspensionering samt ändringar i sjukkasselagen. Vad sistnämnda förslag beträffar, avser detsamma huvudsakligen att bereda delaktighet i sjukförsäkringen jämväl åt sådana sjuka, vilka enligt hittills gällande bestämmelser ägt inträde i sjukkassa endast på villkor, att kassan fritogs från understödsskyldighet för deras vid inträdet konstaterade kroniska sjukdomar.[1] Lagen om ålderdomspensionering avser att ersätta de förut gällande lagarna om understöd till »värdiga hjälpbehövande»,[2] och lagen om invaliditetspensionering skall söka fylla den lucka, som hittills förefunnits mellan sjukförsäkringen och ålderdomsförsörjningslagstiftningen genom att åt yngre, permanent arbetsoförmögna personer bereda möjlighet till understöd efter i huvudsak samma grunder, som skola gälla för ålderstigna. Alla tre lagarna äro avsedda att, därest den parlamentariska behandlingen inom beräknad tid är avslutad, träda i kraft redan den 1 april 1920.

Ungefär samtidigt med framläggandet av nämnda lagförslag har frågan om en systematisk omgestaltning av försörjningslagstiftningen i dess helhet bragts under diskussion genom en av en fackman på detta område, landstingsmannen K. Steincke, efter uppdrag av inrikesministeriet verkställd utredning, publicerad under titeln *Fremtidens forsörgelsesvæsen*. Författaren har som kommunaltjänsteman under en följd av år haft tillfälle att skaffa sig en omfattande praktisk erfarenhet rörande fattigvårdsärenden och försörjningsfrågor i övrigt samt har även gjort sig känd som teoretisk författare på detta område. Framställningen utmärkes också av en starkt personlig prägel och en strävan att konsekvent fullfölja valda riktlinjer, vilken mera sällan kan på samma sätt komma till uttryck i ett genom samverkan mellan olika krafter utarbetat kommittébetänkande. Dessa omständigheter göra också, att arbetet, trots att detsamma till övervägande del berör speciellt danska spörsmål, påfordrar intresse och uppmärksamhet även utom det egna landets gränser.

Författarens uppdrag avsåg närmast en utredning rörande de delar av försörjningslagstiftningen, som i Danmark tillhöra inrikesministeriet, d. v. s. den egentliga fattigvården. För att kunna överskådligt och systematiskt behandla det givna ämnet visade det sig emellertid nödvändigt att i undersökningen medtaga även andra närstående lagstiftningsområden, såsom barnuppfostrings- och sjuklagstiftningen. I sin framställning av de teoretiska grunderna för ett reformprogram på detta område har författaren slutligen

[1] Soc. Medd., årg. 1915, sid. 669. — [2] Soc. Medd., årg. 1904, sid. 224.

också gått in på de med försörjningslagstiftningen endast indirekt sammanhängande frågorna om rasförbättring och äktenskapslagstiftning.

Arbetet inledes med en allmän orientering över den moderna sociallagstiftningens utveckling och syften, varvid författaren särskilt söker klarlägga och avgränsa försörjningslagstiftningens arbetsområden och uppgifter i förhållande till arbetarskyddslagstiftningen, socialförsäkringen och den enskilda välgörenheten. Därefter följer en framställning av den gällande försörjningslagstiftningen och dess historiska utveckling. Det är härvid i huvudsak tre spörsmål, som komma i betraktande: frågan om olika understödsformer och deras rättsverkningar, frågan om understödsväsendets administrativa reglering samt slutligen frågan om villkoren för hemortsrätt och återbetalningsskyldighet kommunerna emellan.

I fråga om förstnämnda spörsmål påvisas de inkonsekvenser och orättvisor, som medföljt den äldre lagstiftningen om fattighjälpens rättsverkningar, vilka drabbat rättfärdiga och orättfärdiga utan åtskillnad och utan hänsynstagande till understödets storlek och beskaffenhet. Detta inhumana och principlösa system har föranlett uppkomsten av den s. k. frivilliga fattigvården, som i Danmark nått en särskilt stark utveckling genom den statsunderstödda hjälpkasserörelsen. Såsom framgår av de uppgifter om nämnda rörelse, som återgivits även i denna tidskrift (årg. 1920, sid 52), har hjälpkassornas verksamhet särskilt genom krigs- och dyrtidslagstiftningen efterhand utvidgats därhän, att omsorgen om s. k. värdiga hjälpsökande numera nästan kan anses hava övergått till dessa organisationer från den egentliga fattigvården. Det ligger under sådana förhållanden nära till hands att framställa det spörsmålet, huruvida icke denna rörelse skulle kunna bliva den grund, på vilken framtidens försörjningsväsen kunde byggas upp.

Efter en ingående undersökning kommer författaren till det resultat, att en dylik omläggning knappast vore lämplig, enär hjälpkasserörelsen lika litet som den offentliga fattigvården utgår ifrån en rationell uppfattning av försörjningsfrågan. Till grund för det hela ligger i båda fallen den föråldrade och demoraliserande allmoseprincipen, och båda de nämnda understödsformerna böra fördenskull ställas på avskrivning vid genomförandet av en modern försörjningslagstiftning.

Vad vidare understödsväsendets administrativa former beträffar, påvisas, hurusom det nuvarande systemet, där en mängd olika ämbetsverk, myndigheter och korporationer inrättats för handhavande av var sin författning, verkar odemokratiskt och förvirrande samt medför ingrepp i den kommunala självstyrelsen, ett onödigt invecklat förvaltningsmaskineri och stora risker för inkonsekvenser vid lagarnas tillämpning. Framför allt måste som synnerligen olämpligt betecknas det förhållandet, att det understöd, som från en institution erhållits, ofta kommer att verka som ett supplement till vad från annat håll förut beviljats. Ett ofrånkomligt önskemål måste här bliva, att det offentliga understödsväsendet i varje kommun centraliseras, men att understödsverksamheten samtidigt i så måtto specialiseras, att for-

men för understödet i varje särskilt fall bestämmes efter den hjälpbehövandes behov och personliga förhållanden i övrigt.

De hittills gällande reglerna för försörjningsrätt och återbetalningsskyldighet betecknas såsom onödigt invecklade och svårfattliga. Den föråldrade lagstiftningen om hemortsrätt har i Danmark liksom i Sverige vållat oändliga tvister och processer, vilkas utgång ofta förefallit slumpaktigt godtycklig och orättvis både gentemot understödstagarna själva och vederbörande kommuner. En del specialbestämmelser, som under senare tid utfärdats för att avhjälpa de ur rättssynpunkt mest framträdande oegentligheterna på detta område, hava i tillämpningen visat sig så invecklade och tidsödande, att den praktiska nyttan därav väsentligen förringats. Bestämmelserna om kommunernas rätt att av varandra återkräva utbetalat understöd äro likaså ägnade att framkalla många förvecklingar, och utsätta lätteligen fattigvårdsmyndigheterna för frestelsen att vid avgörande av en understödsfråga taga obehörig hänsyn till i vad mån utsikt finnes att från annat håll kunna få det utgivna ersatt.

Såsom den hittills gällande försörjningslagstiftningens grundläggande fel har vid denna kritiska granskning städse framstått dess beroende av den missriktade allmoseprincipen, vilken med skärpa betecknas såsom synnerligen demoraliserande, emedan den nödlidande först måste offra sin ambition för att förmå sig att söka hjälp, och därefter erhåller ett understöd, vars storlek och varaktighet helt är beroende av andra människors personliga godtycke och goda hjärta. Allmoseprincipen bestraffar sparsamheten samt skapar avund och missnöje hos mottagaren, omväxlande slösaktighet och njugghet hos givaren, princip- och planlöshet i den offentliga förvaltningen samt omotiverade olikheter mellan förhållandena i skilda kommuner.

Som motsats härtill ställes rättsprincipen, vilken innebär, att den hjälpbehövande gentemot samhället kan göra anspråk på understöd inom vissa bestämda gränser såsom ett honom lagligen tillkommande rättskrav, vars beviljande icke är beroende på andras godtycke. Härigenom bevarar man den hjälpsökandes självkänsla, inför fasta gränser för understödsbeloppens storlek och flyttar över huvud hela understödsväsendet upp på ett högre plan, från allmosegivande till pensionering.

Rätt till försörjning kan från ovannämnda utgångspunkt motiveras antingen med bristande arbetsförmåga eller med bristande tillfälle till förvärvsarbete (arbetslöshet). Härtill komma vissa speciella fall, där det måste anses vara samhällets plikt att träda emellan för att avhjälpa ett oförutsett eller oförskyllt nödläge (t. ex. husvillhet eller olyckshändelse) eller där det för samhällets egen skull måste anses nödvändigt att söka hjälpa en avsigkommen person (t. ex. alkoholist) upp till bättre levnadsförhållanden.

Bland omständigheter, som kunna vålla *bristande arbetsförmåga*, är särskilt att taga hänsyn till sjukdom, invaliditet, ålderdom och minderårighet. Vad beträffar de tre först nämnda slagen av försörjningsoförmåga, upptagas de på dessa områden föreliggande lagförslagen till särskild granskning med

hänsyn till frågan, i vad mån desamma motsvara de krav, som ur förut framförda synpunkter böra ställas på en modern försörjningslagstiftning.

Vad tillägget till *sjukkasselagen* beträffar, göres däremot den anmärkningen, att sjukkassornas karaktär av försäkringsanstalter i viss mån förryckes genom åläggandet att reservationslöst mottaga kroniskt sjuka. De avgifter som av dessa erläggas, kunna nämligen aldrig beräknas motsvara de skyldigheter, kassorna mot dem måste ikläda sig, utan måste dessa risker, såsom i förslaget också avsetts, täckas genom statsmedel. Denna principiellt betänkliga anordning motväges emellertid därav, att det för sjukkasserörelsens utbredning och befästande måste anses vara av betydelse, att inom dessa kassor kan koncentreras all offentlig sjukförsörjning, vare sig av tillfällig eller mer långvarig art. Sjukkasseväsendets utveckling och konsolidering erkännes nämligen av författaren oförbehållsamt som en av hörnstenarna i framtidens försörjningsväsen. Vid sidan härav kräves av staten och kommunerna effektiva åtgärder för en förbättrad sjukvård, uppförande av vårdanstalter för olika slags sjuka m. m.

Gentemot de föreslagna bestämmelserna om *invaliditets-* och *ålderdomspensionering* göres i första hand den anmärkningen, att de i lagförslagen upptagna pensionsbeloppen icke motsvara existensminimum. Visserligen betecknas dessa belopp som minimipensioner, som efter de kommunala myndigheternas beprövande kunna höjas för att bereda pensionstagaren tryggad försörjning. Härigenom lämnas emellertid ett utrymme åt godtycket vid lagtillämpningen, som står i motsats mot den rättsprincip, man velat låta komma till uttryck, då här ifrågavarande understöd erhållit beteckningen pensioner (räntor). En annan bestämmelse, som gjorts till föremål för kritik, gäller minskningen av pensionsbeloppen för understödstagare, som av arbete eller kapital kunnat bereda sig egen inkomst. Dessa avdrag betecknas såsom olämpliga i all synnerhet med hänsyn till invalider, som i allmänhet hava någon, om ock begränsad arbetsförmåga, och som med alla till buds stående medel borde uppmuntras att så långt möjligt utnyttja densamma. Invaliditetspension borde därför enligt författarens mening såsom en allmän medborgerlig rätt utan hänsyn till inkomstförhållanden i övrigt tillkomma envar, som bevisligen fått sin arbetsförmåga nedsatt till högst 1/3 av det normala (samma gräns som i lagförslaget). I fråga om ålderdomspensioneringen lägga kostnadshänsyn hinder i vägen för en motsvarande utsträckning av pensionsrätten till alla medborgare, oavsett förmögenhet eller inkomst, och inskränker sig författaren här till en detaljkritik av den i lagförslaget intagna skalan för avdragets bestämmande.

Den fjärde och sista kategorien av de till självförsörjning oförmögna utgöres av de *minderåriga*. Samhällets omsorg om dessa har hittills i huvudsak inskränkt sig till att genom lag reglera försörjningsplikten för barn utom äktenskapet eller i genom skilsmässa upplösta äktenskap. Rörande dessa båda grupper ställer sig författaren i stort sett på den nuvarande ordningens ståndpunkt, allenast med vissa detaljändringar, avsedda framförallt att i alla förhållanden betona rättsprincipens krav. En principiell nyhet med

vittgående konsekvenser innebär däremot förslaget om försörjningsbidrag från samhällets sida till makar med mer än två barn. Ävenså föreslås utsträckt rätt för änkor och änklingar, däri inräknade frånskilda, vilka genom ena partens frånfälle blivit ensamställda såsom barnaförsörjare.

I motsats mot samtliga dessa fall, där försörjningsbehovet genomgående varit beroende på arbetsoförmåga, står såsom ett särskilt spörsmål ordnandet av försörjningen för personer, som på grund av yttre orsaker, i främsta rummet *arbetslöshet*, äro oförmögna att själva sörja för sitt uppehälle. Den provisoriska danska krigstidslagstiftningen på detta område har som bekant varit föremål för en skarp kritik, vilken icke utan vidare kan avfärdas såsom ovederhäftig, även om man, som författaren framhåller, städse måste ihågkomma, att man vid kritiken av understödslagstiftningens demoraliserande verkningar icke får förglömma det ännu mer fördärvliga inflytande, en långvarig arbetslöshet med därav följande nöd kan utöva. Erinras måste också, att de förhållanden, varunder denna lagstiftning tillkommit, varit av en extraordinär art, som man i framtiden kan hoppas att icke mera behöva räkna med. För normala förhållanden bör såsom en allmän regel fasthållas, att arbetslöshetens verkningar böra bekämpas genom en rationellt ordnad försäkring, och att försörjningslagstiftningen normalt icke har någon uppgift på detta område. Endast i det fall, att en person genom särskilt ogynnsamma omständigheter drabbas av arbetslöshet under längre tid, än han enligt gällande bestämmelser äger uppbära understöd från sin kassa, föreligger anledning för samhället att ingripa på samma sätt som i fråga om kroniskt sjuka. Även i detta fall måste understödet givetvis utgå efter rättsprincipen, så att därmed icke följer något intrång i understödstagarens sociala ställning eller medborgerliga rättigheter.

Över huvud bör vid all försörjningslagstiftning iakttagas, att rättsverkningarna av mottaget understöd vida mer än hittills differentieras efter individuella förhållanden, så att icke, såsom nu stundom kan vara fallet, samma konsekvenser uppstå vare sig fråga är om bekostande av en flaska medicin eller livstidsförsörjning på en anstalt.

Det förbises ingalunda, att ett genomförande av det här skisserade programmet för försörjningsväsendets omorganisation i många hänseenden kommer att ställa stora finansiella krav på samhället. Å andra sidan framhåller författaren emellertid, att den nuvarande tidpunkten är särskilt lämplig för en omläggning av lagstiftningen på detta område med hänsyn därtill, att de nytillkommande utgifterna kunna beräknas bliva mer än uppvägda genom den utgiftsminskning, som uppstår i ock med avvecklingen av den provisoriska krigs- och dyrtidslagstiftningen.

Arbetstillgången inom sjömansyrket under år 1919.[1]

Enligt till socialstyrelsen från rikets samtliga sjömanshus inkomna uppgifter uppgick hela antalet under år 1919 påmönstrade sjömän till 40 859, och antalet avmönstrade till 39 282 mot resp. 39 378 och 33 839 år 1918. Av påmönstringarna utgjorde de i inrikes fart 3 574 och av avmönstringarna 3 314 eller resp. 8·7 och 8·4 % (mot 13·9 och 13·6 % år 1918.)

Fördelningen på de olika månaderna åren 1918 och 1919 framgår av efterföljande översikt:

	Påmönstrade		Avmönstrade		Antal påmönstrade per 100 avmönstrade	
	1918	1919	1918	1919	1918	1919
Januari	4 709	5 994	5 728	7 173	82	84
Februari	2 463	1 995	1 880	1 578	131	126
Mars	3 950	3 406	2 079	2 227	190	153
April	5 554	4 869	1 647	2 178	337	224
Maj	3 871	4 080	1 524	2 201	254	185
Juni	3 060	3 405	1 737	2 473	176	138
Juli	2 925	3 167	2 176	2 738	134	116
Augusti	2 501	2 868	2 247	2 731	111	105
September	2 538	2 682	2 887	2 881	88	93
Oktober	2 739	2 976	2 936	3 512	93	85
November	2 713	2 593	3 470	3 565	78	73
December	2 355	2 824	5 528	6 025	43	47
Summa	**39 378**	**40 859**	**33 839**	**39 282**	**116**	**104**

År 1918 förekom det största antalet påmönstrade sjömän under april månad (14·1 %), varemot avmönstringarna voro störst under januari månad (16·9 %). Under år 1919 förekom det största antalet såväl på- som avmönstringar under januari månad (resp. 14·7 och 18·3 %). De övriga månaderna år 1919 voro påmönstringarna talrikast under april, maj, mars och juni, medan december, november och oktober hade att uppvisa högsta antalet avmönstrade.

Antalet på- och avmönstrade sjömän vid rikets olika sjömanshus under år 1919 framgår av översikten å följande sida.

Av påmönstringarna under året kommo icke mindre än 15 997 eller 39·2 % av samtliga på sjömanshuset i Göteborg, varefter följde sjömanshuset i Stockholm med 5 991 eller 14·7 %, i Malmö med 2 531 eller 6·2 %, i Hälsingborg med 2 151 eller 5·3 % och i Lysekil med 1 326 eller 3·2 %. Dessa fem sjömanshus räknade sålunda tillsammans 27 996 påmönstringar eller

[1] Soc. Medd., årg. 1917, sid 33; årg. 1918, sid. 61; årg. 1919, sid. 44.

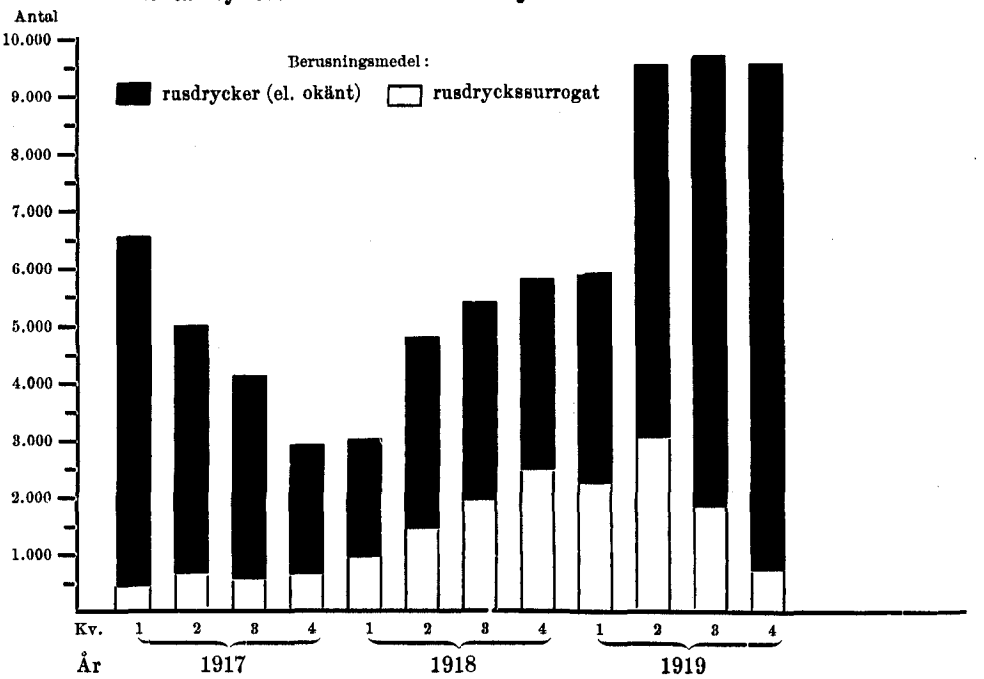
Sjömanshus	Påmönstrade	Avmönstrade	Sjömanshus	Påmönstrade	Avmönstrade
Luleå	68	51	Karlshamn	433	404
Örnsköldsvik	137	122	Sölvesborg	320	283
Härnösand	669	550	Kristianstad	154	169
Sundsvall	696	479	Ystad	271	343
Hudiksvall	37	53	Trälleborg	161	156
Söderhamn	173	184	Malmö	2 531	2 202
Gävle	803	1 209	Landskrona	774	679
Stockholm	5 991	5 804	Hälsingborg	2 151	1 820
Nyköping	242	269	Halmstad	683	526
Norrköping	574	500	Göteborg	15 997	14 291
Västervik	316	267	Uddevalla	495	481
Oskarshamn	592	446	Lysekil	1 326	1 857
Kalmar	770	658	Strömstad	726	687
Visby	252	191	Karlstad	335	342
Karlskrona	189	209	Övriga	1 997	2 332
Ronneby	996	1 718	Summa	**40 859**	**39 282**

68·5 % av hela antalet under år 1919. Beträffande avmönstringarna blev ordningsföljden mellan sjömanshusen något olika eller i främsta rummet Göteborg med 14 291 (36·4 %), Stockholm med 5 804 (14·8 %), Malmö med 2 202 (5·6 %), Lysekil med 1 857 (4·7 %) och Hälsingborg med 1 820 (4·6 %), sålunda tillsammans för de fem sjömanshusen 25 974 avmönstringar, vilket utgör 66·1 % av samtliga under året.

Av de under året påmönstrade utgjordes 2 880 av fartygsbefälhavare, 6 562 av styrmän och maskinister, 16 326 av däcksmanskap, 9 506 av eldarmanskap och 5 585 av kökspersonal.

Till nationaliteten voro av de under året påmönstrade 40 859 sjömännen 40 118 eller 98·2 % svenskar, 196 norrmän, 178 danskar, 198 finnar och ryssar, 17 tyskar, 118 övriga vita samt 34 andra raser. Bland de under samma tid avmönstrade 39 282 sjömännen voro 38 034 eller 96·8 % svenskar, 349 norrmän, 303 danskar, 221 finnar och ryssar, 14 tyskar, 293 övriga vita raser samt 68 av annan ras.

Antal fylleriförseelser under varje kvartal åren 1917—1919.

Fylleriförseelserna och deras orsaker under fjärde kvartalet 1919

jämte några sammanfattningssiffror för åren 1917—1919.[1]

Antal fylleriförseelser. Antalet under fjärde kvartalet 1919 inträffade fylleriförseelser, varom rapporter från åklagare- och polismyndigheterna ingivits till socialstyrelsen före utgången av februari 1920, utgjorde, som av efterföljande huvudtabell (sid. 300—307) framgår, 9 583. En översikt av fyllerifrekvensens storlek under de kvartal, beträffande vilka dylik redovisning hittills föreligger, lämnas i ovanstående diagram[2] och följande tablå:

	År 1917				År 1918				År 1919			
Absoluta tal	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
Samtliga fylleriförseelser, antal . .	6 651	4 897	4 148	2 811	3 006	4 740	5 343	5 765	[3]5 980	[3]9 598	[3]9 697	9 583
Ökn. (+) el. minskn. (—) från föreg. kv., antal	—	– 1 754	– 749	– 1 337	+ 195	+ 1 734	+ 603	+ 422	+ 215	+ 3 618	+ 99	– 114
Relativa tal												
Samtliga fylleriförseelser, indextal .	100	74	62	42	45	71	80	87	90	144	146	144
Ökn. (+) el. minskn. (—) från föreg. kv., procent	—	– 26·4	– 15·3	– 32·2	+ 6·9	+ 57·7	+ 12·7	+ 7·9	+ 3·7	+ 60·5	+ 1·0	– 1·2

[1] Föregående kvartalsrapporter återfinnas i Soc. Medd., årg. 1917, sid. 731 ff., 1069 ff. och 1430 ff., årg. 1918, sid. 475 ff., 799 ff., 888 ff., 1174 ff. samt årg. 1919, sid. 120 ff., 532 ff. och 901 ff.

[2] Angående antalet fylleriförseelser genom rusdryckssurrogat se sid. 293.

[3] Uppgifterna för de tre första kvartalen av år 1919 hava här liksom i övriga tabeller kompletterats med vissa sedermera inkomna rapporter, varför ifrågavarande uppgifter äro att anse som fullständigare än de tidigare meddelade preliminärtalen.

Under det nu redovisade fjärde kvartalet ha sålunda fylleriförseelserna uppgått till ungefär samma antal som under de två föregående. Den nedgång med ett antal av 114, motsvarande 1·2 % av föregående kvartalssiffra, som tablån utvisar, torde efter tidigare erfarenhet kunna väntas bliva utjämnad genom efter ovanstående datum inkommande uppgifter. Det på första kvartalet 1917 grundade indextalet uppgår till 144, vilket jämväl anger den ungefärliga nivå, varpå fyllerifrekvensen befunnit sig fr. o. m. april 1919 till årets slut.

Av redovisningskvartalets trenne månader kommer av de tillgängliga preliminärtalen att döma oktober högst med 3 502 förseelser — även maximum för året — därefter december med 3 141 samt sist november med 2 931. Huru förseelserna i städerna och på landsbygden fördela sig på årets månader, visar följande sammanställning:

	Antal fylleriförseelser år 1919, inträffade under												
	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	okänt datum
Städerna . .	1 565	1 815	2 319	2 899	2 875	3 028	2 880	3 201	2 772	3 199	2 779	2 960	16
Landsbygden .	69	85	120	250	254	289	337	261	229	303	152	181	20
Hela riket . .	1 634	1 900	2 439	3 149	3 129	3 317	3 217	3 462	3 001	3 502	2 931	3 141	36

Serierna för de båda ortsgrupperna äro sålunda, ehuru mera varierande å landsbygden, i stort sett jämnlöpande. Maximum för städerna infaller emellertid under augusti och för landsbygden under juli, medan för riket i dess helhet, som nämnts, höjdpunkten nås under oktober månad.

Fördelningen av redovisningskvartalets fylleriförseelser på vissa ortsgrupper och olika delar av landet åskådliggöres av nedanstående tablå:

Antal fylleriförseelser	Stockholms stad	Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket
i städer med mer än 10 000 inv. . .	2 852	598	241	940	2 492	521	**7 644**
i övriga städer	—	243	161	144	520	227	**1 295**
å landsbygden	—	136	39	63	126	280	**644**
tillhopa	2 852	977	441	1 147	3 138	1 028	**9 583**

Anmärkningsvärd är nedgången från föregående kvartal med 286 fall i Stockholm, vilken dock för de större städerna sammantagna mer än uppväges av ökning i södra och västra Sverige, särskilt Göteborg, så att ortsgruppens anpart av förseelserna i riket stigit med ett par enheter till nära 80 %. Övriga städer uppnå ungefär samma antal som närmast föregående kvartal, motsvarande c:a 14 %, under det att å landsbygden, där (efter kompletteringar) föregående kvartalssiffra utgjorde 833, inträffat en nedgång särskilt i västra Sverige med 189 fall, som nedbringat landsbygdens andel till c:a 6 %. Sannolikt bör dock sistnämnda förhållande till god del tillskrivas föreliggande siffrors ofullständighet särskilt för detta område.

Fylleriförseelsernas orsaker. I kol. 4 av huvudtabellen angives antalet fylleriförseelser, vid vilka det *huvudsakliga berusningsmedlet* uppgivits. Härvid

må framhållas, att då åklagare- och polismyndigheternas uppgifter härom huvudsakligen måste grundas på de anhållnas egna utsagor, det ligger i sakens natur, att de absoluta talen för de särskilda berusningsmedlen ej kunna göra anspråk på att vara fullt exakta. Däremot böra de på grundval härav beräknade procenttalen tilläggas större vikt såsom mätare på de olika rusdryckernas betydelse såsom berusningsmedel och de förskjutningar härutinnan, som kunna framkallas genom vidtagna lagstiftningsåtgärder samt med tillgångs- och prisförhållanden sammanhängande skiftningar i konsumtionsvanorna.

Under 1919 års sista kvartal uppgick hela antalet fylleriförseelser med känt berusningsmedel för hela riket till 9 422, motsvarande 98·3 % av samtliga. De erhållna uppgifterna rörande berusningsmedlets art redovisas i huvudtabellens kol. 5—28, varav nedan lämnas sammandrag:

Berusningsmedlets art	Stockholms stad	Östra Sverige		Småland och öarna		Södra Sverige		Västra Sverige		Norra Sverige		Hela riket			
		städer	landsbygd	städer	landsbygd	städer	landsbygd	städer	landsbygd	städer	landsbygd	städer	landsbygd	antal	procent
Hela antalet fylleriförseelser med känt berusningsmedel	2 737	840	134	399	39	1078	59	3003	126	728	279	8785	637	**9 422**	**100·0**
Därav fall, där detta utgjordes av:	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%		
spritdrycker	59·2	34·4	50·0	39·8	59·0	54·0	32·2	42·4	53·9	40·0	72·7	48·0	59·6	**4 593**	**48·8**
vin	5·1	1·0	—	0·8	—	0·6	—	2·5	—	5·8	0·4	3·1	0·2	**276**	**2·9**
öl (andra maltdr.)	4·5	4·2	3·0	2·8	7·7	2·5	—	9·5	4·8	2·9	2·9	5·7	3·5	**520**	**5·5**
spritdrycker och vin	7·2	5·8	8·2	2·0	—	1·8	3·4	4·2	4·8	9·5	0·7	5·3	3·3	**489**	**5·2**
spritdrycker o. öl	7·6	35·8	17·9	36·8	15·4	32·8	47·4	21·6	15·9	23·3	16·5	20·8	19·3	**1 955**	**20·8**
spritdrycker, vin och öl	2·2	10·8	17·2	10·3	2·5	3·1	10·2	5·4	7·9	7·1	0·7	5·0	6·6	**482**	**5·1**
vin och öl	0·9	3·5	—	4·7	—	1·6	6·8	6·4	3·2	8·1	0·4	3·9	1·4	**351**	**3·7**
samtl. rusdrycker	**86·7**	**95·5**	**96·3**	**97·2**	**84·6**	**96·4**	**100·0**	**92·0**	**90·5**	**96·7**	**94·3**	**91·8**	**93·9**	**8 666**	**92·0**
denaturerad sprit	13·3	3·8	3·7	2·5	7·7	3·4	—	7·8	9·5	1·0	1·1	7·9	3·6	**707**	**7·5**
tekniska preparat	—	0·7	—	0·3	7·7	0·2	—	0·2	—	2·3	4·6	0·3	2·5	**49**	**0·5**
samtliga surrogat	13·3	4·5	3·7	2·8	15·4	3·6	—	8·0	9·5	3·3	5·7	8·2	6·1	**756**	**8·0**

Beträffande de egentliga *rusdryckerna* framgår av tablån, att de av spritdrycker föranledda fylleriförseelserna uppgingo till 4 593, motsvarande nära 50 % av samtliga. I jämförelse med de, vederbörligen kompletterade, siffrorna för föregående kvartal betecknar detta antal en ökning av icke mindre än 998 eller omkring 28 %. Därmed har den under de båda första kvartalen 1919 märkbara stegringen efter ett kvartals stillastående åter fortsatt, så att antalet nu nära fyrdubblats i jämförelse med första kvartalet 1917, såsom närmare framgår av följande sammanställning:

	År 1917				År 1918				År 1919			
Absoluta tal	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
Fylleriförseelser genom spritdrycker, antal	1 162	511	381	465	749	1 174	1 301	1 155	1 763	3 646	3 595	4 593
Ökn. (+) el. minskn. (—) från föreg. kv., antal	—	— 551	— 130	+ 84	+ 284	+ 425	+ 127	— 146	+ 608	+ 1 883	— 51	+ 998
Relativa tal												
Fylleriförseelser genom spritdrycker, indextal	100	44	33	40	64	101	112	99	152	314	309	395
Ökn. (+) el. minskn. (—) från föreg. kv., procent	—	—56·0	—25·4	+22·0	+61·1	+56·7	+10·6	—11·3	+52·6	+106·8	— 1·4	+27·8

En avsevärd del av den ovan påvisade ökningen kommer på Stockholm, där antalet enbart spritdrycker tillskrivna fylleriförseelser under årets kvartal utgjorde resp. 396, 515, 927 och 1 619. Även i södra och västra Sveriges städer har ökningen varit anmärkningsvärd, och beträffande landsbygden visar norra Sverige en mycket betydande uppgång. I närmaste samband med angivna utveckling står den sedan tredje kvartalet 1917 fortgående stegringen av antalet fylleriförseelser, till vilka orsaken konstaterats vara förtäring av hembränt brännvin (kol. 35). Ökningen har under fjärde kvartalet fortsatt i stegrat tempo, såsom närmare belyses av följande talserier:

	År 1917		År 1918				År 1919			
	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
Fylleriförseelser genom hembränt brännvin .	3	13	56	113	186	227	300	615	933	1 712
Därav i Stockholm . .	3	12	51	104	163	184	155	224	662	1 364
Göteborg . . .	—	—	3	2	8	21	94	204	92	123
övriga orter .	—	1	2	7	15	22	51	187	179	225

Siffrorna ådagalägga nogsamt, att i fråga om den olagliga brännvinstillverkningens följdföreteelser Stockholm intager en särställning, men helt naturligt ge talen mindre ett mått på den verkliga utbredningen av denna dolda hantering än på dess stegring under kristiden. Siffrorna äro därtill, särskilt för de tidigare kvartalen, påverkade av svårigheten att avgränsa dessa fall från de fylleriförseelser, som orsakats av förtäring av mer eller mindre renad denaturerad sprit eller motorsprit. Hela antalet fyllerifall genom hemtillverkat brännvin har enligt ovanstående tablå stigit från 933 till 1 712 eller med över 80 %. Under redovisningskvartalet begingos emellertid 1 364 av dylika förseelser i Stockholm och 123 i Göteborg, varför på övriga orter endast komma 225 fall, motsvarande omkring 13 % av samtliga.

Vin, vartill även räknats vinglögg o. d., uppgives under kvartalet hava föranlett 276 fylleriförseelser, motsvarande 2·9 % av alla, vilket innebär någon minskning från föregående kvartals antal, 299. Frekvensens växlande styrka under de olika redovisningskvartalen åskådliggöres i följande uppställning:

	År 1917				År 1918				År 1919			
Absoluta tal	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
Fylleriförseelser genom vin, antal . .	167	224	309	260	198	490	748	904	439	541	299	276
Ökn. (+) el. minskn. (—) från föreg. kv., antal	—	+ 57	+ 85	— 49	— 62	+ 292	+ 258	+ 156	— 465	+ 102	— 242	— 23
Relativa tal												
Fylleriförseelser genom vin, indextal	100	134	185	156	119	293	448	541	263	324	179	165
Ökn.(+) el. minskn. (—) från föreg. kv., procent	—	+34·1	+37·9	−15·9	−23·8	+147·5	+52·7	+20·9	−51·4	+23·2	−44·7	−7·7

Vinets betydelse såsom berusningsmedel, som under slutet av 1918 kulminerade, har sålunda under 1919, med undantag för andra kvartalet, varit i nedgående, vilket givetvis kan sättas i samband med den allt rikligare tillgången på spritdrycker.

Antalet fyllerifall, då huvudsakligen öl eller andra maltdrycker uppgivits hava orsakat berusningen, utgjorde under redovisningskvartalet 520, motsvarande 5·5 % av samtliga och innebärande någon nedgång från föregående kvartal. Då emellertid nämnda kvartalssiffror väsentligt överskrida det redovisade antalet berusningsfall genom öl o. d. under föregående kvartal och det gjorts gällande, att de maltdrycker, som numera tillverkas inom landet, på grund av sin låga alkoholhalt (högst 3·6 volymprocent) svårligen kunna tänkas spela någon roll som berusningsmedel, har styrelsen genom rundskrivelse till de åklagare- och polismyndigheter, som för nämnda kvartal inberättat fall av berusning huvudsakligen genom maltdrycker, begärt närmare upplysningar angående därmed sammanhörande förhållanden. De inkomna svaren understryka de ovan berörda svårigheterna att erhålla fullt tillförlitliga uppgifter rörande berusningsmedlet i varje fall och betona, att vid vissa tillfällen den anhållne kan hava intresse av att lämna missledande svar vid efterforskningar i detta avseende. Å andra sidan har framhållits, att sådana omständigheter stundom föreligga, att ett omåttligt förtärande av nu förekommande maltdrycker kan leda till berusning. Så anföras exempel på, att personer, särskilt efter långvarig fasta eller efter alkoholmissbruk föregående dag, på relativt kort tid konsumerat 15—20 buteljer pilsnerdricka (stundom även porter) och däröver med fylleri som påföljd, men har det då merendels varit fråga om undernärda eller kroppsligen svaga individer och icke om sådana i normal kondition. Det kan ock hända, att anhållandet skett av annan orsak och personen endast i andra hand tilltalats för onykterhet, som kanske i och för sig icke varit av den art, att den eljest skulle föranlett polisens ingripande. Så gott som undantagslöst ha emellertid de av enquêten berörda myndigheterna uttalat som sin åsikt, att nu tillgängliga maltdrycker i och för sig sakna större betydelse som berusningsmedel, varemot desamma i stor utsträckning i berusningssyfte förtäras tillsammans med starkare rusdrycker, särskilt hembränt brännvin.

Under fjärde kvartalet hade i 3 277 eller 34·8 % av samtliga redovisade fyllerifall berusningen åstadkommits genom förtärande i betydande utsträck-

ning av flera olika slag av rusdrycker. Största antalet fylleriförseelser har bland de angivna kombinationerna tillskrivits spritdrycker och öl, som uppvisade 1 955 fall, motsvarande 20·8 %, således såväl absolut som relativt taget en stegring i förhållande till föregående kvartal. Sammansättningen spritdrycker och vin företer under 1919 samma kurva som fyllerifallen genom enbart vin, i det att antalet var störst under andra kvartalet, starkt minskades under tredje och även nu under fjärde gått något tillbaka. De båda övriga grupperna, spritdrycker, vin och öl samt vin och öl, ha undergått en obetydlig ökning.

Hela antalet fylleriförseelser, föranledda av egentliga *rusdrycker*, under såväl redovisningskvartalet som föregående kvartal framgår av följande tablå:

	År 1917				År 1918				År 1919			
Absoluta tal	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
Fylleriförseelser genom rusdrycker, antal	6 127	4 178	3 561	2 140	2 035	3 151	3 328	3 274	3 590	6 343	7 706	8 666
Ökn. (+) el. minskn. (—) från föreg. kv., antal	—	– 1 949	– 617	– 1 421	– 105	+ 1 116	+ 177	– 54	+ 316	+ 2 753	+ 1 363	+ 960
Relativa tal												
Fylleriförseelser genom rusdrycker, indextal	100	68	58	35	33	51	54	53	59	104	126	141
Ökn. (+) el. minskn. (—) från föreg. kv., procent	—	– 31·8	– 14·8	– 39·9	– 4·9	+ 54·8	+ 5·6	– 1·6	+ 9·7	+ 76·7	+ 21·5	+ 12·5
Andel av hela fylleri-frekvensen, procent	93·3	86·4	86·4	76·7	68·4	67·3	63·0	57·5	60·7	66·9	80·7	92·0

Antalet fylleriförseelser, vid vilka endast rusdrycker förtärts, utgjorde under redovisningskvartalet 8 666, och har således från föregående kvartal ökats med 960 eller 12·5 %, varigenom deras andel av samtliga förseelser ytterligare stigit, så att den under kvartalet uppgick till 92·0 %. Därmed ha rusdryckerna i det närmaste återvunnit den betydelse som fylleriorsak, som de hade i början av år 1917.

Den nyssnämnda ökningen under år 1919 betyder givetvis en motsvarande nedgång av surrogatens relativa betydelse som berusningsmedel. Med reservation för den ovan berörda, i vissa fall föreliggande svårigheten att härvid kunna draga någon bestämd gräns, återgivas talen för de fyllerifall, då surrogat för rusdrycker uppgivas hava vållat ruset, i efterföljande tablå.

Surrogatfallens procentuella andel har enligt nämnda tablå oavbrutet nedgått under förlidet år, och även absolut taget har tillbakagången varit synnerligen kraftig, trots den tillfälliga ökningen under andra kvartalet. Det å sid. 287 återgivna diagrammet åskådliggör ytterligare den här berörda utvecklingen. Den för den egentliga kristiden karakteristiska »surrogatsupningen» synes nu vara en snart övervunnen företeelse, vars försvinnande gått i ett betydligt hastigare tempo än det, i vilken den uppträdde. Av stor betydelse har säkerligen härvid — jämte den större tillgången på rusdrycker — varit de under tredje kvartalet inträdande skärpta restriktionerna beträffande försäljning

	År 1917				År 1918				År 1919			
Absoluta tal	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
Fylleriförseelser genom surrogat, antal	436	657	559	652	941	1 532	1 956	2 421	2 322	3 147	1 841	756
Ökn. (+) el. minskn. (—) från föreg. kv., antal	—	+ 221	− 98	+ 93	+ 289	+ 591	+ 424	+ 465	− 99	+ 825	−1 306	−1 085
Relativa tal												
Fylleriförseelser genom surrogat, indextal	100	151	128	150	216	351	449	555	533	722	422	173
Ökn. (+) el. minskn. (—) från föreg. kv., procent	—	+50·7	−14·9	+16·6	+44·8	+62·8	+27·7	+23·8	−4·1	+35·5	− 41·5	− 58·9
Andel av hela fylleri-frekvensen, procent	6·7	13·6	13·6	23·3	31·6	32·7	37·0	42·5	39·3	33·1	19·3	8·0

särskilt av motorsprit, vilka under hela fjärde kvartalet kunnat göra sig gällande.

Fylleriförseelserna genom surrogat ha också visat sig avtaga särskilt hastigt i Stockholm och Göteborg, där de, från att i början av år 1919 i genomsnitt ha utgjort omkring hälften av samtliga, nedgingo till 32·5 % under tredje och till endast 11·8 % under fjärde kvartalet. Vad landsorten beträffar, har minskningen absolut taget varit mindre, men till följd av en starkare stegring av fylleriförseelsernas totalantal ha de procentuella talen sjunkit ännu hastigare därstädes, så att fjärde kvartalets siffra, 4·6 %, t. o. m. är lägre än under något föregående kvartal. I övrigt återfinnas talen i följande sammanställning:

Fylleriförseelser genom rusdrycksurrogat		År 1917				År 1918				År 1919			
		1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
Stockholm och Göteborg	antal	165	221	147	262	395	738	1 254	1 687	1 835	2 452	1 481	531
	procent	6·4	13·0	9·8	24·0	28·4	33·4	42·1	48·1	52·4	49·8	32·5	11·8
Övriga Sverige	antal	271	436	412	390	546	794	702	784	487	695	360	225
	procent	6·8	13·9	15·7	22·9	34·4	32·1	30·5	34·8	20·2	14·9	7·2	4·6

Vid den stora huvudmassan av surrogatfallen har det använda berusningsmedlet utgjorts av denaturerad sprit, nämligen vid 707 fylleriförseelser, motsvarande 7·5 % av samtliga förseelser med känt berusningsmedel. I jämförelse med närmast föregående kvartal betyder detta en nedgång med 1 099 fall eller omkring 61 %, vilken utveckling, som nyss anmärkts, bör ses i samband med bl. a. den fr. o. m. den 1 aug. 1919 införda strängare kontrollen av handeln med motorsprit o. d. Den denaturerade spritens roll i fylleristatistiken under kristiden åskådliggöres ytterligare av omstående talserier.

Berusningsmedlens åtkomstsätt. Huvudtabellen upptar (kol. 29—39) uppgifter om *åtkomstsättet* för berusningsmedlen, och lämnas i tablån å sid. 295 ett sammandrag av dessa data, som tillåter en ungefärlig uppskattning av utminuterings- och utskänkningsställenas samt surrogatförsäljningens och även — i viss mån — den olagliga rusdryckshanteringens relativa betydelse för

	År 1917				År 1918				År 1919			
Absoluta tal	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
Fylleriförseelser genom denaturerad sprit, antal . . .	338	379	260	261	564	1 002	1 601	2 032	2 233	3 049	1 806	707
Ökn. (+) el. minskn. (—) från föreg. kv., antal	—	+ 41	− 119	+ 1	+ 303	+ 438	+ 599	+ 431	+201	+ 816	−1 243	−1099
Relativa tal												
Fylleriförseelser genom denaturerad sprit, indextal . .	100	112	77	77	167	296	474	601	661	902	534	209
Ökn. (+) el. minskn. (—) från föreg. kv., procent	—	+12·1	−31·4	+0·4	+116·1	+77·7	+59·8	+26·9	+9·9	+36·5	− 40·8	− 60·9
Andel av hela fylleri-frekvensen, procent	5·2	7·8	6·3	9·3	18·9	21·4	30·3	35·7	37·8	32·1	18·9	7·5

fylleriförekvensen under kvartalet. Om dessa uppgifter gäller givetvis detsamma som sagts om uppdelningen efter berusningsmedlets art, nämligen att de absoluta siffrorna böra användas med försiktighet, varemot de relativa uppdraga vissa tydliga utvecklingslinjer. Av tablån framgår således, att de enligt uppgifter huvudsakligen från inköp å utminuteringsställen härrörande fylleriförseelserna, som under de tre första kvartalen av år 1919 voro resp. 502, 1 125 och 1 185, trots oförändrad spritdryckstillgång åter nedgått under fjärde kvartalet till 975, motsvarande 10·3 % av samtliga. Under de båda rubrikerna bolagsutskänkningsställen och restauranger etc. har däremot samtidigt förts ett alltjämt växlande antal, nämligen resp. 1 323, 1 649, 2 258 och 2 624 förseelser. Den för varje restaurangkund medgivna högsta kvantiteten spritdrycker var dock under fjärde kvartalet oförändrad, och även tilldelningen till utskänkningsställena uppgives hava varit av samma storlek som under senare delen av tredje kvartalet utom i Stockholm, där den fr. o. m. den 1 okt. något ökats.

Om till ovannämnda grupper föras även de fyllerister, som i större utsträckning erhållit rusdrycker från både utminuterings- och utskänkningsställen, erhålles en grupp förseelser, motsvarande 43·7 % av samtliga, som kunna föras enbart på den mera legitima rusdryckshanteringens konto. Föregående kvartal var denna andel ett par procent lägre. De lokala skiljaktigheterna i detta avseende äro betydande, i det att nyssnämnda grupp i Stockholm uppskattas till 20·4 % men i Göteborg till 44·3 % och i Malmö till 69·0 %. På landsbygden äro ifrågavarande tal i regel avsevärt lägre än för riket i dess helhet, men enbart från utminuteringsställen erhållna rusdrycker spela däremot här genomgående en större roll än vad fallet är i städerna.

På andra än nu omförmälda sätt hade enligt tablån 4 547 eller 48·3 % av samtliga erhållit rusdrycker. Bland dessa voro, som förut nämnts, 1 712 fall eller 18·2 % av samtliga, där olaglig rusdryckshantering i form av hembränning direkt kunnat konstateras. Hembränningens sålunda betecknade frekvens har stigit hastigast i städerna, men ännu är procenttalet något högre för landsbygden, i det siffrorna voro resp. 18·1 och 19·0 %. Näst Stockholm, där omkring hälften av alla förseelser hänförts till denna grupp, återfinnas

Fylleriförseelserna fördelade efter berusningsmedlets art och åtkomstsätt.

Berusningsmedlets art och åtkomstsätt:	Stockholms stad	Östra Sverige		Småland och öarna		Södra Sverige		Västra Sverige		Norra Sverige		Hela riket			
		städer	landsbygd	städer	landsbygd	städer	landsbygd	städer	landsbygd	städer	landsbygd	städer	landsbygd	tillhopa antal	tillhopa procent
Hela antalet fylleriförseelser med känt åtkomstsätt för berusningsmedlet	2 737	840	134	399	39	1078	59	3003	126	728	279	8 785	637	9 422	100·0
Därav fall, där berusningsmedlet utgjorts av															
rusdrycker:	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%		
från utminuteringsställe	3·9	9·4	13·4	19·0	20·5	15·8	23·7	10·5	27·8	14·3	17·9	9·7	19·6	975	10·3
från bolagsutskänkningsställe . . .	3·2	11·4	8·2	14·0	12·8	17·2	23·7	8·3	6·4	9·2	4·3	8·4	7·9	792	8·4
från restaurang, ölstuga o. d. . . .	12·1	18·5	11·2	16·6	2·6	29·0	10·2	26·3	6·4	20·2	0·7	20·5	5·0	1 832	19·5
från både utminuterings- och utskänkningsställe .	1·2	9·0	6·7	12·5	2·6	6·3	15·2	5·6	6·3	11·1	4·3	5·4	6·1	519	5·5
genom förmedling av andra, vid privata samkväm o. d.	14·1	20·6	13·4	21·3	28·2	17·3	13·6	26·6	31·7	22·1	26·5	20·4	23·7	1 943	20·6
genom förmedling av andra samt å utskänkningsställe .	2·2	20·5	10·4	11·8	5·1	9·3	13·6	9·7	7·9	12·5	11·5	8·7	10·4	826	8·8
genom olaglig rusdrycksbantering .	49·8	5·1	28·5	—	5·1	0·6	—	4·4	4·0	6·3	27·2	18·1	19·0	1 712	18·2
på annat (eller obekant) sätt . . .	0·1	1·0	4·5	2·0	7·7	0·7	—	0·6	—	1·0	1·8	0·6	2·2	66	0·7
rusdrycksurrogat:															
från försäljningsställe	0·1	0·2	—	0·5	—	0·6	—	0·2	0·8	1·4	2·9	0·3	1·4	37	0·4
genom förmedling av andra. . . .	13·2	3·9	2·2	2·3	12·8	2·6	—	7·4	8·7	1·5	2·5	7·6	4·1	690	7·3
på annat (eller obekant) sätt . . .	0·1	0·4	1·5	—	2·6	0·6	—	0·4	—	0·4	0·4	0·3	0·6	30	0·3

de högsta talen å östra och norra Sveriges landsbygd, där den olagliga hanteringen tillskrivits resp. 28·5 och 27·2 % av totalantalet.

Utanför lagens råmärken torde även komma en avsevärd del av de fall, då rusdryckerna helt eller delvis uppgivas hava erhållits genom »förmedling av andra» etc., och även detta tillflöde synes under fjärde kvartalet hava ytterligare stigit, såsom framgår av följande sammanställning:

Antal fylleriförseelser genom rusdrycker erhållna	År 1919 1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
genom förmedling av andra, vid privata samkväm o. d.	986	2 078	1 917	1 943
genom förmedling av andra samt å utskänkningsställe	261	440	794	826
Tillhopa antal	1 247	2 518	2 711	2 769
Tillhopa procent av samtliga	21·1	26·5	28·4	29·4

Hur de genom förtäring av rusdryckssurrogat föranledda fylleriförseelserna under de sex sista kvartalen fördela sig i fråga om åtkomstsättet, belyses av nedanstående tablå:

	År 1918		År 1919			
	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
Hela antalet fylleriförseelser genom rusdryckssurrogat	1 956	2 421	2 322	3 147	1 841	757
Därav						
från försäljningsställe	323	357	100	100	60	37
genom förmedling av andra	1 493	1 902	2 169	2 941	1 730	690
på annat (eller obekant) sätt	140	162	53	106	51	30

Nedgången torde i fråga om försäljningsställena ha till väsentlig del betingats av den fr. o. m. år 1919 väsentligt skärpta lagstiftningen på förevarande område och beträffande de båda övriga grupperna bl. a. genom de ovannämnda bestämmelserna angående motorsprit etc.

Översikt över fylleriförseelserna åren 1917—1919. I tabellen å sid. 297 meddelas en översikt rörande fylleriförseelsernas antal i hela riket och inom vissa orter och ortsgrupper samt de skilda berusningsmedlens betydelse under *år 1919* jämte motsvarande tal för *åren 1917 och 1918*. Det framgår av denna sammanställning, att fylleriförseelsernas antal under år 1919 enligt erhållna rapporter uppgick till 34 858, men torde denna preliminära siffra komma att ökas med ett eller annat hundratal fall, varom uppgifter ännu ej ingått. Om 1917 års antal, 18 521, sättes = 100, blir jämförelsetalet, som för år 1918 var 102, för år 1919 ej mindre än 188, sålunda ej långt ifrån fördubbling. Det bör dock anmärkas, att trots denna starka stegring ligga fylleriförseelserna i vårt land ännu på en väsentligt lägre nivå än åren närmast före den stora nedgången under kristiden. Så sakfälldes år 1914 50 860 personer för fylleriförseelser och kan förseelsernas antal under år 1915 beräknas till c:a 47 000 och för år 1914 till 44 000. Störst har ökningen under åren 1917—1919 varit i Stockholm, där antalet tredubblats, och Göteborg med något mer än fördubblat jämförelsetal. Malmö, liksom övriga städer och orter, uppvisa däremot lägre ökningstal.

Högra delen av tabellen åskådliggör utvecklingen för varje kvartal under de trenne åren genom indextal, vilka beräknats i förhållande till antalet förseelser under första kvartalet år 1917. För Stockholm och Göteborg voro kvartalssiffrorna under år 1919 något ojämna, men för samtliga städer i genomsnitt erhålles en fr. o. m. 1918 års början oavbrutet stigande serie. För landsbygden äro de här förhållandevis små talen mera växlande och visa bl. a. en betydlig nedgång under fjärde kvartalet 1919, vilken dock kan väntas bliva något mindre, när slutgiltiga siffror föreligga.

Beträffande de olika berusningsmedlens betydelse såsom fylleriförseelseorsaker må hänvisas till i det föregående meddelade sammanställningar, där vissa utvecklingstendenser påvisats. Söker man sammanfatta dessa, är det framför allt antalet förseelser genom spritdrycker antingen enbart eller i förening med vin och öl, som under år 1919 sprungit i höjden och varit ut-

Fylleriförseelserna under åren 1917—1919 med fördelning efter orsaker.

Berusningsmedel, resp. orter och ortsgrupper	Fylleriförseelser						Relativa antalet fylleriförseelser varje kvartal, om 1 kv. 1917 = 100											
	1917		1918		1919[1]		1917				1918				1919			
	antal	index-tal	antal	index-tal	antal	index-tal	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.[1]
Spritdrycker	2 519	*100*	4 379	*174*	13 597	*540*	100	44	33	40	64	101	112	99	152	314	309	395
Vin	960	*100*	2 340	*244*	1 555	*162*	100	134	185	156	119	293	448	541	263	324	179	165
Öl (andra maltdrycker)	3 066	*100*	218	*7*	1 362	*44*	100	82	53	12	7	6	2	3	3	9	56	42
Spritdrycker och vin	490	*100*	1 865	*381*	2 535	*517*	100	95	186	223	280	530	749	743	870	990	665	604
Spritdrycker och öl	5 259	*100*	1 326	*25*	4 742	*90*	100	51	34	26	18	19	9	7	13	27	72	78
Spritdrycker, vin och öl	1 248	*100*	712	*57*	1 410	*113*	100	80	123	58	48	67	45	46	54	87	127	139
Vin och öl	2 464	*100*	948	*38*	1 104	*45*	100	124	123	38	23	42	44	39	22	42	54	55
Samtliga rusdycker	**16 006**	*100*	**11 788**	*74*	**26 305**	*164*	**100**	**68**	**58**	**35**	**33**	**51**	**54**	**53**	**59**	**104**	**126**	**141**
Denaturerad sprit	1 238	*100*	5 199	*420*	7 795	*630*	100	112	77	77	167	296	474	601	661	902	534	209
Tekniska preparat	1 066	*100*	1 651	*155*	271	*25*	100	284	305	399	385	541	362	397	91	100	36	50
Samtliga rusdrycks-surrogat	**2 304**	*100*	**6 850**	*297*	**8 066**	*350*	**100**	**151**	**128**	**150**	**216**	**351**	**449**	**555**	**533**	**722**	**422**	**173**
Icke uppgivet berusningsmedel	211	*100*	216	*102*	487	*231*	100	70	32	22	34	65	67	80	77	123	170	183
Samtliga fylleriförseelser	**18 521**	**100**	**18 854**	**102**	**34 858**	**188**	**100**	**74**	**62**	**42**	**45**	**71**	**80**	**87**	**90**	**144**	**146**	**144**
Därav i Stockholm	3 705	*100*	6 264	*169*	11 085	*299*	100	71	57	44	62	106	134	157	163	210	230	209
Göteborg	3 270	*100*	3 897	*119*	6 749	*206*	100	61	60	41	45	65	97	105	105	171	121	143
Malmö	946	*100*	668	*71*	1 677	*177*	100	61	40	38	26	48	49	47	63	94	129	139
övriga större städer[2]	5 765	*100*	4 621	*80*	8 318	*144*	100	79	67	47	44	68	62	63	63	113	122	125
mindre städer	2 985	*100*	2 229	*75*	4 479	*150*	100	72	66	37	39	58	58	52	61	113	120	120
samtliga städer	**16 671**	*100*	**17 679**	*106*	**32 308**	*194*	**100**	**71**	**61**	**43**	**46**	**73**	**84**	**90**	**94**	**145**	**146**	**148**
landsbygden	**1 850**	*100*	**1 175**	*64*	**2 550**	*138*	**100**	**98**	**73**	**36**	**35**	**57**	**48**	**56**	**47**	**132**	**139**	**108**

[1] Siffrorna för 4 kv. 1919 preliminära. — [2] Avser städer, som d. 1/1 1917 hade 10 000 inv. och däröver, samt fr. o. m. år 1918 dessutom Kristinehamn och Luleå.

slagsgivande för årssiffran. Stegringen gäller dock, om än i mindre mån även övriga rusdrycker, ty av dem var det endast vinet, som sistlidna år föranledde ett mindre antal förseelser än år 1918. Ett annat ur nykterhetssynpunkt karakteristiskt drag för år 1919 var den plötsliga nedgången av fylleriförseelser genom denaturerad sprit fr. o. m. tredje kvartalet, varjämte de tekniska preparaten under året förorsakat endast en bråkdel av dem tillskrivna förseelser under föregående år.

I vilken mån de skilda berusningsmedlen under varje år och kvartal under tiden 1917—1919 bidragit till fylleriförseelsernas totalsumma, framgår tydligare av nedanstående tablå:

Berusningsmedel	Antal fylleriförseelser, i % av samtliga, föranledda av i kol. 1 angivna berusningsmedel														
	År 1917	År 1918	År 1919	År 1917				År 1918				År 1919			
				1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
Spritdrycker	13·8	23·5	39·5	17·7	10·6	9·3	16·7	25·2	25·1	24·6	20·3	29·8	38·4	37·7	48·8
Vin	5·2	12·6	4·5	2·5	4·6	7·5	9·8	6·6	10·5	14·2	15·9	7·4	5·7	3·1	2·9
Öl (andra maltdrycker)	16·7	1·2	4·0	18·9	21·1	15·8	5·5	3·1	1·6	0·4	0·5	0·6	1·2	7·8	5·5
Spritdrycker o. vin	2·7	10·0	7·4	1·2	1·6	3·7	6·5	7·6	9·2	11·5	10·6	11·9	8·5	5·7	5·2
Spritdrycker o. öl	28·7	7·1	13·8	38·0	26·4	20·7	22·8	15·3	10·3	4·1	3·0	5·5	7·1	18·7	20·8
Spritdrycker, vin och öl	6·8	3·8	4·1	5·3	5·7	10·3	7·2	5·6	4·9	2·9	2·8	3·1	3·2	4·6	5·1
Vin och öl	13·5	5·1	3·2	9·7	16·4	19·1	8·7	5·0	5·7	5·3	4·4	2·4	2·8	3·6	3·7
Samtliga rusdrycker	87·4	63·3	76·5	93·3	86·4	86·4	76·7	68·4	67·3	63·0	57·5	60·7	66·9	80·7	92·0
Denaturerad sprit	6·8	27·9	22·7	5·2	7·8	6·3	9·3	18·9	21·4	30·3	35·7	37·8	32·1	18·9	7·5
Tekniska preparat	5·8	8·8	0·8	1·5	5·8	7·3	14·0	12·7	11·3	6·7	6·8	1·5	1·0	0·4	0·5
Samtliga surrogat	12·6	36·7	23·5	6·7	13·6	13·6	23·3	31·6	32·7	37·0	42·5	39·3	33·1	19·3	8·0
Samtliga berusningsmedel	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

Den under år 1919 mest betydelsefulla förändringen har härvid varit, att de egentliga rusdryckerna, från att vid årets början hava taxerats såsom orsakande endast omkring $^6/_{10}$ av fylleriförseelserna, vid dess slut tillskrivits drygt $^9/_{10}$, varigenom rusdrycksurrogaten undanskjutits till att omfatta ungefär samma andel som under 1917 års första kvartal. Under hela år 1919 komma på surrogaten 23·5 % emot 36·7 % år 1918 och 12·6 % år 1917 av samtliga orsaksredovisade fylleriförseelser.

Av de i tablån upptagna berusningsmedlen dominerade under år 1917 spritdrycker och öl med 28·7 % och enbart öl med 16·7 %. Under kristidens rusdrycksknapphet förändrades detta år 1918 så, att gruppen denaturerad sprit nådde högst med 27·9 %, närmast följd av spritdrycker med 23·5 % samt vin med 12·6 %, varemot ölet nästan fullständigt miste sin betydelse som fylleriorsak, i samma mån dess alkoholhalt starkt nedsattes. År 1919 slutligen voro de genom rusdryckshandeln erhållna eller hemtillverkade spritdryckerna

(enbart och i förening med öl sammanlagt 53·3 %) den utan jämförelse viktigaste fylleriorsaken, ehuru visserligen på den denaturerade spritens konto kommo nära 23 % av samtliga beivrade fylleriförseelser.

Jämförelser med Norge och Danmark. Liksom i föregående kvartalsredogörelse må slutligen i jämförelsesyfte en sammanställning göras mellan den svenska fylleristatistiken och motsvarande uppgifter för Norge, som lämnas i »Meddelelser fra det Statistiske Centralbyrå»:

			År 1917				År 1918				År 1919			
Fylleriförseelser:			1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
Sverige	antal		6 651	4 897	4 148	2 811	3 006	4 740	5 343	5 765	5 980	9 598	9 697	9 582
	indextal	[a]	100	74	62	42	45	71	80	87	90	144	146	144
		[b]	111	81	70	47	50	79	89	96	99	159	161	159
Norge	antal		10 405	9 555	5 945	5 204	5 231	5 697	5 956	6 030	7 788	10 874	10 285	8 468
	indextal	[a]	100	92	57	50	50	55	57	58	75	105	99	81
		[b]	137	125	78	68	69	75	78	79	102	143	135	111

Ehuru nämnda länders alkohollagstiftning under kristiden ju icke följt samma linjer, eftersom i Sverige tillämpats restriktionssystem men i Norge förbudssystem (mot spritdrycker och heta viner), visa emellertid indextalen en anmärkningsvärd överensstämmelse i utvecklingen av fylleriförekvensen under åren 1917—1919. I båda länderna inträffade lägsta antalet förseelser under fjärde kvartalet 1917, varefter frekvenstalen stiga i såväl Sverige som Norge, om än i betydligt långsammare tempo i det senare landet. Med tredje kvartalet 1919 synes emellertid likformigheten brytas, i det att fylleriförseelsernas antal i Norge då nedgick med några hundratal och under fjärde kvartalet med över 1 800, medan i Sverige frekvensen varit ungefär oförändrad. För hela år 1919 redovisas i Norge 37 410 fylleriförseelser, således omkring 2 500 flera än i vårt land, ehuru Norges folkmängd utgör mindre än hälften av Sveriges.

Vad Danmark beträffar, föreligga regelmässiga uppgifter om fylleriförseelserna endast från Köpenhamn, vilka i följande tablå för åren 1917—1919 sammanställas med motsvarande uppgifter från de båda övriga skandinaviska huvudstäderna:

	Antal fylleriförseelser		
	1917	1918	1919
Stockholm	8 705	6 264	11 085
Kristiania	13 672	12 217	16 938
Köpenhamn	4 642	2 133	3 950

Framhållas må dock, att jämförelser i nykterhetsavseende mellan nämnda tre städer på grundval av här meddelade siffror böra göras med försiktighet, då de beivrade fylleriförseelserna ju blott utgöra ett, på grund av skiftande lagstiftning och lagtillämpning säkerligen inbördes icke fullt jämförligt urval av de faktiska berusningsfallen.

[1] Antalet förseelser 1 kv. 1917 satt lika med 100.
[2] Genomsnittliga antalet förseelser under de 12 kvartalen satt lika med 100.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
				Antal fylleriförseelser, där huvud-											
Område	Invånarantal den 1 jan. 1919	Hela antalet fylleriförseelser	Därav sådana, rörande vilka berusningsmedlet uppgivits	*spritdrycker* (brännvin, konjak, punsch o. d.)	därav huvudsakligen					*vin*	därav utskänkt vin	*öl* (andra maltdrycker)	därav utskänkt öl	*spritdrycker och vin*	därav utskänkta spritdrycker
					från utminuteringsställe	å bolagsutskänknings-tälle	å restaurang	genom förmedling av andra, vid privata sammkväm o. d.	genom olaglig rusdrycks-hantering (eller på annat sätt)						
1 *Stockholms stad* . .	**408 456**	**2 852**	**2 737**	**1 619**	88	28	42	231	1 230	**140**	56	**122**	104	**197**	112
2 *Stockholms län* . .	**232 349**	**172**	**171**	**51**	4	1	7	14	25	**2**	2	**13**	12	**19**	10
därav															
3 Södertälje	14 347	74	73	10	1	—	2	5	2	2	2	10	10	7	3
4 övriga städer	15 539	33	33	11	1	—	—	9	1	—	—	1	1	2	—
5 landsbygden	202 463	65	65	30	2	1	5	—	22	—	—	2	1	10	7
6 *Uppsala län* . . .	**134 622**	**210**	**210**	**83**	23	2	4	40	14	—	—	**1**	1	16	11
därav															
7 Uppsala	27 696	179	179	73	21	1	4	34	13	—	—	**1**	1	16	11
8 Enköping	5 843	30	30	10	2	1	—	6	1	—	—	—	—	—	—
9 landsbygden	101 083	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10 *Södermanlands län* .	**188 910**	**212**	**210**	**83**	22	3	14	36	8	—	—	**13**	13	**13**	6
därav															
11 Nyköping	11 244	28	28	12	3	—	—	9	—	—	—	—	—	5	3
12 Eskilstuna	30 354	66	66	34	9	3	12	10	—	—	—	—	—	2	1
13 övriga städer	15 961	88	88	22	5	—	2	11	4	—	—	13	13	5	1
14 landsbygden	131 351	30	28	15	5	—	—	6	4	—	—	—	—	1	1
15 *Östergötlands län* .	**301 753**	**222**	**222**	**60**	26	3	6	21	4	2	2	**10**	8	**5**	4
därav															
16 Linköping	26 060	64	64	18	8	—	3	7	—	—	—	5	4	1	1
17 Norrköping	56 872	99	99	14	3	3	1	5	2	2	2	3	3	3	3
18 övriga städer	12 483	34	34	18	11	—	1	6	—	—	—	1	1	1	—
19 landsbygden	206 338	25	25	10	4	—	1	3	2	—	—	1	—	—	—
20 *Jönköpings län* . .	**223 878**	**160**	**158**	**77**	32	7	4	32	2	1	1	**11**	1	1	1
därav															
21 Jönköping	28 684	72	71	26	13	—	3	10	—	1	1	1	1	—	—
22 övriga städer	28 373	67	66	38	17	5	—	16	—	—	—	9	—	1	1
23 landsbygden	166 821	21	21	13	2	2	1	6	2	—	—	1	—	—	—
24 *Kronobergs län* . .	**157 786**	**62**	**62**	**48**	21	4	8	13	2	**1**	—	—	—	**2**	—
därav															
25 Växjö	8 911	59	59	45	18	4	8	13	2	1	—	—	—	2	—
26 landsbygden	148 875	3	3	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27 *Kalmar län* . . .	**229 480**	**151**	**150**	**57**	14	3	14	26	—	1	1	**2**	2	**5**	1
därav															
28 Kalmar	16 608	49	49	25	5	—	4	16	—	—	—	1	1	2	1
29 Västervik	11 845	53	52	24	6	3	9	6	—	1	1	—	—	3	—
30 övriga städer	13 113	35	35	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
31 landsbygden	187 914	14	14	7	3	—	—	4	—	—	—	1	1	—	—

17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	
sakliga berusningsmedlet utgjordes av												Antal förseelser med känt berusningsmedel, nämligen											
												rusdrycker, som huvudsakligen erhållits								*rusdrycks-surrogat*			
					därav																		
sprit-drycker och öl	därav utskänkta spritdrycker	*sprit-drycker, vin och öl*	därav utskänkta spritdrycker	*vin och öl*	från utminuteringsställe	från både utminuteringsställe och utskänkningsställe	från utskänkningsställe	*denaturerad sprit*	därav tillsammans med rusdrycker	*tekniska preparat*	därav tillsammans med rusdrycker	från utminuteringsställe	från bolagsutskänkningsställe	från restaurang, ölstuga o. d.	från både utminuteringsställe och utskänkningsställe	genom förmedling av andra, vid privata samkväm o. d.	genom förmedling av andra samt å utskänkningsställe	genom olaglig rusdrycks-hantering	på annat (eller obekant) sätt	från försäljningsställe	genom förmedling av andra	på annat (eller obekant) sätt	
207	36	**61**	33	**26**	7	6	13	**365**	17	—	—	106	87	332	33	387	60	1 364	3	1	361	3	1
49	8	**21**	10	**11**	—	—	11	**5**	1	—	—	9	17	44	14	15	28	37	2	—	3	2	2
22	4	10	2	11	—	—	11	1	—	—	—	2	5	29	7	6	17	6	—	—	—	1	3
18	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	3	7	9	10	1	—	—	—	—	4
9	1	10	7	—	—	—	—	4	1	—	—	6	10	12	—	—	1	30	2	—	3	1	5
72	18	**24**	13	**7**	2	1	4	**6**	2	**1**	1	24	16	34	15	45	50	19	—	—	7	—	6
55	17	23	13	7	2	1	4	3	1	1	1	23	15	33	11	38	37	18	—	—	4	—	7
16	1	1	—	—	—	—	—	3	1	—	—	1	1	1	3	7	13	1	—	—	3	—	8
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	9
62	14	**28**	9	**6**	—	—	6	**5**	3	—	—	17	12	47	26	43	45	5	10	1	3	1	10
5	3	5	1	1	—	—	1	—	—	—	—	3	3	1	4	8	8	1	—	—	—	—	11
19	6	4	2	2	—	—	2	**5**	3	—	—	4	6	18	13	10	10	—	—	1	3	1	12
26	5	19	6	3	—	—	3	—	—	—	—	5	2	28	7	18	18	4	6	—	—	—	13
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	—	2	7	9	—	4	—	—	—	14
96	46	**26**	11	**3**	—	—	3	**15**	10	5	5	24	45	31	17	35	40	9	1	1	17	2	15
27	8	4	3	1	—	—	1	5	2	3	3	6	3	13	7	14	11	2	—	1	7	—	16
58	36	8	6	—	—	—	—	9	8	2	2	3	37	14	4	4	22	4	—	—	10	1	17
10	2	2	1	2	—	—	2	—	—	—	—	11	5	2	2	10	3	—	1	—	—	—	18
1	—	12	1	—	—	—	—	1	—	—	—	4	—	2	4	7	4	3	—	—	—	1	19
47	9	**7**	6	**2**	—	—	2	**11**	7	**1**	1	42	15	15	15	40	13	2	4	1	10	1	20
35	6	2	2	2	—	—	2	4	4	—	—	16	2	12	13	16	8	—	1	1	3	—	21
9	3	5	4	—	—	—	—	4	2	—	—	25	10	3	2	18	4	—	—	—	4	—	22
3	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	1	2	3	—	—	6	1	2	3	—	3	1	23
10	2	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	23	6	9	1	14	6	—	3	—	—	—	24
10	2	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	20	6	9	1	14	6	—	3	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
64	22	**5**	4	**11**	4	—	7	**2**	1	**3**	3	18	17	37	12	41	16	—	4	1	4	—	27
19	8	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	5	4	10	2	22	5	—	—	—	1	—	28
20	6	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	10	5	15	4	12	2	—	2	1	1	—	29
22	8	3	2	9	2	—	7	—	—	—	—	—	6	12	5	2	8	—	2	—	—	—	30
3	—	1	1	—	—	—	—	—	—	2	2	3	2	—	1	5	1	—	—	—	2	—	31

1	Område	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
						Antal fylleriförseelser, där huvud-										
						därav huvudsakligen										
		Invånarantal den 1 jan. 1919	Helå antalet fylleriförseelser	Därav sådana, rörande vilka berusningsmedlet uppgivits	*spritdrycker* (bränvin, konjak, punsch o. d.)	från utminuteringsställe	å bolagsutskänkningsställe	å restaurang	genom förmedling av andra, vid privata sammankomster o. d.	genom olaglig rusdryckshantering (eller på annat sätt)	*vin*	därav utskänkt vin	*öl* (andra maltdrycker)	därav utskänkt öl	*spritdrycker och vin*	därav utskänkta spritdrycker
1	*Gottlands län* . .	**56 026**	**68**	**68**	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
	därav															
2	Visby	9 781	67	67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	landsbygden	46 247	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
4	*Blekinge län* . . .	**148 458**	**122**	**122**	**65**	24	16	8	17	—	—	—	1	1	—	—
	därav															
5	Karlskrona	27 642	79	79	42	19	16	3	4	—	—	—	—	—	—	—
6	övriga städer	14 463	41	41	22	5	—	4	13	—	—	—	1	1	—	—
7	landsbygden	106 353	2	2	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
8	*Kristianstads län* .	**238 998**	**163**	**159**	**86**	29	2	13	42	—	—	—	5	5	1	1
	därav															
9	Kristianstad	12 498	85	85	55	17	1	8	29	—	—	—	4	4	—	—
10	övriga städer	10 630	57	57	22	7	—	5	10	—	—	—	1	1	—	—
11	landsbygden	215 870	21	17	9	5	1	—	3	—	—	—	—	—	1	1
12	*Malmöhus län* . .	**479 197**	**862**	**856**	**450**	113	66	141	120	10	**6**	5	**20**	16	**21**	17
	därav															
13	Malmö	110 459	[1] 548	542	348	77	60	112	90	9	5	4	16	13	10	9
14	Lund	22 918	48	48	27	8	1	11	7	—	—	—	1	1	1	1
15	Landskrona	18 740	63	63	15	5	—	2	8	—	1	1	2	2	—	—
16	Hälsingborg	45 330	[2] 101	101	40	12	3	14	10	1	—	—	1	—	7	5
17	Ystad	11 314	5	5	4	1	1	1	1	—	—	—	—	—	1	1
18	Trelleborg	10 812	11	11	4	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
19	övriga städer	7 141	46	46	3	—	—	—	3	—	—	—	—	—	1	—
20	landsbygden	252 483	40	40	9	7	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1
21	*Hallands län* . .	**148 040**	**113**	**113**	**50**	25	3	4	17	1	**2**	1	**3**	2	**8**	4
	därav															
22	Halmstad	18 759	47	47	16	7	—	4	5	—	1	—	2	1	2	2
23	övriga städer	15 891	66	66	34	18	3	—	12	1	1	1	1	1	6	2
24	landsbygden	113 390	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	*Göteborgs o. Bohus län*	**416 508**	**1 932**	**1 926**	**815**	98	[3] 23	171	441	87	**38**	22	**261**	201	**37**	19
	därav															
26	Göteborg	197 421	1 783	1 777	773	75	22	166	424	86	37	21	243	184	36	19
27	Uddevalla	13 596	52	52	19	10	—	1	8	—	—	—	5	5	—	—
28	övriga städer	10 784	60	60	12	6	1	3	2	—	1	1	10	10	—	—
29	landsbygden	194 707	37	37	11	2	—	1	7	1	—	—	3	2	1	—
30	*Älvsborgs län* . .	**298 078**	**275**	**275**	**98**	41	13	7	34	3	**19**	19	**3**	1	**38**	11
	därav															
31	Trollhättan	14 887	70	70	14	2	6	—	5	1	1	1	3	1	—	—
32	Borås	23 811	87	87	32	14	3	—	15	—	15	15	—	—	18	9
33	övriga städer	22 937	109	109	46	23	4	7	10	2	3	3	—	—	20	2
34	landsbygden	236 443	9	9	6	2	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—

[1] Därav 4, som erhållit berusningsmedlet i Danmark.
[2] » 6, » » » » »

17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	
Sakliga berusningsmedlet utgjordes av												Antal förseelser med känt berusningsmedel, nämligen											
					därav							*rusdrycker*, som huvudsakligen erhållits								*rusdrycks-surrogat*			
sprit-drycker och öl	därav utskänkta spritdrycker	*sprit-drycker, vin och öl*	därav utskänkta spritdrycker	*vin och öl*	från utminuteringsställe	från både utminuteringsställe och utskänkningsställe	från utskänkningsställe	*denaturerad sprit*	därav tillsammans med rusdrycker	*tekniska preparat*	därav tillsammans med rusdrycker	från utminuteringsställe	från bolagsutskänkningsställe	från restaurang, ölstuga o. d.	från både utminuteringsställe och utskänkningsställe	*genom förmedling av andra, vid privata samkväm o. d.*	genom förmedling av andra samt å utskänkningsställe	genom olaglig rusdrycks-hantering	på annat (eller obekant) sätt	från försäljningsställe	genom förmedling av andra	på annat (eller obekant) sätt	
32	7	**30**	17	**5**	—	1	4	—	—	—	—	1	23	5	24	1	14	—	—	—	—	—	1
32	7	30	17	5	—	1	4	—	—	—	—	1	23	4	24	1	14	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3
51	32	**2**	2	—	—	—	—	**2**	1	1	1	24	42	16	8	21	7	—	1	1	1	1	4
34	25	—	—	—	—	—	—	2	1	1	1	20	39	5	7	5	—	—	—	1	1	1	5
16	7	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	11	1	14	7	—	1	—	—	—	6
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	7
59	22	**7**	5	**1**	—	—	1	—	—	—	—	29	8	41	17	42	21	—	1	—	—	—	8
26	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	6	18	8	26	13	—	1	—	—	—	9
26	10	7	5	1	—	—	1	—	—	—	—	11	—	22	5	12	7	—	—	—	—	—	10
7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	2	1	4	4	1	—	—	—	—	—	11
273	146	**30**	20	**20**	1	2	17	**35**	15	1	—	131	150	261	53	182	80	6	6	5	27	5	12
130	67	6	3	5	—	—	5	21	6	1	—	88	101	159	31	88	47	6	5	5	14	3	13
17	13	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	9	4	23	1	7	2	—	—	—	2	—	14
41	21	2	2	1	—	1	—	1	1	—	—	9	3	25	5	14	6	—	—	—	1	—	15
31	17	9	6	2	1	—	1	11	8	—	—	16	12	34	8	17	2	—	1	—	9	2	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	1	—	—	—	—	—	—	17
5	3	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	4	2	3	2	—	—	—	—	—	—	—	18
29	17	7	5	6	—	1	5	—	—	—	—	—	15	10	1	3	16	—	—	—	1	—	19
20	8	6	4	4	—	—	4	—	—	—	—	9	12	5	5	2	7	—	—	—	—	—	20
28	12	**7**	6	**6**	—	1	5	**9**	5	—	—	30	12	23	12	22	3	1	1	—	9	—	21
14	8	3	3	1	—	—	1	8	4	—	—	9	2	17	4	7	—	—	—	—	8	—	22
14	4	4	3	5	—	1	4	1	1	—	—	21	10	6	8	15	3	1	1	—	1	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
371	107	**84**	42	**144**	20	10	114	**174**	69	**2**	2	124	108	590	53	586	158	128	3	2	172	2	25
321	99	73	37	128	20	10	98	164	66	2	2	106	93	553	36	566	131	123	3	1	163	2	26
23	3	1	1	1	—	—	1	3	3	—	—	9	4	6	9	9	12	—	—	—	3	—	27
15	5	8	4	14	—	—	14	—	—	—	—	7	11	27	5	2	8	—	—	—	—	—	28
12	—	2	—	1	—	—	1	7	—	—	—	2	—	4	3	9	7	5	—	1	6	—	29
63	23	**32**	15	**13**	—	1	12	**9**	3	—	—	52	62	31	33	44	37	—	7	1	8	—	30
33	15	13	8	2	—	—	2	4	3	—	—	4	27	2	9	10	13	—	1	—	4	—	31
13	5	4	3	4	—	1	3	1	—	—	—	14	26	11	6	15	14	—	—	—	1	—	32
17	3	15	4	6	—	—	6	2	—	—	—	32	9	17	18	15	10	—	6	1	1	—	33
—	—	—	—	1	—	—	1	2	—	—	—	2	—	1	—	4	—	—	—	—	2	—	34

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
				Antal fylleriförseelser, där huvud-											
					därav huvudsakligen										
Område	Invånarantal den 1 jan. 1919	Hela antalet fylleriförseelser	Därav sådana, rörande vilka berusningsmedlet uppgivits	*spritdrycker* (brännvin, konjak, punsch o. d.)	från utminuteringsställe	å bolagsutskänkningsställe	å restaurang	genom förmedling av andra, vid privata samkväm o. d.	genom olaglig rusdrycksh anteri ng (eller på annat sätt)	*vin*	därav utskänkt vin	*öl* (andra maltdrycker)	därav utskänkt öl	*spritdrycker och vin*	därav utskänkta spritdrycker
1 *Skaraborgs län* . .	**243 178**	**207**	**207**	**56**	25	3	2	26	—	**2**	2	**7**	5	**10**	3
därav															
2 städerna	42 459	192	192	55	24	3	2	26	—	2	2	7	5	8	3
3 landsbygden	200 719	15	15	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
4 *Värmlands län* . .	**264 023**	**373**	**371**	**233**	72	7	44	107	3	**11**	7	**4**	2	**27**	11
därav															
5 Karlstad	18 820	227	225	147	32	5	43	66	1	7	6	—	—	23	11
6 Kristinehamn	10 729	71	71	41	24	—	1	16	—	4	1	—	—	3	—
7 övriga städer	10 093	51	51	22	6	—	—	14	2	—	—	4	2	—	—
8 landsbygden	224 381	24	24	23	10	2	—	11	—	—	—	—	—	1	—
9 *Örebro län* . . .	**215 774**	**238**	**237**	**89**	37	4	9	35	4	**4**	2	**12**	5	**11**	4
därav															
10 Örebro	34 861	155	155	44	12	4	8	18	2	4	2	9	5	6	2
11 övriga städer	7 384	42	41	18	10	—	1	5	2	—	—	—	—	3	2
12 landsbygden	173 529	41	41	27	15	—	—	12	—	—	—	3	—	2	—
13 *Västmanlands län* .	**166 694**	**161**	**161**	**79**	17	6	6	41	9	**4**	4	**2**	1	**7**	2
därav															
14 Västerås	28 608	88	88	34	7	3	5	18	1	3	3	1	—	4	1
15 övriga städer	19 480	58	58	33	8	3	1	18	3	1	1	—	—	3	1
16 landsbygden	118 606	15	15	12	2	—	—	5	5	—	—	1	1	—	—
17 *Kopparbergs län* . .	**249 878**	**187**	**185**	**106**	28	—	2	35	41	**6**	4	**13**	5	**6**	2
därav															
18 Falun	12 206	69	67	32	13	—	2	10	7	3	2	5	3	2	2
19 övriga städer	13 966	37	37	12	6	—	—	1	5	3	2	3	2	2	—
20 landsbygden	223 706	81	81	62	9	—	—	24	29	—	—	5	—	2	—
21 *Gävleborgs län* . .	**264 323**	**291**	**291**	**112**	31	4	4	51	22	**6**	4	**5**	5	**37**	18
därav															
22 Gävle	36 194	135	135	56	16	3	4	31	2	4	2	1	1	32	17
23 Söderhamn	11 084	46	46	3	2	—	—	1	—	2	2	1	1	3	—
24 Hudiksvall	7 325	40	40	16	5	—	—	10	1	—	—	—	—	2	1
25 landsbygden	209 720	70	70	37	8	1	—	9	19	—	—	3	3	—	—
26 *Västernorrlands län* .	**261 550**	**223**	**222**	**85**	31	3	8	37	6	**8**	5	**8**	8	**10**	5
därav															
27 Härnösand	9 990	54	53	16	5	2	3	6	—	5	3	5	5	4	3
28 Sundsvall	16 730	99	99	27	11	—	5	8	3	—	—	3	3	1	—
29 övriga städer	6 736	26	26	6	—	1	—	5	—	3	2	—	—	5	2
30 landsbygden	228 094	44	44	36	15	—	—	18	3	—	—	—	—	—	—
31 *Jämtlands län* . .	**130 138**	**140**	**140**	**65**	14	—	3	21	27	**20**	15	—	—	**14**	4
därav															
32 Östersund	13 006	103	103	37	14	—	3	17	3	20	15	—	—	14	4
33 landsbygden	117 132	37	37	28	—	—	—	4	24	—	—	—	—	—	—

17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	
sakliga berusningsmedlet utgjordes av												Antal förseelser med känt berusningsmedel, nämligen											
					därav							*rusdrycker*, som huvudsakligen erhållits								*rusdrycks-surrogat*			
spritdrycker och öl	därav utskänkta spritdrycker	*spritdrycker, vin och öl*	därav utskänkta spritdrycker	*vin och öl*	från utminuteringsställe	från både utminuteringsställe och utskänkningsställe	från utskänkningsställe	*denaturerad sprit*	därav tillsammans med rusdrycker	*tekniska preparat*	därav tillsammans med rusdrycker	från utminuteringsställe	från bolagsutskänkningsställe	från restaurang, ölstuga o. d.	från både utminuteringsställe och utskänkningsställe	genom förmedling av andra, vid privata samkväm o. d.	genom förmedling av andra samt å utskänkningsställe	genom olaglig rusdrycks-hantering	på annat (eller obekant) sätt	från försäljningsställe	genom förmedling av andra	på annat (eller obekant) sätt	
99	22	17	7	5	—	—	5	11	7	—	—	31	20	29	42	35	33	4	2	1	7	3	1
96	21	9	2	5	—	—	5	10	6	—	—	29	14	29	39	35	30	4	2	1	6	3	2
3	1	8	5	—	—	—	—	1	1	—	—	2	6	—	3	—	3	—	—	—	1	—	3
45	10	7	2	10	2	4	4	30	15	4	1	73	14	72	21	108	46	8	—	2	31	1	4
24	9	3	1	2	1	—	1	18	10	1	1	26	9	66	11	58	35	1	—	—	19	—	5
4	—	4	1	6	—	3	3	8	1	1	—	29	1	5	8	17	2	—	—	—	8	1	6
17	1	—	—	2	1	1	—	4	4	2	—	8	2	1	2	21	9	2	—	2	4	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	2	—	—	12	—	—	—	—	—	—	8
65	36	25	21	18	2	1	15	12	6	1	1	41	42	52	17	43	23	1	5	2	6	5	9
50	31	25	21	13	2	1	10	3	1	1	1	15	40	43	10	22	17	1	3	2	2	—	10
10	4	—	—	3	—	—	3	7	5	—	—	7	2	6	5	6	6	—	2	—	2	5	11
5	1	—	—	2	—	—	2	2	—	—	—	19	—	3	2	15	—	—	—	—	2	—	12
46	10	15	6	2	2	—	—	6	3	—	—	22	17	14	18	54	23	11	1	—	6	—	13
30	8	11	6	2	2	—	—	3	1	—	—	9	11	11	7	27	16	4	—	—	3	—	14
15	2	3	—	—	—	—	—	3	2	—	—	11	6	2	4	22	7	2	1	—	3	—	15
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	2	5	—	5	—	—	—	—	16
30	5	7	2	6	1	—	5	6	1	5	4	34	4	21	12	42	8	48	5	5	5	1	17
14	3	4	2	4	1	—	3	3	—	—	—	11	2	15	6	14	5	10	1	—	3	—	18
10	1	2	—	2	—	—	2	1	1	2	2	7	2	5	5	2	2	10	1	2	—	1	19
6	1	1	—	—	—	—	—	2	—	3	2	16	—	1	1	26	1	28	3	3	2	—	20
88	17	16	10	23	—	8	15	3	2	1	1	39	45	30	17	56	50	47	3	—	4	—	21
30	6	4	3	5	—	3	2	3	2	—	—	21	17	18	6	33	34	3	—	—	3	—	22
8	4	12	7	17	—	4	13	—	—	—	—	2	28	4	8	2	6	1	—	—	—	—	23
22	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	2	7	1	11	8	—	3	—	—	—	24
28	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	1	8	3	1	2	10	2	43	—	—	1	—	25
75	11	19	10	11	1	—	10	1	1	5	3	28	19	41	53	41	27	5	2	2	2	2	26
15	2	5	2	3	1	—	2	—	—	—	—	5	7	15	8	9	8	—	1	—	—	—	27
52	8	9	6	6	—	—	6	—	—	1	1	10	3	25	37	6	14	3	—	—	1	—	28
4	—	4	2	2	—	—	2	—	—	2	1	—	8	1	3	8	4	—	—	1	—	1	29
4	1	1	—	—	—	—	—	1	1	2	1	13	1	—	5	18	1	2	1	1	1	1	30
9	—	9	4	17	—	1	16	—	—	6	5	14	—	42	10	26	37	5	—	1	4	1	31
4	—	9	4	17	—	1	16	—	—	2	2	14	—	42	6	25	9	5	—	—	1	1	32
5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	—	—	—	4	1	28	—	—	1	3	—	33

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
					Antal fylleriförseelser, där huvud-											
	Område	Invånarantal den 1 jan. 1919	Hela antalet fylleriförseelser	Därav sådana, rörande vilka berusningsmedlet uppgivits	*spritdrycker* (bränvin, konjak, punsch o. d.)	därav huvudsakligen					*vin*	därav utskänkt vin	*öl* (andra maltdrycker)	därav utskänkt öl	*spritdrycker och vin*	därav utskänkta spritdrycker
						från utminuteringsställe	å bolagsutskänkningsställe	å restaurang	genom förmedling av andra, vid privata sammankomster o. d.	genom olaglig rusdrycksförsäljning (eller på annat sätt)						
1	*Västerbottens län*	**177 049**	**66**	**49**	**32**	10	2	7	10	3	**1**	1	3	—	—	—
	därav															
2	städerna	9 864	56	39	22	7	1	7	7	—	1	1	3	—	—	—
3	landsbygden	167 185	10	10	10	3	1	—	3	3	—	—	—	—	—	—
4	*Norrbottens län*	**178 702**	**121**	**120**	**94**	24	7	—	49	14	**2**	2	—	—	**4**	3
	därav															
5	Luleå	10 283	15	15	14	1	—	—	6	7	—	—	—	—	—	—
6	övriga städer	10 824	68	68	50	13	1	—	30	6	1	1	—	—	4	3
7	landsbygden	157 595	38	37	30	10	6	—	13	1	1	1	—	—	—	—
	S:a för *fjärde* kvartalet															
8	städerna . . antal	1 682 845	8 939	8 785	4 213	736	195	519	1 363	1 400	275	154	499	390	468	239
9	städerna . . procent	—	—	100·0	48·0	8·4	2·2	5·9	15·5	16·0	3·1	1·8	5·7	4·4	5·3	2·7
10	landsbygden . antal	4 131 005	644	637	380	108	15	9	133	115	1	1	21	9	21	10
11	landsbygden . procent	—	—	100·0	59·6	16·9	2·4	1·4	20·9	18·0	0·2	0·2	3·5	1·4	3·3	2·0
	Hela riket.															
12	Fjärde kvart. 1919 antal	**5 813 850**	**9 583**	**9 422**	**4 593**	**844**	**210**	**528**	**1 496**	**1 515**	**276**	**155**	**520**	**399**	**489**	**249**
13	Tredje » » »	5 813 850	9 697	9 547	3 595	981	97	309	1 481	777	299	158	699	528	539	279
14	Andra » » »	5 813 850	9 598	9 490	3 646	1 043	96	278	1 693	541	541	806	110	89	802	424
15	Första » » »	5 813 850	5 980	5 912	1 763	428	91	209	748	287	439	266	33	31	705	413
16	Fjärde » 1918 »	5 800 847	5 765	5 695	1 155	262	51	93	532	217	904	429	32	21	602	291
17	Tredje » » »	5 800 847	5 343	5 284	1 301	335	52	187	548	179	748	308	20	14	607	324
18	Andra » » »	5 800 847	4 740	4 683	1 174	384	55	153	467	115	490	196	75	64	429	261
19	Första » » »	5 800 847	3 006	2 976	749	246	31	134	293	45	198	101	91	74	227	121
20	Fjärde kvart. 1919 procent	—	—	**100·0**	**48·8**	**9·0**	**2·2**	**5·6**	**15·9**	**16·1**	**2·9**	**1·6**	**5·5**	**4·2**	**5·2**	**2·6**
21	Tredje » » »	—	—	100·0	37·7	10·3	1·0	3·2	15·0	8·2	3·1	1·7	7·3	5·5	5·7	2·9
22	Andra » » »	—	—	100·0	38·4	11·0	1·0	2·9	17·8	5·7	5·7	3·2	1·2	0·9	8·5	4·5
23	Första » » »	—	—	100·0	29·8	7·2	1·5	3·5	12·7	4·9	7·4	4·5	0·6	0·5	11·9	7·0
24	Fjärde » 1918 »	—	—	100·0	20·3	4·6	0·9	1·6	9·4	3·8	15·9	7·5	0·5	0·4	10·6	5·1
25	Tredje » » »	—	—	100·0	24·6	6·3	1·0	3·5	10·4	3·4	14·2	5·8	0·4	0·3	11·5	6·1
26	Andra » » »	—	—	100·0	25·1	8·2	1·2	3·3	10·0	2·4	10·5	4·2	1·6	1·4	9·2	5·6
27	Första » » »	—	—	100·0	25·2	8·4	0·9	4·5	10·0	1·4	6·6	3·4	3·1	2·5	7·6	4·1
28	*Hela år 1919* . . antal	**5 813 850**	**34 858**	**34 371**	**13 597**	**3 296**	**494**	**1 319**	**5 368**	**3 120**	**1 555**	**885**	**1 362**	**1 047**	**2 595**	**1365**
29	» » *1918* . . »	**5 800 847**	**18 854**	**18 638**	**4 379**	**1 227**	**189**	**567**	**1 840**	**556**	**2 340**	**1 039**	**218**	**173**	**1 865**	**997**
30	» » *1917* . . »	**5 757 566**	**18 521**	**18 310**	**2 519**	**862**	**148**	**718**	**749**	**42**	**960**	**357**	**3 066**	**2 530**	**490**	**271**
31	» » *1919* . . procent	—	—	**100·0**	**39·5**	**9·6**	**1·4**	**3·8**	**15·6**	**9·1**	**4·5**	**2·6**	**4·0**	**3·1**	**7·4**	**4·0**
32	» » *1918* . . »	—	—	**100·0**	**23·5**	**6·6**	**1·0**	**3·0**	**9·9**	**3·0**	**12·6**	**5·6**	**1·2**	**0·9**	**10·0**	**5·4**
33	» » *1917* . . »	—	—	**100·0**	**13·8**	**4·7**	**0·8**	**3·9**	**4·1**	**0·3**	**5·2**	**1·9**	**16·7**	**13·8**	**2·7**	**1·5**

17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	
akliga berusningsmedlet utgjordes av												Antal förseelseer med känt berusningsmedel, nämligen											
												rusdrycker, som huvudsakligen erhållits								*rusdrycks-surrogat*			
					därav																		
sprit-drycker och öl	därav utskänkta spritdrycker	*sprit-drycker, vin och öl*	därav utskänkta spritdrycker	*vin och öl*	från utminuteringsställe	från både utminuteringsställe och utskänkningsställe	från utskänkningsställe	*denaturerad sprit*	därav tillsammans med rusdrycker	*tekniska preparat*	därav tillsammans med rusdrycker	från utminuteringsställe	från bolagsutskänkningsställe	från restaurang, ölstuga o. d.	från både utminuteringsställe och utskänkningsställe	genom förmedling av andra, vid privata samkväm o. d.	genom förmedling av andra samt å utskänkningsställe	genom olaglig rusdrycks-hantering	på annat (eller obekant) sätt	från försäljningsställe	genom förmedling av andra	på annat (eller obekant) sätt	
3	—	2	2	2	—	—	2	—	—	6	4	13	2	12	—	11	1	3	1	4	2	—	1
3	—	2	2	2	—	—	2	—	—	6	4	10	1	12	—	8	1	—	1	4	2	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	3	—	3	—	—	—	—	3
11	—	1	—	1	—	1	—	—	—	7	5	26	9	3	1	59	—	14	1	6	1	—	4
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	6	—	8	—	—	—	—	5
7	—	1	—	1	—	1	—	—	—	4	2	15	2	3	1	37	—	6	—	3	1	—	6
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	10	7	—	—	16	—	—	1	3	—	—	7
1831	601	440	289	342	42	36	264	684	165	33	24	851	742	1800	480	1791	760	1591	52	28	664	26	8
20·8	6·8	5·0	2·7	3·9	0·5	0·4	3·0	7·9	1·9	0·3	0·3	9·7	8·4	20·5	5·4	20·4	8·7	18·1	0·6	0·3	7·6	0·3	9
124	14	42	18	9	—	1	8	23	4	16	13	124	50	82	39	152	66	121	14	9	26	4	10
19·3	2·2	6·6	2·8	1·4	—	0·2	1·2	3·6	0·8	2·5	2·0	19·6	7·9	5·0	6·1	23·7	10·4	19·0	2·2	1·4	4·1	0·6	11
1955	**615**	**482**	**257**	**351**	**42**	**37**	**272**	**707**	**169**	**49**	**37**	**975**	**792**	**1832**	**519**	**1943**	**826**	**1712**	**66**	**37**	**690**	**30**	12
1788	488	441	215	345	57	50	238	1 806	326	35	27	1185	582	1 726	537	1917	794	933	82	60	1 730	51	13
675	168	301	135	268	35	35	198	3 049	394	98	54	1125	408	1 246	399	2078	440	615	37	100	2 941	106	14
324	135	186	122	140	20	33	87	2 283	303	89	38	502	314	1 009	192	986	261	300	26	100	2 169	53	15
171	60	159	103	251	34	69	148	2 032	374	389	164	613	1 127		287	844	204	227	22	357	1 902	162	16
216	87	155	90	281	60	77	144	1 601	456	355	167	665	1 153		225	870	212	186	17	328	1 493	140	17
485	209	231	153	267	23	80	164	1 002	344	530	241	1475	1 260		267	—	—	113	36		1 532		18
454	205	167	102	149	20	50	79	564	239	377	208	925	850		200	—	—	56	4		941		19
20·8	**6·5**	**5·1**	**2·7**	**3·7**	**0·4**	**0·4**	**2·9**	**7·5**	**1·8**	**0·5**	**0·4**	**10·3**	**8·4**	**19·5**	**5·5**	**20·6**	**8·8**	**18·2**	**0·7**	**0·4**	**7·3**	**0·3**	20
18·7	5·1	4·6	2·3	3·6	0·6	0·5	2·5	18·9	3·4	0·4	0·3	12·4	5·5	18·1	5·6	20·1	8·3	9·8	0·9	0·6	18·2	0·5	21
7·1	1·8	3·2	1·4	2·8	0·4	0·4	2·0	32·1	4·2	1·0	0·6	11·9	4·2	18·1	4·2	21·9	4·6	6·5	0·4	1·1	31·0	1·1	22
5·5	2·3	3·1	2·1	2·4	0·3	0·6	1·5	37·8	5·1	1·5	0·6	8·5	5·3	17·1	3·2	16·7	4·4	5·1	0·4	1·7	36·7	0·9	23
3·0	1·1	2·8	1·8	4·4	0·6	1·2	2·6	35·7	6·6	6·8	2·9	10·7	19·8		4·2	14·8	3·6	4·0	0·4	6·3	38·4	2·8	24
4·1	1·6	2·9	1·7	5·3	1·1	1·5	2·7	30 3	8·6	6·7	3·2	12·6	21·8		4·2	16·5	4·0	3·5	0·3	6·1	28·3	2·7	25
10·3	4·5	4·9	3·3	5·7	0·5	1·7	3·5	21·4	7·3	11·3	5·1	31·5	26·9		5·7	—	—	2·4	0·8		32·7		26
15·3	6·9	5·6	3·4	5·0	0·7	1·7	2·6	18·9	8·0	12·7	6·8	31·1	28·6		6·7	—	—	1·8	0·2		31·6		27
4742	**1401**	**1 410**	**729**	**1 104**	**154**	**155**	**795**	**7 795**	**1 192**	**271**	**156**	**3787**	**2041**	**5813**	**1647**	**6924**	**2321**	**3560**	**211**	**297**	**7 530**	**240**	28
1326	**561**	**712**	**448**	**948**	**137**	**276**	**535**	**5 199**	**1 413**	**1 651**	**775**	**5808**	**4 390**		**929**	—	—	**582**	**79**		**6 850**		29
5259	**2 864**	**1 248**	**873**	**2 464**	**455**	**1 111**	**898**	**1 238**	**743**	**1 066**	**772**	**4196**	**8 650**		**2809**	—	—	**16**	**335**		**2 304**		30
13·8	4·1	4·1	2·1	3·2	0·4	0·5	2·3	22·7	3·5	0·8	0·5	11·0	5·9	16·9	4·8	20·1	6·8	10·4	0·6	0·9	21·9	0·7	31
7·1	3·0	3·8	2·4	5·1	0·7	1·5	2·9	27·9	7·6	8·8	4·2	31·2	23·6		5·0	—	—	3·1	0·4		36·7		32
28·7	15·6	6·8	4·8	13·5	2·5	6·1	4·9	6·8	4·1	5·8	4·2	22·9	47·3		15·3	—	—	0·1	1·8		12·6		33

Meddelanden från socialattachéerna.

England.

7. Reformer rörande socialförsäkringen.

1. **Pensionsförsäkringen.** Ett beslut av ganska betydande finansiell räckvidd fattades av parlamentet strax före jul i fråga om *ålderdomspensioneringen*. Sedan i frågan avgivits ett kommittébetänkande, för vilket redogjorts i föregående rapport (sid. 49), framlade regeringen en proposition, som i väsentliga punkter stödde sig på kommitténs förslag och som av parlamentet bifölls i största hast och med åsidosättande av de vanliga reglerna för dylika frågors behandling.

I enlighet med kommitténs förslag höjdes veckopensionen från 7 ½ sh. till 10 sh. (maximum). Däremot följde regeringen och parlamentet icke kommittémajoritetens yrkande, att inkomstgränsen för pensions erhållande skulle slopas och sålunda en i verklig mening allmän ålderdomspensionering införas. Likväl höjdes förut gällande inkomstgräns från 31 £ 10 sh. till 49 £ 17 ½ sh. och bestämdes veckopensionen i relation till årsinkomsten till följande belopp:

Årsinkomst	Veckopension Shillings
Högst 26 £ 5 sh.	10
26 £ 5 sh.—31 £ 10 sh.	8
31 £ 10 sh.—36 £ 15 sh.	6
36 £ 15 sh.—42 £	4
42 £—47 £ 5 sh.	2
47 £ 5 sh.—49 £ 17 ½ sh.	1
Över 49 £ 17 ½ sh.	0

I avseende å beräkningsgrunden för inkomst av kapital följdes ett yrkande av kommitténs minoritet, att inkomsten skulle beräknas efter en progressiv skala enligt följande schema:

Kapitalbelopp	Beräknad inkomstprocent
Högst 25 £	0
25—400 £	5
Över 400 £	10

Samma minoritets förslag, att tillfällig sjukhjälp från sjukkassa, fackförening eller enligt 1911 års sjukförsäkringslag skulle lämnas ur betraktande vid inkomstens beräkning, bifölls jämväl. Likaså bestämdes, att värdet av möbler och personliga tillhörigheter ej skulle medtagas i beräkningen.

Erinras må, att med dessa bestämmelser minoriteten i kommittén ansett, att invändningarna mot inkomstgränsens bibehållande praktiskt taget förlora all betydelse.

I fråga om pensionsåldern följdes kommittémajoritetens förslag att bibehålla denna vid 70 år. Erinras må, att 1911 års lag om sjuk- och invaliditetsförsäkring omfattar åldringarna upp till 70 år och skulle behöva omarbetas i grund, om pensionsåldern sänktes.

I överensstämmelse med kommitténs yrkande bestämdes, att fattigunderstöd i hemmet skall bortfalla såsom diskvalifikationsgrund för pensions erhållande. Erinras må, att denna utväg förordats av kommittén såsom en provisorisk anordning i avvaktan på en definitiv lösning av frågan om understöd i hemmen. Jämväl följdes kommitténs förslag, att för personer, som äro tillfälligt intagna på fattigvårdsinstitution, fortsatt pension må utgå under högst 3 månader efter intagandet.

Bland övriga ändringar i gällande pensionslag må nämnas, att tidigare stadgandon om pensionsrättens förlust under viss tid efter uttjänt fängelsestraff samt under viss tid efter ådömt straff för förseelser mot lagstiftningen om alkoholister, bortfallit. Likaså har den svårtillämpliga bestämmelsen om pensionsrättens förlust för personer, som visat »stadigvarande försumlighet att efter förmåga, lägenhet och behov» genom arbete bidraga till sitt och de sinas uppehälle, upphävts.

I fråga om brittiskt medborgarskap och vistelse i De förenade konungarikena gälla följande nya bestämmelser:

För att kunna erhålla pension fordras att inför pensionsmyndigheterna visa sig hava varit brittisk undersåte i minst 10 år.

Likaså är det ett villkor för pensionsrätt, i fråga om *infödda* brittiska undersåtar, att efter uppnåendet av 50 års ålder hava varit bosatt i De förenade konungarikena under en sammanlagd tid av minst *12 år*, i fråga om *icke infödda* brittiska undersåtar, att hava varit bosatt i De förenade konungarikena under en sammanlagd tid av *20 år*.

Även undantagsbestämmelserna för hustrur till utlänningar hava undergått vissa förändringar, såsom framgår av bifogade nya lag, jämförd med den av år 1911.

Det meddelades under parlamentsbehandlingen, att genom inkomstgränsens höjning 220 000 nya pensionärer tillkomma samt att enligt de nya bestämmelserna pensioneringen drager en årlig totalkostnad av 28 milj. £ gentemot tidigare 17 892 000 £.

2. **Sjuk- och invaliditetsförsäkringen.** Enligt en lag, som trädde i kraft den 30 juni 1919, men tidigare icke omnämnts i undertecknads rapporter, har *inkomstgränsen för obligatorisk sjuk- och invaliditetsförsäkring* enligt 1911 års lag *beträffande andra anställda än kroppsarbetare* höjts från 160 £ om året till 250 £ (för kroppsarbetare gäller icke någon inkomstgräns). Dock kan under vissa villkor befrielse från att omfattas av försäkringen medgivas vid inkomst överstigande 160 £ om året, medan arbetsgivaren alltid är bidragsskyldig för anställda icke-kroppsarbetare upp till 250 £ årsinkomst.

Enligt i pressen synligt meddelande från hälsovårdsministeriet, som angives vara officiellt, skall regeringen nu hava fattat beslut om *höjda premier och understöd enligt 1911 års lag om sjuk- och invaliditetsförsäkring*.[1] Veckopremien skall höjas med 3 d. för såväl män som kvinnor, varav 2 d. skola falla på arbetsgivaren och 1 d. på försäkringstagaren. Den vanliga kontanta sjukhjälpen skall ökas till 15 sh. i veckan för män och 12 sh. för kvinnor. Invaliditetsräntan skall utgöra 7 1/2 sh. i veckan för såväl män som kvinnor och moderskapsunderstödet ökas från 30 sh. till 2 £.

I försäkringens förmåner skall icke längre ingå sanatorievård, i det att vård av tuberkulösa å anstalt, såväl vad gäller försäkrade som oförsäkrade, numera anses falla inom lokalmyndigheternas uppgifter. Staten skall tillsätta läkare att fungera såsom skiljedomare och till kostnaderna härför bidraga sjukkassorna med ett mindre belopp i varje särskilt fall. Med de höjda premierna och det nya tillskottet från statskassan blir det ock möjligt att bestrida, förutom det höjda kontanta understödet, jämväl de ökade kostnaderna för läkarvård.

[1] Soc. Medd., årg. 1912, sid. 304.

Det sagda gäller försäkringen i England, Wales och Skottland. För Irlands del skola i en del fall föreslås särskilda bestämmelser, bl. a. bibehållandet av sanatorievård bland försäkringens förmåner. Understödsbeloppen skola bliva desamma som i Storbrittannien, men veckopremien höjes endast med 2 1/2 d., varav 1 1/2 d. faller på arbetsgivaren och 1 d. på försäkringstagaren.

3. **Olycksfallsförsäkringen.** Mot slutet av höstsessionen antog parlamentet en lag, varigenom det *tillägg till arbetares olycksfallsersättning*, som medgivits genom en lag av år 1917, höjdes från en fjärdedel av veckolönen till tre fjärdedelar.

4. **Arbetslöshetsförsäkringen.** Ett förslag till allmän *arbetslöshetsförsäkring* framlades i parlamentet den 23 december 1919. Understödsbeloppet skall enligt förslaget höjas till 15 sh. i veckan för män och 12 sh. för kvinnor. Enligt 1911 års lag utgjorde understödsbeloppet ursprungligen 7 sh. i veckan,[1] men höjdes nyligen till 11 sh. enligt en tilläggslag, som promulgerades samma dag det nya lagförslaget framlades. För vuxna manliga arbetares försäkring föreslås att erläggas av arbetaren och arbetsgivaren vardera 3 d. i veckoavgift (tidigare 2 1/2 d.). För vuxna kvinnor skall motsvarande avgift utgöra 2 1/2 d. För minderåriga mellan 16 och 19 års ålder stadgas lägre understödsbelopp resp. avgifter. Staten skall som förut bidraga med en tredjedel av arbetarens och arbetsgivarens sammanlagda tillskott.

Jordbruksarbetare och i huslig tjänst anställda äro såsom tidigare uppgivits uttryckligen undantagna från lagens tillämpning. Jämväl skall det medgivas yrken, som själva inrättat en rationell arbetslöshetsförsäkring med minst lika stora förmåner för de försäkrade som lagförslaget erbjuder, att ställa sig utanför den statliga försäkringen.

Arbetsministern skall dessutom äga rätt att, vare sig av eget initiativ eller på framställning från vederbörande, utfärda särskilda bestämmelser om arbetslöshetsförsäkring inom en viss industri. I dylikt fall skall staten bidraga till administrationskostnaderna för försäkringen med ett tillskott, motsvarande en tiondel av det belopp, som arbetare och arbetsgivare skulle hava haft att erlägga enligt lagens allmänna stadganden.

Det beräknas, att icke mindre än 11 425 000 arbetare skulle komma att omfattas av den föreslagna arbetslöshetsförsäkringen, varav mellan 1 500 000 och 4 000 000 anses kunna innefattas under de särskilda bestämmelserna. Kostnaden för staten beräknas till 3 à 4 milj. £ om året gentemot 1 250 000 £ enligt nu gällande, begränsade försäkring.

Under tiden till förslagets behandling i parlamentet ämnar arbetsministern konferera därom med berörda organisationer å ömse sidor, varvid motstånd mot förslaget torde vara att vänta från en del större arbetarorganisationer. Påpekas må, att tidigt under kriget försök gjordes att utsträcka arbetslöshetsförsäkringen till åtskilliga industrier, men att detta i flertalet fall strandade på fackföreningarnas motstånd. Framför allt väntas motstånd från bomullsindustrien, där de till följd av krigstidens ransonering tillfälligt arbetslösa understöddes av en fond, vartill bidrag lämnades av de företag, som kunde uppehålla sin produktion. Denna understödsverksamhet handhades utav den av arbetsgivare och arbetare sammansatta Cotton Control Board, som dock numera upphört att existera.

London den 24 januari 1920.

Erik Sjöstrand.

8. Industriråd (Whitley-Councils.)

I en i Sociala Meddelanden (årg. 1919, sid. 792) förut införd redogörelse har lämnats en översikt av den s. k. Whitley-kommitténs program för organiserat samar-

[1] Soc. Medd., årg. 1912, sid. 307.

bete mellan arbetsgivare och arbetare inom olika näringsområden genom upprättande av industriråd (Joint Industrial Councils) med därtill hörande underorganisationer, distriktsråd (District Councils) och fabriksnämnder (Work Committees). Till komplettering av förutnämnda redogörelse meddelas i det följande dels en närmare framställning av fabriksnämndernas organisations- och arbetsformer, dels en översikt av de här ifrågavarande institutionernas allmänna utveckling och arbetsresultat under senare delen av år 1919.

Fabriksnämndernas sammansättning, arbetsformer och arbetsuppgifter. Syftet med nämnderna angives vara, att arbetarna genom deltagande däri skola bibringas ett större intresse och en djupare känsla av eget ansvar för de villkor, under vilka deras arbete bedrives. Nämnden tillkommer det vidare att tillse, att de gemensamma överenskommelser, som träffats i industri- och distriktsråd, vinna tillämpning på de enskilda arbetsplatserna, ävensom att i allmänhet, såvitt möjligt, undanröja anledningar till friktion och missförstånd.

Nämnden sammansättes av representanter för arbetarna å platsen samt driftsledningen.

Antalet *arbetarrepresentanter* förutsättes växla alltefter företagets storlek och mängden av tillverkningsgrenar. I det övervägande flertalet fall anses ett antal av 5 till 12 arbetarrepresentanter vara tillfyllest.

Liksom industri- och distriktsråden äro sammansatta uteslutande av representanter för vederbörande organisationer å ömse sidor, anses det för upprätthållandet av en intim samverkan med nämnderna vara lämpligast, att de sistnämnda i regel grunda sig på representation av vederbörande arbetarorganisationer på platsen. I fråga om sådana företag, där arbetarsidan företer en mindre stark organisation eller där för fullgörandet av nämndens uppgifter det anses nödvändigt att söka kontakt med de oorganiserade, kan dock tänkas att undantag göres från nyssnämnda regel. Därvid måste dock iakttagas, att de organiserades representanter, vare sig dessa utgöras av s. k. shop-stewards eller andra fackföreningsfunktionärer, tagas till råds i fråga om överenskommelser berörande ett distrikt eller hela landet. Och i varje fall bör vederbörande industriråd lämnas tillfälle att yttra sig rörande lämpligheten av att avvika från principen om den lokala fackliga organisationens representationsrätt.

I regel bör vid valet av arbetarrepresentanter tillses, att de företräda de olika avdelningarna av industriföretaget, med hänsyn även tagen till förekomsten av skilda yrkeskategorier. Skulle på grund härav antalet representanter i nämnden bliva oproportionerligt stort, förordas såsom lämplig utväg att låta arbetarsidan utses av och inom en korporation, tillkommen genom val inom de olika avdelningarna av industrianläggningen.

Vid handläggning av frågor, som direkt beröra endast en viss avdelning eller yrkeskategori, kan det vara lämpligt, att nämndens uppgifter delegeras till en subkommitté, bestående uteslutande av representanter för den berörda gruppen. Exempel erbjuder frågan om ackordslöner för en del av arbetarna vid ett företag, där det eljest arbetas mot tidlön. Tillsättandet av subkommittéer kan även vara att förorda vid industriföretag, som sysselsätta ett mycket stort antal arbetare. Därvid kan det i vissa fall vara lämpligt, att särskilda subkommittéer tillsättas för olika avdelningar av företaget eller för speciella ändamål, såsom exempelvis arbetarskyddskommittéer eller »välfärdskommittéer». Även där subkommittéer icke finnas tillsatta, kan ändamålet med dem tillgodoses genom rådplägning mellan driftsledningen och arbetarsidans sekreterare i nämnden, biträdd av representanter för den grupp, frågan gäller.

Inom mycket stora anläggningar kan det tänkas, att särskilda kommittéer för olika avdelningar utses genom direkta val i och för handläggning av alla frågor, som endast beröra de enskilda avdelningarna, medan frågor av gemensamt intresse för hela företaget hänskjutas till en nämnd, bestående av representanter för sagda kommittéer

Vid sammansättningen av de sistnämnda bör tillses, att de skilda yrkeskategorierna inom avdelningen bliva vederbörligen företrädda.

Arbetarnas representanter i nämnden böra utses för viss tid, sex eller högst tolv månader, samt kunna återväljas. Valet bör förrättas genom sluten omröstning eller på annat sätt vid möten anordnade inom de olika avdelningarna eller vid sammanträden med olika yrkesgrupper. Å arbetarsidan bör utses en ordförande och en sekreterare.

Då ledamot avgår på grund av att han lämnar sin anställning vid företaget eller av annan anledning, bör inom vederbörande avdelning eller grupp i vanlig ordning förrättas val av efterträdare för återstående del av valperioden.

Vad *arbetsgivarsidans representanter* beträffar, bör ovillkorligen driftsledningen vara företrädd med ett antal, som i vanliga fall lämpligen kan växla mellan 2 och 4.

Att utse lika stort antal representanter som på arbetarsidan skulle i de flesta fall vålla olägenheter och erfordras heller icke, då det förutsättes att alla beslut fattas genom ömsesidig överenskommelse.

Bland ledamöterna å arbetsgivarsidan böra finnas sådana personer som verkställande direktören (managing director), disponenten (works manager) samt, i förekommande fall, den för arbetarskydds- och välfärdsanordningarna ansvarige högste funktionären (labour or welfare superintendent).

Vad i övrigt nämndens sammansättning beträffar, må påpekas, att gemensam ordförande och vice ordförande bör utses samt att vardera sidan bör tillsätta sin egen sekreterare.

Vidare bör vardera sidan hava rätt att adjungera representant för en viss avdelning eller grupp vid behandling av frågor berörande avdelningen eller gruppen.

Distriktsfunktionär hos i nämnden representerad facklig organisation bör hava rätt att i rådgivande egenskap deltaga i nämndens sammanträden.

I fråga om nämndens verksamhetsformer har det befunnits lämpligt, att följande iakttages:

1. Sammanträden hållas regelbundet varannan eller var fjärde vecka under arbetstiden.
2. Extra sammanträde hålles efter kallelse några timmar i förväg på därom framställd begäran från någondera sidan genom dess sekreterare.
3. Uppgift å förekommande ärenden skall av sekreterarna delgivas varje ledamot inom viss tid före sammanträdet, utom i händelse av extra sammanträde.
4. Andra ärenden än de å föredragningslistan upptagna må icke förekomma vid sammanträdet, med mindre bägge sidor därom enas.
5. Då en enskild arbetare önskar hänskjuta någon fråga till nämnden, skall han i första hand vända sig till sin avdelnings eller grupps representant i nämnden, som skall söka åstadkomma uppgörelse, därest frågan gäller framställt klagomål. Misslyckas försöket, skall nämnda ledamot överlämna ärendet till arbetarsidans sekreterare, som likaledes skall söka få uppgörelse till stånd. Först om även detta försök misslyckas, upptages frågan i nämnden.
6. Under fullgörandet av sitt uppdrag skall arbetarsidans sekreterare hava fritt tillträde till samtliga avdelningar av företaget, liksom nämndens ledamöter skola hava tillträde till den avdelning, där sekreteraren arbetar.
7. Tillfälle skall beredas arbetarsidans representanter att hålla sammanträden inom arbetslokalerna, i vanliga fall efter arbetstidens slut eller under måltidsrasterna.
8. Arbetarsidans representanter skola erhålla vanlig lön för den tid, de deltaga i sammanträdena.
9. Protokoll skall vid sammanträdena föras av vardera sidans sekreterare.
10. Exemplar av protokollet skola inom 7 dagar efter sammanträdet tillställas sekreterarna i vederbörande distriktsråd.
11. Alla beslut skola fattas genom ömsesidig överenskommelse.
12. Ernås icke överenskommelse i någon fråga, skola vederbörande fackföreningsfunktionärer träda i förhandling med företagets ledning eller, om så anses önskligt,

med vederbörande funktionärer i arbetsgivarsidans organisation. Först därefter må tvisten av endera parten hänskjutas till distriktsrådet.

13. Nämnden må icke träffa avgörande, som strider mot industri- resp. distriktsråds maktbefogenhet eller mot deras beslut eller ock mot överenskommelse mellan vederbörande fackliga organisationer. Jämväl kan varje nämndens beslut sättas ur kraft av industri- eller distriktsrådet eller genom överenskommelse mellan fackorganisationerna.

Vad slutligen beträffar nämndens verksamhetsområde må meddelas efterföljande förteckning över förekommande förhandlingsämnen. Denna förteckning kan icke göra anspråk på att vara uttömmande, emedan snart sagt varje industri har att uppvisa säregna spörsmål, exempelvis om ersättning för verktyg, tillägg för arbete utomhus eller på annan ort, tillägg för bristfälligt material o. s. v. Inom väl organiserade industrier torde dock dylika spörsmål i många fall hava gjorts till föremål för en enhetlig reglering distriktsvis eller inom hela landet och nämndens befattning därmed inskränker sig till att träffa avgöranden i fråga om tillämpningen. Någon befogenhet att träffa överenskommelse i strid mot beslut, som fattats av vare sig industri- resp. distriktsråd eller vederbörande fackliga organisationer, äger nämnden, såsom förut uppgivits, icke, och såväl nämnda överordnade instanser som de fackliga organen står det fritt att upphäva nämndens beslut.

I en av arbetsministeriet utgiven publikation[1] meddelas en förteckning upptagande följande ämnen för nämndernas förhandlingar:

1. Utfärdande av arbetsreglementen.
2. Arbetstidens förläggning, avbrott i arbetet, anteckning om arbetad tid m. m.
3. Tid och sätt för lönens utbetalning, redogörelse för olika lönemetoder, fastställandet av ackordslöner på grundval av överenskommelse distriktsvis eller för hela landet, uppgifter å intjänt ackord, avdrag m. m.
4. Behandling av klagomål.
5. Frågan om ledighetsdagar.
6. Förplägnads-, hälsovårds- och dylika frågor (tillhandahållande av måltider och dricksvatten, toalettanordningar, rum för kläders förvaring, ventilation, uppvärmning och rengöring; olycksfall, skyddsanordningar, första hjälp, ambulans m. m.).
7. Disciplinära o. dyl. frågor (skolkning, översitteri, arbetstidens iakttagande, bekantgörande av arbetsregler, tillsyn över anslagstavlor m. m.).
8. Villkor för nya arbetares anställande.
9. Utbildning av lärlingar och yngre arbetare.
10. Upprättande av bibliotek för tekniska frågor samt föreläsningar i tekniska och sociala ämnen, berörande industrien.
11. Förslag till förbättrade arbetsmetoder och arbetsanordningar samt prövning av dylika förslag.
12. Undersökning av orsaker till bristande arbetseffektivitet eller eljest till störningar i arbetet.
13. Insamlingar (för klubbar, välgörande ändamål m. m.).
14. Förströelser och sport.
15. Anordningar för att underlätta arbetet för arbetarsidans representanter i nämnden.

Påpekas må till sist att institutioner liknande nämnderna funnits sedan lång tid tillbaka och att Whitley-kommitténs förslag i denna del endast innebär en utveckling av en gammal tanke.

Industrirådens nuvarande omfattning och några resultat av deras verksamhet. Enligt senast tillgängliga uppgifter (från december 1919) hade upprättats 51 industriråd. Bland dessa funnos tre, i vilka staten var representerad såsom arbetsgivare,

[1] Industrial Councils (Industrial Reports N:r 4).

nämligen industriråden för den civila statsförvaltningen samt för marinens och byggnadsstyrelsens industriella verk och anläggningar. Fyra andra industriråd representerade olika slags allmännyttiga företag, nämligen elektricitetsverk, gasverk, spårvägar och vattenledningsverk, och i samtliga dessa råd voro såväl kommuner som enskilda bolag företrädda. Ännu ett industriråd fanns inrättat för andra kommunala företag än affärsdrivande verk och ett nytt var under upprättande för den kommunala förvaltningens personal. Dessutom hade bildats 24 förberedande kommittéer för upprättande av industriråd, och hela antalet anställda, som beröres av redan existerande eller planerade industriråd, beräknas till $3^1/_2$ miljoner.

Även utomlands följes institutionens utveckling i England med det allra största intresse och en av kanadensiska regeringen på hösten 1919 sammankallad industrikonferens uttalade sig enhälligt för införandet av industriråd såsom ett medel att förbättra förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare samt förordade upprättandet av en avdelning inom arbetsministeriet med uppgift att införskaffa upplysningar om och biträda vid bildandet av industriråd.

I fråga om resultatet av industrirådens hittillsvarande verksamhet må här endast några belysande exempel anföras.

Ett mycket stort intresse anknyter sig särskilt till de betydelsefulla *organisatoriska förslag*, som framgått ur en undersökning, till vilken industrirådet i byggnadsindustrien tagit initiativet. Innehållet av dessa förslag är i korthet följande: För att reglera efterfrågan å byggnadsarbete förordas att över hela landet nämnder upprättas. Dessa skola uteslutande sammansättas av yrkesmän, men tillika skall upprätthållas intim samverkan med regerings- och kommunala myndigheter. Nämnderna skola vidare hava till uppgift att motverka tillfällig arbetslöshet i facket genom att lösa frågan om arbetsanställning under för yrket ogynnsamma årstider. Det ifrågasättes, att industrirådet skulle göra framställningar till representanter för andra industrier och offentliga myndigheter i syfte att utröna möjligheten av att utbyta arbetskraft under vissa säsonger. Även förordas att industrien träffar anstalter för att underhålla yrkesmän och deras familjer under varje period av oförvållad arbetslöshet. Vidare föreslås en veckas uppsägningstid för byggnadsarbetare samt att nyss omförmälda nämnder skola underrättas om skedda uppsägningar liksom om uppkomna lediga platser. Intressanta förslag framställas även rörande löner för förvaltningspersonal, kapitalplacering inom industrien samt grundlinjer för kostnadsberäkningar. Förslagen skola ytterligare utarbetas för att sedermera upptagas till slutlig prövning av industrirådet.

Av rådet tillsatta kommittéer hava jämväl fört förhandlingar med vederbörande statsmyndigheter om anskaffande av arbetskraft för regeringens stora husbyggnadsplan m. m. samt verkställt statistiska undersökningar angående tillgång och efterfrågan å arbete i branschen.

Inom lervaruindustrien hava omfattande *ekonomisk-statistiska undersökningar* verkställts eller äro under utförande. Sålunda har undersökts frågan om lämpliga torkugnar, varom redogörelse föreligger. Uppgifter hava vidare införskaffats rörande genomsnittlig inkomst av ackordsarbete i industrien och i samband härmed utredes frågan om ackordsarbetarnas faktiska arbetstid, varom tidigare uppgifter icke funnits att tillgå. Dessutom låter industrirådet undersöka frågan om förhållandet mellan arbetslön och produktionskostnader samt insamlar uppgifter om omsättning och vinst.

Inom metalltrådstillverkningen har industrirådet beslutat att genom auktoriserade revisorer låta verkställa en statistisk undersökning rörande utbetalda arbetslöner, driftskapital, försäkringsavgifter och skatter, utdelningar, avsättningar till reserv- och avskrivningsfonder, produktionens storlek, antal anställda inom industrien, kostnader för bränsle och transport m. m.

Förberedelser till liknande statistiska undersökningar hava även vidtagits av andra industriråd, exempelvis inom sågverksindustrien.

Vid marinens verkstäder och inom ylleindustrien hava vederbörande industriråd behandlat frågan om *rationella åtgärder till förekommande av arbetslöshet.*

Flera industriråd hava med framgång uppträtt såsom medlare i arbetstvister, medan i andra fall gjorda medlingsförsök från rådets sida misslyckats och strejk utbrutit, såsom i bageri- och möbelindustrierna. Industriråden för kemiska, ylle- och mattindustrierna samt för vägtrafik hava tillsatt *skiljedomstolar i arbetstvister*, och inom kvarnindustrien har rådet beslutat, att alla lokala tvister skola hänskjutas till detsamma i och för medling. Inom möbelindustrien har en av rådet tillsatt förlikningsnämnd varit verksam, och en dylik har även föreslagits inom tillverkningen av musikinstrument.

Tilläggas må, att råden ofta handlagt tvistefrågor, som i brist på överenskommelse sedermera hänskjutits till den enligt 1918 års provisoriska lag om lönernas stabilisering upprättade skiljedomstolen.

Ett mycket framträdande rum på rådens arbetsprogram hava givetvis *frågor om arbetslön och arbetstid* intagit. De flesta industriråd hava haft att handlägga frågor om förhöjda löner och krigstidstillägg samt om arbetstidens minskning, i regel till 48 eller 47 timmar i veckan. Ofta hava frågorna om lön och arbetstid förekommit i förening, i det att arbetstidens reduktion förbundits med garanti för förut utgående löneinkomster. Inom ylleindustrien har träffats överenskommelse om en glidande löneskala på basis av levnadskostnadernas stegring.

Påpekas må, att industriråden i några fall fastställt för hela landet gemensamma minimisatser, i andra fall åter olika lönesatser för skilda orter eller grupper av dylika.

Till här ifrågavarande kategori höra också frågor om övertid och övertidsbetalning, ledighetsdagar och lön för sådana, lärlingslöner m. m. I några fall hava råden fastställt ackordspriser, avsedda att vara normgivande för ackordsbetalningen över hela landet.

Åtskilliga råd hava ägnat uppmärksamhet åt *frågan om krigsinvaliders återanställande i industrien*. Beslut hava sålunda fattats om att verkställa undersökningar om antalet anställda invalider, att öva påtryckning på arbetsgivare att anställa invalider intill viss minimiprocent av hela arbetsstyrkan, varvid staten förutsättes skola bidraga till kostnaden för invalidernas utbildning o. s. v.

En del råd hava varit sysselsatta med att utarbeta *lärlingsregulativ* samt att i samverkan med undervisningsmyndigheterna ävensom med arbetsministeriets avdelningar för yrkesundervisning och minderårigas anställande träffa anstalter för *den lägre tekniska undervisningens ordnande.*

I intim samverkan med inrikesministeriet hava åtskilliga råd behandlat frågor rörande *välfärds- och arbetarskyddsanordningar.*

I några fall har träffats anstalter för att förbättra och stärka *organisationsväsendet* å ömse sidor. Exempelvis har industrirådet för elektriska installationer beslutat uppställa såsom ett mål att få oorganiserade arbetsgivare och arbetare i yrket att försvinna.

Många industriråd hava ägnat särskild uppmärksamhet åt frågan om *företagens affärsmässiga skötsel och avsättningen av industriens produkter.* Sålunda hava förhandlingar förts med handelsministeriet rörande importrestriktioner och utländsk konkurrens samt med trafikministeriet om förbättrade transportmöjligheter; frågan om marknadsprisernas förhållande till produktionskostnaderna har upptagits till behandling o. s. v. Industrirådet i tändsticksindustrien har på anmodan av handelsministeriet verkställt undersökning av industriens läge i andra länder och har gjort framställning om åtgärder för vissa länders anslutning till Bernkonventionen rörande användningen av vit fosfor.

Slutligen är att nämna, att så gott som alla industriråd varit sysselsatta med att upprätta distriktsråd och nämnder för enskilda företag.

Allmänna anmärkningar rörande industrirådens fortsatta utveckling. Uti ett meddelande från arbetsministeriets avdelning för ärenden rörande industriråd från no-

vember 1919 framhålles, att institutionens fortsatta utveckling och framgång är ovillkorligen beroende av, att råden anlägga en tillräckligt omfattande synpunkt å sina uppgifter. Om industriråden skola kunna bidraga till lösningen av de viktiga rekonstruktionsproblem, som nu framställa sig inom den engelska industrien, erfordras att de icke begränsa sig till att åstadkomma fredlig uppgörelse i frågor om arbetslön och arbetstid, utan att de gripa sig an med uppgiften att i största möjliga utsträckning få till stånd samverkan mellan arbetsgivare och arbetare i och för industriens vidare utveckling och arbetsförhållandenas förbättring. Såsom särskilt angeläget framhålles, att råden upptaga till behandling frågorna om åtgärder för reglering av produktion och arbetares anställande, om förbättring i de sanitära förhållandena inom vederbörande industri, om insamling av statistik och övriga upplysningar i frågor berörande industrien, om främjandet av studiet utav tillverknings- och arbetsmetoder samt av vetenskapliga forskningar avseende att förbättra produktionen samt om undersökningar i speciella produktionsproblem, däri inbegripet jämförande studium av industriell organisation och metod i England och andra länder.

I nyssnämnda meddelande från arbetsministeriet framhålles jämväl, att en nödvändig förutsättning för ett tillfredsställande resultat av industrirådens verksamhet är, att distriktsråd och nämnder för enskilda företag komma till stånd. Detta erfordras icke allenast för att råden skola kunna upprätthålla kontakt med industrien uti landet, utan även för att hos arbetarnas massa väcka ett verkligt intresse för institutionen. Uti arbetsministeriet har man städse haft tillfälle göra den iakttagelsen, att den vanlige arbetaren snarare intresserar sig för det sätt, varpå arbetet bedrives i distriktsråd och nämnder, än för de centrala råden. Rekonstruktionsarbetet inom industrien är i väsentlig mån beroende på att en anda av förtroendefull samverkan skapas uti distrikten och på de enskilda arbetsplatserna, och det är på de enskilda nämnderna som den måhända viktigaste uppgiften vilar, nämligen att uppfostra arbetsgivare och arbetare till att förstå varandras synpunkter och till att samverka för lösningen av föreliggande problem.

Av stor betydelse för att bereda marken för Whitley-institutionens utveckling har det givetvis varit, att fackföreningarnas kongress i princip uttalat sig för institutionen, som därmed gjorts till en del av den största arbetarsammanslutningens program. I Whitley-schemat ingår, såsom förut nämnts, att befrämja organisationssträvandena å ömse sidor, och det må påpekas, att den snabba tillväxten på sista tiden av sammanslutningar bland bank- och försäkringstjänstemän m. fl. dylika grupper direkt påverkats av Whitley-kommitténs förslag och de gynnsamma erfarenheterna av industrirådens verksamhet.

Frågan om industrirådens rättsställning berördes vid en debatt i överhuset den 3 december 1919, då det från en ledamot ifrågasattes, om icke råden kunde bilda utgångspunkten för en laglig reglering av organisationsväsendet. Från regeringshåll gjordes emellertid gällande, att bland industriråden i allmänhet icke framträtt någon önskan att ernå offentlig rättsställning med befogenhet att träffa lagligt bindande beslut samt att lämpligast vore, att institutionen tills vidare finge fortsätta att utveckla sig på frivillighetens grund.

London den 31 januari 1920

Erik Sjöstrand.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling hava under tiden 20 februari—17 mars 1920 publicerats följande författningar rörande sociala frågor.

N:r		Daterad
44.	Lag om fortsatt tillämpning av lagen den 26 april 1918 (n:r 205) om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden	27 febr.
45.	K. förordn. ang. fortsatt tillämpning av förordn. den 26 april 1918 (n:r 206) med närmare bestämmelser för verkställighet av lagen den 26 april 1918 (n:r 205, se ovan).	27 febr.
46.	Lag om fortsatt tillämpning av lagen den 30 april 1918 (n:r 207) om fastställande av högsta pris å vissa varor under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden	27 febr.
47.	Lag om fortsatt tillämpning av lagen den 19 juni 1917 (n:r 338) med vissa bestämmelser mot oskäliga pris under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden	27 febr
48.	K. kung. om fortsatt tillämpning av 2—12 §§ i lagen den 19 juni 1917 (n:r 338, se ovan)	27 febr.
58.	K. kung. ang. fortsatt giltighet av vissa författningar och förordnanden, som meddelats med avseende å utomordentliga, av krig föranledda förhållanden	27 febr.
59.	K. kung. ang. fortsatt giltighet av förordningen den 30 jan. 1920 (n:r 17) ang. maximipris å socker, ävensom av vissa med stöd av maximiprislag meddelade förordnanden	27 febr.
60.	K. kung. ang. upphävande av förordn. den 12 maj 1917 (n:r 197) ang. förbud mot användning av naturligt smör till annat ändamål än människoföda och den 15 febr. 1918 (n:r 62) ang. förbud mot användning av frön av kålrötter, raps eller rovor för pressning av olja m. m.	27 febr.
68.	K. förordn. om särskilda avdrag vid 1920 års taxering till bevillning för inkomst	27 febr.
72.	K. förordn. om ändring i förordn. den 30 mars 1900 (n:r 17) angående förbud mot försäljning inom riket av tändsticker, i vilkas tändmassa vanlig (vit eller gul) fosfor ingår	27 febr.

Kortare meddelanden.

— Sociala förhållanden i allmänhet. —

Socialiseringslagstiftningen i Tyskland. Den 13 mars 1919, alltså samtidigt med genomförandet av den i ett föregående häfte (sid. 41) omnämnda socialiseringslagen i Österrike, antogs av tyska nationalförsamlingen en motsvarande lag, av lydelse som följer:

§ 1. Varje tysk har, utan kränkning av sin personliga frihet, den sedliga plikten att så bruka sina andliga och kroppsliga krafter som för det allmännas väl fordras.

Arbetskraften såsom den högsta produktiva förmögenheten står under rikets särskilda beskydd. Varje tysk bör erhålla möjlighet att förtjäna sitt uppehälle genom produktivt arbete. Därest tillfälle till arbete icke kan beredas honom, bör det sörjas för hans nödtorftiga underhåll. Närmare bestämmelser härom komma att utfärdas genom särskilda rikslagar.

§ 2. Staten har befogenhet att på lagstiftningens väg mot skäligt skadestånd:

1) överföra till samhällsdrift för socialisering lämpade ekonomiska företag, särskilt sådana, som äro avsedda för tillgodogörande av naturrikedomar och till utnyttjande av naturkrafter;

2) i trängande fall reglera produktionen och fördelningen av för folkhushållningen erforderliga produkter.

Närmare föreskrifter om skadestånd skola fastställas i särskilda rikslagar, som framdeles komma att utfärdas.

§ 3. Den genom rikslagstiftningen reglerade folkhushållningens uppgifter kunna överlåtas på riket, delstater, kommuner och kommunalförbund eller under egen förvaltning stående ekonomiska korporationer. Sistnämnda korporationer skola stå under statens tillsyn. För att utöva denna tillsyn kan staten använda sig av delstaternas myndigheter.

§ 4. I överensstämmelse med vad i § 2 sägs, skall ur folkhushållningens synpunkt genom särskilda rikslagar regleras tillgodogörandet av stenkol, brunkol, briketter och koks, vattenkraft och andra naturliga energikällor och ur dem frambragt energi (energihushållning). I första rummet skall komma en lag rörande stenkolsindustrien, vilken skall träda i kraft samtidigt med denna lag

§ 5. Denna lag träder i kraft dagen för dess kungörande (den 23 mars 1919).

För stenkolsindustrien skulle socialiseringslagen, såsom av den anförda lagtexten framgår omedelbart träda i kraft. Därnäst i ordningen kom kalliindustrien, som genom en i april 1919 antagen lag underkastades socialisering. I augusti 1919 framlades för nationalförsamlingen förslag om lagstiftningens utsträckande till ytterligare en näringsgrupp, elektricitetsverken. En lag härom kom också efter åtskilliga omarbetningar till stånd i slutet av året. De under den parlamentariska behandlingen genomförda ändringarna innebära i huvudsak, att endast de större kraftverken och därtill hörande fjärrledningar för högspänning skola direkt övertagas av staten, medan driften av distributionsanläggningar och smärre kraftverk överlåtes åt lokala korporationer och sammanslutningar. De befintliga kommunala elektricitetsverken behöva sålunda icke övergå i statens ägo, och de olika delstaternas intressen hava tillgodosetts genom ett stadgande om företrädesrätt för varje sådan stat att i mån av behov tillgodogöra sig inom dess område befintliga naturliga kraftkällor (vattenfall).

De sociala ärendenas beredning i Nederländerna. För handhavande av en del socialpolitiska förvaltningsuppgifter, särskilt med avseende å arbetarförsäkringen, upprättades genom en lag den 5 juni 1913 de s. k. arbetsråden, bestående av ett lika antal arbetsgivar- och arbetarledamöter under av regeringen förordnad ordförande. Såsom tillsynsmyndighet för dessa till ett antal av 39 uppgående lokala arbetsråd fungera tvenne försäkringsråd, ett för vartdera av de båda distrikt, vari riket för detta ändamål indelats. Ett försäkringsråd består av sju ledamöter, varav tre förordnade av regeringen och de övriga valda, två av arbetsgivar- och två av arbetarrepresentanterna inom underlydande arbetsråd. Samtliga ledamöter i försäkrings- och arbetsråd utses för en tid av sex år.

Denna på samarbete mellan arbetsgivare och arbetare samt opartiska statsfunktionärer grundade förvaltningsorganisation har under sistlidet år kompletterats genom upprättande av en efter liknande principer sammansatt central myndighet, det s. k. *höga arbetsrådet*. Sistnämnda råd, som tillsattes enligt kungl. beslut den 4 oktober 1919, skall bestå av minst trettio, högst femtio ledamöter med arbetsministern som ordförande. En del ämbetsmän äro på grund av sin tjänst självskrivna ledamöter. Av de övriga ledamöterna skola minst tio vara arbetsgivar- och tio arbetarrepresentanter, utnämnda efter förslag av respektive organisationer, samt fem personer, vilka besitta sakkunskap rörande socialekonomiska frågor och sociallagstiftning. Bland de sistnämnda utses rådets vice ordförande.

Rådets uppgift är å ena sidan att biträda regeringen med förslag och yttranden rörande lagstiftning och andra åtgärder på det socialpolitiska området, å andra sidan att stå arbetsråden samt övriga lokala myndigheter och offentliga korporationer till tjänst med råd och upplysningar beträffande å dem ankommande förvaltningsärenden. Som rådets kanske viktigaste funktion framstår vid sidan härav främjandet av ömsesidig förståelse mellan arbetsgivarnas och arbetarnas förtroendemän genom gemensamt arbete i samråd och samverkan med opartiska representanter för samhällsintresset — ämbetsmän, vetenskapliga experter, konsumenter och andra.

— Arbetskonflikter, medlings- och förlikningsförfarande. —

Den engelska lagstiftningen om förhandling och skiljedom i arbetstvister. 1918 års lag om tillfällig reglering av arbetslöner (Temporary Wages Regulation Act, 1918), som efter vad i Soc. Medd. förut omnämnts (årg. 1919, sid. 800) skulle äga giltighet till och med den 20 november 1919, har genom en sagda dag utfärdad ny lag (Industrial Courts Act, 1919) prolongerats att gälla till utgången av september 1920. Den nya lagen innebär, såsom av dess benämning framgår, jämväl en omläggning och utvidgning av det i 1918 års lag föreskrivna skiljedomsförfarandet. I stället för den enligt sistnämnda lag bestående provisoriska skiljedomstolen (Interim Court of Arbitration) har nu trätt en permanent skiljedomstol (Industrial Court), och vid sidan därav hava upprättats särskilda undersökningsdomstolar (Courts of Inquiry) för verkställande av utredning vid vissa större arbetskonflikter, speciellt sådana av allmänfarlig karaktär.

Den permanenta domstolen sammansättes av opartiska ledamöter samt representanter för arbetsgivare och arbetare, samtliga utsedda av arbetsministern. Minst en av ledamöterna skall enligt ett under förslagets parlamentsbehandling genomfört tillägg vara kvinna.

Anmälan om arbetstvist, vare sig denna lett till öppen konflikt eller ej, kan av endera parten göras hos arbetsministern, som, därest han så finner lämpligt och bägge parterna lämna sitt samtycke, kan hänskjuta tvisten antingen till domstolen, till särskild skiljoman eller till en skiljenämnd, sammansatt av lika antal arbetsgivar- och arbetarrepresentanter under opartisk ordförande. Förteckningar över personer, lämpade att i förekommande fall inkallas i dylika skiljenämnder, skola för valets underlättande på förhand uppgöras av ministern. Finnas inom någon näringsgren redan bestående anordningar för förhandling och skiljedom, böra dessa i första hand anlitas, innan det i lagen föreskrivna skiljedomsförfarandet tillgripes.

Den permanenta domstolen kan arbeta på en eller flera avdelningar. Där så befinnes lämpligt, må en tvist också för avgörande överlämnas till en enda av domstolens ledamöter. Om så kräves för undvikande av dröjsmål eller avbrott i arbetet, kunna tillfälliga bisittare tillkallas. Yppa sig skilda meningar vid avgörandet av någon tvist, tillkommer det domstolens eller avdelningens ordförande, vilken alltid utses bland de opartiska ledamöterna, att fälla utslaget.

En undersökningsdomstol kan bestå av en eller flera av arbetsministern utsedda personer. Ministern äger till en sådan domstol överlämna utredningen av en utbruten eller hotande arbetskonflikts uppkomst, orsaker och övriga därmed sammanhängande omständigheter, oavsett om tvisten blivit honom av parterna underställd eller icke. Domstolen har befogenhet att infordra alla handlingar, som äga betydelse för tvistens bedömande, att inhämta upplysningar från personer, som antagas äga kännedom om tvisten, samt att inkalla sådana personer för domstolen och avfordra dem vittnesmål under edlig förpliktelse. För vägran att efterkomma dylik tillsägelse och för lämnande av falska eller vilseledande uppgifter hade i det av regeringen framlagda lagförslaget intagits ganska stränga straffbestämmelser, vilka emellertid vid parlamentsbehandlingen utelämnades. Redogörelser från domstolen skola föreläggas parlamentet, och för övrigt kan arbetsministern, på sätt han finner lämpligt, låta offentliggöra av domstolen inhämtade upplysningar eller fattade beslut, med iakttagande dock av tillbörlig diskretion med hänsyn till yrkeshemligheter eller rent privata förhållanden.

Dylika undersökningsdomstolar ha hittills upprättats i tvenne fall, nämligen för dockarbetare samt kollämpare vid järnvägarna.

Lagen äger icke tillämpning å militär personal, tillhörande armén, flottan eller luftvapnet, men väl å andra arbetare i statens tjänst, även sådana, som användas i industriellt arbete för militära ändamål. Vid arbetstvister inom jordbruket skall lagen av arbetsministern tillämpas efter samråd med jordbruksministern.

I jämförelse med den förutvarande provisoriska lagstiftningen innebär den nya lagen en väsentlig förändring med avseende å skiljedomsutslagens bindande verkan för arbetsgivarna.

Enligt 1918 års lag kunde skiljedom påyrkas av endera parten, och arbetsgivarna voro vid äventyr av straff förpliktade att ställa sig utslaget till efterrättelse, medan intet hindrade arbetarna från att framställa krav å högre löner och etablera strejk för deras genomdrivande även i de fall, då skiljedomstolen vägrat att fastställa den begärda lönen såsom lagligt bindande. Det stod till och med arbetarna fritt att utebliva från skiljedomstolens förhandlingar. Enligt den nya lagen

skall däremot skiljedomsförfarandet tillämpas endast på därom framställt yrkande från bägge parter. Arbetsgivarna skola följaktligen icke, såsom enligt den provisoriska lagen, kunna tvingas att acceptera skiljedom i fråga om framställt krav å löneförhöjning. Dock skola de garanterade eller av domstolen fastställda lönesatserna fortfarande vara lagligen bindande för dem såsom minima. Uppenbart är emellertid, att skiljedomsförfarandet, i och med att det helt och hållet göres beroende av parternas fria vilja, förlorar det väsentliga av sin betydelse.

Ursprungligen hade arbetsministern avsett att giva skiljedomsprincipen en mera vidsträckt tillämpning i tvenne avseenden. Dels skulle avkunnad skiljedom vara lagligen bindande för parterna å ömse sidor, dels skulle dess lagligt bindande verkan kunna utsträckas till ett helt yrke, förutsatt att de därav direkt berörda arbetsgivarna sysselsatte en väsentlig del av samtliga arbetare inom yrket ifråga. Dessa tvenne stadganden stodo enligt arbetsministerns uppfattning i nödvändigt sammanhang med varandra, i det att tillämpningen av skiljedomstolens utslag å andra än parterna själva förutsatte, att utslaget var bindande för de senare. Dessa bestämmelser utlämnades emellertid ur det för parlamentet framlagda lagförslaget på grund av arbetarorganisationernas motstånd. Även i övriga hänseenden betecknades skiljedomslagstiftningen under parlamentsbehandlingen från arbetarsidan som mindre tillfredsställande. Att förslagets godkännande med en del av parlamentet vidtagna ändringar likväl till sist kunde tillstyrkas av en fackföreningskonferens berodde tydligen därpå, att skiljedomslagstiftningens genomförande av de borgerliga partierna uppsatts som villkor för prolongation av minimilönelagen.

— Arbetarskydd. —

Internationella sjömanskonferensen i Genua. Enligt den av internationella arbetsbyrån till regeringarna i anslutna länder utsända inbjudan till sjömanskonferensen i Genua den 15 nästkommande juni skall vid denna konferens tillämpas följande dagordning:

1. Tillämpningen å sjöfarten av det i Washington under sistlidna november månad antagna förslaget till konvention om begränsning till 8 timmar per dag och 48 timmar per vecka av arbetstiden inom alla industriella företag, däri inräknat transport till sjöss ävensom — under villkor, som närmare skola fastställas — transport å inre vattenvägar. — Följderna härav med hänsyn till bemanningsfrågan och bestämmelser beträffande bostadsutrymme och sundhetsanordningar ombord.

2. Uppsikten över villkoren vid ingående av arbetsavtal. — Åtgärder för arbetsförmedling åt sjömän. — Tillämpningen å sjömännen av det i Washington antagna förslaget till arbetslöshetskonvention jämte i samband därmed antagna uttalanden i arbetslöshetsfrågan.

3. Tillämpningen å sjömän av det i Washington antagna förslaget till konvention med förbud mot sysselsättning av barn under 14 år.

4. Överläggning angående möjligheten att åstadkomma en internationell sjömanslagstiftning.

För inhämtande av upplysningar rörande förhållanden i olika länder, som stå i samband med konferensens arbete, har utarbetats ett särskilt frågeformulär, som tillställts de anslutna regeringarna samt andra korporationer, som kunna förväntas komma att bliva representerade vid konferensen.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under januari 1920. De mekaniska verkstäderna samt i mindre utsträckning jämväl metallindustrien i övrigt berördes alltjämt av strejken vid gjuterierna. Ehuru lösningen av konflikten åstadkom en förbättring i arbetstillgången, hade normala förhållanden ännu ej återinträtt vid månadens slut. Inom nästan alla övriga industrier var arbetstillgången under januari god eller medelgod och stördes föga av arbetskonflikter.

Av samtliga redovisade medlemmar i fackorganisationerna voro vid januari månads slut 2·9 % arbetslösa mot 3·2 % vid föregående månads slut och 2·4 % motsvarande tid föregående år.

Antalet på arbetsförmedlingsanstalterna anmälda arbetssökande uppgick den 6 februari till 443 085 män och 51 899 kvinnor. Antalet lediga platser utgjorde samma dag 28 900 för män och 46 967 för kvinnor.

Löneförbättringar kommo under januari 1 100 000 arbetare till godo. Arbetstiden reducerades under månaden för 16 000 arbetare med i medeltal 4½ timme per vecka.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under januari 1920. Arbetsmarknadens läge bestämdes under januari såsom förut i främsta rummet av koltillgången. Bränslebristen blev alltmera kännbar, så att gas- och elektricitetsverk och dylika inrättningar tidvis måste nedlägga driften. Inom lantbruket befaras risker föreligga för nästa skörd på grund av att kolbristen för kali- och kväveindustrierna omöjliggör framställningen av de för jorden nödvändiga gödningsämnena.

Enligt fackförbundens arbetslöshetsstatistik voro i januari 3·3 % av de redovisade medlemmarna arbetslösa mot 2·9 % i december. I januari 1919 var motsvarande siffra 6·6 %, alltså dubbelt så stor. Bland männen utgjorde de arbetslösa 3·2 %, bland kvinnorna 3·6 %. Textilarbetarförbundet uppvisar den största siffran för arbetslöshet med 6·4 %.

Vid arbetsförmedlingsanstalterna kommo på 100 lediga platser för män 183 och för kvinnor 109 arbetssökande mot respektive 189 och 125 i december.

Enligt sjukkassornas uppgifter har antalet försäkringspliktiga medlemmar ökats med 0·4 %; för männen utgjorde ökningen 0·6 %, för kvinnorna 0·2 %.

(Reichsarbeitsblatt.)

Den engelska fackföreningsrörelsen under krigsåren. Inom engelska arbetsministeriet har utarbetats en statistik över medlemsantalet i fackföreningarna vid slutet av åren 1914—18. Denna statistik omfattar förutom de enligt fackföreningslagen registrerade jämväl andra fackföreningar, vilka ha till uppgift bl. a. att reglera medlemmarnas arbetsförhållanden. För år 1918 ha jämväl medtagits vissa sammanslutningar (huvudsakligen av lärare och utövare av andra fria yrken), vilka ej förut betraktats som fackföreningar, men vilka befunnits sysselsätta sig med frågor rörande medlemmarnas arbetsförhållanden.

Antalet manliga och kvinnliga medlemmar fördelade på yrkesgrupper framgår av efterföljande sammanställning:

Yrkesgrupper		1914	1915	1916	1917	1918
Byggnadsverksamhet	manl.	236 000	238 000	229 000	257 000	321 000
Gruvdrift samt annan brytnings- och upptagningsindustri	manl.	867 000	853 000	884 000	942 000	986 000
	kvinnl.	—	2 000	3 000	6 000	10 000
Metall-, maskin- och skeppsbyggnadsindustri	manl.	561 000	638 000	694 000	839 000	940 000
	kvinnl.	2 000	3 000	6 000	9 000	11 000
Textilindustri:						
bomullsindustri	manl.	151 000	135 000	131 000	136 000	142 000
	kvinnl.	210 000	219 000	224 000	245 000	260 000
annan textilindustri	manl.	49 000	52 000	53 000	66 000	69 000
	kvinnl.	36 000	42 000	49 000	96 000	135 000
blekerier, färgerier, appreteringsverk m. m.	manl.	47 000	53 000	59 000	64 000	66 000
	kvinnl.	7 000	11 000	16 000	23 000	23 000
Beklädnadsindustri:						
skoindustri	manl.	45 000	53 000	54 000	60 000	63 000
	kvinnl.	11 000	12 000	18 000	21 000	28 000
skrädderi- och annan beklädnadsindustri	manl.	33 000	33 000	29 000	28 000	31 000
	kvinnl.	15 000	16 000	22 000	50 000	89 000
Land- och sjötransport:						
järnvägsdrift	manl.	337 000	382 000	407 000	460 000	480 000
	kvinnl.	—	3 000	18 000	39 000	50 000
annan samfärdsel	manl.	349 000	339 000	346 000	358 000	439 000
	kvinnl.	1 000	1 000	17 000	33 000	18 000
Jordbruk och fiske	manl.	35 000	23 000	26 000	54 000	127 000
Pappers- och grafisk industri m. m.	manl.	85 000	88 000	89 000	93 000	103 000
	kvinnl.	8 000	10 000	10 000	19 000	39 000
Trävaruindustri	manl.	64 000	65 000	68 000	80 000	92 000
	kvinnl.	1 000	1 000	1 000	3 000	5 000

		1914	1915	1916	1917	1918
Glas- och lervaruindustri samt kemisk industri m. m.	manl.	20 000	21 000	24 000	28 000	32 000
	kvinnl.	2 000	3 000	8 000	14 000	23 000
ivsmedelsindustri	manl.	29 000	33 000	31 000	33 000	38 000
	kvinnl.	3 000	4 000	4 000	5 000	7 000
andel och varulager	manl.	86 000	89 000	87 000	105 000	116 000
	kvinnl.	20 000	22 000	33 000	46 000	73 000
iverse yrken (inkl. lärare)	manl.	156 000	156 000	158 000	174 000	203 000
	kvinnl.	109 000	110 000	112 000	127 000	161 000
Grovarbete	manl.	361 000	434 000	444 000	619 000	885 000
	kvinnl.	24 000	38 000	79 000	113 000	216 000
Allmänna arbeten	manl.	216 000	216 000	214 000	247 000	267 000
	kvinnl.	23 000	24 000	30 000	54 000	76 000
	Summa	4 199 000	4 417 000	4 677 000	5 546 000	6 624 000
Därav	manl.	3 727 000	3 896 000	4 027 000	4 643 000	5 400 000
	kvinnl.	472 000	521 000	650 000	903 000	1,224 000

Under ifrågavarande period har antalet såväl manliga som kvinnliga medlemmar som synes företett en fortgående ökning, vilken varit störst åren 1917 och 1918.

(Labour Gazette.)

— Arbets- och löneförhållanden. —

Arbetstiden å svenska fartyg. Uti en till kommerskollegium inkommen skrift av den 22 nuari 1920 hade svenska eldarunionen under tre särskilda punkter framställt förfrågan rörande tillämpningen av vissa stadganden uti lagen om arbetstiden å svenska fartyg den 24 oktober 1919 Kollegium har med anledning härav meddelat följande.

I. Lagen om arbetstiden å svenska fartyg innehåller icke något stadgande om skyldighet för befälhavare att under fartygs uppehåll i hamn lämna tillstånd för viss del av besättningen att gå i land. En hithörande bestämmelse är emellertid det i lagens 11 § givna stadgandet därom, att under fartygs uppehåll i hamn sjöman skall, för att få tillfälle att under affärs- och expeditionstid gå i land, en gång i månaden åtnjuta ledighet från skeppstjänsten för tiden efter klockan 12 middagen å dag, då affärs- och expeditionslokaler hållas öppna, men att, därest fartygs oavbrutna uppehåll i hamn icke överstiger 48 timmar, sådan ledighet dock må påfordras allenast såvida fartygets avgång därigenom icke fördröjes. Har den uti ifrågavarande 11 § stadgade ledighet från skeppstjänsten åtnjutits av sjöman, äger denne icke att med åberopande av nämnda lag om arbetstiden å svenska fartyg fordra landpermission under ledighet, utan gälla härutinnan stadgandena i 74 och 75 §§ sjölagen.

Den omständigheten, att befälhavare förvägrar sjöman tillstånd att under fritid gå i land, är icke i och för sig något kriterium på, att sjömannen är i arbete. Först om sjömannen under den tid, han sålunda nödgas kvarstanna ombord, användes till skeppstjänst, förrättar han arbete och är berättigad att för sådant arbete utfå övertidsersättning, därest arbetet utföres å tid, då sådan ersättning skall utgå, och arbetet icke innebär sådan skeppstjänst, varom förmäles i lagens 13 §, för vilket sistnämnda arbete sjömannen, såvitt ej annat överenskommits, icke är berättigad till ersättning i vidare mån, än i 95 § sjölagen sägs.

II. Det låter sig icke göra att uttömmande angiva, vad med sådan nödig vakttjänst är att förstå, varom förmäles i lagens 10 § sista stycket, ej heller i vad mån under sådan vakttjänst utfört arbete skall anses ingå i vakttjänsten eller vara att betrakta såsom arbete fallande utom vakttjänsten och, om arbetet utförts å annan än ordinarie arbetstid, tillika medförande rätt till övertidsersättning. Det synes emellertid, som det uti Eder skrift omförmälda arbete med eldning efter kl. 6 e. m. av fartygets ångpannor för värmeledning och belysning bör anses såsom sådant övertidsarbete, varom sägs uti lagens 14 § första stycket.

Spörsmålet, huruvida å fartyg, varest allenast en kollämpare finnes, dennes arbete under fartygets

gång kan indelas i vakter eller kollämpare skall anses vara dagman, torde vara beroende av arbetets art. Tages sålunda kollämpare ej uteslutande i anspråk för det särskilda slag av arbete, för vars utförande han egentligen är anställd ombord, nämligen lämpning av bunkerkol, synes kollämparen böra betraktas såsom dagman. Den omständigheten, att det för fartygets framdrivande erforderliga arbete per dygn med kollämpning av praktiska skäl ej kan förläggas enbart inom ramen av den för dagman stadgade arbetstid, nödvändiggör emellertid vaktindelning, vilken alltså bringar uti tillämpning stadgandet om en maximitid av 24 timmar under två på varandra följande dygn. Att ifråga om kollämpares arbete vaktindelning är ofrånkomlig i vissa fall torde framgå jämväl därav, att den kollämpning, som understundom erfordras även under söndagsdygn, icke skulle ens med anlitande av medgivet övertidsarbete kunna utföras, därest kollämparen vore dagman, detta så mycket mindre som å helgdag dagman ej må användas till annan skeppstjänst än högst en timmes lättare rengöringsarbete.

Något direkt hinder mot att den ende kollämparens skeppstjänst anordnas i vakter, synes ej heller föreligga, därest vaktindelningen sker på allmänt brukligt sätt d. v. s. på sådant sätt, att kollämparens vakter och frivakter anordnas i direkt samband med vaktindelningen *antingen* för eldarpersonalen, som, då kollämparen icke gör vakt, själv delvis ombesörjer kollämpningen, *eller ock* för donkeyman eller annan å maskinavdelningen anställd besättningsman, vars arbete är indelat i vakter.

— Levnadskostnader. —

Levnadskostnadernas stegring i Danmark. I »Statistiske Efterretninger» årg. 1920, h. 2, har publicerats resultatet av den senaste beräkningen av levnadskostnadernas stegring i Danmark från krigsutbrottet till januari 1920. Medan tidigare beräkningar grundat sig på genomsnittspriser enbart för huvudstaden, har man för ifrågavarande undersökning inhämtat prisuppgifter från såväl Köpenhamn som provinsstäderna samt ett hundratal landskommuner med agglomererad bebyggelse.[1] Ehuru undersökningen sålunda omfattar hela landet, kan resultatet dock jämföras med de förut enbart för Köpenhamn företagna beräkningarna. För en del utgiftsposter (ex. bostad) har stegringen varit högre i landsorten än i huvudstaden, så att skillnaden i prisnivå mellan Köpenhamn och övriga orter är mindre nu än före kriget.

Levnadskostnadsberäkningarna, som utgå från en sammanlagd årsutgift av 2 000 kr. enligt priserna i juli 1914, visa följande resultat:

Utgiftsposter	Årsutgift enligt priserna under							Indextal, om utgifterna för juli 1914 sättas = 100					
	juli 1914	juli 1915	juli 1916	juli 1917	juli 1918	juli 1919	jan. 1920	juli 1915	juli 1916	juli 1917	juli 1918	juli 1919	jan. 1920
Livsmedel	950	1 219	1 386	1 580	1 777	2 015	2 387	128	146	166	187	212	251
Bostad	330	330	342	375	426	457	477	100	104	114	129	138	145
Bränsle och lyse .	100	130	175	220	275	292	392	130	175	220	275	292	392
Kläder, skodon, tvätt	270	297	432	513	702	837	899	110	160	190	260	310	333
Skatter och försäkringsavg. m. m.	210	210	210	210	210	340	375	100	100	100	100	162	179
Övriga utgifter . .	140	140	173	196	245	280	308	100	124	140	175	200	220
Summa	**2 000**	**2 326**	**2 718**	**3 094**	**3 635**	**4 221**	**4 838**	**116**	**136**	**155**	**182**	**211**	**242**

Medan man i tidigare beräkningar tagit någon hänsyn till under krigsperioden inträffade förändringar i förbrukningen av vissa varor, orsakade av prisstegring samt ransonering, har man i januariundersökningen i allmänhet sett bort från dessa förändringar. Undantag hava dock gjorts för sådana omläggningar i konsumtionen, vilka kunna anses bliva av varaktig natur. Sålunda har man låtit en grövre brödsort ersätta förut använda finare brödslag samt räknat med en utökad margarin- och minskad smörförbrukning.

[1] Grunderna för denna på en som synes betydligt bredare bas lagda levnadskostnadsundersökning äro angivna i en lag av den 12 sept. 1919 angående dyrtidstilläggen för statens tjänstemän

Under förutsättning av i stort sett oförändrad sammansättning av budgeten skulle årsutgifterna hava stigit från 2 000 kr. före kriget till 4 838 kr. i januari 1920, motsvarande en ökning av de totala levnadskostnaderna med 142 %. Under samma tid hava kostnaderna för enbart livsmedel stegrats med 151 %. Sedan närmast föregående undersökning, avseende juli månad 1919, hava utgifterna för livsmedel stigit med 18·5 % och för samtliga levnadskostnader med 14·6 %. En bidragande orsak till den starka stegringen sedan juli 1919, särskilt för gruppen livsmedel, torde vara, att den tidigare prisregleringen upphört samt de statsbidrag, som förut lämnats för att hålla priserna nere, indragits. Inom tidsperioden juli 1919—januari 1920 har den kraftigaste stegringen iakttagits för månaderna juli—november 1919.

I Sverige, där de av socialstyrelsen företagna undersökningarna av levnadskostnadernas stegring utföras på liknande sätt, beräknas levnadskostnaderna hava stigit till januari 1920 med 159 % sedan krigsutbrottet.[1] Under det att levnadskostnaderna i Sverige under tiden januari 1919—januari 1920 sjunkit från 167 % till 159 %, visa motsvarande siffror för Danmark en stegring från 90 % till 142 % samt för Norge under tiden januari—december 1919 en stegring från 163 % till 201 %. Från juli 1919 till januari 1920 hava levnadskostnaderna i Sverige, vilka alltsedan början av år 1919 varit i sjunkande, åter visat stegring, ehuru endast med 0·5 %. I Danmark har stegringen varit starkare än förut och ökningen under senaste halvåret av 1919 var, såsom ovan omnämnts, 14·6 %. Liknande undersökningar för Norge visa en ökning av 7·3 % under tiden juli—december 1919 (jfr efterföljande redogörelse).

Levnadskostnadernas stegring i Norge. I första häftet av «Sociale Meddelelser» för år 1920 har publicerats en beräkning av levnadskostnadernas stegring i Norge från krigsutbrottet till oktober 1919.[2] Vid dessa beräkningar, som avse att belysa förhållandena för en arbetarfamilj med omkring 1 500 kronors inkomst under år 1914, har man utgått från konsumtionen före kriget och antagit, att denna förbrukning kunnat i stort sett bibehållas oförändrad.

Beträffande beräkningssättet må nämnas, att man vid några av de senaste undersökningarna tagit hänsyn till den omläggning i brödkonsumtionen, som ägde rum i mitten av år 1919, vilket haft till följd, att man måst uträkna tvenne indextal för posten livsmedel. De senaste beräkningarna av levnadskostnadernas ökning visa följande resultat:

Utgiftsposter	Årsutgift enligt priserna under						Indextal (juli 1914 = 100)				
	juli 1914	nov. 1918	jan. 1919	juli 1919	okt. 1919	dec. 1919	nov. 1918	jan. 1919	juli 1919	okt. 1919	dec. 1919
Livsmedel	788	2 019	2 042	2 119	2 200	2 190	275	279	a 289 b 269	300 280	299 279
Hyra	289	278	280	295	309	309	116	117	123	129	129
Kol, ved o. fotogen	68	282	220	229	250	265	340	322	335	367	388
Beklädnad . . .	194	729	700	813	859	859	377	362	420	444	444
Skatter	20	71	71	71	187	187	352	352	352	—	—
Övriga utgifter . .	274	718	711	760	796	790	260	259	277	290	288
Summa	**1 528**	**4 042**	**4 024**	**4 287**	**4 601**	**4 600**	**264**	**263**	**a 280** **b 268**	**301** **289**	**301** **289**

Vid a räknar man med finsiktat rågbröd, vid b med s. k. «landsbröd».

Under förutsättning av oförändrad konsumtion skulle levnadskostnaderna hava stigit till december 1919 med 201 % sedan tiden närmast före krigsutbrottet. Enbart från januari 1919 till december samma år har stegringen varit 14·3 %. De huvudposter, som utvisa den största ökningen under 1919, äro beklädnad samt kol, ved och fotogen, vilka från januari till december uppvisa en stegring på resp. c:a 23 och 20 %.

[1] Se Soc. Medd. årg. 1919, sid. 229.

[2] Motsvarande uppgifter för december 1919 har socialstyrelsen erhållit genom välvilligt tillmötesgående från statistiska centralbyrån i Norge.

Lönenämnden för jordbruket i England. Såsom i Soc. Medd. (årg. 1919, sid. 799) förut omnämnts, hade i samband med genomförandet av 1919 års lag om spannmålsproduktion (Corn Production Act) upprättats en särskild lönenämnd (Agricultural Wages Board). I mars 1918 tillsatte denna en kommitté med uppdrag att verkställa undersökningar rörande jordbrukets avkastning under kriget samt levnadskostnaderna på landsbygden.

Resultaten härav föreligga i kommitténs i mars 1919 avgivna betänkande. Förutom en del smärre specialutredningar anordnades av kommittén tvenne större statistiska undersökningar, avseende den ena jämförelse mellan inkomster och utgifter å ett antal lantbruk under arrendeåren 1913/14 och 1917/18, den andra hushållsutgifterna i en lantarbetarfamilj under en vecka i juni 1918. För den förra undersökningen utsändes 1 500, för den senare c:a 2 000 frågeformulär. Av dessa återkommo dock i användbart skick endast ett ringa fåtal, resp. 119 och 269. Vad levnadskostnadsundersökningen beträffar, blev kommittén emellertid i tillfälle att komplettera sitt eget material med en del på annan väg insamlade likartade uppgifter, så att till grund för undersökningen kunde läggas budgeter från inalles 396 hushåll.

Undersökningarnas huvudresultat framgå av följande resumé:

Jordbrukets avkastning. Det intressantaste kapitlet inom denna del av utredningen utgöres av en undersökning rörande avkastningen vid 26 gårdar, vilka lämnat så fullständiga uppgifter, att man kunnat beräkna jordbrukets inkomster och utgifter under samtliga år från 1913. Sammanlagda åkerarealen vid dessa jordbruk utgjorde 8 193 acres år 1913 och 8 287 acres år 1917 (1 acre = 0·4 har). Kreatursstocken utgjordes år 1917 av 244 hästar, 356 nötkreatur, 3 148 får och 362 svin. Sedan 1913 hade antalet hästar, får och svin ökats, varemot siffran för nötkreatur varit i det närmaste konstant.

De ifrågavarande jordbrukens årliga inkomster och utgifter i pund (£), shilling (sh) och pence (d) per acre framgår av följande översikt:

Utgifter	1913/14 £. sh. d.	1914/15 £. sh. d.	1915/16 £. sh. d.	1916/17 £. sh. d.	1917/18 £. sh. d.
Boskap	2 8 5	2 19 2	2 12 3	4 4 6	4 15 7
Gödningsämnen, utsäde, foder	1 8 9	1 12 5	1 18 6	2 6 0	2 10 2
Arbetslöner	1 8 7	1 9 8	1 11 10	1 16 10	2 4 1
Arrende och skatter	1 6 2	1 4 6	1 7 10	1 7 9	1 8 1
Övriga utgifter	0 17 6	0 19 3	0 17 9	0 18 9	0 19 8
Summa	**7 9 5**	**8 5 0**	**8 8 2**	**10 13 10**	**11 17 7**
Inkomster					
Boskap	4 16 6	5 2 10	5 15 8	7 6 2	8 9 10
Mejeriprodukter	0 16 2	0 17 3	0 19 7	1 2 9	1 4 11
Spannmål och annan skörd	1 19 1	2 6 8	3 4 0	3 11 6	3 10 1
Övriga inkomster	0 3 6	0 2 10	0 2 7	0 5 3	0 4 6
Summa	**7 15 3**	**8 9 7**	**10 1 10**	**12 5 8**	**13 9 4**
Överskott	0 5 10	0 4 7	1 13 8	1 11 10	1 11 9

Som synes har inkomstbeloppet år från år ökats. Även utgifterna hava emellertid vuxit, så att den kontanta behållningen, som år 1915 i ett slag flerdubblades, sedan bibehållit sig i det närmaste konstant. Till denna kontanta behållning bör emellertid läggas värdet av till jordbruket hörande naturaförmåner (bostad, livsmedel m. m.). Medräknas dessa, uppgår behållningen per acre enligt kommitténs beräkning till 34 sh. under senaste året, mot 9 à 10 sh. före kriget.

Ehuru beskattningen av jordbruksprodukter sedan 1917 begränsat lantbrukarnas vinst, har jordbruket sålunda varit långt mera lönande under kriget än under närmast föregående period.

Den allmänna stegringen i jordbruksarbetarnas löner från 1913/14 till 1917/18 uppskattas till 88 %. Verkliga kostnadsökningen för arbetskraft beräknas dock icke hava utgjort mer än 50 % på grund av bättre ekonomisering med densamma. Likaså ha utgifterna för gödningsämnen, utsäde och foder ökats mindre än priset på jordbruksalster.

Lantarbetarnas levnadskostnader. En sammanställning av uppgifter från de i undersökningen medtagna 396 hushållen utvisar, att utgifterna för en genomsnittsfamilj på 6 personer 1918 uppgick till 46 sh. 5 ¼ d. per vecka, häri inbegripet värdet av konsumerade produkter från det egna jord-

bruket. En undersökning före kriget gav vid handen, att levnadskostnaderna för en familj av samma sammansättning år 1914 endast utgjorde 25 sh. 2 ¾ d. Förhöjningen från 1914 till 1918 utgjorde sålunda 85 %. Undersökningen av dyrtidens inverkan på levnadsvillkoren för de mindre bemedlade klasserna i städerna (Soc. Medd., årg. 1918, sid. 1280) ger siffran 90 % för livsmedlens stegring juli 1914—juli 1918.

En jämförelse mellan totala levnadskostnaderna per vecka 1914 och 1918 ställer sig på följande sätt:

	Ungefärliga hushållsutgifter 1914 (före kriget) sh. d.	Genomsnittsutgifter för 396 familjer 1918 (maj—juni) sh. d.	Ökning i %
Livsmedel	16 9¾	31 0½	85
Bostad	1 11	2 1	10
Bränsle och lyse	1 9	4 1¼	179
Beklädnad	3 6	6 8	90
Försäkringsavgifter	0 9	1 6	99
Tvätt o. renhållning	0 6	1 0½	108
Summa	25 2¾	46 5¼	84

Utgifterna för bränsle och lyse ha underkastats största stegringen, då däremot kostnaden för bostad höjts med endast 10 %. Livsmedlen ha stigit i ungefär samma proportion som samtliga utgifter. Utgifter för underhåll av husgeråd samt vissa njutningsmedel (tobak, öl) äro i tablån icke medtagna. Medräknas dessa, torde sammanlagda utgiftssumman böra höjas till c:a 47 sh.

En icke obetydlig konsumtionsomläggning kan ifråga om åtskilliga födoämnen konstateras, såsom av följande sammanställning framgår:

Varuslag	Kvantitet	Konsumtion per vecka 1912	Konsumtion per vecka 1918	Ökning (+) eller minskning (—)
Ox- och fårkött	pound (453·6 gr.)	3·35	3·19	— 0·16
Fläsk, färskt	» »	1·10	0·38	— 0·72
» salt	» »	2·08	1·94	— 0·14
Bröd	» »	19·89	24·05	+ 4·16
Mjöl	» »	16·73	15·58	— 1·15
Smör	» »	1·04	0·86	— 0·18
Margarin och flott	» »	1·03	1·12	+ 0·09
Socker	» »	4·57	2·50	— 2·07
Ost	» »	1·08	0·43	— 0·65
Mjölk, oskummad	pint (0·568 l.)	4·50	7·25	+ 2·75
» skummad	» »	8·75	3·15	— 5·60
Potatis	pound	25·75	24·84	— 1·41

Förbrukningen av färskt fläsk har starkt avtagit, långt mer än fallet varit med ox- och fårkött samt salt fläsk. Likaså har konsumtionen av ost och socker i hög grad inskränkts, varemot bröd- och särskilt mjölkförbrukningen ökats. Användande av margarin har delvis ersatt minskningen i smörförbrukningen. Kostens sammanlagda näringsvärde hade i jämförelse med tiden före kriget minskats med 3 %, men måste dock fortfarande betecknas såsom fullt tillräckligt.

Som ett resultat av här berörda undersökningar torde kunna betraktas de regleringar av minimilönerna för jordbruksarbetare, som genomförts under år 1919. Minimilönerna för vuxna manliga arbetare, som enligt förut återgivna uppgifter (årg. 1919, sid. 799) i början av året växlade mellan 30 och 36 sh. i olika grevskap, höjdes under sommaren med i allmänhet 6 ½ sh., alltså till 36 ½—42 ½ sh. per vecka. Minimitimpenningen för vuxna kvinnor ökades med en penny, från 5 till 6 pence (i några grevskap från 6 till 7). Samtidigt har genomförts en förkortning av arbetstiden. Någon befogenhet att fastställa maximiarbetstid tillkommer visserligen icke lönenämnden, men har denna dock möjlighet att även på detta område verka reglerande genom att fastställa bestämmelser angående övertidsersättning. Den utan övertidstillägg medgivna arbetstiden, som i början av året i vissa landsdelar ännu utgjorde 60 timmar, begränsades i juni 1919 genomgående till 54 timmar för sommaren och 48 timmar för vintern. För innevarande år har sommararbetstiden genom i oktober utfärdade bestämmelser ytterligare förkortats till 50 timmar per vecka.

Arbetsrådets beslut.

79. Arbetsrådets beslut den 29 december 1919 i anledning av en av Åfors möbelfabriksaktiebolag i Blomstermåla gjord ansökan om avgörande, huruvida vissa arbetstagare äro att räkna såsom arbetare enligt lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919.

I ärendet är utrett följande:

Sökandebolaget, som stiftades den 25 juli 1906, bedriver i Åfors, Ålems socken av Kalmar län, förädling av trä och spannmål samt handel med trävaror och spannmålsprodukter. Bolagets aktiekapital utgör 35 000 kronor, fördelat i aktier å 250 kronor. Bolagets fabrik i Åfors har för närvarande 68 arbetare, av vilka 50 äro aktieägare i bolaget. De 50 arbetare, som äro aktieägare i bolaget, äga i allmänhet 2 aktier vardera, varjämte 10 aktier ägas av disponenten Paul Persson och 10 aktier av disponenten Waldemar Persson, vilka båda personer utgöra bolagets styrelse.

Sökandebolaget har anhållit om arbetsrådets avgörande, huruvida de av fabrikens arbetare, som äga aktier i bolaget, äro undantagna från bestämmelserna i lagen om arbetstidens begränsning.

Arbetsrådet förklarar, att den omständigheten, att vissa vid sökandebolagets fabrik i Åfors sysselsatta personer äro aktieägare i bolaget, icke kan föranleda, att ifrågavarande personer undantagas från tillämpningen av de bestämmelser, som i lagen om arbetstidens begränsning äro meddelade angående arbetare.

103. Arbetsrådets beslut den 29 december 1919 i anledning av en av Aktiebolaget Wicanders korkfabriker i Stockholm gjord ansökan om undantag från bestämmelserna i 4 § lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919.

Sökanden har anfört i huvudsak följande:

Vid sökandens korkfabrik, som är belägen i fastigheten Brännkyrkagatan n:r 66 i Stockholm, finnas anställda, bland andra, en portvakt, en nattvakt och en maskinist. Portvaktens tjänstgöring är synnerligen bekväm, i det att han mestadels kan sköta sina göromål inifrån sin bostad och dessutom kan överlämna tjänstgöringen åt annan person av sitt husfolk, därest så påfordras. Nattvakten tjänstgör alla nätter mellan klockan 9 eftermiddagen och klockan 6·30 förmiddagen. Hans arbete består i att en gång i timmen göra rond till fyra kontrollstationer inom fabrikslokalen. Mellan ronderna har nattvakten tillfälle att vila inom fabriken. Efter begäran erhåller nattvakten emellanåt frinätter. Maskinisten har till åliggande att sköta en åtta hästkrafters ångmaskin och elda ångpannan till densamma. Ångmaskinen i fråga är avsedd att driva en del arbetsmaskiner ävensom att uppvärma fabrikslokalerna, vilket sker med avloppsångan. Då maskinistens arbetstid sammanfaller med de övriga arbetarnas, måste maskinisten för uppeldningen av ångpannan börja sitt arbete något tidigare på dagen än övriga arbetare.

Under åberopande av att de 3 ifrågavarande arbetarnas arbete är synnerligen lätt, har sökanden anhållit om medgivande att bestämma arbetstiden för nämnda arbetare på följande sätt, nämligen: för portvakten från klockan 7 förmiddagen till klockan 6 eftermiddagen, för nattvakten från klockan 9 eftermiddagen till klockan 6 förmiddagen samt för maskinisten under vintermånaderna

oktober—mars från klockan 5 förmiddagen till klockan 5 eftermiddagen med raster mellan klockan 9 och klockan 9·30 förmiddagen samt mellan klockan 1 och klockan 2 eftermiddagen.

Över ansökningen hava vederbörande arbetare lämnats tillfälle att yttra sig. Något yttrande från arbetarna har emellertid icke inkommit till arbetsrådet.

Arbetsrådet finner skäligt medgiva *dels* att den i ärendet ifrågakomna portvakten må i och för portvaktstjänstgöring av sökanden användas till arbete under högst 10 timmar om dagen och 60 timmar i veckan, *dels ock* att den i ärendet ifrågakomna nattvakten må i och för nattvaktstjänstgöring av sökanden användas till arbete under högst 9 timmar om dygnet och 54 timmar i veckan.

Sökandens framställning om utsträckt arbetstid för maskinisten finner arbetsrådet icke föranleda annan åtgärd, än att sökanden hänvisas till de bestämmelser, som i 7 § första stycket lagen om arbetstidens begränsning äro meddelade angående utsträckt arbetstid i och för nödvändiga förberedelse- och avslutningsarbeten.

104. Arbetsrådets beslut den 29 december 1919 i anledning av en av Carl I. Isaksons aktiebolag i Härnösand gjord ansökan om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

Sökanden har anfört följande:

Sökanden har i sin grosshandelsrörelse i Härnösand ett antal drängar anställda. Då ifrågavarande drängars arbete icke är jämförligt med fabriksarbete utan mera oregelbundet, synes det sökanden kunna sättas i fråga, huruvida bestämmelserna i 1 § c) lagen om arbetstidens begränsning hava avseende på dylikt arbete. På grund härav anhåller sökanden om avgörande, huruvida det arbete, som utföres av nämnda drängar, är att hänföra till sådant arbete, varå lagen om arbetstidens begränsning äger tillämpning.

Arbetsrådet förklarar, att det arbete, som utföres av de i sökandens grosshandelsrörelse anställda drängar, är att hänföra till sådant arbete, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

126. Arbetsrådets beslut den 29 december 1919 i anledning av en av Aktiebolaget Öhmanska bageriet, Julius Westerdahl, gjord ansökan om vissa undantag från bestämmelserna i lagen om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete den 17 oktober 1919.

Sökanden har anfört i huvudsak följande:

I sökandens fabrik tillverkas endast spis- och knäckebröd. Sedan ett tjugotal år tillbaka har arbetet bedrivits med såväl dag- som nattskift, till en början i två skift med endast kvinnliga arbetare och under de senaste åren i tre skift, varav ett manligt nattskift. Företagets maskinella utveckling har helt inriktats på kontinuerlig drift, varför maskiner ha konstruerats, vilkas produktionsförmåga är i hög grad beroende av gång dygnet om. Stora ugnar hava även byggts, vilkas utnyttjande, därest lagen om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete skulle utan inskränkning tillämpas å ifrågavarande företag, skulle fördyras såväl genom en daglig uppeldning som ock genom minskad produktionsförmåga. Under år 1919 har bolaget sysselsatt en arbetsstyrka av 175 bageriarbetare, varav 46 manliga nattarbetare. Antalet av sistnämnda arbetare har under årets höstmånader nedbringats till 15, så att fabriken i möjligaste mån skall vara inrättad för den begränsning i arbetstiden, som nämnda lag föreskriver. Nattarbetarnas arbete är att tillvara-

taga och färdigarbeta det halvfabrikat, som finnes kvar efter dagdriften, färdigtorka allt bröd, hålla en mindre del av fabrikationen i gång i och för utnyttjande av värmen i ugnarna samt klargöra samtliga maskiner, så att dagdriften kan upptagas i full utsträckning klockan 5 förmiddagen. Om bolaget berövas rättigheten till ovannämnda nattarbete, blir följden betydligt minskad produktionsförmåga, icke endast genom minskad nattarbetskraft utan även genom svårigheter att i full utsträckning kunna utnyttja dagskiften. Tillverkningen skall ju nämligen i så fall avslutas varje afton. Tid kommer då att förspillas såväl för driftens avslutning som ock för dess igångsättning påföljande dag.

På grund av vad sålunda anförts har sökanden hemställt om tillstånd dels att få använda ett antal manliga arbetare, icke överstigande 15 stycken, från klockan 10 eftermiddagen till klockan 5 förmiddagen med en rast av 40 minuter, alltså under en effektiv arbetstid av 6 timmar 20 minuter per natt och arbetare, dels ock att få för de kvinnliga arbetarna behålla samma arbetstid, som för närvarande tillämpas, nämligen från klockan 5 förmiddagen till klockan 10 eftermiddagen, fördelad på två skift med 40 minuters rast för vartdera skiftlaget, alltså under en effektiv arbetstid av 7 timmar 50 minuter per dag och arbeterska.

Över ansökningen har Svenska bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet avgivit yttrande.

Därjämte hava den 1 december 1919 förhandlingar mellan arbetsgivare och arbetare i anledning av ansökningen hållits inför arbetsrådet.

Slutligen har ett antal ledamöter av arbetsrådet besökt fabriken i fråga.

Arbetsrådet finner skäligt på det sätt bifalla ansökningen, att arbetsrådet, med stöd av stadgandet i 4 § andra stycket av lagen om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete, medgiver sökanden att bedriva nattarbete uti ifrågavarande fabrik, dock så att antalet arbetare under tiden klockan 10 eftermiddagen till klockan 5 förmiddagen icke överstiger 15 samt att av dessa 15 arbetare en och samma person efter den 1 april 1920 icke må användas till nattarbete oftare än var tredje vecka.

127. Arbetsrådets beslut den 29 december 1919 i anledning av en av IX Frimurareprovinsens drätselldirektorium gjord ansökan om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

I ärendet är utrett följande:

Genom kontrakt den 31 mars 1916 har sökanden för en tid av tio år, räknat från och med den 1 april 1916, till Aktiebolaget Strand hotell uthyrt sin med anslutning till Frimurareordens stamhus uppförda byggnad å tomten n:r 9 i kvarteret Blasieholmen med adressnummer 9 vid Norra Blasieholmshamnen i Stockholm. Den årliga hyresavgiften, som är bestämd till 66 000 kronor, skall betalas månadsvis i förskott med 5 500 kronor å första helgfria dagen i varje månad under hyrestiden. De upplåtna lägenheterna äro avsedda för idkande av hotell- och restaurangrörelse. Enligt kontraktet skall aktiebolaget från värmepannrum i Frimurareordens stamhus tillhandahållas värme och varmvatten för de till bolaget upplåtna lägenheterna. Avgiften härför skall, i enlighet med en den 29 april 1913 uppgjord fördelning, av bolaget erläggas för varje månad senast å den femtonde dagen av nästpåföljande månad. Därest den uppgjorda fördelningen framdeles skulle av någondera kontrahenten befinnas olämplig, skall, därest överenskommelse om ny fördelning ej kan träffas, sådan fördelning uppgöras av tre skiljemän.

Genom berörda kontrakt den 31 mars 1916 har jämväl den rättighet till utskänkning av spritdrycker, som tillförene utövats inom Frimurarcordens stamhus, överlåtits på Aktiebolaget Strand hotell.

För alstrande av värme och varmvatten såväl för Frimurarcordens stamhus som ock för den ovannämnda, till Aktiebolaget Strand hotell uthyrda byggnaden finnes i stamhuset anordnad en *värmecentral. För skötseln av nämnda värmecentral har sökanden anställt ett antal eldare.*

Sökanden har anhållit, att arbetsrådet måtte avgöra, huruvida det arbete, som utföres av nämnda eldare, är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning äger tillämpning.

Arbetsrådet finner, att den verksamhet, som Frimurareorden genom uthyrande av den i ärendet ifrågakomna hotellbyggnaden och i övrigt inom stamhuset i Stockholm utövar, icke kan anses hänförlig varken till rörelse, som omförmäles i 1 § 1) lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919, eller till sådant särskilt arbetsföretag, som avses i 1 § 2) samma lag. På grund härav förklarar arbetsrådet, att det arbete, som utföres av de i ansökningen omförmälda eldarna, icke är att hänföra till sådant arbete, varå nämnda lag om arbetstidens begränsning äger tillämpning.

128. Arbetsrådets beslut den 29 december 1919 i anledning av en av Aktiebolaget Stockholms spårvägar gjord ansökan om undantag från bestämmelserna i 4 § lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919.

Sökanden har anfört i huvudsak följande:

Vid spårvägarna i Stockholm fortgår trafiken såväl vardagar som helgdagar dygnet om med undantag av tiden mellan klockan 3 och klockan 5 förmiddagen. Arbetet bedrives med regelbunden skiftindelning. Sökanden har gemensamt med sin personal verkställt en utredning i syfte att åstadkomma en arbetsindelning, som skulle bereda personalen en fridag var sjätte dag och dessutom en fridag under loppet av tre veckor ävensom i övrigt vara för personalen så förmånlig som möjligt. Vid denna utredning har man kommit till det resultatet, att det åsyftade målet bäst uppnås, om personalen indelas i sex grupper och arbetstiden beräknas per aderton dagar samt bestämmes till 123 timmar under loppet av varje adertondagarsperiod. Denna arbetstid motsvarar i genomsnitt 48 timmar i veckan och överensstämmer såtillvida med stadgandena i 4 § andra stycket lagen om arbetstidens begränsning, men på grund av fridagarnas placering skulle den sammanlagda arbetstiden komma att under varannan treveckorsperiod något överstiga 144 timmar för att sedan under nästa treveckorsperiod bliva så mycket kortare. Med hänsyn härtill synes det sökanden tveksamt, huruvida den nämnda anordningen står i full överensstämmelse med bestämmelserna i nyss åberopade lagrum.

Under hänvisning till vad sålunda anförts har sökanden anhållit, att arbetsrådet måtte medgiva, att arbetstiden vid sökandens spårvägar bestämmes till högst 123 timmar under loppet av aderton dagar med en maximiarbetstid per dag av 9 timmar.

Genom påteckning å ansökningshandlingen har Stockholms spårvägars samorganisation förklarat sig icke hava något att erinra mot bifall till den av sökanden gjorda framställningen.

I ärendet hava förhandlingar förts inför arbetsrådet mellan representanter för sökanden å ena och representanter för Stockholms spårvägars samorganisation å andra sidan. Vid dessa förhandlingar har sökanden till arbetsrådet ingivit dels en tjänstgöringslista för linjen n:r 4 vid Stockholms spårvägar, dels ock en tabellarisk uppställning över arbetstiden vid spårvägarna under ett år i enlighet med den anordning, sökanden begärt att få tillämpa. Av ifrågavarande handlingar har framgått, att den av sökanden begärda anordningen innebär, att den sammanlagda arbetstiden icke för någon tidrymd av aderton dagar under året överstiger 123 timmar.

Arbetsrådet finner, att arbetet vid sökandens spårvägar bedrives med sådan regelbunden skiftindelning, som avses i 4 § andra stycket lagen om arbetstidens begränsning. Arbetsrådet finner tillika, att genom den av sökanden begärda anordningen av arbetstiden icke uppkommer längre sammanlagd arbetstid för en tidrymd av aderton dagar, än att den motsvarar 48 timmar i veckan. Då vid sådant förhållande den anordning av arbetstiden, som sökanden anhållit att få tillämpa, står i överensstämmelse med föreskrifterna i 4 § andra stycket lagen om arbetstidens begränsning, finner arbetsrådet ansökningen icke föranleda något vidare yttrande.

Yrkesinspektionens verksamhet

under *oktober—december* år 1919.

Sammandrag av yrkesinspektörernas rapporter för oktober—december 1919.

	Yrkesinspektören i distriktet									Sprängämnesinspektören	Yrkesinspektrisen	Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX			
Inspekterade arbetsställen	72	94	80	100	160	78	26	115	52	9	83	**869**
Sammanlagt arbetarantal	14 248	9 457	3 063	5 127	7 439	3 633	3 377	8 046	6 099	760	8 775	**70 024**
Sammanlagt kraftbelopp (eff. hkr.)	8 752	28 933	6 994	9 535	17 017	12 487	6 710	43 516	34 992	2 033	—	**170 969**
Inspektions- och resedagar: för yrkesinspektören .	50	30	36	39	50	38	30	49	46	37	41	**446**
» assistenten	17	24	6	15	51	28	—	15	15	—	—	**171**
Arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion)	13	75	43	39	93	74	2	82	50	8	50	**529**
Inkomna protokoll över besiktning av ångpannor: större besiktning . . .	30	44	37	31	85	32	17	34	10	—	—	**320**
mindre » . . .	91	111	62	46	111	118	28	76	43	—	—	**686**
Inkomna protokoll över besiktning av kokare eller andra kärl under tryck: större besiktning . . .	—	—	2	—	—	3	—	—	—	—	—	**5**
mindre » . . .	—	—	—	1	1	22	5	1	—	—	—	**30**
Inkomna intyg över besiktning av avprovning av hissar eller kranar .	43	72	26	57	134	199	57	1	1	—	—	**590**
Inkomna anmälningar om olycksfall i arbete . .	761	1 153	649	620	1 249	1 466	1 234	1 127	1 135	4	—	**9 398**
därav med dödlig utgång	3	10	12	2	7	3	5	5	14	—	—	**61**
Framställning till Konungens befallningshavande om tillämpning av 38 eller 39 § lagen om arbetarskydd	1	—	1	1	2	2	2	3	1	—	—	**13**
Anmälningar till åtal . .	1	4	—	—	8	19	2	1	4	—	—	**39**
Lämnade eftergifter . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Sammandrag av underinspektörernas rapporter för oktober—december 1919.

	Yrkesinspektionsdistrikt									Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
Jordbruk:										
Inspekterade arbetsställen . .	—	184	201	31	247	64	126	55	9	**917**
Använda eff. hästkrafter . .	—	3 341	2 902	434	3 436	828	1 244	441	110	**12 736**
Hantverk:										
Inspekterade arbetsställen . .	30	81	34	65	119	55	76	87	29	**576**
Sysselsatta arbetare	83	246	87	124	364	158	195	178	63	**1 498**
Använda eff. hästkrafter . .	49	328	89	143	356	217	251	232	80	**1 745**
Övrig verksamhet:										
Inspekterade arbetsställen . .	61	89	128	116	127	131	77	152	33	**914**
Sysselsatta arbetare	489	561	623	445	447	1 700	263	990	368	**5 886**
Använda eff. hästkrafter . .	400	600	1 690	1 291	1 811	592	1 870	2 465	197	**10 916**
Hela antalet:										
Inspekterade arbetsställen . .	**91**	**354**	**363**	**212**	**493**	**250**	**279**	**294**	**71**	**2 407**
Sysselsatta arbetare [1]	**572**	**807**	**710**	**569**	**811**	**1 858**	**458**	**1 168**	**431**	**7 384**
Använda eff. hästkrafter . .	**449**	**4 269**	**4 681**	**1 868**	**5 603**	**1 637**	**3 365**	**3 198**	**387**	**25 397**
Förrättnings- och resedagar . .	25	116	78	62	144	86	133	85	38	**767**
Lämnade skriftliga meddelanden	3	33	37	41	46	32	17	23	26	**258**
Inkomna protokoll över besiktning av ångpannor:										
större besiktning	—	96	112	63	66	13	20	29	9	**408**
mindre »	—	54	91	88	152	34	28	56	19	**522**

Sammandrag av bergmästarnas rapporter för oktober—december 1919.

	Bergmästardistrikt						Summa
	norra	Gävle—Dala	östra	mellersta	västra	södra	
Inspekterade arbetsställen	2	6	30	2	2	4	**46**
Sammanlagt arbetarantal	1 194	308	1 047	190	30	1 000	**3 769**
» kraftbelopp (eff. hästkrafter) . . .	6 010	405	6 633	1 320	70	539	**14 977**
Förrättnings- och resedagar:							
för bergmästaren	4	6	6	2	2	7	**27**
» gruvingenjören	1	—	11	—	—	—	**12**
Arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion) . . .	—	—	1	—	1	1	**3**
Inkomna intyg över besiktning och avprovning av hissar eller kranar	—	—	—	—	—	—	—
Inkomna anmälningar om olycksfall i arbete .	87	169	56	77	6	122	**517**
därav med dödlig utgång	1	1	—	—	—	1	**3**

[1] Arbetarna inom jordbruket ej medräknade.

Sammandrag av specialinspektörernas för järnvägsdrift rapporter oktober—december 1919.

	Statens järnvägar			Enskilda järnvägarna	Summa
	överinspektören för säkerhetstjänsten	överinspektören för trafiktjänsten	inspektören för rullande materiel		
Besökta arbetsställen	12	20	12	187	**231**
Ungefärligt antal av besöken berörda arbetare	112	—	—	1 080	**1 192**
Förrättnings- och resedagar	5	15	21	27	**68**
Antal lämnade skriftliga meddelanden	5	[1])	31	163	**199**
Inkomna anmälningar om olycksfall i järnvägsdrift icke förorsakade av elektrisk ström	379	[2])	[2])	185	**564**
därav med dödlig utgång	4	[2])	[2])	1	**5**
Inkomna anmälningar om olycksfall i järnvägsdrift förorsakade av elektrisk ström	—	[2])	[2])	—	—
därav med dödlig utgång	—	[2])	[2])	—	—

Sammandrag av specialinspektörernas för elektriska anläggningar rapporter oktober—december 1919.

	Inspektionsdistrikt				Summa
	norra	östra	västra	södra	
Inspekterade elektriska anläggningar	57	9	6	22	**94**
Total eff. kilowatt	11 702	—	600	3 030	**15 332**
Sysselsatta arbetare	42	15	16	40	**113**
Inspektions- och resedagar	—	—	—	—	—
Antal arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden med anledning av inspektion	14	9	6	13	**42**
Inkomna anmälningar om olycksfall i arbete förorsakade av elektrisk ström	7	9	7	7	**30**
därav med dödlig utgång	1	1	1	4	**7**

[1] Redovisas av överinspektören för säkerhetstjänsten samt inspektören för rullande materiel.
[2] Redovisas av överinspektören för säkerhetstjänsten.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

14. Förmannen vid ett byggnadsföretag skulle vid ett tillfälle hjälpa en av sina arbetare med att hämta en utanför byggnaden stående stege. Ett par andra arbetare voro samtidigt, på order av förmannen, sysselsatta med rengöringsarbeten i ett rum, beläget ovanför den plats, där stegen stod, varvid de nedkastade skräp, bestående av tegelstenar, brädlappar och dylikt.

Då nu förmannen skulle taga stegen, nedföll dylikt skräp, samtidigt med att arbetarna varskodde, men hann han ej undan, utan träffades i huvudet av en nedfallande tegelsten, med påföljd att han av därvid erhållna skador samma dag avled.

15. Vid en sulfitfabrik användes en transmissionsaxel dels för drivandet av bränsleflistransportörer, dels för att, medelst en korsad rem, driva ett uppfordringsverk för bränsleknubb, som inlägges i ett bredvid ångpannehuset anordnat reservbränsletorn. I detta torn voro några pojkar sysselsatta med att taga undan knubben från uppfordringsverket och sprida densamma i tornet. Drivremmen från transmissionsaxeln i pannhuset till bränsletornet var av mycket bristfällig beskaffenhet och hade gått sönder dagen före olycksfallet. Då pojkarna vid 4-tiden på eftermiddagen slutat sitt arbete, hade de tillsagt en smörjare att laga remmen till följande dag. Detta blev av någon anledning ej gjort, utan först påföljande morgon, efter det arbetet i fabriken börjat, vidtogs reparationsarbetet.

Som hjälp härtill blev en av de i bränsletornet sysselsatta pojkarna tillsagd att fasthålla remmen i pannhuset, för att densamma ej skulle släpa emot axeln. När remmen efter c:a 10 min. lagats, genom insättande av s. k. Bristol-lås, sprang en annan utav pojkarna ned till maskinrum met för att tillsäga om motorns stoppande, men innan detta blev utfört, hade remmen kommit att dragas med av axeln, varvid den för remmens fasthållande beordrade pojken fick armen indragen mellan remmen och axeln, vilken tog honom med runt ett flertal varv. Omedelbart därefter stannade axeln, men hade pojken redan erhållit så svåra skador genom slag emot pannhusets vägg, landgången under axelledningen samt emot den planka, som fanns anbragt som skydd utefter axeln, att han omedelbart avled.

Orsaken till olycksfallet måste anses vara, att remmen under lagningen ej var lagd i remhållare eller på lämpligt sätt fastgjord, och att en så oerfaren, minderårig (13-årig) arbetare användes.

16. Den för skötandet av en klyvsåg anställde ordinarie sågaren var dagen för olycksfallet permitterad, varför en annan arbetare S. blivit satt till att sköta sågen. Som undantagare från klyvsågen hade även en alldeles ovan, minderårig arbetare använts. Arbetet tillgår så, att de s. k. bakarna, d. v. s. de vid stockens uppsågning i bräder uppstående yttersta, med bark försedda delarna kapas i vissa bestämda längder och därefter klyvas till stavar.

Vid olyckstillfället hade ett stavämne av c:a 95 cm. längd insatts i klyvsågen och var i det närmaste genomsågat, då undantagaren fattade tag i detsamma på andra sidan klyvkniven. Samtidigt skulle S. insätta ett nytt stavämne mellan matarvalsarna och skiljde därför medelst en trampa isär dessa. Av någon anledning fattades därvid det nästan genomsågade stavämnet av klingans bakre del, som lyfte upp detsamma, och kastade det därefter med våldsam kraft mot S., som träffades i bröstet så hårt, att han nästan omedelbart avled.

Orsaken till olyckan var dels ovana hos de med klyvningen sysselsatta arbetarna, dels olämplig konstruktion av klyvsågen, då matarvalsarna voro så låga, att de ej utgjorde skydd mot tillbakakastade bitar.

För att förhindra att liknande olycksfall skola kunna uppstå, föreskrev yrkesinspektören, att matarvalsarna skulle göras minst 300 mm. höga över sågbordet, och att en skyddsspärr skulle anordnas, så att alla tillbakakastade bitar hindrades att kastas mot klyvsågarens plats.

17. För återvinnandet av sodan användes i en sulfatfabrik roterande sodaugnar, i vilka sodastoffet torkas. Därifrån skottas stoffet ned i en smältugn, där de organiska beståndsdelarna förbrännas. På grund av den höga temperaturen i smältugnens nedre del smälter sodan och nedrinner i sodalösarna. Sodasmältugnarna ha en invändig tvärsektion av 1 600 × 1 600 mm. och en höjd av 2 000 mm. Taket utgöres av ett välvt tegeltak, försett med hål för en vertikal vattenkyld blästerforma, genom vilken blästerluft nedföres i ugnens nedre del. Dessa formar hava ganska stor benägenhet att bli läck i sin nedersta del, och, då vatten utrinner i den heta ugnen, kan lätt en explosion uppstå.

I detta fall hade en läcka uppstått, egendomligt nog icke i formans nedre del utan ungefär på formans halva längd. Därigenom hade vattnet sipprat fram och genomdränkt sodastoffet i ugnens övre del, varvid ett fast valv bildats, vilket hindrat sodastoffet att sjunka ned i ugnens nedre heta del. Ovanför det på detta sätt bildade valvet hade troligen vatten samlats, och då en arbetare Å. märkt att sodastoffet ej velat nedfalla i ugnens nedre del, har han med ett järnspett, bestående av ett 25 mm. groft järnrör, som nedstacks genom formans i mitten belägna blästerrör, velat röra om i ugnen. Härvid har ett hål uppstått i det ovan omtalade valvet, varigenom vattnet nedrunnit i ugnens heta nedre del och därvid hastigt övergått i gasform, bildande en kraftig explosion. Smältugnens tak och sidor sprängdes sönder, och den ovanpå ugnen, befintliga Å. kastades högt upp och nedföll sedan i den heta raserade ugnen, där han genast förbrändes. En annan i närheten sysselsatt arbetare brändes ganska svårt av de bildade gaserna, varjämte han erhöll krossår i huvudet av kringflygande tegelstenar.

För att förekomma ett upprepande av liknande olycksfall föreskrev yrkesinspektören, att formarna skulle numreras och undergå periodiska besiktningar och vattentrycksprov, samt att journal skulle föras över dessa prov. Därjämte borde en stadig plåtkonstruktion anbringas över smältugnarna så förankrad, att vid eventuell explosion arbetarna, som befinna sig ovanpå ugnen, ej kunna nedfalla i den.

Understödsverksamheten för arbetslösa.

Under *januari* månad 1920 har understöd till arbetslösa enligt kungl. kungörelserna den 19 maj 1916 och 16 augusti 1918 utbetalats å följande orter med nedan angivna belopp:

	Summa, kr.	Därav in natura, kr.
Södertälje	17 358	—
Nyköping	6 755	—
Oxelösund	148	148
Kristianstad	413	—
Hälsingborg	2 218	—
Lund	5 808	—
Örebro	611	611
Karlskoga	555	—
Luleå	5 488	4 265
Juckasjärvi	1 313	—
Summa jan. 1920	40 667	5 024
» dec. 1919	32 277	2 572
» jan. 1919	417 015	12 403

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Februari månad år 1920.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under februari månad.

Översikt av verksamheten under *februari* månad år 1920.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 057	1 028	925	2 344	2 563	1 702	**4 401**	**3 591**	**2 627**
Stockholms län	1 629	633	466	244	391	148	**1 873**	**1 024**	**614**
Uppsala stad och län	497	229	149	135	197	120	**632**	**426**	**269**
Södermanlands län	382	292	202	129	184	74	**511**	**476**	**276**
Östergötlands län	786	508	347	304	385	165	**1 090**	**893**	**512**
Norrköping	387	163	153	130	211	100	**517**	**374**	**253**
Jönköpings län	184	146	80	126	217	66	**310**	**363**	**146**
Kronobergs län	62	40	23	88	114	52	**150**	**154**	**75**
Norra Kalmar län	48	56	37	36	76	37	**84**	**132**	**74**
Södra Kalmar län	75	75	58	58	110	37	**133**	**185**	**95**
Gottlands län	82	66	54	23	55	11	**105**	**121**	**65**
Blekinge län	435	327	252	233	286	145	**668**	**613**	**397**
Kristianstads län	305	236	149	178	323	135	**483**	**559**	**284**
Malmöhus län: Malmö	574	412	285	818	1 092	588	**1 392**	**1 504**	**873**
Malmöhus län: Lund	260	79	59	66	81	46	**326**	**160**	**105**
Malmöhus län: Landskrona	57	47	31	42	62	28	**99**	**109**	**59**
Malmöhus län: Hälsingborg	682	233	216	162	182	115	**844**	**415**	**331**
Malmöhus län: Ystad	233	111	86	43	64	21	**276**	**175**	**107**
Malmöhus län: Trälleborg	209	134	123	22	34	19	**231**	**168**	**142**
Malmöhus län: Eslöv	91	70	40	26	38	17	**117**	**108**	**57**
Malmöhus län: Skurup	43	41	23	17	32	12	**60**	**73**	**35**
Hallands län	139	110	66	69	135	49	**208**	**245**	**115**
Göteb. o. Bohus län	162	125	60	79	157	46	**241**	**282**	**106**
Göteborg	1 049	864	786	764	965	601	**1 813**	**1 829**	**1 387**
Älvsborgs län	156	106	85	33	68	14	**189**	**174**	**99**
Skaraborgs län	280	379	154	175	569	127	**455**	**948**	**281**
Värmlands län	100	92	65	79	160	59	**179**	**252**	**124**
Örebro län	400	355	228	248	618	188	**648**	**973**	**416**
Västmanlands län	503	301	204	225	312	148	**728**	**613**	**352**
Kopparbergs län	218	102	88	157	192	107	**375**	**294**	**195**
Gävle stad och län	270	163	142	123	138	99	**393**	**301**	**241**
Västernorrlands län	248	160	155	57	82	35	**305**	**242**	**190**
Jämtlands län	136	76	69	182	142	112	**318**	**218**	**181**
Västerbottens län	148	72	62	114	127	86	**262**	**199**	**148**
Norrbottens län	90	84	66	91	123	79	**181**	**207**	**145**
Tillsammans febr. 1920	**12 977**	**7 915**	**5 988**	**7 620**	**10 485**	**5 388**	**20 597**	**18 400**	**11 376**
» jan. 1920	*15 566*	*8 446*	*6 848*	*7 808*	*10 213*	*5 108*	*23 374*	*18 659*	*11 956*
» febr. 1919	17 080	7 958	6 377	11 922	9 891	5 532	29 002	17 849	11 909
» » 1918	17 103	10 077	7 675	13 308	8 179	5 053	30 411	18 256	12 728
» » 1917	13 189	9 895	6 778	8 115	7 262	4 465	21 304	17 157	11 243

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen				Kvinnliga avdelningen				Tillsammans			
	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Jordbruk m. m.	2 955	3 185	2 746	1 409	399	417	1 342	265	3 354	3 602	4 088	1 674
per 100 lediga platser	108	116		51	30	31		20	82	88		41
Skogshushållning	426	451	684	547	—	—	—	—	426	451	684	547
per 100 lediga platser	62	66		80	—	—		—	62	66		80
Gruvdrift och malmförädling	100	102	13	12	—	—	—	—	100	102	13	12
per 100 lediga platser	769	785		92	—	—		—	769	785		92
Industri och hantverk m. m.	3 257	3 774	1 331	1 172	471	560	442	236	3 728	4 334	1 773	1 408
per 100 lediga platser	245	284		88	107	127		53	210	244		79
Handel och samfärdsel	1 503	1 669	962	736	1 017	1 062	1 368	708	2 520	2 731	2 330	1 444
per 100 lediga platser	156	173		77	74	78		52	108	117		62
Husligt arbete	1	1	1	—	3 710	5 396	7 191	4 108	3 711	5 397	7 192	4 108
per 100 lediga platser	100	100		—	52	75		57	52	75		57
Allmän o. litterär verksamhet	9	9	5	4	100	106	135	67	109	115	140	71
per 100 lediga platser	180	180		80	74	79		50	78	82		51
Annat arbete	2 891	3 786	2 173	2 108	59	79	7	4	2 950	3 865	2 180	2 112
per 100 lediga platser	133	174		97	843	1 129		57	135	177		97
Summa för febr. 1920	**11 142**	**12 977**	**7 915**	**5 988**	**5 756**	**7 620**	**10 485**	**5 388**	**16 898**	**20 597**	**18 400**	**11 376**
per 100 lediga platser	**141**	**164**		**76**	**55**	**73**		**51**	**92**	**112**		**62**

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
	Febr.	Jan.	Febr.	Febr.	Jan.	Febr.
Jordbruk och skogshushållning m.m.	1919	1920	1920	1919	1920	1920
Män	114	122	*106*	62	59	*57*
Kvinnor	43	31	*31*	31	19	*20*
Tillsammans	**95**	**95**	***85***	**54**	**47**	***47***
Övriga näringsgrenar						
Män	269	212	*208*	90	91	*90*
Kvinnor	129	82	*79*	59	54	*56*
Tillsammans	**181**	**133**	***121***	**70**	**68**	***67***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	215	184	*164*	80	81	*76*
Kvinnor	121	76	*73*	56	50	*51*
Tillsammans	**162**	**125**	***112***	**67**	**64**	***62***

Beträffande dessa relationstals innebörd för bedömandet av läget på den svenska arbetsmarknaden i dess helhet under februari 1920 hänvisas till den första uppsatsen i häftet, vilken i detta hänseende lämnar utförligare besked.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 825 platser, varav 630 manliga och 195 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 677, 475 och 202 samt under nästlidna månad resp. 771, 587 och 184.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala stad och län			Södermanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	14	1	1	813	487	289	206	143	70	148	182	83
Därav kvinnor	5	—	—	35	111	32	21	26	13	7	34	8
B Skogshushållning	3	17	17	106	128	101	29	30	26	24	46	39
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	8	11	10	—	—	—	14	1	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	11	10									
B Metall- och maskinindustri	216	36	26	105	7	5	45	2	2	15	7	5
Därav kvinnor	60	6	4	4	—	—						
C Trävaruindustri	14	7	7	14	7	7	5	2	1	3	4	3
Därav kvinnor	—	1	1									
D Byggnadsverksamhet	529	92	87	232	60	48	37	2	1	14	2	2
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	3	4	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Därav kvinnor	1	—	—				—	1	1			
F Textilindustri	4	1	1	8	20	2	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	4	1	1	8	20	2						
G Beklädnadsindustri	72	96	56	7	11	6	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	71	94	55	2	11	6						
H Närings- o. njutningsämnesindustri	246	172	168	—	1	—	4	—	—	2	1	1
Därav kvinnor	43	15	12							1	1	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	22	18	7	21	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	17	17	6	2	—	—						
J Trämasse- o. pappersindustri	13	20	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	12	19	12									
K Grafisk industri	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	—	—									
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	46	18	16	2	—	—	20	9	7	16	3	1
Därav kvinnor	4	—	—							3	—	—
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	125	26	17	12	1	1	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	84	15	9									
B Butiks- och magasinspersonal	264	148	107	29	3	3	3	4	4	2	1	1
Därav kvinnor	86	46	24	5	—	—	1	2	2			
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	254	375	226	22	19	11	9	25	14	7	10	8
Därav kvinnor	245	366	219	18	19	11	7	25	14	7	9	7
D Landtransport	113	109	58	52	13	12	7	7	3	5	18	18
Därav kvinnor	10	18	8							1	—	—
E Vattentransport	34	—	—	58	—	—	1	—	—	9	25	25
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	6	45	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	45	44									
V. Husligt arbete	1 626	1 844	1 263	167	229	97	106	143	90	109	140	58
Därav kvinnor	1 625	1 844	1 263	167	229	97	106	143	90	109	140	58
VI. Allmän och litterär verksamhet	63	61	32	3	1	—	1	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	60	60	31	3	1	—				1	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	724	489	470	222	37	37	138	57	50	156	37	32
Därav kvinnor	11	5	3									
Summa för febr. månad år 1920	4 401	3 591	2 627	1 873	1 024	614	632	426	269	511	476	276
Därav kvinnor	2 344	2 563	1 702	244	391	148	135	197	120	129	184	74
» » » månad år 1919	4 989	3 793	2 561	1 468	1 025	721	704	457	290	449	432	261
Därav kvinnor	2 245	2 668	1 582	169	293	113	136	203	133	150	179	89

Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			Gottlands län			
Norrköping			Övriga anstalter															
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																		I.
141	39	32	461	408	225	95	165	46	39	44	14	56	92	29	24	37	8	A
2	9	3	35	75	20	14	70	8	10	19	6	10	32	3	—	18	—	
16	28	25	30	49	39	22	10	8	—	—	—	8	42	42	2	2	2	B
1	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
3	—	—	4	1	1	2	1	1	—	—	—	1	—	—	9	7	7	A
30	4	4	42	6	3	7	8	1	1	—	—	2	—	—	1	1	1	B
2	—	—																
5	—	—	14	8	4	14	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	C
86	56	53	57	44	44	3	—	—	2	2	2	16	4	4	—	—	—	D
—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	E
34	10	3	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	F
23	10	3	1	—	—													
1	4	3	3	3	2	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	G
1	4	3	3	3	2				2	1	1							
2	3	2	6	7	4	2	1	—	1	—	—	4	2	1	—	—	—	H
—	2	1	—	4	2	—	1	—	1	—	—	2	1	1				
1	—	—	—	—	—	3	10	—	—	—	—	6	6	6	—	—	—	I
						2	10	—				3	3	3				
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	J
1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K
			1	—	—													
7	6	5	8	2	2	3	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	L
—	3	2										1	—	—				
																		IV.
1	1	1	5	1	1	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	A
			1	—	—	1	—	—				2	—	—				
2	7	7	14	11	9	5	2	1	2	—	—	3	1	1	—	—	—	B
1	1	1	7	6	5	2	2	1										
14	34	18	26	35	16	7	10	6	4	19	7	9	21	8	4	8	1	C
12	33	17	23	33	15	6	9	5	4	19	7	6	19	7	4	7	1	
10	6	1	31	25	14	5	3	3	2	1	1	2	4	4	1	1	1	D
—	2	—	3	3	1													
13	—	—	14	4	3	1	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—	E
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	F
31	144	70	218	248	115	99	121	48	69	75	38	70	127	57	19	27	10	V.
31	144	70	218	248	115	99	121	48	69	75	38	70	127	57	19	27	10	
5	4	1	10	14	6	2	4	4	2	—	—	—	4	3	—	3	—	VI.
5	3	—	9	13	5	2	4	4	2	—	—	—	4	3	—	3	—	
112	27	27	141	25	23	38	25	25	26	12	12	28	12	12	45	35	35	VII.
58	—	—	3	—	—													
517	374	253	1 090	893	512	310	363	146	150	154	75	217	317	169	105	121	65	
130	211	100	304	385	165	126	217	66	88	114	52	94	186	74	28	55	11	
2 005	569	437	1 318	891	531	384	301	190	231	169	62	284	257	154	111	126	74	
1 142	252	132	457	442	288	160	149	75	96	133	40	109	122	54	36	57	17	

Yrkesgrupper	Blekinge län			Kristianstads län			Malmöhus					
							Malmö			Hälsingborg		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	106	176	73	179	294	132	48	136	14	57	47	28
Därav kvinnor	32	91	27	32	114	28	2	69	2	4	10	2
B Skogshushållning	3	59	33	8	1	1	—	16	16	1	6	6
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	—	—	—	71	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	123	20	20	17	1	—	2	—	—	12	—	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	10	2	2	11	3	2	103	9	4	42	1	—
Därav kvinnor				1	1	1	26	2	—			
C Trävaruindustri	1	—	—	3	1	1	4	10	1	3	—	—
Därav kvinnor												
D Byggnadsverksamhet	22	77	77	10	2	2	120	38	38	74	44	44
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	1	1	1	1	—	—	6	4	3	7	1	1
Därav kvinnor							5	3	3	2	1	1
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—
Därav kvinnor							1	—	—			
G Beklädnadsindustri	1	1	1	8	4	3	31	34	12	2	2	—
Därav kvinnor	1	1	1	3	4	3	30	31	10	—	2	—
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	—	—	18	5	3	81	10	4	13	3	3
Därav kvinnor				7	2	2	58	8	3	1	3	3
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	6	2	2	34	34
Därav kvinnor							—	4	—			
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	5	6	5	1	—	—
Därav kvinnor							4	6	5	1	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Därav kvinnor												
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	4	—	—	2	—	—	71	44	40	20	9	9
Därav kvinnor							16	26	25	1	2	2
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	1	—	—	—	—	—	39	6	5	2	—	—
Därav kvinnor							26	4	3	1	—	—
B Butiks- och magasinspersonal	5	3	3	6	2	1	64	36	22	4	5	4
Därav kvinnor	4	2	2	4	2	1	44	20	10	4	4	3
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	26	25	20	22	48	16	49	70	36	18	20	9
Därav kvinnor	26	25	20	22	46	15	47	69	35	18	20	9
D Landtransport	10	9	3	5	7	5	41	143	20	21	9	4
Därav kvinnor	3	2	1				2	78	5			
E Vattentransport	40	10	10	5	—	—	22	—	—	260	78	78
Därav kvinnor										4	—	—
F Handel o. samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	166	165	94	109	154	85	552	761	479	125	137	93
Därav kvinnor	166	165	94	109	154	85	552	761	479	125	137	93
VI. Allmän och litterär verksamhet	1	—	—	—	—	—	2	11	8	1	3	2
Därav kvinnor	1	—	—				2	11	8	1	3	2
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	148	65	60	79	37	33	148	163	163	108	16	16
Därav kvinnor							3	—	—			
Summa för febr. månad år 1920	668	613	397	483	559	284	1 392	1 504	873	844	415	331
Därav kvinnor	233	286	145	178	323	135	818	1 092	588	162	182	115
» » » månad år 1919	928	457	317	483	478	291	2 524	1 210	814	1 039	374	316
Därav kvinnor	247	261	154	205	269	142	1 163	857	530	387	172	138

län			Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			Skaraborgs län			
Övriga anstalter						*Göteborg*			Övriga anstalter									
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																		I.
221	294	118	70	99	86	83	44	29	88	97	17	14	29	6	206	457	126	A
22	75	11	8	38	3	9	7	—	14	29	3	1	8	—	20	128	15	
—	—	—	1	16	10	—	4	4	—	3	3	—	—	—	5	—	—	B
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
9	1	1	2	1	—	10	12	11	8	1	1	—	—	—	3	3	3	A
						—	1	—										
57	6	3	27	4	2	140	41	27	2	—	—	16	3	3	—	3	—	B
						2	2	—										
8	3	2	2	2	—	25	19	15	1	—	—	1	—	—	2	1	—	C
						—	1	—										
192	41	41	11	6	6	85	29	26	14	12	12	32	56	56	6	4	3	D
1	3	3	—	—	—	10	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	E
			—	6	5	4	8	5				3	3	3	1	1	1	F
—	—	—	—	1	1	1	4	1	—	—	—	1	—	—	1	1	1	
4	1	1	1	—	—	8	6	2							2	2	2	G
4	1	1				7	3	1	—	—	—	—	—	—	1	1	1	
79	2	1	8	3	3	86	21	12	1	5	—	—	3	1	14	23	3	H
2	1	1	1	2	2	66	15	7	—	3	—	—	1	—	7	20	2	
—	—	—	—	—	—	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	I
—	1	1	1	—	—	4	21	11	1	—	—							J
—	1	1				1	16	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
1	—	—	—	—	—	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	K
						—	1	—							—	1	—	
8	8	8	—	1	1	7	1	—	4	1	1	5	6	2	15	5	5	L
1	5	5													2	2	2	
																		IV.
—	—	—	—	—	—	21	24	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	A
						4	—	—										
9	10	8	2	1	1	49	33	21	8	2	1	—	—	—	5	5	3	B
3	5	3	1	—	—	12	8	3	4	—	—				1	2	—	
8	12	9	11	14	8	41	55	23	8	18	3	2	8	2	15	44	13	C
8	9	6	7	13	8	38	47	17	8	18	3	2	8	2	8	39	8	
25	15	13	9	5	4	64	116	77	5	3	1	2	—	—	4	—	—	D
2	1	1				3	21	4	—	1	—							
16	61	61	4	—	—	30	87	85	2	—	—	—	—	—	—	—	—	E
—	—	—	—	2	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	F
172	208	109	49	81	35	609	829	561	52	103	39	29	51	12	135	371	98	V.
172	208	109	49	81	35	609	828	561	52	103	39	29	51	12	135	371	98	
2	5	5	2	—	—	7	11	1	1	5	2	—	—	—	—	4	—	VI.
2	5	5	2	—	—	4	11	1	—	3	1				—	4	—	
302	122	121	8	4	4	526	461	456	46	32	26	85	15	14	42	24	24	VII.
			1	—	—	8	—	—										
1 109	793	505	208	245	115	1 813	1 829	1 387	241	282	106	189	174	99	455	948	281	
216	811	143	69	135	49	764	965	601	79	157	46	33	68	14	175	569	127	
1 412	674	455	287	198	131	2 393	1 816	1 395	264	234	108	3 106	504	441	462	679	265	
350	294	158	86	103	55	1 160	937	573	81	110	32	1 998	256	229	210	426	142	

Yrkesgrupper	Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län			Kopparbergs län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	52	72	25	201	400	186	185	242	88	86	40	15
Därav kvinnor	8	29	5	47	193	31	36	92	20	16	31	7
B Skogshushållning	11	9	7	29	29	23	42	31	19	27	44	35
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	9	4	4	2	—	—	7	6	5
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	2	—	—	6	—	—	—	—	—	2	—	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	2	—	—	21	—	—	22	1	—	20	1	1
Därav kvinnor												
C Trävaruindustri	4	1	1	3	—	—	1	3	3	7	5	5
Därav kvinnor												
D Byggnadsverksamhet	2	2	2	24	4	4	86	10	9	10	4	4
Därav kvinnor												
E Läder-, hår-, gummi- o.d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
F Textilindustri	—	—	—	2	—	—	—	3	3	—	—	—
Därav kvinnor				1	—	—	—	2	2			
G Beklädnadsindustri	—	—	—	13	5	3	—	—	—	3	4	3
Därav kvinnor				6	5	3				3	4	3
H Närings- och njutningsämnesindustri	1	2	2	5	6	4	3	3	1	3	2	2
Därav kvinnor	—	1	1	3	5	3	2	1	—	3	2	2
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	5	10	4	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	1	1	1	9	6	6	2	2	1	—	—	—
Därav kvinnor				—	1	1	1	2	1			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
B Butiks- o. magasinspersonal	1	—	—	4	1	1	4	1	1	3	—	—
Därav kvinnor	1	—	—	1	—	—	4	1	1	2	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	6	7	5	18	28	15	17	30	17	30	35	24
Därav kvinnor	6	7	5	18	26	14	16	30	17	24	30	19
D Landtransport	—	1	—	20	20	7	13	4	4	11	7	6
Därav kvinnor				—	2	—				1	—	—
E Vattentransport	2	—	—	3	—	—	11	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	64	121	47	171	384	136	166	184	107	105	123	74
Därav kvinnor	64	121	47	171	384	136	166	184	107	105	123	74
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	1	2	—	—	—	—	3	2	2
Därav kvinnor				1	2	—				3	2	2
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	31	36	34	103	73	73	174	99	99	108	21	19
Därav kvinnor	—	2	1									
Summa för febr. månad år 1920	179	252	124	648	973	416	728	613	352	375	294	195
Därav kvinnor	79	160	59	248	618	188	225	312	148	157	192	107
» » » månad år 1919	228	287	152	855	741	413	662	569	323	391	296	187
Därav kvinnor	111	175	72	329	460	216	212	326	140	142	165	86

Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			Hela riket			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																		I.
12	13	3	3	6	2	22	17	14	19	21	12	3	6	3	3 602	4 088	1 674	*A*
5	6	—	1	5	2	8	7	5	11	12	9	2	4	2	417	1 342	265	
1	21	11	—	2	2	48	52	47	24	19	17	11	20	14	451	684	547	*B*
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4	2	2	102	18	12	II.
																		III.
1	5	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	238	65	59	*A*
															2	12	10	
10	2	2	5	1	—	3	—	—	—	—	—	6	1	1	961	149	94	*B*
															95	11	5	
5	—	—	—	1	1	2	—	—	4	2	2	3	—	—	143	79	56	*C*
															—	2	1	
66	51	51	17	28	28	6	—	—	20	10	9	8	7	6	1 781	687	654	*D*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	16	11	*E*
															8	5	5	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	64	52	23	*F*
															41	39	11	
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	160	174	95	*G*
1	—	—													135	165	90	
6	—	—	6	1	—	4	—	—	—	—	—	—	1	—	595	277	215	*H*
5	—	—	1	—	—	1	—	—				—	1	—	204	89	43	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59	77	50	*I*
															24	34	9	
—	—	—	1	—	—	1	—	—	5	5	5	—	—	—	38	63	39	*J*
															19	42	24	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	6	2	*K*
															3	2	—	
2	1	1	1	—	—	—	3	2	—	—	—	2	2	2	260	128	110	*L*
															29	41	88	
																		IV.
—	2	—	—	—	—	1	1	1	7	2	2	2	1	1	222	65	47	*A*
						1	—	—				2	1	1	122	20	13	
4	3	2	1	2	—	7	2	2	10	4	4	2	—	—	512	287	207	*B*
1	1	1	1	1	—	5	2	2	10	4	4	1	—	—	205	109	63	
8	13	6	13	29	15	62	48	38	23	21	15	20	33	17	753	1 114	606	*C*
8	12	5	13	27	13	61	47	37	22	20	14	20	32	17	704	1 064	567	
12	9	6	1	1	1	4	2	2	6	5	4	5	5	3	486	548	275	*D*
—	1	—				—	1	1							25	130	21	
103	—	—	119	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	751	267	264	*E*
															4	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	49	45	*F*
															2	45	44	
100	114	90	41	49	20	105	85	67	67	89	57	66	85	59	5 397	7 192	4 108	V.
100	114	90	41	49	20	105	85	67	67	89	57	66	85	59	5 396	7 191	4 108	
3	4	3	—	—	—	1	—	—	4	2	2	—	—	—	115	140	71	VI.
3	4	3				1	—	—	4	2	2				106	135	67	
59	63	62	97	122	121	49	8	8	73	19	19	49	44	37	3 865	2 180	2 112	VII.
															79	7	4	
393	301	241	305	242	190	318	218	181	262	199	148	181	207	145	20 597	18 400	11 376	
123	138	99	57	82	35	182	142	112	114	127	86	91	123	79	7 620	10 485	5 388	
522	413	310	815	296	265	243	201	142	245	203	140	200	199	163	29 002	17 849	11 909	
145	155	105	61	54	86	140	246	101	91	119	66	104	108	84	11 922	9 991	5 532	

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under januari och februari månader 1920.[1] De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens ombudsorter (fr. o. m. 1920 till antalet 49), hava inhämtats och bearbetats på samma sätt, som tidigare varit fallet.[2] Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de särskilda varuslagen.

Bland de varuslag, som från januari till februari varit föremål för *prisstegring*, torde särskilt böra nämnas havregryn, kaffe och socker samt fotogen, ved, kol och koks. Vad beträffar sockerpriset, vilket som bekant fortfarande är statsreglerat, så har detta till följd av förordningen den 30 januari 1920 *angående nya maximipris å socker stigit från i genomsnitt 1·34 kr. till 1·65* kr. per kg., alltså en förhöjning av över 20 %. Ökningen av det under det senaste halvåret så gott som oförändrade fotogenpriset torde kunna ställas i samband med den inträffade starka stegringen i dollarkursen.

I stort sett *oförändrade* sedan januari äro medelpriserna å bl. a. margarin, ärter, bruna bönor, mjöl och bröd. Beträffande potatis har en obetydlig uppgång ägt rum; 5-literspriset utgjorde i februari 56 öre mot 54 i januari.

En tydligt *nedåtgående* tendens har kunnat konstateras beträffande bl. a. följande varuslag: mejeriprodukter av alla slag (mjölk, smör och ost), vidare ägg, kött, fläsk, salt sill samt vissa slag av färsk fisk, såsom sill, strömming och kolja.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar under kristiden. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med februari 1920, meddelas nedanstående indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (*årg.* 1920, *sid.* 220 *f.*).

	Juli 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	4:e kvartalet 1916	1:a kvartalet 1917
Aritmetiska (»ovägda») medeltal	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	190
»Vägda» medeltal	*100*	*103*	*107*	*113*	*121*	*124*	*128*	*130*	*134*	*142*	*152*	*166*

	2:a kvartalet 1917	3:e kvartalet 1917	4:e kvartalet 1917	1:a kvartalet 1918	2:a kvartalet 1918	3:e kvartalet 1918	4:e kvartalet 1918	1:a kvartalet 1919	2:a kvartalet 1919	3:e kvartalet 1919	4:e kvartalet 1919	Jan.[1] 1920	Febr.[1] 1920
Aritmetiska (»ovägda») medeltal	197	208	235	268	305	330	372	364	352	343	332	321	313
»Vägda» medeltal	175	181	201	227	255	277	320	335	328	311	308	298	290

[1] Preliminära uppgifter.

[1] För de förändringar i fråga om inhämtandet av det prisstatistiska primärmaterialet, som företagits vid ingången av år 1920, kommer en redogörelse att lämnas i nästföljande kvartalsrapport.

Medelpris å 49 orter, februari 1920.

Varuslag	Kvantitet	Febr. 1920	Jan. 1920	Febr. 1919	Febr. 1914	Höjning (+) eller sänkning (—) från febr. 1914 till febr. 1920	Höjning (+) eller sänkning (—) från febr. 1919 till febr. 1920
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	44	46	47	14	+ 214·3	— 6·4
handskummad	»	26	28	—	8	+ 225·0	—
separerad	»	19	20	23	6	+ 216·7	— 17·4
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	616	677	725	234	+ 163·2	— 15·0
mat- (lands-)	»	604	668	724	210	+ 187·6	— 16·6
Margarin, växt-	»	388	388	474	138	+ 181·2	— 18·1
Ägg, färska	tjog	620	781	812	175	+ 254·3	— 23·6
Potatis: gammal	5 l.	56	54	97	27	+ 107·4	— 12·3
»	hl.	913	895	1936	—	—	— 52·8
Ärter, gula	kg.	69	69	81	31	+ 122·6	— 14·8
Bruna bönor	»	148	148	250	46	+ 221·7	— 40·8
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	78	78	[1]) 73	31	+ 151·6	+ 6·8
råg-, svenskt, bästa sort	»	57	56	56	21	+ 171·4	+ 1·8
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	73	73	—	26	+ 180·8	—
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	104	95	101	36	+ 188·9	+ 3·0
ris-, bästa sort svenska	»	178	175	90	40	+ 345·0	+ 97·8
Rågbröd: hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	106	105	90	41	+ 158·5	+ 17·8
mjukt: limpa, söt	»	98	98	93	38	+ 157·9	+ 5·4
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	70	67	62	30	+ 133·3	+ 12·9
Vetebröd: skorpor, ordinära	»	220	226	226	75	+ 205·3	+ 1·3
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	113	113	115	44	+ 156·8	— 1·7
mjukt, billigaste sort: » » mjölk	»	132	131	176	60	+ 120·0	— 25·0
Nötkött, färskt: stek	»	390	425	596	120	+ 225·0	— 34·6
soppkött	»	325	359	523	99	+ 228·3	— 37·9
Kalvkött, stek: gödkalv	»	487	521	350	131	+ 271·8	+ 39·1
spädkalv	»	278	308	250	73	+ 280·8	+ 11·2
Fårkött: färskt, stek	»	423	425	666	133	+ 218·0	— 36·5
salt, svenskt	»	393	404	606	118	+ 233·1	— 35·1
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	466	517	691	131	+ 255·7	— 32·6
salt, svenskt »	»	493	548	704	138	+ 257·2	— 30·0
Sill, salt, prima	»	132	139	153	46	+ 187·0	— 13·7
Kaffe (obränt), prima Santos	»	355	345	300	160	+ 121·9	+ 18·3
Socker, bit-	»	165	134	132	64	+ 157·8	+ 25·0
Fotogen, Water White	l.	50	46	113	20	+ 150·0	— 55·8
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	9310	9120	8090	2600	+ 258·1	+ 15·1
barr-, » »	»	7310	7250	6740	2060	+ 254·9	+ 8·5
Bränntorv	100 kg.	874	872	971	209	+ 318·2	— 10·0
Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	1875	1843	—	395	+ 374·7	—
engelska hushålls-(fyrkol) hemkörd	»	1522	1508	—	228	+ 567·5	—
Koks: gasverks- (krossad[2]) hemkörd	»	1058	1021	—	154	+ 587·0	—
engelsk kamin-(krossad)[2]) hemkörd	»	1109	1078	—	184	+ 502·7	—

[1]) 75 %-utmalning. — [2]) T. o. m. 1919 avse uppgifterna okrossad koks.

Livsmedelspriser å olika orter

Medelpris per år (1909—1919) och per månad

Obs.! Siffrorna för år 1909 angiva medelpris för 28 orter åren 1910—

	Varuslag	Kvantitet	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: osk**u**mmad	l.	14	14	14	14	14	15	16	19	25
2	handskummad	»	7	7	7	8	8	8	9	10	15
3	separerad	»	—	5	5	6	6	6	7	8	12
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	220	222	228	237	236	239	292	×310	× 401
5	mat- (lands-)	»	198	200	205	214	213	218	260	295	× 358
6	*Ost*: helfet, okryddad	»	—	*150*	*151*	*156*	*164*	*162*	*197*	257	× 305
7	halvfet, »	»	116	114	111	115	121	119	149	191	× 234
8	skummjölks-, »	»	—	49	48	51	58	60	82	127	× 167
9	Margarin: högsta kvalitet	»	159	169	152	157	—	—	—	—	—
10	lägsta »	»	116	125	116	122	—	—	—	—	—
11	växtmargarin	»	—	—	126	132	185	144	170	216	—
12	Ägg: svenska, färska	tjog	151	149	149	161	159	171	198	237	343
13	» *konserverade*	»		134	128	139	137	151	169	204	307
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	526	× 955
15	»	5 l.	28	27	29	32	28	30	36	33	× 58
16	färsk	»		76	48	49	46	80	87	76	146
17	Ärter, gula	kg.	28	29	29	30	31	35	57	55	× 63
18	Bruna bönor	»	41	46	47	53	48	49	75	111	199
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort [8])	»	33	32	30	31	31	33	40	×38	× 42
20	råg-, » » »	»	22	20	20	22	22	23	32	×29	× 36
21	rågsikt-, » »	»	28	26	25	27	27	29	39	×34	—
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1]) 33	34	32	36	36	42	52	50	× 68
23	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2]) 60	39	39	40	41	41	46	52	× 75
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	40	40	39	41	41	43	54	53	× 62
25	mjukt, limpa, söt	»	39	39	37	38	38	40	48	49	× 60
26	» » sur	»	28	28	27	29	30	31	38	38	× 45
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära [9])	»	74	76	74	76	76	78	88	90	× 117
28	mjukt, billigaste sort (bakat med vatten [9])	»	53	45	44	45	43	46	53	54	× 68
29	» » mjölk [9])	»		61	60	61	60	61	67	66	× 83
30	Nötkött, färskt: stek	»	104	98	96	111	122	116	140	193	219
31	soppkött	»	85	78	78	91	100	95	119	169	193
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	120	117	116	123	131	130	154	203	× 215
33	spädkalv	»	63	60	58	65	72	70	87	122	× 148
34	Fårkött: färskt, stek	»	121	118	115	124	133	130	158	215	258
35	salt, svenskt	»	—	103	102	105	114	118	139	194	241
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	119	121	140	184	261
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	121	129	120	123	133	129	191	233	× 270
38	salt, svenskt »	»	127	138	129	129	140	137	198	246	× 287
39	» amerikanskt	»	128	149	139	136	—	—	—	—	—
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	75	76	80	99	122
41	gädda	»	—	—	—	—	108	110	117	149	188
42	*sill*	»	28	31	31	32	34	35	45	68	91
43	strömming	»	37	36	36	36	38	39	43	56	65
44	torsk	»	—	—	—	—	55	57	62	82	111
45	rödspotta (»spätta»)	»	79	80	79	77	79	81	89	123	167
46	salt: sill, prima	»	37	[3]) 39	[3]) 39	[3]) 41	[3]) 45	45	57	97	105
47	strömming	»	23	23	25	25	30	31	36	61	73
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	61	54	51	52	56	58	72	111	152
49	» » » rundskuren	»		—	—	—	76	77	91	139	191
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4]) 115	125	155	176	170	159	161	209	× 315
51	Socker, bit-	»	67	71	69	72	67	65	66	×68	× 70
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	10	10	13	19
53	Svagdricka	l.	—	6	6	6	6	6	7	8	10
54	Fotogen, Water White	»	[5]) 18	17	15	17	20	21	23	27	37
55	Ved: björk-, osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2520	2280	2280	2360	2560	2630	2890	3810	5520
56	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	2020	1810	1810	1880	2040	2110	2310	3060	4500
57	Bränntorv	100 kg.	[6]) 74	187	185	187	196	220	290	385	670
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	376	373	373	397	401	411	531	717	803
59	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	234	242	367	543	707
60	Koks: gasverks- (krossad) [10]) hemkörd	»	134	130	132	155	165	157	211	292	413
61	eng. kamin- » hemkörd	»	—	159	156	177	189	190	248	339	521

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp- [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Upp- *1917*—aug. *1919* 75 % utmalning. — [9]) För den tid, då i samband med den statliga regleringen av brödsäd rena 1917 sådana brödslag, som närmast motsvara de i varulistan angivna kvaliteterna. — [10]) T. o. m. år 1919 avse mipris har varit rådande å *socker* sedan den 1 juli 1916, å *mjöl* från den 27 nov. 1916 t. o. m. aug. å *kaffe* från febr. 1917 t. o. m. juni 1919, å *ärter* och *bruna bönor* under tiden 27 mars 1917—mitten av maj 1919, å *ost* under tiden 21 aug. 1917—23 april 1919 å *kalvkött* under tiden 19 maj—17 sept. 1917 och 22 varit underkastat statsreglering under tiden dec. 1917—19 jan. 1919 och *margarin* under tiden febr.—26 maj

(jan. 1919—febr. 1920) för samtliga orter.

—1912 för 39 orter, åren 1913—1919 för 44 orter samt år 1920 för 49 orter.

1918	1919	Jan. 1919	Febr. 1919	Mars 1919	April 1919	Maj 1919	Juni 1919	Juli 1919	Aug. 1919	Sept. 1919	Okt. 1919	Nov. 1919	Dec. 1919	Jan.[11] 1920	Febr.[11] 1920	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
× 38	47	× 47	× 47	× 47	48	51	49	46	47	46	47	47	47	46	44	1
× 24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	26	2
× 19	23	× 23	× 23	× 23	24	25	24	22	22	22	22	22	22	20	19	3
× 587	729	× 725	× 725	× 725	832	776	739	708	698	668	700	733	715	677	616	4
× 546	727	× 724	× 724	× 723	832	794	732	692	700	668	690	727	714	668	604	5
× 372	624	× 515	× 515	× 516	× 516	761	727	703	682	662	641	625	620	600	571	6
× 332	500	× 485	× 485	× 486	× 485	561	539	525	525	508	481	462	452	431	410	7
× 220	334	× 335	× 335	× 335	× 335	373	374	373	339	325	293	297	295	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	433	—	× 474	× 474	× 475	× 474	466	445	410	396	383	383	385	388	388	11
725	681	1126	812	610	516	496	526	544	582	594	679	827	865	781	620	12
615	716	1061	[7])755	[7]) 623	[7]) 547	—	—	—	—	[7]) 600	675	724	739	725	603	13
× 1200	1271	× 1781	× 1936	× 2198	× 2003	1134	877	687	—	785	826	873	877	895	913	14
× 68	71	× 92	× 97	× 100	× 101	75	54	46	—	53	52	53	53	54	56	15
237	102	—	—	—	—	—	—	143	61	—	—	—	—	—	—	16
× 66	78	× 81	× 81	× 80	× 81	81	81	81	81	80	73	70	70	69	69	17
× 173	214	× 250	× 250	× 250	× 250	239	242	220	203	197	166	155	150	148	148	18
× 50	× 75	× 73	× 73	× 73	× 73	× 73	× 73	× 73	× 73	77	78	78	78	78	78	19
× 41	× 56	× 56	× 56	× 56	× 56	× 56	× 56	× 56	× 56	56	56	57	57	56	57	20
—	× 73	—	—	—	× 73	× 73	× 73	× 73	× 73	73	73	73	73	73	73	21
× 82	99	× 101	× 101	× 101	× 101	× 100	101	100	98	97	97	95	95	95	104	22
× 73	111	× 90	× 90	× 91	× 82	× 82	83	84	85	151	164	167	168	175	178	23
× 78	96	× 91	× 90	91	92	93	94	97	99	101	103	103	103	105	106	24
× 75	96	× 92	× 93	94	94	94	95	97	97	99	99	100	99	98	98	25
× 49	64	× 62	× 62	63	63	63	62	63	63	64	67	67	68	67	70	26
× 180	230	× 228	× 226	225	229	226	233	234	235	234	231	229	229	226	229	27
× 88	116	× 114	× 115	115	116	115	116	117	118	119	116	115	115	113	113	28
× 144	167	× 175	× 176	176	181	181	180	180	179	173	136	133	133	131	132	29
567	563	634	596	590	591	586	585	603	599	562	500	457	449	425	390	30
507	490	562	523	513	517	513	514	525	523	489	428	388	380	359	325	31
546	512	× 350	× 350	× 350	484	567	586	611	617	606	564	533	527	521	487	32
357	312	× 250	× 250	× 250	310	317	326	344	357	358	337	319	320	308	278	33
626	600	705	666	666	671	649	648	639	628	587	474	432	435	425	423	34
546	547	653	606	590	588	576	573	561	571	526	459	435	423	404	393	35
509	557	697	660	580	595	525	—	—	—	—	470	453	479	468	489	36
× 388	605	621	691	717	679	572	552	568	579	592	578	557	550	517	466	37
× 404	619	629	704	723	670	596	575	585	592	602	595	586	574	548	493	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	402	388	39
211	202	241	240	238	210	145	157	187	200	197	210	203	200	201	214	40
317	333	393	382	377	316	256	286	333	338	332	335	331	319	324	330	41
149	110	99	70	69	106	121	123	131	132	131	117	112	113	84	63	42
123	114	134	112	114	125	105	104	102	107	99	118	126	120	122	113	43
196	160	214	190	191	172	134	142	136	144	141	155	149	146	149	145	44
295	244	299	284	298	253	181	213	225	235	224	235	238	238	237	233	45
145	148	156	153	153	148	145	143	142	146	147	149	149	148	139	132	46
100	105	127	118	110	119	111	110	111	104	101	88	80	77	73	70	47
293	223	324	289	293	263	251	217	195	193	180	157	154	162	160	163	48
343	289	—	406	396	308	325	288	280	265	263	218	219	214	—	—	49
× 307	316	× 300	× 300	× 300	× 300	× 300	× 292	305	323	336	343	344	344	345	355	50
× 92	× 133	× 131	× 132	× 132	× 132	× 132	× 132	× 132	× 133	× 133	× 133	× 134	× 134	× 134	× 165	51
31	32	34	34	34	33	32	31	31	31	31	30	30	30	30	30	52
14	16	15	15	16	16	16	16	16	16	16	16	17	16	16	16	53
—	71	[××] 111	113	100	88	75	73	54	49	48	46	46	45	46	50	54
7850	8220	8240	8090	7950	8000	7950	8010	7930	8070	8200	8450	8830	8940	9120	9310	55
6620	6740	6880	6740	6570	6590	6590	6570	6320	6570	6750	6940	7160	7250	7250	7310	56
1085	896	1046	971	947	947	927	871	775	781	829	866	876	914	872	874	57
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1843	1875	58
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1508	1522	59
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1021	1058	60
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1078	1109	61

gifterna för åren 1910—1913 avse sill av märket »K. K. K.». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — gifterna avse för febr. 1919 sju orter, för mars sex, för april två och för sept. tre orter. — [8]) Uppgifterna avse vetebrödstyper utan inblandning av rågmjöl ej saluförts, avse de meddelade priserna från och med febr. uppgifterna okrossad koks. — [11]) Preliminära siffror. — × Maximipris. — ×× Eljest fastställda pris. — (Maxi- 1919, å *smör* från slutet av år 1916 till den 17 april 1919, å *bröd* under tiden 4 jan. 1917—24 febr. 1919, april 1919, å *gryn* från april 1917 till mitten av maj 1919, å *potatis* (gammal) under tiden 16 april 1917—5 nov. 1918—17 april 1919 samt å *mjölk* under tiden 19 mars 1918—17 april 1919. *Fläsk* kan anses hava 1919.)

Enligt vad såväl den »ovägda» som den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, lyse och bränsle, vilken under sista halvåret 1919 hållit sig så gott som oförändrad, under januari och februari månader visat en tydlig nedgång, som huvudsakligen är att hänföra till det kraftiga prisfallet å animaliska livsmedel. Vad beträffar de förut under kristiden månatligen publicerade uppgifterna angående livmedelskostnaderna å *olika orter* (se häft. 2, sid. 228—229), så har det från och med ingången av detta år ansetts tillräckligt att endast meddela desamma kvartalsvis.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar under kristiden. Det må emellertid noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, lyse och bränsle. För att däremot få en fullständig bild av prisstegringens inverkan å en familjs hela utgiftsstat måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 2 av Sociala Meddelanden (sid. 223 ff.), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 januari 1920 till c:a 159 % mot 157 % vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 oktober 1919.

Arbetsrådet.

Ämbetslokal: Stora Nygatan 40—42. Postadress: *Stockholm 2*. Telegramadress: *Arbetsrådet*. Rikstelefon: 219 33 och 219 34; Ordföranden personligen dessutom 218 73.

Ordföranden: generaldirektören Henning Elmquist, alla vardagar kl. 2—3 e. m. Ledamöterna: byråchefen Sigurd Ribbing och civilingenjören E. W. Bosæus, måndagar, tisdagar, torsdagar och fredagar kl. 2—3 e. m.; övriga ledamöter, måndagar och torsdagar kl. 2—3 e. m. Sekreteraren: försäkringsrådet Jacob Geijer, alla vardagar kl. 2—3 e. m.

Registratorskontoret öppet alla vardagar kl. 11 f. m.—3 e. m.

Statens Arbetslöshetskommission.

Postadress: *K. Socialstyrelsen.* **Telegramadress:** *Socialstyrelsen.* **Rikstelefon:** 83 76.

Arbetsutskott: f. d. generaldirektören F. V. H. Pegelow; generaldirektören Gunnar Huss; fru Emilia Broomé; byråchefen Otto Järte och stadsfullmäktigen Viktor Karlsson.

Arbetsmarknaden under mars månad 1920.

Den under februari månad på vissa håll konstaterade förbättringen av läget på arbetsmarknaden framträdde tydligt under mars, särskilt under månadens senare del. I förhållande till motsvarande tid föregående år var ställningen avsevärt gynnsammare. För grovarbetarna ökades i allmänhet arbetstillgången, även om den på vissa ställen alltjämt var knapp. De statsarbeten, som stått till buds för arbetslösa, ha i minskad utsträckning anlitats. — På den kvinnliga arbetsmarknaden, som under de senaste åren regelbundet företett underskott av arbetskraft, gjorde sig under mars i synnerhet bristen på tjänstefolk såväl i städerna som på landet starkt gällande.

Inom jordbruket framträdde en livlig efterfrågan på arbetskraft till vårarbetet. Särskilt i Skåne visade sig tillgången å fasta jordbruksarbetare ej motsvara det ökade behovet. Detta synes delvis kunna förklaras därav, att arbetskraften drages till industrien, sedan arbetstiden inom denna förkortats. Från Blekinge rapporteras, att efterfrågan av betfolk för den instundande säsongen är ovanligt stor.

Inom industrien förefanns i allmänhet god arbetstillgång. De stora exportbranscherna, sågverks-, trämasse- och pappersindustrierna, arbetade genomgående under mycket gynnsamma konjunkturer, och även näringsgrenar, vilka såsom textilindustrien huvudsakligen äro hänvisade till den inhemska marknaden, hade i regel full sysselsättning. Inom metallindustrien medförde järnbruks- och verkstadskonflikternas biläggande livlig efterfrågan å arbetskraft. I många fall visade det sig för de mekaniska verkstäderna förenat med svårigheter att vid arbetets återupptagande bringa upp arbetsstyrkan till samma numerär som före konflikten. Särskilt framträdde efter vanligheten brist å dugliga yrkesmän inom hithörande fack.

Inom byggnadsverksamheten var läget mindre tillfredsställande. Den bebådade lockouten, som vid månadens slut trädde i kraft, kastade på mångahanda sätt sin skugga framför sig. Genom mer eller mindre maskerade arbetsnedläggelser uppkom flerstädes inom här berörda fack en även med hänsyn till årstiden mer än vanligt framträdande arbetslöshet.

Inom transportverksamheten rådde alltjämt betydande arbetslöshet bland sjömän i Stockholm. Även i de skånska hamnarna var arbetstillgången dålig. I Göteborg, där tillgången på hamn- och stuveriarbete var mycket god, förbättrades även läget för sjöfolket under månadsslutet.

Antalet ansökningar om arbete på 100 lediga platser vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 91, en med hänsyn till årstiden osedvanligt låg siffra. Motsvarande siffror för föregående år framgå av efterföljande sammanställning:

		Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Jord- och skogsbruk	1913	97	84	83	66	72	71	77	87	75	77	96	92
	1914	62	77	71	59	71	68	82	95	96	94	116	130
	1915	100	92	90	80	85	81	95	105	87	75	84	84
	1916	73	68	74	58	55	57	50	70	58	67	66	66
	1917	57	59	64	58	50	46	35	49	47	69	73	79
	1918	70	87	91	77	74	80	88	106	95	85	99	116
	1919	122	95	90	69	67	64	74	104	94	83	110	95
	1920	*95*	*85*	*77*	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrenar	1913	170	151	119	108	106	122	116	101	94	108	141	122
	1914	147	144	119	101	98	112	103	156	130	145	217	189
	1915	225	209	165	150	126	147	144	130	119	127	165	119
	1916	160	145	121	101	93	100	96	99	89	102	126	107
	1917	128	150	140	132	110	111	132	119	107	117	133	112
	1918	160	196	184	168	153	175	168	145	124	119	133	143
	1919	192	181	157	126	109	110	109	94	91	97	114	113
	1920	*133*	*121*	*96*	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Samtliga näringsgrenar	1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
	1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
	1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
	1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
	1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
	1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
	1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
	1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
	1920	*125*	*112*	*91*	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1911	—	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·8	4·8	4·4
1912	8·5	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7
1913	8·4	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4
1914	7·5	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3
1915	15·0	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5
1916	7·7	8·0	6·7	5·2	4·7	3·8	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2
1917	5·4	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4
1918	5·8	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4
1919	7·3	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8
1920	[1]6·7	[1]7·3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 februari 1920. Arbetslöshetssiffran var då, som synes, något lägre än vid motsvarande tidpunkt föregående år.

[1] Preliminär uppgift.

Förslag i fråga om kvinnors tillträde till statstjänst.

Jämlikt nådigt bemyndigande den 27 maj 1919 hade statsrådet och chefen för justitiedepartementet tillkallat förutvarande ledamoten av lagberedningen, fru Emilia Broomé, ledamoten av riksdagens andra kammare, komministern Harald Hallén och juris kandidaten Mathilda Staël von Holstein att jämte byråchefen Sigurd Ribbing såsom sakkunniga biträda inom justitiedepartementet med utredning av frågan om beredande av utsträckt behörighet för kvinnor att vinna tillträde till civil statstjänst ävensom uppdragit åt fru Broomé att såsom ordförande leda de sakkunnigas förhandlingar. Sedan byråchefen Ribbing den 31 oktober 1919 förordnats att vara ledamot av arbetsrådet och därför begärt entledigande från berörda uppdrag, tillkallades i hans ställe såsom sakkunnig byråchefen H. v. Schulzenheim.

I det yttrande till statsrådsprotokollet, som föregick de sakkunnigas tillkallande, uttalade föredragande departementschefen bland annat följande.

Genom den författningsreform, som nyligen vunnit riksdagens godkännande och som avsåg bland annat att giva de svenska kvinnorna politisk rösträtt och valbarhet till riksdagen, hade principen om könens likställighet på den offentliga rättens område vunnit statsmakternas erkännande. Redan på denna grund syntes det angeläget att så snart ske kunde undanröja de hinder, vilka enligt grundlag och i övrigt förelåge för kvinna att deltaga i samhällsarbetet inom områden, där hon borde anses vara med mannen likställd.

Som bekant vore kvinnorna för närvarande på grund av bestämmelserna i § 28 regeringsformen uteslutna från flertalet statstjänster, därå konungen utfärdar fullmakt. Men även andra tjänster än så kallade fullmaktstjänster vore i regel på grund av föreskrifter i gällande avlöningsstater, reglementen och instruktioner stängda för kvinnor.

Principen om könens likställighet i förevarande avseende syntes emellertid icke i praktiken kunna genomföras utan vissa inskränkningar. En del statstjänster syntes till sin natur vara sådana, att de icke lämpligen kunde beklädas av kvinnor. Hit hörde uppenbarligen åtminstone det övervägande flertalet militära befattningar. Men även inom den civila förvaltningen syntes kunna finnas vissa tjänster, som av särskilda skäl borde förbehållas männen, liksom å andra sidan vissa befattningar enligt sakens natur lämpligen borde innehavas allenast av kvinnor. En närmare utredning i dessa hänseenden vore givetvis erforderlig, innan frågan kunde vinna sin definitiva lösning.

I sammanhang härmed syntes även vissa andra frågor böra utredas. Detta gällde först och främst grunderna för de kvinnliga tjänstemännens avlönande och särskilt spörsmålet, huruvida dessa borde i avlöningshänseende likställas med de manliga tjänstemännen eller på sätt förut varit vanligt en skillnad härutinnan till förmån för de senare fortfarande borde upprätthållas. Vidare syntes de kvinnliga tjänstemännens pensionsförhållanden samt frågan, i vad mån och under vilka villkor gift kvinna skulle äga behörighet till statstjänst, böra göras till föremål för närmare undersökning.

Vad anginge de erforderliga ändringarna i regeringsformen, torde de allmänna bestämmelserna i ifrågavarande avseende icke böra såsom hittills upptagas i grundlag, utan meddelas antingen genom allmän lag eller i annan ordning.

Den 14 februari 1920 hava nämnda sakkunniga till chefen för justitiedepartementet överlämnat första delen av sitt betänkande, innefattande utredning rörande kvinnors tillträde till fullmaktstjänster samt därav föranledda förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen. Rörande de övriga ämnen, som ingå i det de sakkunniga lämnade uppdraget, komma särskilda utredningar senare att framläggas. Dessa utredningar skola bland annat omfatta principfrågorna om kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden ävensom frågan, huruvida särskilda villkor böra uppställas angående gifta kvinnors behörighet till statstjänst. En förutsättning för att dessa frågor under de närmaste åren skola kunna bringas till avgörande är, att de behövliga grundlagsändringarna komma under första behandling redan vid innevarande riksdag, den sista i valperioden.

Rörande sättet för genomförande av omförmälda grundlagsändringar framhöll 1919 års lagtima riksdags konstitutionsutskott, att enligt utskottets uppfattning sakligt sett en regel, som utestängde kvinnor från statsämbeten eller från vissa sådana, tydligen icke vore av natur, att ovillkorligen böra finnas i en grundlag. I stället ifrågasatte utskottet i sin motivering att till annan lagstiftning hänvisa reglerna om vilka ämbeten, som skulle stå öppna för kvinnor, och vilka som för dem skulle vara stängda. Föredragande departementschefen framhöll, att hithörande bestämmelser syntes honom böra meddelas antingen genom allmän lag eller i annan ordning.

Det har också synts kommitterade lämpligt och önskvärt, att hithörande regler, i fråga om vilka en viss större rörelsefrihet för statsmakterna torde vara erforderlig, än som kan vara förenlig med deras fastslående i grundlag, helt och hållet avlägsnas ur grundlagen. Den ordning, som hittills ofta tillämpats, att i samband med statsregleringsbeslut avgöra frågor om kvinnors tillträde till olika slags befattningar synes kommitterade icke vara att förorda. Att dessa frågor genom ett sådant förfarande lätt kunna komma att göras beroende av gemensam votering i riksdagen måste betraktas som en given olägenhet. I stället framstår det såsom synnerligen lämpligt, att på ett bindande sätt de principer fastställas, som skola reglera kvinnas rätt att bekläda ämbeten och tjänster. På grund av dessa skäl vilja kommitterade förorda, att de bestämmelser, som härutinnan anses böra gälla, upptagas i allmän lag. Därmed skulle den svenska lagstiftningen också komma i bästa överensstämmelse med vad som i Norge redan gäller och vad som i Danmark av regeringen föreslagits.

Ehuru de sakkunniga för närvarande måst inskränka sig till att avgiva positiva förslag endast till ovan omförmälda grundlagsändringar, ha de emellertid ansett sig böra redan i samband härmed angiva sin ställning beträffande innehållet av den särskilda lagstiftning kommitterade ämna föreslå, i vad angår kvinnas tillträde till fullmaktstjänster. Därmed har avsetts bereda statsmakterna tillfälle att vid prövning av de föreslagna grundlags-

ändringarna fullt överblicka den del av den föreliggande frågan, som står i direkt samband med dessa ändringar.

Förutom förslag till erforderliga grundlagsändringar innefattar därför nu ifrågavarande del av kommitterades betänkande utredning och förslag — det sistnämnda dock icke avfattat i lagtext — rörande kvinnas tillträde till sådana befattningar, som avses i grundlag.

Såsom motivering för berörda förslag anföra de sakkunniga bland annat följande:

Principen om full likställighet mellan könen har numera blivit erkänd i fråga om politiska rättigheter. Det framstår då såsom en naturlig konsekvens av det nya betraktelsesätt, som härigenom kommit till uttryck, att staten icke heller i fråga om arbetet i dess egen tjänst bör ställa några hinder i vägen för kvinnorna, i den mån de äro kvalificerade för detsamma.

De hinder, som sålunda ännu resas mot svenska kvinnors tillträde till mera ansvarsfulla befattningar i statens tjänst, framstå såsom särskilt opåkallade vid en jämförelse med de förhållanden, som i detta avseende råda i kulturländer, som äro med vårt land närmast jämförliga. En lämnad översikt över frågans läge i ett flertal sådana länder visar, att den överallt, såvida den icke redan blivit slutgiltigt löst, befinner sig i starkt framåtskridande. Den omständigheten att under världskriget kvinnorna i de krigförande länderna i imponerande omfattning påtagit sig och med god framgång fyllt en mängd arbetsuppgifter, som förut uppburits av män, har icke kunnat undgå att påverka uppfattningen om värdet av det kvinnliga arbetet, och det har även i flera av nämnda länder synts naturligt att icke hädanefter under normala förhållanden tillbakavisa krafter, av vilka man i nödens stund måst tacksamt begagna sig. I Tyskland, England och Italien hava sålunda nyligen antagits lagar, som i vidsträckt mån — vad beträffar Tyskland undantagslöst — öppna statstjänsterna för kvinnor.[1] Men även i de neutrala länderna har en liknande utveckling ägt rum. I Finland ha alla grundlagshinder mot kvinnors anställning i statstjänst nyligen undanröjts, likasom även för längesedan så skett i Norge, där också sedan 1912 genom en speciallag det stora flertalet statstjänster gjorts tillgängliga för kvinnor. I Holland går utvecklingen utan särskilda lagstiftningsåtgärder starkt i riktning mot kvinnors användning på högre poster; i Danmark råder, utom beträffande de prästerliga befattningarna, fullständig enighet inom den lagstiftande församlingen kring ett regeringsförslag, som avser att för kvinnorna öppna samtliga civila ämbeten och tjänster i statens och kommunens tjänst.

Ett för alla känt förhållande är, att staten under de senare åren lidit och alltjämt lider brist på kvalificerade krafter för en del befattningar. Ej så få tjänster få ånyo ledigförklaras av brist på sökande, och ett ej ringa antal statstjänster måste sedermera besättas med personer, som icke uppfylla föreskrivna kompetensfordringar. Dispensvägen har i stor utsträckning måst anlitas för fyllande av den svåraste personalbristen. Men ej nog med att sålunda rekryteringen försvåras och tjänstetillsättningen ofta måste ske med ej fullt kvalificerade personer. Staten måste även i förtid årligen medgiva avsked åt ett stort antal mera kvalificerade befattningshavare. Angående det minskade tilloppet till statstjänst under de senare åren ävensom den omfattning, avskedstagande i förtid ur statens tjänst tagit, tillåta sig kommitterade hänvisa till nyligen inom *socialstyrelsen* verkställda utredningar härom. Det framstår under sådana förhållanden såsom ett verkligt behov för staten att tillvarataga den ytterligare tillgång på kvalificerad arbetskraft, som är att finna bland kvinnor med erforderlig utbildning för ifrågavarande befattningar.

Det kan för övrigt icke antagas, att konkurrensen från kvinnornas sida om stats-

[1] Jfr sid. 431.

ämbetena skulle bli kvantitativt synnerligen betydande. Man kan helt visst räkna med, att den långvariga och dyra utbildning, som kräves för att förvärva den nödiga kompetensen, kommer att verka i hög grad återhållande beträffande det stora flertalet unga kvinnor, vilka sannolikt helst tänka sig en framtid i eget hem, för vilken denna utbildning ej är erforderlig. Så mycket större är sannolikheten för, att man bland de kvinnor, som i trots härav arbeta sig fram till högre examina, skall finna ganska få, som endast äga medelmåttig begåvning eller eljest mindre utpräglade förutsättningar för sådana levnadskall, till vilka studierna avse att utgöra en förberedelse.

Att man icke har att befara någon tillströmning i massa av kvinnliga sökande till högre befattningar, visar också erfarenheten exempelvis från Norge, där förhållandena ju äro nära jämförbara med dem i vårt eget land. Såsom framgår av den ovan meddelade redogörelsen, erhöllo kvinnorna i Norge redan 1912 tillträde till flertalet statsämbeten. Under de år, som sedan dess förflutit, har det visat sig, att hittills endast några få väl kvalificerade kvinnor där sökt och erhållit ämbetsanställning.

Oavsett i huru stor omfattning kvinnor skulle komma att nå fram till anställning i högre befattningar, skulle undanröjandet av de lagliga hindren härför vara av stor principiell betydelse. Staten skulle för sin del därigenom ha givit erkännande åt den sunda, rättvisa och sporrande principen, att det bör givas tillfälle till fri tävlan för alla dugliga. På kvinnorna skulle erkännandet av deras rätt att i lika mån som männen göra sin förmåga gällande otvivelaktigt också komma att utöva ett gynnsamt inflytande. Om det i stort sett icke längre uppdrages någon gräns för kvinnornas möjligheter att nå fram till krävande och betydelsefulla uppgifter, skall i deras uppfostran och undervisning ej längre det mindre ansvarskännande moment få utrymme, som i många fall lätt alstras av känslan av att kvinnan blott äger tillträde till lägre och begränsade verksamhetsområden. Och i den mån det i allmänhet är sant, att utsträckta medborgerliga rättigheter också höja ansvarskänslan hos dem, som därav komma i åtnjutande, skulle en reform i nu ifrågavarande riktning bilda slutstenen i en samhällsbyggnad, vilken, samtidigt som den skulle tillgodose ett kvinnornas eget rättfärdighetskrav, också skulle vara ägnad att bibringa den känsla av ökad förpliktelse mot samhället, dess krav och intressen i olika riktningar, som skäligen bör förväntas från kvinnornas sida.

På grund av vad sålunda anförts ha kommitterade kommit till den uppfattningen, att kvinnor i princip böra hava samma rätt som män till fri och öppen tävlan om statsämbetena och att denna princip bör komma till uttryck i vår lagstiftning.

Kommitterade övergå nu till att undersöka, huruvida den princip, som nyss uttalats, bör få gälla undantagslöst eller om den beträffande vissa statstjänster ej bör vinna tillämpning.

Såväl motionärerna som konstitutionsutskottet vid 1919 års riksdag ha ansett givet, att militära tjänster ligga utanför området av de befattningar, som kunna anses lämpade för kvinnor. Sammanhanget mellan militärtjänst och allmän värnplikt, från vilken senare kvinnor äro befriade, talar givetvis starkt för en sådan uppfattning. Vad åter beträffar civila statstjänster ha kommitterade den uppfattningen, att endast tungt vägande skäl böra föranleda undantag från den allmänna principen om likställighet mellan kvinnor och män i avseende på rätten att söka och innehava sådana tjänster. I allmänhet torde det böra gälla, att kvinna, som i fri tävlan med mannen uppfyller de i varje fall nödiga kvalifikationerna, icke bör förvägras tillträde till dessa tjänster i andra fall, än där något för viss befattning eller viss grupp av befattningar påvisbart statsintresse därigenom skulle äventyras.

I diskussionen om kvinnas tillträde till högre statstjänster har ofta anförts, att kvinnor på grund av bristande fysisk styrka och uthållighet borde vara uteslutna från i detta avseende mera krävande befattningar. I vissa fall har också samhället till skydd mot ohälsa och överansträngning företrädesvis inom industrien ansett särskilda lagstiftningsåtgärder nödvändiga beträffande kvinnor. Skulle det rörande någon be-

fattning inträffa, att förutsättningarna för dess ernående eller det med befattningen förbundna arbetet är av sådan art, att skyddslagstiftningen lägger hinder därför, äro kvinnor givetvis redan på denna grund utestängda från en sådan befattning, och något skäl att i annan lag meddela föreskrift härom föreligger sålunda icke.

I enlighet med den tankegång, som i skyddslagstiftningen vunnit uttryck, skulle emellertid kunna ifrågasättas, att kvinna uteslötes från befattningar, för vilka hon väl utom ramen av nämnda lagstiftning förvärvat erforderliga förutsättningar, men som i allt fall vore att anse såsom i fysiskt avseende särdeles krävande och därför i allmänhet mindre väl lämpade för kvinnor.

Gentemot de skäl, som kunna anses tala för en sådan ståndpunkt, vilja kommitterade framhålla, att enligt deras uppfattning intet samhällsintresse riskeras, om lagstiftningen även med hänsyn till ifrågavarande tjänster tillämpar principen om fri tävlan mellan man och kvinna. Kan kvinnan av skäl, som sammanhänga med bristande fysiska krafter eller av annan anledning, icke förvärva den för befattningen erforderliga kompetensen, är hon därmed, likasom för dylikt fall bör vara förhållandet med mannen, utesluten från densamma. Men äro i det föreliggande fallet dylika hinder icke för handen, bör den omständigheten, att sökanden eller aspiranten är kvinna, icke försätta henne i en ensamt därav föranledd sämre ställning. Med en sådan grundsats befrias lagstiftningen från att så att säga utmäta den grad av fysisk kraft, som för varje fall skulle anses böra erfordras för ett flertal befattningar, rörande vilka något dylikt, då fråga är om män, hittills icke ansetts behövligt. I stället bör överlämnas åt det verkliga livet och dess olika krav att reglera dessa förhållanden utan hjälp av en lagstiftning, därvid objektiva och allmänt erkända normer ej skulle kunna läggas till grund. Någon fara av att tillämpa en dylik princip synes så mycket mindre förefinnas, som det icke skäligen kan förutsättas, att kvinnor skulle annat än i enstaka fall, där alldeles särskilda kvalifikationer äro för handen, upptaga tävlan med männen i fråga om förevarande slags befattningar, för vilka de allt fortfarande oftast måste antagas komma att sakna håg och förutsättningar.

Det förtjänar i detta sammanhang erinras, att man varken i Norge eller Italien, där speciallagar angående kvinnors tillträde till statsämbeten antagits, eller i Danmark, där en sådan lag föreslagits, funnit sig böra annat än i avseende på militära och civilmilitära tjänster i lag stadga något undantag för tjänster, som äro i fysiskt hänseende särskilt krävande.

Ett slags befattningar, om vilkas lämplighet för kvinnor olika meningar yppats vid olika tillfällen, är chefsbefattningarna. Löneregleringskommittén uttalade år 1911 i sitt betänkande angående grunder för kvinnors tillträde till sådana ämbeten, som berördes av 1909 års stadgande i § 28 regeringsformen, att kvinnor tills vidare ej borde kunna utnämnas till innehavare av chefsbefattningar. Beträffande lärarbefattningar har denna åsikt så till vida underkänts genom 1918 års riksdagsbeslut, att rätt då tillerkändes kvinna att utnämnas till rektor vid högre lärarinneseminariet, kvinnligt folkskoleseminarium och statssamskola; och beträffande läkarbefattningar saknar, såsom framgår av en längre fram meddelad redogörelse, den nämnda uppfattningen numera helt och hållet stöd hos medicinalstyrelsen.

Visserligen skulle kunna invändas, att, då nu statstjänster i så stor omfattning föreslås bliva öppnade för kvinnor, skulle med chefsbefattningarna kunna anstå, till dess kvinnors organisations- och ledareförmåga hunnit bliva i större omfattning prövad. Härvid må dock erinras om att under alla förhållanden en ganska avsevärd tid måste förflyta, innan kvinnor, även om de nu vinna tillträde till jämväl de högsta statstjänster, hunnit förvärva och innehava sådana befattningar i statens tjänst, som i regeln förutsättas för befordran till chefsbefattningar. Dessutom måste det tillmätas stor betydelse, att på de områden, där kvinnor tidigast varit i tillfälle att visa prov på duglighet och organisatorisk förmåga, utvecklingen redan fört fram till ett erkännande av kvinnors lämplighet för chefsposter. Detta synes kommitterade vara ett

starkt skäl för att icke heller på andra områden förorda något principiellt undantag i detta avseende.

För att en ämbets- eller tjänsteman överhuvud skall kunna ifrågakomma till en chefsbefattning, måste givetvis gälla, att vederbörande under föregående tjänstgöring i annan befattning eller eljest visat för en chef erforderliga egenskaper. Det bör också skäligen förutsättas, att, innan en person befordras till en chefsbefattning, den allra noggrannaste prövning äger rum bland därtill kompetenta — en prövning, som sannolikt torde bli än grundligare, om det kan gälla att därtill kalla en kvinna.

Här såsom i fråga om kvinnors rätt att bekläda ämbeten och tjänster i allmänhet gäller ju för övrigt, på sätt förut framhållits, endast att i fritt och öppet val mellan män och kvinnor bereda den individ, som fyller måttet, tillfälle att erhålla det ämbete, vartill vederbörande befinnes ur statsnyttans synpunkt vara den lämpligaste.

Något statens intresse kan alltså enligt kommitterades mening icke böra föranleda att kvinnor principiellt uteslutas från tillträde till chefsbefattningar.

Efter dessa allmänna erinringar övergå kommitterade att avhandla vissa befattningar och grupper av dylika, vilka synts böra särskilt uppmärksammas och beträffande vilka därför särskild motivering synts erforderlig för kommitterades förslag. Från den allmänna regeln om mäns och kvinnors likställighet böra enligt förslaget även för framtiden vara undantagna:

a) militära och civilmilitära befattningar samt övriga befattningar, som förutsätta fullgjord värnplikt eller skyldighet att vid krigstillfälle tjänstgöra vid armén eller marinen,

b) befattningar, med vilka följer åliggande att ansvara för upprätthållande av yttre ordning och allmän säkerhet,

c) befattningar vid sådana fångvårds- och korrektionsanstalter, som äro avsedda huvudsakligen för män eller manlig ungdom,

d) diplomatiska och konsulära befattningar, dock ej socialattaché- och kanslistbefattningar.

Frågan om kvinnas tillträde till prästerliga ämbeten och tjänster bör enligt förslaget regleras genom särskild lagstiftning av kyrkolags natur. Som princip för denna lagstiftning borde fastställas, att kvinnor må äga rätt att prästvigas och ordineras till tjänst inom svenska kyrkan, men att kvinnlig präst icke i något fall finge vare sig av domkapitel förordnas eller av konungen utnämnas till någon befattning utan vederbörande församlings samtycke.

Kollektivavtal i Sverige år 1918.[1]

Under år 1918 hava, enligt erhållna uppgifter, träffats 855 kollektivavtal, vilka, direkt eller genom vederbörande organisationer, godkänts av 4 526 arbetsgivare och genom vilka 118 098 arbetares arbetsförhållanden kunna anses reglerade.

Kollektivavtalens utbredning inom olika näringsgrupper framgår av nedanstående tabell:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Näringsgrupper	Antal den 1 jan. 1918			Antal under år 1918			Antal den 1 jan. 1919		
	gällande kollektivavtal	därav berörda		ingångna kollektivavtal	därav berörda		gällande kollektivavtal	därav berörda	
		arbetsgivare	arbetare		arbetsgivare	arbetare		arbetsgivare	arbetare
Malmbrytning och metallindustri	198	1 007	86 221	43	295	29 846	202	1 139	86 694
Jord- och stenindustri	84	242	21 485	34	33	5 590	104	263	23 020
Trävaruindustri o. skogshantering	238	629	27 557	178	501	18 380	294	714	31 130
Pappers- och grafisk industri	105	569	26 884	36	68	6 789	99	689	28 560
Livsmedelsindustri	259	1 048	20 557	66	209	2 787	281	1 186	22 309
Textil- och beklädnadsindustri	101	909	29 882	25	257	1 254	111	1 078	27 449
Läder-, hår- och gummivaruindustri	88	975	11 755	27	579	1 815	95	1 038	13 732
Kemisk-teknisk industri	59	58	7 983	31	33	4 565	76	77	10 862
Byggnadsverksamhet	285	2 295	27 990	167	1 772	22 834	299	2 488	29 836
Kraft-, belysnings- och vattenverk m. m.	51	55	4 095	42	41	6 792	81	88	9 337
Handel och varulager	66	225	2 809	55	180	2 546	100	346	4 231
Land- och sjötransport	209	608	28 000	129	356	13 823	251	829	26 816
Jordbruk och fiske	6	24	576	3	17	238	7	42	516
Annan yrkesrörelse	30	426	1 552	19	185	839	41	572	2 280
Summa	**1 779**	**9 070**	**297 846**	**855**	**4 526**	**118 098**	**2 041**	**10 549**	**316 772**

[1] Utdrag av den av socialstyrelsen i serien »*Sveriges officiella statistik*» utgivna publikationen »Kollektivavtal i Sverige år 1918». I nämnda publikation ingår dessutom förteckning å samtliga under året ingångna avtal med uppgift å antalet avtalsberörda arbetsgivare och arbetare samt över i avtalen fastställda tidslönssatser och arbetstimmar.

Till belysande av kollektivavtalens relativa utbredning inom olika näringsgrupper meddelas nedanstående sammanställning av antalet av kollektivavtal berörda arbetare vid början och slutet av år 1918 samt antalet inom resp. näringsgrupper sysselsatta arbetare under det senaste år, för vilket dylik statistik föreligger (1917).

Näringsgrupper	Hela antalet sysselsatta arbetare (1917)	Därav berörda av kollektivavtal 1 januari 1918		1 januari 1919	
		Antal	%	Antal	%
Malmbrytning och metallindustri	149 450	86 221	57·7	86 694	58·0
Jord- och stenindustri	39 410	21 485	54·5	23 020	58·4
Trävaruindustri (utom skogshantering)	65 961	23 638	35·8	28 148	42·7
Pappers- och grafisk industri	42 707	26 884	62·9	28 560	66·9
Livsmedelsindustri	48 038	20 557	42·8	22 309	46·4
Textil- och beklädnadsindustri	50 805	29 882	58·8	27 449	54·0
Läder-, hår- och gummivaruindustri	17 789	11 755	66·1	13 732	77·2
Kemisk-teknisk industri	18 576	7 983	43·0	10 862	58·5

För övriga i tabellen å föregående sida anförda grupper saknas tillförlitliga uppgifter om hela arbetarantalet, och omfattar tablån därför endast de näringsgrenar, som finnas upptagna i den officiella industri- och hantverksstatistiken.

Kollektivavtalens parter. Avtalens fördelning med hänsyn till parternas organisation framgår av följande tablå:

Kollektivavtal träffade av:	Organiserade arbetare		Icke organiserade arbetare		Summa	
	Antal avtal	Antal arbetare	Antal avtal	Antal arbetare	Antal avtal	Antal arbetare
Organiserade arbetsgivare	498	97 327	3	641	501	97 968
Icke organiserade arbetsgivare	344	19 797	10	333	354	20 130
Summa	**842**	**117 124**	**13**	**974**	**855**	**118 098**

Kollektivavtalens giltighetsområde och giltighetstid. Med hänsyn till *giltighetsområde* fördela sig avtalen sålunda:

	Antal avtal	Antal arbetare
Riksavtal	3	28 621
Ortsavtal	308	31 492
Avtal för enskilda arbetsplatser	544	57 985
Summa	**855**	**118 098**

Efter vad härav framgår, hava under redogörelseåret träffats tre riksavtal avseende järnbruk, litografiska anstalter samt de enskilda järnvägarnas reparationsverkstäder. Nämnas må även de under året ingångna s. k. huvudavtalen n:r I och II (riksavtal, vilkas bestämmelser redovisats under de sär-

skilda löneavtalen) mellan svenska järnvägarnas arbetsgivareförening samt svenska järnvägsmanna- och lokmannaförbunden, innehållande dels förhandlingsordning, dels s. k. allmänna bestämmelser för kollektivavtal.

Avtalens fördelning efter *giltighetstid* framgår av nedanstående sammanställning:

År	Kollektivavtal med giltighetstid					
	t. o. m. 1 år	1 t. o. m. 2 år	2 t. o. m. 3 år	3 t. o. m. 4 år	över 4 år	obestämd
	i % av hela antalet kollektivavtal					
1918	64·8	18·1	14·2	—	—	2·9
1917	51·3	23·2	21·0	0·8	0·2	3·5
1916	16·1	29·8	35·4	12·2	5·6	0·9
1915	13·1	25·4	32·3	16·2	9·2	3·8
1914	20·3	13·3	35·0	15·5	13·3	2·6
1913	12·2	13·9	47·7	14·3	11·0	0·8
1912	12·0	9·5	20·3	15·5	41·1	1·6
1911	9·6	12·8	10·5	4·1	60·3	2·7
1910	16·1	15·2	10·2	40·2	16·5	1·8
1909	18·9	43·6	26·3	5·3	4·4	1·5
1908	32·3	37·6	22·3	2·6		5·2

Giltighetstiden har, som synes, under de senaste åren alltmera förkortats och utgör för flertalet under redogörelseåret träffade avtal 1 år eller därunder. Denna förkortning av avtalens genomsnittliga giltighetstid får givetvis i främsta rummet tillskrivas det inom näringslivet alltsedan världskrigets utbrott rådande osäkerhetstillståndet och särskilt penningvärdets starka fall, vilket medfört, att löneregleringar för längre tid svårligen kunnat fastställas.

FörlikningS- och skiljenämnder samt regler för förhandling mellan parterna. Bestämmelser om förhandlingsordning finnas i inalles 603 avtal, fördelade såsom nedanstående sammanställning utvisar:

FörlikningS- eller skiljenämnd	Antal avtal	Antal arbetare
för samtliga tvister	25	2 690
endast för tvister om avtalets tolkning	202	26 077
Tillsamman	227	28 767
Tvister avgöras i sista hand av organisationerna	376	75 063
Summa	**603**	**103 830**

Arbetslön. Av de under redogörelseåret träffade avtalen innehålla 296 avtal med 25 163 arbetare bestämmelser endast om tidlönsarbete och 22 avtal med 2 021 arbetare stadganden uteslutande om ackordsarbete, medan 537 avtal med 90 914 arbetare föreskriva eller medgiva användande av båda löneformerna. Av de inalles 559 avtal, som sålunda förutsätta förekomsten av

ackordsarbete, tillerkänna, såsom nedanstående sammanställning utvisar, 105 avtal arbetaren *garanterad tidlön* vid allt ackordsarbete, medan 192 avtal lämna dylik garanti endast för vissa fall; inskränkningen avser i regel det fall, att priset för arbetet är reglerat genom av parterna upprättad fast prislista, medan garantien gäller med vidkommande arbetare överenskomna tillfälliga ackord. I 262 avtal saknas varje bestämmelse om garanterad tidlön vid ackordsarbete.

Avtal med bestämmelser om ackordsarbete:	Antal avtal	Antal arbetare
Tidlön garanterad vid allt ackordsarbete	105	6 229
» » endast i vissa fall	192	51 697
» icke garanterad vid ackordsarbete	262	35 009
Tillsammans	559	92 935
Avtal med endast tidlönsbestämmelser	296	25 163
Summa	**855**	**118 098**

Kollektivavtalens bestämmelser om det särskilda tillägg, vartill arbetaren är berättigad vid *övertidsarbete*, framgår av nedanstående sammanställning. För tilläggsbeloppet, som utgår antingen i procent av den ordinarie tidlönen eller med särskilt belopp per timme, gäller oftast en viss skala med olika satser för s. k. vanligt övertidsarbete (2 à 3 timmar efter ordinarie arbetstid), annat övertidsarbete eller nattarbete samt sön- och helgdagsarbete.

	Stipulerat eller beräknat tillägg i % av tidlönen[1]				
	25 %	50 %	75 %	100 %	Summa
Vanligt övertidsarbete	263	325	5	1	**594**
Nattarbete	2	238	41	268	**549**
Sön- och helgdagsarbete	—	31	48	473	**552**

För vanligt övertidsarbete har tillägget, som härav framgår, enligt övervägande antalet avtal utgjort 50 % samt för nattarbete och för sön- och helgdagsarbete 100 %.

Arbetstid. Tabellen å sid. 362—365 meddelar en översikt över den i redogörelseårets avtal stipulerade ordinarie veckoarbetstiden. Av tabellen framgår, att 4 414 arbetsgivare och 115 562 arbetare eller 97·9 % av samtliga arbetare, för vilka avtal träffats under år 1918, beröras av avtal med bestämmelser om arbetstid per vecka. Detta arbetarantals fördelning efter bestämmelserna om den ordinarie arbetstidens längd framgår av efterföljande sammandrag:

[1] De avtal, där det stipulerade eller beräknade tillägget utgjort annan procentsats än de vanligast förekommande 25, 50, 75 eller 100 %, hava hänförts till den närmast liggande av de nämnda fyra huvudgrupperna.

Arbetstid per vecka [1]	Arbetare antal	%	Arbetstid per vecka [1]	Arbetare antal	%
48 timmar och därunder	6 223	5·4	56 timmar	2 236	1·9
50 (49) timmar	833	0·7	57 »	47 978	41·5
51 »	21 416	18·5	58 »	1 643	1·4
52 »	9 319	8·1	59 »	3 598	3·1
53 »	643	0·6	60 »	13 916	12·1
54 »	5 580	4·8	över 60 timmar	488	0·4
55 »	1 689	1·5	Summa	**115 562**	*100·0*

Ersättning vid olycksfall och sjukhjälp. Avtalens bestämmelser om *olycksfallsförsäkring* framgår av nedanstående sammanställning:

Försäkring enligt lagen 17/6 1916	Antal avtal	Antal arbetare
Med tillägg av karensförsäkring	215	23 813
» » » försäkring utom arbetet	40	26 336
Tillsammans	255	50 149
Intet tillägg utöver olycksfallsförsäkringslagen	600	67 949
Summa	**855**	**118 098**

Bestämmelser om *sjukdagsersättning eller annan sjukhjälp* förefinnas i 475 avtal med 81 021 arbetare. Sjukhjälpen utgår enligt 255 avtal (26 902 arbetare) i form av sjukdagsersättning direkt från arbetsgivaren och enligt 26 avtal (4 697 arbetare) genom sjukförsäkring; övriga 194 avtal tillförsäkra arbetarna ingen kontant ersättning, men däremot kostnadsfri läkarvård samt i vissa fall även fri medicin och sjukhusvård. Dylika förmåner utgå i stor utsträckning även vid sidan av den kontanta sjukdagsersättningen. Inalles innehålla sålunda 357 avtal med tillhopa 70 811 arbetare bestämmelser om fri läkarvård eller annan sjukvård.

Kollektivavtalens övriga innehåll. Bestämmelser om rätt för arbetsgivaren att *leda och fördela arbetet* samt fritt antaga och avskeda arbetare förefunnos i 590 avtal med 104 499 berörda arbetare. Av dessa innehålla 23 avtal stadgande av den art, som i § 23 av svenska arbetsgivareföreningens stadgar omförmäles, utan något modifierande tillägg. I samtliga övriga hithörande avtal är § 23 kompletterad med bestämmelser till skydd för föreningsrätten, och hava dessa bestämmelser i de flesta fall (426 avtal) formulerats i överensstämmelse med den s. k. kompromissen av december 1906.

Bestämmelser till skydd för *föreningsrätten* förekommo inalles i 597 avtal med 105 134 arbetare, därav i 30 avtal utan samband med bestämmelser om arbetets ledning. I 135 av ifrågavarande avtal förefanns emellertid en klausul angående inskränkning i föreningsrätten för innehavare av vissa anställnin-

[1] I de undantagsfall, då arbetstiden ej utgått efter jämnt timtal per vecka, har tiden reducerats till jämnt tal.

Ordinarie nettoarbetstid per vecka enligt

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Näringsgrenar	Hela antalet av kollektivavtal berörda		Därav berörda av avtal med bestämmelser om arbetstid		48 t. och därunder		Över 48 t. o. m. 49 t.		Över 49 t. o. m. 50 t.		Över 50 t. o. m. 51 t.	
	ag.	arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.
I. 1. Järn- och stålverk	50	25 036	50	25 036	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Järn- och stålmanufaktur	6	352	6	352	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Smides- och reparationsverkstäder	14	35	14	35	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Bleck- och plåtslagerier	58	246	58	246	—	—	—	—	—	—	17	62
5. Mekaniska verkstäder	124	3 983	124	3 983	—	—	—	—	—	—	1	21
6. Instrumentfabriker	26	85	26	85	—	—	—	—	—	—	—	—
7. Guld- och silvervarufabriker	15	49	15	49	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Elektrisk industri	2	60	2	60	—	—	—	—	—	—	—	—
II. 1. Kolgruvor	1	4 400	1	4 400	[2] 1	4 400	—	—	—	—	—	—
2. Stenbrott o. stenhuggerier	14	362	14	362	4	142	—	—	—	—	5	61
3. Torvindustri	4	272	4	272	—	—	—	—	—	—	1	80
4. Kalk- och tegelbruk	6	223	6	223	—	—	—	—	—	—	1	43
5. Glasbruk	3	11	3	11	—	—	2	6	—	—	—	—
6. Kakelfabriker	2	62	1	7	1	7	—	—	—	—	—	—
7. Övrig jord- o. stenindustri	3	260	3	260	—	—	—	—	—	—	—	—
III. 1. Flottning	3	997	3	997	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Sågverk och hyvlerier	59	10 561	54	9 462	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Trädgårdar	25	1 019	25	1 019	—	—	—	—	1	25	—	—
4. Båtvarv	31	375	31	375	—	—	—	—	—	—	25	220
5. Snickeri- o. möbelfabriker	346	4 942	345	4 934	—	—	—	—	133	596	55	646
6. Pianofabriker	18	283	18	283	—	—	—	—	1	13	15	177
7. Toffelmakerier	1	26	1	26	—	—	—	—	1	26	—	—
8. Tunnbinderier	14	63	14	63	—	—	—	—	—	—	—	—
9. Korgmakerier	3	103	3	103	—	—	—	—	—	—	—	—
10. Lästfabriker	1	11	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—
IV. 1. Trämassefabriker o. pappersbruk	28	6 822	28	6 322	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Tapetfabriker	1	26	1	26	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Grafiska anstalter	39	441	39	441	39	441	—	—	—	—	—	—
V. 1. Kvarnar	17	545	17	545	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Bagerier och konditorier	80	785	77	717	62	524	—	—	—	—	—	—
3. Choklad- och karamellfabriker	4	257	4	257	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Bryggerier	18	426	13	371	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Slakterier o. charkuterier	87	652	87	652	6	15	—	—	—	—	—	—
6. Övrig livsmedelsindustri	3	172	3	172	—	—	—	—	—	—	—	—
VI. 1. Skrädderier	250	1 092	249	904	107	183	—	—	—	—	—	—
2. Hattfabriker	7	222	7	222	1	54	—	—	—	—	6	168
VII. 1. Skofabriker	1	40	1	40	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Skomakeriverkstäder	437	952	384	802	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Sadelmakeri- och tapetserarverkstäder	117	698	117	698	—	—	—	—	—	—	3	131
4. Pälsvarufabriker	24	125	24	125	—	—	—	—	—	—	—	—

[1] Avser dagarbetare. Flertalet arbetare äro skiftarbetare med en bruttoarbetstid av 56—72 timmar i

[2] Vid arbete ovan jord är arbetstiden 57 timmar.

under år 1918 träffade kollektivavtal.

14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	
Över 51 t. o. m. 52 t.		Över 52 t. o. m. 53 t.		Över 53 t. o. m. 54 t.		Över 54 t. o. m. 55 t.		Över 55 t. o. m. 56 t.		Över 56 t. o. m. 57 t.		Över 57 t. o. m. 58 t.		Över 58 t. o. m. 59 t.		Över 59 t. o. m. 60 t.		Över 60 t.		
Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	
—	—	—	—	—	—	—	—	1	68	[1]49	24 968	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	1	10	—	—	1	29	4	313	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	14	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
13	22	—	—	5	7	—	—	6	35	17	120	—	—	—	—	—	—	—	—	4
1	19	3	37	—	—	2	54	4	93	113	3 759	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	26	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
15	49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	1	26	—	—	1	34	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	1	110	4	49	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	180	—	—	—	—	1	12	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	70	—	—	—	—	4	110	—	—	4
—	—	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	2	234	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	26	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	97	1	700	—	—	1	200	—	—	1
—	—	—	—	3	397	—	—	—	—	48	8 953	1	24	1	33	1	55	—	—	2
—	—	—	—	—	—	5	76	1	500	17	412	—	—	1	6	—	—	—	—	3
—	—	—	—	2	58	3	15	1	82	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
1	22	54	558	88	1 914	6	234	10	820	3	144	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	2	93	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
—	—	—	—	5	45	—	—	9	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
1	13	—	—	—	—	—	—	—	—	1	45	1	45	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	[1]2	160	—	—	—	—	[1]8	1 793	[1]3	411	[1]13	3 348	[1]2	610	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	1	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	545	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	2	42	1	135	—	—	7	10	—	—	—	—	—	—	5	6	2
1	57	—	—	—	—	—	—	—	—	2	105	1	95	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	371	—	—	4
44	364	—	—	17	166	1	17	4	32	15	58	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	1	42	—	—	—	—	1	25	1	105	—	—	—	—	—	—	6
3	83	—	—	12	145	—	—	—	—	16	40	—	—	—	—	111	453	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	40	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	147	289	200	400	23	84	14	29	—	—	—	—	—	—	—	—	2
12	20	—	—	43	249	10	38	10	24	6	236	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	24	125	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4

veckan.

Ordinarie nettoarbetstid per vecka enligt

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Näringsgrenar	Hela antalet av kollektivavtal berörda		Därav berörda av avtal med bestämmelser om arbetstid		48 t. och därunder		Över 48 t. o. m. 49 t.		Över 49 t. o. m. 50 t.		Över 50 t. o. m. 51 t.	
	ag.	arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.
VIII. 1. Färgfabriker	2	197	2	197	—	—	—	—	1	13	—	—
2. Oljeslagerier och tvålfabriker	8	434	8	434	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Konstgödningsfabriker	2	247	2	247	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Kolningsverk	2	203	2	203	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Sprängämnesfabriker	4	403	4	403	—	—	—	—	—	—	—	—
6. Tändsticksfabriker	5	2 658	5	2 658	—	—	—	—	—	—	—	—
7. Övrig kemisk-tekn. industri	10	423	10	423	—	—	1	22	—	—	1	22
IX. 1. Murare	745	2 689	744	2 689	—	—	—	—	—	—	711	2 547
2. Träarbetare		6 550		6 550	—	—	—	—	—	—		6 440
3. Grovarbetare		7 002		6 752	(8)	76	—	—	—	—		6 441
4. Målare	972	5 159	972	5 159	—	—	—	—	5	16	635	3 295
5. Förgylleri- o. glasmästeriarbetare	14	62	14	62	—	—	—	—	—	—	2	12
6. Stuckatörer	1	67	1	67	—	—	—	—	—	—	1	67
7. Kakelugnsmakare	19	79	16	73	—	—	—	—	3	18	3	9
8. Rörarbetare	4	58	4	58	—	—	—	—	1	50	1	1
9. Elektriska montörer	11	193	9	175	—	—	—	—	—	—	—	—
10. Väg- o. vattenbyggnadsarbetare	6	975	5	931	—	—	—	—	—	—	3	481
X. 1. Gatu- o. byggnadsarbeten	23	4 790	23	4 790	—	—	—	—	—	—	3	303
2. Elektricitets-, gas- och vattenverk	8	949	8	949	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Renhållningsverk	4	97	4	97	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Kommunal drift	5	931	5	931	1	112	—	—	—	—	—	—
5. Enskild renhållning	1	25	1	25	—	—	—	—	—	—	—	—
XI. 1. Kontorspersonal	3	114	3	114	3	114	—	—	—	—	—	—
2. Handelsbiträden	31	643	30	639	—	—	—	—	2	18	—	—
3. Lagerarbetare och varuutkörare	146	1 789	139	1 764	4	127	—	—	—	—	3	159
XII. 1. Åkerirörelse	215	1 192	212	1 142	1	10	—	—	—	—	—	—
2. Lastning och lossning	36	1 494	35	1 426	—	—	—	—	3	30	—	—
3. Spårvägar	2	50	2	50	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Järnvägar	97	11 044	97	11 044	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Sjömän	6	43	1	23	—	—	—	—	—	—	—	—
XIII. 1. Fiske	17	238	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XIV. 1. Skorstensfejare	7	40	7	40	—	—	—	—	—	—	5	25
2. Barberare	171	261	171	261	—	—	—	—	—	—	3	5
3. Fönsterputsare	1	30	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Teaterarbetare	1	18	1	18	1	18	—	—	—	—	—	—
5. Nattvakter	2	160	2	160	—	—	—	—	—	—	—	—
6. Tidningsexpedition	2	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7. Tvättinrättning	1	30	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	4 526	118 098	4 414	115 562	231	6 223	3	28	151	805	1 533	21 416

[1] Dessutom skiftarbete 52—56 timmar i veckan.

under år 1918 träffade kollektivavtal (forts.).

14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	
Över 51 t. o. m. 52 t.		Över 52 t. o. m. 53 t.		Över 53 t. o. m. 54 t.		Över 54 t. o. m. 55 t.		Över 55 t. o. m. 56 t.		Över 56 t. o. m. 57 t.		Över 57 t. o. m. 58 t.		Över 58 t. o. m. 59 t.		Över 59 t. o. m. 60 t.		Över 60 t.		
Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	
—	—	—	—	—	—	1	184	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
4	135	—	—	2	189	2	110	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	247	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	203	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	1	155	1	109	—	—	2	139	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	2 658	—	—	—	—	—	—	—	—	6
1	17	—	—	4	79	—	—	—	—	3	283	—	—	—	—	—	—	—	—	7
7	122	—	—	5	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
12	110	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
8	65	—	—	1	170	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
275	1 648	2	10	10	40	6	25	18	76	6	24	15	25	—	—	—	—	—	—	4
12	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
4	22	—	—	—	—	3	6	—	—	3	18	—	—	—	—	—	—	—	—	7
—	—	—	—	2	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	175	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	1	150	—	—	1	300	—	—	—	—	—	—	—	—	10
8	3 734	—	—	—	—	—	—	1	35	11	718	—	—	—	—	—	—	—	—	1
[1]1	855	—	—	—	—	—	—	[1]1	18	[1]6	76	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	1	16	—	—	—	—	—	—	3	81	—	—	3
3	594	—	—	—	—	—	—	—	—	1	225	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	25	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	1	6	13	306	—	—	4	84	—	—	—	—	—	—	10	225	—	—	2
2	47	—	—	29	259	—	—	24	44	73	684	—	—	2	54	2	390	—	—	3
—	—	11	32	1	150	15	80	6	31	71	246	—	—	41	145	36	118	30	330	1
25	1 256	—	—	3	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	116	—	—	2
—	—	—	—	2	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	97	11 044	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	23	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
2	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	35	9	12	39	80	95	129	2
—	—	—	—	—	—	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	160	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
455	**9 319**	**71**	**643**	**466**	**5 580**	**259**	**1 689**	**128**	**2 236**	**543**	**47 978**	**50**	**1 643**	**67**	**3 598**	**326**	**18 916**	**131**	**488**	

gar, som innebära särskilt uppdrag att bevaka arbetsgivarens intressen (förmän, vakter m. fl.).

I 143 avtal stadgas, att vid avskedande och stundom även vid antagande hänsyn skall tagas till arbetarens *personliga förhållanden*, såsom boningsort, anställningstid, försörjningsplikt och ålder.

Bestämmelser om *organisationstvång* eller företrädesrätt till arbete för fackföreningsmedlemmar förekommo i 51 avtal.

Bestämmelser rörande *utbildningstid och lärlingsväsen* förefinnas i 142 avtal med tillsammans 10 362 arbetare. De allmännast förekommande bestämmelserna av hithörande slag avse lärlingslöner och lärotidens längd (135 avtal). S. k. lärlingsregulativ, d. v. s. föreskrift om begränsning av de hos en arbetsgivare sysselsatta lärlingarnas antal, förefinnes i 49 avtal, varjämte 56 avtal innehålla bestämmelser om lärlings minimi- eller maximiålder. Föreskrifter om skyldighet för arbetsgivaren att bereda lärling regelbunden sysselsättning året om och allsidig utbildning i verkligt yrkesarbete finnas i 55 avtal samt bestämmelser om lärlings skyldighet att besöka yrkesskola i 19 avtal.

Emigrationen år 1919.[1]

Uppgifter rörande utvandringen från Sverige till främmande världsdelar hava nu inkommit även för fjärde kvartalet 1919, varigenom en överblick kan erhållas av emigrationen i dess helhet under nämnda år.

Vad då först beträffar emigrationen under 1919 års *fjärde kvartal*, uppgick densamma till 1 030 personer mot 266 samma tid år 1918. Av ifrågavarande utvandrare hava 975 emigrerat till främmande världsdelar över Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, 48 över Kristiania och Trondhjem samt 7 över Köpenhamn. Över Bergen har under fjärde kvartalet ingen emigration från Sverige skett. Dessutom ha 41 personer från annat land utvandrat över svenska hamnar.

I vilket antal de i Sverige hemmahörande emigranterna utvandrat över svenska, norska och danska hamnar under såväl *fjärde kvartalet 1919 som under hela år 1919* framgår av efterföljande tablå:

---

[1] Jfr. Soc. Medd., årg. 1919, sid. 172.

	1919						1918
	jan.—sept.	okt.	nov.	dec.	okt.—dec.	hela året	
Stockholm	502	83	94	35	212	714	429
Malmö	407	85	43	66	194	601	185
Hälsingborg	70	38	6	16	60	130	19
Göteborg	1 409	83	383	43	509	1 918	426
Kristiania	45	18	4	23	45	90	42
Trondhjem	24	1	1	1	3	27	7
Bergen	4	—	—	—	—	4	1
Köpenhamn	8	5	—	2	7	15	2
Summa	**2 469**	**313**	**531**	**186**	**1 030**	**3 499**	**1 111**

Utvandringen under fjärde kvartalet år 1919 över svenska hamnar företer vid jämförelse med samma tid år 1918 en ökning av 719 personer (från 256 till 975) eller med 281 % och över norska hamnar av 38 personer (från 10 till 48). Vad beträffar emigrationen över danska hamnar saknas jämförelsesiffror, då under tiden oktober—december 1918 ingen utvandring av svenskar över nämnda hamnar försiggick. Av de 1 030 svenska emigranter, som under fjärde kvartalet 1919 utvandrat över ovannämnda svenska, norska och danska hamnar, voro 472 män och 558 kvinnor.

Under *hela år 1919* utvandrade över förutnämnda svenska och utländska hamnar sammanlagt 3 499 svenska emigranter (1 352 män och 2 147 kvinnor).

Motsvarande siffror för de närmast föregående åren framgå av följande översikt, som jämväl utvisar emigrationens fördelning å olika månader.[1]

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
Januari	451	274	124	150	246	32	134
Februari	826	521	251	391	23	103	82
Mars	1 794	1 150	413	420	51	34	265
April	2 583	1 608	559	814	223	47	137
Maj	2 171	1 320	376	955	289	136	288
Juni	1 047	799	319	232	355	38	207
Juli	1 191	739	284	351	369	129	399
Augusti	1 667	380	324	1 040	365	—	442
September	1 876	735	534	1 313	245	326	515
Oktober	1 613	650	372	451	143	99	313
November	820	555	331	984	58	128	531
December	306	220	191	537	170	39	186
Summa	**16 345**	**8 951**	**4 078**	**7 638**	**2 587**	**1 111**	**3 499**

Emigrationen under år 1919 fördelade sig på rikets olika delar på följande sätt:

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1913, sid. 670. — Enligt befolkningsstatistikens uppgifter, vari jämväl ingår utflyttningen till europeiska länder, utgjorde totalantalet emigranter under åren 1913—1918 resp. 20 346, 12 960, 7 512, 10 571, 6 440 och 4 853 samt antalet immigranter samtidigt resp. 8 407, 8 636, 6 357, 6 713, 5 811 och 4 932.

	Utvandringshamnar: svenska	norska	danska	Summa		Utvandringshamnar: svenska	norska	danska	Summa
Stockholms stad	271	15	6	292	Göteb. o. Boh. län	271	13	—	284
» län	76	2	2	80	Älvsborgs »	195	2	—	197
Uppsala »	14	—	—	14	Skaraborgs »	103	1	—	104
Södermanlands »	65	1	—	66	Värmlands »	196	12	—	208
Östergötlands »	135	1	—	136	Örebro »	67	10	—	77
Jönköpings »	135	3	—	138	Västmanlands »	43	2	—	45
Kronobergs »	105	—	—	105	Kopparbergs »	121	6	—	127
Kalmar »	212	—	—	212	Gävleborgs »	201	9	—	210
Gottlands »	34	—	—	34	Västernorrlands »	137	10	—	147
Blekinge »	158	2	—	160	Jämtlands »	55	18	—	73
Kristianstads »	172	2	—	174	Västerbottens »	29	7	—	36
Malmöhus »	344	5	7	356	Norrbottens »	42	—	—	42
Hallands »	182	—	—	182	Hela riket	**3 363**	**121**	**15**	**3 499**

Härtill komma 163 emigranter, vilka från annat land utvandrat över svenska hamnar. Inalles hava sålunda på denna väg befordrats 3 526 utvandrare.

Utvandrarnas fördelning på vissa åldersgrupper under år 1919 framgår av nedanstående översikt:

	Män		Kvinnor		Summa	
	Absoluta tal	%	Absoluta tal	%	Absoluta tal	%
Under 15 år	299	22·1	304	14·1	603	17·2
15—20 »	460	34·0	414	19·3	874	25·0
20—30 »	206	15·2	682	31·8	888	25·4
30—40 »	171	12·7	329	15·3	500	14·3
40—50 »	98	7·3	169	7·9	267	7·6
50 år och däröver	118	8·7	249	11·6	367	10·5
Summa	**1 352**	**100·0**	**2 147**	**100·0**	**3 499**	**100·0**

Av samtliga 3 499 utvandrare under år 1919 tillhörde sålunda 888 eller 25·4 % åldersgruppen 20—30 år, 874 eller 25·0 % gruppen 15—20 år och 500 eller 14·3 % gruppen 30—40 år. Barn under 15 år utgjorde 17·2 % och 18·1 % hade uppnått 40 års ålder.

I fråga om utvandrarnas fördelning efter kön inom olika åldersgrupper förefunnos betydande skiljaktigheter. Mer än en tredjedel (34·0 %) av männen, men knappt en femtedel (19·3 %) av kvinnorna tillhörde åldersgruppen 15—20 år. Däremot var gruppen 20—30 år talrikt representerad bland kvinnorna, nämligen med 31·8 % mot 15·2 % bland männen

Byggnadsverksamheten i Sveriges större städer år 1919.

I denna tidskrift har förut lämnats en kortfattad översikt över byggnadsverksamheten i Sveriges större städer under år 1918, varvid även redogjorts för kristidens inverkan på bostadsproduktionens omfattning under åren 1914—1918.[1]

Huru förhållandena i detta avseende gestaltat sig under år 1919 i jämförelse med föregående år, framgår av omstående, på till socialstyrelsen årligen avgivna uppgifter från byggnadsnämnderna grundade tabell, vilken avser Sveriges samtliga större städer (med över 10 000 invånare) vid 1919 års slut,[2] d. v. s. i huvudsak de orter i vårt land, där en verklig bostadsmarknad existerar och en kontinuerlig, på spekulation anlagd byggnadsverksamhet plägat äga rum.

I de 35 städer, som denna tabell omfattar, tillkommo år 1913 genom ny-, om- och tillbyggnad 5 955 bostäder. Betraktas byggnadsverksamheten under detta år som någorlunda typisk för bostadsproduktionens omfattning under tiden omedelbart före världskrigets utbrott och betecknas antalet då tillkomna bostadslägenheter med siffran 100, utgöra jämförelsetalen för åren 1914—1919 resp. 89, 58, 65, 81, 59 och 51. Denna talserie åskådliggör bostadsbyggandets allmänna utveckling under inflytande av kristidens materialfördyring och kreditsvårigheter. I jämförelse med år 1915, då bostadsproduktionen nådde en lågpunkt med endast 3 471 nya lägenheter, visar år 1916 och framför allt år 1917 en icke obetydlig förbättring med resp. 3 887 och 4 811 tillkomna bostäder. Däremot företer 1918 års bostadsproduktion, för vilken den definitiva siffran utgör 3 543 lägenheter, en tillbakagång till 1915 års låga nivå, vilken åter väsentligt underskridits under fjolåret, då bostadstillskottet, 3 050 nya lägenheter, nådde sin hittills lägsta punkt.

Denna utveckling av bostadsproduktionen har dock ingalunda varit likformig å de särskilda orterna. I Stockholm (inberäknat Brännkyrka och Bromma) färdigbyggdes under år 1919 tillhopa 806 lägenheter, och bliva för huvudstadens vidkommande jämförelsetalen för åren 1913—1919 resp. 100, 80, 51, 38, 61, 20 och 29. Sistnämnda års lägenhetstillskott visar sålunda

[1] Årg. 1919, sid. 233 ff.

[2] Visby och Härnösand, vilka varit upptagna i redogörelsen för år 1918, hava för jämförbarhetens skull även medtagits i översikten för år 1919, ehuru deras invånarantal den $^{31}/_{12}$ 1918 ej uppgick till 10 000.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Städer	Invånarantal den 31 dec. 1918	År 1914						År 1915						År		
		Enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa	Enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa	Enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök
1 Stockholm . . .	408 456	280	731	532	182	543	**2 268**	327	359	313	111	318	**1 428**	294	304	157
2 Södertälje . . .	14 347	5	4	4	4	5	**22**	6	20	7	4	1	**38**	14	134	22
3 Uppsala	27 696	4	21	18	10	5	**58**	12	33	23	4	26	**98**	1	5	8
4 Nyköping . . .	11 244	6	18	10	—	12	**46**	18	12	7	1	—	**38**	3	5	8
5 Eskilstuna . .	30 354	6	67	14	3	7	**97**	1	3	2	2	—	**8**	53	10	6
6 Linköping . . .	26 060	19	10	29	15	56	**129**	—	8	10	—	18	**36**	11	25	15
7 Norrköping . .	56 872	19	77	34	18	13	**161**	9	39	22	7	16	**93**	16	39	19
8 Jönköping . . .	28 684	—	31	32	14	16	**93**	2	4	8	5	21	**40**	—	2	5
9 Kalmar	16 608	3	6	2	4	15	**30**	1	6	14	13	25	**59**	—	—	—
10 Västervik . . .	11 845	3	2	3	2	3	**13**	2	1	3	—	—	**6**	2	—	—
11 Visby	9 781	1	1	2	4	5	**13**	2	1	—	1	—	**4**	—	1	2
12 Karlskrona . .	27 642	7	22	21	9	20	**79**	—	3	6	3	6	**18**	1	22	10
13 Kristianstad . .	12 498	7	2	26	13	—	**48**	6	20	32	5	5	**68**	—	2	9
14 Malmö	110 459	2	39	32	67	64	**204**	5	7	15	7	3	**37**	11	52	30
15 Lund	22 918	16	21	25	3	15	**80**	9	1	5	—	6	**21**	3	6	6
16 Landskrona . .	18 740	6	—	7	12	5	**30**	8	5	7	4	7	**31**	6	38	54
17 Hälsingborg . .	45 330	3	5	5	12	11	**36**	1	2	4	3	2	**12**	1	6	10
18 Ystad	11 314	7	20	29	5	4	**65**	6	20	17	9	6	**58**	1	6	10
19 Trälleborg . . .	10 812	1	—	—	1	—	**2**	1	—	—	—	1	**2**	2	—	6
20 Halmstad . . .	18 759	8	—	1	5	4	**18**	—	1	1	6	1	**9**	—	5	3
21 Göteborg . . .	197 421	41	376	127	97	235	**876**	62	339	160	80	145	**786**	86	674	215
22 Uddevalla . . .	13 596	6	10	16	3	8	**43**	—	6	9	3	16	**34**	2	14	6
23 Borås	23 811	13	34	47	13	43	**150**	18	34	72	21	38	**183**	22	17	41
24 Trollhättan . .	14 887	—	19	7	8	2	**36**	—	—	3	12	9	**24**	—	1	1
25 Karlstad . . .	18 820	—	17	24	11	4	**56**	—	2	3	—	2	**7**	—	1	4
26 Kristinehamn .	10 729	3	6	12	2	4	**27**	1	3	10	6	3	**23**	—	25	16
27 Örebro	34 861	16	62	40	12	33	**163**	—	18	18	4	6	**46**	4	17	14
28 Västerås . . .	28 608	11	111	30	21	40	**213**	4	14	17	5	11	**51**	11	85	17
29 Falun	12 206	12	6	8	6	5	**37**	6	14	6	15	9	**50**	4	6	5
30 Gävle	36 194	1	11	5	—	19	**36**	18	10	7	3	20	**58**	4	8	54
31 Söderhamn . .	11 084	—	4	1	—	11	**16**	—	—	—	—	3	**3**	3	2	1
32 Härnösand . .	9 990	—	—	—	—	2	**2**	11	4	5	7	2	**29**	—	5	1
33 Sundsvall . . .	16 730	9	6	10	3	5	**33**	2	15	11	1	9	**38**	2	10	25
34 Östersund . . .	13 006	17	4	10	10	42	**83**	4	—	1	3	17	**25**	1	1	4
35 Luleå	10 283	12	8	5	2	2	**29**	2	3	3	2	—	**10**	7	10	3
Samtliga	**1 372 645**	**544**	**1 751**	**1 168**	**571**	**1 258**	**5 292**	**544**	**1 007**	**821**	**347**	**752**	**3 471**	**565**	**1 538**	**787**

18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	
1916			År 1917						År 1918						År 1919 (prel. siffror)						
3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa	Enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa	Enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa	Enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa	
53	259	**1 067**	367	789	219	82	264	**1 721**	121	255	77	23	100	**576**	130	403	101	51	121	**806**	1
3	7	**180**	33	82	10	5	—	**130**	24	28	4	4	5	**65**	1	68	10	11	5	**95**	2
5	7	**26**	10	17	10	3	6	**46**	10	4	2	—	6	**22**	11	13	3	1	6	**34**	3
1	11	**28**	10	29	2	—	—	**41**	1	30	4	—	1	**36**	11	67	15	1	—	**94**	4
3	3	**75**	8	129	30	3	—	**170**	—	108	3	2	—	**113**	17	2	13	6	1	**39**	5
10	19	**80**	1	28	47	9	8	**93**	1	21	23	4	1	**50**	4	2	6	8	6	**26**	6
3	23	**100**	3	30	17	3	12	**65**	7	24	82	—	10	**123**	—	30	15	1	7	**53**	7
10	29	**46**	12	67	68	4	2	**153**	3	60	10	2	4	**79**	6	20	14	4	10	**54**	8
4	5	**9**	3	1	12	4	3	**23**	—	2	50	1	9	**62**	13	3	27	1	1	**45**	9
—	3	**5**	3	5	3	4	2	**17**	—	—	1	—	—	**1**	3	4	2	—	—	**9**	10
3	1	**7**	—	—	1	—	2	**3**	—	—	—	—	—	**—**	—	—	—	—	—	**—**	11
—	—	**33**	3	4	1	3	14	**25**	1	38	10	—	—	**49**	1	53	5	4	3	**66**	12
8	—	**19**	—	2	10	2	6	**20**	—	—	—	—	2	**2**	2	11	5	3	2	**23**	13
3	41	**137**	4	71	65	4	10	**154**	1	148	31	3	12	**195**	—	59	64	1	1	**125**	14
3	18	**36**	4	1	1	—	2	**8**	14	—	7	2	2	**25**	4	1	2	1	3	**11**	15
22	21	**144**	1	34	32	5	6	**78**	46	188	101	3	12	**350**	20	59	60	18	12	**169**	16
1	14	**32**	5	—	11	4	16	**36**	4	5	6	9	14	**38**	2	—	8	4	8	**22**	17
4	8	**29**	4	5	10	5	5	**29**	—	1	4	—	1	**6**	2	1	1	2	3	**9**	18
2	1	**11**	5	6	9	2	1	**23**	5	—	4	1	—	**10**	—	3	6	1	—	**10**	19
6	2	**16**	1	4	—	1	8	**14**	40	8	35	—	1	**84**	1	—	1	1	4	**7**	20
56	118	**1 149**	104	954	202	25	24	**1 309**	197	464	166	26	39	**892**	29	433	228	25	34	**749**	21
6	2	**30**	3	27	29	4	9	**72**	—	16	14	3	6	**39**	2	2	3	1	9	**17**	22
11	24	**115**	16	29	51	9	26	**131**	12	3	37	14	15	**81**	—	—	11	3	12	**26**	23
—	—	**2**	—	14	1	—	—	**15**	10	2	3	3	7	**25**	—	6	14	6	—	**23**	24
3	—	**8**	3	41	11	4	4	**63**	2	2	1	1	2	**8**	8	40	11	5	10	**74**	25
—	3	**44**	1	38	17	2	2	**60**	2	24	62	7	8	**103**	4	19	25	4	—	**52**	26
4	18	**57**	11	3	4	3	6	**27**	4	4	3	—	1	**12**	3	47	5	4	5	**64**	27
7	16	**136**	14	85	16	8	14	**137**	21	126	20	—	1	**168**	21	41	14	—	10	**86**	28
7	21	**43**	—	1	4	1	—	**6**	—	31	6	1	4	**42**	4	12	5	1	7	**29**	29
6	11	**83**	—	7	3	2	2	**14**	25	117	31	2	1	**176**	11	32	12	13	—	**68**	30
—	—	**6**	4	12	1	1	1	**19**	9	6	8	3	1	**27**	1	—	—	—	2	**3**	31
—	1	**7**	1	—	—	4	2	**7**	—	—	3	2	—	**5**	5	—	—	1	—	**6**	32
15	8	**60**	5	18	26	9	1	**59**	—	7	2	2	—	**11**	—	7	12	3	—	**22**	33
10	18	**34**	5	2	4	1	—	**12**	5	18	7	2	3	**35**	19	39	8	—	—	**66**	34
2	11	**33**	13	12	2	1	3	**31**	3	17	11	—	2	**33**	24	15	15	—	11	**65**	35
271	**726**	**3 887**	**657**	**2 547**	**929**	**217**	**461**	**4 811**	**568**	**1 757**	**828**	**120**	**270**	**3 543**	**359**	**1 492**	**721**	**185**	**298**	**3 050**	

någon förbättring gentemot föregående års anmärkningsvärt låga siffra men utgör dock icke ens en tredjedel av det normala. Därjämte må framhållas, att omkring en fjärdedel av 1919 års lägenhetstillskott tillkommit genom av staden under året uppförda provisoriska bostadshus av trä. I Göteborg tillkommo under redogörelseåret ett icke mycket mindre antal lägenheter än i huvudstaden, nämligen 749, delvis i av staden byggda provisoriska trähus, men utgör detta tal här den lägsta årssiffran under hela observationsperioden. Bostadsbyggandets utveckling i Göteborg under åren 1913—1919 angives nämligen genom talföljden 100, 102, 92, 134, 153, 104 och 87. Lägenhetstillskottet i Göteborg har sålunda i motsats till i Stockholm under kristiden merendels hållit sig över 1913 års nivå och jämväl för år 1919 utgjort 87 % av den antagna normala årsproduktionen. Jämväl i flertalet övriga större städer har bostadsbyggandet år 1919 varit mindre än närmast föregående år. I Malmö, där bostadsproduktionen efter att år 1915 hava legat så gott som fullständigt nere, under de tre följande åren visat stigande tendens, utgjorde lägenhetstillskottet år 1919 knappt två tredjedelar av närmast föregående års. Det siffermässiga uttrycket för bostadsproduktionens utveckling därstädes är indextalserien 100, 48, 9, 32, 36, 46 och 29. Av övriga städer visa Eskilstuna, Norrköping, Landskrona, Halmstad, Borås, Kristinehamn, Västerås och Gävle en betydande nedgång i bostadsproduktionen i jämförelse med närmast föregående år. Endast i Södertälje, Nyköping, Karlstad, Örebro, Östersund och Luleå företer bostadsbyggandet någon mera anmärkningsvärd ökning från år 1918.

I nära nog ännu högre grad än under år 1918 har bostadsbyggandet under redogörelseåret varit betingat och beroende av de särskilda åtgärder, som från det allmännas sida vidtagits för bostadsproduktionens upphjälpande, varjämte de större städernas industriella företag i betydande utsträckning sökt genom bostadsbyggande tillfredsställa sina arbetares bostadsbehov. Den enskilda, spekulativa byggnadsverksamheten visar, även om man däri inräknar beställningsbyggnader av villor och egna hem, under år 1919 i jämförelse med föregående år en ytterligare nedgång med ungefär en fjärdedel och utgjorde föga mer än en sjättedel av motsvarande produktion år 1914. Den härigenom uppkomna bristen har till väsentlig del fyllts genom allmännyttig bostadsproduktion, vilken ej haft direkt ekonomisk vinst utan endast den rådande bostadsbristens avhjälpande till syfte. Ifrågavarande byggnadsverksamhets omfattning i våra större städer under de senaste sex åren framgår av följande översikt:

		År 1914	År 1915	År 1916	År 1917	År 1918	År 1919
Antal tillkomna bostadslägenheter		5 292	3 471	3 887	4 811	3 543	3 050
Därav genom allmännyttig byggnadsverksamhet	antal	564	458	969	2 844	2 386	2 112
	procent	10·7	13·2	24·9	59·1	67·3	69·2

Medan under kristidens första år endast något mer än en tiondel av hela antalet tillkomna bostadslägenheter åstadkommits genom allmännyttig byggnadsverksamhet, föllo sålunda år 1916 en fjärdedel, år 1917 nära tre femtedelar samt åren 1918 och 1919 över två tredjedelar av bostadstillskottet på densamma. Det må emellertid framhållas, att även en stor del av den återstående »enskilda» byggnadsverksamheten torde möjliggjorts endast genom direkta anslag, lånegarantier eller andra ekonomiska hjälpåtgärder från statens eller kommunernas sida.

Beträffande de särskilda slagen av allmännyttig byggnadsverksamhet belyses deras relativa betydelse under åren 1914—1919 av nedanstående tablå:

Byggnadsverksamhetens utövare:	Genom allmännyttig byggnadsverksamhet tillkomna bostadslägenheter											
	år 1914		år 1915		år 1916		år 1917		år 1918		år 1919	
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
staten	7	1·2	—	—	16	1·7	16	0·6	67	2·8	86	4·1
kommuner	120	21·3	164	35·8	368	38·0	1 124	39·5	758	31·8	761	36·0
bostadsföreningar	343	60·8	274	59·8	444	45·8	395	13·9	172	7·2	154	7·3
bostadsaktiebolag							1 062	37·3	693	29·0	493	23·3
industriella föret. o. d.	94	16·7	20	4·4	141	14·5	247	8·7	696	29·2	618	29·3

Härav framgår, att endast 4·1 % av de genom allmännyttig byggnadsverksamhet år 1919 tillkomna bostadslägenheterna hava uppförts genom statens affärsdrivande verk, medan 36·0 % kommo på kommunerna och 30·6 % på bostadsföreningar och bostadsbolag (nämligen 7·3 % på de förra och 23·3 % på de senare) samt slutligen 29·3 % på industriella företag. Sistnämnda trenne slag av allmännyttig bostadsproduktion stå mycket ofta i nära inbördes samband, särskilt därigenom att bostadsföreningarna och aktiebolagen i regel bildats under medverkan och med understöd av resp. kommunalförvaltningar och (i vissa fall) industriella företag. Anmärkas må dock, att lägenheter, som uppförts genom bostadsaktiebolag, vilka enligt uppgift äro dotterbolag till vissa industribolag och hava till uteslutande syfte att tillgodose bostadsbehovet hos därstädes anställda arbetare, redovisas såsom uppförda genom industriella företag. Genom av 1917, 1918 och 1919 års riksdagar beviljade statsbidrag å resp. 4, 3 och 2 miljoner kr. till uppförande av bostadshus med smålägenheter har den kommunala och halvkommunala bostadsproduktionen erhållit ett kraftigt stöd.

Den allmännyttiga byggnadsverksamheten i rikets större städer var år 1919 huvudsakligen lokaliserad till de 22 städer, som redovisas i omstående tablå. Tabellen utvisar, att i Södertälje, Nyköping, Karlskrona, Kristianstad, Malmö, Landskrona, Göteborg, Trollhättan och Örebro tre fjärdedelar till nio tiondelar av alla nya lägenheter under år 1919 tillkommit genom allmännyttig bostadsproduktion.

Återvänder man därefter till bostadsproduktionen i dess helhet, ger huvudtabellen även möjlighet att fastställa, på vilka olika slag av bostads-

Allmännyttig byggnadsverksamhet i vissa städer år 1919.

Städer	Antal tillkomna bostadslägenheter	Därav i boningshus uppförda av					Summa lägenheter tillkomna genom allmännyttig byggnadsverksamhet	
		staten	kommuner	bostadsföreningar	bostadsaktiebolag	industriella företag	antal	%
Stockholm	806	1	202	137	—	136	476	59·1
Södertälje	95	—	—	—	51	21	72	75·8
Uppsala	34	—	12	—	—	—	12	35·3
Nyköping	94	—	—	—	80	—	80	85·1
Eskilstuna	39	—	—	—	12	8	20	51·3
Norrköping	53	2	6	—	—	5	13	24·5
Jönköping	54	—	—	—	26	—	26	48·1
Kalmar	45	—	1	—	32	—	33	73·3
Karlskrona	66	—	8	—	45	—	53	80·3
Kristianstad	23	—	19	—	—	—	19	82·6
Malmö	125	6	112	—	—	—	118	94·4
Landskrona	169	—	44	—	—	114	158	93·5
Göteborg	749	65	213	—	122	296	696	92·9
Trollhättan	26	9	—	17	—	—	26	100·0
Karlstad	74	—	12	—	29	—	41	55·4
Kristinehamn	52	—	—	—	14	—	14	26·9
Örebro	64	—	32	—	—	20	52	81·3
Västerås	86	—	—	—	47	6	53	61·6
Falun	29	—	8	—	—	9	17	58·6
Gävle	68	—	2	—	35	—	37	54·4
Östersund	66	—	47	—	—	—	47	71·2
Luleå	65	—	43	—	—	—	43	66·2

lägenheter byggnadsverksamheten företrädesvis inriktat sig. Detta åskådliggöres närmare genom följande tablå:

	Av 100 tillkomna lägenheter utgjordes följande antal av				
	enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök
År 1913	13·9	32·8	23·9	10·2	19·2
» 1914	10·3	33·1	22·1	10·8	23·7
» 1915	15·7	29·0	23·6	10·0	21·7
» 1916	14·5	39·6	20·2	7·0	18·7
» 1917	13·7	52·9	19·3	4·5	9·6
» 1918	16·0	49·6	23·4	3·4	7·6
» 1919	11·8	48·9	23·6	6·1	9·6

I likhet med de tre närmast föregående åren har byggnadsverksamheten under år 1919 företrädesvis inriktat sig på de minsta bostadstyperna. Medan de nytillkomna lägenheterna om ett enda rum med kakelugnsspis, kokvrå eller kök åren 1913—1915 utgjorde omkring 45 % av samtliga, uppgick deras andel i 1916 års bostadstillskott till över hälften samt åren 1917 och 1918 till två tredjedelar. För år 1919 är däremot att anteckna en nedgång till omkring tre femtedelar, vilken förskjutning dock icke skett till förmån för närmast högre bostadskategori, två rum och kök, utan för lägenheterna på tre eller flera rum och kök, vilkas andel av bostadstillskottet därigenom stigit till nära en sjättedel från att under år 1917 och 1918 hava utgjort föga mer än en tiondel. Medan det allmännas åtgärder i kristidens bostadsfråga tidigare uteslutande inriktat sig på de smålägenheter, vilka utgöra bostäder för den stora huvudmassan av mindre bemedlade, synes det sistförflutna året någon uppmärksamhet jämväl ägnats åt medelklassens bostadsbehov, låt vara att här mycket ännu återstår till mera normala förhållanden, då de medelstora lägenheterna upptogo c:a en tredjedel av hela bostadstillskottet.

Denna förskjutning av byggnadsverksamheten under kristiden mot de mindre lägenheterna har medfört, att antalet tillkomna rum (boningsrum och kök) nedgått hastigare än antalet nybyggda lägenheter. För de redovisade städerna belyses detta genom följande tablå:

		År 1913	År 1914	År 1915	År 1916	År 1917	År 1918	År 1919
Tillkomna bostadslägenheter	antal	5 955	5 292	3 471	3 887	4 811	3 543	3 050
	indextal	100	89	58	65	81	59	51
Tillkomna rum (boningsrum och kök)	antal	18 630	18 165	11 534	11 992	12 785	9 186	8 435
	indextal	100	98	62	64	69	49	45

Medan det år 1919 byggdes något över hälften färre lägenheter mot »normalåret» 1913, utgjorde antalet i dem befintliga rum betydligt mindre än hälften av utgångsårets. Under det att nämligen antalet rum per lägenhet i medeltal för åren 1913—1916 var 3·2, sjönk denna siffra för åren 1917 och 1918 med deras relativt stora tillskott av smålägenheter till 2·6 för att under år 1919 stiga till 2·8.

Samtliga i det föregående anförda siffror avse endast bostadsproduktionens bruttoresultat, och för att erhålla det *faktiska bostadstillskottet* böra talen reduceras med hänsyn till den avgång av äldre lägenheter, som ägt rum genom rivnings- och ombyggnadsarbeten. Verkställda beräkningar hava givit vid handen, att totalantalet tillkomna bostäder i normala fall bör nedskrivas med c:a 10 %, därest bruttotalen skola förvandlas till nettotal. Denna beräkningsgrund synes emellertid ej vara fullt tillämplig för perioder med mera onormal byggnadsverksamhet. Åren 1915 och 1916 med deras ringa byggnadsverksamhet var nämligen avgången av bostadslägenheter genom rivningar m. m. förhållandevis stor, och detta medförde, att medan nettotill-

skottet av lägenheter åren 1913—14 utgjorde c:a 90 % av bruttotillskottet, utgjorde detsamma åren 1915 och 1916 endast resp. 84 % och 88 % därav. Åren 1917—1919 uppgick däremot nettotillskottet till 91 à 93 %, vilken avsevärda höjning torde stå i samband med den rätt att pröva och ev. förbjuda rivningar av bostadshus, vilken hyresnämnderna fått sig tillagd genom de nya hyresstegringslagarna. Tages hänsyn till nämnda avgång av bostadslägenheter, skulle årliga nettoantalet tillkomna bostadslägenheter utgöra 5 359 år 1913, 4 759 år 1914, 2 918 år 1915, 3 417 år 1916, 4 467 år 1917, 3 241 år 1918 samt 2 770 år 1919. Betecknas nettotillskottet år 1913 med 100, utgöra motsvarande indextal för åren 1914—1919 resp. 89, 55, 64, 85, 60 och 52. Om nettotillkomsten år 1913 anses någorlunda täcka det årliga normala bostadsbehovet, skulle i Sveriges större städer bostadsbyggnadsverksamhetens sammanlagda underskott under krisåren 1914—19 uppgå till över 10 000 lägenheter.

Behovet av nya bostäder är emellertid ingalunda konstant, utan företer ganska hastiga växlingar. Emellertid plägar det ofta anses, att de årliga ökningstalen för stadsbefolkningen giva en ungefärlig bild av förhållandena härvidlag, under förutsättning att nödig korrektion göres för befolkningstillväxten genom inkorporeringar, vilka ju tillföra resp. städer icke blott nya invånare utan även nya bostäder. Tages hänsyn härtill, ökades de större städernas befolkning år 1913 med 20 718 personer. Under år 1914 utgjorde ökningen visserligen endast 17 093 personer, men år 1915 närmade sig med en befolkningstillväxt av 18 816 personer till de föregående »normala» årens nivå. År 1916 sprang ökningstalet upp till ej mindre än 25 898 personer, vilket motsvarar en fjärdedel större befolkningstillväxt än under år 1913. 1917 års tillväxt uppgick till 13 512 personer eller ungefär en tredjedel mindre än under utgångsåret. Och år 1918 företer en folkminskning, för här ifrågavarande samhällen uppgående till 9 198 personer, varav större delen eller omkring 4 700 personer faller på huvudstaden. Under år 1919 har stadsbefolkningen återigen ökats, men föreligga (delvis preliminära) uppgifter om folkmängdens förändringar hittills endast beträffande ett tiotal av de i det föregående behandlade städerna, bl. a. Stockholm. Att döma härav har ökningen föga mer än uppvägt 1918 års folkminskning. I huvudstaden skulle folkmängden enligt preliminära beräkningar hava ökats med c:a 6 500 personer och sålunda vid årsskiftet 1919/20 varit ungefär 1 500 personer större än vid slutet av år 1917. Tager man de redovisade städerna under ett, kommo på varje nytillkommen lägenhet år 1916 6·7 nya invånare men år 1917 endast 2·8 eller mindre än hälften så många. Däremot skulle de under åren 1918 och 1919 tillkomna bostäderna knappast behövt tagas i anspråk för något mera betydande befolkningstillskott, vilket borde haft till följd ett ökat bostadsutrymme för dessa städers under de föregående krisåren allt mera trångbodda befolkning.

Den sålunda förbättrade proportionen mellan folkökning och bostadstillskott synes emellertid ej hava varit tillräcklig för att inverka på bostadsmarknaden i dess helhet. En bild av dennas läge erhålles i viss mån genom

undersökning av antalet outhyrda lägenheter. En sådan undersökning har för huvudstadens vidkommande sedan år 1905 årligen anordnats av Stockholms stads statistiska kontor. Härav framgår, att medan i hela Stockholm (inber. Brännkyrka och Bromma) vid slutet av år 1916 funnos tillhopa 672 lediga bostadslägenheter, hade denna bostadsreserv vid slutet av år 1917 minskats till endast 184 lägenheter för att vid slutet av år 1918, trots den ovannämnda minskningen i invånarantalet under året, sjunka ned till allenast 114 lägenheter. Nedgången har fortsatt även under år 1919, så att vid detta års slut de lediga lägenheternas antal var endast 89. Detta gäller hela Stockholm, inberäknat Brännkyrka och Bromma, och för den egentliga staden utgjorde motsvarande siffror resp. 176, 53, 38 och 38, motsvarande 0·20, 0·06, 0·04 och 0·04 av hela antalet bostadslägenheter. Redan i slutet av år 1917 uttalade statistiska kontoret som sammanfattande omdöme rörande bostadstillgången i huvudstaden, att den då var knappare än den någon gång varit under hela den tid, för vilken siffror finnas tillgängliga (sedan 1894), och att verklig bostadsbrist var för handen; och har detta uttalande ytterligare understrukits med avseende på förhållandena vid 1918 och 1919 års utgång.

Omdömet bekräftas ej blott för huvudstaden utan även beträffande flertalet andra större städer genom de uppgifter socialstyrelsen införskaffat från de i samband med hyresnämndsinstitutionen upprättade kommunala bostadsförmedlingskontoren. Av dessa uppgifter att döma synes ställningen på hyresmarknaden under år 1919 i stort sett icke hava undergått någon märkbar förändring, och liksom närmast föregående år visar det stora antalet hyressökande i förhållande till de fåtaliga lediganmälda lägenheterna en enorm disproportion mellan tillgång och efterfrågan på bostadsmarknaden.

Detta vid sidan av den ovan meddelade bostadsproduktionsstatistiken i viss mån överraskande förhållande häntyder på, att folkökningstalen i och för sig ofta giva en skäligen missvisande bild av det faktiska behovet av nya bostäder.

Detta betingas i huvudsak av det temporärt och lokalt mycket växlande förhållande, i vilket de nybildade och genom inflyttning tillkomna hushållen stå till de upplösta eller bortflyttade. Någon närmare utredning rörande dessa faktorers växelverkan möjliggöra visserligen icke tillgängliga befolkningsstatistiska uppgifter, men man torde icke taga miste, om man söker huvudorsakerna till den nuvarande starka spänningen på bostadsmarknaden däruti, att den försvagade bostadsproduktionen icke förmått fylla det under krisåren småningom kumulerade bostadsunderskottet, utan att detta i stället på senaste tiden ytterligare ökats därigenom, att å ena sidan de ekonomiska konjunkturerna hos breda befolkningslager möjliggjort och framkallat ett stegrat behov av självständiga bostäder och större bostadsutrymmen, å den andra bostadsbristen och hyresregleringen i förening hos nuvarande lägenhetsinnehavare medfört en strävan att söka i det längsta bibehålla innehavda lägenheter och undvika alla bostadsflyttningar. Till belysande av härvid verksamma faktorer må anföras, att enligt tillgängliga statis-

tiska uppgifter den faktiska hyresstegringen från kristidens början t. o. m. innevarande hyresår 1919—1920 i genomsnitt torde belöpa sig till ungefär 30 %. Under inverkan av denna bostadsutgifternas relativt ringa stegring i förhållande till övriga utgifter kan hyresutgiftsposten å de mindre bemedlades hushållsbudget beräknas hava nedgått till mindre än 7 % av utgiftssumman mot 15—20 % omedelbart före kristiden i de större städerna.

Olycksfall i arbete år 1915.[1]

Absoluta och relativa antalet olycksfall. Hela antalet olycksfall i arbete, som inträffat under år 1915 och som redovisats i den officiella olycksfallsstatistiken, utgjorde 23 732; motsvarande siffra för år 1914 var 21 146. Denna absoluta ökning har jämväl medfört en stegring av olycksfallsfrekvensen — antalet olycksfall per 1 000 årsarbetare — från 49·7 år 1914 till 54·9 år 1915. Någon verklig stegring av olycksfallsrisken inom industrien kan dock icke utläsas härur, utan ifrågavarande ökning av de anmälda olycksfallens antal är av mera formell natur och torde sannolikt helt och hållet vara att tillskriva de åtgärder, som vidtagits, för att inträffade olycksfall i arbete måtte bliva anmälda fullständigare än tidigare skett.

Huru totala antalet olycksfall samt antalet årsarbetare och olycksfall inom industrigrenar med känt antal årsarbetare fördela sig på olika näringsgrupper under åren 1914 och 1915 framgår av efterföljande *tab. A.*

Absoluta antalet olycksfall har, som synes, från år 1914 till år 1915 ökats inom samtliga huvudgrupper av yrken med undantag av grupperna byggnadsverksamhet samt handel och varulager. Antalet skadade per tusen årsarbetare har likaledes företett en genomgående stegring, som, i huvudsak på grund av förenämnda formella skäl, varit anmärkningsvärt stark inom grupperna jord- och stenindustri, kraft-, belysnings- och vattenverk samt landtransport.

Olycksfallen efter tillkomst och förlopp. Olycksfallens fördelning efter de maskiner, redskap etc., vid vilkas handhavande de inträffat, framgår av vidstående *tab. B.*

Som synes är olycksfallens fördelning efter deras tillkomst och förlopp tämligen likartad under de olika åren. Främst såsom olycksfallsanledningar förekomma städse arbetsmaskiner, lastning etc. samt handverktyg.

Olycksfallen efter skadans påföljd. De för år 1915 redovisade olycksfallen fördelade sig med hänsyn till påföljden såsom av *tab. C* framgår.

---

[1] Utgör en sammanfattning av huvudinnehållet i den uti serien Sveriges officiella statistik, socialstatistik utkomna publikationen: *Olycksfall i arbete år 1915.*

Tab. A. Olycksfallens fördelning på olika näringsgrupper.

Näringsgrupper	År 1915				År 1914			
	Antal redovisade årsarbetare	Däribland av olycksfall träffade personer		Totala antalet av olycksfall träffade	Antal redovisade årsarbetare	Däribland av olycksfall träffade personer		Totala antalet av olycksfall träffade
		Antal	Per 1 000 årsarbetare			Antal	Per 1 000 årsarbetare	
1. Malmbrytning och metallindustri	113 601	9 186	80·9	9 186	106 326	8 096	76·1	8 096
2. Jord- och stenindustri	29 979	2 026	67·6	2 026	32 691	1 883	57·6	1 883
3. Skogshantering och träindustri	46 688	2 805	60·1	3 436	45 593	2 469	54·2	3 189
4. Pappers- och grafisk industri	36 690	1 689	46·0	1 689	34 728	1 425	41·0	1 425
5. Livsmedelsindustri	31 321	780	24·9	780	30 927	745	24·1	745
6. Textil- och beklädnadsindustri	43 805	379	8·7	379	41 489	316	7·6	316
7. Läder-, hår- och gummivaruindustri	14 026	245	17·5	245	12 760	195	15·3	195
8. Kemisk-teknisk industri	15 477	813	52·5	813	13 516	680	50·3	680
9. Byggnadsverksamhet	—	—	—	1 174	—	—	—	1 338
10. Kraft-, belysnings- och vattenverk m. m.	6 110	251	41·1	319	5 424	170	31·3	234
11. Handel och varulager	—	—	—	153	—	—	—	187
12. Landtransport	44 865	2 836	63·2	3 515	42 985	2 228	51·8	2 845
14. Annan yrkesrörelse	—	—	—	17	—	—	—	13
Summa	382 562	21 010	54·9	23 732	366 439	18 207	49·7	21 146

I förhållande till antalet anmälda olycksfall hava således, liksom under föregående år, invaliditetsfallen varit relativt talrikare bland kvinnor än bland män; dock gäller detta huvudsakligen i fråga om lindrigare invaliditetsgrader.

Bortsett från de olycksfall, vilkas slutliga påföljd ej varit känd, hava 2 446 eller 10·3 % av hela antalet medfört antingen arbetsoförmåga under mer än 60 dagar, invaliditet ej understigande 10 % eller döden, d. v. s. följder, som, därest ej särskilda omständigheter (t. ex. grov vårdslöshet från den skadades sida e. d.) inverkat, jämlikt 4 § i lagen den 5 juli 1901 bort föranleda ersättning.

De skadades olycksfallsförsäkring. Av samtliga de personer, som under år 1915 anmälts såsom skadade vid olycksfall i arbete, hava 16 648 eller 70·2 % varit försäkrade enligt bestämmelserna i nyssnämnda lag, under det att återstående 7 084, däribland inberäknade alla hos stat och kommun anställda, antingen varit oförsäkrade eller försäkrade enligt andra grunder. I fråga

Tab. B. Olycksfallens tillkomst och förlopp.

Under sysselsättning med eller förorsakade genom	År 1915		År 1914		År 1913		År 1912	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Ångpannor och ångrör	192	0·81	175	0·82	150	0·71	128	0·68
Motorer	70	0·30	80	0·38	69	0·33	74	0·39
Transmissioner	208	0·88	153	0·72	188	0·89	177	0·94
Elektriska ledningar	41	0·17	43	0·20	43	0·20	40	0·21
Arbetsmaskiner	4 581	19·30	4 237	20·04	4 213	20·02	3 688	19·56
Uppvärmnings-, belysnings- och kemiska apparater	659	2·78	508	2·40	511	2·43	412	2·18
Handverktyg	3 370	14·20	3 105	14·69	3 059	14·53	2 745	14·56
Redskap och andra arbetsanordningar	2 295	9·67	2 058	9·73	1 928	9·16	1 699	9·01
Hissredskap	871	3·67	936	4·43	874	4·15	767	4·07
Åkdon och djur	389	1·64	410	1·94	349	1·66	323	1·71
Transportbanor	1 599	6·74	1 491	7·05	1 494	7·10	1 238	6·57
Spårvägar (för persontrafik)	172	0·72	149	0·70	129	0·61	178	0·94
Järnvägar	1 925	8·11	1 284	6·07	1 269	6·03	1 192	6·32
Sprängämnen	137	0·58	96	0·45	92	0·44	101	0·54
Lastning, bärning och lyftning (för hand)	4 802	20·23	3 992	18·88	4 104	19·50	3 739	19·83
Fall	795	3·35	718	3·40	725	3·44	705	3·74
Fallande föremål	554	2·33	847	4·01	913	4·34	659	3·49
På annat eller okänt sätt	1 072	4·52	864	4·09	938	4·46	992	5·26
Summa	**23 732**	**100·00**	**21 146**	**100·00**	**21 048**	**100·00**	**18 857**	**100·00**

om lagförsäkringarna gällde dessa vid 15·7 % av samtliga olycksfall endast ersättning enligt bestämmelserna i olycksfallsersättningslagen; i 26·0 % av fallen var den skadade dessutom tillförsäkrad ersättning under karenstiden och i 28·5 % därav såväl ersättning under denna tid som andra förmåner, varav i främsta rummet ersättning för olycksfall utom arbetet. Av de lagförsäkrade skadade voro 48·3 % försäkrade i riksförsäkringsanstalten, 18·6 % i enskilda försäkringsanstalter samt 33·1 % uti för ändamålet bildade arbetsgivarsammanslutningar. Motsvarande siffror för år 1914 voro resp. 46·2, 16·8, 37·0 %. Den sedan flera år tillbaka konstaterade ökningen av riksförsäkringsanstaltens andel i lagförsäkringen synes således hava fortgått även under 1915.

Emellertid angiver de skadades procentiska fördelning på olika slag av anstalter icke med någon större noggrannhet samtliga arbetares fördelning på sagda anstalter, alldenstund förstnämnda procentsiffra även beror på, huruvida yrken av olika farlighetsgrad äro jämnt fördelade på de olika anstalterna, vilket icke kan utan vidare förutsättas.

Tab. C. Olycksfallens påföljd.

	Män		Kvinnor		Tillhopa	
	Absolut	%	Absolut	%	Absolut	%
Övergående skada.						
5—15 dagar	9 866	42·6	217	38·7	10 083	42·5
16—30 »	6 891	29·7	163	29·0	7 054	29·7
31—60 »	3 649	15·7	94	16·8	3 743	15·8
61—90 »	758	3·3	22	3·9	780	3·3
91—120 »	245	1·1	4	0·7	249	1·0
121—180 »	191	0·8	2	0·3	193	0·8
181—270 »	78	0·3	1	0·2	79	0·3
271—360 »	17	0·1	1	0·2	18	0·1
361 dagar och däröver	10	0·1	—	—	10	0·1
Inalles	**21 705**	**93·7**	**504**	**89·8**	**22 209**	**93·6**
Invaliditet.						
Under 10 %	351	1·5	27	4·9	378	1·6
10—25 %	472	2·0	14	2·5	486	2·0
25—50 »	156	0·7	9	1·6	165	0·7
50—75 »	46	0·2	—	—	46	0·2
75 t. o. m. 100 %	16	0·1	1	0·2	17	0·1
Inalles	**1 041**	**4·5**	**51**	**9·2**	**1 092**	**4·6**
Döden	**298**	**1·3**	**3**	**0·5**	**301**	**1·2**
Okänd eller ej definitivt fastställd påföljd	**127**	**0·5**	**3**	**0·5**	**130**	**0·6**
Samtliga	**23 171**	**100·0**	**561**	**100·0**	**23 732**	**100·0**

En sammanställning av de uppgifter om de olika anstalternas olycksfallsförsäkringsstock, som meddelas i riksförsäkringsanstaltens och försäkringsinspektionens årsberättelser, utvisar, att av samtliga olycksfallsförsäkrade arbetare kommo på riksförsäkringsanstalten 38 % vid 1914 och 41 % vid 1915 års utgång.

Sveriges offentliga arbetsförmedling under år 1919.

I. Arbetsförmedlingsfrågans nuvarande läge.

Vid 1919 års början funnos inalles 35 arbetsförmedlingsanstalter, av vilka 24 voro länsanstalter och de återstående 11 fristående kommunala anstalter. Bland de sistnämnda äro emellertid inräknade Malmöhus läns anstalter, 8 till antalet, vilka från länets landsting åtnjuta årligt anslag. Endast 3

Översikt av Sveriges offentliga arbetsförmedling å olika orter i riket år 1919.

Landsdelar	*Kontor i verksamhet*
Stockholms stad	*Stockholm*, avdelningskontor å Södermalm samt fackarbetskontor för måleri-, bleck- och plåtslageri- samt bageriyrkena.
Stockholms län	*Stockholm*, Södertälje, Norrtälje, Vaxholm.
Uppsala län	*Uppsala*, Enköping, Skutskär, Tierp.
Södermanlands län	*Eskilstuna*, Nyköping, Strängnäs, Flen, Katrineholm, Gnesta.
Östergötlands län	*Norrköping; Linköping*, Söderköping, Skänninge, Vadstena, Motala, Valdemarsvik, Mjölby, Ödeshög, Åtvidaberg, Kisa, Finspång, Borensberg.
Jönköpings län	*Jönköping*, Eksjö, Tranås, Vetlanda, Värnamo, Gislaved, Nässjö.
Kronobergs län	*Växjö*, Ljungby, Älmhult.
Kalmar län	*Västervik*, Vimmerby, *Kalmar*, Nybro, Torsås.
Gottlands län	*Visby*.
Blekinge län	*Karlskrona*, Ronneby, Karlshamn, Sölvesborg.
Kristianstads län	*Kristianstad*, Hässleholm, Ängelholm, Tomelilla, Åstorp.
Malmöhus län	*Malmö; Lund; Landskrona; Hälsingborg; Ystad; Trälleborg; Eslöv; Skurup.*
Hallands län	*Halmstad*, Laholm, Falkenberg, Varberg, Kungsbacka.
Göteborgs och Bohus län	*Göteborg; Uddevalla*, Strömstad, Lysekil, Kungälv, Marstrand, Mölndal.
Älvsborgs län	*Borås*, Vänersborg, Alingsås, Trollhättan, Mellerud.
Skaraborgs län	*Skövde*, Skara, Mariestad, Tidaholm, Vara, Falköping, Lidköping, Hjo, Töreboda, Grästorp.
Värmlands län	*Karlstad*, Kristinehamn, Filipstad, Arvika, Säffle.
Örebro län	*Örebro*, Askersund, Lindesberg, Karlskoga, Kopparberg, Laxå, Nora, Odensbacken.
Västmanlands län	*Västerås*, Köping, Arboga, Sala.
Kopparbergs län	*Falun*, Avesta, Mora, Leksand, Ludvika, Borlänge.
Gävleborgs län	*Gävle*, Hudiksvall, Söderhamn, Storvik, Ljusdal, Bollnäs.
Västernorrlands län	*Sundsvall*, Härnösand, Sollefteå, Ånge.
Jämtlands län	*Östersund*, Strömsund, Sveg.
Västerbottens län	*Umeå*, Skellefteå.
Norrbottens län	*Luleå*, Piteå, Kiruna, Boden.

anstalter, Stockholms, Norrköpings och Göteborgs, kunna alltså anses vara uteslutande kommunala. Erinras bör dessutom, att åtskilliga till länsanstalterna hörande avdelningskontor även uppbära kommunala anslag, varjämte samtliga anstalter åtnjuta statsanslag.

Någon förändring av antalet anstalter inträffade icke under året. Däremot tillkommo 5 nya avdelningskontor i Mölndal, Grästorp, Odensbacken, Borlänge och Boden. Av dessa blev dock det förstnämnda redan under årets lopp åter nedlagt. Av de under föregående år befintliga kontoren indrogs Östra Husby redan vid 1919 års början samt Vaxholm och Vara senare under året. vadan hela antalet dylika kontor, som vid föregående årsskifte utgjorde 92, vid årets slut uppgick till 93.

Vad de kommunala anstalterna beträffar, är det alltjämt endast Stockholmsanstalten, som upprättat avdelningskontor.

Hela antalet offentliga arbetsförmedlingskontor utgjorde således vid årets utgång 128. Några anstalter hava, utom filialkontor, även ett eller flera ombud anställda.

Tablån å föregående sida visar, på vilka orter den offentliga arbetsförmedlingen under hela året 1919 eller någon del av detsamma hade kontor (huvud- eller avdelningskontor). Det framgår av tablån, att offentliga arbetsförmedlingsanstalter numera finnas inom rikets samtliga län.

Såsom supplement till tablån lämnas här nedan en kortfattad redogörelse för arbetsförmedlingens utveckling och nuvarande läge inom olika landsdelar.

Stockholms stad. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt finnes sedan år 1905. Verksamheten bedrevs under flera år vid allenast *ett* kontor, beläget å Norrmalm, men år 1910 beviljades av stadsfullmäktige medel till upprättande av ett filialkontor å Södermalm, vilket öppnades under år 1911. År 1917 i juni öppnades ett fackarbetsanvisningskontor för måleriyrket och år 1918 i april ett liknande kontor för bleck- och plåtslageriyrket samt i januari 1919 ett kontor för bageriyrket. — Stockholmsanstalten har sedan 1912 fungerat såsom distriktskontor, avseende den offentliga arbetsförmedlingen i Stockholms stad, Stockholms län, Uppsala län och Södermanlands län.

Stockholms län. Sedan fråga om inrättande av en för Stockholms stad och län gemensam arbetsförmedling förfallit, beslöt hushållningssällskapets förvaltningsutskott 1913 föreslå upprättandet av en för länet fristående offentlig arbetsförmedling med huvudkontor i Stockholm och minst två filialkontor inom länet, därav ett i Södertälje och ett i Norrtälje. Kostnaderna skulle bestridas av hushållningssällskapet och landstinget. Förslaget godkändes av båda parterna, och verksamheten begynte under år 1914 å ovannämnda tre platser. Under år 1917 tillkom ett tredje avdelningskontor i Vaxholm, vilket dock under 1919 nedlagts och ersatts med ett ombud.

Mellan de båda anstalterna i Stockholm har den arbetsfördelningen genomförts, att länsanstalten huvudsakligen sysslar med arbetsförmedling för jordbruket, medan den kommunala anstalten förmedlar platser inom industri, handel o. d.

Uppsala län. Uppsala stads och läns arbetsförmedling har varit i verksamhet sedan år 1908, till en början endast genom kontor i Uppsala men från och med år 1910 även genom avdelningskontor i Enköping, Skutskär och Tierp. Kostnaderna fördelas på landsting, hushållningssällskap och vederbörande kommuner.

Södermanlands län. Länsförmedling med huvudkontor i Eskilstuna och avdelningskontor i Nyköping och Flen trädde i verksamhet i början av år 1911. Under år 1914 öppnades ytterligare tre filialkontor, nämligen i Strängnäs, Katrineholm och Gnesta.

Östergötlands län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt finnes i Norrköping sedan år 1906. — Östergötlands läns arbetsförmedling, upprättad av landstinget, med huvudkontor i Linköping samt filialkontor å ett flertal platser inom länet (Söderköping, Skänninge, Vadstena, Motala, Valdemarsvik, Mjölby, Ödeshög, Åtvidaberg, Kisa, Finspång och Borensberg), började sin verksamhet under år 1908. Anstalten, som samarbetar med Norrköpingskontoret, där en särskild avdelning för förmedling av jordbruksarbetare under säsongtiden finnes inrättad, underhålles av landstinget med bidrag från de flesta kommuner, dit kontor äro förlagda. — Huvudkontoret i Linköping har sedan år 1910 fungerat såsom distriktskontor för de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Gottlands län.

Jönköpings län. Från och med år 1910 är Jönköpings läns arbetsförmedling i verksamhet. Huvudkontoret är förlagt till Jönköping, och avdelningskontor äro upprättade i Eksjö, Tranås, Vetlanda, Värnamo, Nässjö och Gislaved. Anslag lämnas av landstinget, hushållningssällskapet och Jönköpings stad.

Kronobergs län. Vid 1911 års landsting beslöts inrättande av en arbetsförmedlingsanstalt för länet med huvudkontor i Växjö och filialkontor i Ljungby. Beslutet fattades under villkor att medel ansloges jämväl av hushållningssällskapet och staden Växjö. Anstalten började sin verksamhet i maj 1912. Under år 1915 trädde ytterligare ett avdelningskontor i verksamhet, nämligen i Älmhult.

Kalmar län. Inom länets norra landstingsområde är sedan början av år 1910 en offentlig arbetsförmedlingsanstalt i verksamhet i Västervik. Kostnaderna härför fördelas lika mellan staden, länets landsting och hushållningssällskap samt nationalföreningen mot emigrationen. Under år 1913 öppnades filialkontor i Vimmerby. — Inom länets södra landstingsområde har nämnda förening haft en arbetsförmedlingsanstalt i verksamhet i Kalmar. Landstinget beviljade år 1910 anslag för utveckling av verksamheten vid denna anstalt samt till upprättande av filialer i Oskarshamn, Borgholm, Mönsterås, Nybro och Torsås. Av dessa trädde under år 1911 avdelningskontoren i Nybro och Torsås i verksamhet. Till kontoret i Kalmar hava medel anslagits jämväl av stadsfullmäktige i Kalmar.

Gottlands län. Under sommaren och hösten 1914 inrättades av drätselkammaren i Visby en provisorisk arbetsförmedlingsanstalt, vilken dock snart upphörde. Vid årets landsting återupptogs den förut flera gånger förfallna frågan om inrättandet av anstalt för länet, vartill såväl landstinget som stadsfullmäktige i Visby beviljade anslag för år 1915, under förutsättning att jämväl erforderligt anslag av statsmedel kunde utverkas. Anstalten började sin verksamhet under loppet av år 1915.

Blekinge län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt upprättades i Karlskrona år 1906. Länsförmedling med huvudkontor i Karlskrona och avdelningskontor i Karlshamn trädde i verksamhet under år 1910. Anstalten är upprättad av landstinget med bidrag av vederbörande kommuner, och den kommunala anstalten i Karlskrona har uppgått i länsanstalten. Under år 1912 tillkom ett avdelningskontor, nämligen i Ronneby, samt under år 1914 ett i Sölvesborg.

Kristianstads län. Arbetsförmedlingen för länet trädde i verksamhet i början av år 1908 med huvudkontor i Kristianstad och avdelningskontor i Simrishamn, Ängelholm och Hässleholm. Den 1 april 1909 tillkommo ytterligare avdelningskontor i Tomelilla och Osby, vilket sistnämnda kontor likväl med 1911 års utgång indrogs. Under år 1913 indrogs kontoret i Simrishamn, varemot ett nytt kontor öppnades i Åstorp. Ombud äro anställda å skilda orter inom länet.

Malmöhus län. Kommunala arbetsförmedlingsanstalter finnas i Hälsingborg sedan 1902 samt i Malmö och Lund sedan 1905. Dessa erhålla emellertid numera bidrag även av landstinget.

Under år 1909 beslöto vederbörande kommuner att med bidrag från landstinget inrätta arbetsförmedlingsanstalter i Ystad, Eslöv, Skurup, Landskrona och Trälleborg. I sistnämnda stad började verksamheten dock först under år 1911. Till centralanstalt för länets förmedlingskontor har bestämts den kommunala anstalten i Malmö, vilken jämväl fungerar som distriktskontor för Skåne och Blekinge.

Hallands län. Länsarbetsförmedling med huvudkontor i Halmstad och avdelningskontor i Falkenberg, Varberg och Kungsbacka jämte en del sockenombud trädde i verksamhet i början av år 1910. Anstalten är upprättad av landstinget med bidrag av vederbörande kommuner samt av nationalföreningen mot emigrationen. Under år 1911 öppnades ett avdelningskontor även i Laholm.

Göteborgs och Bohus län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt är i Göteborg i verksamhet sedan år 1902. Under år 1912 började anstalten fungera såsom distriktskontor för de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna i Göteborgs och Bohus, Hallands och Skaraborgs län samt 1914 för Älvsborgs län. — I enlighet med beslut av 1909 års landsting, trädde under år 1910 en länsförmedlingsanstalt i verksamhet med huvudkontor i Uddevalla, filialkontor i Strömstad, Lysekil och Kungälv samt ombud å ett flertal orter inom länet. Under år 1911 tillkom ännu ett filialkontor, nämligen i Marstrand. År 1919 upprättades ett filialkontor i Mölndal, vilket dock efter en kortare tid nedlades.

Älvsborgs län. Allt sedan år 1907 hade fråga om inrättande av en arbetsförmedlingsanstalt för länet tid efter annan väckts, ehuru något beslut därom ej fattats. Den av krigsutbrottet år 1914 förorsakade ekonomiska krisen gav likväl anledning till att länets södra hushållningssällskap i augusti sistnämnda år upprättade en huvudsakligen för skördearbete avsedd provisorisk förmedlingsanstalt i Borås, varjämte Trollhättans kommun ungefär samtidigt öppnade förmedlingskontor. Landstinget beslöt senare att med bidrag av vederbörande kommuner anslå medel till upprättandet av en provisorisk anstalt för länet med huvudkontor i Vänersborg samt avdelningskontor i Borås, Alingsås och Trollhättan. Frågan om anstaltens överförande på ordinarie stat förelåg vid såväl 1916 som följande års landsting, utan att dock vinna erforderlig anslutning. Sedan emellertid på hösten 1917 en hotande försämring inträtt å arbetsmarknaden, beslöt länshjälpkommittén en omorganisation av anstalten, i huvudsaklig överensstämmelse med det vid senaste landstinget föreliggande förslaget. Anstaltens huvudkontor har i samband härmed från och med år 1918 förflyttats från Vänersborg till Borås. Under år 1918 tillkom ännu ett filialkontor, nämligen i Åmål, vilket dock under 1919 flyttades till Mellerud. I september 1919 har landstinget omsider beslutat övertaga anstalten.

Skaraborgs län. Sedan en av hushållningssällskapet beslutad arbetsförmedlingsanstalt för länet med kontor i Skara under år 1910 trätt i verksamhet, beslöt samma års landsting att lämna understöd till densamma. Huvudkontoret har under år 1919 förflyttats från Skara till Skövde, samtidigt med att Skövde stad beviljat ett kommunalt anslag. Avdelningskontor öppnades under år 1911 i Lidköping och Vara, av vilka dock det förra under åren 1912—1917 varit nedlagt, men 1918 åter trätt i verksamhet och det senare nedlade sin verksamhet under 1919. Under år 1913 öppnades ett avdelningskontor i Mariestad, varjämte i samband med 1914 års kris kontor öppnades i Tidaholm och Skövde. Under 1917 har ytterligare tillkommit kontor i Falköping, under 1918 i Töreboda och Hjo samt under 1919 i Grästorp.

Värmlands län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt har sedan år 1906 funnits i Karlstad. — Enligt beslut vid 1911 års landsting inrättades arbetsförmedlingsanstalt för länet med huvudkontor i Karlstad, avdelningskontor i Kristinehamn, Filipstad och Arvika samt ortsombud i Säffle och Norra Råda, allt under förutsättning av anslag från resp. kommuner. Länsförmedlingen med tillhörande avdelningskontor och ortsombud har från och med år 1912 trätt i verksamhet, varvid den kommunala anstalten i Karlstad uppgått i länsanstalten. Den i Norra Råda bedrivna verksamheten nedlades med 1913 års utgång.

Örebro län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt har i Örebro varit i verksamhet sedan den 1 mars 1909. — Landstinget beslöt år 1911 upprätta en länsarbetsförmedling med centralanstalt i Örebro och med filialer i andra länets kommuner, där sådana kunde anses behövliga.

Medel beviljades under förutsättning av anslag från vederbörande kommuner. Länsförmedlingen har från och med år 1912 trätt i verksamhet och den kommunala anstalten i Örebro uppgått i länsanstalten. Filialkontor öppnades under år 1913 i Askersund och Lindesberg, under 1914 i Karlskoga och Kopparberg, under 1917 i Nora och Laxå samt under 1919 i Odensbacken. — Örebroanstalten fungerar sedan 1912 som distriktskontor för den offentliga arbetsförmedlingen i Värmlands, Örebro och Västmanlands län.

Västmanlands län. En offentlig arbetsförmedlingsanstalt för länet började sin verksamhet i Västerås under november 1909 med understöd av landstinget och Västerås stad. Under år 1911 tillkommo två avdelningskontor, i Köping och i Arboga, och under år 1913 ett dylikt kontor i Sala.

Kopparbergs län. På förslag av de utav landstinget och hushållningssällskapets förvaltningsutskott utsedda kommitterade beslöt 1909 års landsting inrätta en offentlig arbetsförmedlingsanstalt för länet med huvudkontor i Falun och fem filialkontor under förutsättning av bidrag från hushållningssällskapet och vederbörande kommuner. Kontoret i Falun började sin verksamhet under år 1910, och avdelningskontor öppnades i Avesta, Mora och Leksand under loppet av år 1911, i Ludvika under år 1912 och i Borlänge under år 1919.

Gävleborgs län. I Gävle har sedan år 1907 funnits en kommunal arbetsförmedlingsanstalt. En av 1909 års landsting beslutad provisorisk länsförmedlingsanstalt har varit i verksamhet fr. o. m. år 1910, med huvudkontor förlagt till den kommunala anstalten i Gävle samt avdelningskontor i Storvik, Söderhamn, Ljusdal och Hudiksvall. Avdelningskontor öppnades under år 1914 jämväl i Bollnäs och Harmånger (det sistnämnda nedlagt 1916). — Anstalten i Gävle började under år 1912 fungera såsom distriktskontor för de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna i Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län.

Västernorrlands län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt har sedan år 1906 varit i verksamhet i Sundsvall. På grund av vid 1911 års landsting fattat beslut trädde länsförmedling med huvudkontor i Sundsvall i verksamhet från och med år 1912. Avdelningskontor öppnades, enligt landstingets beslut, under år 1913 i Härnösand och under år 1915 i Sollefteå. Från och med år 1917 har ytterligare ett dylikt kontor trätt i verksamhet i Ånge.

Jämtlands län. Arbetsförmedling för länet började sin verksamhet i juni 1911 vid huvudkontoret i Östersund. Därjämte hava avdelningskontor öppnats i Ragunda, Strömsund och Sveg. Av dessa har emellertid kontoret i Ragunda under år 1913 indragits.

Västerbottens län. 1911 års landsting beslöt att, med villkor av anslag från hushållningssällskapet, år 1912 upprätta en offentlig länsarbetsförmedlingsanstalt med huvudkontor i Umeå och avdelningskontor eller ombud å lämpliga platser, ävensom att anslå medel härför. Sedan hushållningssällskapet beslutat lämna bidrag till föreslaget belopp, trädde länsförmedlingen i verksamhet i maj 1912. Avdelningskontor öppnades under samma år i Skellefteå.

Norrbottens län. Länsförmedling trädde i verksamhet vid början av år 1909 med huvudkontor i Luleå samt ombud i Boden, Malmberget och Kiruna. På grund av de obetydliga resultaten indrogos emellertid kontoret i Boden fr. o. m. den 1 oktober 1910 samt kontoret i Malmberget fr. o. m. 1912. Under sistnämnda år har avdelningskontor öppnats i Piteå. I Boden har verksamheten upptagits under kortare tider åren 1915 och 1916 samt fr. o. m. år 1919.

II. Arbetsförmedlingsverksamheten under år 1919.

Antalet ansökningar såväl som antalet lediga och tillsatta platser har vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under år 1919 varit mindre än närmast föregående år, en återspegling av de tryckta konjunkturer, som varit

rådande å många områden av näringslivet. Huvudresultaten av verksamheten, jämförda med motsvarande uppgifter för några föregående år, framgå av *tab. A.* Den procentuella ökningen (minskningen) av frekvensen vid arbetsförmedlingsanstalterna under åren 1917—1919 framträder i följande siffersammanställning:

Ökning (minskning) av antalet	Manliga avdeln.			Kvinnliga avdeln.			Tillsammans		
	1917	1918	1919	1917	1918	1919	1917	1918	1919
Arbetsansökningar .	+ 5·8	+ 14·3	— 4·1	+ 8·4	+ 44·0	— 29·9	+ 6·8	+ 26·8	— 15·9
Lediga platser . . .	+ 3·7	— 17·7	— 12·2	— 2·0	+ 13·4	+ 12·0	+ 1·4	— 5·4	— 0·7
Tillsatta platser . .	+ 0·3	— 4·1	— 9·9	+ 3·3	+ 13·7	— 4·7	+ 1·4	+ 2·7	— 7·7

Minskningen av antalet lediga platser faller, som härav framgår, helt och hållet på manliga avdelningen. Å kvinnliga avdelningen har antalet lediga platser ökats med 12 %, varemot antalet anmälningar om arbete minskats med c:a 30 %, vilket också medfört nedgång i fråga om tillsättningsresultatet.

Huru antalet arbetsansökningar samt lediga och tillsatta platser fördela sig på årets olika månader, framgår av följande översikt:

Tab. A. Antalet arbetsansökningar, lediga och tillsatta platser under olika månader.[1]

Månad	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Januari	18 516	7 538	6 173	13 406	10 323	5 853	**31 922**	**17 861**	**12 026**
Februari	17 080	7 958	6 377	11 922	9 891	5 532	**29 002**	**17 849**	**11 909**
Mars	19 063	9 378	7 536	13 014	13 378	6 846	**32 077**	**22 756**	**14 382**
April	17 573	10 556	8 574	12 201	16 247	7 737	**29 774**	**26 803**	**16 311**
Maj	15 586	11 130	9 223	9 236	13 895	6 798	**24 822**	**25 025**	**16 021**
Juni	12 183	8 901	7 257	7 099	10 333	5 074	**19 282**	**19 234**	**12 331**
Juli	14 587	11 363	8 992	7 442	10 490	4 998	**22 029**	**21 853**	**13 990**
Augusti	16 509	12 457	9 454	8 134	12 982	5 914	**24 643**	**25 439**	**15 368**
September	16 528	13 663	10 715	10 631	15 895	7 873	**27 159**	**29 558**	**18 588**
Oktober	17 495	14 702	11 539	11 389	16 602	8 810	**28 884**	**31 304**	**20 349**
November	14 229	8 956	7 217	8 598	11 178	6 358	**22 827**	**20 134**	**13 575**
December	10 879	6 580	5 489	5 616	8 395	4 691	**16 495**	**14 975**	**10 180**
Hela året 1919	**190 228**	**117 391**	**98 546**	**118 688**	**135 818**	**76 484**	**308 916**	**253 209**	**175 030**
» » 1918	198 277	133 750	109 327	169 245	121 253	80 236	**367 522**	**255 003**	**189 563**
» » 1917	173 440	162 504	113 950	117 494	106 929	70 560	**290 934**	**269 433**	**184 510**
» » 1916	163 865	156 634	113 578	108 421	109 102	68 324	**272 286**	**265 736**	**181 902**
» » 1915	183 829	121 355	98 240	125 457	98 039	65 931	**309 286**	**219 394**	**164 171**

Det gångna året har på det hela taget icke företett några större avvikelser från de normala fluktuationerna i frekvensen vid arbetsförmedlingsanstalterna. Augusti, september och oktober, under vilka månader säsongen inträffar inom

[1] Talen för varje särskild månad angiva hela det under månaden disponibla antalet lediga platser, således med inräknande även av dem, som kvarstått aktuella från föregående månad. Dessa sistnämnda platser hava däremot i siffrorna för hela året inräknats endast en gång, varav förklaras, att dessa äro mindre än de enskilda månadernas *siffror* tillsammantagna. Dessa dubbelräkningar förklara även, att antalet lediga platser i tabellbilagan är större än i texttabellerna.

såväl jordbruket som flera industriella och kommersiella yrken samt för övrigt ombytet av anställning är som livligast, utvisa en väsentligt större frekvens än övriga månader. Under förra halvåret nådde omsättningen å bägge avdelningarna maximum i mars och minimum i juni, varefter en oavbruten stegring ägde rum till oktober, då omsättningen når sin höjdpunkt under året. I jämförelse med föregående år visade bägge avdelningarna tillsammans en ökning av antalet arbetsansökningar endast under januari, medan samtliga övriga månader företedde en väsentlig minskning. Antalet lediga platser var under månaderna mars—juli samt september högre än motsvarande tid föregående år. Antalet tillsatta platser var endast under mars och juli högre än samma månader 1918.

Ännu tydligare belyses arbetsmarknadens läge under årets olika månader av de tal, som angiva proportionen mellan å ena sidan antalet lediga platser samt å andra sidan antalet arbetsansökningar och antalet tillsatta platser. Dessa proportionstal återfinnas i nedanstående tablå, som upptager motsvarande siffror jämväl för 1918:

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete						*Tillsatta platser*					
	Män		Kvinnor		Tillsammans		Manliga		Kvinnliga		Tillsammans	
	1918	1919	1918	1919	1918	1919	1918	1919	1918	1919	1918	1919
Januari . . .	136	246	137	130	**137**	**179**	74	82	62	57	**70**	**67**
Februari . . .	170	215	163	121	**167**	**162**	76	80	62	56	**70**	**67**
Mars	174	203	143	97	**158**	**141**	75	80	59	51	**66**	**63**
April	158	166	130	75	**143**	**111**	78	81	57	48	**67**	**61**
Maj	147	140	125	66	**136**	**99**	80	83	64	49	**72**	**64**
Juni	149	137	163	69	**156**	**100**	78	82	66	49	**72**	**64**
Juli	143	128	152	71	**147**	**101**	77	79	60	48	**70**	**64**
Augusti . . .	133	133	128	63	**131**	**97**	77	76	58	46	**69**	**60**
September . .	113	121	117	67	**115**	**92**	74	78	61	50	**67**	**63**
Oktober . . .	110	119	107	69	**109**	**92**	79	78	65	53	**72**	**65**
November . .	131	159	119	77	**125**	**113**	82	81	65	57	**73**	**67**
December . .	156	165	124	67	**139**	**110**	86	83	66	56	**75**	**68**
Hela året	**148**	**162**	**140**	**87**	**144**	**122**	**82**	**84**	**66**	**56**	**74**	**69**

Under årets samtliga månader förekom ett avsevärt överskott å manlig arbetskraft, vilket var störst under januari, varefter det oavbrutet sjönk till juli månad. Å kvinnliga avdelningen företedde endast januari och februari överskott, övriga månader däremot ett väsentligt underskott å arbetskraft. I fråga om tillsättningsresultatet, som visade relativt högre procenttal för manliga än för kvinnliga avdelningen, förete de olika månaderna ingen mera väsentlig olikhet. I augusti tillsattes det relativt lägsta antalet platser, 60 %, och i december det högsta antalet, 68 %.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under år 1919 17 266 platser, varav 13 131 manliga och 4 135 kvinnliga. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom respektive län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

III. Verksamheten vid de särskilda anstalterna.

Upplysningar rörande verksamhetens omfattning vid de olika anstalterna inhämtas av efterföljande tabellbilaga, varav omstående *tab. B.* utgör ett sammandrag. En jämförelse med 1918 års siffror visar, att 9 anstalter under år 1919 nått högre slutresultat, d. v. s. större antal tillsatta platser än föregående år, under det för övriga 26 anstalter en tillbakagång är att anteckna.

Förhållandet under år 1919 mellan å ena sidan de lediga platsernas antal och å andra sidan dels antalet ansökningar om arbete, dels antalet tillsatta platser vid de olika anstalterna framgår av efterföljande tablå:

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
	Män	Kvinnor	Tillsammans	Män	Kvinnor	Tillsammans
Stockholms stad	163	83	111	86	64	72
Stockholms län	170	48	133	85	31	68
Uppsala stad och län	180	78	138	82	64	75
Södermanlands län	127	66	99	78	44	62
Östergötlands län	161	92	129	79	55	68
Norrköping	224	213	218	93	55	74
Jönköpings län	161	90	125	77	52	64
Kronobergs län	185	65	104	72	40	50
Norra Kalmar län	130	61	96	74	51	63
Södra Kalmar län	126	86	107	87	50	70
Gottlands län	132	54	96	74	29	53
Blekinge län	221	89	152	86	64	75
Kristianstads län	107	51	77	73	42	56
Malmöhus län. Malmö	205	90	122	84	62	68
Malmöhus län. Lund	258	114	197	87	67	79
Malmöhus län. Landskrona	150	117	138	83	51	71
Malmöhus län. Hälsingborg	256	144	193	90	73	80
Malmöhus län. Ystad	318	178	256	93	89	91
Malmöhus län. Trälleborg	136	74	120	91	62	84
Malmöhus län. Eslöv	139	98	126	94	72	88
Malmöhus län. Skurup	95	60	80	73	50	63
Hallands län	140	68	103	69	46	57
Göteb. och Bohus län	151	85	114	81	41	59
Göteborg	115	80	99	90	55	74
Älvsborgs län	263	443	349	87	68	79
Skaraborgs län	126	56	86	76	40	56
Värmlands län	97	68	80	76	52	62
Örebro län	133	64	94	74	50	60
Västmanlands län	169	65	114	77	48	62
Kopparbergs län	236	64	124	85	49	61
Gävle stad och län	150	80	119	92	65	80
Västernorrlands län	199	85	156	89	54	76
Jämtlands län	230	77	114	88	53	61
Västerbottens län	179	86	122	82	64	71
Norrbottens län	131	88	105	88	74	79
Tillsammans år 1919	162	87	122	84	56	69
» » 1918	148	140	144	82	66	74

Den anstalt, som uppvisat det i förhållande till antalet lediga platser avgjort största antalet arbetsansökningar, är Älvsborgs läns, där efterfrågan på arbete varit mer än tre gånger så stor som tillgången, en tydlig följd av den

Tab. B. Verksamheten vid de särskilda anstalterna under år 1919.

Anstalter	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad . .	31 275	19 193	16 579	29 071	35 104	22 467	**60 346**	**54 297**	**39 046**
Stockholms län . . .	19 979	11 718	9 916	2 507	5 182	1 612	**22 486**	**16 900**	**11 528**
Uppsala stad och län	7 175	3 995	3 284	2 185	2 791	1 775	**9 360**	**6 786**	**5 059**
Södermanlands län .	5 003	3 951	3 084	2 232	3 370	1 473	**7 235**	**7 321**	**4 557**
Östergötlands län . .	10 741	6 661	5 262	5 272	5 744	3 169	**16 013**	**12 405**	**8 431**
Norrköping	7 019	3 135	2 928	6 844	3 210	1 777	**13 863**	**6 345**	**4 705**
Jönköpings län . . .	2 941	1 831	1 416	1 731	1 921	991	**4 672**	**3 752**	**2 407**
Kronobergs län . . .	1 046	565	405	760	1 173	464	**1 806**	**1 788**	**869**
Norra Kalmar län .	995	765	565	450	734	375	**1 445**	**1 499**	**940**
Södra Kalmar län .	1 243	990	861	738	854	423	**1 981**	**1 844**	**1 284**
Gottlands län . . .	1 150	869	640	400	740	217	**1 550**	**1 609**	**857**
Blekinge län	7 001	3 172	2 739	3 071	3 435	2 196	**10 072**	**6 607**	**4 935**
Kristianstads län . .	4 302	4 026	2 935	2 441	4 769	2 007	**6 743**	**8 795**	**4 942**
Malmöhus län. Malmö	11 179	5 448	4 601	12 536	13 958	8 655	**23 715**	**19 406**	**13 256**
Malmöhus län. Lund	3 492	1 356	1 183	1 112	977	657	**4 604**	**2 333**	**1 840**
Malmöhus län. Landskrona . . .	1 424	947	788	675	576	291	**2 099**	**1 523**	**1 079**
Malmöhus län. Hälsingborg . . .	5 570	2 174	1 950	4 025	2 799	2 045	**9 595**	**4 973**	**3 995**
Malmöhus län. Ystad	2 049	644	597	904	509	455	**2 953**	**1 153**	**1 052**
Malmöhus län. Trälleborg	1 846	1 361	1 240	331	450	281	**2 177**	**1 811**	**1 521**
Malmöhus län. Eslöv	2 168	1 555	1 464	561	606	436	**2 729**	**2 161**	**1 900**
Malmöhus län. Skurup	612	645	469	282	473	236	**894**	**1 118**	**705**
Hallands län	2 167	1 550	1 063	1 117	1 642	763	**3 284**	**3 192**	**1 826**
Göteb. och Bohus län	2 339	1 546	1 255	1 628	1 923	795	**3 967**	**3 469**	**2 050**
Göteborg	18 546	16 098	14 511	11 193	13 907	7 649	**29 739**	**30 005**	**22 160**
Älvsborgs län . . .	6 492	2 464	2 153	7 919	1 789	1 212	**14 411**	**4 253**	**3 365**
Skaraborgs län . . .	3 880	3 086	2 348	2 379	4 220	1 709	**6 259**	**7 306**	**4 057**
Värmlands län . . .	1 246	1 278	977	1 297	1 917	1 000	**2 543**	**3 195**	**1 977**
Örebro län	5 876	4 413	3 244	3 782	5 870	2 917	**9 658**	**10 283**	**6 161**
Västmanlands län .	6 454	3 812	2 921	2 755	4 236	2 046	**9 209**	**8 048**	**4 967**
Kopparbergs län . .	3 605	1 529	1 297	1 839	2 872	1 403	**5 444**	**4 401**	**2 700**
Gävle stad och län .	3 535	2 350	2 173	1 528	1 900	1 233	**5 063**	**4 250**	**3 406**
Västernorrlands län .	3 313	1 664	1 480	855	1 010	548	**4 168**	**2 674**	**2 028**
Jämtlands län . . .	1 542	669	587	1 594	2 081	1 095	**3 136**	**2 750**	**1 682**
Västerbottens län . .	1 838	1 029	840	1 362	1 592	1 016	**3 200**	**2 621**	**1 856**
Norrbottens län . .	1 185	902	791	1 312	1 484	1 096	**2 497**	**2 386**	**1 887**
Tillsammans år 1919	**190 228**	**117 391**	**98 546**	**118 688**	**135 818**	**76 484**	**308 916**	**253 209**	**175 030**

under förra delen av året rådande krisen inom textilindustrien. Även anstalten i Norrköping har redovisat ett relativt stort antal ansökningar. En jämförelse av siffrorna för dessa bägge textilindustricentra visar emellertid, att överskottet av i synnerhet kvinnlig arbetskraft varit väsentligt större i Älvsborgs län än i Norrköping, vilket torde bero därpå, att arbetsmarknaden i nämnda län så gott som uteslutande och i betydligt högre grad än i Norrköping bestämmes av arbetstillgången inom textilindustrien. Den anstalt, som efter Älvsborgs län haft att uppvisa det relativt största antalet ansökningar, är Ystad, där arbetsmarknaden i likhet med de närmast föregående åren kännetecknats av en märkbar depression. Även övriga anstalter i Malmöhus län uppvisa relativt höga siffror, flertalet överstigande riksmedeltalet. Relativt minsta antalet arbetsansökningar har förekommit i Kristianstads län.

Tab. C. Verksamheten inom olika yrkesgrupper under år 1919.

Yrkesgrupper	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Jordbruk och skogshushållning m. m.									
Jordbruk m. m.	49 777	43 563	33 748	7 775	16 129	6 430	57 552	59 692	40 178
per 100 lediga platser	*114*		*77*	*48*		*40*	*96*		*67*
Skogshushållning	3 673	3 690	3 320	1	374	374	3 674	4 064	3 694
per 100 lediga platser	*100*		*90*	*0*		*100*	*90*		*91*
Gruvdrift och malmförädling	1 060	196	183	—	—	—	1 060	196	183
per 100 lediga platser	*541*		*93*				*541*		*93*
Industri och hantverk m. m.									
Jord-, sten- och glasindustri	3 677	1 312	1 166	38	142	69	3 715	1 454	1 235
per 100 lediga platser	*280*		*89*	*27*		*49*	*256*		*85*
Metall- och maskinindustri	14 566	4 053	2 929	768	420	190	15 334	4 473	3 119
per 100 lediga platser	*359*		*72*	*183*		*49*	*343*		*70*
Trävaruindustri	3 122	1 530	1 172	53	49	27	3 175	1 579	1 199
per 100 lediga platser	*204*		*77*	*108*		*55*	*201*		*76*
Byggnadsverksamhet	23 565	10 956	9 709	—	3	2	23 565	10 959	9 711
per 100 lediga platser	*215*		*89*	—		*67*	*215*		*89*
Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	990	252	176	249	117	90	1 239	369	266
per 100 lediga platser	*393*		*70*	*213*		*77*	*336*		*72*
Textilindustri	3 479	316	273	11 249	878	657	14 728	1 194	930
per 100 lediga platser	*1 101*		*86*	*1 281*		*75*	*1 234*		*78*
Beklädnadsindustri	2 179	401	265	8 510	2 873	1 657	10 689	3 274	1 922
per 100 lediga platser	*543*		*66*	*296*		*58*	*326*		*59*
Närings- och njutningsämnesindustri	5 624	3 188	2 973	2 681	1 838	1 081	8 505	5 026	4 054
per 100 lediga platser	*176*		*93*	*146*		*59*	*165*		*81*
Kemisk-teknisk och belysningsindustri	467	382	353	511	343	277	978	725	630
per 100 lediga platser	*122*		*92*	*149*		*81*	*135*		*87*
Trämasse- o. pappersindustri	537	332	301	564	530	265	1 101	862	566
per 100 lediga platser	*162*		*91*	*106*		*50*	*128*		*66*
Grafisk industri	369	114	82	147	111	59	516	225	141
per 100 lediga platser	*324*		*72*	*132*		*53*	*229*		*63*
Industri o. hantverk, ej särskilt specif.	4 045	1 621	1 411	740	538	421	4 785	2 159	1 832
per 100 lediga platser	*250*		*87*	*138*		*78*	*222*		*85*
Handel och samfärdsel.									
Kontors-, bank- och försäkringspersonal	1 300	640	428	1 594	471	303	2 894	1 111	731
per 100 lediga platser	*203*		*67*	*338*		*64*	*260*		*66*
Butiks- o. magasinspersonal	4 399	3 330	2 756	2 259	1 506	827	6 658	4 836	3 583
per 100 lediga platser	*132*		*83*	*150*		*55*	*138*		*74*
Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	841	754	583	8 168	13 564	7 166	9 009	14 318	7 749
per 100 lediga platser	*112*		*77*	*60*		*53*	*63*		*54*
Landtransport	6 824	6 525	4 155	993	2 380	754	7 817	8 905	4 909
per 100 lediga platser	*105*		*64*	*42*		*32*	*88*		*55*
Vattentransport	5 416	1 022	968	24	36	22	5 440	1 058	990
per 100 lediga platser	*530*		*95*	*67*		*61*	*514*		*94*
Handel o. samfärdsel, ej särskilt specif.	35	257	241	64	537	505	99	794	746
per 100 lediga pla ser	*14*		*94*	*12*		*94*	*12*		*94*
Husligt arbete	17	47	29	69 022	90 892	54 207	69 039	90 939	54 236
per 100 lediga platser	*36*		*62*	*76*		*60*	*76*		*60*
Allmän och litterär verksamhet	210	213	185	1 299	1 702	785	1 509	1 915	970
per 100 lediga platser	*99*		*87*	*76*		*46*	*79*		*51*
Arbete, ej hänförligt till annan grupp	54 056	32 697	31 140	1 979	385	316	56 035	33 082	31 456
per 100 lediga platser	*165*		*95*	*514*		*82*	*169*		*95*
Summa för år 1919	**190 228**	**117 891**	**98 546**	**118 688**	**135 818**	**76 484**	**308 916**	**253 209**	**175 030**
per 100 lediga platser	*162*		*84*	*87*		*56*	*122*		*69*

IV. Verksamheten inom olika yrkesgrupper.

Verksamhetens fördelning på olika yrkesgrenar framgår av *tab. C.* I vad mån förskjutningar i fråga om de större huvudgrupperna under de senaste åren ägt rum, utvisas av nedanstående sammanställning.

Relativa antalet tillsatta platser inom olika yrkesgrupper:

	1902—12 %	1913 %	1914 %	1915 %	1916 %	1917 %	1918 %	1919 %
Jordbruk och skogshushållning	19·5	23·9	23·1	22·5	25·0	27·4	26·4	25·1
Gruvdrift och malmförädling	0·1	0·2	0·3	0·6	0·4	0·6	0·3	0·1
Industri och hantverk	16·5	15·0	15·3	15·6	16·0	12·9	13·8	14·6
Handel och samfärdsel	14·4	14·1	14·3	13·2	12·3	11·0	10·4	10·7
Husligt arbete	33·6	33·9	32·7	28·7	27·0	26·8	27·8	31·0
Allmän och litterär verksamhet	0·3	0·6	0·3	0·4	0·5	0·4	0·6	0·5
Arbete, ej hänförligt till annan grupp	15·6	12·3	13·5	19·0	18·3	20·9	20·7	18·0
Summa	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

Procentsiffran för gruppen jordbruk och skogshushållning har sjunkit i förhållande till föregående års. Beträffande gruppen handel och samfärdsel har någon ökning ägt rum. Inom grupperna industri och hantverk samt husligt arbete har ett relativt stort och i jämförelse med föregående år ökat antal platser tillsatts.

Antalet ansökningar om arbete i förhållande till antalet lediga platser var inom textilindustrien avsevärt större än inom övriga yrkesgrenar (1 234 ansökningar per 100 platser). Anmärkningsvärt höga relationstal uppvisade även grupperna gruvdrift och malmförädling (541), vattentransport (514) samt metall- och maskinindustrien (343). De lägsta relationstalen förekommo inom grupperna hotell-, kafé- och restaurangrörelse (63) samt husligt arbete (76). Förhållandet mellan antalet lediga och tillsatta platser, vilket för bedömande av tillgången å arbetskraft torde vara av större värde, var gynnsammast inom grupperna vattentransport, gruvdrift och malmförädling samt skogshushållning, vilka uppvisade resp. 94, 93 och 91 tillsatta platser på 100 lediga. Lägst i förevarande avseende kommo åter grupperna allmän och litterär verksamhet, hotell-, kafé- och restaurangrörelse samt landtransport med resp. 51, 54 och 55 tillsatta platser på 100 lediga.

V. Förmedlingen av arbetskraft till jord- och skogsbruket.

Förmedlingen av arbetskraft till jordbruket och därmed sammanhängande yrkesgrenar har sedan länge utgjort en av den offentliga arbetsförmedlingens viktigaste uppgifter. Förmedlingsverksamhetens omfattning i detta hänseende under år 1919 framgår av *tab. D.* Tabellen visar, att jordbruksförmedlingen absolut taget sjunkit vad antalet arbetsansökningar och tillsatta platser beträffar. Dess andel i den totala verksamheten har däremot stigit. Förmedlingen till skogsbruket företer en tydlig tillbakagång såväl i absoluta tal som i förhållande till den totala verksamheten.

Tab. D. Omfattningen av förmedlingen till jordbruket och skogshushållningen.

Anstalter	Ansökningar om arbete				Lediga platser				Tillsatta platser			
	Jordbruk		Skogshushållning		Jordbruk		Skogshushållning		Jordbruk		Skogshushållning	
	Antal	% av hela antalet	Antal	% av hela antalet	Antal	% av hela antalet	Antal	% av hela antalet	Antal	% av hela antalet	Antal	% av hela antalet
Stockholms stad . .	380	0·6	11	0·0	101	0·2	142	0·3	79	0·2	142	0·4
Stockholms län . . .	11 272	50·1	952	4·2	10 369	61·4	650	3·8	7 951	69·0	566	4·9
Uppsala stad och län	3 618	38·7	128	1·4	3 064	45·2	98	1·4	2 389	47·2	90	1·8
Södermanlands län .	2 875	39·7	70	1·0	3 273	44·7	81	1·1	2 134	46·8	71	1·6
Östergötlands län . .	6 680	41·7	343	2·1	5 680	45·8	287	2·3	4 078	48·4	248	2·9
Norrköping	1 859	13·4	23	0·2	1 333	21·0	106	1·7	1 167	24·8	92	2·0
Jönköpings län . . .	1 366	29·2	121	2·6	1 266	33·7	145	3·9	713	29·6	122	5·1
Kronobergs län . . .	443	24·5	1	0·1	489	28·1	6	0·3	198	22·8	6	0·7
Norra Kalmar län . .	341	23·6	10	0·7	508	33·9	18	1·2	223	23·7	12	1·3
Södra Kalmar län . .	772	39·0	54	2·7	783	42·5	158	8·6	511	39·8	158	12·3
Gottlands län	456	29·4	—	—	637	39·6	—	—	256	29·9	—	—
Blekinge län	2 165	21·5	11	0·1	2 110	31·9	94	1·4	1 467	29·7	94	1·9
Kristianstads län . .	3 135	46·5	63	0·9	4 685	53·3	46	0·5	2 636	53·3	40	0·8
Malmöhus län: Malmö	1 390	5·9	5	0·0	1 889	9·5	325	1·7	1 140	8·6	325	2·5
Malmöhus län: Lund	859	18·7	1	0·0	956	41·0	—	—	666	36·2	—	—
Malmöhus län: Landskrona . . .	428	20·4	—	—	554	36·4	—	—	398	36·9	—	—
Malmöhus län: Hälsingborg . . .	1 020	10·6	7	0·1	802	16·1	463	9·3	619	15·5	463	11·6
Malmöhus län: Ystad	536	18·2	—	—	378	32·4	14	1·2	301	28·6	14	1·3
Malmöhus län: Trälleborg	547	25·1	1	0·0	689	35·8	1	0·1	501	32·9	1	0·1
Malmöhus län: Eslöv	1 355	49·7	—	—	1 546	71·5	1	0·0	1 399	73·6	1	0·1
Malmöhus län: Skurup	670	74·9	—	—	803	71·8	—	—	525	74·5	—	—
Hallands län	1 060	32·3	29	0·9	1 374	43·0	65	2·0	680	37·2	56	3·1
Göteb. och Bohus län	1 131	28·5	3	0·1	1 032	29·7	148	4·3	506	24·7	148	7·2
Göteborg	1 246	4·2	12	0·0	1 309	4·4	9	0·0	940	4·2	7	0·0
Älvsborgs län . . .	484	3·4	26	0·2	946	22·2	26	0·6	731	21·7	25	0·7
Skaraborgs län . . .	2 985	47·7	32	0·5	3 362	46·0	23	0·3	1 945	47·9	20	0·5
Värmlands län . . .	715	28·1	47	1·8	939	29·4	79	2·5	588	29·7	63	3·2
Örebro län	2 582	26·7	214	2·2	3 200	31·1	308	3·0	2 083	33·8	276	4·5
Västmanlands län . .	3 659	39·7	189	2·1	3 872	48·1	111	1·4	2 280	45·9	98	2·0
Kopparbergs län . .	524	9·6	440	8·1	630	14·8	185	4·2	354	13·1	154	5·7
Gävle stad och län .	246	4·9	72	1·4	289	6·8	31	0·7	172	5·0	26	0·8
Västernorrlands län .	82	2·0	3	0·1	137	5·1	25	0·9	70	3·5	15	0·7
Jämtlands län . . .	340	10·8	513	16·4	419	15·2	216	7·9	226	13·4	205	12·2
Västerbottens län . .	258	8·1	249	7·8	268	10·2	157	6·0	183	9·9	120	6·5
Norrbottens län . . .	73	2·9	44	1·8	105	4·4	46	1·9	69	3·7	36	1·9
Samtliga anstalter	**57 552**	**18·6**	**3 674**	**1·2**	**59 692**	**23·6**	**4 064**	**1·6**	**40 178**	**23·0**	**3 694**	**2·1**
Därav: män	49 777	26·2	3 673	1·9	43 563	37·1	3 690	3·1	33 748	34·2	3 320	3·4
kvinnor . . .	7 775	6·6	1	0·0	16 129	11·9	374	0·3	6 430	8·4	374	0·5

Förhållandet mellan tillgång och efterfrågan å arbetskraft inom jord- och skogsbruket framgår av *tab. C.* Inom jordbruket kommo under år 1919 96 ansökningar om arbete på 100 lediga platser mot 100 föregående år, och av dessa platser blevo under redogörelseåret 67 % tillsatta mot 75 % år 1918. Inom skogsbruket anmäldes 90 ansökningar om arbete på 100 lediga platser, varemot 91 % av de lediga platserna blivit tillsatta. Motsvarande siffror för föregående år voro 64 arbetsansökningar och 76 tillsatta platser på 100 lediga.

Vid de olika anstalterna var jordbruksförmedlingen naturligen av mycket växlande omfattning. Mer än hälften av de tillsatta platserna kommo på jordbruket vid fyra anstalter, nämligen de kommunala anstalterna i Skurup (75 %) och Eslöv (74 %) samt länsanstalterna i Stockholms (69 %) och Kristianstads län (53 %). Relativt höga siffror (40 % och däröver) företedde i övrigt anstalterna i Östergötlands, Skaraborgs, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län. Skogshushållningens andel av de tillsatta platserna var störst i Södra Kalmar (12 %) och Jämtlands län (12 %). Tillsammantagna voro grupperna jordbruk och skogshushållning starkast företrädda vid Stockholms länsanstalt och de kommunala anstalterna i Skurup och Eslöv (74—75 % av hela antalet tillsatta platser); lägsta siffran (1 %) uppvisade åter Stockholms stads arbetsförmedling, vilken, såsom förut framhållits, på detta område genomfört en arbetsfördelning med länsanstalten.

VI. Arbetsförmedlingsanstalternas personal.

Antalet vid den offentliga arbetsförmedlingen under år 1919 anställda befattningshavare utgjorde 210, därav 55 kvinnor. Personalens fördelning på de särskilda anstalterna samt varje befattningshavares dagliga expeditionstid och kontanta inkomst under år 1919 framgå av *tab. E.* Till belysning av lönevillkoren kan följande sammanställning anföras.

	Antal befattningshavare med en kontant inkomst av									
	under 1 000 kr.	1 000–1 499 kr.	1 500–1 999 kr.	2 000–2 499 kr.	2 500–2 999 kr.	3 000–3 999 kr.	4 000–4 999 kr.	5 000–5 999 kr.	minst 6 000 kr.	Hela antalet
Föreståndare för:										
huvudkontor	—	—	4	2	3	7	7	6	6	**35**
avdelningskontor . .	68	10	7	3	3	1	—	—	1	**93**
Övrig personal	8	6	10	10	7	19	9	7	6	**82**
Summa	**76**	**16**	**21**	**15**	**13**	**27**	**16**	**13**	**13**	**210**

De stora växlingarna i fråga om lönevillkoren äro givetvis i främsta rummet beroende därpå, att arbetsbördan vid de särskilda kontoren är av helt olika omfattning. Särskilt gäller detta tydligen avdelningskontoren. För bedömande av arbetets omfattning kan viss ledning hämtas av de i tab. E meddelade uppgifterna om expeditionstidens längd. Vid huvudkontoren utgör den dagliga expeditionstiden merendels 6—7 timmar, vid några anstalter endast 3—5 timmar, men i vissa fall också ända till 8 timmar. Vid avdelningskontoren (utom Stockholm) växlar expeditionstiden mellan 1 och 6 timmar.

I viss mån äro växlingarna i fråga om lönevillkoren även beroende därpå, att befattningshavarna utöver den för tjänsten fastställda grundlönen kommit i åtnjutande av ålderstillägg. Vid bedömande av löneförhållandena vid de särskilda anstalterna måste fördenskull hänsyn tagas till anställningstidens längd, vilken också framgår av de i tab. E meddelade uppgifterna. Under år 1919 liksom föregående år har dessutom personalen vid ett flertal anstalter kommit i åtnjutande av dyrtidstillägg, vilka inräknats i de redovisade avlöningsbeloppen.

Tab. E. Arbetsförmedlingsanstalternas personal år 1919.

Huvudkontor betecknas med kursiv stil. — Där ej annan befattning är angiven, avses föreståndare. — * utmärker kvinnlig befattningshavare.

	Anställningsår	Daglig expeditionstid Timmar	Kontant inkomst Kr.
Stockholms stad	1907	7	11 520
förste assistent	1906	7	7 840
andre »	1907	7	6 790
» »	1912	7	6 405
förste » *	1905	7	6 585
andre » *	1907	7	5 805
» » *	1916	7	4 970
expeditionsbiträde	1914	7	5 715
» *	1913	7	3 360
» *	1915	7	3 360
» *	1919	7	3 360
vaktmästare	1909	7	4 380
bitr. »	1912	7	3 880
fackarbets- måleri	1918	4	3 960
anvisning bageri	1919	6	5 280
avdelnings- förste assist.	1911	7	7 040
avdelnings- andre »	1919	7	5 280
kontor förste »*	1911	7	6 035
kontor andre »*	1918	7	4 935
kontor vaktmästare	1919	7	3 360
Stockholms län	1914	7	6 600
förste assistent	1914	7	3 300
andre »	1915	7	2 700
tredje » *	1918	7	2 700
skrivbiträde	1917	7	2 400
Södertälje	1914	5	2 400
Norrtälje	1914	2	1 560
Uppsala	1908	6	6 080
assistent *	1908	6	3 520
Enköping	1910	6	3 800
assistent *	1917	6	[1] 300
Tierp	1919	1	100
Skutskär	1919	1	100
Eskilstuna	1911	7	4 420
assistent *	1911	7	2 125
Nyköping	1911	4	2 550
assistent*	1918	4	450
Flen*	1918	4	1 850
Strängnäs *	1914	4	1 900
Gnesta	1916	4	935
Katrineholm	1916	4	1 700
Norrköping	1906	7	3 650
assistent	1913	7	3 250
» *	1919	7	1 800
vaktmästare	1906	7	1 700
skrivbiträde	1918	—	1 250
» *	1918	—	1 250
Linköping	1908	7	5 865
assistent	1911	7	3 365
»	1919	7	2 070
» *	1915	7	2 865
» *	1917	7	2 365
Motala	1910	5	1 800
Söderköping *	1910	2	[2] 1 250
Skänninge	1908	2	[2] 960
Vadstena	1908	2	[2] 850
Valdemarsvik	1912	2	[2] 840
Finspång	1913	4	[2] 960
Kisa	1908	2	[2] 360
Mjölby *	1911	2	[2] 1 225
Åtvidaberg	1908	2	[2] 425
Borensberg	1919	2	[2] 240
Ödeshög	1919	2	[2] 180
Jönköping	1910	7	3 250
assistent *	1910	7	1 950
Tranås	1910	2	650
Eksjö	1910	2	650
Vetlanda	1910	[3] 2	845
Värnamo	1915	3	650
Gislaved	1910	2	325
Nässjö	1913	2	650
Växjö	1919	6	2 100
Ljungby	1913	4	500
Älmhult *	1915	4	500
Västervik	1910	3	1 650
Vimmerby	1913	2	300
Kalmar	1911	6	1 950
Torsås	1911	2	200
Nybro	1911	2	200
Visby	1915	5	1 500
skrivbiträde *	1917	5	600
Karlskrona	1906	6	5 592
skrivbiträde *	1908	6	500
Karlshamn	1910	6	2 500
Ronneby	1912	6	2 000
Sölvesborg	1914	2	1 100
Kristianstad	1908	6	4 365
assistent *	1915	6	2 365
Tomelilla	1909	6	1 600
Åstorp *	1913	—	1 700
Ängelholm	1911	—	945
Hässleholm	1912	—	900
Malmö	1905	7	9 144
förste assistent	1908	7	[2] 887
andre »	1909	7	5 592
tredje »	1917	7	3 372
förste » *	1905	7	4 260
andre » *	1909	7	3 298
kontorsbiträde*	1910	7	2 928
» *	1917	7	2 440
» *	1917	7	4 028
vaktmästare	1908	7	2 440
Lund	1905	7	5 940
assistent	1918	7	1 302

[1] Avser 3 månaders anställningstid. — [2] Inberäknat hyresersättning. — [3] Torgdagar 5 timmar.

	Anställningsår	Daglig expeditionstid Timmar	Kontant inkomst Kr.
Landskrona	1910	7	4 997
skrivbiträde *	1910	7	2 663
Hälsingborg	1902	7	6 614
assistent	1903	7	3 944
» *	1906	7	3 295
Ystad	1909	6	3 190
Trälleborg	1911	6	2 880
Eslöv *	1909	6	2 220
skrivbiträde	—	6	300
Skurup	1908	6	1 500
Halmstad	1910	7	[1] 5 558
assistent *	1910	7	[1] 3 505
Laholm	1911	2	800
Falkenberg	1910	2	800
Varberg	1919	3	800
Kungsbacka	1910	2	533
Göteborg	1902	7	8 315
assistent	1902	7	6 572
»	1917	7	5 164
»	1919	7	4 985
» *	1902	7	4 754
» *	1913	7	4 085
» *	1919	7	3 446
vaktmästare	1902	8	4 115
skrivbiträde	1918	7	2 400
» *	1912	7	2 763
» *	1917	7	3 056
Uddevalla	1910	5	3 031
assistent *	1910	5	1 965
» , tillf.	1917	5	1 500
Lysekil	1910	5	530
Strömstad	1910	5	200
Marstrand	1914	—	[2] —
Kungälv	—	—	[2] —
Borås	1918	6	4 852
assistent *	1918	6	2 928
vaktmästare	1918	6	[3] 588
Vänersborg	1914	4	1 338
Trollhättan	1918	4	2 000
Alingsås	1918	3	888
Mellerud	1918	3	750
Skövde	1910	6 (8)	3 500
assistent	1915	6 (8)	2 000
» *	1919	6 (8)	1 500
Skara	1918	5 (8)	1 400
assistent *	1918	5 (8)	600
Mariestad	1913	4	[4] 855
Tidaholm	1914	4	[4] 580
Falköping	1917	4	[4] 700
Lidköping	1918	4	[4] 800
Töreboda	1918	2	[4] 300
Hjo	1918	2	[4] 400
Grästorp	1919	2	[4] 200
Karlstad	1905	8	4 666
assistent *	1912	8	1 600
Filipstad	1912	2	300
Kristinehamn	1912	2	300
Arvika	1912	2	500
Säffle	1919	2	300
Örebro	1909	6 (8)	3 000
assistent	1919	6 (8)	1 500
» *	1914	6 (8)	1 500
»	1911	6 (8)	1 000
Askersund	1913	4	[4] 750
Lindesberg	1913	4	[4] 850
Nora	1917	4	[4] 550
Karlskoga	1914	3	360
Kopparberg	1914	2	435
Laxå	1917	2	598
Odensbacken	1919	4	210
Västerås	1909	5	2 963
assistent *	1910	5	2 250
» *	1913	5	1 800
Arboga	1911	5	1 183
Köping *	1918	5	1 158
Sala *	1913	5	1 482
Falun	1910	5½	5 130
skrivbiträde *	1911	5½	1 200
Avesta	1911	4	850
Mora	1912	2	700
Ludvika	1914	2	600
Leksand *	1911	2	300
Borlänge	1919	—	300
Gävle	1907	8	5 968
assistent *	1916	6	3 250
vaktmästare	1910	8	3 985
Söderhamn	1911	2	300
Hudiksvall	1910	2	300
Bollnäs	1914	2	250
Ljusdal	1910	2	250
Storvik	1910	2	250
Sundsvall	1905	6	4 051
skrivbiträde	—	6	1 050
Härnösand	1913	6	2 595
Sollefteå	1917	3	735
Ånge	1915	3	[4] 194
Östersund	1911	6 (8)	2 500
assistent *	1915	6	900
Strömsund	1911	2	300
Sveg	1911	2	300
Umeå	1912	4 (6)	3 212
Skellefteå	1912	2 (4)	[4] 1 000
Luleå	1909	7	4 200
Piteå	1912	1	460
Kiruna	1917	1	460
Boden	1919	2	1 000

[1] Inberäknat i efterskott beviljat dyrtidstillägg för år 1918. — [2] Avlöning utgår i form av provision. — [3] Dessutom fri bostad. — [4] Inberäknat hyresersättning.

VII. Arbetsförmedlingsinspektionens verksamhet m. m.

I likhet med föregående år hava arbetsförmedlingsinspektionens tjänstemän efter uppdrag av socialstyrelsen företagit ett flertal tjänsteresor till olika delar av landet för att inhämta kännedom såväl om arbetsmarknadens läge som ock rörande de uppgifter, som den offentliga arbetsförmedlingen i anledning härav fått sig förelagda.

De alltjämt dåliga konjunkturerna inom stenindustrien hava även under innevarande år påkallat inspektionens uppmärksamhet och besök å de orter, där denna industri är koncentrerad.

Under året har inspektionens medverkan i stor omfattning tagits i anspråk för organiserandet av fackarbetsanvisningskontor för sjöfolk. I övrigt har under året besök avlagts å arbetsförmedlingskontoren i Skövde, Borås, Göteborg, Jönköping, Hälsingborg, Malmö, Ystad, Kristianstad, Karlshamn, Karlskrona, Ronneby, Kalmar, Linköping, Norrköping, Nyköping, Södertälje, Örebro, Karlstad och Gävle. I december 1919 hölls inom socialstyrelsen en konferens med arbetsförmedlingsanstalternas föreståndare m. fl. Redogörelse för härvid förda förhandlingar har lämnats i andra häftet av Sociala Meddelanden för år 1920 (sid. 105 ff).

Yrkesgrupper	Stockholms stad			Stockholms län			Uppsala stad och län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:									
A Jordbruk m. m.	380	103	79	11 272	10 456	7 951	3 618	3 348	2 389
Därav kvinnor	152	72	54	471	1 558	438	529	662	394
B Skogshushållning	11	142	142	952	650	566	128	101	90
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	2	2
II. Gruvdrift och malmförädling	20	—	—	5	—	—	8	—	—
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III. Industri och hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	147	115	54	158	93	63	155	22	21
Därav kvinnor	33	109	48	—	—	—	—	1	1
B Metall- och maskinindustri	4 392	1 350	737	883	146	110	365	64	42
Därav kvinnor	414	320	136	1	—	—	—	—	—
C Trävaruindustri	357	227	146	206	96	80	65	50	42
Därav kvinnor	15	41	23	1	—	—	—	—	—
D Byggnadsverksamhet	6 462	2 516	1 996	1 532	491	397	561	180	156
Därav kvinnor	—	2	1	—	—	—	—	—	—
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	95	61	24	8	4	2	15	3	2
Därav kvinnor	13	19	8	—	—	—	—	—	—
F Textilindustri	98	88	45	28	—	—	8	—	—
Därav kvinnor	73	83	41	21	—	—	—	—	—
G Beklädnadsindustri	1 146	1 412	727	59	35	11	35	26	14
Därav kvinnor	975	1 879	719	21	23	7	2	17	11
H Närings- och njutningsämnesindustri	3 496	3 024	2 672	161	101	65	148	44	29
Därav kvinnor	770	680	379	7	11	3	31	5	3
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	289	348	250	24	7	6	—	—	—
Därav kvinnor	195	267	192	—	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	205	302	134	2	—	—	13	—	—
Därav kvinnor	164	290	129	—	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	149	38	14	53	1	1	6	2	2
Därav kvinnor	38	26	12	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	721	463	387	160	115	63	128	69	51
Därav kvinnor	47	48	35	—	32	—	—	—	—
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	1 409	517	275	45	8	5	5	1	1
Därav kvinnor	849	304	168	3	—	—	1	—	—
B Butiks- och magasinspersonal	2 934	2 766	1 969	181	62	46	72	31	26
Därav kvinnor	809	710	338	34	13	6	21	15	12
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	2 885	5 442	2 830	292	381	200	108	156	97
Därav kvinnor	2 657	5 191	2 654	282	347	173	101	146	88
D Landtransport	1 723	2 319	1 192	415	170	141	153	103	61
Därav kvinnor	79	262	58	—	—	—	2	10	8
E Vattentransport	649	98	83	304	18	16	11	7	7
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	65	557	505	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	57	549	501	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	20 705	26 196	16 390	1 702	3 184	978	1 487	2 021	1 245
Därav kvinnor	20 697	26 184	16 385	1 699	3 181	976	1 487	2 021	1 245
VI. Allmän och litterär verksamhet	893	873	422	20	25	17	16	27	12
Därav kvinnor	802	801	367	17	17	9	11	23	9
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	11 115	8 312	7 973	4 024	946	810	2 252	939	772
Därav kvinnor	232	299	229	—	—	—	—	3	2
Tillsammans	**60 346**	**57 269**	**39 046**	**22 486**	**16 989**	**11 528**	**9 360**	**7 194**	**5 059**
Därav kvinnor	29 071	37 636	22 467	2 507	5 182	1 612	2 185	2 905	1 775

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			
			Norrköping			Övriga anstalter									
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
															I.
2 875	3 514	2 134	1 859	1 368	1 167	6 680	6 228	4 078	1 366	1 419	713	443	508	198	*A*
371	724	275	124	322	165	818	1 327	652	107	401	88	95	222	67	
70	83	71	23	106	92	343	293	248	121	156	122	1	6	6	*B*
—	—	—	—	37	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
8	7	7	11	—	—	138	26	26	5	—	—	—	—	—	II.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
															III.
24	8	6	27	19	19	103	73	54	116	145	140	2	11	2	*A*
—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	10	1	
444	148	112	438	99	72	496	187	114	226	126	72	25	15	6	*B*
—	—	—	34	14	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
33	12	8	229	43	38	164	100	75	56	59	35	10	11	4	*C*
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
177	86	71	1 291	1 017	965	883	424	353	210	52	38	196	22	5	*D*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
10	3	—	58	11	10	43	13	7	3	4	2	3	3	3	*E*
—	—	—	12	9	8	17	1	—	—	—	—	3	3	3	
5	35	7	5 161	133	69	170	49	32	12	13	8	—	—	—	*F*
4	34	6	4 059	109	48	148	38	28	7	4	1	—	—	—	
4	—	—	480	69	52	103	58	18	10	20	5	11	11	11	*G*
4	—	—	427	66	51	94	53	15	9	19	4	11	11	11	
22	20	7	390	58	36	147	103	61	49	31	14	32	12	8	*H*
4	18	4	160	36	17	53	64	33	15	20	8	2	4	1	
—	—	—	55	6	4	6	24	16	54	7	7	—	—	—	*I*
—	—	—	48	5	3	—	4	3	30	—	—	—	—	—	
2	—	—	66	15	12	15	2	2	21	16	16	1	—	—	*J*
2	—	—	30	11	8	5	2	2	7	—	—	—	—	—	
—	1	—	109	10	4	10	—	—	5	—	—	—	—	—	*K*
—	—	—	76	9	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
243	94	66	89	41	31	211	71	46	43	15	14	18	2	2	*L*
45	13	11	5	23	13	1	—	—	1	—	—	2	2	2	
															IV.
—	—	—	20	3	1	92	40	26	35	9	5	8	3	3	*A*
—	—	—	14	3	1	38	14	7	15	4	3	6	3	3	
29	13	9	165	103	77	130	87	59	38	20	16	14	1	1	*B*
8	5	2	64	32	18	66	36	19	19	7	5	7	—	—	
68	111	46	180	364	207	358	466	278	156	273	143	57	100	44	*C*
62	97	33	162	357	201	335	450	264	145	268	135	53	99	43	
102	43	26	281	212	102	496	381	266	92	39	31	8	5	3	*D*
29	12	6	27	69	23	32	51	20	8	1	1	—	1	1	
33	18	18	391	44	41	180	99	93	37	6	5	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	—	4	2	1	1	1	—	—	—	—	—	—	*F*
—	—	—	—	4	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
1 695	2 603	1 131	723	2 419	1 162	3 425	4 261	2 018	1 338	1 307	722	574	840	338	V.
1 695	2 603	1 131	723	2 419	1 162	3 425	4 258	2 017	1 338	1 307	722	574	840	338	
8	6	2	25	32	19	44	132	93	25	44	24	6	19	4	VI.
8	6	2	19	22	9	41	116	78	23	44	24	6	19	4	
1 383	911	836	1 789	542	523	1 775	525	467	654	329	275	397	231	221	VII.
—	3	3	860	2	1	197	36	36	5	—	—	—	—	—	
7 215	**7 716**	**4 557**	**13 863**	**6 718**	**4 705**	**16 013**	**18 646**	**8 431**	**4 672**	**4 090**	**2 407**	**1 806**	**1 800**	**869**	
2 232	3 511	1 478	6 844	3 549	1 777	5 272	6 445	3 169	1 731	2 078	991	760	1 214	464	

[1] Jfr noten vid *tab. A.*

Yrkesgrupper	Kalmar län						Gottlands län			Blekinge län		
	Norra			Södra								
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	341	549	223	772	854	511	456	642	256	2 165	2 490	1 467
Därav kvinnor	60	180	53	112	300	110	40	230	18	614	1 099	535
B Skogshushållning	10	19	12	54	158	158	—	—	—	11	94	94
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	2	—	—	—	—	—	3	—	—
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III. Industri och hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	41	5	5	38	—	—	42	56	34	1 349	107	93
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	4
B Metall- och maskinindustri	70	16	14	57	29	25	1	3	—	536	90	57
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
C Trävaruindustri	31	6	5	20	16	16	2	—	—	53	44	15
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
D Byggnadsverksamhet	34	175	162	217	133	125	4	6	1	335	535	498
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	—	—
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
F Textilindustri	3	—	—	—	—	—	—	—	—	25	—	—
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—
G Beklädnadsindustri	1	4	—	—	—	—	2	1	1	20	51	35
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	1	—	—	9	11	5
H Närings- och njutningsämnesindustri	7	31	17	12	13	12	3	6	2	64	61	55
Därav kvinnor	3	24	10	4	—	—	1	3	—	15	5	4
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	133	144	144	13	18	18	—	—	—	9	—	—
Därav kvinnor	62	65	65	3	—	—	—	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	59	—	—	—	1	1	—	—	—	2	5	5
Därav kvinnor	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	105	15	15	30	16	15	9	2	1	234	156	145
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	10	—
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	2	1	3	—	—	10	3	3	7	1	—
Därav kvinnor	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—
B Butiks- och magasinspersonal	9	4	4	27	4	2	20	10	5	125	62	54
Därav kvinnor	4	—	—	14	3	1	4	5	1	58	24	18
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	18	39	23	43	27	20	53	64	22	278	464	294
Därav kvinnor	16	38	22	42	27	20	36	52	16	250	450	280
D Landtransport	10	11	9	28	19	17	17	14	8	201	172	111
Därav kvinnor	—	—	—	6	—	—	—	—	—	20	26	16
E Vattentransport	27	11	10	31	10	10	—	—	—	460	56	56
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	302	458	222	556	591	291	313	446	180	2 073	2 333	1 329
Därav kvinnor	302	458	222	556	591	291	312	445	180	2 073	2 333	1 329
VI. Allmän och litterär verksamhet	5	8	3	—	—	—	6	6	3	13	7	6
Därav kvinnor	3	8	3	—	—	—	5	5	2	11	5	4
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	239	76	71	78	63	63	612	361	341	2 068	655	621
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tillsammans	**1 145**	**1 573**	**940**	**1 981**	**1 952**	**1 284**	**1 550**	**1 620**	**857**	**10 072**	**7 883**	**4 985**
Därav kvinnor	450	773	375	738	922	423	400	740	217	8 071	3 974	2 196

Kristianstads län			Malmöhus län												
			Malmö			Lund			Landskrona			Hälsingborg			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
															I.
3 135	4 879	2 636	1 390	2 182	1 140	859	1 015	666	428	619	398	1 020	877	619	*A*
563	1 601	485	449	1 036	425	92	182	54	57	127	27	83	216	130	
63	46	40	5	325	325	1	—	—	—	—	—	7	463	463	*B*
—	—	—	—	98	98	—	—	—	—	—	—	—	120	120	
6	7	5	—	—	—	1	—	—	—	—	—	178	—	—	II.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
															III.
244	103	87	25	5	2	35	9	9	10	42	37	164	15	11	*A*
—	—	—	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
88	78	32	1 298	226	145	308	15	15	117	31	17	530	50	28	*B*
—	—	—	187	54	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
20	8	2	222	44	21	22	11	11	4	3	1	44	72	71	*C*
—	—	—	14	16	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
146	68	44	2 670	603	572	751	126	126	123	140	120	1 080	261	250	*D*
—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
3	8	4	440	66	47	123	1	1	73	2	1	94	24	23	*E*
—	—	—	42	37	30	46	—	—	72	—	—	34	7	6	
28	—	—	1 093	31	12	140	3	3	30	12	11	1 125	—	—	*F*
14	—	—	955	29	10	101	1	1	28	8	7	1 072	—	—	
124	78	45	1 668	716	329	253	12	10	115	7	3	250	123	112	*G*
47	78	45	1 360	671	298	72	11	9	107	7	3	106	22	11	
111	38	19	735	157	65	54	1	1	78	2	2	234	50	35	*H*
25	25	11	294	139	54	6	1	1	51	2	2	80	36	26	
6	—	—	74	36	29	—	—	—	—	3	3	145	75	73	*I*
—	—	—	70	11	5	—	—	—	—	—	—	24	1	—	
—	—	—	122	129	59	6	1	1	2	—	—	107	9	3	*J*
—	—	—	118	126	58	3	—	—	2	—	—	98	5	2	
2	2	—	37	54	27	6	—	—	—	3	1	10	—	—	*K*
—	1	—	17	52	25	—	—	—	—	—	—	6	—	—	
15	4	3	1 232	464	399	62	57	57	37	21	20	297	52	39	*L*
—	—	—	450	328	283	30	41	41	24	7	6	51	17	9	
															IV.
5	2	2	751	165	132	6	1	1	—	1	1	23	2	1	*A*
1	—	—	521	76	65	2	1	1	—	—	—	6	—	—	
44	22	15	1 083	504	302	26	8	8	26	12	11	111	78	59	*B*
34	11	8	527	358	178	13	2	2	15	4	3	44	51	40	
262	530	220	599	1 227	522	71	54	48	43	59	41	213	287	138	*C*
237	516	214	554	1 203	505	69	51	45	42	49	38	190	278	133	
26	36	13	1 045	2 745	671	171	43	43	18	39	31	170	159	73	*D*
2	15	4	392	1 829	347	14	4	4	—	1	1	11	34	10	
34	1	1	308	38	38	45	—	—	36	1	1	405	152	151	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	
—	—	—	10	60	59	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1 512	2 561	1 238	6 401	9 903	6 194	647	729	495	266	440	209	2 046	2 116	1 544	V.
1 512	2 561	1 238	6 899	9 902	6 194	647	729	495	266	440	209	2 046	2 116	1 544	
7	4	3	46	71	19	19	8	5	2	7	5	16	18	5	VI.
6	3	2	46	68	17	6	7	4	2	—	—	14	18	5	
862	593	533	2 461	2 151	2 147	998	340	340	691	180	166	1 326	306	297	VII.
—	—	—	141	85	31	11	—	—	14	—	—	159	11	9	
6 743	**9 068**	**4 942**	**23 715**	**21 902**	**13 256**	**4 604**	**2 434**	**1 840**	**2 099**	**1 624**	**1 079**	**9 595**	**5 189**	**3 995**	
2 441	4 811	2 007	12 586	16 078	8 655	1 112	1 080	657	675	645	291	4 025	2 932	2 045	

[1] Jfr noten vid *tab. A.*

Yrkesgrupper	Malmöhus län											
	Ystad			Trälleborg			Eslöv			Skurup		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m m.	536	674	301	547	662	501	1 355	1 677	1 399	670	982	525
Därav kvinnor	70	228	52	35	90	32	113	345	216	122	363	106
B Skogshushållning	—	14	14	1	1	1	—	1	1	—	—	—
Därav kvinnor	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III. Industri och hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	1	5	5	2	2	2	20	13	13	1	4	1
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—
B Metall- och maskinindustri	112	17	17	173	112	103	68	25	14	4	12	4
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
C Trävaruindustri	8	3	3	25	1	—	12	7	4	—	—	—
Därav kvinnor	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—
D Byggnadsverksamhet . . .	324	54	54	191	110	102	54	21	19	9	7	7
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	15	7	7	73	52	47	1	9	2	—	—	—
Därav kvinnor	2	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
F Textilindustri	10	—	—	—	—	—	1	2	2	—	—	—
Därav kvinnor	8	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—
G Beklädnadsindustri	7	5	5	4	2	2	21	3	3	4	6	3
Därav kvinnor	6	3	3	1	1	1	20	3	3	—	—	—
H Närings- och njutningsämnesindustri	450	7	7	124	83	83	11	5	4	8	12	6
Därav kvinnor	67	1	1	2	2	2	—	1	1	—	1	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	4	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
J Trämasse- o pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	4	1	1	—	—	—	—	—	—	2	3	2
Därav kvinnor	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	2
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	80	11	11	44	28	28	30	2	1	—	—	—
Därav kvinnor	33	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	4	3	3	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—
B Butiks- och magasinspersonal	23	4	4	26	26	26	4	4	4	6	2	2
Därav kvinnor	10	2	2	1	1	1	3	3	3	2	2	2
C Hotell- kafé- och restaurangrörelse	51	89	52	7	13	7	15	23	15	15	32	14
Därav kvinnor	50	86	49	7	13	7	15	21	13	11	28	10
D Landtransport	86	43	43	71	87	66	34	30	23	12	8	7
Därav kvinnor	37	15	15	18	25	17	4	5	2	—	—	—
E Vattentransport	13	—	—	26	16	16	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	605	507	319	259	339	218	822	375	194	138	207	112
Därav kvinnor	605	507	319	259	339	218	822	375	194	138	207	112
VI. Allmän och litterär verksamhet	3	—	—	1	1	1	1	4	4	5	2	2
Därav kvinnor	3	—	—	1	1	1	1	1	1	5	2	2
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	621	209	209	597	314	314	778	198	198	20	20	20
Därav kvinnor	8	—	—	—	—	—	82	—	—	2	2	2
Tillsammans	**2 958**	**1 650**	**1 052**	**2 177**	**1 853**	**1 521**	**2 729**	**2 899**	**1 900**	**894**	**1 297**	**705**
Därav kvinnor	904	856	455	381	474	281	561	757	436	282	608	286

Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			Skaraborgs län			
			Göteborg			Övriga anstalter									
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
															I.
1 060	1 451	680	1 228	1 510	953	1 149	1 112	493	484	1 103	731	2 985	4 241	1 945	*A*
223	473	125	93	366	41	327	424	107	32	218	120	290	1 370	237	
29	65	56	12	9	7	3	148	148	26	37	25	32	23	20	*B*
—	—	—	—	—	—	—	44	44	—	—	—	—	—	—	
1	—	—	8	—	—	—	—	—	15	5	4	—	—	—	II.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
															III.
72	43	40	168	172	160	116	37	35	104	62	31	246	196	179	*A*
—	—	—	—	16	11	—	—	—		14	—	—	—	—	
186	71	43	2 418	1 076	858	67	29	17	400	113	78	69	17	10	*B*
7	—	—	125	89	11	—	8	—	—	—	—	—	—	—	
95	11	9	386	264	221	22	25	21	47	31	22	33	26	15	*C*
—	—	—	18	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
361	117	103	1 956	1 387	1 258	147	145	135	700	373	332	81	79	56	*D*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1	—	—	64	84	54	4	1	1	23	17	17	2	2	2	*E*
1	—	—	2	26	15	—	—	—	4	10	10	—	—	—	
82	19	15	706	197	144	5	7	5	5 935	615	556	—	30	—	*F*
75	12	9	596	75	26	1	2	1	4 049	495	470	—	20	—	
45	15	4	1 387	304	145	281	22	3	3 847	404	287	5	6	3	*G*
33	7	1	1 319	261	121	283	15	1	3 353	346	261	3	3	3	
45	45	15	1 153	669	482	34	33	17	70	36	17	188	226	92	*H*
3	34	10	806	484	337	7	14	5	4	8	1	120	186	65	
2	—	—	96	61	54	40	2	2	2	—	—	7	7	7	*I*
—	—	—	66	10	6	3	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	52	52	186	152	76	100	94	94	4	2	2	—	—	—	*J*
—	—	—	108	101	37	23	24	24	—	—	—	—	—	—	
4	3	—	94	100	82	1	2	2	8	—	—	—	—	—	*K*
—	2	—	3	20	15	—	2	2	—	—	—	—	—	—	
14	7	4	140	158	130	14	6	4	258	178	145	60	13	11	*L*
—	—	—	10	4	4	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
															IV
13	2	1	256	288	188	7	9	5	22	4	1	43	30	28	*A*
3	2	1	85	26	15	—	—	—	3	2	1	15	10	10	
23	19	14	1 089	980	700	42	32	17	19	15	12	57	29	20	*B*
13	4	3	269	220	86	17	9	5	6	5	3	14	7	5	
54	193	83	546	835	248	172	243	136	86	115	39	162	390	133	*C*
52	179	76	462	740	175	156	222	123	27	95	31	143	373	122	
120	83	60	1 245	2 130	1 285	39	18	10	101	38	25	56	41	40	*D*
19	13	9	99	365	109	4	2	1	—	4	4	5	4	4	
159	9	9	1 065	357	341	67	3	1	14	2	1	—	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	
1	—	—	2	156	143	1	1	1	1	2	2	14	11	11	*F*
—	—	—	—	2	—	1	1	1	—	—	—	4	1	1	
667	989	517	6 880	12 274	6 625	837	1 157	450	428	945	296	1 762	3 518	1 250	V.
667	989	517	6 877	12 245	6 604	837	1 157	450	428	945	296	1 762	3 518	1 250	
7	27	11	142	233	87	7	88	39	12	54	15	13	36	12	VI.
7	26	10	76	177	36	7	77	31	12	54	15	13	36	12	
241	131	110	8 512	7 993	7 919	812	422	414	1 855	802	727	444	248	223	VII.
14	2	2	226	—	—	12	—	—	—	—	—	10	—	—	
3 284	**3 852**	**1 826**	**29 739**	**31 389**	**22 160**	**3 967**	**3 636**	**2 050**	**14 411**	**4 958**	**3 365**	**6 259**	**9 169**	**4 057**	
1 117	1 748	768	11 198	15 178	7 649	1 628	1 996	795	7 919	2 192	1 212	2 379	5 528	1 709	

[1] Jfr noten vid *tab. A.*

Yrkesgrupper	Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län			Kopparbergs län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	715	1 084	588	2 582	4 041	2 083	3 659	4 024	2 280	524	683	354
Därav kvinnor	131	358	116	493	1 586	466	640	1 402	504	125	334	102
B Skogshushållning	47	79	63	214	322	276	189	111	98	440	185	154
Därav kvinnor	—	—	—	—	72	72	—	—	—	—	—	—
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	231	92	92	68	12	3	274	23	20
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III. Industri och hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	8	4	4	160	114	81	10	11	8	96	28	27
Därav kvinnor	—	—	—	1	7	1	—	—	—	—	—	—
B Metall- och maskinindustri	20	14	11	373	95	53	416	164	57	304	94	86
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	50	—	—	—	—
C Trävaruindustri	64	18	14	85	21	13	36	16	11	91	59	47
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
D Byggnadsverksamhet	40	47	28	400	162	80	559	203	183	335	177	142
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	4	—	—	19	3	3	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
F Textilindustri	2	—	—	37	19	4	7	4	3	2	10	—
Därav kvinnor	—	—	—	22	16	1	1	2	2	—	10	—
G Beklädnadsindustri	92	54	51	640	161	9	9	16	10	5	—	—
Därav kvinnor	92	54	51	172	185	3	6	15	9	—	—	—
H Närings- och njutningsämnesindustri	21	21	13	114	90	61	48	49	34	40	39	27
Därav kvinnor	9	13	6	36	59	34	21	39	25	20	28	16
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	1	—	12	9	9	1	1	1	—	—	—
Därav kvinnor	—	1	—	5	1	1	—	1	1	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	1	—	—	9	44	3	—	1	1	22	20	16
Därav kvinnor	—	—	—	2	42	2	—	1	1	—	—	—
K Grafisk industri	2	—	—	7	2	—	—	—	—	2	—	—
Därav kvinnor	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	10	6	5	202	60	55	100	28	23	23	3	3
Därav kvinnor	1	3	2	21	5	5	3	4	3	2	—	—
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	34	10	5	22	6	6	6	5	4
Därav kvinnor	—	—	—	18	7	3	8	4	4	3	1	1
B Butiks- och magasinspersonal	12	1	1	63	31	20	27	10	8	36	17	9
Därav kvinnor	6	1	1	28	19	9	16	6	4	20	12	5
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	70	151	83	225	483	169	206	326	199	373	614	297
Därav kvinnor	67	141	78	208	454	147	188	312	188	317	570	256
D Landtransport	9	14	5	276	381	133	198	96	71	181	131	99
Därav kvinnor	—	—	—	136	192	74	16	9	6	12	7	7
E Vattentransport	9	3	—	39	5	5	32	6	5	1	1	1
Därav kvinnor	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	20	20
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	981	1 678	741	2 623	4 651	2 074	1 832	2 483	1 279	1 307	2 007	984
Därav kvinnor	981	1 678	741	2 623	4 651	2 074	1 832	2 483	1 279	1 307	2 007	984
VI. Allmän och litterär verksamhet	7	10	5	19	37	28	25	49	21	37	95	36
Därav kvinnor	7	10	5	18	33	25	24	48	20	33	91	32
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	429	404	365	1 294	1 754	903	1 765	707	666	1 345	397	374
Därav kvinnor	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tillsammans	**2 543**	**3 589**	**1 977**	**9 658**	**12 589**	**6 161**	**9 209**	**8 823**	**4 967**	**5 444**	**4 608**	**2 700**
Därav kvinnor	1 297	2 261	1 000	3 782	7 279	2 917	2 755	4 376	2 046	1 839	3 060	1 403

Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			Hela riket			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																		I.
246	296	172	82	161	70	340	450	226	258	287	183	73	141	69	57 552	65 630	40 178	*A*
78	114	39	15	69	21	97	249	66	123	171	92	28	63	28	7 775	18 480	6 480	
72	33	26	3	27	15	513	216	205	249	157	120	44	58	36	3 674	4 128	3 694	*B*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	374	374	
21	1	1	—	—	—	2	—	—	3	2	2	50	27	23	1 060	202	183	II.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
																		III.
30	8	7	1	—	—	—	5	5	—	—	—	—	—	—	3 715	1 532	1 235	*A*
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38	174	69	
269	147	119	63	40	14	47	5	3	33	25	19	38	16	15	15 334	4 745	3 119	*B*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	768	480	190	
147	60	50	321	120	47	24	19	9	191	138	112	50	46	31	3 175	1 667	1 199	*C*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53	58	27	
1 004	926	904	261	167	152	54	24	17	236	193	136	178	177	114	23 565	11 204	9 711	*D*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	
16	7	7	5	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	1 239	385	266	*E*
1	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	249	122	90	
14	19	14	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	14 728	1 286	930	*F*
12	15	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11 249	949	657	
23	20	12	16	2	1	7	12	4	9	6	5	6	2	2	10 689	3 663	1 922	*G*
11	11	6	1	2	1	5	10	3	8	6	5	2	1	1	8 510	3 241	1 657	
178	76	60	26	19	7	19	33	13	20	16	10	13	26	6	8 305	5 237	4 054	*H*
48	18	6	—	12	2	5	24	7	6	10	4	6	12	3	2 681	2 014	1 081	
1	7	5	2	2	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	978	759	630	*I*
—	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	511	368	277	
23	1	1	40	39	26	15	14	11	76	52	51	—	—	—	1 101	951	566	*J*
2	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	564	607	265	
2	7	4	2	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	516	230	141	*K*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	147	115	59	
81	34	29	38	10	6	17	10	8	22	6	5	18	10	10	4 785	2 227	1 832	*L*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	740	544	421	
																		IV.
5	3	3	—	1	—	13	4	4	27	17	15	23	11	11	2 894	1 151	731	*A*
5	1	1	—	1	—	5	3	3	16	11	9	22	11	11	1 554	485	303	
24	23	16	23	11	7	38	16	9	69	35	30	43	21	21	6 658	5 063	3 583	*B*
8	12	8	13	1	1	18	13	9	51	23	20	23	14	14	2 259	1 680	827	
103	170	90	117	266	125	537	782	399	300	279	207	336	458	280	9 009	15 506	7 749	*C*
98	161	85	104	248	116	497	744	374	254	241	177	334	458	280	8 168	14 700	7 166	
156	145	123	66	21	11	80	43	27	59	42	36	69	60	47	7 817	9 924	4 909	*D*
11	14	8	—	1	—	10	14	4	—	—	—	—	—	—	998	2 985	754	
454	32	30	541	21	12	13	—	—	13	3	2	43	59	37	5 440	1 076	990	*E*
1	2	1	8	14	8	—	—	—	—	—	—	14	23	13	24	42	22	
—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	99	814	746	*F*
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	64	557	505	
1 227	1 537	1 048	711	845	394	940	1 143	620	873	1 165	684	882	1 271	745	69 039	99 499	54 236	V.
1 227	1 537	1 048	711	845	394	940	1 143	620	873	1 165	684	882	1 271	745	69 022	99 450	54 207	
22	50	19	3	12	8	16	20	9	37	43	30	1	5	1	1 509	2 053	970	VI.
22	49	18	2	7	3	16	20	9	31	38	25	1	5	1	1 299	1 837	785	
945	767	666	1 845	1 187	1 131	455	115	113	723	233	209	630	498	439	56 035	33 859	31 456	VII.
3	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 979	894	816	
5 063	**4 869**	**3 406**	**4 168**	**2 952**	**2 028**	**3 136**	**2 911**	**1 682**	**3 200**	**2 699**	**1 856**	**2 497**	**2 886**	**1 857**	**308 916**	**272 791**	**175 080**	
1 528	1 937	1 233	855	1 206	548	1 594	2 220	1 095	1 862	1 665	1 016	1 312	1 858	1 096	118 688	149 609	76 484	

[1] Jfr noten vid *tab. A.*

Arbetslöshetslagstiftningen efter världskriget.

I Sociala Meddelanden för år 1914 (sid. 134—147) återgavs efter en tysk utredning en översiktlig sammanställning av huvudbestämmelserna i då gällande lagstiftning rörande arbetslöshetsförsäkring i vissa europeiska stater. Under krigsåren hava på detta område både i krigförande och neutrala stater genomgripande förändringar genomförts, varom uppgifter vid olika tillfällen också förekommit i avdelningen Kortare meddelanden. En systematisk framställning av hithörande lagstiftningsarbete har emellertid mött stora svårigheter med hänsyn till författningarnas merendels blott provisoriska karaktär och materialets ofullständighet, särskilt vad beträffar förhållandena i de krigförande länderna. Efter fientligheternas upphörande i slutet av år 1918 hava förhållandena härvidlag blivit helt andra, och för närvarande föreligga från de flesta europeiska stater ganska rikhaltiga uppgifter om arbetslöshetsfrågans läge och de åtgärder, som från statsmakternas sida vidtagits eller planerats på detta område. I efterföljande redogörelse lämnas en översikt över detta lagstiftningsarbete i de stater, därifrån sådant material stått till socialstyrelsens förfogande, nämligen Belgien, Danmark, England, Frankrike, Italien, Nederländerna, Norge, Polen, Schweiz, Spanien, Tyskland och Österrike.

Belgien.

Under de första månaderna efter de tyska truppernas utrymmande av landet fortgick nödhjälpsarbetet bland de arbetslösa efter i huvudsak samma grunder som under ockupationstiden. Underhållsbidrag (*secours alimentaire*) utgick sålunda icke endast till arbetslösa lönarbetare, utan även till självständiga näringsidkare och andra, som genom kriget blivit urståndsatta att sörja för sitt uppehälle. För att förbereda avvecklingen av denna extraordinära understödsverksamhet tillsattes den 1 april 1919 en särskild kommission under arbetsministerns presidium. På föranstaltande av denna kommission utfärdades i början av maj nya bestämmelser för understödsverksamheten. Från rätt till understöd undantogos härvid följande kategorier:

1. Arbetare och förvaltningspersonal inom sådana industrier, där arbetet påginge utan driftsinskränkningar.
2. Tjänstemän och arbetare i allmän tjänst.
3. Utövare av fria yrken.
4. Personer, som idkade handelsrörelse.
5. Personer, som vore ägare av en häst och två kor.
6. Personer, vilkas sammanlagda veckoinkomst överstege 30 francs eller, då fråga är om familjeförsörjare, 10 francs därutöver för varje familjemedlem.

7. Arbetare, som vägrat mottaga erbjudet arbete eller som deltoge i strejk eller lockout.

Understöden skulle enligt i november 1918 utfärdade bestämmelser utgå efter två tariffer, en lägre och en högre. Förutsättning för att den högre tariffen skulle få tillämpas var, att vederbörande lokala myndigheter anskaffade erforderliga medel för täckande av kostnadsdifferensen. Detta ändrades nu därhän, att de högre understödsbeloppen överallt skulle utgå, och ålades i samband därmed kommunerna att deltaga med 25 % i kostnaderna för understödsverksamheten. De sålunda fastställda understödsbeloppen utgöra fr. 10·50 per vecka för ensam person med tillägg av fr. 5·25 för varje familjemedlem intill högst tio samt 4·50 för varje person därutöver.

Överinseendet över understödsväsendet, som under krigsåren handhafts av en på hösten 1914 bildad nationell hjälpkommitté, överflyttades från och med juli manad 1919 till en arbetsministeriet underställd centralstyrelse. För den lokala förvaltningen upprättades därjämte distriktsstyrelser i varje provins samt lokala arbetslöshetskontor i kommunerna. Å orter, där understödsverksamheten vore av så ringa omfattning, att något särskilt kontor ej syntes behövligt, kunde i stället härför anställas ett distriktsstyrelsen underlydande ombud. Samtidigt återupplivades de före kriget gällande bestämmelserna om skyldighet för arbetslösa att inskriva sig vid den offentliga arbetsförmedlingen och underkasta sig därifrån meddelade kontrollföreskrifter.

Danmark.

Sedan 1917 års provisoriska lag om extraordinärt arbetslöshetsunderstöd,[1] efter att upprepade gånger hava blivit prolongerad, omsider upphört att gälla med utgången av november månad 1918, utfärdades den $^{30}/_{11}$ en ny författning rörande berörda understödsverksamhet, avsedd att äga tillämpning intill 1919 års slut. Denna lag innebar i förhållande till den föregående, ändringar i bland annat följande hänseenden:

1) De genom 1917 års lag tills vidare suspenderade karensbestämmelserna skulle ånyo successivt införas sålunda, att medlemmar, som vunnit inträde i en arbetslöshetskassa före den $^1/_{12}$ 1918, skulle bliva understödsberättigade, då de erlagt medlemsavgift för två månader, medan för medlemmar, som intagits före den $^1/_2$ resp. $^1/_{10}$ 1919 motsvarande karenstid skulle bliva tre och sex månader.

2) I sådana fall, där en arbetare vore partiellt arbetslös, men likväl uppbure en arbetsinkomst, som mer än motsvarade hans effektiva arbetstid, skulle behörig hänsyn härtill tagas vid understödets bestämmande.

3) Kontrollen mot missbruk av understödsrätten skärptes genom införande av skyldighet för arbetsgivare, som från arbetsförmedlingskontor eller arbetslöshetskassa fått sig en arbetssökande anvisad, att omedelbart anmäla,

[1] Soc. Medd. årg. 1917, sid. 1488; årg. 1918, sid. 234 och 1018.

därest arbetaren icke infunnit sig, vägrat att mottaga erbjudet arbete eller lämnat anställningen omedelbart efter antagandet. Likaså skulle en arbetsgivare vara skyldig att anmäla, därest han utan förutnämnd anvisning i arbete antagit person, tillhörande en arbetslöshetskassa, med undantag dock för det fall, att anställningen varat kortare tid än sex timmar eller arbetaren antagits i fast anställning med kontrakt för minst en månad.

4) Särskilda bestämmelser fastställdes för förfarandet vid kollektiv arbetsvägran. Som allmän regel för fall, där dylik arbetsvägran kunde anses föreligga, skulle gälla, att vidkommande arbetare tills vidare vägrades understöd, men arbetsgivaren samtidigt avstängdes från vidare anvisning av arbetskraft, intill dess det kunde utrönas, huruvida facklig konflikt förelåge.

5) Tilläggsunderstöden, som förut i regel utgjorde för familjeförsörjare 75 % och för övriga 50 % av ordinarie understöd, bestämdes till fasta belopp av 2 kr. resp. 1·50 under månaderna oktober—april och 1·50 resp. 1 kr. under övriga månader. Maximibeloppet av det dessutom utgående hyresbidraget höjdes för familjeförsörjare från 35 till 40 kr. per månad samt för övriga från 2 à 3 till 3 à 5 kr. per vecka. Vissa modifikationer med avseende å understödets storlek föreskrevos för äkta makar, vilka antingen båda uppbure understöd eller av vilka den ene vore understödsberättigad, den andre självförsörjande.

6) Förutom det från arbetslöshetskassan utgående understödet tillades familjeförsörjare ett tillskott från vederbörande kommunala hjälpkassa med 35 öre per dag för varje barn under 15 år. Vid fall av långvarig arbetslöshet skulle tillägget enligt vissa grunder ytterligare höjas, och medgavs dessutom hjälpkassorna att i särskilt ömmande fall lämna extra understöd efter i dyrtidslagen fastställda allmänna regler.

Beträffande verkningarna av förevarande lagstiftning hava ganska delade meningar gjorts gällande. Åtminstone å arbetsgivarsidan torde den uppfattningen vara tämligen allmän, att de fördelar, lagen erbjudit de arbetslösa, varit frikostigare tillmätta än som varit förenligt med samhällets intresse att sporra arbetsvilligheten och självhjälpssträvandena. Såsom ett från opartiskt håll härrörande, auktoritativt omdöme kan anföras följande uttalande ur ett av kontorschefen i inrikesministeriet Aage Schlichtkrull hos svenska fattigvårdsförbundet den 21 mars 1919 hållet föredrag:

»De to Love om Arbejdslöshedsunderstöttelse, Lovene af 9. April 1907 og af 8. April 1914 om anerkendte Arbejdslöshedskasser er fuldt ud byggede paa Forsikringsprincipet. Det offentlige bidrager vel til Bestridelse af Udgifterne, men Opgaven löses indenfor Forsikringsprincipets Rammer. Dette Forhold er imidlertid under de ved Verdenskrigen skabte overordentlige Forhold ændret i væsentlig Grad, saaledes at der efter den nugældende Ordning (Lovene af 27. Oktober 1917 og 30. November 1918) i Virkeligheden er Tale saavel om Forsikring som om Forsörjelse. Man begyndte med, at der udover det Belöb, der i Henhold til Loven af 1914 tilkom den paagældende, ydedes et Tillskud dertil lig med Halvdelen, men er nu ifölge Loven af 1918 naaet langt videre. De Belöb, der ydes i Arbejdslöshedsunderstöttelse, er forskellige efter vedkommendes normale Arbejdsindtægt, Störrelsen af Familien o. s. v. Gennemsnitlig kan Understöttelsen for en Familieforsörger vel sættes til i hvert

Fald 35 kr. ugentlig foruden c:a 2 Kr. 50 Öre pr. Börn; under særlige Forhold, langvarig Arbejdslöshed, vil f. Eks. en Familieforsörger med Hustru og tre Börn kunne naa op paa lidt over 50 Kr. ugentlig. Karakteren af Forsörgelse eller Understöttelse viser sig bl. a. særlig derved, at det offentlige, naar Arbejdslöshedshjælpen er opbrugt, d. v. s. gennemsnitlig efter 70 Dage i Löbet af 12 paa hinanden följende Maaneder, udbetaler hele det Belöb, der svarer til den vedtægtsmæssige Understöttelse med Tillæg af Dyrtidstillæget, i Henhold til Loven af 1918. Den nævnte Ordning, der antages at ville koste det offentlige c:a 42 Millioner Kroner i Finansaaret 1918—19, har sikkert været ikke blot til Gavn men vel egentlig nödvendig under de ekstraordinære Forhold; Ordningen er midlertidig og maa være det; den gælder ifölge Loven indtil Udgangen af indeværende Aar. — — —»

Den återgång till en på försäkringsprincipen byggd arbetslöshetsförsörjning, som sålunda efter de extraordinära krigstidsförhållandenas upphörande befanns nödvändig, reglerades genom en den 22 december 1919 antagen lag. Understödsverksamheten skulle i enlighet härmed från och med år 1920 åter bedrivas efter de grunder, som fastställts i 1914 års arbetslöshetskasselag, vilken emellertid kompletterades med vissa nya bestämmelser ur 1918 års provisoriska understödslag, bland annat de förutnämnda stadgandena om ömsesidig anmälningsskyldighet och samarbete mellan arbetsgivaren, arbetsförmedlingsanstalter och arbetslöshetskassor. Genom den nya lagen har dessutom arbetslöshetsinspektörens befogenhet gentemot kassorna utvidgats därigenom, att åt honom uppdragits avgörande rörande understöds utbetalande åt arbetslösa, som av en eller annan anledning vägrat mottaga anvisat arbete. Bestämmelsen om ett understödsmaximum av 2 kronor per dag har borttagits, men har i stället föreskrivits, att beloppet icke må överstiga under år 1918 utgående *stadgeenligt* understöd med mera än 2 kronor för familjeförsörjare och 1·50 för övriga arbetslösa. För att indragningen av de förut utgående tilläggsunderstöden ej skulle inträffa under den ur arbetslöshetssynpunkt ogynnsammaste årstiden, bemyndigades kassorna genom en särskild övergångsbestämmelse att fortfarande utbetala sådana understöd även under första kvartalet av år 1920, med rätt att få kostnaderna härför ersatta till 1/3 av statsmedel och till 1/3 av vederbörande kommun. För bestridande av de utgifter, som verksamhetens omläggning enligt försäkringsprincipen kunde komma att medföra, berättigades dessutom kassorna att erhålla räntefria lån av staten till belopp av högst 20 kronor per medlem att amortera under fem år.

Den sålunda kompletterade lagen skall vid början av riksdagssessionen 1921—1922 ånyo föreläggas riksdagen för eventuell revision.

England.

Såsom omnämndes i den i föregående häfte av Sociala Meddelanden (sid. 310) införda rapporten från socialattachén i London, framlades i december 1919 i parlamentet förslag till allmän arbetslöshetsförsäkring. Förslaget har under februari och mars genomgått upprepade läsningar i parlamentet, och torde inom en ej avlägsen framtid bliva slutbehandlat, varefter utförligare redogörelse för detsamma kommer att lämnas.

Frankrike.

Såsom i Sociala Meddelanden på sin tid närmare omförmäldes (årg 1914, sid. 1182), upprättades i augusti 1914 en s. k. nationalarbetslöshetsfond, avsedd att understödja redan verksamma organisationer i deras arbete för bekämpande av den genom kriget flerstädes ökade arbetslösheten. Först och främst skulle sålunda ur fonden till de statsunderstödda arbetslöshetskassorna utbetalas dem tillkommande statsanslag. Vidare skulle ur nationalfonden bidrag lämnas departementens och de större kommunernas arbetslöshetsfonder för bestridande av kostnaderna för understöd i anledning av den genom kriget vållade extraordinära arbetslösheten. Storleken av detta statsbidrag var under krigsåren fastställd till 33 %. Då det under demobiliseringstiden visade sig överstiga de kommunala fondernas bärkraft att möta det avsevärt ökade understödsbehovet, höjdes bidraget från nationalfonden för tiden $^{15}/_{1}$—$^{15}/_{11}$ 1919 till 75 %, för att åter reduceras till 50 % under en övergångstid intill den $^{15}/_{3}$ 1920, varefter den ursprungliga kostnadsfördelningen åter skulle tillämpas. De från arbetslöshetsfonderna utgående understödsbeloppen undergingo samtidigt också successiva höjningar. Maximibeloppet, som 1914 fastställts till fr. 1·25 per person med tillägg av 0·50 för varje barn, dock högst 2·50 per dag och familj, utgår sålunda sedan januari 1919 med 2·25 för den arbetslöse själv, 1 fr. för barn under 16 år och 0·75 för andra anförvanter, mot vilka försörjningsplikt föreligger, dock högst 6 fr. för hela familjen.

För arbetare, som till följd av kol- eller råvarubrist blivit partiellt arbetslösa, kunna enligt en förordning den 19 april 1918 inrättas särskilda understödskassor, en i varje departement. Denna understödsverksamhet har ansetts vara ett speciellt arbetsgivarintresse, då därigenom förebygges, att arbetarna under en depressionsperiod söka sig till andra företag och möjlighet sålunda beredes industrien att trots den minskade arbetstillgången hålla arbetarstammen samlad i avvaktan å bättre tider. Med hänsyn härtill ansågs vid upprättandet av dessa kassor skäligt ålägga vidkommande arbetsgivare bidraga med minst en tredjedel av understödskostnaderna. Statens bidrag fastställdes till 33 %, och vad som därutöver kunde erfordras (alltså högst en tredjedel), skulle ankomma på kommunen eller departementet. I samband med den förutnämnda allmänna höjningen av statsbidraget till de lokala arbetslöshetsfonderna ändrades denna kostnadsfördelning sålunda, att statens andel under tiden $^{1}/_{2}$—$^{15}/_{11}$ 1919 skulle utgöra 60 % och därefter intill $^{15}/_{3}$ 1920 40 %, medan arbetsgivarnas bidrag nedsattes till minst 20 resp. 30 %. Understödsbeloppet för ifrågavarande partiellt arbetslösa utgjorde till en början för arbetare över 16 år 3 fr. och för minderåriga 2 fr. för varje helt förlorad arbetsdag, dock att understödet icke fick överstiga hälften av arbetarens normala dagsinkomst. Beloppen hava numera höjts till resp. 4·50 och 3 francs.

Även de fackliga arbetslöshetskassorna hava under år 1919 blivit satta i stånd att höja sina understöd, enär det maximibelopp, å vilket statsbidrag får beräknas, genom en förordning den 21 mars sagda år fastställts till 3·50 per dag, mot 2 fr. före kriget.

Italien.

Obligatorisk försäkring mot arbetslöshet har i Italien genomförts från och med år 1920. Försäkringen omfattar arbetare av båda könen mellan 15 och 65 år, ävensom icke kroppsarbetande löntagare hos privata arbetsgivare, vilkas månadsinkomst icke överstiger det för den obligatoriska ålderdoms- och sjukförsäkringen stadgade maximibeloppet (350 lire). Undantagna äro hemarbetare och personer anställda i husligt arbete samt befattningshavare i allmän tjänst.

De försäkringspliktiga indelas efter arbetsinkomst i tre klasser, för vilka försäkringsavgifter och understöd fastställts till följande belopp:

Arbetsinkomst per dag	Försäkringsavgift per ½ mån.	vecka	dag	Understöd per dag
I. Högst 4 lire	0·70	0·35	0·06	1·25
II. 4—8 »	1·40	0·70	0·12	2·50
III. Över 8 »	2·10	1·05	0·18	3·75

Understödsbeloppet får i intet fall överstiga hälften av arbetarens normala inkomst. Ersättning utgår från och med åttonde dagen efter arbetslöshetens början. Understödstiden är begränsad till högst 120 dagar per år för arbetare, som erlagt försäkringsavgifter för sammanlagt 18 månader, och 90 dagar för den, som varit försäkrad minst 12 månader. För närmaste tiden efter den nya ordningens ikraftträdande gälla särskilda övergångsbestämmelser.

Av kostnaden för försäkringsavgifterna åligger hälften arbetaren och hälften arbetsgivaren. Den sistnämnde är ansvarig för avgifternas erläggande och äger fördenskull av arbetarens lön innehålla ett belopp motsvarande dennes andel. I den mån utgifterna för understödsverksamheten icke täckas av erlagda avgifter, bestrides skillnaden av statsmedel genom en för ändamålet upprättad fond.

I administrativt hänseende står arbetslöshetsförsäkringen i nära förbindelse med den offentliga arbetsförmedlingen. Såsom tillsynsmyndighet fungerar en till arbetsministeriet hörande arbetsförmedlings- och arbetslöshetsstyrelse (*Ufficio nazionale per il collocamento e la disoccupazione*) med därunder lydande arbetsförmedlings- och arbetslöshetsnämnder i varje provins. Varje sådan nämnd har under sin direkta förvaltning en allmän arbetslöshetskassa, öppen för alla enligt lagen försäkringspliktiga. För särskilda yrken och näringsgrenar kunna dessutom upprättas speciella kassor.

Nederländerna.

För omhändertagande av den genom kristidsförhållandena föranledda understödsverksamheten bland de mindre bemedlade folkklasserna grundades under första krigsåret en nationell hjälporganisation (*Nationaal Steuncomité*), vilken under de fem år, den varit verksam, erhållit ett synnerligen vidsträckt arbetsfält bland såväl arbetslösa som andra på grund av kriget nödlidande.

Sedan de av kriget framkallade rubbningarna i det ekonomiska samhällslivet efter fredsslutet småningom upphört att göra sig gällande, nedlade kommittén sin verksamhet med utgången av oktober 1919. Att helt upphöra med denna verksamhet ansågs dock vid berörda tidpunkt icke möjligt, utan befanns nödvändigt, att en del av kommitténs arbetsuppgifter direkt övertoges av staten, med arbetslöshetskassorna och fattigvårdsmyndigheterna som lokala organ. Samarbetet mellan staten och arbetslöshetskassorna reglerades för den övergångsperiod, som här kom i fråga, genom en provisorisk lag, avseende att tillförsäkra kassorna statsbidrag för gäldande av understöd åt behövande medlemmar i följande fall:

a) *tilläggsunderstöd* utöver stadgeenligt utgående belopp, i den mån detta på grund av dyrtiden vore otillräckligt för bestridande av de nödvändigaste levnadsbehoven;

b) *fortsatt understöd* åt medlemmar som på grund av de extraordinära kristidsförhållandena drabbats av så långvarig arbetslöshet, att de förlorat rätten till vidare understöd.

Kostnaderna för dessa bidrag fördelas mellan staten och vidkommande kommun.

Genom särskilda övergångsbestämmelser har möjlighet beretts för nybildade arbetslöshetskassor att omedelbart börja understödsverksamhet, ävensom åt nytillkomna medlemmar i äldre kassor att komma i åtnjutande av understöd utan hänsyn till gällande föreskrifter om ett halvt års karenstid.

För lättande av arbetslöshetskassornas bördor har det under kristiden visat sig vara av stor betydelse, att arbetsgivarna vid inträffad arbetsbrist bevilja sina arbetare s. k. väntetidsersättning. För bestridande av härmed förbundna kostnader hava arbetsgivarna i många fall redan erhållit bidrag av stat eller kommun, och har nu tillsatts en särskild kommission (*Algemeene Wachtgeldcommissie*) för denna frågas framtida ordnande.

Under av arbetsministern närmare fastställda villkor har staten förbundit sig att tills vidare med halva beloppet bidraga till de kostnader, enskilda kommuner ikläda sig för att understödja arbetare, som erhållit sysselsättning utom hemorten, med respengar och lönetillskott, i särskilda undantagsfall också med kostpengar eller flyttningsbidrag. Dessutom har regeringen ställt i utsikt ekonomiskt stöd åt sådana kommuner, som vidtagit särskilda åtgärder för främjande av arbetstillfällena i orten. Likaså hava åtgärder vidtagits för främjande av den offentliga arbetsförmedlingens fortsatta utveckling genom att åt de kommunala anstalterna bereda effektivare statsunderstöd än förut.

Ett förhållande, som under senare tiden vållat särskilda svårigheter även på detta område, har varit den alltjämt ökade kursdifferensen mellan nederländsk och tysk valuta. De talrika arbetare, som hava sitt uppehälle av arbete i Tyskland, hava till följd härav i många fall blivit urståndsatta att lämna tillräckliga bidrag till sina i hemlandet bosatta familjers försörjning. Bland nationella hjälpkommitténs uppgifter ingick bland annat även att i dylika fall bispringa familjen med ett efter behovet avpassat försörjnings-

bidrag. Efter kommitténs upplösning har denna understödsverksamhet övertagits av de kommunala fattigvårdsmyndigheterna, som emellertid, därest utgifterna för sådant ändamål skulle överstiga kommunens ekonomiska bärkraft, garanterats bidrag av statsmedel.

Norge.

Såsom närmare framgår av i denna tidskrift förut införda meddelanden (årg. 1918, sid. 706 och 1018), har den norska arbetslöshetslagstiftningen vid såväl 1915 som 1918 års storting varit föremål för revision. Omnämnts har även, hurusom frågan om arbetslöshetsförsäkringens nyorganisation efter beslut av 1919 års storting överlämnats till utredning av en särskild kommitté (årg. 1919, sid. 1006). För bestridande av de kostnader, som följde med de beslutade extraordinära åtgärderna mot arbetslösheten, anvisades av stortinget ett anslag av 1·5 miljon kronor år 1918 och 1 miljon år 1919. Det förstnämnda anslaget var avsett att användas dels för utbetalande av tilläggsbidrag till arbetslöshetskassorna, dels till direkt understöd åt arbetslösa, som icke vore medlemmar av sådana kassor. Sistnämnda understödsverksamhet upphörde med utgången av budgetåret 1918—19, och hänvisades kommunerna därefter att i första hand bistå de arbetslösa genom anordnande av nödhjälpsarbeten, för vilket ändamål av det för innevarande budgetår anvisade arbetslöshetsanslaget skulle kunna erhållas statsbidrag med 2 kronor per dagsverke. I undantagsfall, då sådant arbete ej lämpligen kunde beredas, skulle kommunerna vara berättigade att lämna de arbetslösa direkt understöd, varav hälften sedan skulle täckas av statsmedel.

Polen.

Någon lagstiftning rörande arbetslöshetsunderstöd har i Polen ännu ej kommit till stånd, utan hava förhållandena där endast provisoriskt reglerats genom en av regeringen den 19 november 1919 utfärdad förordning. Berättigade till understöd av statsmedel äro i enlighet härmed arbetsföra manliga och kvinnliga arbetare inom industri, handel och samfärdsel, vilka utan eget förvållande blivit arbetslösa. Understödens utbetalande handhavas av lokala arbetslöshetskommissioner under kontroll av arbets- och socialministern. Av kommissionernas ledamöter skall halva antalet vara arbetarrepresentanter. Understödsbeloppet utgår å landsbygden och i mindre städer med 4 mark för arbetaren själv, 2 mark för hustrun, därest denna ej har egen inkomst, samt 1 mark för varje barn, dock högst 10 mark per dag och familj. I städer med över 50 000 invånare samt andra större industricentra höjes understödet för arbetaren själv till 5 mark och för hustrun till 3 mark, vadan maximibeloppet för en familj blir 12 mark. Understödet kan helt eller delvis utgå in natura. Utbetalningen börjar 14 dagar efter det arbetaren inregistrerats vid ortens arbetsförmedlingsanstalt. Erhåller den arbetslöse till-

fällig sysselsättning av mindre än 14 dagars varaktighet, är han dock vid arbetets upphörande berättigad till understöd utan ny karenstid. Högsta understödstiden per år är fastställd till 13, i vissa undantagsfall 17 veckor.

Understödsrätten förverkas, om den arbetslöse utan giltig anledning lämnat sin anställning eller vägrat mottaga av arbetsförmedlingen anvisat arbete.

Schweiz.

Det allmänna läget å arbetsmarknaden företedde under krigsåren i Schweiz i stort sett samma utveckling som i de nordiska länderna. Det ökade importbehovet inom de krigförande länderna föranledde till en början en stark ökning av arbetstillgången inom åtskilliga industrier. Den under krigets fortgång alltmer försvårade råvarutillförseln lade emellertid efter hand allt större hinder i vägen för produktionen, vadan arbetsbrist började framträda, speciellt inom de industrier, som under de första gynnsamma konjunkturerna dragit till sig en större arbetarstam, än som under normala förhållanden kunde erhålla sysselsättning. Redan i början av 1917 såg sig förbundsrådet i anledning härav föranlåtet att vidtaga åtgärder för att möta den hotande arbetslösheten. Med stöd av den utomordentliga befogenhet, förbundsrådet erhållit att vidtaga för landets trygghet påkallade åtgärder under krigstiden, beslöt rådet den 24 mars nämnda år att å 1916 års krigskonjunkturskatt uttaxera ett extra tillägg av 20 % för bildande av en arbetslöshetsfond. Då i februari 1918 den förutsedda arbetslösheten på allvar började framträda, erhöll folkhushållningsdepartementet av förbundsrådet särskilt uppdrag att vidtaga erforderliga åtgärder för beredande av arbetstillfällen samt på lämpligt sätt påkalla kantonernas medverkan mot den hotande faran. Den närmaste ledningen av arbetet på detta område överlämnades åt en av arbetsgivar- och arbetarrepresentanter sammansatt arbetslöshetskommission, vilken å sin sida trädde i förbindelse med vederbörande industri- och fackorganisationer samt med centralbyrån för de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna. I juni 1918 hölls på departementets föranstaltande en allmän arbetslöshetskonferens, vid vilken närvoro ombud från flertalet kantoner. Den därvid framlagda planen för arbetslöshetens bekämpande vann ur saklig synpunkt enstämmigt bifall. Meningsskiljaktigheter yppades allenast rörande frågan, huruvida de planerade åtgärderna borde igångsättas av förbundsrådet eller frågans avgörande hänskjutas till förbundsförsamlingen. I anseende till ärendets brådskande beskaffenhet och med särskild hänsyn till vikten av att de verkställande myndigheterna i detta fall erhölle största möjliga handlingsfrihet, röstade konferensens flertal för avgörandets överlämnande till förbundsrådet. Sedan den s. k. neutralitetskommissionen uttalat sig i samma riktning, utfärdade förbundsrådet den 5 augusti 1918 en förordning om åtgärder vid arbetslöshet inom industri och hantverk, vilken den 14 mars 1919 kompletterades med en motsvarande författning avseende arbetslösa löntagare i tjänstemannaställning.

Skyldighet att utbetala understöd vid partiell eller fullständig arbetslöshet ålades enligt nämnda författningar vederbörande arbetsgivare, som dock skulle få en del av sina utgifter för sådant ändamål ersatta av statsmedel. För *arbetare* skulle understödsrätt inträda, därest den normala arbetstiden förkortats med över 10 % eller mer än 5 timmar per vecka. Understödet skulle utgå med ett belopp, motsvarande hälften av skillnaden mellan den utgående lönen och den löneinkomst, arbetaren skulle erhållit, därest arbetstiden varit 90 % av den normala. *Löntagare i tjänstemannaställning* skulle vara berättigad erhålla full lön, därest förkortningen av arbetstiden icke överstege 20 %; vid ytterligare driftsinskränkning skulle som understöd utbetalas 60 % av lönen för den förlorade arbetstiden. För båda kategorierna gällde, att sammanlagda ersättningen ej finge understiga 70 % av den normala lönen för familjeförsörjare och 60 % för övriga löntagare. Kostnaden för understöden skulle helt bäras av arbetsgivaren, så länge arbetstiden uppginge till minst 60 % av den normala. Måste driften inskränkas till mindre än 60 % eller inträdde fullständig arbetslöshet, skulle staten och vederbörande kanton vardera bidraga med 1/3 av kostnaderna.

De sålunda genomförda understödsanordningarna hade avseende allenast å sådana fall av arbetslöshet, som till sin uppkomst kunde anses stå i direkt samband med kriget. I fråga om säsongarbetslöshet o. dyl. hade berörda bestämmelser ingen som helst tillämplighet. Så länge kriget ännu pågick, voro olägenheterna av denna understödsverksamhetens begränsning mindre kännbara. Efter vapenstilleståndets inträde i slutet av år 1918 yppades däremot snart nog i en mängd fall oöverstigliga svårigheter att avgöra, i vad mån s. k. krigsarbetslöshet förelåge eller ej. En omständighet, som ytterligare komplicerade läget å arbetsmarknaden, var återkomsten av en mängd arbetslösa, som under krigsåren haft anställning i grannländerna, men efter demobiliseringen ej längre där kunnat finna sysselsättning. För handhavande av samtliga med arbetsmarknadens organisation sammanhängande förvaltningsproblem upprättades genom ett beslut av förbundsrådet den 21 mars 1919 inom folkhushållningsdepartementet en särskild arbetslöshetsavdelning, bestående av tre på var sitt område självständigt arbetande sektioner, en för organiserande av ökade arbetstillfällen, en för arbetsförmedling och en för understödsväsendet. Under det detta nya ämbetsverk förberedde en allmän revision av gällande understödsbestämmelser, ordnades provisoriskt understödsfrågan för hittills icke understödsberättigade arbetslösa på sådant sätt, att förbundsrådet utfäste sig att med 50 % statsbidrag gottgöra vederbörande kantoner och kommuner deras utgifter för sådana arbetslösa.

Då förbundsrådet för en fortsatt reglering på detta område icke vidare ansåg sig kunna åberopa de utomordentliga förhållanden, som varit rådande under världskriget, fann sig rådet, innan några ytterligare anordningar träffades, böra underställa frågan förbundsförsamlingens prövning. Principerna för understödsverksamheten samt kostnadsfördelningen fastställdes sålunda genom ett allmänt förbundsbeslut, varemot bestämmanderätt rörande verkställighets- och detaljföreskrifter fortfarande uppdrogs åt förbundsrådet.

På grund härav tillkom det ännu gällande förbundsrådsbeslutet rörande arbetslöshetsunderstöd den 29 oktober 1919, vilket ersatte de förut nämnda särskilda förordningarna för arbetare och löntagare i tjänstemannaställning.

Understöd tillkommer enligt denna författning arbetsföra schweiziska medborgare över 16 år, som på grund av ofrivillig och oförvållad arbetslöshet eller arbetstidsförkortning blivit urståndsatta att själva sörja för sitt uppehälle. Då fråga är om säsongarbetslöshet, skall dock som regel gälla, att understöd ej utbetalas förrän minst en månad förflutit från den tidpunkt, då arbetsbristen börjat inträda. I Schweiz bosatta utlänningar, som under tiden 1/8 1909—1/8 1914 minst ett år innehaft anställning eller åtnjutit skolundervisning i Schweiz, anses likställda med landets egna medborgare, under förutsättning att motsvarande förmåner tillerkännas schweiziska arbetare i utlandet. Understöd utgår i regel under högst 60 dagar årligen. Understödsbeloppet utgör för familjeförsörjare 70 % och för andra arbetslösa 60 % av normala arbetsinkomsten, dock med viss maximibegränsning. För arbetare utan försörjningsplikt får beloppet sålunda icke överstiga 4 francs per dag å billigare och 5 francs å dyrare orter. För familjeförsörjare växlar maximibeloppet efter familjens storlek. Därest den arbetslöse är medlem av en arbetslöshetskassa, får understödsbeloppet med inräknande av kassans bidrag uppgå till högst 80 % eller för familjeförsörjare 90 % av arbetsförtjänsten. Till partiellt arbetslösa eller sådana, som i brist på annat arbete tagit tillfällig sysselsättning med reducerad avlöning, utgår understöd efter särskilda bestämmelser.

Bestämmelsen om arbetsgivarens skyldighet att handhava understödsutbetalningen har bibehållits endast för partiellt arbetslösa. Vid fullständig arbetslöshet har den understödssökande att vända sig till de kommunala myndigheterna.

Kostnadsfördelningen utgår efter i huvudsak oförändrade grunder. Vid arbetslöshet, som uppstått genom med kriget sammanhängande förhållanden, delas understödskostnaderna i regel lika mellan arbetsgivaren, kantonen och den i det föregående omförmälda förbundsfonden för arbetslösa; vid annan arbetslöshet betalar kantonen och arbetslöshetsfonden hälften vardera. Arbetsgivarnas ansvarsskyldighet skall inom i förordningen fastställda gränser regleras genom förhandlingar mellan folkhushållningsdepartementet och vederbörande organisationer. Av det ansvarsbelopp, som påförts varje arbetsgivare, skall 1/3 avsättas till en för vidkommande industri gemensam garantifond. Inträffar vid ett företag så omfattande arbetslöshet, att arbetsgivarens andel i understödssumman överstiger honom påfört ansvarsbelopp, täckes bristen i första hand genom garantifonden. Skulle även denna bliva uttömd, utgår i fortsättningen hela understödet av allmänna medel.

Spanien.

För Spanien är på detta område att anteckna en den 19 mars 1919 publicerad kungörelse, enligt vilken fackföreningar och andra organisationer, som till sina medlemmar utbetala arbetslöshetsunderstöd, berättigats till statsbidrag motsvarande hälften av kostnaderna för dessa understöd, under villkor att understödet ej får överstiga 60 % av den arbetslösas normala arbetsförtjänst eller utgå under längre tid än 90 dagar under varje kalenderår. Dessutom skola av understödsföreningarna garantier lämnas för att verksamheten ej får omfatta arbetslöshet till följd av strejk eller annan arbetskonflikt.

Tyskland.

Ordnandet av arbetslöshetsförsörjningen blev en av de första arbetsuppgifter, som förelades det efter novemberrevolutionen 1918 inrättade demobiliseringsämbetet (*Demobilmachungsamt*). Redan den 13 november, dagen efter sagda ämbetsverks trädande i funktion, utfärdades den första förordningen rörande sagda fråga. Ordnandet av understödsverksamheten uppdrogs åt kommunerna, som för detta ändamål skulle erhålla bidrag av statsmedel. Halva kostnaden skulle bekostas av riket och en tredjedel av vidkommande förbundsstat, medan den återstående sjättedelen skulle åligga kommunen. Understöd skulle blott utgå till arbetsföra och arbetsvilliga personer över 14 år, som råkat i nödläge genom i samband med kriget stående arbetslöshet. Understödets storlek överlämnades med vissa begränsningar åt kommunernas bestämmande. Likaså bemyndigades dessa att fastställa en efter förhållandena anpassad karenstid, vilken dock icke finge tillämpas å krigsdeltagare, som efter hemkomsten från kriget icke kunnat finna arbete. Arbetarorganisationer, som för sina medlemmar inrättat arbetslöshetsförsäkring, skulle, där så befunnes lämpligt, även kunna anförtros utbetalningen av det kommunala arbetslöshetsunderstödet samt handhavandet av kontrollen över understödstagarna.

Denna under anförda kritiska förhållanden tillkomna författning har givetvis i hög grad prägeln av ett provisorium och måste också under de följande månaderna gång efter annan underkastas ändringar. Sedan de ursprungliga bestämmelserna genom tilläggsförordningar den 2 och 21 december 1918 samt den 15 januari, 14 mars och 15 april 1919 blivit i åtskilliga hänseenden modifierade, utkom förordningen den 23 april 1919 i ny lydelse under titeln *Riksförordning rörande arbetslöshetsförsörjning*. Bland annat hade nu införts utförligare regulativ rörande understödsbeloppens storlek. Den 27 oktober 1919 och 15 januari 1920 tillkommo nya tilläggsförordningar, vilka nödvändiggjorde en ny kodifikation av de gällande bestämmelserna. Den nu gällande författningen är daterad den 26 januari innevarande år.

I likhet med den förutnämnda förordningen av november 1918 ålägger den nya riksförordningen varje kommun att sörja för sina arbetslösa, så att dessa icke behöva falla fattigvården till last. Kommunernas omsorger med av-

seende härå böra dock i främsta rummet inriktas på beredande av arbetstillfällen. Endast i den mån sådana ej kunna anvisas, bör direkt understöd komma i fråga. Kostnadsfördelningen mellan stat och kommun är densamma som enligt förut gällande bestämmelser. Minimiåldern för understödstagare har höjts från 14 till 16 år. Understödens maximibelopp äro fastställda som följer:

Dyrortsklasser:		A	B	C	D, E
Män över 21 år	Mark	6·00	5·00	4·00	3·50
» under » »	»	4·25	3·50	3·00	2·50
Kvinnor över 21 år, ensamstående	»	5·00	4·50	3·50	3·00
» » » » tillhörande familj	»	4·25	3·50	3·00	2·50
» under 21 år	»	3·00	2·50	2·25	2·00
Familjetillägg: för hustrun	»	2·50	2·25	2·00	1·75
» » varje barn eller annan familjemedlem	»	1·75	1·75	1·50	1·25

Sammanlagda beloppet av de till en arbetslös utgående familjetilläggen får i intet fall överstiga 150 % av det honom personligen tillkommande understödet.

Understödsbeloppets närmare reglering inom de fastställda maximigränserna överlåtes som förut åt varje särskild kommun med iakttagande allenast, att understödet i varje fall bör motsvara vad som enligt riksförsäkringsförordningen är att anse såsom nödtorftig försörjning. Arbetare, som genom driftsinskränkning blivit partiellt arbetslös, eller som nödgats söka sysselsättning i ett yrke, där han på grund av bristande yrkesvana ej kan förtjäna tillräckligt för sitt uppehälle, kan erhålla ett efter förhållandena reducerat understöd.

Vid beräknande av understödsbehovet må smärre besparingar, som den arbetslöse kan innehava å sparkasseräkning e. dyl., icke tagas i betraktande annat än så till vida, att räntan å dessa medel räknas som inkomst och avdrag därför göres. Åtnjuter den arbetslöse understöd av enskilda personer eller från annat håll, må endast två tredjedelar av detta understödsbelopp komma i betraktande i och för avdrag.

Österrike.

Då man efter kejsardömets sammanstörtande i de forna habsburgska länderna stod inför uppgiften att bland annat vidtaga anordningar för mötande av arbetslösheten, var det med hänsyn till arbetsmarknadens allmänna desorganisation uteslutet att ordna arbetslöshetsförsörjningen på självhjälpens grund. Såväl i Österrike som i Ungern och Polen samt i de tjekoslovakiska och jugoslaviska staterna måste kostnaderna för understödsverksamheten därför helt och hållet läggas på staten. För Österrikes vidkommande utfärdades redan den 6 november 1918 en provisorisk förordning, varigenom alla enligt gällande lag sjukförsäkrade arbetare tillförsäkrades understöd jämväl vid arbetslöshet. Genom en något senare författning utsträcktes denna rätt även till privatanställda tjänstemän. Understödet skulle utgå med samma belopp

som sjukhjälpen. För familjeförsörjare skulle härtill komma ett tillägg med 1 öst. krona per dag för varje barn. Denna första förordning, vilken skulle gälla till och med den 14 februari 1919, ersattes sistnämnda dag med en ny, på enahanda grunder byggd författning, vilken sedermera under årets lopp gång efter annan blev prolongerad och kompletterad med nya detaljbestämmelser, senast genom en kungörelse den 30 december 1919, enligt vilken ett extraordinärt tillägg med 2 öst. kronor per dag skulle utgå till manliga arbetslösa över 18 år ävensom kvinnliga familjeförsörjare. Slutligen har under innevarande år tagits ett första steg till en mera definitiv reglering av förhållandena på detta område, genom en av nationalförsamlingen den 24 mars 1920 antagen lag.

Den nya lagen är i motsats till de föregående provisoriska förordningarna visserligen till namnet byggd på försäkringsprincipen, men förutsättes alltjämt, att arbetslöshetsunderstödet skall utbetalas av statsmedel. Efter utgången av varje räkenskapsår skall emellertid av totalkostnaden för under året utbetalade understöd utdebiteras en tredjedel å arbetsgivarna och en tredjedel å arbetarna inom de näringsgrenar, försäkringen omfattar. Utdebiteringen fastställes i viss proportion till genomsnittliga arbetslönen per dag inom varje yrke, dock så att genom särskild kungörelse högre eller lägre procentsatser kunna fastställas för näringsgrenar med mer än vanligt hög eller låg arbetslöshetsfrekvens. Att lägga någon del av understödsbördan på kommunerna har ansetts omöjligt med hänsyn till det förtvivlade finansiella läget särskilt i de större städerna, där arbetslösheten i allmänhet också är mest utbredd. Anmärkas må dock, att i Wien på grund av de kommunala myndigheternas eget åtagande allt sedan februari 1919 utbetalats vissa tillägg till de av statsmedel utgående understöden.

Understöd skall enligt lagen utgå med ett belopp, motsvarande för familjeförsörjare 80 % och för övriga 60 % av den sjukpenning, vartill vidkommande löntagare vid sjukdomsfall varit berättigad. Karenstiden skall utgöra en vecka och längsta understödstiden tolv veckor under sammanlagt tolv på varandra följande månader.

Som allmänt villkor gäller, att understöd endast skall utgå till den, som är arbetsför, men ur stånd att erhålla arbete samt i sådana levnadsomständigheter, att han genom arbetslösheten saknar medel för sitt uppehälle. Sistnämnda regel tillämpas så strängt, att arbetare, som av sin förutvarande arbetsgivare erhåller understöd, under den tid sådant utgår uteslutits från arbetslöshetshjälp. Krigsinvalider och andra, som i en eller annan form uppbära ersättning av statsmedel, måste likaledes vid förekommande arbetslöshet vidkännas viss reduktion av understödsbeloppet. Diskvalifikationsgrunder äro i övrigt de i motsvarande författningar vanliga: vägran att mottaga erbjudet arbete, övergivande av innehavd anställning utan giltig orsak o. s. v. Särskilda övergångsbestämmelser hava upptagits för hemvändande krigsfångar samt eljest av kriget särskilt hemsökta personer, orter eller näringsgrenar.

Meddelanden från socialattachéerna.

England.

9. Utredningar angående trustväsendet.

Enligt lagen om oskälig prisstegring hava tillsatts ett flertal kommittéer för *undersökning av trusters verksamhet* och för utredande av produktions- och distributionskostnader för artiklar av olika slag. Resultatet av kommittéernas granskningsarbete har nu börjat publiceras och de avgivna rapporterna hava mottagits med det allra livligaste intresse. De hittills publicerade rapporterna avhandla följande ämnen: 1) förekomsten av ringbildningar i handeln med fisk; 2) produktions- och distributionskostnader för ull och ullgarn; 3) frågan om ringbildning i hovslageriyrket; 4) produktionskostnader och priset för träskor; 5) frågan om ringbildning avseende att höja avgifterna inom vägtrafiken; 6) produktionskostnaderna för kamgarn; 7) trustväsendet inom tobaksindustrien; 8) frågan om ringbildning inom sytrådsfabrikationen.

Av dessa rapporter är framför allt den, som handlar om priset för ull och ullgarn, av intresse. Genom att regeringen under kriget lade beslag på ullproduktionen, nedbragtes betydligt kostnaderna för arméns uniformering och staten gjordes till fullständig herre över marknaden. Vid tiden för vapenstilleståndet var staten i besittning av betydande ullförråd och tvenne utvägar för ullens disposition stodo öppna: antingen att efter hand avyttra ullen på auktion eller att upprätta fullständig kontroll över tillverkningen av ullgarn och tyger. Regeringen valde den förra utvägen, slopade kontrollen och har sedan april 1919 försålt flera millioner balar på auktion med en betydande vinst, som anses uppgå till 60 mill. £. Ett parti av 450 000 balar distribuerades emellertid till fixa priser betydligt understigande marknadens, och ursprungligen var avsikten, att härav skulle tillverkas standardkläder till billigt pris. Handelsministern avstyrkte emellertid sistnämnda plan bl. a. under hänvisning till att oskälig prisstegring kunde förhindras genom den nya lagen, och planen fick falla. Emellertid har det visat sig, att lagen om oskälig prisstegring icke äger tillämpning i förevarande fall, och det har därför icke kunnat förhindras, att industrien skördat en extra vinst å den ull, som erhållits till fixa priser.

Samtliga dessa fakta framläggas i rapporten och den slutsatsen, som därur kan dragas, är att, om också prisstegringen förklaras av den nuvarande situationen på världsmarknaden, det likväl hade varit möjligt att med fortsättande av krigstidens kontroll få till stånd tillverkning av standardkläder till billigt pris, men att denna plan beklagligtvis lagts åt sidan. Samtidigt har ylleindustrien genom regeringens egna åtgöranden satts i tillfälle att å det till fastställda priser erhållna råmaterialet skörda en alldeles oräknad vinst.

Rapporten i frågan om ringbildningar i fiskhandeln giver vid handen, att dylika ringbildningar i syfte att höja marknadspriset icke kunna sägas förekomma. De höga fiskpriserna tillskrivas i stället otillräckliga transportanordningar, bristen på kylhus samt saknaden av en lämpligt belägen marknad i London.

Rapporten över förhållandena i kamgarnsindustrien framlägger siffror, som bestyrka påståendet om oskälig vinst för spinnarna, och uttalar såsom allmänt omdöme, att lagen om oskälig prisstegring icke haft någon märkbar verkan å kamgarnspriserna.

Möjligheten av en ringbildning i hovslageriyrket, avseende att begränsa tillträdet till yrket, bestrides uti den rapport, som behandlar detta spörsmål, och såsom garanti mot möjliga missbruk ifrågasättes klagorätt för missnöjda till en särskild myndighet.

Rapporten över ringbildningen inom sytrådsindustrien ådagalägger, att marknaden praktiskt taget behärskas av en enda trust, J. & P. Coats Ltd. Denna trust har bl. a. använt sin makt till att vägra upptaga order från inhemska förbrukare, när tillfälle yppat sig till lönande export eller till spekulativa försäljningar. Vidare har överenskommelse träffats med detaljförsäljare om vinstbegränsning vid försäljning av konkurrenters artiklar. I betraktande av vinsten å exporterad sytråd finner kommittén en stegring utöver 6 d. per rulle vid försäljning inom landet icke vara berättigad. Samtidigt medgives dock, att trusten icke gjort fullt bruk av sin monopolställning och att fördelaktiga inköp av bomull satt den i stånd att vid försäljning inom landet hålla priser, som med nuvarande råmaterialpriser kunna betraktas såsom relativt låga. Kommittén finner också skäl tala för, att priset framdeles kan behöva ökas.

Rapporten över förhållandet inom sytrådsindustrien har tilldragit sig så mycket större uppmärksamhet, som trusten samtidigt med rapportens offentliggörande redovisat en betydligt ökad nettovinst för sista verksamhetsåret, nämligen 3 694 000 £ gentemot 2 982 000 £ under närmast föregående år, varmed nettoavkastningen å det investerade kapitalet stigit till 16·53 procent. Till övervägande del har dock vinsten uppkommit å trustens utländska affärsverksamhet. Helt nyligen har emellertid trusten höjt priset vid försäljning inom landet från $7^1/_4$ d. till 10 d. per rulle.

Rapporten över trustväsendet inom tobaksindustrien visar, att 50 à 60 procent av den inhemska försäljningen kontrolleras av Imperial Tobacco Company, som dock hittills icke utnyttjat sin maktställning till prisets oskäliga stegring, utan snarare verkat i motsatt riktning. Möjligheten av utländsk konkurrens är dock utesluten vid nuvarande tullsatser och fara föreligger för att trusten, sedan den befästat sin ställning, kan komma att göra otillbörligt bruk därav. Helt nyligen har också genomförts en allmän höjning av priset å röktobak och cigarretter.

Övriga rapporter erbjuda icke något större allmänt intresse.

10. **Bostadsfrågans utveckling i England.** (Forts. från h. 2, sid. 174.)

De förnämsta svårigheter, som resa sig mot förverkligandet av *regeringens husbyggnadsplan*, äro alltjämt bristen på arbete och kapital. Den av premiärministern framkastade tanken att undanröja restriktionerna mot användandet av icke-yrkesskicklig arbetskraft möter å arbetarhåll bestämt motstånd och en konferens av byggnadsarbetare i Manchester den 6 februari har beslutat att till det yttersta göra motstånd mot åtgärder i sådan riktning. Samtidigt förklarade sig dock konferensen beredvillig till arbetstidens utsträckning i trängande fall utöver de 44 timmar i veckan, varom överenskommelse tidigare träffats uti den nationella förlikningsnämnden inom yrket.

Från murerіarbetarnas sida har gjorts gällande, att tillräckligt med arbetskraft och därutöver finnes för att säkerställa genomförandet av regeringens byggnadsplan. Såsom villkor för att arbetskraften ställes till förfogande, hava arbetarna emellertid framställt vissa krav, nämligen att full veckolön garanteras, att mobiliserade yrkesmän omedelbart hemförlovas, att byggnadsverksamhet för andra än nödvändiga ändamål inställes och att särskilda institutioner skapas för att pröva, i vad mån annan byggnadsverksamhet än för bostadsändamål må medgivas, att hyran i ett arbetarbostadshus eller mindre lägenhet icke sättes högre än 10 sh. i veckan, samt att hyresregleringslagen förlänges att gälla, till dess behovet av bostäder blivit fyllt.

Å andra sidan har emellertid hälsovårdsministern vid ett anförande nyligen i underhuset uppskattat bristen å murerіarbetare ensamt till 16 000 man, varvid förutsatts, att samtliga yrkesmän sysselsättas med bostäders uppförande. Dr Addison har för-

klarat det vara sin avsikt att framlägga frågan för den stundande extra fackföreningskongressen.

Under tiden planeras på arbetarhåll en organisation av husbyggnadsverksamheten efter helt nya linjer och med tillämpning av den s. k. guilds-idén. I Manchester och Irlam hava arbetarna trätt i förhandling med vederbörande kommunalmyndigheter om att på entreprenad övertaga byggnadsarbete på sådana villkor, att kommunen tillhandahåller material och erforderligt kapital, medan arbetarna garantera, att arbetskraft ställes till förfogande. Entreprenadsumman beräknas på basis av de verkliga kostnaderna jämte 10 proc. tillägg, som erfordras för att garantera arbetarna en viss veckolön. Planer i samma riktning äro under förberedande på flera andra orter.

Vad frågan om byggnadskapital beträffar, har regeringen ställt sig avvisande mot upptagandet av statslån och hänvisat kommunerna att anskaffa medel på den fria marknaden i enlighet med de grundlinjer, som tidigare fastställts för husbyggnadsplanens finansiering. Med hänsyn till situationen på penningmarknaden har regeringen därvid angivit en räntesats för den kommunala upplåningen av 6 proc. såsom erforderlig. Avsikten är nu att genom vidsträckt propagandaverksamhet främja den kommunala upplåningen.

I samband härmed bör omnämnas, att dr Addison vid nyssnämnda tillfälle i underhuset uttalade sig för en successiv höjning av hyran uti de lägenheter, som komma att uppföras, så att år 1927 en ekonomisk avkastning uppnås, vilket beräknas skola ske vid en veckohyra av 1 £. Samtidigt reses från fastighetsägarhåll krav på hyresregleringslagens successiva avveckling och vid en konferens i Birmingham den 23 januari beslöts göra hemställan om omedelbar ändring i lagen, så att förhöjning av hyran före kriget med minst 33⅓ proc. bleve tillåten. Frågan är för närvarande föremål för utredning av sakkunniga, och förslag kommer i sinom tid att framläggas för parlamentet.

Trust- och ringväsendet inom byggnadsindustrien har också varit föremål för livlig uppmärksamhet på senaste tid, och en granskningskommitté har tillsatts enligt lagen om oskälig prisstegring.

En av International Garden Cities and Town Planning Association anordnad internationell konferens i bostadsfrågan hölls den 16—18 februari och kommer undertecknad att häröver avgiva en särskild rapport.

11. Den civila statstjänstens rekrytering.

I frågan om *anställningsvillkor i civil statstjänst* har nyligen ett betydelsefullt förslag avgivits av en kommitté, tillsatt av Civil Service National Whitley Council. Kommittén skiljer mellan två slag av arbete i statstjänst, sådant som är uteslutande mekaniskt och endast erfordrar en viss rutin, och sådant som ställer krav å förmåga av organisation och ledning. För arbete av förstnämnda slag föreslår kommittén två tjänsteklasser, nämligen en skrivbiträdesklass (writing assistent class) och en kanslistklass (clerical class). Den förra skulle stå öppen för gossar och flickor från 16 à 17 års ålder, som genomgått vissa klasser i elementarläroverk (secondary education). Anställningen sker efter förutgången inträdesprövning och lönen utgör till en början 18 sh. i veckan (utom nu utgående krigstidstillägg å 30 proc. jämte 60 £ grundtillägg) och stiger successivt till 36 sh. Befordran kan ske till närmast högre klass i enlighet med vissa regler.

Kanslistklassen står öppen för gossar av 16 à 17 års ålder och flickor i åldern 16½—17½ år, som genomgått något högre utbildning i elementarläroverk. Även här sker anställningen på grundval av förutgången inträdesprövning. Lönen för manliga kanslister stiger från 60 £ till 250 £ om året (utom krigstidstillägg) och sistnämnda lönesats uppnås vid 36 års ålder. Samma begynnelselön skall gälla för kvinnliga kanslister, men slutlönen, som uppnås vid 34 års ålder, stannar vid 180 £. För ernående av de högsta

lönesatserna erfordras, att särskild kompetens ådagalagts. För mera ansvarsfullt arbete skall dock lönen kunna uppgå för män till 300 à 400 £ om året, för kvinnor till 230 à 300 £.

För mera kvalificerade administrativa befattningar föreslås jämväl två tjänsteklasser, nämligen en för skötsel av mera löpande ärenden (executive class) och en för handläggning av lagstiftningsfrågor och i allmänhet mera krävande förvaltningsuppgifter (administrative class). Den förra skall stå öppen för män i åldern 18—19 år och kvinnor i åldern 18—24 år, varvid för de förra förutsättes genomgången elementarskola. Männen anställas efter inträdesprövning, medan de kvinnliga befattningshavarna tillsättas utan sådan prövning. Lönen skall i första graden utgöra 400 à 500 £ om året för manliga tjänstemän och 300 à 400 £ för kvinnliga. Befordran från »clerical class» förutsättes kunna ske efter genomgången av en särskild klass (training grade) med 100 £ begynnelselön om året, exkl. krigstidstillägg.

Den högsta tjänsteklassen rekryteras dels genom befordran från lägre klass och dels genom antagande av nya tjänstemän, vilket senare liksom förut skall ske efter inträdesprövning i samma ämnen, som omfattas av de vanliga universitetsexamina. Inträdesåldern för män skall vara 22—24 år, för kvinnor 22—30 år. De senare intagas utan föregående prövning.

Befordran från lägre klass står öppen för såväl manliga som kvinnliga befattningshavare, vilka tidigt ådagalagt förmåga att handhava högre administrativa uppgifter. För att befordras förutsättes emellertid att hava blivit såsom kandidat intagen i en särskild klass (cadet corps), varom vederbörande chef har att avgiva förslag till en central myndighet, som i sista hand prövar kandidaternas kvalifikationer. Årslönen för befattningshavare i denna särskilda klass föreslås skola bliva för män 200 à 500 £, för kvinnor 200 à 400 £, exkl. krigstidstillägg.

Med avseende å tjänstgöringstid föreslås denna inom alla klasser till 7 timmar om dagen, med halv arbetsdag på lördagen.

I enlighet med den av parlamentet antagna lagen om kvinnors likställighet med män vid beklädandet av vissa befattningar har kommittén strävat att, så långt det enligt dess mening varit rådligt, göra anställningsvillkoren lika för bägge könen.[1] En viss frihet vid uppdragandet av gränserna mellan mäns och kvinnors verksamhetsområden lämnas emellertid åt de råd, som enligt Whitley-schemat skola inrättas för de olika ämbetsverken (Departement Councils). I fråga om avlöning föreslås gälla, att begynnelselönen i alla klasser blir densamma för bägge könen med lika tillägg upp till en viss gräns.

I fråga om skrivbiträdes- och kanslistklasserna anser sig kommittén utan tvekan kunna förorda, att antagning av såväl män som kvinnor sker på grundval av inträdesprövning, med särskild prövning för kvinnliga sökande till kanslistbefattningar uti samma ämnen som för de manliga sökandena. Beträffande de mera kvalificerade administrativa befattningarna anse sig emellertid ämbetsverkens representanter i kommittén (official side) icke kunna tillstyrka anställning för kvinnor på grundval av öppen inträdesprövning utan föreslås i stället att de antagas av en opartisk nämnd (Selection Board). Personalens representanter i kommittén (staff side) biträda detta förslag endast på villkor, att hela anställningsfrågan upptages till ny prövning inom fem år. Såsom nyss nämndes, föreslås därjämte, att en särskild central myndighet upprättas för att träffa avgörande i fråga om befordran till den högsta klassen. Den särskilda klass, som bildas av kandidater till de högsta befattningarna, skall erhålla en allsidig utbildning för att kunna användas på olika poster inom den högre förvaltningen.

Förslaget har icke mottagits med odelat bifall. Arbetartidningen »Daily Herald» uttrycker starkt missnöje med att kvinnorna icke skulle kunna vinna tillträde till de

[1] Jfr sid. 431.

högsta befattningarna på samma väg som männen, d. v. s. på grundval av öppen inträdesprövning. Jämväl klandras progressionen i löneskalan till männens förmån och såsom allmänt omdöme uttalas, att lönerna för de högsta befattningshavarna äro alldeles otillräckliga.

London den 5 mars 1920.

Erik Sjöstrand.

Tyskland.

Efterföljande framställning grundar sig i huvudsak på en av socialattachén i Berlin utarbetad redogörelse, som av utrymmeshänsyn måst i vissa delar sammandragas och omarbetas. (Omredigeringen inskränker sig väsentligen till referatet av själva lagtexten.)

1. Driftsrådslagstiftningen.

Frågan om en arbetarrepresentation på de enskilda arbetsplatserna är icke ny i Tyskland. Redan nu gällande Gewerbeordnung upptar i § 134 tanken på s. k. arbetarutskott på fabrikerna, å vilka bland annat kan överflyttas den arbetarna tillkommande befogenheten att yttra sig över ifrågasatta ändringar av gällande ordningsföreskrifter eller utfärdande av nya sådana.

Någon större betydelse ha dessa inrättningar dock icke fått. Arbetsgivarna ha i allmänhet, åtminstone inom storindustrien, gjort passivt motstånd mot allt, som kunde giva arbetarna något större inflytande på själva arbetsplatsen. Inom bergsbruket accepterades på sin tid hela inrättningen såsom »weisse Salbe», d. v. s. någonting, som ingen annan betydelse skulle ha, än att suggerera arbetarna och offentligheten en känsla av att arbetarna genom sina representanter medverkade vid sakernas ordning, och att sålunda allt gjordes för att bl. a. förebygga olyckor inom bergsbruket. Arbetsgivarnas motstånd inom storindustrien motiverades med, att dylika utskott endast bleve organ för socialdemokratien.

Först med genomförande av lagen om civil tjänsteplikt (Hilfsdienstgesetz) år 1916 erhöll denna inrättning en fastare grundval. I § 11 av nämnda lag föreskrevs, att på alla arbetsplatser, som äro underställda Gewerbeordnung och som i regel sysselsätta minst 50 arbetare, måste upprättas ständiga arbetarutskott, som väljas av arbetarna i myndig ålder på vidkommande arbetsplats. Ävenså skulle ett särskilt utskott väljas för de tjänstemän inom ett företag, som, såvida deras antal är minst 50, äro underställda »Versicherungsgesetz für Angestellte». Därmed gjordes arbetar- och tjänstemannautskotten obligatoriska för den privata industrien, så långt som denna på den enskilda arbetsplatsen sysselsatte minst 50 av vidkommande arbetstagargrupp. Arbetarutskottet skulle verka för ett gott samförstånd arbetarna sinsemellan samt mellan arbetarna och arbetsgivarna på arbetsplatsen, till arbetsgivaren förmedla arbetarnas framställningar, önske- och klagomål i fråga om arbets- och löneförhållanden, välfärdsåtgärder på vidkommande arbetsplats m. m. Alla på arbetsplatsen uppstående tvistefrågor blevo i första instans behandlade av arbetarutskottet.

Efter revolutionen upphävdes den civila tjänstepliktslagen med undantag av bestämmelserna om dessa utskott samt om medling i arbetstvister. Den 23 december 1918 utfärdades en särskild förordning rörande kollektivavtal, arbetar- och funktionärsnämnder samt medling i arbetstvister, vilken ännu är i kraft.[1] Genom denna förordning utvidgades tidigare bestämmelser om dylika utskott till att omfatta alla

[1] Soc. Medd., årg. 1919, sid. 694.

»företag, förvaltningar och kontor», som i regel sysselsätta minst 20 arbetare, respektive privata tjänstemän.

Denna lagstiftning motsvarade i allt väsentligt de krav, som arbetarnas fackorganisationer för länge sedan hade rest och som arbetsgivarna under den tid, den civila tjänstepliktslagen gällde, trots sin tidigare opposition hade försonat sig med. Revolutionen själv hade emellertid givit hela problemet en ny räckvidd. Efter ryskt mönster bildades under den första revolutionsveckan i mycket stor omfattning arbetarråd över hela landet, t. o. m. här och där ute på landsbygden. Dessa arbetarråd hade visserligen i sin första upprinnelse politiska mål, vilka emellertid snart kompletterades med rätt vittgående ekonomiska. Inom industrien valdes på de enskilda arbetsplatserna driftsråd, och dessa i sin tur insatte, åtminstone i storstäderna, överallt sina ombud i de kommunala arbetarråden, som representerade det revolutionära proletariatet. Utveckling och erkännande av dessa arbetarråd såsom statliga eller kommunala organ krävdes allt livligare av arbetarmassorna, och under den stora strejkbölja, som under de första revolutionsmånaderna översvallade tyska riket, fingo dessa politiska krav starkt eftertryck. Regeringen såg sig nödsakad att under januaristrejkerna 1919 utlova arbetarrådens »förankring» i den kommande riksförfattningen. Men regeringen yttrade sig icke om karaktären av en dylik förankring. I intimare kretsar blev emellertid känt, att utslagsgivande män inom regeringen tänkte sig förankringen så, att arbetarråden skulle skjutas över från det politiska till det rent ekonomiska området. Detta i samband med de tendenser, som redan gjorde sig gällande inom en del av arbetarråden och särskilt bland de enskilda arbetsplatsernas driftsråd, föranledde arbetarnas fackliga organisation att taga sig an problemet för att av den radikala böljan icke bli skjutna åt sidan. Fackorganisationernas representanter uppställde ett eget program för driftsråden, som sedermera accepterades av deras kongress i Nürnberg i juni 1919. Detta program gjorde driftsråden till fackliga organ; fackorganisationerna skulle vid upprättandet av kollektivavtal med arbetsgivarna söka införa bestämmelser i avtalet om att driftsråd skulle upprättas på varje arbetsplats med minst 20 arbetare. På mindre arbetsplatser skulle fackorganisationernas förtroendemän övertaga driftsrådets rättigheter och uppgifter. Driftsråden skulle årligen nyväljas. För bevistande av sammanträden och förhandlingar skulle driftsrådets medlemmar äga uppbära oavkortad avlöning, men skulle arbetsgivaren å sin sida äga rätt att få kännedom om sammanträdet och rätt att däruti deltaga. Driftsrådet skulle ha rätt att medverka i alla angelägenheter, som beröra arbetarna eller varuti dessa ha berättigat intresse. Det skulle vara förpliktat att tillvarataga arbetarnas lagliga och avtalsenliga rättigheter, att främja ett gott förhållande mellan arbetsgivare och arbetare samt arbetarna sinsemellan, att tillsammans med arbetsgivaren bekämpa faror för arbetarnas liv och hälsa och understödja yrkesinspektörerna i deras verksamhet. Särskilt skulle driftsrådet medverka vid antagande och avskedande av arbetare — det senare finge först ske efter driftsrådets hörande — vid antagande och användande av kvinnor och minderåriga till förrättande av arbete, som tillkommer män, samt vid förkortning av arbetstiden på grund av arbetsbrist eller vid anordnande av övertids-, natt- och söndagsarbete. Driftsrådet skulle ha rättighet medverka vid varje överenskommelse om löner eller ackord mellan arbetsgivarna och de enskilda arbetarna. I tvistefall skulle det tillkallas för att söka åstadkomma uppgörelse enligt kollektivavtalets anda. Avskedande av arbetare på grund av löne- och ackordsstridigheter finge icke ske, förrän driftsrådet hunnit medla. Lönelistorna måste tillhandahållas på driftsrådets anhållan. Driftsrådet skulle ha rättighet avhålla möten med arbetarna såväl på arbetsplatsen som på annan plats. Under arbetstiden finge möte dock endast avhållas i trängande fall och först efter att arbetsgivaren underrättats därom. Vid förhandlingar mellan arbetsgivare och driftsråd skulle ombud för arbetarnas fackliga organisation kunna deltaga.

Så långt det fackliga programmet, som i vissa delar motsvarar ovan relaterade förordning av 23 december 1918, men som i andra punkter går därutöver.

Den i detta program uttryckta avsikten att göra driftsråden till fackliga organ på

arbetsplatserna står i motsättning till de politiska uppgifter, som de ytterligt gående revolutionspartierna vilja tillägga driftsråden. Kommunisterna hade redan den 14 december 1918 i ett programatiskt yttrande av Spartakusförbundet krävt val av driftsråd på alla arbetsplatser, vilka skulle ordna arbetsplatsernas inre angelägenheter, reglera arbetsförhållandena, kontrollera produktionen och slutligen övertaga arbetsledningen. Däremot gick den flertalssocialistiska partikongressen i juni 1919 med på den linje, som utstakats av fackorganisationerna i fråga om driftsråden.

De borgerliga partierna utvecklade tills vidare intet särskilt program i fråga om driftsråden. De borgerliga demokraterna uttalade sig i april 1919 för lokala arbetarråd, uppdelade på yrkesgrupper för hela den arbetande befolkningen, inklusive intellektuella yrken (»freie Berufe») och självarbetande hantverkare o. d. Om driftsråden talade de icke. Bland de konservativa fordrade »Schutzverband der deutschen Landwirtschaft» för lantbruket gemensamma organisationer av arbetsgivare och arbetare, medan bl. a. greve Westarp ville gå med på driftsråd, vilkas uppgifter inskränkas till rena arbetarfrågor. En liknande ståndpunkt intogo de förra nationalliberala elementen, som sammanslutit sig i »Deutsche Volkspartei». Generaldirektören för den stora bergsindustriella Dortmunder Union uttalade sig på ett sammanträde i »Verein deutscher Eisenhüttenleute» den 11 maj 1919 i den riktningen, att arbetar- och driftsrådsfrågan har utvecklats så långt, att man icke längre kan komma ifrån den, men att man nu måste söka gestalta driftsråden så, att de bli en länk i den redan befintliga kedjan av institutioner för reglering av förhållandena mellan arbetsgivare och arbetare.

Med största energi hade arbetsgivarna däremot försökt avböja driftsrådens inflytande på arbetsledningen, deras medverkan vid antagandet av arbetare, vid införandet av nya arbetsmetoder, deras rätt att få sig förelagda bokslutet med vinst- och förlusträkning, deras representation i aktiebolags kontrollråd (»Aufsichtsrat») o. s. v., men de nekade icke att erkänna dem såsom organ i rena arbetarfrågor. »Reichsverband der deutschen Industrie» samt »Vereinigung der deutschen Arbeitgeberverbände» arrangerade den 24 september 1919 i Berlin ett möte, varest Karl Friedrich von Siemens företrädde arbetsgivarnas uppfattning i fråga om det förslag till driftsrådslag, som regeringen då hade utarbetat. I den resolution, som antogs, konstateras, att den tyska industrien vid de förberedande förhandlingarna om lagförslaget förklarat sig villig att sakligt medarbeta och även gjort detta i hopp om att det skulle lyckas genom samverkan av arbetsgivarnas och arbetstagarnas representanter att bringa de i lagen behandlade frågorna till en för alla intressenter tillfredsställande lösning. Då emellertid industriens ändringsförslag i det väsentliga blivit lämnade utan hänsyn och i stället vidare skärpningar av lagen tillfogats, uttalade industrien sin enhälliga, energiska protest mot förslaget. »Med hänsyn till det tyska ekonomiska livets farliga belägenhet, som icke tål vid vidare experiment, väntar den tyska industrien av nationalförsamlingen, att den tar hänsyn till de önskemål, de centrala arbetsgivarförbunden inlämnat till nationalförsamlingen. Driftsrådens framtida inflytande på arbetsledningen, deras medbestämmanderätt vid antagandet av arbetare och vid införandet av nya arbetsmetoder, tvånget att för dem framlägga balans- samt vinst- och förlusträkningen, delegationen av driftsrådsmedlemmar i bolagsstyrelsen, allt detta synes vara så farligt för ledning, ordning och prestationsförmåga inom industrien, att detta lagförslag i denna form icke får bli lag.»

Den inlaga till nationalförsamlingen, som beröres i ovanstående resolution, framförde arbetsgivarnas invändningar och önskemål i de enskilda detaljerna och motsvarar tankegången i resolutionen. Det kan sålunda fastslås, att de organiserade arbetsgivarna icke vända sig mot själva principen, men att de kräva en inskränkning av driftsrådens uppgifter till de rena arbetarfrågorna på arbetsplatsen. De vilja åt arbetsledningen, som bär risken för företaget, förbehålla de uppgifter av teknisk och kommersiell karaktär, som enligt deras uppfattning bör tillkomma densamma. De hänvisa till industriens gemensamma organ för arbetsgivare och arbetare (»Arbeitsgemeinschaf-

ten»), genom vilka arbetarna kunna medverka vid industriens och det ekonomiska samhällslivets ledning.

Regeringen och med den nationalförsamlingen har nu gått en väg, som i huvudsak motsvarar fackorganisationernas krav. Först infogades i riksförfattningen av den 11 augusti 1919 en artikel 165, som principiellt understryker arbetstagarnas likaberättigande med arbetsgivarna vid regleringen av löne- och arbetsvillkoren samt vid medverkandet för den ekonomiska utvecklingen av produktivkrafterna. Båda parternas organisationer och av dem ingångna avtal erkännas. Arbetstagarna erhålla för tillvaratagande av deras sociala och ekonomiska intressen en laglig representation i fabriksråd, distriktsråd och slutligen ett riksarbetarråd såsom central instans för alla arbetarråd. Distriktsarbetarråden och riksarbetarrådet sammanföras för lösandet av sina uppgifter, som samtliga ligga på folkhushållningens område, med arbetsgivarnas representation och andra intresserade korporationer till distriktsnäringsråd och till ett riksnäringsråd. Dessa skola organiseras så, att alla viktiga yrkesgrupper däruti bli representerade efter deras ekonomiska och sociala betydelse. Socialpolitiska och ekonomiskt politiska lagförslag av grundläggande betydelse skola av riksregeringen före deras inbringande i riksdagen till yttrande föreläggas riksnäringsrådet, som även själv har rättighet att motionera om sådana författningar. Riksregeringen måste, även om den icke är enig med riksnäringsrådet i dylikt lagförslag, framlägga detta i riksdagen Riksnäringsrådet kan genom en av sina medlemmar företräda sitt förslag i riksdagen. Arbetarråden såväl som dessa näringsråd kunna på sina områden erhålla kontroll- och administrationsbefogenhet. Hela komplexen av arbetarråd och näringsråd samt deras förhållande till andra sociala institutioner regleras uteslutande av rikets lagstiftning och regering.

Denna artikel drar upp den principiella ramen för den lagliga ordningen av den ekonomiska demokrati, som tyska riket ämnar genomföra vid sidan av den demokrati, som de ekonomiska organisationerna sinsemellan i fria avtal överenskomma om. Tills vidare har driftsrådsproblemet funnit sin lösning i den *driftsrådslag*, som nationalförsamlingen antog i januari innevarande år.

Denna lag föreskriver ett driftsråd på varje arbetsplats med minst 20 arbetstagare med uppgift att tillvarataga arbetstagarnas gemensamma ekonomiska intressen gentemot arbetsgivaren, på samma gång de skola samarbeta med denne för främjande av företagets utveckling. På sådana arbetsplatser, som sysselsätta mindre än 20, men minst 5 arbetstagare, väljes en verkstadsförtroendeman (Betriebsobmann), som i allmänhet har samma uppgifter och befogenheter som driftsrådet, men icke kan medverka vid antagande och avskedande av arbetare och ej heller har rättighet att kräva sig förelagd balans-, vinst- och förlusträkning. För hemindustrien skall arbetsministern med tillhjälp av ett riksdagens utskott träffa närmare bestämmelser om upprättandet av driftsråd, men gäller även här, att när en firma sysselsätter minst 20 hemarbetare, skall ett driftsråd upprättas. För jord- och skogsbruket gälla samma bestämmelser som för industrien med den modifikation, att endast ständiga arbetare medräknas, och att antalet arbetare, som erfordras för upprättandet av ett driftsråd, satts till 10. För sjöfarten skall frågan ordnas genom särskild lag.

Driftsrådet uppdelas i ett arbetarråd och ett tjänstemannaråd. Om dessa bestämmelser ha stora strider förts. En del av tjänstemännen, understödda av vissa av de borgerliga partierna, ha överhuvud icke velat bilda driftsråd tillsammans med arbetarna, utan de önskade särskilda råd för förvaltningspersonalen och särskilda råd för arbetarna. Den radikala flygeln bland privattjänstemännen, som numera synes ha överhand inom tjänstemännens fackliga rörelse, avböjde en sådan särskillnad. Beslutet, som fattats, och som redan av regeringen accepterats, är en kompromiss: driftsrådet såsom sådant omfattar samtliga arbetstagare på arbetsplatsen, likgiltigt om de äro arbetare eller tjänstemän, och har att behandla arbetstagarnas gemensamma angelägenheter. Men för de två gruppernas enskilda angelägenheter, som på grund av den tyska arbetsrättens säregna utveckling ligga mera på det so-

ciala området, sker en delning av driftsrådet, såsom ovan nämnts. Varest endast förtroendemän väljas, företräder var och en av dessa sin grupps särskilda intressen, och ha de två grupperna enats om en förtroendeman, så företräder denne båda grupperna. De fackliga organisationernas rättighet att föra sina medlemmars talan beröres icke av denna lags bestämmelser.

Lagen gäller alla fabriker, affärer eller förvaltningar, som äro underställda offentlig eller privat rättsordning, så att nu även statsdrift och kommunal drift drabbas av lagen. Såsom arbetstagare räknas arbetare och tjänstemän med undantag av arbetsgivarens familjemedlemmar. Såsom arbetstagare anses dock icke offentliga tjänstemän och tjänstemannaaspiranter samt personer, vilkas sysselsättning i första rummet icke tjänar till förvärv, utan som arbeta mer för hälsans återvinnande, för sedlig bättring eller uppfostran eller annars av filantropiska, religiösa, vetenskapliga eller konstnärliga motiv. Riksregeringen kan emellertid besluta, att vissa grupper av offentliga tjänstemän kunna underställas lagen. Likaså kunna de enskilda förbundsstaternas regeringar för vissa grupper av sina tjänstemän utfärda dylika bestämmelser.

Antalet medlemmar i ett driftsråd kan allt efter företagets storlek växla mellan 3 och 30. Arbetare och tjänsteman välja var för sig så många representanter, som motsvarar antalet arbetstagare inom vardera gruppen. Därest båda grupperna med $^2/_3$ majoritet så besluta, kan valet dock förrättas gemensamt. Valet företages efter proportionell valmetod och gäller för ett år. För rösträtt fordras 18 och för valbarhet 24 års ålder samt 3 års anställning inom vidkommande näringsgren, därav i regel minst 6 månader å nuvarande arbetsplats.

Driftsrådet sammanträder, då rådets ordförande så prövar nödigt eller då framställning därom göres av $^1/_4$ av rådets medlemmar eller av arbetsgivaren. Den sistnämnde är berättigad närvara vid sådana sammanträden, som utlysts på hans begäran, och kan även eljest av rådet inbjudas att i dess förhandlingar deltaga. Särskilt har föreskrivits, att arbetstagarna icke äga fordra en uppkommen tvistefrågas hänskjutande till skiljedom, innan därom först förhandlats vid ett driftsrådssammanträde, där arbetsgivaren haft tillfälle närvara. Representanter för fackorganisationerna äga med yttranderätt deltaga i driftsrådssammanträdena, därest önskan därom uttryckts av $^1/_4$ av rådets medlemmar, och enahanda befogenhet tillkommer arbetsgivarföreningarnas ombud vid de sammanträden, där arbetsgivaren äger närvara.

Driftsrådets medlemmar äga för detta uppdrag ej uppbära någon ersättning, men behöva ej heller vidkännas något löneavdrag, därest de för detta uppdrag nödgas försumma någon del av arbetstiden. Kostnaderna för driftsrådets verksamhet skola, såvida annat ej i kollektivavtal överenskommits, bestridas av arbetsgivaren, vilken även har att tillhandahålla sammanträdes- och expeditionslokaler. Avgifter för något som helst ändamål får ej av driftsrådet påläggas arbetarna eller av dem uppbäras — en bestämmelse, som tillkommit för förhindrande av att denna institution utnyttjas för partisyften eller andra obehöriga ändamål.

Efter yrkande av arbetsgivaren eller $^1/_4$ av de valberättigade arbetstagarna kan en driftsrådsmedlem för begångna svårare fel skiljas från sitt uppdrag av distriktsnäringsrådet eller — innan sådant upprättats — av den lokala skiljenämnden. På liknande sätt kan av samma orsak hela driftsrådet upplösas.

Då driftsrådets ordförande så finner nödigt eller då framställning därom göres från arbetsgivaren eller $^1/_4$ av arbetstagarna, kunna samtliga vid ett företag anställda arbetstagare sammankallas till allmänt möte (Betriebsversammlung) för framförande av uttalanden och önskemål till driftsrådet. Har mötet utlysts på arbetsgivarens begäran, äger denne därvid närvara eller låta sig representera.

Likartade och varandra närbelägna arbetsplatser, tillhöriga samma arbetsgivare, kunna antingen välja gemensamt driftsråd eller ock jämte sina enskilda driftsråd upprätta ett s. k. samfällt driftsråd (Gesamtbetriebsrat).

Driftsrådens uppgifter, sådana de i lagen angivas, kunna i korthet sammanfattas sålunda:

1) att understödja arbetsledningen för främjande av företagets utveckling och uppnående av högsta möjliga arbetsprestationer;
2) att medverka för införande av nya arbetsmetoder;
3) att förebygga driftsrubbningar, särskilt genom biläggande av arbetstvister;
4) att tillse, att avkunnade skiljedomar lända till efterrättelse;
5) att med arbetsgivaren överenskomma om ordningsregler o. dyl. inom ramen av gällande kollektivavtal;
6) att främja gott samförstånd mellan arbetsgivare och arbetstagare samt mellan de sistnämnda inbördes ävensom tillse, att föreningsrätten lämnas okränkt;
7) att till arbetsgivaren framföra klagomål från arbetar- och tjänstemannaråden och söka vinna rättelse i sålunda överklagade missförhållanden;
8) att arbeta för goda sanitära förhållanden och skydd mot yrkesfara;
9) att medverka vid förvaltningen av för arbetstagarna avsedda välfärdsinrättningar.

Vad i de två första punkterna anförts, äger tillämpning endast å företag, som arbeta för ekonomiska syften, icke å företag, som tjäna politiska, fackliga, militära, religiösa, vetenskapliga, konstnärliga eller liknande strävanden. Någon befogenhet att med självständiga anordningar ingripa i driften tillkommer icke driftsrådet, utan har detta att åt arbetsledningen överlämna verkställigheten av överenskomna åtgärder.

Vid sådana företag, för vilka ett kontrollråd (»Aufsichtsrat») finnes (i regeln vid aktiebolag, kooperativa företag etc.), skall en eller två medlemmar av driftsrådet insättas i detta kontrollråd för att där företräda arbetstagarnas intressen och fordringar samt åsikter och önskningar i fråga om driftens organisation. Driftsrådsombuden ha tillträde och rösträtt vid alla sammanträden inom kontrollrådet, men erhålla ingen annan ersättning än för sina direkta utgifter. De äro förpliktade till diskretion i fråga om alla uppgifter de erhållit förtroligt. Mot denna bestämmelse ha arbetsgivarna vänt sig med största skärpa, och även på arbetarsidan var man i början icke utan betänklighet mot kravet, som energiskt framfördes från de radikaliserade privattjänstemännen och bland de revolutionära arbetarmassorna. I regeringens första förslag fanns heller icke denna bestämmelse, som först senare har tillkommit.

Driftsrådet kan av arbetsgivaren fordra upplysning om alla förhållanden inom företaget, som beröra arbetstagarna, ävensom framläggande av lönelistor och andra dokument, som beröra genomförandet av bestående kollektivavtal. Dessutom skall arbetsgivaren en gång i kvartalet inkomma med rapport över företagets och fackets läge i allmänhet och över företagets prestation samt det arbete, som står att vänta. Driftsrådsmedlemmarna äro förpliktade att iakttaga diskretion i fråga om dessa meddelanden.

Sådana företag, som äro skyldiga föra handelsböcker och i regel sysselsätta minst 300 arbetstagare eller en förvaltningspersonal av 50 personer, skola på krav av driftsråden förelägga driftsrådsutskotten eller, varest sådana icke finnas, driftsråden själva från och med 1 januari 1921 sin balans-, vinst- och förlusträkning för det förflutna året. Undantag härifrån göres dock för företag, som icke arbeta för ekonomiska syften, eller som regeringen på grund av särskilda statsintressen finner böra medgiva en undantagsställning.

Blir avskedande eller antagande av ett större antal arbetstagare av något skäl nödvändigt, är arbetsgivaren skyldig att förut rådgöra med driftsrådet.

I företag med över 100 arbetstagare kan driftsrådet å en eller flera dagar i veckan anordna en särskild mottagningstimme, där arbetstagarna kunna förebringa sina önskningar och besvär. Skall denna mottagningstimme förläggas inom arbetstiden, måste därom träffas överenskommelse med arbetsgivaren.

Vid olycksfallsundersökningar skall en av driftsrådet utsedd medlem medverka.

Arbetar- och tjänstemannaråden vilka, såsom av förestående framgått, i regel utgöra särskilda sektioner inom driftsrådet, intaga i tillämpliga delar i förhållande till de av dem representerade personalgrupperna samma ställning som driftsrådet. Särskilt åligger det dessa representationsorgan att i samråd med vederbörande fackorganisationer medverka vid reglering av arbets- och löneförhållanden samt med arbetsledningen över-

enskomma om allmänna principer för antagande av arbetare. I alla dylika överenskommelser måste, såvitt det gäller företag med ekonomisk karaktär, den bestämmelsen införas, att en arbetares antagande icke får göras beroende av medlemskap i politiska, militära, religiösa eller fackliga organisationer eller verksamhet i dylika organisationers tjänst. Någon företrädesrätt beroende av kön får icke stipuleras. Inom ramen av sålunda träffad överenskommelse äger arbetsgivaren fritt antaga personal, utan att arbetar- eller tjänstemannaråden i de enskilda fallen må ingripa. Uppstående tvister om överenskommelsens tillämpning kunna hänskjutas till skiljenämnd. Detsamma gäller, då tvist uppstår om arbetares avskedande. Går skiljedomen i dylikt fall arbetsgivaren emot, kan denne visserligen icke tvingas att behålla eller återtaga avskedad arbetstagare, men kan honom åläggas utgivande av skadestånd till den avskedade.

Tvister om upprättande och sammansättning av driftsråd, om rösträtt och valbarhet o. s. v. skola avgöras av vederbörande distriktsnäringsråd, när sådana blivit upprättade. Intill dess så skett, äger regeringen avgöra, åt vilka myndigheter nämnda befogenheter skola överlämnas. För övrigt har riksarbetsministern att tillsammans med riksrådet och ett särskilt riksdagsutskott utfärda erforderliga övergångsbestämmelser.

Sådan lagen nu föreligger, utgör den en kompromiss mellan de tre regeringspartierna. Yttersta högern och yttersta vänstern förkastade lagen, den förra därför att lagen ger arbetarna rättigheter, som ansågs skadliga för industrien, den senare därför, att lagen inte ger arbetstagarna önskat inflytande över industrien och sålunda icke motsvarar kraven på att all makt i samhället skall tillkomma arbetarråden.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk Författningssamling hava under tiden 18 mars—19 april publicerats följande författningar rörande sociala frågor.

N:r		Daterad
82.	Socialstyrelsens kung. ang. indelning för taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt av samtliga orter i riket med avseende å levnadskostnadernas höjd	1 mars
86.	Lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring	19 »
97.	Lag om ändrad lydelse av 40, 41 och 42 §§ i lagen om fattigvården den 14 juni 1918	26 »
100.	Lag om tillägg till lagen den 30 maj 1919 (n:r 270) om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse	26 »
101.	K. kung. ang. befogenhet för socialstyrelsen att tills vidare meddela viss eftergift från tillämpningen av lagen den 30 maj 1919 (n:r 270)	26 »
127.	K. kung. om ändrad lydelse av § 8 mom. 1 i kung. den 27 juni 1919 (n:r 483) ang. statens egnahemslånerörelse	26 »
128.	K. kung. ang. tid för ingivande av ytterligare ansökningar om statslån från egnahemslånefonden för år 1920	26 »
132.	Lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättsinnehavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område	26 »
133.	K. kung. om bestridande av kostnader, förenade med inlösen av under nyttjanderätt upplåtet område m. m.	26 »

Kortare meddelanden.

— Sociala förhållanden i allmänhet. —

Kvinnors tillträde till statstjänst i England. Frågan om kvinnors tillträde till civil statstjänst framfördes genom en av engelska arbetarpartiet under våren 1919 väckt motion, som krävde full likställighet mellan män och kvinnor i det ifrågavarande avseendet. Motionen, som jämväl berörde andra för kvinnorna betydelsefulla spörsmål, bifölls under sommarens lopp av underhuset och sändes därefter till överhuset. Samtidigt med motionen förelåg emellertid i överhuset till behandling en regeringsproposition i ärendet, som i rätt väsentlig mån skilde sig från det av underhuset antagna förslaget. Till grund för propositionen låg ett av »kommittén för statstjänstens rekrytering efter kriget» avgivet betänkande, vari bland annat frågan om kvinnors användande i statstjänst gjorts till föremål för en ingående utredning. Särskild uppmärksamhet hade vid denna utredning ägnats frågan, huruvida ett bibehållande av den under kriget inom olika grenar av statsförvaltningen anställda kvinnliga arbetskraften var förenligt med statens fördel och den hänsyn, man var skyldig de från kriget hemvändande manliga tjänstemannaaspiranterna. Kommittén hade som sin åsikt uttalat, att det för närvarande icke kunde bli fråga om att ställa tävlan till administrativa tjänster öppen för män och kvinnor på lika villkor. Tvärtom hade staten förpliktelse att i första hand giva f. d. statsanställda män, som hemkommit från kriget, tillfälle att tävla om de lediga tjänsterna, och i överensstämmelse med denna förpliktelse kunde platserna icke erbjudas åt kvinnor, såvida icke tillgången på kvalificerad manlig arbetskraft vore otillräcklig. Enligt tillgängliga uppgifter funnes det större tillgång på tjänstesökande förutvarande militärer än som kunde få användning till det relativt ringa antalet lediga platser. Även när tillgången på f. d. statsanställda män uttömts och rekryteringen till tjänster av högre grad kunde återtagas under normala former, vore det icke praktiskt att låta kvinnor i stor skala få tillträde till lägre tjänster inom hela statsförvaltningen alternativt med män, förrän erfarenheten visat icke blott, att de kunde fylla sina platser till belåtenhet, utan även att de vore kompetenta att, i samma grad som män, fylla de högre administrativa plikter, för vilka det lägre administrativa arbetet är en nödvändig förberedelse.

Den ståndpunkt, kommittén sålunda företrätt, kom även till uttryck i regeringens förslag. Enligt detta skulle en person ej på grund av sitt kön kunna uteslutas från någon som helst offentlig funktion eller från anställande i något som helst civilt ämbete eller domareämbete eller från rätten att fungera som juryman, men till dessa bestämmelser voro knutna vissa förbehåll, som i viss mån inskränkte de vidsträckta medgivandena. Regeringen skulle nämligen, oberoende av de ovan anförda bestämmelserna, kunna föreskriva särskilda grunder rörande kvinnors tillträde till de administrativa befattningarna ävensom föreskriva de villkor, på vilka kvinnor skulle kunna vinna sådan anställning. Överhuset antog regeringsförslaget.

Propositionen gick nu till underhuset, i vilket åtskilliga för kvinnorna gynnsamma ändringsförslag framställdes. Frågan kom emellertid ej att bliva behandlad av underhuset under den dåvarande sessionen, utan först då detsamma ånyo sammanträdde under hösten 1919. Regeringsförslaget antogs då med en del ändringar, vilka dock ej voro av synnerligt genomgripande natur Den 26 november 1919 avgjordes frågan slutligt, närmast i överensstämmelse med den av överhuset biträdda ståndpunkten.

Formuleringen av beslutet anses öppna möjlighet för kvinnor att bekläda statens högsta ämbeten, däri inbegripet medlemskap i regeringen; däremot är det knappast sannolikt, att ordalydelsen medgiver kvinnor tillträde till prästämbetet. I avseende på tjänster inom administrationen gäller, att regeringen kan genom »Order in council» utfärda inskränkande bestämmelser, och särskilt att den kan åt män förbehålla tjänster i kolonierna och i utlandet. En dylik »Order in council» måste dock föreläggas parlamentet, varefter vardera huset har rätt att inom en kortare tidsfrist göra framställning om dess upphävande.

Lag om arbetarkammare i Österrike. Genom konstituerande nationalförsamlingens beslut den 26 februari 1920 genomfördes ett betydelsefullt socialpolitiskt lagprojekt, angående upprättande av arbetarkammare, avsedda att företräda de i industri, handel och samfärdsel anställda arbetstagarnas ekonomiska intressen. Det är, såsom i den österrikiska arbetarklassens huvudorgan, »Arbeiterzeitung», framhållits, ett mångårigt önskemål, som härmed bragts till förverkligande. Redan 1848 framfördes nämligen från Wiens arbetare för första gången kravet på en dylik intresserepresentation. Vad som förut lagt hinder i vägen för en lagstiftning på detta område, har i främsta rummet varit de borgerliga partiernas önskan att inom arbetarkamrarna bereda representation jämväl för arbetsgivarintressena, i likhet med vad i vissa andra länder varit fallet. Från arbetarsidan har häremot städse hävdats, att arbetarkamrarnas uppgift uteslutande borde vara att företräda de inom näringslivet sysselsatta arbetstagarna, på samma sätt som arbetsgivarna haft sina intresserepresentationer i de allt sedan 1868 befintliga industri- och handelskamrarna. Det är också efter denna linje, frågan nu fått sin lösning. De enligt den nya lagen upprättade arbetarkamrarna skola till sina verksamhetsområden sammanfalla med de förut befintliga handelskammardistrikten. Handels- och arbetarkamrarna inom samma distrikt hava att ömsesidigt delgiva varandra sina beslut och i övrigt på lämpligt sätt samarbeta.

En arbetarkammare skall bestå av minst 30, högst 100 medlemmar, uppdelade i två sektioner, en för förvaltningspersonal och en för arbetare. Medlemmarna väljas inom varje sektion genom proportionella val för en tid av 5 år. Röstberättigade äro alla arbetare och tjänstemän över 18 år, som minst 2 månader haft anställning inom distriktet. För valbarhet fordras 24 års ålder, österrikisk medborgarrätt och minst 3 års sysselsättning inom landet i sådan anställning, som är förutsättning för deltagande i valen.

Arbetarkamrarnas uppgift angives i lagen i främsta rummet vara att till vederbörande myndigheter avgiva yttranden och förslag över frågor, som röra industri, handel och samfärdsel, speciellt vad beträffar förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare, arbetarskydd, arbetarförsäkring, arbetsförmedling och arbetslöshet samt bostads-, levnadskostnads-, hälsovårds- och bildningsfrågor. Alla författningsförslag berörande hithörande spörsmål skola underställas arbetarkamrarna för avgivande av utlåtande, och likaså skall kamrarnas medverkan anlitas vid genomförande av lagstiftnings- och förvaltningsförslag på dessa områden. Slutligen skall till arbetarkamrarnas uppgifter också höra att deltaga i organisationen och planläggningen av socialstatistiska undersökningar.

De olika arbetarkamrarnas styrelser skola minst en gång om året sammanträda till en arbetarkammardag, varvid även särskilda sammanträden kunna anordnas för arbetar- och tjänstemannasektionerna.

— Arbetsförmedling. —

Den offentliga arbetsförmedlingen i Danmark. Antalet arbetsförmedlingskontor, som enligt i Soc. Medd. förut återgivna uppgifter (årg. 1918, sid. 236) vid slutet av finansåret 1916/17 utgjorde 56, har enligt arbetsanvisningsdirektörens senaste årsberättelser ökats till 62 år 1918 och 69 år 1919. Verksamhetens omfattning under de två sista finansåren framgår av följande sammanställning:

	Arbetssökande		Lediga platser		Tillsatta platser	
	1917/18	1918/19	1917/18	1918/19	1917/18	1918/19
Män	214 256	325 376	52 806	72 626	46 712	68 023
Kvinnor	32 694	50 441	19 624	28 136	17 604	24 863
Summa	**246 950**	**375 817**	**72 430**	**100 762**	**64 316**	**92 886**
Därav: personligen anmälda	60 989	62 902	—	—	48 176	53 779
medlemmar av arbetslöshetskassor	185 961	312 915	—	—	16 140	39 107

På 100 lediga platser kommo, efter vad härav framgår, 92 tillsatta platser under finansåret 1918/19, mot 89 under 1917/18 och 90 under 1916/17. Betydligt ogynnsammare ställde sig förhållandet mellan arbetsansökningar och platstillgång, varvid emellertid måste tagas i betraktande, att

på grund av gällande bestämmelser om arbetslöshetsunderstöd (jfr sid 407) vid arbetsförmedlingskontoren inregistrerades ett stort antal arbetslösa, om vilka det på förhand var klart, att anställning ej kunde påräknas.

Den offentliga arbetsförmedlingen i Norge. Enligt den i Soc. Medd. (årg. 1918, sid. 707) förut refererade årsberättelsen för 1917, funnos vid sagda års slut 34 arbetsförmedlingskontor. Under 1918 ökades antalet till 45, varjämte ytterligare ett tillkommit under år 1919. Verksamhetens utveckling i övrigt belyses av följande siffror:

	Arbetssökande			Lediga platser			Tillsatta platser		
	1917	1918	1919	1917	1918	1919	1917	1918	1919
Män	65 808	83 961	100 107	62 140	62 664	63 037	45 008	44 956	47 886
Kvinnor	31 209	35 060	36 280	46 632	50 622	61 732	26 609	28 623	30 251
Summa	**97 017**	**119 021**	**136 387**	**108 772**	**113 286**	**124 769**	**71 617**	**73 579**	**78 137**

Den avsevärda ökningen av särskilt manliga arbetssökande är till stor del att tillskriva det förhållandet, att från och med år 1918 såsom arbetssökande redovisats alla från arbetslöshetskassorna skriftligen anmälda arbetslösa, medan i föregående års statistik endast medtagits sådana, som personligen anmält sig. Antalet dylika skriftliga anmälningar har icke kunnat exakt uppgivas, men beräknas till 12—13 000.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under februari 1920. Arbetstillgången var under februari månad i allmänhet god. Efter lösningen av den långvariga konflikten vid gjuterierna har arbetstillgången märkbart förbättrats vid järn- och stålverken samt de mekaniska verkstäderna, ehuru vid de senare arbetet på grund av brist på gjutgods ej i full utsträckning kunnat återupptagas. Även inom skeppsbyggnadsindustrien inträdde en förbättring. Byggnadsverksamheten var betydligt livligare än under januari med i allmänhet god arbetstillgång särskilt för murare och snickare.

Av samtliga redovisade medlemmar i fackorganisationerna voro vid månadens slut 1·6 % arbetslösa mot 2·9 % närmast föregående månad och 2·8 % i februari 1919. Den starka minskningen var huvudsakligen beroende på den förbättrade arbetstillgången vid de mekaniska verkstäderna efter gjutarstrejkens upphörande.

Antalet på arbetsförmedlingsanstalterna anmälda arbetssökande uppgick den 5 mars till 351 018 män och 52 907 kvinnor. Antalet lediga platser utgjorde samma dag resp. 32 625 och 47 151.

Löneförbättringar kommo under december 370 000 arbetare till godo med tillsammans nära 72 000 pund sterling i veckan. Arbetstiden reducerades för omkring 178 000 arbetare med i genomsnitt 3 timmar per vecka.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under februari 1920. Som det mest anmärkningsvärda tecknet till bättre tider inom näringslivet framhålles i den tyska arbetsmarknadsrapporten, att kolgruvarbetarna efter långvariga förhandlingar gått in på att arbeta på överskift, varigenom en ökning av kolproduktionen kunnat åstadkommas. Kol- och råvarubristen gjorde sig visserligen under denna liksom föregående månader på mångahanda sätt kännbar, men några svårare driftsrubbningar av dessa orsaker förekommo dock icke. Inom de arbetsområden, där arbetstillgången är beroende av väderleken, voro förhållandena genomgående gynnsamma, och förekoms därigenom den arbetslöshet, som eljest varit att vänta till följd av krigsfångarnas hemkomst från Frankrike och en vid statens järnvägsverkstäder företagen lockout (se sid. 435).

Enligt fackförbundens arbetslöshetsstatistik voro i februari 2·9 % av de redovisade medlemmarna arbetslösa mot 3·4 i januari. I februari 1919 var motsvarande siffra 6·0 %, alltså mer än dubbelt så stor. Anmärkningsvärt är, att procentsiffran för kvinnorna stigit från 3·6 i januari till 3·8 i februari, medan männens arbetslöshetsprocent sjunkit från 3·3 till 2·8.

Vid arbetsförmedlingsanstalterna kommo på 100 lediga platser för män 174 och för kvinnor 91 arbetssökande mot resp. 183 och 109 i januari.

Enligt sjukkassornas uppgifter har antalet försäkringspliktiga medlemmar ökats med 0·2 %; för männen utgjorde ökningen 0·6 %, medan de kvinnliga medlemmarna minskades med 0·03 %.

(Reichsarbeitsblatt.)

Arbetslöshetsförsäkringen i Danmark 1917/18.[1] Vid slutet av räkenskapsåret 1916/17 (31/3 1917) funnos i Danmark 59 registrerade arbetslöshetskassor (mot 60 föregående år). Under året 1917/18 hava 5 nya kassor registrerats och 3 förut befintliga sammanslagits till en, vadan alltså den 31 mars 1918 funnos 62 registrerade kassor. Samtliga kassor med allenast ett undantag voro avsedda att omfatta arbetare inom visst fack.

Antalet understödsberättigade medlemmar i arbetslöshetskassorna uppgick den 31 mars 1917 till inalles 176 308; vid samma tidpunkt 1918 hade antalet ökats till 221 301.

Kassornas inkomster uppgingo under räkenskapsåret till sammanlagt 6·5 miljoner kronor, varav cirka 2·4 milj. utgjordes av medlemsavgifter, 0·2 milj. av räntor m. m., 1·1 milj av ordinarie och 2·1 milj. av extra statsbidrag samt 0·7 milj. av kommunala tillskott. Utgifterna belöpte sig samtidigt till 7 milj. kronor, varav 6 milj. till understödsverksamheten, 0·5 milj. till administrationskostnader och 0·1 milj. som avsättning till fonden för beredande av understöd under extraordinär arbetslöshet. I ett som allt hade utgifterna under redogörelseåret ungefär tredubblats, medan inkomsterna trots det extra statsbidraget icke fullt fördubblats. Kassornas tillgångar uppgingo den 31 mars 1917 till 5·4 milj. och den 31 mars 1918 till 4·9 milj. kronor.

Understöd utbetalades under året för sammanlagt 4·4 miljoner understödsdagar, i genomsnitt 22 dagar per medlem. Hela antalet redovisade arbetslöshetsdagar uppgick till 6·8 milj. eller i medeltal 34 per medlem. Motsvarande siffror för föregående år framgå av följande översikt:

Räkenskapsår:	1908—09	1909—10	1910—11	1911—12	1912—13	1913—14	1914—15	1915—16	1916—17	1917—18
Understödsdagar per medlem . . .	13	13	14	12	10	11	14	9	8	22
Arbetslöshetsdagar per medlem . .	39	31	30	24	20	20	26	18	15	34

Orsaken till den starka stegringen av antalet understödsdagar är i främsta rummet att söka i de under året genomförda utvidgningarna av understödsrätten genom borttagande av bestämmelserna om karenstid m. m.

(Arbejdslöshedsinspektörens Inberetning.)

— Arbetstidslagstiftning. —

Arbetstiden å svenska fartyg. Med anledning av ansökning av Vänerns seglationsstyrelse har Kungl. Maj:t genom resolution den 5 mars 1920 i huvudsaklig överensstämmelse med av kommerskollegium gjord hemställan medgivit, att arbete, som utföres av person, anställd å nämnda styrelse tillhöriga lotsångfartyget Polstjärnan, må undantagas från tillämpningen av lagen den 24 oktober 1919 om arbetstiden å svenska fartyg.

Med anledning av ansökning från Stockholms ångslupsaktiebolag har Kungl. Maj:t vidare genom en nyligen expedierad resolution av den 20 februari 1920 medgivit, att den jämlikt § 18 i lagen den 24 oktober 1919 om arbetstiden å svenska fartyg befälhavare åliggande skyldighet att om förekomst av övertidsarbete göra anteckning i särskild övertidsjournal må beträffande sökandebolaget tillhörande fartyg, vilka nyttjas i trafik mellan platser inom Stockholms hamnområde eller mellan sådan plats och ort, belägen inom en geografisk mil utanför nämnda hamnområde, i stället fullgöras av bolagets styrelse under enahanda ansvar för uraktlåtenhet härutinnan, som enligt § 22 i nämnda lag är stadgat i fråga om befälhavare.

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1911, sid. 790; 1912, sid. 332; 1913, sid. 251; 1915, sid, 159; 1916, sid. 481; 1918, sid. 501.

Frågan om arbetstidens begränsning i olika länder. I föregående årgång av Sociala Meddelanden (sid. 678) lämnades en översikt över hur lagstiftningen om arbetstidens begränsning fortskridit i olika europeiska länder vid tidpunkten för den internationella arbetskonferensens sammanträde i Washington på hösten 1919. Bland stater, där lagstiftningen å detta område ännu befann sig på ett förberedande stadium, anfördes i nämnda redogörelse bl. a. England, Italien, Belgien och Nederländerna. Vad sistnämnda stat beträffar, vann det av regeringen framlagda lagförslaget kamrarnas godkännande redan i slutet av oktober 1919. Rörande frågans utveckling i de övriga anförda staterna har i ett från internationella arbetsbyrån utsänt meddelande lämnats följande upplysningar:

England. Enligt det av regeringen under år 1919 framlagda lagförslaget skulle från den lagstadgade regleringen av arbetstiden undantagas ej blott medlemmar av arbetsgivarens familj utan även tjänstefolk, jordbruksarbetare och sjömän. På grund av det motstånd, som från fackföreningshåll restes mot detta förslag, kom detsamma emellertid icke under behandling i parlamentet. I stället har det uppgivits vara regeringens avsikt att under innevarande år framlägga ett nytt förslag, som kan förväntas bättre tillgodose arbetarnas önskemål. Redan nu tillämpas åtta timmars arbetsdag inom de flesta mera betydande industrier, ävensom för järnvägsmän och transportarbetare. Inom textil-, metall-, maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna är arbetstiden fastställd till 48 timmar i veckan och vid gruvdriften tillämpas sju timmars arbetsdag.

Italien. Frågan om lagstadgad reglering av arbetstiden framfördes i maj 1919 genom motion av en enskild deputerad. Förslaget föranledde en skrivelse till regeringen, och har som resultat härav nyligen framlagts ett regeringsförslag i frågan, innefattande även jordbruket. Genom kollektiva avtal är åtta timmars arbetsdag redan införd inom metall- och textilindustrierna samt vid boktryckerier, ävensom för jordbruksarbetare i Lombardiet och Emilien. För statens egna arbeten kommer samma arbetstid enligt av regeringen gjord utfästelse att införas från 1 juli 1920.

Belgien. Ett lagförslag om begränsning av arbetstiden har förelagts parlamentet, men ännu icke kommit under behandling. I avvaktan på lagens genomförande har åtta timmars arbetsdag redan införts vid kolgruvor, boktryckerier, bokbinderier, bryggerier, masugnar, vissa kemisk-tekniska samt järn- och stålvarufabriker, möbelfabriker och allmänna arbeten. Däremot synas arbetarna vid malmgruvorna vara villiga att fortfarande hava nio timmars arbetsdag.

Rörande arbetstidsfrågans läge i övriga länder föreligga från internationella arbetsbyrån följande upplysningar:

Ryssland. Enligt ett från Moskva under sistlidna februari månad utsänt radiogram hade regeringen för avhjälpande av den inom riket rådande ekonomiska desorganisationen vidtagit åtgärder för utsträckande av arbetstiden till tio eller till och med tolv timmar i stället för den inom sovjetrepubliken förut fastställda åtta timmars arbetstiden. Tio timmars arbetsdag hade då redan införts för järnvägspersonal och å vissa orter jämväl för fabriksarbetare.

Tyskland. Den allmänt vedertagna arbetstiden är åtta timmar per dag med förkortning å lördagar, vadan sammanlagda veckoarbetstiden i allmänhet är högst 46 ½, ofta blott 44 timmar. Arbetsgivarna synas inrikta sina ansträngningar på att upprätthålla en arbetstid av 6 ½ timmar å lördagarna. Inom statsförvaltningen har man uppfordrat arbetarna att fullgöra 48 effektiva arbetstimmar, vilket bland annat uppställts som vilkor för driftens återupptagande vid järnvägarnas reparationsverkstäder (sid. 433). Metallarbetarförbundet uppgives hava gått in härpå, men däremot ställt sig absolut avvisande mot allt övertidsarbete.

De i utlandet, särskilt i Frankrike, cirkulerande uppgifterna om en allmän förlängning av arbetstiden inom den tyska industrien sakna varje grund. Med hänsyn till den rådande bränsle- och råvarubristen samt de svåra transportförhållandena vore en dylik åtgärd tämligen meningslös och skulle blott föranleda ökning av arbetslösheten.

Inom gruvdriften har arbetstiden under jord i allmänhet förkortats till sju timmar; endast i Schlesien tillämpas fortfarande åtta timmars arbetsdag. I Ruhrdistriktet hade arbetarna i början av innevarande år framställt begäran om sex timmars arbetsdag och endast motvilligt avstått från detta kravs genomförande. Endast ett fåtal med råvaror synnerligen väl försedda verk hava lyckats förmå sina arbetare att mot hög ersättning och löfte om extra livsmedelsransoner utföra en del övertidsarbete. Då det vid de stora fabriksanläggningarna i Essen visade sig önskvärt att få genomfört 8 ½ timmars arbetsdag, nödgades rikskanslern Bauer företaga ett personligt besök å

platsen för att söka förmå arbetarna att gå med härpå. Resultatet av förhandlingarna har ick blivit bekant och torde i varje fall genom senare (i mars 1920) inträffade politiska konflikter hava gått till spillo.

Nordamerikas förenta stater. Någon laglig reglering av arbetstiden kan enligt författningen genomföras endast av de enskilda staterna var för sig. Lagstiftningsåtgärder på detta område, som avsetts att gälla för hela unionen, hava av högsta domstolen förklarats ogiltiga. Av staterna hava hitintills endast Montana, Oregon och Alaska fastställt åtta timmars arbetsdag. I Minnesota och S. Carolina finnes också lagstadgad begränsning av arbetsdagens längd, men är tiden där satt till tio timmar. I sydstaterna tillämpas ännu allmänt 60 timmars arbetsvecka. Vid järnvägarna är åtta timmars arbetsdag genomförd sedan 1 januari 1917 och vid ståltrustens anläggningar sedan 1 oktober 1918. Ävenså tillämpas denna arbetstid vid alla unionsregeringen underställda allmänna arbeten, vilka sedan kriget erhållit avsevärt större omfattning än förut. Bland övriga mera betydande näringsgrenar hava sågverks-, trä- och köttkonserveringsindustrierna samt boktryckerier och gruvor i stor utsträckning begränsat arbetstiden till åtta timmar, och en kraftig rörelse har igångsatts för genomförande av denna arbetstid även inom textilindustrien.

(Provisional Bulletin of the International Labour Office.)

Arbetstidslagstiftningen i Österrike. Den i Sociala Meddelanden (årg. 1919, sid. 688) förut återgivna provisoriska arbetstidslagen av den 19 december 1918, vilken var avsedd att gälla intill fredsslutet, har nu ersatts med en ny författning, varigenom åttatimmarsdagen blivit definitivt lagfästad. Den nya lagen, som är daterad den 17 december 1919, medför en betydande utvidgning av arbetstidslagstiftningens tillämplighetsområde, enär detsamma skall omfatta ej endast den fabriksmässiga industrien, såsom med 1918 års lag var fallet, utan jämväl hantverk, handel, offentliga nöjen m. m. Genom en särskild, nytillkommen paragraf har dessutom arbetstiden inom kommunikationsväsendet (järnvägs- och ångbåtstrafik, post, telegraf och telefon) reglerats till 48 timmar i veckan, med rätt för kommunikationsdepartementet (*Staatsamt für Verkehrswesen*) att härifrån bevilja erforderliga undantag.

Arbetstidslagstiftningen i Spanien.[1] Enligt en den 16 januari 1920 publicerad förordning skall den i april 1919 dekreterade begränsningen av den dagliga arbetstiden till högst åtta timmar från sagda dag träda i kraft för arbetare, biträden och kontorspersonal inom samtliga industrier, yrken och näringsgrenar, utom för sådana arbeten, som institutet för sociala reformer finner böra undantagas. Berörda undantag hava genom en av institutet samma dag utfärdad kungörelse närmare angivits. Bland löntagare, å vilka bestämmelserna om maximalarbetstid icke skola tillämpas, nämnas bland andra chefer och högre tjänstemän, personer i huslig tjänst, hotell- och restaurangpersonal, portvakter, herdar och vissa andra för vakttjänstgöring anställda samt arbetare, som utföra erforderliga förberedelse- och avslutningsarbeten, de sistnämnda dock endast under förutsättning, att det visas vara omöjligt att genom alternering begränsa arbetstiden till 48 timmar i veckan. Inom jordbruket har undantag gjorts för årsanställda arbetare i husbondens kost samt under skörden eller annat säsongarbete tillfälligt anställda arbetare, och får den lagstadgade arbetstiden även för övriga arbetare överskridas under en tid av högst tre månader varje år, då arbetet är som mest brådskande. I fråga om utförande av övertidsarbete hava eftergifter medgivits åtskilliga grupper av arbetstagare, särskilt inom handel och samfärdsel. Slutligen har också för vissa näringsgrenar eller enskilda företag medgivits anstånd med de nya bestämmelsernas ikraftträdande under en längre eller kortare övergångstid.

(Gaceta de Madrid.)

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1919, sid. 484; 1920, sid. 187.

— Levnadskostnader. —

Levnadskostnadernas stegring i England. I häfte 3 av »Labour Gazette» hava publicerats resultaten av de officiella beräkningarna av levnadskostnadernas stegring från krigsutbrottet till början av mars månad innevarande år. Beträffande de beräkningsmetoder, som kommit till användning vid dessa undersökningar, hänvisas till Soc. Medd., årg 1919, sid. 737 ff.

		Utgiftsökning i % sedan juli 1914:			
		Livsmedel		Samtliga levnadskostnader	
		Oförändrad standard	Förändrad standard	Oförändrad standard	Förändrad standard
1915:	juli	32	—	25	—
1916:	juli	61	—	45—50	—
1917:	juli	104	—	75—80	—
1918:	juli	110	67	100—105	75—80
1919:	januari	130	79	120	90
	juli	109	97	105—110	100
	augusti	117	108	115	110
	september	116	103	115	105
	oktober	122	113	120	110—115
	november	131	119	125	115—120
	december	134	116	125	110—115
1920:	januari	136	115	125	115
	februari	135	112	130	115
	mars	133	107	130	115

Stegringen av livsmedels*priserna* (kol. 1) synes för tillfället hava stagnerat, varemot de verkliga *utgifterna* för livsmedel (kol. 2) under mars liksom under närmast föregående månader gått något tillbaka, vilket tyder på att konsumenterna allt fortfarande äro tvungna att genom en inskränkning eller omläggning av förbrukningen söka mildra trycket av dyrtiden.

Hyresstegringen för arbetarlägenheter uppskattas till ej fullt 10 %, vilken ökning står i samband med förhöjningar av inteckningsräntor och på fastigheten vilande onera. Att exakt fastställa stegringen av beklädnadsposten har ej varit möjligt; med ledning av ett stort antal prisuppgifter på olika beklädnadsartiklar har den genomsnittliga ökningen i mars 1920 beräknats uppgå till c:a 300 %. Priserna å bränsle och lyse hava i medeltal stigit med 80 à 85 %; kolpriserna hava ökats med 75 %, gaspriset har ej stigit fullt så mycket, varemot priset på fotogen ungefär tredubblats.

Under uttrycket »samtliga levnadskostnader» innefattas utgifter för livsmedel, bostad, bränsle och lyse, tvättmedel, husgeråd, resor m. m. I genomsnitt hava samtliga dessa poster vid »oförändrad standard» stigit med 130 % till början av mars månad 1920. Vid beräknandet av den totala stegringen vid »förändrad standard» har man endast vidtagit den förändringen, att man beträffande livsmedelsbudgeten tagit hänsyn till den verkliga utgiftsökningen och ej till kostnaden för upprätthållandet av samma förbrukning som före kriget. Härigenom sänkes nyssnämnda stegringssiffra (130 %) till c:a 115 %.

— Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. —

Pensionsstyrelsens årsberättelse för 1918. Till belysning av den allmänna pensionsförsäkringens utveckling under åren 1915—1918 kunna meddelas följande uppgifter ur pensionsstyrelsens nu föreliggande berättelse för år 1918, sammanställda med motsvarande, i Sociala Meddelanden förut återgivna siffror för föregående år.[1]

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1917, sid. 369; årg. 1918, sid. 337; årg. 1919, sid. 469.

	1915	1916	1917	1918
Antal ansökningar om pension	137 342	69 166	39 948	33 673
därav avseende äkta makar	19 270	8 731	5 523	5 269
Antal avslagna ansökningar:	7 973	11 474	6 145	5 692
därav av följande orsak: invaliditet ej styrkt	4 204	6 473	3 335	2 572
för hög årsinkomst	1 979	3 366	1 782	1 974
Antal utfärdade pensionsbrev	103 394	109 878	34 142	27 220
därav för kvinnor, i procent	*65·3*	*62·6*	*60·0*	*59·0*
Sammanlagda årliga pensionsbeloppet, miljoner kr.	6·2	6·5	2·3	2·1
i medeltal för varje pensionerad, kr.	60·15	59·32	66·60	77·39
Antal ansökningar om sjukvård	1 481	2 567	2 534	2 953
» utan ansökan upptagna sjukvårdsärenden	688	476	190	130
» till förnyad prövning upptagna »	7	304	681	942
» beslut om sjukvårdande åtgärder	761	2 222	2 127	2 327
därav under året behandlade fall	346	999	1 575	1 736

Bidragen till sjukbehandling hava avsett: vård å kurort, lungtuberkulossjukhus, kustsanatorium samt lasarett, vård och yrkesutbildning samt anskaffande av ortopediska bandageanordningar å vanföreanstalter, ävensom inackordering å lupushem under den tid, patient åtnjutit behandling för lupus; vidare utbildning vid statens hantverksskola för blinda i Kristinehamn, yrkesutbildning hos privata yrkesidkare (skräddare, skomakare, urmakare, sömmerskor m. fl.), genomgående av handelsskolor eller dylikt, ävensom anskaffande av arbetsverktyg (stickmaskiner m. m.) för sådana personer, som erhållit yrkesutbildning, samt slutligen — särskilt åt lungtuberkulösa — vård i hemmet eller eljest hos enskilda.

Därjämte har i 7 fall under år 1918 bidrag lämnats åt sjukbehandlad persons familj.

Arbetsrådets beslut.

148. Arbetsrådets beslut den 12 januari 1920 i anledning av en av J. E. Karlsson i Torshälla gjord ansökan om undantag från bestämmelserna i lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919.

Sökanden har i huvudsak anfört följande:

Sökanden innehar ett i Torshälla stad beläget hovslageri jämte verkstad för lantbrukssmiden. I sökandens rörelse sysselsättas allenast 2 arbetare. Enligt lagen om arbetstidens begränsning äro smeder, som äro bosatta på landet eller i samhällen med mindre invånarantal än 1 500, icke berörda av lagen i fråga. Torshälla stads invånarantal är ungefärligen 1 850 och överstiger således endast obetydligt 1 500. Sökanden utför endast i obetydlig utsträckning arbete åt stadsbor. Den övervägande delen av sökandens verksamhet avser lantbrukssmiden och reparationer av lantbruksmaskiner. På grund härav anser sökanden sig jämförlig med smed, som är bosatt på landet eller i samhälle med mindre invånarantal än 1 500.

Under hänvisning till vad sålunda anförts har sökanden anhållit att bliva befriad från skyldigheten att tillämpa lagen om arbetstidens begränsning å sin rörelse.

Arbetsrådet finner sig icke lagligen kunna bifalla den gjorda framställningen.

153. Arbetsrådets beslut den 12 januari 1920 i anledning av en av C. Chrusander och E. Kroeck för ridskolan å Kungl. Djurgården i Stockholm gjord ansökan om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

Sökandena hava anfört i huvudsak följande:

Sökandena bedriva i ridskolan å Kungl. Djurgården i Stockholm ridhusrörelse. Rörelsen omfattar ridlektioner, uthyrning av ridhästar samt mottagande av hästar för utfodring. Den hos sökandena anställda personalen utgöres av en fodermarsk samt i regel 6 hästskötare. Personalens åliggande bestå i att sköta hästarna samt utöva tillsyn över desamma vid ridlektionerna. Antalet hästar vid ridskolan utgör för närvarande omkring trettio.

Sökandena hava anhållit, att arbetsrådet måtte avgöra, huruvida det arbete, som utföres av vid ridskolan anställda fodermarsk och hästskötare, är att hänföra till sådant arbete, varå lagen om arbetstidens begränsning äger tillämpning.

Arbetsrådet finner, att det arbete, som utföres av den vid ridskolan å Kungl. Djurgården anställda fodermarsken och de vid samma ridskola anställda hästskötarna, är att hänföra till djurskötsel, som omförmäles i 1 § h) lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919. På grund härav förklarar arbetsrådet, att ifrågavarande arbete är undantaget från tillämpningen av nämnda lag.

157. Arbetsrådets beslut den 12 januari 1920 i anledning av en av Aktiebolaget Breviks elektricitets- och vattenverk gjord ansökan om utlåtande rörande tillämpningen i visst fall av lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919.

Sökanden har anfört följande:

För driften av sökandens elektricitets- och vattenverk fordras å vissa tider under året en driftid av 18 timmar per dygn. Det är sökandens avsikt att ordna denna drift så, att vardera av de

2 maskinisterna erhåller 9 timmar under fem dagar i två veckor samt sex dagar den tredje veckan. En montör insättes som maskinist under första veckans 36 samt andra och tredje veckans 27 återstående drifttimmar. Dennes återstående arbetstid intill »144 *timmar per vecka*» utfylles med annat arbete.

Sökanden anhåller om arbetsrådets utlåtande, huruvida denna indelning är i överensstämmelse med bestämmelserna i lagen om arbetstidens begränsning.

Arbetsrådet avgiver det utlåtande, att ovan omförmälda arbetsindelning är tillåten enligt stadgandet i 4 § andra stycket lagen om arbetstidens begränsning.

168. Arbetsrådets beslut den 12 januari 1920 i anledning av en av Norrköpings stads drätselkammare gjord ansökan om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

Sökanden har anfört i huvudsak följande:

Norrköpings stads rådhus användes uteslutande till ämbetslokaler för magistrat, rådhusrätt samt andra kommunala myndigheter och korporationer. Rådhuset står under drätselkammarens förvaltning. Vid rådhuset är anställd, bland andra, en befattningshavare, vars huvudsakliga göromål bestå i tillsyn och skötsel av värme- och ventilationsanläggningens pannor, ledningar, ventiler, *värmeelement och evakueringskanaler*. Nämnda befattningshavare, som benämnes rådhusmaskinisten, har enligt sökandens mening ett arbete, som är så oregelbundet, att det icke kan förläggas till bestämda tider, och som därför enligt sökandens åsikt bör vara undantaget från tillämpningen av lagen om arbetstidens begränsning.

Sökanden har nu anhållit, att arbetsrådet måtte avgöra, huruvida det av den nämnda rådhusmaskinisten utförda arbetet är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning äger tillämpning.

Arbetsrådet finner, att den verksamhet, som bedrives i Norrköpings stads rådhus, icke kan anses utgöra varken sådan rörelse, som omförmäles i 1 § 1) lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919, eller sådant särskilt arbetsföretag, som avses i 1 § 2) nämnda lag. På grund härav förklarar arbetsrådet, att det arbete, som för rådhusets räkning utföres av den i ansökningen omförmälda rådhusmaskinisten, icke är att hänföra till sådant arbete, varå berörda lag om arbetstidens begränsning äger tillämpning.

187. Arbetsrådets beslut den 12 januari 1920 i anledning av en av Rydö bruks- och fabriksaktiebolag gjord ansökning dels om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning, dels ock om visst undantag från bestämmelserna i nämnda lag.

Sökanden har anfört i huvudsak följande:

Vid sökandens sulfitfabrik vid Rydöbruk finnas anställda — förutom andra arbetare — ett antal kraftstationsvakter och en dammvakt.

Kraftstationsvakternas arbete måste fortgå även under *söndagsdygnet*. För dessa arbetare har införts *treskiftsindelning* med en arbetstid av 56 timmar i veckan. Deras arbete utgöres endast av vakthållning och är således ej av ansträngande art.

Dammvaktens arbete består i tillsyn av dammen och tilloppskanalen till kraftstationen. Hans bostad är belägen omedelbart intill dammen. Automatisk signalanordning är anordnad till vaktens bostad, så att han genom denna kan varskos, då vattenståndet blir för högt eller för lågt. För manövrering av luckorna finnas elektriskt drivna spel, varigenom allt egentligt kroppsarbete för vakten bortfaller. Vaktens tid tages ej mera i anspråk för tillsyn av dammen, än att han sam-

tidigt med denna syssla hinner sköta ett mindre jordbruk, på vilket han föder en ko och smådjur. För detta ändamål hava nödiga uthus och jord ställts till hans förfogande. Det torde således kunna anses, att dammvakten sköter sitt arbete i och i omedelbar närhet av sitt hem samt att hans arbete är av så oregelbunden natur, att även om arbetsgivaren utfärdar allmänna direktiv för vakthållningen, det dock icke tillkommer arbetsgivaren att i detalj vaka över arbetets anordnande.

På grund av vad sålunda anförts har sökanden hemställt, att arbetsrådet måtte förklara, att lagen om arbetstidens begränsning icke är tillämplig å det arbete, som utföres av ovannämnda vakter samt »annan vaktpersonal av motsvarande slag». Därest dylik förklaring icke kan avgivas, har sökanden anhållit, att arbetsrådet måtte jämlikt 5 § första stycket nämnda lag medgiva sökanden sådant undantag från bestämmelserna i lagen, att ovan omförmälda kraftstationsvakter måtte få användas till arbete under 56 timmar i veckan med 8 timmar om dygnet samt att dammvakten måtte användas utan bestämd arbetstid för tillsyn av dammen och tilloppskanalen till kraftstationen.

Över ansökningen hava vederbörande arbetare avgivit yttrande.

Arbetsrådet förklarar, att enär det arbete, som utföres av den i ansökningen omförmälda dammvakten, till sin natur är så oregelbundet, att det icke kan förläggas till bestämda tider, samma arbete är undantaget från tillämpningen av lagen om arbetstidens begränsning.

Vad åter angår det arbete, som utföres av övrig i ansökningen omförmäld vaktpersonal, förklarar arbetsrådet, att lagen är å detsamma tillämplig.

Emellertid finner arbetsrådet beträffande kraftstationsvakterna skäligt att med stöd av 5 § andra stycket i lagen medgiva sökanden sådant undantag från bestämmelserna i lagen, att dessa vakter må användas till arbete under högst 10 timmar om dygnet, såvitt icke därigenom sammanlagda arbetstiden för en tidrymd av högst tre veckor blir längre, än att den motsvarar 56 timmar i veckan.

190. Arbetsrådets beslut den 12 januari 1920 i anledning av en av Nikanor Olsson i Fiskebäckskil gjord ansökning om undantag från bestämmelserna i lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919.

Sökanden anför i huvudsak följande:

Sökanden innehar en verkstad å Östersidan i Skaftö socken för tillverkning och reparation av fiskredskap, huvudsakligen sillvadar. Arbetet pågår högst tio månader av året och utföres av 3—10 arbetare, beroende på arbetstillgången. Under fiskesäsongen, då fiskredskapen ofta sönderrivas, är arbetet brådskande och kan icke utföras inom den i arbetstidslagen föreskrivna arbetstiden, utan att fiskelagen hindras i utövandet av sin näring.

Under hänvisning härtill anhåller sökanden om undantag från bestämmelserna i lagen om arbetstidens begränsning åtminstone för reparationsarbeten, så att arbetstiden under brådaste tiden av året, som infaller under senare delen av året, må få utsträckas till 58 timmar i veckan.

Arbetsrådet finner ansökningen kunna allenast på det sätt bifallas, att sökanden med stöd av stadgandet i 5 § tredje stycket av lagen om arbetstidens begränsning medgives att för reparation av fiskredskap använda sina arbetare under annan arbetstid än i 4 § av lagen stadgas, såvitt därigenom icke sammanlagda arbetstiden för en tidrymd av högst fyra veckor blir längre, än att den motsvarar 48 timmar i veckan.

200. Arbetsrådets beslut den 12 januari 1920 i anledning av en av Stockholms skeppsstuverlaktiebolag, Olaus Olssons handels- & sjöfartsaktiebolag, firman A. F. Söderström, Stockholms rederiaktiebolag Svea, Aktiebolaget Kol och koks, Aktiebolaget Skeppselevator och Föreningen Stockholms hamnarbetskontor gjord ansökan om utlåtande i fråga rörande tillämpningen av lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919.

I ärendet är utrett följande:

I det kollektiva arbets- och löneavtalet mellan sökandena, å ena, och Stockholms hamnarbetarefackförening, å andra sidan, ingå, bland annat, följande bestämmelser.

»§ 3. *Arbetstid.* 1. Ordinarie arbetstid är: a) Söckendagar, utom 1:sta maj samt dagen före nyårs-, påsk-, pingst-, midsommar- och juldagen, tiden från kl. 7 f. m. till kl. 5.30 e. m. med 1½ timmes måltidsraster.

— —

3. Intagning av arbetskraft och utfart till båtar sker kl. 6.30 och 9.30 f. m., kl. 1.30 och kl. 3 e. m.»

Den i anförda bestämmelser omförmälda intagningen av arbetskraft äger rum å en bestämd lokal vid Stadsgårdshamnen samt verkställes av en utav sökandena anställd arbetsfördelare, vilken verkställer upprop av arbetarna och hänvisar dem till de platser, där arbete finnes att utföra. Det första uppropet för dagen äger rum klockan 6.30 förmiddagen. De arbetare, som vid detta upprop blivit hänvisade till arbete vid Värtahamnen, befordras omedelbart medelst en genom sökandenas försorg anordnad ångbåtsförbindelse till nämnda hamn och begynna sitt arbete därstädes vid den ordinarie arbetstidens början klockan 7 förmiddagen. De arbetare, som vid första uppropet anvisats arbete i Stadsgårdshamnen eller å andra mera närbelägna platser, begiva sig efter uppropet till platsen för det dem anvisade arbetet och begynna likaledes sitt arbete vid den ordinarie arbetstidens början klockan 7 förmiddagen. Före klockan 7 förmiddagen äger icke arbetsledningen påfordra utförandet av arbete, även om vederbörande arbetare dessförinnan infunnit sig på platsen för det arbete, som blivit dem anvisat.

Sökandena hava yrkat, att arbetsrådet måtte förklara, att den intagning av arbetskraft, som äger rum klockan 6·30 förmiddagen, icke är inbegripen i den arbetstid, som avses i 4 § lagen om arbetstidens begränsning. Som stöd för sitt yrkande hava sökandena åberopat, bland annat, att den i nämnda lagrum stadgade begränsningen av arbetstiden avser effektiv arbetstid, vilket intagningen av arbetskraft enligt sökandenas åsikt icke kan anses vara. Sökandena hava tillika anfört, att intagningen av arbetskraft närmast har karaktären av en i både arbetsgivares och arbetares intresse anordnad arbetsförmedling, att tiden mellan det första uppropet och den ordinarie arbetstidens början i gällande avtal icke räknas som arbetstid samt att någon avlöning hittills icke ansetts böra utgå för ifrågavarande tid.

Från Stockholms hamnarbetarefackförenings sida har yrkats, att arbetsrådet måtte förklara, att jämväl tiden mellan det första uppropet klockan 6.30 förmiddagen och den ordinarie arbetstidens början klockan 7 förmiddagen är att anse såsom sådan arbetstid, som avses i 4 § lagen om arbetstidens begränsning. Som stöd för sitt yrkande har fackföreningen huvudsakligen åberopat, att den plats, där intagning av arbetskraft verkställes, är att anse som arbetsplats samt att vederbörande arbetare enligt avtalet äro ålagda att infinna sig på denna arbetsplats redan klockan 6.30 förmiddagen.

I ärendet hava förhandlingar ägt rum inför arbetsrådet mellan representanter för sökandena och Svenska arbetsgivareföreningen, å ena, samt representanter för Stockholms hamnarbetarefackförening och Svenska transportarbetareförbundet, å andra sidan.

Arbetsrådet avgiver det utlåtande, att den tid, som förflyter mellan den i avtalet omförmälda intagningen av arbetskraft klockan 6.30 förmiddagen och den ordinarie arbetstidens början klockan 7 förmiddagen, icke utgör sådan arbetstid, som avses i 4 § lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919. Med hänsyn härtill skall

ifrågavarande tid icke medtagas vid beräkningen av den längsta arbetstid, som enligt nämnda lagrum är medgiven.

208. Arbetsrådets beslut den 12 januari 1920 i anledning av en av Aktiebolaget Skellefteå spisbrödsfabrik gjord ansökan om undantag från bestämmelserna i lagen om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete den 17 oktober 1919.

Sökanden anför i huvudsak följande:

Arbetena å en sökanden tillhörig under byggnad varande spisbrödsfabrik beräknas vara slutförda så snart, att driften kan igångsättas inom den närmaste tiden eller sannolikt under februari 1920. För fabriken äro inköpta de sista uppfinningarna av patenterade uppslagningsmaskiner och nätugnar samt andra specialmaskiner för fullt modern fabrikstillverkning av olika slag av spisbrödstyper. Då fabriksbyggnaden är tilltagen för drift i större omfattning, har anläggningen dragit stora kostnader, varför lokalerna i möjligaste mån måste utnyttjas för tillverkning dygnet om. Att bedriva tillverkningen endast med ett 8-timmarsskift per dygn skulle ställa sig onormalt dyrt. Dessutom skulle vid dylik tillverkning uppstå tekniska olägenheter, bland annat därigenom, att ugnarna skulle komma att eldas endast en kort tid under dygnet, vilket skulle ställa sig olägligt särskilt under den kallare årstiden.

På grund av vad sålunda anförts anhåller sökanden om tillstånd att vid ifrågavarande fabrik bedriva tillverkningen med tre 8-timmarsskift per dygn.

Arbetsrådet finner sökanden icke hava förebragt sådana skäl, som kunna föranleda bifall till den gjorda ansökningen.

211. Arbetsrådets beslut den 12 januari 1920 i anledning av en av Östanfors tegelbruk gjord ansökning om undantag från bestämmelserna i lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919.

Sökanden anför i huvudsak följande:

Sökandens tegelbruk är ett bland de mindre i landet. Tillverkningen vid detsamma kan endast bedrivas från mitten av maj till slutet av augusti. Under denna tid inträffar understundom regnväder, som hindrar tillverkningen. Därest den dagliga arbetstiden under de dagar, tillverkningen kan bedrivas, utsträckes till 9 à 9½ timmar per dag, kommer därför arbetstiden likväl sällan att överstiga 200 timmar per arbetare och månad.

Under tillverkningstiden sysselsättas vid tegelbruket, under förutsättning att driften är i full gång, en maskinist och 18 andra arbetare. För maskinisten åtgår en timme om dagen för uppeldning. Arbetstiden blir följaktligen för honom längre än för övriga arbetare.

När bränningen av teglet börjar, ökas arbetarnas antal med 2. Dessa behöva en arbetstid av 9 timmar om dagen sex dagar i veckan för in- och utkörning av tegel i ringugnen, där bränningen försiggår.

Arbetet med bränningen, som pågår omkring fem månader av året, har hittills varit fördelat på 2 arbetare, vilka skött detsamma under veckans alla dagar. Detta arbete är av synnerligen lindrig beskaffenhet, och kan under detsamma en ledighet av 40 minuter under varje timme påräknas. Å andra sidan erfordras för arbetets utförande erfarenhet och vana, varför ovana arbetare icke kunna sättas att utföra detsamma. Även om antalet arbetare vid detta arbete ökas till 3, kommer arbetstiden likväl att med 24 timmar i veckan överstiga den av lagen tillåtna.

Därest lagen om arbetstidens begränsning skulle tillämpas vid tegelbruket, komme detta att medföra årstillverkningens reducerande med omkring en femtedel. Därjämte komme teglet att i hög grad fördyras. Härigenom komme tegelbrukets fortsatta bedrivande att på ett hotande sätt äventyras.

På grund av vad sålunda anförts anhåller sökanden, att undantag från tillämpningen av lagen om arbetstidens begränsning måtte i största möjliga mån medgivas för samtliga vid tegelbruket förekommande arbeten.

Över ansökningen hava vederbörande arbetare beretts tillfälle att yttra sig. Något yttrande från arbetarna har emellertid icke inkommit till arbetsrådet.

Arbetsrådet finner beträffande ovan omförmälda tegelbrännare skäligt att med stöd av stadgandet i 5 § andra stycket lagen om arbetstidens begränsning medgiva, att ifrågavarande arbetare må användas till skiftarbete under högst 10 timmar om dygnet, dock så, att därigenom icke uppkommer längre sammanlagd arbetstid för en tidrymd av högst tre veckor, än att den motsvarar 56 timmar i veckan.

Vad angår den i ansökningen omförmälda maskinisten finner arbetsrådet den gjorda framställningen icke föranleda annan åtgärd, än att sökanden hänvisas till de bestämmelser, som i 7 § lagen om arbetstidens begränsning äro givna angående utsträckning av arbetstiden för nödiga förberedelse- och avslutningsarbeten.

Beträffande övriga vid tegelbruket anställda arbetare finner arbetsrådet skäligt allenast på det sätt bifalla ansökningen, att sökanden med stöd av stadgandet i 5 § tredje stycket av lagen medgives att använda dem till arbete under annan arbetstid än i 4 § av lagen stadgas, såvitt därigenom icke sammanlagda arbetstiden för en tidrymd av högst fyra veckor blir längre, än att den motsvarar 48 timmar i veckan.

217. Arbetsrådets beslut den 15 januari 1920 i anledning av en av Aug. Johnsson i Sölvesborg gjord ansökan om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

Sökanden har anfört följande:

Sökanden driver järnhandel i öppen handelsbod i Sölvesborg samt idkar dessutom försäljning av bränntorv, antracitkol och koks. För affärens drivande sysselsätter sökanden ett kvinnligt kontorsbiträde, 2 manliga butiksbiträden samt en dräng. Ifrågavarande dräng har till åliggande att med en sökanden tillhörig häst hemforsla alla för affären erforderliga varor, att utköra sålda varor till godsmagasinen eller till kunder i staden ävensom att sköta den förenämnda hästen. Vid tillfälle utexpedierar drängen i likhet med butiksbiträdena varor till kunderna. Detta sker dock huvudsakligast från magasinerna.

Sökanden har anhållit, att arbetsrådet måtte avgöra, huruvida den nämnda drängen är att anse såsom biträde i handelsbod och således undantagen från tillämpningen av lagen om arbetstidens begränsning.

Arbetsrådet finner, att den i ärendet ifrågakomna, vid sökandens affärsrörelse i Sölvesborg anställda drängen icke kan anses vara sådant biträde i handelsbod, som avses i 1 § j) lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919. På grund härav förklarar arbetsrådet, att det arbete, som utföres av nämnda dräng, icke är på nu ifrågavarande grund undantaget från sagda lags tillämpning.

225. Arbetsrådets beslut den 15 januari 1920 i anledning av en av Stockholms Inteckningsgarantiaktiebolag gjord framställning om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

Sökanden har anfört i huvudsak följande:

Hos sökanden är, jämte annan personal, anställd en eldare. Ifrågavarande eldares arbete består i vedsågning samt eldning och slaggning av varmvattenpannor för värme- och vattenled-

ningar i sökandens fastighet n:rls 1, 2 och 8 i kvarteret Johannes mindre i Stockholm. Eldaren är skyldig att vara tillstädes i banken mellan klockan 7 förmiddagen och klockan 6 eftermiddagen.

Under hänvisning till vad sålunda anförts har sökanden anhållit, att arbetsrådet måtte avgöra, huruvida den ifrågavarande eldarens arbete är att hänföra till sådant arbete, varå lagen om arbetstidens begränsning äger tillämpning.

Arbetsrådet, som inhämtat, att sökandens bankrörelse bedrives i den fastighet, för vars uppvärmning ifrågavarande eldare är anställd, förklarar, att det av eldaren utförda arbetet är att hänföra till sådant arbete, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

Understödsverksamheten för arbetslösa.

Under *februari* månad 1920 har understöd till arbetslösa enligt kungl. kungörelserna den 19 maj 1916 och 16 augusti 1918 utbetalats å följande orter med nedan angivna belopp:

	Summa, kr.	Därav in natura, kr.
Södertälje	9 781	—
Nyköping	5 115	—
Kristianstad	326	—
Hälsingborg	7 706	—
Ystad	6 423	—
Lund	7 064	—
Örebro	894	894
Karlskoga	855	—
Luleå	3 623	3 123
Summa febr. 1920	41 787	4 017
» jan. 1920	40 667	5 024
» febr. 1919	398 247	15 048

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Mars månad år 1920.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under mars månad.

Översikt av verksamheten under *mars* månad år 1920.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 163	1 099	917	2 714	3 683	2 152	**4 877**	**4 782**	**3 069**
Stockholms län	2 053	1 037	822	190	364	91	**2 243**	**1 401**	**913**
Uppsala stad och län	619	341	245	156	241	130	**775**	**582**	**375**
Södermanlands län	396	351	234	142	253	101	**538**	**604**	**335**
Östergötlands län	807	640	388	372	548	221	**1 179**	**1 188**	**609**
Norrköping	332	260	179	164	262	117	**496**	**522**	**296**
Jönköpings län	186	181	121	130	281	85	**316**	**462**	**206**
Kronobergs län	39	43	23	63	106	51	**102**	**149**	**74**
Norra Kalmar län	32	38	26	38	61	33	**70**	**99**	**59**
Södra Kalmar län	85	128	95	104	175	92	**189**	**303**	**187**
Gottlands län	88	87	54	22	93	19	**110**	**180**	**73**
Blekinge län	460	437	310	275	426	234	**735**	**863**	**544**
Kristianstads län	247	380	167	196	405	169	**443**	**785**	**336**
Malmöhus län: Malmö	585	578	384	812	1 590	714	**1 397**	**2 168**	**1 098**
Malmöhus län: Lund	193	119	77	72	95	44	**265**	**214**	**121**
Malmöhus län: Landskrona	95	102	71	35	84	19	**130**	**186**	**90**
Malmöhus län: Hälsingborg	570	337	289	172	228	135	**742**	**565**	**424**
Malmöhus län: Ystad	132	105	79	59	91	35	**191**	**196**	**114**
Malmöhus län: Trälleborg	162	153	126	38	41	29	**200**	**194**	**155**
Malmöhus län: Eslöv	133	110	80	40	61	33	**173**	**171**	**113**
Malmöhus län: Skurup	57	69	23	17	56	16	**74**	**125**	**39**
Hallands län	196	284	140	86	223	74	**282**	**507**	**214**
Göteb. o. Bohus län	129	97	64	98	154	50	**227**	**251**	**114**
Göteborg	1 534	1 259	1 146	730	1 192	663	**2 264**	**2 451**	**1 809**
Älvsborgs län	178	144	87	32	100	19	**210**	**244**	**106**
Skaraborgs län	266	427	189	191	704	144	**457**	**1 131**	**333**
Värmlands län	87	111	62	96	248	83	**183**	**359**	**145**
Örebro län	410	462	280	259	562	206	**669**	**1 024**	**486**
Västmanlands län	446	359	200	196	322	133	**642**	**681**	**333**
Kopparbergs län	253	144	105	169	266	141	**422**	**410**	**246**
Gävle stad och län	195	128	117	120	157	93	**315**	**285**	**210**
Västernorrlands län	130	105	95	62	92	32	**192**	**197**	**127**
Jämtlands län	96	53	31	155	178	110	**251**	**231**	**141**
Västerbottens län	151	103	77	137	224	101	**288**	**327**	**178**
Norrbottens län	87	75	62	109	132	95	**196**	**207**	**157**
Tillsammans mars 1920	**13 592**	**10 346**	**7 365**	**8 251**	**13 698**	**6 464**	**21 843**	**24 044**	**13 829**
» febr. 1920	*12 977*	*7 915*	*5 988*	*7 620*	*10 485*	*5 388*	*20 597*	*18 400*	*11 376*
» mars 1919	19 063	9 378	7 536	13 014	13 378	6 846	32 077	22 756	14 382
» » 1918	17 849	10 267	7 675	15 219	10 671	6 244	33 068	20 938	13 919
» » 1917	14 451	10 637	7 226	10 234	10 286	5 808	24 685	20 923	13 034

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen				Kvinnliga avdelningen				Tillsammans			
	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Jordbruk m. m.	3 888	4 260	4 465	2 550	492	504	1 731	442	4 380	4 764	6 196	2 992
per 100 lediga platser .	87	95		57	28	29		26	71	77		48
Skogshushållning	303	318	444	347	—	—	—	—	303	318	444	347
per 100 lediga platser .	68	72		78	—	—		—	68	72		78
Gruvdrift o. malmförädling	68	77	33	31	—	—	—	—	68	77	33	31
per 100 lediga platser .	206	233		94	—	—		—	206	233		94
Industri o. hantverk m. m.	3 103	3 538	2 100	1 587	414	543	597	286	3 517	4 081	2 697	1 873
per 100 lediga platser .	148	168		76	69	91		48	130	151		69
Handel och samfärdsel .	1 536	1 641	1 035	680	1 013	1 127	1 810	824	2 549	2 768	2 845	1 504
per 100 lediga platser .	148	159		66	56	62		46	90	97		53
Husligt arbete	—	—	1	1	3 745	5 850	9 371	4 834	3 745	5 850	9 372	4 835
per 100 lediga platser .	—	—		100	40	62		52	40	62		52
Allm. o. litterär verksamhet	9	10	11	8	110	120	183	73	119	130	194	81
per 100 lediga platser .	82	91		73	60	66		40	61	67		42
Annat arbete	2 867	3 748	2 257	2 161	65	107	6	5	2 932	3 855	2 263	2 166
per 100 lediga platser .	127	166		96	1 083	1 783		83	130	170		96
Summa för mars 1920	**11 774**	**13 592**	**10 346**	**7 365**	**5 839**	**8 251**	**13 698**	**6 464**	**17 613**	**21 843**	**24 044**	**13 829**
per 100 lediga platser	**114**	**131**		**71**	**43**	**60**		**47**	**73**	**91**		**58**

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
	Mars	Febr.	Mars	Mars	Febr.	Mars
Jordbruk och skogshushållning m.m.	1919	1920	1920	1919	1920	1920
Män	108	106	*93*	68	57	*59*
Kvinnor	43	31	*29*	34	20	*26*
Tillsammans	**90**	**85**	*77*	**58**	**47**	*50*
Övriga näringsgrenar						
Män	272	208	*166*	89	90	*82*
Kvinnor	105	79	*65*	54	56	*50*
Tillsammans	**157**	**121**	*96*	**65**	**67**	*60*
Samtliga yrkesgrenar						
Män	203	164	*131*	80	76	*71*
Kvinnor	97	73	*60*	51	51	*47*
Tillsammans	**141**	**112**	*91*	**63**	**62**	*58*

Beträffande dessa relationstals innebörd för bedömandet av läget på den svenska arbetsmarknaden i dess helhet under mars 1920 hänvisas till den första uppsatsen i häftet, vilken i detta hänseende lämnar utförligare besked.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 226 platser, varav 932 manliga och 294 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 1 145, 830 och 315 samt under nästlidna månad resp. 825, 630 och 195.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala stad och län			Södermanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	17	3	1	1 251	865	647	309	258	164	164	222	107
Därav kvinnor	10	1	1	33	92	17	26	39	22	16	52	13
B Skogshushållning	2	5	5	81	114	105	18	15	15	22	47	38
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	5	—	—	1	2	2
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	4	17	16	1	—	—	16	5	4	1	3	2
Därav kvinnor	—	13	12									
B Metall- och maskinindustri	254	129	78	98	22	11	37	5	2	27	19	15
Därav kvinnor	34	18	12									
C Trävaruindustri	17	21	12	21	13	8	2	—	—	8	7	6
Därav kvinnor	2	4	3									
D Byggnadsverksamhet	494	102	91	217	66	39	30	5	3	13	4	3
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	2	1	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	—	—				—	2	—			
F Textilindustri	3	4	—	9	2	—	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	2	4	—	7	2	—						
G Beklädnadsindustri	85	111	54	1	—	—	3	2	1	—	1	—
Därav kvinnor	83	111	54				1	2	1			
H Närings- o. njutningsämnesindustri	278	207	191	21	3	1	6	1	1	3	1	1
Därav kvinnor	86	87	23				1	—	—	1	1	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	21	19	15	16	5	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	15	18	14	4	—	—						
J Trämasse- o. pappersindustri	11	23	5	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	8	20	5							1	—	—
K Grafisk industri	4	3	2	6	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	2	2									
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	43	36	30	14	3	3	21	8	5	29	15	11
Därav kvinnor	5	—	—							2	1	1
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	98	20	12	4	—	—	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	62	8	7									
B Butiks- och magasinspersonal	247	184	143	28	3	2	4	2	2	3	4	1
Därav kvinnor	79	46	28	2	1	—						
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	264	508	266	19	37	11	7	22	14	8	14	9
Därav kvinnor	249	495	257	14	34	9	4	21	13	7	13	8
D Landtransport	158	123	49	72	7	7	15	5	1	8	7	6
Därav kvinnor	8	19	3							2	1	1
E Vattentransport	35	1	1	29	—	—	—	—	—	2	45	29
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	11	47	47	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	7	46	46									
V. Husligt arbete	1 983	2 746	1 638	130	235	65	124	177	94	113	185	77
Därav kvinnor	1 983	2 746	1 638	130	235	65	124	177	94	113	185	77
VI. Allmän och litterär verksamhet	77	96	47	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Därav kvinnor	71	90	42									
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	769	376	366	224	26	14	177	74	68	133	28	28
Därav kvinnor	7	5	5									
Summa för mars månad år 1920	4 877	4 782	3 069	2 243	1 401	913	775	582	375	538	604	335
Därav kvinnor	2 714	3 683	2 152	190	364	91	156	241	130	142	253	101
» » » månad år 1919	5 694	4 604	2 880	1 788	1 324	926	984	642	442	572	589	353
Därav kvinnor	2 410	3 383	1 871	229	392	149	208	274	154	160	233	88

Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			Gottlands län			
Norrköping			Övriga anstalter															
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																		I.
154	115	65	514	580	319	87	149	55	23	48	17	74	201	131	29	72	13	*A*
3	12	2	40	111	41	8	61	10	5	14	4	18	87	52	1	33	—	
—	1	1	23	21	15	2	2	1	—	—	—	17	7	7	8	6	6	*B*
—	—	—	14	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
—	—	—	5	2	2	8	7	7	—	—	—	—	—	—	2	2	2	*A*
17	25	9	48	29	12	10	26	13	1	5	1	2	2	2	—	—	—	*B*
3	—	—																
5	11	5	12	10	6	6	1	1	—	—	—	3	—	—	—	—	—	*C*
47	51	48	40	11	7	9	7	7	—	—	—	10	17	13	—	—	—	*D*
—	3	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
—	3	—																
33	5	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
23	4	—																
1	3	2	6	6	1	3	3	2	2	1	1	—	—	—	—	—	—	*G*
1	3	2	5	1	—	3	3	2	2	1	1							
6	13	7	13	11	4	2	3	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	*H*
—	7	4	2	6	1	—	3	—										
1	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	17	17	17	—	—	—	*I*
						2	—	—				12	12	12				
1	—	—	3	5	2	3	5	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
1	—	—																
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
6	6	6	5	5	2	3	1	1	—	—	—	3	8	8	—	—	—	*L*
—	1	1																
																		IV.
2	3	—	4	2	1	4	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
1	3	—	—	1	—	2	—	—										
3	14	8	19	9	6	5	1	1	—	1	1	1	—	—	—	—	—	*B*
2	7	2	10	5	4	3	1	1	—	1	1	1	—	—				
14	20	18	27	53	23	10	25	8	12	17	11	14	22	9	5	12	7	*C*
13	19	17	26	51	21	9	22	6	10	16	10	14	21	8	4	11	6	
11	12	5	32	38	20	6	2	2	1	1	1	3	—	—	2	1	—	*D*
1	5	2	1	6	2													
10	5	2	12	1	1	1	—	—	—	—	—	2	4	1	—	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—	*F*
41	196	86	264	361	148	100	184	63	46	74	35	96	116	53	15	47	11	V.
41	196	86	264	361	148	100	184	63	46	74	35	96	116	53	15	47	11	
2	2	1	11	6	4	3	7	3	—	—	—	1	—	—	2	2	2	VI.
2	2	1	11	6	4	3	7	3				1	—	—	2	2	2	
141	37	33	120	33	31	50	38	38	17	7	7	14	6	4	47	38	32	VII.
73	—	—	13	—	—													
496	522	296	1 179	1 188	609	316	462	206	102	149	74	259	402	246	110	180	78	
164	262	117	372	548	221	130	281	85	63	106	51	142	236	125	22	93	191	
1 956	633	420	1 562	1 233	759	521	413	228	200	148	82	360	332	208	114	204	86	
1 082	364	172	576	616	294	214	241	114	82	110	51	124	193	93	34	106	20	

Yrkesgrupper	Blekinge län			Kristianstads län			Malmöhus					
							Malmö			Hälsingborg		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	**245**	**340**	**192**	**177**	**465**	**155**	**71**	**204**	**57**	**80**	**97**	**62**
Därav kvinnor	92	169	88	27	141	25	3	85	11	4	20	9
B Skogshushållning	**3**	**16**	**13**	**10**	**2**	—	—	**2**	**2**	—	**10**	**10**
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**30**	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**91**	**21**	**21**	**9**	**5**	**5**	—	—	—	**6**	**1**	—
B Metall- och maskinindustri	**11**	**44**	**14**	**4**	**6**	—	**62**	**36**	**17**	**28**	**9**	**3**
Därav kvinnor							6	11	4			
C Trävaruindustri	**1**	—	—	—	—	—	**4**	**9**	—	**3**	—	—
Därav kvinnor							1	—	—			
D Byggnadsverksamhet	**7**	**79**	**60**	**2**	**4**	**2**	**88**	**66**	**66**	**44**	**29**	**29**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	**2**	—	—	**1**	—	—	**15**	**8**	**2**	**13**	**2**	**1**
Därav kvinnor							15	5	—			
F Textilindustri	**1**	—	—	—	—	—	**3**	**3**	**1**	**2**	—	—
Därav kvinnor	1	—	—				2	3	1	1	—	—
G Beklädnadsindustri	**5**	**3**	**3**	**14**	**14**	**9**	**33**	**87**	**25**	**5**	**3**	**1**
Därav kvinnor	5	3	3	9	14	9	29	75	23	—	3	1
H Närings- och njutningsämnesindustri	**2**	**1**	—	**7**	**2**	—	**35**	**30**	**10**	**15**	**3**	**2**
Därav kvinnor	—	1	—	3	2	—	17	27	10	1	2	2
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	**1**	**3**	**2**	**2**	**31**	**31**
Därav kvinnor							1	1	—			
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	**3**	**15**	**3**	—	—	—
Därav kvinnor							1	15	3			
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	**2**	—	—	—	—
Därav kvinnor							—	2	—			
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**7**	**2**	**2**	**2**	**1**	**1**	**100**	**53**	**39**	**15**	**10**	**6**
Därav kvinnor	—	2	2				30	36	22	2	1	1
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**1**	—	—	—	—	—	**43**	**16**	**6**	**2**	**1**	—
Därav kvinnor							37	4	2	2	1	—
B Butiks- och magasinspersonal	**9**	**4**	**4**	**7**	**4**	**4**	**89**	**59**	**32**	**2**	**8**	**7**
Därav kvinnor	3	1	1	6	3	3	50	46	19	1	2	2
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**26**	**37**	**27**	**17**	**35**	**13**	**72**	**166**	**70**	**22**	**27**	**11**
Därav kvinnor	26	37	27	17	35	13	70	164	68	21	26	11
D Landtransport	**7**	**8**	**7**	**5**	**2**	**1**	**26**	**193**	**13**	**11**	**17**	**5**
Därav kvinnor	1	1	1				3	106	4	—	3	—
E Vattentransport	**34**	**5**	**5**	**4**	—	—	**18**	**5**	**5**	**229**	**123**	**123**
Därav kvinnor										2	—	—
F Handel o. samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	**146**	**209**	**111**	**133**	**209**	**118**	**540**	**987**	**545**	**134**	**170**	**109**
Därav kvinnor	146	209	111	133	209	118	540	987	545	134	170	109
VI. Allmän och litterär verksamhet	**1**	**3**	**1**	**1**	**1**	**1**	**3**	**23**	**2**	—	—	—
Därav kvinnor	1	3	1	1	1	1	3	23	2			
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**136**	**91**	**84**	**50**	**35**	**27**	**191**	**201**	**201**	**99**	**24**	**24**
Därav kvinnor							4	—	—	4	—	—
Summa för mars månad år 1920	**735**	**863**	**544**	**443**	**785**	**336**	**1 397**	**2 168**	**1 098**	**742**	**565**	**424**
Därav kvinnor	275	426	234	136	405	169	812	1 590	714	172	228	135
» » » månad år 1919	1 044	558	379	649	773	479	2 501	1 564	1 003	1 124	426	277
Därav kvinnor	341	322	187	251	372	195	1 145	1 170	686	430	269	153

län	Övriga anstalter			Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			Skaraborgs län			
							Göteborg			Övriga anstalter									
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																			I.
	313	441	207	103	192	64	99	90	53	105	103	47	22	62	12	221	550	163	
	17	106	15	12	45	9	4	14	1	20	33	5	2	11	2	18	173	16	*A*
	1	2	2	2	35	23	1	—	—	—	5	5	—	—	—	2	3	2	*B*
	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	II.
																			III.
	3	—	—	6	—	—	15	1	—	3	—	—	1	—	—	—	—	—	*A*
	24	49	17	23	35	18	226	89	77	3	1	—	14	4	3	1	—	—	
							—	1	—										*B*
	2	10	1	2	1	1	39	23	20	2	—	—	1	1	1	2	1	1	
							—	1	—										*C*
	79	99	97	31	35	30	151	137	125	6	8	8	13	47	38	7	6	4	*D*
	4	2	2	1	1	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
	2	—	—	—	9	5	8	15	12										
	1	—	—	—	1	1	3	5	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	*F*
	3	2	2	4	1	1	15	11	6										
	3	2	2	2	1	1	8	5	1	—	—	—	2	—	—	—	1	—	*G*
	50	16	15	3	5	1	51	37	27				1	—	—				
	8	2	2	1	2	1	26	23	17	1	—	—	1	—	—	20	36	14	
																15	30	10	*H*
	2	2	2	—	—	—	7	8	5										
							—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
	—	—	—	2	—	—	10	14	5	2	2	2							
							2	10	1	2	2	2	—	—	—	—	—	—	*J*
	1	1	1	—	—	—	4	1	—										
	1	1	1				1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
	8	2	1																
	1	1	1	—	3	1	12	10	6	1	—	—	5	10	7	5	3	3	*L*
																			IV.
	—	—	—	1	1	—	21	26	13										
							4	1	—	—	—	—	1	—	—	1	2	1	
													1	—	—	1	2	1	*A*
	13	7	6	5	1	1	79	61	53	8	2	2	1	1	—	2	2	1	
	4	3	3	2	1	1	8	3	—	4	2	2	1	1	—	—	1	—	*B*
	17	27	11	8	28	8	60	60	16	15	29	7	—	7	2	22	78	17	
	15	25	9	7	27	8	54	56	14	15	27	7	—	7	2	14	71	11	*C*
	36	22	14	18	8	5	74	93	42	6	2	1	4	3	1	1	1	—	
	10	2	2	1	2	2	1	23	2	2	1	1							*D*
	9	—	—	5	—	—	104	37	35	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
	201	284	139	58	139	49	613	1 040	626	53	89	33	25	73	14	143	426	106	
	201	284	139	58	139	49	613	1 039	625	53	89	33	25	73	14	143	426	106	V.
	1	3	3	1	5	2	7	10	—	2	1	—	1	8	1	—	1	—	
	—	2	2	1	5	2	4	9	—	2	—	—	1	8	1	—	1	—	VI.
	261	117	112	9	6	5	660	688	688	18	9	9	116	28	27	30	21	21	VII.
				2	—	—	2	—	—										
	1 033	1086	632	282	507	214	2 264	2 451	1 809	227	251	114	210	244	106	457	1 131	833	
	261	428	176	86	223	74	730	1 192	663	98	154	50	32	100	19	191	704	144	
	1 576	865	525	383	298	164	3 114	2 585	1 980	552	355	176	2 388	439	286	568	920	384	
	457	449	202	150	174	94	1 469	1 294	770	321	228	92	1 541	242	142	261	569	199	

Yrkesgrupper	Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län			Kopparbergs län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	68	127	45	229	457	165	266	355	151	66	88	48
Därav kvinnor	8	44	5	42	180	31	42	92	21	27	54	23
B Skogshushållning	1	1	1	10	21	14	19	24	19	33	40	19
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	16	16	16	1	8	8	3	3	1
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	—	—	—	9	1	1	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	3	—	—	24	12	4	18	9	4	6	7	7
Därav kvinnor												
C Trävaruindustri	—	—	—	4	5	2	—	1	1	16	21	17
Därav kvinnor												
D Byggnadsverksamhet	2	1	1	29	5	4	40	5	2	18	12	11
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
G Beklädnadsindustri	—	—	—	17	4	3	—	2	—	—	—	—
Därav kvinnor				12	3	2	—	2	—			
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	1	—	5	10	5	2	1	1	1	5	3
Därav kvinnor	—	1	—	3	7	2	1	1	1	1	3	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor				1	—	—						
K Grafisk industri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	1		—	10	4	3	4	2	1	2	2	2
Därav kvinnor							—	1	1			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
B Butiks- o. magasinspersonal	1	1	—	7	5	4	2	1	1	4	1	1
Därav kvinnor	1	1	—	5	2	1	1	1	1	2	1	1
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	4	12	5	16	30	13	23	32	21	37	35	25
Därav kvinnor	4	12	5	15	27	12	21	30	19	33	32	22
D Landtransport	—	3	—	11	23	9	9	9	2	13	3	3
Därav kvinnor	—	1	—				—	1	—			
E Vattentransport	—	—	—	5	—	—	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	79	185	70	181	343	158	130	191	89	104	169	90
Därav kvinnor	79	185	70	181	343	158	130	191	89	104	169	90
VI. Allmän och litterär verksamhet	2	3	3	—	—	—	1	3	1	2	8	5
Därav kvinnor	2	3	3				1	3	1	2	7	4
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	22	25	20	91	87	84	125	38	32	116	16	14
Därav kvinnor	2	1	—									
Summa för mars månad år 1920	183	359	145	669	1 024	486	642	681	333	422	410	246
Därav kvinnor	96	248	83	259	562	206	196	322	183	169	266	141
» » » månad år 1919	221	349	168	988	1 015	523	805	799	521	672	440	246
Därav kvinnor	130	263	107	355	635	218	252	402	212	219	326	157

Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			Hela riket			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
24	24	13	5	16	5	25	38	15	21	33	17	2	6	2	4 764	6 196	2 992	I.
5	9	—	1	11	3	9	22	6	10	17	9	1	3	1	504	1 731	442	*A*
5	7	7	—	12	8	26	22	10	22	11	10	10	13	9	318	444	347	*B*
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	77	33	31	II.
																		III.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	181	65	60	*A*
															—	13	12	
12	12	8	1	1	—	1	—	—	3	1	1	5	2	2	963	579	318	*B*
															43	30	16	
4	3	3	1	—	—	2	—	—	24	16	12	2	—	—	183	154	97	*C*
															3	5	3	
32	20	20	8	2	2	1	—	—	17	8	7	5	4	4	1 440	830	721	*D*
—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	22	8	*E*
															16	10	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69	38	18	*F*
															40	19	4	
6	2	—	1	—	—	—	—	—	1	1	1	2	—	—	209	258	112	*G*
—	2	—	1	—	—				1	1	1	2	—	—	168	232	103	
7	1	1	1	—	—	3	1	—	4	2	2	4	5	5	542	895	291	*H*
5	—	—				3	1	—				3	4	4	178	160	79	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	72	85	72	*I*
															34	32	26	
2	—	—	7	7	7	—	—	—	6	4	4	—	—	—	53	75	31	*J*
															16	47	11	
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	18	7	3	*K*
						1	—	—							5	6	3	
1	3	3	1	—	—	3	—	—	—	—	—	2	2	1	303	189	142	*L*
															40	43	29	
																		IV.
—	1	1	1	—	—	1	—	—	5	3	2	2	—	—	195	76	37	*A*
												1	—	—	111	20	10	
3	—	—	1	—	—	3	—	—	5	4	3	1	1	1	552	380	284	*B*
2	—	—	1	—	—	3	—	—	5	4	3	1	1	1	197	134	74	
6	20	8	14	27	8	40	43	36	36	41	21	25	35	25	840	1 499	720	*C*
5	15	3	14	27	8	36	39	33	35	40	20	24	33	24	776	1 433	671	
12	14	8	—	2	—	9	1	1	3	3	3	9	5	4	562	608	210	*D*
2	3	2													32	174	22	
51	—	—	50	2	2	1	—	—	—	—	—	2	2	—	605	230	204	*E*
			—	1	1							2	2	—	4	3	1	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	52	49	*F*
															7	46	46	
94	125	87	44	52	20	101	114	70	84	158	66	75	88	65	5 850	9 372	4 835	V.
94	125	87	44	52	20	101	114	70	84	158	66	75	88	65	5 850	9 371	4 834	
7	3	1	1	1	—	2	2	1	2	4	2	—	1	—	130	194	81	VI.
7	3	1	1	1	—	2	2	1	2	4	2	—	1	—	120	183	73	
48	48	48	56	75	75	32	10	8	55	38	27	48	43	39	3 855	2 263	2 166	VII.
															107	6	5	
315	285	210	192	197	127	251	231	141	288	327	178	196	207	157	21 843	24 044	13 829	
120	157	93	62	92	32	155	178	110	137	224	101	109	132	95	8 251	13 698	6 464	
462	339	251	505	266	204	254	219	135	238	204	137	282	220	160	32 077	22 756	14 382	
138	139	106	61	87	28	133	182	104	120	159	94	121	144	94	13 014	13 378	6 846	

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under mars månad 1920.[1] De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens ombudsorter (fr. o. m. 1920 till antalet 49), hava inhämtats och bearbetats på ungefär samma sätt, som tidigare varit fallet.[2] Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under de senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de olika varuslagen.

Bland de varuslag, som från februari till mars varit föremål för *prisstegring*, torde särskilt böra nämnas smör, fårkött, vissa slag av färsk fisk (särskilt sill), kaffe, fotogen samt barrved. I stort sett *oförändrade* sedan februari äro medelpriserna å bl. a. följande varuslag: mjölk, såväl oskummad som skummad, potatis, mjöl, gryn, bröd och socker. Vad beträffar sockerpriset, vilket som bekant fortfarande är statsreglerat, så undergick detta i februari en mycket kraftig förhöjning (jfr föregående månadsredogörelse). Med avseende å köttpriserna har under de senaste månaderna icke kunnat konstateras någon enhetlig tendens. Endast i fråga om fårkött har, såsom ovan omnämnts, en bestämd prisförskjutning uppåt iakttagits. Fläskpriset har däremot under redovisningsmånaden sjunkit ytterligare. Övriga varuslag, för vilka en tydlig *prisnedgång* sedan februari kunnat konstateras, äro ost, margarin, ägg (från 6·20 kr. till 4·69 kr. per tjog) samt salt sill.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar under kristiden. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med februari 1920, meddelas nedanstående indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 220 f.).

	Juli 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	4:e kvartalet 1916	1:a kvartalet 1917
Aritmetiska (»ovägda») medeltal	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	190
»Vägda» medeltal	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152	166

	2:a kvartalet 1917	3:e kvartalet 1917	4:e kvartalet 1917	1:a kvartalet 1918	2:a kvartalet 1918	3:e kvartalet 1918	4:e kvartalet 1918	1:a kvartalet 1919	2:a kvartalet 1919	3:e kvartalet 1919	4:e kvartalet 1919	Febr.[1] 1920	Mars[1] 1920
Aritmetiska (»ovägda») medeltal	197	208	235	268	305	330	372	364	352	343	332	313	313
»Vägda» medeltal	175	181	201	227	255	277	320	335	328	311	308	290	291

[1] Preliminära uppgifter.

[2] För de förändringar i fråga om inhämtandet av det prisstatistiska primärmaterialet, som företagits vid ingången av år 1920, kommer en redogörelse att lämnas i nästföljande kvartalsrapport (i häfte n:r 5).

Medelpris å 49 orter, mars 1920.

Varuslag	Kvantitet	Mars[1]) 1920	Febr.[1]) 1920	Mars 1919	Mars 1914	Höjning (+) eller sänkning (—) från mars 1914 till mars 1920	Höjning (+) eller sänkning (—) från mars 1919 till mars 1920
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	44	44	47	14	+ 214·3	— 6·4
handskummad	»	26	26	—	8	+ 225·0	—
separerad	»	19	19	23	6	+ 216·7	— 17·4
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	665	616	725	233	+ 185·4	— 8·3
mat- (lands-)	»	648	604	723	210	+ 208·6	— 10·4
Margarin, växt-	»	381	388	474	138	+ 176·1	— 19·6
Ägg, färska	tjog	469	620	610	138	+ 239·9	— 23·1
Potatis: gammal	5 l.	56	56	100	27	+ 107·4	— 44·0
»	hl.	919	913	2198	—	—	— 58·2
Ärter, gula	kg.	69	69	80	31	+ 122·6	— 13·8
Bruna bönor	»	147	148	250	46	+ 219·6	— 41·2
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	78	78	[2]) 73	31	+ 151·6	+ 6·8
råg-, svenskt, bästa sort	»	57	57	56	21	+ 171·4	+ 1·8
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	73	73	—	26	+ 180·8	—
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	106	104	101	36	+ 194·4	+ 5·0
ris-, bästa sort svenska	»	181	178	91	39	+ 364·1	+ 98·9
Rågbröd:							
hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	106	106	91	41	+ 158·5	+ 16·5
mjukt: limpa, söt	»	98	98	94	39	+ 151·3	+ 4·3
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	68	70	63	31	+ 119·4	+ 7·9
Vetebröd:							
skorpor, ordinära	»	232	229	225	75	+ 209·3	+ 3·1
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	114	113	115	44	+ 159·1	— 0·9
mjukt, billigaste sort: » » mjölk	»	133	132	176	60	+ 121·7	— 24·4
Nötkött, färskt: stek	»	386	390	590	120	+ 221·7	— 34·6
soppkött	»	321	325	513	99	+ 224·2	— 37·4
Kalvkött, stek: gödkalv	»	488	487	350	132	+ 269·7	+ 39·4
spädkalv	»	279	278	250	73	+ 282·2	+ 11·6
Fårkött: färskt, stek	»	441	423	666	135	+ 226·7	— 33·8
salt, svenskt	»	404	393	590	118	+ 242·4	— 31·5
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	460	466	717	130	+ 253·8	— 35·8
salt, svenskt »	»	482	493	723	137	+ 251·8	— 33·3
Sill, salt, prima	»	126	132	153	45	+ 180·0	— 17·6
Kaffe (obränt), prima Santos	»	362	355	300	159	+ 127·7	+ 20·7
Socker, bit-	»	165	165	132	64	+ 157·8	+ 25·0
Fotogen, Water White	l.	57	50	100	20	+ 185·0	— 43·0
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	9310	9310	7950	2690	+ 246·1	+ 17·1
barr-, » »	»	7400	7310	6570	2080	+ 255·8	+ 12·6
Bränntorv	100 kg	881	874	947	209	+ 321·5	— 7·0
Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	1877	1875	—	395	+ 375·2	—
engelska hushålls-(fyrkol) hemkörd	»	1514	1522	—	227	+ 567·0	—
Koks: gasverks- (krossad)[3]) hemkörd	»	1057	1058	—	158	+ 569·0	—
engelsk kamin-(krossad)[3]) hemkörd	»	1125	1109	—	182	+ 518·1	—

[1]) Preliminära uppgifter. — [2]) 75 %-utmalning. — [3]) T. o. m. 1919 avse uppgifterna okrossad koks.

Medelpris per år (1909—1919) och per månad

Obs.! Siffrorna för år 1909 angiva medelpris för 28 orter, åren 1910—

	Varuslag	Kvantitet	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	14	14	14	14	15	16	19	25
2	handskummad	»	7	7	7	8	8	8	9	10	15
3	separerad	»	—	5	5	6	6	6	7	8	12
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	220	222	228	237	236	239	292	×310	× 401
5	mat- (lands-)	»	198	200	205	214	213	218	260	295	× 358
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	150	151	156	164	162	197	257	× 305
7	halvfet, »	»	116	114	111	115	121	119	149	191	× 234
8	skummjölks-, »	»	—	49	48	51	58	60	82	127	× 167
9	Margarin: växt-, bästa sort	»	—	—	126	132	135	144	170	216	—
10	Ägg: svenska, färska	tjog	151	149	149	161	159	171	198	237	343
11	» konserverade	»		134	128	139	137	151	169	204	307
12	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	526	× 955
13	»	5 l.	28	27	29	32	28	30	36	33	× 58
14	färsk	»		76	48	49	46	80	87	76	146
15	Ärter, gula	kg.	28	29	29	30	31	35	57	55	× 63
16	Bruna bönor	»	41	46	47	53	48	49	75	111	199
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort [8]	»	33	32	30	31	31	33	40	°38	× 42
18	råg-, » » »	»	22	20	20	22	22	28	32	°29	× 36
19	rågsikt-, » » »	»	28	26	25	27	27	29	39	°34	—
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 33	34	32	36	36	42	52	50	× 68
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2] 60	39	39	40	41	41	46	52	× 75
22	Rågbröd: hårt grovt spisbröd	»	40	40	39	41	41	48	54	58	× 62
23	hårt knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	mjukt, limpa, söt	»	39	39	37	38	38	40	48	49	× 60
25	» » sur (»grovbröd»)	»	28	28	27	29	30	31	38	38	× 45
26	Vetebröd: skorpor, ordinära [9]	»	74	76	74	76	76	78	88	90	× 117
27	mjukt, billigaste sort bakat med vatten [9]	»	58	45	44	45	43	46	53	54	× 68
28	» » mjölk [9]	»		61	60	61	60	61	67	66	× 83
29	Nötkött, färskt: stek	»	104	98	96	111	122	116	140	193	219
30	soppkött	»	85	78	78	91	100	95	119	169	193
31	Kalvkött, stek: gödkalv	»	120	117	116	123	131	130	154	203	× 215
32	spädkalv	»	63	60	58	65	72	70	87	122	× 148
33	Fårkött: färskt, stek	»	121	118	115	124	133	130	158	215	258
34	*salt, svenskt*	»	—	103	102	105	114	118	139	194	241
35	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	119	121	140	184	261
36	Fläsk: färskt	»	121	129	120	123	133	129	191	233	× 270
37	salt, svenskt (sidfläsk)	»	127	138	129	129	140	137	198	246	× 287
38	» amerikanskt »	»	128	149	139	136	—	—	—	—	—
39	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	75	76	80	99	122
40	gädda	»	—	—	—	—	108	110	117	149	188
41	*sill*	»	28	31	31	32	34	35	45	68	91
42	strömming	»	37	36	36	36	38	39	45	56	65
43	*torsk*	»	—	—	—	—	55	57	62	82	111
44	rödspotta (»spätta»)	»	79	80	79	77	79	81	89	123	167
45	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
46	salt: sill, prima	»	37	[3] 39	[3] 33	[3] 41	[3] 45	45	57	97	105
47	strömming	»	23	23	25	25	30	31	36	61	73
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	61	54	51	52	56	58	72	111	152
49	» » » rundskuren	»		—	—	—	76	77	91	139	191
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 115	125	155	176	170	159	161	209	× 315
51	Socker, bit-	»	67	71	69	72	67	65	66	×68	× 70
52	*Salt (matsalt)*	»	—	—	—	—	—	10	10	13	19
53	Svagdricka	l.	—	6	6	6	6	6	7	8	10
54	Fotogen, Water White	»	[5] 18	17	15	17	20	21	23	27	37
55	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2520	2280	2280	2360	2560	2630	2800	3810	5520
56	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	2020	1810	1810	1880	2040	2110	2310	3060	4500
57	Bränntorv	100 kg.	[6] 74	187	185	187	196	220	290	385	670
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	376	373	373	397	401	411	531	717	803
59	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	234	242	367	543	707
60	Koks: gasverks- (krossad) [10] hemkörd	»	134	130	132	155	165	157	211	292	413
61	eng. kamin- » hemkörd	»	—	159	156	177	189	190	248	339	521

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp- [5]) *Uppgifterna avse »prima fotogen».* — [6]) *Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg.* — [7]) Upp- 1917—aug. 1919 75 % utmalning. — [9]) För den tid, då i samband med den statliga regleringen av brödsäd rena 1917 sådana brödslag, som närmast motsvara de i varulistan angivna kvaliteterna. — [10]) T. o. m. år 1919 avse mipris har varit rådande å *socker* sedan den 1 juli 1916, å *mjöl* från den 27 nov. 1916 t. o. m. aug. å *kaffe* från febr. 1917 t. o. m. juni 1919, å *ärter* och *bruna bönor* under tiden 27 mars 1917—mitten av maj 1919, å *ost* under tiden 21 aug. 1917—23 april 1919, å *kalvkött* under tiden 19 maj—17 sept. 1917 och 22 varit underkastat statsreglering under tiden dec. 1917—19 jan. 1919 och *margarin* under tiden febr.—26 maj

(mars 1919— mars 1920) för samtliga orter.

—1912 för 39 orter, åren 1913—1919 för 44 orter samt år 1920 för 49 orter.

1918	1919	Mars 1919	April 1919	Maj 1919	Juni 1919	Juli 1919	Aug. 1919	Sept. 1919	Okt. 1919	Nov. 1919	Dec. 1919	Jan.[11] 1920	Febr.[11] 1920	Mars[11] 1920	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
× 38	47	× 47	48	51	49	46	47	46	47	47	47	46	44	44	1
× 24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	26	26	2
× 19	23	× 23	24	25	24	22	22	22	22	22	22	20	19	19	3
× 587	729	× 725	832	776	739	708	698	668	700	733	715	677	616	665	4
× 546	727	× 723	832	794	732	692	700	668	690	727	714	668	604	648	5
× 372	624	× 516	× 516	761	727	703	682	662	641	625	620	600	571	556	6
× 332	500	× 486	× 485	561	539	525	525	508	481	462	452	431	410	× 397	7
× 220	534	× 335	× 335	373	374	373	239	325	293	297	295	—	—	—	8
—	433	× 474	× 475	× 474	466	445	410	396	383	383	385	388	388	381	9
725	681	610	516	496	526	544	582	594	679	827	865	781	620	469	10
615	716	[7] 623	[7] 547	—	—	—	—	[7] 600	675	724	739	725	603	464	11
×1200	1271	× 2098	×2003	1134	877	687	—	785	826	873	877	895	913	919	12
× 68	71	× 100	× 101	75	54	46	—	53	52	53	53	54	56	56	13
237	102	—	—	—	—	143	61	—	—	—	—	—	—	—	14
× 66	78	× 80	× 81	81	81	81	81	80	73	70	70	69	69	69	15
× 173	214	× 250	× 250	239	242	220	203	197	166	155	150	148	148	147	16
× 50	× 75	× 73	× 73	× 73	× 73	× 73	× 73	77	78	78	78	78	78	78	17
× 41	× 56	× 56	× 56	× 56	× 56	× 56	× 56	56	56	57	57	56	57	57	18
—	× 73	—	× 73	× 73	× 73	× 73	× 73	73	73	73	73	73	73	73	19
× 82	99	× 101	× 101	× 100	101	100	98	97	97	95	95	95	104	106	20
× 73	111	× 91	× 82	× 82	83	84	85	151	164	167	168	175	178	181	21
× 78	96	91	92	93	94	97	99	101	103	103	103	105	106	106	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	135	135	135	23
× 75	96	94	94	94	95	97	97	99	99	100	99	98	98	98	24
× 49	64	63	63	63	62	63	63	64	67	67	68	67	70	68	25
× 180	230	225	229	226	233	234	235	234	231	229	229	226	229	232	26
× 88	116	115	116	115	116	117	118	119	116	115	115	113	113	114	27
× 144	167	176	181	181	180	180	179	173	136	133	133	131	132	133	28
567	563	590	591	586	585	603	599	562	500	457	449	425	390	386	29
507	490	513	517	513	514	525	523	489	428	388	380	359	325	321	30
546	512	× 350	484	567	586	611	617	606	564	533	527	521	487	488	31
357	312	× 250	310	317	326	344	357	358	337	319	320	308	278	279	32
626	600	666	671	649	648	639	628	587	474	432	435	425	423	441	33
546	547	590	588	576	573	561	571	526	459	435	423	404	393	404	34
509	557	580	595	525	—	—	—	—	470	453	479	468	489	458	35
× 388	605	717	679	572	552	568	579	592	578	557	550	517	466	460	36
× 404	619	723	670	596	575	585	592	602	595	586	574	548	493	482	37
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	402	388	378	38
211	202	238	210	145	157	187	200	197	210	203	200	201	214	210	39
317	333	377	316	256	286	333	338	332	335	331	319	324	330	326	40
149	110	69	106	121	123	131	132	131	117	112	113	84	63	71	41
123	114	114	125	105	104	102	107	99	118	126	120	122	113	116	42
196	160	191	172	134	142	136	144	141	155	149	146	149	145	147	43
295	244	298	253	181	213	225	235	224	235	238	238	237	233	227	44
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	173	157	159	45
145	148	153	148	145	143	142	146	147	149	149	148	139	132	126	46
100	105	110	119	111	110	111	104	101	88	80	77	73	70	69	47
293	223	293	263	251	217	195	193	180	157	154	162	160	163	161	48
343	289	396	308	325	288	280	265	263	218	219	214	—	—	—	49
× 307	316	× 300	× 300	× 300	× 292	305	323	336	343	344	344	345	355	362	50
× 92	× 133	× 132	× 132	× 132	× 132	× 132	× 133	× 133	× 133	× 134	× 134	× 134	× 165	× 165	51
31	32	34	33	32	31	31	31	31	30	30	30	30	30	30	52
14	16	16	16	16	16	16	16	16	16	17	16	16	16	16	53
—	71	100	88	75	73	54	49	48	46	46	45	46	50	57	54
7850	8220	7950	8000	7950	8010	7930	8070	8200	8450	8830	8940	9120	9310	9310	55
6620	6740	6570	6590	6590	6570	6320	6570	6750	6940	7160	7250	7250	7810	7400	56
1035	896	947	947	927	871	775	781	829	866	876	914	872	874	881	57
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1843	1875	1877	58
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1508	1522	1514	59
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1021	1058	1057	60
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1078	1109	1125	61

gifterna för åren 1910—1913 avse sill av märket »K. K. K.». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — gifterna avse för mars 1919 sex orter, för april två och för sept. tre orter. — [8]) Uppgifterna avse vetebrödstyper utan inblandning av rågmjöl ej saluförts, avse de meddelade priserna från och med febr. uppgifterna okrossad koks. — [11]) Preliminära siffror. — × Maximipris. — ×× Eljest fastställda pris. — (Maxi- 1919, å *smör* från slutet av år 1916 till den 17 april 1919, å *bröd* under tiden 4 jan. 1917—24 febr. 1919, april 1919, å *gryn* från april 1917 till mitten av maj 1919, å *potatis* (gammal) under tiden 16 april 1917—5 nov. 1918—17 april 1919 samt å *mjölk* under tiden 19 mars 1918—17 april 1919. *Fläsk* kan anses hava 1919.)

Enligt vad såväl den »ovägda» som den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, lyse och bränsle, vilken under januari och februari månader visat en tydlig tendens till nedgång, under mars hållit sig så gott som oförändrad. Vad beträffar de förut under kristiden månatligen publicerade uppgifterna angående livmedelskostnaderna å *olika orter* (se häft. 2, sid. 228—229), så har det från och med ingången av detta år ansetts tillräckligt att endast meddela desamma kvartalsvis i samband med kvartalsredogörelsen.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar under kristiden. Det må noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, lyse och bränsle. För att däremot få en fullständig bild av prisstegringens inverkan å en familjs hela *utgiftsstat* måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 2 av Sociala Meddelanden (sid. 223 ff.), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna fran juli 1914 till tiden omkring den 1 januari 1920 till c:a 159 % mot 157 % vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 oktober 1919. [1]

[1] Sedan denna redogörelse lämnats, har ytterligare en beräkning angående levnadskostnadsstegringen under kristiden slutförts. Enligt denna undersökning, för vilken en närmare redogörelse kommer att lämnas i häfte n:r 5, uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna fran juli 1914 till tiden omkring den *1 april 1920* till c:a 165 %.

Arbetsmarknaden under april månad 1920.

Läget på arbetsmarknaden företedde under april månad en fortgående förbättring med på olika områden framträdande brist på arbetskraft. Särskilt rönte grovarbetarna i allmänhet livlig efterfrågan. På den kvinnliga arbetsmarknaden har behovet av arbetskraft ingenstädes ens tillnärmelsevis kunnat tillgodoses; detta gäller i främsta rummet tjänarinnor i husligt arbete samt hotell- och restaurangpersonal. Denna kännbara brist förklaras delvis beroende på utflyttning till Norge, men äger utan tvivel sin huvudsakliga förklaring i den starka tillströmningen till industrien med dess kortare arbetstid. Trots detta synes inom vissa industrigrenar det ökade behovet av kvinnlig arbetskraft ännu ej vara tillfredsställt.

Jordbrukets arbetsmarknad rönte i viss mån inverkan av den utbrutna byggnadskonflikten, i det den redan förut på grund av bostadsbristen obetydliga invandringen av byggnadsarbetare till städerna fullständigt sinade ut, vilket i sin tur på vissa håll åstadkom en rikligare tillgång på arbetskraft inom jordbruket. På grund av organisationssträvandena bland lantarbetarna i Svealand har en viss obenägenhet att ingå avtal för längre tid förmärkts, varigenom omsättningen av arbetskraft ökats. I Skåne har på grund av den regniga väderleken, som hindrade vårarbetets utförande, efterfrågan på tillfällig arbetskraft varit ringa. Mot slutet av månaden skedde en livlig omsättning av betfolk, sedan avtalsfrågan lösts.

Inom industrien framträdde de bebådade verkningarna av åttatimmarslagen i full utsträckning, främst yttrande sig i en mycket kännbar brist på arbetskraft. Verkstadsindustriens brist på yrkesskickliga arbetare torde i viss mån stå i samband med det egendomliga förhållandet, att grovarbete i många fall betalas högre än yrkesarbete. Stenindustrien synes alltjämt ha mycket svårt att komma igång. I Bohuslän har ett stort antal arbetare måst avskedas, av vilka de äldre dock beretts sysselsättning vid av staten anordnade arbeten.

Byggnadsverksamheten har på grund av lockouten legat fullständigt nere. Endast målarna synas på många håll ha erhållit tillfälligt arbete.

Inom transportverksamheten var arbetstillgången för sjömän fortfarande dålig. Hamn- och stuveriarbetet minskades något.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 80. Motsvarande siffror för föregående år framgå av efterföljande sammanställning:

		Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Jord- och skogsbruk	1913	97	84	83	66	72	71	77	87	75	77	96	92
	1914	62	77	71	59	71	68	82	95	96	94	116	130
	1915	100	92	90	80	85	81	95	105	87	75	84	84
	1916	73	68	74	58	55	57	50	70	58	67	66	66
	1917	57	59	64	58	50	46	35	49	47	69	73	79
	1918	70	87	91	77	74	80	88	106	95	85	99	116
	1919	122	95	90	69	67	64	74	104	94	83	110	95
	1920	*95*	*85*	*77*	*64*	—	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrenar	1913	170	151	119	108	106	122	116	101	94	108	141	122
	1914	147	144	119	101	98	112	103	156	130	145	217	189
	1915	225	209	165	150	126	147	144	130	119	127	165	119
	1916	160	145	121	101	93	100	96	99	89	102	126	107
	1917	128	150	140	132	110	111	132	119	107	117	133	112
	1918	160	196	184	168	153	175	168	145	124	119	133	143
	1919	192	181	157	126	109	110	109	94	91	97	114	113
	1920	*133*	*121*	*96*	*85*	—	—	—	—	—	—	—	—
Samtliga näringsgrenar	1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
	1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
	1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
	1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
	1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
	1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
	1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
	1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
	1920	*125*	*112*	*91*	*80*	—	—	—	—	—	—	—	—

Efter vad ovanstående statistik utvisar, företedde den relativa tillgången å arbetskraft under år 1920 en fortskridande minskning inom såväl jordbruket som övriga näringsgrenar. I jämförelse med motsvarande tid åren förut voro relationstalen för månaderna februari—april väsentligt lägre än alla övriga i tabellen medtagna år, utom beträffande gruppen jord- och skogsbruk, inom vilken en minskning framträdde endast i jämförelse med åren 1918 och 1919.

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1911	—	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·8	4·3	4·4
1912	8·5	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7
1913	8·4	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4
1914	7·5	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3
1915	15·0	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5
1916	7·7	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2
1917	5·4	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4
1918	5·8	6·0	5·0	4 9	5·0	4 0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4
1919	7·3	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8
1920	*7·2*	*7·6*	*7·5*	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 mars 1920. Arbetslöshetssiffran var då, som synes, ungefär lika stor som vid motsvarande tidpunkt föregående år.

Arbetstillgången under första kvartalet 1920

enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

Följande översikt över arbetstillgång m. m. inom olika yrken och näringar under första kvartalet av år 1920 är liksom föregående redogörelser av samma slag till huvudsaklig del grundad på uppgifter, som å särskilda frågeformulär insamlats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären hava fortfarande till största delen infordrats genom socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 47, varav 24 äro föreståndare för resp. arbetsförmedlingskontor, tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling. Direkt av socialstyrelsen hava emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm med närmaste omnejd ävensom från sådana arbetsgivare i landsorten, som i regel sysselsätta minst 200 arbetare.

För ifrågavarande kvartal hava besvarade formulär återkommit från 2 524 arbetsgivare med 310 361 arbetare, varav *2 510* arbetsgivare med *308 894* arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete. Då — med ett fåtal undantag — samtliga arbetsgivare, som sysselsätta minst 200 arbetare, insänt besvarade formulär, torde uppgifterna få anses såsom representativa för åtminstone den svenska storindustrien.

En bearbetning av de inkomna svaren har givit vid handen, att arbetstillgången under första kvartalet 1920, i jämförelse med samma kvartal föregående år, ansågs såsom *bättre* av 901 arbetsgivare med 139 419 arbetare (45 %), som *oförändrad* av 1 261 arbetsgivare med 137 986 arbetare (45 %) samt såsom *sämre* av 348 arbetsgivare med 31 489 arbetare (10 %).

Följande sammanställning möjliggör ett bedömande av *arbetstillgången inom industri och hantverk under första kvartalet 1920:*

	Antal redovisade arbetare (medeltal)	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mycket god, B. god eller medelgod, C. mindre än medelgod.											
		1:a kvartalet			2:a kvartalet			3:e kvartalet			4:e kvartalet		
		A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.
1911 . . .	178 648	9	78	13	10	77	13	11	74	15	10	79	11
1912 . . .	197 904	13	75	12	18	77	5	21	74	5	19	75	6
1913 . . .	252 047	20	74	6	21	76	3	20	75	5	17	78	5
1914 . . .	252 115	16	76	8	18	76	6	7	61	32	13	64	23
1915 . . .	264 540	20	65	15	20	68	12	29	63	8	29	64	7
1916 . . .	281 793	33	61	6	38	57	5	39	55	6	39	56	5
1917 . . .	273 888	33	53	14	29	53	18	26	54	20	17	62	21
1918 . . .	258 230	10	62	28	12	65	23	14	64	22	9	60	31
1919 . . .	256 612	5	47	48	9	54	37	12	60	28	14	67	19
1920 . . .	308 894	18	71	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Med ledning av tabellen å sid. 464—465, som utgör en sammanfattning av uppgifter från arbetsgivare inom industri och hantverk, har utarbetats efterföljande *allmänna översikt över arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper:*

Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom:

A. mycket god, B. god eller medelgod, C. mindre än medelgod

	1:a kvart. 1920			4:e kvart. 1919			1:a kvart. 1919		
	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.
Malmbrytning och metallindustri	22	65	13	10	61	29	5	42	53
Jord- och stenindustri	9	66	25	3	62	35	9	50	41
Trävaruindustri	10	75	15	10	73	17	1	68	31
Pappers- och grafisk industri	16	82	2	14	78	8	12	49	39
Livsmedelsindustri	5	84	11	7	90	3	4	70	26
Textil- och beklädnadsindustri	31	68	1	38	60	2	3	45	52
Läder-, hår- och gummivaruindustri	24	71	5	28	71	1	2	25	73
Kemisk-teknisk industri	9	83	8	1	83	16	1	24	75

Gruppen *malmbrytning och metallindustri* företedde, trots de omfattande arbetsnedläggelserna under kvartalet, en stadigt fortgående förbättring. Av gruvorna angav visserligen ett relativt stort antal arbetstillgången såsom mindre än medelgod, men en ljusning har otvivelaktigt inträtt, sedan de utländska marknaderna åter öppnats, vilket framträder i exportsiffrornas jämna stegring. För malmförädlingsverken, vilka vid årsskiftet befunno sig i en utpräglad lågkonjunktur, skedde vid kvartalets slut ett hastigt omslag. Genom en med stigande priser förenad stark efterfrågan på tackjärn lyckades de vinna avsättning för sina under föregående år hopade lager. Efter konfliktens biläggande i mars återupptogo även ett ökat antal masugnar verksamheten, men på många håll låg driften vid kvartalsskiftet ännu helt nere. Inom järn- och stålmanufakturen uppvisade flertalet grenar en avsevärd förbättring. Vid de mekaniska verkstäderna ökades verksamheten som en följd av den långvariga konflikten, och på många håll yppade sig svårigheter att erhålla tillräcklig yrkesskicklig arbetskraft. Skeppsvarven uppvisade alltjämt mycket gynnsamma konjunkturer. Av de redovisade arbetarna voro icke mindre än 65 % anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mycket god.

Inom *jord- och stenindustrien* hade torvindustrien, vars döda säsong inföll under kvartalet, legat så gott som fullständigt nere och endast sysselsatt smärre arbetsstyrkor. Även tegelbruken hade på grund av säsongförhållandena till stor del inställt tillverkningen. Medan vissa företag uppgivit, att avsättningen på grund av stagnation inom byggnadsverksamheten varit ringa, synas förhållandena på andra håll ha gestaltat sig gynnsammare att döma av det relativt stora antalet arbetsgivare, vilka betecknat arbetsmarknaden såsom god. Stenhuggerierna befunno sig alltjämt i ett bekymmersamt läge, på grund av att valutaförhållandena och fraktsatserna omöjliggjort all export. Statsbeställningen av gatsten gav sysselsättning åt de 25 % av industriens ursprungliga arbetsstyrka, som ännu funnos kvar på arbetsplatserna. Kakel-,

porslins- och lerkärlsfabrikerna ävensom glasbruken hade med få undantag god arbetstillgång.

Trävaruindustriens ställning var i stort sett densamma som under föregående kvartal med övervägande god arbetstillgång. Sågverken arbetade under mycket goda konjunkturer. På de håll, där sågningen såsom vanligt under denna tid på året var inställd, användes den ledigblivna arbetskraften vid skogsavverkningarna. Snickeri- och möbelfabrikerna ha efter lösningen av de här och var pågående arbetskonflikterna haft full sysselsättning med ökat behov av arbetskraft, varå tillgången enligt uppgift från nära en fjärdedel av de rapporterande företagen varit knapp. I ett par fall meddelas, att bostadsbristen lagt hinder i vägen för en ökning av arbetsstyrkan.

Gruppen *pappers- och grafisk industri*, inom vilken ställningen under föregående kvartal kunde karakteriseras såsom fullt tillfredsställande, uppvisade en ytterligare förbättring. Såväl trämassefabrikerna som pappersbruken befinna sig i starkt uppåtgående konjunkturer. Trots de härav orsakade höga pappersprisen ha boktryckerierna haft riklig sysselsättning, och nära hälften av de uppgiftslämnande företagen klagade över den alltjämt mycket kännbara bristen på arbetskraft.

Inom *livsmedelsindustrien* ha vissa grenar av bageriyrket, såsom spisbröds- och kexfabrikerna, haft mindre tillfredsställande tillgång på arbete, de senare på grund av konkurrens från England. Sockerfabrikerna hade trots lågsäsongen i allmänhet god eller medelgod arbetstillgång, och endast vid ett fåtal fabriker har arbetet legat nere. Vid choklad- och konfektfabrikerna fanns som förut gott om arbete, och i några fall förekom bristande tillgång å kvinnlig arbetskraft.

Inom *textil- och beklädnadsindustrien* betecknades arbetsmarknaden såsom oförändrad sedan föregående kvartal med genomgående goda konjunkturer. Mångenstädes synes svårigheten att erhålla erforderlig kvinnlig arbetskraft förorsakat avsevärt avbräck. Detta gällde i synnerhet bomullsfabrikerna. För jute- och linnefabrikerna har knappheten på råvaror varit mycket kännbar, men har ännu ej nödvändiggjort någon mer omfattande driftsinskränkning. Liknande var förhållandet vid yllefabrikerna, vilkas behov av ull i synnerhet av bättre kvalitet ej kunnat tillfredsställas. Skrädderierna ha varit överhopade av arbete och klaga allmänt över bristen på arbetskraft.

Inom gruppen *läder-, hår- och gummivaruindustri* har ett flertal pälsvaru-, borst- och handskfabriker angivit sin arbetstillgång såsom mycket god, de senare på grund av ökad import av råvaror. Vid sko- och gummivarufabrikerna ha förhållandena i allmänhet varit likartade med föregående kvartal och fullt tillfredsställande. Flerstädes har tillgången på i synnerhet kvinnlig och minderårig men även på vissa slag av yrkesskicklig manlig arbetskraft varit otillräcklig, medan överflöd funnits på ovana manliga arbetare.

Inom den *kemisk-tekniska industrien* ha superfosfatfabrikerna kunnat upptaga produktionen i full utsträckning, sedan råvarutillgången ökats.

Näringsgrenar	Hela antalet		Tillgång å arbete							
			Mycket god		God		Medelgod		Mindre god	
	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
Malmbrytning och metallindustri:										
Malmgruvor	65	9 896	2	264	16	2 085	24	2 359	14	4 756
Malmförädlingsverk	93	25 590	8	3 410	43	16 645	20	3 694	13	1 251
Järn- och stålmanufaktur	99	9 999	20	3 370	46	4 659	23	1 241	6	553
Mekaniska verkstäder	273	38 692	33	5 881	119	17 759	65	10 404	34	2 952
Skeppsvarv	26	10 605	11	6 899	13	3 411	1	120	1	175
Elektromekanisk industri	25	7 483	3	3 146	7	1 930	7	1 493	5	471
Annan metallindustri	72	6 833	20	1 396	38	4 591	8	547	4	159
Jord- och stenindustri:										
Kolgruvor	7	2 720	2	650	4	1 749	1	321	—	—
Torvindustri	41	1 196	1	14	12	263	9	202	9	289
Stenbrott och stenhuggerier	48	5 017	2	130	9	981	15	1 240	7	695
Kakel-, porslins- och lerkärlsindustri	17	2 951	2	838	10	1 565	4	215	1	333
Tegelbruk	88	3 622	—	—	24	2 209	27	569	18	573
Glasbruk	33	3 603	5	379	20	2 411	4	554	4	259
Cementfabriker, kalkbruk samt annan jord- och stenindustri	50	5 592	2	213	14	1 556	17	2 335	15	1 317
Trävaruindustri:										
Sågverk	268	28 840	18	2 862	129	11 981	87	9 234	26	4 602
Snickeri- och möbelfabriker	157	8 831	15	813	62	4 737	53	2 320	19	742
Annan trävarufabrikation	20	754	1	37	15	600	1	42	1	16
Pappers- och grafisk industri:										
Trämassefabriker	80	17 049	5	778	53	10 206	19	5 721	3	344
Pappersbruk	39	10 098	13	3 211	20	6 415	4	301	2	171
Bokbinderier och annan pappersind.	47	3 602	8	524	27	2 425	11	636	1	17
Boktryckerier och grafiska anstalter	99	6 504	20	1 682	59	3 721	16	969	4	132
Livsmedelsindustri:										
Kvarnindustri	26	968	1	32	8	365	11	403	5	167
Bagerier	35	1 911	3	136	17	970	9	572	6	233
Sockerindustri	25	3 338	—	—	10	1 521	12	1 599	3	218
Choklad- och konfektfabriker	27	3 225	3	653	15	2 073	7	457	2	42
Bryggerier och brännerier	58	4 063	3	88	40	3 203	14	561	1	211
Tobaksfabriker	8	3 163	—	—	3	1 961	1	260	4	942
Annan livsmedelsindustri	45	1 802	3	30	22	922	13	553	5	188
Textil- och beklädnadsindustri:										
Bomullsindustri	40	11 822	14	3 917	23	7 426	3	479	—	—
Jute- och linneindustri	12	3 646	2	904	9	2 456	1	286	—	—
Ylleindustri	48	7 521	9	1 011	29	5 494	6	697	4	319
Trikåfabriker	20	3 189	8	1 325	11	1 769	1	95	—	—
Skrädderi- och sömnadsyrket	78	7 677	26	3 621	44	3 546	7	500	—	—
Annan hithörande industri	61	4 132	16	868	33	2 748	9	436	1	45
Läder-, hår- o. gummivaruindustri:										
Garverier och läderfabriker	28	2 219	2	176	17	1 494	8	274	—	—
Skofabriker	53	6 716	14	1 825	31	4 032	7	584	—	—
Gummivarufabriker	8	3 031	3	751	4	2 257	1	23	—	—
Annan läder-, hår- och gummivaruind.	41	2 255	10	688	20	842	8	597	2	101
Kemisk-teknisk industri:										
Ljus-, tvål-, olje- och färgfabriker	28	1 695	3	100	17	1 222	5	293	3	80
Konstgödningsfabriker	7	1 364	3	533	2	495	1	188	—	—
Tändsticksfabriker	15	7 309	2	463	12	6 554	1	292	—	—
Annan kemisk-teknisk industri	40	3 134	3	130	18	1 098	10	1 023	6	612
Byggnadsverksamhet	53	2 174	3	334	15	899	17	472	9	368
Kraft-, belysnings- och vattenverk	41	6 798	3	1 536	22	3 712	12	818	4	732
Handel och varulager	42	2 056	3	44	19	1 152	17	827	1	20
Land- och sjötransport	24	4 209	4	599	13	3 123	4	291	1	96
Summa	**2 510**	**308 894**	**332**	**56 261**	**1 194**	**163 233**	**601**	**57 097**	**244**	**24 181**
Summa 4:de kv. 1919	2 066	251 560	234	35 755	865	107 232	510	61 842	310	35 370
» 3:dje » »	2 186	263 599	250	32 128	867	98 979	546	57 813	385	63 207
» 2:dra » »	2 209	257 716	161	22 728	819	91 887	529	48 285	450	66 861
» 1:sta » »	2 272	253 574	99	13 879	559	63 583	530	55 466	615	76 871

Dålig		Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år						Tillgång å arbetskraft					
		Bättre		Oförändrad		Sämre		Brist		Normal tillgång		Överflöd	
A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
9	432	8	717	39	5 708	18	3 471	3	176	50	8 481	12	1 239
9	590	43	15 264	34	7 701	16	2 625	8	3 895	76	20 364	9	1 331
4	176	42	5 093	49	4 659	8	247	13	1 352	82	8 123	4	524
22	1 696	90	17 668	123	15 192	60	5 832	57	9 067	203	28 091	13	1 534
—	—	11	4 964	15	5 641	—	—	8	2 543	16	7 404	2	658
3	443	10	5 350	7	1 115	8	1 018	4	3 443	17	3 096	4	941
2	140	45	4 018	23	2 539	4	276	21	1 128	48	5 494	3	211
—	—	—	—	6	2 399	1	321	2	650	5	2 070	—	—
10	428	4	99	28	596	9	501	—	—	28	895	13	301
15	1 971	6	634	30	3 981	12	402	2	64	34	3 038	12	1 915
—	—	6	1 695	9	886	2	370	4	997	12	1 916	1	38
19	271	13	1 119	60	2 025	15	478	3	857	68	2 400	17	365
—	—	14	1 696	16	1 674	3	233	3	122	30	3 481	—	—
2	171	10	1 285	25	3 059	15	1 248	2	87	36	4 490	12	1 015
8	161	56	7 503	181	18 266	31	3 071	8	1 926	227	22 779	33	4 135
8	219	46	3 903	84	3 907	27	1 021	35	2 350	113	5 567	9	914
2	59	8	300	9	379	3	75	4	231	16	523	—	—
—	—	33	6 292	46	10 667	1	90	5	738	62	12 984	13	3 327
—	—	27	8 063	9	1 515	3	520	5	1 635	31	8 159	3	304
—	—	13	810	27	2 131	7	661	18	1 349	29	2 253	—	—
—	—	17	1 315	70	4 136	12	1 053	46	3 309	53	3 195	—	—
1	1	5	180	15	572	6	216	—	—	22	749	4	219
—	—	21	832	7	478	7	601	3	239	30	1 564	2	108
—	—	6	1 103	18	2 168	1	67	—	—	24	3 250	1	88
—	—	12	1 720	10	995	5	510	7	1 598	19	1 600	1	27
—	—	34	2 246	23	1 606	1	211	—	—	53	3 860	5	203
—	—	—	—	4	2 221	4	942	—	—	4	1 078	4	2 085
2	109	17	778	24	897	4	127	1	12	40	1 510	4	280
—	—	22	5 264	18	6 558	—	—	22	7 410	18	4 412	—	—
—	—	6	2 035	6	1 611	—	—	4	1 384	8	2 262	—	—
—	—	33	6 099	13	1 199	2	223	15	3 698	33	3 823	—	—
—	—	15	2 857	5	332	—	—	8	1 815	12	1 374	—	—
1	10	48	5 155	25	2 153	5	369	45	5 409	33	2 268	—	—
2	35	25	1 799	31	2 116	5	217	15	678	44	3 342	2	112
1	275	12	855	13	1 034	3	330	3	345	22	1 422	3	452
1	275	32	4 605	19	1 747	2	364	8	1 342	43	5 093	2	281
—	—	3	751	4	2 257	1	23	1	33	7	2 998	—	—
1	27	16	834	19	937	6	484	13	648	27	1 571	1	36
—	—	16	999	9	429	3	267	—	—	25	1 458	3	237
1	148	1	220	5	996	1	148	—	—	5	1 006	2	358
—	—	14	7 042	1	267	—	—	1	220	14	7 089	—	—
3	271	16	1 061	16	1 093	8	980	2	69	29	2 096	9	969
9	101	16	650	22	1 102	15	422	3	328	40	1 604	10	242
—	—	5	538	29	5 121	7	1 139	1	1 502	32	3 744	8	1 552
2	13	10	367	27	1 413	5	276	4	583	33	1 378	5	95
2	100	14	3 641	8	508	2	60	—	—	22	4 109	2	100
139	**8 122**	**901**	**139 419**	**1 261**	**137 986**	**348**	**31 489**	**407**	**63 235**	**1 875**	**219 463**	**228**	**26 196**
147	11 361	564	74 950	1 005	115 705	497	60 905	295	42 561	1 487	172 651	284	36 348
138	11 472	548	67 991	1 018	107 461	620	88 147	381	50 403	1 569	184 076	236	29 120
250	27 955	438	50 905	969	100 943	802	105 868	286	37 753	1 603	177 306	320	42 657
469	43 775	246	28 392	952	92 474	1 074	132 708	125	13 967	1 510	167 652	637	71 955

Tändsticksindustrien har nu åter inträtt i normala förhållanden, sedan bristen på råmaterial av olika slag alltmer börjat försvinna. Även inom denna yrkesgren har en stark efterfrågan på kvinnlig arbetskraft gjort sig gällande. Ammunitions- och sprängämnestillverkningen har avsevärt inskränkts, och på ett par håll har arbetsstyrkan reducerats.

Inom *byggnadsverksamheten* var läget i allmänhet mindre tillfredsställande, om ock på vissa orter en ökad livaktighet förmärkts. Mot kvartalets slut inträdde dock en allmän stagnation, beroende på det ovissa konfliktläget.

Inom *transportverksamheten* rådde betydande arbetslöshet bland sjömän, vilken dock minskades i Göteborg mot slutet av kvartalet. Tillgången på hamn- och stuveriarbete var flerstädes god utom i de norrländska hamnarna.

Jordbrukets arbetsmarknad företedde i alla delar av landet en stor livaktighet på grund av den annalkande vårsäsongen, och mångenstädes visade sig tillgången på arbetskraft ej motsvara efterfrågan.

Då läget på arbetsmarknaden givetvis inverkar på och återspeglas i den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet, meddelas här nedan ur de månatliga redogörelserna för nämnda verksamhet till ytterligare jämförelse en sammanställning, utvisande tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

På 100 *lediga platser* kommo följande antal *ansökningar om arbete:*

	1:a kvartalet 1920			4:e kvartalet 1919			1:a kvartalet 1919.		
	mars	febr.	jan.	dec.	nov.	okt.	mars	febr.	jan.
Jordbruk	77	88	97	97	110	82	87	99	127
Skogsbruk	72	66	85	87	105	169	138	74	101
Övriga näringsgrenar	96	121	133	113	114	97	157	181	192
Samtliga »	91	112	125	110	113	92	141	162	179

En totalbild av läget på arbetsmarknaden inom industrien lämnas i sammanställningen å sid. 461. Enligt densamma voro av samtliga redovisade 308 894 arbetare 18 % anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mycket god, medan 11 % tillhörde företag med mindre än medelgod arbetstillgång. — Såsom härav framgår, har arbetsmarknadens läge alltjämt förbättrats. Den svenska industrien, i synnerhet exportgrenarna, befinner sig i en begynnande högkonjunktur, vars fulla utnyttjande till en viss grad hämmats av den rådande oron på arbetsmarknaden, svårigheterna med anpassningen efter de nya arbetstidsförhållandena samt den härav orsakade bristen på arbetskraft. I sistnämnda hänseende ha dock ej de förebådade verkningarna av åttatimmarslagen visat sig i full utsträckning på grund av de dispenser, vilka av arbetsrådet beviljats (jfr. sid. 459).

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 1 januari, 1 februari och 1 mars 1920.

I arbetslöshetsrapporteringen för första kvartalet av år 1920 hava deltagit 32 fackförbund, varav ett nytillkommet, nämligen skorstensfejeriarbetarförbundet. Antalet medlemmar i de rapporterande fackföreningarna den 1 januari, 1 februari och 1 mars 1920 utgjorde resp. 129 701, 119 719 och 109 748. Av dessa voro vid samma tidpunkter *arbetslösa* resp. 7·2, 7·6 och 7·5 %. Motsvarande siffror för samtliga månader alltifrån början av år 1914 framgå av nedanstående tablå:

	1914		1915		1916		1917		1918		1919		1920	
	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %
Januari .	60 535	7·5	59 195	15·0	65 614	7·7	75 000	5·4	99 434	5·8	116919	7·3	129701	7·2
Februari .	61 468	10·4	56 788	14·8	64 855	8·0	77 101	5·9	101978	6·0	110375	7·5	119719	7·6
Mars . . .	58 354	7·5	57 476	12·0	64 218	6·7	79 174	5·5	100530	5·0	107150	7·6	109 748	7·5
April . .	64 410	6·5	63 895	11·2	70 502	5·2	84 486	6·1	109763	4·9	131194	8·1	—	—
Maj . . .	63 146	5·1	60 074	8·5	69 542	4·7	85 320	4·4	106940	5·0	116898	7·5	—	—
Juni . . .	60 494	3·2	58 980	6·7	59 775	3·3	83 424	2·8	108423	4·0	118964	6·1	—	—
Juli . . .	62 823	3·1	66 184	6·3	67 026	2·7	92 678	3·1	110928	4·6	127496	4·6	—	—
Augusti .	58 912	3·0	59 870	4·0	66 801	2·7	90 919	3·3	109593	4·2	125951	3·8	—	—
September	58 257	8·1	61 072	3·6	65 430	2·2	90 834	2·8	102094	3·5	117685	3·2	—	—
Oktober .	61 883	7·7	68 050	3·5	72 335	2·2	97 714	2·4	107451	3·7	131111	3·1	—	—
November	61 023	8·1	64 996	3·8	72 843	2·3	93 841	2·8	105580	3·2	127305	3·2	—	—
December .	59 084	10·3	66 947	4·5	71 169	2·2	91 844	2·4	102508	3·4	118690	3·8	—	—

Av de mera betydande organisationerna hade stenindustriarbetarförbundet vid årsskiftet att uppvisa den största arbetslösheten (38·5 %). Under de följande månaderna nedgick denna siffra efterhand till 16 % den 1 mars, varemot i första rummet kom murarförbundet med c:a 36 % arbetslösa den 1 februari och 30 % den 1 mars. Måleriarbetarförbundet uppvisade under dessa båda månader också en anmärkningsvärt hög arbetslöshetssiffra, 27—28 %. Grov- och fabriksarbetarförbundet, som den 1 januari redovisat nära 24 % arbetslösa, intog den 1 mars ett betydligt bättre läge med endast 8 %.

Resultaten av rapporteringen om antalet arbetslösa inom de särskilda organisationerna föreligga i efterföljande tabeller, som utgöra en sammanfattning av de bearbetade frågeformulärens uppgifter. Tabellen å sid. 468 är ett sammandrag av huvudtabellerna.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 1 januari, 1 februari och 1 mars 1920.

Fackförbund	Januari			Februari			Mars		
	Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa	
		Antal	%		Antal	%		Antal	%
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförb.	3 010	196	6·5	2 843	166	5·8	1 341	126	9·4
» bleck- och plåtslagareförbundet	1 427	53	3·7	1 386	81	5·8	1 375	180	13·1
» bokbindare »	2 704	12	0·4	2 137	12	0·6	1 388	—	—
» bryggeriindustriarbetare »	2 560	41	1·6	2 092	35	1·7	2 784	40	1·4
De förenade förbunden	2 077	40	1·9	2 323	124	5·3	2 656	162	6·1
Sv. elektriska arbetare förbundet	1 560	32	2·1	1 786	79	4·4	2 602	223	8·6
» gjutare »	3 797	101	2·7	3 301	175	5·3	3 460	77	2·2
» grov- och fabriksarbetare »	18 572	4 422	23·8	17 880	3 135	17·5	17 149	1 436	8·4
» gruvindustriarbetare »	1 406	24	1·7	1 524	64	4·2	1 503	29	1·9
» handelsarbetare »	7 024	189	2·7	6 751	136	2·0	7 001	111	1·6
» handskarbetare »	169	—	—	168	—	—	—	—	—
» hattarbetare »	65	1	1·5	61	—	—	62	—	—
Intern. litografiska »	828	4	0·5	837	6	0·7	846	7	0·8
Sv. kommunalarbetare »	6 882	209	3·0	6 847	167	2·4	5 639	132	2·3
» metallindustriarbetare »	41 093	1 160	2·8	33 356	1 283	3·8	33 773	3 685	10·9
Därav:									
Järnbruksarbetare	6 904	106	1·5	7 060	158	2·2	6 915	2 189	31·7
Mek. verkstadsarbetare	34 189	1 054	3·1	26 296	1 130	4·3	26 858	1 496	5·6
Sv. murare förbundet	1 416	357	25·2	1 705	607	35·6	1 467	442	30·1
» måleriarbetare »	1 525	210	13·8	1 374	380	27·7	824	226	27·4
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	1 237	209	16·9	1 168	239	20·5	1 171	40	3·4
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	3 196	7	0·2	3 462	29	0·8	—	—	—
» skorstensfejeriarbetare »	123	6	4·9	98	7	7·1	107	7	6·5
» skrädderiarbetare »	3 681	99	2·7	3 170	172	5·4	3 650	43	1·2
» slakteri- och charkuteriarbetare »	566	33	5·8	833	22	2·6	684	21	3·1
» stenindustriarbetare »	767	295	38·5	1 199	327	27·3	1 080	174	16·1
» stuckatör »	54	21	38·9	—	—	—	—	—	—
» sågverksindustriarbetare »	6 199	675	10·9	6 202	668	10·8	6 238	326	5·2
» textilarbetare »	2 535	21	0·8	5 257	31	0·6	—	—	—
» tobaksindustriarbetare »	4 331	3	0·1	3 127	32	1·0	4 408	4	0·1
» transportarbetare »	2 216	171	7·7	1 135	77	6·8	1 163	60	5·2
» träarbetare »	7 221	553	7·7	6 519	919	14·1	6 402	589	9·2
» tunnbinderiarbetare »	208	35	16·8	188	13	6·9	214	11	5·1
» typograf »	809	10	1·2	499	6	1·2	275	5	1·8
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	436	148	33·9	491	137	27·9	486	46	9·5
Summa	129 701	9 337	7·2	119 719	9 129	7·6	109 748	8 202	7·5

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan här icke meddelas, i vad mån dessa siffror avse hela antalet medlemmar inom ett fackförbund. På grundval av ovanstående siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna den 1 januari 1920.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar[1]				Arbetslösa					Orsak		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar			
		Män				Män												Antal redovisade			Antal dagar under dec. 1919
		Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans	Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans Antal	Tillsammans %	arbetsbrist	tillfällig orsak	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	avdeln.	medlemmar	arbetslösa	
Sv. bageri- o. konditoriind.-arb.-förb.	19	1 974	301	735	**3 010**	174	—	22	**196**	6·5	196	—	21	—	17	31	**69**	13	1 403	152	**3 133**
» bleck- och plåtslagareförbundet	48	1 345	82	—	**1 427**	52	1	—	**53**	3·7	49	4	53	—	6	—	**59**	14	985	45	**763**
» bokbindare »	17	822	88	1 794	**2 704**	8	—	4	**12**	0·4	12	—	37	—	4	10	**51**	6	2 262	12	**366**
» bryggeriindustriarbetare »	24	1 783	58	719	**2 560**	27	—	14	**41**	1·6	37	4	67	—	8	—	**75**	4	1 133	37	**963**
De förenade förbunden	27	1 738	114	225	**2 077**	27	9	4	**40**	1·9	40	—	72	—	23	4	**99**	5	418	32	**346**
Sv. elektriska arbetare förbundet	46	1 545	15	—	**1 560**	31	1	—	**32**	2·1	31	1	18	18	21	7	**64**	10	474	24	**448**
» gjutare »	99	3 377	412	8	**3 797**	93	8	—	**101**	2·7	88	13	169	32	51	6	**258**	31	1 233	80	**1 142**
» grov- och fabriksarbetare »	166	16 231	912	1 429	**18 572**	4 051	125	246	**4 422**	23·8	2 601	1 821	650	148	167	1 527	**2 492**	86	8 947	3 820	**67 611**
» gruvindustriarbetare »	17	1 308	82	16	**1 406**	22	2	—	**24**	1·7	21	3	103	106	43	3	**255**	4	637	17	**393**
» handelsarbetare »	75	4 914	586	1 524	**7 024**	136	21	32	**189**	2·7	189	—	90	—	33	—	**123**	31	4 999	189	**5 208**
» handskarbetare »	1	85	—	84	**169**	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	**9**	—	—	—	—
» hattarbetare »	2	64	1	—	**65**	1	—	—	**1**	1·5	1	—	—	—	—	—	—	1	13	1	**25**
Intern. litografiska »	15	763	61	4	**828**	4	—	—	**4**	0·5	4	—	23	—	10	—	**33**	—	—	—	—
Sv. kommunalarbetare »	70	6 026	206	650	**6 882**	196	2	11	**209**	3·0	190	19	203	—	9	1	**213**	19	2 043	174	**3 231**
» metallindustriarbetare »	45	—	—	—	**41 093**	—	—	—	**1 160**	2·8	—	—	—	—	—	—	—	35	31 054	665	**15 199**
Därav: Järnbruksarbetare . .	15	—	—	—	**6 904**	—	—	—	**106**	1·5	—	—	—	—	—	—	—	13	6 266	100	**2 279**
Mek. verkstadsarbetare	30	—	—	—	**34 189**	—	—	—	**1 054**	3·1	—	—	—	—	—	—	—	22	24 788	565	**12 920**
Sv. murare förbundet	25	1 274	142	—	**1 416**	345	12	—	**357**	25·2	320	37	16	—	1	8	**25**	15	593	225	**4 787**
» måleriarbetare »	33	1 449	76	—	**1 525**	206	3	1	**210**	13·8	210	—	21	22	9	13	**65**	14	939	133	**2 233**
Skand. sadelm-. o. tapetserare »	37	1 029	105	108	**1 242**	207	2	—	**209**	16·8	209	—	20	2	17	5	**44**	12	862	208	**1 337**
Sv. sko- och läderindustriarb. »	24	1 935	288	973	**3 196**	7	—	—	**7**	0·2	7	—	39	—	10	—	**49**	4	335	6	**120**
» skorstensfejeriarbetare »	1	123	—	—	**123**	6	—	—	**6**	4·9	6	—	—	—	2	—	**2**	1	123	6	**144**
» skrädderiarbetare »	42	1 204	103	2 374	**3 681**	77	2	20	**99**	2·7	99	—	130	—	10	40	**180**	4	834	96	**1 876**
» slakteri- o. charkuteriarb. »	18	469	46	53	**568**	28	—	5	**33**	5·8	29	4	8	1	11	—	**20**	9	299	33	**817**
» stenindustriarbetare »	20	711	56	—	**767**	281	14	—	**295**	38·5	68	227	17	5	3	1	**26**	7	269	149	**1 346**
» stuckatör »	3	53	1	—	**54**	21	—	—	**21**	38·9	21	—	2	—	—	19	**21**	3	54	21	**354**
» sågverksindustriarbetare »	64	5 548	651	—	**6 199**	618	57	—	**675**	10·9	377	298	309	1	68	16	**394**	22	2 458	508	**5 883**
» textilarbetare »	22	1 179	133	1 223	**2 535**	18	—	3	**21**	0·8	21	—	79	—	12	19	**110**	3	279	13	**287**
» tobaksindustriarbetare »	10	672	66	3 593	**4 331**	1	2	—	**3**	0·1	3	—	219	—	6	—	**225**	1	132	3	**54**
» transportarbetare »	24	1 301	63	852	**2 216**	169	2	—	**171**	7·7	133	38	56	30	7	—	**93**	7	513	130	**2 713**
» träarbetare »	87	6 394	798	29	**7 221**	525	28	—	**553**	7·7	548	5	199	1 130	62	5	**1 396**	48	5 367	509	**8 739**
» tunnbinderiarbetare »	5	199	9	—	**208**	35	—	—	**35**	16·8	10	25	4	—	1	—	**5**	3	193	35	**522**
» typograf »	13	609	171	29	**809**	6	4	—	**10**	1·2	10	—	17	1	6	7	**31**	4	449	8	**166**
» väg- o. vattenbyggnadsarb. »	9	432	4	—	**436**	148	—	—	**148**	33·9	132	16	18	—	3	19	**40**	6	338	144	**2 429**
Summa	**1 108**	[2] —	[2] —	[2] —	**129 701**	[2] —	[2] —	[2] —	**9 337**	7·2	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	**422**	**69 638**	**7 475**	**182 635**

[1] Jfr noten å sid. 468. — [2] På den grund, att uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna den 1 februari 1920.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar[1]				Arbetslösa					Orsak		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar			
		Män				Män												Antal redovisade			Antal dagar under jan. 1920
		Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans	Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans Antal	%	arbetsbrist	tillfällig orsak	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	avdeln.	medlemmar	arbetslösa	
Sv. bageri- o. konditoriind.-arb.-förb.	20	1 936	284	623	2 843	158	—	8	166	5·8	166	—	42	—	20	—	62	15	1 595	131	3 502
» bleck- och plåtslagareförbundet	43	1 299	87	—	1 386	78	3	—	81	5·8	81	—	47	162	7	2	218	12	946	78	1 455
» bokbindare »	13	645	69	1 423	2 137	7	—	5	12	0·6	12	—	35	1	1	36	73	2	262	4	66
» bryggeriindustriarbetare »	21	1 567	56	469	2 092	9	—	26	35	1·7	33	2	64	1	1	—	66	4	723	33	850
De förenade förbunden	30	1 941	131	251	2 323	89	11	24	124	5·3	104	20	54	4	11	6	75	9	799	113	1 890
Sv. elektriska arbetare förbundet	51	1 764	22	—	1 786	79	—	—	79	4·4	71	8	21	32	37	14	104	20	899	68	1 568
» gjutare »	91	2 945	348	8	3 301	155	20	—	175	5·3	136	39	131	1158	41	6	1 336	31	1 502	166	2 265
» grov- och fabriksarbetare »	151	15 297	937	1 646	17 880	2 825	153	157	3 135	17·5	2524	611	693	673	225	356	1 947	67	8 354	2 664	36 710
» gruvindustriarbetare »	18	1 413	96	15	1 524	60	4	—	64	4·2	60	4	50	63	15	3	131	5	683	23	527
» handelsarbetare »	74	4 767	550	1 434	6 751	97	31	8	136	2·0	136	—	108	—	33	—	141	28	4 209	124	2 931
» handskarbetare »	1	86	—	82	168	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	8	—	—	—	—
» hattarbetare »	2	60	1	—	61	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	4	—	—	—	—
Intern. litografiska »	15	764	73	—	837	2	4	—	6	0·7	6	—	20	—	10	—	30	—	—	—	—
Sv. kommunalarbetare »	68	6 091	206	550	6 847	161	2	4	167	2·4	167	—	183	1	10	2	196	17	1 674	147	3 385
» metallindustriarbetare »	44	—	—	—	33 356	—	—	—	1 283	3·8	—	—	—	—	—	—	—	22	11 695	430	8 913
Därav: Järnbruksarbetare . .	16	—	—	—	7 060	—	—	—	153	2·2	—	—	—	—	—	—	—	8	5 279	89	1 690
Mek. verkstadsarbetare	28	—	—	—	26 296	—	—	—	1 130	4·3	—	—	—	—	—	—	—	14	6 416	341	7 223
Sv. murare förbundet	34	1 558	147	—	1 705	595	12	—	607	35·6	583	24	22	20	2	—	44	21	826	391	8 874
» måleriarbetare »	32	1 312	62	—	1 374	366	14	—	380	27·7	355	25	20	57	9	—	86	23	1 159	304	7 087
Skand. sadelm.- o. tapetserare »	33	964	88	116	1 168	237	2	—	239	20·5	239	—	21	11	8	—	40	12	943	238	1 915
Sv. sko- och läderindustriarb. »	26	2 078	385	999	3 462	27	2	—	29	0·8	28	1	51	—	21	—	72	10	2 415	29	565
» skorstensfejeriarbetare »	1	98	—	—	98	7	—	—	7	7·1	7	—	—	—	—	—	—	1	98	7	210
» skrädderiarbetare »	35	924	106	2 140	3 170	17	1	154	172	5·4	128	44	93	—	7	220	320	8	1 308	171	2 897
» slakteri- o. charkuteriarb. »	21	675	39	119	833	20	—	2	22	2·6	22	—	8	2	7	2	19	9	304	19	531
» stenindustriarbetare »	31	1 115	84	—	1 199	313	14	—	327	27·3	192	135	39	2	11	2	54	11	555	240	3 953
» stuckatör »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» sågverksindustriarbetare »	61	5 679	521	2	6 202	583	78	7	668	10·8	514	154	310	685	100	234	1 329	19	1 907	501	6 375
» textilarbetare »	29	2 036	238	2 983	5 257	25	—	6	31	0·6	31	—	169	—	22	19	210	6	1 725	21	459
» tobaksindustriarbetare »	8	389	67	2 671	3 127	24	2	6	32	1·0	32	—	157	128	3	—	288	3	2 327	32	414
» transportarbetare »	13	536	13	586	1 135	77	—	—	77	6·8	39	38	33	10	4	—	47	2	134	36	414
» träarbetare »	82	5 874	629	16	6 519	862	57	—	919	14·1	899	20	215	916	69	20	1 220	55	5 176	868	16 379
» tunnbinderiarbetare »	3	179	9	—	188	13	—	—	13	6·9	13	—	6	—	1	—	7	3	188	13	339
» typograf »	10	376	98	25	499	4	2	—	6	1·2	6	—	7	—	4	4	15	2	65	5	121
» väg- o. vattenbyggnadsarb. »	8	491	—	—	491	137	—	—	137	27·9	100	37	21	4	4	—	29	6	347	124	2 314
Summa	1069	[2] —	[2] —	[2] —	119 719	[2] —	[2] —	[2] —	9 129	7·6	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	423	52 818	6 980	116909

[1] Jfr noten å sid. 468. — [2] På den grund, att uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna den 1 mars 1920.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar[1]				Arbetslösa					Orsak		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar			
		Män				Män												Antal redovisade			Antal dagar under febr. 1920
		Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans	Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans Antal	Tillsammans %	arbetsbrist	tillfällig orsak	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	avdeln.	medlemmar	arbetslösa	
Sv. bageri- o. konditoriind.-arb.-förb.	14	995	4	342	1 341	121	2	3	126	9·4	126	—	33	8	12	—	53	11	1 551	103	2 711
» bleck- och plåtslagareförbundet	44	1 292	83	—	1 375	176	4	—	180	13·1	180	—	72	176	4	10	262	26	1 085	178	3 537
» bokbindare »	13	352	45	991	1 388	—	—	—	—	—	—	—	58	—	2	4	64	—	—	—	—
» bryggeriindustriarbetare »	23	1 942	46	796	2 784	5	—	35	40	1·4	38	2	89	1	8	—	98	4	1 299	34	864
De förenade förbunden	31	2 113	251	292	2 656	121	20	21	162	6·1	143	19	79	16	9	4	108	10	868	147	2 389
Sv. elektriska arbetare »	48	2 583	19	—	2 602	222	1	—	223	8·6	213	10	41	221	64	15	341	20	1 802	177	4 389
» gjutare »	24	3 087	365	8	3 460	71	6	—	77	2·2	76	1	71	2791	39	1	2 902	9	1 217	49	1 056
» grov- och fabriksarbetare »	247	14 772	909	1 468	17 149	1 283	61	92	1 436	8·4	1 184	252	800	819	151	286	2 056	70	8 016	1 203	21 431
» gruvindustriarbetare »	17	1 396	92	15	1 503	25	4	—	29	1·9	29	—	69	161	15	1	246	4	1 216	21	429
» handelsarbetare »	80	4 922	583	1 496	7 001	96	9	6	111	1·6	111	—	177	—	35	—	212	32	4 641	110	2 379
» handskarbetare »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» hattarbetare »	2	61	1	—	62	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	3	—	—	—	—
Intern. litografiska »	15	770	76	—	846	3	4	—	7	0·8	7	—	24	—	8	—	32	1	362	1	15
Sv. kommunalarbetare »	60	5 354	202	83	5 639	123	6	3	132	2·3	132	—	268	6	5	1	280	15	1 593	118	2 487
» metallindustriarbetare »	45	—	—	—	33 773	—	—	—	3 685	10·9	—	—	—	—	—	—	—	24	8 421	990	21 897
Därav: Järnbruksarbetare . .	15	—	—	—	6 915	—	—	—	2 189	31·7	—	—	—	—	—	—	—	9	2 832	539	11 802
Mek. verkstadsarbetare	30	—	—	—	26 858	—	—	—	1 496	5·6	—	—	—	—	—	—	—	15	5 589	451	10 095
Sv. murare förbundet	29	1 323	144	—	1 467	424	18	—	442	30·1	405	37	26	39	4	4	73	15	658	295	6 684
» måleriarbetare »	13	797	27	—	824	219	7	—	226	27·4	189	37	8	65	4	—	77	8	685	176	4 091
Skand. sadelm.- o. tapetserare »	33	998	93	80	1 171	39	1	—	40	3·4	40	—	31	1	9	—	41	12	804	41	529
Sv. sko- och läderindustriarb. »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» skorstensfejeriarbetare förbundet	1	107	—	—	107	—	—	—	7	6·5	7	—	—	1	—	—	1	1	107	7	210
» skrädderiarbetare »	40	1 096	109	2 445	3 650	4	—	39	43	1·2	43	—	127	—	9	2	138	4	943	41	894
» slakteri- o. charkuteriarb. »	14	552	35	97	684	20	—	1	21	3·1	21	—	12	—	4	—	16	8	590	16	418
» stenindustriarbetare »	29	992	88	—	1 080	162	12	—	174	16·1	150	24	76	29	6	3	114	7	281	87	1 140
» stuckatör »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» sågverksindustriarbetare »	60	5 725	511	2	6 238	279	38	9	326	5·2	313	13	379	478	86	29	972	17	2 128	240	4 656
» textilarbetare »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» tobaksindustriarbetare »	9	623	74	3 711	4 408	—	—	4	4	0·1	4	—	222	—	4	11	237	1	2 078	4	14
» transportarbetare »	13	560	43	560	1 163	59	1	—	60	5·2	60	—	34	—	3	—	37	5	273	60	1 394
» träarbetare »	77	5 797	589	16	6 402	556	33	—	589	9·2	568	21	293	715	34	16	1 058	47	4 350	529	9 226
» tunnbinderiarbetare »	4	202	12	—	214	11	—	—	11	5·1	9	2	4	—	1	—	5	3	199	11	244
» typograf »	9	212	52	11	275	4	1	—	5	1·8	5	—	5	—	2	2	9	3	112	5	120
» väg- o. vattenbyggnadsarb. »	9	481	5	—	486	46	—	—	46	9·5	36	10	17	3	1	—	21	6	231	36	889
Summa	1003	[2] —	[2] —	[2] —	109 748	[2] —	[2] —	[2] —	8 202	7·5	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	363	45 510	4 679	94 038

[1] Jfr noten å sid. 468. — [2] På den grund, att uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Nya lagar om medling i arbetstvister m. m.

Med ett den 13 juli 1916 dagtecknat utlåtande hade socialstyrelsen till Kungl. Maj:t ingivit en styrelsen anbefalld utredning angående huruvida och i vad mån åtgärder, särskilt på lagstiftningens väg, kunde åstadkommas i syfte att på verksamt sätt befrämja arbetsfreden[1]. Såsom resultat av den verkställda utredningen framlade styrelsen ett förslag till lag om vissa åtgärder till främjande av arbetsfred, upptagande dels vissa bestämmelser om arbetsavtal och kollektivavtal, dels ändrade regler om förlikningsväsendet i arbetstvister, dels särskilda föreskrifter om vissa villkor för arbetsinställelser, dels slutligen bestämmelser om lokala arbetsdomare och om upprättande av en särskild domstol i vissa arbetstvister, arbetsdomstolen.

Socialstyrelsens betänkande, över vilket yttranden inkommit från åtskilliga myndigheter och korporationer, har under de gångna åren icke föranlett förslag till riksdagen. Av en stor del bland de ingivna yttrandena har framgått, att en dylik, ganska omfattande lagstiftning icke skulle i den gestaltning, förslaget fått av styrelsen, uppbäras av den allmänna opinion inom de närmast intresserade kretsarna, som synts önskvärd för ett framgångsrikt ingripande från lagstiftarens sida på detta område. Under sådana förhållanden ansåg regeringen det icke sannolikt, att något av större värde för arbetsfreden eller arbetsrättens utveckling vore att vinna genom att nu ifrågasätta en lagstiftning av den omfattning, socialstyrelsens föreliggande förslag avsett.

Emellertid ingingo i detta förslag bland annat vissa bestämmelser »om medlingsmyndigheter och deras verksamhet». Dessa bestämmelser, i sina huvuddrag anslutande sig till gällande lag om medling i arbetstvister den 31 december 1906, voro avsedda att ersätta nämnda lag, vilken i sammanhang därmed således skulle upphävas.

Då en revision i vissa delar av lagen om medling i arbetstvister visat sig påkallad av erfarenheterna under den tid av mer än tretton år, som lagen varit i kraft, samt de av socialstyrelsen i dess ovanberörda lagförslag föreslagna bestämmelserna i ämnet i det stora hela synts lämpliga att läggas till grund för revisionen av nämnda lag, framlade Kungl. Maj:t i proposition (nr 155) till riksdagen den 20 februari 1920 förslag till *ny lag om medling i arbetstvister* jämte tvenne i samband därmed stående lagförslag *om central skiljenämnd för vissa arbetstvister* och *om särskilda skiljedomare i arbetstvister*. Samtliga dessa förslag hava den 30 april i huvudsaklig överensstämmelse med propositionen av riksdagen antagits och träda i kraft den 1 juli 1920.

[1] Soc. Medd. årg. 1916, s. 874.

Frågan om vissa ändringar av 1906 års lag om medling i arbetstvister har två gånger förut varit föremål för riksdagens prövning, vid 1910 och 1911 års riksdagar. I den för innevarande års riksdag framlagda propositionen göres härom följande erinringar:

Det förslag till lag om kollektivavtal m. m., som i propositionen nr 96 till 1910 års riksdag framlades, upptog allenast en rent formell ändring av 2 § i lagen om medling i arbetstvister, men det särskilda utskott, till vilket nämnda proposition av riksdagen hänvisades, tillstyrkte utan meningsskiljaktighet ett förslag av enskild motionär om vidgad befogenhet för förlikningsmännen och om inrättande av en särskild förlikningskommission såsom andra instans för behandling av tvister rörande kollektivavtal. Utskottets majoritet gjorde dock förslagets godkännande beroende av, att samtidigt framlagda förslag till lagar om kollektivavtal och om arbetsdomstol jämväl bleve antagna, medan en minoritet från andra kammaren yrkade på förslagets godkännande oberoende av dylikt sammanhang. Ändringarna i lagen om medling av arbetstvister antogos av första kammaren blott under den av utskottet föreslagna förutsättning, medan andra kammaren antog lagen utan sådant förbehåll. Då kamrarna i andra delar av propositionen nr 96 också stannade i olika beslut, avgav särskilda utskottet ett sammanjämkningsförslag, som, antaget av första kammaren, avslogs av andra kammaren. Hela lagkomplexet och således även ändringarna i medlingslagen hade därmed förfallit.

År 1911 framlade Kungl. Maj:t ånyo i proposition nr 43 förslag till lag om kollektivavtal m. m., vilken proposition upptog de ändringar i lagen om medling i arbetstvister, varom riksdagen i sak var enig 1910. Då kamrarna jämväl detta år vidhöllo sina ståndpunkter i förevarande del från 1910 — första kammaren antog således ändringarna i medlingslagen allenast under förutsättning att jämväl lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol vunne riksdagens godkännande — samt andra kammaren avslog hela lagkomplexet, var frågan jämväl i vad avsåg ändringarna i medlingslagen förfallen.

Lagen om medling i arbetstvister. I den nu antagna nya medlingslagen innefattas i anslutning till socialstyrelsens förslag en viss *ändring av förlikningsinstitutets organisation.* Enligt 1906 års lag skola förlikningsmännen utses för vissa lokala distrikt, i vilka landet indelas (enligt kungl. skrivelse den 31 december 1909 numera sju distrikt). Socialstyrelsen har anfört, att det visat sig, att arbetstvisterna inom vissa större näringsgrenar koncentrera sig på vissa förlikningsmannadistrikt, inom vilka förlikningsmannen sålunda blir särskilt förtrogen med förhållandena. För att tillgodogöra sig denna särskilda erfarenhet har i fall, då arbetstvist omfattat flera distrikt och i följd därav särskild förlikningsman skolat förordnas, sådant förordnande plägat lämnas den förlikningsman, som mest haft att syssla med det av tvisten berörda näringsområdet. I anslutning härtill hade av socialstyrelsen därför föreslagits, att jämte det fortfarande förlikningsmän skulle tillsättas för särskilda lokala distrikt, förordnande tillika skulle kunna tills vidare meddelas viss förlikningsman att medla inom visst näringsområde. Den nya lagen upptager även bestämmelser i sådan riktning, lämnande därvid valfrihet at Kungl. Maj:t att antingen förordna en av förlikningsmännen att, jämte befattningen såsom förlikningsman för visst distrikt, tillika vara förlikningsman med visst på annat sätt bestämt verksamhetsområde eller att förordna särskild person att vara förlikningsman med sådant verksamhets-

område, i vilket senare fall hans befogenhet blir inskränkt till detsamma. Bland arbetsområden, för vilka tillsättande av sådan särskild förlikningsman kan komma i fråga, anfördes i propositionen i första hand jordbruket samt företag, där staten är arbetsgivare. Vad sistnämnda område beträffar, blir anlitande av förlikningsmännen måhända obehövligt, därest, såsom är avsett, en särskild förhandlingsordning för statens arbetare kommer till stånd. Intill dess så skett, har emellertid ansetts av vikt, att lagens avfattning åtminstone ej lägger hinder i vägen för att dylika tvister anförtros åt viss förlikningsman.

För sådana fall, där arbetsgivare och arbetare vid förhandlingar önska erhålla *opartisk ordförande*, men medverkan av vederbörande förlikningsman av någon anledning icke kan lämnas eller icke anses böra påkallas, skall socialstyrelsen enligt lagen äga utse lämplig person att leda förhandlingarna.

Liksom i utskottsförslagen vid 1910 och 1911 års riksdagar har stadgats skyldighet för de tvistande att efterkomma förlikningsmans kallelse till förhandling, dock utan att straffpåföljd stipulerats för underlåtenhet härvidlag.

Befogenhet att förordna särskild förlikningsman för *tvister, som beröra flera distrikt*, vilket enligt hittills gällande lag tillkommit Kungl. Maj:t, har i den nya lagen tillagts socialstyrelsen, dock med den begränsning, att styrelsen vid sådant förordnande har att hålla sig inom kretsen av ordinarie förlikningsmän.

Den bland annat i propositionen vid 1911 års riksdag intagna bestämmelsen om en permanent *förlikningskommission* för mer omfattande eller särdeles samhällsfarliga arbetskonflikter hade i det nu framlagda regeringsförslaget icke återupptagits, utan har i stället lagfästs den hittills i många fall med framgång tillämpade anordningen, att för varje speciellt fall regeringen direkt äger ingripa och förordna en lämpligt sammansatt förlikningskommission eller enskild person att medla i tvisten.

Lagen om central skiljenämnd för vissa arbetstvister. Syftet med denna lag är att bereda arbetsgivare och arbetare lättade möjligheter att i rättstvister vinna avgörande utan anlitande av maktmedel och utan process vid allmän domstol. För sådant ändamål föreslogs i propositionerna till 1910 och 1911 års riksdag inrättande av en särskild domstol, *arbetsdomstolen*.

Enligt 1911 års förslag skulle arbetsdomstolen utgöra en specialdomstol, utrustad med samma befogenheter som de allmänna domstolarna. Den skulle bestå av tre ständiga ledamöter, av vilka två jurister, samt fyra ledamöter med praktisk sakkunskap, utsedda för två år på förslag av större arbetsgivar- och arbetarorganisationer. Denna domstol, vars domslut ej skulle kunna överklagas annat än i vissa behörighetsfrågor, skulle handlägga:

dels mål om skadestånd i anledning av stridsåtgärd, vidtagen i strid mot kollektivavtal eller lagbud, samt mål om skadestånd i anledning av avskedande, stridande mot kollektivavtal;

dels ock andra mål rörande kollektivavtal, evad fråga var om avtalets fullgörande eller påföljd av underlåtenhet därutinnan, om avtalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller om dess hävande.

Mål, som rörde arbetsavtal och ej var sådant, som nyss sagts, skulle, ändå att tvisten avsåg bestämmelse i arbetsavtalet, som grundade sig på kollektivavtal, handläggas av allmän domstol; men om därvid målets utgång funnes bero av tvist om kollektivavtals giltighet, bestånd eller rätta innebörd, skulle sådan tvist hänskjutas till arbetsdomstolen för prövning och målet i övrigt under tiden vila.

Detta förslag hade i det väsentliga upptagits i socialstyrelsens förutnämnda utlåtande. Inrättande av en domstol enligt styrelsens förslag skulle emellertid kräva en rättslig reglering över huvud av kollektivavtalet. Sådan lagstiftning har under den senaste tiden kommit till stånd i flera främmande länder — i Norge 1915, i Tyskland 1918, i Frankrike 1919 — men har, av skäl som förut anförts, icke för närvarande ansetts böra ifrågasättas i vårt land.

För att främja avgörandet av kollektivavtalstvister utan maktmedel ansåg sig Kungl. Maj:t i stället böra föreslå, att genom statens försorg skulle skapas en *stående central skiljenämnd*, vilken ställes till kontrahenternas förfogande för tolkningstvisters avgörande, därest vederbörande kontrahenter äro ense om att dit hänskjuta uppkommande dylik fråga. Den lag i förevarande syfte, som nu antagits, innebär huvudsakligen följande.

Anlitandet av den stående skiljenämnden är frivilligt Parterna kunna, antingen genom bestämmelse i kollektivavtalet eller genom särskild överenskommelse, när en tvistefråga uppstår, överlämna åt skiljenämnden att avgöra tolkningstvister. Genom sin sammansättning och genom den erfarenhet, skiljenämnden snart nog torde erhålla, kan den väntas hava stora förutsättningar att skapa en rationell och enhetlig praxis, varjämte dess utslag helt visst få en helt annan auktoritet än de skiljenämndsdomar, som för närvarande avkunnas.

Denna skiljenämnd för avtalstvister får enligt lagen icke karaktären av en domstol utan kommer att till sin uppgift helt motsvara redan bestående skiljenämnder. Dess befogenhet vilar på det skiljeavtal, som kontrahenterna ingått genom att överenskomma om tvistens hänskjutande till nämnden. Innefattar skiljeavtalet rätt för parterna att klandra skiljedomen eller är tvist redan anhängig vid domstol, bör skiljenämnden ej äga upptaga tvistefrågan. Nämnden bör äga jämväl i annat fall avvisa till densamma hänskjuten fråga, då densamma med hänsyn till sin begränsade betydelse eller eljest lämpligen bör handläggas av särskild skiljedomare (se nedan) eller i annan ordning. Så till vida skall den centrala skiljenämnden erhålla en viss officiell karaktär, att dess ordförande och två andra ledamöter utses av Kungl. Maj:t och att den, liksom arbetsrådet, berättigas att låta vid allmän domstol höra vittnen och sakkunniga. Utom av de utav Kungl. Maj:t förordnade ledamöterna skall nämnden bestå av lika antal representanter för arbetare och arbetsgivare. I avseende å skiljenämnden och dess verksamhet skola bestämmelserna i lagen om skiljemän äga motsvarande tillämpning, i den mån ej andra föreskrifter meddelas av Kungl. Maj:t. Exempelvis böra nämnda lags stadganden om jäv mot skiljemän och om röstpluralitet ävensom bestämmelserna i 14 och 15 §§ i samma lag gälla i tillämpliga delar.

Till sin rättsliga karaktär komma de avkunnade skiljedomarna att motsvara de för närvarande av skiljenämnder givna skiljedomarna. Det kommer alltså att bero på kontrahenterna själva och på kollektivavtalets innehåll, om skiljenämnden i ett givet fall finge att endast uttala, hur kollektivavtalet skulle i visst avseende tolkas, eller om nämnden därutöver skulle hava att ådöma någon påföljd för avtalsbrott eller ålägga part viss förpliktelse jämlikt avtalet. Kostnaderna för skiljenämndens verksamhet skola bestridas av statsverket.

Lagen om särskilda skiljedomare i arbetstvister. I sammanhang med framläggande av sitt förslag om inrättande av en arbetsdomstol hade socialstyrelsen, i syfte att positivt främja utvecklingen av det frivilliga skiljedomsväsendet, upptagit ett tidigare framlagt förslag om tillsättande av särskilda arbetsdomare med uppdrag att på anmodan fungera som skiljemän eller ordförande i skiljenämnder för arbetstvister.

Det är detta uppslag, vilket ansetts kunna genomföras utan samband med styrelsens övriga förslag, som ligger till grund för förevarande lag. Till skillnad mot den centrala skiljenämnden skola de särskilda skiljedomarna även kunna upptaga tvister rörande individuella arbetsavtal. Under det vidare skiljenämndens verksamhet i främsta rummet skall avse frågor, vilka ur rättsbildningens synpunkt eller eljest äro av större principiell eller praktisk betydelse, skola skiljedomarna i allmänhet taga befattning med frågor av mera begränsad räckvidd. Det frivilliga skiljedomsförfarandet skall därför enligt lagens mening på ett lämpligt sätt kompletteras genom anställande av dessa särskilda skiljedomare.

De nya lagarnas lydelse är som följer:

Lag om medling i arbetstvister.

1 §.

För vart och ett av de distrikt, i vilka riket för sådant ändamål av Konungen indelas, förordnar Konungen en förlikningsman med uppgift att, på sätt nedan sägs, medla i tvister mellan arbetsgivare och arbetare.

Därest så prövas påkallat, må Konungen tillika antingen uppdraga åt förlikningsman att jämväl utom sitt distrikt vara förlikningsman med visst, på annat sätt bestämt verksamhetsområde eller ock för sådant verksamhetsområde förordna särskild förlikningsman.

2 §.

Förlikningsman åligger:

att med synnerlig uppmärksamhet följa arbetsförhållandena inom det honom anvisade verksamhetsområdet;

att, i de fall och på det sätt i denna lag sägs, lämna sin medverkan till biläggande av arbetstvister, som inom samma område uppstå; samt

att eljest, på anmodan, gå arbetsgivare och arbetare tillhanda för åvägabringande av överenskommelser, som äro ägnade att främja ett gott förhållande dem emellan samt förekomma störande avbrott i arbetet.

Åstunda arbetsgivare och arbetare, att förhandling om sådan överenskommelse skall äga rum under ledning av opartisk ordförande, och kan förlikningsmannens medverkan för förhandlingen icke lämnas eller anses den icke böra påkallas, må på framställning av parterna socialstyrelsen, där den finner omständigheterna därtill föranleda, utse lämplig person att leda förhandlingarna.

3 §.

Har inom förlikningsmans verksamhetsområde uppkommit arbetstvist, som medfört eller synes hota att medföra arbetsinställelse av större betydenhet, bör förlikningsmannen genom personligt besök å den plats, där tvisten utbrutit, eller på annat sätt träda i förbindelse med de tvistande, göra sig noga underrättad om, vari tvisten består, hemställa till de tvistande att i avbidan på tvistens lösning icke vidtaga, vidhålla eller utvidga arbetsinställelse, kalla de tvistande att, själva eller genom utsedda ombud, å bestämd tid och plats sammankomma till förhandling med varandra inför förlikningsmannen samt söka att under dessa förhandlingar, vilka anordnas på sätt lämpligast synes, åvägabringa tvistens lösning.

4 §.

För inkallande av de tvistande skall förlikningsmannen, i den mån de ej lämpligen kunna personligen kallas, anlita annan utväg, som efter omständigheterna kan anses ändamålsenlig, såsom meddelande till förening, vilken de tvistande å endera sidan tillhöra, eller till någon, som för talan i tvisten, eller anslag å eller vid arbetsplatsen eller kungörelse i tidning. Arbetsgivare är pliktig att på begäran av förlikningsmannen låta å eller vid arbetsplatsen anslå kallelse å arbetarna.

Det åligger de tvistande att efterkomma förlikningsmannens kallelse.

5 §.

Är arbetsinställelse icke för handen och hava de tvistande, sedan förhandling ägt rum, å båda sidor för förlikningsmannen tillkännagivit, att de anse fortsatt förhandling ej vara till gagn för tvistens lösning, må kallelse å de tvistande ej vidare av förlikningsmannen utfärdas; dock äger han, om ändrade förhållanden därtill föranleda, inbjuda de tvistande till nya förhandlingar.

6 §.

De förhandlingar, som av förlikningsmannen anordnas med och mellan de tvistande, skola i främsta rummet hava till syfte att åvägabringa överenskommelse i enlighet med anbud eller förslag, som under förhandlingarna kunna bliva framställda från de tvistande själva; ankommande därvid på förlikningsmannen att, om och i den mån sådant kan anses ägnat att befordra en god lösning av tvisten, hemställa om de jämkningar eller medgivanden, som för ändamålet kunna synas lämpliga.

7 §.

Det bör vara en var av de tvistande angeläget att, i den mån sådant erfordras för att bereda förlikningsmannen tillförlitlig grund för tvistens bedömande, på anhållan av förlikningsmannen giva honom del av räkenskaper och andra handlingar samt meddela statistiska och andra uppgifter, varöver de tvistande förfoga, ävensom hålla vederbörande arbetsplatser för förlikningsmannen tillgängliga. Den som, enligt vad nu är sagt, går förlikningsman tillhanda äger att, i den omfattning han finner behövligt, göra förbehåll, att vad förlikningsmannen på sådant sätt erfar ej må av denne yppas.

8 §.

Kan icke vid förhandlingarna inför förlikningsmannen enighet vinnas, må han uppmana de tvistande att låta tvisten avgöras av sådan skiljenämnd eller skiljedomare i arbetstvister, varom i lag är särskilt stadgat, eller att eljest lämna uppdrag åt en eller flera personer, vilkas utlåtande de tvistande utfästa sig att efterkomma, att, efter prövning, om och i vilken mån de från ena eller andra sidan framkomna påståendena må vara befogade och på vilket sätt följaktligen den föreliggande tvisten rättast bör lösas, såsom skiljemän skilja de tvistande emellan.

I händelse uppmaning i sistnämnda syfte efterkommes av parterna, bör förlikningsmannen, i den mån så befinnes behövligt, lämna sin medverkan för utseende av skiljemän, underrätta dessa om uppdraget samt i övrigt medverka till, att det åsyftade avgörandet må komma till stånd.

Ej må förlikningsman själv åtaga sig skiljemannauppdrag i arbetstvister.

9 §.

Vad i 3 § är stadgat avser icke arbetstvist, som uppstått inom näringsgren, industriell anläggning eller arbetsföretag, där särskild förhandlings-, förlikning- eller skiljenämnd är upprättad, med mindre de tvistande å ömse sidor påkalla förlikningsmannens mellankomst eller förhållandena göra sannolikt, att den särskilda nämnden icke varder för tvistens biläggande anlitad, eller ock förhandling inför sådan nämnd i stadgad ordning ägt rum, utan att uppgörelse vunnits.

Ej heller äga stadgandena i berörda paragraf tillämpning i fråga om tvist, som hänskjutits till sådan skiljenämnd eller skiljedomare i arbetstvister, varom i lag är särskilt stadgat.

10 §.

I fråga om rättsverkan av de tvistandes överenskommelser, utfästelser eller andra beslut under förhandlingar, om vilka i denna lag är sagt, gäller, allt efter beslutens innehåll och det sätt, varpå de tillkommit, vad allmän lag förmår.

11 §.

Berör utbruten tvist, som påkallar förlikningsmans ingripande, även annan förlikningsmans verksamhetsområde, åligger det förlikningsmännen att, så fort ske kan, om tvistens utbrytande ävensom, så vitt möjligt, angående densammas omfattning insända underrättelse till socialstyrelsen, som förordnar en av förlikningsmännen att i tvisten medla eller, där sådant finnes påkallat, hos Konungen anhåller om dylikt förordnande för annan person.

12 §.

Där arbetstvist innebär synnerlig fara för arbetsfreden eller sådant eljest prövas påkallat, äger Konungen uppdraga åt sakkunniga och erfarna personer att i egenskap av särskild förlikningskommission, jämte vederbörande förlikningsman eller, där han finnes icke lämpligen kunna taga befattning med arbetstvisten, i hans ställe medla i densamma.

Sådant uppdrag må även lämnas särskild person.

13 §.

Förlikningsman skall föra dagbok angående vad som förefaller i de tvister, med vilka han tager befattning. Överenskommelser, utfästelser eller andra beslut av de tvistande skola i nämnda dagbok fullständigt intagas eller densamma biläggas.

Förlikningsman skall inom tre månader efter varje kalenderårs utgång till socialstyrelsen insända berättelse om sin verksamhet under året samt om förloppet av de tvister, som under detsamma handlagts.

Berättelsen skall genom socialstyrelsens försorg befordras till trycket.

14 §.

Närmare föreskrifter rörande förlikningsmännens och förlikningskommissions verksamhet meddelas av Konungen.

15 §.

Angående ersättning till förlikningsman, ledamot av förlikningskommission och sådan opartisk ordförande, om vilken i 2 § sägs, gälle vad Konungen därom stadgar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1920, då lagen den 31 december 1906 angående medling i arbetstvister upphör att gälla.

Lag om central skiljenämnd för vissa arbetstvister.

1 §.

För slitande av sådana arbetstvister, varom här nedan sägs, skall finnas en central skiljenämnd.

2 §.

Den centrala skiljenämnden äger upptaga till avgörande fråga om kollektivavtals rätta innebörd och tillämpning, därest enligt bestämmelse i avtalet eller eljest genom överenskommelse mellan dem, som slutit detsamma, sådan fråga hänskjutits till nämnden.

Ej må fråga, som nu är sagd, av nämnden upptagas, där skiljeavtalet innefattar rätt för parterna att klandra skiljedomen eller tvist angående frågan är vid domstol anhängig.

3 §.

Den centrala skiljenämnden äger helt eller delvis avvisa till densamma hänskjuten fråga, då nämnden med hänsyn till frågans begränsade betydelse eller eljest finner densamma icke lämpligen böra av nämnden handläggas.

Varder till nämnden hänskjuten fråga, på sätt nu är sagt, av nämnden avvisad, och har ej i skiljeavtalet anvisats annan utväg för tvistens slitande genom skiljedom, vare i avseende å sådan fråga skiljeavtalet förfallet.

4 §.

Av den centrala skiljenämnden meddelad skiljedom skall lända till efterrättelse lika som domstols laga kraft ägande dom.

Nämnden må, där så finnes erforderligt, giva förklaring av skiljedom, som av nämnden meddelats.

5 §.

Den centrala skiljenämnden består av sju ledamöter.

Tre av ledamöterna förordnas av Konungen för en tid av två år i sänder bland personer, som icke kunna anses företräda arbetsgivar- eller arbetarintressen, och utser Konungen en av dessa ledamöter till nämndens ordförande samt en till ställföreträdare för denne. Minst en av de utav Konungen förordnade ledamöterna skall vara lagkunnig man, vilken fullgjort vad författningarna föreskriva om dem, som må nyttjas uti domarämbeten.

Övriga fyra ledamöter utses för ett år i sänder, två av svenska arbetsgivarföreningarnas förtroenderåd och två av landsorganisationen i Sverige. För dessa fyra ledamöter utses i enahanda ordning dubbelt så många suppleanter.

Avgår ledamot eller suppleant, utses annan ledamot eller suppleant för återstående delen av den tid, för vilken den avgångne varit utsedd.

Skiljenämnden skall hava sitt säte i Stockholm.

6 §.

Ledamot eller suppleant, som i 5 § avses, skall vara svensk medborgare och hava uppnått tjugufem års ålder. Ej må befattningen innehavas av den,

som står under förmynderskap,

som är i konkurstillstånd eller vars egendom, utan att vara avträdd till konkurs, förvaltas för borgenärers räkning,

som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles, eller som är under framtiden ställd för brott, vilket kan medföra sådan påföljd, eller

som blivit dömd ovärdig att föra andras talan inför rätta.

7 §.

Mot ledamot av den centrala skiljenämnden gälla samma jäv, som i rättegångsbalken stadgas i fråga om domare.

8 §.

Fråga, som hänskjutits till den centrala skiljenämnden, må avgöras av fem ledamöter. Ej må annat än udda antal ledamöter deltaga i avgörandet.

Vid besluts fattande skola närvara lika antal representanter för arbetsgivare och arbetare samt minst en lagfaren ledamot bland dem, som förordnats av Konungen.

9 §.

Uppkomma vid tvistefrågas avgörande olika meningar mellan den centrala skiljenämndens ledamöter, gälle den mening, varom mer än halva antalet av de röstande är ense. Ernås ej sådan röstövervikt angående fråga, som blivit överlämnad till nämndens prövning, vare i avseende däråt skiljeavtalet förfallet.

10 §.

Den centrala skiljenämndens avgörande av tvistefråga påkallas hos ordföranden i skrift, som skall innehålla uppgift på den eller de frågor, om vilka skiljedom äskas.

Ordföranden utsätter tid för nämndens sammanträde samt tecknar å skriften resolution med uppmaning till parterna att å angiven tid och plats inställa sig inför nämnden eller dessförinnan till ordföranden inkomma med skriftliga yttranden och därvid foga de handlingar, som de i övrigt önska åberopa.

Hava ej parterna å ömse sidor gjort ansökan om tvistens upptagande, åligger det sökanden att bevisligen tillställa motparten ansökningen med därå av ordföranden tecknad resolution.

11 §.

Till utredning av fråga, som av den centrala skiljenämnden handlägges, äger nämnden låta vid allmän underrätt höra vittnen och sakkunniga. Finner nämnden sådan åtgärd nödig, äger nämnden därom göra framställning hos den underrätt, inom vars område den, som skall höras, har sitt hemvist eller någon tid uppehåller sig, och varde denne genom rättens eller domarens försorg till rätten kallad. Rätten äger tillägga vittne och sakkunnig ersättning med vad som prövas skäligt. Sedan förhöret hållits, skall rätten tillställa skiljenämnden protokoll däröver.

12 §.

Av den centrala skiljenämnden beslutad skiljedom skall skriftligen avfattas och av de i beslutet deltagande ledamöterna undertecknas samt av ordföranden förvaras.

Utskrifter av skiljedomen skola, å nämndens vägnar underskrivna av ordföranden, till parterna utgivas.

13 §.

Kostnaderna för förhör, som i 11 § sägs, bestridas av allmänna medel.

Skiljenämndens beslut meddelas avgiftsfritt.

14 §.

Närmare föreskrifter angående den centrala skiljenämndens verksamhet må meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1920.

Lag om särskilda skiljedomare i arbetstvister.

Konungen äger, i mån av behov, efter framställning av kommuner eller eljest, förordna särskilda personer att på anmodan av parter var för sig avgöra arbetstvister, som av parterna hänskjutits till skiljedom, eller på anmodan av parter eller av dem valda skiljemän såsom opartiska ordförande i skiljenämnder deltaga i dylika tvisters slitande. Förordnanden, som nu nämnts, meddelas på viss tid, högst två år i sänder.

Skiljedomare, som här avses, skola hava fullgjort vad författningarna föreskriva om dem, som må nyttjas uti domarämbeten.

I övrigt skall i avseende å dessa skiljedomare och deras verksamhet vad i lagen om skiljemän är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Närmare föreskrifter om skiljedomarnas verksamhet må meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1920.

Utländsk lagstiftning rörande medling i arbetstvister.

I anslutning till den föregående redogörelsen för den nya svenska lagen om medling i arbetstvister meddelas i det följande en översikt över den utländska lagstiftningen på detta område under de senaste åren. De stater, som härvidlag komma i betraktande, äro Danmark, England, Finland, Frankrike, Norge, Schweiz, Tyskland och Österrike. I förevarande framställning har dessutom medtagits ett i Amerikas förenta stater föreliggande förslag, vilket visserligen ännu icke underställts statsmakternas prövning, men som dock måste anses vara av den betydelse, att det i detta sammanhang förtjänar att beröras.

Beträffande hithörande lagstiftningsfrågors läge i övriga länder må nämnas, att i Italien föreligger ett förslag angående upprättande av jordbrukskamrar, med uppgift att bland annat fungera som förlikningsinstitutioner vid lantarbetarkonflikter, samt att i Nederländerna frågan om tillsättande av officiella förlikningsmän kommit på dagordningen i anledning av den under april 1920 utkämpade hamnarbetarstriden.

Den äldre lagstiftningen inom respektive stater har vid framställningen i allmänhet endast flyktigt och i förbigående kunnat beröras. För närmare studier på detta område rörande tiden före världskriget finnes en fullständig materialsamling i en under år 1918 utgiven officiell tysk publikation: *Ausländische Gesetzgebung über Berufsvereine, Einigungs-, Schieds- und Tarifwesen* (18. Sonderheft zum Reichsarbeitsblatt).

Danmark.

Den i denna tidskrift för år 1910 (sid. 781) i översättning återgivna danska lagen om upprättande av en ständig skiljedomstol har den 4 oktober 1919 ersatts med en ny lag, som dock i sina huvudprinciper ansluter sig till den förutvarande. Den viktigaste ändringen är, att inom lagens tillämplighetsområde inneslutits även jord- och skogsbruk. I samband härmed har även i fråga om skiljedomstolens medlemmar den ändringen vidtagits, att antalet suppleanter ökats från sex till sexton, varjämte tillkommit ytterligare en vice ordförande. Antalet ordinarie bisittare skall som förut utgöra sex. Mandattiden har utsträckts från ett till två år.

Den under år 1918 genomförda revisionen av lagen om förlikningsmän i arbetstvister har förut berörts i Sociala Meddelanden (årg. 1918, sid. 379).

England.

I tredje häftet av Sociala Meddelanden för innevarande år (sid. 319) har redogörelse lämnats för den provisoriska engelska lagstiftningen rörande förhandling och skiljedom i arbetstvister, vilken är avsedd att gälla intill utgången av september 1920.

Finland.

I Finland föreligger för närvarande under behandling ett förslag till lag om medling i arbetstvister, vilket under vissa förutsättningar även stadgar obligatorisk skiljedom. Uppstående arbetstvister skola enligt förslaget kunna hänskjutas antingen till

ordinarie förlikningsmän eller särskilt förordnade sådana. Ordinarie förlikningsmän skola av regeringen förordnas för en tid av tre år. Förslagsrätt tillkommer vederbörande arbetsgivar- och arbetarorganisationer.

Kan vid förhandlingar inför förlikningsmannen enighet icke vinnas, bör förlikningsmannen, liksom enligt den svenska lagen, uppmana parterna att låta tvisten avgöras av skiljenämnd. Därest frivillig överenskommelse härom icke kan träffas och tvisten berör sådana arbetsområden, att en eventuell arbetsinställelse kan skada det allmännas intressen, äger regeringen efter socialstyrelsens hörande förordna om tvistens hänskjutande till en för tillfället utsedd skiljedomstol, vars utslag blir för parterna bindande.

En annan garanti mot rubbningar av arbetsfreden har man sökt åstadkomma genom att tillägga förlikningsmännen befogenhet att utfärda tillfälligt förbud mot arbetsinställelse. I samband härmed har för arbetsplatser med tio arbetare eller däröver, stadgats en s. k. varseltid av fem dagar, innan beslutad arbetsnedläggelse må sättas i verket. Eventuellt förbud skall delgivas den part, som meddelat varsel, senast två dagar före den tid, arbetet skulle nedläggas. Har dylikt förbud varit gällande under tre dagar, utan att uppgörelse härunder kommit till stånd, äger endera parten kräva förbudets upphävande, och är förlikningsmannen skyldig att inom två dagar tillmötesgå sålunda gjord framställning, därest icke regeringen dessförinnan förordnat om tvistens hänskjutande till skiljedomstol.

Frankrike.

Sedan den stora järnvägsstrejken i slutet av februari innevarande år i hög grad aktualiserat frågan om åtgärder från samhällets sida för biläggande av arbetskonflikter, framlade regeringen den 9 mars i parlamentet ett omfattande lagförslag rörande denna fråga. Förslaget fastställer regler såväl för de första förhandlingarna om en tvistefråga direkt mellan parterna som för medlings- och skiljedomsförfarande. Under det anlitande av medling är obligatoriskt för alla arbetstvister vid företag inom industri, handel eller jordbruk med mer än tjugo arbetare, har skiljedomsförfarandet gjorts frivilligt utom i fråga om följande företag, vilkas avstannande ansetts innebära en fara för statens existens, befolkningens hälsa eller landets ekonomiska och sociala liv:

1. Järn- och spårvägar samt övriga allmänna kommunikationsanstalter till lands, till sjös eller å inre vattenleder;
2. Gas- och elektricitetsverk;
3. Kolgruvor;
4. Företag för distribution av vatten, ljus och elektrisk drivkraft;
5. Sjukvårdsinrättningar;
6. Begravningsbyråer och renhållningsverk i städer med över 25 000 invånare.

Som första åtgärd för åstadkommande av uppgörelse i uppstående arbetstvister föreskrives i lagförslaget hänvändelse direkt till arbetsgivaren eller den representant, denne i sitt ställe förordnat. Arbetstagarna skola härvid till sina talesmän utse en delegation av högst fem personer. I händelse så överenskommes mellan parterna, kunna för ändamålet utses permanenta delegationer. Arbetsgivaren är skyldig att mottaga sålunda utsedd delegation inom 24 timmar efter därom gjord framställning samt, därest tvisten icke omedelbart kan avgöras, lämna delegerade svar inom ytterligare 24 timmar.

Kan konflikten ej på detta sätt biläggas, inträder det andra förhandlingsskedet, medlingen. Som närmaste utväg anvisas här anlitande av en av parterna i samråd utsedd medlare. Kan enighet härom ej ernås, må parterna utse var sin medlare och uppdraga åt dessa att gemensamt söka träffa uppgörelse. Först sedan dessa försök misslyckats, hänskjutes tvisten till de officiella förlikningsinstitutionerna. Dessa utgöras av kommittéer, som genom särskilda regeringsförordningar skola inrättas inom olika

yrken och näringsgrenar för hela landet eller för visst distrikt. Kommittéerna skola sammansättas av arbetsgivar- och arbetarrepresentanter till lika antal. Inom de näringsgrenar, där skiljedom är obligatorisk, skola dessutom i kommittén insättas opartiska ledamöter till en tredjedel av hela antalet. För arbetsområden, där särskilda förlikningskommittéer icke finnas, skall vederbörande fredsdomare fylla motsvarande funktion. Inför medlare, förlikningskommitté eller fredsdomare träffad överenskommelse skall uppsättas i form av kollektivavtal.

Sista instans är, som av det föregående framgår, skiljedom, obligatorisk eller frivillig. Vardera parten utser härvid en eller flera skiljemän, vilka tillsamman äga välja opartisk ordförande. I händelse av oenighet överlämnas valet åt presidenten i den domstol, inom vars jurisdiktionsområde arbetsplatsen ligger. Arbetsinställelse skall icke få äga rum under den tid skiljedomsförfarandet pågår. Överträdelse häremot belägges enligt förslaget med böter upp till 20 000 francs för anstiftaren. Då fråga är om företag, där skiljedom är obligatorisk, skall till och med fängelse kunna ådömas. Vid dylika företag tillägges regeringen dessutom befogenhet att i händelse av arbetsinställelse beslagtaga lokaler och material samt i övrigt tillgripa alla åtgärder, som äro nödvändiga för driftens upprätthållande.

Även för normala förhållanden skola ifrågavarande allmännyttiga företag ställas under regeringens överinseende så till vida, att därstädes gällande arbets- och lönevillkor skola underställas vederbörande minister för godkännande.

Enligt vad som framgår av en från socialattachén i Paris avgiven redogörelse, har förslaget från borgerligt håll i allmänhet upptagits med välvilja, även om man ansett, att det i vissa punkter är otillfredsställande och icke tillräckligt effektivt garanterar arbetsfreden. Om det sålunda måste befaras, att lagens ansvarsbestämmelser skola visa sig i praktiken ogenomförbara gent emot kollektivt uppträdande arbetarmassor, så betonas å andra sidan betydelsen därav, att genom nämnda bestämmelser möjlighet beredes att ställa arbetsinställelsernas upphovsmän och tillskyndare till ansvar för deras handlingar. Vad särskilt beträffar bestämmelsen om statens beslagsrätt å allmännyttiga anläggningar, där olaglig arbetsinställelse företagits, har framhållits, att tillämpningen härav kan komma att till sina verkningar svårare drabba arbetsgivaren än de strejkande.

Från arbetarsidan har förslaget mötts av enstämmig opposition, icke minst från de i många andra frågor ganska moderata ledarna av Confédération générale du Travail. Bland andra har den franska arbetarrepresentanten i internationella arbetsbyråns styrelse, Leon Jouhaux, energiskt bekämpat förslaget, under särskilt betonande av den ringa framgång försöken att genomföra obligatorisk skiljedom haft i andra länder:

»Obligatorisk skiljedom har aldrig hindrat utbrott av strejker, ej ens i Australien, där denna uppgörelse av konflikter sedan en tid tillbaka tyckes ligga till grund för all social lagstiftning.

Exemplen tyda härpå. År 1915 förekommo i Australien 208 strejker, i vilka 33 603 arbetare deltogo, år 1917 hade antalet strejker kommit upp till 644 med 154 061 strejkande.

Dessa siffror tala för sig själva ett tydligt språk, de bliva ännu betydelsefullare, om man jämför dem med Australiens hela befolkningssiffra, vilken uppgår till fem miljoner.

Vi kunna dessutom tillägga, att Australien förra året mot skiljedomsbesluten fick en allmän sjömansstrejk, som varade i flera veckor, att i år en allmän strejk av maskinister vid flottan nyligen slutat samt att för närvarande en allmän typografstrejk nyss utbrutit och allmän gruvarbetarstrejk pågår sedan flera månader.

De australiska arbetsgivarna ha nyligen publicerat ett memorandum, vari de själva konstatera att den obligatoriska skiljedomen icke visat sig effektiv. Det är efter ett så grundligt och betydelsefullt misslyckande av detta system, som våra parlamentariker anse stunden kommen att tillämpa detsamma på den franska arbetarklassen.»[1]

I en annan artikel anför Jouhaux ytterligare exempel på systemets verkningar i Australien och tillägger därpå:

»Våra senaste underrättelser från andra länder, som sökt införa obligatorisk skiljedom, visa likaledes, att systemet även i dessa länder slagit fel.

[1] La Bataille, 10 mars 1920.

I Kanada antogs för 19 år sedan den s. k. Lemieux' lag, som föreskrev obligatorisk förlikning i konflikter, som berörde allmännyttiga företag. Denna lag har på grund av opposition från arbetarhåll aldrig lämnat något resultat, och kanadensiska regeringen har för ett par veckor sedan på anmodan från de mot lagen ficntligt sinnade fackföreningarna beslutat att företaga en revision därav.

I Förenta staterna har ett förslag av Esch-Cummins framlagts rörande järnvägarna, vilket förbjöd strejker. Inför den hållning, som järnvägsmännen och American Federation of Labor intogo till frågan, ha emellertid kommissionerna i representanternas hus och senaten beslutat att utelämna klausulen om obligatorisk skiljedom.

Ett enda exempel synes motsäga det faktum, att detta system numera överallt förlorar terräng, nämligen den amerikanska staten Kansas, där den reaktionära vågen drivit fram obligatorisk skiljedom för de viktigaste industrierna. Resultatet har blivit, att gruvarbetarna omedelbart förklarat strejk och förklarat staten i blockad.»[1]

Norge.

Den under år 1916 genomförda lagen om obligatorisk skiljedom vid intressekonflikter, vilken ursprungligen var avsedd att äga tillämpning endast under det pågående kriget, blev, såsom i Sociala Meddelanden förut omförmälts (årg. 1919, sid. 733), av stortinget prolongerad att gälla till 1 april 1920 och har enligt nyligen fattat beslut erhållit utsträckt giltighet under ytterligare ett år, intill utgången av mars månad 1921.

Schweiz.

Samtidigt med genomförandet av lagen om begränsning av arbetstiden, den 27 juni 1919, antogs av förbundsförsamlingen en annan betydelsefull arbetsrättslig författning, den s. k. lagen om ordnande av arbetsförhållandet. På grund av därom i författningsenlig ordning gjord framställning måste denna lag emellertid underställas referendum och blev den därvid med obetydlig röstövervikt förkastad (den 21 mars 1920). Utgången tillskrives lantmännens betänkligheter mot den ifrågasatta lagstiftningen, som dock icke var avsedd att beröra jordbruket, utan i främsta rummet skulle komma att få betydelse för den mindre industrien, å vilken arbetstidslagen icke är tillämplig. Det torde också varit hithörande arbetsgivare, som organiserat motståndet mot lagstiftningen, under det arbetarorganisationerna varit anhängare av densamma. Ehuru lagen för denna gång förfallit, synes det med hänsyn till den ringa röstövervikten — c:a 400 rösters majoritet bland $^1/_2$ miljon röstande — knappast kunna förutsättas, att frågan härmed skall vara definitivt avförd från dagordningen. Förslagets huvudbestämmelser äro i varje fall i förevarande sammanhang förtjänta av ett omnämnande.

Anmärkningsvärd är i främsta rummet den vidsträckta befogenhet med avseende å fastställande av arbets- och löneförhållandena, som enligt lagen skulle tilläggas vissa offentliga myndigheter. För lagens handhavande skulle tillsättas en lönekommission, vilken vid sin sida skulle ha lönenämnder för olika näringsgrenar eller landsdelar. Högsta överinseendet över dessa förvaltningsorgan skulle tilläggas en inom folkhushållningsdepartementet upprättad arbetsbyrå. Lönekommissionen skulle bestå av nio ledamöter, därav tre opartiska, tre arbetsgivar- och tre arbetarrepresentanter. Varje lönenämnd skulle förutom en opartisk ordförande räkna minst tre representanter för vardera parten. Samtliga ledamöter skulle förordnas för en tid av tre år av förbundsrådet efter hörande av vederbörande arbetsgivar- och arbetarorganisationer samt, vad nämndernas sammansättning beträffar, efter av lönekommissionen avgivet förslag.

Lagstiftningens tillämpningsområde omfattade i första hand hemarbetet. Därutöver skulle emellertid förbundsförsamlingen äga besluta lagens utsträckande även till andra arbetsområden eller arbetarkategorier inom industri, hantverk och handel, därest or-

[1] La Bataille, 12 mars 1920. (Den omnämnda lagstiftningen i Kansas beröres närmare i det följande, sid. 490.)

ganisationer för tillvaratagande av arbetsgivarnas och arbetstagarnas intressen å dessa områden saknas eller icke hava tillräcklig fasthet att på ett tillfredsställande sätt kunna ordna arbetsförhållandena.

Lönekommissionens och lönenämndernas befogenhet var egentligen inskränkt till fastställande av minimilöner för lagen underställda arbetargrupper, men skulle åt nämnderna av förbundsförsamlingen kunna uppdragas att även utfärda mera detaljerade lönebestämmelser. Framställning om lönereglering skulle ingivas direkt till förbundets arbetsbyrå, som ägde remittera ärendet till vederbörande lönenämnd. Fattade nämnden enhälligt beslut i frågan, vore denna därmed definitivt avgjord. Yppades däremot delade meningar, kunde det av majoriteten fattade beslutet överklagas hos arbetsbyrån, som för slutligt avgörande hade att hänskjuta ärendet till lönekommissionen.

Ett ytterligare utsträckt inflytande över arbetsförhållandena tillades genom lagen förbundsrådet. Detta berättigades nämligen efter därom från lönenämnderna ingiven framställning föreskriva, att ett inom en viss bransch gällande kollektivavtal skulle lända till efterrättelse för samtliga inom berörda arbetsområde sysselsatta arbetstagare, ävensom fastställa normerande bestämmelser för ingående av arbetsavtal för vissa arbetare. Kollektivavtalens tillämpning skulle härigenom, där så funnes av förhållandena påkallat, kunna göras obligatorisk på samma sätt som enligt den nedan refererade österrikiska lagstiftningen.

I främsta rummet åsyftade lagen, såsom av det sagda framgår, förebyggande av arbetstvister. Bestämmelserna om biläggande av dylika konflikter voro mera knapphändiga. Lagen föreskrev härom helt kort, att förbundsrådet å administrativ väg ägde utfärda bestämmelser om inrättande av för hela förbundsområdet avsedda förlikningsnämnder samt reglera förhållandet mellan dessa nämnder och de av enskilda kantoner eller kommuner upprättade medlingsinstitutionerna, ävensom mellan förlikningS- och lönenämnder inbördes.[1]

Arbetsinställelser för genomdrivande av ändringar i arbetsvillkoren skulle icke få företagas under den tid i lagen föreskriven procedur för reglering av arbetsförhållandena påginge eller enligt lagen fastställda arbetsbestämmelser ägde tillämpning.

Tyskland.

Den i Sociala Meddelanden (årg. 1919, sid. 694) förut återgivna förordningen rörande kollektivavtal m. m. den 23 dec. 1918 innehåller i sitt tredje kapitel bestämmelser om medling i arbetstvister. Utöver vad här stadgats, hava medlingsinstitutionernas arbetsuppgifter ytterligare utvidgats genom tillkomsten av den i förra häftet (sid. 424) refererade driftsrådslagen. För vissa mellan arbetsgivare och arbetstagare uppstående tvister — rörande ordningsföreskrifter, avskedande av arbetare m. m. — föreskriver denna lag uttryckligen anlitande av skiljedom, och även i övrigt kan berörda lagstiftning förväntas medföra ökat behov av ett ordnat medlingsinstitut för biläggande av uppkommande konflikter beträffande avgränsningen av driftsrådens befogenheter. Under dessa omständigheter har behov framträtt av en vidare utbyggnad och mera i detalj gående reglering av förlikningsordningen. Ett inom riksarbetsministeriet utarbetat författningsförslag härom har i mars 1920 offentliggjorts och utsänts på remiss för att sedermera föreläggas nationalförsamlingen.

Förslaget innehåller utförliga bestämmelser särskilt beträffande förlikningsinstitutionernas organisation samt förlikningsproceduren. I förstnämnda avseende göres åtskillnad mellan officiella förlikningsmyndigheter (Schlichtungsbehörden) och speciella förlikningsinstitutioner. Som officiella myndigheter räknas de i 1918 års lag före-

[1] Jfr den i Soc. Medd., årg. 1909, sid. 891 införda artikeln angående lagstiftning om arbetsinställelser och medling i arbetstvister i vissa kantoner i Schweiz. Organisationen av kantonernas medlingsinstitutioner skall enligt fabrikslagen den 18 juni 1914 underställas förbundsrådet för godkännande.

skrivna förlikningsnämnderna med därjämte enligt förslaget tillkommande överinstanser, landsnämnder (Landesschlichtungsausschüsse) och i sista hand riksmedlingsämbetet (Reichseinigungsamt). Speciella förlikningsinstitutioner skola kunna upprättas genom kollektivavtal eller, vad allmänna arbeten beträffar, genom särskilda författningar. Däremot upphäves den industri-, bergverks- och handelsdomstolarna förut tillkommande befogenheten att fungera som förlikningsmyndigheter.

Förlikningsnämndernas lokala verksamhetsområden, som enligt 1918 års lag bibehållits vid den förutvarande, med hänsyn till den nationella hjälptjänstens organisation tillkomna, militära indelningen, skall enligt förslaget omregleras till överensstämmelse med den civila administrationen. Varje nämnd skall uppdelas på ett lämpligt antal avdelningar. Förutom s. k. allmänna avdelningar kunna upprättas fackavdelningar och lokalavdelningar, de senare avsedda att förläggas till sådana orter, som på grund av sin belägenhet sakna bekväm förbindelse med den ort, där nämnden eljest har sin verksamhet förlagd.

Förlikningsnämndernas verksamhet skall enligt förslaget omfatta såväl medling i intressetvister (Einigungsverfahren) som handläggning av rättstvister (Spruchverfahren), det senare dock endast för så vitt beträffar individuella fall. Gent emot denna punkt har framförts skarp kritik, betonande bland annat den oreda, som kan uppstå därigenom, att likartade rättsfall hänskjutas till i ena fallet förlikningsnämnd, i andra fallet vanlig domstol, eller att till och med vid en och samma konflikt parterna vända sig till olika myndigheter. — Vid intressetvister äger förlikningsnämnden jämlikt 1918 års lag avkunna skiljedom, därest enighet mellan parterna icke kan ernås. För att dylik skiljedom skall få laga kraft, fordras dock, att densamma antingen av parterna godkännes eller ock genom särskild resolution förklaras för dem bindande. Befogenhet att avkunna dylik resolution förutsättes dock icke skola tillkomma förlikningsnämnden, utan har tillagts de administrativa myndigheterna, lantregeringen eller vid större konflikter riksarbetsministern. Lämpligheten av denna anordning har från åtskilliga håll ifrågasatts. Överhuvud synes kritiken mot förslaget komma att till stor del rikta sig mot det starka inflytande inom förlikningsväsendet, som tillagts ämbetsmannaelementen. Särskilt har sammansättningen av de högre förlikningsmyndigheterna — landsnämnderna och riksmedlingsämbetet — betecknats såsom allt för byråkratisk.

Arbetsinställelse skall i intet fall få företagas, innan uppkommen tvist understälts vederbörande förlikningsnämnd och av denna i föreskriven ordning handlagts. Därest nämnden avkunnat utslag, utan att detsamma resolverats vara för parterna lagligen bindande, får arbetet likväl icke nedläggas, innan förnyat beslut därom fattats genom hemlig omröstning med kvalificerad majoritet.

Österrike.

Några lagbestämmelser angående medling vid arbetstvister förefunnos före krigsutbrottet endast inom bergsbruket, där en särskild lag av den 14 augusti 1896 ägde tillämpning. Under kriget kom en provisorisk reglering på detta område till stånd, i det s. k. besvärskommissioner upprättades för biläggande av uppstående konflikter inom sådana industriella företag, som på grund av en särskild lag (Kriegsdienstleistungsgesetz) voro skyldiga arbeta för statens räkning. Resultaten av dessa kommissioners verksamhet visade sig så gynnsamma, att man efter fredsslutet fann sig böra lägga det sålunda prövade förlikningsförfarandet till grund för en framtida lagstiftning på ifrågavarande område. Genom en förordning den 4 november 1918 uppdrogs åt besvärskommissionerna att tills vidare fungera som förlikningsnämnder för arbetstvister även inom andra näringsgrenar och företag, än deras verksamhet ursprungligen omfattat, och i slutet av år 1919 kom en slutgiltig reglering av hithörande förhållanden

till stånd, i det nationalförsamlingen den 18 december antog ett av regeringen framlagt förslag till lag angående förlikningsnämnder och kollektivavtal.

Förlikningsnämnderna skola enligt denna lag bestå av ett lika antal arbetsgivar- och arbetarrepresentanter, för en tid av tre år utsedda av statssekreteraren för sociala ärenden, efter förslag av vederbörande organisationer. Ordförande och vice ordförande förordnas för obestämd tid av justitie-statssekreteraren, efter samråd med statssekreteraren för sociala ärenden. Nämnderna arbeta på flera avdelningar (senater), vardera bestående av minst en arbetsgivar- och en arbetarrepresentant jämte ordföranden eller dennes ställföreträdare.

Förlikningsnämndernas verksamhet avser i huvudsak alla tvister mellan arbetsgivare och löntagare å olika arbetsområden. Undantagna äro endast sådana allmänna arbeten, där arbets- och löneförhållandena äro reglerade genom särskilda författningar, ävensom hemarbetare inom sådana yrken, där särskilda hemarbetskommissioner upprättats enligt 1918 års lag.[1] En tvistefråga kan av förlikningsnämnd upptagas till behandling efter framställning antingen av endera parten eller av offentlig myndighet. Då särskilda omständigheter därtill föranleda, speciellt vid större arbetsinställelser, kan nämndens ordförande även av eget initiativ ingripa. Kan efter förhandling inför förlikningsnämnden enighet icke uppnås, har nämnden att avkunna skiljedom. Denna får dock icke laga kraft utan att båda parterna uttryckligen förklara sig vara därmed tillfreds. I fråga om vissa av driftsrådslagens tillämpning föranledda tvister äger förlikningsnämnd däremot avkunna utslag med för parterna bindande verkan.

Såsom av lagens benämning framgår, innefattar densamma även en reglering av de avtalsrättsliga förhållandena mellan arbetsgivare och arbetare, och torde lagstiftningens största betydelse också ligga på detta område. Den lagliga regleringen av kollektivavtalens rättsverkningar har förut inskränkt sig till sådana avtal, som ingåtts av vissa med särskild rättskapacitet utrustade organisationer (Genossenschaften). Under år 1913, för att taga senast tillgängliga uppgifter, var detta fallet med endast 13 av de inalles 500 avtal, som upptagas i den officiella statistiken.[2] Enligt den nya lagen skola samtliga ingångna kollektivavtal för registrering insändas till vederbörande förlikningsnämnd. Sedan ett avtal sålunda registrerats och genom nämndens försorg på lämpligt sätt offentliggjorts, erhåller detsamma laga kraft, så att däremot stridande personliga överenskommelser bliva ogiltiga. Dessutom hava emellertid förlikningsnämnderna tillagts den synnerligen viktiga befogenheten att, där så befinnes av förhållandena påkallat, tillägga ett kollektivavtal helt eller delvis bindande verkan även för utomstående företag. Som beteckning å sålunda för visst arbetsområde auktoriserat avtal eller avtalsbestämmelse användes benämningen stadga (Satzung).

En förutsättning för att en dylik stadga av en förlikningsnämnd skall kunna fastställas att lända även av kollektivavtal obundna arbetsgivare till efterrättelse, måste givetvis alltid vara, att det till grund för stadgan liggande avtalet redan vunnit så allmän tillämpning, att det i stort sett kan anses normerande för arbetsförhållandena inom branschen. Stadgans tillämplighet är vidare alltid inskränkt till sådana arbetsplatser, där intet som helst kollektivavtal finnes. Har vid något företag separat kollektivavtal upprättats, behöver stadgan icke där lända till efterrättelse.

Som tillsynsmyndighet över förlikningsnämnderna har upprättats en för hela riket avsedd högre nämnd (Obereinigungsamt).

Förenta staterna.

Ett förslag till en för hela unionen gällande förhandlingsordning har i mars innevarande år framlagts av den s. k. andra industrikonferensen. Berörda konferens sam-

[1] Soc. Medd. årg. 1920, sid. 41.
[2] Soc. Medd. årg. 1916, sid. 1070.

mankallades av presidenten Wilson i början av december 1919 för utarbetande av utredningar och förslag rörande ordnandet av förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare. I motsats mot den i oktober 1919 samlade första industrikonferensen, som åtskildes utan att hava uppnått några positiva resultat, hade till denna senare konferens icke inkallats några direkta representanter för arbetsgivar- eller arbetarintressena, utan utgjordes konferensens femton ledamöter till större delen av vetenskapsmän eller förutvarande ämbetsmän. Som ordförande fungerade en av kabinettets medlemmar, arbetsministern.

Konferensens förslag avser upprättande av förlikningsinstitutioner, vilkas utslag skall kunna erhålla samma kraft som mellan parterna ingångna avtal, under förutsättning dock att parterna samtyckt till tvistens hänskjutande till dessa myndigheter och att beslutet varit enhälligt. Nämnda institutioner skola utgöras av en för hela unionen gemensam skiljedomstol (*national industrial tribunal*) jämte ett antal — förslagsvis tolv — distriktsnämnder (*regional boards*). Domstolen skall bestå av nio av presidenten utsedda ledamöter, varav tre arbetsgivare, tre arbetarrepresentanter och tre opartiska. Distriktsnämnderna skola räkna sju ledamöter, nämligen en av presidenten förordnad ordförande samt tre arbetsgivar- och lika många arbetarrepresentanter. Av dessa äga parterna i varje särskilt fall utse en vardera. De övriga platserna besättas genom inkallelser efter vissa närmare angivna regler bland de arbetsgivare och arbetare, som äro upptagna å en inom varje distrikt för ändamålet upprättad förslagslista (*panel*). — Om så med hänsyn till arbetsbördans storlek befinnes nödigt, kan för ett distrikt förordnas en eller flera vice ordförande, och tillsättas därefter motsvarande antal extra distriktsnämnder.

Hava parterna efter därom av distriktsordföranden gjord framställning utsett var sin representant i nämnden, anses detta innebära medgivande från deras sida att hänskjuta tvisten till förlikning och i avvaktan på utslag låta arbetet ostört pågå. Vägrar endera eller bägge parterna att låta sig representera, skola de övriga ledamöterna likväl äga konstituera sig som undersökningsnämnd (*board of inquiry*) med uppgift att utarbeta och framlägga redogörelse för föreliggande tvistefrågor. Äro båda parterna representerade, bildas åter en förlikningsnämnd (*adjustment board*), vars avgörande, därest samtliga ledamöterna därom äro ense, betraktas som ett mellan parterna upprättat kollektivavtal. Kan enhälligt beslut inom nämnden icke komma till stånd, och kunna parterna ej heller enas om att överlämna avgörandet till en opartisk skiljeman, hänskjutes tvisten till skiljedomstolen. Ernås ej heller här enstämmighet, anses medlingen hava förfallit, men åligger domstolen låta publicera såväl majoritetens som minoritetens vota. Samma förfarande iakttages av förlikningsnämnden i fråga om vissa konflikter — rörande personliga förhållanden m. m. — vilka icke få hänskjutas till skiljedomstolen och sålunda förbliva oavgjorda, därest avgörande inom nämnden icke kommer till stånd.

Att de sålunda föreslagna förlikningsinstitutionerna skulle kunna taga befattning med alla inom unionen uppstående arbetskonflikter är givetvis uteslutet. Förslaget avser ej heller att ersätta de medlingsorgan, som på grund av lagar eller avtal redan äro i funktion inom enskilda stater eller för särskilda arbetsområden, utan åsyftar allenast att bereda större möjligheter till samförstånd och uppgörelse i sådana fall, där särskilda medlingsorgan förut saknats eller visat sig ej kunna fylla sin uppgift. I det av industrikonferensen avgivna betänkande, där förslaget framlägges, göres gällande, att detsamma är helt avpassat efter de inom det amerikanska näringslivet rådande säregna förhållandena och företer djupgående avvikelser från motsvarande författningar i andra länder. Såsom särskilt karakteristiskt framhålles, hurusom man undvikit att i förslaget intaga några stadganden, som av parterna kunnat uppfattas såsom obehörigt tvång, samt att förlikningsordningens effektivitet i huvudsak baserats på det moraliska tryck, ett av en enhällig nämnd avkunnat utslag måste utöva på alla parter. Av ett förut framlagt preliminärt betänkande framgår, att konferensen till en början varit betänkt på att gå avsevärt längre i riktning mot obligatorisk

skiljedom, men den opposition, som häremot rests från både arbetsgivare och arbetare, föranledde härvidlag en genomgripande modifikation vid förslagets definitiva utarbetande. I den amerikanska pressen har framhållits, hurusom förslaget, sådant det nu föreligger, i åtskilliga delar synes till förebild hava tagit den norska lagen om arbetstvister. Särskilt förete de föreslagna förlikningsnämnderna tillsin sammansättning en påfallande likhet med de norska medlingsråden.[1] I den norska tidskriften Arbeidsgiveren har också betonats, att de allmänna synpunkter, som kommit till uttryck i industrikonferensens förslag, delvis äro desamma, som framförts av reservanterna (arbetsgivarrepresentanterna) i den norska s. k. arbetarkommissionen av 1918.[2]

Ehuru införande av obligatorisk skiljedom i arbetstvister för amerikansk uppfattning sålunda synes äga ringa sympatier, har en långt gående lagstiftning i sådan riktning dock i början av innevarande år genomförts i en av unionens stater, nämligen Kansas. Denna lag avser upprättande av en industridomstol (*court of industrial relations*) med vidsträckt befogenhet att döma i arbetstvister och förbjuda arbetsinställelser, varav kan uppstå fara, skada eller allvarlig olägenhet för samhället. De utförliga och stränga straffbestämmelser, som vidfogats lagen, vittna tydligt om, att densamma, i motsats mot det förutnämnda konferensförslaget, snarare tillkommit i syfte att bereda myndigheterna effektiva medel till undertryckande av strejker än för att åstadkomma någon för samförståndet mellan parterna gagnelig reglering av arbetsvillkoren. Lagens genomförande har också av arbetarna både inom och utom Kansas gränser mött stark opposition,[3] och det anses ingalunda uteslutet, att densamma av Förenta staternas högsta domstol kommer att annulleras såsom författningsstridig.

Redogörelse för 1912—1914 års allmänna bostadsräkningar.

I dagarna har av socialstyrelsen offentliggjorts den slutgiltiga redogörelsen för de bostadsstatistiska undersökningar, som under åren 1912—1914 i samråd med 1912 års bostadskommission anordnades inom styrelsen, på grundval varav tidigare vissa resultat publicerats i lokalmonografisk form. Ifrågavarande berättelse, vilken närmast avser att giva en redogörelse för anordnandet och verkställandet av de 230 orter med tillhopa 1·4 milj. invånare avseende bostadsräkningarna, innehåller även en redogörelse för bostadskommissionens omfattande utredningsprogram och sättet för dess förverkligande. Därjämte hava i kompletterings- och jämförelsesyfte däri inarbetats vissa resultat från andra in- och utländska bostadsstatistiska undersökningar, varigenom publikationen kunnat ge en bred skildring av bostadsförhållandena

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1915, sid. 877.
[2] Närmare redogörelse för ifrågavarande kommissions förslag rörande upprättande av driftsråd och därmed sammanhängande frågor kommer att lämnas i ett senare häfte av Soc. Meddelanden.
[3] Jfr sid. 485.

såväl på landet som i stadssamhällena särskilt bland de mindre bemedlade klasserna i vårt land under åren närmast före världskrigets utbrott. Enär emellertid en preliminär översikt över bostadsräkningarnas resultat redan tidigare offentliggjorts i denna tidskrift,[1] må man här endast inskränka sig till att anföra vissa huvudpunkter ur den omfattande redogörelsen.

Den kanske mest i ögonen fallande olikheten mellan bostadsförhållandena på landet och i staden är den skiljaktiga frekvensen av bostäder i hus, avsedda för en och för flera familjer. Medan på den rena landsbygden 67·7 % av bostadsinnehavarna förfogade över ett hus för sig, var detta å där belägna tättbebyggda orter endast fallet med 16·8 %. Går man till de egentliga stadssamhällena, sjunker jämförelsetalet för köpingar och municipalsamhällen till 15·2 %, för mindre städer (med under 10 000 inv.) till 10·9 % samt för större städer till 6·5 %, varvid är att märka, att uppgifter i detta avseende saknas för Stockholm och Göteborg. I runt tal kan man säga, att medan av landsbygdens bostäder två tredjedelar ligga i enfamiljshus, är så detta fallet med icke ens en tiondel av bostadslägenheterna i städer och stadsliknande samhällen.

Ett annat bidrag till belysning av de skiljaktigheter, som olika orter och ortsgrupper förete i bostadssocialt hänseende, lämna siffrorna för bostadsbeståndets sammansättning av uthyrda, av ägaren begagnade, fritt upplåtna samt outhyrda lägenheter. Storstaden företer här en helt annan typ än småstaden eller småsamhället på landsbygden. Medan i landskommunerna endast 25 % samt i landsbygdens småsamhällen 62—65 % av bostäderna betecknats som upplåtna mot hyra (eller annan avgäld), stiger motsvarande relationstal till 71 % för mindre och 80 % för större städer samt ända till c:a 90 % för Stockholm (egentliga staden, oberäknat de nyinkorporerade områdena Brännkyrka och Bromma) och Göteborg.

I nämnda båda storstäder dominera sålunda fullständigt de stora uthyrningshusen, vilket jämväl åskådliggöres därigenom, att av bostadslägenheternas innehavare endast 3—5 % bebo våningar i egna hus. Hyreskasernerna hava även i andra städer till större delen undanträngt de gamla borgarhusen, vilket belyses därigenom, att i våra övriga större städer de av ägaren begagnade lägenheterna icke ens uppgå till en sjundedel. I mindre städer samt köpingar och municipalsamhällen besitter däremot ännu en femtedel till en fjärdedel av bostadsinnehavarna eget hem i en eller annan form. På den egentliga landsbygden bor mer än hälften av befolkningen i eget hus, men inom där belägna, såsom »tättbebyggda orter» redovisade, industri- och brukssamhällen o. d. nedgår egnahemsägarnas antal till en sjättedel av samtliga hushåll.

Det för sistnämnda ortsgrupp måhända mest karakteristiska draget i bostadssocialt hänseende är den höga frekvensen av bostäder, vilka avgiftsfritt ställts till förfogande av husägaren. Icke blott jordbruket utan även vissa landsbygdsindustrier hava nämligen bibehållit den gamla seden att tilldela arbetare bostad in natura såsom del av arbetslönen, och detta förklarar, att omkring en femtedel av befolkningen i landskommunerna och inom dem belägna tättbebyggda orter bor i fritt upplåtna bostäder. Inom stadssamhällena är detta bruk mera ovanligt, och de 3—7 % av totalbefolkningen, som bebo fritt upplåtna lägenheter, utgöras merendels av vice värdar, portvakter, gårdskarlar o. d.

Av stort, ehuru numera övervägande historiskt, intresse äro de tal, vilka ange den s. k. ledighetsprocenten, d. v. s. förhållandet mellan totalantalet outhyrda lägenheter och samtliga bostadslägenheter. Enligt utländska, särskilt tyska, erfarenheter anses detta saldo av tillgång och efterfrågan på bostadsmarknaden normalt böra utgöra 2 à 3 %. Då genomsnittliga ledighetsprocenten för de av de statliga bostadsräkningarna omfattade stadssamhällena utgjorde 2·4, skulle alltså förrådet av lediga bostäder därstädes varit i stort sett tillräckligt vid den tiden. Ser man åter på de särskilda ortsgrupperna, finner man, att medan bostadstillgången var god i köpingar och municipal-

[1] Soc. Medd. årg. 1915, sid. 219 ff., 713 ff.

samhällen — detta till icke oväsentlig del beroende på det dåtida bostadsöverflödet i »Stor-Stockholms» periferi — rådde däremot i städerna snarast brist på bostäder. Och de några år senare jämförelsetalen för Stockholm och Göteborg vittna om en bostadsknapphet, som förebådar den de närmast följande årens svåra bostadsbrist. Vad landskommunerna beträffar, äro här ifrågavarande beräkningar utan större betydelse och det ej blott för den egentliga landsbygden, där man icke kan tala om någon hyresmarknad, utan även för bruks- och industrisamhällena, enär i samma mån industriföretagens arbetarbostäder ökas på en ort, ledighetsprocenten förlorar sin symtomatiska betydelse, i det den röner inverkan av en bostadspolitik, som icke äger samband med hyresmarknaden utan dikteras av driftsekonomiska och andra faktorer.

Av måhända ännu större betydelse för bostadsvillkoren än bostädernas upplåtelseformer är deras fördelning på olika storlekstyper. Ser man först på förhållandena i allmänhet på landet och i staden, framträda här väsentligt mindre skiljaktigheter än i fråga om upplåtelseformerna. Bland de av de statliga bostadsräkningarna berörda orterna hava visserligen landskommunerna förhållandevis något flera av de större och färre av de allra minsta bostadslägenheterna (enkelkök, enkelrum m. fl.) än stadssamhällena, men i fråga om de för befolkningens huvudmassa utslagsgivande bostadstyperna, ett och två rum och kök, sammanfalla jämförelsetalen nästan fullständigt, i det de utgöra resp. 40 och 25 %. Ser man på de särskilda ortsgrupperna, medför de tättbebyggda orternas på landsbygden egenskap av övervägande arbetarsamhällen mycket höga procenttal för de minsta storleksklasserna av lägenheter. Synnerligen talrika ett rum och köks-lägenheter har även Göteborg, där mer än hälften av bostadsbeståndet tillhör denna grupp, medan de medelstora och mindre städerna utmärka sig för förhållandevis många tvårumsbostäder och huvudstaden för ett betydande antal större lägenheter.

Då det ansetts vara av intresse att utröna, i vad mån den överensstämmelse i bostädernas typfördelning, som sålunda i allmänhet kunnat konstateras mellan land och stad, jämväl gäller i fråga om särskilda landsdelar, hava bostadsräkningsorterna med fördelning på stad och land (oavsett tättbebyggda orter) grupperats efter de fem stora geografiska områden, i vilka Sverige i förevarande undersökning uppdelats. Det visar sig då, hurusom de särskilda landsdelarnas karakteristiska bostadstyper i stort sett äro gemensam egendom för stad och land. I östra, västra och norra Sverige dominera sålunda bostäderna om ett rum och kök såväl på landet som i stadssamhällena, medan i de återstående, sydligare delarna av landet tvårumslägenheterna merendels spela en mera framträdande roll.

Medan man hittills sysslat med lägenhetsbeståndets sammansättning, skall i det följande belysas det sätt, varpå bostäderna användas och utfyllas av resp. orters befolkning. För att erhålla ett om än summariskt mått på befolkningsanhopningen i lägenheterna och därmed på bostadsstandarden, har antalet boende ställts i relation till det antal rum (boningsrum och kök), varöver de förfoga.

Betraktas samtliga bostadslägenheter under ett, visar det sig, att — såsom kunde vara att vänta särskilt med hänsyn till landsbygdshushållens större medelstyrka — trångboddheten är icke oväsentligt större på landsbygden än i städerna. Medan i genomsnitt i de undersökta landskommunerna 150 och å där belägna tättbebyggda orter 193 boende komma på 100 rum, blir motsvarande jämförelsetal 132 för de av den statliga bostadsräkningen berörda stadssamhällena, 146 för Göteborg och 122 för Stockholm. Angivna åtskillnad kan visserligen i någon mån vara grundad i den lantliga bostadens egenart och svåranpasslighet efter bostadsstatistikens rubriker, men den består ävenledes, när iakttagelsen inskränkes till allenast vissa särskilda bostadskategorier. Ser man sålunda enbart på småläghenheterna (t. o. m. 2 rum och kök), vilka utgöra bostäder för befolkningens mindre bemedlade huvudmassa, bliva de relativa boendetalen för landsbygden resp. 187 och 216 samt för stadssamhällena resp. 163, 183 och 162. Vill man ytterligare borteliminera den störande verkan av bostadsbeståndets ortsvis växlande sammansättning och för den skull riktar uppmärksamheten på vårt lands huvudtyp av småfolksbostäder, lägenheten om ett rum och kök, erhållas siffer-

grupperna 211 och 227, resp. 187, 204 och 181, vilka visserligen ligga på ett högre plan än de föregående men likväl bevarat angivna särdrag för land och stad.

Utsträcker man undersökningen till att avse särskilda större landsdelar, befinnes trångboddheten över allt vara större på landsbygden än i städerna, låt vara att densamma, särskilt på grund av bostädernas förberörda högre genomsnittliga rumsantal, företer lägre siffror i Småland och öarna samt Sydsverige än i övriga landsdelar för såväl stadssamhällen som landskommuner.

En huvuduppgift för förevarande undersökning har varit att utreda rådande bostadsvillkor icke blott för befolkningen i allmänhet utan även, för den del av densamma, som tillhör de mindre bemedlade klasserna. Av förhållandena inom smålägenheterna, vilka inrymma den stora huvudmassan av hithörande befolkningsgrupper, kunna väl vissa slutsatser dragas angående de mindre bemedlades allmänna bostadsstandard i vårt land. I syfte att erhålla direkta uppgifter i detta avseende har, på sätt förut angivits, bostadsbefolkningen i huvudsak med användande av viss, efter dyrortsförhållandena skiftande inkomstgräns uppdelats i ett övre och ett nedre skikt, varefter inom detta senare urskilts fyra huvudgrupper av yrken, nämligen arbetare, lägre tjänstemän, självständiga mindre näringsidkare samt pensionärer och understödstagare.

I berättelsen åskådliggöres nu boendetätheten inom de så bildade socialgrupperna av mindre bemedlade, varvid redovisats icke blott hushåll, som bo i hyreslägenheter (för landsbygden uthyrda och fritt upplåtna bostäder) utan även, beträffande de av de statliga bostadsräkningarna berörda orterna, sådana hushåll som innehava egna hem. Vid jämförelse mellan land och stad måste dock iakttagas viss försiktighet, särskilt med hänsyn till att socialgruppernas yrkessammansättning växlar, så att exempelvis näringsidkar- och arbetargrupperna, vilka i stadssamhällena huvudsakligen omfatta utövare av industri, hantverk och handel, på landsbygden övervägande utgöras av personer med jordbruk till näringsfång.

Men även med hänsyn tagen härtill, framgår det, att jämväl inom småfolkets krets bostadstyper och bostadsvanor ställa sig så skiftande inom olika socialgrupper, att större avvikelser merendels förefinnas mellan dessa än mellan land och stad. De i landskommunernas hyres- eller fria bostäder boende mindre bemedlade hava en genomsnittlig boendetäthet av 178 boende per 100 rum, nämligen arbetare 205, tjänstemän 119, näringsidkare 161 samt pensionärer och understödstagare 117, medan för de av de statliga bostadsräkningarna berörda stadssamhällena motsvarande allmänna medeltal är 157 och specialtalen resp. 184, 126, 128 och 111. Övergår man till de hushåll, som själva äga sina bostäder, framträder tydligt det egna hemmets i stort sett fördelaktiga inverkan på jämväl de mindre bemedlades bostadsstandard, låt vara att vissa skiljaktigheter i innehavarnas sociala och ekonomiska genomsnittsnivå nog även spela in. För landsbygden bliva nu siffrorna resp. 145, 171, 136, 139 och 97, medan för städer och stadsliknande samhällen erhålles talserien 128, 157, 122, 115 och 88. Ser man på särskilda orter och ortsgrupper, bekräftas nu gjorda iakttagelser, och befinnes genomgående den av övervägande småhushåll bestående pensionärs- och understödstagargruppen vara fördelaktigast och arbetarklassen ofördelaktigast ställd i fråga om relativt bostadsutrymme, medan tjänstemanna- och näringsidkarkategorierna intaga en mellanställning. Betraktas enbart hyresbostäderna, skulle genomsnittliga trångboddheten för de mindre bemedlade vara minst i Stockholm och i småstäderna (150 boende per 100 rum) och störst i Göteborg (196) samt å de tättbebyggda orterna på landsbygden (227). Det må emellertid framhållas, att de för Göteborg meddelade siffrorna egentligen torde vara betecknande för förhållandena i vissa arbetarstadsdelar, medan bostadsvillkoren i angivna bruks- och industrisamhällen erhålla sin prägel av de här så talrika arbetarbostäderna i arbetsgivarens bostadshus, varest i genomsnitt 255 boende komma på 100 rum mot 204 i lägenheter, förhyrda av arbetare å den allmänna marknaden. Mången gång torde emellertid industribostädernas angivna nackdelar ur kvantitetssynpunkt mer än väl uppvägas genom kvalitativa fördelar, i det de

ofta äro bättre ombonade och bekvämare inredda, hava större rum o. s. v. än de bostäder arbetarbefolkningen kan förskaffa sig genom egna resurser.

Förut har angivits, hurusom för städernas vidkommande bostadsfrågan i första hand gör sig gällande som hyresfråga, och till närmare belysning av denna äro ett flertal tabeller avsedda, vilka giva en bild av hyresnivån i stadssamhällena och på landsbygden, sådan densamma gestaltat sig vid tiden för vederbörande bostadsräkningar. Ser man på genomsnittshyran per bostadslägenhet inom olika ortsgrupper, spåras ett jämnt avtagande, i början hastigare, sedermera långsammare, från över 650 kr. i Stockholm till omkring 100 kr. på landsbygden. Angivna genomsnittstal påverkas emellertid icke blott av hyresbeloppen i och för sig utan även av hyreslägenheternas skiljaktiga kategorifördelning på olika orter. En mera konkret bild av hyresnivån å olika orter erhålles genom att sammanställa medelhyrorna för den lägenhet, som inom större delen av vårt land utgör typen för en enkel arbetarbostad, nämligen ett rum och kök. För en sådan måste ett stockholmshushåll i genomsnittlig årshyra betala 328 kr., medan i Göteborg erlades ungefär två tredjedelar, i en medelstor eller mindre landsortsstad omkring hälften och på landsbygden mindre än en tredjedel av detta belopp. Från den allmänna regeln att bostadshyran sjunker med ortens avtagande storlek, gör gruppen av köpingar och municipalsamhällen i viss mån ett undantag, beroende på att här ingå ett antal förstads- o. d. samhällen, vilka på grund av sitt grannskap till större städer samt sina talrika nya och modernt inredda arbetarlägenheter utmärka sig för jämförelsevis höga bostadspris. Vad nu anförts, leder uppmärksamheten på, att de meddelade abstrakta genomsnittstalen för större ortsgrupper icke böra undanskymma de lokala hyressiffrorna, vilka äro förtjänta av beaktande icke blott emedan de angiva ett arbetarhushålls normalutgifter för bostad å olika platser, utan även av den anledningen, att bostadshyran, på grund av de hyresbildande faktorernas art och stora antal, utgör ett av de bästa kriterierna på en orts allmänna prisdyrhet eller prisbillighet.

För bedömande av bostadsfrågans läge på en viss ort är det dock ej nog att hava kunskap om de absoluta hyresbeloppen, utan krävas därjämte uppgifter, vilka giva ett något så när riktigt mått på hyrornas förhållande till bostadsinnehavarnas inkomster. Det ligger ju i sakens natur, att hyresfrågan i en stad med en jämförelsevis väl avlönad arbetarbefolkning blir brännande först vid en mycket högre hyresnivå än å ort, där småfolket i huvudsak utgöres av lägre betalade arbetarkategorier. Vid förevarande bostadsundersökning har en, visserligen ganska summarisk och kanske ej alldeles invändningsfri, utredning av detta slag verkställts på sådant sätt, att den erlagda hyran ställts i relation till å ena sidan bostadsinnehavarens, å den andra samtliga familjemedlemmars ur taxeringslängderna antecknade årsinkomster.

I särskilda tabeller åskådliggöras för vissa orter och ortsgrupper de sålunda erhållna allmänna hyresprocenterna, vilka beräknats dels med hänsyn tagen endast till lägenhetsinnehavarens inkomst, dels med tillägg av familjemedlemmarnas inkomster, utom för Göteborg, varest vid den kommunala bostadsräkningen uteslutits alla hushåll med medförtjänande familjemedlemmar. Siffrorna ge vid handen, att den relativa hyran i stort sett gestaltar sig som den absoluta, låt vara att höjdskillnaderna mellan olika ortsgrupper i förra fallet i väsentlig grad nivellerats under inflytande av den med orternas storlek och dyrhet ävenledes i regeln stigande lönenivån. Tages hänsyn endast till bostadsinnehavarens inkomst, skulle vid tiden för bostadsräkningarna i Stockholm c:a 20 %, i Göteborg 16 % och i övriga stadssamhällen 15 % härav i genomsnitt gått till hyra, men denna relativa hyra sjunka med 1 à 2 % om familjemedlemmarnas taxerade inkomster tillades. För landsbygdens vidkommande hava dylika beräkningar endast utförts med avseende på vissa tättbebyggda orter, varvid hyresprocenten befunnits uppgå till endast omkring hälften av den för stadssamhällena beräknade. Anledningen härtill är i huvudsak att söka i, att de talrika industribostäder, vilka, som nämnts, förefinnas i dessa bruks- och industrisamhällen, av arbetsgivarna pläga upplåtas åt deras arbetare mot mycket billiga hyror.

Problemet hyra och inkomst har emellertid även ägnats en mera ingående granskning med hänsyn tagen till förhållandena inom olika inkomstklasser och socialgrupper. I förstnämnda avseende hava resultaten även för vårt land i stort sett bekräftat förefintligheten av den regelmässighet i fråga om den inbördes relationen mellan hyra och inkomst, vilken i Tyskland formulerats till den s. k. Schwabeska lagen, innebärande, att ju mindre inkomsten är, desto större andel därav uppslukar hyran. Men på samma gång har undersökningen givit vid handen, att den relativa hyran icke betingas enbart av den inkomstklass bostadsinnehavaren tillhör, utan i nästan lika hög grad av bostadsvanorna inom den socialgrupp, av vilken han är medlem. Dessa förhållanden belysas för olika grupper av mindre bemedlade, varmed förståtts hushåll med en efter resp. orters prisförhållanden avmätt maximiinkomst av 2 000—3 000 kronor.

Man erhåller på detta sätt en åskådlig bild av, huru starkt hyrestrycket är för de mindre bemedlade, särskilt i huvudstaden, men det framgår även, hurusom hushåll som leva under i stort sett samma ekonomiska villkor, av hänsyn till sin sociala ställning o. d. skäl föranledas att för bostadsbehovets tillgodoseende använda ganska växlande delar av sina inkomster. Högst på skalan står i regel självständiga mindre näringsidkare. Beträffande dessa småhandlare, hantverkare o. d. skulle man visserligen vara böjd att tillskriva den höga relativa hyran förhyrandet utav affärshänsyn av en välbelägen, större lägenhet, men denna förklaringsgrund torde blott delvis vara riktig, då förevarande statistik endast avser egentliga bostadslägenheter, icke bostäder kombinerade med affärslokaler. Därnäst i ordningen kommer merendels pensionärs- och understödstagargruppen, vars ofta mycket höga hyresprocenter vittna om de umbäranden, som mången gång förorsakas av strävandena att jämväl i ålderns och den ekonomiska nedgångens dagar söka bibehålla en ståndsmässig bostad. Särskilt inom denna grupp torde dock i vissa fall den relativa hyrans anmärkningsvärda höjd förklaras genom förefintligheten av vissa, i taxeringslängderna ej redovisade inkomstkällor, såsom understöd av släktingar m. m. Jämförelsevis betydande ekonomisk ansträngning synes innehavet av en någorlunda »ståndsmässig» bostad även kosta lägre stats-, kommunal- och privattjänstemän och affärsanställda. Förhållandevis mindre än övriga socialgrupper offra däremot arbetarna på sin bostad. Sammanställda med de förut omnämnda meddelade uppgifterna om olika hushållskategoriers bostadsstandard, giva anförda siffror vid handen, att särskilt mången bättre ställd arbetare på grund av bristande insikt om den moraliska och hygieniska betydelsen av en god bostad låter sig nöja med en lägenhet av lägre kvalitet, än som, åtminstone i landsortsstäderna, nödvändiggöres av hans inkomstförhållanden. Detta fäster uppmärksamheten på, att bostadsfrågan under mera normala förhållanden på bostadsmarknadens område till icke oväsentlig del är en folkuppfostringsfråga.

Tidlöner för vissa yrkesgrupper inom hantverk, transportverksamhet, restaurangrörelse och husligt arbete åren 1914—1919.

I Sociala meddelanden 1918, sid. 810 ff. och 1919, sid. 20 ff. hava publicerats summariska, i huvudsak på grundvalen av uppgifter från de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna verkställda undersökningar av löneförhållandena för vissa yrkesgrupper inom hantverk, transportverksamhet, hotell- och restaurangrörelse samt husligt arbete under åren 1914—1918. För att kunna fullfölja dessa undersökningar med avseende på år 1919 anhöll socialstyrelsen i slutet av samma år hos samtliga arbetsförmedlingsföreståndare, att de ville lämna uppgifter om rådande löneförhållanden inom nämnda yrken på samma sätt som föregående år. Uppgifter hava inkommit från sammanlagt 116 arbetsförmedlingskontor, och på grundvalen av detta material, som delvis kompletterats genom från vederbörande arbetsgivar- och arbetarorganisationer meddelade upplysningar, hava de tidigare undersökningarna här blivit utvidgade med lönesiffror för år 1919.

Vad angår karaktären och värdet av den belysning av löneförhållandena, som siffrorna kunna giva, bör först och främst beaktas, att uppgifterna avse den normala kontanta lönen, vilken i fråga om de i hotellrörelse och husligt arbete anställda med deras relativt enkla avlönings- och arbetsformer i huvudsak torde sammanfalla med den med tjänsten förenade genomsnittliga penninginkomsten, medan beträffande hantverks- och transportarbetare siffrorna beteckna ej faktiska arbetsförtjänster utan blott gällande lönesatser vid ordinarie arbetstid och även som sådana äro att anse som minimisiffror. Hänsyn har sålunda ej tagits till övertids- och ackordsarbete liksom ej heller till andra dyrtidstillägg än sådana, som äro att anse som ökning av den egentliga arbetslönen, alltså ej till familjeunderstöd och andra dylika med arbetarens personliga förhållanden sammanhängande former av dyrtidshjälp. Då vidare flera av dessa yrkesgrupper omfatta åtskilliga olika avlönade specialiteter och då uppgiftslämnarna vid sin uppskattning av lönerna kunna hava tillämpat något olika beräkningsmetoder, böra siffrorna icke anses angiva annat än den ungefärliga lönenivån, men torde de, sammanställda med motsvarande siffror för de föregående åren, giva en jämförelsevis tillförlitlig bild av den allmänna lönestegringen inom dessa fack.

Undersökningens resultat meddelas i efterföljande huvudtabell, i vilken lönesiffrorna för åren 1914 och 1919 sammanställts för Stockholms stad och de fem olika landsdelar, som i socialstyrelsens statistik pläga komma till användning. För varje landsdel hava angivits genomsnittssiffrorna dels för hela området, dels för städer med mer än 10 000 invånare samt dels för övriga inom resp. områden befintliga orter, från vilka uppgifter föreligga. På grundval av samtliga uppgifter hava slutligen riksmedeltal uträknats.

För de till hantverk samt transportverksamhet hörande yrkesgrupperna är avlöningen, i enlighet med här gällande löneformer, beräknad per vecka, varemot för de inom restaurangrörelse och husligt arbete anställda, vilka utom kost och logi åtnjuta kontant månadslön, denna sistnämnda uppgivits, dock med undantag för tvätt- och rengöringsarbeterskor, vilka pläga erhålla dagspenning (och fri kost).

Bland de till hantverk och transportverksamhet hörande yrkesgrupperna är endast en kvinnlig kategori representerad, nämligen tvätterskor och strykerskor, bland de till restaurangrörelse och husligt arbete hörande däremot endast en manlig, nämligen hotelldrängar. Hotellväsendets olika yrkesspecialiteter erhålla i stor utsträckning ringa eller ingen kontant avlöning av arbetsgivaren utan äro hänvisade till dricks pengar, varför bland hithörande yrken ytterligare upptagits endast köksbiträden (diskerskor, köksor m. fl.), vilka liksom hotelldrängarna icke äro beroende av dricks penningsystemet. Tvätterskor och strykerskor samt kuskar och åkeriarbetare åtnjuta å många orter, förutom kontant lön, fri kost eller fri kost och logi, varför de här meddelade lönesiffrorna för dessa yrkesgrupper äro baserade på relativt få uppgifter om sådana arbetare i egen kost.

Såsom av tabellen framgår, äro löneuppgifterna från olika orter och i olika yrken ganska växlande. Vad *hantverks-* och *transportyrkena* beträffar, är lönenivån i regel högst i Stockholm, under det att Norrland kommer i andra, östra Sverige i tredje samt Småland och öarna, södra och västra Sverige, vilka tre landsdelar uppvisa en ganska enhetlig lönenivå, i sista rummet. Å de större orterna ligga lönerna, som naturligt är, högre än å de mindre, men i vissa landsbygdssamhällen i Norrland lära betalas högre löner än i städerna, vilket ock delvis kommer till synes i de meddelade genomsnittstalen från denna landsdel. Bland hantverksarbetarna har den högsta genomsnittliga lönesatsen, 72 kr. per vecka, beräknats för måleriarbetare, medan bleck- och plåtslageriarbetare kommo upp till 71 och murare till 69 kr. Härvid må dock beaktas, att veckoarbetstiden under de senare åren avsevärt förkortats, varvid beträffande byggnadsfacken nedsättning i regel skett till 51 timmar. Under år 1919 begränsades sålunda arbetstiden (från 57 timmar) särskilt för bleck- och plåtslageriarbetarna. För Stockholm har denna arbetstidsförkortning medfört, att den beräknade veckoförtjänsten för 1919 t. o. m. blivit något mindre än föregående år, ehuru timpenningen blivit höjd med 15 öre. Genom ackordsarbete, som i stor utsträckning förekommer inom byggnadsfacken liksom inom skrädderi- och skomakeriyrkena, torde dock den faktiska arbetsförtjänsten för hithörande arbetargrupper i allmänhet hava ställt sig väsentligt högre än vid arbete enbart mot tidlön. För bageriarbetarna, vilka däremot i allmänhet arbeta endast mot tidlön, utgjorde denna under år 1919 70 kr. per vecka i genomsnitt för hela riket. Genom lönerörelser i Skåne hava lönerna inom bageriyrket därstädes väsentligt höjts under året, så att de större städerna i södra Sverige här framträda med den högsta genomsnittliga lönenivån i riket.

Arbetslöner åren 1914 och 1919 för vissa yrkesgrupper inom hantverk,

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Landsdelar	Veckoavlöning																	
	stenhuggeriarbetare		bleck- o. plåtslageriarbetare		möbel- o. finsnickeriarbetare		murare		byggnadsträarbetare		måleriarbetare		herrskrädderiarbetare		skomakeriarbetare		bageriarbetare	
	1914	1919	1914	1919	1914	1919	1914	1919	1914	1919	1914	1919	1914	1919	1914	1919	1914	1919
Stockholm	*40*	*93*	*40*	*89*	*32*	*78*	*38*	*82*	*35*	*82*	*40*	*99*	*30*	*74*	*30*	*91*	*31*	*76*
Östra Sverige	*28*	*69*	*29*	*73*	*23*	*68*	*32*	*71*	*28*	*67*	*30*	*74*	*25*	*60*	*21*	*67*	*27*	*70*
städer med över 10 000 invånare	29	74	30	79	25	69	34	74	29	73	33	80	29	62	23	78	28	75
övriga orter	27	65	29	70	23	67	31	70	27	64	28	71	24	59	19	63	25	67
Småland och öarna	*23*	*59*	*26*	*66*	*25*	*61*	*30*	*64*	*26*	*61*	*27*	*67*	*23*	*54*	*22*	*58*	*25*	*64*
städer med över 10 000 invånare	22	60	29	69	26	64	30	64	26	65	29	71	25	58	25	63	26	71
övriga orter	24	59	25	65	24	60	30	64	26	60	27	66	23	53	21	56	24	59
Södra Sverige	*27*	*67*	*29*	*71*	*26*	*64*	*30*	*64*	*29*	*65*	*30*	*68*	*26*	*56*	*20*	*62*	*27*	*76*
städer med över 10 000 invånare	29	69	31	73	26	67	31	64	30	67	31	70	28	59	21	67	29	80
övriga orter	24	64	28	68	25	62	29	64	27	62	28	66	24	52	19	58	26	69
Västra Sverige	*26*	*62*	*27*	*68*	*24*	*60*	*31*	*66*	*27*	*63*	*30*	*69*	*25*	*58*	*23*	*59*	*26*	*66*
städer med över 10 000 invånare	26	63	26	75	23	64	32	66	29	65	31	73	26	61	24	66	28	70
övriga orter	25	62	27	65	24	58	30	65	25	62	29	67	25	56	22	56	24	62
Norra Sverige	*31*	*80*	*29*	*78*	*25*	*74*	*36*	*82*	*29*	*74*	*32*	*79*	*27*	*62*	*22*	*65*	*27*	*72*
städer med över 10 000 invånare	29	83	28	78	26	76	36	81	29	75	34	82	26	63	23	74	27	76
övriga orter	32	78	29	77	24	73	36	82	29	74	31	78	27	62	22	60	27	70
Hela riket	**28**	**68**	**28**	**71**	**24**	**65**	**32**	**69**	**28**	**66**	**30**	**72**	**26**	**58**	**21**	**63**	**27**	**70**
Därav städer med över 10 000 invånare	28	71	29	76	25	69	33	70	29	70	32	76	27	61	23	71	28	75
övriga orter	28	66	28	69	24	63	30	68	26	64	28	69	25	57	21	59	25	66

[1] Avser köksbiträden; för kokerskor utgjorde normala månadslönen c:a 25 kr. år 1914 och 60 kr. år 1919.

transportverksamhet, hotell- och restaurangrörelse samt husligt arbete.

20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41
i k r. f ö r								Månadslön (förutom kost och logi) i kr. för												Dagspenning (förutom kost) i kr. för	
hamn- o. stuveriarbetare		kuskar o. åkeriarbetare		tvätterskor o. strykerskor		springpojkar		hotelldrängar m. fl.		hotelldiskerskor, -köksor m. fl.		hushållerskor		hus-jungfrur		ensam-jungfrur		köksor		tvätt- och rengöringsarbeterskor	
1914	1919	1914	1919	1914	1919	1914	1919	1914	1919	1914	1919	1914	1919	1914	1919	1914	1919	1914	1919	1914	1919
34	*94*	*24*	*73*	*12*	*40*	*10*	*35*	*35*	*100*	*22*	*55*	*23*	*75*	*18*	*45*	*19*	*50*	*15*	*35*	*2·15*	*5·00*
29	*78*	*21*	*53*	*12*	*32*	*6*	*18*	*26*	*64*	*18*	*44*	*21*	*55*	*16*	*39*	*16*	*42*	*17*	*39*	*1·64*	*3·88*
31	81	21	60	13	34	5	19	30	73	20	47	23	63	16	45	17	46	19	39	1·73	4·43
28	73	21	48	11	31	6	18	24	60	17	42	21	53	16	38	15	40	17	39	1·61	3·70
30	*70*	*19*	*47*	*11*	*27*	*5*	*16*	*28*	*59*	*17*	*37*	*21*	*51*	*15*	*32*	*14*	*35*	*16*	*35*	*1·41*	*3·25*
30	70	19	47	15	29	7	16	30	66	17	39	21	51	16	32	16	35	18	35	1·50	3·81
—	—	19	47	14	25	4	16	27	56	17	36	21	51	15	32	15	35	15	35	1·38	3·05
27	*77*	*20*	*60*	*13*	*28*	*5*	*14*	*26*	*61*	*18*	*36*	*25*	*52*	*17*	*36*	*16*	*38*	*19*	*36*	*1·67*	*4·00*
29	78	21	62	12	30	5	15	27	61	19	37	26	52	18	37	17	39	19	36	1·76	4·25
25	73	18	58	13	24	5	14	25	60	17	35	25	52	17	34	17	37	18	36	1·50	3·75
29	*79*	*20*	*52*	*17*	*31*	*5*	*15*	*29*	*62*	*18*	*38*	*25*	*52*	*16*	*35*	*15*	*37*	*18*	*38*	*1·63*	*3·70*
29	81	19	55	17	32	6	16	30	66	19	41	25	56	15	38	16	39	20	39	1·58	4·13
27	75	20	50	—	29	5	14	28	61	17	37	25	51	16	34	16	36	17	37	1·66	3·57
38	*88*	*21*	*60*	*12*	*23*	*6*	*19*	*33*	*75*	*17*	*38*	*24*	*51*	*16*	*35*	*17*	*37*	*20*	*40*	*1·64*	*3·81*
35	88	19	65	11	24	6	16	28	78	17	40	23	48	17	36	17	38	20	43	1·60	3·92
41	88	22	55	13	22	7	20	36	72	16	37	24	53	16	34	16	37	20	39	1·61	3·75
31	**80**	**20**	**55**	**13**	**30**	**6**	**17**	**28**	**64**	**18**	**39**	**23**	**53**	**16**	**36**	**16**	**38**	**18**	**38**	**1·62**	**3·76**
31	82	20	59	13	31	6	17	29	70	19	41	24	55	16	38	17	40	19	38	1·68	4·17
32	78	20	51	12	28	5	17	28	61	17	38	23	52	16	35	16	37	17	38	1·58	3·58

Vad transportarbetarna beträffar, erbjuder det särskilt stora vanskligheter att angiva normala lönesatser för hamn- och stuveriarbetare på grund av de oregelbundna arbetsförhållanden, som under krigsåren varit rådande i hamnarna. Enligt de uppgifter, som erhållits för denna undersökning, kan den genomsnittliga veckolönen för riket i dess helhet beräknas hava utgjort 31 kr. år 1914 och 80 kr. år 1919, men på grund av den ojämna arbetstillgången, och då tidlönsarbete endast förekommer i vissa fall (särskilt vid lossning och lastning av styckegods på ångfartyg i reguljär inrikes fart), kunna hithörande siffror tillmätas endast ett relativt värde vid bedömandet av de faktiska arbetsförtjänsterna inom detta yrke. För närmare belysning av dessa har Södra Sveriges stuvareförbund ställt till socialstyrelsens förfogande vissa uppgifter rörande genomsnittlig årsinkomst av stuveriarbete under åren 1914—1919 för arbetare, tillhörande de ordinarie stuveriarbetarkårerna och anställda hos till nämnda förbund anslutna stuvarfirmor i vissa hamnar i mellersta och södra Sverige, och meddelas resultatet i efterföljande sammanställning, som återger dels genomsnittliga veckoinkomster under åren 1914—1919, dels indextal, utvisande inkomsternas relativa förändringar under nämnda period.

	Genomsnittlig inkomst per vecka i kr.						*Indextal* (1914 = 100)					
År	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1914	1915	1916	1917	1918	1919
Stockholm (norra laget)	—	—	59	43	59	106	—	—	—	—	—	—
» (södra laget)	—	—	40	49	60	83	—	—	—	—	—	—
Norrköping	26	28	33	30	42	47	100	108	127	115	162	181
Karlskrona	31	24	35	37	56	55	100	77	113	119	181	177
Halmstad	27	32	34	31	—	58	100	119	126	115	—	215

Såsom härav framgår, ansluta sig de faktiska medelinkomsterna under 1914 ganska nära till de i huvudtabellen meddelade genomsnittliga lönesatserna för samma år, men under åren 1915—1918 åtföljes den genom dyrtidstillägg stegrade lönenivån ingenstädes av en ens tillnärmelsevis i motsvarande grad ökad inkomst, och ej heller under år 1919 synes trafiken i flertalet hamnar nått sådan omfattning, att den genomsnittliga veckoinkomsten fullt motsvarade de för tidlönsarbete fastställda lönesatserna. Någorlunda tillfredsställande synes arbetstillgången under det sistförflutna året hava varit i Stockholm, där särskilt det s. k. norra laget, som huvudsakligen utför lastning och lossning å de i reguljär trafik gående fartygen, haft goda förtjänster. Det i stort sett jämförelsevis dåliga resultatet även under år 1919 torde företrädesvis bero på den alltjämt begränsade importen av kol och koks. Framhållas bör dock, att då arbetstillgången i hamnarna minskats eller tidvis kanske alldeles upphört, stuveriarbetarna sökt och som regel väl även erhållit annan sysselsättning och att sålunda de här meddelade inkomstsiffrorna ej beteckna arbetarens hela inkomster utan blott den genomsnittliga förtjänsten inom stuveriyrket.

Genomsnittslönen för kuskar och åkeriarbetare beräknades år 1914 till 20 kr. och år 1919 till 55 kr. per vecka. Dessa lönesatser befinnas vara de

lägsta inom alla här redovisade manliga arbetargrupper, bortsett från springpojkar, för vilka den genomsnittliga veckolönen ökats från 6 till 17 kr.

Bland de månadsavlönade och naturaförmåner åtnjutande tjänstegrupperna inom *hotell- och restaurangrörelse* samt *husligt arbete* har den enda upptagna manliga arbetarkategorien, nämligen hotelldrängar, beräknats åtnjuta den högsta kontanta avlöningen, som i genomsnitt för hela riket skulle hava stigit från 28 kr. år 1914 till 64 kr. år 1919.

Beträffande de i husligt arbete anställda äro lönerna i Stockholm väsentligt högre än i landsorten, varest lönenivån synes ligga högst i östra Sverige, medan de övriga landsdelarna i lönehänseende icke förete några mera avsevärda skiljaktigheter. Den genomsnittliga lönen för hushållerskor har ökats från 23 till 53 kr., för husjungfrur från 16 till 36 kr., för ensamjungfrur från 16 till 38 kr. och för köksor från 18 till 38 kr. per månad. Då med köksor gemenligen torde menas tjänarinnor, som hava att utföra diskning och andra okvalificerade köksgöromål, synas löneförmånerna för dem böra vara mindre än för husjungfrur. Detta är emellertid, vad dessa uppgifter angår, fallet endast för Stockholms vidkommande, under det att eljest lönesiffrorna för köksor visat sig vara högre än för husjungfrur såväl inom övriga landsdelar som för riket i dess helhet. Förklaringen härtill torde vara, att då i mindre hushåll ofta i köket finnes anställd endast en person, som utför både köksans och kokerskans åligganden och sålunda åtnjuter högre avlöning, löneuppgifterna för köksor i ett flertal fall hava avsett sådana tjänarinnor. — Dagspenningen för tvätt- och rengöringsarbeterskor har för år 1914 beräknats till 1·62 kr. och för år 1919 till 3·76 kr.

Löneutvecklingen under åren 1914—1919 belyses närmare genom vidstående tabell, i vilken meddelas dels den för hela riket uträknade genomsnittslönen för varje år och yrkesgrupp, dels indextal, utvisande lönestegringen under perioden, i det att lönesiffrorna för 1914 satts lika med 100 och lönerna för de följande åren omräknats i procent härav. Härav framgår, att löneökningen för hantverks- och transportarbetargrupperna växlar mellan 116 och 200 % och att den genomsnittliga stegringen för samtliga dessa grupper kan anslås till 150 %, under det att lönestegringen för hotell- och restaurangpersonals- samt tjänarinnegruppen är något mindre och i genomsnitt för samtliga hithörande kategorier kan uppskattas till 125 %. Den genomsnittliga ökningen för de till båda huvudgrupperna sammantagna hörande yrkena kan för femårsperioden anslås till c:a 143 %, och utgjorde den beräknade genomsnittliga stegringen till 1915, 1916, 1917 och 1918 års slut resp. 6, 21, 41 och 98 %. Intill 1917 års slut skedde ökningen i ungefär samma proportion för båda grupperna, men under 1918 stegrades hantverkarlönerna starkare än tjänarlönerna, tydligen beroende på den stora prisstegringen på livsmedel under detta år, för vilket tjänarna i väsentlig grad kompenserades genom sitt fria vivre. Sedan lugnare förhållanden efter krigets slut inträtt å livsmedelsmarknaden, har emellertid skillnaden börjat utjämnas, ty den genomsnittliga löneökningen under 1919 kan för tjänarna uppskattas till nära 35 % mot omkring 20 % för hantverksarbetarna. I ögonen fallande är, att den starka löneökningen för skomakeriarbetarna alltjämt fortsatt, varigenom den

Löneutvecklingen åren 1914—1919 för vissa yrkesgrupper inom hantverk, transportverksamhet, hotell- och restaurangrörelse samt husligt arbete.

Yrkesgrupper	Tid, för vilken avlöningen beräknats	Genomsnittlig avlöning för vidstående tidsperiod i kr.						Indextal					
		1914	1915	1916	1917	1918	1919	1914	1915	1916	1917	1918	1919
Hantverk och transportverksamhet.													
Stenhuggeriarbetare	vecka	28	29	33	38	57	68	100	104	118	136	204	243
Bleck- och plåtslageriarbetare	»	28	30	34	39	61	71	100	107	121	139	218	254
Möbel- och finsnickeriarbetare	»	24	27	30	37	58	65	100	113	125	154	242	271
Murare	»	32	33	37	44	64	69	100	103	116	138	200	216
Byggnadsträarbetare	»	28	28	32	42	62	66	100	100	114	150	221	236
Måleriarbetare	»	30	31	34	39	60	72	100	103	113	130	200	240
Herrskrädderiarbetare . . .	»	26	27	30	34	45	58	100	104	115	131	173	223
Skomakeriarbetare	»	21	23	26	30	45	63	100	110	124	143	214	300
Bageriarbetare	»	27	28	30	35	60	70	100	104	111	130	222	259
Hamn- och stuveriarbetare .	»	31	35	41	49	67	80	100	113	132	158	216	258
Kuskar och åkeriarbetare . .	»	20	22	25	29	43	55	100	110	125	145	215	275
Tvätterskor och strykerskor	»	13	14	16	18	23	30	100	108	123	138	177	231
Springpojkar	»	6	6	7	9	13	17	100	100	117	150	217	283
Hela gruppen	—	.	.	.	.	.	.	**100**	**106**	**119**	**141**	**210**	**250**
Hotell- och restaurangrörelse samt husligt arbete.													
Hotelldrängar m. fl.	månad	28	30	35	40	49	64	100	107	125	143	175	229
Hotelldiskerskor, -köksor m. fl.	»	18	18	21	23	28	39	100	100	117	128	156	217
Hushållerskor	»	23	25	29	32	39	53	100	109	126	139	170	230
Husjungfrur	»	16	18	20	23	27	36	100	113	125	144	169	225
Ensamjungfrur	»	16	18	20	23	28	38	100	113	125	144	175	238
Köksor	»	18	19	22	25	29	38	100	106	122	139	161	211
Tvätt- och rengöringsarbeterskor	dag	1·62	1·74	2·09	2·42	2·91	3·76	100	107	129	149	180	232
Hela gruppen	—	.	.	.	.	.	.	**100**	**108**	**124**	**140**	**168**	**225**
Samtliga yrkesgrupper	—	.	.	.	.	.	.	**100**	**106**	**121**	**141**	**198**	**248**

beräknade veckoinkomsten tredubblats under de senaste sex åren. Särskilt beträffande byggnadsfacken bör dock erinras om, att lönesatserna i de för dessa yrken gällande kollektivavtalen, vilka ingingos år 1918, icke under 1919 blivit föremål för någon allmän revision. Framhållas bör även, att, som ovan anmärkts, på grund av de senare årens arbetstidsförkortning den relativa löneökningen per vecka för de tidavlönade arbetargrupperna blir mindre, än

vad fallet skulle hava blivit, om jämförelse ägt rum mellan timpenningarna. För belysning av dessas förändring under kristiden kan anföras, att den genomsnittliga timlönen enligt de den $^{31}/_{12}$ 1914 och $^{31}/_{12}$ 1919 för byggnadsträarbetare och måleriarbetare gällande kollektivavtalen beräknats utgöra resp. 50 och 131 öre för den förra samt 56 och 147 öre för den senare yrkesgruppen, utgörande en stegring av resp. 162 och 163 %, medan ökningen av veckolönerna stannar vid resp. 136 och 140 %.

För att utröna, i vilken omfattning värdet av de av kvinnliga tjänare åtnjutna naturaförmånerna, kost och logi, kan hava stegrats å olika orter, begärdes att arbetsförmedlingsanstalterna, som vid föregående års undersökning uppskattat detta värde för åren 1914, 1917 och 1918, nu på samma sätt skulle lämna liknande uppgifter för 1919. Dylika värderingar hava lämnats av 104 arbetsförmedlingskontor, och resultatet av de på grundval härav gjorda beräkningarna meddelas i nedanstående tablå, i vilken angives dels genomsnittsvärdet i kr. per månad åren 1914 och 1919 för större och mindre orter i olika landsdelar, dels indextal, utvisande stegringen under femårsperioden:

		Värdet av kost och logi per månad i kr.							*Indextal*						
		Stockholm	Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket	Stockholm	Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket
Städer med över 10 000 invånare	1914	33	33	32	33	37	30	**33**	100	100	100	100	100	100	**100**
	1919	133	90	89	78	98	78	**88**	403	273	278	236	265	260	**267**
Övriga orter . .	1914	—	31	30	32	20	33	**30**	—	100	100	100	100	100	**100**
	1919	—	87	79	71	71	87	**79**	—	281	263	222	355	264	**263**
Samtliga orter .	1914	33	32	31	33	30	32	**31**	100	100	100	100	100	100	**100**
	1919	133	88	81	75	78	83	**82**	403	275	261	227	260	259	**265**

Enligt denna sammanställning skulle det månatliga värdet av kost och logi för riket i dess helhet hava uppgått till 31 kr. 1914 och 82 kr. 1919, utvisande en stegring av 165 %, vilket företer ganska god överensstämmelse med levnadskostnadernas allmänna stegring från tiden närmast före krigsutbrottet och till början av år 1920 (159 %). I en del större städer har dock ifrågavarande värde uppskattats väsentligt högre än nämnda medeltal, och för Stockholm har detsamma ansetts böra upptagas till ej mindre än 133 kr. (1 600 kr. per år). Under 1919 har det beräknade värdet av kost och logi ökats med 7 kr. eller inemot 10 %, enligt uppgift huvudsakligen beroende på hyresstegringen under året. Å åtskilliga orter har dock värdet av ifrågavarande förmåner upptagits till samma belopp som föregående år, och i några fall har det t. o. m. något nedsatts.

Av intresse vore att för här ifrågavarande arbetargrupper erhålla jämförelsesiffror från andra länder, i första hand våra nordiska grannländer. Det statistiske centralbyrå i *Norge* har i publikationen »Lønninger 1919» offentliggjort löneuppgifter avseende april månad åren 1914, 1918 och 1919 be-

träffande ett antal hantverkargrupper och i husligt arbete anställda, varur i jämförelsesyfte några uppgifter meddelas i efterföljande tabell. Materialet för den norska undersökningen har erhållits huvudsakligen från kretssjukkassor och arbetsförmedlingsanstalter, alltså på ungefär samma väg, som man i Sverige anlitat. På grundval av det sålunda införskaffade materialet hava för bl. a. 18 städer uträknats genomsnittslöner, för hantverksyrkenas vidkommande per arbetsdag om 9 timmar. För att erhålla med de svenska uppgifterna jämförbara siffror hava emellertid i nedanstående tabell dagsverkslönerna omräknats till veckolöner genom att multipliceras med 6, varefter utjämning skett till närmast högre eller lägre hela tal. Procentsiffrorna, som ange lönestegringen från 1914 till 1919, hava däremot ansetts böra upptagas oförändrade från den norska statistiken, ehuru de beräknade veckolönerna på grund av utjämningen medföra något avvikande stegringsprocenter.

Yrkesgrupper		Genomsnittlig avlöning År 1914 Kr.	År 1918 Kr.	År 1919 Kr.	Lönestegring 1914—1919 %
Cementgjutare, sten- o. jordarbetare m. fl. .	Veckolön	28	63	86	201
Murare	»	38	64	97	154
Timmermän och byggnadsträarbetare . . .	»	33	65	94	182
Måleriarbetare	»	32	58	89	181
Skrädderiarbetare	»	30	56	73	144
Skomakeriarbetare	»	25	52	78	209
Bagerlarbetare	»	28	53	81	188
Åkeriarbetare	»	23	46	65	182
Tvätterskor och strykerskor	»	14	27	32	129
Husjungfrur (20—24 år)	Månadslön [1])	18	32	45	152
Tvätt- och rengöringsarbeterskor	Daglön [2])	2·47	4·51	5·79	134

Såsom härav framgår, synes lönenivån i Norge vid tiden omkring krigsutbrottet hava legat något högre än i Sverige och skillnaden har sedermera ytterligare förstorats, i det att lönestegringen i allmänhet varit icke oväsentligt större i vårt grannland än hos oss. Emellertid hava som bekant även levnadskostnaderna stegrats kraftigare i Norge (total levnadskostnadsökning i jan. 1919 163, i dec. 201 %) än i Sverige. Å den norska landsbygden synes av tillgängliga siffror att döma lönestegringen inom hantverket i stort sett hava varit ungefär densamma och för tjänarinnor t. o. m. något större än i städerna.

[1]) Dessutom kost och logi. — [2]) Dessutom kost.

Socialstyrelsens handläggning av arbetstidsärenden.

Första kvartalet 1920.

Sedan den nya arbetstidslagstiftningen trätt i kraft den 1 januari 1920, ankommer på socialstyrelsen att handlägga följande ärenden:

I. Rörande lagen om arbetstidens begränsning:

att mottaga och granska anmälningar angående extra arbete, föranlett av sådana omständigheter, som omförmälas i 6 §, samt att lämna tillstånd till dylikt arbetes utsträckning utöver två dygn,

att enligt 7 § meddela vissa eftergifter från den i 4 § stadgade arbetstiden.[1]

II. Rörande lagen om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete:

att enligt 4 § meddela viss eftergift, innebärande tillfällig utsträckning av arbetstiden under längre tid än två dygn.

Tillstånd att tillfälligt utsträcka arbetstiden under högst två dygn kan meddelas av vederbörande yrkesinspektör.

Därjämte erhåller styrelsen avskrifter av arbetsrådets samtliga beslut, vilka registreras och i avskrift tillställas den eller de befattningshavare inom yrkesinspektionen, under vilkas tillsyn det företag faller, för vilket beslutet gäller. Härmed avses att bereda dessa befattningshavare möjlighet att vid övervakande av lagens efterlevnad kontrollera, att arbetsrådets beslut icke åsidosättes.

Följande ärenden angående extra arbete, utfört med stöd av 6 § av arbetstidslagen (nödfallsarbete), hava handlagts under första kvartalet 1920:

	Inkomna	Beviljade	Avslagna eller återförvisade
Anmälningar om utsträckning av arbetstiden under högst 2 dygn	539	—	39
Ansökningar om rätt till utsträckning av arbetstiden under längre tid än 2 dygn	66	59	7
Summa	605	59	46

[1] Bestämmelserna i 6 § avse det fall, att »natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i driften eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å varor eller annan egendom»; 7 § äger tillämpning, då arbetsgivare i annat fall, än som avses i 6 §, med hänsyn till särskilt förhållande finner påkallat att använda arbetare utöver eljest medgiven tid (jfr Soc. Medd., årg. 1919, sid. 675).

Fördelningen efter olika slag av orsaker, som föranlett utsträckning av arbetstiden, framgår av nedanstående tablå:

Skada eller fara för skada å (eller genom)			
Arbetsmaskiner	75	Transmissioner	25
Automobil	7	Transport- och lyftanordningar	49
Byggnader	1	Varor och fabrikat	22
Driftmotor	48	Uppvärmningsanordningar	5
Eldsvåda eller eldfara	15	Urspårning eller sammanstötning	8
Explosion	4	Uteblivande av arbetare	9
Is och snö	57	Ångpannor och ledningar	31
Gas-, vatten- och avloppsledning	99	Översvämning	6
Kraftledningar och elektr. anordningar	88	Fartyg	14
Personer	3	Ugnar, kokare o. d.	31
Reservkraft, drivande av	8	Summa	605

Ansökningar om eftergift enligt av 7 § av arbetstidslagen hava inkommit från följande antal företag:

Slag av arbetare	Antal sökande	Beviljade ansökningar		Avslagna ansökningar	Återförvisade ansökningar
		säsongarbete	tillfäll. arbete		
Driftarbetare i allmänhet	836	594	11	214	17
D:o specificerade	74	27	10	8	30
Eldare och maskinister	81	24	3	15	40
Kommunalarbetare	8	—	—	3	5
Kuskar och chaufförer	10	—	1	6	4
Reparatörer, montörer o. d.	61	2	4	18	38
Restaurangpersonal	1	—	—	—	1
Vakter	11	—	2	1	8
Transport- och stuveriarbetare	4	1	—	—	3
Städare, smörjare och div. arbetare	12	—	1	4	7
Summa	1098	648	32	269	153[1]

De i tablåerna angivna återförvisningarna hava i allmänhet föranletts av vederbörande arbetsgivares obekantskap med eller missuppfattning av lagens bestämmelser och innebära i huvudsak upplysningar rörande lagens rätta tolkning. Så hava till exempel många arbetsgivare insänt ansökan om rätt att begagna sig av den i 7 § första stycket av arbetstidslagen medgivna utökningen av arbetstiden, vilken under de förutsättningar, som i stadgandet angivas, kan tagas i anspråk utan särskilt tillstånd.

[1] Häri äro inräknade fyra hänvisningar, som gällt vissa arbetare eller visst arbete upptaget i ansökan, vilken i övrigt bifallits eller avslagits.

I fråga om ansökningar och anmälningar i enlighet med 6 § har styrelsen i många fall föranletts att hänvisa vederbörande arbetsgivare till att för de angivna arbetena använda sig av medgivandet i 7 § och göra anteckning i journalen i enlighet härmed, detta emedan arbetet icke föranletts av sådana omständigheter, som 6 § förutsätter.

Omfattningen av den arbetsbörda, som genom handläggningen av förevarande ärenden under första kvartalet pålagts socialstyrelsens arbetarskyddsbyrå, framgår av följande översikt:

	Ingående	Utgående
Ärenden rörande 7 § av arbetstidslagen	[1] 227	920
» » 6 § » »	593	105
Förfrågningar angående »	27	35
Skrivelser överlämnade till arbetsrådet	23	23
Remisser från arbetsrådet för utredning	47	48
Arbetsrådets beslut, avskrift till vederbörande yrkesinspektör	958	972
Ärenden rörande bagerilagen	8	7
Summa	1 883	2 110

Dessutom hava meddelanden översänts till arbetsrådet och till vederbörande befattningshavare inom yrkesinspektionen angående samtliga av styrelsen meddelade eftergifter.

Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Tabellen å sid. 508—509 lämnar i anslutning till i Sociala Meddelanden förut regelbundet publicerade sammanställningar av samma slag en jämförande översikt av priser och prisförändringar beträffande viktigare slag av livsförnödenheter i detaljhandeln i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn under senare delen av kristiden t. o. m. januari månad 1920. I tabellens första avdelning meddelas de beräknade medelpriserna i absoluta tal för den närmaste månaden före krigsutbrottet, nämligen juli 1914, och därefter från och med juli 1918 för den första månaden i varje kvartal. I den senare avdelningen åskådliggöres prisutvecklingen genom att priserna under juli 1914 satts lika med 100 samt prisuppgifterna för de följande tidpunkterna omräknats i förhållande därtill.

Uppgifterna äro för Stockholm hämtade ur socialstyrelsens fortlöpande, i denna tidskrift regelbundet meddelade livsmedelsprisstatistik, för Kristiania

[1] Genom att dessa ingående handlingar till en del utgöras av kollektiva ansökningar, representeras härav 1 098 arbetsgivare.

Minuthandelspriser å vissa viktigare varuslag

	Varuslag	Kvantitet	Stockholm							
			1914	1918		1919				1920
			Juli	Juli	Okt.	Jan.	April	Juli	Okt.	Jan.
	Medelpris (öre)									
1	Mjölk, oskummad	l.	17	43*	43*	58*	61	51	53	56
2	Smör, mejeri	kg.	246	570*	730*	740*	900	685	722	688
3	Margarin, växt-	»	139	—	—	—	470*	440	384	397
4	Ägg, färska	tjog	150	792	995	1443	545	597	732	922
5	Potatis	5 l.	35	—	109*	109*	144*	40	66	74
6	Ärter, gula	kg.	26	—	—	80*	80*	81	75	65
7	Vetemjöl	»	32	[1]42*	[1]74*	[1]74*	[1]74*	[1]74*	80	82
8	Rågmjöl	»	24	36*	57*	57*	57*	57*	58	58
9	Havregryn	»	84	—	—	100*	100*	100	101	97
10	Rågbröd	»	40	92*	95*	114*	114	120	120	119
11	Vetebröd, bakat med mjölk	»	66	[5]—	[5]—	[5]—	215	224	185	181
12	Nötkött, färskt: stek	»	125	760	782	711	667	661	529	448
13	soppkött	»	102	687	716	631	583	553	434	364
14	Kalvkött, stek: gödkalv	»	145	790	828*	—	577	729	638	652
15	spädkalv	»	101	509	524*	—	334	426	416	398
16	Fläsk: färskt	»	149	460*	—	664	702	634	658	594
17	salt	»	150	470*	—	670	645	625	670	609
18	Kaffe, Santos	»	166	310*	310*	300*	300*	337	363	353
19	Socker, bit-	»	64	93*	93*	129*	129*	129*	129*	129*
20	Fotogen, Water White	l.	18	—	—	95	72	40	40	40
21	Kol	hl.	239	—	—	—	—	1283	1600	1507
22	Koks, gasverks-	»	133	840	950	1025	940	668	1119	1204
	Relativa tal (juli 1914 = 100)									
23	Mjölk, oskummad	l.	100	253	253	341	359	300	312	329
24	Smör, mejeri-	kg.	100	232	297	301	366	278	293	280
25	Margarin, växt-	»	100	—	—	—	338	317	276	286
26	Ägg, färska	tjog	100	528	663	962	363	398	488	615
27	Potatis	5 l.	100	—	311	311	411	114	189	211
28	Ärter, gula	kg.	100	—	—	308	308	312	288	250
29	Vetemjöl	»	100	131	231	231	231	231	250	256
30	Rågmjöl	»	100	150	238	238	238	238	242	242
31	Havregryn	»	100	—	—	294	294	294	297	285
32	Rågbröd	»	100	230	238	285	285	300	300	298
33	Vetebröd, bakat med mjölk	»	100	—	—	—	326	339	280	274
34	Nötkött, färskt: stek	»	100	608	626	569	534	529	423	358
35	soppkött	»	100	674	702	619	572	542	425	357
36	Kalvkött, stek: gödkalv	»	100	545	571	—	398	503	440	450
37	spädkalv	»	100	504	519	—	331	422	412	394
38	Fläsk: färskt	»	100	309	—	446	471	426	442	399
39	salt	»	100	313	—	447	430	417	447	406
40	Kaffe, Santos	»	100	187	187	181	181	203	219	213
41	Socker, bit-	»	100	145	145	202	202	202	202	202
42	Fotogen, Water White	l.	100	—	—	528	400	222	222	222
43	Kol	hl.	100	—	—	—	—	537	669	631
44	Koks, gasverks-	»	100	632	714	771	707	502	841	905

* Maximipris. — [1] Uppgifterna avse 75 % utmalning. — [2] Kristianianoteringarna avse amerikanskt som tillhandahölls till genom statsmedel reducerat pris. För juli 1919 redovisas här en brödsort, som till bakat i stycken om 4 kg. — [5] Vetebröd bakat med mjölk salufördes ej under denna tid i Stockholm. — [8] »Kalvekød, Forkød, højeste Pris». — [9] »Kalvekød, Forkød, laveste Pris.» — [10] »Bov- og Brystflæsk.» var priset i november 270 öre per kg. — [12] »Saltet Brystflæsk»; ransoneringspris 270 öre per kg. i november.

i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Kristiania								Köpenhamn								
1914	1918		1919				1920	1914	1918		1919				1920	
Juli	Juli	Okt.	Jan.	April	Juli	Okt.	Jan.	Juli	Juli	Okt.	Jan.	April	Juli	Nov.	Jan.	
19	44*	51*	51*	51*	51*	51*	51*	19	42*	42*	44*	45*	46*	61*	56*	1
256	—	722	710*	687*	710	721	730	235	320*	300*	300*	300*	320*	690	675	2
—	—	—	—	300*	300	300	300	125	—	—	—	250*	270*	300*	300*	3
180	698*	775*	813*	808*	819	674	1050	150	477	514	693	505	635	912	1021	4
52	74	95*	95*	95*	73	67	64	25	196	70	59	70	63	56	63	5
40	160*	155*	153*	151*	149	153	151	40	210	230	125*	125*	132	129	127	6
[2]32	[2]90*	[2]84*	[2]80*	[2]80*	[2]71*	[2]76*	[2]76*	26	51*	52*	52*	52*	52*	70*	70*	7
20	90*	78*	80*	80*	71*	71*	70*	—	—	—	—	—	—	—	—	8
36	105*	105*	96*	78*	68*	91	90	89	85*	85*	85*	85*	89	143	144	9
24	[3]48	[3]48	[3]50	[3]45	[3]58	70	70	[4]15	[4]22	[4]16	[4]16	[4]16	[4]21	[4]24	[4]24	10
—	135	135	127	115	97	117*	94*	40	83	83	83	83	83	112	113	11
132	507	525	533	544	539	502	410	—	[6]434	[6]330*	[6]330*	[6]508	[6]500	614	541	12
126	456	454	467	487	466	438	340	[7]125	[7]328	[7]305*	[7]305*	[7]364	[7]372	373	355	13
141	630	540	548	528	530	515	490	[8]140	[8]374	[8]456	[8]504	[8]476	[8]446	401	378	14
83	405	313	307	314	311	308	276	[9]110	[9]320	[9]412	[9]427	[9]399	[9]375			15
145	518*	520*	550	568	563	547	491	[1]140	[10]165*	[10]125*	[10]125*	[10]125*	[10]165*	[11]410	[11]380	16
160	540*	574*	590	588	573	570	526							[12]497	[12]429	17
214	470*	310*	309*	343*	386*	419*	479*	210	480*	480*	480*	429	451*	[13]518	[13]528	18
57	133*	133*	135*	135*	155*	155*	192*	43	60*	52*	52*	52*	52*	64*	62*	19
18	44*	46*	45*	37*	35	31	30	18	64	64	64	49	49	41	41	20
180	1344	1056	756	828	1035	1107	[1]107	170	1200	(1300)	(1100)	1050	1100	1152	1237	21
165	1005	800	555*	600*	685*	860*	860*	125	—	—	—	—	—	895	1019	22
100	232	268	268	268	268	268	268	100	221	221	232	237	242	321	295	23
100	—	282	277	268	277	282	285	100	136	128	128	128	136	294	287	24
—	—	—	—	—	—	—	—	100	—	—	—	200	216	240	240	25
100	388	431	452	449	455	374	583	100	318	348	462	337	423	608	681	26
100	142	183	183	183	140	129	123	100	784	280	236	280	252	224	252	27
100	400	388	383	378	378	383	378	100	525	575	313	313	330	323	318	28
100	281	263	250	250	222	238	238	100	196	200	200	200	200	269	269	29
100	450	390	400	400	355	355	350	—	—	—	—	—	—	—	—	30
100	292	292	267	217	189	253	250	100	218	218	218	218	228	367	369	31
100	200	200	208	188	242	292	292	100	147	107	107	107	140	160	160	32
—	—	—	—	—	—	—	—	100	208	208	208	208	208	280	283	33
100	384	398	404	412	408	380	311	—	—	—	—	—	—	—	—	34
100	362	360	371	387	370	348	270	100	262	244	244	291	298	298	284	35
100	447	383	389	374	376	365	348	100	267	326	360	340	319	321	302	36
100	488	377	370	378	375	371	333	100	291	375	388	363	341			37
100	357	359	379	392	388	377	339	100	118	89	89	89	118	293	271	38
100	338	359	369	368	358	356	329							355	306	39
100	220	145	144	160	180	196	224	100	229	229	229	204	215	247	251	40
100	233	233	237	237	272	272	337	100	140	121	121	121	121	149	144	41
100	244	256	250	206	194	172	167	100	356	356	356	272	272	228	228	42
100	747	587	420	460	575	615	615	100	706	(765)	(647)	618	647	678	728	43
100	609	485	336	364	415	521	521	100	—	—	—	—	—	716	815	44

vetemjöl. — [3] Från januari 1918 till maj 1919 såldes endast s. k. landsbröd, bakat av sammalet mjöl, hälften bestod av landsbröd och till hälften av rågbröd. — [4] Priserna äro beräknade per kg. rågbröd, ut- — [6] »Oksekød, skært Kød, laveste Pris.» — [7] »Oksekød, Forkød», genomsnitt av »højeste og laveste Pris». — [11] »Fersk Svinebov»; för den ransonerade kvantiteten, som utgör endast en mindre del av förbrukningen, — [13] Medelpris av olika kaffesorter.

ur »Statistisk maanedskrift» (utgiven av Kristiania statistiske kontor og folkeregister) samt för Köpenhamn ur »Statistiske Efterretninger». De svenska månadsnoteringarna utgöra för sådana varuslag, som i prishänseende pläga vara mera rörliga, genomsnitt av varje vecka inhämtade prisuppgifter, under det att sådana införskaffas blott vid mitten av månaden för de artiklar, beträffande vilka förändringarna av prisnivån bruka ske mindre hastigt. De norska prisuppgifterna äro inhämtade den 15 och de danska under den första veckan i varje månad.

I vissa avseenden torde prisuppgifterna för de i varuförteckningen upptagna artiklarna i de olika städerna ej hänföra sig till fullt jämförbara kvaliteter. De brödtyper, som föras i handeln i de olika städerna, äro sålunda till sammansättning och tillverkningssätt mer eller mindre olikartade. Detta gäller särskilt varuslaget »rågbröd», under vilken rubrik upptagits det å orten vanligast förekommande slag av mjukt matbröd, som är bakat av rågmjöl. Beträffande Stockholm och Kristiania torde i övrigt noteringarna i allmänhet avse likvärdiga varor. Uppgifterna för Köpenhamn däremot äro särskilt i fråga om kött och fläsk delvis baserade på kvaliteter, som till sin beskaffenhet ej äro fullt jämförbara med motsvarande svenska och norska. De danska varuslag, som här noterats under rubrikerna »färskt nötkött», »gödkalvstek», och »fläsk» torde dock beteckna kvaliteter, som äro tämligen jämförbara med motsvarande svenska och norska artiklar.

Beträffande prisläget under januari 1919 framgår av tabellens första avdelning, att priserna å flertalet noterade varuslag voro högre i Stockholm än i de båda andra huvudstäderna. Högre priser än i Stockholm noterades i Kristiania för ärter, vetemjöl, rågmjöl, kaffe och socker samt i Köpenhamn för ärter och kaffe. Jämföras Kristiania och Köpenhamn med varandra, visar det sig, att alla noteringar utom å spädkalv, kaffe, fotogen och kol voro högre i den norska huvudstaden. Även ett år senare var förhållandet mellan de trenne städerna i stort sett detsamma, om än skillnaden dem emellan minskats något. Flertalet i tabellen upptagna varuslag noterades sålunda fortfarande högre i Stockholm än i de båda andra huvudstäderna. Undantag från denna regel bilda varuslagen smör, ägg, ärter, rågmjöl, kaffe och socker, å vilka priserna voro högre i Kristiania än i Stockholm, samt varuslagen ägg, ärter, havregryn, nötkött (stek), kaffe och fotogen, vilka noterades högre i Köpenhamn än i Stockholm. Priset å oskummad mjölk var lika i de båda sistnämnda städerna. Av en jämförelse mellan Kristiania och Köpenhamn framgår slutligen, att å flertalet av de i tabellen upptagna slagen av livsmedel voro priserna högre i Kristiania, varemot för samtliga lyse- och bränsleartiklar noterades högre pris i Köpenhamn.

Tabellens senare del visar, att prisstegringen från juli 1914 till januari 1919 med några få undantag varit sådan, att den stad, där prisnivån i januari 1919 varit högst, även haft den största prisökningen. Sålunda har stegringen, mätt genom antalet varuslag, som stigit högst, varit starkast i

[1] Se Soc. Medd. årg. 1918, sid. 797, 1073.

Stockholm, därnäst i Kristiania och minst i Köpenhamn. Till januari 1920 har fortfarande prisstegringen enligt detta beräkningssätt varit starkare i Stockholm än i Kristiania. I Köpenhamn hava under sistförflutna kalenderåret priserna ökat anmärkningsvärt mycket, så att denna stad synes vara i det närmaste jämställd med Stockholm och har att i jämförelse med Kristiania uppvisa flera varuslag med hög stegring.

Emellertid är denna metod att jämföra prisökningen å olika orter i hög grad ofullkomlig, enär den ej tager hänsyn till de olika varuslagens betydelse för hushållet. Några dylika beräkningar över prisstegringen (»vägda indextal») hava icke publicerats för Kristianias och Köpenhamns vidkommande. För vartdera av de tre nordiska länderna finnas däremot dylika undersökningar (jfr. Soc. Medd. årg. 1920, sid. 323). Den enligt dessa beräkningar funna stegringen för de båda huvudposterna livsmedel samt bränsle och lyse vid tidpunkterna 1 januari 1919 och 1920 framgår av nedanstående sammanställning.

	Indextal (juli 1914 =.100)		
	Sverige	Norge	Danmark
Livsmedel 1 jan. 1919	323	279	186
1 jan. 1920	307	299	251
Bränsle och lyse 1 jan. 1919	381	322	268
1 jan. 1920	307	388	392

Tablån visar tydligt, hur särskilt beträffande livsmedel skillnaden mellan de olika länderna utjämnats under år 1919.

Ny tysk lagstiftning rörande moderskapshjälp.

I den tyska riksförsäkringslagen den 19 juli 1911 sammanfattas såsom moderskapshjälp allt understöd, som utgår till kvinnliga försäkringstagare i samband med barnsbörd. Lagen skiljde i sin ursprungliga lydelse, liksom ifråga om sjukhjälpen, mellan normala förmåner, som omfattade moderskapspenning eller i dess ställe vård å förlossningsanstalt eller genom hemsköterska, samt extra förmåner, vartill räknades vård av barnmorska eller läkare, havandeskapspenning och ampenning.

Åtgärder för att bispringa och understödja barnsängskvinnor ådrogo sig under kriget av naturliga skäl en särskild uppmärksamhet. Önskemålen gingo i främsta rummet ut på att kunna utsträcka rätten till moderskapshjälp till även andra än sjukförsäkrade, men åtgärder jämväl till prestationernas utökande påyrkades. Sålunda tillkommo kungörelserna den 3 dec. 1914 och 28 jan. 1915, vilka tillförsäkrade understöd vid barnsbörd åt i huvudsak hustrurna till alla män, som enligt riksförsäkringslagen voro obligatoriskt eller frivilligt sjukförsäkrade. Rätten till moderskapshjälp

blev än ytterligare utvidgad genom en kungörelse den 23 april 1915, då genom denna understöd vid barnsbörd tillerkändes åt överhuvudtaget alla mindre bemedlade barnaföderskor, även om männen ej voro sjukförsäkrade. För att kunna göra anspråk på s. k. krigsmoderskapshjälp fordrades i första hand, att mannen utförde krigs- eller sanitetstjänst. Såsom moderskapshjälp skulle lämnas:

a) ett bidrag för en gång av 25 mark till förlossningskostnaderna;

b) moderskapspenning med 1 mark (sedermera 1·50 mark) för varje dag (även sön- och helgdagar) under 8 veckor, därav minst 6 veckor efter nedkomsten;

c) ett bidrag av 10 mark för ersättning åt barnmorska eller läkare, därest deras biträde på grund av med havandeskapet förenade åkommor påkallades; samt

d) åt barnaföderskor, som själva ammade sitt barn, ampenning med 0·50 mark per dag intill utgången av tolvte veckan efter nedkomsten.

Samtliga dessa understöd voro att räkna som normala förmåner. Då kostnaderna för den tillfälliga utvidgningen av moderskapsförsäkringen icke ansågos kunna läggas på sjukkassorna, beviljade riksdagen de härför nödiga medlen. Krigsmoderskapshjälpen var i första rummet tänkt såsom en till krigstiden begränsad prestation, men skulle dock ej vid fredsslutet omedelbart träda ur kraft. Det ansågs nämligen vara av betydelse, att de utvidgade föreskrifterna om moderskapshjälp kunde tillämpas även på sådana med kriget sammanhängande fall, som inträffade sedan freden slutits.

Genom en den 26 sept. 1919 kungjord lag, som med sina huvudsakliga bestämmelser trätt i kraft redan den 1 oktober samma år, hava de i främsta rummet för krigstiden avsedda föreskrifterna om moderskapshjälp, för vilka redan i korthet redogjorts, överförts att gälla även under fredstid. De i riksförsäkringslagen tidigare intagna bestämmelserna rörande utgivande av moderskapshjälp hava sålunda efter sist angivna tidpunkt trätt ur kraft och blivit ersatta med nya. Enligt de nya bestämmelserna anses såsom normala prestationer i form av *moderskapshjälp* (Wochenhilfe) förutom moderskapspenning även ampenning samt dessutom bidrag till förlossningskostnaderna och ersättning åt barnmorska eller läkare, därest deras biträde på grund av med havandeskapet förenade åkommor påkallas. Dessa prestationer motsvara till arten krigsmoderskapshjälpen men äro till storlek och varaktighet annorlunda reglerade. Sålunda har med hänsyn till den inträffade försämringen i penningvärdet engångsbidraget till förlossningskostnader höjts från 25 till 50 mark och av samma anledning har maximibidraget för ersättning åt barnmorska eller läkare fastställts till 25 mark efter att förut, såsom ovan anförts, hava utgjort 10 mark. Tiden för moderskapspenningens utgående utgör nu minst 10 veckor, medan denna prestation förut varit inskränkt till 8 veckor. För ampenningen gäller nu liksom tidigare, att densamma skall lämnas intill utgången av 12:te veckan efter nedkomsten. Av den stadgade tiden för moderskapspenningen måste i likhet med tidigare föreskrifter härom minst 6 veckor komma på tiden efter nedkomsten. Moderskaps- och ampenning erhållas till sjukpenningens belopp och deras storlek är således beroende av grundlönen.

För båda dessa prestationer är ett minimibelopp fastställt, som för moderskapspenning utgör 1·50 mark, för ampenning 0·75 mark. Understöd av dessa slag skall utgivas såväl för söckendagar som för sön- och helgdagar. Barnsängskvinnor, som äro berättigade till understöd, och som gjort anspråk på moderskapshjälp under 4 veckor före nedkomsten, kunna alltså för denna tid erhålla minst ett dagligt understöd av sjukpenningens storlek och därefter, om de själva amma sina nyfödda, för de första sex veckorna ett dagligt understöd, som är en och en halv gånger större än sjukpenningen samt för efterföljande sex veckor ett understöd, som är hälften av sjukpenningen. Den möjlighet, som tidigare funnits, att för medlemmar i landssjukkassor inskränka understödstidens längd består icke längre. Såsom förutsättning för anspråk på moderskapshjälp upptager lagen fortfarande en längre väntetid. Endast sådana barnsängskvinnor kunna sålunda tillerkännas moderskapshjälp, som under året före nedkomsten varit minst sex månader oavbrutet sjukförsäkrade antingen på grund av riksförsäkringen eller i en bergverkssjukkassa. Enligt förut gällande lagstiftning var understödstiden vid barnsbörd fastställd till 8 veckor och någon utsträckning av densamma kunde författningsenligt således icke äga rum. Numera kunna sjukkassas stadgar innehålla bestämmelser om moderskapshjälpens utsträckning till längre perioder, nämligen för moderskapspenningen till 13 veckor och för ampenningen till 26 veckor.

Enligt riksförsäkringslagen kunna i sjukkassas stadgar intagas bestämmelser jämväl om s. k. *familjehjälp* (Familienhilfe), d. v. s. understöd av vissa slag åt försäkrades försäkringsfria familjemedlemmar. Familjehjälpen tillhörde enligt de tidigare bestämmelserna helt och hållet kategorien extra förmåner. Den kunde således lämnas endast därest utgifterna härför täcktes genom kassans inkomster och övriga tillgångar. Såsom familjehjälp räknas i riksförsäkringslagen även moderskapshjälp åt medlemmarnas försäkringsfria hustrur. Detta sistnämnda understöd har genom lagen den 26 sept. 1919 utvidgats i två riktningar. Dels har meddelande av moderskapshjälp åt försäkringsfria hustrur fått karaktären av normal förmån, dels har rätten till denna prestation tillerkänts fullvuxna såväl döttrar som styvdöttrar. Förutsättning för understöds erhållande är dock, att den, för vilken understödet skall utgå, är hemmahörande hos den försäkrade. Beträffande familjemoderskapshjälpens art och omfattning gäller liknande bestämmelser som för dylikt understöd åt försäkrade. Moderskaps- och ampenning äro dock i lagen fastställda till bestämda belopp, utgörande för den förstnämnda prestationen 1·50 mark och för den andra 0·75 mark per dag. Stadgarna kunna medgiva utsträckning av prestationerna, dock endast intill halva sjukpenningens belopp. För att erhålla familjemoderskapshjälp finnes ingen särskild väntetid föreskriven. I detta hänseende intaga således de försäkringsfria familjemedlemmarna en gynnsammare ställning än de försäkrade barnsängskvinnorna. Rättslig bärare av anspråk på familjehjälp är ej familjemedlemmen ifråga utan den försäkrade själv. Berättigad att anföra besvär mot sjukkassas beslut rörande utbetalande av familjehjälp är följaktligen endast den försäkrade själv. På grund av att familjehjälpen enligt de nya

bestämmelserna meddelas såsom en normal förmån, måste de utgifter, som sjukkassorna få ikläda sig, väsentligt ökas. Då det var uppenbart, att de ökade kostnaderna under det redan förut betryckta ekonomiska läget ej kunde bäras av kassorna ensamma, har staten påtagit sig hälften av de utgifter, kassorna få vidkännas för den familjemoderskapshjälp, de äro pliktiga att lämna. Därest kassa mottagit bidrag från annat håll, minskas dock statens bidrag i proportion därtill.

Såsom redan blivit antytt, ställer införandet av de nya obligatoriska prestationerna ökade anspråk på kassorna i ekonomiskt hänseende. Den nya lagen förutsätter därför en allmän förhöjning av den hittillsvarande bidragsgränsen för de särskilda kassorna. Hittills hava avgifterna som regel icke kunnat överstiga 4 1/2 % av grundlönens belopp. Nu är avgiftsgränsen dock höjd till 7 1/2 % av grundlönen och kan i vissa fall sättas högre, dock ej över 10 %.

En ansats till en social omvårdnad om barnsängskvinnor och nyfödda tillhörande de mindre bemedlade folkklasserna i allmänhet innehölls redan i föreskrifterna rörande krigsmoderskapshjälp. Dessa föreskrifter tillerkände nämligen rätt till understöd vid barnsäng åt alla mindre bemedlade s. k. krigshustrur. De nya bestämmelserna i riksförsäkringslagen medföra rätt till understöd åt alla obemedlade barnsängskvinnor, även där rätt till moderskaps- eller familjehjälp icke förefinnes. Till skillnad från den av försäkring beroende moderskapshjälpen benämnes detta understöd *moderskapsomvårdnad* (Wochenfürsorge). Bärare av denna omvårdnad är staten. Understödsberättigade äro mindre bemedlade barnsängskvinnor, som sakna rätt till moderskapshjälp på grund av försäkring. Gifta och ogifta barnsängskvinnor äro därvid rättsligt likställda. För att anses såsom mindre bemedlade få barnsängskvinnorna ej hava inkomster utöver vissa fastställda gränser, utgörande för gifta 2 500 mark och för ogifta 2 000 mark. För gifta sammanräknas bägge makarnas inkomster och höjes inkomstgränsen för varje barn under 15 år med 250 mark. Utgivandet av dylikt understöd är uppdraget åt den allmänna ortssjukkassan i den trakt, där barnsängskvinnan vanligen vistas. Beträffande understödets storlek gäller, att moderskapspenningen utgör 1·50 mark, ampenningen 0·75 per dag. Med barnsängskvinnans samtycke kan i stället för moderskapspenning vård beredas henne å förlossningsanstalt eller genom hemsköterska.

Meddelanden från socialattachéerna.

England.

12. Utredningar angående trustväsendet. (Forts.)

Från de i föregående häfte (sid. 420) omnämnda kommittéerna för *undersökning av trusters verksamhet* föreligga numera ytterligare tre betänkanden, avseeende följande branscher:

tillverkningen av skodon av standardtyp;
produktionskostnader och priser för motorbränsle;
tillverkningen av järnsängar.

I den förstnämnda rapporten erinras om, att krigsministeriet år 1917 uppgjorde en plan för tillverkning efter standardmönster av billiga skor, speciellt avsedda för personer ur arbetarklassen. De viktigaste bestämmelser, som gällde för denna tillverkning, voro:

1. Att fabrikanternas och försäljarnas priser skulle vara underkastade kontroll.
2. Att detaljpriserna för skodonen skulle angivas medelst stämpel å sulorna.
3. Att skodonen skulle vara tillverkade av oförfalskat material.

Enligt denna plan tillverkades 25 milj. par skodon intill april 1919, då kontrollen avskaffades beträffande tillverkning av skodon åt civilbefolkningen.

Då emellertid priset å råmaterial fortsatte att stiga, beslöt vederbörande centrala fabrikantsammanslutning att frivilligt igångsätta tillverkning av standardskodon och denna överenskommelse rönte även anslutning från garvarna. Priset för dessa skodon skulle enligt fabrikanternas uppgift ställa sig betydligt lägre än det, som eljest kunde ernås vid rådande marknadsläge.

Planen gjordes offentligt bekant i oktober 1919, men mötte då kritik i en del pressorgan, emedan man misstänkte den vara tillkommen i syfte att upprätthålla priset å skodon. Den enligt lagen om oskälig prisstegring upprättade stående centralkommittén fann sig därför böra inskrida och underkastade tillverkningsplanen en ingående granskning samt diskuterade frågan vid talrika konferenser med representanter för arbetsgivare och arbetare i branschen. Därvid jämfördes bl. a. det pris, vartill råmaterialet upptagits i tillverkningsplanen, med räkningar för försålt läder och med marknadsnoteringar, och uppgifter inhämtades från en del fabriker å priset för tillskärning; på liknande sätt förfors med kontroll över andra poster i kalkylerna för tillverkningen av standardskodon. Vad allmänna affärsomkostnader beträffa, hade dessa beräknats efter samma grund som i den tidigare planen för tillverkning av standardskodon under krigstiden.

Kommitténs detaljgranskning visade, att $27^1/_2$ proc. tillägg å detaljhandelspriset kunde anses berättigat för att täcka omkostnader och affärsvinst å varan, från det den lämnat fabriken och intill dess försäljning åt allmänheten. Detta belopp kunde antingen stanna hos detaljhandlanden eller delas mellan denne och grossisten, där sådan förekom.

På grundval av den verkställda granskningen anser sig kommittén berättigad uttala, att fabrikanternas plan för tillverkning av standardskodon är tillkommen i allmänhetens intresse och har alla utsikter att bliva till gagn. Kommittén har därför också godkänt planen med förbehåll att sedermera få pröva densamma med hänsyn till dess resultat.

Av mycket stort intresse även för andra länder är rapporten över *produktionskostnader och priser för motorbränsle.* Den subkommitté, som handhaft undersökningen

i fråga, påpekar, att det nuvarande höga priset för motorbränsle i huvudsak beror på disproportionen mellan tillgång och efterfrågan samt därpå, att mäktiga finansiella intressen utnyttja situationen till att höja priset. Såsom ett exempel omnämnes, att ett betydande bolag under åren 1914—1915 kunde inköpa stora förråd av petroleum till $5^1/_8$ d. per gallon (= 4·54 lit.) exkl. tull, medan numera måste erläggas 2 s. per gallon, exkl. tull. Läget är så mycket svårare, som praktiskt taget alla råvarutillgångar samt även anstalter för transport och distribution av petroleum i huvudsak kontrolleras av samma finansgrupper. De största intressena representeras av Standard Oil och Royal Dutch Shell, till vilka äro anslutna ett stort antal bolag, som angivas i en rapporten bifogad förteckning.

På tal om produktionskostnaderna för petroleum erinras till en början därom, att under år 1919 importerades till De förenade konungarikena en kvantitet av c:a 200 milj. gallons petroleum och importen beräknas innevarande år komma att stiga till 250 milj. gallons. Av förstnämnda kvantitet importerades större delen (104 milj. gallons) från Förenta staterna, som jämte Mexiko synes komma att spela en alltmera framträdande roll som tillförselkälla på bekostnad av Orienten, beroende på de högre fraktkostnaderna från sistnämnda länder. Under år 1919 importerades emellertid betydande kvantiteter jämväl från holländska Borneo ($33^1/_3$ milj. gallons), Persien (19 milj.) och Brittiska Indien (16 milj.). Mexiko bidrog till 1919 års import med 20 milj. gallons. Att utröna de verkliga produktionskostnaderna i Förenta staterna ställer sig mycket svårt, men kommittén har från sakkunnigt håll inom petroleumhandeln erfarit, att medelkostnaden icke torde överstiga 6 d. per gallon f. o. b. New York. Även om detta skulle vara en för låg beräkning, är kommittén icke desto mindre övertygad om, att det gällande priset av 1 s. 6·4 d. per gallon f. o. b. New York innesluter en högst betydande vinst. Detta påstående är så mycket mera betydelsefullt, som New York-priset är normerande för exportpriset i andra produktionsländer.

Större delen av den petroleum, som importeras, produceras av amerikanska, holländska eller mexikanska bolag, vilkas verksamhet undandrager sig all kontroll från den brittiska regeringens sida. Kommittén förordar därför, att frågan om produktionskostnader för motorbränsle upptages till prövning av Nationernas förbunds ekonomiska sektion eller i annat fall göres till föremål för någon gemensam överenskommelse mellan de förnämsta importländerna i syfte att bringa priset å denna viktiga industriartikel inom rimliga gränser. I fråga om en betydande leverantör, nämligen det anglopersiska bolaget, är emellertid den brittiska regeringen i egenskap av aktieägare i stånd att utöva ett kontrollerande inflytande, och kommittén förordar därför, att regeringen, då nu gällande kontrakt med bolaget utlöper år 1922, vidtager mått och steg för att tillförsäkra brittiska konsumenter petroleum från detta håll till måttligt pris.

Sjöfrakterna för petroleum reglerades under kriget av staten, men vid början av år 1919 frigavs skeppsfarten och därefter hava frakterna undergått en högst betydande stegring. Medan det av staten fastställda fraktpriset för tankångare i januari 1919 uppgick till 32 s. 6 d. per ton från nordatlantiska hamnar, utgjorde motsvarande fraktsatser vid samma års slut 150 s. per ton och i januari—februari innevarande år 220 s. Även om hänsyn tages till de under kriget hopade underhållskostnaderna, ökade arbets- och materialkostnader m. m., anser kommittén, att frakten rimligen icke borde utgöra mer än 100 s. per ton, gällande detta även centralamerikanska hamnar. I och för detaljprisets bestämmande anser kommittén det förhållandet jämväl böra beaktas, att i regel 3 à 6 månader förflyta mellan tiden för varans lossning och dess försäljning till konsumenterna och att därför motsvarande tid kan anses förflyta, innan en fraktförhöjning bör återverka på petroleumpriset.

Vad distributions- o. dyl. kostnader för varans befordran från tankångare till garage och detaljförsäljare beträffar, voro dessa under kriget genom överenskommelse mellan staten och bolagen provisoriskt fastställda till 6·197 d. per gallon. Handelsministeriet har visserligen sedermera låtit verkställa en beräkning, som slutar på en något

lägre summa, men med hänsyn till på senaste tiden inträffade kostnadsstegringar, inkl. höjda järnvägsfrakter, stannar kommittén tills vidare vid nämnda belopp såsom varande rimligt. Genom nyssnämnda överenskommelse fastställdes vidare grosshandelsvinsten under kriget till 2 d. per gallon, men med hänsyn till den efter kriget betydligt ökade konsumtionen samt till den lägre vinst, som gällt vid försäljning från statens egna förråd, anser kommittén, att nämnda vinst bör reduceras till 1½ d. per gallon. På liknande grunder anser kommittén, att den tidigare fastställda vinsten å detaljförsäljning, nämligen alternativt 15 proc. å detaljpriset eller 5 d. per gallon, bör begränsas till 4 d.

Såsom en post i kommitténs kostnadskalkyl tillkommer slutligen stegringen i växelkursen, för vars beräkning den genomsnittliga noteringen under närmast föregående tremånadsperiod anses böra läggas till grund. I samband härmed föreslås, att detaljpriset fastställes av regeringen för tre månader åt gången.

På grundval av sin utredning föreslår kommittén, att detaljpriset för petroleum av grad n:r 1, som i februari 1920 uppgick till 3 s. 8½ d. per gallon på fria marknaden, skulle fastställas av staten till 2 s. 10½ d. och priset för petroleum av grad n:r 3 till 2 s. 8½ d. per gallon. Däri ingår nuvarande importtull med 6 d. per gallon, av vars borttagande kommittén icke väntar sig någon motsvarande lättnad i priset för konsumenterna. Därjämte föreslås fastställande av maximipriser i grosshandeln. Någon fara för att prisregleringen skulle leda till importens upphörande eller begränsning, anser kommittén icke föreligga i betraktande av de betydande kapital, som av petroleumbolagen engagerats i och för försäljning på brittisk marknad.

Som nämnt föreslås därjämte, att försök göres att åvägabringa en internationell överenskommelse till skydd mot överdrivna priser. Även föreslås, att brittiska regeringen, så långt dess lagliga befogenhet sträcker sig, etablerar kontroll över tonnage, distribution och produktion.

Det andra slag av motorbränsle, som kommitténs rapport omfattar, utgöres av *bensol*. Endast sådan av inhemsk tillverkning förbrukas inom landet. Produktionen bragtes under kriget upp till 42 milj. gallons, varav 32 milj. tillverkades av koksugnar och 10 milj. av gas- och destilleringsverk. Efter kriget har emellertid, delvis beroende på kolbrist, produktionen nedgått och uppskattas numera till 25 milj. gallons per år. Priset fastställes genom gemensam överenskommelse mellan fabrikanterna och baserar sig helt och hållet på priset för petroleum, ej på egna produktionskostnader.

Kommittén anser sannolikt, att, om icke priset å rå bensol underkastas reglering, hela produktionen av denna vara kommer att övergå i händerna på petroleumbolagen och att såsom följd härav bensol kommer att försvinna ur marknaden såsom konkurrentartikel till importerad petroleum. Därför föreslås, att maximipris fastställes för såväl rå bensol som raffinerad dylik, nämligen resp. 1 s. 4 d. och 2 s. 8 d. per gallon. Detta innebär bl. a., att ersättningen till garage, som fastställts till 5 d. per gallon, skulle sänkas till 4 d.

I sitt allmänna slutyrkande yttrar kommittén till sist, att dess här ovan omnämnda förslag endast äro att betrakta såsom en provisorisk lösning av frågan om reglering av marknaden för motorbränsle och att den enda slutgiltiga lösningen är att söka i skapandet av en motorsprittillverkning uti hemlandet eller kolonierna. Kommittén anser därför, att regeringen bör på allt sätt uppmuntra en sådan tillverkning. För att icke denna tillverkning skall resultera i ett liknande monopol som ifråga om petroleum, anser kommittén, att såväl produktion som distribution av motorsprit bör underställas statskontroll. För att nedbringa kostnaderna för distributionen föreslås, att centrala depåer inrättas.

Två av kommitténs ledamöter biträda yrkandet på reglering av petroleumpriset endast under förutsättning, att liknande åtgärder fås till stånd i andra länder. En tredje ledamot uttrycker farhågor för att tillgången på motorbränsle skall äventyras genom kommitténs förslag, så länge konsumtionen ännu till så stor del är beroende på import.

I rapporten över *tillverkningen av järnsängar* påpekas till en början, att denna produktionsgren till två tredjedelar behärskas av en sammanslutning, som bl. a. fastställer försäljningspriser samt leveransvillkor. De deltagande firmorna hava överenskommit om ett vinstfördelningssystem enligt följande grunder. För varje företag fastställes en kvot av den samlade produktionen, baserad på tillverkningens storlek före kriget. En viss del av det belopp, varmed en månads försäljningsvärde eventuellt överstiger den tilldelade kvoten, inbetalas till en gemensam fond, varur företag, som redovisa underskott i det för dem beräknade försäljningsvärdet erhålla motsvarande ersättning. En reservfond bildas genom bidrag med 1 proc. å försäljningsvärdet.

I fråga om försäljningspriset gäller, att ingen firma får sälja till lägre pris eller högre rabatt än som fastställts av sammanslutningen. För att nedbringa och åstadkomma enhetlighet i de olika företagens kostnadskalkyler hava uppställts mönsterberäkningar, som distribueras bland medlemmarna för att tjäna dem till ledning och kontroll. De av sammanslutningen föreskrivna minimipriserna äro baserade på mönsterberäkningarna.

En annan uppgift för sammanslutningen har varit att standardisera tillverkningen av järnsängar och jämväl av verktyg, som begagnas vid tillverkningen, för vilket senare ändamål en gemensam verkstad upprättats. Även strävar man att, såvitt möjligt, centralisera inköpen av råmaterial för att undvika onödig konkurrens mellan firmorna. I dessa hänseenden anser kommittén, att sammanslutningen varit till obestridlig nytta, och det har gjorts gällande, att dess bildande räddat denna industrigren undan fullständig undergång.

I och för sin undersökning av priserna för järnsängar i förhållande till de verkliga produktionskostnaderna har kommittén utvalt ett antal vanliga järnsängstyper samt låtit granska kostnadskalkylerna för dessa genom sin egen revisionsavdelning. Undersökningen visar, att produktionskostnaderna sedan krigets början stigit till mer än det tredubbla, men vinsten på varje järnsäng stigit till omkring det fyrdubbla. Å andra sidan har emellertid produktionen på grund av brist på råmaterial m. m. nedgått betydligt, i vissa fall med ända till 50 proc. och hela försäljningssumman under år 1919 var icke större än under flera år före kriget.

På grund av att järnsängstillverkningen endast är en gren av en mångsidig produktion, har kommittén icke kunnat utröna storleken av det kapital, som nedlagts uti denna tillverkning, och följaktligen icke heller kunnat exakt beräkna vinstens förhållande till kapitalet. Likväl anser sig kommittén kunna uttala, att tillverkningens nettovinst icke visar någon avgjord stegring jämfört med förhållandena före kriget och att något bevis icke föreligger för att sammanslutningen utnyttjats till att oskäligt stegra priset för konsumenterna.

London i april 1920.

Erik Sjöstrand.

13. Hyresregleringslagen.

Ett förut bebådat förslag om *förändringar i hyresregleringslagen* har nu framlagts av en kommitté under ordförandeskap av lord Salisbury. Det föreslås, att lagstiftningen i fråga förlänges att gälla i ytterligare tre år samt utsträckes att gälla bostadshus, där den årliga »standardhyran», sådan den definieras i den ursprungliga lagen av år 1915, icke överstiger följande belopp: i London 105 £, i Skottland 90 £ och annorstädes 78 £ (tidigare resp. 70 £, 60 £ och 52 £).

För bostadshus och lägenheter, som tidigare varit underkastade hyresreglering, medgives omedelbar förhöjning upp till 30 proc. av årshyran, exkl. kommunalskatt, utöver nivån före kriget och efter ett år ytterligare höjning upp till 40 proc. över nivån före kriget. Häri inräknas sådan höjning, som redan kan hava kommit till stånd på

grund av den i april 1919 utfärdade hyresregleringslagen, enligt vilken medgavs 10 proc. förhöjning, som dock kunde genomföras först 6 månader »efter krigets slut» ifråga om bostadshus och lägenheter med följande högsta årliga hyror: i London 35 £, i Skottland 30 £ och annorstädes i De förenade konungarikena 26 £.

Vad beträffar bostadshus, som nu underkastas hyresreglering, föreslås att omedelbart förhöjning medgives upp till 40 proc. över nivån före kriget.

Ifråga om reglering av inteckningsräntor, som genomförts samtidigt med hyresregleringen, medgavs i lagen av april 1919, att räntan finge höjas med ½ proc. samtidigt som rätten till hyresförhöjning inträdde. Nu föreslås att räntan må omedelbart höjas med ½ proc. i de fall, då förhöjning jämlikt 1919 års lag icke kommit till stånd, samt att efter ett års förlopp räntan må höjas med ytterligare ½ proc.

För hyresgäster, vilkas inkomster icke ökats sedan 1914 och som äro ur stånd att betala höjd hyra, föreslås särskilda undantagsbestämmelser, i det att domstol skulle äga att hindra verkställighet av vräkning samt att nedsätta hyran.

Såsom vederlag för rätten till hyresförhöjning föreslås, att domstol i de fall, då nödtorftiga reparationer icke inom viss tid utföras av hyresvärden, skulle äga att antingen befria från skyldigheten att erlägga hyresökning eller förordna om dess inbetalning till domstolen.

En påyrkad utsträckning av hyresregleringen till att omfatta affärslokaler anser sig kommittén icke kunna förorda.

Den hyresvärden tidigare medgivna rätten att taga ett bostadshus i besittning för sin egen eller för sina anställdas del anser sig kommittén endast kunna godkänna under den principiella förutsättningen, att annan lämplig bostad beredes hyresgästen jämte i förekommande fall kontors- och butikslägenheter. Dock skall härifrån medgivas undantag i de fall, då hyresgästen fått sig bostad upplåten på grund av anställning hos hyresvärden och anställningen sedermera upphört, då hyresvärden upplåtit sin bostad på grund av krigstjänstgöring samt efter demobiliseringen önskar att åter taga den i besittning, ävensom då hyresvärden var ägare till bostaden före den 30 september 1917 och då domstolen anser särskilda skäl tala för att han åter får taga bostaden i besittning.

Jämväl föreslås vissa ändringar uti den i december 1919 utfärdade lagen rörande vräkning m. m. i syfte att bl. a. skydda hyresgäst, som häftar för ogulden hyra eller som brutit mot kontraktet. Hyresvärdens rätt att taga huset i besittning för egen del föreslås att utsträckas till sådana fall, då besittningen erfordras för affärsändamål m. m.

För hyresocker med möblerade lägenheter föreslås straffbestämmelser. Likaså föreslås straff för upptagande av provision (key money) vid uthyrning. Då ett hus uppdelas i lägenheter, skall hyresvärden icke vara berättigad att till hyran debitera mer än 6 proc. av kostnaderna för nödiga ändringsarbeten.

London den 20 april 1920.

Erik Sjöstrand.

Frankrike.

1. Gruvarbetarnas pensionsförsäkring.

Allt sedan november månad förra året har en stark agitation ägt rum bland gruvarbetarna till förmån för höjande av minimibeloppen för deras pensioner, vilka efter de senaste årens starka prisstegring blivit i hög grad otillfredsställande.[1] Underhand-

[1] Den för de franska gruvarbetarna gällande lagen om obligatorisk pensionsförsäkring av den 25 febr. 1914 är refererad i Soc. Medd. årg. 1914, s. 772.

lingar påbörjades med regeringen, men då dessa icke syntes omedelbart skola leda till resultat, förklarade gruvarbetarna, att de komme att gå i strejk, samt fixerade datum för dennas början till den 1 mars 1920. Efter förnyade underhandlingar lyckades man emellertid så småningom komma till en överenskommelse och sedan en i sista stund uppkommen meningsskiljaktighet om procentsiffran för taxan för inbetalning till pensionskassan undanröjts genom att parlamentet gav efter i denna punkt, kunde den 9 innevarande mars lagen promulgeras.

M. Bartuel, generalsekreterare i gruvarbetarnas nationalförbund, har i följande punkter sammanfattat de fördelar, som den nya lagen medför för gruvarbetarna:

1) beviljande av full pension på 1 500 francs och halv pension (för änkor) på 750 francs, såsom arbetarna hade fordrat och vilket anses såsom minimibelopp;

2) beviljande av proportionell pensionering (avkortad pension, beräknad efter anställningstidens längd) under villkor av minst 15 års arbete i gruvan och 30 års sammanlagd arbetstid som lönarbetare;

3) skifferarbetarnas delaktighet av de förmåner beträffande pensionering, som tilldelats gruvarbetarna;

4) fördelarna av detta pensioneringssystem tillkomma även arbetare, vilka lämnat gruvan för att tillträda befattning inom fackföreningsrörelsen, med samma anspråk som de delegerade i gruvarbetarnas försäkringsbolag;

5) införande av invaliditetspensionering för gruvarbetare.

M. Bartuel skriver härom vidare:

»Vid bedömandet av dessa fördelar, bör man ihågkomma, att det högsta belopp vid full pensionering, som förut utbetalades, uppgått endast till 8 à 900 francs; att varken proportionell eller invaliditetspensionering tidigare existerat, att skifferarbetarna icke varit anslutna till övriga gruvarbetare samt att de, som lämnade gruvan för att utöva befattningar inom fackföreningsrörelsen, förlorat sin egenskap av gruvarbetare och möjligheten att göra fortsatta inbetalningar för erhållande av gruvarbetarpension. Vidare kunde halv pensionering icke överflyttas på änkan i det fall, då mannen innehaft det erforderliga antalet arbetsår, men dött innan han uppnått den stadgade åldern för pensionering. Detta överflyttande är numera tillåtet och änkan utfår pensionen vid 55 års ålder.

Att i alla detaljer framlägga fördelarna av det nya lagförslaget skulle här bliva alltför vidlyftigt. Jag vill därför endast inskränka mig till att påpeka ett resultat bland många andra. Erinrande om att 1 500 och 750 francs äro minimibelopp, utgår jag härvid från de beräkningar, som företagits av senatskommissionen, vilka publicerats i »Journal Officiel» den 2 mars 1920.

En gruvarbetare, som i genomsnitt tjänar 3 000 francs per år, får göra en årsinbetalning av 120 francs. Han erhåller då vid fyllda 55 år en pensionsränta, beräknad efter 4·5 %, av 832·50 francs, om han börjat inbetalningarna vid 25 års ålder, 591 francs, om han börjat dem vid 30 år, och 404·50 francs, om han börjat dem vid 35 år.

En gruvarbetare, som årligen tjänar i genomsnitt 4 000 francs, får göra en årlig inbetalning av 160 francs och erhåller då vid 55 års ålder en pensionsränta, beräknad efter 4·5 % av 1 110 francs, om inbetalningarna börjat vid 25 års ålder, 788 francs, om de börjat vid 30 år, och 539 francs, om de börjat vid 35 års ålder.

Jag understryker, att siffran 4 000 francs för närvarande representerar den genomsnittliga årliga arbetslönen, och vill i detta sammanhang påpeka, att den pensionsränta, som denna inkomst berättigar till, endast avser den s. k. kapitalförsäkringsfonden, samt att kalkylerna gjorts efter den allmänna dödlighetstablån och efter de beräkningar, som äro baserade på denna. Sålunda komma de 1 110 francs i pensionsränta, som utbetalas efter 30 arbetsår och i de fall inbetalningar skett mellan det 25:te och det 55:te året, att ökas med minst 860 francs ur repartitionsfonden och hela pensionen att uppgå till 1 970 francs. Om arbetaren börjat arbeta vid gruvan vid 15 års ålder, kan pensionen komma upp till över 2 200 francs. För 25

arbetsår utgår den med minst 1 500 francs, för 20 arbetsår med över 1 000 francs per år. Vi ha sålunda kommit upp till högre siffra än de 1 500 francs, som begärts som full pension, liksom de 50 francs i annuitet, som begärts som proportionell pensionering. Dessa bestämmelser angående pension av 1 500 francs och därutöver tillämpas på alla personer, som pensionerats år 1914 och därefter.

Det bör tilläggas, att dessa siffror komma att ytterligare ökas om några år, då den speciella tablå över dödligheten bland gruvarbetarna, som skall upprättas, kan läggas till grund för beräkningarna. Räntorna ur försäkringsfonden komme säkerligen att bliva större, än man beräknat, och det är genom upprättandet av denna speciella tablå över dödligheten bland gruvarbetarna, som orättvisorna från år 1894 skola repareras.

Detta är otvivelaktigt en av de vackraste fördelar, som vunnits, för att icke säga den allra förnämsta, ehuru verkningarna därav icke komma att omedelbart visa sig.»

Paris den 20 mars 1920.

Gunnar Löwegren.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk Författningssamling hava under tiden 20 april—20 maj publicerats följande författningar rörande sociala frågor.

N:r		Dat erad
149.	K. kung. ang. fastställande av nytt grundtal för dyrtidstillägg att gälla tills vidare från och med april månad år 1920.	16 april
150.	K. kung. ang. tabeller till hjälp vid uträkning av befattningshavare i statens tjänst tillkommande dyrtidstillägg (grundtal 147).	16 »
154.	Lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 30 maj 1919 (n:r 270) om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse	16 »
156.	Socialstyrelsens kung. ang. fullständigande av styrelsens kung. den 1 mars 1920 ang. indelning av samtliga orter i riket med avseende å levnadskostnadernas höjd	12 »
157.	K. kung. ang. understöd åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer	9 »
161.	K. förordn. om ändrad lydelse av 5 § i förordningen den 14 juni 1917 (nr 413) ang. uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten.	16 »
168.	Lag om ändrad lydelse av 27 § 3 mom. i lagen den 13 juni 1902 ang. uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn	23 »
198.	K. förordning om ändrad lydelse av 22 och 32 §§ i förordn. den 11 juli 1919 (n:r 406) ang. försäljning av pilsnerdricka	14 maj

Kortare meddelanden.

— Sociala förhållanden i allmänhet. —

Internationella arbetskonferensen i Genève 1921. Vid internationella arbetsbyråns fjärde styrelsesammanträde, som hölls i London den 22—26 mars 1920, beslöts bland annat att uppföra följande ärenden å föredragningslistan till nästa internationella arbetskonferens, som skall äga rum i Genève i början av nästa år.

1. Åtgärder i olika länder för genomförande av besluten vid konferenserna i Washington och Genua.

2. Frågor rörande jordbruksarbetare:

a) Tillämpningen inom jordbruket av Washingtonkonferensens beslut rörande arbetstid, arbetslöshet samt skydd för kvinnor och minderåriga.
b) Yrkesutbildningen inom jordbruket.
c) Hygieniska frågor.
d) Jordbruksarbetarnas föreningsrätt.
e) Olycksfalls-, sjuk-, invaliditets- och ålderdomsförsäkring.

3. Frågor rörande yrkesfara:

a) Desinfektion av mjältbrandssmittad ull.
b) Användningen av blyvitt vid målning.

4. Rapport från emigrationskommissionen.

5. Ändring av styrelsens sammansättning och stadgarna för arbetsbyrån.

— Arbetsförmedling. —

Arbetsförmedlingen av sjömän under första kvartalet 1920. I enlighet med de rapporter, som under årets tre första månader från Sveriges redareförenings förhyrningskontor insänts till socialstyrelsen, har verksamheten omfattat sammanlagt 3 082 förmedlade platser, av vilka 13 besatts av utlänningar.

Fördelningen på olika manskapsspecialiteter framgår av nedanstående tabell, därvid för jämförelse även medtagits motsvarande siffror för första kvartalet 1918 och 1919.

	Antal förhyrda sjömän under månaderna januari—mars					
	Hela antalet			Därav utlänningar		
	1918	1919	1920	1918	1919	1920
Befälhavare	—	2	1	—	—	—
Styrmän	10	9	22	—	—	—
Maskinister	8	3	27	—	—	—
Däcksmanskap	1 121	1 222	1 346	6	9	7
Maskinmanskap	702	809	1 163	1	4	4
Kökspersonal	295	299	523	5	3	2
Summa	**2 136**	**2 344**	**3 082**	**12**	**16**	**13**

Av de utländska sjömännen voro 3 norrmän, 3 danskar, 3 finnar och 4 av annan nationalitet.

Rapporter hava insänts från 26 förhyrningskontor, av vilka 5 icke förmedlat någon anställning under första kvartalet. Högsta antalet kommer på Göteborg med 1 671, härnäst komma Hälsingborg med 277, Stockholm med 249 och Malmö med 190 förmedlade platser.

Av de uppgifter rörande antalet platssökande sjömän samt lediga platser, som mer eller mindre fullständigt lämnats från förhyrningskontoren, framgår, att arbetslösheten bland sjömännen är ganska avsevärd. Från 20 av de 26 förhyrningskontoren anmäles sålunda överflöd på arbetskraft, från 2 normal tillgång. De övriga 4 hava icke lämnat några uppgifter i berörda hänseende.

Från 11 hamnar föreligga fullständiga sifferuppgifter utvisande relationen mellan antal platssökande och antal lediga platser, nämligen: Göteborg med resp. 1 896 och 1 719, Halmstad 183 och 106, Hälsingborg 923 och 277, Kalmar 230 och 94, Karlshamn 120 och 63, Karlskrona 110 och 32, Landskrona 90 och 57, Oskarshamn 73 och 51, Oxelösund 111 och 59, Trälleborg 159 och 30 samt Västervik med 50 och 18.

Medeltalet ansökningar om arbete på 100 lediga platser för ovannämnda hamnar var 157 och fördelade sig på de skilda orterna med 110 för Göteborg, 173 för Halmstad, 333 för Hälsingborg, 244 för Kalmar, 190 för Karlshamn, 344 för Karlskrona, 158 för Landskrona, 143 för Oskarshamn, 188 för Oxelösund, 530 för Trälleborg och 278 för Västervik.

De under kvartalet förmedlade platserna fördela sig på följande besättningskategorier: befälhavare 1, styrmän 22, maskinister 27, bästemän 34, konstaplar 11, båtsmän 49, timmermän 61, segelmakare 1, matroser 416, lättmatroser 401, jungmän 362, annan däckspersonal 11, donkeymän 47, smörjare 85, motormän 53, eldare 758, kollämpare 213, annan maskinpersonal 7, stuertar 99 kockar 190 samt annan köks- och uppassarpersonal 234.

Såsom framgår av omstående tabell, har förhyrningsfrekvensen under det gångna kvartalet varit avsevärt större än under motsvarande tidsperioder föregående tvenne år, i det stegringen uppgår till 44 resp. 23 procent från åren 1918 och 1919. Samtidigt har man emellertid kunnat konstatera, att antalet arbetssökande inom sjömansyrket betydligt överstigit de lediga platserna, vilket torde bero därpå, dels att många sjömän, som under krigsåren dragit sig tillbaka från sjölivet och skaffat sig annan sysselsättning i land, nu ånyo söka sig in i sitt gamla yrke, då förhållandena åter börjat bliva mera normala, dels att ett stort antal svenska sjömän, vilka tidigare seglat å främmande nationers fartyg, under senare tid återvänt till hemlandet för att här söka anställning till sjöss.

Från årets ingång har Sveriges redareförenings förhyrningsverksamhet i Hälsingborg övertagits av den offentliga arbetsförmedlingen, som under benämningen Hälsingborgs stads sjömansförmedling kostnadsfritt för såväl arbetsgivare som arbetare ombesörjer platsanskaffningen för sjömän. Detta är första steget till ett allmänt inrangerande inom den offentliga arbetsförmedlingen av samtliga redareföreningens förhyrningskontor, av vilka, förutom Hälsingborgs, kontoret i Stockholm övertagits från och med 1 april, varefter förhyrningen även i Göteborg med det snaraste kommer att ordnas på enahanda sätt.

— Arbetslöner. —

Lönestegringen i England sedan krigsutbrottet. I Labour Gazette för april innevarande år har framlagts en utredning rörande arbetslönernas stegring inom olika näringsgrenar under tiden 4 augusti 1914—29 februari 1920. Statistiken är i motsats till bland annat de i Sverige utförda likartade undersökningarna ej byggd på beräkningar av de faktiska arbetsförtjänsterna, utan på uppgifter om gällande lönesatser. Enär förhandlingar om löneförhöjning vid den tid, då undersökningen utfördes, pågingo inom ett flertal industrier, hava approximeringar i åtskilliga fall måst företagas särskilt för beräknande av lönenivån i sådana fack, där retroaktiva dyrtidstillägg beviljats under mars månad. Olika yrken uppvisa ofta stora skiljaktigheter med avseende å den relativa lönestegringen, och i allmänhet synes utvecklingen hava gått i riktning mot en nivellering av lönenivån, så att lägre avlönade, icke yrkesutbildade arbetare erhållit större löneförbättringar än de på en högre nivå stående yrkesarbetarna. Inom byggnadsindustrien beräknas exempelvis medeltimpenningen hava ökats för grovarbetare med 184 % (från 6·5 till 18·5 pence) men för murare endast med 123 % (från 9·9 till 22 pence). Tages hänsyn till den förkortning av arbetstiden, som under perioden inträtt, blir den effektiva lönestegringen 161 resp. 106 %. Inom mekaniska verkstadsindustrien har den relativa ökningen på samma sätt beräknats variera mellan 180 % för grovarbetare och 105 % för gjutare. Som ett medeltal för samtliga näringsgrenar beräknas en ökning av veckolönen med 120—130 %. Räknar man med lönen per timme, blir stegringen ej

oväsentligt större, enär arbetstiden i allmänhet avsevärt förkortats, från 48—60 till 44—48 timmar i veckan.

Lönestegringen i Förenta staterna 1913—1919. Den av Förenta staternas arbetsdepartement utarbetade lönestatistiken grundar sig liksom de ovan återgivna engelska undersökningarna på uppgifter om de inom olika landsdelar och näringsgrenar gällande tidlönerna. De i årsstatistiken ingående uppgifterna avse den 15 maj varje år. Den senaste i serien utkomna fullständiga publikationen gäller år 1917 (Bulletin of U. S. bureau of labor statistics, nr 245). Senare har emellertid i Monthly Labor Review publicerats en summarisk redogörelse för 1918 samt preliminära uppgifter för 1919 rörande vissa näringsgrenar. På grundval av dessa uppgifter, kompletterade med en i Labour Gazette återgiven rapport från engelska beskickningen i Washington, kan framläggas följande tablå över lönestegringen under åren 1913—1919:

	Ökning (minskning) i % från 1913 till					
	1914	1915	1916	1917	1918	1919
Lönestegring per timme	2	3	7	14	33	55
Förkortning av arbetstiden	—	−1	−1	−2	−3	−5
Lönestegring per vecka	2	2	6	12	30	48

I jämförelse med europeiska förhållanden har lönestegringen i Amerika, efter vad härav framgår, ej varit synnerligen stor. Ej heller synes lönenivåns förskjutning hava motsvarat den samtidiga ökningen av levnadskostnaderna. Vad speciellt beträffar livsmedelsprisen, vilka i den amerikanska statistiken anföras som jämförelsetal, hade dessa i årsmedeltal från 1913 till 1918 ökats med 68 %. I maj 1919 hade siffran kommit upp till 85 %.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under mars 1920. I flertalet av de större industrierna var arbetstillgången under mars god och på det hela taget bättre än under februari.

Av samtliga redovisade medlemmar i fackorganisationerna voro vid mars månads slut 1·1 % arbetslösa mot 1·6 föregående månad.

Antalet på arbetsförmedlingsanstalterna anmälda arbetssökande uppgick den 1 april till 338 000, vilket i förhållande till föregående månad innebär en minskning med 66 000.

Antalet under mars påbörjade arbetsinställelser utgjorde 184 och antalet från föregående månad pågående 58. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare utgjorde 134 000 mot 110 000 under februari och 223 000 motsvarande tid föregående år. Antalet förlorade arbetsdagar uppgick under mars till 788 000 mot 450 000 föregående månad och 1 139 000 under mars 1919.

Löneförbättringar kommo under mars 340 000 arbetare till godo. Arbetstiden reducerades under månaden för 61 000 arbetare med i medeltal 6 timmar per vecka.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under mars 1920. Arbetsmarknadens läge bestämdes under hela mars månad i huvudsak av de politiska förhållandena, generalstrejken och de efterföljande oroligheterna. Kolbrytningen sjönk tidtals till ett högst obetydligt kvantum, och driftsrubbningar inträdde på nästan alla områden.

Vid arbetsförmedlingsanstalterna kommo på 100 lediga platser för män 162 och för kvinnor 83 arbetssökande mot resp. 174 och 91 föregående månad.

Enligt uppgift från sjukkassorna hade under tiden 1 mars — 1 april antalet försäkringspliktiga medlemmar ökats med 1 %; ökningen utgjorde för männen 1·2 %, för kvinnorna 0·7 %.

Enligt statistiken från fackförbunden voro i mars 1·9 % av de redovisade medlemmarna arbetslösa mot 2·9 % i februari och 3·9 % motsvarande månad 1919. Förbättring av arbetstillgången hade enligt denna statistik gjort sig gällande bland annat inom textil-, metall-, byggnads- och transportarbetarfacken, medan däremot arbetslösheten stegrats inom kommunal- och träarbetarförbunden. (Reichsarbeitsblatt.)

— Arbetstidslagstiftning. —

Arbetstiden å svenska fartyg. Svenska maskinbefälsförbundet hade i skrivelse den 28 februari 1920 till statens fartygsinspektion i Göteborg begärt utredning i anledning därav, att rederiaktiebolaget Svenska Lloyd nekat utbetala övertidsersättning till å deras fartyg anställda undermaskinister under tiden lossning och lastning försiggår och belysningsmaskineriet är i gång utöver den normala arbetstiden. Kommerskollegium, som emottagit handlingarna i ärendet, har till svar meddelat följande:

Frågan synes närmast gälla, huruvida det förhållande, att maskinist — annan än förste maskinist — av befälhavaren förvägras tillstånd att gå i land och alltså måste förbliva ombord, då lastnings- eller lossningsarbete eller arbete med skötande av belysningsmaskineri pågår i hamn efter den ordinarie arbetstidens utgång, kan anses innebära sådan skeppstjänst, för vilken övertidsersättning skall utgå jämlikt 14 § i lagen om arbetstiden å svenska fartyg den 24 oktober 1919. Så är emellertid icke förhållandet.

Den omständigheten, att befälhavare förvägrar sjöman tillstånd att under fritid gå i land, är icke i och för sig något kriterium på att sjömannen är i arbete. Först om sjömannen under den tid, han sålunda nödgas kvarstanna ombord, användes till skeppstjänst, förrättar han arbete och är berättigad att för sådant arbete utfå övertidsersättning, därest arbetet utföres å tid, då sådan ersättning skall utgå, och arbetet icke innebär sådan skeppstjänst, varom förmäles i lagens 13 §; för sistnämnda arbete är sjömannen, såvitt ej annat överenskommits, icke berättigad till ersättning i vidare mån, än i 95 § sjölagen sägs.

Därest för maskinbefälet gällande ordningsregler icke innebära något direkt åliggande för maskinist att under den tid, han är ombord, utföra något bestämt arbete, kan fråga om övertidsersättning alltså icke uppstå.

Ändringar i danska butikstängningslagen. Enligt den danska lagen om butikstängning den 19 juni 1908 (Soc. Medd. årg. 1908, s. 794) har stängningstiden som regel fastställts till kl. 11 å lördagar och kl. 8 övriga vardagar. Genom en den 30 mars 1920 utfärdad provisorisk lag, vilken gäller till den 1 april 1921, har häri den ändring gjorts, att affärstiden å veckans fyra första dagar begränsats till kl. 7 e. m. och å lördagar till kl. 9, medan å fredagar tiden fortfarande sättes till kl. 8 e. m. De för bagerier, konditorier och restauranger i 1908 års lag fastställda specialbestämmelserna förbliva oförändrade utom så till vida, att bagerier och konditorier ej efter den allmänna stängningstiden få sälja konfekt, choklad eller andra sötsaker vare sig till avhämtning eller förtäring på stället.

För smärre cigarraffärer, som endast sysselsätta medlemmar av innehavarens familj, skola de kommunala myndigheterna liksom förut kunna bevilja utsträckt affärstid, men har tiden härför dock begränsats från kl. 11 till kl. 9 e. m.

(Social Forsorg.)

Arbetstidsfrågan i brittiska Indien. Genom sina representanter vid Washingtonkonferensen har indiska regeringen i princip redan gått med på införandet av 60 timmars arbetsvecka i av fabrikslagen berörda industrier, i gruvor samt beträffande vissa slag av arbete vid järnvägarna. Fabriksägarnas organisation i Bombay har i ett yttrande rörande denna lagstiftnings genomförande anfört, att å ena sidan en kortare arbetsdag än den nu rådande med maximum 12 timmar för män och 11 för kvinnor skulle förbättra arbetarnas hälsa och öka arbetsintensiteten, men å andra sidan den indiska industrien under sådana förhållanden näppeligen skulle kunna konkurrera med länder som Japan, där medelarbetsdagen är 22 ½ timmar, fördelad på två skift. I Bombay är tvåskiftssystemet omöjligt att genomföra på grund av olämpliga lokalförhållanden och brist på elektrisk kraft för driftens uppehållande dygnet om. Arbetsgivarna voro emellertid beredda att införa tiotimmarsdagen, om Japan, Kina och det övriga Indien gjorde det.

De japanska delegerade vid Washingtonkonferensen visade mycket god förståelse för frågan om arbetstidens begränsning, vilket bådar gott för framtiden. Japan är starkt medvetet om sin nya ställning som stormakt och arbetarklassen utvecklas där hastigt i organisation och inflytande. Dess

krav på Förenta staterna till förmån för sina emigranter skulle stärkas genom införandet av moderna arbetsvillkor.

På Washingtonkonferensen anslöto sig Japans representanter till den preliminära överenskommelsen rörande barnarbete. De indiska delegerade erkände principiellt behovet av skyddsåtgärder, men ansågo, att tid behövdes för undersökning och diskussion, innan sådana betydelsefulla förändringar vidtoges.

Beträffande kvinnoarbetet antogs vid Washingtonkonferensen även för de ostasiatiska ländernas vidkommande principen om förbud mot nattarbete och mot arbete sex veckor före och efter barnsbörden.

Över huvud taget betydde Washingtonkonferensen ett verkligt framsteg i utvecklingen av arbetarförhållandena i Ostasien och berättigar till en förhoppning om, att den olikhet beträffande arbetstid och arbetsvillkor, som existerar mellan Asien och Västeuropa, så småningom skall komma att utjämnas.

(Provisional Bulletin of the International Labour Office.)

— Föreningsväsen. —

Japanskt lagförslag om fackföreningar. Den japanska fackföreningsrörelsen har under de senaste åren nått en hastig utveckling. Den ledande arbetarorganisationen Yuai-kai, som har avdelningar i olika delar av landet, bildades 1912 och räknar f. n. 35 000 medlemmar inom olika yrkesgrupper. Dess verksamhet, som från början var oberoende av de politiska partierna, har alltmer inriktats på genomförande av politiska arbetarkrav. Ur det av den senaste årskongressen antagna programmet må anföras bl. a. följande krav: fri och okränkt föreningsrätt; förbud mot barns (under 14 år) användande i arbete samt mot nattarbete; införande av minimilöner; lika lön för lika arbete; en vilodag i veckan; 8 timmars arbetsdag (48 timmar per vecka); anställande av kvinnliga yrkesinspektörer; laglig arbetarförsäkring; lag om skiljedom i arbetstvister; åtgärder till förebyggande av arbetslöshet; lika behandling av infödda och utländska arbetare; inrättande av nödhjälpsarbeten; allmän rösträtt; demokratisering av uppfostringsväsendet.

Det förstnämnda av dessa krav har erhållit särskild aktualitet genom ett av regeringen under innevarande år framlagt lagförslag, avseende reglering av fackföreningsväsendet. Förslaget, som är det första i sitt slag i Japan, synes emellertid ej motsvara arbetarnas önskningar och har bl. a. blivit föremål för en ingående kritik av prof. Kitazawa, en japansk auktoritet på arbetarfrågor, vilken tillhör Yuai-kai. Denna kritik har främst riktats mot följande trenne paragrafer i lagförslaget, vilka anses innebära obehöriga inskränkningar i fackföreningarnas aktionsfrihet:

§ 2. Fackförening må verka för upprätthållande och förbättrande av medlemmarnas arbetsvillkor, vidtaga åtgärder till skydd för och befordran av medlemmarnas intressen med hänsyn till deras arbete samt verka för ömsesidig hjälp.

§ 14. Finnes en fackförenings beslut eller dess ledares åtgärd stridande mot lagen eller vara till skada för det allmänna eller ej motsvara föreningens egentliga syften eller motsätter sig en förening de administrativa myndigheternas föreskrifter, kunna dessa upphäva sådant beslut, avskeda styrelsen eller upplösa föreningen.

§ 18. Fackförening må ansluta sig till eller organisera ett fackförbund, sedan förbundets stadgar granskats och godkänts av vederbörande myndigheter.

Genom dessa föreskrifter skulle myndigheterna, efter vad den anförde kritikern gör gällande, erhålla en så gott som obegränsad makt över fackföreningarna och sådana fackförbund som Yuai-kai skulle härigenom utestängas från lagligt erkännande. Särskilt skulle genom tillämpning av de i § 14 föreslagna bestämmelserna strejkrätten i själva verket bliva helt beroende av polismyndigheternas godtycke.

— Kollektivavtal. —

Svenska städernas förhandlingsorganisation. Såsom tidigare meddelats [1], har under det sistförflutna året öppnats ett närmare samarbete mellan stadssamhällena för åstadkommande av enhetlig handläggning av kommunala arbetarfrågor. Efter ett omfattande utredningsarbete av en härför särskilt tillsatt kommitté och sedan frågan behandlats vid tvenne av Svenska stadsförbundet anordnade konferenser med ombud för rikets stadskommuner, konstituerades vid möte i Stockholm den 10 april 1920 Svenska städernas förhandlingsorganisation.

Organisationen, som vid bildandet vunnit anslutning från ett 25-tal större och medelstora städer, har enligt dess stadgar till huvudsaklig uppgift att företräda kommunernas intressen vid förhandlingar med hos dem anställda arbetare. Den beslutande myndigheten utgöres av en ombudsmannaförsamling, som sammanträder till ordinarie möte vart tredje år och består av ett ombud för varje ansluten kommun, valt av för arbets- och lönefrågor särskilt tillsatt nämnd eller, där dylik icke finnes, av drätselkammare, municipal- eller kommunalnämnd. Organisationens styrelse, som utses vid ordinarie ombudsmöte, består av sju personer. Den har till sitt förfogande ett kansli med säte i Stockholm, vars uppgift är att insamla och bearbeta material rörande kommunala arbets- och löneförhållanden och i övrigt följa utvecklingen av arbetarfrågor samt att i mån av behov tillhandahålla kommunerna biträde vid avtalsförhandlingar.

Vid konstituerande mötet förelåg även förslag till förhandlingsordning mellan städernas förhandlingsorganisation och svenska kommunalarbetarförbundet. Detta förslag är byggt på samma principer, som den mellan städerna Stockholm, Göteborg och Malmö och kommunalarbetarförbundet år 1919 upprättade förhandlingsordningen och innebär sålunda, att samtliga mellan en kommun och dess arbetare, tillhörande kommunalarbetarförbundet, uppstående tvister, såväl under bestående kollektivavtal som vid ingående av nytt avtal, skola efter genomlöpande av bestämda förhandlingsinstanser i sista hand avgöras genom skiljedom. Strejk, lockout, bojkott eller blockad får icke under några förhållanden förekomma under förhandlingsordningens giltighetstid. För avgörande av uppkomna tvister upprättas paritetiskt sammansatta lokala skiljenämnder i vederbörande kommuner och såsom en högsta instans, till vilken parterna kunna vädja inom viss tid (30 dagar) efter av lokal skiljenämnd meddelat beslut, en för samtliga kommuner gemensam riksnämnd. Denna föreslås vara sammansatt av nio ledamöter, av vilka tre utses av städernas förhandlingsorganisation och tre av svenska kommunalarbetarförbundet, medan övriga tre ledamöter förordnas av Kungl. Maj:t efter hemställan av de valda sex ledamöterna.

Förhandlingsorganisationen beslöt för sin del godkänna förhandlingsordningen och att ingå i underhandling med kommunalarbetarförbundet om densammas antagande.

— Olycksfallsförsäkring. —

Riksförsäkringsanstaltens årsberättelse för 1918. Den 1 januari 1918 trädde den av 1916 års riksdag antagna lagen om försäkring för olycksfall i arbete i kraft. Från denna tidpunkt äro följaktligen i riksförsäkringsanstalten försäkrade alla de arbetare, å vilka lagen är tillämplig, med undantag av arbetare, vilkas arbetsgivare äro delägare i sådana ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag, som enligt lagen äga meddela försäkring för olycksfall i arbete. Antalet arbetsgivare, vilka sålunda under 1918 haft sin personal försäkrad i riksförsäkringsanstalten, kan approximativt beräknas till 274 000 med sammanlagt c:a 947 000 årsarbetare. Antalet under året inträffade och anmälda olycksfall utgjorde 30 173, därav 5 184 gällde statsanställda arbetare. I 24 513 av dessa fall har utbetalats sjukpenning, i 674 livränta på grund av för framtiden bestående skada och i 215 fall dödsfallsersättning. Dessutom har ersättning för läkarvård lämnats i 16 169 och för läkarintyg i 33 865 fall.

Vid sidan härav har anstalten även under år 1918 haft att handlägga en del förut ej avgjorda ärenden angående ersättning på grund av 1901 års olycksfallsersättningslag. Antalet anmälda

[1] Soc. Medd., årg. 1919, sid. 1006 i artikeln »Kommunala kollektivavtal i Stockholm, Göteborg och Malmö.»

olycksfall från 1917 och föregående år utgjorde 670, varav 552 föranledde ersättning. Dessutom avgjordes ett antal från 1917 kvarliggande ersättningsärenden, så att hela antalet fall, för vilka ersättning enligt 1901 års lag beviljades, uppgick till 1 937. Härav beviljades i 1 745 fall sjukhjälp, enbart eller jämte annan ersättning. Antalet beviljade invalidlivräntor utgjorde 268 och antalet dödsfallslivräntor 30. Hela antalet livräntetagare utgjorde vid årets slut 6 748. Motsvarande siffror för föregående år framgå av den i Soc. Medd. refererade årsberättelsen för 1917.[1]

Den av riksförsäkringsanstalten handhavda särskilda försäkringen för fiskare har under året också omorganiserats.[2] Under förra hälften av året, då den äldre kungörelsen av den 2 okt. 1908 ännu var gällande, meddelades 312 nya försäkringar och förnyades 1 475 äldre. Av dessa försäkringar, vilka, därest övergång till nyare bestämmelser ej sker, äro i kraft under ett år, voro 1 614 ännu gällande vid slutet av 1918. Sedan den nya förordningen av den 11 juni 1918 trätt i kraft, meddelades på grund härav 1 301 försäkringar. Vid 1918 års slut voro alltså försäkrade sammanlagt 2 915 fiskare, mot 2 770 vid föregående årsskifte.

Antalet anmälda olycksfall bland försäkrade fiskare utgjorde inalles 127. Ersättning beviljades i 102 fall, varav 4 avsågo dödsfall och 2 livränta. Hela antalet livräntetagare utgjorde vid årets slut 91, varav 35 invalider och 56 efterlevande till omkomna fiskare.

Ersättning för kroppsskada under militärtjänstgöring har sökts i 569 och beviljats i 421 fall, varav 82 i anledning av olycksfall och 339 på grund av under tjänstgöring ådragen sjukdom.

— Sjukförsäkring. —

Sjukförsäkringsfrågan i Norge. Under stortingets behandling av anslagen till sjukvården den 24 februari innevarande år väcktes förslag om att regeringen skulle anmodas företaga utredning av spörsmålet om samhällets övertagande av sjukvården, så att utgifterna skulle komma att bestridas av skattemedel. Gentemot detta förslag anfördes emellertid från flera håll betänkligheter med hänsyn till de finansiella konsekvenser, en dylik sjukvårdsreform skulle medföra, och påvisades särskilt olämpligheten att söka ordna sjukvårdsfrågan annat än i samband med en utvidgning av pensions- och sjukförsäkringslagstiftningen. Då frågan den 17 mars företogs till avgörande, återtogs det första resolutionsförslaget och antogs i stället följande uttalande:

»Regeringen anmodas att utreda spörsmålet om en utvidgning av sjukförsäkringen att omfatta alla mindre bemedlade, såsom mindre jordbrukare, husmän, fiskare, hantverkare o. d. samt om anställande av fast sjukvårdspersonal i alla landets kommuner och att framlägga resultatet för nästa storting. Likaså anmodas regeringen att, så snart avgörande träffats i fråga om ålderdoms- och invaliditetsförsäkring eller folkpensionering, till utredning upptaga spörsmålet om samhällets övertagande av sjukvården.»

Under debatten lämnades den upplysningen, att det vore regeringens avsikt att, utan avvaktande av utredningen rörande sjukförsäkringen i övrigt, redan för årets storting framlägga förslag om höjning av den i sjukförsäkringslagen fastställda inkomstgränsen. Såsom i Soc. Medd. (årg. 1917 sid. 895) förut omnämnts, bestämdes denna gräns av 1917 års storting till 3 000 kronor, mot förut 1 600—1 800, men har även detta maximibelopp genom lönenivåns fortgående höjning visat sig för lågt tilltaget.

(Sykeforsikringsbladet.)

— Ut- och invandring. —

Återinvandring från Amerika till Europa. Enligt från svenska konsulatet i Chicago ingången, på officiella uppgifter grundad rapport skall emigrationen från Förenta staterna hava uppgått till 250 000 personer sedan vapenstilleståndet, och Förenta staternas arbetsdepartement beräknar, att ytterligare 1 ¼ miljon komma att lämna landet, så snart nödiga ångbåtslägenheter kunna erhållas. Det anses, att i genomsnitt varje emigrant tager med sig 2 000 dollar, och man

[1] Soc. Medd. årg. 1919, sid. 269. — [2] Jfr Soc. Medd. årg. 1918 sid. 313 och 676.

kan knappast beräkna, att denna förlust utjämnas genom medel medförda av immigranter, då dessa vanligen äro relativt fattiga och dessutom till 60 % utgöras av kvinnor. Att utomlands födda personer under sin vistelse i Förenta staterna i hög grad vinnlägga sig om att göra besparingar framgår av att i postsparbanken en utom Amerika född i regel äger dubbelt så stora tillgodohavanden som en person född i Amerika. Sålunda äga ryssar 20 % av samtliga depositioner, italienare 14 %, britter 8 %, ungrare 4 %, tyskar 4 %, svenskar 2 % och greker 1 %. Enligt officiell rapport, avgiven den 30 juni 1919, uppgick antalet depositioner till 565 509 och totalsumman av deponerade medel var 167 miljoner dollar. Huru mycket härav, som tillhör utomlands födda personer, är svårt att fastställa, men det är troligt, att det icke var mindre än år 1915, då utlänningars andel var 72 %.

I samband härmed kan nämnas, att äganderätten av fastigheter till betydlig grad är i händerna på personer födda utomlands. Så uppgives exempelvis, att endast i New York italienare äga fast egendom till ett värde av 100 miljoner dollar. Enligt officiella uppgifter från Minnesota skall $^2/_3$ av lantegendomarna därstädes ägas av svenskar och norrmän samt deras avkomlingar. Värdet av dessa innehav uppskattas till 866 miljoner dollar.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

18. I ett utsädesmagasin var man sysselsatt med att medelst varuhiss uppforsla spannmål från första till fjärde våningen. L., som befann sig i fjärde våningen, hade där till uppgift att, då hissen kom upp, avlasta densamma, för vilket ändamål han var tvungen att gå in i hissen.

Då hissen, efter det arbetet pågått i flera timmar, kommit upp lastad och L. gått in i densamma, nedstörtade denna helt plötsligt, varvid L. medföljde och i fallet ådrog sig så svåra skador, att han senare på dagen avled.

Hissen var en medelst skruv och skruvhjul driven transmissionshiss, och förorsakades olyckan därigenom, att ett av lagren, som uppbar skruvhjulets axel, gått sönder, så att skruvhjulet blivit fritt och lintrumman, som var placerad på skruvhjulsaxeln, kommit att löpa fritt, varvid hissen störtat.

19. En arbetare L. skulle vid middagsrasten begiva sig från arbetsstället, och gick för den skull å en genom rullschaktet, 3·5 meter över utfraktsnivån löpande, 150 meter lång stegväg. Härvid råkade han snava vid det han passerade en stark elektrisk lampa, och föll ned från vägen, varvid han med huvudet före kom att slå emot såväl två mindre stegbroar — avstigningsplatser — som även emot tvenne borr, som en arbetare vid tillfället bar på axeln. De skador, L. vid fallet ådrog sig, voro så svårartade, att han avled efter några timmar.

Vid av bergmästaren företagen undersökning utröntes, att med några mindre strossningar kunde stegvägen flyttas, så att den kom ovanför trumman för transporter, i vilket fall stegarna även kunde sättas annorlunda, varför det vid eventuellt fall i stegvägen endast kan bliva en fallhöjd på några få meter.

20. K. var sysselsatt med rivning av torvströ på en torvrivningsmaskin, då ett på denna sittande svänghjul sprang sönder i flera bitar, av vilka en träffade K. i huvudet med sådan kraft, att han nästan omedelbart avled.

Det söndersprungna svänghjulet var av den typ, som vanligen användes på handdrivna hackelsemaskiner, och således alldeles för klent att använda på en maskin driven med maskinkraft. Den ifrågavarande maskinen drevs genom transmission från en gården tillhörande kvarn.

21. En arbetare P. var jämte några andra arbetare sysselsatt med omläggning av en vägtrumma vid södra delen av en sjö. En hörnsten på trummans botten hade lyfts upp, emedan botten skulle ändras för erhållande av ett bättre läge för stenen. Härvid stod P. nere i trum-

man, med ryggen vänd mot nyssnämnda sten och sysselsatt med annat arbete. Stenen hade lyfts och skulle placeras å marken. Vid firningen tog stenen emot kanalkanten med påföljd, att den kom i lutande ställning och därefter gled ur kättingslingan som slagits om den. Sålunda frigjord störtade stenen ned i trumman, varvid P. som trots varningsrop ej hann undan, träffades i huvudet, föll framstupa och ådrog sig så svåra krosskador, att döden omedelbart följde.

22. En gruvarbetare F. hade till uppgift att uppe i dagern å laven mottaga den från gruvans botten uppfordrade malmen. Uppfordringen skedde medelst gejdad dubbel hissanordning, med å laven förefintliga stängselgrindar av den vanliga typen, för avstängande av den del av schaktöppningen, där hisskorg ej förefanns för tillfället.

Vid olyckstillfället råkade den tomma hisskorgen, i vilken F. skulle inskjuta en av honom tömd malmvagn, och vilken hisskorg bort stå i jämnhöjd med utfraktsplanet för malmen å laven, vara för högt uppfirad, vilket förhållande ej iakttogs av F. åtminstone ej förrän det var för sent, och medföljde han därför den nedstörtande malmvagnen i djupet samt ljöt en ögonblicklig död.

Den vid uppfordringen använda spelanordningen var av äldre konstruktion, vadan den på moderna spel förefintliga avstängningsanordningen, till skydd för sådan överspelning, som i förevarande fall ägt rum, ej kunnat användas.

Till förhindrande av olycksfall av angiven anledning, har nu framför hissöppningen å laven anbragts en stängselbom av nödig höjd och beskaffenhet.

23. Vid lyftning av ett stenblock ur ett stenbrott användes en elektriskt driven kran, vars bom därvid skulle svänga åt vänster.

På grund av blockets belägenhet måste det därvid pendla utåt från kranen mot brottväggen, men hindrades denna rörelse av några mellan detsamma och brottväggen liggande lösa stenblock. Det kom därigenom att taga en mot bergväggen sned riktning åt höger, pendlade mot densamma, och av den sneda stöten rutschade det sedan åt höger utefter bergväggen, under det kranbommen svängde med åt samma håll.

En av de arbetare, C., som biträdde med detta arbete, hade jämte förmannen placerat sig på högra sidan om kranbommen, där de iakttogo huru kättingen sträckte sig. När de sågo, att kranen började svänga åt det håll, där de stodo, hoppade förmannen åt sidan, under det C. gick baklänges, till dess han kom mot ett pallbröst. I detta ögonblick kom stenblocket svängande, och utan möjlighet för C. att komma undan slog blocket mot honom, varvid hans båda ben krossades av en utstående klack på stenblocket.

C. avled 8 timmar senare av de erhållna skadorna.

Fallet illustrerar faran av att stå i närheten av kran under dess arbete; i stället bör en fullt skyddad plats intagas, innan upphissningen börjar.

24. En i en kvarn sysselsatt arbetare A. hade vid olyckstillfället antagligen uppehållit sig på en plats belägen mellan stora kuggväxeln till ett par kvarnstenar och en c:a 1·5 meter från nämnda kuggväxel stående s. k. grovsikt. Rörelsen till grovsikten var uttagen från den vertikala kvarnstensaxeln på följande sätt. En c:a 2″ × 10″ bräda, vid vilken fästats två stycken mindre linskivor eller trissor, hade anbragts i diagonal riktning mellan sikten och en vid kuggbjulets periferi vertikalt stående tvärbjälke. En c:a 15 mm. flätad råläderrem förmedlade rörelsen från kvarnstensaxeln över de i nyssnämnda bräda befintliga trissorna till siktens remskiva. Vid tillfället hade sikten ej varit i gång, och remmen var upphängd på en spik i en bjälke. Av någon anledning hade så remmen fallit ned och lindats upp på axeln, varvid den med trissor försedda brädan ryckts lös från sitt fäste vid sikten, och troligen träffat A. i bröstet, varvid han först pressats mot en i närheten stående sträva och därefter mot de framför kuggväxeln befintliga skyddsspjälorna, vilka även på grund av påfrestningen brustit. Samtidigt har han troligen fattat med vänstra armen om remmen och på så sätt dragits runt med axeln något varv.

Då ingen varit vittne till olycksfallet, uppmärksammades detta först därigenom, att A. befanns ligga död framför stora kuggväxeln.

De skador A. erhållit tyda ej på att han kommit in i kuggväxeln, utan att förloppet med sannolikhet varit det här ovan relaterade. Transmissionen, som tydligen, trots sin oansenlighet, varit vållande till olyckan, kommer icke att återuppsättas, utan anordnas på annat sätt.

25. Vid ett till ett renseri hörande kapverk hade vid tillfället tre stockar av ordinär längd — 5 á 6 meter — matats fram, och skulle kapas i 2 meters längder. Därvid hade troligen en utav dem kommit att ligga något vingligt, så att då de andra stockarna genomkapats, densamma rört sig en smula, varvid klingan fastnat och våldsamt tryckte ned den åt klingan liggande ändan. Härigenom hade den två meter långa stockändan fått en så kraftig stöt, att den kastades upp i luften och efter att hava slagit emot väggen i kaphuset studsade tillbaka till den plats, där sågaren befann sig Denne hade, då klingan fastnade i stocken, kastat sig bakom skyddsbågen över klingan, men därvid troligen halkat, så att han föll omkull, och träffades nu i liggande ställning av den återstudsande stockändan å högra sidan av huvudet. Han avled två dagar senare av de erhållna skadorna.

Enligt uppgift skulle det vara en ganska vanlig företeelse, att de avkapade stockändarna kastades upp i luften, fastän en 20 cm. bred och stadig skyddsbåge av plåt fanns anbragt ovanför kapklingan. Efter olycksfallet anordnades stadiga bågformade vinkeljärn över den del av stockarna, som äro belägna mellan klingan och det s. k. stoppet, vilket reglerar den avkapade stockändans längd.

26. En arbetare D. hade till uppgift att inforsla hyvelspån till pannhuset vid ett sågverk, och hade för detta ändamål begivit sig ned i undersågen försedd med skyffel och spånlåda. Strax därefter hördes hårda slag, som om en rem sprungit av, varför en arbetare sprang till maskinhuset och tillsade, att maskinen skulle stoppas. Sedan detta omedelbart gjorts, visade det sig att D. fastnat på huvudaxeln och medföljt densamma samt därefter avslitits på mitten, varefter delarna slungats åt olika håll. En del kläder och inälvor sutto ännu kvar fastrullade på axeln. Huru vid olycksfallet tillgått, kan ej med säkerhet utredas, då inga åsyna vittnen funnos, men troligen har D. velat passera under den alldeles oskyddade axeln, och därvid kommit att med sina fuktiga kläder fastna på densamma och sålunda dragits med runt. Axeln, som var fullkomligt slät, hade en diameter av 65 mm. och var belägen c:a 130 cm. över golvet. På ena sidan om den plats varest olyckan inträffade, uppbars axeln av ett lager och var på andra sidan försedd med en remskiva, vars avstånd från lagerbocken var 110 cm. Varvantalet var 200 pr minut.

Orsaken till olycksfallet var, att skydd saknades för axeln, och föreskrev yrkesinspektören, att axeln skulle överskyddas med en trumma, varjämte räcke skulle anordnas utefter remmen och remskivan.

Understödsverksamheten för arbetslösa.

Under *mars* månad 1920 har understöd till arbetslösa enligt kungl. kungörelserna den 19 maj 1916 och 16 augusti 1918 utbetalats å följande orter med nedan angivna belopp:

	Summa, kr.	Därav in natura, kr.
Södertälje	5 552	—
Kristianstad	269	—
Hälsingborg	1 265	—
Karlskoga	1 004	—
Örebro	1 493	1 493
Kopparberg	42	42
Skönsmon	1 043	—
Timrå	1 103	1 077
Luleå	2 347	1 942
Summa mars 1920	14 118	4 554
» febr. 1920	41 787	4 017
» mars 1919	416 776	9 081

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

April månad år 1920.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under april månad.

Översikt av verksamheten under *april* månad år 1920.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 321	1 374	1 142	2 372	3 845	2 103	**4 693**	**5 219**	**3 245**
Stockholms län	1 813	1 325	1 110	219	474	148	**2 032**	**1 799**	**1 258**
Uppsala stad och län	553	300	236	151	208	133	**704**	**508**	**369**
Södermanlands län	353	368	241	121	279	93	**474**	**647**	**334**
Östergötlands län	673	584	397	324	531	209	**997**	**1 115**	**606**
Norrköping	262	253	157	125	214	108	**387**	**467**	**265**
Jönköpings län	218	199	148	102	191	64	**320**	**390**	**212**
Kronobergs län	50	76	42	47	104	42	**97**	**180**	**84**
Norra Kalmar län	34	41	29	27	36	27	**61**	**77**	**56**
Södra Kalmar län	96	119	80	75	185	74	**171**	**304**	**154**
Gottlands län	116	43	30	17	67	11	**133**	**110**	**41**
Blekinge län	545	429	305	259	495	201	**804**	**924**	**506**
Kristianstads län	277	427	239	163	655	153	**440**	**1 082**	**392**
Malmöhus län: Malmö	475	467	268	826	1 902	634	**1 301**	**2 369**	**902**
Malmöhus län: Lund	181	111	103	73	85	54	**254**	**196**	**157**
Malmöhus län: Landskrona	75	60	46	44	62	31	**119**	**122**	**77**
Malmöhus län: Hälsingborg	471	266	233	179	213	125	**650**	**479**	**358**
Malmöhus län: Ystad	114	90	65	55	90	26	**169**	**180**	**91**
Malmöhus län: Trälleborg	145	116	105	30	35	24	**175**	**151**	**129**
Malmöhus län: Eslöv	127	116	90	30	58	25	**157**	**174**	**115**
Malmöhus län: Skurup	58	75	42	18	49	16	**76**	**124**	**58**
Hallands län	153	264	104	61	240	57	**214**	**504**	**161**
Göteb. o. Bohus län	142	105	74	74	110	44	**216**	**215**	**118**
Göteborg	1 253	1 135	983	586	1 203	568	**1 839**	**2 338**	**1 551**
Älvsborgs län	205	202	124	34	132	32	**239**	**334**	**156**
Skaraborgs län	241	440	188	208	723	164	**449**	**1 163**	**352**
Värmlands län	88	177	71	79	288	73	**167**	**465**	**144**
Örebro län	337	479	245	220	492	198	**557**	**971**	**443**
Västmanlands län	447	389	215	287	448	229	**734**	**837**	**444**
Kopparbergs län	305	184	146	191	376	163	**496**	**560**	**309**
Gävle stad och län	183	161	137	127	180	106	**310**	**341**	**243**
Västernorrlands län	105	104	90	100	163	61	**205**	**267**	**151**
Jämtlands län	149	60	43	134	240	100	**283**	**300**	**143**
Västerbottens län	65	65	50	70	138	58	**135**	**203**	**108**
Norrbottens län	91	88	70	132	180	117	**223**	**268**	**187**
Tillsammans april 1920	**12 721**	**10 692**	**7 648**	**7 560**	**14 691**	**6 271**	**20 281**	**25 383**	**13 919**
» mars 1920	*13 592*	*10 346*	*7 365*	*8 251*	*13 698*	*6 464*	*21 843*	*24 044*	*13 829*
» april 1919	17 573	10 556	8 574	12 201	16 247	7 737	29 774	26 803	16 311
» » 1918	18 605	11 780	9 170	17 422	13 361	7 669	36 027	25 141	16 839
» » 1917	14 138	11 218	7 263	10 571	11 682	6 668	24 709	22 900	13 931

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen				Kvinnliga avdelningen				Tillsammans			
	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Jordbruk m. m.	3 596	3 826	4 775	2 871	560	574	1 997	533	4 156	4 400	6 772	3 404
per 100 lediga platser .	75	80		60	28	29		27	61	65		50
Skogshushållning	306	333	577	381	—	—	—	—	306	333	577	381
per 100 lediga platser .	53	58		66	—	—		—	53	58		66
Gruvdrift o. malmförädling	65	71	35	21	—	—	—	—	65	71	35	21
per 100 lediga platser .	186	203		60	—	—		—	186	203		60
Industri o. hantverk m. m.	2 828	3 202	2 061	1 604	363	452	679	283	3 191	3 654	2 740	1 887
per 100 lediga platser .	137	155		78	53	67		42	116	133		69
Handel och samfärdsel .	1 620	1 749	1 232	851	884	997	2 086	828	2 504	2 746	3 318	1 679
per 100 lediga platser .	131	142		69	42	48		40	75	83		51
Husligt arbete	—	—	4	2	3 569	5 336	9 720	4 535	3 569	5 336	9 724	4 537
per 100 lediga platser .	—	—		50	37	55		47	37	55		47
Allm. o. litterär verksamhet	9	9	9	4	97	105	199	86	106	114	208	90
per 100 lediga platser .	100	100		44	49	53		43	51	55		43
Annat arbete	2 710	3 531	1 999	1 914	78	96	10	6	2 788	3 627	2 009	1 920
per 100 lediga platser .	136	177		96	780	960		60	139	181		96
Summa för april 1920	**11 134**	**12 721**	**10 692**	**7 648**	**5 551**	**7 560**	**14 691**	**6 271**	**16 685**	**20 281**	**25 383**	**13 919**
per 100 lediga platser	**104**	**119**		**72**	**38**	**51**		**43**	**66**	**80**		**55**

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
	April	Mars	April	April	Mars	April
Jordbruk och skogshushållning m. m.	1919	1920	1920	1919	1920	1920
Män	90	93	*78*	71	59	*61*
Kvinnor	33	29	*29*	40	26	*27*
Tillsammans	**69**	**77**	***64***	**60**	**50**	***52***
Övriga näringsgrenar						
Män	225	166	*160*	89	82	*82*
Kvinnor	83	65	*55*	49	50	*45*
Tillsammans	**126**	**96**	***86***	**61**	**60**	***56***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	166	131	*119*	81	71	*72*
Kvinnor	75	60	*51*	48	47	*43*
Tillsammans	**111**	**91**	***80***	**61**	**58**	***55***

Beträffande dessa relationstals innebörd för bedömandet av läget på den svenska arbetsmarknaden i dess helhet under april 1920 hänvisas till den första uppsatsen i häftet, vilken i detta hänseende lämnar utförligare besked.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 447 platser, varav 1 159 manliga och 288 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 1 877, 1 157 och 720 samt under nästlidna månad resp. 1 226, 932 och 294.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala stad och län			Södermanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	16	6	5	1 144	1 132	899	290	274	202	143	244	120
Därav kvinnor	5	1	—	49	136	49	38	50	35	15	46	11
B Skogshushållning	1	11	11	109	179	151	11	26	26	13	47	30
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	9	10	5	—	—	—	10	3	3	—	1	1
Därav kvinnor	4	8	3									
B Metall- och maskinindustri	235	111	77	59	21	9	13	2	1	36	26	24
Därav kvinnor	30	18	11									
C Trävaruindustri	10	19	5	15	3	3	—	2	1	4	5	5
Därav kvinnor	2	12	2									
D Byggnadsverksamhet	417	161	129	147	27	23	29	1	1	14	4	4
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	2	5	2	5	1	1	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	4	2									
F Textilindustri	3	3	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	3	1	5	—	—						
G Beklädnadsindustri	63	119	41	7	1	1	4	8	6	—	—	—
Därav kvinnor	62	119	41				3	8	6			
H Närings- o. njutningsämnesindustri	285	226	206	14	6	5	7	—	—	—	1	1
Därav kvinnor	63	59	44	8	—	—				—	1	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	5	13	10	1	1	1	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	3	12	9									
J Trämasse- o. pappersindustri	11	33	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	9	30	15									
K Grafisk industri	8	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	4	3	1									
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	42	41	38	11	1	1	6	—	—	21	20	13
Därav kvinnor	5	—	—							1	1	1
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	81	28	16	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	35	8	5									
B Butiks- och magasinspersonal	228	177	127	24	9	5	3	—	—	2	2	—
Därav kvinnor	66	37	19	1	1	—						
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	261	677	329	18	42	17	7	7	3	—	11	3
Därav kvinnor	243	647	307	18	42	17	5	6	2	—	11	3
D Landtransport	128	148	53	58	12	8	8	2	2	5	4	3
Därav kvinnor	4	13	4							2	1	1
E Vattentransport	364	172	152	19	—	—	—	—	—	3	11	11
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	10	30	30	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	7	30	30									
V. Husligt arbete	1 754	2 745	1 559	143	295	82	103	143	89	103	219	76
Därav kvinnor	1 754	2 744	1 558	143	295	82	103	143	89	103	219	76
VI. Allmän och litterär verksamhet	63	91	48	—	—	—	2	1	1	—	—	—
Därav kvinnor	59	89	47				2	1	1			
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	697	389	383	248	69	52	211	39	34	130	52	43
Därav kvinnor	14	8	4									
Summa för april månad år 1920	4 693	5 219	3 245	2 032	1 799	1 258	704	508	369	474	647	334
Därav kvinnor	2 872	3 845	2 103	219	474	148	151	208	133	121	279	93
» » » månad år 1919	5 482	5 419	3 275	1 454	1 743	911	953	713	495	580	680	402
Därav kvinnor	2 420	3 857	1 889	177	695	124	239	340	205	145	257	85

Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			Gottlands län			
Norrköping			Övriga anstalter															
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																		I.
112	132	75	385	487	267	52	115	38	31	61	31	85	145	89	42	54	23	A
5	13	10	33	105	26	6	43	5	6	11	6	30	71	46	7	26	5	
8	6	6	28	12	12	1	—	—	—	—	—	7	3	3	1	5	—	B
—	—	—	17	10	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
—	—	—	2	6	6	11	11	11	5	8	5	—	9	4	—	—	—	A
15	13	11	34	37	22	13	7	5	—	5	—	8	8	4	—	—	—	B
1	2	2																
3	5	5	18	8	8	7	21	16	1	1	1	—	5	5	—	—	—	C
29	21	9	44	29	22	11	21	21	—	—	—	16	13	13	—	—	—	D
—	—	—	3	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	E
			—	2	—													
27	6	4	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	F
17	4	4	1	—	—													
—	2	1	3	6	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	G
—	2	1	3	5	—	1	—	—										
4	6	4	12	14	6	6	7	5	1	2	1	1	—	—	—	—	—	H
1	4	3	5	10	3	2	5	3	—	1	—							
1	4	4	—	—	—	2	—	—	—	—	—	18	18	18	—	—	—	I
—	1	1				2	—	—				4	5	5				
—	5	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	J
2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K
						1	—	—										
7	7	3	13	11	8	8	1	1	1	1	1	4	4	4	—	—	—	L
—	2	2																
																		IV.
—	—	—	4	3	2	3	1	1	2	2	2	2	—	—	—	—	—	A
			—	1	1	1	—	—	2	2	2	1	—	—				
5	16	9	8	17	14	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	B
3	2	—	—	8	5	1	—	—										
11	30	13	33	44	25	15	23	15	7	11	8	3	19	5	3	18	—	C
9	28	11	28	39	20	13	19	12	7	11	8	2	17	3	3	17	—	
10	11	2	26	32	21	8	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	D
—	1	—	—	4	1	2	—	—										
11	—	—	4	14	14	1	1	1	—	—	—	—	3	2	—	—	—	E
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	F
37	148	70	238	350	151	67	115	38	32	79	26	65	127	47	7	23	6	V.
37	148	70	238	349	151	67	115	38	32	79	26	65	127	47	7	23	6	
5	7	4	7	9	3	6	9	6	—	—	—	—	1	—	—	1	—	VI.
5	7	4	6	8	2	6	9	6				—	1	—	—	1	—	
100	48	41	113	23	20	103	57	53	17	10	9	23	25	16	79	8	12	VII.
47	—	—	10	—	—													
887	467	265	997	1 115	606	320	390	212	97	180	84	232	381	210	133	110	41	
125	214	108	324	531	209	102	191	64	47	104	42	102	221	101	17	67	11	
1 570	676	434	1 351	1 284	747	437	409	225	148	121	81	327	358	238	217	239	166	
919	415	196	587	714	845	162	215	91	62	78	47	78	193	104	45	92	89	

Yrkesgrupper	Blekinge län			Kristianstads län			Malmöhus					
							Malmö			Hälsingborg		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	**216**	**389**	**169**	**214**	**517**	**191**	**75**	**273**	**77**	**68**	**80**	**47**
Därav kvinnor	73	214	69	22	197	23	24	114	23	3	13	3
B Skogshushållning	**2**	**17**	**16**	**10**	—	—	—	—	—	**1**	**12**	**12**
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**16**	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**141**	**35**	**35**	**20**	**62**	**44**	**2**	—	—	**10**	—	—
B Metall- och maskinindustri	**18**	**33**	**6**	**2**	**4**	—	**47**	**27**	**10**	**14**	**3**	**1**
Därav kvinnor							6	10	3			
C Trävaruindustri	—	**1**	**1**	—	—	—	**2**	**6**	**2**	**1**	**1**	**1**
Därav kvinnor							—	2	—			
D Byggnadsverksamhet	**15**	**74**	**65**	**1**	**4**	—	**103**	**28**	**25**	**39**	**36**	**34**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	**4**	**9**	**3**	**13**	—	—
Därav kvinnor							4	8	3	3	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	**5**	**4**	**2**	**8**	—	—
Därav kvinnor							4	4	2	5	—	—
G Beklädnadsindustri	**3**	—	—	**12**	**10**	**7**	**32**	**96**	**22**	**2**	—	—
Därav kvinnor	3	—	—	7	10	7	31	90	20			
H Närings- och njutningsämnesindustri	**3**	**5**	**1**	**7**	**4**	**1**	**24**	**33**	**7**	**8**	**4**	**3**
Därav kvinnor	—	3	—	4	2	1	11	32	7	1	4	3
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	**1**	**5**	**3**	**2**	**6**	**6**
Därav kvinnor							—	1	—			
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	**7**	**25**	**3**	—	—	—
Därav kvinnor							7	25	3			
K Grafisk industri	—	—	—	**1**	—	—	**1**	**4**	**1**	—	—	—
Därav kvinnor							—	4	1			
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**7**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**77**	**35**	**21**	**11**	**5**	**5**
Därav kvinnor							32	23	9	5	4	4
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**1**	—	—	—	—	—	**46**	**18**	**4**	—	—	—
Därav kvinnor	1	—	—				34	6	2			
B Butiks- och magasinspersonal	**6**	**2**	**2**	**1**	**1**	—	**77**	**51**	**21**	**3**	**4**	**2**
Därav kvinnor	4	1	1	—	1	—	52	45	16	—	4	2
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**30**	**59**	**34**	**15**	**67**	**14**	**56**	**184**	**54**	**14**	**24**	**9**
Därav kvinnor	28	53	30	15	66	14	53	183	53	14	24	9
D Landtransport	**12**	**10**	**5**	**2**	—	—	**31**	**240**	**14**	**14**	**9**	**3**
Därav kvinnor	1	1	1				10	170	5	—	1	—
E Vattentransport	**39**	**2**	**2**	**1**	—	—	**13**	**1**	**1**	**203**	**107**	**107**
Därav kvinnor										4	2	2
F Handel o. samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	**1**	**1**	—	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	**148**	**222**	**99**	**114**	**378**	**107**	**542**	**1 152**	**482**	**138**	**161**	**102**
Därav kvinnor	148	222	99	114	378	107	542	1 152	482	138	160	102
VI. Allmän och litterär verksamhet	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**2**	**31**	**3**	**1**	**1**	—
Därav kvinnor	1	1	1	1	1	1	2	31	3	—	1	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**162**	**73**	**69**	**38**	**33**	**26**	**154**	**146**	**146**	**84**	**26**	**26**
Därav kvinnor							14	2	2	6	—	—
Summa för april månad år 1920	**804**	**924**	**506**	**440**	**1082**	**392**	**1 301**	**2 369**	**902**	**650**	**479**	**358**
Därav kvinnor	259	495	201	163	655	153	826	1 902	684	179	213	125
» » » månad år 1919	1 214	942	680	644	1013	440	2 643	2 209	1 378	1 100	720	572
Därav kvinnor	436	565	348	227	668	182	1 383	1 814	1 062	507	444	324

län			Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			Skaraborgs län			
Övriga anstalter						Göteborg			Övriga anstalter									
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																		I.
338	447	258	76	262	63	104	124	61	71	64	34	24	75	24	178	556	144	A
39	128	89	10	83	12	3	27	—	20	11	4	1	10	1	19	189	16	
—	1	1	1	22	16	1	—	—	—	8	8	—	—	—	8	8	8	B
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
3	—	—	7	3	1	22	1	—	36	—	—	1	—	—	12	14	12	A
45	25	17	16	19	12	180	140	107	1	1	1	11	4	3	5	3	3	B
						1	6	—										
4	3	2	15	—	—	26	12	8	2	1	1	1	2	1	4	10	4	C
						—	1	1										
62	37	35	14	13	4	82	53	43	4	23	23	15	29	27	8	7	6	D
7	14	14	3	—	—	8	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	E
2	—	—	1	3	2	13	8	7	—	—	—	3	4	4	—	—	—	F
						2	1	—				3	4	4				
1	—	—	4	—	—	7	7	1	3	—	—	5	3	3	—	—	—	G
			3	—	—	6	5	—	2	—	—	4	3	3				
19	8	8	—	3	1	49	55	38	1	4	—	3	—	—	13	29	10	H
1	—	—	—	2	—	31	47	30	—	4	—	1	—	—	7	24	6	
—	—	—	1	—	—	4	31	31	1	—	—	—	—	—	—	—	—	I
						1	—	—										
—	—	—	—	—	—	5	14	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	J
						1	11	3										
1	—	—	—	—	—	5	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K
						2	1	—										
13	4	4	2	2	1	15	7	6	4	—	—	10	50	25	—	—	—	L
4	—	—																
																		IV.
—	1	1	2	—	—	15	15	10	—	—	—	1	3	1	4	2	2	A
						1	1	1				1	3	1	3	1	1	
12	3	2	4	1	1	74	64	55	—	2	—	—	1	—	6	4	3	B
5	—	—	3	1	1	7	7	2	—	2	—	—	1	—	—	1	—	
11	29	18	7	20	7	48	78	26	6	19	9	2	16	3	19	66	16	C
9	25	14	7	18	6	45	67	15	5	17	8	2	16	3	17	64	15	
36	19	13	11	12	8	68	127	58	1	4	1	8	7	5	10	9	7	D
6	3	2	1	2	1	2	21	2										
6	—	—	3	—	—	104	30	29	2	—	—	—	—	—	—	—	—	E
—	1	1	—	—	—	—	10	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	F
—	1	1																
186	221	119	36	132	36	473	998	513	46	71	32	21	92	19	159	440	123	V.
186	221	119	36	132	36	473	997	512	46	71	32	21	92	19	159	440	123	
—	1	1	—	4	1	10	12	2	1	6	1	1	3	1	3	4	3	VI.
—	1	1	—	2	1	7	11	2	1	5	—	1	3	1	3	4	3	
204	133	133	11	8	8	526	546	542	37	12	8	133	45	40	20	11	11	VII.
			1	—	—	4	—	—										
950	947	627	214	504	161	1 839	2 338	1 551	216	215	118	239	334	156	449	1 168	352	
250	879	176	61	240	57	586	1 203	568	74	110	44	84	132	32	208	728	164	
1 490	1010	760	351	325	158	2 881	2 742	1 939	416	456	229	1 858	692	504	469	774	310	
401	418	245	130	200	83	1 278	1 433	748	156	259	81	1 088	328	212	228	519	161	

Yrkesgrupper	Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län			Kopparbergs län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	64	210	57	207	392	166	286	446	219	60	109	56
Därav kvinnor	9	67	10	36	139	32	64	146	52	27	65	26
B Skogshushållning	2	2	2	19	111	26	17	36	6	31	34	27
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	7	7	7	5	5	3	22	10	4
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	2	10	1	21	19	16	—	—	—	3	1	1
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	1	—	—	13	7	4	35	19	11	14	13	10
Därav kvinnor							—	5	—			
C Trävaruindustri	—	—	—	7	2	1	—	5	3	12	20	16
Därav kvinnor												
D Byggnadsverksamhet	2	2	2	16	3	1	28	3	3	39	13	13
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
G Beklädnadsindustri	—	—	—	7	2	—	1	1	1	—	—	—
Därav kvinnor				3	2	—	1	1	1			
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	1	—	2	2	1	4	4	4	3	3	2
Därav kvinnor	—	1	—	1	2	1	3	4	4	2	3	2
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	2	—	—	—	—	—	7	4	4
Därav kvinnor												
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	5	9	3	5	5	3	4	1	1
Därav kvinnor							—	1	1	4	—	—
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	3	1	1	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor				1	1	1						
B Butiks- o. magasinspersonal	—	—	—	4	1	1	3	2	2	3	4	4
Därav kvinnor				3	—	—	3	1	1	1	1	1
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	3	8	3	27	41	18	26	38	28	42	82	36
Därav kvinnor	3	8	3	26	38	18	25	38	28	38	76	31
D Landtransport	1	2	1	8	18	5	4	3	1	4	4	3
Därav kvinnor				2	—	—						
E Vattentransport	—	—	—	3	1	1	1	1	1	—	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	67	212	60	146	307	144	191	251	141	116	222	98
Därav kvinnor	67	212	60	146	307	144	191	251	141	116	222	98
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	2	5	3	—	1	1	3	9	5
Därav kvinnor				2	3	2	—	1	1	3	9	5
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	25	18	18	56	48	45	127	17	17	133	31	29
Därav kvinnor												
Summa för april månad år 1920	167	465	144	557	971	443	734	837	444	496	560	309
Därav kvinnor	79	288	73	220	492	198	287	448	229	191	376	163
» » » månad år 1919	256	395	209	887	1 100	503	761	804	463	581	557	291
Därav kvinnor	117	238	92	354	710	214	228	441	199	244	424	182

Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			Hela riket			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																		I.
31	35	18	10	21	6	44	67	32	29	45	28	5	10	5	4 400	6 772	3 404	A
3	8	1	3	16	4	7	35	9	14	27	13	3	6	3	574	1 997	533	
2	1	1	—	3	—	44	13	8	—	—	—	16	20	11	333	577	381	B
2	3	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	71	35	21	II.
																		III.
—	3	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—	319	198	147	A
															4	8	3	
17	31	24	—	1	—	2	—	—	—	—	—	3	1	1	837	561	363	B
															38	41	16	
15	13	12	8	5	5	2	2	2	23	32	20	2	1	1	182	185	129	C
															2	15	8	
27	24	22	5	17	17	4	—	—	5	3	3	6	9	6	1 182	655	551	D
—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	46	37	24	E
															8	14	5	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	72	28	20	F
															39	16	11	
3	1	1	1	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	160	261	85	G
			1	—	—	—	4	—							130	249	79	
13	4	3	—	1	1	4	2	1	1	—	—	4	4	4	488	428	318	H
6	—	—				2	2	1				2	2	2	146	212	111	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36	78	73	I
															10	19	15	
2	—	—	—	2	2	2	3	1	—	—	—	—	—	—	37	86	34	J
															17	66	21	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	11	4	K
															7	8	2	
2	2	2	2	1	—	—	—	—	2	1	1	3	2	1	276	212	144	L
															51	31	17	
																		IV.
—	—	—	2	1	1	3	—	—	—	—	—	4	3	3	178	78	44	A
												3	2	2	83	25	16	
3	—	—	2	2	1	5	—	—	4	1	1	2	1	1	481	365	251	B
			2	1	1	3	—	—	3	—	—	2	1	1	159	115	50	
7	19	9	14	25	9	51	78	37	10	16	9	21	31	21	767	1 782	778	C
6	18	8	14	25	9	47	74	34	8	15	8	20	31	21	710	1 693	710	
10	16	16	6	10	5	5	—	—	1	—	—	7	5	5	488	701	239	D
															30	217	17	
8	2	2	36	3	2	—	—	—	—	—	—	3	2	2	824	350	327	E
			2	1	—							2	2	2	8	5	4	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	42	40	F
															7	31	31	
108	146	93	77	120	47	75	125	56	45	96	37	99	134	85	5 336	9 724	4 537	V.
108	146	93	77	120	47	75	125	56	45	96	37	99	134	85	5 336	9 720	4 535	
4	8	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	114	208	90	VI.
4	8	4	1	—	—							1	2	1	105	199	86	
56	32	32	41	55	55	41	6	6	12	6	6	46	43	40	3 627	2 009	1 920	VII.
															96	10	6	
310	341	243	205	267	151	283	300	143	135	203	108	223	268	187	20 281	25 383	13 919	
127	180	106	100	163	61	134	240	100	70	138	58	132	180	117	7 560	14 691	6 271	
536	414	335	364	273	154	256	287	111	277	196	122	271	252	179	29 774	26 803	16 311	
140	184	119	180	182	94	148	245	81	93	145	76	139	174	109	12 201	16 247	7 737	

Livsmedelspriser och levnadskostnader under första kvartalet 1920.[1])

I efterföljande tabeller lämnas en översikt för första kvartalet 1920 av livsmedelspriser å de orter inom olika delar av riket, varifrån dylika uppgifter regelbundet insändas till socialstyrelsen. Vidare meddelas tabellariska sammanställningar för de olika månaderna av kreaturspriserna i Stockholm, Eskilstuna, Linköping, Norrköping, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, tillförseln till de offentliga slakthusen och konsumtionen av kött- och fläskvaror å vissa orter med offentligt slakthus samt av fiskpriserna i Stockholm och Göteborg.

I Kungl. Maj:ts proposition den 14 mars 1919 angående allmänna grunder för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst framhölls bl. a. önskvärdheten av en undersökning, huruvida icke genom bättre anordningar i ett eller annat hänseende större trygghet än hittills kunde vinnas, för att det resultat, som framgick ur socialstyrelsens indexberäkningar, bleve ett korrekt uttryck för den verkliga levnadskostnadsökningen. Även riksdagen underströk (i skrivelse den 24 maj 1919) nödvändigheten av en dylik undersökning. Sedan socialstyrelsen av statsrådet och chefen för k. finansdepartementet anbefallts att inkomma med en ingående redogörelse för metoden vid beräkningen av levnadskostnadsökningen samt därvid avgiva yttrande, huruvida ändringar i förenämnda beräkningsmetod syntes vara av behovet påkallade, avgav styrelsen den 1 december 1919 en skrivelse i ämnet, rörande vilken hänvisas till Soc. Medd. årg. 1919, sid. 958 ff. Beträffande speciellt frågan om erhållande av ett i görligaste mån fullgott prisstatistiskt primärmaterial har styrelsen från och med innevarande år vidtagit en del åtgärder, av vilka följande torde böra särskilt framhållas.

De uppgifter å livsmedelspriser, som ligga till grund för socialstyrelsens indexberäkningar, inhämtas som bekant genom styrelsens fast anställda ombud. Ombudsorganisationen har undergått vissa förändringar och förstärkningar, vilka, sedan 1919 års lagtima riksdag beviljat nödiga medel härför, kunnat vidtagas från och med ingången av år 1920. Sålunda hava, då det visat sig mindre lämpligt, att ett och samma ombud haft i uppdrag att insända prisuppgifter från mer än en ort, ombuden i Falun och Luleå befriats från skyldigheten att insända uppgifter från resp. Borlänge—Domnarvet och Boden, i samband varmed sistnämnda orter uteslutits som rapportorter. Endast beträffande Sundsvall och Sundsvalls sågverksdistrikt, där rapportorternas närbelägenhet gör svårigheterna mindre, kvar-

[1]) Dessutom meddelas vissa preliminära uppgifter för april månad 1920.

står numera skyldigheten för ett ombud att avgiva uppgifter för mer än en ort. Från listan på ombudsorter har vidare uteslutits Nyland, som numera, med hänsyn till egenskapen att utgöra centrum för Ådalens trävaruindustri, överflyglats av andra närliggande orter. I stället för de sålunda avförda orterna hava som nya ombudsorter upptagits Avesta, Vilhelmina och Kramfors. Dessutom hava ombud ytterligare anställts i Värnamo, Varberg, Lidköping, Arvika och Mora. Genom dessa förändringar har antalet rapportorter ökats från 44 till 49, och synas dessa med hänsyn till befolkningstätheten vara lämpligt fördelade på olika landsdelar. Vad beträffar förhållandet mellan de avgångna och de nytillkomna ombudsorterna ur dyrhetssynpunkt, hava verkställda undersökningar givit vid handen, att den nu företagna förändringen snarast kan antagas medföra sänkning av de framräknade medelpriserna, dock så obetydlig, att den näppeligen kommer till synes vid beräknandet av indextalet.

Redan länge hade det för styrelsen framstått som ett önskemål att sammankalla samtliga ombud till en allmän konferens. Behovet av en sådan ombudskonferens framträdde särskilt starkt vid slutet av föregående år, då dels de nyanställda ombuden borde erhålla en mera ingående kännedom om arten av det arbete, som skulle påvila dem, och dels formulär och instruktioner för inhämtandet av de prisstatistiska uppgifterna behövde undergå en omarbetning, varvid det för styrelsen var av stor vikt att få upplysning om de erfarenheter, som av ombuden gjorts vid insamlingsarbetet. Sedan Kungl. Maj:t ställt erforderliga medel för en sådan konferens till styrelsens förfogande, sammankallades ombuden till gemensamma överläggningar den 12 och 13 december 1919. Från styrelsens sida lämnades härvid en orienterande översikt av indexberäkningarnas material och metod, varefter förslag till nya insamlingsformulär genomgingos i detalj. Även själva förfaringssättet vid uppgifternas inhämtande och vissa andra frågor, berörande ombudens verksamhet, blevo upptagna till behandling och föremål för livlig diskussion.

Med ledning av de vid konferensens överläggningar meddelade upplysningarna hava från och med årsskiftet vidtagits vissa förändringar i de frågeformulär, som användas vid livsmedelsrapporteringen. Formellt skiljer sig det nya formuläret från det gamla så till vida, att det uppdelats i tvenne blanketter, en för månadsrapporteringen och en, mindre, upptagande de varuslag, för vilka rapportering sker veckovis. Å vardera formuläret finnas å baksidan införda erforderliga anvisningar rörande de särskilda varuslagen. Dessa anvisningar, som förut endast funnits tillgängliga i en särskild »P. M. för ombuden angående insamlandet av livsmedelspriser», hava även i flera avseenden utvidgats och förtydligats, varigenom avsetts att vinna största möjliga likformighet i uppgifterna för de olika orterna. Bland övriga åtgärder, vidtagna i syfte att förbättra och uniformera insamlingsförfarandet, må nämnas utarbetandet av en »Allmän instruktion för K. Socialstyrelsens ombud», upptagande samtliga de för ombudsarbetet erforderliga allmänna anvisningarna. Listan på de varor, å vilka prisuppgifter

skola inhämtas, företer vidare vissa olikheter mot förut. Antalet redovisade varuslag har ökats från 56 till 57. Uteslutna i den nya varulistan äro *skummjölksost* samt *kabeljo av långa*, *rundskuren*, vilka båda varuslag, såsom det från åtskilliga håll framhölls vid konferensen, för prisstatistiken knappast torde kunna anses vara av sådan betydelse, att den motsvarar det arbete, som till följd av ifrågavarande varors relativa sällsynthet i marknaden måste nedläggas för att erhålla tillfredsställande noteringar. Dessutom torde observeras, att för båda de uteslutna artiklarna gäller, att fortfarande redovisas för närstående över hela riket mera gångbara varuslag. Nyupptagna å listan äro följande varor: *knäckebröd*, *amerikanskt fläsk* samt *kolja*. Vad det förstnämnda varuslaget beträffar, så upptog det gamla formuläret endast ett slag av hårt rågbröd, nämligen grovt spisbröd. Särskilt under sista året, efter brödregleringens upphörande, har emellertid med avseende å förbrukningen av hårt rågbröd kunnat iakttagas en ganska tydlig övergång från grövre till finare kvaliteter, och har det i samband därmed å ett flertal ombudsorter särskilt i södra delen av landet yppat sig betydande svårigheter att erhålla fullgoda noteringar å den föreskrivna kvaliteten. Någon svårighet att inhämta tillfredsställande uppgifter å den nu i varulistan upptagna kvaliteten knäckebröd torde däremot knappast förefinnas å någon rapportort, och även de båda övriga nyupptagna varuslagen torde för hela eller stora delar av landet utgöra betydande förbrukningsartiklar. — Beträffande *koks* har den förutvarande bestämmelsen, att noteringar skola inhämtas å okrossad koks, strukits, och har i stället i det nya formuläret upptagits *krossad* koks, detta enär okrossad vara endast i ringa utsträckning användes i hushållen men väl för industriella ändamål och till värmeledningsångpannor.

Även vid inhämtandet av prisuppgifter å beklädnadsartiklar hava vissa förändringar vidtagits, och lämnas redogörelse härför å sid. 549.

Utom ovan omnämnda förändringar rörande inhämtandet av det prisstatistiska primärmaterialet, vilka samtliga vidtagits i ändamål att göra de uppgifter, varpå indexberäkningarna grundas, så tillförlitliga som möjligt, har styrelsen under senaste tiden vidtagit ytterligare åtgärder för att genom skärpt kontroll tillförsäkra sig ett gott primärmaterial. De av ombuden insända rapporterna hava alltid inom styrelsen underkastats en detaljerad granskning, vilken följts av en vidlyftig korrespondens med ombuden rörande de noteringar, som i ett eller annat avseende synts tvivelaktiga. Jämväl genom inspektioner å ombudsorterna av tjänstemän inom styrelsen har kontroll utövats, och dessa inspektioner, som under den senaste tiden företagits i större utsträckning än förut, hava givit vid handen, att det insamlade primärmaterialet i det stora hela måste anses fylla alla anspråk på tillförlitlighet. Då likväl stundom klagomål över ombudens uppgifter framställts, har från och med år 1920 följande anordning vidtagits för att i större utsträckning än förut bereda den intresserade allmänheten tillfälle till granskning av socialstyrelsens prisstatistiska primäruppgifter. Sedan drätselkamrarna resp. kommunalnämnderna å flertalet orter, där ombud för socialstyrel-

sen finnas anställda, förklarat sig villiga att för granskning mottaga avskrift av ombudens livsmedelsprisrapporter, har styrelsen anmodat ombuden att ställa till vederbörande kommunalmyndighets förfogande avskrifter av samtliga rapporter angående livsmedelspriserna å orten. För att icke primäruppgifternas konfidentiella natur härigenom skall äventyras, har styrelsen i samband härmed för ombuden framhållit nödvändigheten av att avskrifterna redigeras på sådant sätt, att av desamma icke framgår, från vilka uppgiftslämnare de olika prisuppgifterna härflyta.

Livsmedelspriser m. m.

Under hänvisning till sammandragstabellen för livsmedelspriserna (sid. 554—555) må följande anföras rörande de under kvartalet iakttagna prisväxlingarna å de särskilda varuslagen.

Medelpriset å *mjölk*, som under sista kvartalet 1919 höll sig oförändrat vid 47 och 22 öre per liter för resp. oskummad och separerad mjölk, har under innevarande kvartals första månader varit underkastat en ganska kraftig sänkning. Genomsnittspriset för oskummad mjölk beräknades sålunda under januari till 46 öre samt under februari och mars till 44 öre per liter och för separerad mjölk under samma månader till resp. 20 och 19 öre per liter. Med undantag för samtliga skåneorter samt några norrlandsorter, vilka efter en tidigare prissänkning noterat oförändrade mjölkpriser under kvartalets alla månader, har prissänkningen under februari varit allmän för ombudsorterna. Vad beträffar *smör* förmärktes, som i föregående kvartalsredogörelse framhölls, under december månad en prisnedgång, orsakad av en betydande import av danskt smör. Denna sänkning fortsatte under januari och i ännu högre grad under februari; under sistnämnda månad voro medelprisen för mejeri- och landssmör 6·16 och 6·05 kr. per kg. mot resp. 7·15 och 7·14 kr. under december. Under mars inträffade emellertid ett markerat omslag till följd av en stark nedgång i den inhemska produktionen samt en åtstramning av den förut omnämnda danska importen. Medelpriserna för mars stego härigenom till ungefär samma nivå som under januari eller till 6·65 och 6·48 kr. per kg. för resp. mejeri- och landssmör. Liksom under tidigare månader har å ett antal orter, huvudsakligast norrlandsorter, landssmöret betingat ett pris, som, i vissa fall ganska betydligt, överstigit priset å mejerismör. Som i föregående kvartalsredogörelse omnämndes, torde detta högre pris å landssmör hava sin förklaring däri, att å de orter, varest denna prisskillnad förekommer, landssmöret anses vara av högre kvalitet, färskare samt av lägre vattenhalt än mejerismöret. *Ost*priserna hava under innevarande kvartal i likhet med föregående månader varit i starkt sjunkande. Tillgången på såväl svensk som importerad (dansk och amerikansk) ost är numera så riklig, att den å en del orter synes vara större än efterfrågan, vilket till en del torde förklara det jämförelsevis låga priset å i synnerhet halvfet ost. Genomsnittspriset för denna ostsort, vilket under januari var 4·33 kr. per kg., hade för mars sjunkit till 3·97 kr. Priset å *växtmargarin* har i motsats till

närmast föregående månadspriser undergått smärre förändringar. Sålunda steg medelpriset från 3·85 kr. pr kg. för december till 3·88 kr. för januari, vilket pris förblev oförändrat under februari men sjönk för mars till 3·81 kr. per kg. Efterfrågan å margarin uppgives fortfarande vara mycket ringa, trots att priset för detsamma, som synes, avsevärt understiger priset å natursmör.

Det för denna årstid vanliga prisfallet å *ägg* har kännetecknat äggmarknaden under kvartalets alla månader. Det under december månad 1919 gällande genomsnittspriset å färska ägg (8·65 kr. per tjog) har sålunda successivt nedgått för kvartalets olika månader till 4·69 kr. per tjog under mars 1920. Nedanstående sammanställning visar dessutom den starka prisreduktion, som detta varuslag varit underkastat från första kvartalet 1919 till motsvarande tid innevarande år.

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920
januari	1·87	2·10	2·61	2·53	3·39	5·96	11·26	7·84
februari	1·72	1·75	2·26	2·22	3·30	5·54	8·12	6·20
mars	1·42	1·38	1·88	2·03	2·86	4·71	6·10	4·69

*Potatis*priset har sedan december visat den av årstiden betingade tendensen till stegring. Genomsnittspriset, som under både november och december var 53 öre för 5 liter, steg sålunda under januari till 55 öre samt under februari till 56 öre, vilket pris kvarstod oförändrat under mars.

Det under föregående månader noterade prisfallet å såväl *ärter* som *bruna bönor* synes numera hava upphört. Vad beträffar *risgryn*, så har detta varuslag fortfarande varit föremål för stegring och en ännu kraftigare sådan än under närmast föregående kvartal. De från några orter insända prisuppgifterna för detta varuslag torde avse något högre kvalitet än den i varulistan angivna, då tillgången på denna senare kvalitet för närvarande synes vara ringa. Medelpriset, som för december var 1·68 kr. per kg., var för redogörelsekvartalets olika månader resp. 1·75, 1·78 och 1·81 kr. per kg. En ganska stark stegring visar även priset å *havregryn*, som för december uppvisade ett medelpris av 95 öre per kg. men för mars däremot 1·06 kr.

Beträffande *mjöl* torde erinras om de prisbestämmelser för partihandeln, som, efter statsregleringens upphävande, tillämpas av kvarnföreningen. De under redogörelsekvartalet gällande partipriserna (se Soc. Medd., årg. 1919, sid. 1030) hava varit oförändrade allt sedan deras fastställande den 1 september 1919. Härigenom hava minuthandelspriserna å dessa varuslag i stort sett kunnat bibehållas. Genom ökade transportkostnader hava dock vid olika tillfällen smärre höjningar måst vidtagas å en eller annan ombudsort, varigenom medelpriset undergått en mindre stegring. Så har under redogörelsekvartalets sista månad varit fallet i fråga om rågmjöl, varå medelpriset höjdes från 56 till 57 öre per kg. februari—mars. Genomsnittspriserna å vete- och rågsiktsmjöl, resp. 78 och 73 öre per kg., hava däremot varit oförändrade under kvartalets samtliga månader. Priserna å *bröd* hava med undantag för skorpor, som visat en tydlig tendens till stegring, bibehållits i stort sett oförändrade.

Den under föregående kvartal iakttagna kraftiga prisnedgången å *kött*marknaden har, vad beträffar priset å nötkött, fortsatt under hela innevarande

kvartal. För de övriga köttsorterna ägde prissänkning rum under januari och februari, medan under mars rådde en mera svävande tendens. Sålunda bibehölls under sistnämnda månad medelpriset å kalvkött oförändrat, medan priset å fårkött visade en relativt stark höjning. *Fläsk*priserna, som under hela föregående kvartal voro i ständigt sjunkande, hava ävenledes under innevarande års tre första månader visat en tydlig nedgång. Orsakerna till prisfallet å såväl kött som fläsk hänföra sig till såväl en betydande import som även en betydligt ökad inhemsk produktion.

I fråga om *färsk-fisk*priserna har icke någon enhetlig tendens varit rådande under redogörelsekvartalet. Priset å abborre och gädda visar sålunda stegring under januari och februari men däremot någon nedgång under mars. Flertalet övriga fisksorter visa åter en motsatt prisrörelse. Särskilt anmärkningsvärt är prisfallet å färsk sill under januari och februari, varvid medelpriset sjönk från 1·13 kr. per kg. under december till 84 öre under januari och till 63 öre under februari, beroende på rikligt fiske och exportsvårigheter. Mars uppvisar däremot ett något högre genomsnittspris eller 71 öre per kg. Priset å *salt sill*, som under föregående kvartal höll sig så gott som oförändrat, har under innevarande kvartals samtliga månader visat en fortgående sänkning. Trots att stor omsorg nedlagts på införskaffandet av fullt jämförbara prisuppgifter å detta varuslag (prima norsk sill), har det likväl icke alltid lyckats att undvika vissa ojämnheter vid rapporteringen.

I fråga om *kaffe* har i motsats till föregående kvartal åter en stark prisstegring inträtt, vilken torde bero på högre inköpspriser, orsakade av kursstegringen å dollar och pund. Medelpriset under kvartalets olika månader var sålunda resp. 3·45, 3·55 och 3·62 kr. per kg. *Socker*priset, vilket som bekant fortfarande är statsreglerat, undergick en ganska avsevärd förhöjning under februari, varigenom medelpriset, som under januari var 1·34 kr. per kg., steg till 1·65 kr. per kg.

Vad slutligen *lyse* och *bränsle* beträffar, hava prisuppgifter å kol och koks under kvartalet inkommit från flertalet ombudsorter, och har det därför nu ansetts lämpligt att framräkna medelpriser för dessa varuslag. Priserna för antracit och engelska hushållskol höllo sig under kvartalets olika månader omkring resp. 18·50 och 15·00 kr. per hl. samt för gasverks- och engelsk kaminkoks resp. 10·50 och 11·00 kr. per hl. Vedpriserna, som under närmast föregående tvenne månader på grund av ökade arbets- och fraktkostnader voro föremål för ganska avsevärda förhöjningar, hava även under innevarande kvartal visat en stegring, ehuru icke så kraftig som under föregående månader. Medelpriset för björkved har stigit från 89·40 kr. per storfamn under december till 93·10 kr. under mars samt för barrved under samma tid från 72·50 kr. till 74·00 kr. per storfamn. Genomnittspriset å fotogen, som visar stegring under alla månaderna, har varit resp. 46, 50 och 57 öre per liter.

* * *

Kreaturs- och fiskpriser. Vad beträffar *kreaturspriserna* under 1920 års första kvartal, innehåller sammandragstabellen å sid. 568—569 uppgifter å medelpriset för olika slag av kreatur i Stockholm, Malmö och Göteborg, under det att i tabellen å sid. 570—571 sammanställts månadspriser för nyssnämnda tre städer ävensom för Eskilstuna, Norrköping, Hälsingborg och Linköping. Som framgår av dessa tabeller, har den under föregående kvartal noterade prissänkningen å nötkreatur fortsatt även under innevarande kvartal, ehuru icke i samma hastiga tempo som förut. I motsats till vad under föregående månader varit fallet, har fårkött under redogörelsekvartalets samtliga månader varit föremål för en ganska betydande prisförhöjning. Vad åter beträffar *svin*priserna, så hava dessa under årets tre första månader varit i ständigt sjunkande. I samband med kreatursnoteringarna meddelas även vissa uppgifter angående *tillförsel* och *beräknad konsumtion* av kött- och fläskvaror å de orter med offentligt slakthus, varifrån dylika uppgifter kunnat erhållas. Under den tid, för vilken ifrågavarande konsumtionssiffror inhämtats, eller tiden från och med början av år 1916, hava i många fall genomgripande förändringar ägt rum beträffande konsumtionen av de viktigare födoämnena. En ganska god bild av köttkonsumtionens storlek samt förekommande förändringar i densamma torde, åtminstone i sina huvuddrag, kunna erhållas av ifrågavarande uppgifter, även om de i viss mån äro att betrakta såsom approximativa.

Rörande *fiskpriserna* lämnas i tabellerna å sid. 572—573 en sammanställning av noteringarna från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission samt från Göteborgs stads fiskhamnsauktioner. Vad beträffar tillförseln till den senare orten, torde på grund av vissa omläggningar av rapporteringssystemet, vilka ägt rum såväl under 1917 års andra kvartal som även senare, här meddelade siffror ej vara fullt jämförbara med de förut lämnade.

Som framgår av tabellerna, hava priserna å nästan samtliga fisksorter varierat avsevärt under redogörelsekvartalets olika månader utan någon enhetlig tendens i vare sig ena eller andra riktningen. Särskilt anmärkningsvärt är det starka prisfallet å färsk sill under kvartalets båda första månader.

Sammanfattning av livsmedelspriserna förändringar under kristiden.

Med ledning av de på ovan berörda sätt inhämtade och i efterföljande tabeller publicerade prisnoteringarna har socialstyrelsen liksom tidigare verkställt indexberäkningar för de olika månaderna av första kvartalet 1920 för att härigenom kunna lämna en bild över livsmedelsprisernas allmänna förskjutningar under kristiden. Tillvägagångssättet vid uträknandet av den *ovägda indexserien* är följande.

Såsom utgångspunkt för jämförelsen har valts juli månad 1914, alltså tiden närmast före krigsutbrottet. De beräknade medelpriserna för vart och ett varuslag under denna månad hava satts = 100, och de olika varuslagens medelpriser för följande kvartal eller månader hava reducerats i förhållande

därtill. De olika varorna hava sedan sammanförts till sex grupper, varefter de på nyss angivet sätt erhållna indextalen inom varje grupp hopsummerats och summorna dividerats med antalet i gruppen ingående varuslag. För varje grupp blir sålunda indextalet för juli 1914 = 100. Av de redovisade varuslagen hava uteslutits konserverade ägg, färsk potatis, renkött och bränntorv, vilka förekomma i marknaden antingen endast under en del av året eller å ett mindre antal orter, samt knäckebröd, amerikanskt fläsk, kolja, salt och potatis i hl., vilka icke funnits intagna i varulistan under hela den tid, som jämförelsen omfattar.[1]

Varugrupper	Juli 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	4:e kvartalet 1916	1:a kvartalet 1917	2:a kvartalet 1917	3:e kvartalet 1917
Mejeriprodukter, ägg och margarin (10 varuslag)	100	101	110	112	114	124	141	143	146	152	170	179	190	203
Bröd, mjöl och gryn (11 varuslag) . .	100	109	118	124	135	133	124	124	125	126	131	159	161	158
Kött (8 varuslag) .	100	98	95	106	122	137	140	144	157	182	193	192	193	190
Fisk (9 varuslag) .	100	102	102	103	102	118	142	150	152	176	196	203	188	202
Övriga födoämnen (6 varuslag)	100	103	112	128	135	129	130	137	138	150	168	202	225	228
Bränsle och lyse (7 varuslag)	100	107	108	112	119	135	151	159	167	187	192	207	228	264

Varugrupper	4:e kvartalet 1917	1:a kvartalet 1918	2:a kvartalet 1918	3:e kvartalet 1918	4:e kvartalet 1918	1:a kvartalet 1919	2:a kvartalet 1919	3:e kvartalet 1919	4:e kvartalet 1919	1:a kvartalet 1920	Jan. 1920	Febr. 1920	Mars 1920
Mejeriprodukter, ägg och margarin (10 varuslag)	237	275	283	304	414	400	403	383	383	331	354	325	314
Bröd, mjöl och gryn (11 varuslag) . .	161	173	188	189	244	255	256	264	274	278	274	279	280
Kött (8 varuslag) .	212	285	445	506	490	467	474	476	407	360	379	351	351
Fisk (9 varuslag) .	251	286	323	377	430	354	307	303	294	272	279	269	269
Övriga födoämnen (6 varuslag)	221	241	237	234	266	295	284	259	240	243	236	246	247
Bränsle och lyse (7 varuslag)	330	347	352	372	395	414	389	370	393	410	402	410	418

Det ligger givetvis nära till hands att på grundval av dessa sex varugruppers prisökning uträkna ett medeltal för att härigenom finna ett uttryck för den allmänna prisstegring, som drabbat de viktigaste slagen av livsmedel, lyse och bränsle under kristiden. Den »ovägda indexserien», beräk-

[1] För de varuslag, som till följd av varuknapphet eller annan orsak varit försvunna ur marknaden, hava prisförändringarna beräknats vara underkastade samma procentuella förskjutningar som därmed närmast jämförbara ersättningsvaror.

nad genom enkla aritmetiska medeltal, har emellertid, särskilt under kristidens abnorma förhållanden, icke kunnat göra anspråk på att lämna en korrekt bild av livsmedelsfördyringen, sådan den gestaltar sig för det enskilda hushållet, enär vid ifrågavarande beräkning ingen hänsyn är tagen till storleken av de kvantiteter, varmed de olika varuslagen ingå i en normal årsbudget, men har dock av flera orsaker ansetts böra här bibehållas, bland annat för jämförelse med utländska indexserier av motsvarande slag. Inom socialstyrelsen har emellertid, med ledning av den år 1913—14 företagna levnadskostnadsundersökningen, även verkställts indexberäkningar rörande livsmedelskostnadernas stegring för ett normalhushåll, »vägda» med hänsyn till de olika varuslagens kvantitativa vikt i hushållets budget, och har i nedanstående tablå även denna *vägda indexserie* publicerats tillika med den ovägda serien för de olika kvartalen under kristiden.[1]

	Juli 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	4:e kvartalet 1916	1:a kvartalet 1917	2:a kvartalet 1917
Aritmetiska (»oväg-da») medeltal . .	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	190	197
»Vägda» medeltal .	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152	166	175

	3:e kvartalet 1917	4:e kvartalet 1917	1:a kvartalet 1918	2:a kvartalet 1918	3:e kvartalet 1918	4:e kvartalet 1918	1:a kvartalet 1919	2:a: kvartalet 1919	3:e kvartalet 1919	4:e kvartalet 1919	1:a kvartalet 1920	Mars 1920	April* 1920
Aritmetiska (»oväg-da») medeltal . .	208	235	268	305	330	372	364	352	343	332	316	313	313
»Vägda» medeltal .	181	201	227	255	277	320	335	328	311	308	293	291	297

Orsaken till de variationer mellan de båda indexserierna, som kunnat iakttagas alltsedan mitten av år 1915, torde åtminstone delvis kunna sökas i det förhållandet, att priserna å flera för det mindre bemedlade hushållet synnerligen viktiga varuslag, bl. a. genom de statliga och kommunala regleringarna, undergått förskjutningar, som betydligt avvika från de genomsnittliga prisförändringarna å livsmedel.

* * *

* Preliminära siffror.

[1] För ytterligare belysning av frågan rörande penningens under kristiden minskade köpkraft har här nedan insatts av professor Gustav Cassel beräknade och genom välvilligt tillmötesgående styrelsen tillhandahållna indextal rörande den relativa sedelcirkulationen. (På grund av vissa mellankommande hinder hava emellertid uppgifter för de senaste månaderna icke kunnat erhållas.) En granskning av indexserierna giver vid handen, att åtminstone från mitten av år 1915 till våren 1918 en synnerligen påtaglig överensstämmelse synes råda mellan cirkulationssiffrorna och den ovägda indexserien. (Rörande principerna för cirkulationssiffrornas beräkning hänvisas till professor Cassels bok: Dyrtid och sedelöverflöd.)

	Juli 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	4:e kvartalet 1916	1:a kvartalet 1917	2:a kvartalet 1917	3:e kvartalet 1917
Relativ sedelcirkulation .	105	133	130	131	136	144	151	156	168	185	201	210

	4:e kvartalet 1917	1:a kvartalet 1918	2:a kvartalet 1918	3:e kvartalet 1918	4:e kvartalet 1918	1:a kvartalet 1919	2:a kvartalet 1919	3:e kvartalet 1919	4:e kvartalet 1919
Relativ sedelcirkulation	233	260	285	307	339	340	328	313	314

Såsom förut framhållits meddelas i detta häfte jämväl vissa preliminära uppgifter för april månad 1920.

Av sammandragstabellens å sid. 554—555 medelpriser för ifrågavarande månad framgår, att sedan mars *prisstegring* ägt rum beträffande 27 av de i varulistan upptagna artiklar, varå medelpriser kunnat fastställas. Bland dessa torde särskilt böra nämnas smör, vetemjöl, samtliga brödsorter, nötkött, färsk sill, kaffe samt fotogen och ved. Fullt *oförändrade* sedan mars äro medelpriserna å 10 varuslag, däribland rågmjöl, havregryn samt socker. *Prissänkning* sedan föregående månad uppvisa däremot 21 varuslag, bland vilka särskilt märkas ost, ägg, potatis, spädkalv samt flertalet fisksorter.

Det »vägda» indextalet i fråga om livsmedel, lyse och bränsle har under april stigit med 6 enheter till 297 (se tabellen å föregående sida).

Priser å vissa beklädnadsartiklar.

Till fullföljande av de i häftena 12 årg. 1916, 5 och 10 årg. 1917, 2, 7 och 10 årg. 1918, 4, 7 och 9 årg. 1919 samt 2 årg. 1920 av Sociala Meddelanden lämnade uppgifterna angående priser å vissa beklädnadsartiklar före och under kristiden meddelas i efterföljande tabell liknande uppgifter för tiden omkring den 1 april 1920, sammanställda med de förut avgivna. Beträffande de förändringar i fråga om insamlingsförfarandet, som företagits i samband med den senast slutförda indexberäkningen, må följande framhållas. Då socialstyrelsen i slutet av år 1916 verkställde den första beräkningen rörande levnadskostnadernas stegring under kristiden, infordrades från ombuden uppgifter å priset juli 1914 och oktober 1916 för vissa slag av beklädnadsartiklar av »medelgod kvalitet». Några närmare kvalitetsbestämningar ansågos då icke möjliga. Det visade sig emellertid, att denna bestämning, »medelgod kvalitet», fattades mycket olika av olika ombud. Då den procentiska prisstegringen å de olika kvaliteter, som här kunde komma i fråga, varit ganska likartad, ansåg man dock, att det på detta sätt insamlade primärmaterialet trots sina brister kunde användas, när det endast gällde att beräkna en genomsnittlig ökningssiffra för hela landet. Någon jämförelse mellan olika ombudsorters inbördes dyrhetsförhållanden, på grundval av det förefintliga materialet, var däremot icke möjlig. Snart nog framstod önskvärdheten av att kunna anställa en dylik jämförelse, för vilken dock erfordrades att prisuppgifterna för olika orter avsågo så likartade kvaliteter som möjligt. Att vidtaga några förändringar i den riktningen har svårligen låtit sig göra med hänsyn till de sista krigsårens stora varuknapphet. Vid den under sistlidne december avhållna ombudskonferensen framlade emellertid styrelsen ett förslag till förbättring och i viss mån omläggning av den dittills använda metoden för insamlandet av beklädnadspriser, varigenom åsyftades att vinna bättre möjlighet till direkt jämförelse mellan olika ombudsorter ävensom kontroll av de insända ombudsuppgifterna. I anslutning till detta förslag, som vid konferensen blev föremål för en ingående diskussion,

Medelpris för socialstyrelsens ombudsorter.
(Åren 1913—1919 för 44 orter samt år 1920 för 49 orter.)

Beklädnadsartiklar	1914 (mitten)	Maj 1917	Sept. 1917	Jan. 1918	Juli 1918	Okt. 1918	April 1919	Juli 1919	Okt. 1919	Jan. 1920	April 1920
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
A) *Tyger och garner:*											
1. Ylletyg (till damklänning) pr m.	2·50	6·50	7·50	10·00	12·50	18·00	14·50	14·00	13·00	12·50	12·75
2. Bomullstyg (till dito) » »	0·50	1·00	1·25	2·00	2·50	3·00	2·00	1·85	1·85	1·90	2·15
3 Ullgarn . . . . . » kg.	6·50	23·00	31·00	39·00	48·00	63·00	48·00	39·00	47·00	46·00	41·25
B) *Herrkläder:*											
1. Herrkostym (av ylletyg) best.	65·00	110·00	130·00	155·00	200·00	260·00	230·00	220·00	235·00	245·00	265·00
» » konf.	40·00	75·00	85·00	100·00	125·00	165·00	135·00	130·00	140·00	150·00	175·00
2. Vinteröverrock, beställd . .	70·00	110·00	125·00	150·00	190·00	245·00	215·00	210·00	225·00	240·00	260·00
» konfektion .	40·00	70·00	80·00	95·00	120·00	155·00	130·00	125·00	135·00	145·00	165·00
3. Bomullsskjorta	2·00	3·75	4·25	6·00	7·00	9·00	7·50	7·00	7·00	7·00	6·75
4. Ylletröja	3·50	8·50	9·75	12·00	13·75	18·00	15·00	13·50	13·50	13·50	14·50
5. Yllekalsonger	3·50	8·25	9·50	11·75	13·75	17·00	15·00	13·50	13·75	13·75	14·75
6. Yllestrumpor	1·25	2·75	3·50	4·40	5·50	6·50	5·00	4·50	4·85	5·00	5·10
7. Arbetsblus	2·15	—	—	—	—	—	—	7·35	7·25	7·50	7·90
C) *Skodon:*											
1. Kängor, smorläder	9·50	19·50	22·50	26·00	28·00	33·00	31·00	29·50	32·00	33·00	34·00
2. Stövlar	16·50	36·50	40·00	54·00	60·00	75·00	65·00	58·50	64·00	66·00	66·00
3. Kängor av boxkalv, mans- .	13·00	23·50	28·00	34·00	39·00	45·00	40·00	38·50	42·00	43·50	44·50
» » » dam- .	11·50	21·00	25·00	31·00	36·00	43·00	37·50	36·00	39·00	40·00	41·50
» » » barn- .	7·00	12·50	14·50	17·50	19·25	22·00	17·50	16·75	17·75	18·50	18·85
4. Halvsulning och klackning .	3·50	6·50	6·75	7·25	8·25	9·00	9·50	9·50	10·00	10·25	10·70

har styrelsen låtit utarbeta ett nytt frågeformulär, innehållande synnerligen noggranna kvalitetsbestämningar å de olika artiklarna (t. ex. ylletyg [yllepopelin] till damklänning, 90 cm. brett; ullgarn, kval. 3 B. B., Super T, eller P. P., i stället för såsom förut endast resp. ylletyg till damklänning och ullgarn). För ytterligare underlättande av ombudens arbete har styrelsen vidare till samtliga ombud utdelat prover å vissa av de i varulistan ingående artiklarna. Trots vissa smärre ojämnheter torde det primärmaterial, som efter företagandet av ovannämnda förändring i insamlingsförfarandet vid den nu slutförda beräkningen stått styrelsen till buds, giva en så god bild av de verkliga förhållandena, som för närvarande är möjligt att åstadkomma.

Som framgår av ovanstående tabell, ägde en utomordentligt stor och omfattande prisstegring rum å de olika slagen av beklädnadsartiklar från krigets början fram till slutet av 1918. Vapenstilleståndets inträdande och de i samband därmed väsentligt förbättrade importmöjligheterna medförde emellertid, att prisstegringen avstannade och efterföljdes av ett för vissa av ovanstående artiklar ganska markerat prisfall. Under sensommaren 1919 gjorde

sig emellertid en ny tendens till prisuppgång märkbar, vilken fortsatte under återstående delen av året. Den nu slutförda undersökningen giver vid handen, att under 1920 års första kvartal ytterligare stegring ägt rum, vilken framför allt gjort sig gällande ifråga om färdiga kläder.

Att på ett fullt tillförlitligt sätt konstatera, i vilken grad prisstegringen för beklädnadsartiklar inverkat på hithörande utgifter för det enskilda hushållet, är givetvis mycket vanskligt, då man icke i detalj känner, i vilken utsträckning de olika artiklarna ingå i en normalbudget. Med ledning av de siffror, som sammanställts i ovanstående tabell, synes man dock vara berättigad att draga den slutsatsen, att utgifterna för kläder och skodon, under förutsättning att vederbörande hushåll sökt i görligaste mån bibehålla samma standard, stigit från juli 1914 till december 1916 med c:a 60 %, till januari 1918 med c:a 150 % och till oktober 1918 och januari 1919 med c:a 250 %. Under första halvåret av 1919 inträdde, som nämnt, en betydande sänkning av denna utgiftspost, vilken emellertid redan i oktober avlöstes av en ny stegring, och hava numera (omkring den 1 april 1920) dessa utgifter åter ökats och ställa sig i genomsnitt c:a 270 % högre än före krigsutbrottet (jfr tabellen å sid. 550). Såsom ovan antytts, torde dock uppgifterna beträffande en del av de redovisade artiklarna, särskilt under de sista krigsåren, avse försämrade kvaliteter.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar under kristiden.

Det må noga observeras, att ovan sid. 548 angivna procentuella stegring endast avser den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, lyse och bränsle. För att däremot få en fullständig bild av fördyringens inverkan på en familjs hela utgiftsstat måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, skatter, kläder m. m., vilka utgiftsposter delvis förete väsentligt andra prisrörelser.

Här nedan lämnad redogörelse rörande levnadskostnadernas allmänna stegring under kristiden, vilken utgör en komplettering till tidigare (fr. o. m. år 1918 regelbundet kvartalsvis) utförda beräkningar, avser prisläget vid tiden omkring den 1 april 1920.

Till utgångspunkt för beräkningarna har som bekant valts en normalfamiljs (man, hustru och två barn) budget före kriget, slutande på en total utgiftssumma av c:a 2 000 kr. per år. Denna budget har uppdelats på olika huvudposter i enlighet med de numera definitiva resultaten av 1913—1914 års levnadskostnadsundersökning. Därefter har på samma sätt som förut (se Soc. Medd., årg. 1918, sid. 188—189) utgiftsstegringen beräknats för varje särskild huvudpost under förutsättning att förbrukningen varit i stort sett oförändrad, alltså med bortseende från de omläggningar av och inskränkningar i förbrukningen, vilka givetvis framkallats av dyrtiden och även kunnat konstateras genom socialstyrelsens särskilda dyrtidsundersökningar (jfr artiklarna »Dyrtidens inverkan på livsmedelsförbrukningen» i häfte 12, årg.

1916, »Livsmedelsförbrukningens omläggning under kristiden» i häfte 10, årg. 1917 och häfte 11, årg. 1918 samt »Levnadskostnader och levnadsstandard under kristiden» i häfte 5, årg. 1919 av Soc. Medd.).

Det må påpekas, att de i det följande gjorda beräkningarna grunda sig på uppgifter, inhämtade från styrelsens ombudsorter, och följaktligen representera förhållandena i städer och stadsliknande samhällen.

I efterföljande tablå lämnas en översikt över resultatet av de hittills verkställda undersökningarna, varvid jämte de absoluta talen för de olika tidpunkterna även angivas indextal, beräknade med utgångspunkt från 1914 års siffra, som satts lika med 100. I tablån har även upptagits den procentuella förskjutning, som levnadskostnaderna varit underkastade sedan det tillfälle, då undersökning rörande ifrågavarande spörsmål sist ägt rum.

	Årsbudget	Beräknad årsbudget												
	1914 (mitten)	1916 (dec.)	1917 (maj)	1917 (sept.)	1918 (jan.)	1918 (omkr. 1 april)	1918 (omkr. 1 juli)	1918 (omkr. 1 okt.)	1919 (omkr. 1 jan.)	1919 (omkr. 1 april)	1919 (omkr. 1 juli)	1919 (omkr. 1 okt.)	1920 (omkr. 1 jan.)	1920 (omkr. 1 april)
Kronor . . .	2 000	2 784	3 037	3 318	3 835	4 058	4 389	4 849	5 334	5 306	5 147	5 147	5 173	5 299
Indextal . .	100	139	152	166	192	203	219	242	267	265	257	257	259	265
Ökn. (+) el. minskn. (−) från föregående undersökningstillfälle i procent	—	+ 39	+ 9	+ 9	+ 16	+ 6	+ 8	+ 10	+ 10	− 0·5	− 3	—	+ 0·5	+ 2·4

Det förtjänar än en gång framhållas, att förestående siffror framräknats under förutsättning av en i huvudsak oförändrad levnadsstandard och att sålunda de besparingar och omläggningar i hushållningen, som överallt i större eller mindre utsträckning kunnat och givetvis även måst göras, här äro lämnade utom räkningen.

Enligt ifrågavarande beräkningar utgör den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 för en normalfamilj med en årsbudget före kriget av 2 000 kr. c:a 165 % och kan sålunda betecknas med indexsiffran 265. Denna siffra betecknar en uppgång med 6 enheter eller 2·4 % sedan närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 januari 1920. Sedan den 1 januari 1919, då indextalet var 267, har däremot en nedgång på c:a 0·5 % ägt rum. Med utgångspunkt från decembersiffran 1916, kr. 2 784, utgör stegringen till den 1 april 1920 c:a 90 %, medan den från januari 1918 uppgår till c:a 38 %.

Som tidigare i Sociala Meddelanden framhållits (se t. ex. häfte 2, 1918, sid. 188—189), torde de ovan angivna indextalen få betecknas såsom minimisiffror. Särskilt gäller detta siffrorna för de sista krigsåren, då de alltmera omfattande ransoneringsåtgärderna och maximipriserna å ett flertal för hushållsbudgeten synnerligen viktiga varuslag gjorde det allt vanskligare att på samma tillförlitliga sätt som under krisens första skede mäta levnadskostnadernas förändringar och anställa jämförelser härutinnan med förhållandena under föregående år. I samma mån som förhållandena å varumarknaden återgå till

normalt läge, synas emellertid beräkningarna med allt större exakthet lämna ett mått på kostnadsstegringen för det enskilda hushållet.

Storleken av den procentiska ökningen av *årsbudgetens särskilda huvudposter* beräknade enligt prisförhållandena vid tiden före krigets utbrott (mitten av år 1914) och vid tidpunkterna för resp. levnadskostnadsberäkningar, belyses genom följande översikt:

	1914 (mitten)	1916 (dec.)	1917 (maj)	1917 (sept.)	1918 (jan.)	1918 (omkr. 1 april)	1918 (omkr. 1 juli)	1918 (omkr. 1 okt.)	1919 (omkr. 1 jan.)	1919 (omkr. 1 april)	1919 (omkr. 1 juli)	1919 (omkr. 1 okt.	1920 (omkr. 1 jan.)	1920 (omkr. 1 april)
Föda- och njutningsämnen .	100	152	174	180	214	229	258	281	323	327	318	311	307	287
Bostad	100	108	108	112	112	112	112	112	120	120	120	130	130	130
Bränsle och lyse	100	168	190	240	275	280	286	305	381	367	326	294	307	333
Beklädnad. . .	100	160	170	210	250	270	295	350	350	320	310	330	345	370
Skatter	100	109	109	109	109	114	114	114	114	160	160	160	160	290
Övriga utgifter	100	125	130	150	175	185	195	220	225	215	210	215	220	230
Summa utgifter	**100**	**139**	**152**	**166**	**192**	**203**	**219**	**242**	**267**	**265**	**257**	**257**	**259**	**265**

Med avseende å sättet för beräkningen av de särskilda huvudposterna hänvisas till föregående redogörelser i Sociala Meddelanden (t. ex. årg. 1918: 2, sid. 188—189). Dock må särskilt framhållas följande:

Prisuppgifterna på födo- och njutningsämnen samt bränsle och lyse äro de i följande tabell sid. 554—555 angivna och för mars månad insamlade. Som i denna redogörelse förut omtalats, hava priserna å livsmedel, i synnerhet animaliska födoämnen, åtminstone under kvartalets förra del visat en tydligt nedåtgående tendens, medan däremot posten lyse och bränsle under kvartalet stigit med inemot 10 %. Vad beträffar ökningen av bostadshyrorna, så har denna, som med ledning av uppgifter från flertalet hyresnämnder i riket vid undersökningstillfället den 1 oktober 1919 beräknats till c:a 30 %, sedan dess antagits oförändrad. Beklädnadspostens stegring har beräknats med ledning av de prisuppgifter å vissa slag av tyger, garner, kläder och skodon, vilka inhämtats genom socialstyrelsens ombud. En redogörelse angående beräknandet av prisstegringen å till denna huvudpost hörande artiklar har lämnats å sid. 549 ff. Den starka stegringen av skatteposten beror på att styrelsen denna gång räknat med skatter, som skola betalas under kalenderåret 1920 och att, på grund av penningvärdets fall, de inkomster, varå skatterna skola utgå, måst beräknas högre än föregående år. Vad slutligen beträffar posten »övriga utgifter», så har stegringsprocenten beräknats på grundval av uppgifter från ledande firmor samt med hänsyn till den betydelse, som hithörande utgiftsposter beräknas hava i en normalfamiljs budget. Sistnämnda huvudpost visar i jämförelse med föregående undersökningstillfälle någon ökning, vilket står i samband med under kvartalet inträffade prisstegringar å möbler, ökade utgifter för tvätt och renhållning m. m.

Livsmedelspriser å olika orter

Medelpris per år (1909—1919) och per månad

Obs.! Siffrorna för år 1909 angiva medelpris för 28 orter, åren 1910—

	Varuslag	Kvantitet	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	14	14	14	14	15	16	19	25
2	handskummad	»	7	7	7	8	8	8	9	10	15
3	separerad	»	—	5	5	6	6	6	7	8	12
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	220	222	228	237	236	239	292	×310	× 401
5	mat- (lands-)	»	198	200	205	214	213	218	260	295	× 358
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	150	151	156	164	162	197	257	× 305
7	halvfet, »	»	116	114	111	115	121	119	149	191	× 234
8	skummjölks-, »	»	—	49	48	51	58	60	82	127	× 167
9	Margarin: växt-, bästa sort	»	—	—	126	132	135	144	170	216	—
10	Ägg: svenska, färska	tjog	151	149	149	161	159	171	198	237	343
11	» konserverade	»		134	128	139	137	151	169	204	307
12	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	526	× 955
13	»	5 l.	28	27	29	32	28	30	36	33	× 58
14	färsk	»		76	48	49	46	80	87	76	146
15	Ärter, gula	kg.	28	29	29	30	31	35	57	55	× 63
16	Bruna bönor	»	41	46	47	53	48	49	75	111	199
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort [8]	»	33	32	30	31	31	33	40	×38	× 42
18	råg-, » » »	»	22	20	20	22	22	23	32	×29	× 36
19	rågsikt-, » » »	»	28	26	25	27	27	29	39	×34	—
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 33	34	32	36	36	42	52	50	× 68
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2] 60	39	39	40	41	41	46	52	× 75
22	Rågbröd: hårt grovt spisbröd	»	40	40	39	41	41	48	54	58	× 62
23	hårt knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	mjukt, limpa, söt	»	39	39	37	38	38	40	48	49	× 60
25	» » sur (»grovbröd»)	»	28	28	27	29	30	31	38	38	× 45
26	Vetebröd: skorpor, ordinära [9]	»	74	76	74	76	76	78	88	90	× 117
27	mjukt, billigaste sort bakat med vatten [9]	»	53	45	44	45	43	46	53	54	× 68
28	» » mjölk [9]	»		61	60	61	60	61	67	66	× 83
29	Nötkött, färskt: stek	»	104	98	96	111	122	116	140	193	219
30	soppkött	»	85	78	78	91	100	95	119	169	193
31	Kalvkött, stek: gödkalv	»	120	117	116	123	131	130	154	203	× 215
32	spädkalv	»	63	60	58	65	72	70	87	122	× 148
33	Fårkött: färskt, stek	»	121	118	115	124	133	130	158	215	258
34	salt, svenskt	»	—	103	102	105	114	118	139	194	241
35	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	119	121	140	184	261
36	Fläsk: färskt	»	121	129	120	123	133	129	191	238	× 270
37	salt, svenskt (sidfläsk)	»	127	138	129	129	140	137	198	246	× 287
38	» amerikanskt »	»	128	149	139	136	—	—	—	—	—
39	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	75	76	80	99	122
40	gädda	»	—	—	—	—	108	110	117	149	188
41	sill	»	28	31	31	32	34	35	45	68	91
42	strömming	»	37	36	36	36	38	39	43	56	65
43	torsk	»	—	—	—	—	55	57	62	82	111
44	rödspotta (»spätta»)	»	79	80	79	77	79	81	89	123	167
45	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
46	salt: sill, prima	»	37	[3] 39	[3] 39	[3] 41	[3] 45	45	57	97	105
47	strömming	»	23	23	25	25	30	31	36	61	73
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	61	54	51	52	56	58	72	111	152
49	» » » rundskuren	»		—	—	—	76	77	91	139	191
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 115	125	155	176	170	159	161	209	× 315
51	Socker, bit-	»	67	71	69	72	67	65	66	×68	× 70
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	10	10	13	19
53	Svagdricka	l.	—	6	6	6	6	6	7	8	10
54	Fotogen, Water White	»	[5] 18	17	15	17	20	21	23	27	37
55	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	2520	2280	2280	2360	2560	2630	2890	3810	5520
56	barr-	»	2020	1810	1810	1880	2040	2110	2310	3060	4500
57	Bränntorv	100 kg.	[6] 74	187	185	187	196	220	290	385	670
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	376	373	373	397	401	411	531	717	803
59	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	234	242	367	543	707
60	Koks: gasverks- (krossad) [10] hemkörd	»	134	130	132	155	165	157	211	292	413
61	eng. kamin- » hemkörd	»	—	159	156	177	189	190	248	339	521

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Uppkaffe. — [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 1917—aug. 1919 75 % utmalning. — [9]) För den tid, då i samband med den statliga regleringen av brödsäd rena 1917 sådana brödslag, som närmast motsvara de i varulistan angivna kvaliteterna. — [10]) T. o. m. år 1919 avse mipris har varit rådande å *socker* sedan den 1 juli 1916, å *mjöl* från den 27 nov. 1916 t. o. m. aug. å *kaffe* från febr. 1917 t. o. m. juni 1919, å *ärter* och *bruna bönor* under tiden 27 mars 1917—mitten av maj 1919, å *ost* under tiden 21 aug. 1917—23 april 1919, å *kalvkött* under tiden 19 maj—17 sept. 1917 och 22 varit underkastat statsreglering under tiden dec. 1917—19 jan. 1919 och *margarin* under tiden febr.—26 maj

(april 1919—april 1920) för samtliga orter.

—1912 för 39 orter, åren 1913—1919 för 44 orter samt år 1920 för 49 orter.

1918	1919	April 1919	Maj 1919	Juni 1919	Juli 1919	Aug. 1919	Sept. 1919	Okt. 1919	Nov. 1919	Dec. 1919	Jan. 1920	Febr. 1920	Mars 1920	April[11] 1920	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
× 38	47	48	51	49	46	47	46	47	47	47	46	44	44	44	1
× 24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	26	26	26	2
× 19	23	24	25	24	22	22	22	22	22	22	20	19	19	19	3
× 587	729	832	776	739	708	698	668	700	733	715	677	616	665	695	4
× 546	727	832	794	732	692	700	668	690	727	714	667	605	648	687	5
× 372	624	× 516	761	727	708	682	662	641	625	620	600	572	556	538	6
× 332	500	× 485	561	539	525	525	508	481	462	452	433	413	397	390	7
× 220	334	× 335	373	374	373	339	325	293	297	295	—	—	—	—	8
—	433	× 475	× 474	466	445	410	396	383	383	385	388	388	381	381	9
725	681	516	496	526	544	582	594	679	827	865	784	620	469	426	10
615	716	[7]) 547	—	—	—	—	[7]) 600	675	724	739	725	600	464	362	11
× 1200	1271	× 2003	1134	877	687	—	785	826	873	877	906	914	919	891	12
× 68	71	× 101	75	54	46	—	53	52	53	53	55	56	56	55	13
237	102	—	—	—	143	61	—	—	—	—	—	—	—	—	14
× 66	78	× 81	81	81	81	81	80	73	70	70	69	69	69	69	15
× 173	214	× 250	239	242	220	203	197	166	155	150	148	148	147	143	16
× 50	× 75	× 73	× 73	× 73	× 73	× 73	77	78	78	78	78	78	78	91	17
× 41	× 56	× 56	× 56	× 56	× 56	× 56	56	56	57	57	56	56	57	57	18
—	× 73	× 73	× 73	× 73	× 73	× 73	73	73	73	73	73	73	73	74	19
× 82	99	× 101	× 100	101	100	98	97	97	95	95	95	104	106	106	20
× 73	111	× 82	× 82	83	84	85	151	164	167	168	175	178	181	180	21
× 73	96	92	93	94	97	99	101	103	103	103	106	106	106	107	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	135	135	135	136	23
× 75	96	94	94	95	97	97	99	99	100	99	98	98	98	102	24
× 49	64	63	63	62	63	63	64	67	67	68	67	68	68	70	25
× 180	230	229	226	233	234	235	234	231	229	229	229	230	232	253	26
× 88	116	116	115	116	117	118	119	116	115	115	113	113	114	124	27
× 144	167	181	181	180	180	179	173	136	133	133	132	132	133	143	28
567	563	591	586	585	603	599	562	500	457	449	426	390	386	388	29
507	490	517	513	514	525	523	489	428	388	380	359	325	321	323	30
546	512	484	567	586	611	617	606	564	533	527	531	487	488	494	31
357	312	310	317	326	344	357	358	337	319	320	310	279	279	273	32
626	600	671	649	648	639	628	587	474	432	435	427	423	441	448	33
546	547	588	576	573	561	571	526	459	435	423	408	397	404	396	34
509	557	595	525	—	—	—	—	470	453	479	475	489	458	465	35
× 388	605	679	572	552	568	579	592	578	557	550	519	466	460	450	36
× 404	619	670	596	575	585	592	602	595	586	574	549	493	482	473	37
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	402	388	378	371	38
211	202	210	145	157	187	200	197	210	203	200	202	214	210	190	39
317	333	316	256	286	333	338	332	335	331	319	325	330	326	288	40
149	110	106	121	123	131	132	131	117	112	113	84	63	71	86	41
128	114	125	105	104	102	107	99	118	126	120	123	113	116	104	42
196	160	172	134	142	136	144	141	155	149	146	150	145	147	134	43
295	244	253	181	213	225	235	224	235	238	238	237	233	227	193	44
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	174	157	159	148	45
145	148	148	145	143	142	146	147	149	149	148	139	132	126	124	46
100	105	119	111	110	111	104	101	88	80	77	75	70	69	72	47
293	223	263	251	217	195	193	180	157	154	162	160	163	161	162	48
343	289	308	325	288	280	265	263	218	219	214	—	—	—	—	49
× 307	316	× 300	× 300	× 292	305	323	336	343	344	344	345	355	362	363	50
× 92	× 133	× 132	× 132	× 132	× 133	× 133	× 133	× 133	× 134	× 134	× 134	× 165	× 165	× 165	51
31	32	33	32	31	31	31	31	30	30	30	30	30	30	30	52
14	16	16	16	16	16	16	16	16	17	16	16	16	16	16	53
—	71	88	75	73	54	49	48	46	46	45	46	50	57	58	54
7850	8220	8000	7950	8010	7930	8070	8200	8450	8830	8940	9080	9210	9310	9400	55
6620	6740	6590	6590	6570	6320	6570	6750	6940	7160	7250	7230	7360	7400	7490	56
1035	896	947	927	871	775	781	829	866	876	914	875	874	881	911	57
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1846	1875	1877	1886	58
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1504	1522	1514	1554	59
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1025	1058	1057	1053	60
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1085	1109	1125	1127	61

gifterna för åren 1910—1913 avse sill av märket »K. K. K.». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» à 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse för april 1919 två och för sept. tre orter. — [8]) Uppgifterna avse vetebrödstyper utan inblandning av rågmjöl ej saluförts, avse de meddelade priserna från och med febr. uppgifterna okrossad koks. — [11]) Preliminära siffror. — × Maximipris. — ×× Eljest fastställda pris. — (Maxi- 1919, å *smör* från slutet av år 1916 till den 17 april 1919, å *bröd* under tiden 4 jan. 1917—24 febr. 1919, april 1919, å *gryn* från april 1917 till mitten av maj 1919, å *potatis* (gammal) under tiden 16 april 1917—5 nov. 1918—17 april 1919 samt å *mjölk* under tiden 19 mars 1918—17 april 1919. *Fläsk* kan anses hava 1919.)

	1 Varuslag	2 Kvantitet	3 Stockholm Jan.	4 Stockholm Febr.	5 Stockholm Mars	6 Södertälje Jan.	7 Södertälje Febr.	8 Södertälje Mars	9 Uppsala Jan.	10 Uppsala Febr.	11 Uppsala Mars
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	56	53	53	52	52	52	49	49	49
2	» handskummad	»	—	—	—	—	—	—	30	29	29
3	» separerad	»	30	27	27	20	15	15	24	24	24
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	688	625	688	689	600	664	690	668	693
5	» mat- (lands-)	»	645	578	650	665	593	643	662	639	693
6	Ost: helfet, okryddad	»	631	572	571	635	580	575	619	611	625
7	» halvfet, »	»	463	405	365	425	400	400	489	483	490
8	Margarin, växt-, bästa sort	»	397	395	383	380	392	382	391	392	378
9	Ägg: svenska, färska	tjog	922	707	511	830	672	466	721	633	467
10	» » konserverade	»	717	561	428	760	630	—	693	653	—
11	Potatis: gammal	5 l.	74	76	77	52	54	58	54	53	61
12	»	hl.	1314	1332	1296	1071	1071	1000	860	900	835
13	» färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	65	64	65	56	54	56	50	50	53
15	Bruna bönor	»	147	146	146	141	138	135	150	150	148
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	82	81	81	75	76	78	78	78	78
17	» råg-, » » »	»	58	58	58	55	55	55	55	55	55
18	» rågsikt-, » » »	»	75	75	75	72	72	72	67	67	68
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	97	112	117	97	98	102	95	103	110
20	» ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	199	196	196	172	188	190	200	200	200
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	103	105	108	97	98	97	101	100	101
22	» hårt, knäckebröd	»	129	132	130	128	128	125	145	145	140
23	» mjukt limpa, söt	»	119	119	120	108	108	108	100	100	100
24	» » sur (»grovbröd»)	»	88	89	91	—	—	—	69	69	70
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	270	274	272	200	200	200	245	247	249
26	» mjukt, bil- bakat med vatten	»	147	146	148	123	123	123	126	124	128
27	» ligaste sort » » mjölk	»	181	183	182	138	138	138	159	157	159
28	Nötkött, färskt: stek	»	448	421	393	430	399	413	468	422	427
29	» soppkött	»	364	333	307	377	345	348	408	380	379
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	652	608	616	468	406	490	474	486	490
31	» spädkalv	»	398	343	312	287	208	230	321	304	307
32	Fårkött: färskt, stek	»	507	542	568	460	435	508	456	436	509
33	» salt, svenskt	»	419	401	397	—	400	450	508	486	450
34	Renkött, färskt, stek	»	568	547	500	485	438	350	—	450	450
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	594	543	536	541	470	495	555	483	496
36	» salt, svenskt »	»	609	545	541	550	450	483	533	471	508
37	» » amerikanskt »	»	402	350	356	407	383	375	450	450	450
38	[1]) Fisk, färsk: abborre	»	239	276	288	220	213	263	209	225	231
39	» gädda	»	346	412	409	340	350	338	313	319	341
40	» sill	»	101	80	84	89	77	95	89	78	87
41	» strömming	»	171	132	154	128	112	149	120	116	137
42	» torsk	»	219	195	204	240	246	245	202	164	219
43	» rödspotta (»spätta»)	»	249	245	231	268	268	278	282	258	263
44	» kolja	»	220	211	206	211	198	203	195	200	219
45	» salt: sill, prima	»	146	133	128	148	130	130	125	120	120
46	» strömming	»	95	80	84	80	—	55	89	87	100
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	156	152	156	151	158	153	173	173	186
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	353	361	370	340	345	375	350	368	377
49	Socker, bit- ×	»	129	160	160	131	162	162	137	165	165
50	Salt (matsalt)	»	34	34	35	28	30	30	35	35	35
51	Svagdricka	l.	24	25	24	15	15	15	20	20	20
52	Fotogen, Water White	»	40	42	49	40	45	54	45	50	58
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	11880	11960	11970	10670	11000	11000	[2]) 9810	[2])9890	9610
54	» barr-	»	8390	8310	8300	8170	8500	8500	[2]) 7770	[2])7790	7370
55	Bränntorv	100 kg.	1014	1111	936	1000	1000	1000	1125	1139	1167
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	1933	1783	1805	—	2100	2100	1800	1800	1880
57	» eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	1507	1500	1507	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks- (krossad) hemkörd	»	1204	1185	1156	1080	1200	1200	1028	1030	1027
59	» eng. kamin- » hemkörd	»	1250	1225	1250	—	—	—	—	—	—

[1]) Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala under och lake 245 öre; för Nyköping under jan. gös 340, lake 240, sjötunga 400 och vitling 130 öre, under köping under jan. gös 415, hälleflundra 500, lake 275, vitling 115 och ål 475 öre, under febr. havslax sjötunga 390, vitling 110 och ål 540 öre; för Norrköping under febr. och mars vitling 100 öre. — [2]) I × Maximipris (se noten sid. 554—555).

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
Nyköping			Eskilstuna			Linköping			Norrköping			Motala			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
Medelpris (öre)															
43	40	40	43	40	40	42	40	40	43	40	40	41	38	38	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	18	2
20	18	18	20	18	18	20	20	18	21	18	18	20	16	16	3
664	600	654	664	600	653	653	593	660	658	614	677	659	590	664	4
640	603	663	639	602	637	630	584	669	628	598	661	653	553	644	5
650	620	620	675	625	608	600	538	488	667	583	583	600	600	600	6
450	450	425	490	435	388	450	420	367	500	483	425	450	450	450	7
388	392	398	405	400	404	387	392	375	393	393	390	376	378	377	8
661	517	389	675	570	444	701	542	403	749	564	448	715	480	393	9
—	—	—	745	—	—	650	—	—	700	500	—	—	—	—	10
53	51	50	43	41	42	53	53	53	65	63	64	41	39	40	11
1071	—	—	857	713	713	733	756	775	1143	1071	1119	667	667	667	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
58	57	57	60	54	55	59	59	59	60	60	60	59	60	60	14
146	148	148	145	148	148	146	150	135	155	155	130	140	141	138	15
74	74	74	76	78	78	74	74	74	75	75	75	76	75	76	16
54	54	54	56	56	57	53	53	53	55	55	55	55	55	55	17
69	69	69	71	74	72	70	70	70	72	72	72	69	70	69	18
98	118	118	97	115	115	96	108	108	100	107	120	100	120	120	19
172	187	187	190	176	178	180	180	182	175	175	175	170	170	170	20
99	100	100	94	91	90	110	110	110	110	110	110	106	109	108	21
120	107	107	106	102	102	137	138	138	140	140	140	132	130	128	22
95	95	95	107	112	112	90	89	89	100	100	100	130	134	134	23
—	—	—	—	—	—	80	80	80	84	84	84	93	95	101	24
185	190	192	205	207	203	200	200	200	250	250	250	217	219	221	25
118	116	115	115	114	114	100	100	100	—	—	—	140	140	140	26
150	148	143	130	128	128	116	116	116	118	118	118	—	—	—	27
451	429	419	459	432	427	420	375	370	447	415	447	439	385	395	28
335	312	320	359	358	334	375	333	333	376	343	359	368	332	342	29
558	525	535	508	506	485	576	581	569	631	555	566	468	445	446	30
300	274	259	310	292	265	363	369	344	394	317	295	276	231	239	31
498	454	483	455	465	475	447	481	508	462	471	597	422	438	444	32
350	400	403	—	—	—	450	450	444	475	450	430	388	350	350	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600	600	—	—	—	34
550	496	510	564	519	500	486	452	453	534	490	482	476	453	468	35
563	500	500	600	520	500	525	488	471	600	533	538	520	500	450	36
375	375	375	400	368	385	400	397	388	417	383	392	350	350	350	37
168	158	171	161	181	194	250	213	247	227	215	221	240	261	242	38
299	300	299	323	337	335	346	350	321	336	350	329	328	373	333	39
91	67	70	92	48	72	82	58	80	76	51	57	87	65	86	40
107	85	94	140	115	129	124	90	106	88	62	95	124	100	115	41
168	174	175	200	233	250	173	160	155	160	161	173	155	167	146	42
239	258	231	256	273	250	250	247	232	250	243	220	235	222	216	43
204	206	198	—	161	165	198	200	183	190	175	175	166	175	162	44
133	110	110	143	139	126	125	125	125	137	140	125	125	125	124	45
80	—	—	—	—	—	100	100	100	75	75	75	—	—	—	46
153	182	182	140	160	165	194	181	187	150	150	150	148	171	175	47
346	347	345	343	375	375	333	346	350	338	350	353	325	350	350	48
134	165	165	137	167	167	131	163	163	129	160	160	133	164	164	49
30	30	30	30	31	33	30	30	30	30	27	30	30	30	30	50
15	15	15	16	16	17	—	—	15	18	18	18	15	15	—	51
40	45	52	48	50	59	45	49	52	40	45	60	42	48	57	52
8060	8100	8190	9290	9390	9530	9110	9040	9080	10000	10000	10000	9980	9980	9980	53
5940	6760	6720	6080	6210	6740	8010	7760	7690	8500	8830	8000	7050	7180	7180	54
—	—	—	—	—	1083	1033	1003	1005	600	750	750	—	850	800	55
2000	2000	2000	1733	1733	1675	1883	1886	1883	1800	1800	1800	1800	2000	2000	56
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1425	1425	1425	—	—	—	57
875	880	880	1055	1055	1115	983	1020	1008	975	975	975	1000	1100	1100	58
—	—	—	—	—	—	993	1020	1010	975	975	975	1050	1100	1200	59

jan. braxen 270, gös 365 och lake 290 öre, under febr. gös 350 och lake 295 öre samt under mars gös 375 febr. gös 375, havslax 200 och lake 200 öre samt under mars braxen 180 och flundra 150 öre; för Lin-185, lake 275, vitling 125 och ål 540 öre samt under mars gös 500, havslax 215, kotlettfisk 200, lake 250, Uppsala har betalats under jan. och febr. för blandved 65·90 och för rundved 60·50 kr. pr famn. —

	1	2	27	28	29	30	31	32	33	34	35
	Varuslag	Kvantitet	Jönköping			Värnamo			Växjö		
			Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	43	43	40	38	39	38	38	38	38
2	» handskummad	»	28	25	25	20	20	20	—	—	—
3	» separerad	»	—	—	—	—	—	—	18	18	18
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	700	650	688	600	575	621	659	583	672
5	mat- (lands-)	»	621	584	638	540	513	566	540	542	664
6	Ost: helfet, okryddad	»	528	500	478	533	500	550	538	538	538
7	halvfet, »	»	300	—	—	417	425	425	—	—	—
8	Margarin, växt-, bästa sort	»	380	383	380	400	400	400	380	375	370
9	Ägg: svenska, färska	tjog	764	616	495	712	659	416	671	523	385
10	» konserverade	»	—	—	—	620	600	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	5 l.	35	35	37	39	42	42	45	45	46
12	»	hl.	714	714	714	—	800	800	788	763	775
13	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	65	65	65	75	75	75	70	70	70
15	Bruna bönor	»	140	140	160	138	145	155	160	170	170
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	78	78	78	75	74	74	77	77	77
17	råg-, » » »	»	58	58	58	54	55	54	58	58	58
18	rågsikt-, » » »	»	75	75	75	71	70	72	73	73	73
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	100	100	115	98	98	100	90	100	110
20	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	170	170	170	170	200	200	150	155	160
21	Rågbröd: hårt grovt spisbröd	»	120	120	124	125	125	125	120	120	120
22	hårt knäckebröd	»	139	139	139	140	140	150	143	143	145
23	mjukt limpa, söt	»	100	100	102	100	100	90	85	85	85
24	» » sur (»grovbröd»)	»	65	65	66	60	65	63	57	57	58
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	255	255	260	170	170	200	219	219	219
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	108	108	125	—	—	—	90	90	90
27	ligaste sort » » mjölk	»	143	143	160	100	100	115	128	128	128
28	Nötkött, färskt: stek	»	439	400	400	426	380	366	438	400	394
29	soppkött	»	389	350	350	370	334	326	378	364	361
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	436	400	400	478	408	419	472	450	450
31	spädkalv	»	330	264	265	244	219	230	316	307	302
32	Fårkött: färskt, stek	»	437	398	400	360	335	378	396	372	399
33	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	—	363	388
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	530	450	450	460	400	400	480	400	400
36	salt, svenskt »	»	550	450	450	450	450	450	475	400	400
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
38	[1]) Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	150	—	—	240	238	199
39	gädda	»	346	312	300	225	250	250	334	347	252
40	sill	»	100	58	40	87	48	53	97	68	60
41	strömming	»	122	106	125	—	115	117	117	105	112
42	torsk	»	175	141	131	—	160	109	135	152	139
43	rödspotta (»spätta»)	»	255	238	200	253	250	256	213	189	186
44	kolja	»	194	163	150	200	143	150	154	157	149
45	salt: sill, prima	»	120	100	100	125	125	100	144	122	125
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	160	153	157	—	—	—	—	—	200
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	350	375	375	346	375	400	320	320	320
49	Socker, bit- ×	»	131	163	163	132	158	162	130	160	160
50	Salt (matsalt)	»	30	30	30	31	30	30	26	26	25
51	Svagdricka	l.	17	21	20	15	15	15	18	18	18
52	Fotogen, Water White	»	45	50	60	41	40	60	50	50	58
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	famn	9000	9800	9730	8000	8000	8000	7030	7030	7230
54	barr- × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	7130	7100	7100	6500	6500	6500	6250	6250	6450
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	500	500	500	700	700	800
56	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	—	2000	2000	—	—	—	—	—	—
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	1750	1750	—	1900	1900	1900
58	Koks: gasverks- (krossad) hemkörd	»	820	920	925	—	—	—	—	—	—
59	eng. kamin- »	»	—	1225	1225	1250	1250	1300	1200	1200	1367

[1]) Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Värnamo under mars slätvar 300 öre; för Visby under jan. flundra 160, gös 500 och ål 400 öre, under febr. flundra 190,
[2]) I Visby har betalats under jan. för blandad lövved 89·00 kr. under febr. 92·60 samt under mars

36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	
Kalmar			Västervik			Visby			Karlskrona			Kristianstad			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
Medelpris (öre)															
40	40	37	41	41	39	43	40	40	40	36	38	36	36	36	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	26	28	16	16	16	2
—	—	—	—	21	18	20	20	16	20	—	—	14	14	14	3
655	589	669	671	574	650	649	561	628	644	574	678	614	538	627	4
646	570	644	618	523	593	623	534	562	598	523	625	605	538	620	5
620	625	600	633	600	600	623	618	625	640	610	620	600	600	600	6
—	—	—	—	—	—	450	438	450	500	450	450	460	450	450	7
366	365	364	390	375	375	390	389	387	380	380	360	338	350	350	8
794	574	416	750	546	389	688	549	384	762	538	393	723	494	380	9
660	480	390	—	—	—	600	500	—	740	480	—	—	—	—	10
46	42	42	47	53	53	40	40	40	65	65	65	50	50	50	11
780	800	800	—	900	857	425	434	485	958	1000	1000	800	800	800	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
70	72	74	71	70	69	57	55	55	70	70	70	70	70	70	14
137	147	144	150	150	150	151	151	150	146	142	142	125	125	125	15
75	75	75	77	77	77	78	78	78	78	78	78	73	73	73	16
53	53	53	57	57	57	55	55	55	56	56	56	52	52	52	17
70	70	70	74	74	74	74	74	74	74	74	74	68	68	68	18
90	101	109	100	120	120	100	110	110	90	110	110	90	100	100	19
152	157	173	160	160	160	171	169	175	—	—	—	180	200	200	20
128	128	128	120	120	120	85	85	85	90	90	100	100	100	100	21
145	147	145	130	130	130	145	145	145	150	150	150	142	142	142	22
83	83	83	85	85	85	100	100	100	77	77	77	77	77	77	23
55	55	55	53	55	55	58	58	58	50	50	50	52	52	52	24
200	200	200	200	200	200	200	200	200	250	250	250	206	210	210	25
112	112	115	108	108	108	92	92	92	108	108	108	—	—	—	26
131	135	135	154	154	154	107	107	107	—	—	—	118	115	115	27
447	407	396	450	413	400	405	350	350	438	408	395	402	378	358	28
397	369	363	365	325	325	358	300	300	388	346	344	351	330	308	29
493	489	436	505	436	467	388	356	370	537	526	494	530	530	545	30
—	271	285	253	254	317	—	—	—	386	358	358	316	340	320	31
398	375	388	393	375	457	397	375	399	420	435	460	458	465	490	32
400	—	—	350	325	325	350	400	400	360	350	383	450	450	450	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
489	440	439	520	447	460	465	402	444	532	455	453	477	450	425	35
508	457	457	550	500	500	450	400	450	550	450	460	550	450	450	36
408	450	383	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
250	—	225	125	126	119	—	—	—	176	200	179	—	—	—	38
344	350	300	299	289	291	360	300	300	252	279	275	336	350	313	39
101	81	75	70	50	70	90	73	88	66	59	60	96	88	81	40
132	128	101	97	78	70	62	52	49	125	155	81	81	94	100	41
145	123	113	110	103	77	127	129	125	123	101	89	113	106	106	42
250	189	175	—	—	—	300	250	250	208	208	188	214	198	190	43
174	116	125	—	—	—	—	125	125	—	—	—	—	150	175	44
160	160	170	140	138	119	150	120	103	152	130	120	175	175	175	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
138	125	125	—	—	—	150	150	150	150	150	150	—	—	—	47
350	352	364	356	374	381	350	396	398	345	345	375	325	350	350	48
133	163	163	137	163	163	132	161	161	131	162	162	128	159	159	49
30	30	31	28	28	30	35	35	35	40	40	40	30	30	30	50
18	18	18	15	15	15	12	12	12	15	15	15	15	15	15	51
38	41	53	40	45	55	45	45	57	40	45	55	39	43	52	52
7600	7600	8530	7740	8190	8190	[2])11750	[2])12020	[2])11930	8680	8560	8550	10400	10000	10460	53
6200	6200	7130	5960	6410	6410	[2]) 6760	[2]) 6760	[2]) 6760	—	—	—	7560	8380	8570	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	900	900	900	800	800	813	55
—	—	—	2000	2000	2000	1800	—	—	1800	1800	—	1750	1750	1750	56
—	—	—	1500	—	—	—	—	—	1500	1600	—	1600	1600	1600	57
—	—	1010	1000	1000	1000	925	1000	1000	900	900	900	—	—	—	58
—	—	—	—	—	—	1100	1200	1200	1200	1100	1100	1050	1100	1050	59

jan. gös 450, lake 145, sik 240 och vitling 125 öre, under febr· lake 150 och röding 415 öre samt under sik 300, sjötunga 350 och vitling 160 öre samt under mars flundra 110, sik 300 och sjötunga 250 öre. — 89·00 kr. per famn. — × Maximipris (se noten sid. 554—555.)

	1	2	51	52	53	54	55	56	57	58	59
	Varuslag	Kvantitet	Malmö			Lund			Landskrona		
			Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	36	36	36	36	36	36	36	36	36
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	separerad	»	12	12	12	12	12	12	12	12	12
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	596	565	658	582	553	636	646	575	644
5	mat- (lands-)	»	—	—	—	582	—	—	—	—	—
6	Ost: helfet, okryddad	»	650	646	625	535	525	525	675	606	619
7	halvfet, »	»	485	472	469	425	400	375	—	—	—
8	Margarin, växt-, bästa sort	»	360	376	353	359	368	357	373	372	373
9	Ägg: svenska, färska	tjog	784	560	425	747	533	375	770	541	403
10	» konserverade	»	640	500	—	650	—	—	700	—	—
11	Potatis gammal	5 l.	56	56	57	50	50	50	60	50	50
12	»	hl.	825	850	850	800	800	700	1000	850	800
13	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	74	73	74	74	74	75	79	78	79
15	Bruna bönor	»	140	130	130	140	135	136	153	148	148
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	75	75	79	77	77	77	75	75	75
17	råg-, » » »	»	58	59	59	55	55	55	54	54	54
18	rågsikt-, » » »	»	75	75	75	72	72	72	71	71	71
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	94	100	100	99	99	100	100	110	110
20	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	190	190	194	185	180	200	185	190	191
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	112	114	115	120	120	120	90	90	90
22	hårt, knäckebröd	»	140	144	146	145	142	143	145	150	150
23	mjukt limpa, söt	»	73	77	76	71	72	72	77	77	77
24	» sur (»grovbröd»)	»	47	49	49	51	52	53	53	53	53
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	250	300	275	—	—	—	225	233	233
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	—	—	—	—	—	—	104	105	106
27	ligaste sort » » mjölk	»	116	123	123	123	125	124	—	—	—
28	Nötkött, färskt: stek	»	480	424	450	420	388	400	464	419	381
29	soppkött	»	411	356	375	367	309	327	413	358	338
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	577	569	575	588	615	627	630	622	619
31	spädkalv	»	365	360	375	315	269	294	360	332	328
32	Fårkött: färskt, stek	»	469	476	478	480	500	503	474	469	471
33	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	475	—	450
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	525	444	450	510	452	450	526	464	456
36	salt, svenskt »	»	633	571	575	575	525	525	575	525	500
37	» amerikanskt »	»	433	380	394	400	400	400	400	400	350
38	[1]) Fisk, färsk: abborre	»	125	192	150	—	—	200	—	—	—
39	gädda	»	370	380	370	366	354	369	419	400	394
40	sill	»	77	84	81	96	89	108	92	84	78
41	strömming	»	—	—	113	—	125	125	—	—	—
42	torsk	»	108	108	105	120	102	106	107	100	100
43	rödspotta (»spätta»)	»	170	210	190	237	200	200	181	168	144
44	kolja	»	—	113	125	192	183	200	—	—	—
45	salt: sill, prima	»	170	180	175	170	170	168	135	140	136
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	188	190	190	—	—	—	—	—	—
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	356	360	360	337	350	350	360	373	373
49	Socker, bit- ×	»	127	158	158	127	158	158	125	156	156
50	Salt (matsalt)	»	30	30	30	28	27	28	27	28	28
51	Svagdricka	l.	14	14	14	14	14	14	15	15	15
52	Fotogen, Water White	»	40	43	53	42	45	55	41	43	53
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	14000	14000	14000	13830	13140	13030	13200	13200	13200
54	barr-	»	13200	13200	13200	10770	10050	9980	12200	12200	12200
55	Bränntorv	100 kg.	1183	1183	1167	1083	1050	1000	875	875	—
56	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	1767	1775	1800	1900	—	—	—	—	—
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	1550	1483	1550	1417	1413	1400	1375	1375	1420
58	Koks: gasverks- (krossad) hemkörd	»	955	1055	1055	875	875	775	830	1055	1055
59	eng. kamin- »	»	1117	1113	1225	1050	1050	1000	1100	1100	1100

[1]) Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Malmö ål under under febr. flundra 85, gös 550, karp 425, kotlettfisk 200, lake 350, långa 200, skrubba 100, vitling 80 och skrubba 100, slätvar 300, vitling 80 och ål 475 öre. — [2]) I Halmstad har betalats under jan. för bokbokved 104·70 och för ribbved 52·50 kr. per famn. — × Maximipris (se noten sid. 554—555).

60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	
Hälsingborg			Ystad			Halmstad			Varberg			Göteborg			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
Medelpris (öre)															
36	36	36	36	36	36	40	36	36	37	36	36	50	48	50	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	30	30	2
12	12	12	12	12	12	20	17	17	15	15	15	22	22	22	3
621	574	658	628	564	629	634	596	680	650	569	648	678	658	693	4
593	543	611	—	—	—	622	553	619	614	522	611	645	607	625	5
640	608	588	650	585	588	573	573	543	515	500	480	525	525	525	6
440	435	438	475	433	400	408	417	400	350	350	275	338	310	310	7
373	370	335	391	389	363	375	375	375	390	390	350	380	380	360	8
706	510	382	739	498	381	729	516	398	713	487	383	768	581	457	9
633	—	—	683	—	—	700	—	—	720	—	—	650	540	—	10
46	50	50	50	50	50	56	55	51	40	50	50	70	70	65	11
720	760	783	615	600	650	990	964	941	775	—	—	1150	1100	1025	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
75	75	75	75	75	75	75	75	75	80	77	76	80	80	80	14
147	153	156	135	144	128	150	150	150	125	125	127	150	150	150	15
78	78	78	74	75	75	75	75	75	75	75	75	82	82	82	16
56	56	56	54	54	54	53	53	53	53	53	53	60	60	60	17
75	75	75	71	71	71	70	70	70	70	70	70	76	76	76	18
97	104	106	92	101	100	100	120	120	100	115	115	100	115	115	19
180	180	186	183	—	—	180	178	181	163	160	175	173	173	—	20
—	—	—	—	—	—	132	132	132	135	135	—	97	96	96	21
150	145	145	150	150	150	155	155	155	160	160	160	130	129	130	22
87	86	86	66	71	71	79	79	80	83	87	80	117	112	114	23
54	54	54	47	45	45	55	55	55	65	70	67	73	71	69	24
250	250	250	170	170	200	200	200	200	160	160	160	242	250	250	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	100	95	127	122	122	26
110	110	115	113	113	113	108	110	111	—	—	—	135	131	131	27
443	404	401	415	390	378	436	395	374	441	400	400	490	425	425	28
374	319	318	342	310	291	381	340	325	336	298	298	385	350	350	29
534	538	524	482	454	444	484	450	431	—	350	353	620	575	575	30
334	316	306	301	291	274	332	318	328	372	295	293	380	350	350	31
462	473	495	399	423	430	412	412	437	383	350	375	450	513	581	32
—	—	—	—	—	—	388	—	450	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	520	500	500	34
467	394	400	483	415	427	480	441	434	440	428	400	540	500	469	35
546	490	450	567	469	463	556	485	467	494	438	421	550	550	500	36
405	388	373	400	—	—	380	390	370	368	369	371	400	350	350	37
—	—	—	—	—	—	225	—	250	—	—	—	300	288	283	38
344	350	350	435	388	369	345	383	390	—	200	200	395	405	413	39
75	62	76	93	71	83	81	54	70	67	45	50	67	40	69	40
133	131	100	93	71	83	126	114	123	—	150	—	194	180	188	41
99	97	94	106	108	105	94	82	97	89	69	88	148	120	150	42
187	160	161	315	275	275	201	192	189	207	216	215	250	288	281	43
—	—	—	125	125	138	137	150	147	117	110	124	185	128	166	44
142	140	144	160	160	152	150	125	125	105	107	100	125	113	113	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
—	—	—	—	—	150	170	163	175	125	148	145	150	150	150	47
349	359	367	345	362	363	333	352	356	365	350	375	350	350	375	48
132	163	163	128	160	160	130	161	161	132	162	162	129	160	160	49
32	32	32	35	34	34	30	30	30	25	25	24	30	30	30	50
15	15	15	12	12	12	15	15	15	15	15	15	19	19	19	51
39	45	53	40	44	53	40	44	53	40	40	50	40	44	53	52
12100	12100	12100	11510	11510	11510	[2])10000	[2])9950	[2])10310	8500	9970	11390	13500	13440	13500	53
10210	10210	10210	8910	8910	8910	[2]) 8050	[2])8320	[2]) 8060	7250	7120	7950	11130	10400	10500	54
888	888	888	683	650	650	731	754	814	813	725	742	1167	1250	1250	55
1950	1950	1950	1800	1800	1800	1700	—	—	1850	1850	1850	1700	1660	1650	56
1400	1400	1400	1359	1345	1345	1275	1388	1388	1550	1550	1550	1400	1400	1550	57
860	1035	1035	925	925	925	—	—	—	—	—	—	960	960	960	58
1035	1110	1110	1017	1025	1025	1000	1050	1050	1075	1083	1125	1075	1100	1200	59

febr. 400 och mars 425 öre; för Halmstad under jan. flundra 75, gös 525, vitling 70 och ål 475 öre, ål 470 öre samt under mars flundra 95, karp 450, kotlettfisk 200, långa 200, piggvar 350, sjötunga 500, ved 100·10 och för ribbved 50·40, under febr. för bokved 104·80 och för ribbved 52·10 samt under mars för

	1	2	75	76	77	78	79	80	81	82	83
	Varuslag	Kvantitet	Lysekil			Vänersborg			Borås		
			Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	47	47	47	43	42	40	45	44	43
2	» handskummad	»	—	—	—	—	—	—	—	27	25
3	» separerad	»	25	25	25	17	18	16	23	21	20
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	718	638	713	692	660	662	668	614	690
5	mat- (lands-)	»	710	619	669	671	604	613	625	595	673
6	Ost: helfet, okryddad	»	563	550	500	515	500	450	556	480	459
7	halvfet, »	»	—	—	—	—	—	—	408	344	328
8	Margarin, växt-, bästa sort	»	390	390	390	390	393	387	381	378	377
9	Ägg: svenska, färska	tjog	767	532	414	710	554	398	730	557	425
10	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	669	450	—
11	Potatis: gammal	5 l.	60	60	61	50	50	50	53	53	56
12	»	hl.	1200	1200	1200	875	1000	1000	831	846	844
13	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	68	70	73	80	80	80	65	65	65
15	Bruna bönor	»	150	150	150	173	175	175	150	150	150
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	80	80	80	80	80	80	77	77	77
17	råg-, » » »	»	57	57	57	56	56	56	55	55	55
18	rågsikt-, » » »	»	75	75	75	73	73	73	73	73	73
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	90	95	100	100	110	110	90	100	110
20	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	170	190	—	170	170	175	166	170	170
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	100	100	100	90	90	90	110	112	114
22	Rågbröd: hårt, knäckebröd	»	126	127	127	150	150	150	149	149	148
23	mjukt limpa, söt	»	95	95	95	104	106	106	96	96	96
24	» » sur (»grovbröd»)	»	68	68	68	83	85	85	79	79	79
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	185	185	185	300	300	300	280	283	283
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	—	—	—	112	112	112	113	113	113
27	ligaste sort » » mjölk	»	125	125	125	149	123	123	123	123	123
28	Nötkött, färskt: stek	»	440	400	400	470	375	358	461	441	425
29	soppkött	»	390	350	350	383	350	342	388	368	346
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	500	400	—	542	400	399	472	441	462
31	spädkalv	»	230	232	225	305	227	224	277	257	273
32	Fårkött: färskt, stek	»	440	425	413	422	398	383	396	392	413
33	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	325	300	300
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	500	463	450	533	417	415	507	481	425
36	salt, svenskt »	»	600	550	500	600	600	600	543	483	450
37	» amerikanskt »	»	400	400	350	—	—	—	376	363	350
38	[1]) Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	250	210
39	gädda	»	—	—	—	281	300	263	333	348	348
40	sill	»	83	71	76	88	47	83	110	53	71
41	strömming	»	—	—	—	150	128	—	136	121	133
42	torsk	»	97	98	101	140	173	175	129	113	120
43	rödspotta (»spätta»)	»	200	200	207	246	238	250	260	257	245
44	kolja	»	97	99	101	156	135	142	154	142	158
45	salt: sill, prima	»	110	115	110	147	133	100	127	100	100
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	90	90	90	120	130	130	131	150	150
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	350	350	400	345	363	380	350	350	377
49	Socker, bit- ×	»	132	162	162	135	165	165	130	163	163
50	Salt (matsalt)	»	30	30	30	35	35	35	30	30	30
51	Svagdricka	l.	15	15	15	15	14	14	15	15	15
52	Fotogen, Water White	»	40	45	55	42	47	54	45	50	60
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	10680	10680	10680	11830	12000	12000	9670	9580	9880
54	Ved: barr- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	8370	8370	8370	7500	7500	7500	7370	7490	7570
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	1100	—	—
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	1750	1725	1750	1800	1800	1800	1850	1900	1900
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	1500	1500	1500	—	1700	1700	—	—	—
58	Koks: gasverks- (krossad) hemkörd	»	—	—	—	925	875	875	—	—	—
59	eng. kamin- » hemkörd	»	1113	1075	1000	1000	1100	1100	1000	1000	990

[1]) Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Vänersborg under 150 öre; för Arvika under jan. lake 180 öre, under febr. lake 175 och vitling 85 öre samt under mars

84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	
Lidköping			Tidaholm			Karlstad			Arvika			Örebro			Kopparberg			
Jan.	Febr	Mars	Jan.	Febr	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
Medelpris (öre)																		
40	37	37	40	34	34	45	45	45	45	45	45	45	42	42	49	47	47	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
18	16	16	18	14	14	15	15	15	20	20	20	24	16	16	23	21	21	3
663	600	638	678	600	630	685	610	685	700	603	643	660	575	663	690	613	650	4
640	575	611	670	588	594	702	609	662	680	585	608	671	604	678	713	600	650	5
483	450	417	530	520	540	633	556	511	625	650	613	625	550	525	570	540	500	6
350	—	275	400	400	400	400	350	350	—	—	—	465	400	400	400	350	350	7
390	390	377	394	394	380	396	390	373	390	390	390	383	383	373	413	400	400	8
676	525	407	676	531	375	728	592	456	704	621	537	692	541	415	698	609	481	9
—	—	—	—	—	—	750	—	—	700	600	—	—	—	—	700	550	350	10
50	50	50	54	50	50	75	75	73	—	—	—	65	63	59	50	60	57	11
808	800	792	1000	1000	1000	1083	1160	1175	1086	966	966	1133	1133	1050	—	—	1050	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
53	53	53	64	73	76	69	65	68	80	80	80	60	60	60	68	66	64	14
160	160	160	140	—	140	147	150	150	160	—	—	125	125	125	145	144	140	15
80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	74	74	74	80	80	80	16
55	55	55	55	55	55	60	60	60	57	57	57	54	54	54	55	55	55	17
75	75	75	75	75	75	75	75	75	76	76	76	69	69	69	74	73	74	18
100	108	110	90	110	110	98	110	110	100	100	105	83	93	98	90	96	100	19
—	—	—	200	200	200	—	—	—	160	160	160	200	—	200	170	173	170	20
87	87	87	125	125	125	102	105	105	—	—	—	90	89	89	90	90	93	21
150	150	150	140	140	140	120	124	123	130	130	130	120	120	120	120	121	120	22
92	92	92	110	110	110	99	99	100	92	92	92	92	93	91	98	98	98	23
—	—	—	80	80	80	77	77	77	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
160	160	160	203	200	210	225	225	225	275	275	250	200	200	200	178	178	178	25
100	100	100	—	—	—	108	107	107	112	112	112	125	130	128	100	100	100	26
—	—	—	—	—	—	124	124	124	—	—	—	133	133	133	—	—	—	27
415	369	376	504	455	428	403	361	368	413	347	350	420	361	350	470	413	400	28
368	318	313	404	368	333	338	310	319	320	258	276	346	260	250	398	331	316	29
618	572	525	564	475	451	515	463	475	—	367	390	515	450	450	540	469	494	30
273	225	241	309	253	250	296	251	300	308	253	215	325	291	278	335	300	308	31
408	375	416	480	403	433	442	417	458	356	348	338	435	416	422	430	433	431	32
392	375	408	—	—	—	375	350	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	488	500	—	—	650	500	34
513	438	425	520	463	438	522	475	499	545	485	481	535	481	494	540	494	481	35
517	400	383	550	450	450	542	480	490	575	550	550	600	500	500	500	—	450	36
408	342	350	412	400	400	392	394	388	463	400	400	377	380	330	400	390	376	37
—	174	188	—	—	250	250	239	175	223	239	150	149	192	150	177	166	188	38
268	275	266	—	—	363	326	334	377	300	300	313	305	331	321	338	353	325	39
75	43	52	91	50	65	97	50	62	91	57	71	68	58	74	64	51	53	40
130	111	111	123	106	108	164	122	138	128	128	120	123	99	116	110	92	103	41
158	159	132	150	—	—	201	168	212	—	143	139	197	148	163	200	168	180	42
244	291	252	271	250	250	264	255	250	219	217	207	250	239	247	300	250	246	43
148	166	143	153	153	150	200	176	183	—	153	150	190	161	159	—	161	144	44
110	110	100	150	100	100	128	128	100	150	150	150	127	100	100	110	115	110	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
175	158	150	—	175	175	200	213	—	200	200	200	170	—	—	150	150	150	47
375	375	375	350	375	375	350	352	358	331	363	368	350	345	345	350	350	365	48
127	160	160	133	165	168	132	164	164	135	165	165	132	163	163	140	170	170	49
23	24	26	35	33	35	30	30	30	30	30	30	25	25	25	29	29	30	50
13	13	13	15	15	16	20	20	20	15	15	15	—	—	—	—	—	—	51
45	50	53	49	50	60	42	47	56	50	50	58	48	50	55	50	56	60	52
8620	8510	8620	6930	6930	6930	10250	10210	10330	8000	8000	8400	11340	11340	11340	5700	6050	6590	53
6730	7120	7400	5040	5170	5170	8320	8420	8190	7000	7000	7000	8190	8190	8190	4980	4980	5340	54
650	700	700	—	—	—	—	—	—	650	650	650	—	—	—	—	—	—	55
1683	1683	1692	—	—	—	1688	1750	1750	1900	1950	—	2000	2000	2000	1750	1900	1900	56
1467	1483	1483	—	—	—	1500	1500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57
920	920	920	1100	1100	1100	950	1000	1050	1050	1050	—	830	830	830	1150	1200	1225	58
1083	1083	1050	—	—	—	1050	1125	1150	—	—	—	1200	1200	1200	—	—	—	59

febr. vitling 115 öre samt under mars slätvar 250 och vitling 125 öre; för Tidaholm under mars braxen hälleflundra 200 och vitling 115 öre. — × Maximipris (se noten sid. 554—555).

	1	2	102	103	104	105	106	107	108	109	110
	Varuslag	Kvantitet	Västerås			Falun			Ludvika		
			Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	47	45	45	50	48	48	49	48	48
2	» handskummad	»	—	—	—	27	24	24	—	—	—
3	» separerad	»	20	20	17	—	—	—	28	28	28
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	678	614	675	719	650	700	703	629	666
5	mat- (lands-)	»	678	611	671	730	662	696	707	625	650
6	Ost: helfet, okryddad	»	619	588	546	593	596	588	583	575	550
7	» halvfet, »	»	450	442	375	438	—	475	450	—	450
8	Margarin, växt-, bästa sort	»	390	384	386	390	390	390	380	380	380
9	Ägg: svenska, färska	tjog	720	582	449	950	800	612	945	683	588
10	» » konserverade	»	600	500	400	750	720	—	800	—	510
11	Potatis: gammal	5 l.	60	58	56	68	70	70	—	67	66
12	»	hl.	1050	1102	1116	—	1286	1286	—	1125	1140
13	» färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	58	57	57	70	70	70	68	70	70
15	Bruna bönor	»	150	145	145	150	150	153	150	145	150
16	Mjöl: vete, svenskt, bästa sort	»	80	80	80	78	79	80	79	79	79
17	råg-, » » »	»	55	55	59	57	57	57	60	60	59
18	rågsikt-, » » »	»	70	70	74	73	78	73	75	75	75
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	100	108	109	100	100	100	80	83	90
20	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	175	177	190	176	186	193	173	173	173
21	Rågbröd: hårt grovt spisbröd	»	100	102	100	95	94	94	95	95	96
22	Rågbröd: hårt knäckebröd	»	120	119	119	130	130	130	130	125	124
23	mjukt limpa, söt	»	100	100	100	109	109	109	108	108	108
24	» » sur (»grovbröd»)	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	250	250	250	244	246	245	250	250	250
26	mjukt, billi- bakat med vatten	»	105	105	105	120	120	120	108	112	112
27	gaste sort » » mjölk	»	—	—	—	—	—	—	155	155	154
28	Nötkött, färskt: stek	»	463	416	404	444	400	414	412	372	370
29	soppkött	»	409	348	343	345	305	311	366	334	335
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	543	523	523	545	503	475	480	425	450
31	spädkalv	»	354	298	300	311	291	293	331	281	294
32	Fårkött: färskt, stek	»	507	519	521	458	481	485	423	400	438
33	salt, svenskt	»	—	—	—	488	475	475	—	—	—
34	Renkött, färskt, stek	»	500	—	—	458	456	450	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	577	526	500	553	537	517	530	451	455
36	salt, svenskt »	»	585	543	500	519	500	500	550	450	450
37	» amerikanskt »	»	417	375	363	400	400	400	410	380	358
38	[1])Fisk, färsk: abborre	»	188	—	—	245	250	250	196	200	200
39	gädda	»	297	299	278	360	400	397	353	331	388
40	sill	»	78	47	66	80	74	77	72	49	74
41	strömming	»	112	92	106	104	101	100	100	100	100
42	torsk	»	176	193	189	202	203	194	168	175	200
43	rödspotta (»spätta»)	»	188	233	200	250	250	250	238	233	250
44	kolja	»	175	185	159	200	197	188	161	170	167
45	salt: sill, prima	»	100	100	100	153	147	145	125	110	100
46	strömming	»	70	68	—	60	50	60	60	—	—
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	150	152	152	166	156	160	150	150	150
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	323	337	346	350	375	380	350	342	350
49	Socker, bit- ×	»	135	167	167	138	165	165	140	170	170
50	Salt (matsalt)	»	20	20	20	27	28	28	28	28	30
51	Svagdricka	l.	17	17	17	—	—	—	12	12	12
52	Fotogen, Water White	»	45	48	58	50	54	60	48	47	55
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per	famn	10170	10090	10090	6900	7030	7080	6850	6850	7270
54	barr- »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	7730	7650	7420	5830	5830	5830	5040	5290	5290
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit- (»valnöt») hem-	hl.	1800	1800	1800	1800	1800	1800	1850	1850	1850
57	eng. hushålls- (fyrkol) körd	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks- (krossad)	»	1150	1150	1150	1150	1150	1150	1 250	1250	1250
59	eng. kamin- »	»	—	—	—	1150	1150	1150	—	—	—

[1]) Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Västerås under mars braxen 115, gös 350, lake 210, nors 140 och vitling 120 öre; för Falun under hela kvartalet vitling flundra 340 och lake 280 öre, under febr. havslax 160, lake 285 och vitling 125 öre samt under mars havs- 210 öre; för Söderhamn under jan. hälleflundra 350 öre, under febr. lake 300 öre samt under mars lake plankknubb 80·60 samt under mars för brädved 57·30 och för plankved 63·00 kr. per famn. — [2]) I Sunds- (se noten sid. 554—555).

111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	
Avesta			Mora			Gävle			Söderhamn			Sundsvall: staden			Sundsvall: sågverksdistriktet			
Jan.	Febr	Mars	Jan.	Febr	Mars	Jan.	Febr	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
Medelpris (öre)																		
45	42	42	55	55	55	52	52	53	55	50	50	63	60	59	55	53	53	1
—	—	—	—	—	—	28	27	28	30	—	—	37	37	35	37	35	35	2
19	17	17	—	—	--	25	25	25	25	25	25	—	—	—	25	25	25	3
704	633	664	715	649	684	722	647	673	722	669	666	734	669	682	739	666	677	4
720	639	663	725	—	—	724	648	684	758	716	706	781	692	689	780	677	686	5
610	535	530	580	494	500	613	585	540	579	556	500	629	575	547	604	567	532	6
408	350	325	—	—	—	400	390	400	—	400	—	440	400	400	435	400	375	7
392	391	400	403	395	384	397	400	388	401	393	400	406	404	392	403	407	388	8
785	650	524	873	695	506	830	696	539	878	746	554	924	763	546	897	752	563	9
700	600	—	780	600	—	784	650	—	750	—	—	795	663	483	820	664	500	10
53	53	53	70	70	70	45	45	44	51	62	55	67	61	62	68	67	63	11
—	—	—	975	993	993	600	636	629	938	1000	840	1150	1150	1143	1086	964	1095	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	--	13
68	68	68	64	65	63	69	68	68	70	70	70	75	73	71	68	69	66	14
140	140	135	139	139	135	145	143	141	140	140	140	153	150	147	148	148	147	15
80	80	80	80	80	82	80	79	80	78	79	80	79	79	80	80	80	80	16
56	51	56	57	57	57	57	57	57	58	58	59	58	59	58	59	59	59	17
72	73	73	75	75	75	75	75	75	75	75	75	74	74	74	76	76	75	18
93	101	104	93	98	99	97	99	104	100	100	109	88	95	91	91	92	95	19
166	185	185	181	177	177	180	170	170	170	180	180	174	174	175	161	164	175	20
100	100	98	102	104	102	105	105	106	91	90	90	108	109	113	105	105	107	21
124	124	124	130	129	129	123	122	122	120	120	120	121	123	127	120	120	121	22
99	99	100	108	108	108	116	111	111	120	120	122	110	107	106	110	106	110	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85	85	85	85	85	—	24
225	200	200	250	250	250	172	166	163	197	187	200	207	222	222	210	220	210	25
100	100	100	108	108	108	117	112	111	123	120	123	110	109	109	112	112	112	26
—	—	—	154	154	154	133	147	147	—	—	148	—	—	—	--	—	—	27
471	435	426	394	350	350	393	386	382	445	446	444	432	423	405	429	417	380	28
390	359	351	338	275	275	342	335	331	379	360	364	355	351	331	344	325	312	29
498	445	450	563	550	550	590	559	512	630	627	631	633	616	619	574	557	533	30
302	268	258	313	275	275	318	298	290	315	297	311	357	327	319	308	274	269	31
469	449	438	394	392	400	430	455	458	474	479	475	440	445	488	403	400	413	32
350	350	350	—	—	—	400	425	400	—	—	—	425	450	400	400	400	400	33
—	—	—	—	—	—	525	494	481	—	575	600	505	550	500	—	—	—	34
538	458	447	538	480	480	538	500	498	543	504	500	552	518	502	519	491	486	35
570	475	480	500	480	480	563	519	491	500	500	—	600	550	533	550	497	475	36
398	366	356	400	395	354	410	402	393	400	400	400	392	388	375	392	386	376	37
200	—	—	—	—	—	163	200	200	—	—	—	225	—	--	213	—	—	38
335	325	300	350	400	388	340	376	371	305	300	321	351	350	350	322	312	321	39
78	59	60	75	75	77	75	63	73	79	72	72	96	73	75	89	76	76	40
99	98	98	107	100	105	136	131	152	112	112	124	150	150	131	139	132	117	41
167	160	150	150	—	—	200	194	192	150	166	170	200	200	200	—	—	—	42
231	—	242	—	—	225	300	225	245	238	250	250	231	250	250	--	—	—	43
151	153	163	138	125	140	208	222	232	200	172	151	200	200	200	—	—	—	44
100	100	100	150	150	138	140	130	125	148	149	140	158	150	147	151	151	138	45
60	53	53	63	56	56	51	50	45	50	50	50	84	88	83	66	68	63	46
164	160	138	—	—	—	179	180	176	169	170	—	200	250	200	—	—	—	47
320	325	328	350	350	375	348	359	358	346	353	358	346	353	354	326	338	349	48
140	170	170	138	170	170	140	167	166	146	169	172	136	170	171	137	170	172	49
30	30	31	30	35	35	21	20	18	30	32	28	27	28	25	26	26	28	50
14	14	14	—	—	—	16	16	16	—	—	—	15	15	15	13	13	12	51
50	52	58	60	60	60	42	46	56	45	45	59	51	64	68	49	55	59	52
7560	7650	7810	6620	6620	6620	9030	8970	8860	6620	6620	6620	9300	[2]) 9630	[2]) 9630	8020	[2]) 7930	7880	53
5670	5710	5990	5040	5040	5040	7340	7410	7410	5360	5360	5360	7980	[2]) 8210	[2]) 8120	6050	[2]) 6050	6240	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55
1767	1825	1800	—	—	—	1650	1650	1650	—	—	—	1800	1800	1800	1800	—	—	56
—	—	—	—	—	—	1600	1600	—	—	—	—	1500	—	1500	—	—	—	57
1200	1200	1200	—	—	—	940	975	975	—	—	—	825	900	900	—	—	—	58
—	—	—	—	—	—	1075	1150	1150	—	—	—	1025	1000	1050	—	—	—	59

jan. flundra 380, gös 345 och lake 250 öre, under febr. gös 335, lake 220 och vitling 130 öre samt under 130 öre; för Ludvika under jan. vitling 160 öre; för Avesta under jan. gös 400, havslax 170, hällelax 205, lake 275 och vitling 125 öre; för Gävle lake under jan. 270, under febr. 225 samt under mars 260 och vitling 150 öre. — [2]) I Sundsvall: staden har betalats under febr. för bredved 56·70 och för vall: sågverksdistriktet har betalats under febr. för brädved 47·80 kr. per famn. — × Maximipris

2	Varuslag	2 Kvantitet	129 Kramfors Jan.	130 Kramfors Febr.	131 Kramfors Mars	132 Östersund Jan.	133 Östersund Febr.	134 Östersund Mars	135 Umeå Jan.	136 Umeå Febr.	137 Umeå Mars
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	50	50	50	50	50	50	46	46	46
2	handskummad	»	—	—	—	30	30	30	26	25	25
3	separerad	»	30	30	30	25	25	25	23	23	23
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	720	669	669	740	658	675	710	643	650
5	mat- (lands-)	»	770	704	675	780	688	694	706	619	641
6	Ost: helfet, okryddad	»	617	550	500	600	600	581	675	640	638
7	halvfet, »	»	—	—	—	450	400	400	400	400	400
8	Margarin, växt-, bästa sort	»	400	400	400	385	388	389	400	400	400
9	Ägg: svenska, färska	tjog	920	867	633	1005	808	579	817	638	615
10	» konserverade	»	850	667	—	760	732	480	788	—	575
11	Potatis gammal	5 l.	53	53	53	70	79	79	40	41	42
12	»	hl.	—	—	—	985	998	955	750	733	733
13	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	83	83	80	70	70	70	70	70	70
15	Bruna bönor	»	170	175	170	152	150	148	135	150	150
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	82	80	83	80	80	80	80	80	80
17	råg-, » » »	»	60	60	60	59	59	59	60	59	60
18	rågsikt-, » » »	»	75	75	78	75	75	75	75	75	75
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	100	100	105	82	92	97	100	110	110
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	175	175	175	169	180	178	180	—	—
21	Rågbröd: hårt grovt spisbröd	»	111	111	112	106	110	110	110	118	120
22	hårt knäckebröd	»	130	130	140	130	130	131	150	150	150
23	mjukt limpa, söt	»	115	117	111	100	100	100	105	107	107
24	» » sur (»grovbröd»)	»	—	—	—	90	90	90	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	242	243	260	250	250	250	300	290	288
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	120	120	140	120	120	120	127	125	125
27	ligaste sort » » mjölk	»	—	—	—	150	150	150	—	—	—
28	Nötkött, färskt: stek	»	350	323	333	445	400	400	367	356	375
29	soppkött	»	300	269	271	395	350	350	281	260	260
30	Kalvkött. stek: gödkalv	»	—	—	—	600	550	550	—	356	330
31	spädkalv	»	270	235	236	345	275	250	247	215	250
32	Fårkött: färskt, stek	»	300	—	350	398	375	400	350	341	340
33	salt, svenskt	»	—	—	—	400	400	400	—	—	—
34	Renkött, färskt, stek	»	500	517	—	450	425	400	447	413	400
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	500	444	400	540	500	500	496	411	400
36	salt, svenskt »	»	—	—	—	550	550	500	560	413	407
37	» amerikanskt »	»	433	400	383	400	394	400	413	400	400
38	[1]) Fisk, färsk: aborre	»	200	200	200	225	233	250	154	—	—
39	gädda	»	350	350	350	339	335	358	317	300	300
40	sill	»	66	70	75	105	75	92	—	60	60
41	strömming	»	—	113	125	141	125	150	125	125	125
42	torsk	»	125	150	138	158	150	150	—	—	—
43	rödspotta (»spätta»)	»	208	225	217	210	200	225	—	—	—
44	kolja	»	200	150	150	150	150	150	—	—	—
45	salt: sill, prima	»	147	130	105	154	152	151	140	145	145
46	strömming	»	67	60	60	60	68	75	75	73	73
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	—	—	—	—	—	—	200	175	200
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	360	370	371	325	325	325	350	350	350
49	Socker, bit- ×	»	135	180	180	136	168	168	138	169	169
50	Salt (matsalt)	»	30	27	30	35	33	33	34	33	35
51	Svagdricka	l.	15	15	15	15	15	15	17	17	18
52	Fotogen, Water White	»	53	60	55	60	61	65	60	60	60
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »stortamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	6000	6500	6500	7490	7490	7490	6100	5890	6630
54	barr-	»	5000	5440	5440	6240	6240	6240	4900	4700	5100
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	—	—	—	2250	2250	2250	—	—	—
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks- (krossad) hemkörd	»	—	—	—	1250	1250	1250	1100	1150	1150
59	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—

[1] Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Kramfors under och sik 315 öre, under febr. lake 165 och sik 300 öre samt under mars lake 200 och sik 300 öre; för under mars sik 235 öre. — [2]) Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag har tillhandahållit sin personal febr. och mars till 45·40 kr. per famn samt i Kiruna under hela kvartalet björkved till 19·20 och barr-

138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	
Vilhelmina			Luleå			Malmberget o. Gällivare			Kiruna			Samtliga orter			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
Medelpris (öre)															
55	55	55	50	50	50	63	62	62	63	63	63	46	44	44	1
—	—	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	28	26	26	2
—	—	—	—	20	20	—	—	—	—	—	—	20	19	19	3
—	—	—	703	673	692	740	697	687	717	683	671	677	616	665	4
600	600	600	703	677	691	744	693	679	709	681	681	667	605	648	5
617	638	638	617	625	600	622	612	610	600	590	575	600	572	556	6
—	—	—	450	—	—	500	500	450	—	—	—	433	418	397	7
400	408	408	400	400	398	397	407	394	401	405	381	388	388	381	8
900	855	644	931	764	586	949	801	590	909	800	564	784	620	469	9
840	—	—	750	650	488	833	800	500	875	700	—	725	600	464	10
—	—	—	53	50	50	81	81	79	70	81	77	55	56	56	11
—	—	—	733	750	750	—	—	1357	—	—	—	906	914	919	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
80	79	79	78	79	80	82	83	79	83	80	81	69	69	69	14
167	167	167	170	160	152	168	166	162	170	170	168	148	148	147	15
78	78	78	85	85	85	80	80	80	83	82	82	78	78	78	16
58	59	59	57	60	60	61	61	60	60	60	58	56	56	57	17
75	76	76	75	75	75	75	75	75	75	76	76	73	73	73	18
98	99	99	98	100	100	100	101	100	90	95	97	95	104	106	19
175	—	- -	176	177	175	177	177	180	160	168	168	175	178	181	20
110	110	110	104	102	102	110	108	108	115	—	—	106	106	106	21
135	133	137	125	125	125	134	134	135	130	133	130	135	135	135	22
100	100	100	110	110	110	106	100	103	—	—	115	98	98	98	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	67	68	68	24
400	400	400	300	300	300	250	250	280	270	270	270	229	230	232	25
—	—	—	120	120	120	—	—	100	—	—	—	113	113	114	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	132	132	133	27
300	293	290	297	299	308	321	324	315	305	305	307	426	390	386	28
263	268	270	246	254	259	271	270	262	246	250	246	359	325	321	29
—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	276	298	531	487	488	30
180	190	190	250	225	230	249	256	246	225	184	212	310	279	279	31
380	380	380	378	367	375	418	403	404	389	361	367	427	423	441	32
—	—	—	417	375	400	450	400	—	—	—	—	408	397	404	33
—	—	—	450	450	435	371	363	340	382	381	366	475	489	458	34
438	450	450	563	535	505	528	501	471	537	454	441	519	466	460	35
—	—	—	560	575	500	525	500	500	—	—	—	549	493	482	36
358	350	350	408	422	413	423	401	382	400	404	391	402	388	378	37
—	—	—	150	—	—	200	—	—	—	—	—	202	214	210	38
—	—	—	203	219	225	250	250	250	200	250	—	325	330	326	39
—	—	—	75	63	60	74	60	53	76	58	56	84	68	71	40
—	—	—	150	150	150	—	125	—	100	110	100	128	118	116	41
—	—	—	125	125	125	109	108	109	91	106	106	150	145	147	42
—	—	—	—	—	—	150	—	—	—	—	—	237	233	227	43
—	—	—	—	—	—	—	90	90	—	100	100	174	157	159	44
142	133	133	150	146	141	144	148	148	148	142	129	139	132	126	45
60	55	55	110	78	76	93	100	72	80	73	—	75	70	69	46
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	160	163	161	47
360	354	354	338	355	350	346	346	346	330	342	344	345	355	362	48
150	180	180	145	175	175	143	172	172	138	169	172	134	165	165	49
40	35	35	28	28	30	36	35	36	22	25	29	30	30	30	50
—	—	—	15	15	15	25	20	20	18	18	18	16	16	16	51
67	65	65	50	70	70	65	70	70	63	63	73	46	50	57	52
5000	5000	5000	6550	7570	7570	[2])7140	[2])7140	[2])7140	[2])7070	—	[2])8380	9080	9210	9310	53
—	—	—	5670	6140	5700	[2])5950	[2])5950	[2])5950	[2])6360	[2])7700	[2])7660	7230	7360	7400	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	875	874	881	55
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2500	2500	2500	1846	1875	1877	56
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1504	1522	1514	57
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1800	1800	1800	1025	1058	1057	58
—	—	—	1050	1150	1150	—	—	—	—	—	—	1085	1109	1125	59

jan. röding 500 och sik 350 öre samt under febr. lake 300 och sik 350 öre; för Umeå under jan. lake 190 Malmberget under jan. hälleflundra 305 och sik 225 öre, under febr. flundra 300 och sik 245 öre samt bränsle till följande priser: i Malmberget blandad björk- och barrved under jan. till 42·70 samt under ved till 17·00 kr. per 108 kbfot. — × Maximipris (se noten sid. 554—555).

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1909—1919) och per månad

Kreatursslag	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:											
Extra prima[1])	46	47	50	57	61	61	94	—	119	309	282
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	40	41	42	49	55	58	77	100	106	202	236
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	36	37	36	43	50	48	71	91	95	233	203
» 3. Mindre feta[2])	27	28	25	34	41	36	58	76	76	184	141
Kvigor (och stutar):											
Extra prima[3])	52	55	58	66	66	66	96	115	129	339	301
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	45	44	46	54	60	58	80	105	117	289	257
» 2. Mindre feta	36	36	36	44	50	47	65	87	91	231	198
Tjurar:											
Extra prima[4])	46	49	55	62	65	63	90	—	122	315	267
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	42	43	46	56	62	58	82	105	112	278	234
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	38	40	43	52	58	54	76	100	103	259	215
» 3. Mindre köttiga[5])	32	33	33	43	50	44	60	89	86	218	175
Oxar:											
Extra prima[6])	—	47	50	58	63	61	92	—	126	342	295
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	43	43	44	52	57	54	78	104	115	293	258
» 2. Mindre feta[7])	34	36	38	44	48	45	66	89	92	230	200
Kalvar:											
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[8])	60	61	60	68	78	67	87	105	104	290	285
» (70—90 »)[8])	55	55	52	60	67	62	79	99	96	281	
Skummjölkskalvar	39	40	41	48	57	49	69	85	88	243	226
Får:											
Yngre, feta[9])	50	51	51	58	58	55	70	92	118	299	257
Äldre, »[9])	45	45	42	48	53	47	62	83	101	278	236
Svin:											
Slakterisvin (75—100 kg.)	69	77	64	78	82	74	129	168	167	220	359
Rena, större svin (100—170 kg.)	68	78	62	71	81	71	131	164	157	172	348
Suggor	58	67	53	60	68	58	122	151	160	221	279

[1]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö, för 1914 och 1915 endast Malmö, för 1917 Stockholm och Malmö. — [2]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö, för 1914—april 1918 1914 avse endast Malmö, för okt. 1914—dec. 1915 Stockholm och Malmö, för april 1917—april 1918 endast 1918 avse Stockholm och Malmö. — [6]) Uppgifterna avse för år 1910 Stockholm och Malmö, 1911 endast Malmö maj 1918—juli 1919 Stockholm och Malmö samt därefter endast Stockholm. — [7]) Uppgifterna avse för 1909—mars 1919 endast Malmö och för april 1919 Stockholm och Malmö. — [9]) Uppgifterna för år

priser

vande vikt)

Göteborg 1909—mars 1920.

(jan. 1919—mars 1920) för alla tre orterna.

Jan. 1919	Febr. 1919	Mars 1919	April 1919	Maj 1919	Juni 1919	Juli 1919	Aug. 1919	Sept. 1919	Okt. 1919	Nov. 1919	Dec. 1919	Jan. 1920	Febr. 1920	Mars 1920
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
336	332	321	326	305	315	305	270	242	222	204	206	184	175	168
284	273	269	270	259	262	256	220	196	187	178	176	159	153	149
242	236	235	238	226	225	215	188	167	158	151	150	134	133	131
177	169	168	171	157	160	146	123	110	104	97	104	102	103	102
363	353	344	351	335	343	328	289	252	227	215	215	195	185	180
315	299	290	296	281	285	275	241	220	204	191	188	168	163	161
237	225	224	230	223	223	210	182	167	156	149	150	135	129	127
328	314	308	305	288	292	284	260	218	207	199	201	182	165	163
292	276	265	266	257	254	251	223	198	181	175	175	162	149	149
268	252	245	247	239	235	233	202	181	165	157	159	148	136	136
213	202	201	203	196	191	186	160	144	138	132	137	132	121	118
361	—	336	337	340	341	320	286	255	233	214	220	205	185	185
322	302	292	294	281	283	274	242	219	205	186	190	168	157	159
252	229	228	232	224	233	208	181	168	157	149	144	132	122	123
—	—	—	} 291	346	354	340	310	298	290	275	273	275	274	269 {
213	213	213	}											
198	197	193	228	267	292	257	231	222	216	204	208	200	190	186
333	295	310	320	298	295	271	244	204	173	170	167	172	187	211
322	277	282	290	274	269	250	231	190	152	144	148	153	166	186
381	437	456	382	312	325	319	340	372	329	332	328	290	258	251
323	428	448	369	300	320	314	334	369	325	327	315	281	251	246
272	396	402	327	247	249	230	239	276	244	241	228	192	179	183

—juni 1918 endast Malmö samt därefter Stockholm och Malmö. — [3]) Uppgifterna för åren 1912—1917 avse endast Malmö samt därefter Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna för år 1911 och för maj—sept. Malmö samt därefter Stockholm och Malmö. — [5]) Uppgifterna för åren 1912—1917 samt för april—aug. 1913 Stockholm och Malmö, 1914 Malmö och Göteborg, 1915 och sept. 1917—april 1918 endast Malmö, jan., maj, juni och okt. 1918 samt för juli—sept. 1919 Stockholm och Malmö. — [6]) Uppgifterna avse 1909 avse endast Göteborg.

Kreaturs-

(per kg. le-

samt tillförsel och konsum-

Första kvar-

Kreatursslag	Stockholm			Eskilstuna			Linköping		
	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
Kreatурspriser. (Öre per kg. levande vikt.)									
Kor:									
Extra prima	200	179	175	183	175	155	161	150	148
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	163	155	158	150	133	126	144	130	127
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	140	135	138	110	100	99	117	109	109
» 3. Mindre feta	110	100	100	60	65	72	95	90	90
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	73	65	65
Kvigor (och stutar):									
Extra prima	205	185	185	198	188	168	176	165	168
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	171	165	168	160	145	141	150	139	137
» 2. Mindre feta	115	105	105	93	90	96	118	109	109
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	88	85	85
Tjurar:									
Extra prima	193	162	168	—	—	152	171	160	158
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	166	147	153	—	145	—	151	142	140
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	148	132	138	110	120	127	128	119	119
» 3. Mindre köttiga	128	112	115	85	90	99	105	98	98
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	83	75	75
Oxar:									
Extra prima	205	185	185	—	—	—	166	155	151
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	171	165	168	—	—	—	143	131	130
» 2. Mindre feta	110	104	105	116	105	105	113	103	103
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	83	75	75
Kalvar:									
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	325	341	328	238	237	230	315	303	298
» (70—90 »)									
Skummjölkskalvar	275	291	278	215	198	193	180	135	143
Får:									
Yngre, feta	183	215	234	155	183	198	159	185	215
Äldre, »	158	190	209	149	173	187	130	127	147
Lamm	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svin:									
Slakterisvin (75—100 kg.)	295	279	275	329	288	257	292	268	256
Rena, större svin (100—170 kg.)	295	279	275	324	270	251	274	258	248
Suggor	163	181	185	289	253	231	244	215	206
Tillförseln till offentliga slakthus.[1]	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
Tjurar	89	123	—	18	15	15			
Kor	818	1 021	—	142	112	142	435	638	672
Övriga nötkreatur				20	13	20			
Gödkalvar	329	385	—	[2])109	[2])151	[2])198	53	134	162
Spädkalvar	153	136	—	[3])287	[3])219	[3])289	281	290	275
Får och lamm	116	60	—	66	32	90	68	134	98
Svin	623	998	—	155	143	232	136	344	246
Spädgrisar	16	9	—	5	6	1	—	—	—
Hästar och föl	87	68	—	17	18	19	27	48	36
Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror.									
Nötkreatur	3 879	3 241	—	186	147	181	—	—	—
Gödkalvar	2 895	3 603	—	[2])129	[2])171	[2])219	—	—	—
Spädkalvar	5 404	4 520	—	[3])394	[3])345	[3])394	—	—	—
Får och lamm	4 387	3 448	—	75	57	105	—	—	—
Svin*)	5 694	5 943	—	173	166	262	—	—	—
Spädgrisar	113	48	—	8	7	1	—	—	—
Hästar och föl	176	191	—	22	24	27	—	—	—

[1]) I Göteborg tillförseln till kreatursmarknaden och slakthuset. — [2]) Större kalvar. — [3]) Mindre

priser

vande vikt)

tion å vissa orter i riket.

talet 1920.

Norrköping			Karlskrona			Malmö			Hälsingborg			Göteborg		
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
—	—	—	—	—	—	168	170	161	150	160	163	—	—	—
154	129	131	—	—	—	158	155	145	148	138	143	157	148	145
131	125	125	—	—	—	126	136	130	129	117	129	136	128	125
99	100	105	—	—	—	106	110	110	110	104	118	91	98	95
79	75	73	—	—	—	79	90	88	91	86	94	—	—	—
193	180	178	—	—	—	185	185	175	208	180	173	—	—	—
169	153	160	—	—	—	166	165	160	166	149	152	168	158	155
130	130	135	—	—	—	145	149	145	151	133	136	146	133	130
98	95	105	—	—	—	108	117	112	135	122	127	—	—	—
186	165	163	—	—	—	171	168	158	168	167	162	—	—	—
170	145	150	—	—	—	160	152	148	158	149	150	160	148	145
146	125	148	—	—	—	150	143	140	146	135	138	146	133	130
121	115	120	—	—	—	138	129	120	132	123	125	131	123	120
83	82	90	—	—	—	108	109	110	121	108	110	—	—	—
170	146	155	—	—	—	—	—	—	185	—	—	—	—	—
154	134	145	—	—	—	—	—	—	161	150	150	165	149	150
130	105	110	—	—	—	—	—	123	146	133	137	153	139	140
—	—	—	—	—	—	—	—	—	130	121	117	—	—	—
298	273	263	—	—	—	248	229	229	170	173	182	253	251	251
216	175	175	—	—	—	159	145	145	142	135	140	165	135	135
167	158	206	—	—	—	168	172	207	149	164	183	165	174	193
130	124	156	—	—	—	155	155	180	130	142	158	145	153	168
171	166	219	—	—	—	195	195	458	180	187	194	—	—	—
278	257	246	—	—	—	281	245	238	369	306	305	293	251	240
256	237	246	—	—	—	266	228	228	378	315	314	283	246	235
238	225	224	—	—	—	204	181	190	309	260	261	208	174	173
st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
			15	11	12	177	150	153	100	77	71	346	360	438
287	280	439	63	57	61	1 680	2 346	2 665	—	—	—	1 205	1 105	1 772
			34	24	56	1 017	580	780	1 059	1 133	957	441	618	768
[3])295	[3])300	[3])486	11	7	3	392	536	641	13	15	20	288	291	434
[3])336	[3])332	[3])490	125	118	171	220	214	259	22	19	14	373	338	606
117	39	72	28	25	11	371	217	566	37	23	20	573	355	560
111	101	227	179	170	256	1 404	2 222	2 879	164	292	350	1 483	2 003	3 097
17	21	4	—	—	—	3	6	2	3	—	1	324	331	501
32	32	47	23	16	14	77	68	83	14	7	16	190	155	216
297	295	449	187	137	157	853	813	1 001	392	604	351	—	—	—
[2])362	[2])376	[2])591	76	87	88	426	613	667	98	161	180	—	—	—
[3])582	[3])531	[3])684	359	365	527	639	536	635	382	334	373	—	—	—
210	123	142	291	179	210	503	295	687	421	167	216	—	—	—
190	189	354	276	266	425	1 859	1 783	2 495	446	737	936	—	—	—
17	24	5	3	—	2	6	6	4	10	7	11	—	—	—
49	41	60	29	21	20	78	72	89	21	13	17	—	—	—

kalvar. — *) Ej amerikanskt fläsk.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *jan.* 1919—*mars* 1920.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	Jan. 1919	Febr. 1919	Mars 1919	April 1919	Maj 1919	Juni 1919	Juli 1919	Aug. 1919	Sept. 1919	Okt. 1919	Nov. 1919	Dec. 1919	Jan. 1920	Febr. 1920	Mars 1920
		Medelpris (öre)														
Fisk och *fiskvaror:*[1]																
Abborre, stor. .	kg.	250	250	255	209	119	200	167	191	181	178	162	138	169	229	194
liten .	»	140	—	160	119	54	124	83	103	130	133	113	94	108	140	131
Braxen	»	170	200	225	165	130	168	143	130	—	175	160	—	—	—	175
Gråsej	»	—	—	—	—	65	75	75	—	115	100	103	—	—	—	—
Gädda, levande.	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	258	255	260	—	—
slaktad.	»	375	366	405	275	164	312	353	334	349	283	239	233	281	355	331
Gös.	»	550	528	510	375	285	360	349	285	361	363	368	350	366	413	400
Hälleflundra, stor	»	—	—	425	410	255	270	286	280	310	321	245	241	288	350	313
liten	»	—	—	—	—	—	173	201	175	250	200	145	125	—	250	250
Id	»	200	200	—	167	120	159	130	150	—	—	150	—	—	—	175
Kolja, svensk .	»	150	175	175	134	78	120	86	94	104	115	102	113	155	154	141
norsk . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kummel . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	180	—	—	—	—	—
Kungsflundra .	»	—	—	185	136	—	125	110	81	110	131	122	119	130	—	—
Lake, stor . .	»	230	229	255	164	137	125	—	—	—	—	184	216	219	213	201
insjö- liten . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125	—	—
Lax, färsk . .	»	1200	1100	—	917	788	617	575	1000	—	675	690	750	—	625	738
Långa	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piggvar	»	350	650	358	300	201	195	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Röding	»	600	—	—	—	—	—	—	345	325	350	350	350	—	—	—
Rödspotta, stor.	»	256	269	291	170	135	175	160	158	168	178	194	169	174	148	131
liten	»	150	139	192	140	95	—	—	90	120	100	163	125	—	100	94
Sik, stor . . .	»	288	300	—	—	249	281	250	250	325	291	207	225	—	—	—
liten . . .	»	—	—	—	—	160	160	—	—	—	—	200	—	—	—	—
Siklöja	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	110	—	—	—	—	—
Sill, färsk . . .	låda[2]	8825	3125	3200	5750	—	—	—	—	—	—	—	5000	3267	2550	3167
» » . . .	kg.	55	—	—	100	100	—	103	102	105	84	82	94	70	55	—
Sjötunga, stor .	»	—	700	285	256	104	179	148	204	237	258	250	250	—	—	—
liten	»	—	—	—	193	65	130	81	145	172	125	166	—	—	—	—
Slätvar	»	300	525	365	300	213	223	250	250	—	—	217	238	250	250	250
Strömming . .	låda[3]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» . .	kg.	106	80	85	120	50	75	73	70	76	84	97	101	105	75	88
Torsk, m. huvud	»	88	88	111	83	—	103	60	60	81	70	82	65	113	84	76
svensk huvudlös	»	155	148	147	128	75	105	84	106	138	151	118	129	165	151	184
Torsk, norsk . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ur, färsk . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vitling, stor . .	»	73	60	60	75	48	53	41	41	59	69	73	83	100	64	55
liten .	»	49	38	42	53	—	—	20	29	53	45	48	50	25	30	23
Ål, levande, stor	»	750	—	—	—	550	—	—	—	—	—	394	—	—	—	—
liten	»	—	—	—	—	225	—	—	—	—	—	303	—	—	—	—
Skaldjur:																
Hummer . . .	tjog	—	—	—	—	3300	3300	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Krabbor . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1300	—	—	—	—	—
Kräftor, stora .	»	—	—	—	—	—	—	—	259	250	—	—	—	—	—	—
små . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora, .	kg.	—	175	202	—	—	—	213	225	—	175	185	—	—	300	250
kokta små . .	»	—	—	130	—	360	—	—	190	—	—	135	125	150	210	125

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

Tillgång	*Efterfrågan*	*Tendens*
1/1—7/1 knapp	livlig	fast
8/1—14/1 »	medelmåttig	»
15/1—21/1 riklig	»	svävande
22/1—28/1 »	dålig	stigande
29/1—4/2 otillräcklig	livlig	svävande
5/2—11/12 god	dålig	fallande

Tillgång	*Efterfrågan*	*Tendens*
12/2—18/2 god	medelmåttig	svävande
19/2—25/2 riklig	dålig	fallande
26/2—3/3 knapp	medelmåttig	stigande
4/3—10/3 god	»	fallande
11/3—17/3 »	»	»
18/3—24/3 riklig	livlig	»
26/3—31/3 »	dålig	»

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.
[2]) Vikt omkring 85 kg.
[3]) Vikt omkring 50 kg.

Fiskpriser.

Medelpriser i Göteborg *jan.* 1919—*mars* 1920.

(Enligt noteringar från Göteborgs fiskhamnsauktioner.)

Slag	Jan. 1919	Febr. 1919	Mars 1919	April 1919	Maj 1919	Juni 1919	Juli 1919	Aug. 1919	Sept. 1919	Okt. 1919	Nov. 1919	Dec. 1919	Jan. 1920	Febr. 1920	Mars 1920
	Kr. per låda (c:a 85 kg.)														
Sill, stor	53·55	30·60	36·55	63·75	61·20	—	67·15	58·65	62·05	39·10	56·95	62·90	55·25	22·95	28·05
» blandad	40·80	19·55	17·85	38·25	—	—	45·90	22·95	22·10	—	—	39·95	55·25	16·15	15·30
» liten	22·95	18·70	14·45	21·25	—	—	—	15·30	—	—	—	—	17·85	10·20	8·50
	Öre per kg.														
Kolja, stor	151	185	156	133	57	86	54	63	83	90	83	83	110	101	114
» halvstor	122	143	128	101	42	67	42	51	73	83	80	90	126	96	92
» liten	86	80	69	62	26	43	25	33	44	56	57	56	76	59	49
Vitling	68	52	48	57	30	30	14	13	34	48	57	57	78	66	59
Torsk, stor	105	82	83	73	41	55	40	58	102	89	69	66	79	81	91
» liten	68	66	54	52	17	30	16	16	35	53	57	52	68	46	51
Långa	123	114	117	117	99	120	88	111	126	117	137	124	169	137	145
Gråsik	103	65	75	89	42	58	42	46	64	70	61	59	—	85	83
Tunga, röd	383	411	274	186	66	143	113	162	185	222	205	243	255	315	309
» äkta	577	1028	971	863	235	348	594	1139	1158	722	300	680	587	1101	624
Rocka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piggvar	428	507	381	308	206	326	319	500	389	327	277	346	349	565	374
Slätvar	337	424	336	283	167	294	218	289	275	246	179	224	193	300	271
Rödspotta	283	338	272	188	114	168	141	151	144	184	178	177	172	193	171
Hälleflundra	416	364	345	331	285	275	272	325	290	335	306	295	278	388	373
Havskatt	—	32	88	54	34	—	71	70	—	—	—	—	—	49	56
Marulk	—	—	157	—	82	—	54	128	—	122	—	—	—	—	—
Kummel	—	—	—	—	86	125	85	109	120	119	81	—	—	—	—
Tonfisk	—	—	—	—	—	—	47	30	84	—	—	—	—	—	—
Haj	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stör	—	—	192	242	—	—	—	—	—	65	—	—	—	210	188
Tillförsel:															
Antal båtar	298	412	474	719	281	187	458	568	274	163	171	110	543	684	656
» lådor	104 935	130 794	92 376	26 613	28 376	25 318	40 158	40 305	33 514	36 653	25 171	25 523	65 896	84 517	34 328

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhamn, och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

De från Stockholm erhållna noteringarna åter avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

Medelpris i socialstyrelsens ombudsorter, april 1920.

(1913—1919 för 44 orter samt från 1920 för 49 orter.)

Varuslag	Kvantitet	April 1920	Mars 1920	April 1919	April 1914	Höjning (+) eller sänkning (—) från april 1914 till april 1920	Höjning (+) eller sänkning (—) från april 1919 till april 1920
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	44	44	48	14	+ 214·3	— 8·3
handskummad	»	26	26	—	8	+ 225·0	—
separerad	»	19	19	24	6	+ 216·7	— 20·8
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	695	665	832	229	+ 203·5	— 16·5
mat- (lands-)	»	687	648	832	210	+ 227·1	— 17·4
Margarin, växt-	»	381	381	475	138	+ 176·1	— 19·8
Ägg, färska	tjog	426	469	516	125	+ 240·8	— 17·4
Potatis: gammal	5 l.	55	56	101	28	+ 96·4	— 45·5
»	hl.	891	919	2003	—	—	— 55·5
Ärter, gula	kg.	69	69	81	30	+ 130·0	— 14·8
Bruna bönor	»	143	147	250	46	+ 210·9	— 42·8
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	91	78	[1]) 73	31	+ 193·5	+ 24·7
råg-, »	»	57	57	56	21	+ 171·4	+ 1·8
rågsikt-, » »	»	74	73	73	26	+ 184·6	+ 1·4
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	106	106	101	36	+ 194·4	+ 5·0
ris-, bästa sort svenska	»	180	181	82	39	+ 361·5	+ 119·5
Rågbröd: hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	107	106	92	41	+ 161·0	+ 16·3
mjukt: limpa, söt	»	102	98	94	38	+ 168·4	+ 8·5
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	70	68	63	30	+ 133·3	+ 11·1
Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	253	232	229	75	+ 237·3	+ 10·5
mjukt, billigaste sort, bakat med vatten	»	124	114	116	43	+ 188·4	+ 6·9
mjukt, billigaste sort, » » mjölk	»	143	133	181	60	+ 138·3	— 21·0
Nötkött, färskt: stek	»	388	386	591	120	+ 223·3	— 34·3
soppkött	»	323	321	517	99	+ 226·3	— 37·5
Kalvkött, stek: gödkalv	»	494	488	484	131	+ 277·1	+ 2·1
spädkalv	»	278	279	310	72	+ 279·2	— 11·9
Fårkött: färskt, stek	»	448	441	671	136	+ 229·4	— 33·2
salt, svenskt	»	396	404	588	118	+ 235·6	— 32·7
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	450	460	679	129	+ 248·8	— 33·7
salt, svenskt »	»	473	482	670	136	+ 247·8	— 29·4
Sill, salt, prima	»	124	126	148	44	+ 181·8	— 16·2
Kaffe (obränt), prima Santos	»	363	362	300	158	+ 129·7	+ 21·0
Socker, bit-	»	165	165	132	64	+ 157·8	+ 25·0
Fotogen, Water White	l.	58	57	88	20	+ 190·0	— 34·1
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	9400	9310	8000	2580	+ 264·3	+ 17·5
barr-, » »	»	7490	7400	6590	2060	+ 263·6	+ 13·7
Bränntorv	100 kg.	911	881	947	204	+ 346·6	— 3·8
Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	1886	1877	—	394	+ 378·7	—
engelska hushålls-(fyrkol) hemkörd	»	1554	1514	—	227	+ 584·6	—
Koks: gasverks- (krossad[2]) hemkörd	»	1053	1057	—	157	+ 570·7	—
engelsk kamin- (krossad[2]) hemkörd	»	1127	1125	—	182	+ 519·2	—

[1]) 75 % utmalning. — [2]) T. o. m. 1919 avse uppgifterna okrossad koks.

Arbetsmarknaden under maj månad 1920.

Arbetsmarknadens allmänna läge företedde under maj i stort sett samma bild som föregående månad. Arbetstillgången betecknades i vissa delar av Norrland såsom sämre än föregående månad men var i övriga delar av landet fullt tillfredsställande. På en del håll rådde alltjämt, om också i mindre utsträckning, brist på yrkesskicklig arbetskraft. Däremot minskades efterfrågan på grovarbetare. Den kvinnliga arbetsmarknaden utmärktes som förut av ett starkt underskott av arbetskraft till såväl de husliga yrkena som industrien.

Inom jordbruket förefanns i de västra provinserna alltjämt god efterfrågan på arbetare. I östra Sverige minskades däremot på sina håll omsättningen av arbetskraft. Tillgången på fasta tjänster motsvarade dock efterfrågan, medan för den tillfälliga arbetskraften ej funnits full sysselsättning. I Skåne har det mött stora svårigheter att erhålla arbetsfolk till betfälten, medan i Blekinge behovet synes vara tillfredsställt. I sistnämnda landskap ha en del arbetslösa stenarbetare erhållit sysselsättning som betskötare. I ett par län har funnits god sysselsättning inom skogsbruket, varemot en viss obenägenhet att mottaga dylikt tyngre arbete förmärkts.

Inom industrien var knappheten på arbetskraft alltjämt märkbar inom vissa yrkesgrenar. Särskilt gällde detta metallindustrierna. Vid de norrländska malmfälten låg arbetet nere på grund av strejk. De arbetslösa inom stenindustrien i Blekinge ha i stor utsträckning överförts till andra arbetsområden såsom kalk- och cementfabriker samt till betfälten, medan de bohusländska stenarbetarna beretts sysselsättning med av staten anordnade arbeten. Vid de småländska torvmossarna har i likhet med föregående säsong arbetstillgången varit dålig.

Byggnadsverksamheten låg alltjämt nere på grund av lockout. På vissa orter har tillfällig sysselsättning med reparationer, målning o. dyl. stått till buds.

Inom transportverksamheten konstaterades i de större städerna en minskning av åkerirörelsen på grund av byggnadskonflikten. För stuveriarbetarna ävensom för sjömännen förbättrades arbetstillgången som en följd av den livligare sjöfarten.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 84. Motsvarande siffror för föregående år framgå av efterföljande sammanställning:

		Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Jord- och skogsbruk	1913	97	84	83	66	72	71	77	87	75	77	96	92
	1914	62	77	71	59	71	68	82	95	96	94	116	130
	1915	100	92	90	80	85	81	95	105	87	75	84	84
	1916	73	68	74	58	55	57	50	70	58	67	66	66
	1917	57	59	64	58	50	46	35	49	47	69	73	79
	1918	70	87	91	77	74	80	88	106	95	85	99	116
	1919	122	95	90	69	67	64	74	104	94	83	110	95
	1920	*95*	*85*	*77*	*64*	*71*	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrenar	1913	170	151	119	108	106	122	116	101	94	108	141	122
	1914	147	144	119	101	98	112	103	156	130	145	217	189
	1915	225	209	165	150	126	147	144	130	119	127	165	119
	1916	160	145	121	101	93	100	96	99	89	102	126	107
	1917	128	150	140	132	110	111	132	119	107	117	133	112
	1918	160	196	184	168	153	175	168	145	124	119	133	143
	1919	192	181	157	126	109	110	109	94	91	97	114	113
	1920	*133*	*121*	*96*	*86*	*88*	—	—	—	—	—	—	—
Samtliga näringsgrenar	1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
	1913	153	138	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
	1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
	1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
	1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
	1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
	1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
	1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
	1920	*125*	*112*	*91*	*80*	*84*	—	—	—	—	—	—	—

Enligt vad tablån utvisar var den relativa tillgången på arbetskraft i maj 1920 större än under april men avsevärt mindre än under motsvarande månad övriga i tabellen medtagna år, utom beträffande jord- och skogsbruket.

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1911	—	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·8	4·3	4·4
1912	8·5	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7
1913	8·4	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4
1914	7·5	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3
1915	15·0	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5
1916	7·7	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2
1917	5·4	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4
1918	5·8	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4
1919	7·3	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8
1920	*7·2*	*7·6*	*7·5*	*4·5*[1]	—	—	—	—	—	—	—	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 april 1920. Arbetslöshetssiffran var då, som synes, avsevärt lägre än vid motsvarande tidpunkt föregående år.

[1] Preliminär uppgift.

Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1918.[1]

Undersökningen angående arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1918 har utförts efter samma plan som föregående år och på grundval av ett likartat primärmaterial. Detta material utgöres av tämligen utförliga frågeformulär, vilka besvarats av kommunalstämmornas ordförande i 2 182 landskommuner, motsvarande 93·4 % av de tillskrivna primärkommunerna på rikets landsbygd.

Tillgång på lantarbetare. Det för undersökningen använda frågeformuläret upptog såsom första punkt spörsmålet angående tillgång på lantarbetare inom resp. landsbygdskommuner. Svaret skulle innefatta ett allmänt omdöme om, huruvida de å orten bosatta eller dit regelbundet återkommande lantarbetarna kunde anses utgöra tillräcklig arbetskraft för de vid jordbruket förekommande arbetena, betraktade som ett helt, samt avgivas med användande av något av orden: god, tillräcklig eller otillräcklig. Det inkomna materialet utvisar, att av de uppgiftslämnande kommunerna 103 eller 4·7 % hade god arbetartillgång, 1 285 eller 58·9 % tillräcklig och 750 eller 34·4 % otillräcklig, medan 44 socknar eller 2·0 % av hela antalet ej ansett sig kunna lämna bestämt svar på frågan. Vid jämförelse med föregående år visa siffrorna någon förbättring av tillgången på arbetskraft.

Arbetstid. Beträffande arbetstiden lämnas i berättelsen uppgifter för tre lantarbetargrupper, nämligen dels egentliga jordbruksarbetare, varmed avses sådana arbetare, som utföra arbetet på fälten samt de därmed sammanhängande göromålen i lador, å logar etc., dels körkarlar, vilkas huvudsakliga uppgift är att köra de dragare, som behövas vid jordbruksarbetet, men som dessutom vanligen skola rykta hästarna och rengöra stallarna, samt dels slutligen den med kreaturens skötsel sysselsatta ladugårdspersonalen. För samtliga tre grupper meddelas arbetstidsuppgifter dels för sommaren, varmed här avses jordbrukets högsäsong eller de tre månader av sommarhalvåret, då arbetet i allmänhet börjar tidigast och slutar senast, och dels för vintern eller de tre månader av vinterhalvåret, då dagen är som kortast och arbetet börjar senast och upphör tidigast.

Huvudresultaten av beräkningarna rörande arbetstidens längd återgivas i omstående tab. A. Här anföres först bruttoarbetstiden eller det tidsrum, varunder arbetaren är bunden av sitt arbete. Frånräknas rasterna, erhålles arbetarens nettoarbetstid, som betecknar den effektiva arbetstiden

[1] Utgör en sammanfattning av huvudinnehållet utav den av socialstyrelsen i serien Sveriges officiella statistik: socialstatistik utgivna publikationen med denna titel.

så noggrant detta över huvud är möjligt med hänsyn till jordbruksnäringens egenartade arbetsförhållanden. Det må sålunda framhållas, att inom industrien arbetstiden i regel räknas från arbetarens ankomst till och intill hans avgång från arbetsplatsen, medan på en större lantgård ofta avsevärd del av arbetstiden tages i anspråk för tillryggaläggande av vägen från huvudgården till arbetsplatsen och tillbaka igen.

Tab. A. Jordbrukets medelarbetstid inom olika län.

Län	Arbetstid i timmar per dag för																	
	egentliga jordbruksarbetare						körkarlar						kreatursskötare					
	Sommar			Vinter			Sommar			Vinter			Sommar			Vinter		
	brutto	raster	netto	brutto	raster	netto	brutto	raster	netto	brutto	raster	netto	brutto	raster	netto	brutto	raster	netto
Stockholms	12·1	2·0	10·1	8·9	1·3	7·6	13·2	2·2	11·0	10·0	1·5	8·5	14·0	2·9	11·1	13·7	2·8	10·9
Uppsala	12·0	1·9	10·1	9·3	1·3	8·0	13·3	2·3	11·0	10·5	1·7	8·8	14·1	2·9	11·2	14·0	2·8	11·2
Södermanlands	12·0	1·9	10·1	8·8	1·2	7·6	12·7	2·1	10·6	9·6	1·2	8·4	13·9	3·4	10·5	13·9	3·4	10·5
Östergötlands	12·3	2·3	10·0	9·3	1·3	8·0	12·7	2·4	10·3	9·7	1·3	8·4	13·9	2·9	11·0	13·8	2·9	10·9
Jönköpings	12·7	2·4	10·3	8·9	1·3	7·6	12·7	2·4	10·3	9·1	1·3	7·8	13·9	2·6	11·3	13·4	2·4	11·0
Kronobergs	12·4	2·0	10·4	9·3	1·3	8·0	12·4	2·0	10·4	9·4	1·3	8·1	14·1	2·4	11·7	13·4	2·4	11·0
Kalmar	12·4	2·1	10·3	9·0	1·2	7·8	12·4	2·1	10·3	9·3	1·2	8·1	13·9	2·5	11·4	13·3	2·3	11·0
Gottlands	12·8	2·4	10·4	9·2	1·4	7·8	13·1	2·5	10·6	9·2	1·4	7·8	14·5	2·6	11·9	13·8	2·6	11·2
Blekinge	11·7	1·8	9·9	9·2	1·2	8·0	12·1	1·9	10·2	9·4	1·2	8·2	13·8	2·5	11·3	13·5	2·4	11·1
Kristianstads	11·6	1·6	10·0	9·5	1·0	8·5	11·9	1·7	10·2	9·9	1·2	8·7	13·3	2·8	10·5	12·8	2·8	10·0
Malmöhus	11·6	1·6	10·0	9·8	1·2	8·6	12·1	1·8	10·3	10·2	1·3	8·9	13·4	3·2	10·2	12·7	3·2	9·5
Hallands	12·9	2·4	10·5	9·6	1·3	8·3	13·1	2·4	10·7	9·7	1·3	8·4	14·5	3·0	11·5	13·4	2·9	10·5
Göteborgs och Bohus	12·7	2·5	10·2	9·1	1·3	7·8	12·7	2·5	10·2	9·1	1·3	7·8	14·1	2·8	11·3	13·3	2·8	10·5
Älvsborgs	12·8	2·3	10·5	8·9	1·3	7·6	12·9	2·4	10·5	8·9	1·3	7·6	14·1	2·6	11·5	13·5	2·6	10·9
Skaraborgs	12·5	2·3	10·2	8·6	1·1	7·5	12·5	2·3	10·2	8·7	1·1	7·6	14·1	2·8	11·3	13·6	2·7	10·9
Värmlands	12·4	2·5	9·9	9·1	1·4	7·7	12·4	2·5	9·9	9·2	1·4	7·8	14·1	3·0	11·1	13·4	3·0	10·4
Örebro	11·9	2·2	9·7	9·0	1·2	7·8	12·0	2·2	9·8	9·2	1·3	7·9	13·6	3·3	10·3	13·4	3·3	10·1
Västmanlands	12·0	2·0	10·0	9·2	1·3	7·9	12·5	2·1	10·4	9·9	1·5	8·4	14·1	3·3	10·8	14·0	3·3	10·7
Kopparbergs	12·2	2·4	9·8	9·9	1·6	8·3	12·2	2·4	9·8	9·9	1·6	8·3	13·6	2·9	10·7	13·3	2·8	10·5
Gävleborgs	12·0	2·2	9·8	9·2	1·5	7·7	12·0	2·2	9·8	9·5	1·5	8·0	13·8	2·8	11·0	13·5	2·8	10·7
Västernorrlands	12·6	2·4	10·2	8·8	1·3	7·5	12·6	2·4	10·2	8·8	1·4	7·4	13·4	2·7	10·7	12·9	2·7	10·2
Jämtlands	12·9	2·8	10·1	9·7	1·9	7·8	12·9	2·8	10·1	10·0	2·0	8·0	13·5	2·8	10·7	12·8	2·6	10·2
Västerbottens	12·8	2·2	10·6	8·7	1·6	7·1	12·8	2·2	10·6	8·7	1·6	7·1	13·8	2·6	11·2	13·4	2·6	10·8
Norrbottens	13·3	2·5	10·8	9·9	1·9	8·0	13·3	2·5	10·8	10·2	1·9	8·3	14·2	2·6	11·6	13·5	2·6	10·9
Hela riket	**12·3**	**2·2**	**10·1**	**9·2**	**1·3**	**7·9**	**12·6**	**2·3**	**10·3**	**9·5**	**1·4**	**8·1**	**13·9**	**2·9**	**11·0**	**13·4**	**2·8**	**10·6**

För *egentliga jordbruksarbetare* utgjorde under sommaren bruttoarbetstiden 12·3 timmar, rasternas längd 2·2 timmar samt nettoarbetstiden 10·1 timmar per dag i genomsnitt för hela riket. De avvikelser, som länsmedeltalen förete från riksmedeltalen giva vid handen, att arbetstiden är växlande inom olika delar av landet. Utgår man från riksmedeltalet för bruttoarbetstiden, 12·3 timmar, befinnas de län, vilkas genomsnittliga arbetstid understiger riksmedeltalet och där densamma sålunda är relativt kort, gruppera sig till två geografiska områden, nämligen dels de tre sydsvenska länen, som uppvisa den kortaste arbetsdagen i riket (omkring 11½ timmar), och dels Mälarprovinserna, där arbetsdagen är cirka en halv timme längre (omkring 12 timmar). Detta distrikt övergår gradvis såväl mot söder som norr i de

två återstående, mellersta och södra Sverige samt Norrland omfattande områdena, där länsmedeltalen överstiga riksmedeltalet och där arbetstiden sålunda är jämförelsevis lång (i genomsnitt omkring 12½ à 13 timmar).

Den vanligast förekommande arbetsdagen är den särskilt för Mälarprovinserna utmärkande om 12 timmar, vilken i allmänhet förlägges mellan kl. 7 f. m. och kl. 7 e. m. Rasternas sammanlagda längd uppgår härvid vanligen till 2 timmar, och nettoarbetstiden kommer sålunda att utgöra 10 timmar. I Sydsverige begränsas rastetiden mycket ofta till 1½ timme, varigenom nettoarbetstiden där blir lika lång som i Mälardalen, ehuru bruttoarbetsdagen, såsom ovan framhållits, är en halv timme kortare. I de två områdena med lång arbetsdag börjar denna ofta kl. 6 f. m. och pågår till kl. 7 eller 8 på kvällen, men i denna 13 à 14 timmar långa arbetsdag inläggas raster med en sammanlagd längd av 2½ à 3 timmar, och den effektiva arbetstiden blir därigenom 10½ à 11 timmar. Sistnämnda anordning av arbetstiden representerar ett äldre arbetssystem, som därför även benämnes det »gamla» systemet men som jämväl synes alltmer undanträngas av det i Sydsverige och Mälardalen numera allmänt tillämpade s. k. »nya» systemet med dess inskränkning av rasternas antal och längd.

Under vintern utgjorde bruttoarbetsdagen 9·2 timmar och nettoarbetsdagen 7·9 timmar i genomsnitt för hela riket, vilka tal understiga motsvarande genomsnittssiffror för sommaren med resp. 3·1 och 2·2 timmar. Även beträffande vinterarbetstiden förefinnas olikheter mellan vissa landsdelar, men är under den kallare årstiden arbetstiden i stort sett kortast, där den är längst under sommaren, och längst, där den under sommaren är kortast. Detta innebär, att inom det »gamla» arbetstidssystemets områden skillnaden mellan sommar- och vinterarbetstid är betydande, medan det »nya», så långt detta av klimatiska skäl är möjligt, söker utjämna denna skillnad.

Körkarlarnas genomsnittliga arbetstid för riket i sin helhet överstiger endast obetydligt motsvarande riksmedeltal för de egentliga jordbruksarbetarna, men finnes anledning antaga, att den för förstnämnda arbetargrupp karakteristiska hästskötseln delvis ansetts bliva utförd utom den egentliga arbetstiden. Vanligen synas körkarlarna sluta sitt arbete samtidigt med de övriga jordbruksarbetarna. Tiden för arbetets början är däremot ofta olika för de båda lantarbetargrupperna, särskilt i Mälarlänen och Skåne, där körkarlarna i och för stallarbetets utförande börja ½—2 timmar före de egentliga jordbruksarbetarna. I vissa trakter hava körkarlarna samma arbetstid som de egentliga jordbruksarbetarna, och få de förra då rycka ut något efter de senare.

Kreatursskötarna äro av jämförelsevis ringa betydelse för största delen av Norrland, varför hithörande länsmedeltal i tabellen satts med mediæval stil. För riket i sin helhet har deras genomsnittliga bruttoarbetstid under sommaren uppskattats till i genomsnitt 13·9 timmar eller 1·6 timmar mer än de egentliga jordbruksarbetarnas sommararbetsdag. Under vintern begränsas arbetet något även för ladugårdspersonalen, men belöper sig den uppskattade skillnaden mellan kreatursskötarnas och de egentliga jordbruksarbetarnas vinterarbetsdag likväl till 4·2 timmar. Kreatursskötarnas arbetsdag är sålunda

Tab. B. Lantarbetarnas löne-

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
		Tjänare						Statare					
		Manliga			Kvinnliga			Körkarlar (el. andra jordbruksarbetare)			Kreatursskötare		
	Län	Kontant årslön, kr.	Kost och logi, värde pr år, kr.	Summa pr år, kr.	Kontant årslön, kr.	Kost och logi, värde pr år, kr.	Summa pr år, kr.	Kontant årslön, kr.	Naturaförmåner, värde pr år, kr.	Summa pr år, kr.	Kontant årslön, kr.	Naturaförmåner, värde pr år, kr.	Summa pr år, kr.
1	Stockholms	689	998	1 687	426	830	1 256	608	1 253	1 861	713	1 269	1 982
2	Uppsala	719	946	1 665	490	806	1 296	618	1 185	1 803	712	1 213	1 925
3	Södermanlands	584	954	1 538	366	794	1 160	538	1 238	1 776	662	1 251	1 913
4	Östergötlands	657	927	1 584	394	762	1 156	610	1 187	1 797	723	1 200	1 923
5	Jönköpings	759	936	1 695	421	763	1 184	690	1 053	1 743	762	1 059	1 821
6	Kronobergs	727	852	1 579	382	681	1 063	641	1 040	1 681	665	1 048	1 713
7	Kalmar	604	857	1 461	348	695	1 043	586	1 030	1 616	643	1 039	1 682
8	Gottlands	555	858	1 413	334	704	1 038	540	1 043	1 583	576	1 060	1 636
9	Blekinge	604	945	1 549	352	745	1 097	550	1 098	1 648	623	1 148	1 771
10	Kristianstads	616	805	1 421	351	654	1 005	508	1 136	1 644	553	1 141	1 694
11	Malmöhus	566	842	1 408	343	675	1 018	496	1 272	1 768	546	1 274	1 820
12	Hallands	579	873	1 452	327	711	1 038	545	1 061	1 606	542	1 066	1 608
13	Göteborgs och Bohus	538	901	1 439	314	724	1 038	660	1 151	1 811	719	1 149	1 868
14	Älvsborgs	605	895	1 500	350	721	1 071	631	1 095	1 726	673	1 100	1 773
15	Skaraborgs	725	880	1 605	416	723	1 139	612	1 117	1 729	684	1 121	1 805
16	Värmlands	710	986	1 696	365	777	1 142	906	830	1 736	1 041	803	1 844
17	Örebro	721	906	1 627	444	769	1 213	690	1 123	1 813	788	1 165	1 953
18	Västmanlands	729	998	1 727	462	843	1 305	773	1 173	1 946	873	1 180	2 053
19	Kopparbergs	934	1 014	1 948	374	744	1 118	1 020	674	1 694	1 300	690	1 990
20	Gävleborgs	757	854	1 611	324	720	1 044	1 800	1 216	3 016	1 800	1 216	3 016
21	Västernorrlands	767	958	1 725	334	756	1 090	1 100	488	1 588	860	488	1 348
22	Jämtlands	944	1 093	2 037	398	781	1 179	—	—	—	—	—	—
23	Västerbottens	789	1 024	1 813	333	809	1 142	—	—	—	—	—	—
24	Norrbottens	657	1 116	1 773	301	807	1 108	—	—	—	—	—	—
25	Hela riket år 1918	**689**	**940**	**1 629**	**376**	**755**	**1 131**	**646**	**1 118**	**1 764**	**721**	**1 130**	**1 851**
26	» » » 1917	489	657	1 146	286	532	818	457	799	1 256	511	809	1 320
27	» » » 1916	398	508	906	241	414	655	390	597	987	437	610	1 047
28	» » » 1915	343	412	755	212	335	547	346	537	883	391	548	939
29	» » » 1914	332	370	702	202	299	501	334	477	811	378	484	862
30	» » » 1913	326	357	683	197	288	485	329	391	720	375	398	773
31	» » » 1912	318	349	667	190	280	470	320	390	710	376	391	767
32	» » » 1911	311	337	648	184	272	456	314	373	687	380	371	751

förmåner i Sverige år 1918.

14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	
D a g l ö n a r e																
Fasta manliga				Fasta kvinnliga				Tillfälliga manliga				Tillfälliga kvinnliga				
I egen kost		I arbetsgivares kost		I egen kost		I arbetsgivares kost		I egen kost		I arbetsgivares kost		I egen kost		I arbetsgivares kost		
Sommardaglön, kr.	Vinterdaglön, kr.	Sommardaglön, kr.	Vinterdaglön, kr.	Sommardaglön, kr.	Vinterdaglön, kr.	Sommardaglön, kr.	Vinterdaglön, kr.	Sommardaglön, kr.	Vinterdaglön, kr.	Sommardaglön, kr.	Vinterdaglön, kr.	Sommardaglön, kr.	Vinterdaglön, kr.	Sommardaglön, kr.	Vinterdaglön, kr.	
5·98	4·48	4·10	2·96	3·35	2·59	2·28	1·71	7·27	5·42	4·95	3·61	3·81	2·86	2·69	2·03	1
5·20	3·90	3·69	2·60	3·08	2·25	2·11	1·64	6·56	4·99	4·41	3·27	3·58	2·69	2·44	1·97	2
5·45	4·08	3·72	2·78	3·13	2·33	2·10	1·54	7·08	5·31	4·79	3·41	3·45	2·62	2·45	1·90	3
5·58	4·21	3·76	2·76	3·47	2·55	2·42	1·84	6·67	5·11	4·50	3·35	3·89	2·91	2·75	2·04	4
6·06	4·65	4·04	2·96	3·71	2·71	2·28	1·71	6·84	5·23	4·48	3·20	3·92	2·99	2·52	1·84	5
5·96	4·79	3·77	2·87	3·32	2·61	2·14	1·62	6·63	5·28	4·12	3·08	3·59	2·81	2·30	1·79	6
5·20	3·98	3·35	2·46	3·30	2·36	2·09	1·52	5·77	4·42	3·69	2·72	3·55	2·43	2·27	1·65	7
5·83	4·24	3·67	2·41	3·49	2·47	2·19	1·46	6·29	4·66	3·85	2·67	3·69	2·71	2·27	1·56	8
4·86	3·94	3·25	2·52	3·02	2·42	2·03	1·58	5·68	4·40	3·54	2·83	3·42	2·63	2·34	1·69	9
5·41	4·35	3·69	2·78	3·61	2·82	2·44	1·86	6·10	4·85	4·21	3·19	4·00	3·09	2·79	2·09	10
5·03	4·08	3·28	2·45	3·41	2·72	2·27	1·67	5·95	4·70	3·90	2·92	3·80	3·01	2·57	1·95	11
5·16	3·93	3·38	2·41	3·33	2·52	2·13	1·54	6·07	4·69	3·86	2·77	3·95	2·90	2·44	1·76	12
5·03	3·73	3·02	2·27	3·36	2·46	1·59	1·48	5·73	4·37	3·51	2·56	3·78	2·90	2·35	1·78	13
5·15	3·96	3·27	2·38	3·41	2·64	2·08	1·57	6·10	4·58	3·94	2·76	3·75	2·81	2·53	1·85	14
4·80	3·50	3·23	2·20	3·35	2·39	2·29	1·59	5·81	4·06	3·78	2·50	3·71	2·69	2·55	1·78	15
5·46	4·45	3·71	2·99	3·88	2·55	2·36	1·75	6·83	5·52	4·64	3·71	4·11	3·06	2·70	2·00	16
5·37	4·07	3·98	2·77	3·76	2·75	2·55	1·93	6·55	4·98	4·59	3·28	3·93	3·11	2·89	2·23	17
5·83	4·31	4·31	3·18	3·53	2·45	2·48	2·06	7·46	5·47	4·97	3·72	4·09	3·02	2·81	2·20	18
7·18	6·61	4·84	4·52	3·71	3·12	2·87	2·34	8·50	8·14	5·96	5·56	4·45	3·73	2·92	2·43	19
6·94	5·79	4·75	3·91	3·75	3·12	2·43	1·89	8·35	7·23	5·65	4·83	4·27	3·47	2·78	2·24	20
7·42	6·18	5·29	4·27	4·14	3·37	3·02	2·19	8·29	6·92	5·58	4·55	4·53	3·70	2·98	2·29	21
9·35	7·46	6·43	5·13	4·90	3·95	2·87	2·04	10·64	9·09	7·27	6·03	5·31	4·39	3·24	2·58	22
8·25	6·72	5·89	4·80	4·25	3·34	2·42	1·89	9·53	8·24	6·82	5·56	4·47	3·66	2·70	2·15	23
9·23	6·95	5·93	4·76	4·53	3·35	2·78	2·00	10·21	7·64	6·98	5·27	4·65	3·46	3·16	2·18	24
5·99	**4·69**	**3·95**	**3·08**	**3·58**	**2·73**	**2·35**	**1·76**	**7·14**	**5·62**	**4·75**	**3·63**	**4·00**	**3·07**	**2·67**	**2·02**	25
4·23	3·20	2·95	2·24	2·60	2·00	1·74	1·31	5·00	4·00	3·43	2·63	2·95	2·29	1·93	1·46	26
3·28	2·55	2·30	1·69	2·05	1·59	1·39	1·06	3·77	3·02	2·63	1·96	2·23	1·75	1·52	1·18	27
2·72	2·07	1·88	1·31	1·71	1·29	1·16	0·86	3·13	2·34	2·18	1·55	1·87	1·43	1·29	0·98	28
2·62	1·97	1·80	1·25	1·65	1·24	1·10	0·82	3·02	2·24	2·10	1·46	1·81	1·38	1·24	0·92	29
2·54	1·92	1·74	1·21	1·61	1·21	1·07	0·79	2·97	2·19	2·05	1·43	1·77	1·34	1·21	0 89	30
2·47	1·85	1·68	1·16	1·56	1·18	1·04	0·76	2·87	2·11	1·98	1·36	1·72	1·30	1·17	0·86	31
2·40	1·81	1·64	1·13	1·52	1·14	1·01	0·74	2·79	2·04	1·94	1·32	1·67	1·25	1·14	0·83	32

vanligen mycket lång, men kunna under vissa timmar sysslorna inskränkas till tillsyn och passning, då tillfälle till vila och raster beredes. Särskilt torde mitt på dagen en arbetsfri paus å 2 à 3 timmar uppstå, då god tid till middagens intagande erhålles. På grund av antydda förhållanden är det emellertid förenat med vissa svårigheter att exakt angiva rastetiden. Den har i genomsnitt beräknats utgöra 2·9 timmar om sommaren och 2·8 timmar om vintern, och nettoarbetstiden skulle sålunda uppgå till resp. 11·0 och 10·6 timmar.

Att även beträffande denna lantarbetargrupp det »nya» systemet tenderar mot arbetstidens begränsning synes därav, att bruttoarbetstiden under sommaren härvidlag är kortast i Kristianstads och Malmöhus län, där den utgör resp. 13·3 och 13·4 timmar, under det att den är längst i Gottlands och Hallands län, varest den uppgår till 14·5 timmar.

Anmärkas må, att föreliggande uppgifter endast avse kreatursskötarnas arbetstid under vardagar och sålunda lämna å sido det för denna arbetargrupp så betydelsefulla sön- och helgdagsarbetet.

Då uppgifter om jordbruksarbetarnas sommararbetstid insamlats till förevarande statistik från och med år 1911, kan man iakttaga förändringarna i det dagliga antalet arbetstimmar under en tidrymd av åtta år. Ifrågavarande uppgifter hava sammanställts i följande tablå:

		1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918
Medelarbetstid under sommaren, timmar per dag	brutto	12·7	12·7	12·6	12·6	12·5	12·3	12·3	12·3
	raster	2·2	2·3	2·2	2·2	2·2	2·2	2·2	2·2
	netto	10·5	10·4	10·4	10·4	10·3	10·1	10·1	10·1

Här framträder sålunda en tydlig tendens till förkortning av lantarbetarnas arbetstid under perioden. Genomsnittssiffrorna för 1918 sammanfalla visserligen med talen för föregående år, men angiva de i huvudtabellen meddelade länsmedeltalen i jämförelse med föregående år en fortgående förskjutning mot kortare arbetstid, särskilt å sådana orter, där arbetstiden varit jämförelsevis lång.

Arbetslön. Då förevarande framställning blott avser att giva en överblick för riket i sin helhet över de växlande företeelserna på jordbrukets arbetsmarknad, har i densamma huvudvikten lagts på det för hela vårt jordbruks arbetsförhållanden lika och gemensamma och icke på de avvikelser, som de särskilda bygderna uppvisa i fråga om lantarbetarnas arbetsvillkor. Härav har blivit en följd, att till behandling upptagits allenast löneförhållandena för ett mindre antal mera betydande lantarbetargrupper, vilka förekomma över hela eller åtminstone större delen av riket. Enär därjämte undersökningen vilar allenast på summariska genomsnittsuppgifter och icke på individualuppgifter, har densamma ansetts kunna giva en trogen bild av lönenivån endast för de lägst kvalificerade och lägst avlönade yrkesspecialiteterna inom dessa grupper, för vilka avlöningen i huvudsak regleras genom resp.

orters sedvänja, men icke av löneförhållandena för de yrkes- eller förtroendemän, vilkas lön till väsentlig del utmätes i förhållande till vederbörande arbetares personliga duglighet.

De för de sålunda avgränsade arbetargrupperna och arbetarspecialiteterna under år 1918 inom olika län och för riket i sin helhet gällande genomsnittliga arbetspriserna meddelas i förestående tab. B. Då vissa av arbetargrupperna äro av ringa betydelse för Dalarnas och Norrlands jordbruk, återgivas till desamma hänförliga löneuppgifter i tabellen för dessa landsdelar med mediæval stil. Här meddelas först de för det mindre jordbruket viktigaste arbetskraft, det ogifta tjänstefolket, beräknade lönerna, vilka utgå i form av kontant årslön samt fri kost och logi. Det sammanlagda värdet av dessa förmåner utgjorde 1 629 kr. för manliga och 1 131 kr. för kvinnliga tjänare i genomsnitt för hela riket. Dock äro lönerna i hög grad växlande inom olika landsdelar. För manliga tjänare ligger lönenivån högst i Norrland och lägst i södra Sverige, medan i fråga om de kvinnliga tjänarna Nordsverige uppvisar de lägsta och Mälarprovinserna de högsta lönesiffrorna. Utöver de här siffermässigt uppskattade löneförmånerna givas särskilt i Norrland klädespersedlar o. d. till stundom ganska högt värde.

För de i regel gifta tjänare, vilka under namn av statare förekomma på större egendomar i de egentliga jordbruksbygderna och som, förutom kontant årslön, uppbära s. k. stat av mjölk, spannmål, potatis m. m. samt innehava för familj avsedd bostad, utgör arbetsinkomsten per år enligt uppgiftslämnarnas värdering i genomsnitt 1 764 kr. för vanliga körkarlar och 1 851 kr. för statavlönade kreatursskötare. Häri ingår hyresvärdet av fri bostad, vilken i Sydsverige vanligen består av två rum och kök men i den övriga delen av riket i regel av en enrumslägenhet, med 105 kr. samt det uppskattade värdet av fritt bränsle med 126 kr. i genomsnitt.

Vid sidan av statare förekomma manliga och kvinnliga daglönare, vilka utföra jordbruksarbete mot dagspenning (stundom timlön) med eller utan kosthåll. Särskilt vid Bergslagens bruksegendomar sysselsättas dagsverkare, vilka förbundit sig att under längre eller kortare tid arbeta hos samma arbetsgivare och som på grund härav benämnas fasta daglönare, medan huvudparten av den i de egentliga jordbruksbygderna sysselsatta daglönarklassen gemenligen utgöres av arbetare, som utan att vara bundna av muntligt eller skriftligt arbetsavtal mot dags- eller timpenning utföra jordbruksarbete. Av dessa tillfälliga daglönare erbjuda de manliga i egen kost ett speciellt intresse därigenom, att det är beträffande dessa lösarbetare industriens konkurrens om arbetskraften mest direkt ger sig tillkänna, och dagsverkspriset för dem tenderar därför att närma sig den nivå, som betecknas exempelvis av de lönesatser, med vilka i norr skogsindustrien, i söder tegel- och sockerindustrierna m. fl. betala sin tillfälliga arbetshjälp. Såsom av tabellen framgår, utgjorde för denna arbetargrupp sommardaglönen 7·14 kr. och vinterdaglönen 5·62 kr. i genomsnitt för hela riket. Inom de olika länen är såväl sommar- som vinterdaglönen högst i Jämtland (10·64, resp. 9·09 kr.), medan Blekinge län framträder med den lägsta sommardag-

lönen (5·68 kr.) och Skaraborgs län med den lägsta vinterdaglönen (4·06 kr.). Vill man erhålla en översikt över dagsverksprisets relativa höjd inom olika landsdelar, kan man säga, att hela Nordsverige ned till Östergötlands län utmärker sig för relativt höga arbetslöner, medan de södra delarna av riket däremot hava jämförelsevis låga arbetspris.

För att erhålla en allmän överblick av lönenivåns stegring under kristiden (till och med år 1918) hava i nedanstående tablå på grundval av de i tabellen meddelade lönesiffrorna för vissa viktigare lantarbetarkategorier uträknats indextal, utvisande lönestegringen dels för åren 1914, 1915, 1916, 1917 och 1918 i förhållande till år 1913, dels för vart och ett av dessa år i förhållande till närmast föregående år.

År	Manliga tjänare		Kvinnliga tjänare		Statavlönade körkarlar		Tillfälliga daglönare							
							Manliga				Kvinnliga			
							i egen kost		i arbetsgivares kost		i egen kost		i arbetsgivares kost	
	Kontant årslön	Årslön samt kost o. logi	Kontant årslön	Årslön samt kost o. logi	Kontant årslön	Årslön och naturaförmåner	Sommardaglön	Vinterdaglön	Sommardaglön	Vinterdaglön	Sommardaglön	Vinterdaglön	Sommardaglön	Vinterdaglön
	a) Indextal, om avlöningen *år 1913* sättes = 100													
1914	102	103	103	103	102	113	102	102	102	102	102	103	102	103
1915	105	111	108	113	105	123	105	107	106	108	106	107	107	110
1916	122	133	122	135	119	137	127	138	128	137	126	131	126	133
1917	150	168	145	169	139	174	168	182	167	184	167	171	160	163
1918	211	239	191	233	196	245	240	257	232	254	226	229	221	227
	b) Indextal, om avlöningen *närmast föregående år* sättes = 100													
1914	102	103	103	103	102	113	102	102	102	102	102	103	102	103
1915	103	108	105	109	104	109	104	104	104	106	103	104	104	107
1916	116	120	114	120	113	112	120	129	121	126	119	122	118	120
1917	123	126	119	125	117	127	133	132	130	134	132	131	127	123
1918	141	142	131	138	141	140	143	141	138	138	136	134	138	138

Vad beträffar lönestegringen från slutet av år 1913, det sista »normala» året före krisen, till motsvarande tidpunkt år 1918, utvisar förra delen av denna översikt, att totalavlöningen för tjänare då stigit med omkring 130 à 140 % och för statare med cirka 145 %, men att denna ökning mera berott på den betydande stegringen av naturaförmånernas värde än på den direkta ökningen av de kontanta lönerna, som hållit sig vid 90 à 110 % för tjänarna och 95 % för statarna. För daglönarna har dagspenningen stigit med 121—157 %, och har, särskilt för de manliga arbetarna, stegringen varit större för vinterdaglönen än för sommardaglönen, liksom ock den manliga vinterdaglönen företer en starkare stegring än den kvinnliga, under det sommardaglönen för båda könen ökats i ungefär samma proportion. Lönenivåns allmänna stegring under åren 1913—1918 torde kunna uppskattas till 120—150 %.

Av de i tablåns senare del meddelade s. k. kedjeindextalen framgår, att angivna betydande lönestegring fördelar sig på åren 1916, 1917 och 1918, med ungefär resp. 20, 25 och 40 % av avlöningen närmast föregående år.

Arbetslönernas stegring under åren 1913—1919.

Genom kungl. brev av den 22 okt. 1919 bemyndigades socialstyrelsen att fullfölja den undersökning angående lönernas stegring under kristiden inom vissa verksamhetsområden, som av styrelsen verkställts för åren 1913—1918.

I enlighet härmed har socialstyrelsen verkställt en undersökning angående lönernas stegring under kristiden t. o. m. år 1919 för förvaltnings- och arbetarpersonal inom industri, handel och varulager, samfärdsel, banker och försäkringsanstalter. Uppgifterna hava nu liksom föregående år inhämtats genom utsändande av frågeformulär till vederbörande arbetsgivare. Beträffande utredningens metod må i övrigt hänvisas till den redogörelse för föregående års undersökning, som finnes införd i Sociala Meddelanden, årgång 1919, sid. 871 ff.

De i det följande meddelade tabellerna innehålla uppgifter om genomsnittslöner inom olika näringsgrenar och större näringsgrupper[1] under åren 1913, 1918 och 1919; i sammandrag belyses även utvecklingen under åren 1914—1917. Siffrorna för de enskilda näringsgrenarna och särskilt för sådana med liten personal måste bedömas med en viss försiktighet såsom lätt influerade av olikformigheten i det material, som för de särskilda åren stått till buds. Man har sålunda icke endast att räkna med att ett eller annat företag, vars lönenivå legat något över eller något under den för resp. näringsgren gängse, under kristiden avsevärt utökat sin arbetsstyrka och sålunda kommit att under senare år väga tyngre vid medeltalsberäkningen än år 1913 varit fallet, utan måste även fästa avseende vid att materialet för de sista åren innehåller uppgifter från åtskilliga företag, som förut icke varit med i undersökningen, samt att å andra sidan uppgifter för senare år, trots alla bemödanden, icke kunnat erhållas från ett eller annat företag, som tidigare varit representerat. Vissa kontrollräkningar, som företagits, synas emellertid giva vid handen, att dylika förskjutningar visserligen inom enstaka näringsgrenar kunnat mer eller mindre influera på genomsnittssiffrorna men väsentligen neutraliserats i fråga om större grupper och kunnat helt lämnas ur räkningen, då fråga blir om riksmedeltal för samtliga näringsgrenar.

Förvaltningspersonal.

Förvaltningspersonalen vid de i undersökningen ingående företagen har, i huvudsaklig överensstämmelse med den inom den officiella industristatistiken

[1] En kompletterande undersökning av lönernas storlek år 1919 inom särskilda ortsgrupper och landsdelar har även igångsatts, och skall resultatet härav meddelas i ett följande häfte av Soc. Medd.

vedertagna klassifikationen, fördelats i fyra grupper: företagsledare, teknisk personal, kontorspersonal och butikspersonal. Antalet redovisade personer inom var och en av dessa grupper samt den i genomsnitt per anställd person utbetalade avlöningen under åren 1913—1919 framgår av följande sammanställning:

År	Antal anställda					Utbetalad avlöning i genomsnitt per anställd, kr.	Ökning i % från 1913
	företagsledare	teknisk personal	kontorspersonal	butikspersonal	tillhopa		
1913	2 253	4 477	20 217	5 253	32 200	2 467	—
1914	2 281	4 869	21 429	5 314	33 893	2 541	3
1915	2 316	5 152	22 700	5 547	35 715	2 700	9
1916	2 377	5 574	24 426	6 119	38 496	2 983	21
1917	2 479	6 092	26 395	6 244	41 210	3 460	40
1918	3 156	8 634	32 096	6 253	50 139	4 417	79
1919	3 499	10 752	34 715	6 652	55 618	5 204	111

Den genomsnittliga löneinkomsten per anställd har sålunda för år 1919 beräknats till 5 204 kr. per år, vilket betecknar en ökning från år 1913 med 111 %.

Beträffande de olika personalgrupperna visas löneinkomst och lönestegring av *tab. 1.* Man finner, att den genomsnittliga löneinkomsten för samtliga i undersökningen ingående år varit störst inom gruppen företagsledare, varefter komma teknisk, kontors- och butikspersonal i angiven ordning. I fråga om den procentuella lönestegringen komma företagsledarna — vilkas inkomster ju bestämmas enligt helt andra grunder än löntagarnas — likaså i första rummet, men därefter följa de lägst avlönade grupperna butiks- och kontorspersonal, under det att inkomstökningen varit relativt minst för den tekniska personalen.

För de redovisade personalgrupperna tillsammantagna har den redovisade inkomstökningen för tiden 1913—1919 varit något större beträffande kvinnliga än beträffande manliga löntagare. Detsamma gäller för varje särskild personalgrupp utom för butikspersonalen, inom vilken lönestegringen varit lika stor för män som för kvinnor.[1]

De särskilda näringsgrenarna hava inbördes företett åtskilliga skiljaktigheter i fråga om såväl lönenivå som lönestegring. Med hänsyn till det jämförelsevis ringa antal här avsedda löntagare, det inom varje industri merendels kunnat bliva fråga om, lämpa sig dessa siffror dock i allmänhet icke att läggas till grund för några jämförelser i löneavseende olika näringsgrenar emellan. Endast i fråga om den talrikaste personalgruppen, kontorspersonalen, har i tab. 1 åtskillnad gjorts mellan industri, handel, samfärdsel, bank- och försäkringsrörelse. Av dessa näringsgrupper företer industrien

[1] Att inkomstökningen för män och kvinnor tillsammantagna inom grupperna kontors- och butikspersonal blivit mindre än för män och för kvinnor var för sig, beror på att kvinnorna, vilkas löner ju äro lägre än männens, år 1919 varit relativt talrikare representerade inom dessa grupper än år 1913.

Tab. 1. Löneinkomsternas stegring för förvaltningspersonalen.

	Medelantal anställda		Genomsnittlig löneinkomst per år, kr.			Ökning i % från 1913 till	
	1913	1919	1913	1918	1919	1918	1919
Manlig personal.							
Företagsledare	2 220	3 473	8 118	16 836	18 705	*107*	*130*
Teknisk personal	4 165	10 516	3 131	5 195	5 857	*66*	*87*
Kontorspersonal	14 918	23 377	2 309	3 950	4 760	*71*	*106*
därav: Industri	6 108	11 947	2 218	3 626	4 360	*63*	*97*
Handel	2 914	3 559	2 238	4 105	4 647	*83*	*108*
Samfärdsel	2 525	2 793	2 169	3 979	5 105	*83*	*135*
Banker	2 661	3 875	2 517	4 392	5 611	*74*	*123*
Försäkringsanstalter	710	1 203	3 091	4 589	5 532	*48*	*79*
Butikspersonal	2 617	3 188	1 314	2 421	2 782	*84*	*112*
Summa	**23 920**	**40 554**	**2 882**	**5 195**	**6 083**	*80*	*111*
Kvinnlig personal.							
Företagsledare	33	26	1 718	3 384	5 084	*97*	*196*
Teknisk personal	138	236	1 204	1 865	2 347	*55*	*95*
Kontorspersonal	4 240	8 736	1 257	2 192	2 612	*74*	*108*
därav: Industri	1 732	4 122	1 126	1 906	2 307	*69*	*105*
Handel och samfärdsel [1]	1 160	1 808	1 167	2 122	2 417	*82*	*107*
Banker	793	1 465	1 444	2 685	3 416	*86*	*137*
Försäkringsanstalter	555	1 341	1 589	2 440	2 931	*54*	*84*
Butikspersonal	2 086	2 598	881	1 548	1 867	*76*	*112*
Summa	**6 497**	**11 596**	**1 138**	**2 043**	**2 445**	*80*	*115*
Tillsammans. [2]							
Företagsledare	2 253	3 499	8 025	16 704	18 604	*108*	*132*
Teknisk personal	4 477	10 752	3 025	5 070	5 780	*68*	*91*
Kontorspersonal	20 217	34 715	2 064	3 479	4 212	*69*	*104*
Butikspersonal	5 253	6 652	1 163	2 129	2 400	*83*	*106*
Summa	**32 200**	**55 618**	**2 467**	**4 417**	**5 204**	*79*	*111*

den lägsta genomsnittliga lönenivån, medan banker och försäkringsanstalter haft den i medeltal högst avlönade personalen. Den genomsnittliga inkomstökningen har, beträffande såväl manliga som kvinnliga löntagare, varit störst inom bankväsen, handel och samfärdsel och minst vid försäkringsanstalter. Beträffande bankerna synes en väsentlig del av lönestegringen hava infallit under året 1919. Vad försäkringsanstalterna beträffar, har den relativt låga ökningsprocenten tydligen sin grund i den starka ökning av arbetskrafter särskilt inom de lägre graderna, vilken under de sista åren ägt rum inom denna grupp och förskjutit den genomsnittliga lönenivån nedåt.

[1] Av hänsyn till den kvinnliga personalens fåtalighet inom samfärdseln har denna grupp här sammanslagits med handeln.
[2] Inberäknat personal utan angivet kön.

Arbetare.

Antalet i undersökningen ingående företag och därstädes redovisade arbetare och dagsverken samt totalsumman av till dessa arbetare utbetalad avlöning under vart och ett av åren 1913—1919 framgår av nedanstående tablå:

År	Antal företag	Antal arbetare	Antal dagsverken		Utbetalad avlöning, kr.		
			Hela antalet	Per arbetare	Totalsumma	Per år o. arbetare	Per dagsverke
1913	2 140	197 804	56 533 923	286	215 784 271	1 091	3·82
1914	2 140	203 971	57 279 916	281	222 332 422	1 090	3·88
1915	2 140	209 854	59 684 258	284	245 751 662	1 171	4·12
1916	2 140	220 928	63 123 446	286	288 893 138	1 308	4·58
1917	2 140	218 812	60 756 922	278	343 289 417	1 569	5·65
1918	2 718	264 057	72 396 940	274	590 494 076	2 236	8·16
1919	3 092	276 076	76 045 108	275	783 438 535	2 838	10·30

De i tablån angivna lönesiffrorna kunna, såsom utgörande medeltal för samtliga arbetare utan avseende å ålder eller kön, visserligen läggas till grund för en beräkning av lönestegringen år från år, men giva däremot icke någon bild av lönestandarden under de olika åren. För de vuxna manliga arbetarna har lönenivån genomgående legat över, för kvinnor och minderåriga däremot avsevärt under medeltalet, såsom efterföljande sammanställning utvisar:

	Kronor per år					Ökning i % från 1913 till				Kronor per dag					Ökning i % från 1913 till			
	1913	1916	1917	1918	1919	1916	1917	1918	1919	1913	1916	1917	1918	1919	1916	1917	1918	1919
Män över 18 år	1 241	1 479	1 773	2 502	3 186	19	43	102	157	4·32	5·14	6·28	8·94	11·48	19	45	107	166
Kvinnor » » »	651	755	854	1 113	1 634	16	31	71	151	2·34	2·73	3·27	4·60	6·11	17	40	97	161
Minderåriga . . .	485	600	727	971	1 186	24	50	100	145	1·76	2·18	2·71	3·77	4·48	24	54	114	155
Tillsammans	**1 093**	**1 300**	**1 562**	**2 227**	**2 859**	**19**	**43**	**104**	**162**	**3·83**	**4·56**	**5·61**	**8·12**	**10·38**	**19**	**46**	**112**	**171**
Arbetare utan angivet kön . . .	1 079	1 347	1 604	2 315	2 649	25	49	114	146	3·72	4·65	5·86	8·45	9·60	25	58	127	158
Samtliga arbetare	**1 091**	**1 308**	**1 569**	**2 236**	**2 838**	**20**	**44**	**105**	**160**	**3·82**	**4·58**	**5·65**	**8·16**	**10·30**	**20**	**48**	**114**	**170**

Mellan manliga, kvinnliga och minderåriga arbetare framträda skiljaktigheter icke endast med avseende å lönenivån utan även beträffande lönestegringen. Den procentuella ökningen från år 1913 har för de manliga arbetarna under samtliga år varit större än för de kvinnliga, såväl per dag som per år räknat, och under år 1919 även större än för de minderåriga.

För samtliga arbetare tillsammantagna har, som man finner, under åren 1918 och 1919 den genomsnittliga lönestegringen från 1913 blivit högre än

för någon av de särskilda grupperna män, kvinnor och minderåriga. Förklaringen till denna skenbara oegentlighet ligger däri, att proportionen mellan män, kvinnor och minderåriga från det ena året till det andra något förskjutits, såsom framgår av följande sammanställning:

	Av 100 arbetare voro					Av 100 dagsverken voro				
	1913	1916	1917	1918	1919	1913	1916	1917	1918	1919
manliga (över 18 år) . .	77·7	77·4	78·3	81·2	81·5	78·3	78·1	79·4	82·9	82·1
kvinnliga (över 18 år) .	12·3	12·6	12·2	9·8	9·6	12·0	12·2	11·5	8·6	9·3
minderåriga	10·0	10·0	9·5	9·0	8·9	9·7	9·7	9·1	8·5	8·6

Därest relativa antalet män, kvinnor och minderåriga under samtliga år förblivit oförändrat, men lönestegringen inom varje särskild kategori varit lika stor, som den anförda tablån utvisar, skulle för män, kvinnor och minderåriga tillsammans erhållits följande lönesiffror för åren 1916—1919:

	Genomsnittlig löneinkomst i kr.				Ökning i % från 1913 till			
	1916	1917	1918	1919	1916	1917	1918	1919
Per år och arbetare	1 303·00	1 555·00	2 178·00	2 795·00	19	43	100	156
Per dagsverke	4·56	5·57	7·92	10·17	19	46	107	166

För åren 1918 och 1919 skulle, som man finner, den genomsnittliga inkomstökningen per år och arbetare från 1913 med oförändrad proportion av män, kvinnor och minderåriga hava utgjort 100 resp. 156 %, i stället för förut angivna 105 resp. 160 %, och lönestegringen per dagsverke skulle hava reducerats till 107 resp. 166 %, från 114 resp. 170 %.

Såsom av förestående siffersammanställningar framgått, framträda vissa skiljaktigheter med avseende å lönestegringen, allt efter som denna beräknas per dagsverke eller per år och arbetare. Förklaringen till dessa skiljaktigheter ligger däri, att antalet dagsverken per arbetare under de olika åren varit underkastat vissa växlingar. Under år 1913 utgjordes i medeltal för samtliga näringsgrupper 286 dagsverken per arbetare, och samma siffra återkommer även år 1916. Under de övriga åren, då arbetstillgången varit mera ojämn åtminstone inom vissa näringsgrenar, har medeltalet dagsverken per arbetare också varit lägre. En given följd härav är, att arbetarnas årsinkomster icke ökats i fullt samma proportion som deras dagsförtjänster.

Den genomsnittliga lönestegringen har varit väsentligt olika inom olika näringsgrenar, såsom framgår av *tab. 2*. Per år och arbetare har stegringen från år 1913 till år 1919 varit högst för flottningsarbetarna, för vilka den uppgår till icke mindre än 328 %, vilken siffra givetvis bör ses i samband med de tillfälliga växlingar i säsongens längd från det ena året till det andra, vilka karakterisera ifrågavarande industri. Närmast i ordningen följa lastning och lossning, (stuverirörelse), järnvägsdrift samt garverier, inom vilka arbetarna uppnått en genomsnittlig lönestegring per år och arbetare av resp. 241, 203 och 192 %. Lägst per år och arbetare blir stegringen, om man undantager snickerifabriker, beträffande vilka ökningstalet influerats av långvariga arbetsinställelser, vid slakterier samt hatt- och mössfabriker, där den utgjort 109 resp. 113 %

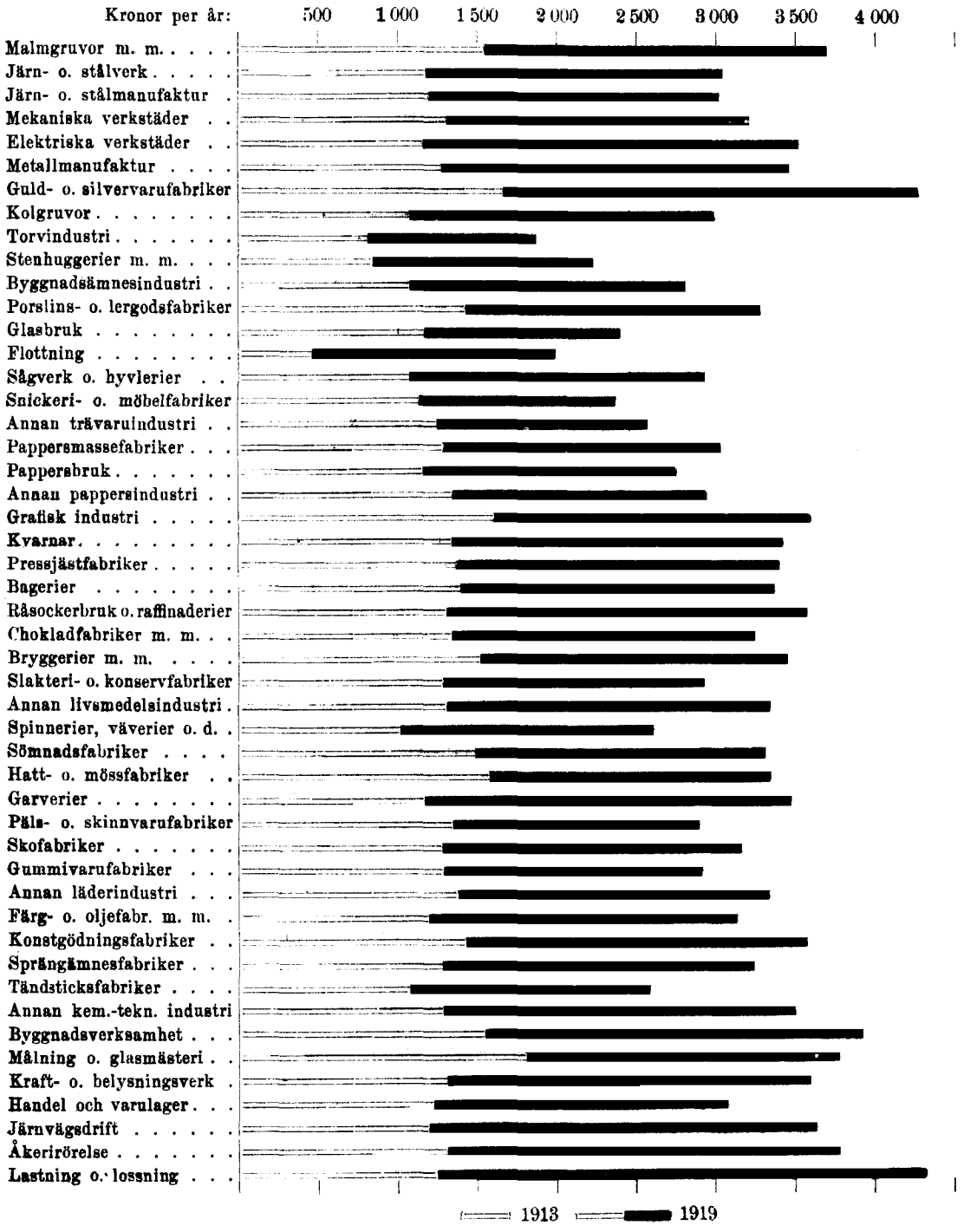
Sistnämnda näringsgrenar uppvisa även den lägsta genomsnittsstegringen per dagsverke under samma tidsperiod (109 resp. 115 %), varemot lönestegringen per dagsverke varit högst för stuveriarbetare samt för arbetare i järnvägsdrift, i gummifabriker och i garverier, nämligen resp. 217, 202, 201 och 201 %.

Även beträffande de särskilda näringsgrenarna har lönestegringen under åren 1913—1919 i det stora flertalet fall varit större per dagsverke än per år och arbetare (jfr ovan). Störst har differensen i denna riktning varit beträffande näringsgrenarna snickerier samt stenbrott och stenhuggerier. Endast inom näringsgrenarna järnverk, kolgruvor, torvindustri, flottning, sågverk, pappersbruk, bryggerier, sprängämnesfabriker samt järnvägsdrift och stuverirörelse har inkomstökningen per år och arbetare under samma tid varit större än dagsförtjänsternas stegring, men har differensen i dessa fall endast beträffande flottning, torvindustri, kolgruvor och stuverirörelse överstigit 6 %.

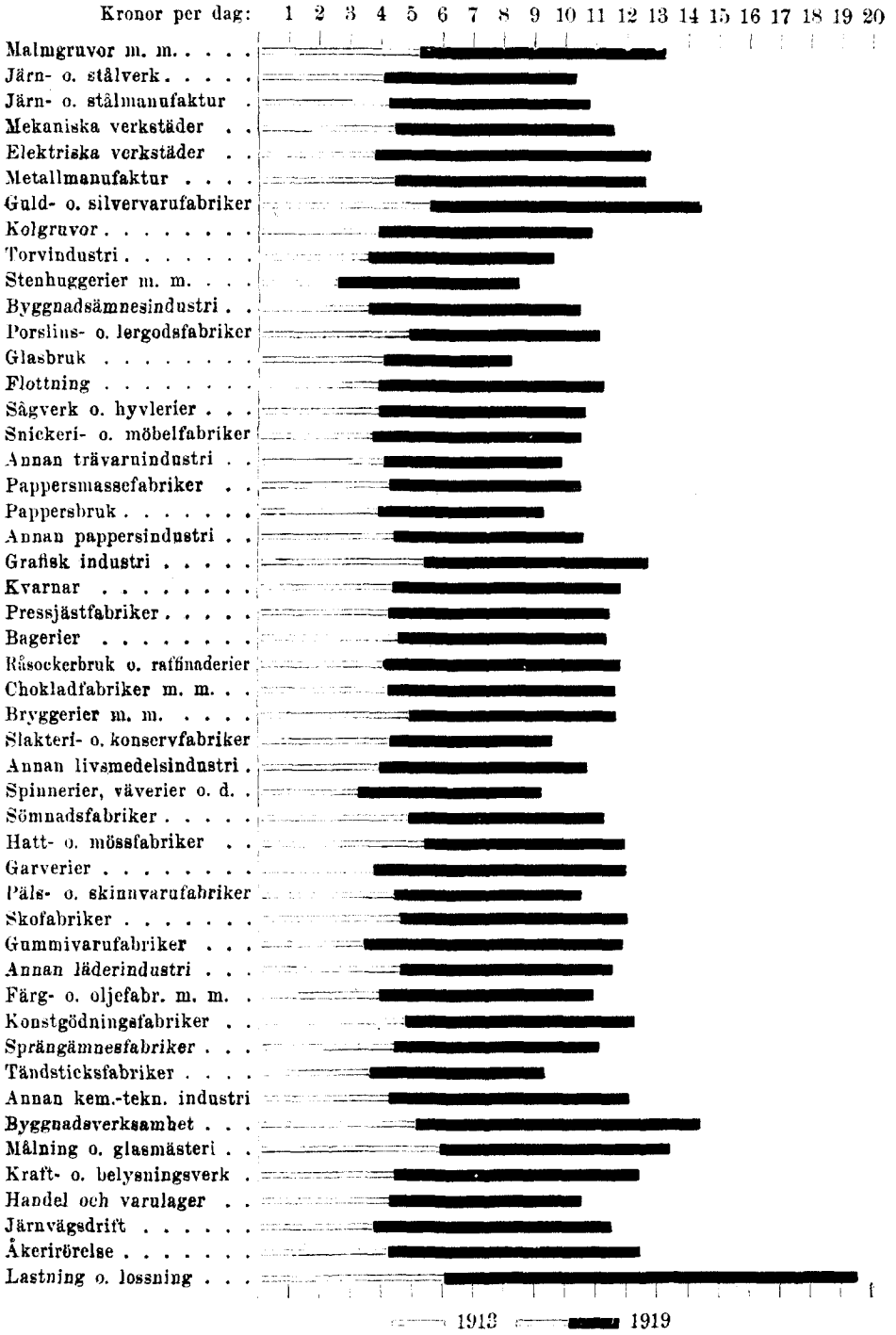
De i tab. 2 angivna lönesiffrorna för olika näringsgrenar äro, såsom beträffande de förut återgivna slutsiffrorna redan anmärkts, av intresse för beräknande av lönestegringen inom varje industri, men kunna icke användas för några jämförelser med avseende å lönenivån inom olika industrier, enär för bedömande härav hänsyn måste tagas till arbetarstammens sammansättning i fråga om ålder och kön. Lönestandarden måste sålunda beräknas för manliga, kvinnliga och minderåriga arbetare var för sig. De härför erforderliga lönesiffrorna återfinnas i tab. 3—5.

På grundval av *tab. 3* hava utarbetats vidstående diagram, utvisande de genomsnittliga löneinkomsterna per år och per dag för vuxna manliga arbetare inom olika näringsgrenar. Vad årsinkomsterna beträffar, uppvisade under år 1919 lastnings- och lossnings- samt guldsmeds-, byggnads-, åkeri- och måleriarbetare de högsta genomsnittssiffrorna, nämligen resp. 4 318, 4 263, 3 914, 3 764 och 3 755 kr., medan de lägsta företetts av arbetarna vid torvfabriker, flottning, stenhuggerier, snickerier och glasbruk, för vilka motsvarande genomsnittstal utgjorde resp. 1 855, 1 996, 2 236, 2 320 och 2 394 kr. För torvindustrien liksom flottningen få de låga siffrorna sin förklaring genom arbetets säsongkaraktär och för snickerierna genom de ovan omtalade arbetsinställelserna. Vad glasbruken beträffar, är att märka, att dessa till övervägande del varit förlagda till platser i landsorten med låga levnadskostnader, i motsats till exempelvis guld- och silvervarufabrikerna, som huvudsakligen varit belägna i Stockholm, och stuverirörelsen, beträffande vilken den höga genomsnittssiffran influerats av förhållandena vid en del större företag i såväl Stockholm som andra orter med särskilt höga levnadskostnader, vilka kunnat åberopas som skäl för en högre lönestandard. Sistberörda siffra torde även hava rönt inflytande av det uppsving i trafiken, som förmärktes under året 1919. Räknad per dagsverke blir den beräknade genomsnittliga löneinkomsten under år 1919 för vuxna manliga arbetare vid lastning och lossning icke mindre än 19·19 kr., eller nära dubbelt så stor som år 1918, vartill dock må anmärkas, att en del stuveriföretag med låga dagsverkspris (och lång säsong) voro med i 1918 års undersökning men icke i

Genomsnittliga årsinkomster för vuxna manliga arbetare.

Genomsnittliga dagsinkomster för vuxna manliga arbetare.

1919 års. Medräknas endast de vid bägge undersökningarna representerade företagen, blir medeltalet för år 1919 endast c:a 50 % större än för år 1918. Beträffande guld- och silvervarufabriker uppgår den genomsnittliga dagsinkomsten för vuxna manliga arbetare under år 1919 till 14·41 kr., varefter i ordningen kommo egentlig byggnadsverksamhet, med 14·36 kr., samt målning och glasmästeri med 13·40 kr. De lägsta genomsnittslönerna per dag beträffande samma arbetarkategori uppvisa glasbruk, 8·40 kr., stenhuggerier, 8·68 kr., tändsticksfabriker, 9·48 kr., och spinnerier etc., 9·54 kr. År 1913 varierade inom de nämnda näringsgrenarna de vuxna manliga arbetarnas genomsnittliga lönestandard mellan å ena sidan c:a 5·25 å 6·00 kr. och å den andra c:a 3·00 à 4·00 kr. Någon utjämning av lönenivån de olika industrierna emellan synes alltså genom kristidens utveckling knappast hava åvägabragts, i vissa fall tvärtom en skärpning av differenserna.

I *tab. 4 och 5* hava angivits de genomsnittliga löneinkomsterna för kvinnliga och minderåriga arbetare inom de näringsgrenar, där sådana arbetare redovisats till ett så stort antal, att detsamma ansetts kunna läggas till grund för medeltalsberäkningar.

Bland kvinnorna uppvisade år 1919 bageriarbeterskorna den högsta genomsnittliga lönenivån, 2 078 kr. per år och 7·58 kr. per arbetsdag. Därefter kommo med hänsyn till årsinkomsterna arbeterskorna vid bryggerier, elektriska verkstäder, mekaniska verkstäder och sockerbruk och med hänsyn till dagsinkomsterna arbeterskorna vid skofabriker, päls- och skinnvarufabriker och bryggerier. Den lägsta medelförtjänsten per år, nämligen 1 360 kr., har i fråga om vuxna kvinnliga arbetare beräknats för hatt- och mössfabriker och den lägsta medelförtjänsten per dagsverke, 5·35 kr., för choklad- och karamellfabriker.

De i tab. 5 meddelade lönesiffrorna för minderåriga arbetare kunna icke utan vidare läggas till grund för en jämförelse mellan lönenivån inom olika näringsgrenar, enär åtskilliga skiljaktigheter industrierna emellan torde föreligga med hänsyn till de redovisade arbetarnas medelålder, vilken i detta fall måste tillmätas en väsentlig betydelse för löneinkomstens storlek. De inom gruvdriften, verkstads- och elektriska industrien ävensom vid sågverk och vid kommunala arbeten (kraft- och belysningsverk m. m.) anställda minderåriga, vilka haft de högsta genomsnittliga löneinkomsterna, torde merendels vara ynglingar, som redan nalkas adertonårsåldern och mången gång utföra en vuxen mans arbete. Inom glas-, beklädnads- och grafiska industrierna m. fl. näringsgrenar, där lönenivån är avsevärt lägre, sysselsättas i betydande utsträckning arbetare, tillhörande de yngsta åldersklasserna, och som till stor del äro flickor.

En jämförelse må slutligen göras mellan den genomsnittliga stegringen av arbetslönerna under åren 1913—1919 och levnadskostnadernas ökning under samma tid. Med ledning av de i det föregående anförda procenttal, som för samtliga redovisade arbetare under förutsättning av oförändrad proportion av män, kvinnor och minderåriga angiva den genomsnittliga lönestegringen från år 1913 till vartdera av åren 1916—1919, kompletterade med motsvarande (approxi-

Tab 2. Löneinkomsternas stegring för arbetare inom olika näringsgrenar: *Samtliga arbetare.*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Näringsgrenar	Antal företag		Medelantal arbetare		Genomsnittlig löneinkomst per år, kr.			Ökning i % från 1913 till		Genomsnittlig löneinkomst per dag, kr.			Ökning i % från 1913 till	
	1913	1919	1913	1919	1913	1918	1919	1918	1919	1913	1918	1919	1918	1919
Malmbrytning och metallindustri.														
Gruvor och anrikningsverk	41	55	9 281	8 871	1 443	2 766	3 486	*92*	*142*	5·02	9·79	12·39	*95*	*147*
Järn-, stål- och kopparverk	42	64	16 054	28 861	1 149	2 532	2 921	*120*	*154*	3·99	8·63	10·07	*116*	*152*
Järn- och stålmanufaktur	24	79	2 058	4 925	1 079	2 152	2 707	*99*	*151*	3·75	7·87	9·98	*110*	*166*
Mekaniska verkstäder m. m.	170	284	29 348	44 255	1 233	2 347	2 956	*90*	*140*	4·17	8·37	10·70	*101*	*157*
Elektriska verkstäder	26	34	3 654	5 258	1 079	2 459	3 083	*128*	*186*	3·71	8·97	11·11	*142*	*199*
Metallmanufaktur	15	21	2 124	2 406	1 114	2 363	3 025	*112*	*172*	3·85	8·77	10·95	*128*	*184*
Guld- och silvervarufabriker	8	8	359	259	1 222	2 250	3 257	*84*	*167*	4·11	7·66	11·11	*86*	*170*
Summa	**326**	**545**	**62 878**	**94 835**	**1 224**	**2 443**	**2 991**	*99*	*144*	**4·20**	**8·62**	**10·66**	*105*	*154*
Jord- och stenindustri.														
Kolgruvor	6	8	2 551	4 353	983	2 266	2 821	*130*	*187*	3·87	8·74	10·52	*126*	*172*
Torvindustri	7	27	260	1 643	590	1 423	1 577	*141*	*167*	3·52	9·47	8·81	*169*	*150*
Stenbrott och stenhuggerier	16	22	3 348	1 666	928	1 617	2 222	*74*	*139*	3·12	6·86	8·62	*104*	*176*
Byggnadsämnesindustri	42	88	3 163	6 670	1 059	2 148	2 702	*103*	*155*	3·74	7·99	10·43	*114*	*179*
Porslins kakel- och lergodsfabriker	7	6	2 029	1 322	1 089	1 801	2 451	*65*	*125*	3·75	6·16	8·55	*64*	*128*
Glasbruk	15	32	2 633	3 880	958	1 543	2 092	*61*	*118*	3·31	5·66	7·47	*71*	*126*
Summa	**93**	**183**	**13 984**	**19 534**	**990**	**1 945**	**2 455**	*96*	*148*	**3·52**	**7·49**	**9·43**	*113*	*168*
Träindustri.														
Flottning	4	7	2 131	5 211	464	1 262	1 988	*172*	*328*	4·00	9·11	11·46	*128*	*187*
Sågverk och hyvlerier	55	88	9 133	15 531	979	2 417	2 723	*116*	*178*	3·79	7·92	10·30	*109*	*172*
Snickeri- och möbelfabriker	44	95	3 301	4 796	1 041	2 056	2 154	*97*	*107*	3·71	7·50	10·05	*102*	*171*
Annan trävaruindustri	10	15	490	595	925	1 908	2 235	*106*	*142*	3·23	6·97	8·65	*116*	*168*
Summa	**113**	**205**	**15 055**	**26 133**	**918**	**1 934**	**2 461**	*111*	*168*	**3·76**	**7·93**	**10·39**	*111*	*176*
Pappers- och grafisk industri.														
Pappersmassefabriker	46	58	10 183	14 610	1 245	2 365	2 816	*90*	*126*	4·25	8·19	10·01	*93*	*136*
Pappersbruk och pappfabriker	21	23	5 357	6 209	1 072	2 160	2 614	*101*	*144*	3·82	7·46	9·12	*95*	*139*
Annan pappersindustri	21	32	603	1 128	820	1 502	1 748	*83*	*113*	2·84	5·46	6·74	*92*	*137*
Grafisk industri	54	116	2 941	6 669	1 208	2 036	2 545	*69*	*111*	4·19	7·35	9·36	*75*	*123*
Summa	**142**	**229**	**19 084**	**28 616**	**1 177**	**2 201**	**2 667**	*87*	*127*	**4·08**	**7·71**	**9·54**	*89*	*134*
Livsmedelsindustri.														
Kvarnar	19	31	828	1 158	1 306	2 332	3 360	*79*	*157*	4·59	8·26	11·91	*80*	*160*
Pressjästfabriker	4	4	128	190	1 261	2 126	3 256	*69*	*158*	4·14	7·10	11·09	*71*	*168*
Bagerier	96	121	2 130	2 575	1 128	2 142	2 749	*90*	*144*	3·83	7·31	9·63	*91*	*151*

Råsockerbruk och raffinaderier	24	26	3 425	3 867	1 244	2 646	3 253	*113*	*162*	4·20	8·89	11·59	*112*	*176*
Choklad- och karamellfabriker	13	13	1 562	1 281	678	1 408	1 650	*108*	*144*	2·29	5·37	5·95	*134*	*160*
Bryggerier och läskedrycksfabriker	55	70	2 577	3 043	1 294	2 237	2 997	*73*	*132*	4·52	8·21	10·44	*82*	*131*
Slakteri- och konservfabriker	21	28	614	625	1 108	1 902	2 311	*72*	*109*	3·83	6·69	8·00	*75*	*109*
Annan livsmedelsindustri	11	14	289	550	1 116	1 744	3 021	*56*	*171*	3·64	6·24	10·13	*71*	*178*
Summa	**243**	**307**	**11 553**	**13 289**	**1 151**	**2 279**	**2 898**	*98*	*152*	**3·93**	**7·98**	**10·20**	*103*	*160*
Textil- och beklädnadsindustri.														
Spinnerier, väverier o d.	116	152	18 339	17 282	703	1 157	1 866	*65*	*166*	2·50	5·32	6·96	*113*	*178*
Sömnadsfabriker	109	91	4 914	3 679	831	1 525	2 038	*84*	*145*	2·88	5·58	7·30	*94*	*154*
Hatt- och mössfabriker	11	13	593	645	700	1 076	1 489	*54*	*113*	2·75	4·54	5·90	*65*	*115*
Summa	**236**	**256**	**23 846**	**21 606**	**729**	**1 246**	**1 884**	*71*	*158*	**2·59**	**5·37**	**6·99**	*107*	*170*
Läder-, hår- och gummivarnindustri.														
Garverier	22	33	897	1 312	1 128	2 485	3 291	*120*	*192*	3·87	9·12	11·65	*136*	*201*
Päls- och skinnvarufabriker	10	14	342	609	826	1 595	2 021	*93*	*145*	3·04	6·09	7·50	*100*	*147*
Skofabriker	29	35	3 931	3 940	874	1 704	2 318	*95*	*165*	3·19	6·48	9·23	*103*	*189*
Gummivarufabriker	5	5	1 198	982	837	1 323	2 259	*58*	*170*	2·99	6·89	9·00	*130*	*201*
Annan hithörande industri	22	27	582	750	1 158	2 359	2 632	*104*	*127*	3·89	8·04	9·48	*107*	*144*
Summa	**88**	**114**	**7 010**	**7 593**	**921**	**1 891**	**2 486**	*105*	*170*	**3·30**	**7·22**	**9·54**	*119*	*189*
Kemisk-teknisk industri.														
Färg-, olje- och parfymfabriker m. m.	25	27	804	1 316	928	2 205	2 532	*138*	*173*	3·16	7·57	9·28	*140*	*194*
Konstgödningsfabriker	7	9	697	1 707	1 387	2 777	3 465	*100*	*150*	4·72	9·54	12·10	*102*	*156*
Sprängämnesfabriker	5	6	466	494	1 217	2 246	2 815	*85*	*131*	4·36	8·37	9·83	*92*	*126*
Tändsticksfabriker	15	17	6 630	6 902	760	1 344	1 944	*77*	*156*	2·69	6·40	7·30	*138*	*171*
Annan kemisk-teknisk industri	26	37	1 288	1 791	1 169	2 460	2 972	*110*	*154*	3·91	9·00	10·56	*130*	*170*
Summa	**78**	**96**	**9 885**	**12 210**	**893**	**1 756**	**2 406**	*97*	*169*	**3·12**	**7·45**	**8·81**	*139*	*182*
Byggnadsverksamhet.														
Egentlig byggnadsverksamhet	46	143	2 513	6 418	1 517	2 537	3 750	*67*	*147*	5·24	8·80	13·65	*68*	*161*
Målning och glasmästeri	24	61	398	1 024	1 748	3 077	3 710	*76*	*112*	5·80	10·74	13·28	*85*	*129*
Summa	**70**	**204**	**2 911**	**7 442**	**1 549**	**2 565**	**3 745**	*66*	*142*	**5·32**	**8·91**	**13·60**	*67*	*156*
Kraft-, belysnings- och vattenverk m. m.	**118**	**159**	**10 109**	**16 891**	**1 282**	**2 772**	**3 523**	*116*	*175*	**4·30**	**9·84**	**12·30**	*129*	*186*
Handel och varulager	**543**	**670**	**4 159**	**5 908**	**1 093**	**2 143**	**2 674**	*96*	*145*	**3·82**	**7·34**	**9·49**	*92*	*148*
Samfärdsel.														
Järnvägsdrift	69	82	14 479	19 372	1 179	2 700	3 575	*129*	*203*	3·77	8·50	11·39	*126*	*202*
Åkerirörelse	7	11	160	215	1 292	2 568	3 727	*99*	*188*	4·26	8·99	12·30	*111*	*189*
Lastning och lossning	14	31	2 691	2 432	1 264	2 581	4 308	*104*	*241*	6·04	10·72	19·14	*77*	*217*
Summa	**90**	**124**	**17 330**	**22 019**	**1 198**	**2 690**	**3 657**	*125*	*207*	**4·02**	**8·79**	**12·04**	*119*	*200*
Samtliga grupper	**2 140**	**3 092**	**197 804**	**276 676**	**1 091**	**2 236**	**2 828**	*105*	*160*	**3·82**	**8·16**	**10·30**	*114*	*170*

Tab. 3. Löneinkomsternas stegring för arbetare inom olika näringsgrenar: *Manliga över 18 år.*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Näringsgrenar	Medelantal arbetare		Genomsnittlig löneinkomst per år, kr.			Ökning i % från 1913 till		Genomsnittlig löneinkomst per dag, kr.			Ökning i % från 1913 till	
	1913	1919	1913	1918	1919	1918	1919	1913	1918	1919	1918	1919
Malmbrytning och metallindustri.												
Gruvor och anrikningsverk	8 088	7 711	1 528	2 893	3 697	*89*	*142*	5·31	10·26	13·12	*93*	*147*
Järn-, stål- och kopparverk	10 738	21 540	1 173	2 661	3 019	*127*	*157*	4·09	8·93	10·44	*118*	*155*
Järn- och stålmanufaktur	931	3 990	1 207	2 392	3 003	*98*	*149*	4·19	8·67	10·98	*107*	*162*
Mekaniska verkstäder m. m.	20 509	36 472	1 329	2 524	3 197	*90*	*141*	4·46	8·95	11·52	*101*	*158*
Elektriska verkstäder	2 402	2 796	1 133	2 736	3 514	*141*	*210*	3·91	10·13	12·79	*159*	*227*
Metallmanufaktur	881	1 728	1 274	2 899	3 466	*128*	*172*	4·48	10·47	12·64	*134*	*182*
Guld- och silvervarufabriker	214	170	1 646	3 129	4 263	*90*	*159*	5·54	10·53	14·41	*90*	*160*
Summa	**43 763**	**74 407**	**1 314**	**2 623**	**3 207**	*100*	*144*	**4·49**	**9·20**	**11·41**	*105*	*154*
Jord- och stenindustri.												
Kolgruvor	1 291	3 933	1 058	2 406	2 994	*127*	*183*	4·06	9·15	11·02	*125*	*171*
Torvindustri	159	1 004	837	1 742	1 855	*108*	*122*	3·81	10·11	9·82	*165*	*158*
Stenbrott och stenhuggerier	2 606	1 636	846	1 635	2 236	*93*	*164*	2·86	6·40	8·68	*124*	*203*
Byggnadsämnesindustri	2 384	6 016	1 086	2 270	2 807	*109*	*159*	3·76	8·19	10·78	*118*	*187*
Porslins-, kakel- och lergodsfabriker	553	628	1 443	2 608	3 262	*81*	*126*	5·09	9·07	11·23	*78*	*121*
Glasbruk	1 767	2 029	1 188	1 808	2 394	*52*	*102*	4·16	6·67	8·40	*60*	*102*
Summa	**8 760**	**15 246**	**1 049**	**2 143**	**2 695**	*104*	*157*	**3·69**	**8·13**	**10·25**	*120*	*178*
Träindustri.												
Flottning	2 073	5 180	470	1 261	1 996	*168*	*324*	4·06	9·12	11·48	*125*	*183*
Sågverk och hyvlerier	6 986	10 237	1 055	2 172	2 925	*106*	*177*	4·09	8·07	10·97	*97*	*168*
Snickeri- och möbelfabriker	2 748	4 087	1 127	2 250	2 320	*100*	*106*	3·98	8·17	10·85	*105*	*173*
Annan trävaruindustri	179	291	1 253	2 302	2 543	*84*	*103*	4·21	8·40	10·10	*100*	*140*
Summa	**11 986**	**19 795**	**974**	**1 953**	**2 551**	*101*	*162*	**4·06**	**8·26**	**11·03**	*103*	*172*
Pappers- och grafisk industri.												
Pappersmassefabriker	8 875	12 197	1 296	2 514	3 024	*94*	*133*	4·41	8·64	10·77	*96*	*144*
Pappersbruk och pappfabriker	3 130	2 990	1 155	2 166	2 750	*88*	*138*	4·07	7·41	9·59	*82*	*136*
Annan pappersindustri	186	341	1 308	2 712	2 950	*107*	*126*	4·59	9·58	10·78	*109*	*135*
Grafisk industri	1 544	3 231	1 590	2 825	3 584	*78*	*125*	5·53	9·81	12·99	*77*	*135*
Summa	**13 735**	**18 759**	**1 297**	**2 518**	**3 076**	*94*	*137*	**4·46**	**8·67**	**10·95**	*94*	*146*
Livsmedelsindustri.												
Kvarnar	813	1 097	1 318	2 350	3 432	*78*	*160*	4·63	8·32	12·11	*80*	*162*
Pressjästfabriker	112	174	1 341	2 345	3 404	*75*	*154*	4·43	7·89	11·61	*78*	*162*
Bagerier	1 146	1 407	1 406	2 607	3 384	*85*	*141*	4·75	8·88	11·59	*87*	*144*

Råsockerbruk och raffinaderier	3 033	3 226	1 305	2 726	3 564	*109*	*173*	4·33	9·14	12·13	*111*	*180*
Choklad- och karamellfabriker	87	211	1 329	2 484	3 230	*87*	*143*	4·50	9·16	11·99	*104*	*166*
Bryggerier och läskedrycksfabriker	1 787	2 156	1 502	2 567	3 452	*71*	*130*	5·08	9·20	11·90	*81*	*134*
Slakteri- och konservfabriker	393	383	1 302	2 227	2 931	*71*	*125*	4·52	7·73	9·96	*71*	*120*
Annan livsmedelsindustri	182	356	1 334	2 150	3 345	*61*	*151*	4·24	7·37	11·02	*74*	*160*
Summa	**7 553**	**9 010**	**1 370**	**2 587**	**3 447**	*89*	*152*	4·61	8·92	**11·84**	*93*	*157*
Textil- och beklädnadsindustri.												
Spinnerier, väverier o. d.	4 256	4 972	1 010	1 752	2 597	*73*	*157*	3·53	6·94	9·54	*97*	*170*
Sömnadsfabriker	1 077	883	1 491	2 610	3 308	*75*	*122*	5·06	9·53	11·45	*88*	*126*
Hatt- och mössfabriker	86	91	1 553	2 611	3 344	*68*	*115*	5·60	10·47	12·15	*87*	*117*
Summa	**5 419**	**5 946**	**1 114**	**1 917**	**2 714**	*72*	*144*	3·88	7·49	9·88	*93*	*155*
Läder-, hår- och gummivaruindustri.												
Garverier	661	1 070	1 161	2 605	3 452	*124*	*197*	3·96	9·64	12·16	*143*	*207*
Päls- och skinnvarufabriker	97	186	1 352	2 348	2 894	*74*	*114*	4·68	8·48	10·74	*81*	*129*
Skofabriker	943	1 264	1 305	2 272	3 128	*74*	*140*	4·73	8·41	12·16	*78*	*157*
Gummivarufabriker	97	331	1 306	1 836	2 909	*41*	*123*	3·72	8·90	12·06	*139*	*224*
Annan hithörande industri	175	410	1 393	2 861	3 288	*105*	*136*	4·66	9·59	11·73	*106*	*152*
Summa	**1 973**	**3 261**	**1 267**	**2 419**	**3 219**	*91*	*154*	4·40	9·02	**12·01**	*105*	*173*
Kemisk-teknisk industri.												
Färg-, olje- och parfymfabriker m. m.	422	863	1 202	2 706	3 094	*125*	*157*	4·05	9·12	11·08	*125*	*174*
Konstgödningsfabriker	634	1 631	1 466	2 914	3 558	*99*	*143*	4·93	10·02	12·39	*103*	*151*
Sprängämnesfabriker	314	342	1 279	2 664	3 230	*108*	*153*	4·54	9·50	11·23	*109*	*147*
Tändsticksfabriker	2 718	2 978	1 055	1 807	2 548	*71*	*142*	3·71	8·11	9·48	*119*	*156*
Annan kemisk-teknisk industri	506	1 209	1 274	2 813	3 482	*121*	*173*	4·45	10·05	12·16	*126*	*173*
Summa	**4 594**	**7 023**	**1 164**	**2 320**	**3 043**	*99*	*161*	4·06	9·10	**10·94**	*124*	*169*
Byggnadsverksamhet.												
Egentlig byggnadsverksamhet	2 501	5 989	1 521	2 528	3 914	*66*	*157*	5·25	8·89	14·36	*69*	*174*
Målning och glasmästeri	384	1 002	1 790	3 079	3 755	*72*	*110*	5·93	10·72	13·40	*81*	*126*
Summa	**2 885**	**6 991**	**1 556**	**2 560**	**3 891**	*64*	*150*	5·35	9·00	**14·22**	*68*	*166*
Kraft-, belysnings- och vattenverk m. m.	**9 768**	**16 315**	**1 302**	**2 830**	**3 587**	*117*	*176*	4·35	**10·01**	**12·47**	*130*	*187*
Handel och varulager	**3 128**	**3 815**	**1 231**	**2 421**	**3 066**	*97*	*149*	4·27	8·26	**10·81**	*93*	*153*
Samfärdsel.												
Järnvägsdrift	13 950	19 067	1 200	2 753	3 612	*129*	*201*	3·84	8·67	11·50	*126*	*200*
Åkerirörelse	158	212	1 302	2 651	3 764	*104*	*189*	4·30	9·09	12·40	*111*	*188*
Lastning och lossning	2 686	2 405	1 265	2 577	4 318	*104*	*241*	6·06	10·71	19·19	*77*	*217*
Summa	**16 794**	**21 684**	**1 211**	**2 723**	**3 692**	*125*	*205*	4·09	8·94	**12·14**	*119*	*197*
Samtliga grupper	**130 358**	**202 252**	**1 241**	**2 502**	**3 186**	*102*	*157*	4·32	8·94	**11·48**	*107*	*166*

Tab. 4. Löneinkomsternas stegring för arbetare inom olika näringsgrenar: *Kvinnliga över 18 år.*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Näringsgrenar	Medelantal arbetare		Genomsnittlig löneinkomst per år, kr.			Ökning i % från 1913 till		Genomsnittlig löneinkomst per dag, kr.			Ökning i % från 1913 till	
	1913	1919	1913	1918	1919	1918	1919	1913	1918	1919	1918	1919
Malmbrytning och metallindustri	**1 176**	**2 331**	**647**	**1 264**	**1 750**	*95*	*171*	2·30	4·52	6·36	*97*	*177*
därav: Mekaniska verkstäder m. m.	289	967	670	1 190	1 863	*78*	*178*	2·32	4·23	6·87	*82*	*196*
Elektriska verkstäder	309	585	787	1 574	1 903	*100*	*141*	2·91	5·65	6·82	*94*	*134*
Jord- och stenindustri	**379**	**713**	**696**	**991**	**1 202**	*42*	*73*	2·55	4·27	5·45	*67*	*114*
därav: Porslins-, kakel- och lergodsfabriker	257	301	833	1 293	1 706	*55*	*105*	2·99	4·51	5·91	*51*	*98*
Träindustri	**190**	**282**	**566**	**1 203**	**1 437**	*113*	*154*	2·25	4·66	5·77	*107*	*156*
Pappers- och grafisk industri	**1 431**	**2 543**	**682**	**1 216**	**1 505**	*78*	*121*	2·53	4·48	5·66	*77*	*124*
därav: Grafisk industri	505	1 579	757	1 281	1 620	*69*	*114*	2·74	4·68	6·17	*71*	*125*
Livsmedelsindustri	**1 994**	**2 899**	**738**	**1 418**	**1 820**	*92*	*147*	2·63	5·19	6·52	*97*	*148*
därav: Bagerier	581	893	823	1 666	2 078	*103*	*153*	2·78	5·72	7·58	*106*	*173*
Råsockerbruk och raffinaderier	263	242	614	1 568	1 852	*155*	*201*	2·55	5·52	6·89	*116*	*170*
Choklad- och karamellfabriker	326	631	647	1 065	1 527	*65*	*136*	2·22	4·01	5·35	*81*	*141*
Bryggerier och läskedrycksfabriker	560	813	799	1 375	1 949	*72*	*144*	2·94	5·42	6·96	*84*	*137*
Textil- och beklädnadsindustri	**11 494**	**9 772**	**642**	**965**	**1 618**	*50*	*152*	2·31	4·42	6·00	*91*	*160*
därav: Spinnerier, väverier o. d.	8 698	7 431	649	900	1 615	*39*	*149*	2·33	4·54	6·03	*95*	*159*
Sömnadsfabriker	2 432	1 931	620	1 145	1 685	*85*	*172*	2·20	4·22	5·97	*92*	*171*
Hatt- och mössfabriker	364	410	612	981	1 360	*60*	*122*	2·55	4·11	5·53	*61*	*117*
Läder-, hår- och gummivaruindustri	**967**	**1 312**	**738**	**1 250**	**1 832**	*69*	*148*	2·77	5·12	7·12	*85*	*157*
därav: Päls- och skinnvarufabriker	208	264	653	1 083	1 784	*66*	*173*	2·47	4·33	7·01	*75*	*184*
Skofabriker	601	715	797	1 417	1 848	*78*	*132*	2·90	5·52	7·29	*90*	*151*
Kemisk-teknisk industri	**2 096**	**2 417**	**609**	**1 051**	**1 502**	*72*	*146*	2·15	5·01	5·82	*133*	*171*
därav: Tändsticksfabriker	1 660	1 785	595	984	1 440	*65*	*142*	2·11	5·05	5·62	*139*	*166*
Byggnadsverksamhet[1]	**7**	**254**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kraft-, belysnings- och vattenverk m. m.	**99**	**342**	**636**	**1 345**	**1 665**	*111*	*162*	2·32	5·10	6·80	*120*	*193*
Handel och varulager	**563**	**936**	**618**	**1 286**	**1 778**	*108*	*188*	2·27	4·45	6·67	*96*	*194*
Samfärdsel[2]	**259**	**5**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Samtliga grupper	20 664	23 806	651	1 113	1 634	*71*	*151*	2·34	4·60	6·11	*97*	*161*

[1] Av hänsyn till det ringa antalet arbetare har någon beräkning av genomsnittsinkomsterna ej verkställts.

[2] De redovisade arbetarna äro huvudsakligen järnvägsstäderskor, vilkas löneinkomster äro synnerligen ojämna, beroende på växlande arbetstid. Några medeltalsberäkningar hava med hänsyn härtill ej ansetts böra framläggas.

Tab. 5. Löneinkomsternas stegring för arbetare inom olika näringsgrenar: *Minderåriga.*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Näringsgrenar	Medelantal arbetare		Genomsnittlig löneinkomst per år, kr.			Ökning i % från 1913 till		Genomsnittlig löneinkomst per dag, kr.			Ökning i % från 1913 till	
	1913	1919	1913	1918	1919	1918	1919	1913	1918	1919	1918	1919
Malmbrytning och metallindustri	**5 188**	**8 735**	**571**	**1 136**	**1 382**	*99*	*133*	2·00	4·10	4·89	*105*	*145*
därav: Gruvor och anrikningsverk	658	717	639	1 337	1 379	*109*	*116*	2·25	4·80	5·03	*113*	*124*
Järn-, stål- och kopparverk	1 138	2 246	563	1 144	1 295	*103*	*130*	1·95	3·95	4·46	*103*	*129*
Järn- och stålmanufaktur	261	494	445	1 106	1 260	*149*	*183*	1·57	4·38	4·87	*179*	*210*
Mekaniska verkstäder	2 393	4 426	581	1 084	1 349	*87*	*132*	2·04	3·94	5·04	*93*	*147*
Elektriska verkstäder	422	603	572	1 245	1 418	*118*	*148*	2·02	4·64	5·61	*130*	*178*
Jord- och stenindustri	**990**	**1 674**	**423**	**831**	**1 068**	*96*	*152*	1·50	3·49	4·39	*133*	*193*
därav: Glasbruk	542	532	375	685	847	*83*	*126*	1·29	2·56	3·05	*98*	*136*
Träindustri	**1 880**	**2 459**	**506**	**966**	**1 245**	*91*	*146*	2·04	3·79	5·17	*86*	*153*
därav: Sågverk och hyvlerier	1 383	1 880	540	984	1 347	*82*	*149*	2·18	3·98	5 36	*83*	*146*
Snickeri- och möbelfabriker	363	501	440	938	920	*113*	*109*	1·69	3·41	4·44	*102*	*163*
Pappers- och grafisk industri	**1 711**	**2 807**	**489**	**890**	**1 013**	*80*	*107*	1·75	3·36	3·71	*92*	*112*
därav: Pappersmassefabriker	759	1 011	557	1 149	1 289	*106*	*132*	2·02	4·13	4 63	*104*	*129*
Pappersbruk och pappfabriker	324	201	504	1 029	996	*104*	*98*	1·85	3·54	3·58	*91*	*94*
Grafisk industri	512	1 325	397	696	856	*75*	*116*	1·37	2·82	3·15	*106*	*130*
Livsmedelsindustri	**504**	**665**	**459**	**891**	**1 095**	*94*	*138*	1·67	3·20	3·99	*92*	*139*
därav: Choklad- och karamellfabriker	234	292	393	712	890	*81*	*126*	1·37	2·66	3·29	*94*	*140*
Textil- och beklädnadsindustri	**3 486**	**2 614**	**425**	**684**	**968**	*61*	*128*	1·55	3·04	3·66	*96*	*136*
därav: Spinnerier, väverier o. d.	3 047	2 199	429	686	1 004	*60*	*134*	1·57	3·23	3·81	*106*	*143*
Sömnadsfabriker	351	317	400	699	847	*75*	*112*	1·38	2·52	3·01	*83*	*118*
Läder-, hår- och gummivaruindustri	**923**	**821**	**372**	**828**	**1 159**	*123*	*212*	1·47	3·57	4·70	*143*	*220*
därav: Skofabriker	728	439	368	837	1 093	*128*	*197*	1·44	3·57	4·46	*148*	*210*
Kemisk-teknisk industri	**1 630**	**1 309**	**426**	**822**	**1 160**	*93*	*172*	1·56	3·97	4·38	*154*	*181*
därav: Tändsticksfabriker	1 406	977	424	767	1 113	*81*	*162*	1·54	3·98	4·25	*158*	*176*
Byggnadsverksamhet[1]	**19**	**164**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kraft-, belysnings- och vattenverk m. m.	**97**	**189**	**461**	**1 502**	**1 485**	*226*	*222*	1·62	5·44	5·73	*236*	*254*
Handel och varulager	**253**	**411**	**417**	**721**	**887**	*73*	*113*	1 48	2·50	3·36	*69*	*127*
Samfärdsel	**120**	**307**	**538**	**1 089**	**1 216**	*99*	*126*	1·80	3·67	4·11	*104*	*128*
därav: Järnvägsdrift	113	305	534	1 096	1 219	*105*	*128*	1·79	3·67	4·12	*105*	*130*
Samtliga grupper	**16 801**	**22 155**	**485**	**971**	**1 196**	*100*	*145*	1·76	3·77	4·48	*114*	*155*

[1] Av hänsyn till det ringa antalet arbetare har någon beräkning av genomsnittsinkomsterna ej verkställts.

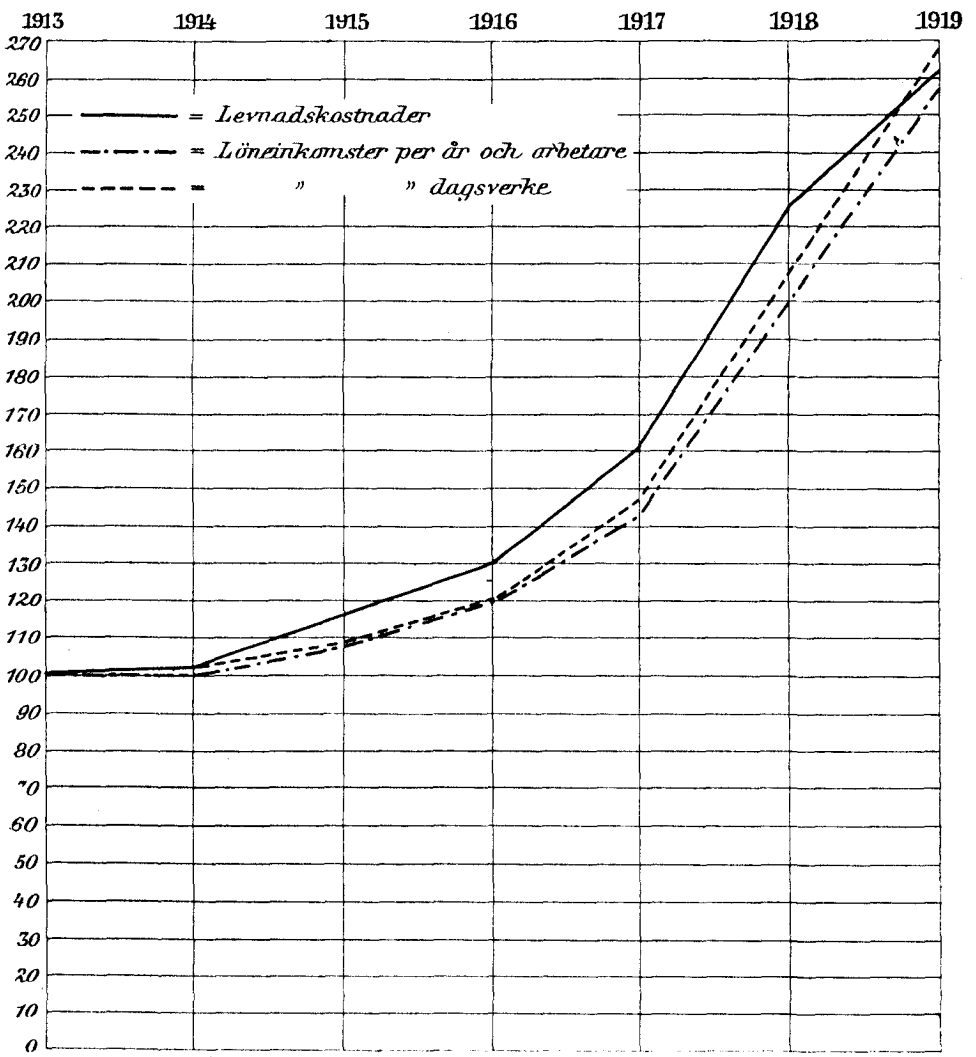
mativa) siffror för åren 1914 och 1915, erhållas här anförda löneindextal (= procenttalen ökade med 100), som sammanställts med levnadskostnadsindextal. Dessa hava i överensstämmelse med lönesiffrorna baserats på 1913 års genomsnittliga levnadskostnader, som kunna anses vara i det närmaste lika med levnadskostnaderna vid mitten av år 1914, vilken tidpunkt plägat tagas till utgångspunkt vid dylika inom socialstyrelsen utförda indexberäkningar.

Indextal

(1913 = 100).

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
Genomsnittliga levnadskostnader	100	102[1]	115[1]	130[1]	162	225	261
» löneinkomster per år och arbetare	100	100[1]	107[1]	120	143	200	256
» » » dagsverke . . .	100	102[1]	108[1]	120	146	207	266

Med ledning av dessa indextal har nedanstående diagram upprättats:

[1] Approximativa tal.

Man finner, att relativt taget, d. v. s. i jämförelse med förhållandena före kriget, levnadskostnadernas genomsnittsnivå under den egentliga kristiden legat högre än arbetslönernas, även om skillnaden i stort sett icke varit särdeles betydande. År 1917, då den var störst, översteg sålunda indexsiffran för levnadskostnaderna med 13 % indexsiffran för löneinkomsterna per år och arbetare och med 11 % motsvarande siffra för löneinkomsterna per dagsverke, eller med andra ord arbetarnas reallöner hade i motsvarande mån sjunkit. Under år 1919 åter synes levnadskostnadernas ökning kunna sägas hava blivit kompenserad genom en motsvarande ökning av arbetslönerna.

Framhållas må åter, att de anförda siffrorna endast belysa förhållandena i allmänhet. Beträffande lönestegringen inom enskilda näringsgrenar hänvisas till förut återgivna specialtabeller.

Såsom förut i Sociala Meddelanden[1] omförmälts, har den genomsnittliga löne- och levnadskostnadsstegringen i Norge och Danmark under krisåren företett stora likheter med utvecklingen i Sverige. T. o. m. år 1918 var sålunda levnadskostnadsökningen i dessa länder större än lönernas stegring, varemot vid slutet av år 1919 löneökningen blev något större än levnadskostnadernas stegring. Enligt till socialstyrelsen från norska arbetsgivareföreningen meddelade uppgifter har lönestegringen i Norge under år 1920 fortsatt, medan levnadskostnaderna förblivit i det närmaste oförändrade. I maj 1920 kunde således levnadskostnaderna, om de för juli 1914 sättas lika med 100, liksom i nov. 1919 mätas med siffran 300. Motsvarande indextal för vuxna manliga arbetares veckolöner inom exportindustrien, övrig industri och hantverk uppgingo däremot i maj 1920 till resp. 320, 341 och 307, medan de i nov. 1919 utgjorde resp. 302, 333 och 303.

Nykterhetsnämndernas verksamhet 1913—1918.

Sedan de av kristiden föranledda restriktionerna beträffande försäljning av alkoholhaltiga drycker numera i allt väsentligt upphävts och alkoholkonsumtionen därigenom betydligt stegrats, kan förmodas, att den sedan den 1 aug. 1916 i kraft varande lagen om behandling av alkoholister av den 30 juni 1913 fierstädes skall finna ökad tillämpning. Ett mera allmänt intresse torde med anledning därav kunna tillmätas de uppgifter, som socialstyrelsen i egenskap av uppsiktsmyndighet över alkoholistvården på sin tid infordrat rörande nykterhetsnämndernas verksamhet under åren 1916, 1917 och början av 1918, och vilka i sammandrag här nedan återgivas.

Undersökningen, som begränsades till att omfatta städer, köpingar och municipalsamhällen, verkställdes genom utsändande (i mars 1918) av fråge-

[1] Årg. 1920, sid. 256.

Tab. A. Antalet undersökta orter med och utan särskild nykterhetsnämnd.

Ortsgrupp (och antal orter därinom d. 1/1 1918).	Antal orter, där nykterhetsnämnd tillsatts							Antal orter, där nykterhetsnämnd ej tillsatts	Summa orter, från vilka uppgifter inkommit	Antal orter, från vilka uppgifter saknas
	år 1913	år 1914	år 1915	år 1916	år 1917	år 1918 t. o. m. mars månad	Tillhopa			
Städer med mer än 50 000 inv. (4)	—	—	—	2	1	—	3	—	3	1
Städer med 10 000—50 000 » (30)	—	2	2	4	10	1	19	—	19	11
Städer med mindre än 10 000 inv. (70)	1	2	—	6	11	—	20	22	42	28
Köpingar (40)	—	—	—	2	4	—	6	16[1]	22	18
Municipalsamhällen (175)	1	2	2	20	6	1	32[2]	48	80	95
Summa (329)	**2**	**6**	**4**	**34**	**32**	**2**	**80**	**86**	**166**	**163**

formulär till nykterhetsnämnderna, eller, där särskilda nykterhetsnämnder ej tillsatts, fattigvårdsstyrelserna inom nämnda grupper av samhällen. Under 22 punkter begärdes upplysning dels rörande omfattningen och arten av nämndernas resp. fattigvårdsstyrelsernas nykterhetsfrämjande verksamhet, dels om deras erfarenhet rörande vidtagna åtgärders effektivitet m. m.

Besvarade formulär inkommo från 166 orter, varav 64 städer, 22 köpingar och 80 municipalsamhällen. I 80 av dessa orter uppgavs särskild nykterhetsnämnd hava fungerat under längre eller kortare tid, medan i övriga kommuner fattigvårdsstyrelsen även utgjort nykterhetsnämnd. Det senare hade sannolikt varit fallet också i de samhällen, från vilka svar uteblevo. Under detta antagande finner man (se tab A), att alkoholistlagens tillämpning anförtrotts åt särskild nämnd relativt oftare i de större än i de mindre samhällena, där behovet av en sådan nämnd givetvis i regel är mindre. Medan av Sveriges fyra städer med mer än 50 000 invånare endast en (Norrköping) under tidsperioden ifråga saknade särskild nykterhetsnämnd, gällde detta bland städer med 10 000—50 000 inv. om 11 eller 37 %, bland mindre städer om 50 eller 71·4 % och bland köpingarna om 34 eller 85 %. I municipalsamhällena handhades alkoholistvården i 32 fall, motsvarande 18 %, av särskild nämnd, som utan undantag torde varit gemensam för municipalsamhället och den kommun, inom vilken samhället är beläget.

Av tab. A framgår vidare, att bland de 80 orterna med nykterhetsnämnd hade 34 tillsatt sådan under år 1916 och lika många under påföljande år, men att redan före 1916 dylika nämnder tillkommo uti 12 kommuner, de första år 1913 i Vänersborg samt Ryds municipalsamhälle i Kronobergs län.

Det låter sig givetvis ej utan vidare uttala, att vare sig tillsättandet av särskild nykterhetsnämnd eller en relativt stor frekvens av till nämnden ingångna anmälningar utgör ett belägg för ett mera utbrett alkoholmissbruk.

[1] Därav 2 (Båstad och Gamleby), som ej bilda egen kommun.
[2] I två fall omfattade en nykterhetsnämnd 3 samhällen; antalet nykterhetsnämnder var således 28.

Tab. B. Anmälda fall av alkoholmissbruk.

Ortsgrupp	Antal orter, från vilka uppgifter föreligga	Sammanlagd folkmängd den 1/1 1918	Antal orter, där fall av alkoholmissbruk anmälts	Därav antal orter, där anmälda fall av alkoholmissbruk uppgått till					Hela antalet anmälda fall av alkoholmissbruk	Därav antal fall, som föranlett åtgärder från nykterhetsnämndens sida
				över 100	50—99	25—49	10—24	1—9		
Orter *med* särskild nykterhetsnämnd.										
Större städer (över 50 t. inv.).	3	722 678	3	1	—	1	—	1	314	293
Medelstora städer (10–50 t. inv.)	19	386 458	14	—	—	1	2	11	85	76
Mindre städer (under 10 t. inv.)	20	119 191	11	2	—	—	1	8	278	278
Köpingar	6	11 376	2	—	—	—	1	1	11	8
Municipalsamhällen	32	—	14	1	—	—	2	11	199	170
Orter *utan* särskild nykterhetsnämnd										
Mindre städer (under 10 t. inv.)	22	80 145	2	—	—	—	—	2	2	2
Köpingar	16	30 705	1	—	—	—	—	1	1	1
Municipalsamhällen	48	—	3	—	—	—	—	3	3	4
Summa	**166**	—	**50**	**4**	—	**2**	**6**	**38**	**894**	**831**

Bäggedera förhållandena lära nämligen från en annan synpunkt kunna uppfattas som uttryck för ett större nykterhetsintresse inom samhället. I varje fall torde de av utredningen framgångna uppgifterna jämväl ur sist berörda synpunkt förtjäna intresse. Uppgifterna rörande antalet till nämnderna gjorda anmälningar om alkoholmissbruk hava sammanställts i ovanstående tab. B, där orterna inom resp. ortsgrupper fördelats med hänsyn till antalet ingångna anmälningar. I 34 av de 64 städerna, i 19 av de 22 köpingarna och i 63 av de 80 municipalsamhällena hade ingen anmälan om alkoholism i lagens mening förekommit Som tabellen visar, var detta förhållande vanligast i sådana orter, där alkoholistlagens tillämpning icke handhafts av särskild nämnd. Endast i fyra kommuner uppgingo anmälningarna till mer än 100, nämligen i Stockholm (271), Sala (120), Köping (115) och Ovansjö socken med Storviks m:e (146), samt i ytterligare 2 städer, nämligen Göteborg (36) och Uppsala (29). till mer än 25. Av de medelstora städerna må vidare nämnas Jönköping med 15 och Karlskrona med 11 anmälningar samt Halmstad (7), Borås (6), Södertälje (4), Linköping (3), Eskilstuna, Ystad och Kristinehamn (2), Västerås, Kalmar, Västervik och Nyköping (1). Ingen anmälan direkt till nämnden gjordes i skånestäderna Hälsingborg, Landskrona, Kristianstad och Trälleborg samt i Söderhamn. Bland de mindre städerna med särskild nykterhetsnämnd kommo de ovan omnämnda Sala och Köping högst och därefter Skellefteå (24). I gruppen 1—9 anmälningar återfinnas Lidköping och

Varberg (5), Nässjö, Ängelholm och Vimmerby (2) samt Oskarshamn, Katrineholm och Lindesberg (1). Av städer utan särskild nykterhetsnämnd hade Visby och Djursholm vardera emottagit en anmälan. I de flesta kommuner, där anmälningar överhuvud taget förekommo, behandlades således endast något enda eller ett fåtal anmälda ärenden under den tid av ungefär 1½ år, som uppgifterna avse.

Att anmälan till nämnden i regel tillgripits endast när verklig anledning förelegat, framgår därav, att av samtliga 894 anmälningar 831 eller omkring 93 % föranlett respektive nämnder att på ett eller annat sätt ingripa. I Borås hade emellertid förekommit två anmälningar och i vardera av orterna Göteborg, Hälsingborg och Charlottenberg en anmälan, som vid undersökning befunnits obefogade och av respektive nämnder därför lämnats utan avseende. Även i Storvik hade inträffat, att »de anmälda fallen ej varit värre och i många fall t. o. m. bättre än ofantligt många, som icke anmälts», i vilka fall nämnden icke ansett sig böra ingripa. Särskilt för sig må vidare nämnas 2 fall från Jönköping och 3 från Örgryte, då vederbörande alkoholist självmant tagit sig till vara efter erhållen kännedom om de till resp. nykterhetsnämnder gjorda anmälningarna, vilka därför endast föranlett någon tids observation av personerna i fråga. Slutligen märkas de fall, då anmälan ingått och alkoholmissbruk kunnat konstateras men åtgärd likväl ej kunnat vidtagas. Som anledning härtill angives från Stockholm, Malmö (1 fall), Jönköping (2 fall) och Lindesberg (2 fall), att ärendena icke varit att hänföra till 1 § i alkoholistlagen. Dessutom hade i Göteborg i tre fall den anmälda avvikit och ej kunnat anträffas för tilldelande av varning. Detsamma gäller tvenne lösdrivare i Karlskrona, som under vintermånaderna plägat vistas inom fattigvårdsanstalt och där sköta sig ganska bra, men som vid utskrivningen därifrån plägat lämna staden och sedan ej kunnat följas. I Göteborg förekom även ett fall, då på begäran av den anmäldes hustru med åtgärder fått anstå, och ett annat, då nämnden ej ingripit därför, att den anmälde blivit sinnessjuk.

I de större städerna, där nykterhetsnämnderna endast i ringa grad kunna ha personlig kännedom om förekommande fall av alkoholmissbruk, voro nämnderna i sin verksamhet hänvisade till anmälningar från alkoholisterna närstående personer, men i de mindre orterna förekom däremot ofta och relativt oftare ju mindre orten är, att nykterhetsnämnden resp. fattigvårdsstyrelsen av eget initiativ vidtagit åtgärder mot alkoholmissbrukare. Av i samtliga orter vidtagna 1 215 åtgärder hade 831 föregåtts av anmälan och 384 företagits utan sådan hänvändelse till nämnden. Hur förhållandena härvidlag gestaltade sig i de särskilda ortsgrupperna, framgår av tab. C.

I denna tabell hava vidare de vidtagna åtgärderna fördelats på de båda huvudgrupperna interneringsansökningar till konungens befallningshavande och förebyggande åtgärder. Från de senare ha i översikten avskiljts de fall, då nämnden förmått vederbörande att frivilligt ingå på alkoholistanstalt och även de tillfällen, då interneringsansökan blivit nödvändig, ehuru mildare åtgärder redan förut vidtagits mot samma person.

Tab. C. Mot alkoholmissbrukare vidtagna åtgärders antal och art.

Ortsgrupp	Antal åtgärder			De vidtagna åtgärdernas art						
	efter föregående anmälan	utan föregående anmälan	tillhopa	Framställningar till K. B. om internering	därav sådana, som föranlett interneringsförordnande		Påverkan, som lett till frivilligt ingående på		Förebyggande åtgärder av annan art	därav sådana, som efterföljts av interneringsansökan
					med efterföljande internering	utan	enskild anstalt	erkänd anstalt enl. 26 §.		
Orter *med* särskild nykterhetsnämnd										
Större städer	293	1	294	102[1]	81	7	15	16	161	23
Medelstora städer . . .	76	40	116	11	8	3	5	11	89	3
Mindre städer	278	98	376	6	5	—	—	—	370	2
Köpingar	8	3	11	—	—	—	—	—	11	—
Municipalsamhällen . .	170	232	402	5	4	—	1	—	396	4
Orter *utan* särskild nykterhetsnämnd										
Mindre städer	2	6	8	3	3	—	—	—	5	1
Köpingar	1	1	2	—	—	—	—	—	2	—
Municipalsamhällen . .	3	3	6	1	1	—	—	1	4	—
Summa	**831**	**384**	**1 215**	**128**	**102**	**10**	**21**	**28**	**1 038**	**33**

Hela antalet framställningar till länsstyrelserna om internering uppgick till 128, av vilka 95 förekommo i Stockholms stad, 7 i Göteborg, samt i Jönköping 4, Hälsingborg 2 och Vimmerby 2. 1 framställning om internering gjordes i följande städer: Halmstad, Kalmar, Västervik, Nyköping, Kristinehamn, Lidköping, Katrineholm, Ängelholm och Lindesberg samt Visby, Skänninge och Askersund; i de tre sistnämnda av resp. fattigvårdsstyrelser. Från fyra municipalsamhällen (kommuner) anmäldes till konungens befallningshavande följande antal personer till internering: Örgryte 3, Storvik 1, Dalarö 1 och Långedrag (fattigvårdsstyrelse) 1.

Av samtliga 128 ansökningar bifölls 112 eller 87·5 % av överståthållarämbetet och länsstyrelserna, under det att återstående 16 (12 från Stockholm, 2 från Göteborg och 1 från vardera av Örgryte och Ängelholm[2]) icke föranledde någon åtgärd. Till följd av sjukdom, sinnesrubbning, dödsfall och andra orsaker blev i ett tiotal fall det utfärdade förordnandet om intagning på allmän anstalt aldrig verkställt, varför hela antalet under redovisningstiden internerade personer utgjorde 102, av vilka 5 voro hemmahörande i municipalsamhällen och övriga 97 i städer. Från köpingarna gjordes icke i något fall framställning om internering.

[1] Dessutom i Stockholm 13 beviljade framställningar om återintagande, till följd av brott mot utskrivningsvillkor.

[2] Läkarebetyg saknades och kunde ej anskaffas, enär personen lämnat orten.

Tab. D. Interneringsansökningarnas motivering och alkoholisternas föregående bestraffning.

Ortsgrupp	Antal ansökningar om internering	Antal fall, där interneringsansökan grundats på att personen visat sig					Antal fall, där alkoholist, för vilken interneringsansökan gjorts,			
		farlig för annans säkerhet eller eget liv	därav fall, där även andra orsaker medverkat	försumlig mot sin familj	ligga fattigvården till last	ligga sin familj till last	en gång lagförts för brott (utom fylleri)	er gång ådömts tvångsarbete	upprepade gånger varit lagförd för brott och (eller) ådömd tvångsarbete	icke varit lagförd för brott eller ådömts tvångsarbete
Större städer	102	46	4	4	41	11	30	21	27	24
Medelstora städer . .	11	9	5	1	1	—	1	1	2	7
Mindre städer	9	4	2	1	4	—	2	—	3	4
Köpingar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Municipalsamhällen .	6	4	3	1	—	1	3	—	—	3
Summa	128	63	14	7	46	12	36	22	32	38

Ansökningarna om internering ha enligt tab. D i 63 fall eller omkring hälften av samtliga grundats på, att alkoholisten funnits »vara farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv» och i 14 fall av dessa därjämte legat fattigvården eller sin familj till last. I 46 fall uppgives personen ha legat fattigvården till last, och vid 12 tillfällen säges alkoholisten ha legat sin familj till last genom sitt spritmissbruk. Slutligen hade 7 befunnits utsätta hustru och barn för nöd eller uppenbar vanvård. Fördelningen på dessa kategorier inom varje ortsgrupp återfinnes i tabellen.

Frågeformuläret innehöll även en förfrågan, huruvida de för internering till konungens befallningshavande anmälda alkoholisterna förut varit lagförda för brott (varvid fylleriförseelser ej medräknats) eller undergått tvångsarbete. Uppgifterna härom ha ävenledes sammanförts i tab. D, av vilken framgår, att ej mindre än 70 % av samtliga till internering anmälda alkoholister en eller flera gånger ådömts antingen straff för brott (utom fylleri) eller tvångsarbete, ett förhållande, som ger en god bild av det nära sambandet mellan alkoholism och kriminalitet.

De av nämnderna vidtagna förebyggande åtgärderna voro — i överensstämmelse med lagens anda och mening — betydligt talrikare än interneringsansökningarna. Nära ett tusental personer hade nämligen på detta sätt varit föremål för nykterhetsnämndernas uppmärksamhet och åtgöranden. I fråga om denna verksamhet framträder skillnaden mellan orter med och utan särskild nykterhetsnämnd mycket skarpt. Knappast torde olikheten helt kunna tillskrivas olika behov av nykterhetsfrämjande åtgärder inom kommunerna.

Lika skiftande som alkoholisternas personliga förhållanden ha givetvis nämndernas tillvägagångssätt varit vid det förebyggande arbetet. I tab. E anföras de viktigaste av de åtgärder, som nämnderna uppgivit sig hava använt,

Tab. E. De förebyggande åtgärdernas beskaffenhet.

Ortsgrupp	Antal orter, där förebyggande åtgärder vidtagits	Antal orter, där såsom förebyggande åtgärd använts						
		varning av nämnden	förmaning av nämnden	övervakning av alkoholisten	uppmaning att ingå i nykterhetsförening	anskaffande av arbete genom nämnden	avstängning från spirituosainköp	uppmaning till försäljare av sprithaltiga drycker att iakttaga varsamhet vid försäljningen
Orter *med* särskild nykterhetsnämnd.								
Större städer	3	1	—	2	1	2	1	1
Medelstora städer	12	5	5	2	3	2	5	3
Mindre städer	10	5	1	1	4	2	2	3
Köpingar	3	2	—	1	—	1	—	1
Municipalsamhällen . . .	14	8	1	2	4	1	8	4
Orter *utan* särskild nykterhetsnämnd.								
Mindre städer	4	3	1	—	—	—	1	—
Köpingar	2	2	—	—	—	1	—	—
Municipalsamhällen . . .	2	1	—	—	—	—	1	1
Summa	**50**	**27**	**8**	**8**	**12**	**9**	**18**	**13**

och lämnas en översikt över antalet orter, där de angivna påverkningsmedlen prövats. Rörande åtgärdernas effektivitet yttra sig de flesta nämnder med tillfredsställelse men förbise ej heller betydelsen av den knappa tillgången på rusdrycker under en del av redogörelseperioden. Tilldelad varning, en åtgärd som förekommit i 27 av de 50 orter, där förebyggande åtgärder av något slag vidtagits, synes allmänt ha beaktats, och alkoholistens fruktan för tvångsinternering framhålles som en betydelsefull faktor för nämnden att räkna med och begagna sig av (Solna, Storvik). Även vetskapen om övervakning genom någon nämndens ledamot eller ombud har i de 8 kommuner, där medlet tillgripits, visat sig kunna förhjälpa till förbättrat levnadssätt. I 12 orter ha personer förmåtts att ingå i nykterhetsförening, vilket dock i några fall (Stockholm, Kalmar, Vimmerby, Karlskoga) endast en kortare tid uppgivits kunnat förhjälpa drinkaren att avstå ifrån spritdrycker. Avstängning från spritdrycksinköp betecknas i många orter såsom föga verksam till följd av tillgången på öl och handeln med inköpsbevis (Storvik, Broby) samt lättheten att under den tid, varom här är fråga, komma över denaturerad sprit och andra surrogat. Dessa olägenheter sökte nämnderna i 13 kommuner att försvåra genom hänvändelse till försäljare av sprithaltiga varor och genom initiativ till kontrollåtgärder. I 9 kommuner hade nämnden genom att skaffa arbete sökt hjälpa drinkare att komma in i bättre vanor. Den stora

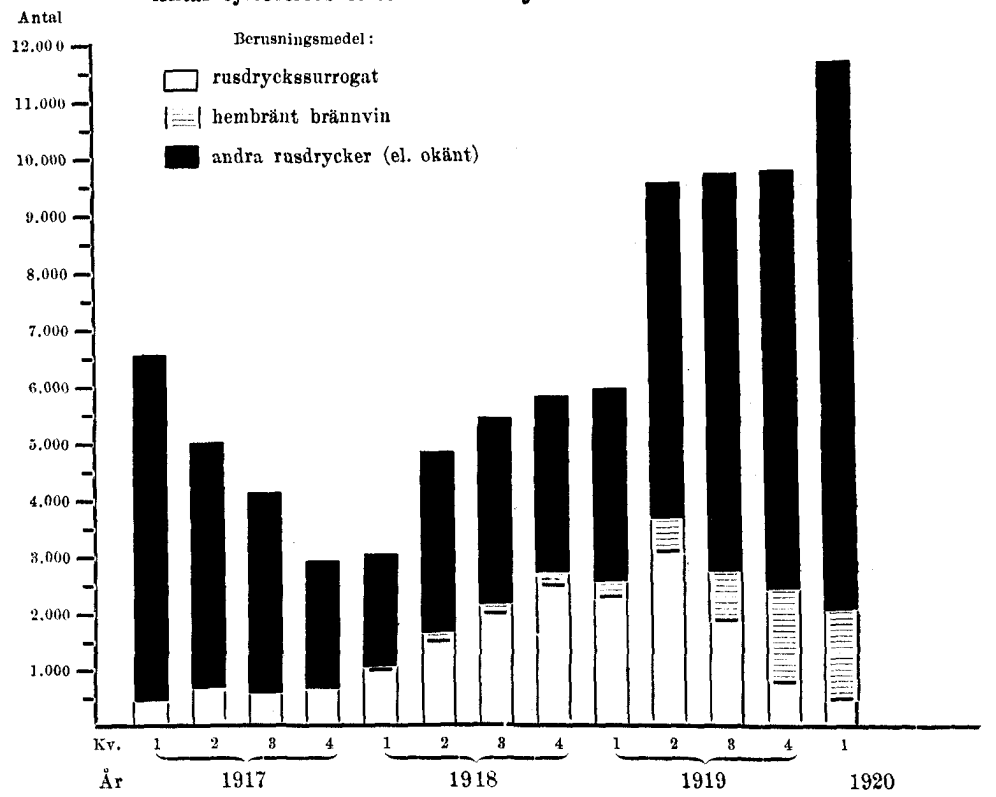
betydelsen härav, helst om personen därvid kommer ifrån sin gamla omgivning, framhålles, men försvåras vidtagandet av ifrågavarande åtgärder, därigenom att nämnden i regel saknar tillgångar för sådana förflyttningar.

Någon erfarenhet angående interneringens inverkan på alkoholisterna hade nykterhetsnämnderna kunnat samla endast i några få kommuner. Från Stockholm meddelades, att anstaltsvården i allmänhet visat sig fördelaktig. I Göteborg hade av 8 personer 3 återfallit och ånyo internerats samt 4 skött sig bra och 1 mindre tillfredsställande; i Jönköping hade 1 av 3 helt avhållit sig från alkohol efter anstaltsvistelsen men de båda övriga återfallit, den ena omedelbart, den andra efter någon tid. I Karlskrona uppgavs i 3 fall av 11 gott resultat ha nåtts, men i 8 lär »varken interneringen eller varningar och förmaningar varit till någon nytta». Från Örgryte meddelades, att av tvenne personer båda återfallit i dryckenskap efter 6 å 9 månaders internering, vilket nämnden ansåg vara alltför kort interneringstid. Från Skänninge, Solna, Tjörnekalv och Storvik ha uppgivits enstaka fall med gott resultat och från Nyköping ett fall, där ett års frivillig internering visat sig välgörande. Från Södertälje däremot anmäles, att en frivillig vistelse å alkoholisthem hade god verkan endast ungefär ett halvt år, varefter personen återföll i sina gamla vanor.

I ganska få fall hade nämnderna någon erfarenhet att meddela rörande den s. k. eftervården. Från Stockholms nykterhetsnämnd uppgives emellertid, att denna synts vara av den största betydelse och att den förbindelse, som därigenom erhålles med de utskrivna, för dessa är ett så viktigt stöd, att nämnden funnit önskvärt att övervakningstiden vore längre.

Slutligen ha några av nämnderna lämnat uppgifter om inom kommunen förekommande särskilda omständigheter av ekonomisk eller annan art, som inverkat hämmande på nämndens arbete. Från ett par kommuner (Lidköping, Långedrag) klagas sålunda över svårighet att utverka medel till nykterhetsarbetet. Öl- och vinrättigheternas stora antal uppgives i tre orter ha försvårat verksamheten (Charlottenberg, Norberg, Dalarö), och spritdrycksstillförseln från Danmark har i Hälsingborg utgjort en allvarlig olägenhet. Som redan förut nämnts, uppgives nästan överallt men i synnerhet i norra Sverige surrogatsupning hava florerat. Till sist må nämnas, att från ett par orter (Halmstad och Kiruna) såsom en svaghet i lagen framhållits, att polismyndigheterna icke äro skyldiga tillhandagå nämnden med uppgifter om inträffade fylleriförseelser och alkoholmissbruk i övrigt.

Antal fylleriförseelser under varje kvartal åren 1917—1920.

Fylleriförseelserna och deras orsaker under första kvartalet 1920.[1]

Antal fylleriförseelser. Antalet under första kvartalet 1920 inträffade fylleriförseelser, om vilka socialstyrelsen före den 25 maj erhållit uppgifter från åklagare- och polismyndigheterna, utgjorde, som av efterföljande huvudtabell framgår, 11 654. Av dessa begingos 11 471 av män och 183 av kvinnor. En översikt av fylleriförekvensens storlek under de kvartal, för vilka dylik redovisning hittills föreligger, lämnas i ovanstående diagram[2] och följande tablå:

		År 1917 medeltal per kv.	År 1918 1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	År 1919 1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	År 1920 1 kv.
Samtliga fylleriförseelser	antal	4 630	3 006	4 740	5 343	5 765	5 980	9 598	9 697	9 828[3]	11 654
	indextal	100	65	102	115	125	129	207	209	212	252

[1] Föregående kvartalsrapporter återfinnas i Soc. Medd., årg. 1917, sid. 731 ff., 1069 ff. och 1430 ff., årg. 1918, sid. 475 ff., 799 ff., 888 ff. och 1174 ff., årg. 1919, sid. 120 ff., 532 ff. och 901 ff., samt årg. 1920, sid. 287 ff.

[2] Angående antalet fylleriförseelser genom rusdryckssurrogat (kol. 37—39) och hembränt brännvin (kol. 35) se sid. 622 och 623.

[3] Uppgifterna för fjärde kvartalet 1919 hava såväl här som i huvudtabellen kompletterats med 245 senare inkomna.

Föregående kvartalsrapporter ha i liknande tablåer upptagit indextal, beräknade på siffrorna för första kvartalet 1917, men i denna redogörelse har, för erhållande av en fastare grund för talserierna, till utgångspunkt tagits antalet fylleriförseelser i medeltal per kvartal under hela år 1917.[1] I jämförelse med denna beräknade siffra visar redovisningskvartalet en ökning av 152 % och från föregående kvartal en höjning av indextalet med 40 enheter, motsvarande en stegring av antalet fylleriförseelser med omkring en femtedel. Från att i stort sett ha varit stillastående under de tre sista kvartalen av år 1919 har sålunda fyllerifrekvensen sprungit upp rätt avsevärt, vilket synes böra sättas i samband med den ökning av spritdrycksförsäljningen, som spritdrycksaccisens upphörande och försäljningens frigivande upp till 1917 års rusdrycksförsäljningsförordnings maximigräns — fyra liter i kalendermånaden — medförde fr. o. m. innevarande års början.

Av redovisningskvartalets trenne månader kommer av de hittills influtna uppgifterna att döma januari högst med 4 008, därefter februari med 3 995 och sist mars med 3 651 förseelser, en utveckling, som står i viss motsats till förhållandet under motsvarande tid föregående år, vilket framgår av följande sammanställning:

	Antal fylleriförseelser, inträffade under												
	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	okänt
År 1919 . . .	1 634	1 900	2 439	3 149	3 129	3 317	3 217	3 462	3 001	3 550	2 983	3 286	36
År 1920 . . .	4 008	3 995	3 651	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

Fördelningen av redovisningskvartalets fylleriförseelser på vissa ortsgrupper och olika delar av landet åskådliggöres av nedanstående tablå:

Antal fylleriförseelser	Stockholms stad	Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket
i städer med mer än 10 000 inv. . .	2 884	672	238	1 158	3 546	554	**9 052**
i övriga städer	—	353	359	179	668	269	**1 828**
å landsbygden	—	162	93	96	163	260	**774**
tillhopa	2 884	1 187	690	1 433	4 377	1 083	**11 654**

Anmärkningsvärd är den starka ökningen sedan föregående kvartal av antalet fylleriförseelser i de mindre städerna, där frekvensen sprungit upp med omkring $^4/_{10}$. Härtill ha i främsta rummet städerna i Småland och öarna samt i östra Sverige bidragit, men även i västra Sverige steg fyllerifrekvensen rätt avsevärt inom nämnda ortsgrupp. Av de olika landsdelarna visar Småland och öarna den största stegringen (över 50 %) och därnäst västra Sverige (nära 40 %), under det att minsta förändringen förekom i Stockholms stad, där antalet förseelser praktiskt taget var detsamma som föregående kvartal. Huvudstadens andel av samtliga förseelser, har till följd härav sjunkit från omkring 30 till 25 %. I Göteborg har däremot en markerad ökning inträffat, i det antalet stigit från 1 783 till 2 738 fall eller med om-

[1] Med 1 kv. 1917 som bas bli indextalen för 4 kv. 1919 och 1 kv. 1920 resp. 148 och 175.

kring 54 %. Dessa båda storstäder tillsammantagna redovisa till följd därav ungefär samma anpart — c:a 48 % av samtliga förseelser — som föregående kvartal.

Av samtliga fylleriförseelser i riket begingos, som ovan nämnts, 183 eller 1·6 % av kvinnor, och av dessa förseelser rapporterades 104 från Stockholm, 50 från Göteborg, 26 från övriga städer och endast 3 från landsbygden.

Fylleriförseelsernas orsaker. I kol. 4 av huvudtabellen angives antalet fylleriförseelser, beträffande vilka det huvudsakliga berusningsmedlet uppgivits, och i kol. 5—28 deras fördelning efter de olika slag av rusdrycker, som använts. Härvid må framhållas, att dessa uppgifter, såsom huvudsakligen grundade på de anhållnas egna utsagor, ej kunna göra anspråk på att vara fullt exakta. Omräknade i relativa tal böra de däremot kunna tilläggas större vikt såsom mätare på de olika berusningsmedlens betydelse och inträffade förskjutningar härutinnan. Den procentuella fördelningen på de särskilda slagen av rusdrycker och surrogat i hela riket samt särskilt i städerna och på landsbygden återfinnes i slutet av huvudtabellen (sid. 622 och 623), medan i nedanstående tablå lämnas en översikt av relativa antalet genom de olika berusningsmedlen orsakade fylleriförseelser under olika kvartal, i jämförelse med år 1917, för vilket år antalet dylika förseelser i medeltal per kvartal satts = 100.

Kvartal	Hela antalet fylleriförseelser med känt berusningsmedel	Förseelser, vid vilka huvudsakliga berusningsmedlet uppgivits vara										
		spritdrycker	vin	öl (andra maltdrycker)	spritdrycker och vin	spritdrycker och öl	spritdrycker, vin och öl	vin och öl	Summa förseelser med rusdrycker	denaturerad sprit	tekniska preparat	Summa förseelser med surrogat
1917: medeltal per kvartal	antal . .	4 578	630	240	766	123	1 315	312	616	4 002	310	267	576
	indextal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1918 1 kvartalet	»	65	119	83	12	185	35	54	24	51	182	141	163
» 2	»	102	186	204	10	349	37	74	43	79	323	199	266
» 3	»	115	207	312	3	493	16	50	46	83	516	133	340
» 4	»	124	183	377	4	489	13	51	41	82	655	146	420
1919 1	»	129	280	183	4	573	25	60	23	90	720	33	403
» 2	»	207	579	225	14	652	51	96	44	158	984	37	546
» 3	»	209	571	125	91	438	136	141	56	193	583	13	320
» 4	»	211	749	116	69	410	153	158	58	222	233	19	134
1920 1	»	**250**	**1 115**	**59**	**40**	**253**	**213**	**106**	**24**	**277**	**115**	**12**	**67**
Därav (medeltal pr kv. 1917 i resp. orter = 100)													
Stockholm		305	2 871	122	16	528	125	75	20	338	147	4	85
Göteborg		334	1 698	67	77	217	331	125	40	352	173	30	153
övriga städer		217	785	27	33	177	210	108	22	239	80	12	51
landsbygden		170	488	13	32	33	187	108	7	209	125	13	32

Under det här redovisade första kvartalet av år 1920 uppgick antalet fylleriförseelser med känt berusningsmedel i hela riket till 11 463, motsvarande 98·4 % av samtliga. Av nyssnämnda antal hade 96·6 % orsakats av rusdrycker och endast 3·4 % av olika slags surrogat därför. Såväl absolut som relativt taget har därmed det sedan tredje kvartalet år 1919 konstaterade undanträngandet av rusdryckssurrogaten såsom berusningsmedel fortsatt med oförminskad hastighet.

Uppmärksamheten må först riktas på de egentliga rusdryckerna, på vilka således hela den inträffade ökningen från föregående kvartal faller. En närmare granskning av omstående tablå visar, att under kvartalet endast de av spritdrycker eller av spritdrycker och öl orsakade förseelsernas antal stigit, under det att övriga grupper av förseelser mer eller mindre avtagit, vilket i fråga om huvudtabellens procenttal motsvaras av en höjning av enbart de utav spritdrycker föranledda förseelsernas andel från 48·8 till 61·3 % av samtliga förseelser med känt berusningsmedel och de av spritdrycker och öl vållade förseelsernas relativa antal från 20·8 till 24·5 %. En granskning av spritdryckernas åtkomstsätt (kol. 6—10) synes visa, att det denna gång icke i främsta rummet är förseelserna genom de på direkt olagligt sätt anskaffade spritdryckerna, som vuxit i antal, utan i stället såväl de av den legitima försäljningen, särskilt utskänkningen, förorsakade förseelserna som de mera tvivelaktiga fall, där spritdryckerna erhållits »genom förmedling av andra, vid privata samkväm o. d.», vilkas antal avsevärt ökats.

Det redan under föregående kvartal sjunkande antalet förseelser, orsakade företrädesvis av vin, vartill även räknats vinglögg o. d., har ytterligare nedgått med omkring hälften, såsom angives av det från 116 till 59 nedsatta indextalet. Dessa förseelser motsvara därför nu endast 1·2 % av samtliga. Den starka nedgången torde även här kunna sättas i samband med den rikligare tillgången på spritdrycker. Av sannolikt samma orsak har antalet fylleriförseelser, som tillskrivits förtäring, huvudsakligen av öl eller andra maltdrycker, sedan föregående kvartal nedgått från 5·4 % till 2·7 % av samtliga. I viss mån torde dock även denna relativt låga siffra rönt inflytande av de i föregående kvartalsredogörelse berörda felkällorna.

Beträffande de fall, då berusningen åstadkommits genom förtärande av flera olika slag av rusdrycker, har redan omnämnts, att kombinationen spritdrycker och öl företer en betydlig ökning, vars storlek anges av indextalets uppgång från 153 till 213. Samtliga övriga sammansättningar visa nedgående tendens och motsvara detta kvartal tillhopa endast 6·9 % emot 14·1 % föregående kvartal. Alla nu nämnda på retur stadda berusningsmedel och kombinationer av sådana ha således tillskrivits tillhopa endast 10·8 % och spritdrycker enbart eller tillsammans med maltdrycker 85·8 % av alla förseelser med känt berusningsmedel.

Den betydliga reduceringen av surrogatfallens antal från föregående kvartal åskådliggöres dels av tablåns och huvudtabellens relativa tal, dels av diagrammet å sid. 609. De av denaturerad sprit orsakade förseelserna, vilka härvid nästan uteslutande äro av betydelse, utgjorde 356, mot-

svarande 3·1 % av samtliga förseelser. Föregående kvartalssiffra har således reducerats till omkring hälften. Synnerligen stark var nedgången i huvudstaden (från 365 förseelser under föregående kvartal till 97 under redovisningskvartalet), men även i Göteborg (resp. 164 och 107) kan en avgjord förbättring i detta avseende iakttagas. I Malmö däremot var minskningen obetydlig och i Norrköping märkes en relativt betydande ökning (från 9 till 21 fall). I övrigt förekommo flertalet dylika förseelser i västra Sverige. Från denna del av landet samt från Kopparbergs och Gävleborgs län rapporteras även större delen av de fåtaliga förseelser, vid vilka berusningen uppgivits hava vållats av tekniska preparat. Frekvensen av dessa fylleriförseelser i hela riket anges av indextalet 12 och uppgår således, tack vare bl. a. den fr. o. m. år 1919 gällande skärpta lagstiftningen, endast till en bråkdel av den under år 1917 rådande. Antalet förseelser genom denaturerad sprit anges av talet 115 och var således ännu något högre än jämförelsetalet, men torde i den mån de föregående år införda och år 1920 skärpta kontrollåtgärderna göra sig gällande, ytterligare nedgå, vartill ju också det förändrade läget på rusdryckshandelns område kan tänkas bidraga.

Berusningsmedlens åtkomstsätt. Beträffande spritdrycker har frågan om åtkomstsättet redan berörts. Huvudtabellen innehåller även sammanfattande uppgifter om åtkomstsättet för samtliga berusningsmedel (kol. 29—39), och lämnas i slutet av tabellen sammandrag därav, som tillåta en ungefärlig uppskattning av utminuterings- och utskänkningsställenas samt — i viss mån — den olagliga rusdryckshanteringens relativa betydelse för fylleriförseelserna i riket under detta och föregående kvartal. Om dessa uppgifter gäller givetvis detsamma, som sagts om uppdelningen efter berusningsmedlens art, nämligen att de absoluta siffrorna böra användas med försiktighet, varemot de relativa böra tillmätas större betydelse såsom antydande vissa utvecklingslinjer.

I fråga om de egentliga rusdryckerna uppgivas huvudsakligen från utminuteringsställe erhållna sådana under redovisningskvartalet ha vållat 1 330 fylleriförseelser, vilket i jämförelse med närmast föregående kvartal betyder en ökning med omkring en tredjedel, varigenom denna grupp av förseelser kommit att utgöra 11·6 % av samtliga med känt berusningsmedel. Ännu betydligare var stegringen av antalet från bolagsutskänkningsställen härrörande förseelser, i det att dessa mer än fördubblats, medan däremot i fråga om andra utskänkningsställen en mindre men anmärkningsvärd nedgång inträffat. Härvid bör emellertid beaktas den allmänna tendensen för restauranger att övergå från enskilda personer till systembolag eller dylika närstående företag. Samtliga utskänkningsställens uppgivna andel av fylleriförseelserna utgjorde under föregående års fyra kvartal resp. 22·4, 17·3, 23·6 och 27·8 % och steg under redovisningskvartalet till 29·4 %. Både utminuterings- och utskänkningsställen tillskrivna fall ökade även något till antalet men gingo relativt tillbaka från 5·5 till 5·1 % av samtliga. De nu nämnda fyra grupperna av förseelser, som kunna föras på den mera

legitima rusdryckshanteringens konto, utgjorde tillhopa 46·1 % av samtliga. Redan fr. o. m. andra kvartalet 1919 ha dessa förseelser såväl absolut som relativt taget visat en bestämd tendens till ökning, i det att procenttalet under nämnda period var 33·4, under tredje kvartalet 41·6 och under fjärde 43·8.

På andra än nu omförmälda sätt hade 5 797 eller 50·5 % av samtliga för fylleri anhållna erhållit rusdrycker. Vilken betydelse de i tabellen upptagna grupperna haft för fyllerifrekvensen under redovisningskvartalet och föregående år i vissa orter och ortsgrupper belyses av efterföljande tablå, där den procentuella andelen av de fall, då rusdryckerna uppgivas helt eller delvis hava erhållits »genom förmedling av andra» (kol. 33 och 34), sammanförts under beteckningen »a» och de fall, som direkt tillskrivits olaglig rusdryckshantering (hembränning etc. kol. 35), betecknats med »b»:

		Stockholm		Göteborg		Övriga städer		Landsbygden		Hela riket	
		a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
1919:	1 kv.	12·8	7·1	25·4	7·2	26·4	1·1	25·5	10·2	21·1	5·1
	2 kv.	14·0	8·0	31·6	9·6	31·7	1·9	32·5	15·0	26·5	6·5
	3 kv.	16·2	21·7	33·7	6·1	34·9	1·6	30·9	13·6	28·4	9·8
	4 kv.	16·3	49·7	39·3	6·9	32·8	2·4	37·0	16·5	29·6	17·9
1920:	1 kv.	18·7	54·2	36·7	1·6	42·4	0·9	43·5	7·6	35·4	[1] 14·2

En avsevärd del av de till gruppen a hänförda förseelserna torde i själva verket ha vållats av på mer eller mindre olagligt sätt erhållna rusdrycker, ehuru förtäring av hembränt brännvin icke kunnat direkt påvisas, varför ock dessa förseelser icke tillförts gruppen b. De till denna räknade fall, där olaglig rusdryckshantering i form av hembränning kunnat konstateras, ha överallt utom i Stockholm visat en tydlig nedgång sedan föregående kvartal. För hela riket var den absoluta förändringen visserligen ej större än från 1 734 förseelser under föregående kvartal till 1 635 under redovisningskvartalet, men minskningen är dock anmärkningsvärd, emedan den utgör ett bestämt avbrott i den föregående av tablån samt av diagrammet på sid. 609 åskådliggjorda snabba ökningen av dessa förseelser. Stockholm bildar härvid, som nämnts, ett undantag, men den stegring med omkring hundra förseelser, som där förekom, var likväl relativt obetydlig och torde måhända närmast böra tillskrivas den alltmera skärpta polisbevakningen på detta område.

Vad rusdryckssurrogaten beträffar, hade i 323 fall, motsvarande 2·8 % av samtliga förseelser, berusningsmedlet erhållits genom förmedling av andra, och endast i 28 fall från försäljningsställe. I 36 fall hade slutligen surrogaten åtkommits på annat eller obekant sätt. Nedgången från föregående kvartal träffade framför allt den förstnämnda gruppen.

Jämförelse mellan fylleriförseelserna i Sverige och Norge. Liksom i föregående kvartalsredogörelser må slutligen i jämförelsesyfte en sammanställning göras

[1] Återstående 0·9 % av ovan berörda 50·5 % utgöras, som av huvudtabellen framgår, av förseelser med på diverse andra sätt erhållna berusningsmedel.

mellan den svenska fylleristatistiken och motsvarande uppgifter för Norge, som dels lämnats i »Meddelelser fra det Statistiske Centralbyrå», dels erhållits genom benäget tillmötesgående av sistnämnda ämbetsverk:

Fylleriförseelser:		År 1917 medeltal per kv.	1 kv.	År 1918 2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	År 1919 2 kv.	3 kv.	4 kv.	1920 1 kv.
Sverige	antal . .	4 630	3 006	4 740	5 343	5 765	5 980	9 598	9 697	9 828	11 654
	indextal	100	65	102	115	125	129	207	209	212	252
Norge	antal . .	7 777	5 231	5 697	5 956	6 030	7 783	10 874	10 285	8 468	8 106
	indextal	100	67	73	77	78	100	140	132	109	104

Den med år 1918 begynnande ökningen av fylleriförseelsernas antal fortsatte sålunda under hela detta år och förra hälften av år 1919 i båda länderna, ehuru i långsammare tempo i Norge. Under de två sista kvartalen av år 1919 fortgick i Sverige en svag stegring av fyllerifrekvensen, medan däremot i Norge en avsevärd tillbakagång synes hava inträtt, och denna avtagande tendens har därstädes, som tablån utvisar, gjort sig gällande även under redovisningskvartalet, om än med mindre styrka. Såväl ökningen i Sverige som nedgången i Norge ha i stort sett begränsat sig till städerna. Vad huvudstäderna beträffar, uppgivas i Kristiania hava begåtts 3 247 förseelser under innevarande års första kvartal emot 3 563 under fjärde kvartalet 1919, medan, som nämnts, i Stockholm antalet (2 884) var ungefär det samma som föregående kvartal (korr. siffra 2 881). Utvecklingen sedan år 1917 framgår av nedanstående sammanställning:

Antal fylleriförseelser i	År 1917	År 1918	År 1919	1 kv. 1920
Stockholm	3 705	6 264	11 085	2 884
Kristiania	13 672	12 217	16 938	3 247

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
				Antal fylleriförseelser, där huvud-											
Område	Invånarantal den 1 jan. 1920	Hela antalet fylleriförseelser	Därav sådana, rörande vilka berusningsmedlet uppgivits	*spritdrycker* (brännvin, konjak, punsch o. d.)	därav huvudsakligen					*vin*	därav utskänkt vin	*öl* (andra maltdrycker)	därav utskänkt öl	*spritdrycker och vin*	därav utskänkta spritdrycker
					från utminuteringsställe	å bolagsutskänknings-ställe	å restaurang	genom förmedling av andra, vid privata samkväm o. d.	genom olagligt rusdrycks-hantering (eller på annat sätt)						
1	***Stockholms stad*** . .	**415 201**	**2 884**	**2 745**	**2 067**	142	63	115	350	1 397	**89**	53	**42**	40	**153**	82
2	***Stockholms län*** . .	**237 015**	**151**	**149**	**56**	16	4	6	22	8	—	—	**5**	5	**3**	2
	därav															
3	Södertälje	14 897	66	65	19	8	1	3	7	—	—	—	3	3	2	1
4	övriga städer	15 853	36	35	15	3	1	—	10	1	—	—	—	—	—	—
5	landsbygden	206 265	49	49	22	5	2	3	5	7	—	—	2	2	1	1
6	***Uppsala län*** . . .	**135 167**	**300**	**299**	**162**	40	11	12	94	5	**1**	1	**1**	—	**8**	7
	därav															
7	Uppsala	28 041	206	205	94	28	8	6	47	5	1	1	—	—	8	7
8	Enköping	5 879	83	83	58	10	3	3	42	—	—	—	—	—	—	—
9	landsbygden	101 247	11	11	10	2	—	3	5	—	—	—	1	—	—	—
10	***Södermanlands län*** .	**188 978**	**214**	**213**	**100**	28	15	10	38	9	—	—	—	—	**1**	1
	därav															
11	Nyköping	11 461	30	30	7	—	—	2	5	—	—	—	—	—	1	1
12	Eskilstuna	30 103	78	77	42	14	14	7	7	—	—	—	—	—	—	—
13	övriga städer	15 844	75	75	28	10	1	—	16	1	—	—	—	—	—	—
14	landsbygden	131 570	31	31	23	4	—	1	10	8	—	—	—	—	—	—
15	***Östergötlands län*** .	**302 948**	**342**	**341**	**133**	44	11	9	68	1	—	—	**7**	7	**8**	5
	därav															
16	Linköping	26 300	65	65	31	5	4	4	18	—	—	—	—	—	3	2
17	Norrköping	57 377	153	153	20	2	3	3	11	1	—	—	3	3	3	3
18	övriga städer	18 464	84	84	53	32	—	2	19	—	—	—	4	4	2	—
19	landsbygden	200 807	40	39	29	5	4	—	20	—	—	—	—	—	—	—
20	***Jönköpings län*** . .	**225 549**	**281**	**281**	**169**	59	4	5	98	3	**1**	—	**2**	1	**3**	3
	därav															
21	Jönköping	28 875	120	120	47	15	—	3	29	—	1	—	1	1	3	3
22	övriga städer	31 866	108	108	82	30	4	2	44	2	—	—	—	—	—	—
23	landsbygden	164 808	53	53	40	14	—	—	25	1	—	—	1	—	—	—
24	***Kronobergs län*** . .	**157 949**	**139**	**139**	**112**	25	20	16	48	3	—	—	—	—	**1**	—
	drav															
25	Växjö	9 003	134	134	108	25	20	16	44	3	—	—	—	—	1	—
26	landsbygden	148 946	5	5	4	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—
27	***Kalmar län*** . . .	**229 887**	**197**	**194**	**88**	24	6	7	51	—	—	—	**5**	5	**5**	3
	därav															
28	Kalmar	16 800	73	73	42	9	4	1	28	—	—	—	1	1	1	1
29	Västervik	11 829	45	45	24	9	2	3	10	—	—	—	—	—	2	2
30	övriga städer	13 210	50	47	8	4	—	3	1	—	—	—	1	1	2	—
31	landsbygden	188 048	29	29	14	2	—	—	12	—	—	—	3	3	—	—

17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	
sakliga berusningsmedlet utgjordes av												Antal förseelser med känt berusningsmedel, nämligen											
					därav							*rusdrycker*, som huvudsakligen erhållits								*rusdrycks-surrogat*			
sprit-drycker och öl	därav utskänkta spritdrycker	*sprit-drycker, vin och öl*	därav utskänkta spritdrycker	*vin och öl*	från utminuteringsställe	från både utminuteringsställe och utskänkningsställe	från utskänkningsställe	*denaturerad sprit*	därav tillsammans med rusdrycker	*tekniska preparat*	därav tillsammans med rusdrycker	från utminuteringsställe	från bolagsutskänkningsställe	från restaurang, ölstuga o. d.	från både utminuteringsställe och utskänkningsställe	genom förmedling av andra, vid privata sammanväm o. d.	genom förmedling av andra samt å utskänkningsställe	genom olaglig rusdrycks-hantering	på annat (eller obekant) sätt	från försäljningsställe	genom förmedling av andra	på annat (eller obekant) sätt	
240	71	**33**	17	**22**	2	9	11	**97**	8	**2**	—	152	137	308	28	444	68	1 487	22	3	94	2	1
59	14	**12**	12	**7**	—	—	7	**7**	6	—	—	15	13	36	17	19	28	12	2	—	5	2	2
29	4	1	1	5	—	—	5	6	5	—	—	8	3	14	9	8	16	1	—	—	5	1	3
15	3	4	4	1	—	—	1	—	—	—	—	2	6	3	7	7	9	—	1	—	—	—	4
15	7	7	7	1	—	—	1	1	1	—	—	5	4	19	1	4	3	11	1	—	—	1	5
107	31	**13**	10	**1**	—	1	—	**4**	2	**2**	1	39	35	35	8	88	79	9	—	2	3	1	6
85	29	13	10	1	—	1	—	1	—	2	1	26	32	27	8	41	59	9	—	2	1	—	7
22	2	—	—	—	—	—	—	3	2	—	—	10	3	5	—	42	20	—	—	—	2	1	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	5	—	—	—	—	—	—	9
85	29	**20**	13	**1**	—	—	1	**6**	4	—	—	26	43	26	21	39	37	5	10	2	4	—	10
16	2	4	1	1	—	—	1	1	1	—	—	—	2	5	2	6	14	—	—	—	1	—	11
30	11	1	1	—	—	—	—	4	3	—	—	12	21	12	11	6	9	—	2	2	2	—	12
32	16	14	11	—	—	—	—	1	—	—	—	11	20	8	7	17	9	1	1	—	1	—	13
7	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	1	1	10	5	4	7	—	—	—	14
147	70	**17**	6	**3**	1	—	2	**25**	20	**1**	1	50	78	24	28	75	56	8	1	—	25	1	15
24	8	3	2	2	1	—	1	2	1	—	—	7	7	8	7	25	9	—	—	—	2	—	16
99	63	5	3	1	—	—	1	21	18	1	1	2	61	11	13	8	33	3	—	—	22	—	17
21	3	3	1	—	—	—	—	1	1	—	—	36	5	5	7	22	7	—	1	—	—	1	18
3	1	6	—	—	—	—	—	1	—	—	—	5	5	—	1	20	7	—	—	—	1	—	19
91	34	**6**	5	**1**	—	1	—	**8**	3	—	—	63	33	19	19	117	17	—	5	—	6	2	20
57	30	5	4	1	—	1	—	5	3	—	—	14	29	12	12	34	12	—	2	—	5	—	21
25	4	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	31	4	7	4	55	5	—	2	—	—	—	22
9	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	18	—	—	3	28	—	—	1	—	1	2	23
25	8	**1**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	29	16	9	50	7	—	8	—	—	—	24
24	8	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	29	16	9	45	7	—	3	—	—	—	25
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	1	—	—	—	26
75	19	**16**	13	**2**	—	1	1	**2**	2	**1**	—	30	19	35	11	70	21	—	5	2	—	1	27
29	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	8	9	1	37	9	—	1	—	—	—	28
19	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	4	6	3	13	5	—	—	—	—	—	29
17	6	16	13	2	—	1	1	1	1	—	—	4	7	17	7	6	5	—	—	1	—	—	30
10	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	4	—	3	—	14	2	—	4	1	—	1	31

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
				Antal fylleriförseelser, där huvud-											
Område	Invånarantal den 1 jan. 1920	Hela antalet fylleriförseelser	Därav sådana, rörande vilka berusningsmedlet uppgivits	*spritdrycker* (bränvin, konjak, punsch o. d.)	därav huvudsakligen					*vin*	därav utskänkt vin	*öl* (andra maltdrycker)	därav utskänkt öl	*spritdrycker och vin*	därav utskänkta spritdrycker
					från utminuteringsställe	å bolagsutskänkningsställe	å restaurang	genom förmedling av andra, vid privata sammanträn o. d.	genom olaglig rusdrycksbehållning (eller på annat sätt)						
1	*Gottlands län* . .	**55 982**	**73**	**73**	**7**	—	3	—	2	2	—	—	—	—	—	—
	därav															
2	Visby	9 687	67	67	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
3	landsbygden	46 295	6	6	6	—	3	—	1	2	—	—	—	—	—	—
4	*Blekinge län* . . .	**147 729**	**137**	**137**	**66**	22	1	7	36	—	—	—	**3**	2	**1**	—
	därav															
5	Karlskrona	27 029	74	74	16	5	—	1	10	—	—	—	1	—	—	—
6	övriga städer	14 462	60	60	47	17	1	6	23	—	—	—	2	2	1	—
7	landsbygden	106 238	3	3	3	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—
8	*Kristianstads län* .	**239 480**	**173**	**172**	**111**	41	4	10	55	1	—	—	**2**	2	**5**	1
	därav															
9	Kristianstad	12 455	74	74	54	20	2	4	27	1	—	—	1	1	1	—
10	övriga städer	10 686	48	48	19	3	2	6	8	—	—	—	1	1	4	1
11	landsbygden	216 339	51	50	38	18	—	—	20	—	—	—	—	—	—	—
12	*Malmöhus län* . .	**481 641**	**1 123**	**1 114**	**706**	207	113	138	234	14	**5**	4	**7**	7	**13**	11
	därav															
13	Malmö	111 931	630	623	491	151	76	93	157	14	4	3	6	6	7	7
14	Lund	22 827	60	59	48	15	6	15	12	—	—	—	—	—	—	—
15	Landskrona	19 542	96	96	39	12	2	12	13	—	—	—	—	—	—	—
16	Hälsingborg	45 927	169	169	63	8	21	13	21	—	1	1	1	1	2	1
17	Ystad	11 319	32	32	19	9	4	2	4	—	—	—	—	—	2	1
18	Trälleborg	10 924	23	23	12	4	1	—	7	—	—	—	—	—	1	1
19	övriga städer	7 107	71	71	20	3	—	3	14	—	—	—	—	—	—	—
20	landsbygden	252 064	42	41	14	5	3	—	6	—	—	—	—	—	1	1
21	*Hallands län* . .	**147 753**	**165**	**159**	**100**	32	8	11	46	3	—	—	**2**	2	**2**	1
	därav															
22	Halmstad	18 276	67	67	43	14	5	3	19	2	—	—	2	2	2	1
23	övriga städer	16 120	98	92	57	18	3	8	27	1	—	—	—	—	—	—
24	landsbygden	113 357	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	*Göteborgs o. Bohus län*	**420 552**	**2 976**	**2 963**	**1 749**	193	384	359	776	37	**16**	6	**187**	141	**34**	14
	därav															
26	Göteborg	200 577	2 738	2 726	1 647	155	379	355	723	35	16	6	179	134	26	10
27	Uddevalla	13 594	78	78	44	19	2	—	23	—	—	—	—	—	3	3
28	övriga städer	10 940	81	81	28	10	—	2	15	1	—	—	6	5	5	1
29	landsbygden	195 441	79	78	30	9	3	2	15	1	—	—	2	2	—	—
30	*Älvsborgs län* . .	**298 079**	**413**	**409**	**203**	61	23	12	106	1	**4**	4	**7**	4	**18**	6
	därav															
31	Trollhättan	14 810	77	77	19	6	5	—	8	—	—	—	2	2	—	—
32	Borås	27 466	141	140	97	16	17	7	57	—	1	1	—	—	13	6
33	övriga städer	23 367	173	171	71	35	1	5	29	1	3	3	4	1	5	—
34	landsbygden	232 436	22	21	16	4	—	—	12	—	—	—	1	1	—	—

17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	
sakliga berusningsmedlet utgjordes av												Antal förseelser med känt berusningsmedel, nämligen											
					därav							*rusdrycker*, som huvudsakligen erhållits								*rusdrycks-surrogat*			
sprit-drycker och öl	därav utskänkta spritdrycker	*sprit-drycker, vin och öl*	därav utskänkta spritdrycker	*vin och öl*	från utminuteringsställe	från både utminuteringsställe och utskänkningsställe	från utskänkningsställe	*denaturerad sprit*	därav tillsammans med rusdrycker	*tekniska preparat*	därav tillsammans med rusdrycker	från utminuteringsställe	från bolagsutskänkningsställe	från restaurang, ölstuga o. d.	från både utminuteringsställe och utskänkningsställe	genom förmedling av andra, vid privata sammanträden o. d.	genom förmedling av andra samt å utskänkningsställe	genom olaglig rusdrycks-hantering	på annat (eller obekant) sätt	från försäljningsställe	genom förmedling av andra	på annat (eller obekant) sätt	
59	13	**7**	4	—	—	—	—	—	—	—	—	2	13	2	22	3	29	—	2	—	—	—	1
59	13	7	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	2	22	1	29	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	3
67	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	24	16	11	46	16	—	—	—	—	—	4
57	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	20	6	10	18	13	—	—	—	—	—	5
10	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	4	10	1	25	3	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	7
47	24	**4**	4	**2**	—	—	2	**1**	1	—	—	42	13	34	9	55	17	—	1	—	1	—	8
14	7	2	2	1	—	—	1	1	1	—	—	20	6	11	4	24	7	—	1	—	1	—	9
21	14	2	2	1	—	—	1	—	—	—	—	3	5	22	3	10	5	—	—	—	—	—	10
12	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	2	1	2	21	5	—	—	—	—	—	11
329	154	**18**	7	**3**	1	1	1	**32**	11	**1**	1	203	199	222	82	259	99	2	15	1	28	4	12
89	39	6	4	1	—	1	—	18	1	1	1	138	97	120	44	157	32	2	14	—	17	2	13
9	7	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	15	8	20	18	2	—	—	—	1	—	—	14
55	27	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	13	10	31	10	21	10	—	—	—	1	—	15
90	53	1	—	—	—	—	—	11	9	—	—	11	53	34	8	39	12	—	1	—	9	2	16
9	5	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	10	10	4	2	6	—	—	—	—	—	—	17
10	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	—	1	6	6	—	—	—	—	—	18
45	17	4	—	1	—	—	1	1	1	—	—	3	12	9	—	15	31	—	—	—	1	—	19
22	3	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	8	4	4	4	13	8	—	—	—	—	—	20
44	19	**4**	2	**1**	—	—	1	**6**	2	—	—	37	16	27	10	44	14	1	4	—	5	1	21
12	8	2	1	1	—	—	1	5	2	—	—	13	7	14	5	18	3	1	1	—	4	1	22
32	11	2	1	—	—	—	—	1	—	—	—	24	9	13	5	26	11	—	3	—	1	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
721	385	**73**	49	**62**	9	3	50	**117**	60	**4**	4	221	742	636	88	887	211	47	10	4	108	9	25
633	361	60	42	55	9	3	43	107	52	3	3	177	711	610	70	829	171	44	4	4	100	6	26
26	7	3	1	—	—	—	—	2	2	—	—	20	9	4	6	23	12	—	2	—	1	1	27
29	8	6	4	5	—	—	5	2	2	—	—	11	11	14	11	17	13	—	2	—	2	—	28
33	9	4	2	2	—	—	2	6	4	1	1	13	11	8	1	18	15	3	2	—	5	2	29
132	52	**18**	8	**17**	3	1	13	**10**	7	—	—	59	74	35	53	108	67	—	3	—	7	3	30
50	26	2	2	1	—	—	1	3	2	—	—	6	31	—	7	14	16	—	—	—	3	—	31
23	8	5	4	1	—	—	1	—	—	—	—	7	29	7	17	42	38	—	—	—	—	—	32
55	18	11	2	15	3	1	11	7	5	—	—	41	14	27	28	38	13	—	3	—	4	3	33
4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	1	1	14	—	—	—	—	—	—	34

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
				Antal fylleriförseelser, där huvud-											
					därav huvudsakligen										
Område	Invånarantal den 1 jan. 1920	Hela antalet fylleriförseelser	Därav sådana, rörande vilka berusningsmedlet uppgivits	*spritdrycker* (bränvin, konjak, punsch o. d.)	från utminuteringsställe	å bolagsutskänkningsställe	å restaurang	genom förmedling av andra, vid privata samkväm o. d.	genom olaglig rusdrycksbanteringg (eller på annat sätt)	*vin*	därav utskänkt vin	*öl* (andra maltdrycker)	därav utskänkt öl	*spritdrycker och vin*	därav utskänkta spritdrycker
1 *Skaraborgs län* . .	**243 158**	**258**	**257**	**152**	42	5	7	97	1	**4**	3	**1**	1	—	—
därav															
2 städerna	42 616	235	234	147	37	5	7	97	1	3	2	—	—	—	—
3 landsbygden	200 542	23	23	5	5	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—
4 *Värmlands län* . .	**265 641**	**274**	**272**	**189**	51	12	38	84	4	**4**	—	**1**	—	**17**	13
därav															
5 Karlstad	18 922	185	183	131	19	11	38	59	4	2	—	1	—	17	13
6 Kristinehamn	11 238	26	26	20	10	—	—	10	—	2	—	—	—	—	—
7 övriga städer	9 913	43	43	21	10	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—
8 landsbygden	225 568	20	20	17	12	1	—	4	—	—	—	—	—	—	—
9 *Örebro län* . . .	**216 081**	**291**	**291**	**124**	28	3	3	87	3	**5**	3	**8**	3	**3**	—
därav															
10 Örebro	35 096	234	234	94	14	3	2	74	1	5	3	8	3	3	—
11 övriga städer	7 304	38	38	16	6	—	1	9	—	—	—	—	—	—	—
12 landsbygden	173 681	19	19	14	8	—	—	4	2	—	—	—	—	—	—
13 *Västmanlands län* .	**167 519**	**180**	**177**	**96**	26	5	7	52	6	—	—	**3**	1	**2**	1
därav															
14 Västerås	29 530	74	73	30	7	—	6	15	2	—	—	3	1	1	1
15 övriga städer	19 660	75	74	42	13	5	1	23	—	—	—	—	—	1	—
16 landsbygden	118 329	31	30	24	6	—	—	14	4	—	—	—	—	—	—
17 *Kopparbergs län* . .	**251 055**	**164**	**164**	**93**	26	—	7	38	22	—	—	**13**	11	**3**	—
därav															
18 Falun	12 212	64	64	33	4	—	7	18	4	—	—	5	4	1	—
19 övriga städer	14 404	42	42	15	10	—	—	4	1	—	—	7	7	1	—
20 landsbygden	224 439	58	58	45	12	—	—	16	17	—	—	1	—	1	—
21 *Gävleborgs län* . .	**265 230**	**350**	**349**	**148**	36	1	14	91	6	**2**	2	**7**	5	**11**	5
därav															
22 Gävle	37 222	144	144	46	9	—	3	34	—	—	—	2	2	8	4
23 Söderhamn	11 086	56	56	14	5	—	1	8	—	1	1	—	—	3	1
24 Hudiksvall	7 546	73	73	41	6	—	10	25	—	—	—	1	—	—	—
25 landsbygden	209 376	77	76	47	16	1	—	24	6	1	1	4	3	—	—
26 *Västernorrlands län* .	**262 740**	**273**	**272**	**162**	73	17	9	61	2	**3**	3	**3**	3	**9**	4
därav															
27 Härnösand	10 138	71	71	30	11	1	4	14	—	—	—	1	1	2	2
28 Sundsvall	16 861	119	118	63	38	—	3	22	—	1	1	—	—	3	1
29 övriga städer	6 767	35	35	24	10	1	2	10	1	2	2	2	2	4	1
30 landsbygden	228 974	48	48	45	14	15	—	15	1	—	—	—	—	—	—
31 *Jämtlands län* . .	**131 985**	**104**	**102**	**77**	22	—	4	47	4	**6**	3	—	—	**6**	—
därav															
32 Östersund	13 321	87	87	63	20	—	4	36	3	6	3	—	—	6	—
33 landsbygden	118 664	17	15	14	2	—	—	11	1	—	—	—	—	—	—

17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	
sakliga berusningsmedlet utgjordes av												Antal förseelser med känt berusningsmedel, nämligen											
					därav							*rusdrycker*, som huvudsakligen erhållits								*rusdrycks-surrogat*			
sprit-drycker och öl	därav utskänkta spritdrycker	*sprit-drycker, vin och öl*	därav utskänkta spritdrycker	*vin och öl*	från utminuteringsställe	från både utminuteringsställe och utskänkningsställe	från utskänkningsställe	*denaturerad sprit*	därav tillsammans med rusdrycker	*tekniska preparat*	därav tillsammans med rusdrycker	från utminuteringsställe	från bolagsutskänkningsställe	från restaurang, ölstuga o. d.	från både utminuteringsställe och utskänkningsställe	genom förmedling av andra, vid privata sammkväm o. d.	genom förmedling av andra samt å utskänkningsställe	genom olaglig rusdrycks-hantering	på annat (eller obekant) sätt	från försäljningsställe	genom förmedling av andra	på annat (eller obekant) sätt	
78	16	**7**	4	—	—	—	—	**15**	6	—	—	46	14	22	17	99	40	—	4	1	11	3	1
70	16	7	4	—	—	—	—	7	1	—	—	39	13	21	15	99	36	—	4	1	6	—	2
8	—	—	—	—	—	—	—	8	5	—	—	7	1	1	2	—	4	—	—	—	5	3	3
34	15	**8**	3	**2**	2	—	—	**14**	9	**3**	2	48	21	56	13	67	46	4	—	—	16	1	4
14	11	4	3	2	2	—	—	10	5	2	2	13	16	56	8	36	38	4	—	—	11	1	5
—	—	1	—	—	—	—	—	2	2	1	—	12	—	—	1	10	—	—	—	—	3	—	6
17	3	3	—	—	—	—	—	2	2	—	—	11	3	—	3	16	8	—	—	—	2	—	7
3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	2	—	1	5	—	—	—	—	—	—	8
122	45	**19**	12	**3**	—	2	1	**4**	1	**3**	3	27	43	27	23	102	59	—	3	5	1	1	9
101	41	19	12	3	—	2	1	—	—	1	1	13	39	26	17	83	54	—	1	—	1	—	10
16	4	—	—	—	—	—	—	4	1	2	2	6	4	1	3	13	5	—	—	5	—	1	11
5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	3	6	—	—	2	—	—	—	12
59	27	**16**	12	—	—	—	—	**1**	1	—	—	24	30	22	13	61	18	7	1	—	1	—	13
28	17	11	8	—	—	—	—	—	—	—	—	8	15	17	3	18	9	3	—	—	—	—	14
26	10	4	4	—	—	—	—	1	1	—	—	12	15	5	6	27	8	—	—	—	1	—	15
5	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	4	16	1	4	1	—	—	—	16
35	8	**7**	4	**3**	—	—	3	**5**	—	**5**	4	29	2	31	6	46	9	29	2	4	6	—	17
16	8	4	3	1	—	—	1	4	—	—	—	5	—	23	3	16	6	6	1	—	4	—	18
13	—	2	1	2	—	—	2	1	—	1	1	10	2	8	3	8	2	6	1	1	1	—	19
6	—	1	—	—	—	—	—	—	—	4	3	14	—	—	—	22	1	17	—	3	1	—	20
146	33	**19**	5	**11**	—	5	6	**2**	—	**3**	1	36	28	38	29	89	105	16	3	—	2	8	21
76	12	5	3	5	—	5	—	2	—	—	—	8	5	14	15	30	68	1	1	—	1	1	22
22	4	10	2	6	—	—	6	—	—	—	—	4	9	6	8	9	20	—	—	—	—	—	23
30	9	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	6	2	17	5	24	16	—	2	—	—	1	24
18	8	4	—	—	—	—	—	—	—	2	—	18	12	1	1	26	1	15	—	—	1	1	25
82	10	**8**	8	**5**	—	1	4	—	—	—	—	68	29	25	58	66	23	—	3	—	—	—	26
32	9	2	2	4	—	1	3	—	—	—	—	11	8	11	9	16	16	—	—	—	—	—	27
46	1	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	37	3	7	41	23	6	—	1	—	—	—	28
1	—	1	1	1	—	—	1	—	—	—	—	9	3	7	2	12	1	—	1	—	—	—	29
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	15	—	6	15	—	—	1	—	—	—	30
2	1	**6**	2	**4**	1	1	2	—	—	**1**	1	21	—	12	3	55	5	5	—	1	—	—	31
2	1	6	2	4	1	1	2	—	—	—	—	19	—	12	3	44	5	4	—	—	—	—	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—	11	—	1	—	1	—	—	33

1	Område	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
					Antal fylleriförseelser, där huvud-											
						därav huvudsakligen										
		Invånarantal den 1 jan. 1920	Hela antalet fylleriförseelser	Därav sådana, rörande vilka berusningsmedlet uppgivits	*spritdrycker* (brännvin, konjak, punsch o. d.)	från utminuteringsställe	å bolagsutskänkningsställe	å restaurang	genom förmedling av andra, vid privata sammanträffanden o. d.	genom olaglig rusdrycksbanteringe (eller på annat sätt)	*vin*	därav utskänkt vin	*öl* (andra maltdrycker)	därav utskänkt öl	*spritdrycker och vin*	därav utskänkta spritdrycker
1	*Västerbottens län* .	**179 373**	**66**	**65**	**51**	15	1	13	19	3	**1**	—	—	—	**2**	—
	därav															
2	städerna	10 015	58	57	43	11	—	13	18	1	1	—	—	—	2	—
3	landsbygden	169 361	8	8	8	4	1	—	1	2	—	—	—	—	—	—
4	*Norrbottens län* . .	**180 342**	**126**	**126**	**104**	26	4	7	60	7	—	—	4	2	**3**	1
	därav															
5	Luleå	10 281	13	13	13	2	—	—	8	3	—	—	—	—	—	—
6	övriga städer	11 788	61	61	51	12	1	—	36	2	—	—	—	—	3	1
7	landsbygden	158 273	52	52	40	12	3	7	16	2	—	—	4	2	—	—
	S:a för *första* kvartalet															
8	städerna . . {antal	1 715 969	10 880	10 698	6 517	1 120	682	810	2 417	1 488	139	80	290	228	308	158
9	{procent	—	—	100·0	60·9	10·4	6·4	7·6	22·6	13·9	1·3	0·7	2·7	2·1	2·9	1·5
10	landsbygden . {antal	4 131 068	774	765	508	159	36	16	243	54	2	2	20	14	3	2
11	{procent	—	—	100·0	66·4	20·8	4·7	2·1	31·8	7·0	0·3	0·3	2·6	1·8	0·4	0·3
	Hela riket.															
12	Första kvart. 1920 antal	5 847 037	**11 654**	**11 463**	**7 025**	**1 279**	**718**	**826**	**2 630**	**1 542**	**141**	**82**	**310**	**242**	**311**	**160**
13	Fjärde » 1919 »	5 813 850	9 828	9 667	4 721	878	217	537	1 555	1 534	278	157	526	401	504	255
14	Tredje » » »	5 813 850	9 697	9 547	3 595	981	97	309	1 481	777	299	158	699	528	539	279
15	Andra » » »	5 813 850	9 598	9 490	3 646	1 043	96	273	1 693	541	541	306	110	89	802	424
16	Första » » »	5 813 850	5 980	5 912	1 763	428	91	209	748	287	439	266	33	31	705	413
17	Fjärde » 1918 »	5 800 847	5 765	5 695	1 155	262	51	93	532	217	904	429	32	21	602	291
18	Tredje » » »	5 800 847	5 343	5 284	1 301	335	52	187	548	179	748	308	20	14	607	324
19	Andra » » »	5 800 847	4 740	4 683	1 174	384	55	153	467	115	490	196	75	64	429	261
20	Första » » »	5 800 847	3 006	2 976	749	246	31	134	293	45	198	101	91	74	227	121
21	Första kvart. 1920 procent	—	—	**100·0**	**61·3**	**11·2**	**6·3**	**7·2**	**23·2**	**13·4**	**1·2**	**0·7**	**2·7**	**2·1**	**2·7**	**1·4**
22	Fjärde » 1919 »	—	—	100·0	48·8	9·1	2·2	5·5	16·1	15·9	2·9	1·6	5·4	4·1	5·3	2·6
23	Tredje » » »	—	—	100·0	37·7	10·3	1·0	3·2	15·0	8·2	3·1	1·7	7·3	5·5	5·7	2·9
24	Andra » » »	—	—	100·0	38·4	11·0	1·0	2·9	17·8	5·7	5·7	3·2	1·2	0·9	8·5	4·5
25	Första » » »	—	—	100·0	29·8	7·2	1·5	3·5	12·7	4·9	7·4	4·5	0·6	0·5	11·9	7·0
26	Fjärde » 1918 »	—	—	100·0	20·3	4·6	0·9	1·6	9·4	3·8	15·9	7·5	0·5	0·4	10·6	5·1
27	Tredje » » »	—	—	100·0	24·6	6·3	1·0	3·5	10·4	3·4	14·2	5·8	0·4	0·3	11·5	6·1
28	Andra » » »	—	—	100·0	25·1	8·2	1·2	3·3	10·0	2·4	10·5	4·2	1·6	1·4	9·2	5·6
29	Första » » »	—	—	100·0	25·2	8·4	0·9	4·5	10·0	1·4	6·6	3·4	3·1	2·5	7·6	4·1
30	*Hela år 1919* . . antal	**5 813 850**	**35 103**	**34 616**	**13 725**	**3 330**	**501**	**1 328**	**5 427**	**3 139**	**1 557**	**887**	**1 368**	**1 049**	**2 550**	**1371**
31	» » *1918* . . »	**5 800 847**	**18 854**	**18 638**	**4 379**	**1 227**	**189**	**567**	**1 840**	**556**	**2 340**	**1 034**	**218**	**173**	**1 865**	**997**
32	» » *1917* . . »	**5 757 506**	**18 521**	**18 310**	**2 519**	**862**	**148**	**718**	**749**	**42**	**960**	**357**	**3 066**	**2 530**	**490**	**271**
33	» » *1919* . . procent	—	—	**100·0**	**39·6**	**9·6**	**1·4**	**3·8**	**15·7**	**9·1**	**4·5**	**2·6**	**3·9**	**3·0**	**7·4**	**4·0**
34	» » *1918* . . »	—	—	**100·0**	**23·5**	**6·6**	**1·0**	**3·0**	**9·9**	**3·0**	**12·6**	**5·6**	**1·2**	**0·9**	**10·0**	**5·4**
35	» » *1917* . . »	—	—	**100·0**	**13·8**	**4·7**	**0·8**	**3·9**	**4·1**	**0·3**	**5·2**	**1·9**	**16·7**	**13·8**	**2·7**	**1·5**

17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	
sakliga berusningsmedlet utgjordes av												Antal förseelser med känt berusningsmedel, nämligen											
					därav							*rusdrycker*, som huvudsakligen erhållits								*rusdrycks-surrogat*			
sprit-drycker och öl	därav utskänkta spritdrycker	*sprit-drycker, vin och öl*	därav utskänkta spritdrycker	*vin och öl*	från utminuteringsställe	från både utminuteringsställe och utskänkningsställe	från utskänkningsställe	*denaturerad sprit*	därav tillsammans med rusdrycker	*tekniska preparat*	därav tillsammans med rusdrycker	från utminuteringsställe	från bolagsutskänkningsställe	från restaurang, ölstuga o. d.	från både utminuteringsställe och utskänkningsställe	genom förmedling av andra, vid privata samkväm o. d.	genom förmedling av andra samt å utskänkningsställe	genom olaglig rusdrycks-hantering	på annat (eller okänt) sätt	från försäljningsställe	genom förmedling av andra	på annat (eller okänt) sätt	
9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	16	1	13	1	27	2	3	—	1	—	1	1
9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	12	—	13	1	26	2	1	—	1	—	1	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	—	—	1	—	2	—	—	—	—	3
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	27	13	1	3	64	8	5	2	2	—	1	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	8	—	3	—	—	—	—	5
6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	11	1	1	3	37	5	1	1	1	—	—	6
6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	14	12	—	—	19	3	1	1	1	—	1	7
2 637	1 076	304	190	147	19	26	102	336	132	20	16	1151	1580	1676	551	2702	1026	1577	79	22	309	25	8
24·6	10·1	2·9	1·8	1·4	0·2	0·2	1·0	3·1	1·2	0·2	0·1	10·7	14·8	15·7	5·2	25·3	9·6	14·7	0·7	0·2	2·9	0·2	9
170	32	28	10	3	—	—	3	20	11	11	7	179	69	42	31	278	55	58	22	6	14	11	10
22·2	4·2	3·7	1·3	0·4	—	—	0·4	2·6	1·4	1·4	0·9	23·4	9·0	5·5	4·1	36·3	7·2	7·6	2·9	0·8	1·8	1·4	11
2 807	**1 108**	**332**	**200**	**150**	**19**	**26**	**105**	**356**	**143**	**31**	**23**	**1330**	**1649**	**1718**	**582**	**2980**	**1081**	**1635**	**101**	**28**	**323**	**36**	12
2 015	637	494	264	355	42	37	276	722	176	52	37	1014	814	1 868	531	2018	848	1734	70	41	702	32	13
1 788	483	441	215	345	57	50	238	1 806	326	35	27	1185	582	1 726	587	1917	794	988	82	60	1 730	51	14
675	168	301	135	268	35	35	198	3 049	394	98	54	1125	403	1 246	399	2078	440	615	87	100	2 941	106	15
324	135	186	122	140	20	33	87	2 233	303	89	38	502	314	1 009	192	986	261	300	26	100	2 169	53	16
171	60	159	103	251	34	69	148	2 032	374	389	164	613	1 127		287	844	204	227	22	357	1 902	162	17
216	87	155	90	281	60	77	144	1 601	456	355	167	665	1 153		225	870	212	186	17	828	1 493	140	18
485	209	231	153	267	23	80	164	1 002	344	530	241	1475	1 260		267	—	—	118	36		1 532		19
454	205	167	102	149	20	50	79	564	239	377	203	925	850		200	—	—	56	4		941		20
24·5	**9·7**	**2·9**	**1·7**	**1·3**	**0·2**	**0·2**	**0·9**	**3.1**	**1·2**	**0·3**	**0·2**	**11·6**	**14·4**	**15·0**	**5·1**	**26·0**	**9·4**	**14·2**	**0·9**	**0·3**	**2·8**	**0·3**	21
20·8	6·6	5·1	2·7	3·7	0·4	0·4	2·9	7·5	1·8	0·5	0·4	10·5	8·4	19·4	5·5	20·9	8·7	17·9	0·7	0·4	7·3	0·3	22
18·7	5·1	4·6	2·3	3·6	0·6	0·5	2·5	18·9	3·4	0·4	0·3	12·4	5·5	18·1	5·6	20·1	8·3	9·8	0·9	0·6	18·2	0·5	23
7·1	1·8	3·2	1·4	2·8	0·4	0·4	2·0	32·1	4·2	1·0	0·6	11·9	4·2	18·1	4·2	21·9	4·6	6·5	0·4	1·1	31·0	1·1	24
5·5	2·3	3·1	2·1	2·4	0·3	0·6	1·5	37·8	5·1	1·5	0·6	8·5	5·3	17·1	3·2	16·7	4·4	5·1	0·4	1·7	36·7	0·9	25
3·0	1·1	2·8	1·8	4·4	0·6	1·2	2·6	35·7	6·6	6·8	2·9	10·7	19·8		4·2	14·8	3·6	4·0	0·4	6·3	33·4	2·8	26
4·1	1·6	2·9	1·7	5·3	1·1	1·5	2·7	30·3	8·6	6·7	3·2	12·6	21·8		4·2	16·5	4·0	3·5	0·3	6·1	28·3	2·7	27
10·3	4·5	4·9	3·3	5·7	0·5	1·7	3·5	21·4	7·3	11·3	5·1	31·5	26·9		5·7	—	—	2·4	0·8		32·7		28
15·3	6·9	5·6	3·4	5·0	0·7	1·7	2·6	18·9	8·0	12·7	6·8	31·1	28·6		6·7	—	—	1·8	0·2		31·6		29
4 802	**1 423**	**1 422**	**736**	**1 108**	**154**	**155**	**799**	**7 810**	**1 199**	**274**	**156**	**3826**	**2063**	**5849**	**1659**	**6999**	**2338**	**3582**	**215**	**301**	**7 542**	**242**	30
1 326	**561**	**712**	**448**	**948**	**137**	**276**	**535**	**5 199**	**1 413**	**1 651**	**775**	**5808**	**4 390**		**929**	—	—	**582**	**79**		**6 850**		31
5 259	**2 864**	**1 248**	**873**	**2 464**	**455**	**1 111**	**898**	**1 238**	**743**	**1 066**	**772**	**4196**	**8 650**		**2809**	—	—	**16**	**335**		**2 304**		32
13·9	**4·1**	**4·1**	**2·1**	**3·2**	**0·4**	**0·5**	**2·3**	**22·6**	**3·5**	**0·8**	**0·5**	**11·0**	**6·0**	**16·9**	**4·8**	**20·2**	**6·8**	**10·3**	**0·6**	**0·9**	**21·8**	**0·7**	33
7·1	3·0	3·8	2·4	5·1	0·7	1·5	2·9	27·9	7·6	8·8	4·2	31·2	23·6		5·0	—	—	3·1	0·4		36·7		34
28·7	15·6	6·8	4·8	13·5	2·5	6·1	4·9	6·8	4·1	5·8	4·2	22·9	47·3		15·3	—	—	0·1	1·8		12·6		35

Understöd av statsmedel till förutvarande tobaksarbetare.

Vid tobaksmonopolets införande under år 1915 tilldelades jämlikt statsmakternas beslut sådana personer, vilka icke kunde erhålla fortsatt anställning inom tobakshanteringen, ett ersättningsbelopp, avseende ersättning en gång för alla. På grund av penningvärdets fall under de senare åren blevo dock dessa ersättningsbelopp hastigare förbrukade med påföljd, att en stor del av pensionärerna råkat i nödläge.

På grund härav gjorde tobaksindustriarbetarförbundet framställning till chefen för finansdepartementet om åtgärders vidtagande från statens sida till dessa personers bispringande. Då emellertid frågan om ytterligare ersättning till dessa var beroende av riksdagens medverkan och då proposition i sådant syfte icke kunde avgivas förr än till 1920 års riksdag, ställde aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet ett belopp på 125 000 kronor till förfogande för ändamålet. Med anledning därav beslöt Kungl. Maj:t att anordna särskild understödsverksamhet för sådana nödlidande personer, vilka vid tiden för tobaksmonopolets införande voro stadigvarande anställda inom tobakshanteringen men som nu, utan eget förvållande, voro arbetslösa. Understödsverksamheten, som ställdes under tillsyn av statens arbetslöshetskommission, reglerades genom kungl. kungörelserna nr 535 och 536 av den 2 augusti 1919, av vilka den förra avsåg understöd åt *icke arbetsföra* personer, vartill det av tobaksmonopolet anvisade beloppet på 125 000 kronor kom till användning, medan den senare kungörelsen rörde understödsverksamheten för *arbetsföra* personer, vartill medel utgingo från det av riksdagen beviljade anslaget till arbetslöshetens bekämpande. Understöd skulle utgå med samma belopp som de övriga arbetslöshetsunderstöden, eller med 3 kronor per dag för man och hustru, 2 kronor per dag för ensamstående person, som fyllt 18 år samt 60 öre per dag för inom eller utom äktenskapet fött barn under 15 år. I olikhet med den allmänna understödsverksamheten, varvid kommun var skyldig att bidraga med halva kostnaden, skulle vid här omförmälda understödsverksamhet staten bära hela kostnaden.

Under tiden den 2 augusti 1919—10 mars 1920 har understöd enligt kungl. kungörelsen nr 535 utbetalats å följande orter med nedan angivna belopp:

Stockholm	31 714·40	Fjälkinge	1 260·—	Steninge	443·33
Göteborg	24 994·13	Västra Frölunda	1 024·26	Traheryd	443·33
Ivetofta	10 673·33	Vansö	935·20	Oskarshamn	423·—
Malmö	9 659·—	Gualöv	674·—	Frötuna	384·—
Ystad	8 899·26	Fosie	668·—	Gråmanstorp	337·83
Karlskrona	7 594·40	Karlshamn	660·—	Örebro	228·66
Trolle-Ljungby	4 913·20	Höganäs	653·33	Mora	192·—
Eda	2 550·13	Augerum	618·—	Billeberga	150·—
Västerås	2 449·33	Sölvesborg	614·33	Härnösand	161·06
Gävle	2 430·—	Fässberg	612·—	Linköping	100·80
Nymö	1 729·—	Gammalstorp	546·—	Landskrona	72·80
Åhus	1 635·—	Norrköping	485·—	Kungälv	58·—
Örgryte	1 546·—	Södra Sandby	485·—		
Lund	1 490·—	Kristinehamn	443·33	Summa kronor	124 950·44

Enligt kungörelsen nr 536 har under tiden den 1 september 1919—1 mars 1920 understöd utbetalats å följande orter med nedan angivna belopp.

Stockholm	54 359·70	Gävle	1 181·30	Oskarshamn	150·—
Malmö	23 978·60	Kristianstad	688·—	Gualöv	135·70
Göteborg	21 691·40	Norrköping	504·—	Falun	50·—
Ivetofta	4 014·40	Karlskrona	216·40		
Hälsingborg	1 982·06	Eslöv	180·—	Summa kronor	**109 131·56**

Sedan det belopp på 125 000 kronor, som av Tobaksmonopolet ställts till förfogande, under mars månad 1920 förbrukats, har Kungl. Maj:t efter riksdagens beslut utfärdat följande nya bestämmelser om regelbundet årligt understöd åt de personer, som vid tiden för sitt entledigande från tobakshanteringen uppnått en ålder av 55 år eller till följd av sjukdom eller lyte äro till arbete oförmögna:

Kungl. Maj:ts kungörelse angående understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer; given Stockholms slott den 9 april 1920. (Sv. F. 20, n:r 157).

§ 1.

Understöd må utgå allenast till inom landet bosatt arbetslös person, som vid tiden för tobaksmonopolets införande var inom tobakshanteringen stadigvarande sysselsatt och genom införandet av tobaksmonopolet förlorat sin anställning inom nämnda hantering, under förutsättning att han

1) utan eget förvållande råkat i trängande behov av understöd,

2) vid tiden för förlusten av anställning inom tobakshanteringen uppnått en ålder av 55 år eller ock till följd av sjukdom eller lyte eller dylikt icke är arbetsför,

3) för ett ordentligt och nyktert levnadssätt samt

4) icke för egen del åtnjuter full försörjning av fattigvården.

§ 2.

Ansökning om understöd skall vara ställd till arbetslöshetskommissionen samt, åtföljd av prästbetyg ävensom övriga intyg, som prövas nödiga, ingivas till den jämlikt kungl. cirkuläret den 18 augusti 1914 tillsatta arbetslöshets- och hjälpkommitté i den kommun, där sökanden uppehåller sig, eller, om sådan kommitté där ej finnes, kommunalnämnden eller däremot svarande kommunala myndighet.

§ 3.

Då ansökning om understöd inkommit, skall vederbörande kommitté eller kommunala myndighet efter inhämtande av de ytterligare upplysningar, som må finnas erforderliga, samt efter omsorgsfull prövning skyndsamt meddela utlåtande, huruvida understöd synes böra jämlikt bestämmelserna i § 1 utgå, vilket utlåtande jämte ansökningen och därtill hörande intyg ävensom redogörelse för de ytterligare upplysningar, som må hava inhämtats, omedelbart skall överlämnas till arbetslöshetskommissionen.

§ 4.

Arbetslöshetskommissionen tillkommer att efter prövning av de mottagna handlingarna samt efter infordrande från vederbörande kommitté eller kommunala myn-

dighet av de ytterligare upplysningar, som må anses nödiga, meddela beslut över ansökningen. Protokollsutdrag rörande sådant beslut skall av kommissionen överlämnas till vederbörande kommitté eller kommunala myndighet, vilken har att om beslutet underrätta sökanden.

§ 5.

Understöd utgår med följande belopp för år räknat, nämligen:
400 kronor för ensamstående kvinna,
500 » » » man samt för ensamstående kvinna, som försörjer barn under 16 år,
600 » » man, som försörjer hustru eller barn under 16 år, samt för hustru, som försörjer arbetsoförmögen man,
700 » » för man och hustru, vilka båda äro understödsberättigade enligt § 1.
Understöd utbetalas kvartalsvis i efterskott.

§ 6.

Därest, efter det prövning av ansökning skett, ändring skulle inträda i de förhållanden, som jämlikt bestämmelserna i §§ 1 och 5 skola tagas i betraktande vid prövning av frågan om understöd eller beräknande av understöds belopp, åligger det vederbörande kommitté eller kommunala myndighet att därom göra anmälan hos arbetslöshetskommissionen. Där sådan anmälan inkommit eller kommissionen eljest erhållit kännedom om inträdandet av ändring, som nu sagts, har kommissionen att i anledning härav taga under omprövning, huruvida redan beviljat understöd bör indragas tillsvidare, för viss tid eller alltid, eller huruvida förut fastställt understödsbelopp bör underkastas jämkning, samt att därom meddela beslut. Beslut om indragning av understöd eller jämkning av understöds belopp skall tillämpas från och med månaden näst efter den, under vilken ändringen inträtt; och skall beslutet genom protokollsutdrag delgivas vederbörande kommitté eller kommunala myndighet, vilken har att om beslutet underrätta understödstagaren.

§ 7.

Det åligger vederbörande kommitté eller kommunala myndighet att ofördröjligen vid varje kvartals utgång till understödstagare eller dennas rättsinnehavare utbetala det understödsbelopp, som jämlikt ovan meddelade bestämmelser skall utgå för kvartalet eller del därav.

§ 8.

Arbetslöshetskommissionen bör rörande det belopp, som för varje kvartal skall ställas till vederbörande kommittés eller kommunala myndighets förfogande för utbetalning av understöd, genom protokollsutdrag underrätta statskontoret, som har att direkt till vederbörande utanordna beloppet.

§ 9.

Mottagandet av understöd av nu ifrågavarande slag skall icke utgöra hinder för erhållandet av annat offentligt understöd eller föranleda indragning av sådant.

§ 10.

Vad i kungl. cirkuläret den 26 februari 1915 stadgats beträffande granskning av kommittés eller kommunal myndighets understödsverksamhet skall i tillämpliga delar gälla jämväl i fråga om här ifrågavarande understödsverksamhet.

§ 11.

Arbetslöshetskommissionen har att beträffande denna understödsverksamhet tillhandagå vederbörande kommittéer och kommunala myndigheter med råd och anvisningar.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling (23 april 1920); dock att understöd må beräknas jämväl för tiden från och med den 1 mars 1920.

För *arbetsföra* personer fortgår understödsverksamheten tills vidare enligt de grunder, som fastställts i kungörelsen nr 536 den 2 augusti 1919, vilken rörande understöd, som meddelats arbetslös tobakspersonal jämlikt kungörelsen om arbetslöshetsunderstöd den 19 maj 1916 (n:r 139), stadgar som följer:

Där enligt kungl. cirkuläret den 18 augusti 1914 tillsatt länshjälpkommitté eller kommunal arbetslöshets- och hjälpkommitté eller i kommun, där sådan kommitté ej finnes, kommunalnämnd eller däremot svarande kommunal myndighet åt arbetslös person, som vid tiden för tobaksmonopolets införande var inom tobakshanteringen stadigvarande sysselsatt, lämnar understöd eller för sådan bestrider resekostnad jämlikt gällande bestämmelser angående understöd åt medellösa arbetslösa samt bidrag av statsmedel därtill, må vederbörande kommitté eller myndighet av statsmedel utfå ersättning för vad den sålunda utgiver; och gäller i fråga om utbekommande av ersättning av statsmedel efter ty nu är sagt i tillämpliga delar vad härom stadgats ej mindre i § 10 av ovannämnda kungörelse den 19 maj 1916 än även i kungl. cirkuläret den 26 februari 1915; dock att framställning om sådan ersättning hos vederbörande länsstyrelse göres med användande av särskilt formulär, som tillhandahålles av statens arbetslöshetskommission.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Arealinventeringen och husdjursräkningen den 1 juni 1919.

Genom en den 25 april 1919 utfärdad kungl. kungörelse förordnades, att en allmän arealinventering och husdjursräkning skulle verkställas den 1 juni 1919 efter i huvudsak samma grunder som vid de motsvarande undersökningarna föregående år.[1] Statistiska centralbyrån, som haft om hand bearbetningen av det härvid insamlade materialet, har i maj 1920 publicerat förra delen av den över undersökningarna utarbetade redogörelsen, vars huvudresultat i det följande i sammanfattning återgivas. Berättelsen är avsedd att följas av en andra del, vari komma att ingå de viktigare resultaten av en vid primärmaterialets bearbetning genomförd fördelning av åkerjorden och dess användningssätt samt antalet husdjur på grupper efter brukningsdelarnas storlek.

Förutom att därå upptagits vissa uppgifter, som infordrats för jordkommissionens statistiska utredningar, har det för undersökningarna använda formuläret varit uppställt i det allra närmaste på samma sätt som vid föregående arealinventeringar och husdjursräkningar. Nämnas bör dock i detta hänseende, att genom införande av rubriken »trädgård» helt utom åkerjordens specificering redovisningen av »trädgårdsväxter på åkerjord» ej blir direkt jämförbar med den förutvarande av »trädgårdsväxter», ingående i den odlade jordens totalareal, enär den senare säkerligen delvis omfattar även den särskilda trädgårdsodlingen. Emellertid är detta, med hänsyn till trädgårdsväxternas relativt obetydliga andel av hela arealen åkerjord, av liten vikt för jämförbarheten mellan siffrorna år för år, vare sig man tager hänsyn eller icke till den härav orsakade olikheten i omfattning av begreppen »odlad jord» och »åkerjord». I det följande hava de därför ansetts kunna utan olägenhet direkt jämställas med varandra.

Vid jämförelsen med föregående år har iakttagits, att från ett stort antal socknar uppgifter ofta ej avgivits för smärre, merendels till den lägsta storleksgruppen hörande brukningsdelar, varifrån uppgifter till föregående års arealinventering inkommit. Förklaringen härtill är i flertalet fall, att en närmare undersökning visat, att arealen i verkligheten är mindre än den angivna minimiarealen (0·25 har). Härpå beror i allmänhet minskningen i antalet brukningsdelar och givetvis också till en del i arealen, som emellertid endast i liten omfattning kan vara förorsakad härav, då totalarealen av här ifrågavarande brukningsdelar är relativt obetydlig.

[1] Soc. Medd., årg. 1917, sid. 726; årg. 1918, sid. 554 och 975.

Arealinventeringen. Den odlade jordens användning år 1919, sådan denna framgått av arealinventeringen, utvisas av följande översikt:

Växtslag	Hektar	Ökn. (minskn.) i % 1917/19	1918/19	Växtslag	Hektar	Ökn. (minskn.) i % 1917/19	1918/19
Höstvete	110 666	+ 3·5	— 12·5	Potatis	163 634	+ 10·0	— 0·4
Vårvete	30 237	+ 14·9	+ 9·3	Sockerbetor	36 639	+ 15·7	+ 20·4
Höstråg	351 044	+ 17·0	— 2·5	Foderrotfrukter	91 060	+ 8·0	+ 1·6
Vårråg	21 125	— 28·8	— 11·3	Vall	1 342 851	— 3·7	— 1·1
Korn	166 847	— 5·9	— 9·9	Säd till grönfoder	111 978	+ 2·0	— 2·2
Havre	712 902	— 8·9	— 2·7	Särskild fröodling	4 409	+ —	— 21·5
Blandsäd	260 767	+ 4·2	— 1·5	Trädgårdsväxter	3 628	— 64·6	— 61·8
Matärter	30 530	+ 60·0	+ 3·5	Andra växtslag	6 692	+ 75·3	— 5·6
Foderärter	8 251	+ 52·0	+ 22·8	Träda	294 022	+ 5·4	+ 8·8
Bönor	2 327	+ 25·3	— 2·5	Obrukad åkerjord	28 549	+ 24·9	+ 23·3
Vicker	3 666	— 69·3	— 0·0	Summa	**3 781 824**	— 0·4	— 1·4

En överblick av siffrorna visar, att ändringen i den för de olika växtslagen använda arealen i allmänhet är relativt taget rätt betydlig år från år. Särskilt synes detta vara fallet ifråga om de i relativt liten omfattning odlade växtslagen. Om jämförelsen med år 1917 tages i betraktande, synes det framgå, att i fråga om verkligt besådd jord detta år avgjort ligger under de båda följande åren. Vad angår särskilt år 1919, synes det ifråga om odlingens omfattning närmast kunna anses intaga en mellanställning till de båda föregående åren.

Arealinventeringens resultat med avseende å olika landsdelar framgår av följande tabell:

Län	Hektar	Ökn. (minskn.) i % 1917/19	1918/19	Län	Hektar	Ökn. (minskn.) i % 1917/19	1918/19
Stockholms stad	2 491	— 11·6	— 3·5	Göteborgs o. Boh. län	99 151	— 1·2	— 1·2
Stockholms län	162 358	— 0·5	— 2·2	Älvsborgs »	220 481	— 0·2	— 0·7
Uppsala »	154 110	— 0·3	— 1·2	Skaraborgs »	337 617	— 0·7	— 0·8
Södermanlands »	182 042	— 0·2	— 0·3	Värmlands »	195 133	— 2·1	— 1·2
Östergötlands »	260 345	— 0·4	— 1·2	Örebro »	162 342	— 1·5	— 1·7
Jönköpings »	140 001	+ 1·3	— 0·4	Västmanlands »	165 708	— 0·8	— 1·0
Kronobergs »	101 562	+ 0·6	— 1·5	Kopparbergs »	106 027	+ 1·5	— 2·5
Kalmar »	197 089	+ 0·3	— 1·0	Gävleborgs »	115 435	+ 3·8	— 2·5
Gottlands »	76 593	+ 3·4	— 1·2	Västernorrlands »	97 960	— 3·4	— 7·4
Blekinge »	62 550	+ 0·8	— 1·0	Jämtlands »	66 511	+ 2·6	— 2·4
Kristianstads »	248 273	+ 0·6	— 0·7	Västerbottens »	90 683	— 3·4	— 0·2
Malmöhus »	348 127	— 1·3	— 1·0	Norrbottens »	42 195	— 6·2	— 9·6
Hallands »	147 040	+ 0·5	— 0·7	Hela riket	**3 781 824**	— 0·4	— 1·4

Antalet vid arealinventeringen redovisade brukningsdelar utgjorde 428 758, vilket i jämförelse med 1918 innebär en minskning med 10 720 (2·4 %). Minskningen beror, såsom i inledningen anförts, åtminstone till någon del på att uppgifter till 1919 års arealinventering ej avgivits beträffande många

smärre brukningsdelar, för vilka vederbörande brukare befunnits vid närmare undersökning ej vara uppgiftspliktiga. Huruvida den även i någon mån kan bero på en nedgång i antalet självständiga jordbruk, är det ej möjligt att avgöra med ledning av det föreliggande mate-rialet.

Husdjursräkningen. Antalet kreatur av olika slag utgjorde den 1 juni 1919 som följer:

	Antal	Ökn. (minskn.) i % 1916/19	1918/19
Hästar 4 år o. däröver	505 689	— 3·3	— 0·7
Unghästar	158 226	+ 24·0	+ 3·6
Föl	51 766	+ 2·8	— 2·1
Hästar	**715 681**	+ 2·1	+ 0·1
Oxar	53 344	— 30·5	— 11·9
Tjurar	28 987	— 34·8	— 22·4
Kor	1 607 060	— 9·2	— 1·7
Ungnöt	432 129	— 11·0	— 4·4
Kalvar	429 308	— 20·0	+ 7·6
Nötkreatur	**2 550 828**	— 12·4	— 1·3
Baggar och tackor	823 922	+ 31·2	+ 13·6
Lamm (under 1 år)	739 732	+ 29·7	+ 8·1
Får	**1 563 654**	+ 30·5	+ 10·9
Getter	91 874	— 3·8	— 1·6
Killingar	41 276	+ 13·8	+ 3·4
Getter o. killingar	**133 150**	+ 1·0	— 0·1
Fargaltar	3 402	— 24·2	+ 8·1
Modersuggor	94 784	— 28·7	— 9·3
Gödsvin	188 169	— 22·2	+ 51·3
Grisar (under 4 m.)	430 428	— 37·3	+ 7·1
Svin	**716 783**	— 32·7	+ 13·1
Höns	4 828 899	—	+ 1·2
Kalkoner	4 267	—	+ 5·4
Gäss	21 093	—	+ 20·3
Ankor	17 089	—	+ 17·1
Fjäderfä	**4 871 348**	—	+ 1·3

De särskilda länens betydelse för landets boskapsskötsel framgår av nedanstående sammanställning, i vilken efter de vanliga i jordbruksstatistiken tillämpade grunderna de olika slagen av kreatur reducerats till en gemensam enhet, den s. k. nötkreatursenheten.[1]

	Nötkreatursenheter 1919 Antal	%	Ökn. (minskn.) i % 1918/19
Stockholms stad	14 203	0·4	+ 12·5
Stockholms län	118 921	3·5	— 0·2
Uppsala »	107 395	3·2	+ 1·4
Södermanlands »	132 232	3·9	— 0·4
Östergötlands »	208 517	6·2	+ 1·7
Jönköpings »	163 293	4·8	+ 1·8
Kronobergs »	115 724	3·7	+ 5·5
Kalmar »	185 027	5·5	+ 1·5
Gottlands »	56 253	1·7	— 3·4
Blekinge »	63 698	1·9	+ 1·2
Kristianstads »	197 844	5·8	+ 3·1
Malmöhus »	271 161	8·0	+ 3·3
Hallands »	120 849	3·6	— 2·0
Göteborgs o. Boh. län	106 066	3·1	— 8·4
Älvsborgs län	205 908	6·0	— 3·6
Skaraborgs »	245 881	7·2	— 1·3
Värmlands »	168 336	5·0	+ 0·0
Örebro »	125 036	3·7	— 2·0
Västmanlands »	108 511	3·2	— 1·2
Kopparbergs »	121 631	3·6	+ 1·2
Gävleborgs »	120 120	3·5	— 0·7
Västernorrlands »	129 760	3·8	— 0·1
Jämtlands »	95 164	2·8	— 2·9
Västerbottens »	119 397	3 5	— 3·1
Norrbottens »	81 865	2·4	— 2·4
Summa	**3 382 792**	**100·0**	— 0·1

[1] Ett nötkreatur (oxe, tjur, ko) har satts = 2/3 häst = 10 får (inkl. lamm) = 12 getter (inkl. killingar) = 4 svin (inkl. grisar); 2 unghästar (inkl. föl) eller ungnöt (inkl. kalvar) hava ansetts lika med ett fullväxet djur av samma kreatursslag.

Det framgår härav, att en ehuru ej betydande minskning av kreatursstammen, tagen som en helhet, ägt rum sedan 1918 års husdjursräkning. Den är emellertid i jämförelse med tillbakagången under det närmast föregående året obetydlig, och synes på grund härav kunna antagas, att en återgång till mera normala förhållanden ifråga om boskapsskötseln numera inträtt. I fråga om de särskilda länen äro ändringarna i boskapsskötselns omfattning ganska växlande, men man lägger märke till, att den nästan genomgående varit stadd i ökning över ett sammanhängande område, som utgöres av kustlänen från och med Uppsala till och med Malmöhus län samt Jönköpings och Kronobergs län, men däremot gått mer eller mindre tillbaka i de övriga delarna av landet.

Andra amerikanska industrikonferensen.

I den översikt över utländsk lagstiftning rörande medling i arbetstvister, som förekom i femte häftet av denna tidskrift (sid. 482—490), lämnades bland annat en framställning av det förslag rörande hithörande spörsmål, som framlagts i Amerikas förenta stater av den s. k. andra industrikonferensen.

Från svenska konsulatet i Chicago, som ägnat speciell uppmärksamhet åt nämnda konferens och dess arbete, har nu ingått efterföljande sammanfattande redogörelse för konferensens i mars innevarande år framlagda slutliga betänkande. Förutom inledande anmärkningar beträffande förutsättningarna för åstadkommande av arbetsfred innehåller betänkandet följande huvuddelar:

I. Åtgärder till förekommande av arbetstvister.
II. Regler för medling i redan utbrutna konflikter.
III. Diskussion av övriga problem, som beröra förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare.

Vad beträffar organisationen av de föreslagna medlingsinstitutionerna, företer betänkandet, sådant det föreligger i slutgiltig form, en del smärre skiljaktigheter från förut återgivna uppgifter. Antalet ledamöter i de föreslagna distriktsnämnderna har bland annat ökats från sju till nio, därigenom att parterna erhållit rätt att vardera utse två representanter i stället för en.

Inledning.

I rapporten framhålles, att det föreliggande förslaget väsentligt avviker från det preliminära betänkandet av den 29 december 1919, i det att det senare avsåg medling av arbetstvister snarare än förekommande av desamma, under det att den nu publicerade rapporten även har beaktat betydelsen av åtgärder i sistnämnda riktning. Vidare beröras de viktigaste orsakerna till det nuvarande industriella osäkerhetstillståndet, såsom de stegrade levnadsomkostnaderna, den okontrollerade spekulationen, de flagranta fallen av obehörig vinst, den olämpliga användningen av de stora förmögenheterna, de från Europa införda revolutionära teorierna samt arbetarnas strävan efter större

och mera organiskt inflytande inom industriens olika grenar. Konferensens ledande princip har varit, att ett rätt förhållande mellan arbetsgivare och arbetare bäst framkallas genom en genomförd organisation av detta förhållande och reglering av parternas inbördes mellanhavanden. Denna organisation skulle börja inom själva fabriken. De industriella problemen växla ej endast med hänsyn till varje industri, utan även inom de olika industriella anläggningarna. Den strategiska utgångspunkten för striden mot missförstånd inom industrien är därför själva den industriella anläggningen. De åtgärder, som vidtagas, måste börja nedifrån, ej uppifrån. Konferensen har funnit, att en gemensam organisation av arbetsledning och arbetare, där den genomförts med uppriktighet och god vilja, har medfört goda resultat.

Förekommande av arbetstvister.

Rapporten diskuterar och anbefaller förekommande av arbetstvister genom ett system av arbetarrepresentation inom varje industriell anläggning.

Ett dylikt system har visat sig fungera förträffligt i fabriker, som hava avtal med fackförbund (closed shops), såväl som i fabriker, där organiserade arbetare ej antagas, och arbetar lika tillfredsställande, där organiserade och oorganiserade arbetare samtidigt äro anställda (open shops). Rapporten framhåller, att representation är en bestämd princip snarare än en metod, och föreslår därför den allmängiltiga termen arbetarrepresentation i stället för de speciella termerna verkstadskommittéer, arbetarråd eller fabriksråd.

Förekomsten av arbetarrepresentation i verkstäder, som hava avtal med fackföreningarna, minskar ej med nödvändighet området för fackföreningsledarnas arbete. Arbetarrepresentation får ej betraktas som ett trollspö, som framlockar industriell fred. Den kan endast lyckas, om den åstadkommer nödigt samarbete inom produktionen.

Arbetarna måste helt självständigt få utvälja sina ledare. För att undvika varje misstanke från något håll bör röstningen vara sluten. Möten böra hållas ofta och på bestämda tider, ej endast, då någon särskild konflikt hotar.

Rapporten anmärker särskilt, att vissa industrier hava utsträckt principen om arbetarrepresentation utöver de enskilda industrianläggningarna, och karakteriserar dylika försök som fruktbringande experiment inom den industriella organisationen.

Regler för medling i arbetstvister.

Om den gemensamma organisationen av arbetsledning och arbetare inom den industriella anläggningen icke lyckas åvägabringa ett kollektivavtal, föreslår rapporten såsom nästa steg åtgärder för biläggande av tvisten. Enligt förslaget indelas Förenta staterna i ett antal industriella distrikt, varinom en särskild ordförande utväljes av presidenten. Konferensen föreslår vidare upprättande av en högsta myndighet, industrirådet, som skall bestå av nio medlemmar, vilka utnämnas av presidenten och vilkas utnämning bekräftas av senaten. Av medlemmarna skola tre representera arbetsgivarna, tre arbetarna och tre allmänheten.

Industrirådet skall hava överinseende över hela den föreslagna förlikningsorganisationen och fungera såsom appellationsdomstol för medling i tvister, som ursprungligen underställts förlikningsmyndigheterna i de olika distrikten. Industrirådet kan emellertid ej taga ståndpunkt till lämplighetsfrågor, såsom exempelvis om antagande av organiserade eller oorganiserade arbetare (»open shop» eller »closed shop»).

Rapporten föreslår vidare distriktsmedlingsnämnder, bestående av fyra representanter för de tvistande parterna samt fyra representanter valda enligt förslag, som upprättas inom respektive industrier.

Dessa förslag eller jurylistor upprättas för varje distrikt av handels- och arbetsministrarna efter samråd med respektive arbetsgivare och arbetare.

Ordförande i distriktsstyrelse skall ej upptaga en arbetskonflikt till handläggning,

utan att han förvissat sig om, att den ej kan lösas genom överenskommelse av parterna eller med tillhjälp av redan existerande förlikningsorganisationer, och han äger att sammankalla en medlingskonferens (Regional Adjustment Conference) endast om båda parterna samtycka att underställa tvisten distriktsstyrelsens avgörande. Ett dylikt medgivande innefattar en överenskommelse att tills vidare bibehålla de förhållanden, som rådde vid tvistens uppkomst.

Om enhälligt avgörande träffas, är detta lika bindande som ett av parterna undertecknat kontrakt. Om dylikt avgörande ej kan uppnås, kunna parterna hänskjuta tvisten till en av dem själva utsedd förlikningsman. I annat fall skall tvisten, i händelse den berör löner, arbetstid eller andra arbetsförhållanden, automatiskt övergå till industrirådets handläggning. Ett avgörande, som träffas av den ovan nämnda särskilda förlikningsmannen eller av industrirådet, har samma verkan som ett beslut av distriktsmedlingsnämnden.

I händelse av klagomål angående bristande uppfyllelse av sålunda ingången förlikning skall ordföranden jämte två medlemmar av den ursprungliga distriktsstyrelsen företaga en undersökning av klagomålen samt publicera en berättelse däröver. Det offentliggjorda förslaget innefattar ej något tvångsmedel, med undantag av det, som utövas av den allmänna opinionen, vägledd av den offentliggjorda berättelsen över konflikten.

Om endera eller båda parterna vägrat att hänskjuta saken till distriktsmedlingsnämnden, skall ordföranden utnämna två representanter för arbetsgivarna samt två representanter för arbetarna från de särskilda jurylistorna.

Tillsammans med ordföranden skola dessa bilda en undersökningsnämnd (Board of Inquiry), vilken har befogenhet att instämma vittnen. Denna nämnd skall verkställa en undersökning av tvisten och publicera en redogörelse därom, i händelse enighet ej föreligger i form av majoritets- och minoritetsrapporter, för att allmänheten skall bliva i tillfälle att bedöma konflikten och skiljaktigheterna mellan de olika parternas ståndpunkter.

Uppgifter, som införskaffas av förlikningsmyndighet, få ej publiceras, såvida detta ej är nödvändigt för att giva en redogörelse för konfliktens läge.

Rapporten föreslår, att följande principer läggas till grund för avfattandet av utslag:

Så snart en undersökningsnämnd vidtager undersökning eller en förlikningsnämnd åstadkommer medling i tvister rörande löner, arbetstid eller arbetsförhållanden, måste en särskild utredning göras angående de förhållanden, som rådde inom den av tvisten berörda industrien vid tiden för konfliktens uppkomst. Dessa myndigheters avgöranden böra vara sådana, att de förslag, som föreläggas för tvistens biläggande, kunna tillämpas på hela den industri, som beröres av konflikten, med hänsyn tagen till de modifikationer, som nödvändiggöras av särskilda lokala förhållanden, exempelvis konkurrens- och levnadsvillkor i de olika anläggningarna.

Med vissa mindre modifikationer har konferensen föreslagit, att ovan berörda förslag skola tillämpas beträffande statsanställda med undantag av järnvägstjänstemän och gruvarbetare, beträffande vilka särskilda bestämmelser givits i Transportation Act av år 1920.

Övriga problem berörande förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare.

1. *Utvecklande av det industriella samarbetet.* Under denna rubrik avhandlar rapporten den större frihet i det industriella samarbetet, som numera är rådande, och framhåller, att detta har sin grund i upphävande av en del tidigare lagbestämmelser på denna punkt snarare än i utfärdande av nya lagbestämmelser. Konferensen framhåller särskilt, att den vid utförandet av sitt värv drivits av en djup övertygelse, att denna frihet, som tillkämpats efter århundradens strider, måste bevaras även i framtiden.

2. *Kollektivavtal.* Som inledning till diskussionen av denna punkt framhåller rapporten, att den behandlar kollektivavtal som en lämplighetsåtgärd och icke diskuterar prin-

ciper eller någondera partens »rättigheter» eller »skyldigheter». Olika åsikter om kollektivavtal hänföra sig vanligen till representationsfrågan. Konferensen ansluter sig till åsikten om kollektivavtalens lämplighet, och i dess plan för medling i arbetstvister har den sörjt för utväljande av arbetarrepresentanter, vilka verkligen representera arbetarnas majoritet, så att dessa skola känna sig bundna av deras åtgärder.

Kollektivavtal, säger rapporten, fastställa vanligen vissa standardbestämmelser och förbinda båda parterna att iakttaga dessa standardbestämmelser, så länge som de fortfarande arbeta tillsamman. Avtalet förbinder emellertid icke arbetsgivaren att hålla sin fabrik öppen eller arbetaren att fortsätta sitt arbete. I händelse arbetaren lämnar sin plats, är arbetsgivaren fri att besätta denna plats med en annan person utan att kunna klandras för kontraktsbrott. Detta innefattar emellertid ej någon rätt för nämnda parter att under kollektivavtalets giltighetstid verkställa lockout eller strejk för att åstadkomma en förändring i de antagna standardbestämmelserna.

Enligt konferensens uttalande måste genomförandet av dylika bestämmelser i sista hand bero på parternas ärliga uppsåt.

3. *Arbetstid.* Rapporten framhåller, att förhållandet mellan arbetstiden samt arbetarnas hälsotillstånd och effektivitet bör göras till föremål för vetenskapliga undersökningar. Under alla omständigheter bör var sjunde dag vara vilodag. Den nuvarande utvecklingen går alltmera i riktning av fastställande av en arbetsvecka om 48 timmar, men konferensen anser, att en arbetstid, som nämnvärt understiger denna, icke är önskvärd, såvida ej inom vissa industrier särskild hänsyn måste tagas till skyddande av arbetarnas hälsotillstånd.

Systemet med halv arbetstid under lördagar anses erbjuda stora fördelar, där det åvägabringas genom ömsesidig överenskommelse och utan reduktion av den fastställda arbetstiden per vecka. Arbetstiden bör i övrigt beräknas efter vecka, och övertidsarbete bör tillåtas endast för att möta tillfälligt nödtvång.

Det bör vidare ihågkommas, fortsätter rapporten därefter, att ytterligare reduktion av arbetstiden inom en industri lägger en ökad börda på övriga industrier och kan vara särskilt skadlig för jordbruksarbetet, som redan nu har svårigheter genom arbetarbrist till följd av den växande konkurrensen från städerna.

4. *Kvinnorna inom industrien.* Enligt rapporten erfordras ytterligare säkerhetsåtgärder för skyddande av de kvinnor, som äro sysselsatta inom industrien. Där de under motsvarande förhållanden utföra kvalitativt och kvantitativt lika värdefullt arbete som män, böra de erhålla lika lön.

5. *Barnarbete.* Rapporten fastslår, att användande av minderåriga inom industrien är oekonomiskt, men att det blotta förbjudandet av barnarbete ej i och för sig gagnar en nations ekonomiska välfärd, såvida ej garantier finnas för att den tid, som barnen nu tillbringa i fabriken, kommer att ägnas åt barnens undervisning och fysiska utbildning. Förbundsregeringen har hittills ej varit i tillfälle att upptaga detta spörsmål till närmare behandling. Den lämpligaste lösningen vore en så långt möjligt likformig lagstiftning i alla stater i vad som rör barnarbete och yrkesutbildning. Erfarenheten påvisar allt starkare, att landets såväl ekonomiska som övriga vitala intressen bäst tillgodoses genom en förlängd utbildningstid.

6. *Bostadsproblemet.* Rapporten påpekar bostadsfrågans nuvarande ogynnsamma läge och uttalar, att samfällda åtgärder böra vidtagas inom de olika industrisamhällena för frågans lösning. Såväl de statliga som förbundsmyndigheterna böra taga upp detta ärende till närmare behandling skyndsammast möjligt.

7. *Löner.* Från det allmännas synpunkt är det enligt konferensens uttalande av fundamental betydelse, att arbetarnas minimilöner äro tillräckliga för att arbetaren och hans familj kunna hålla en skälig levnadsstandard samt kunna sörja för barnens uppfostran och utbildning. Då dylika löner åstadkommas, har nationen en rätt att fordra, att arbetarna ej godtyckligt minska sin arbetsintensitet.

Det bör tillhöra varje arbetsgivare att se till, att särskilda ansträngningar eller särskild yrkesskicklighet hos arbetarna erhålla motsvarande belöning. Ackordlön bör

ej reduceras på grund av ökad produktion. Frågan om betalningssystemen förtjänar ett ingående studium från båda parter.

8. *Vinstandelssystemet.* Konferensen anser ej, att vinstandelssystem är något universalmedel, men håller före, att, där dylika anpassas efter de olika förhållandena inom varje industri och realiseras i en anda av verklig ömsesidighet, de kunna bidraga till bättre förhållande mellan arbetare och arbetsgivare. Experiment i denna riktning äro välkomna, men vinstandelarna böra i varje fall endast supplera den ordinarie arbetslönen och ej ersätta denna.

Rapporten fäster uppmärksamheten på det slag av vinstfördelning, som innefattar såväl del i produktionens vinst som viss ansvarighet för eventuell förlust. Under ett sådant system kan utdelning till arbetarna ske med så korta mellanrum, att utdelningens direkta samband med ökade arbetsprestationer tydligare framträder.

9. *Försäkring av arbetare.* Frågorna om lämpligaste anordning av olycksfalls-, ålderdoms-, sjuk- och livförsäkring böra upptagas till undersökning av förbundsmyndigheterna.

10. *Penningvärdets fall och stegrade levnadsomkostnader.* Enligt betänkandet bör ett ingripande, vad beträffar dessa frågor, ske genom väl avvägd indragning av bankkrediter, genom ökad produktion och genom ökad sparsamhet samt inskränkning av konsumtionen. Produktionens ökning har under de gångna fem åren på intet sätt hållit jämna steg med cirkulationsmedlens ökning och den ökade kreditgivningen.

11. *Statsanställda arbetare.* Staten är berättigad till det mest effektiva arbete, men för att försäkra sig därom måste staten vara en rättvis arbetsgivare. Det nuvarande avlöningssystemet för statsanställda är otillfredsställande genom att det ej tillräckligt beaktar nödvändigheten av revision av avlöningarna.

En oavbruten och effektiv tjänstgöring av de statsanställda är ej endast av väsentlig betydelse, utan utgör grundvalen för den statliga verksamheten. De statsanställda böra hava rättighet att var för sig lämna sin tjänst, men ingen grupp av statsanställda får tillåtas att etablera strejk eller hota med ett gemensamt inställande av arbetet. Polismän och övriga, vilkas tjänstgöring berör rättskipningen eller skyddet av övriga statsmedborgares liv och egendom, böra icke tillåtas att ingå i organisationer, som använda strejken såsom vapen.

12. *Jordbruksarbetet.* Rapporten anför, att, om fordringarna på arbetsintensitet inom industrien minskas under den standard, som jordbruksarbetet kräver, kan detta endast resultera i ökade bördor för jordbruket med minskad produktion som omedelbar följd härav. En förbättring av nuvarande anordningar för distribution av födoämnen, i avsikt att minska spekulationen och föra konsumenter och producenter närmare tillsamman, anser konferensen vara önskvärd.

13. *Arbetslöshet och säsongarbete.* Rapporten fastslår, att någon enkel lösning av dessa spörsmål ej är möjlig, men att inom olika industrier en noggrann undersökning bör vidtagas för att förekomma otillräckligt förberedda lagstiftningsåtgärder. Många fall av säsongarbetslöshet kunna avhjälpas, och konferensen föreslår, att en särskild avdelning upprättas inom varje industriell anläggning för att behandla hithörande frågor.

14. *Offentlig arbetsförmedling.* För att undvika uppkomsten av en förbundsbyråkrati och i stället befästa den decentraliserade administrationen inom de olika staterna under statsmedborgarnas direkta kontroll, föreslår konferensen antagande av en särskild lagstiftning, varigenom möjliggöres upprättande av arbetsförmedlingsanstalter under förbundsinspektion inom de olika staterna. De stater, som upprätta dylika anstalter, erhålla bidrag till kostnaderna från förbundsregeringen till belopp, som i varje fall icke överstiga statens egna utgifter för detta ändamål.

I sina avslutande anmärkningar uttalar konferensen, att den vid framläggande av dessa förslag icke allenast tagit hänsyn till läget under den nuvarande allvarsamma perioden av ekonomiskt återuppbyggande, utan att det reformprogram, som framlagts, bör kunna hava förblivande värde såsom en faktor i det industriella framåtskridandet.

Medlingsväsendet i England under krigsåren.

Engelska arbetsministeriet har i början av innevarande år utgivit en ny publikation, den tolfte i ordningen, i serien av redogörelser rörande tillämpningen av 1896 års lag om medling i arbetstvister. Under tiden närmast före världskriget utkommo dylika redogörelser i regel årligen [1], men har utgivandet under krigsåren inhiberats, och den nu föreliggande berättelsen innehåller därför en översikt av hela femårsperioden 1914—1918. Dessa år innefatta en mycket stark utveckling av medlingsväsendet. Antalet av medlingsinstitutionerna handlagda ärenden, som under åren 1896—1907 utgjorde i medeltal 21 årligen och 1908—1914 i genomsnitt 76 per år, steg under 1915 i ett slag till 397, för att de tre följande åren successivt ökas till resp. 1 412, 2 474 och 3 583. Inalles redovisas i den föreliggande femårsberättelsen 7 947 förhandlingsärenden, fördelade å olika näringsgrupper på sätt följande tablå utvisar:

	1914	1915	1916	1917	1918	Summa
Byggnadsverksamhet	28	31	75	182	273	589
Gruvdrift	3	10	37	70	86	206
Järn- och stålindustri	7	29	146	219	203	604
Maskin- och skeppsbyggnadsindustri	2	164	632	826	1 141	2 765
Annan metallindustri	2	35	139	208	383	767
Textilindustri	7	18	45	143	191	404
Skoindustri	11	16	29	10	15	81
Annan beklädnadsindustri	1	3	8	37	44	93
Land- och sjötransport	2	21	75	133	218	449
Grafisk industri	3	3	2	8	17	33
Trävaruindustri	4	17	39	98	153	311
Tegel- och lervaruindustri	3	5	8	27	49	92
Glasindustri	—	7	7	8	8	30
Kemisk-teknisk industri	—	5	72	177	185	439
Läderindustri	2	5	7	20	58	92
Livsmedelsindustri	—	6	14	40	102	162
Allmänna arbeten	3	17	64	207	326	617
Andra näringsgrenar	3	5	13	61	131	213
Summa	**81**	**397**	**1 412**	**2 474**	**3 583**	**7 947**

Ökningen av antalet ärenden beror ej endast på att det i 1896 års lag stadgade medlingsförfarandet i ökad utsträckning anlitats, utan kanske i än högre grad på tillkomsten av nya medlingsinstitutioner och författningar

[1] En av dessa årsberättelser, för 1910, har refererats i Soc. Medd. årg. 1911, sid. 585.

rörande ordnande av arbetsförhållandena inom olika områden. I detta hänseende äro särskilt att anföra de s. k. ammunitionslagarna av åren 1915, 1916 och 1917 samt 1918 års lag om tillfällig reglering av arbetslöner, vilka samtliga lagar förut omnämnts i denna tidskrift (årg. 1919, sid. 797—800). Dessa lagar, vilka icke endast gjorde medlingsförfarandet obligatoriskt, utan även bemyndigade medlingsorganen att under vissa förutsättningar utfärda förbud mot arbetsinställelser, hava utan tvivel varit av stor betydelse för bevarande av arbetsfreden under krigsåren. Särskilt är det anmärkningsvärt, hurusom arbetsinställelsernas genomsnittliga varaktighet minskats. Trots den relativt stora omfattning arbetsinställelserna erhållit särskilt under de två sista krigsåren, har sålunda antalet förlorade arbetsdagar icke för något av åren 1915—1918 kommit upp till samma siffra som under åren 1910—1914. Utvecklingen härvidlag belyses av följande tablå:[1]

År	Antal arbetsinställelser	Antal berörda arbetare	Antal förlorade arbetsdagar	År	Antal arbetsinställelser	Antal berörda arbetare	Antal förlorade arbetsdagar
1909 . .	436	300 819	2 773 986	1914 . .	999	448 529	10 111 337
1910 . .	531	515 165	9 894 831	1915 . .	706	452 571	3 038 134
1911 . .	903	961 980	10 319 591	1916 . .	581	284 396	2 599 800
1912 . .	857	1 463 281	40 914 675	1917 . .	688	860 727	5 963 900
1913 . .	1 497	688 925	11 630 732	1918 . .	1 252	1 096 828	6 237 100

Det måste för ett rätt bedömande av dessa siffror ihågkommas, att konfliktanledningarna under krigsåren varit vida flera och allvarligare än under normala förhållanden. Levnadskostnaderna och som följd därav även arbetslönerna hava undergått starka förskjutningar, övertidsarbete har i stor utsträckning måst påfordras och arbetarnas personliga frihet i många fall underkastats kännbara inskränkningar. Att de härigenom uppkomna konflikterna dock i det stora flertalet fall kunnat i godo biläggas får utan tvivel tillskrivas det inom alla samhällslager djupt rotade medvetandet, att hela landets välfärd under de svåra krigsåren kunde bero på det industriella arbetets ostörda gång.

Om man under dessa kritiska förhållanden böjt sig för nödvändigheten att införa obligatorisk skiljedom i arbetstvister, så har den motvilja, engelska folket alltid hyst mot dylikt tvångsförfarande, härmed dock ingalunda övervunnits. Vid fackförbundskongresserna hava framkomna förslag i sådan riktning städse med stor majoritet förkastats, och den bekanta Whitleykommittén har i sitt betänkande också konstaterat omöjligheten att åstadkomma reglering av arbetsförhållandena på annan grundval än ömsesidigt samförstånd mellan arbetsgivare och arbetare. Lagbestämmelserna om förbud mot vissa arbetsinställelser blevo också vid krigstillståndets upphörande försatta ur kraft. Lagstiftningen om obligatorisk skiljedom har däremot, såsom i denna tidskrift förut omnämnts (sid. 319), erhållit förlängd giltighet

[1] Siffrorna för åren 1914—1918 betecknas i berättelsen som *preliminära* och avvika också något från de i den officiella statistiken senare publicerade uppgifterna (jfr sid. 657).

under samma tid som löneregleringslagen, d. v. s. till utgången av september månad innevarande år. Att speciellt arbetarna i den utsträckning, som verkligen varit fallet, ställt sig de avkunnade utslagen till efterrättelse, måste nog icke minst tillskrivas det förhållandet, att utslagen i det stora flertalet fall inneburit ett medgivande av löneförhöjning och sålunda åtminstone delvis tillmötesgått arbetarnas krav. Exempel saknas för övrigt icke på att arbetarna lagen till trots vägrat åtlyda för dem ofördelaktiga skiljedomar. Vid de krigskabinettet underställda arbetsplatserna gällde som princip, att man, sedan en tvist blivit på föreskrivet sätt avdömd, icke inlät sig i nya förhandlingar med arbetarna, förr än skälig tid förflutit efter utslagets avkunnande. I praxis tillämpades detta så, att en tid av minst fyra månader borde förflyta mellan varje löneregelring, men kunde även härifrån undantag göras, därest fråga var om oprövade arbetsmetoder eller eljest oförutsedda omständigheter gjorde sig gällande.

Regleringen av förhållandet mellan statsmyndigheterna och deras arbetare har varit ett spörsmål, som ur mångahanda synpunkter påkallat särskild uppmärksamhet under de år, kriget varat. Några enhetliga riktlinjer för statens arbetsgivarpolitik förefunnos icke vid krigsutbrottet och hade ditintills ej heller varit av behovet påkallade, då antalet i statens tjänst direkt anställda arbetare var relativt ringa och statsmyndigheternas åtgöranden icke på något sätt kunde få normerande betydelse för det enskilda näringslivet. Som allmän regel gällde endast, att staten städse borde uppträda som en »god» arbetsgivare och sålunda aldrig bjuda sina arbetare sämre löner och arbetsvillkor i övrigt än privatindustrien. Denna princip, vilken närmare utformats i en av underhuset den 10 mars 1909 antagen resolution (Fair Wages Resolution), låg under krigets första skede också till grund för statens lönepolitik. I den mån emellertid staten och speciellt den militära förvaltningen efter hand kom att sysselsätta en större arbetarstam, framträdde allt starkare behovet av en självständig arbetsgivarpolitik från statens sida. De olika myndigheterna, som var på sitt område hade det största intresse av orubbad arbetsfred, strävade givetvis var för sig efter bästa förmåga till en för alla parter tillfredsställande reglering av arbetsförhållandena. Härvid kunde emellertid ej undgås, att en betänklig olikformighet mellan olika arbetsområden kom att göra sig gällande. Olägenheterna härav framträdde med särskild styrka inom byggnadsverksamheten, där en mängd olika statsmyndigheter hade likartade arbeten i gång, men ofta tillämpade helt skiljaktiga arbets- och lönevillkor. För avhjälpande av detta missförhållande, tillsattes i slutet av 1915 den s. k. byggnadsarbetskommittén (Building Labour Committee), bestående av representanter för olika myndigheter, vilken skulle ha till uppgift att handlägga alla ärenden rörande anskaffande av arbetskraft till av staten bedrivna byggnadsarbeten. Kommitténs främsta uppgift blev att tillse, att de olika myndigheterna icke genom inbördes konkurrens oskäligt drevo upp arbetslönerna, något som emellertid visade sig mycket svårt att förekomma, då tillgången å byggnadsarbetare icke på långt när motsvarade efterfrågan. I juni 1918 hade för-

hållandena blivit så vanskliga, att ammunitionsministern såg sig föranlåten utfärda förbud mot några som helst löneförhöjningar annat än efter av produktionskommittén (Committee of Production)[1] avkunnad skiljedom eller efter särskilt medgivande av byggnadsarbetskommittén. Sistnämnda kommitté har även efter löneregleringslagens tillkomst i november 1918 fått fortfara att fungera med uppgift att gå olika myndigheter till handa med råd och upplysningar, avseende att befrämja en enhetlig reglering av byggnadsindustriens arbetsmarknad.

I någon mån har en enhetlig reglering av arbetsförhållandena inom statsdriften möjliggjorts därav, att alla frågor, som avse uppkomna tvisters hänskjutande till skiljedom, handlagts av arbetsministeriet, som sålunda kunnat tillse, att likartade fall alltid erhållit likartad behandling genom att samma skiljedomare anlitats. Genom detta förfaringssätt har förebyggts den ytterligare förvirring å arbetsmarknaden, som skulle kunnat uppstå genom varandra motstridiga skiljedomsutslag. Risken härför skulle eljest knappast kunnat undgås, då genom ammunitionslagarna och andra under kriget utfärdade författningar tillskapats flera olika skiljedomsinstitutioner, vilkas verksamhetsområden i allmänhet icke varit strängt avgränsade från varandra.[2]

En ytterligare åtgärd för åstadkommande av enhetlighet vid handläggningen av lönefrågor och andra arbetstvister inom statsdrift vidtogs i slutet av år 1917 genom upprättande av krigskabinettets arbetskommitté (War Cabinet Labour Committee). Som huvuduppgift för denna kommitté angavs att fastställa allmänna riktlinjer för statens lönepolitik och speciellt leda medlingsarbetet vid sådana arbetstvister, som berörde flera olika myndigheters förvaltningsområden. Kommitténs befogenheter inskränktes emellertid avsevärt därigenom, att från dess handläggning undantogos alla sådana frågor, som enligt ammunitionslagarna skulle hänskjutas till särskilda skiljedomstolar. Bland annat hindrades kommittén härigenom att göra sitt inflytande gällande vid de många löneregleringar, som blevo en följd av den i november 1917 medgivna löneförhöjningen med 12·5 % åt maskinindustriens yrkesarbetare (årg. 1919, sid. 800).

[1] Jfr. Soc. Medd. årg. 1919, sid. 798.

[2] Undantag härvidlag utgör den i Soc. Medd. (årg. 1919, s. 800) omnämnda skiljenämnden för civila tjänstemän (Civil Service Arbitration Board), vilken endast har att handlägga vissa särskilt angivna lönefrågor.

Statsunderstöd till bostadsproduktionen i Norge.

1. Bostadsfonden för statstjänstemän.[1]

Genom beslut av 1918 och 1919 års storting anvisades för budgetåren 1918/19 och 1919/20 ett anslag av tillsammans en miljon kronor till en bostadsfond för statens tjänstemän. Ansökningstiden för bidrag från denna fond utgick den 31 oktober 1919, och hade vid denna tidpunkt inkommit 315 ansökningar, avseende en sammanlagd bidragssumma av ej mindre än 4·6 miljoner kronor. Härav kunde inom ramen av tillgängliga medel endast 91 ansökningar beviljas. För innevarande år har i regeringens budgetsförslag upptagits 2 miljoner till denna fond, varav hälften skall räknas som tilläggsanslag för föregående år. Härigenom skall möjliggöras, att åtminstone en del av de redan ingivna ansökningarna, som hittills icke kunnat komma i åtanke, dock bliva beviljade i så god tid, att de planerade byggnadsföretagen kunna sättas i gång redan under denna sommar.

Enligt de vid bostadsfondens upprättande fastställda stadgarna, rörande vilka vid årets storting en del ändringsförslag föreligga, skall fondens ändamål vara att bereda möjligheter till bostadsbyggande för statstjänstemän genom bidrag till *nedskrivning av byggnadskostnaderna* samt genom att lämna *borgen för hypotekslån.* Berättigade till understöd äro tjänstemän, som erhålla sin huvudsakliga löneinkomst av statsmedel eller av andra under statens förvaltning ställda offentliga medel eller ock av sportler, som utgå efter av offentlig myndighet fastställda grunder. Formuleringen av denna bestämmelse har vållat en del svårigheter, särskilt med hänsyn till frågan, huruvida rätt till erhållande av bidrag kunde anses tillkomma lärare vid kommunala skolor och andra dylika funktionärer, vilkas löner utgå delvis av statsmedel och delvis av kommunerna. Dessa av stadgandets formulering härrörande svårigheter har man nu sökt undgå genom att ändra bestämmelserna därhän, att därunder skola innefattas alla tjänstemän, som äro berättigade till pension i statens pensionskassa. Att sätta rätten till byggnadsunderstöd i samband med delaktighet i pensionskassan har synts så mycket mer befogat, som den avsedda byggnadsverksamheten i väsentlig mån finansieras genom hypotekslån från nämnda kassa.

De direkta bidragen från bostadsfonden skola enligt stadgarna så avvägas, att de utgifter, byggherren därutöver måste ikläda sig för förräntning av

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1918, sid. 236.

byggnadskostnaderna, bostadens underhåll, skatter m. m. icke må överstiga, vad han under normala förhållanden rimligtvis skulle behöva betala som bostadshyra. Dock får bidraget under inga omständigheter utgöra mer än 40 % av byggnadskostnaderna (inkl. tomtvärdet), ej heller överstiga vissa maximibelopp. Dessa belopp hava hittills varit 12 000 kronor för enfamiljshus (fristående eller radhus) och 6 000 kronor för varje lägenhet i hus, avsett för flera familjer. För innevarande år har föreslagits beloppens höjning till resp. 18 000 och 12 000 kronor.

Förutom detta direkta bidrag kan, som ovan nämnts, den bostadsbyggande tjänstemannen erhålla statens borgen för erforderliga hypotekslån. Enligt stadgarnas hittillsvarande lydelse har dylik borgen endast kunnat ifrågakomma för lån från statens pensionskassa eller andra offentliga fonder. Då det emellertid i händelse av byggnadsverksamhetens vidare utveckling kan tänkas inträffa, att dessa fonder icke kunna täcka lånebehovet, har nu den ändringen föreslagits, att statsborgen, då så kräves, även skall kunna lämnas för lån i sparbanker, privata aktiebanker och understödskassor (trygdelag). Statsgarantien gäller den del av lånet, som överstiger den av vidkommande kassa efter eljest vedertagna utlåningsregler tillämpade lånegränsen. Garantien bör dock icke gälla högre belopp än $^9/_{10}$ av det nedskrivna fastighetsvärdet, d. v. s. byggnadskostnaderna med avdrag av det direkta statsbidraget. Summan av de borgensförbindelser, staten på detta sätt ikläder sig, får icke utan stortingets samtycke överstiga 5 miljoner kronor.

Borgen för hypotekslån kan erhållas såväl utan som i samband med direkt statsbidrag. Det garanterade lånet skall amorteras i förra fallet inom 30 år, i senare inom 20 år efter det statsbidraget i sin helhet utbetalats.

Så länge ur bostadsfonden lämnat statsbidrag eller statsgaranterat hypotekslån icke återbetalats, åligger fastigheten följande servitut:

1. Ägaren är skyldig hålla byggnaden i gott stånd och brandförsäkrad till fulla värdet.

2. Byggnaden får icke uthyras utan föregående anmälan till socialdepartementet, som äger tillse, att oskälig hyra icke betingas, samt också kan fordra, att annan statstjänsteman antages till hyresgäst.

3. Egendomen får avyttras endast till annan statstjänsteman och med socialdepartementets samtycke. Köpesumman må härvid som regel icke överstiga det med statsbidraget nedskrivna byggnadsvärdet.

Därest dessa villkor icke uppfyllas, äger departementet uppsäga den av staten lämnade borgen och fordra, att statsbidraget återbetalas eller skälig ränta därå betalas. Detsamma gäller, om fastighetsägaren lämnar statstjänsten — annat än som pensionerad — eller om fastigheten försäljes å exekutiv auktion eller genom arv övergår till någon, som icke är statsanställd och ej heller tillhört den avlidnes närmaste anhöriga (efterlevande maka eller i hemmet boende barn).

Vid försäljning av fastighet, varom här är fråga, äger staten alltid förköpsrätt, även om statsbidrag och hypotekslån återbetalats.

Förutom i sagda fall, där byggnaden kommit i andra händer, än som vid uppförandet avsetts, skall någon återbetalning av det ur bostadsfonden erhållna statsbidraget ej ifrågakomma. För att tillförsäkra staten erforderlig kontroll över fastigheten skall inteckningsrätt motsvarande statsbidraget dock lämnas bostadsfonden. Denna inteckning skall äga prioritet närmast efter det statsgaranterade hypotekslånet. En dylik inteckning ligger sålunda i allmänhet över 90 % av det räntabla (nedskrivna) fastighetsvärdet. Därest i framtiden en mera avsevärd stegring av fastighetsvärdena kommer till stånd, kan det emellertid tänkas, att en bostadsinnehavare finner med sin fördel förenligt att återbetala det erhållna statsbidraget för att därefter — om staten ej använder sin förköpsrätt — kunna fritt disponera fastigheten i spekulationssyfte. Till förekommande härav bestämdes vid stadgarnas fastställande, att å det en gång utbetalade statsbidraget skulle beräknas en ränta av 5 % och bostadsfondens inteckningsbelopp sålunda år från år höjas med detta belopp. Från tjänstemannahåll hava emellertid anförts allvarliga betänkligheter mot denna bestämmelse, vilken ju innebär, att inteckningsbördan efter en följd av år kan hava mångdubblats och fastighetsägaren därigenom bringas i svårt trångmål, om han av någon orsak nödgas avyttra sitt hus och ej kan få annan statstjänsteman som köpare. Regeringen har vid stadgarnas nu förevarande revidering också föreslagit borttagande av klausulen om denna ränteberäkning.

På i huvudsak enahanda villkor som enskilda personer kunna även byggnadsföreningar erhålla understöd ur bostadsfonden. Enligt stadgarnas hittillsvarande formulering kräves för sådant understöd, att föreningens medlemmar uteslutande äro statsanställda. Denna föreskrift har emellertid i tillämpningen visat sig mindre lämplig, enär därigenom omöjliggjorts, att exempelvis någon del av köpesumman för byggnadstomter kunnat gäldas genom att lämna säljaren andelar i föreningen. Det föreliggande ändringsförslaget innebär också en omformulering av denna punkt, så att huvudvikten fästes vid föreningens syfte och icke vid dess sammansättning. I samband härmed har regeringen också upptagit ett från tjänstemannahåll framställt förslag, att, då fråga är om en förening, understöd skall kunna lämnas till tomtinköp även utan företeende av sådan utarbetad plan för bebyggandet, som eljest kräves. Som motiv för denna eftergift har anförts, att det för en byggnadsförening, som måste genomföra sitt arbetsprogram successivt och arbetar på längre sikt än en enskild person, ofta kan vara förmånligt att på en gång tillförsäkra sig ett större tomtområde för att senare kunna i mån av behov i detalj planlägga dess utnyttjande.

Förutom genom bostadsfondens upprättande hava de norska statsmakterna under senaste år även sökt avhjälpa statstjänstemännens bostadsnöd genom ökad anskaffning av boställslägenheter. I sådant syfte anslogs av 1919 års storting 1 miljon kronor till inköp av hus och tomter, och har för innevarande år framlagts proposition om ett lika stort anslag för samma ändamål.

2. Statsbidrag till kommunal och enskild byggnadsverksamhet.

Förutom anslaget till statstjänstemännens bostadsfond beviljade 1919 års storting till främjande av samhällsnyttig byggnadsverksamhet ett anslag av 5 miljoner kronor. För användningen av detta anslag fastställdes bland annat följande bestämmelser:

Förutsättning för erhållande av statsbidrag är, att bostadsbyggandet bedrives antingen av kommunen själv eller av föreningar och enskilda personer, med ekonomiskt understöd från vederbörande kommun. Bostadsföretag, som avse statstjänstemän, böra i regel icke erhålla understöd av detta anslag. Ej heller må bidrag lämnas till boställshus åt kommunala tjänstemän, som enligt lag äro berättigade till fri bostad, eller till bostäder, som det enligt 1918 års bostadslag åligger arbetsgivare att uppföra för sin personal.[1] Ävenså bör vid understöds beviljande tillses, att bostadsbyggandet icke ger anledning till en av förhållandena eljest icke med nödvändighet betingad inflyttning från landsbygden till städerna.

Statsbidraget skall i regel motsvara högst 20 % av byggnadskostnaderna, dock icke mer än 6 000 kronor för enfamiljshus och 3 000 kronor för varje lägenhet i hus, avsedda för flera familjer. Då fråga är om byggnader, som skola uppföras av föreningar eller enskilda personer, fordras dessutom i allmänhet, att kommunen utfäst sig att bidraga med samma belopp som statsunderstödet. I fråga om kommuner med ringa ekonomisk bärkraft kan eftergift från detta villkor dock helt eller delvis medgivas, och må i så fall statsbidraget också höjas över 20 %, dock icke mer än till 40 %.

Kommunens bidrag behöver icke utgå kontant, utan kan även lämnas genom tillhandahållande av fri tomtmark eller byggnadsmateriel.

Kommunernas ägande- och förfoganderätt över med statsbidrag uppförda byggnader underkastas icke annan inskränkning, än att byggnaderna icke utan särskilt tillstånd få säljas, med mindre än att statsbidraget med därå löpande 5 % ränta återbetalas. I fråga om byggnader, uppförda av föreningar eller enskilda personer, förbehåller sig däremot staten inteckningsrätt och servitut efter i tillämpliga delar samma grunder, som gälla bostadsfonden för statstjänstemän.

Vid den utsatta ansökningstidens utgång, den 31 december 1919, hade inkommit 2 407 ansökningar om bidrag från ifrågavarande anslag, representerande 196 av landets 679 kommuner. De sökande voro som följer:

---

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1918, sid. 912.

	Antal sökande	Beräknad kostnad, milj.	Begärt statsbidrag, milj.
Kommuner	55	36·0	5·2
Andra företag med kommunalt understöd:			
Byggnadsföreningar	33	18·7	3·5
Enskilda personer	1 674	41·6	6·5
Tillsammans	1 762	96·3	15·2
Företag utan kommunalt understöd:			
Byggnadsföreningar	6	1·3	0·3
Enskilda personer	639	11·2	2·2
Summa	**2 407**	**108·8**	**17·7**

För granskning av de inkomna ansökningarna tillsattes särskilda sakkunniga, vilka i april 1920 avgivit preliminärt utlåtande. De sakkunniga hava här framhållit, hurusom det, även om man avsloge alla ansökningar, som icke uppfyllde villkoret om kommunalt bidrag, icke skulle vara möjligt att inom ramen av tillgängliga medel bevilja mer än 1/3 av den begärda understödssumman. En så stark reducering av de begärda beloppen skulle emellertid otvivelaktigt komma att utöva ett synnerligen ogynnsamt inflytande på den planerade byggnadsverksamheten och i många fall åtminstone omöjliggöra densammas igångsättande under innevarande sommar. De sakkunniga ansågo sig för den skull böra hemställa, att till stortinget omedelbart avlätes proposition om ett tilläggsanslag av 10 miljoner kronor, varigenom möjlighet skulle beredas att i stort sett tillgodose understödsbehovet. I avvaktan på, att detta anslag bleve anvisat, borde de redan tillgängliga medlen fördelas så, att varje kommun erhölle omkring 1/3 av det begärda bidraget, med rätt för de kommunala myndigheterna att på lämpligaste sätt fördela detta mellan olika sökande inom kommunen och med utsikt att senare erhålla återstående 2/3.

Proposition i enlighet med de sakkunnigas förslag har den 1 maj 1920 avlåtits till stortinget. I samband härmed har också föreslagits den ändringen i de för byggnadsanslaget gällande bestämmelserna, att statsbidrag liksom kommunalt understöd skall kunna lämnas genom tillhandahållande av byggnadsmaterial. Syftet med denna ändring har angivits vara att främja det s. k. självbyggarsystemet, d. v. s. underlätta bostadsbyggandet för sådana arbetare, som sakna både kapital och erfarenhet för materialinköp, men som, om sådant blott ställes till deras förfogande, skulle vara i stånd att själva uppföra sig bostäder.

Olycksfall vid lastning och lossning av fartyg år 1919.[1]

Från yrkesinspektörerna till socialstyrelsen under år 1919 insända anmälningar om olycksfall inom stuveriyrket hava som vanligt gjorts till föremål för utredning inom styrelsens sjöfartsavdelning.

Hela antalet olycksfall uppgår till 807, varav 10 med dödlig utgång, och överstiger med 122 antalet under närmast föregående år. Denna stegring torde bero på den livligare stuveriverksamhet, som varit en följd av sjöfartens allmänna återupptagande och står i tämligen likformig relation till antalet arbetare vid under ifrågavarande bägge år inspekterade arbetsställen.

För att i någon mån kunna bedöma olycksfallsfrekvensen inom stuveriyrket göres i nedanstående tablå en jämförelse mellan antalet anställda arbetare vid av underinspektörerna inspekterade arbetsställen för vart och ett av åren 1915—1919 samt antalet inrapporterade olycksfall under motsvarande år.

År	Antal arbetare	Antal olycksfall	Antal olycksfall på 100 arbetare	Därav antal dödsfall på 1 000 arbetare
1915	17 396	792	4·55	1·085
1916	19 165	752	3·92	0·731
1917	13 440	378	2·81	0·149
1918	16 784	685	4·08	0·477
1919	20 649	807	3·91	0·484
Medeltal för 1915—1919	**17 486**	**682**	**3·91**	**0·509**

Tab. 1. Fördelning av olycksfallen efter arbetsgivare, som insänt uppgift om olycksfall vid lastning och lossning av fartyg.

Arbetsgivare	Yrkesinspektionsdistrikt									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Summa
Importörer och importfirmor	13	—	—	—	—	14	—	—	1	**28**
Industriella företag	4	2	3	5	12	17	8	7	17	**75**
Järnvägsföretag	—	1	1	—	—	—	—	—	—	**2**
Skeppsmäklare	1	1	1	6	7	28	—	2	—	**46**
Rederier	24	—	—	—	—	66	—	1	—	**91**
Stat och kommun	2	1	—	1	3	1	—	2	2	**12**
Stuverifirmor	108	13	20	1	118	161	—	32	100	**553**
Summa	**152**	**18**	**25**	**13**	**140**	**287**	**8**	**44**	**120**	**807**

[1] Soc. Medd., årg. 1915, sid. 629; årg. 1917, sid. 74 och 1 473; årg. 1918, sid. 1 099 samt årg. 1919, sid. 719.

Tab. 2. Olycksfallens tillkomst och förlopp.

Skadade under sysselsättning med eller genom	Yrkesinspektionsdistrikt									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Summa
Skär- och slagverktyg	1	—	—	—	—	—	—	—	1	2
Andra handverktyg	—	2	—	—	4	1	—	2	—	9
Transportredskap	8	3	3	—	6	9	—	2	—	31
Luckor och skärstockar	3	—	—	—	3	6	—	—	4	16
Kättingslängor, rälslängor, stroppar o. d.	3	—	—	1	—	10	—	—	1	15
Kolmått, gripskopor o. d.	11	—	3	1	9	20	—	4	1	49
Förtöjningsredskap	2	—	—	—	2	5	—	2	1	12
Ställningar, stegar, bockar, banor o. d.	5	—	2	—	17	9	—	2	1	36
Andra redskap (för handbärning)	—	—	—	—	1	4	—	—	—	5
Taljor och block	1	—	—	1	—	4	—	—	3	9
Kranar (i land)	4	—	3	1	—	11	1	2	2	24
Vinschar (ombord)	29	5	3	1	32	64	4	13	47	198
Därav i samband med annan anledning	17	1	2	1	15	32	4	3	17	92
Lastning och lossning för hand: personers fall	6	—	—	1	4	7	—	2	3	23
Lastning och lossning för hand: föremåls fall	8	—	2	1	12	14	—	2	9	48
Lastning och lossning för hand: på annat sätt	30	1	5	2	30	54	1	5	16	144
Personers fall (utan samband med föregående)	22	5	—	—	3	31	1	2	14	78
Föremåls fall (utan samband med föregående)	7	2	4	3	15	21	—	3	8	63
På här ej angivet (eller okänt sätt)	12	—	—	1	2	17	1	3	9	45
Summa	152	18	25	13	140	287	8	44	120	807

Som framgår av förestående, var olycksfallsfrekvensen ganska stor under 1915, avtog därefter helt betydligt och var under åren 1916, 1918 och 1919 ungefär lika, d. v. s. omkring 4 olycksfall på varje 100-tal arbetare, medan den under år 1917 nedgick till en anmärkningsvärt låg siffra. I fråga om olycksfallen med dödlig utgång var även här frekvensen störst under 1915, (c:a 1 ‰) avtog avsevärt under 1916, höll sig vid omkring 0·5 på 1 000 arbetare under 1918 och 1919 samt nådde ävenledes sitt minimum under 1917.

Det jämförelsevis obetydliga antalet olycksfall under sistnämnda år torde få tillskrivas den ringa rörelse i hamnarna, som då var rådande, varvid någon forcering av stuveriarbetet — som vid normal sjöfart är så vanlig — ej behövde anlitas, vartill kom den omständigheten, att nästan allt arbete utfördes endast av de fast anställda, fullt yrkeskunniga arbetarna. Den avsevärda, allmänna nedgången av olycksfallsfrekvensen sedan 1915 tyder i sin mån på att den av yrkesinspektionen utövade kontrollen varit fruktbärande, varjämte

Tab. 8. Olycksfall på grund av personers och föremåls fall.

Skadade genom	Yrkesinspektionsdistrikt									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Summa
Fall från ställning, landgång o. d.	6	—	1	—	7	6	—	—	1	**21**
Fall å kaj, däck o. d.	12	3	—	—	9	14	—	1	7	**46**
Nedstörtande i lastrum	6	4	1	—	2	7	—	1	4	**25**
Nedstörtande i sjön, i pråm, på kaj o. d.	10	3	1	—	3	18	1	1	9	**46**
Nedfallande last	9	2	3	3	15	25	—	4	10	**71**
Utslirande av last ur längor o. d.	—	1	1	—	7	17	—	5	17	**48**
Fallande lastnings- och lossningsmaterial	—	—	1	—	11	3	—	—	1	**16**
Summa	**43**	**13**	**8**	**3**	**54**	**90**	**1**	**12**	**49**	**273**

enligt vad som uttalats från såväl arbetsgivar- som arbetarhåll, rusdrycksrestriktionerna och den därav föranledda svårigheten att överkomma spritvaror ävenledes torde hava bidragit till nedbringande av olycksfallens antal, särskilt de mera svårartade.

Resultatet av den ovannämnda utredningen angående vid lastning och lossning inträffade olycksfall under 1919 framgår i övrigt av vidstående sammandragstabeller, som ej torde fordra några mera ingående kommentarer. Ett närmare studium av olycksfallens tillkomst och förlopp giver vid handen, att det största antalet, eller c:a 25 procent av samtliga, inträffat i samband med lastning och lossning medelst fartygsvinschar. En mångfald olika anledningar har härvid varit orsak till de uppståndna skadorna. Oftast har det rört sig om slag eller stötar, vilka den s. k. luckbasen eller arbetarna i fartygens lastrum erhållit av i vinschlöparen hängande last under upphissning eller nedfirning, och som särskilt vid lastning av trävaror förekomma mycket allmänt. Vanligen äro detta slags olyckshändelser att tillskriva oaktsamhet av arbetarna själva och kunna endast undgås genom iakttagande av nödig försiktighet från deras sida. Bland övriga olycksfallsorsaker i detta sammanhang böra nämnas slitna vinschlöpare av stålwire, oskyddade eller otillräckligt skyddade kuggväxlar, bristfälliga lastbommar och bomgajer m. m.

Ej mindre än 273 olyckshändelser hava varit förbundna med personers eller föremåls fall. De svåraste, om också ej de flesta av dessa olyckor äro de, som härröra från nedstörtande i fartygs lastrum, varvid en del arbetare särskilt i samband med påläggning eller avtagning av luckor och skärstockar erhållit mycket svårartade skador. Ehuru det stora flertalet av detta slags olycksfall är att tillskriva bristande försiktighet från arbetarnas egen sida, förorsakas dock ett ej obetydligt antal därav även genom bristfälligheter hos materielet, såsom slitna, illa passande luckor och skärstockar, dåliga

Tab. 4. Olycksfallsfrekvensen under årets olika månader.

Månader	Yrkesinspektionsdistrikt									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Summa
Januari	12	1	1	—	10	25	1	—	—	**50**
Februari	9	—	2	1	13	15	—	—	—	**40**
Mars	9	—	3	1	12	21	—	—	—	**46**
April	5	—	4	1	10	22	—	1	—	**43**
Maj	9	3	6	2	13	22	—	4	10	**69**
Juni	6	1	1	1	15	16	—	2	14	**56**
Juli	15	2	3	1	11	41	3	5	21	**102**
Augusti	10	4	1	2	7	33	2	7	27	**93**
September	15	2	—	—	6	24	1	3	20	**71**
Oktober	17	—	1	2	10	26	1	4	14	**75**
November	25	2	—	2	18	18	—	8	5	**78**
December	20	3	3	—	15	24	—	10	9	**84**
Summa	**152**	**18**	**25**	**13**	**140**	**287**	**8**	**44**	**120**	**807**

eller opraktiska stroppar samt frånvaron av skydd vid lucköppningarna. Bristfälliga och olämpligt placerade rumslejdare utgöra även anledning till nedstörtande i lastrum.

Fall från ställningar och landgångar förekomma alltjämt, men antalet olycksfall av denna art visar dock en avsevärd nedgång, vilket tyder på att förhållandena i fråga om ställningsmaterielet förbättrats.

Nedfallande last, varunder även inbegripes ras i fartygsrum av massgodslaster — kol, foderkakor o. d. — samt trävaror, är en ofta förekommande orsak till olycksfall, likaså utslirande ur längor av last, särskilt plank, bräder, props, järnrör o. d., som medelst vinsch eller kran lastas eller lossas. Nedfallande bommar och hisshjul hava ävenledes åstadkommit flera allvarliga skador.

I övrigt torde olycksfallens fördelning efter arbetsgivare, deras tillkomst och förlopp samt fördelning på årets olika månader och olika hamnar utan vidare framgå av tabellerna.

Som ovan nämnts, hava under året inträffat 10 olycksfall med dödlig utgång, varav 4 i första, 4 i sjätte, 1 i åttonde och 1 i nionde distriktet. Fördelade på olika hamnar komma 4 olycksfall på Stockholm, 4 på Göteborg, 1 på Korsnäs och 1 på Kramfors. Fyra av dödsfallen förorsakades genom drunkning vid fall överbord från lastpråmar. En stuveriarbetare blev vid skötande av en bomgaj, som inhalades medelst vinsch, indragen i vinschen och massakrerades. En annan arbetare erhöll under lastning av trävaror ett slag av en under upphivning medelst vinsch varande »plankslinga» och

Tab. 5. Olycksfallens fördelning på de olika hamnarna inom riket.

Bollsta	3	Kramfors	12	Nynäshamn	4	Trälleborg	2
Frånö	3	Landskrona	16	Oskarshamn	6	Uddevalla	9
Gävle	29	Limhamn	7	Ramnäs	3	Vargön	2
Göteborg	247	Ljusne	3	Rundvik	2	Väja	5
Halmstad	25	Luleå	8	Rö	3	Västervik	2
Hälsingborg	8	Lövholmen	13	Skoghall	2	Ystad	2
Härnösand	2	Malmö	73	Skutskär	7	Åhus	7
Iggesund	3	Marieberg	5	Slite	2	Övriga hamnar (med vardera 1 olycksfall)	71
Karlshamn	4	Måvik	2	Stockholm	157		
Karlskrona	6	Nordmaling	7	Stocksund	2	Summa	807
Karlstad	3	Norrköping	21	Sundsvall	7		
Klagshamn	2	Nyhamn	5	Sävenäs	5		

föll därvid överbord och drunknade. En man omkom genom fall från en ångares mellandäck ned i lastrummet, en annan dödades av en nedfallande »plåtslinga» till följd av att kättingslängan brast, och slutligen blev en man överkörd och dödad av ett å kajen växlande lokomotiv.

Närmare beskrivning över dessa ävensom över andra inom stuveriyrket inträffade svårare olycksfall har lämnats i de periodiska rapporter från yrkesinspektörerna, som under året influtit i Sociala Meddelanden.

I övrigt hänvisas till berättelsen om *Yrkesinspektionens verksamhet under år 1919*, där ytterligare redogörelse lämnas beträffande yrkesinspektionens befattning med tillsynen över lastning och lossning av fartyg.

Tab. 1. Yrkesinspektionens verksamhet

under *första kvartalet* år 1920.

Sammandrag av yrkesinspektörernas rapporter för januari—mars 1920.

	Yrkesinspektören i distriktet									Yrkesinspektrisen	Språngämnesinspektören	Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX			
Inspekterade arbetsställen	59	95	105	106	137	59	55	52	40	144	6	858
Sammanlagt arbetarantal	5 324	6 035	4 956	4 375	5 629	1 975	2 282	6 970	2 196	7 611	452	47 805
Sammanlagt kraftbelopp (eff. hkr.)	2 960	13 970	8 988	8 162	8 216	7 013	8 129	67 829	6 921	—	726	132 914
Inspektions- och resedagar: för yrkesinspektören .	64	24	27	37	48	41	21	35	44	29	20	390
» assistenter	13	34	26	12	43	3	15	9	—	71	—	226
Arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion)	9	32	35	38	48	22	7	19	31	79	21	341
Inkomna protokoll över besiktning av ångpannor: större besiktning . . .	14	39	19	34	37	23	8	28	21	—	—	223
mindre » . . .	40	104	62	64	76	82	38	60	60	—	—	586
Inkomna protokoll över besiktning av kokare eller andra kärl under tryck: större besiktning . . .	—	—	—	—	2	7	—	8	—	—	—	17
mindre » . . .	—	—	—	—	—	12	11	—	—	—	—	23
Inkomna intyg över besiktning och avprovning av hissar eller kranar .	67	25	8	3	182	91	110	21	6	—	—	513
Inkomna anmälningar om olycksfall i arbete . .	825	1 159	635	600	1 220	1 601	1 076	1 367	1 038	—	2	9 523
därav med dödlig utgång	7	10	10	9	10	7	9	12	18	—	—	92
Framställning till Konungens befallningshavande om tillämpning av 38 eller 39 § lagen om arbetarskydd	—	2	—	2	6	2	—	3	—	1	—	16
Anmälningar till åtal . .	4	4	—	2	4	5	3	—	3	1	—	26
Lämnade eftergifter . . .	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5

Tab. 2. Sammandrag av underinspektörernas rapporter för januari—mars 1920.

	Yrkesinspektionsdistrikt									Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
Jordbruk:										
Inspekterade arbetsställen . .	—	49	26	23	227	22	7	26	—	**380**
Använda eff. hästkrafter . .	—	1 013	554	281	3 955	248	69	283	—	**6 403**
Hantverk:										
Inspekterade arbetsställen . .	3	67	33	45	89	31	47	59	28	**402**
Sysselsatta arbetare	27	181	120	156	239	112	145	104	75	**1 159**
Använda eff. hästkrafter . .	8	225	120	107	207	89	114	159	62	**1 091**
Övrig verksamhet:										
Inspekterade arbetsställen . .	59	92	160	101	145	82	67	145	20	**871**
Sysselsatta arbetare	939	841	510	348	1 096	243	188	574	94	**4 833**
Använda eff. hästkrafter . .	55	928	1 530	1 065	1 113	289	243	2 018	94	**7 335**
Hela antalet:										
Inspekterade arbetsställen . .	**62**	**208**	**219**	**169**	**461**	**135**	**121**	**230**	**48**	**1 653**
Sysselsatta arbetare [1]	**966**	**1 022**	**630**	**504**	**1 335**	**355**	**333**	**678**	**169**	**5 992**
Använda eff. hästkrafter . .	**63**	**2 166**	**2 204**	**1 453**	**5 275**	**626**	**426**	**2 460**	**156**	**14 829**
Förrättnings- och resedagar . .	41	119	98	80	165	134	49	81	29	**796**
Lämnade skriftliga meddelanden	—	2	6	16	30	17	3	13	—	**87**
Inkomna protokoll över besiktning av ångpannor:										
större besiktning	9	31	58	51	30	9	24	15	5	**232**
mindre »	7	16	103	97	84	17	31	33	16	**404**

Tab. 3. Sammandrag av bergmästarnas rapporter för januari—mars 1920.

	Bergmästardistrikt						Summa
	norra	Gävle—Dala	östra	mellersta	västra	södra	
Inspekterade arbetsställen	5	13	12	4	5	2	**41**
Sammanlagt arbetarantal	2 438	1 884	255	296	234	404	**5 511**
» kraftbelopp (eff. hästkrafter) . . .	10 310	10 016	1 993	1 688	2 128	440	**26 575**
Förrättnings- och resedagar:							
för bergmästaren	19	10	2	6	4	3	**44**
» gravingenjören	—	3	7	—	—	—	**10**
Arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion) . . .	—	—	5	—	—	—	**5**
Inkomna intyg över besiktning och avprovning av hissar eller kranar	—	—	—	—	—	—	—
Inkomna anmälningar om olycksfall i arbete .	88	150	39	96	67	113	**553**
därav med dödlig utgång	1	1	1	2	1	—	**6**

[1] Arbetarna inom jordbruket ej medräknade.

Tab. 4. Sammandrag av specialinspektörernas för järnvägsdrift rapporter januari—mars 1920.

	Statens järnvägar			Enskilda järnvägarna	Summa
	överinspektören för säkerhetstjänsten	överinspektören för trafiktjänsten	inspektören för rullande materiel		
Besökta arbetsställen	116	1	10	250	377
Ungefärligt antal av besöken berörda arbetare	1 428	32	—	5 438	6 898
Förrättnings- och resedagar	17	2	31	43	93
Antal lämnade skriftliga meddelanden	11	[1]	40	29	80
Inkomna anmälningar om olycksfall i järnvägsdrift icke förorsakade av elektrisk ström	476	[2]	[2]	190	666
därav med dödlig utgång	8	[2]	[2]	3	11
Inkomna anmälningar om olycksfall i järnvägsdrift förorsakade av elektrisk ström	—	—	—	—	—
därav med dödlig utgång	—	—	—	—	—

Tab. 5. Sammandrag av specialinspektörernas för elektriska anläggningar rapporter januari—mars 1920.

	Inspektionsdistrikt				Summa
	norra	östra	västra	södra	
Inspekterade elektriska anläggningar	12	2	14	4	32
Total eff. kilowatt	425	—	2 800	8 700	11 925
Sysselsatta arbetare	32	10	25	30	97
Inspektions- och resedagar	—	1	—	—	1
Antal arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden med anledning av inspektion	8	2	14	4	28
Inkomna anmälningar om olycksfall i arbete förorsakade av elektrisk ström	2	—	4	1	7
därav med dödlig utgång	—	—	1	1	2

[1] Redovisas av överinspektören för säkerhetstjänsten samt inspektören för rullande materiel.
[2] Redovisas av överinspektören för säkerhetstjänsten.

Skogshärbärgesinspektionen under första kvartalet 1920.

Såsom omnämndes i den i föregående årgång av Sociala Meddelanden (sid. 979) införda översikten över sociala frågor vid 1919 års riksdag, beviljades av riksdagen bland annat anslag för anställande hos yrkesinspektionen av en specialinspektör för handläggande av ärenden rörande efterlevnaden av de vid samma riksdag antagna lagarna om härbärgen för arbetare vid skogsavverkning, kolning och flottning. Ifrågavarande specialinspektör, som tillträdde sin befattning den 5 december 1919, har nu till socialstyrelsen avgivit sin första verksamhetsberättelse, avseende tiden t. o. m. den 31 mars 1920. Verksamheten har under ovannämnda tid huvudsakligen omfattat förberedande arbeten av olika slag. Dessa hava gällt dels organiserandet av inspektionsverksamheten för åstadkommande av enhetlighet och likformighet vid tillämpningen av lagarna och uppdragande av riktlinjerna för densamma, såväl genom utarbetande av förslag till anvisningar i olika avseenden, tjänstgöringsföreskrifter för de lokala biträdande tillsynsorganen m. m., som genom överläggningar med Kungl. Maj:ts befallningshavande, de lokala biträdande tillsynsorganen under personliga besök samt med representanter för arbetsgivare och arbetare, och dels framförande av lagarnas bestämmelser och fordringar för offentligheten genom föredrag och redogörelser i pressen. Beträffande arbetenas omfattning och art anföres i berättelsen som följer.

Som de lagar, vilka bilda underlaget för skogshärbärgesinspektörens verksamhet, äro synnerligen allmänt formulerade med hänsyn till de olikartade förhållanden, under vilka de skola tillämpas och därför endast i allmänna ordalag ange de fordringar, som skogskojor och stall skola motsvara, har det ansetts nödvändigt att utarbeta anvisningar beträffande utrymmet i och beskaffenheten av dylika byggnader att tjäna till ledning för de lokala biträdande tillsynsorganen vid deras inspektionsverksamhet. Ett förslag till sådana har utarbetats. Detta har översänts för yttrande till domänstyrelsen, till vissa korporationer representerande såväl arbetsgivares om arbetare, samt till de svenska djurskyddsföreningarnas centralförbund och enskilda personer. Sedan yttranden inkommit, verkställdes en överarbetning av det ursprungliga förslaget, som nu föreligger färdigt att föredragas.

Den specialinspektören förelagda kulturuppgiften att verka för skogs- och flottningsarbetarnas fostran till bättre uppfattning om ordning och hygien i allmänhet, till befordrande av trevnad i bostäderna samt desammas vidmakthållande i gott stånd har förberetts genom utarbetande av förslag till anvisningar till befrämjande av hälsa, ordning och trevnad i härbärgen.

Förberedande arbeten till råd och anvisningar för stallhygien och hästvård hava även verkställts.

Enligt kungl. kungörelse den 19 december 1919 (Sv. förf.-saml. nr 822), har yrkesinspektionens chefsmyndighet att på begäran av länsstyrelse tillhandagå med

förslag till de närmare föreskrifter, som i avseende å utövandet av tillsynen äro erforderliga. Sedan länsstyrelsen i Västernorrlands län hos socialstyrelsen anhållit om dylikt förslag, har inspektören på uppdrag utarbetat och sammanställt ett förslag till tjänstgöringsföreskrifter för de lokala biträdande tillsynsorganen, jägmästare, skogsingenjörer och i vissa fall länsjägmästare, jämte dem underlydande personal.

Enligt kungl. brev den 26 oktober 1917 har uppdragits åt domänstyrelsen att i samråd med socialstyrelsen och under medverkan av representanter för arbetsgivare och arbetare inom skogsavverknings-, flottnings- och kolningsverksamhet utarbeta en handledning för uppförande av bostäder åt arbetare inom nämnda slag av verksamhet. Beträffande detta arbetes utförande har överenskommits, att de ritningar med materialbeskrivningar, som komma att intagas i förenämnda handledning, skola sammanställas och utarbetas inom domänstyrelsen och att texten skall utarbetas av specialinspektören. Detta arbete har på grund av bristande tid endast kunnat påbörjas.

Som ett led i den upplysningsverksamhet beträffande härbärgen för skogs- och flottningsarbetare, som åligger inspektören, har denne på uppdrag av socialstyrelsen planerat och påbörjat en publikation med syfte att dels behandla lagar och förordningar på detta område och dels utgöra en sammanfattning av de råd och anvisningar av olika slag, som komma att utfärdas. Denna skulle sålunda komma att redogöra för frågans uppkomst och historik, lagarnas innehåll med kommentarer, tillsynens ordnande och de myndigheter och organ, som handhava densamma, anvisningar och eventuellt sättet för uppförande av ändamålsenliga härbärgen och stall, samt råd och anvisningar till befordrande av hälsa, ordning och trevnad vid begagnande av dylika byggnader.

Diariet upptager 28 avgående och 22 inkommande skrivelser under tiden januari—mars 1920. Dagboken upptager 29 rese- och förrättningsdagar, därav 1 under december 1919, 13 under februari och 15 under mars 1920.

Antalet av specialinspektören inspekterade härbärgen utgjorde:

Kopparbergs	län	20	härbärgen med	141	arbetare
Västernorrlands	»	3	» »	12	»
Jämtlands	»	42	» »	182	»
Västerbottens	»	5	» »	20	»
		Summa 70	**härbärgen med**	**355**	**arbetare**

Ett flertal fotografier av härbärgen och stall hava under resorna tagits.

De lokala biträdande tillsynsorganen hava endast i undantagsfall verkställt inspektioner under den tid berättelsen omfattar.

I samband med inspektionsresorna ha besök gjorts hos länsstyrelserna i Jämtlands, Västernorrlands och Västerbottens län för överläggningar om verksamhetens ordnande. Sammanträden med de lokala biträdande organen för lämnande av anvisningar och råd i avseende å tillsynens utövande hava likaledes hållits i samband med tjänsteresorna. Inför socialstyrelsen hölls under januari månad ett sammanträde med representanter för Sveriges skogsägareförbund och domänstyrelsen för diskussion av de fordringar, som enligt lagarna kunna ställas på härbärgen och stall.

För att sprida kännedom om skogs- och flottledshärbärgeslagarnas innehåll och fordringar bland arbetsgivare och arbetare samt för att verka för uppförande av goda och ändamålsenliga härbärgen och skogsstall har inspektören under berättelsetiden hållit tre föredrag:

den 11 mars inför Stockholms jägmästarklubb
» 20 » vid Svenska skogsvårdsföreningens årsmöte
» 28 » å kyrksalen i Lycksele.

Det vid Svenska skogsvårdsföreningens årsmöte hållna föredraget »Lagarna om härbärgen för skogs- och flottningsarbetare samt deras tillämpning» har befordrats till

trycket i tidskriften Skogen.» De två sistnämnda föredragen belystes av c:a 60 skioptikonbilder dels över härbärgen och stall samt dels över ritningar till dylika.

Till olika pressorgan har i form av intervjuer lämnats redogörelser för arbetets planläggning och fortgång; i samband därmed har även bedrivits kulturellt upplysningsarbete.

Under den tid berättelsen omfattar, hava endast ett fåtal anmälningar om otillfredsställande härbärgen och stall inkommit. I ett fall har dylik anmälan insänts till länsstyrelsen (Jämtlands län). I de flesta fall hava vederbörande angivare ej insänt anmälan till länsstyrelserna, specialinspektören eller de biträdande lokala tillsynsorganen, utan föredragit att genom anonyma meddelanden i ortspressen fästa tillsynsorganens uppmärksamhet på ifrågavarande missförhållanden. Undersökning har i varje särskilt fall verkställts, och åtgärder för rättelses vinnande hava vidtagits i alla de fall, där sådana ansetts erforderliga.

Som allmänt omdöme kan slutligen sägas, att verksamheten i allt väsentligt mötts av förståelse och intresse, och att de riktlinjer, som uppdragits för inspektionens ordnande, vunnit gillande från såväl arbetsgivare- som arbetarhåll.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk Författningssamling hava under tiden 21 maj—5 juni publicerats följande författningar rörande sociala frågor.

N:r		Daterad
204.	Lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 juni 1918 med vissa bestämmelser mot oskälig arrendestegring	21 maj
214.	K. kung. ang. förbud mot utförsel ur riket av ved m. m.	21 »
219.	K. kung. med förklaring att för tiden 1 juni—31 augusti 1920 icke skall utgå tull enligt förordningen den 21 augusti 1919 (n:r 567) ang. glidande tullsatser för vissa slag av spannmål m. m.	21 »
221.	K. kung. ang. fortsatt tullfrihet å vissa livsmedel	28 »
235.	K. instruktion för inspektrisen över sjuksköterskeväsendet	30 april
245.	Lag om medling i arbetstvister	28 maj
246.	Lag om central skiljenämnd för vissa arbetstvister	28 »
247.	Lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen	28 »
248.	Lag om särskilda skiljedomare i arbetstvister	28 »

Kortare meddelanden.

Arbetsinställelser i Danmark 1917 och 1918.[1] Enligt den officiella danska statistiken inträffade 215 arbetsinställelser under år 1917 och 242 under 1918. Båda siffrorna äro de avgjort högsta, som för något år redovisats; 1908 års siffra, som förut varit maximum, uppgick blott till 122. Antalet berörda arbetsgivare uppgavs för 1917 till 545 och 1918 till 1 445, antalet arbetare till 7 503 resp. 9 766 samt antalet förlorade arbetsdagar till 162 000 resp. 160 000. I verkligheten torde arbetsinställelsernas omfattning hava varit något större, enär uppgifter saknas för ett trettiotal konflikter vartdera året. I varje fall stå dessa siffror tillbaka för år 1915, då antalet berörda arbetare översteg 14 000 och antalet förlorade arbetsdagar utgjorde 253 000.

Rörande arbetsinställelsernas fördelning å olika näringsgrenar föreligga i den danska statistiken icke fullt uttömmande uppgifter, enär visserligen inom en del industrigrupper, särskilt metall- och byggnadsindustrierna, olika fack äro utförligt specificerade, men å andra sidan ett avsevärt antal arbetsinställelser sammanförts under rubriken diverse arbeten. Av de specificerade branscherna företedde under 1917 tobaks- och pappersindustrierna högsta antalet av arbetsinställelser berörda arbetare, resp. 1 500 och 1 200; i fråga om förlorad arbetstid kom den sistnämnda industrien avgjort främst med c:a 49 000 arbetsdagar. Under 1918 företedde smidesyrket största antalet arbetare, omkring 1 900, men redovisades av antalet förlorade arbetsdagar under detta år mer än hälften inom gruppen diverse yrken.

(Statistisk Aarbog.)

Arbetsinställelser i Finland 1917 och 1918.[2] Under år 1914 redovisades i den finska statistiken tillsammans 37 arbetsinställelser, av vilka den sista utbröt den 9 september. Kriget gjorde slut på alla arbetsinställelser, beroende dels på de goda arbetsförhållanden, som småningom inträdde, dels på de ryska myndigheternas hot om stränga åtgärder gentemot varje försök till arbetsinställelse. Några sådana hava icke heller antecknats under åren 1915 och 1916.

Efter revolutionen i mars 1917 brötos alla hindrande skrankor och inom alla verksamhetsområden utbröt en strejkrörelse av för Finlands förhållanden oerhörd omfattning. Sin kulmen nådde under år 1917 denna våldsamma arbetarrörelse i den allmänna strejken i november, som icke framkallades av fackliga eller ekonomiska, utan av rent politiska motiv. Denna strejk var ett förspel till den arbetarrevolution, som utbröt den 28 januari 1918 och som ledde till inbördeskrig. Dessa bägge rörelser hava icke behandlats i den årliga konfliktstatistiken, utan hava gjorts till föremål för en särskild undersökning.

Bortsett från de båda nämnda politiska storstrejkerna inträffade under 1917 inalles 478 arbetsinställelser, 1918 däremot endast 6, varav 5 i januari. Av konflikterna under 1917 voro 452 strejker, 15 lockouter, 10 av blandad och en av omtvistad karaktär. Inom olika näringsgrenar fördelade sig dessa arbetsinställelser som följer:

---

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1906, s. 216; 1912, s. 251; 1917, s. 1351; 1918, s. 73.
[2] Jfr Soc. Medd. årg. 1913, sid. 510; årg. 1916, sid. 329.

	Arbetsinställelser	Berörda arbetare	Förlorade arbetsdagar		Arbetsinställelser	Berörda arbetare	Förlorade arbetsdagar
Metallindustri	58	19 727	111 520	Byggnadsverksamhet	17	1 348	55 040
Jord- och stenindustri	28	1 284	25 860	Måleriarbete	11	344	2 480
Kemisk-teknisk industri	8	621	5 090	Kommunikationer	26	4 822	70 100
Läderindustri	19	4 109	71 130	Lastning och lossning	14	1 403	27 220
Pappersindustri	18	8 856	82 420	Flottning	78	16 965	266 020
Sågverksindustri	16	1 291	10 990	Jordbruk	78	16 167	263 110
Annan träindustri	84	1 823	60 940	Renhållning	8	1 007	16 840
Textilindustri	8	2 690	38 220	Utarbetare och diverse	17	912	11 670
Beklädnadsindustri	10	1 456	85 440	Milis, brandmanskap	6	2 283	21 620
Livsmedelsindustri	12	2 000	9 040	Flera yrken	4	46 580	148 080
Grafisk industri	2	4 028	104 060	Summa för 1917	478	139 550	1 489 980
Elektriskt arbete	16	389	8 140				

Arbetsinställelserna under 1918, som samtliga voro strejker, omfattade sammanlagt 312 arbetare och medförde en förlust av 1 740 arbetsdagar.

De vanligast förekommande konfliktorsakerna voro begäran om löneförhöjning eller tvist om arbetstiden (44 resp. 30 % av arbetsinställelserna under 1917). Konflikternas utgång innebar merendels helt eller delvis framgång för arbetarna. Av 1917 års arbetsinställelser uppgivas visserligen endast 22 % hava bilagts enligt arbetarnas fordringar, under det att 60 % slutade genom kompromiss och 16·5 % å arbetsgivarnas villkor samt 1·5 % blevo olösta. Kompromissernas innebörd var emellertid merendels en förändring av arbetsvillkoren till arbetarnas förmån. För fordringarnas genomdrivande uppgivas våldshandlingar i åtskilliga fall hava av arbetarna tillgripits.

Flertalet arbetsinställelser voro tämligen kortvariga. Genomsnittliga varaktigheten var 1917 c:a 19 dagar och på varje arbetare kom ej fullt 11 förlorade arbetsdagar, vilket är mindre än under något föregående år.

(Social Tidskrift.)

-- Strejker, lockouter, medlings- och förlikningsförfarande. --

Arbetsinställelser i England 1918 och 1919.[1] Den officiella engelska statistiken för de två senaste åren redovisar följande antal arbetsinställelser:

	År 1918			*År 1919*		
	Antal arbetsinställelser	Antal berörda arbetare	Antal förlorade arbetsdagar	Antal arbetsinställelser	Antal berörda arbetare	Antal förlorade arbetsdagar
Byggnadsverksamhet	134	56 000	458 000	150	25 000	578 000
Kolgruvor	147	868 000	1 165 000	212	906 000	7 441 000
Annan gruvdrift	18	13 000	109 000	32	5 000	138 000
Maskin- o. skeppsbyggnadsindustri	300	169 000	840 000	188	304 000	9 592 000
Annan metallindustri	86	85 000	575 000	126	83 000	1 813 000
Textilindustri	67	264 000	1 701 000	61	490 000	8 167 000
Beklädnadsindustri	70	24 000	321 000	77	29 000	245 000
Land- och sjötransport	67	59 000	265 000	129	574 000	8 888 000
Träindustri	82	48 000	273 000	62	25 000	988 000
Övriga näringsgrupper	188	88 000	413 000	277	119 000	1 881 000
Allmänna arbeten	93	13 000	117 000	99	21 000	257 000
Summa	1 252	1 132 000	6 237 000	1 413	2 581 000	31 483 000

[1] Soc. Medd. årg. 1904, s. 88; 1908, s. 491; 1909, s. 317, 709; 1910, s. 916; 1911, s. 875; 1913, s. 64, 934; 1914, s. 1279; 1916, s. 202; 1917, s. 659; 1918, s. 499.

Av de föregående år, för vilka statistik är tillgänglig, har endast 1913 företett ett något större antal arbetsinställelser, c:a 1 500. I fråga om antal berörda arbetare uppvisar 1919 den avgjort högsta siffra, som någonsin förekommit; närmast kommer 1912 med c:a 1·5 miljoner. Vad den förlorade arbetstiden angår, står nämnda år med 41 miljoner dagar ännu oöverträffat; att märka är emellertid, att denna höga siffra till $^3/_4$ var att tillskriva en enda stor konflikt, bland gruvarbetarna, varemot 1919 års arbetsinställelser fördelade sig på ett flertal olika näringsgrenar.

(Labour Gazette.)

Arbetsinställelser i Tyskland 1917 och 1918.[1] Den officiella statistiken redovisar för åren 1917 och 1918 i Tyskland 562 resp. 772 arbetsinställelser. Av de under 1918 inträffade konflikterna avslutades 500 under kriget. Såsom framgår härav, voro rubbningarna av arbetsfreden av betydligt större omfång under de sista krigsåren än vid krigets början. De s. k. krigskonflikterna hava emellertid i allmänhet varit av mycket kort varaktighet, vadan antalet förlorade arbetsdagar icke företer lika stor ökning som antalet arbetsinställelser och arbetare. Siffrorna för samtliga krigsår framgå av nedanstående sammanställning:

	Antal arbetsinställelser	Genomsnittl. varaktighet, dagar	Antal berörda arbetare	Antal förlorade arbetsdagar Hela antalet	Per arbetare
1909—1913 (medeltal)	2 595	28·1	327 593	11 190 494	34·2
1914	1 223	—	95 140	2 843 895	—
därav under kriget	26	2·6	2 084	6 090	2·9
1915	141	6·1	12 866	45 511	3·5
1916	240	5·0	124 188	245 404	2·0
1917	562	2·8	651 461	1 862 302	2·9
1918	772	—	1 304 286	5 217 982	—
därav under kriget	500	4·1	579 962	3 249 453	5·6

Motsvarande siffror för åren 1904—13 äro återgivna i Sociala Meddelanden, årg. 1914, s. 444.

Av samtliga 1 469 under kriget avslutade arbetsinställelser voro endast 6 lockouter, däribland en under vartdera av åren 1917 och 1918.

De för år 1918 meddelade siffrorna äro att anse såsom minimisiffror, då strejkstatistiken särskilt för tiden efter den 9 november i flera avseenden är ofullständig. Däremot har i 1918 års statistik för första gången skilts på strejker av ekonomisk och politisk karaktär. De senare uppgingo under hela året till 241, varav 151 under kriget och 90 under revolutionsveckorna. Antalet därav berörda arbetare har uppskattats till 925 120 och antalet förlorade arbetsdagar 3·8 miljoner.

Arbetsinställelsernas fördelning på olika näringsgrupper framgår av nedanstående tabell:

	Antal arbetsinställelser					Antal berörda arbetare[3]		
	1914[1]	1915	1916	1917	1918[2]	1916	1917	1918
Trädgårdsskötsel m. m.	7	—	1	—	2 (2)	7	—	69
Bergsbruk	18 (2)	22	77	209	304 (137)	44 166	162 625	333 297
Jord- och stenindustri	143	3	3	16	14 (12)	84	2 892	2 924
Metallindustri	86 (3)	7	14	48	56 (52)	34 600	22 599	24 994
Maskinindustri	105 (3)	26	43	134	180 (128)	30 481	148 339	246 208
Kemisk-teknisk industri	10	1	4	13	21 (16)	4 336	17 357	6 597
Fett- och lysämnesindustri	5	3	3	—	2 (1)	31	—	54
Textilindustri	29 (2)	3	1	20	18 (17)	52	3 547	5 520
Pappersindustri	11 (1)	1	—	1	3 (2)	—	66	763

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1904, s. 84; 1908, s. 403; 1909, s. 139, 705; 1910, s. 726; 1911, s. 511; 1912, s. 518; 1913, s. 410; 1914, s. 444; 1915, s. 665; 1916, s. 589; 1917, s. 1484.

[2] Siffrorna inom parentes avse krigsmånaderna.

[3] Beträffande antalet arbetare inom olika näringsgrupper 1914 och 1915 hava uppgifter meddelats i föregående årgångar av Sociala Meddelanden.

	Antal arbetsinställelser					Antal berörda arbetare[1]		
	1914[1]	1915	1916	1917	1918[1]	1916	1917	1918
Läderindustri m. m. . . .	31 (1)	3	1	3	4 (4)	20	131	507
Trävaruindustri	124	4	16	37	61 (60)	924	7 075	5 967
Livsmedelsindustri . . .	50 (4)	12	12	10	26 (21)	319	1 067	8 540
Beklädnadsindustri . . .	64	3	6	7	9 (7)	546	968	1 084
Tvätt, bad, frisering . . .	7	—	2	1	1 (1)	39	5	11
Byggnadsverksamhet . .	413 (6)	29	44	37	15 (7)	1 890	5 460	4 959
Grafisk industri	6	1	—	4	4 (2)	—	70	2 462
Handel och varulager . .	35 (1)	12	4	4	6 (5)	62	2 127	3 325
Transportverksamhet . . .	59 (3)	7	7	8	14 (10)	427	1 682	2 870
Hotell- o. restaurangrörelse	*15*	*3*	—	—	4 (1)	—	—	153
Övriga yrken	5	1	2	10	28 (15)	6 204	274 658	653 933
Summa	**1 223 (26)**	**141**	**240**	**562**	**772 (500)**	**124 188**	**650 658**	**1 304 236**

Bergsbruket och maskinindustrien voro som synes de näringsgrupper, som företedde det avgjort största antalet arbetsinställelser såväl 1917 som 1918. Av de inalles 272 arbetsinställelser, som förekommo efter vapenstilleståndet, hade ej mindre än 167 igångsatts av gruvarbetare.

Bland konflikternas orsaker voro efter vanligheten lönetvisterna mest framträdande. Begäran om löneförhöjning anfördes som huvudsaklig eller bidragande orsak vid 62 % av strejkerna under 1917 och 68 % under 1918. Arbetstvisterna företedde en anmärkningsvärd ökning, från 6 % under 1917 till 20 % under 1918. — Arbetsinställelsernas resultat belyses av nedanstående sammanställning:

Antal arbetsinställelser per 100, som bilagts:	1914[2]	1915	1916	1917	1918[2]
enligt arbetarnas fordringar	16 (27)	17	11	7	13 (9)
genom ömsesidiga eftergifter	39 (15)	28	54	62	54 (51)
på arbetsgivarnas villkor	45 (58)	55	35	31	33 (40)

De såsom politiska betecknade strejkerna under år 1918 hava i denna sammanställning givetvis icke medräknats.

(Reichsarbeitsblatt.)

Arbetsinställelser i Belgien år 1919.[2] Den belgiska statistiken rörande arbetsinställelser, vilken under krigsåren legat nere, har från och med år 1919 åter börjat publiceras. Enligt densamma utgjorde antalet under år 1919 avslutade arbetsinställelser 372, varav 366 strejker och 6 lockouter. Antalet berörda arbetsgivare utgjorde resp. 1 874 och 94 med 158 253 strejkande och 5 777 av lockouter träffade arbetare. Därjämte berördes 20 525 arbetare indirekt genom strejk.

Arbetsinställelsernas fördelning på olika näringsgrupper framgår av nedanstående tabell:

	Antal arbets-inställelser	Antal berörda arbetare		Antal arbets-inställelser	Antal berörda arbetare
Metallindustri	88	16 725	Grafisk industri	11	1 184
Gruvdrift	57	92 236	Jord- och stenindustri	18	10 184
Textilindustri	28	4 035	Pappersindustri	5	913
Kemisk-teknisk industri	26	3 673	Läderindustri	4	1 959
Trävaruindustri	22	3 224	Handel och varulager	10	2 104
Byggnadsverksamhet	22	4 574	Allmänna arbeten	9	680
Livsmedelsindustri	23	4 203	Tjänstemän vid banker o. dyl. .	8	910
Transportverksamhet	17	13 803	Andra yrken	7	628
Beklädnadsindustri	17	3 100	Summa	**372**	**164 030**

[1] Jfr not 1 å föregående sida.
[2] Jfr Soc. Medd. årg. 1914, sid. 669.

Strejkernas orsaker angåvos — uteslutande eller delvis — utgöras av lönefrågor i 288 fall (79 %) och av arbetstidsfrågor i 143 fall (39 %).

Av lockouterna igångsattes fyra för att göra slut på en strejk, en för att genomföra en ny prislista samt en för att genomdriva fabriksreglementets efterlevnad.

Av strejkerna bilades 52 (14 %) enligt arbetarnas fordringar, 72 (20 %) på arbetsgivarens villkor och 242 (66 %) genom kompromiss. Av lockouterna slutade en med seger för arbetsgivaren, medan de övriga avvecklades genom kompromiss. (Revue du Travail.)

Arbetsinställelser i Nederländerna 1918 och 1919.[1] I Soc. Medd. har förut (årg. 1919, sid. 283) lämnats vissa preliminära uppgifter rörande arbetsinställelserna i Nederländerna under år 1918. Nedanstående översikt återgiver de nu föreliggande definitiva siffrorna jämte den motsvarande preliminära statistiken för 1919.

Enligt vad denna statistik utvisar, var arbetskonflikternas såväl antal som omfattning under 1919 större än något föregående år. Inalles inträffade 623 arbetsinställelser, mot 325 år 1918. Antalet berörda arbetsgivare utgjorde 3 462 och antalet arbetare 51 710 mot resp. 1 910 och 39 640 året dessförinnan. Antalet förlorade arbetsdagar har för 1919 ännu ej hunnit beräknas; 1918 års siffra var c:a 660 000, vilket redan detta innebar ett rekord. Efter näringsgrupper fördelade sig arbetsinställelserna som följer:

	1919	1918		1919	1918
Gruvdrift	10	18	Byggnadsverksamhet	129	111
Metallindustri	69	24	Belysningsverk	6	—
Jord- och stenindustri	23	14	Handel och varulager	51	15
Trävaruindustri	32	11	Land- och sjötransport	81	41
Pappers- och grafisk industri	15	12	Jordbruk och fiske	32	23
Livsmedelsindustri	57	24	Fria yrken	6	7
Textil- och beklädnadsindustri	85	17	Andra yrken	7	1
Läder-, hår- och gummivaruindustri	9	5	Summa	**623**	**325**
Kemisk-teknisk industri	11	2			

Av arbetsinställelserna voro 25 lockouter under 1919 och 20 under 1918. Bland konfliktorsakerna voro efter vanligheten lönefrågorna mest framträdande, men förmärktes under 1919 vid sidan härav liksom i Tyskland en tydlig ökning av arbetstidstvisterna i jämförelse med de föregående åren. Beträffande arbetsinställelsernas resultat föreligger, vad strejkerna beträffar, följande sammanställning för åren 1911—1919:

Per 100 arbetsinställelser:	1919	1918	1917	1916	1911—15
Arbetarnas fordringar	16	20	25	23	24
Arbetsgivarnas villkor	25	26	23	28	30
Kompromiss	48	48	47	44	40
Okänt eller oavgjort	11	6	5	5	6

Av de 25 lockouterna under år 1919 bilades 3 på arbetsgivarnas villkor, 4 på arbetarnas villkor och 16 genom kompromiss, medan i 2 fall resultatet är obekant.

(Maandschrift van het central bureau voor de statistiek.)

Den norska medlingsinstitutionens verksamhet år 1918.[2] Under medlingsinstitutionens tredje verksamhetsår — 1918 — handlades enligt 1915 års lag av medlingsmännen tillhopa 122 konflikter, mot 73 år 1917 och 39 år 1916. Av konflikterna kommo 15 på riksmedlingsmannen. Förbud mot arbetsinställelse utfärdades av riksmedlingsmannen vid 11 arbetstvister. Av övriga 111 konflikter voro 31 förbundna med fullständig och 1 med partiell arbetsinställelse.

Antalet av de redovisade arbetstvisterna berörda arbetsgivare utgjorde 1 809 och antalet arbetare 33 573. (Sociale Meddelelser.)

[1] Soc. Medd. årg. 1904, s. 91; 1914, s. 52; 1915, s. 895; 1917, s. 494; 1918, s. 378; 1919, s. 283.

[2] Soc. Medd. årg. 1917, s. 1485; årg. 1918, s. 1104.

— Arbetarskydd. —

Arbetstiden å svenska fartyg. I en till kommerskollegium ställd, av kollegium med eget utlåtande till Kungl. Maj:ts prövning överlämnad skrift hade Stockholms transport- och bogseringsaktiebolag anhållit, att då å vissa bolaget tillhöriga pråmar bemanningen utgjordes av allenast en person, denne måtte fritagas från skyldighet att föra den i lagen den 24 oktober 1919 om arbetstiden å svenska fartyg föreskrivna övertidsjournal. Vid föredragning av detta ärende den 26 mars 1920 har Kungl. Maj:t medgivit, att från tillämpning av det i 18 § av ovanberörda lag givna stadgandet om skyldighet för befälhavare att rörande förekomsten av övertidsarbete göra anteckning i särskild övertidsjournal må undantagas skeppstjänst, som utföres av befälhavare å sådana Stockholms transport- och bogseringsaktiebolag tillhöriga pråmar, vilkas bruttodräktighet understiger ettthundra registerton och vilkas bemanning utgöres av allenast en person.

I en till Kungl. Maj:t ställd, av kommerskollegium med eget utlåtande överlämnad skrift, hade ångbåtsaktiebolaget Fryksdalen anhållit om sådant undantag från tillämpningen av lagen den 24 oktober 1919 om arbetstiden å svenska fartyg beträffande skeppstjänsten under tiden den 1 juni—15 augusti varje år å bolaget tillhöriga passagerarångfartygen Selma Lagerlöf och Gösta Berling, att tid under gång, då den å däck tjänstgörande personalen vore fri från allt arbete, ej behövde räknas såsom arbetstid. Vid föredragning av detta ärende den 9 april 1920 har Kungl. Maj:t funnit gott att, med stöd av 1 § 3 mom. i förenämnda lag, beträffande arbete å vartdera av ovan omförmälda fartyg tills vidare från tiden från och med den 1 juni till och med den 15 augusti 1920 meddela sådant undantag från 8 § sista stycket och 15 § 4 mom. i samma lag, att under en tid av fyra på varandra följande veckor dels styrmannen, dels ock sjöman, tillhörande däcksmanskapet, må användas till skeppstjänst sammanlagt högst tvåhundrafemtiotvå timmar samt till övertidsarbete sammanlagt högst sjuttiotvå timmar. Detta gäller dock allenast under villkor, att fartyget icke nyttjas till passagerares befordran i vidsträcktare fart än den, som angives uti det för fartyget gällande passagerarfartygscertifikat.

I skrivelse den 17 nästlidna mars hade kommerskollegium på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:t med stöd av 1 § 3 mom. i lagen den 24 oktober 1919 om arbetstiden å svenska fartyg måtte medgiva sådant undantag från tillämpningen av 14 § i samma lag, att för övertidsarbete, som ålägges sjöman för utförande av vakttjänst å helgdag, ersättning icke behöver utgå, under villkor att motsvarande fritid varit beredd eller beredes under närmast föregående, samma eller närmast efterföljande dygn. Vid föredragning härav den 16 april 1920 har Kungl. Maj:t funnit den gjorda framställningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

— Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. —

Obligatorisk ålderdoms- och invaliditetsförsäkring i Italien. Genom en den 21 april 1919 utfärdad författning, som trätt i kraft från och med innevarande år, har för arbetare och likställda inom vissa inkomstgränser införts allmän ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. Förut har dylik försäkring funnits endast för vissa speciella arbetsområden, däribland sjömansyrket (Soc. Medd. årg. 1914, s. 676). Försäkringen är obligatorisk för arbetare och andra löntagare med inkomst av högst 350 lire i månaden (4 200 pr år) samt brukare av ofri jord med en beräknad årsinkomst av högst 3 600 lire. Möjlighet till frivillig försäkring står dessutom öppen för självägande jordbrukare och självständiga näringsidkare tillhörande kroppsarbetarklassen, ävensom de försäkrades hustrur. Försäkringsavgifterna, vilka liksom vid arbetslöshetsförsäkringen erläggas två gånger i månaden (jfr sid. 411), utgöra 1—6 lire, varav arbetsgivaren betalar hälften. Avgiftsplikt inträder vid 15 års ålder. För erhållande av ålderdomspension fordras att hava fyllt 65 eller i vissa yrken 60 år samt gjort inbetalningar för 240 avgiftsperioder; invalidpension kan erhållas efter 120 inbetalningar. Pensionens storlek bestämmes i förhållande till hela det inbetalade avgiftsbeloppet, så att i årlig pension utgår 66 % av de första 120 avgifterna, 50 % av de därefter följande 120 avgifterna och 25 % av överskjutande avgiftsbelopp. Därtill kommer en fast grundplåt av 100 lire

av statsbidrag. Avlider den försäkrade, innan han inträtt i pensionsrätt, skall till de efterlevande utbetalas ett månatligt understöd av 50 lire under ett halvt år. Vid sjukdom, som kan befaras medföra invaliditet, kan understöd för erforderlig sjukvård erhållas från nationalförsäkringskassan.

Antal i försäkringen delaktiga personer har beräknats till 10 à 12 miljoner. För bestridande av kostnaderna hava av statsmedel anslagits 50 miljoner lire årligen under de första tio åren.

(Monatsblätter für Arbeiterversicherung.)

Ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen i Spanien. Den i Spanien sedan 1907 existerande frivilliga ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen har genom en förordning den 11 mars 1919 gjorts obligatorisk för arbetare och andra löntagare med högst 4 000 pesetas årsinkomst. Försäkringen, vartill såväl arbetare som arbetsgivare skola vara skyldiga bidraga, avser att bereda de försäkrade en pension av 365 pesetas efter uppnådda 65 år. För personer, som vid de nya bestämmelsernas ikraftträdande uppnått en ålder över 45 år, gälla särskilda övergångsbestämmelser. För varje sådan person skall i postsparbanken eller annan godkänd kassa utfärdas en sparkassebok, vari av staten och arbetsgivaren årligen inbetalas bestämda bidrag, varjämte innehavaren själv äger i mån av förmåga göra frivilliga insatser. Vid fyllda 65 år eller dessförinnan inträdande invaliditet utgår pension i förhållande till det insatta beloppets storlek. Avlider den försäkrade däremot, innan han blivit pensionsberättigad, återbetalas till arvingarna hans egna och arbetsgivarens insättningar med därå löpande ränta. (Monatsblätter für Arbeiterversicherung.)

Förslag om ålderdoms- och invaliditetsförsäkring i Schweiz. Förbundsförsamlingen i Schweiz har i början av innevarande år fått sig förelagt ett förslag till författningsändring, avsett att möjliggöra införande av allmän ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. Rörande försäkringens organisation har något utarbetat förslag ännu ej framlagts. Meningen synes emellertid icke vara att upprätta någon central folkpensioneringsanstalt för hela landet, utan överlämna försäkringens handhavande antingen åt de särskilda kantonerna eller åt offentliga och privata försäkringskassor. I varje fall kommer försäkringens finansiering i huvudsak att byggas på obligatorisk avgiftsinbetalning. Under den närmaste övergångstiden bliva givetvis likväl avsevärda statsbidrag erforderliga för att bereda den nu levande generationen nödtorftig försörjning, och torde medel härtill komma att uppbringas genom förhöjda lyx-, nöjes- och arvsskatter. (Korrespondenzblatt.)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetslöshetsförsäkringen i Norge 1909—1918. Den norska arbetslöshetsförsäkringen hade vid 1918 års utgång fullbordat sin första tioårsperiod. Ehuru lagen om bidrag till arbetslöshetskassor kom till redan år 1906, var det nämligen först efter den vid 1908 års storting genomförda höjningen av bidraget från stat och kommun, som försäkringen vann någon nämnvärd anslutning.[1] I samband med utgivandet av årsberättelsen för det tionde verksamhetsåret har arbetslöshetsinspektören i Sociale Meddelelser framlagt en översikt av försäkringens utveckling under hela den tilländalupna perioden, varur följande siffror kunna anföras:

År	Antal kassor	Antal medlemmar	Understödstagare antal	Understödstagare %	Antal understödsdagar inalles	Antal understödsdagar per 100 medl.	Antal understödsdagar per understödstagare
1909	9	13 296	3 392	25·5	95 460	710	28·1
1910	12	16 523	3 487	21·0	79 308	480	22·7
1911	16	21 874	3 864	18·6	72 540	332	18·8
1912	18	26 874	4 841	18·0	80 641	300	16·7
1913	18	30 329	5 027	16·6	98 395	321	19·6
1914	19	34 571	5 646	16·3	147 768	427	26 1
1915	21	37 830	4 962	13·1	138 676	366	27·9
1916	22	41 384	3 589	8·7	73 938	179	20·6
1917	24	49 117	5 475	11·6	93 511	198	17·1
1918	27	58 568	7 560	12·9	185 627	317	24·6

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1913, sid. 766.

Under 1919 har medlemsökningen enligt tillgängliga preliminära uppgifter varit ännu större än något föregående år, så att sammanlagda antalet arbetslöshetsförsäkrade vid årets slut beräknas hava överstigit 100 000. Härav komma c:a 40 000 enbart på den nybildade arbetslöshetskassan inom grovarbetarförbundet. Till jämförelse kan anföras, att landsorganisationens hela medlemsantal i oktober 1919 utgjorde 140 000 och att riksförsäkringen enligt senast tillgängliga uppgifter (1917) omfattade 330 000 personer, enligt beräkning motsvarande 232 000 årsarbetare (en årsarbetare = 300 dagsverken). Bland de arbetarorganisationer, som 1919 ännu stodo utanför arbetslöshetsförsäkringen, voro de mest betydande pappers-, transport- och sågverksarbetarförbunden.

Arbetslöshetskassornas ekonomiska ställning framgår av följande översikt:

År	Inkomster		Utgifter	Understödsbelopp		Behållning v. årets slut	
	av stat o. kommun	inalles		pr understödsdag	pr understödstagare	inalles	pr medlem
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
1909	21 864	119 943	139 808	1·44	40·65	36 274	2·73
1910	40 243	171 079	129 162	1·58	36·01	83 251	5·04
1911	31 920	183 412	124 807	1·67	31·36	152 142	6·96
1912	36 513	227 019	152 978	1·83	30·51	235 124	8·75
1913	35 528	254 532	187 666	1·84	35·99	299 369	9·87
1914	64 905	299 496	286 671	1·89	49·55	310 357	8·98
1915	125 098	366 580	260 776	1·81	50·55	420 881	11·13
1916	76 492	339 304	190 674	2·18	44·81	569 204	13·75
1917	42 610	391 128	194 402	1·92	32·82	779 868	15·88
1918	189 149	628 867	582 495	3·01	73·85	841 892	14·37

Kassornas sammanlagda inkomster under tioårsperioden utgjorde c:a 3 milj. kronor, varav 2·16 milj. medlemsavgifter. Häremot svarade en utgiftssumma av 2·25 milj., varav 2·14 för understödsverksamheten. Som härav framgår, hava medlemsavgifter och understödsutbetalningar i stort sett täckt varandra och bidragen från stat och kommun (inalles $^2/_3$ milj.) sålunda väsentligen kunnat fonderas. Härvid bör emellertid ihågkommas, att de år, redogörelsen avser, utmärkts av övervägande god arbetstillgång, varför all anledning funnits att göra besparingar för kommande sämre tider. Under 1919 har kassornas behållning i förhållande till medlemsantalet säkerligen avsevärt minskats, då de talrika nytillkomna medlemmarna givetvis icke tillfört försäkringen motsvarande tillgångar.

Ändrade bestämmelser om arbetslöshetsunderstöd i Tyskland. Den i ett föregående häfte (sid. 417) refererade tyska riksförordningen rörande arbetslöshetsförsörjning har från och med sistlidna maj månad i vissa punkter erhållit ändrad lydelse, innebärande bland annat höjning av understödsbeloppen. Inom högsta dyrortsklassen, till vilken de flesta större städer hänföras, har sålunda understödet för män över 21 år, som förut utgjort 6 rmk. höjts till 8 rmk. för män med eget hushåll och 7 rmk. för övriga. Understödsbeloppen för kvinnor och män under 21 år hava ökats från resp. 5 och 4·25 till resp. 6 och 5 rmk. o. s. v. Samtidigt härmed har emellertid understödstiden begränsats, så att understöd efter den 1 augusti som regel ej skall utgå för längre arbetslöshet än 26 veckor. Inom näringsgrenar med synnerligen god arbetstillgång skall maximitiden till och med kunna nedsättas till 13 veckor.

Vad som föranlett och möjliggjort dessa ändringar av understödsbestämmelserna, varigenom antalet understödstagare begränsas, men de understödsberättigade i gengäld erhålla mer effektiv hjälp än förut, har tydligen varit de senaste månadernas gynnsamma utveckling å arbetsmarknaden, som medfört en månad för månad fortgående minskning av arbetslösheten.

(Soziale Praxis.)

Arbetsmarknaden i England under april 1920. Arbetstillgången var på det hela taget god under april och något bättre än under föregående månad.

Av samtliga redovisade medlemmar i fackorganisationerna voro vid månadens slut 0·9 % arbetslösa mot 1·1 föregående månad.

Antalet på arbetsförmedlingsanstalterna anmälda arbetssökande uppgick den 30 april till 326 000, vilket i förhållande till föregående månad innebär en minskning med 12 000.

Antalet under april påbörjade arbetsinställelser utgjorde 134 och antalet från föregående månad pågående 84. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare utgjorde 140 000 mot 134 000 under mars och 106 000 motsvarande tid föregående år. Antalet förlorade arbetsdagar uppgick under april till 880 000 mot 788 000 föregående månad och 473 000 under april 1919.

Löneförbättringar kommo under april närmare fyra miljoner arbetare tillgodo. Arbetstiden reducerades under månaden för 14 000 arbetare med i medeltal 4 ½ timme per vecka.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under april 1920. Den för arbetsmarknadens läge betydelsefullaste företeelsen under april månad var markvalutans plötsliga stegring, varigenom inom nästan alla industrigrenar en minskning av de utländska beställningarna ävensom återkallanden av tidigare gjorda order inträffade. Trots detta synes på grund av den korta arbetstiden och den låga arbetsintensiteten tillräcklig sysselsättning ännu så länge kunna beredas.

Enligt statistiken från fackförbunden voro av de redovisade medlemmarna 2 % arbetslösa mot 1·9 i mars och 5·2 % under april månad föregående år. Textil- och metallarbetarförbunden ha därvid att uppvisa den största stegringen.

Vid arbetsförmedlingsanstalterna kommo på 100 lediga platser för män 167 och för kvinnor 91 arbetssökande mot resp. 162 och 83 i mars.

Enligt sjukkassornas uppgifter hade under tiden 1 april—1 maj antalet försäkringspliktiga medlemmar ökats med 2·9 %, varav 3·4 % för de manliga och 2·1 % för de kvinnliga.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Ut- och invandring. —

Utvandringen från Sverige under första kvartalet år 1920. Utvandringen från Sverige till främmande världsdelar uppgick under första kvartalet år 1920 till 700 personer, varav 418 män och 282 kvinnor. Över Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg emigrerade sammanlagt 667, över Kristiania, Trondhjem och Bergen 19, samt över Köpenhamn 14 personer. Över svenska hamnar utvandrade dessutom 44 personer från annat land.

De i Sverige hemmahörande emigranterna befordrades från ovannämnda skandinaviska hamnar i följande antal:

	1920				1919
	januari	februari	mars	jan.-mars	jan.-mars
Stockholm	28	20	42	**90**	**120**
Malmö	19	56	45	**120**	**125**
Hälsingborg	5	15	6	**26**	**7**
Göteborg	158	26	247	**431**	**215**
Kristiania	1	7	4	**12**	**9**
Trondhjem	3	3	—	**6**	**2**
Bergen	—	—	1	**1**	**3**
Köpenhamn	5	1	8	**14**	—
Summa	**219**	**128**	**353**	**700**	**481**

Under första kvartalet 1919 utvandrade 481 svenskar och vid jämförelse härmed företer sålunda emigrationen under samma tid innevarande år en ökning av 219 personer.

Emigrationen under första kvartalet 1920 fördelade sig, i den mån den gått över någon av de förut nämnda svenska, norska och danska hamnarna, på rikets olika delar sålunda:

Län	Över svenska hamnar	Över norska hamnar	Över danska hamnar	Summa år 1920	Summa år 1919	Län	Över svenska hamnar	Över norska hamnar	Över danska hamnar	Summa år 1920	Summa år 1919
Stockholms stad	41	4	5	50	51	Göteb. o. Boh. län	47	2	1	50	46
» län	7	1	—	8	8	Älvsborgs »	48	—	—	48	19
Uppsala »	2	—	—	2	2	Skaraborgs »	14	—	—	14	14
Södermanlands »	12	—	—	12	9	Värmlands »	36	1	—	37	22
Östergötlands »	35	—	1	36	15	Örebro »	18	1	—	19	12
Jönköpings »	34	—	1	35	23	Västmanlands »	9	2	—	11	9
Kronobergs »	42	—	—	42	13	Kopparbergs »	23	—	—	23	23
Kalmar »	28	—	—	28	16	Gävleborgs »	43	2	—	45	23
Gottlands »	3	—	—	3	—	Västernorrl. »	26	2	—	28	13
Blekinge »	32	—	—	32	18	Jämtlands »	16	1	—	17	4
Kristianstads »	45	—	—	45	41	Västerbottens »	15	—	—	15	6
Malmöhus »	57	—	6	63	74	Norrbottens »	10	3	—	13	4
Hallands »	24	—	—	24	16	Hela riket	**667**	**19**	**14**	**700**	**481**

Härtill komma de 44 emigranter, vilka såsom nämnts, från annat land utvandrat över svenska hamnar. Inalles befordrades alltså på nämnda sätt 744 utvandrare.

De i Sverige hemmahörande emigranternas fördelning på vissa åldersgrupper framgår av följande översikt:

	Män		Kvinnor		Tillsammans	
	antal	%	antal	%	antal	%
Under 15 år	35	8·4	31	11·0	**66**	**9·4**
15—20 »	168	39·0	63	22·3	**226**	**32·3**
20—30 »	121	29·0	116	41·1	**237**	**33·8**
30—40 »	57	13·6	40	14·2	**97**	**13·9**
40—50 »	29	6·9	10	3·6	**39**	**5·6**
50 år och däröver	13	3·1	22	7·8	**35**	**5·0**
Summa	**418**	**100·0**	**282**	**100·0**	**700**	**100·0**

Av samtliga 700 svenska utvandrare tillhörde således 237 eller 33·8 % åldersgruppen 20—30 år, 226 eller 32·3 % gruppen 15—20 år och 97 eller 13·9 % gruppen 30—40 år. Barn under 15 år utgjorde 9·4 % av hela antalet, och 10·6 % hade uppnått 40 års ålder.

I fråga om utvandrarnas fördelning efter kön inom olika åldersgrupper förefunnos betydande skiljaktigheter. 39·0 % av männen, men endast 22·3 % av kvinnorna tillhörde åldersgruppen 15—20 år. Gruppen 20—30 år däremot var talrikast representerad bland kvinnorna med 41·1 % mot 29·0 % bland männen.

Arbetsrådets beslut.

244. Arbetsrådets beslut den 17 januari 1920 i anledning av en av greve Rutger Wachtmeister å Christineholms gård, Nyköping, gjord ansökning om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

Sökanden har anfört i huvudsak följande.

Sökanden förvaltar Christineholms gods vid Nyköping. Godset i fråga har en areal av omkring 3 600 hektar, därav 1 280 hektar åker. På godset finnas omkring 450 byggnader, brandförsäkrade till ett värde av sammanlagt 1 754 000 kronor. Till godset hör Spånga tegelbruk och såg.

Rörelsen vid tegelbruket avser delvis att fylla godsets eget behov av taktegel, mursten och dräneringsrör. Under år 1917 tillverkades vid tegelbruket 144 800 stycken tegel av diverse sorter. Av denna tillverkning försåldes 116 000 tegel. Under år 1918 tillverkades 155 000 tegel, av vilka 85 400 försåldes. Återstoden av de tillverkade tegelmängderna förbrukades på godset. Under vintern framköras av godsets jordbruksarbetare lera och sand till tegelbruket för kommande sommars tillverkning. Som tegelbruket blott har en ugn, är driften icke kontinuerlig. Vid tegeltillverkningen användas i tegelbruket en tegelslagare, en maskinist och 5 andra arbetare. De sistnämnda arbetarna sysselsättas under mellantiderna mellan tegelslagningarna med täckdikning, hö- och sädesbärgning och annat jordbruksarbete. Maskinisten sysselsättes på mellantiderna i sågen och trösk-verket. Under år 1917 var tegelbruket i gång 5 månader och under år 1918 i 5 ½ månader.

Sågrörelsen avser nästan uteslutande att fylla godsets behov av nybyggnads- och reparations-virke. Under år 1917 försågades vid sågen 15 660 kubikfot virke, av vilken virkesmängd 4 704 kubikfot försåldes. Under år 1918 försågades 24 477 kubikfot, varav 2 149 kubikfot försåldes. Under år 1919 försågades 24 132 kubikfot, varav 4 187 kubikfot försåldes. Sågen är en klingsåg med kaptrissa men utan kantverk och drives med lokomobil. Vid sågen arbetar samma maskinist som i tegelbruket samt dessutom 5 man. Förmannen vid sågbänken är godsets byggmästare, som föreståt alla nybyggnader och reparationer på godset. Ett par av de övriga arbetarna vid sågen användas under mellantiderna mellan sågningarna i jordbruket.

Under hänvisning till vad sålunda anförts har sökanden anhållit, att arbetsrådet måtte avgöra, huruvida lagen om arbetstidens begränsning är tillämplig på Spånga tegelbruk och såg.

Över ansökningen har Svenska lantarbetareförbundets styrelse yttrat sig, varjämte utredning i ärendet verkställts genom yrkesinspektionens försorg.

Arbetsrådet finner, att de vid Spånga tegelbruk och såg bedrivna rörelserna, så länge de drivas i nuvarande omfattning och under nuvarande förhållanden i övrigt, måste anses utgöra sådana till jordbruket hörande binäringar, vilka icke bedrivas såsom självständiga företag. På grund härav förklarar arbetsrådet med stöd av bestämmelserna i 1 § h) lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919, att det vid Spånga tegelbruk och såg utförda arbetet för närvarande icke är att hänföra till sådant arbete, varå nämnda lag äger tillämpning.

245. Arbetsrådets beslut den 17 januari 1920 i anledning av en av Aktiebolaget Jakobsdals kamgarnsspinneri i Göteborg gjord ansökan om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning, samt huruvida vissa arbetstagare äro att räkna såsom arbetare enligt nämnda lag.

Sökanden har anfört i huvudsak följande.

Sökanden driver i Göteborg en spinnerifabrik med därtill hörande grosshandel med garn. Någon detaljhandel bedriver sökanden icke. Sökandens grosshandelslager är inrymt i en särskild byggnad,

som är fullständigt skild från fabriken. I grosshandelslagret sysselsätter sökanden 3 lagerbiträden, vilkas arbete utgöres av att packa garn i säckar samt expediera varor från lagret. Ett av lagerbiträdena har dessutom till åliggande att någon gång om dagen köra en mindre lastautomobil till järnvägsstationerna. Å lagret finnes icke annan personal än de nämnda 3 biträdena. Biträdenas avlöning utgör lägst 250 och högst 300 kronor i månaden.

Sökanden har anhållit, att arbetsrådet måtte avgöra, huruvida lagen om arbetstidens begränsning äger tillämpning å de nämnda 3 lagerbiträdena.

Arbetsrådet förklarar, att det arbete, som utföres av de i ansökningen omförmälda, å sökandens grosshandelslager anställda 3 lagerbiträdena, är att hänföra till sådant arbete, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning. Arbetsrådet förklarar tillika, att ifrågavarande lagerbiträden äro att räkna såsom arbetare enligt nämnda lag.

252. Arbetsrådets beslut den 27 januari 1920 i anledning av en av Ystads transportaktiebolag gjord ansökan om avgörande, huruvida vissa arbetstagare äro att räkna såsom arbetare enligt lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919.

Sökandebolaget har anfört i huvudsak följande.

Bolaget, som registrerades den 19 mars 1919, bedriver i Ystad stadsbudsverksamhet, uthyrning av likvagnar samt varjehanda transportarbete. Bolagets aktiekapital utgör 5 500 kronor. Varje aktie lyder på ett belopp av 100 kronor. Bolaget sysselsätter regelbundet 5 arbetare. 4 av dessa arbetare hava för att tillförsäkra sig arbete i bolagets tjänst tecknat aktier i bolaget. En av arbetarna äger sålunda 12 aktier i bolaget och 3 äga vardera en aktie. Övriga aktier ägas av näringsidkare och köpmän i orten.

Under åberopande av att flertalet av bolagets arbetstagare äro både arbetsgivare och arbetare, har sökandebolaget anhållit, att arbetsrådet måtte förklara, att bolagets personal är undantagen från tillämpningen av lagen om arbetstidens begränsning.

Arbetsrådet förklarar, att den omständigheten, att vissa hos sökandebolaget sysselsatta personer äro aktieägare i bolaget, icke kan föranleda att vare sig ifrågavarande personer eller annan hos bolaget sysselsatt personal undantages från tillämpningen av de bestämmelser, som i lagen om arbetstidens begränsning äro meddelade angående arbetare.

331. Arbetsrådets beslut den 30 januari 1920 i anledning av en av laboratoriearbetaren Ernst Wiman i Stockholm gjord ansökan om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning, samt huruvida sökanden är att räkna såsom arbetare enligt nämnda lag.

Sökanden har anfört i huvudsak följande.

Sökanden är anställd som laboratoriearbetare å apoteket Kronan i Stockholm. Sökanden har till åliggande att utföra alla i ett apotekslaboratorium förekommande grövre arbeten, såsom skötsel och eldning av ångpanna, stötning och pulvrisering av salter och droger, renhållning av laboratoriet, uppackning av till apoteket ankomna varor samt packning och emballering av varor, som skickas från apoteket. Härjämte biträder sökanden vid blandning av större mängder av pulver ävensom vid beredning av plåster och salvor. Sökandens arbetstid utgör 9½ timmar om dagen.

Sökanden har anhållit, att arbetsrådet måtte avgöra, huruvida lagen om arbetstidens begränsning är tillämplig på sökanden eller icke.

Genom påteckning å ansökningen har tillförordnade föreståndaren för apoteket Kronan i Stockholm, legitimerade apotekaren Sven Svensson, vitsordat riktigheten av de utav sökanden lämnade uppgifterna.

Arbetsrådet förklarar, att det av sökanden å apoteket Kronan i Stockholm utförda arbetet är att hänföra till sådant arbete, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning. Arbetsrådet förklarar tillika, att sökanden är att enligt nämnda lag räkna såsom arbetare.

382. Arbetsrådets beslut den 30 januari 1920 i anledning av en av Örebro stads gas- och elektricitetsverk gjord ansökan om undantag från bestämmelserna i 4 § lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919.

Sökanden har anfört i huvudsak följande.

Sedan närmare två år tillbaka har sökanden varit nödsakad att huvudsakligen använda ved för förgasning, då tillräckliga mängder stenkol icke kunnat anskaffas. Då sökanden övergick från användningen av kolgas till användningen av vedgas, måste samtliga gaskök och övriga värmeapparater hos sökandens abonnenter omändras så, att de skulle kunna fungera med den nya sämre gasen. Sedan numera stenkol åter stå att erhålla, kommer sökanden att återgå till användningen av ren kolgas. För detta ändamål måste åter samtliga gaskök och värmeapparater förändras och justeras så, att de passa för ren kolgas. För att allmänheten icke skall under ifrågavarande ändringsarbeten avstängas från möjligheten att använda gas, måste ändringsarbetena bedrivas med största skyndsamhet. Då det icke är möjligt att anskaffa tillräckligt antal arbetare, som äro vana vid de förevarande justeringsarbetena, är det nödvändigt att under justeringen använda övertidsarbete i större utsträckning än lagen om arbetstidens begränsning medgiver. Sökanden ämnar för arbetet i fråga använda omkring 10 montörer och reparatörer och ämnar förlägga arbetet till tiden från och med den 8 till och med den 21 februari 1920. Den behövliga övertiden utgör enligt sökandens mening 5 till 8 timmar om dagen och sammanlagt 60 timmar under den nämnda fjortondagarsperioden.

Antalet av sökandens abonnenter är omkring 6 000.

Under hänvisning till vad sålunda anförts har sökanden anhållit om medgivande att under tiden från och med den 8 till och med den 21 februari 1920 få för omjustering av gasapparater använda övertidsarbete utan hänsyn till bestämmelserna i lagen om arbetstidens begränsning.

Arbetsrådet finner, att det i ansökningen avsedda arbetet med omjustering av gaskök och andra värmeapparater hos sökandens abonnenter tillgodoser ändamål av synnerligen stort allmänt intresse. På grund härav medgiver arbetsrådet med stöd av bestämmelserna i 5 § första stycket lagen om arbetstidens begränsning, att sökanden må i och för nämnda justeringsarbeten under tiden från och med den 8 till och med den 21 februari 1920 använda montörer och reparatörer till arbete under annan arbetstid än i lagen om arbetstidens begränsning stadgas, dock under villkor, att den sammanlagda arbetstiden under nämnda period icke överstiger 156 timmar.

389. Arbetsrådets beslut den 30 januari 1920 i anledning av en av järnhandlanden Axel Sundström i Västerås gjord ansökan om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

Sökanden har anfört i huvudsak följande.

Sökanden bedriver järnhandelsrörelse i Västerås stad. I nämnda rörelse sysselsätter sökanden, förutom andra arbetstagare, tre personer, vilka hava till uppgift att köra eller på annat sätt transportera varor till och från järnvägs- och ångbåtsstationerna ävensom att uppväga, uppacka

och nedpacka in- och utgående varor. Ifrågavarande personer hava sitt arbete förlagt till tiden mellan klockan 8 förmiddagen och klockan 6 eftermiddagen med en middagsrast på 1 till 1½ timme samt kafferast. Vid utomordentliga tillfällen, såsom vid fall av maskinskador och dylikt, måste emellertid expeditionstiden utsträckas utöver vad sålunda sagts. Enligt sökandens mening är de förenämnda personernas arbete till sin natur så oregelbundet, att det icke kan förläggas till bestämda tider. Sökanden anser härjämte, att arbetet i fråga är att hänföra till sådant arbete, som åligger biträde i handelsbod.

Under hänvisning till vad sålunda anförts har sökanden anhållit, att arbetsrådet måtte förklara, att det arbete, som utföres av de i ansökningen avsedda 3 personerna, är undantaget från tillämpningen av lagen om arbetstidens begränsning.

Arbetsrådet finner, att det arbete, som utföres av ifrågavarande, i sökandens handelsrörelse sysselsatta 3 personer, icke är till sin natur så oregelbundet, att det icke kan förläggas till bestämda tider. Arbetsrådet finner tillika, att nämnda arbete icke kan anses utgöra sådant arbete, som åligger biträde i handelsbod. På grund härav och med hänsyn jämväl till vad i övrigt i ärendet förekommit förklarar arbetsrådet, att förevarande arbete är att hänföra till sådant arbete, varå lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 äger tillämpning.

Understödsverksamheten för arbetslösa.

Under *april* månad 1920 har understöd till arbetslösa enligt kungl. kungörelserna den 19 maj 1916 och 16 augusti 1918 utbetalats å följande orter med nedan angivna belopp:

	Summa, kr.	Därav in natura, kr.
Södertälje	1 509	—
Kristianstad	269	—
Karlskoga	188	—
Örebro	2 276	2 276
Skövde s:n	464	—
Umeå	30	30
Luleå	1 124	985
Summa april 1920	5 860	3 291
» mars 1920	14 118	4 554
» april 1919	358 734	33 509

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Maj månad år 1920.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under maj månad.

Översikt av verksamheten under *maj* månad år 1920.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 270	1 939	1 487	2 490	3 460	2 089	**4 760**	**5 399**	**3 576**
Stockholms län	1 386	926	733	195	430	115	**1 581**	**1 356**	**848**
Uppsala stad och län	483	261	206	128	185	108	**611**	**446**	**314**
Södermanlands län	375	338	251	95	170	66	**470**	**508**	**317**
Östergötlands län	589	390	274	196	375	125	**785**	**765**	**399**
Norrköping	199	153	117	103	163	90	**302**	**316**	**207**
Jönköpings län	295	277	215	71	163	49	**366**	**440**	**264**
Kronobergs län	99	108	70	45	127	29	**144**	**235**	**99**
Norra Kalmar län	28	33	22	26	37	21	**54**	**70**	**43**
Södra Kalmar län	90	128	87	41	132	55	**131**	**260**	**142**
Gottlands län	119	78	68	12	29	6	**131**	**107**	**74**
Blekinge län	590	446	340	222	357	185	**812**	**803**	**525**
Kristianstads län	210	262	174	145	404	119	**355**	**666**	**293**
Malmöhus län: Malmö	433	556	295	781	1 561	610	**1 214**	**2 117**	**905**
Malmöhus län: Lund	139	94	78	65	61	41	**204**	**155**	**119**
Malmöhus län: Landskrona	79	55	46	40	52	31	**119**	**107**	**77**
Malmöhus län: Hälsingborg	492	316	295	210	223	150	**702**	**539**	**445**
Malmöhus län: Ystad	76	72	44	32	75	16	**108**	**147**	**60**
Malmöhus län: Trälleborg	140	95	73	28	33	21	**168**	**128**	**94**
Malmöhus län: Eslöv	137	109	93	30	55	23	**167**	**164**	**116**
Malmöhus län: Skurup	42	53	34	15	38	13	**57**	**91**	**47**
Hallands län	133	176	70	65	137	50	**198**	**313**	**120**
Göteb. o. Bohus län	271	250	219	74	97	53	**345**	**347**	**272**
Göteborg	1 883	1 682	1 512	607	1 264	504	**2 490**	**2 946**	**2 016**
Älvsborgs län	187	195	123	31	144	26	**218**	**339**	**149**
Skaraborgs län	231	369	182	160	547	117	**391**	**916**	**299**
Värmlands län	111	146	93	62	171	52	**173**	**317**	**145**
Örebro län	347	480	283	171	447	155	**518**	**927**	**438**
Västmanlands län	382	281	163	187	276	143	**569**	**557**	**306**
Kopparbergs län	247	163	133	102	255	78	**349**	**418**	**211**
Gävle stad och län	158	135	119	123	153	112	**281**	**288**	**231**
Västernorrlands län	62	83	58	54	101	42	**116**	**184**	**100**
Jämtlands län	140	87	63	99	147	84	**239**	**234**	**147**
Västerbottens län	149	152	124	92	155	81	**241**	**307**	**205**
Norrbottens län	72	65	53	125	189	110	**197**	**254**	**163**
Tillsammans maj 1920	**12 644**	**10 953**	**8 197**	**6 922**	**12 213**	**5 569**	**19 566**	**23 166**	**13 766**
» april 1920	*12 721*	*10 692*	*7 648*	*7 560*	*14 691*	*6 271*	*20 281*	*25 383*	*13 919*
» maj 1919	15 586	11 130	9 223	9 236	13 895	6 798	24 822	25 025	16 021
» » 1918	16 488	11 211	8 967	14 298	11 475	7 379	30 786	22 686	16 346
» » 1917	13 527	13 665	8 960	8 719	10 174	6 001	22 246	23 839	14 961

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen				Kvinnliga avdelningen				Tillsammans			
	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Jordbruk m. m.	2 690	2 868	3 188	2 029	400	408	1 282	374	3 090	3 276	4 470	2 403
per 100 lediga platser	84	90		64	31	32		29	69	73		54
Skogshushållning	293	334	620	401	—	—	—	—	293	334	620	401
per 100 lediga platser	47	54		65	—	—		—	47	54		65
Gruvdrift o. malmförädling	65	66	28	19	—	—	—	—	65	66	28	19
per 100 lediga platser	232	236		68	—	—		—	232	236		68
Industri o. hantverk m. m.	2 824	3 212	2 637	1 977	332	458	512	206	3 156	3 670	3 149	2 183
per 100 lediga platser	107	122		75	65	89		40	100	117		69
Handel och samfärdsel	2 141	2 238	2 041	1 473	968	1 109	2 004	881	3 109	3 347	4 045	2 354
per 100 lediga platser	105	110		72	48	55		44	77	83		58
Husligt arbete	—	—	6	5	2 892	4 769	8 219	4 057	2 892	4 769	8 225	4 062
per 100 lediga platser	—	—		83	35	58		49	35	58		49
Allm. o. litterär verksamhet	17	17	38	28	81	93	191	48	98	110	229	76
per 100 lediga platser	45	45		74	42	49		25	43	48		33
Annat arbete	2 891	3 909	2 395	2 265	64	85	5	3	2 955	3 994	2 400	2 268
per 100 lediga platser	121	163		95	128	1 700		60	123	166		95
Summa för maj 1920	**10 921**	**12 644**	**10 953**	**8 197**	**4 787**	**6 922**	**12 213**	**5 569**	**15 658**	**19 566**	**23 166**	**18 766**
per 100 lediga platser	**100**	**115**		**75**	**39**	**57**		**46**	**68**	**84**		**59**

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
	Maj	April	Maj	Maj	April	Maj
Jordbruk och skogshushållning m. m.	1919	1920	1920	1919	1920	1920
Män	83	78	*84*	80	61	*64*
Kvinnor	32	29	*32*	46	27	*29*
Tillsammans	**67**	**64**	***71***	**69**	**52**	***55***
Övriga näringsgrenar						
Män	170	160	*132*	84	82	*81*
Kvinnor	72	55	*60*	49	45	*48*
Tillsammans	**109**	**86**	***88***	**62**	**56**	***61***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	140	119	*115*	83	72	*75*
Kvinnor	66	51	*57*	49	43	*46*
Tillsammans	**99**	**80**	***84***	**64**	**55**	***59***

Beträffande dessa relationstals innebörd för bedömandet av läget på den svenska arbetsmarknaden i dess helhet under maj 1920 hänvisas till den första uppsatsen i häftet, vilken i detta hänseende lämnar utförligare besked.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 666 platser, varav 1 375 manliga och 291 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 1 802, 1 317 och 485 samt under nästlidna månad resp. 1 447, 1 159 och 288.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala stad och län			Södermanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	16	4	4	722	664	522	207	165	122	99	140	78
Därav kvinnor	1	—	—	38	104	33	13	23	13	5	20	4
B Skogshushållning	—	38	38	133	211	126	7	11	6	4	10	6
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	5	3	3	15	15	8	14	5	5	—	—	—
Därav kvinnor	1	3	3									
B Metall- och maskinindustri	162	92	45	30	6	4	21	10	9	20	10	8
Därav kvinnor	46	15	11									
C Trävaruindustri	12	33	23	17	19	15	3	12	12	12	14	14
Därav kvinnor	3	23	17									
D Byggnadsverksamhet	481	312	234	134	27	21	17	3	3	5	3	3
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	2	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	4	—									
F Textilindustri	5	11	9	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	5	11	9	—	2	—						
G Beklädnadsindustri	77	105	50	4	—	—	1	2	2	—	—	—
Därav kvinnor	72	104	50	1	—	—	1	2	2			
H Närings- o. njutningsämnesindustri	339	298	260	22	9	9	9	7	7	—	—	—
Därav kvinnor	82	55	17				—	5	5			
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	16	12	5	7	1	1	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	11	7	2									
J Trämasse- o. pappersindustri	11	21	9	1	—	—	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	7	16	5							1	—	—
K Grafisk industri	7	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	5	—	—									
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	38	59	52	11	1	1	2	—	—	30	16	14
Därav kvinnor	2	—	—							2	4	3
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	81	46	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	49	16	8									
B Butiks- och magasinspersonal	219	202	137	22	13	10	5	3	—	3	1	1
Därav kvinnor	68	67	37	2	3	2	1	2	—	—	1	1
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	250	664	338	22	49	23	12	19	10	7	8	5
Därav kvinnor	229	605	283	20	45	19	11	19	10	5	5	4
D Landtransport	134	310	65	45	14	5	10	6	1	6	7	6
Därav kvinnor	10	16	2							2	1	—
E Vattentransport	338	231	219	21	2	2	1	—	—	1	74	71
Därav kvinnor	2	2	2									
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	13	13	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	13	13	11									
V. Husligt arbete	1 815	2 412	1 607	134	279	63	102	132	77	79	137	58
Därav kvinnor	1 815	2 411	1 606	134	276	61	102	132	77	79	137	53
VI. Allmän och litterär verksamhet	73	104	32	—	—	—	—	2	1	1	2	1
Därav kvinnor	65	87	23				—	2	1	1	2	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	666	420	416	241	44	38	199	69	59	201	84	57
Därav kvinnor	3	5	3									
Summa för maj månad år 1920	4 760	5 390	3 576	1 581	1 356	848	611	446	314	470	508	317
Därav kvinnor	2 490	3 460	2 089	195	430	115	128	185	108	95	170	66
» » » månad år 1919	5 096	5 658	3 782	1 556	1 765	1 166	535	473	352	442	497	311
Därav kvinnor	2 246	3 453	1 942	219	563	130	113	185	110	111	197	71

Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			Gottlands län			
Norrköping			Övriga anstalter															
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																		I.
70	61	45	275	227	132	31	77	14	34	74	24	64	124	79	24	23	16	A
3	6	3	14	46	11	4	38	3	6	41	6	12	50	24	—	6	—	
4	1	—	19	16	13	1	6	5	4	1	1	1	—	—	4	—	—	B
—	—	—	11	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
—	—	—	4	7	2	20	41	24	16	27	16	4	15	10	—	5	—	A
8	13	7	34	30	19	13	9	9	10	15	7	2	8	2	1	1	1	B
5	—	—	16	18	17	7	5	4	—	—	—	—	7	—	—	—	—	C
27	6	6	58	46	34	10	33	20	—	1	—	14	24	17	—	2	—	D
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	E
17	11	9	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	F
13	2	2				1	—	—										
—	3	2	1	3	1	2	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	G
—	3	2	—	2	1	2	4	3										
11	3	2	7	8	4	—	2	—	1	2	—	9	3	—	—	—	—	H
5	3	2	4	4	1	—	2	—	—	1	—	—	2	—				
1	1	1	—	—	—	3	—	—	—	—	—	15	15	15	—	—	—	I
—	1	1				1	—	—				6	6	6				
1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	J
						1	—	—										
5	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K
4	—	—																
7	5	2	21	7	4	4	3	1	—	—	—	2	6	6	—	—	—	L
—	1	—	—	1	—													
																		IV.
2	1	—	3	2	1	3	1	—	3	—	—	2	—	—	—	—	—	A
1	1	—	2	2	1	3	1	—										
3	5	3	10	7	6	1	3	1	—	1	—	1	1	—	—	—	—	B
1	2	—	6	5	4	1	3	1				1	1	—				
10	22	14	19	70	28	7	18	8	9	21	6	12	23	12	5	6	2	C
8	20	12	14	62	23	7	17	7	8	20	5	10	23	12	2	3	1	
10	8	—	29	27	16	3	1	1	—	1	—	6	—	—	1	—	—	D
1	2	—	1	3	1	1	—	—										
6	11	7	6	4	2	2	—	—	—	—	—	5	4	3	—	—	—	E
—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	F
			—	1	1													
21	122	68	145	238	79	50	98	35	29	64	17	38	87	34	10	19	5	V.
21	122	68	145	237	78	50	98	35	29	64	17	38	87	34	10	19	5	
1	1	1	5	13	5	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	1	—	VI.
1	—	—	4	12	4				2	1	1				—	1	—	
93	40	39	120	34	28	207	139	139	36	27	27	10	13	7	86	50	50	VII.
45	—	—	6	—	—													
302	316	207	785	765	399	366	440	264	144	235	99	185	330	185	131	107	74	
103	163	90	196	375	125	71	163	49	45	127	29	67	169	76	12	29	6	
1 331	608	414	1 023	1 032	586	368	370	246	78	96	53	229	281	179	205	150	88	
760	384	213	334	518	195	126	178	91	35	70	30	74	149	71	28	72	10	

Yrkesgrupper	Blekinge län			Kristianstads län			Malmöhus					
							Malmö			Hälsingborg		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	181	269	152	157	289	148	101	365	76	56	66	52
Därav kvinnor	59	106	62	30	104	31	39	139	26	6	11	8
B Skogshushållning	3	—	—	2	—	—	—	—	—	—	20	20
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	1	—	—	—	—	—	21	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	141	48	40	16	38	32	1	6	6	6	1	1
B Metall- och maskinindustri	18	17	10	2	4	3	35	37	22	16	3	3
Därav kvinnor							4	8	8			
C Trävaruindustri	3	1	1	—	2	—	4	4	1	3	—	—
Därav kvinnor												
D Byggnadsverksamhet	12	118	113	3	2	2	72	21	12	40	35	33
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	1	—	—	—	—	—	10	3	2	8	—	—
Därav kvinnor							9	3	2	3	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	14	4	2	5	—	—
Därav kvinnor							12	4	2	5	—	—
G Beklädnadsindustri	4	—	—	17	14	—	25	42	18	—	2	1
Därav kvinnor				11	14	—	24	41	17	—	2	1
H Närings- och njutningsämnesindustri	1	—	—	4	3	—	23	15	4	12	1	1
Därav kvinnor				3	3	—	14	12	3	—	1	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	1	—	—	—	—	—	3	13	11	1	18	18
Därav kvinnor							2	1	—			
J Trämasse- o. pappersindustri	—	1	1	—	—	—	1	1	1	1	—	—
Därav kvinnor							1	1	1	1	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	1	9	4	—	—	—
Därav kvinnor							—	9	4			
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	12	1	1	1	—	—	53	17	9	20	6	4
Därav kvinnor	2	—	—				21	7	1	6	2	—
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	1	—	—	—	—	—	40	12	7	—	—	—
Därav kvinnor	1	—	—				30	5	3			
B Butiks- och magasinspersonal	6	—	—	4	3	3	82	39	18	12	4	1
Därav kvinnor	4	—	—	3	1	1	54	32	12	3	3	1
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	42	63	46	25	101	25	48	126	44	13	33	16
Därav kvinnor	40	60	43	23	94	22	45	118	41	11	32	15
D Landtransport	20	17	10	4	3	2	28	132	19	8	9	3
Därav kvinnor	1	1	1				11	75	6	2	—	—
E Vattentransport	64	1	1	1	—	—	12	2	2	232	152	151
Därav kvinnor										9	5	5
F Handel o. samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	115	190	79	74	185	64	505	1 101	480	158	165	119
Därav kvinnor	115	190	79	74	185	64	505	1 101	480	158	165	119
VI. Allmän och litterär verksamhet	1	—	—	1	3	1	1	5	4	3	2	—
Därav kvinnor				1	3	1	1	5	4	2	2	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	186	77	71	43	19	13	155	163	163	87	22	22
Därav kvinnor							9	—	—	4	—	—
Summa för maj månad år 1920	812	803	525	355	666	293	1 214	2 117	905	702	539	445
Därav kvinnor	222	357	185	145	404	119	781	1 561	610	210	223	150
» » » månad år 1919	1 076	728	557	542	707	405	2 228	2 169	1 388	792	526	445
Därav kvinnor	282	341	209	201	425	191	1 104	1 607	910	358	325	262

län	Övriga anstalter			Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			Skaraborgs län			
							Göteborg			Övriga anstalter									
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
																			I.
	315	414	253	63	92	33	113	150	81	58	38	21	17	65	18	92	283	67	A
	33	98	34	11	24	11	5	39	—	22	21	12	—	9	—	6	99	6	
	1	3	3	7	29	14	1	—	—	2	49	49	—	4	4	10	9	9	B
	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																			III.
	2	7	5	2	17	6	14	1	1	154	11	3	9	21	9	67	80	58	A
	31	13	9	13	22	6	145	117	82	4	2	—	5	6	1	12	28	8	B
							3	3	1										
	—	—	—	9	2	—	26	10	9	—	—	—	1	—	—	3	4	3	C
	65	31	31	7	9	2	59	47	43	7	126	124	14	26	24	8	19	8	D
	8	9	8	3	—	—	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	E
				2	—	—													
	1	—	—	2	3	1	17	10	4	—	—	—	1	8	1	—	—	—	F
				1	—	—	14	6	1										
	4	1	1	—	9	—	5	14	3	—	—	—	2	1	1	—	—	—	G
	3	1	1	—	7	—	5	6	—				1	1	1				
	20	12	6	5	6	2	29	38	21	2	1	—	3	3	—	6	28	5	H
	3	2	1	—	2	—	6	18	4				—	3	—	4	24	3	
	—	—	—	—	—	—	4	7	7	2	1	1	—	1	1	—	—	—	I
										1	—	—							
	—	2	2	1	—	—	7	13	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	J
	—	2	2				2	9	—										
	—	—	—	1	—	—	8	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K
				1	—	—	2	—	—										
	11	5	4	3	—	—	12	3	2	—	—	—	9	28	26	—	—	—	L
	2	—	—																
																			IV.
	—	1	1	2	—	—	21	20	14	—	—	—	2	—	—	—	—	—	A
							3	—	—										
	12	3	3	5	5	3	71	82	60	5	2	—	1	2	2	12	3	2	B
	7	—	—	—	2	—	5	14	4	2	2	—	1	1	1	10	2	1	
	9	30	17	9	24	15	41	62	28	9	22	14	3	35	6	31	67	26	C
	7	26	13	8	21	13	30	37	7	7	18	11	3	34	5	26	63	22	
	45	21	20	12	8	6	89	152	65	4	8	4	12	9	5	3	1	—	D
	8	7	6	1	—	—	5	31	2				6	3	—				
	5	—	—	4	—	—	616	416	408	—	3	2	—	—	—	1	—	—	E
							44	12	10		1								
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	F
	137	171	86	37	77	25	475	1 073	476	39	54	30	18	83	17	114	354	85	V.
	137	171	86	37	77	25	475	1 072	475	39	54	30	18	83	17	114	354	85	
	—	9	4	1	6	3	6	19	4	—	1	—	2	10	2	2	7	2	VI.
	—	7	2	1	4	1	4	14	—	—	1	—	2	10	2	—	5	—	
	157	60	60	12	4	4	728	707	706	59	29	24	118	37	32	30	33	26	VII.
	8	—	—	3	—	—	4	—	—	3	—	—							
	823	792	513	198	313	120	2 490	2 946	2 016	345	347	272	218	339	149	391	916	299	
	208	314	145	65	137	50	607	1 264	504	74	97	53	31	144	26	160	547	117	
	1 168	743	569	327	307	176	2 417	3 019	1 875	351	338	204	889	705	519	496	737	349	
	312	335	196	88	152	55	853	1 580	648	139	203	99	301	221	111	178	424	121	

Yrkesgrupper	Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län			Kopparbergs län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.:												
A Jordbruk m. m.	66	120	66	179	291	149	212	231	129	32	72	34
Därav kvinnor	19	35	5	35	100	30	36	65	30	5	28	4
B Skogshushållning	3	2	2	20	81	24	4	39	8	36	33	31
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	5	4	4	4	9	3	18	6	5
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	6	13	5	29	34	20	1	2	2	3	4	3
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	2	—	—	12	12	3	14	4	3	18	8	8
Därav kvinnor												
C Trävaruindustri	1	—	—	4	—	—	2	2	1	10	14	10
Därav kvinnor												
D Byggnadsverksamhet	1	1	1	11	4	—	31	5	3	25	14	13
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
F Textilindustri	—	—	—	—	2	2	1	1	1	—	—	—
Därav kvinnor							1	1	1			
G Beklädnadsindustri	—	—	—	9	1	1	—	—	—	—	1	—
Därav kvinnor				3	1	1						
H Närings- och njutningsämnesindustri	1	1	1	3	30	9	2	5	2	3	5	3
Därav kvinnor				1	20	—	1	3	—	—	2	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	3	15	1	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	1	—	7	6	5	11	4	4	—	—	—
Därav kvinnor							2	2	2			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	4	1	1	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
B Butiks- o. magasinspersonal	1	—	—	4	5	4	3	2	1	—	—	—
Därav kvinnor				—	2	1	3	2	1			
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	8	16	6	17	48	22	25	37	25	28	66	27
Därav kvinnor	8	16	6	15	37	15	25	34	23	24	61	23
D Landtransport	—	—	—	7	20	6	11	6	3	15	11	7
Därav kvinnor				1	—	—						
E Vattentransport	2	—	—	6	—	—	1	2	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	—	—									
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	43	120	41	113	275	103	119	167	86	72	155	50
Därav kvinnor	43	120	41	113	275	103	119	167	86	72	155	50
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	4	14	7	—	3	1	1	10	2
Därav kvinnor				3	12	5	—	2	—	1	9	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	39	43	23	78	84	77	127	38	34	88	19	18
Därav kvinnor												
Summa för maj månad år 1920	173	317	145	518	927	438	569	557	306	349	418	211
Därav kvinnor	62	171	52	171	447	155	187	276	143	102	255	78
» » » månad år 1919	209	336	183	896	1 156	635	664	601	335	433	474	235
Därav kvinnor	109	199	99	383	765	358	195	326	151	124	310	95

Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			Hela riket			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
24	33	22	5	33	12	34	52	32	25	39	18	4	9	4	3 276	4 470	2 403	I.
2	11	2	—	11	—	4	20	7	7	22	7	2	6	2	408	1 282	374	*A*
3	13	12	—	—	—	60	35	25	—	—	—	5	9	5	334	620	401	*B*
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	66	28	19	II.
																		III.
4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	533	401	259	*A*
															1	3	3	
13	18	15	—	1	—	3	1	—	1	1	1	4	4	3	649	492	288	*B*
															53	26	20	
3	5	4	9	8	8	—	2	—	28	31	23	3	2	2	181	195	147	*C*
															3	23	17	
14	12	10	2	5	3	2	—	—	29	28	26	9	10	7	1 157	970	793	*D*
—	2	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37	25	13	*E*
															15	7	2	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	64	52	29	*F*
															52	26	15	
—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	152	203	83	*G*
						1	1	—							124	189	79	
4	1	1	2	4	1	2	3	2	1	1	1	—	—	—	521	489	341	*H*
2	1	1	—	1	—	2	2	2							127	166	40	
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56	69	60	*I*
															21	15	9	
—	2	2	1	—	—	—	—	—	4	4	2	—	—	—	34	59	18	*J*
															13	28	8	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	15	7	*K*
															12	9	4	
5	7	6	—	1	1	—	—	—	1	1	1	3	2	2	263	179	145	*L*
—	3	3													37	20	9	
																		IV.
—	—	—	—	—	—	3	—	—	2	3	2	5	2	2	175	89	46	*A*
									2	3	2	4	2	2	95	30	16	
—	1	—	—	2	2	3	2	2	7	5	5	2	1	1	494	397	265	*B*
						3	2	2	6	4	4	2	1	1	183	152	74	
17	23	10	14	30	13	53	58	46	21	34	20	25	37	23	791	1 812	875	*C*
13	22	9	14	27	12	50	52	42	20	33	19	24	37	23	707	1 641	740	
9	27	24	6	10	6	5	2	1	4	10	3	6	3	3	532	823	281	*D*
			—	1	1										50	143	19	
4	—	—	4	2	1	3	—	—	—	—	—	7	6	6	1 342	910	875	*E*
			1	2	1							2	2	2	59	24	20	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	14	12	*F*
															13	14	12	
101	113	96	39	52	27	39	68	31	57	93	49	91	141	80	4 769	8 225	4 002	V.
101	113	96	39	52	27	39	68	31	57	93	49	91	141	80	4 769	8 219	4 057	
5	3	1	—	8	1	—	4	2	1	1	1	—	—	—	110	229	76	VI.
5	3	1	—	7	1	—	2	—							93	191	48	
72	28	26	34	27	25	31	6	6	60	56	53	31	28	25	3 994	2 400	2 268	VII.
															85	5	3	
281	288	231	116	184	100	239	234	147	241	307	205	197	254	168	19 566	23 166	13 766	
123	153	112	54	101	42	99	147	84	92	155	81	125	189	110	6 920	12 213	5 569	
502	443	349	249	258	167	296	364	146	203	224	134	221	260	173	24 822	25 025	16 021	
136	188	113	68	109	52	154	295	90	83	147	74	127	174	101	9 286	13 895	6 798	

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under maj månad 1920.[1] De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens ombudsorter (fr. o. m. 1920 till antalet 49), hava inhämtats och bearbetats på ungefär samma sätt, som tidigare varit fallet.[2] Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under de senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de olika varuslagen.

Bland de varuslag, som från april till maj varit föremål för prisstegring, torde särskilt böra nämnas potatis per hl., flertalet brödsorter, nötkött, fårkött samt ved, kol och koks. Vad beträffar prisstegringen å bröd, hänför sig denna huvudsakligen till den under föregående månad kraftiga höjningen i vetemjölspriset. I stort sett oförändrade sedan april äro medelpriserna å bl. a. mjölk, margarin, mjöl, kaffe, socker samt fotogen. Prissänkning åter har noterats för bl. a. följande varuslag: smör, ost, ägg, kalvkött, fläsk samt salt sill. I fråga om köttpriserna har tendensen varit helt olika. En synnerligen kraftig prisstegring har noterats för fårkött, en svagare höjning av medelpriset för nötkött, medan för kalvkött och fläsk medelpriserna sjunkit ganska väsentligt från april till maj. Likartade förhållanden hava varit rådande beträffande de olika sorterna färsk fisk. En sänkning av medelpriset sedan april visa abborre, gädda, strömming samt rödspotta, stegring åter färsk sill samt torsk.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar under kristiden. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med maj 1920, meddelas nedanstående indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 546 f.).

	Juli 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	4:e kvartalet 1916	1:a kvartalet 1917
Aritmetiska (»ovägda») medeltal	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	190
»Vägda» medeltal	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152	166

	2:a kvartalet 1917	3:e kvartalet 1917	4:e kvartalet 1917	1:a kvartalet 1918	2:a kvartalet 1918	3:e kvartalet 1918	4:e kvartalet 1918	1:a kvartalet 1919	2:a kvartalet 1919	3:e kvartalet 1919	4:e kvartalet 1919	1:a kvartalet 1920	April[1] 1920	Maj[2] 1920
Aritmetiska (»ovägda») medeltal	197	208	235	268	305	330	372	364	352	343	332	316	313	315
»Vägda» medeltal	175	181	201	227	255	277	320	335	328	311	308	293	297	291

[1] Preliminära uppgifter.

[2] För de förändringar i fråga om inhämtandet av det prisstatistiska primärmaterialet, som företagits vid ingången av år 1920, har redogörelse lämnats i sista kvartalsrapporten (häfte n:r 5).

Medelpris i socialstyrelsens ombudsorter, maj 1920.

(1913—1919 för 44 orter samt från 1920 för 49 orter.)

Varuslag	Kvantitet	Maj 1920	April 1920	Maj 1919	Maj 1914	Höjning (+) eller sänkning (—) från maj 1914 till maj 1920	Höjning (+) eller sänkning (—) från maj 1919 till maj 1920
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	44	44	51	14	+ 214·3	— 13·7
handskummad	»	26	26	—	8	+ 225·0	—
separerad	»	19	19	25	6	+ 216·7	— 24·0
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	636	695	776	225	+ 182·7	— 18·0
mat- (lands-)	»	649	687	794	207	+ 213·5	— 18·3
Margarin, växt-	»	380	381	474	138	+ 175·4	— 19·8
Ägg, färska	tjog	393	426	496	123	+ 219·5	— 20·8
Potatis: gammal	5 l.	55	55	75	27	+ 103·7	— 26·7
»	hl.	908	891	1134	—	—	— 19·9
Ärter, gula	kg.	69	69	81	30	+ 130·0	— 14·8
Bruna bönor	»	138	143	239	45	+ 206·7	— 42·3
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	91	91	[1]) 73	31	+ 193·5	+ 24·7
råg-, » » »	»	57	57	56	21	+ 171·4	+ 1·8
rågsikt-, » » »	»	74	74	73	26	+ 184·6	+ 1·4
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	103	106	100	36	+ 186·1	+ 3·0
ris-, bästa sort svenska	»	183	180	82	39	+ 369·2	+ 123·2
Rågbröd:							
hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	108	107	93	41	+ 163·4	+ 16·1
mjukt: limpa, söt	»	105	102	94	38	+ 176·3	+ 11·7
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	72	70	63	30	+ 140·0	+ 14·3
Vetebröd:							
skorpor, runda ordinära	»	253	253	226	75	+ 237·3	+ 11·9
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	127	124	115	44	+ 188·6	+ 10·4
mjukt, billigaste sort: » » mjölk	»	148	143	181	60	+ 146·7	— 18·2
Nötkött, färskt: stek	»	390	388	586	120	+ 225·0	— 33·4
soppkött	»	326	323	513	99	+ 229·3	— 36·5
Kalvkött, stek: gödkalv	»	492	494	567	132	+ 272·7	— 13·2
spädkalv	»	262	273	317	71	+ 269·0	— 17·4
Fårkött: färskt, stek	»	466	448	649	138	+ 237·7	— 28·2
salt, svenskt	»	406	396	576	120	+ 238·3	— 29·5
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	433	450	572	129	+ 235·7	— 24·3
salt, svenskt »	»	455	473	596	136	+ 234·6	— 23·7
Sill, salt, prima	»	119	124	145	43	+ 176·7	— 17·9
Kaffe (obränt), prima Santos	»	363	363	300	157	+ 131·2	+ 21·0
Socker, bit-	»	165	165	132	64	+ 157·8	+ 25·0
Fotogen, Water White	l.	58	58	75	20	+ 190·0	— 22·7
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	9080	9400	7950	2580	+ 286·8	+ 25·5
barr-, » »	»	7930	7490	6590	2080	+ 281·3	+ 20·3
Bränntorv	100 kg.	950	911	927	205	+ 363·4	+ 2·5
Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	1925	1886	—	393	+ 389·8	—
engelska hushålls-(fyrkol) hemkörd	»	1642	1554	—	226	+ 626·5	—
Koks: gasverks- (krossad)[2]) hemkörd	»	1093	1053	—	155	+ 605·2	—
engelsk kamin-(krossad)[2]) hemkörd	»	1186	1127	—	181	+ 555·2	—

[1]) 75 %-utmalning. — [2]) T. o. m. 1919 avse uppgifterna okrossad koks.

Livsmedelspriser å olika orter

Medelpris per år (1909—1919) och per månad

Obs.! Siffrorna för år 1909 angiva medelpris för 28 orter, åren 1910—

	Varuslag	Kvantitet	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	14	14	14	14	15	16	19	25
2	handskummad	»	7	7	7	8	8	8	9	10	15
3	separerad	»	—	5	5	6	6	6	7	8	12
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	220	222	228	237	236	239	292	×310	× 401
5	mat- (lands-)	»	198	200	205	214	218	218	260	295	× 358
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	150	151	156	164	162	197	257	× 305
7	halvfet, »	»	116	114	111	115	121	119	149	191	× 234
8	skummjölks-, »	»	—	49	48	51	58	60	82	127	× 167
9	Margarin: växt-, bästa sort	»	—	—	126	132	135	144	170	216	—
10	Ägg: svenska, färska	tjog	151	149	149	161	159	171	198	237	343
11	» konserverade	»		134	128	139	137	151	169	204	307
12	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	526	× 955
13	»	5 l.	28	27	29	32	28	30	36	33	× 58
14	färsk	»		76	48	49	46	80	87	76	146
15	Ärter, gula	kg.	28	29	29	30	31	35	57	55	× 63
16	Bruna bönor	»	41	46	47	53	48	49	75	111	199
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort [8]	»	33	32	30	31	31	33	40	×38	× 42
18	råg-, » » »	»	22	20	20	22	22	23	32	×29	× 36
19	rågsikt-, » » »	»	28	26	25	27	27	29	39	×34	—
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 33	34	32	36	36	42	52	50	× 68
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2] 60	39	39	40	41	41	46	52	× 75
22	Rågbröd: hårt grovt spisbröd	»	40	40	39	41	41	43	54	53	× 62
23	hårt knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	mjukt, limpa, söt	»	39	39	37	38	38	40	48	49	× 60
25	» » sur (»grovbröd»)	»	28	28	27	29	30	31	38	38	× 45
26	Vetebröd: skorpor, ordinära [9]	»	74	76	74	76	76	78	88	90	× 117
27	mjukt, billigaste sort bakat med vatten [9]	»	53	45	44	45	43	46	53	54	× 68
28	» » mjölk [9]	»		61	60	61	60	61	67	66	× 83
29	Nötkött, färskt: stek	»	104	98	96	111	122	116	140	193	219
30	soppkött	»	85	78	78	91	100	95	119	169	193
31	Kalvkött, stek: gödkalv	»	120	117	116	128	131	130	154	208	× 215
32	spädkalv	»	63	60	58	65	72	70	87	122	× 148
33	Fårkött: färskt, stek	»	121	118	115	124	133	130	158	215	258
34	salt, svenskt	»	—	103	102	105	114	118	139	194	241
35	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	119	121	140	184	261
36	Fläsk: färskt	»	121	129	120	123	133	129	191	233	× 270
37	salt, svenskt (sidfläsk)	»	127	138	129	129	140	137	198	246	× 287
38	» amerikanskt »	»	128	149	139	136	—	—	—	—	—
39	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	75	76	80	99	122
40	gädda	»	—	—	—	—	108	110	117	149	188
41	sill	»	28	31	31	32	34	35	45	68	91
42	strömming	»	37	36	36	36	38	39	43	56	65
43	torsk	»	—	—	—	—	55	57	62	82	111
44	rödspotta (»spätta»)	»	79	80	79	77	79	81	89	123	167
45	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
46	salt: sill, prima	»	37	[3] 39	[3] 39	[3] 41	[3] 45	45	57	97	105
47	strömming	»	23	23	25	25	30	31	36	61	73
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	61	54	51	52	56	58	72	111	152
49	» » » rundskuren	»		—	—	—	76	77	91	139	191
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 115	125	155	176	170	159	161	209	× 315
51	Socker, bit-	»	67	71	69	72	67	65	66	×68	× 70
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	10	10	13	19
53	Svagdricka	l.	—	6	6	6	6	6	7	8	10
54	Fotogen, Water White	»	[5] 18	17	15	17	20	21	23	27	37
55	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2520	2280	2280	2360	2560	2630	2890	3810	5520
56	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	2020	1810	1810	1880	2040	2110	2310	3060	4500
57	Bränntorv	100 kg.	[6] 74	187	185	187	196	220	290	385	670
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	376	373	373	397	401	411	531	717	803
59	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	234	242	367	543	707
60	Koks: gasverks- (krossad) [10] hemkörd	»	134	130	132	155	165	157	211	292	413
61	eng. kamin- » hemkörd	»	—	159	156	177	189	190	248	339	521

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Uppkaffe. — [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 1919 75 % utmalning. — [9]) För den tid, då i samband med den statliga regleringen av brödsäd rena 1917 sådana brödslag, som närmast motsvara de i varulistan angivna kvaliteterna. — [10]) T. o. m. år 1919 avse mipris har varit rådande å *socker* sedan den 1 juli 1916, å *mjöl* från den 27 nov. 1916 t. o. m. aug. å *kaffe* från febr. 1917 t. o. m. juni 1919, å *ärter* och *bruna bönor* under tiden 27 mars 1917—mitten av maj 1919, å *ost* under tiden 21 aug. 1917—23 april 1919, å *kalvkött* under tiden 19 maj—17 sept. 1917 och 22 varit underkastat statsreglering under tiden dec. 1917—19 jan. 1919 och *margarin* under tiden febr.—26 maj

(maj 1919—maj 1920) för samtliga orter.

—1912 för 39 orter, åren 1913—1919 för 44 orter samt år 1920 för 49 orter.

1918	1919	Maj 1919	Juni 1919	Juli 1919	Aug. 1919	Sept. 1919	Okt. 1919	Nov. 1919	Dec. 1919	Jan. 1920	Febr. 1920	Mars 1920	April[11]) 1920	Maj[11]) 1920	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
× 38	47	51	49	46	47	46	47	47	47	46	44	44	44	44	1
× 24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	26	26	26	26	2
× 19	23	25	24	22	22	22	22	22	22	20	19	19	19	19	3
× 587	729	776	739	708	698	668	700	733	715	677	616	665	695	636	4
× 546	727	794	732	692	700	668	690	727	714	667	605	648	687	649	5
× 372	624	761	727	703	682	662	641	625	620	600	572	556	538	529	6
× 332	500	561	539	525	525	508	481	462	452	433	413	397	390	381	7
× 220	334	373	374	373	339	325	293	297	295	—	—	—	—	—	8
—	433	× 474	466	445	410	396	383	383	385	388	388	381	381	380	9
725	681	496	526	544	582	594	679	827	865	784	620	469	426	393	10
615	716	—	—	—	—	[7]) 600	675	724	739	725	600	464	362	367	11
× 1200	1271	1134	877	687	—	785	826	873	877	906	914	919	891	908	12
× 68	71	75	54	46	—	53	52	53	53	55	56	56	55	55	13
237	102	—	—	143	61	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
× 66	78	81	81	81	81	80	73	70	70	69	69	69	69	69	15
× 173	214	239	242	220	203	197	166	155	150	148	148	147	143	138	16
× 50	× 75	× 73	× 73	× 73	× 73	77	78	78	78	78	78	78	91	91	17
× 41	× 56	× 56	× 56	× 56	× 56	56	56	57	57	56	56	57	57	57	18
—	× 78	73	× 73	× 73	× 73	73	73	73	73	73	73	73	74	74	19
× 82	99	× 100	101	100	98	97	97	95	95	95	104	106	106	103	20
× 73	111	× 82	83	84	85	151	164	167	168	175	178	181	180	183	21
× 78	96	93	94	97	99	101	103	103	103	106	106	106	107	108	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	135	135	135	136	138	23
× 75	96	94	95	97	97	99	99	100	99	98	98	98	102	105	24
× 49	64	63	62	63	63	64	67	67	68	67	68	68	70	72	25
× 180	230	226	233	234	235	234	231	229	229	229	230	232	253	253	26
× 88	116	115	116	117	118	119	116	115	115	113	113	114	124	127	27
× 144	167	181	180	180	179	173	136	133	133	132	132	133	143	148	28
567	563	586	585	603	599	562	500	457	449	426	390	386	388	390	29
507	490	513	514	525	523	489	428	388	380	359	325	321	323	326	30
546	512	567	586	611	617	606	564	533	527	531	487	488	494	492	31
357	312	317	326	344	357	358	337	319	320	310	279	279	273	262	32
626	600	649	648	639	628	587	474	432	435	427	423	441	448	466	33
546	547	576	573	561	571	526	459	435	423	408	397	404	396	406	34
509	557	525	—	—	—	—	470	453	479	475	489	458	465	460	35
× 388	605	572	552	568	579	592	578	557	550	519	466	460	450	433	36
× 404	619	596	575	585	592	602	595	586	574	549	493	482	473	455	37
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	402	388	378	371	361	38
211	202	145	157	187	200	197	210	203	200	202	214	210	190	168	39
317	333	256	286	333	338	332	335	331	319	325	330	326	283	281	40
149	110	121	123	131	132	131	117	112	113	84	63	71	86	98	41
123	114	105	104	102	107	99	118	126	120	123	113	116	104	102	42
196	160	134	142	136	144	141	155	149	146	150	145	147	134	136	43
295	244	181	213	225	235	224	235	238	238	237	233	227	193	188	44
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	174	157	159	148	148	45
145	148	145	143	142	146	147	149	149	148	139	132	126	124	119	46
100	105	111	110	111	104	101	88	80	77	75	70	69	72	71	47
293	223	251	217	195	193	180	157	154	162	160	163	161	162	164	48
343	289	325	288	280	265	263	218	219	214	—	—	—	—	—	49
× 307	316	× 300	× 292	305	323	336	343	344	344	345	355	362	363	363	50
× 92	× 133	× 132	× 132	× 132	× 133	× 133	× 133	× 134	× 134	× 134	× 165	× 165	× 165	× 165	51
31	32	32	31	31	31	31	30	30	30	30	30	30	30	31	52
14	16	16	16	16	16	16	16	17	16	16	16	16	16	16	53
—	71	75	73	54	49	48	46	46	45	46	50	57	58	58	54
7850	8220	7950	8010	7930	8070	8200	8450	8830	8940	9080	9210	9310	9400	9 980	55
6620	6740	6590	6570	6320	6570	6750	6940	7160	7250	7230	7360	7400	7490	7 930	56
1085	896	927	871	775	781	829	866	876	914	875	874	881	911	950	57
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1846	1875	1877	1886	1 925	58
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1504	1522	1514	1554	1 642	59
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1025	1058	1057	1053	1 093	60
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1085	1109	1125	1127	1 186	61

gifterna för åren 1910—1913 avse sill av märket »K. K. K.». — [6]) Uppgifterna avse »brasilianskt» å 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse för sept. 1919 tre orter. — [8]) Uppgifterna avse 1917—aug. vetebrödstyper utan inblandning av rågmjöl ej saluförts, avse de meddelade priserna från och med febr. uppgifterna okrossad koks. — [11]) Preliminära siffror. — × Maximipris. — ×× Eljest fastställda pris. — (Maxi- 1919, å *smör* från slutet av år 1916 till den 17 april 1919, å *bröd* under tiden 4 jan. 1917—24 febr. 1919, april 1919, å *gryn* från april 1917 till mitten av maj 1919, å *potatis* (gammal) under tiden 16 april 1917—5 nov. 1918—17 april 1919 samt å *mjölk* under tiden 19 mars 1918—17 april 1919. *Fläsk* kan anses have 1919.)

Enligt vad den »vägda» indexserien giver vid handen, har i fråga om livsmedel, lyse och bränsle den allmänna prisnivån, vilken under april visade en tendens till stegring (från 291 för mars till 297 för april), under maj åter sjunkit.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar under kristiden. Det må noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, lyse och bränsle. För att däremot få en fullständig bild av prisstegringens inverkan å en familjs hela utgiftsstat måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 5 av Sociala Meddelanden (sid. 551 ff.), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 april 1920 till c:a 165 % mot 159 % vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 januari 1919.